BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
10 A
12

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

869

COMMENTARIA

D. HIERONYMI CAGNOLI VERCELLENSIS IVRISCONSVLTI CLARISSIMI,

IN TITVLVM DIGESTIS DE regulis iuris, omnibus iuriſperitis vtiliſsima.

NOVIS SVMMARIIS IN GRATIAM *ſtudioſæ poſteritatis illuſtrata, & a mendis quàm plurimis, quibus ſcatebant, expurgata.*



Ex Cagna... Ill.mi Cocini

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS MDLIX.

ELENCHVS LEGVM AC PARAGRAPHORVM HVIVSCE TITVLI ORDINE ALPHABETICO DVCTVS.

A

ABSENTIA char. 202
Actus legitimi. char. 126
Ad ea quæ non habent. c.208.
Semp. ibi.
In ʒ&ib. ibidẽ
Alterius circũ uẽtio. c.100
Aliud eſt uendere. c.165.
Refertur. ibidem.
Abſurdum. c.167

B

BONA fides non patitur. c.105
Bona fides tantundem. c.201

C

CApienda eſt occaſio. c.170
Quod factum. 170
Contractus. c.55
Conſilij. c.94
Socij mei. c.97
Cui ius donandi. c.168
Creditor. c.165
Culpa eſt. c.79
Culpa caret. c.100
Cuius effectus. c.204
Cuius per errorem c.103
Culpa eſt ſe immiſcere. c.79
Cum tempus. c.45
Cum amplius. c.134
Is natura. ibidem.
Cum principalis. c.177
Cum prætor. c.197
Cum par delictum. c.206
Illi debet. ibidem
Cum quis poſſit. c.169
Cum ſeruis. c.156

D

DIVVS pius. c.78
Domum ſuam. c.110
Donari. c.133

E

EA eſt natura. c.113
Ea quæ ad dandum. c.201
Ea quæ in partes. c.186
In re dubia. ibidem.
Ea quæ raro accidunt c.112
Ea ſola deportationis. c.150
Eius eſt nolle. c.18
Et ſi nihil c.180
Ex pœnalibus. c.106
Expreſſa nocent. c.188
Ex qua perſona. c.204

F

FActum a iudice. c.173
Factum cuique. c.206
Non uidetur c.206
In pœnalibus. c.207
Fauorabiliores c.193
Fœminæ c.15
Item impuberes c.16
Fere in omnibus. c.156
Fere quibuſcunque. c.206
Filiusfamilias neque c.149
Fraudis interpretatio. c.130
Fructus rei. c.120
Furioſi. c.82

G

GEneraliter. c.129

H

HAEredem. c.107
Hæreditas c.111
Hoc iure. c.205
Deiecit. ibidem
In contractibus. ibidem

I D quod noſtrum. car. 35.
Imaginaria. car.45
Imperitia. char.200
Impoſſibilium. car.180
In ambiguis orationibus. car.150
In ambiguis pro dote. char.135
Non eſt nouum. ibidem.
Quoties. char.136.
In eo ꝙ plus. char.15
Nemo. c.157. Pupillus. ibid.
Vbi uerba. ibi. Mulieribus. c.158
In eo ꝙ uel is. char.76
In contrahenda. char.173
In condemnatione. char.173.
Cum uerbum. ibidem.
Vnicuique. c.174. Dolo facit. ibi.
In iure ciuili. char.167
In negotijs. char.23
In obſcuris. char.161.
In obſcura uoluntate. char.179
In omnibus cauſis id obſeruat. c. 116
In omnibus cauſis pro facto. char.80
In omnibus officijs. char.175
Non debeo. char.175
In omnibus quidem. char.138
In omnibus obligationibus. car.41.
In perſonam ciuilem. char.53
Generaliter. char.54
In pari cauſa. char.198
Hi qui uniuerſum. char.199
In teſtamentis. char.38
In toto iure. char.130
In toto & pars. char.160
In totum omnia. char.125
Inuito beneficium. char.118
Is damnum. ch.170
Quod pendet. char.171
Iura ſanguinis. char.27
Iure naturæ. char.217
Ius noſtrum. char.25

L

L i bertas inæſtimabilis. char.155
Libertas omnibus. char.191

M

M A rcellus. char.116
Melior conditio. char.200
Minus eſt actionem. char.216

N

N E c ex prætorio. char.71
Nemo alieno nomine. car.192
Temporalis. ibidem
Nemo damnum. char.205
Nemo de domo. char.154
Nemo dubitat. char.149
Nemo ex his. char.88
Quoties. char.90.
Nemo ideo obligatur. char.172
Nemo inuitus. char.207
Cui damus. ibi. Cum quis. ibid.
Plerunque. ibi. Quod cuique. ibi.
Nemo plus iuris. char.103
Nemo plus fraudare. char.203
Nemo plus commodi. char.191
Nemo poteſt mutare. char.124
Nemo poteſt gladii. char.119.
Nemo prædo eſt. char.197
Locupletior. char.197
Cum de lucro ibidem.
Nemo qui condemnare. char.79
Neque interdicto. char.189
Neque pignus. car.90
Priuatorum. char.93
Neratius char.185
Nihil conſenſui. car.162
Non capitur. ibidem
Non uidentur. car.162
Nihil dolo. char.200
Cum principalis. char.200
Nihil intereſt. char.160
Nihil peti poteſt. char.121
Nihil tam naturale. char.78
Non alienat. char.10
Non debet actori. char.84
In re obſcura. char.84
Non debet cui. char.52
Non debet alteri. char.124
Non eſt ſingulis. char.176
Infinita eſt. char.177
Non fraudantur. char.201
Nemo ex ſuo. char.201
Non omne ꝙ licet. car.203
In ſtipulationibus. ibidem
Non poteſt dolo. char.189

Non poteſt uideri improbus. c.152
Non poteſt uideri deffiſe. char.218
Non ſolet deterior. char.137
Non ſolent quæ ſuperabundant. c.149
Non uidetur data. char.170
Qui iuſſu. ibidem
Non uidetur cœpiſſe. char.40
Non uidetur defendere. char.102.
Non uidetur quiſquam. char.102
Non uidetur rem amittere. char. 134
Non ut ex pluribus. char.165
Non uult hæres eſſe. char.24
Nulla intelligitur. char.137
Nuptias. char.73
Nullus uidetur. char.104
Nullum crimen. char.156
Nunquam actiones. char.201

O

Omnia fere. char.186
Omnia quæcunque. char.120
Omnia quæ ex teſtamento. char.207
Omnia quæ iure. char.153
Omnes actiones. char.202
Non uidetur. ibidem
Omnis diffinitio. char.207
Omnis hæreditas. char.201
Nunquam ex poſtfacto. c. 202

P

Parem eſſe conditionem. char.205
Plerunque. char.217
Plus cautionis. char.68
Pœnalia. char.169
Præter bonorum. char.163
Priuilegia. char 188
Pupillus nec uelle. char.185
Pupillum qui. char.158
In hæredes. char.159

Q

Quandiu poſſit. char.137
Quatenus. char.65
Quæ dubitationis. char.152
Quæ ab initio. char.. 19
Quæ legata. cha.467
Quæ propter neceſſitatem. char.168
Qui actionem habet. char.44
Qui auctore. char.201
Quicquid calore. char.98
Qui cum alio. char.49
Non ſolet. char.51
Qui dolo. char.200
Qui in alterius. char.85
Qui in ius. char.177
Nemo uidetur. ibidem.
Qui in ſeruitute. char.190
Qui non facit. char.191
Qui per ſucceſſionem. char.186
Qui poteſt facere. char.174
Quod qui ſi uelit. char.175
Qui poteſt inuitis. char.69
Qui rem alienam. char.169
Qui ſine dolo malo. char.112
Qui tacet. char.202
Qui uetante. char.154
Eius eſt actionem. ibidem
Quod ab initio. char.72
Quod attinet. char.25
Quod a quoquam. char.95
Quod contra rationem. char.202
Vni duo. ibidem.
Quod euincitur. char.185
Quod ipſis. char.205
Quod iuſſu. char.179
Quod nullius. char.180
Quod quis cum ſeruus. char.204
Quod quis ex culpa. char.216
Quo tutela. char.121
Nemo poteſt. c.123. Vi factū. ibi.
Quę in teſtō.c.123.Nec paciſcēdo.124
Quoties dubia. char.52
Quoties duplici. char.139
Quoties idem ſermo. char.116
Quoties nihil. char.208
Quoties utriuſque. char.152

R

Regula eſt. char.5
Res iudicata. char.218
Rubrica. char.1

S

Secundum naturam. char.32
Semper in contractibus. char.189
Semper in dubijs. char.104
Semper in generalibus. char.204
Semper in obſcuris. char.28
Semper in ſtipulationibus. char.76

Semper qui non prohibet. char.108
Seruitutem. char.218
Seruus reipublicæ. char.219
Sicuti pœna. char.80
Si in duabus actionibus. char.155
Si librarius. char.141
Si nemo ſubit. char.179
Si quis obligatione. char.162
Non poteſt uideri. ibidem
Si quis prægnantem. char.181

T

TOTIES. char.90

V

VANI timoris. char.181
Vbicunq; cauſa. char.155
Vbi lex. char.153
Vbi repugnantia. char.183
Quæ rerum. char.185
Vbi non uoce. char.192
Furioſus. ibidem
Velle non creditur. char.19
Verum eſt neque. char.74

Finis indicis legum ac paragraphorum.

INDEX LOCVPLETISSIMVS SENTENTIARVM AC CONCLVSIOnum memoria dignarum, quæ in hoc titulo continẽtur Alphabetico ordine nunc primum compoſitus.

ABSENS quis dicatur,nu.9. char.70
Abſenti ſtipulari qñ qs poſſit.n. 1.c.124
Abſens pſumit cõſentire ſicut pſens, nu. 2.& ſeq. char.108
Abſens cauſa reipub.damno affici, nec lucrũ ſentire debet,nu.1.niſi dãnum culpa abſentis contingat, nu. 2.c.202
Abſentes an ſint uocandi ad conſilium num.7. char.166
Abſentiæ cauſas in criminali ad allegãdum quilibet admittitur ſine ſatiſdatione,nu. 1. char.157
Abſolutione prohibita an & qñ cõdemnatio comprehendatur, nu. 19. char. 35. Et abſolutio & condẽnatio qñ procedant appari,late nu.4. char.79
Abſoluere a pœna delicti eſt meri imperij,ſicut condemnare,nu. 4. c.79
Abſolutus an poſſit in eodem crimine moleſtari.nu.7. char.105
Acceptilatio diẽ uel conditionẽ nõ recipit,& quæ ſit ratio.nu.10. c. 127
Acceſſoria & cõnexa an iudicentẽ ut de principali,poſt nu. 1. char.32
Acceſſorium illius efficaciæ,uirtutis,& naturæ ẽ cuius eſt principalis,n.1.2.3. Li. n.14.15.16.17.18.19. c.177.179
Acceſſoriũ.eſt duplex,nu.6. char. 178
Acceſſoriũ an uideatẽ reſciſſum reſciſſo principali.nu.9.ibid.
Accidentia non faciunt diuerſam ſpeciẽ,ſed ſubſtantia nu.6. char.75
Accidentia in quã cognitionẽ nos ducant,nu.8.ubi plene. char.208
Accipere prohibitus an ſit prohibitus dare,nu.1.& an poſſit a ſponte dantibus accipere.nu.1.2. char.207
Accipere uidetur is,qui liberatur ab obligatione.nu. 2. char.162
Accuſatio uide homicidium.
Acquiſitio & amiſſió poſſeſſionis an pcedant a pari.nu.5. char.79
Acquiſitio momentanea non eſt in cõſideratione,nu.2.c.102.& n.1. c.198
Acquiſitio per ſeruũ uel filiumfa.uide, ſeruus, filiusfam.& nu.2. char.100
Acquiſitio uitioſa á principio qñ reconualeſcit.l.29.char.72.l.215.n.1.c.219
Actio intẽtata perimit exceptiõe oppoſita,n.8.& qñ n.9.c.41.& n.1.2.c. 126
Actio tam realis quã perſonalis eſt idẽ ꝙ res ad quas competunt,nu.1. Fallit num.5.9. char.44.45
Actio iudicatur mobilis uel immobilis ſecundum qualitatem rei.nu.2. ibi.
Actionẽ iã ortã emens minoris quã ualeat ẽ tutus ĩ foro cõſciẽtiæ.n.10.c.45
Actiones oppoſitæ, an & qũo poſſint cumulari,nu.11. char.89
Actio peculii ex maleficio uel quaſi qñ dentur in patrẽ,late in l.58. char.106
Actio ex ſtipulatione notarij quæ ſit.numero 12. char.119
Actionum modus pacto priuatorũ mutari non poteſt.nu.11. char.57
Actionẽ denegare,q et dare pt.n.1.c.155
Actiones pænales ex maleficijs ad hrde nõ trãſmittuntẽ,nu.1.Lim.n.7. c.159
Actiones cui cõpetunt,multo magis exceptiones & qñ nu.3.4.5. char. 207
Actionẽ habẽs cõtra alium,nõ teneẽ ſoluere ſed actionẽ cedere.n.2. char.272
Actoris cã durior eſt,quã rei,n.2. c.76
Actor non debet eſſe melioris cõditionis quam reus.nu.1. char.84
Actor an poſſit habere iuſtã cãm,ut nõ condemnetẽ in expẽſis,nu.26. c.88

Actor unam ex pluribus actionibus eligere tenetur, nu. 1. char. 90. & proponens ineptam ſuccũbit, nu. 2. c. 193
Actor quando poſſit conficere libellũ incertum, nu. 2. char. 90
Actore non probãte quomodo reus abſolui debeat. nu. 14. char. 194
Actũ tacite qũo intelligit, n. 4. 5. c. 77
Actus nullus confirmatur tpis tractu, & accidentibus, nu. 6. char. 73
Actus ex terminus generalis. nu. 1. & q dicantur actus legitimi, nu. 2. c. 126
Actus legitimi q diẽ uel condonẽ non recipiũt, uitiant ſi apponant. n. 4. & q ſint qui diẽ uel condonẽ non recipiũt n. 5. c. 127. Li. n. 25. 27. 28. & 30. c. 129
Actus legitimi diſiunctionẽ nõ recipiũt num. 24. char. 128
Actus ut ualeat quam pereat interptandus eſt nu. 4. char. 116. & n. 2. char. 173
Actoris ex perſona ius metitur, nõ poſſeſſoris, nu. 1. char. 198
Actoris conditio per litis conteſ. nõ fit deterior. nu. 1. char. 137
Adoptio uitiat p apponẽ diei. n. 6. c. 127
Adoptioni dies appoſitus eã uitiat, nume. 6. char. 127
Adulterium uide neceſſitas, mulier.
Aduocati coguntur patrocinari, numero. 1. char. 207
Aduocati an poſſint in cauſis calumniari. nu. 12. 13. 14. char. 114. 115
Aetas quæ requiratur in beneficijs ſecularibus, regularibus, & ordinibus, n. 10. 11. 12. 13. 14. 15. & 16. char. 17
Aetas quotuplex ſit. nu. 2. char. 158
Aetas, uide malitia.
Aedificare quis poteſt in ſuo uſque ad cœlum, nu. 3. char. 104
Aequitas qñ rigori præferat, n. 2. c. 136 & in iure maxime attenditur, num. 1. char. 138.
Aequitas quid ſit, nu. 3. quomodo cognoſcatur. nu. 4. char. 138
Aequitas, uide rigor.
Agens ante diem qñ dicatur male agere. nu. 17. 18. 19. char. 42
Agere nemo poteſt alieno nomine. Niſi p̃ ſcõiuncta pſona, & alij. n. 1. c. 191
Alienatio proprie quando dicatur, n. 1. & in reſcriptis accipit large. n. 2. c. 190
Alienationis nomen late patet. n. 3. ibi.
Alienatio uide feudũ, minor, prodigus, repudiatio.
Alimenta an poſſit tolli ſtatuto uel pacto. nu. 3. char. 27
Et uide infra ſtatutum, pactum.
Alimenta filio denegari poſſunt ubi pmittit exheredatio, n. 4. ibi. char. 27
Alimenta maiori fauore proſequit lex quam legitimam. nu. 8. car. 28
Alimentari debet mulier ab hæredib. mariti. 3. annum luctus, nu. 9. char. 33
Alteri per alterum nõ debet iniqua cõditio inferri, & qũo procedat. c. 124
Alternatiua ſufficit alterum uerum, numero. 5. char. 185
Alternatiua uide, oratio.
Ambiguũ ẽ triplex, & an differat ab obſcuro. n. 2. 3. c. 28. 29. & uide, obſcurũ.
In ambiguis qũo an dirimat ſorte uel gratificat locus ſit. n. 7. char. 105
Ambigua uerba declarantur ex mente proferentis. l. 97. char. 150
Amittere rem non ur ꝙ acquiſitũ non fuit, nu. 1. char. 134
Amicus inimici mei qñ habeat ut meus inimicus, nu. 9. char. 98
Annus cœptus an habeat pro completo. num. 17. char. 17
Animus nocendi qñ arguat n. 2. c. 104
Animi deſtinatione agẽda ex certa ſciẽtia perfici debent. nu. 1. char. 125
Animus percutientis ex qualitate uulnerũ inducitur nu. 1. char. 170
Annuli. uide donatio a ſponſo.
Antiquum tps ꝙ dicat. nu. 20. c. 25
Appellationem in dubio non eſſe deſertam pronunciandũ eſt nu. 5. char. 208
Aqua fluminis labentis inter duas ciuitates qũo ad eas pertineat. n. 21. c. 38
Arbitrium boni uiri quomodo intelligatur, & eſt dublex. nu. 3. 4. c. 54
In arbitrium dñi uel pcuratoris colla-

tum,in dubio boni uiri arbitrio intelligitur.nu.1.Limita nu.2.ibi.
Argumentum cõiunctione legũ, & instrumentorũ ualet.n.24. char.9
Argumentũ de teſtamentis ad contractus qñ ualeat.n.7.c.40.& nu.6.c.47
Argumentũ de contractu ad quaſi, uel de diſtractu.nume.16. char.51
Argumẽtũ a maioritate rationis ualet. nu.7.Limitá num.7.8.9.10.11. c.53.
Arg.ã monac.ad filiũ uel ſuũ.n.6.c.54
Argumentum de eſſe ad poſſibile an ualeat.nume.15. char.51
Argumentũ ab æquiparatis, etiã in materia correctoria ualet.n.8.c.70.& n. 4.5.6.Limita n.7.8.9.10.c.163.164.
Argumentũ de ſtatuto ad pactũ qñ procedat.nume.6.7.8. char.78
Argumentũ de toto ad partem quando ualeat.nume.14. char.161
Argumen.ab effectu quando ualeat,remiſſiue.l.191. char.204
Argumen.de genere ad ſpeciem an ualeat,maxime affirmatiue.n.7.ca.161
Armo.uſus priuatis ẽ ĩterdict⁹.n.5.103
Armatus quis dicatur.num.3.char.123
Auctori meo æquari in iure ab eo habito debeo, non melioris conditionis & quando nume.3. char.176
Auctoritate propria qñ licet ſibi ius dicere.nume.1.& ſeq. char.176

B

BANNITVM occidens banno exiſtente nullo qñ puniatur.num.9.char.5.
Bãnit⁹ q. ſe uiuo põt offẽdi,an pari mõ eo mortuo.n.2.c.25.& n.5.car.159.
Bãniti an æquiparentur deportatis uel relegatis.nume.11. char.15.
Bannito præmiũ conceſſum,debeẽ bãnito aliũ bãnitũ capiẽti.n.10.c.220.
Rebãnitus an recuperet fructus a fiſco perceptos.nume.2. char.174
Bãnitus a territorio pluriũ dñorũ,non põt cũ licẽtia unius redirẽ.n.2.c.204
Baptiſmus poteſt conferri a pagano,q. illum non habet nu.5. char.104.
Bar.l.ſi ꝙ ex pamphila.ff.de leg.ij.&.l. unicę.in fi.C.de ſen.quæ pro eo. an ſit ueridicus ſub nu.23. char.67
Bar.in.l.utrum.ff. de parric. an uerum. dicat ſub nu.12. char.101
Bellum uide,timor.
Beneficium quando detur inuito. numero 3.11.14. char.118.119
Beneficium principis ab ipſo principe inrerpretandum eſt num.6.char.186
Beneficium principis non ſubſiſtit. qñ ille erat mortuus.num.2.Et an mortuo detur.nume.3.ibi. char.185
Beneficia legum quando cõpetant clericis & forenſibus.nume.5. char.33
Beneficia perſonalia an & qñ extinguãtur cum perſona.nu.2.& ſeq. c.117.
Beneficium impetrans an teneatur facere mentionem de uacatura quam expectat.nume.2. char.216.
Beneficiũ,ne quis ultra quã facere poſſit teneatur,qũo ĩtelligiẽ.l.28. c.72.
Benigniora in dubijs ꝑferenda ſunt, & an pars ſit iuſtitiæ.nu.2. char.105.
Bona fides quæ dicatur.nu.2.char.105.
Bonefidei poſſeſſor.uide,poſſeſſor.
Bona dotalia non dicuntur eſſe in bonis mariti.nume.2. char.185
Bonorũ poſſeſſio quid ſit. Et quid differat ab hæreditatę.num.2. char.111
Bonorum poſſeſſor & hæres:bonorum poſſeſſio & hęreditas an æquiparenẽ, & qũo.n.1.2.In ſtatuto correctorio. n.3.Et an differant.n.13. c.163.164
Bonorũ poſſeſſio,ius petẽdi uel agnoſcẽdi,confeſſio, & agnitio differunt. numero 14. char.164
Bonorum poſſeſſio an ſit ſucceſſio, uel ius ſuccedendi.nume.15.ibi.

C

CALVMNIA uide,cauillari.
Camĩnũ ædificare ĩ domo quando nõ liceat.nume.4. char.104
Capere,uerbum quid ſignificet.nu.2.4 6.char.41.& nume.6. char.102
Captio q̃d ſit, & in oĩ materia uitanda eſt.num.1. char.208.
Capt⁹ ab hoſtib⁹ ſi iuit⁹ pecunia redi

matur, tenetur reſtituere pecuniam. poſt numero 7. c.118
Captiuus.uide,obſes.
Caſtrum ob merita per principē cōceſſum qñ ītelligat pſōnale.n.5. c.117
Caſus fortuiti qui dicātur.nu.6. c.64
Et uide conuentio.
Caueri alteri nemo poteſt paſciſcendo uel ſtipulando.nu.1.2 c.124
Cauillari uarijs modis accipitur.nu.1.2 an differat a calūnia.n.4. Et qñ licitū ſit in parte,aduocato, iudice,& princi pe.nu.11.& ſeq. c.113
Cauſa principalis conſideranda eſt nō remota.nu.4. c.47
Ex cā receditur a regulis iuris commu nis..nu.1. c.136
Cā lucratiua,& onerofa.uide,titulus.
Cautela abundans non nocet.n.2.Fallit nu.5.6.c.132.133.nu.1.2. c.149
Cautionis,uerbū qd ueniat.n.11.c.69
Cauere,ſatiſdare, fideiuſſorē præſtare, & pignora dare differūt,poſt n.9.c.69
Cedere diem,& uenire quid ſit:& quādo.num.11. c.42
Cedere actionem & nō ſoluere quando quis teneatur.nu.2. c.172
Cedere bonis an poſſit conuictus, qui debitum negauit.nu.7.
Citatio illius,quo inuito actus expedipōt,nō eſt neceſſaria.n.1. c.70
Citatus corā iudice notorie ĩcōpetēti nō tenet cōparere.nu.3. c.173
Citatio uniuerſitatis. uide uniuerſitas.
Circumuentio unius alij nō pbet actio nem c.100
ciuilitatē acceptās cēſet cū oneribus ciuiū illius loci acceptare.n.8. c.49
Clam fieri qñ dicatur.nu.4. c.123
Clauſula poſita in pceſſibus eccleſiaſticorum cōtra rebelles quomodo intelligatur nu.2. c.206
clauſula generalis non refertur ad ſpecificata.nu 12. c.3
Clauſula non obſtantibus, gratiam firmat. n.35. c.12-
Clauſula motu proprio, operatur eſſe ctum ſuū licet conceſſio fuerit ad petitionem partis nu.22. c.51
Clauſula conſtituti eſt utilior quā præcarij.nu.26. c.57
Clauſula ſi qua mihi iuſta cā &c. cōpetit cōtra pſcr. 100.Anno. num.4.c.85
clauſula ſaluo ſaniori uel meliori, quādo ponit debet in cōſilijs.nu.3.c. 124
clauſula ex certa ſcientia, quid operetur late.nu.2.& ſeq. Et ibi de clauſula de plenitudine poteſtatis. c.125
clauſula ſi & inquantū.nu.26. c.128
clericis quando competant beneficia legum.nu.5. c.33
clericus mulierem amplexans quō cōtra eū præſumatur.nu.4. c.105
Clericus an poſſit petere pœnam conuētionalē.nu.4. c.33
Collonus qui conſuetudinem prædia nō coluit,tenet ad intereſſe.nu.6.c.77
Cōmoda qui ſentit, debet etiā ſentire ĩcomoda.nu.1. char.37
Cōmodatarius an & quādo teneat de culpa lata,leui,,& leuiſs.n.32.33.35. 40.41. c.59
Commodarius quando teneatur de caſu fortuito. nu. 32.ibi.
Commodatum in quibus differt a precario.nu.33. char.59
Commune an dicatur proprie meū.nu me.20. char.317
Commune p indiuiſo poteſt alienari uendicari,pro indiuiſo poſſidere,ibi.
Communio.uide ſocius.
Comparatium præſupponit poſitiuū. nu.5.c.54. Et in l.clxv.in fi. char.191
Cōpēſationis exceptio an poſſit oppo ni emptori p uenditionē. nu.1. c.175
Compenſatiōis exceptio cohærret rei, non perſonæ.nn.2.ibi
Communitatis iura cōmunicāda ſunt ĩcolis onera ſubeuntibus.nu.4. ch.33
Cōmunitatis bona an diuidantur p capita uel p modū æſtimi.nu.10. cha.33
Concedo uerbum, quid ſignificet. nume.1. cha.169
conceſſio an realis uel perſonalis cen

ſeatur,& quid in dubio.nu.7.c. 117.
In conceſſione generali non ueniũt illicita.nu.4. c.100
Condemnatio, & abſolutio, an a pari procedant.num.4. c. 79. & late in l. xxxvij. c.137
Condemnatus in amputatione manus niſi 100.perſoluerit, an liberetur datis fideiuſſoribus.nu.3. c.150
Condẽnatus ad mortem. uide dãnatus.
Cõdõ executiõi appoſita nõ facit actũ cõditionalẽ.Et qñ dicat̃ appoſita executioni.nu.21.22. c.3
Cõditio ſuſpẽdit.ac q̃d de mõ. nume. 23.24. c.43
Conditio habet pro cã.nu.29. ibi. c.44
Conditio in dubio fauori grauati cenſetur appoſita.nu.2. c.46
Conditio iniqua alteri per alterũ quando inferri poſſit.nu.1. c. 124
Conditio an dicatur de præterito, uel præſenti.nu. 31. c.126
Conditio impoſſibilis uitiat contractũ ſecus in modo.nu.6. c.181
Conditio habetur pro impleta, qñ ſtat per eũ ad quẽ pertinet quominus impleatur.& quando.nu. 1. c.167
Conductor equi uel muli ad portandũ mortui in itinere,uel deteriorati, qũo teneatur.nu.47.48. c.60.61.
Conductor recedens a domo conducta propter peſtem uel timorẽ ſpirituũ, an teneatur ad reſiduum pẽſionis.nu. 54.55. c.61.
Conductor reſpectu proprietatis, uel poſſeſſionis qui dicatur.nu.7. c.92
Conductor.uide locator.
Conferre & transferre quid ſignificent nu.1.c.103.Et nu.2. c.169
Confeſſio qualificata debet in totũ acceptari.nu.7. c.33
Confeſſio facta in iudicio habet executionem paratam.nu.9. c.40
Confeſſor ignorans male facit confiteri.nu.2. c.79
Confeſſio facta calore iracundiæ p̃t reuocari.& qũo.l.xlviij. c.98
Confesſio delicti facta ſub ſpe gratiæ a magr̃tu ꝓmiſſæ.an noceat.n.17.c.115
Confidentes dantur ſolum de iure ſtatutario,& ſnĩa ꝓlata abſq; cõſilio req̃ſito ꝙ ipſo iure nulla.nu.19. c.96.
Confidentes.uide conſultor..
Confiſcatio bonorum hodie non procedit, niſi in crimine læſæ maieſtatis. nu.7.Et aliis caſibus.nu.8. c.151
Confiſcatio bonorum ubi fit, non ipſo iure,ſed per ſententiam fit nu.5. ibi.
In confiſcatione an ueniant bona futura.nu.6.ibi.
Confiſcatis bonis quomodo filijs prouideatur. nu.9 c.151
Confiſcato feudo cui applicetur. numero 10. ibid.
Coniunctiua.uide oratio.
coniunctus.uide. Agere.
connexa quæ dicantur.nu.2. c.33
conſanguinitas proueniens a natura tolli nequit,ſecus in iure & effectu ipſius.nu.1. c.27.
conſenſus tacitus eſt proprie conſenſus.nu.7. c.109
conſenſus ubi requiritur, actus debet fieri ex certa ſcientia.l.lxxvij. c.125
conſenſus requiſitus in actu, pariter require in diſtractu.nu.1. c.78
conſenſui nihil eſt tam contrarium, quam error.uide error.
conſentiens uenditioni an teneatur de euictione.nu.1 c.165
conſentire contrahenti an poſſit prohibitus contrahere.nu.3.ibi.
conſilium populi.uide uniuerſitas.
conſilium differt a mãdato.n.10.c.95
Ex conſilio nemo obligatur.nu. 1.Etiã ꝙ recipiens illud nõ fuerit alias facturus.nu.2.Fallit nu.3.4.6. c.495
Ex conſilio dato alias delictum commiſſuro an & quomodo obliget. num. 6.7.8.9. c.95
conſultor an debet eſſe de confidentibus partium.nu.14. Et ſi ſint plures, & diſcordent quid faciendum?nu. 12. an teneatur in conſilio adducere iura

iura & rationes.numero.22. char.96. ubi plura.
Conſultor.uide, doctor.
Cōſtitui & precarij materia ornatur.numero 27. char.58
Conſuetudo quando extendatẽ de uno caſu ad alium nume.43.char.15.& numero.7. char.121
Conſuetudo de extrahẽdo capitale de primis fructibus eſt illicita.nu.3.c.33
Conſuetudine recipit interpretationẽ quælibet diſpoſitio poſt.nu.6. ch. 77
Cōſuetudo contrahentis inde regionis in contractibus an attẽdatur, uel econtra nume.7. ibid.
Conſuetudo ad uitiũ & peccatum tendens non ualet. nu.8. char. 78
Conſuetudo in ſocidis animalium attẽditur nume.9. ibi.
Conſuetudo diuerſa ꝓbatur per inſtrumenta diuerſi tenoris.nu.12. char.78
Conſuetudo tantũ habet de potentia, quantũ de actu.nu.6. char.121
Cōſuetudo exigendi prima conagia reprobatur,poſt nu.2. char.189
Conſuetudo completa quomodo tollatur.nume.1. char.192
Cōſuetudo uide collonus. notarius.
Continuatio Rubricæ ad rubricam eſt neceſſaria.nu. 1. char.1
Cōtinuare eſt idem ꝙ ſubordinare.nu. 2.4.& 5. char.1.
Cōtinuus dictio,q.d ſignificet.n.3. ibi.
Continuatio fieri debet ad præcedentia Immediate.nu.6.ibid. char.2
Continuatio librorum eſt neceſſaria,niſi in principio operis nu.7.ibid.
Continuatio rub.ſſ.ſi cert.pet.ponitur. nume.8.ibid.
Continuatio unius tituli quomodo fit. nume.13. char.3
Compilatores ꝯtinuarunt materias cõgruo ordine,& quandoq; digniora.nume.10.ibid. char.2.
Compilatores quare poſuerunt iſtum titulũ in fine operis.nu.14.ibi.char.3
Contractus ab initio uolũtatis ex poſt facto neceſſitatis ſiunt.nu. 4. char. 19
In ꝯtractibus ſtricte proceditur.n.12. Limita nu.13.14.15.16.17.c.30.&31
Contractus debet in totum acceptari nume.6. char.33
Ius quæſitum in ꝯtu alicui ſine ſuo facto, etiam ex cauſa dotis nõ poteſt alienari. et uide ix.quæſtiones.n.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12. char.35.36
In cõtractu uini, uaſa modicis ualoris ueniunt.nu. 11. char.40
In contractu an hoſtiũ res deduci poſſint nume. 14. char.40
Contractus coram iudice factus an paratã habeat executionem.nu.10. ibi.
Contractũ ſimulatũ arguens tenetẽ probare,& quomodo ꝓbatur.nu.8. c.46
Contractum ſimulatum quando liceat allegare nume.9.ibi.
In contractibus quando inſpiciatẽ tempus contractus.nu.4. char.49
Contractus conditionalis, ſpes quãdo tranſmittatur.nu.5. ibi.
contrahens cũ alio certus debet eſſe cõditionis & qualitatis eius nu. 2. Limita nu.11.12.13.14. & 17. char. 49.50.
Et in dubio præſumitur ſcire qualitatem eius.nume.5.ibidem.
In cõtractibus per ſeruum uel filium factis inſpicitur tempus contractus, & quæ ſit ratio.nu.3. char.48
In contrahente dubitans & ignorans non æquiparatur.nu.4. char.48
cõtractus naturalia & ſubſtãtialia quæ ſint.nu.71. char.63
contractus ex conuentione legem accipiunt,& pacta rumpũt leges. nu.72.
Fallit.nu.73.ibi.
In ꝯtibus attendiẽ quod actũ eſt expreſſe uel tacite nu.23.Et poſt ꝯſuetudinẽ regionis minimũ nu.11.c.76.78.
cõtractus cognoſciẽ potius ex ſubſtantia,quam ex uerbis.nu.2. char.116
Cõtractus factus cũ extracto de carcere appoſitis cuſtodibꝰ nõ ualet.n.4.c.55
In ꝯtractibus dolus,culpa,& caſus fortuitus qñ ueniant,l.xxiij. char.55

Contrahentibus an liceat,inuicem decipere nume.7. char.89
contractus ſuſcipiẽs caſum fortuitum ualet nume.5. char.181
Contra naturam contractus conuentio quando ualeat.nu.70. char.63
Contractus.uide,arg.a contractu.
Contrafacere dicitur, qui non facit ꝙ debet nu.1. char.191
Cõtrariorũ eſt eadẽ diſciplina.n.3.c.18
Et qñ nu.11.12.13.14.15.18. char.33
Contraria contrarijs curranẽ.nu.1.c.
Contrarietas.uide,repugnantia.
Creditor,& debitor qui dicantur.nu.1. char.116.
Creditor an & quãdo cogatur ante tempus debitum recipere.nu.1. char.46
Creditor ad diẽ certã an poſſit agere ut adueniẽte diẽ ſibi ſoluatur.nu.6. c.43
Creditor agens ꝯ emptorẽ hæreditatis non idoneum,non põt de rigore iuris ad uenditorem redire.nu.6. char.49
Creditor ꝓprietarius, cui uſusfructus pignori datus eſt, non cõputat fructus in ſortem.nu.2. char.120
Creditor uendere pignus non poterit, etiam poſt terminum, debitore offerente precium.nu.4.ibi.
Creditor an teneatur offerre uel conſignare quando debitum non eſt liquidum.nu.1.2.3. char 152
Creditor conſentiendo alienationi pignoris cenſetur ius ſuũ remittere. nu. 1.Limita nume.2.4.6. char.65
Creditor ſciens debitorem pignus uendidiſſe & non contradicens, ſibi non præiudicat.nu. 3.ibi.
creditor an poſſit ſibi ſatisfacere auctoritate propria de bonis debitoris ſui. nume.2. char.176
creditor an poſſit uigore pacti capere ſuum debitorem.nu.4.ibi.
creditor uide,debitor.
In crimine læſe maieſtatis puniẽ ſciẽs qui non reuelauit.nu.12. char.101
In crimine læſæ maieſtatis deficientibus probationibus an quis cogaẽ ſubire duellum.nume.13. char.102
In crimine læſæ maieſtatis bona hodie confiſcantur.nu.7. char.101
Culpa lata eſt dolus non uere nu.3. Sed præſumptus.nu.5.Limita nu.7. c.56
Culpę appellatiõe uenit leuis,niſi ſubiecta mã repugnat.12.28.29. c.57.58
culpa leuis quid ſit, quid leuiſſima.numero 13. char.57
culpa lata an per pactũ remitti poſſit. nu.83.84. char.64
Culpam caſum præceſſiſſe cui incũbat onus probandi.nu.89. char.64
In culpa cenſetur quis eſſe, qui rei ad ſe non pertinenti immiſcet.nu.1. c.79
Culpabilis nõ excuſaẽ dicẽdo ſe iocoſe feciſſe. Niſi adſit conſuetudo.n.3.ibi.
culpam obijcere non poſſum alicui,ex quo lucrum ſenſi.nu.2. char. 204
Culpa defuncti an præſtetur ab hærede.nu.3. char.206
Cumulatio quando admittatur uide.nume.1. char.88

D

DAMNATVS ad furcas ſi de innocentia proteſtetur, & frãgatur laqueus an liberandus ſit,& quid debeat facere iudex.nu.11. char.193
Dãnatus & decapitatus,ſi reuiuiſcat an iterum ſit decapitandus.nu.13. c.194
Damnatorum bona uide confiſcatio.
Dãni & lucri an diſpar ſit rõ.uide lucri
Dãnum alicui culpa ſua contingens ei imputandum eſt.l.ccciiij. char.216
Damnum dat qui damnum dare iubet l.cxxx. char.170
Dare quem nõ poſſe ꝙ non habet, quomodo intelligatur.nu.4. char.103
Dare,& remittere,paria ſunt n.1.c.162
Dare eſt dominiũ transferre.n.1. c.170
Datoris iure reſoluto reſoluitur ius acceptoris.nu.1. char.167
Datio ĩſolutum ſi aliqua parte ſit .plus debito uitiatur,& qñ.nu.1. char.133
Debitor ſpeciei nõ teneẽ de caſib fortuitis nu.85.Fallit nu.87.88.89. c.64
Debitorẽ nemo cogiẽ mutare.n.7.c.69

Debitor citatus confitens debitũ abſque interpellatione iudiciali, abſoluitur ab expenſis, ſecus ſi negauerit. nume.21. char.87
Debitor in x.a quo.20.petũtur an poſſit negare nu.4. Et quid de poſitionibus.nu.5. uel reſpectu more expenſarum.nume.6. char.152.& 153
Debitor ſoluens non domino ex iudicis mandato, liberatur a creditore nume.2. char.170
Debitum quando ante diem ſolui poſſit.nu.1. char.46
Debitum mihi, non eſt proprie meum. nume.6. char.45
Deberi non dicitur, ꝙ perpetua exceptione defendi poteſt.nu.5. char.41
Debitor.uide, creditor. ſtatutum.
Deceptis & nõ decipientibus iura ſubueniunt nume.1. char.58
Deciſiones Rotæ nõ habent uim legis, licet ſint magnæ auctoritatis. nu.26. char.4.
Decretum an poſſit delegari. uide delegatio.
Defendere quis dicatur.nu.1.char.102. num.1. char.102
Defendere promittens caſtrum, intelligitur ubi iniuſte uis infertur.nume.6. char.103.
Defenſio cum moderamine, & factum ad defenſionem quando dicatur. nume.7. char.103
Defenſio an tollatur ſtatuto.ῑ.ſtatutũ.
Defendere me promittens, curare debet ne me offendat.nu.8. char.103
Defectum aliquem patiens alteri ſimilẽ delictum obiicere poſſit.nu.3. c.163
Defenſor idoneus, etiam in criminalibus quis dicatur.nu.1. char.124
Delegati habilitas attenditur tempore d atæ nume.6. char.17
Delegari non poteſt gladij poteſtas.nume.1.2. Et quid de pœna digiti uel articulæ.nu.4. char.119.120
Delegari poteſt modica cohercio nume.6. char.120
Delegari poſſunt ex conſuetudine cauſæ meri & mixti imperij.nu.7.ibi.
Delegari an poſſit quæ cauſæ cognitionem requirunt & decreti interpoſitionem.nume.1.& ſequen. char. 12
Delictum pœnam non impunitatẽ meretur.nu.1. char.201
Delictum eiuſdem hominis ſæpius puniri non poteſt.nu.7. char.
Delictis an ꝙ minimum eſt ſequimur. nu.18.Limita.nu.19.20.21.22. c.31
Delictum plura territoria tangens, eius iuriſdictio præuentioni locus eſt. nume.23.ibi 31.
Delictum grauius eſt in faciẽdo quam in omittendo nu.51. char.61
Delinquentes quomodo & quãdo ſunt puniendi quãdo occiſus habet ſolum unus uulnus.nu.20.31.
Delicto obuiare.uide obuiare.
Dependens, appendix, appendiciæ quid ſint.nu.8. char.178
Deportare quid ſit nu.1. char.150.
Deportationis ſententia.uide, confiſcatio.
Depoſitarius de dolo tantum tenetur. nu.1.Et quæ ſit ratio.nu.18. c.56
Depoſitarius quãdo teneatur de culpa leui, leuiſſima, & caſu.num.11.15.17. char.57.
Depoſitario non tenetur de depoſito furto ſublato.nu.18.ibi.
Depoſiti actione liberatus non poteſt penes ſe rem tenere.nu.78. char.63
Depoſitum in re propria non fit. nu.3. char.91.
Depoſitũ an ſit de iure naturali, uel iuregentium primeuo.nu.6. char.135
Depoſitum proprium habet executionem paratam, improprium non. nume.16. char.57
Depoſiti agenti dominij quæſtio refricari non poteſt.nu.8. char.
Deus quæ produxit ingenita facere nõ poteſt.nu.2.c.27. Secus per uiã fictionis nu.2. char.74
Deus an poſſit prouocare.nu.4. c.74

Deus quandoque ſententiā melius mutat.nu.7. char.124
Dictiones in iure an abundent.nume.5. char.153.
Dictio, de, denotat cauſam proximam & materialem.nu.24. char.
Dictio generaliter, ſe habet in plus quā regulariter.nu.26. char.9
Dictio uel, quomodo accipiatur.nume.2. char.5
Dictio ſemper, quomodo accipitur. nume.1. char.28
Dictio obſcurum an differat ab ambiguo, & unde dicatur.nu.1.3 .c.28.29.
Dictio dubium, quomodo accipiatur. nu.4.ibi.
Dictio intra, quid ſignificet nu.4. c.52
Dictio plerumque, quomodo accipiatur.nu.2. char.137
Dictio perinde, quando fictionem denotet.nume.1. char.186
Diei præfixi lapſus quando conſtituat in mora.nu.8. char.42
Diem cedere, & uenire quid ſit, & quando dicatur nu.11. char.42
Dies tacita quæ tacite ſubintelligitur, quando impediat obligationem, uel actionem naſci.nu.12.13.14.15. c.43
Ante diem agens quando dicatur male agere.nu.17.18.19.ibi. char.43
Dies ante conditionem neq; ceſſit, neq; uenit.nu.20.ibi. char.43
Dies & conditio in dubio fauore grauati cenſetur appoſita.nu.2. char.46
Dies adiectus quando uitiet actum.l. lxxviij. char.126
Dies termini.uide, terminus.
Differentia aliter à legiſtis, aliter a dialecticis accipitur.nu.51. char.217
Differentia per plus & minus quando ꝯſtituat diuerſas ſpecies.nu. 52. ibid. & nume.6. char.75.
Diffinitio ſeu deſcriptio debet pręcedere tractatū. num.3.char.6.& nume.4. 34.char.208.212.
Diffinitio unde dicta.nume.2. Et eſt duplex.nume.3. c.207
Diffinitio quid rei q̄d ſit nu.6.quomodo deē.nu.7.9.13.15.16. ibi.208.209
Diffinitio q̄d nominis, quæ deſcriptio dr̄, quid ſit nu. 17. eſt multiplex. nu. 22.q̄uo detur .24.25.26 27.209.210.
Diffinitio omnis in iure eſt periculoſa, & cur nu.28.29.32.33. c. 211.
Plura de diffinitione ibi tractatur, quæ breuitatis cauſa omitto.
Diſiuncta quando operēt naturā inam. nume.5. char.158.
Diſpoſitio generalis.uide generalis.
Diuus, unde dicatur.nu.1. char.72
Doctor an, quomodo, & q̄n opinionem mutare poſſit.nu. 2.4.5.8. char. 124
Doctoris opinio quā in conſilio poſuit præuallet illi quā poſuit ī lectura. nu. 9.Limita.nu. 10.11. char.125.
Doctrina (ſecundū philoſ.) tradenda eſt ab uniuerſalibus . nu.15.fallit. nu.16. char.3.
Dolus quid ſit nu.14.c.57.& nu.1. vbi an mortalis, uel uenialis ſit traditur. char.200.
Dolus re ipſa præſumitur ex læſione q̄ apparet.nu.6. char.30
Dolus uerus & præſumptus quādo differant nume.6. char.56
Diſpoſitio loquens de dolo cōprehendit latam culpam.nu.8.9.Fallit in pœna corporali & diſtinguuntur. char.56
Dolus per pactum remitti non poteſt. nu.73.Fallit in dolo pręſumpto.nu.75 81.In dolo tacito.79. c. 64.
Dolus in generali cōceſſione uel remiſſione non uenit. nu.74. ibi.
Dolus uel uirtus quis in hoſte requirat. nume.21. char.115
Dolo debens poſſidere, habeatur ꝓ poſſeſſore.nu.1.2.3. char.200
Dolus in quibus caſibus præſumatur. nume.9. char.204.
Dolus in contractibus quomodo purgetur nume.2. char.205
Doli exceptio uide, exceptio.
Doli diffinitio ſulpitij & labeonis quæ ſit melior.nu.42.43. char.214

Doli replicatio non datur contra exceptionem doli. nu.1. char.206
Dolo caret qui iudicis præcepto obtẽperat nume.1. char.170
Dominus quando teneatur de geſtis ꝑ ſeruos famulos,& filios. nu.8. c.101. et de incẽdio famuli in domo conducta. nu.53. char.61
Domum ſuam reficere non licet quando aliquid innouatur.nu.3. char.110
Domus ſua debet eſſe unicuique tutiſſimum refugium.nu. 1. char.154
Idem in domo aliena prohibente domino domus, niſi iuſtitia impediretur nume.2.ibi.
Domum alienam ingredi an & quando liceat nume.3.
Domus.uide conductor recedẽs.Locator.
Donare,uerbum,quæſtio accipiatur.nu mero 3. c.169
Donare & perdere an æquiparatur, & omnis alia coniectura capi debet, qua donationis.nu.4.5.ibi.
Donatio à ſpõſo ſpõſæ quando ualeat. Et quid de anulo.nu.35.37. char.59
Donata ſponſæ per conſanguineos uel affines ſponſi an efficiantur uxoris. nu. 38.& quid de ueſtibus factis per maritum,nu.39.ibi.
Donatio facta rectori urbis quando cõfirmetur nu.3. char.72
Donatio facta abſenti qñ poſſit ratificare per hæredem.nu.18. char.108
Donatarij pñtia cũ taciturnitate an inducat donationem cauſa mortis ualidam. nu.3. char.108
Donatio abſenti facta ſtipulante notario,an reuocari poſſit antequam acceptetur.nume.2. char.124
Donatio quæ fit cauſa remunerationis proprie donatio non dicitur.nume.3, char.133.
In donationis remiſſione excedendis duc.500. Inſinuationem requiri. nume.4. char.128.
Donatio omnium bonorum ſi contingat eum maleficium committere,non ualet.nu.2. char.204
Donator tenetur ſolum in quantum facere poteſt. nu.1. char.173
Donatarius an quãdo teneatur præſtare alimenta donanti.nu.2.ibi.
Dotis finis quis ſit n.46.47. Et eius diffinitio an ſit bona nu.48. char.215
Dos lucrum amplectitur & onus nõ patitur nume,21. char.35
Dos ſtipulata ꝑ notariũ genero unius fratris tranſigentis cum altero fratre, non poteſt reuocari per aliam tranſactionẽ ſine facto gñi.nu.14. char.36
Dos an ſit cauſa lucratiua.nu.4. c.76.
Pro dote in dubio iudicandum nu. 1. char.135.
Dos, propter inopiam uiri in toto collocata ſuperuenientibus diuitiis retractatus.nu. 4. char.136
Dotalia bona nõ dicuntur in bonis mariti eſſe.nu.2. char.183
Dos,uide,inſtrumentum dotis.ſtatutũ
Dubitans,& ignorans an æquiparatur. nume.4. char.49
Dubitationis tollendæ cauſa ius nõ ledunt,uide,ſuperfluitas.
Dubium quotuplex ſit nu. 1. Et an ſequendo benigniora in dubiis ſit pars. iuſtitiæ.nu.2. Et quãdo procedat.nu. 3.5.& nu. 1. char.104.
Duellum quid ſit nu.16. Et an ſit licitum uel permiſſum,maxime, de conſuetudine.nu.17. c.194
Duello quando ſit locus nu.18.Et plura requiruntur.nu.19. char.195
In duello quis actor uel reus dicatur nu.15.14.20. char. 194.195
Et reus habet plures prærogatiuas, & in fi.In duello cartellus quomodo cõcipiatur, & ibi de pluribus cautelis. nu. 21. char.195.

E

Ecclesia ſit licet exempla, remanet tamen de territorio. nu.69. c.147

Edictum

Edictum perpetuum quid ſit,& quis cõ poſuit.nu.5. char.2
Edicto prætoris.uide prætor.
Effectus attẽdit,& ualet arg.uide argu.
Electio & collatio an recipiant conditionem.nu.29. char.129
Electio perſonæ incapacis eſt nulla licet capacitas ſuperueniat,l.xxix.c.72
Eligi debet minus malum, de duobus. num.3 car.208
Elemoſinæ liberant animas perſonarũ, nu.6. char.47
Emancipatio diem uel conditione non recipit,& quæ ſit ratio.nu.5. char.126
Plura de emancipatione . ibi.
Emancipari inuitus an quis poſſit . nu. primo. char.118
Emphiteuta tenetur de lata,& leui culpa.num.49.Non de leuiſſima faciẽdo. num.50. char.61
Emphiteuta inuito an quis canon domino ſoluere poteſt.nu.10. char. 118
Emphiteuta non poſſidens non tenet ad ſolutionem canonis.nu. 8. c.45
Emptio rei proprie non ualet.nu.9.Intellige,ut nu.11.12. char.92
Epũs an poſſit diſpenſare ad bñficia cu rata minorẽ 25.anno.nu. 15. char.17
Epũs qui ſub pœna ludum prohibuit, ſi ludit nõ incidit in pœnã.nu.6. c.53
Epiſcopus ſi conceſſit uicario,ut poſſit omnia quæ poteſt ipſe epiſcopus excepta collatione beneficiorũ,an poſſit facere alia epiſcopo reſeruata.n.37.c.13
Epiſcopus ſi faciat compoſitionem de aliqua parte uſurarum remittendo reliquum,nihil agit.nu.4. char.173
Epiſcopus negligens in petendo abſolut.a ſuſpenſione, dicitur non uelle; ſeu negligere.nu.2. char.174
Equalitas inter reum & actorem eſt ſeruanda.num.1. char.84
Equiparatorum.uide argu.
Equitas uide,æquitas.
Equum in paſcuis dimittens quomodo teneatur.nu.67. char.62
Equus locatus uide.i.locatio.
Error conſenſuum nõ habet.n.1.c.167
Error expreſſus uitiat non tacitus . nume.16. c.128
Errore datum repeti poteſt, conſulto non.nu.1. char.103
Error in ſententia, uel iudicijs quando noceat.nu.5. char.141
Error,uide conſenſus.notarij error.
Eſſe uel eſſe debere an paria ſint.nu.19. c.51.Et uide Argu.
Eſtimatio.uide eſtimatio.
Euictum, exponitur, ideſt euictum, eſt. num.1. char.185
Exactum iterum exegi æquitas nõ patitur.nu. 1.7.8.Intellige.n.10.c.105.106
Exigi prohibitum an poſſit a ſponte dãtibus accipere,nu.9.ibi.
Exceptio an ſit de genere regulæ . nu. 26.30. char.9.10
An firmet regulam in caſibus non exceptuatis,nu.31.34.36. Et eam declaret.nu.32. char.10.11.
Exceptio facta in aliquo caſu quando ad ſimiles per alia iura porrigatẽ.nu.40 uel per uiam extenſionis. nu.41.c.14
Exceptione oppoſita an actio intentata perimatur.nu.8. char.41
Exceptione doli repellitur ille cui uoluntas teſtatoris refragatur.nu. c.51.
Exceptiones doli ſunt quinque ſpecies nu.2.ibi.
Exceptio doli generalis opponi debet quando dubitatur de competenti exceptione,nu.3.ibid.
In exceptionibus cumulatio admittiẽ. nu.1.2.3.4.8.Limita num.9.12.13.14. 15. char.88.89.90
Exceptiones contrarias , ut quis poſſit proponere cautela.nu.10.ibi. char.89
Exceptio proprietatis non admittitur in poſſeſſ. reſtituendi , etiam ꝙ excipiens uellet incontinẽti eam probare. num.5. char.91
Exceptio euidentis calumniæ æquipollet excep.ineptitudinis. nu.10. c.114.
Exceptio facilius datur quam actio .§. cui damus. char.207

Exceptio compenſationis. uide compē ſatio.
Excommunicatus niſi ſatisfecerit interim non eſt excōicatus.nu. 6. c.172.
Excōicatio prolata cōtra moleſtantes titium qūo intelligatur. nu.1. c. 206.
Executio ſine nouo proceſſu fit cōtra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo.nume.2. char.156
Executionem paratam habent relicta in teſtis.nu.8. c.40
Executionem paratam habet confeſſio iudicialis. nu.9.Et quid de conuētione,& ſtatuto ita diſponente.num. 10. char. 40
Executio iuris non habet iniuriam. nume.1. c.104
Executio ſententiæ ſemper per except. ſolutionis impeditur.num. 3. c.105
Executio perſonæ an & quando poſſit parti committi.nu.4.5 c.176
Executio.uide iudex.
Expenſa pro infirmo,captiuo,condemnatio facta an poteſt repeti.nume.7.8. char.118.
Expēſæ litis.uide in uerbo, Reus.Actor debitor citatus.
Expreſſum quid dicatur,& quid tacitū. num.5. c.188
Expreſſio inepta ubi non requirebatur an & quando uitiet,nu.6. c.133
Expreſſa plus nocent quam ſuppreſſa quantum ad annullandum actum. nu. 1.char.188.
Expreſſa magis proſunt in nouatione, quā ſuppreſſio.nu.3. c.188
Extenſio. uide Argumentum.

F

FACINORI futuro quando quis teneatur obuiare, nu. 2.3. 10. Et quid de iure canonico. numero. 11. char.100.101.
Fama & uita æquiparantur, & quando. num.2.3. c.155
Facta infecta per pactum uel ſtipulationem fieri non poſſunt.nu.1. c.74
Facta quomodo per fictionem poſſūt fieri infecta.num.5. Et an procedat in his quæ ſunt facti.nume.6. c.74
Facta uel dicta calore iracundiæ non ualent.nume.2.c.98.Limita ut nu. 4. 6. 10.15. & 17. c.98.99
Factum non tollit, ꝙ impedit faciendū nu.1.etiam ꝙ non ſit legitimum,nu. 6. Fallit num.2. c.136
Factum quandoque facilius deſtruit, quam impediatur de nouo fieri. nu.7. Et quid de effectu.nu. 8. c.136
Facta probari debent, & quid ſi fuerint notoria.num.7. c.67
Facti quæſtio quæ dicatur. numero. 11. char.66.
Facere prohibitus,quando reficere poſſit.uum.1.& ſeq. c.111
Faciens per alium an cenſeatur per ſeipſum facere.l.cxxx.nu.1. c.171
Facti appellatione, quando ueniat non factum.num. 3. c.191
Famulus.uide culpa.dominus.
Feudatarius hæres alienans feudum nō cadit a iure ſuo.nu.8. c.85
In feudi alienatione an conſenſus domini mediati,uel immediati requirat. nu.6. c.96
In feudo pro ſe,heredibus,& ſucceſſoribus quomodo ſuccedatur. nume.11. c.fina.
Feudum promittens diſtincte recognoſcere.tenetur id facere licet damnum incurrat.num.4. c.216
Feudum confiſcatum uide confiſcatio.
Fictio in his quæ ſunt mere facti quando locum habeat.nu.6. c.74
Fides an hoſti ſit ſeruanda.nu.19. c.115
Fideicōmiſſ. & hæres an æquiparent. nu. 11. c.164
Fideiuſſorem non idoneum admittens ſibi præiudicat nu.1.7. c.49.
Fideiuſſorem dare obligatus,an liberet dando pignora.nu.1 4. c.68
Fideiuſſor ꝓ maiori ſumma obligatus, non tenetur in minori in qua obliga-

tus erat principalis. nu.2. c.156
Contra fideiuſſorē de iudicato ſoluēdo fit executio ſine nouo ꝓceſſu. nume.2. c.157
Fideiuſſor uſuras a principali quando repetere poſſit.nu.3. c.216
Filia nubens indigno an dote fiat indigna.nu.9. c.74
Filia renuntians bonis patris an excludatē a bonis fratris.nu.4.c.111. & num. quinto. c.140
Filius delinquens mandato patris,an excuſetur.nu.5.6.8. c.20
Filius qui patre inuito agnoſcere pōt bo.poſ.an eo ignorāte poſſit.n.2.c.70
Filius & monachus illicite acquirēs patri & monaſterio nō acqrit.n.2.c.100
Filius qūo pr̄i inuito acqrat n.13. c.118 & nu.2.6. c.149
Filius a ſeruo in acquiſitione differt.nume.3. c.149
Filius quicquid acquirit an patri acquirat hodie.nu.2.ibi.
Filius an poſſit uendi propter famem. uide pater.
Filius delinquens patre ſciente & non acclamāte facit patrē teneri. n.8.c.101
Fœmina unde dicatur.num.1. c.15
Fœmina eſt remota ab omnibus officijs ciuilibus quę ſunt uirilia.nu.3.Fallit nume.4.ibid.
Fœmina non poteſt magiſtratum gereſe.nu.5.Nec eſſe procuratrix, poſtulare,uel pro alio fideiubere.nu.6. ibi.
Fœmina iudæa tutelam iudei adminiſtrare poteſt,nu.7 c.13
Fœmina tripliciter exceditur a uiro, nume.6.ibi.
Fœmina eſt regulariter bona, & triſtatē in morte maritorum, ſiue ſenem,ſiue iuuenem habeat.nu.9.ibi. c.16
Fœmina citius fit uiripotens quā uir. Et quæ ſit ratio.nu.10.ibi.
Fœnerator qui res a tineis corrodi permiſit tenetur damnum reſarcire.num. 44. c.60
Forenſibus, quando beneficia legum competant.nu.5. c.33
Forma in minimis ſeruari debet. num. 2.char. 180
Fortuiti caſus qui dicantur.nu. 86.c.64
Fratres minores poſſunt eſſe teſtes,non tamen notarii.n.19 c.17
Fraus proprie quæ dicatur.nu.1.Et quo modo probetur.nu.2. c.129
Fraude quid factum quando dicatur.nume.1. char.130
Fraus ineſt dolo,ut ſpecies generi. nu. 2.ibidem.
Fraudis ſpecies quæ ſint.nu.3.ibi.
Fraus de permiſſo ad permiſſum,nec de prohibito ad prohibitū,nō fit.n.4.ibi.
Fraus fallacia.calliditas,machinatio,impoſtura quid ſint.nu.5.ibi.
Fructus in uerbo poſſeſſor.
Furioſus quis dicatur,quomodo probetur,quando præſumatur,& quando de delicto puniatur. nu. 2. c.23
Furioſus nullum negotium contrahere poteſt.nu.1. Neque matrimonium.nume.6.ibi. c.23.& 24
Furioſus non punitur de homicidio cōmiſſo ante furorem.nu.3.ibi. c.23
Furioſus moriens in peccato mortali, ꝙ ante furorem incurrerat,eſt damnatus.nu.4.ibidem.
Furor quotuplex ſit.nu. 5.ibi. c.24
Furioſus,uide prodigus.nu. 3.4.8.11.
Furtum a famulo commiſſum, dicitur caſus fortuitu.nu.20. c.57
Furtum propter neceſſitatem permittitur.nu.3.intellige.nu.4.5.7.8. c.168

G.

Gabellas duas quis non tenetur ſoluere.numero quarto. char. 105
Gabellæ ſolutio an euitetur cancellato inſtrumento contractus. numero. 6. char. 36
Genus a ſpecie aliter iudicatur a legiſtis,quā a dialecticis.num.2.char. 130 nu.51. char.216.

Generi derogatur per ſpeciem.nu. 3.4. 5.In legibus & ſtatutis nu.viij.Limita nu.9.10.In contractibus. nu.12. in ult. uoluntatibus,nu.13.In legatis. nu.15. In reſcriptis & mandatis.nu.16. Secus in priuilegijs.nu.17. c.131.132
Generalis confirmatio non trahitur ad ſpecialiter reprobata.num.6.ibi.
Genus,ſpecies,& indiuiduum, q̃d ſint. nu.6. c.160
Genus ineſt ſpẽi poſitiue. nu. 10. c.161.
Generalis clauſula.uide,clauſula.
Generales doctrinæ an in fine ſint ponẽdæ.nume.14. c.3
Generalis diſpoſitio, quando comprehendat cãm priuilegiatã.nu.22 c. 8
Ad generis poſitionem, non ſequitur poſitio ſpeciei.nu.j. c.122
Generalis confirmatio priuilegiorum, non comprehendit ſpecialiter reprobata.num.38.c.12.& nu.6. c.131.
Glo.l.j.§.j.ff. de ſuperfic. ornatur ſub num.4. c.77
Gloſ.l.ij.C.de curat.furio. ornatur ſub numero 5. c.82
Gloſſ.l.ſi patronus.§. patronum. ff. ſi quid in fraud.ornatur. c.178
Gloſ.l.ſi rem.§.tignum.ff. de rei uend. ornatur poſt nu.11. c.21.
Glo.ſi c.fraternitatis. 12. q.ij. ornatur, & declaratur. poſt nu. 3. c.93.
Gladij poteſtas quando delegetur. uide delegatio.
Gratiæ pontificum quando ligent, numero 28. c.5.

H

Habilitas perſonæ quo tẽpore requiratur.num.5. c.16
Habilitas ſuperueniens quando cõfirmet actum inualidum.l.xxix. c.72
Habilitas delegati attenditur tempore datę.num.6. c.17
Hæreditas quid ſit num.1. quando proprię dicatur.nu..3.5.Et an ſit de iuręgentium.nu.5. c.111.
Hæreditaria bona quæ dicantur.n.7.ibi.
Hæreditas quomodo locum concernat. nume.9.ibi.
Hæreditas & tutela a pari ꝓcedũt. n.j. Fallit quatuor mõis,ut ibi.& n.3.121
In acquirenda hæreditate præcipue animus requiritur.nu.j. c.175
Hæreditatis aditio conditionẽ nõ recipit,& ponit ratio.nu.11. c.127
Hæreditatis aditio retrotrahitur ad tẽpus mortis.nu.ij. c.166
Hæredis inſtitutio facta in fundo trahitur ad totum.nu.iij. c.39
Hæredis inſtitutio an conditionem,uel diem recipiat.nu.23. c.128
Hæredis appellatione ueniunt omnes in infinitum.nume.1.2.3.4.5.6. Fallit. nu.8.10.11.12.13.14. c.187.188
Hæres grauatus poſt mortem, an poſſit in uita ſoluere.nu.3. c.47
Hæres iuſtam ignorantiam habet in rebus defuncti.nu.ij. Fallit. numer.9.12. 13.14. c.85.86.
Hæres qui propter canonem non ſolutum cecidit a iure ſuo reſtituitur in integrum.nu. 3.5. c.85
Hæres denegãs reſtitutionem rei conductæ non patitur pœnam.l.pen.C.un de ui.nu.6. ibidem.
Hæres uendens fundum emphiteuticũ non cadit a iure ſuo.nu.7.ibi.
Hæres ſuus immiſcendo ſe in bonis patris,quando cenſeatur habere notitiã contentorum in teſtamento.nu.10.11. char.86.
Hæres qui ex proprio delicto conuenitur.tenẽt inſolidũ. nu.1. c.90.& nu.1. c.205
Hæres quando teneat ex dolo, defuncti de eo ꝙ ad eum non peruenit nu.2. c.90.
Hæres repræſentat perſonam defuncti. nu.1.Et qũo nu.11. 12.15.22. c.107.108.
Hæres agens tenẽ ꝓbare ſe hæredem. num.6.ibi.
Hæredi cõpetit remdiũ. c.reintegrãda

iij.q.j.ibi.nu.17. char.108
Hæres quandoq; habet plus iuris quam defunctus,nu.20.ibi.
Hæres pro parte pro qua eſt hæres nõ põt contrauenire facto defuncti,nu.1. Fallit nu.3.4.6. char.204.205
Hæres proximus ſi mulier ſit prægnans hæreditatem adire non poteſt, nu.1. char.181
Hæredis appellatio comprehendit omnes hæredes ex mente & utilitate, ſecus de propria uocabuli ſignificatione.nu.9. char.187
Homo liber delinquens mandato alterius an & quomodo puniatur, numero.11. char.21
Homo ad imaginem & ſimilitudinem dei factus eſt.nu.4. char.45
Homines baronis alicuius regis, nõ dicuntur homines regis,nu.8. char.98
Homo liber æſtimationem non recipit.numero 5. Et quid ſi ad pretium participandum uendere ſe permiſerit.nu.6. char.155.& 156
Homo ratione carens non eſt proprie homo.num.39. char.214
Homicidium negãs ſi fuerit conuictus poteſt excipere ad ſui defenſionem feciſſe.nu.5. char.89
Homicidium confitens ad ſui defenſionẽ tenetur probare defenſionem,alias punitur.nu.6.ibi.
Honeſtum præfertur licito.nu.1. ubi late traditur. char.189
Horæ appoſitio attenditur in inſtrumẽtis nu.4. char.135
Hortus an ueniat acceſſorie ad domum uenditam uel legatum.nu.12. c.178

I

IDONEUS qui a ſatiſdatione liberatur,ſi tenetur dare pignora nõ liberatur.nu.8. char.69
Idoneus infra.pignus.
Imaginarium uerbum quid ſit, & imaginaria uenditio,nu.1. char.45
Ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt homo.nu.4.ibi.
Imagines ſanctorũ ad memoriã primitiuorum adoramus,n.5.ibi. char.46
Imago relinqui non debet origine rei ſublata,nu.6.ibi.
Immunitas patri conceſſa propter numerũ liberorũ durat etiã eis mortuis, num.15. char.118
Immunitas loco conceſſa ad ſucceſſorẽ loci tranſit.nu.2. char.177
Impedimentum qñ eſt notoriũ non tenetur proteſtare.n.11. char.81
Impedimentum,uide negligentia.
Imperitia culpæ adnumeratur, numero.1. char.200
Impoſſibilium nulla eſt obligatio, nume.1. char.18
Impoſſibilia quæ dicantur, nu.2.ibi.
Impoſſibilis.uide conditio. principis.
Imperator Antonius quare dictus ſit Pius num.2. char.72
Imprudenter delinquenti mittigatur pœna.uide pœna.
Imprudenter dictum ſeuere ꝑ Romanos fuit punitum.num.5. c.156
Impubes quis,& unde dicatur. numero.1. char.16
Impubes quando remoueantur ab officijs ciuilibus,nu.2.8.18. char.16.17.
Impubes qñ admittatur ad officia eccleſiaſtica.nu.3.4.9.11.ibi.
Impubes põt fieri notarius, creari miles,& feudo cõdemnari.n.5.8.ibi.c.16
Impubes qñ poſſit habilitari a principe maxime ad teſtandũ,n.7. ibi. c.17
Impubes nõ põt teſtificari,n.20. Fallit nu.21.ibi. char.17.& 18
Indictionis omiſſio in inſtrumento an uitiet num.19.20. char.148
Indefinita qñ æquipolleat uniuerſali,n.7.8.9.10.13.14.15.16.17. char.6.7.8
Indulgentia principis pœnam remittit ſed bona non reſtituit,nu.12. c.151
Indulgentia principis an habeat locũ in præiudicium tertij & cautela.n.13. ibi.char.151.& nu.2. char.171

Indulgentia principis non ualet in crimine læſæ maieſtatis, niſi dicat, motu proprio, nu. 14. char. 152
Ineptitudo alicuius rei in actu non requiſitę quando uitiet, nu. 7. 8. c. 133
Infans, uide pupillus.
Ingratitudo futura per pactum remitti non pōt, præterita ſic, nu. 77. c. 63
Inimicus. uide amicus.
Iniuriarum actionem qn̄ quis euitet, nume. 10. 11. 12. 13. c. 99
Iniuriarū actio quō aboletur. n. 14. ibi.
Iniuriam in foro fori remittere quis nō cogitur. nu. 10. c. 36
Iniuria an fiat uolenti, late. in l. 188. char. 203.
Iniuriam nemini facit qui iure ſuo utitur. nu. 2. c. 205
Iniuria uide libellus.
Innocētiæ exceptio nunquā reicit. nu. 5. & ibi plura de innocentia. c. 130
Innocens an pſumat ſuſpenſus cui, laqueus fractus eſt, uel decapitatus & reuiuiſcens, nu. 11. 12. 13. c. 193. 194
Inſtantia non perit quando cauſa protellatur cauillationibus aduerſarij, nume. 9. char. 114
Inſtitutio facta ſpreto patrono conuali datur ex nunc per lapſum tp̄is pſentandi, nu. 4. c. 72
Inſtitutio uitioſa quando reconualeſcat, nu. 2. c. 219
Inſtrumenta regulariter non hn̄t executionem paratam. nu. 8. c. 40
Inſtrumentorum coniūctio facit probationem liquidam, nu. 24. c. 9
Inſtrumenta diuerſi tenoris probant conſuetudinem, nu. 12. c. 78
Inſtrumenta ad conſtituendum aduerſarium in mala fide quando debeant exhibi, nu. 22. char. 87
Inſtrumentum dotis qn̄ prius factum quam alterum præſumatur, n. 3. c. 135
Scripta in inſtrumentis præſumūtur de commiſſione partium. nu. 7. 8. c. 142
Si indictio in inſtrumento deſit, an uitietur. nu. 19. 20. c. 143
Inſtrumentum de longinquo non probat ſine literis teſtimonialibus, numero. 57. ibi. c. 147
Inſtrumentum dicitur probatio probata, & ueritas apparens, nu. 80. c. 148
Plura de inſtrumentis uide ſummarium. l. ſi librarius. c. 141. quæ hic breuitatis cauſa omitto.
Intellectiones diuerſæ in nobis propter diuerſa fantaſmata generantur poſt nu. 4. c. 124
Intereſſe quotuplex ſit, & eius ſubdiuiſio, num. 2. char. 65
Intereſſe conuentū, cōe. ſingulare, unde denominentur, nu. 4. & ſunt uocabula magiſtralia. nu. 5. char. 65
Intereſſe in facto conſiſtit, ideo probari debet nu. 6. ibi.
Intereſſe libellus quomodo concipi debet. nu. 12. char. 66. & an incertus admittatur. nu. 13. ibi.
Intereſſe eſt difficilis probationis, nu. 14. & quomodo probetur, n. 15. c. 66
Intereſſe probari debet in materia propinqua, & ſufficiunt probationes coniecturales, nu. 19. c. 67
Intereſſe ſententia quomodo concipi debet, etiam quando quantitas non fuit deducta nec probata, n. 21. 22. ibi. & quid ſi fuerit deducta ſed non probata. nu. 23. 24. 25. c. 67. 68
Intereſſe in ſpiritualibus an poſſit petinume. 26. ibi. char. 68
Intereſſe uide infra pactum. ij. pœna. ij. num. 6. char. 129
Interpretatio uerborū fit ꝫ fundantem ſe in uerbis, nu. 16. c. 31. & nu. 1. c. 173
Interp̄tatio tā in dictis quā in factis debet fieri ī meliorē p̄tē poſt n. 1. c. 104
Interpretatio ſumenda pro ualiditate actus, n. 4. c. 117. & nu. 1. char. 173
Interpretatio uide, argu.
Interrogatorijs per iudicem factis recuſans rn̄dere poteſt puniri, n. 2. c. 102
Inueſtitura non prodeſt rebus iniuſte poſſeſſis, nu. 7. char. 131
Inuitis aliquibus qui pōt aliquid face-

re,multo magis eis abſentib. & ignorantib. qũo procedat,n.4.5.7. c.70
Inuito me ꝙ fieri poteſt cauſa cognita me ignorante.fieri nequit,nu.6.ibi.
Inuitis quando conferanrur beneficia, nu.1.& ſeq.char.93.& nu.2. c.118
Ira,& iracundia unde dicanť,n.1. c.98
Iracundiæ calore dicta uel facta nõ ualent,n.2.Fallit n.4.6.10.15.17.c.98.99
Ira dei quid ſit,nu.3.ibi. char.98
Iracundia debet probari & eſt difficilis probationis,nu.5.ibi.
Iracundiæ calore facti pœna minuitur, 7.Lim.nu.9.ibi. c.98.99
Iracundiæ calore iniuriam faciens,reuocare eam poteſt.nu.11.& intra quot tempus,nu.12.13. c.99
Iudæa tutelam iudæi adminiſtrare poteſt.nu.7. c.15
Iudæi redacti ſunt in ſeruitutẽ per nouũ teſtm̃ poſt nu.3.c.75.hñt ſñ filios in poteſtate,nume.3. c.190
Iudex obedire principem quãdo debet nu.10. char.121
Iudex ſub conditione datus non habet iuriſdictionem niſi purificata conditione,nu.27. c.44
Iudex defenſionem pro innocentia abſentis ſuſcipere tenetur.poſt.n.1.c.157
Iudex peritus uel imperitus an & qũo facere debeat in iudicando, etiam ꝙ cogatur per ſtatutum in l.47.nu.11. & ſeq. char.95
Iudex an poſſit uti cauillationibus ꝯ teſtes & delinquentes,nu.16. c.96
Iudex habere debet æquitatẽ ante oculos,nu.5.qũo procedat nu.7.& clementior lege eſſe non debet,n.6.c.138
Iudex in ſnĩa diffinitiua debet ſeparare ius cõpetens ab incompetenti, numero.7. c.153
Iudicium qñ cœptum dicatur, numero.1. c.173
Iudex cõperta innocentia debet deſiſtere ab executione,nu.4. c.180
Iudicis mandatum excuſat a dolo, nume.1.2. c.173
Iuramentum calumniæ tacite poteſt remitti nu.82. char.64
Iuramentum ſupplet defectum inſinuationis.nu.5. c.162
Iurans ſeruare ſtatutum intelligiť niſi iuſta cauſa ſuperuenerit.nu.
Iuriſdictio cenſeť potius data accumulatiue quam priuatiue,nu.18. c.132
Ius accreſcendi quare fuit introductũ, nu. 5. c.25
Ius accreſcendi an habeat locum in fiſco hærede.nu.4. c.151
Ius quæſitum in contractibus ſine facto noſtro etiam ex cauſa dotis non poteſt alienari,nu. 3. 4. 5.6.7.8.9.10. 11.12. c.35.& 36.
Ius quæſitum reuocabiliter tm̃ ſine facto noſtro poteſt auferri.nume. 13. & ponunť aliæ quinque lim.nu. 15.16.17. 18.19. char.36
Ius publicum quid ſit,nu.2.& ei pactis priuatorum derogari non poteſt. ibi. c.71.nu.1. c.93
Ius ſolenne qd ſit.nu.3.ibi.char. 71.& nu.1. char.180
Ius ciuile qũo intelligatur, nu.2. c.75
Ius naturale duplex eſt, nu. 5.c.75.& eius effectus qui ſint.nu.1. c.217
Ius naturæ eſt,alteri ne feceris ꝙ tibi non uis fieri.nu. 3.ibi.
Ius gentium duplex eſt,nu.5.c. 134. & num.7. c.217
Ius de futuro repudiari non poteſt,ſed pacto ſic,& quæ ſit ratio,nu. 1. c.175
Iure ſuo non poteſt qs priuari, ẽt ꝑ turpitudinem uitæ nu.8.in fi. c.36
Ius perſonale mutatur mutatione perſonæ,num. 3. c.177
Ius ſibi dicere,uel auctoritate ꝓpria ſibi ſatisfacere an & qñ liceat.l.cxxxvij. c.176.Hypocrates cur de podagra nõ ſcripſit.num.4. c.113

L

Laboratores dñi mandato aliquid facientes an excuſentur,nu.11. char.21
Laicus hodie clericum non iudicat nu-

mero 6. char.80
Laqueus.uide,damnatus. Innocentia.
Læuia delicta,& atrocia quæ ſint. numero.7. char.20
Legato in generali qñ uenalia includã tur.num.27.& poſt nu.35. char.12
Legatum ad pias cauſas large accipiť, num.10. char.30
Legatũ dotis,cum hoc ꝙ uxori ſuæ reſtituať non patiť falc.nu.7. char.39
Legata an plenius interpretentur.nu.1. 2.6. char.38
Legato uino, uaſa modici ualoris ueniunt.num.11. char.40
Legari an poſſint res hoſtium. nu. 14. ibi.40.
Legatarius an teneatur ſoluere tributũ præteritum,nu.13.ibi. char.40
Legatum quando ante diem ſolui poſſit.nu.1. char.46
Legata tranſmiſſibilia quæ ſunt, & cui acquirantur,nu.1. char.48
In legatis factis filio uel ſeruo inſpiciť tempus exiſtentis conditionis. & quæ ſit ratio nu.3.ibi.
Legata & fideicommiſſa quomodo ſint acceſſoria ad teſtamentum.numero.7. char.178.
Legitima an ſit cauſa lucratiua, numero 3. char.76
Legitimæ ſuplementum tranſit ad hæredem filij.nu.8. char.107
Legitima matri per ſtatu.debita in bonis filij ſui ſine liberis decedenti, non tranſmittitur ad fratrem, quando uxor filij prægnans præſumitur, numero.12. char.182
Legitima an tollatur per ſtatutum uel pacto,nu.5.&.6. char.27.&.28
Legitimari an quis poſſit inuitus, nume.1. char.118
Legitimatio fieri poteſt ſub condõne, nu.22. char.128
Legitimatio perſonarum an ſit ſummaria in cã ſummaria,nu.10. char.178
Legitimi actus qui dicantur,nu.2.c.126
Legum coniunctio facit probationẽ liquidam.nu.24. char.9
Leges tollunt occaſionem delinquendi quoad poſſunt.nu.2. c.158
Leges deceptis,& non decipiẽtibus ſubueniunt.nu.1.ibid.
Lege permittente factum pœnam non meretur.nu.1. char.205
Lex quid ſit,nu.1. char.162
Lex eſt regula quædam ducta a rõne recta.num.19. char.4
Lex debet ordinare actus uirtutum & prohibere uitia.nu.20.ibi.
Lex pœnam continens diciť eſſe æqua, nu.16.c.139.& quando extendatur. nume.4. char.220
Lex generalis reſtrictionẽ de habilitate qñ recipiat.nu.3.7.9.& ſeq.c.220.221
Lex habet poteſtatem, etiam ſuper naturali obligatione.nu.3. char.54
Lex quando ex raro accidentibus conſtituatur.nu.6.8. char.113
Lex an & quando ſit certa de futuro, nu.2. char.171
Lex abhorret cauillationes: & ea calumniare non debemus,nu.7.8. c.114

De intellectibus, declarationibus,& limitationibus legũ.

L.i.ff.de uſuff.quemadmo.caue. declaratur, nu.3. char.72
L.j.§.ſi pẽdeat.ff.ad macedon. declaratur,numero.8. char.172
L.j.§.dolum.ff.de dolo.intelle.ſub numero 42. char.214
L.continuus.ff.de uerb.oblig.intellect. ſub num.3. char.1
§.nos uero,in prohem.ff.quomodo intelligatur ſub nu.8.ibi.
L.ſi ſeruitus.ff.de ſerui.urba.præd. Intellect.ſub num.7. char.6
L.pater ſeuerinam.ff.de cond. & dem. intellect.nu.1. char.18
L.ſi ſolus.ff.de ac.hæ itel.poſt n.5.c.25
L.hæreditas ex die.ff.de hære.inſti.ornatur poſt nu.6.ibi. c.26
L.titia.§.ſi.ff.de au.& arg.le.quomodo

procedat ſub numero 10. char.30
L.ueteribus.ff.de pact.ornatur ſub numero 16.ibidem. char.31
L.ſi plures.§.itē mella.ff.ad.l.Aquil.ornatur ſub numero 20. char.31
L.cum dotem.ff.ad leg.falci.ornat̄ ſub numero 7. char.41
L.minor.annis xxv.cui fideicom.ff.de mino.ſub numero 8. char.40
L.liber homo.§.decē hodie.ff.de uer. obli. quando habeat locum.nume.7. & poſt numero 8. char.42
L.cedere diē.ff.de uer.ſig.ornaur poſt numero 10. char.42
L.ſed & ſi pupillus.§.proſcribere.ff.de inſtito.ornatur poſt nume.3. char.49
L.ſi duo.ff.de acquiren. hære. ornatur ſub numero 8.ibidem.
L.ſolemus.§.latrunculator.ff.de iudi. ornatur poſt nume.7. char.53
L.nō uult hæres eſſe.ff.iſto titu.intell. char.24.
L.domum ſuam iſto ti.l.lxij. char.110
L.cum præcario.ff.de præca.quādo ꝓcedit ſub.num.25. char.57
L.argentum.l.ſi.ff. commodo.ornatur ſub numero 32. char.59
L.ſi merces.§.qui columnam .ff. loca. quō procedat ſub nu.45.46. char.60
L.ſi unus.§.illud.ff.de pact.intellec.numero 80. char.63
L.ſi.ff.de præto.ſtipul. quomodo intelligatur ſub numero.16. char.66
L.filio.ff.ut lega. no.caue. declaratur. numero 3. char.72
L uel uniuerſorum.ff.de pignor.actio. ornatur ſub numero 7. char.77
L.ſi negotia.ff.de nego.geſto. quando procedat. numero 2. char.80
L.milites.§.ueteranus.ff.de teſta.mili. ornatur declaratur ſub nu.2. char.78
L.ſi quis inficiatus.ff.depoſi.ornatur & declaratur ſub numero .15. char.86
L.cuidam hyberus.ff.de ſerui.urb.prædio.ornat̄ & declaratur.nu.24.car.88
L.pane.ff.commod.quomodo intelligatur ſub nume.7. char.92
L.ſi tibi.§.hi quorum.ff.mand.quomodo intelligatur.ſub nume.9. char.92
L.ſi pater.cū ſimil.ff.quæ in frau.cred. ornatur ſub numero 4. char.100
L.proculus.ff.de dam.infec.ſub numero 3. char.104
L.bonorum.ff.rem ratam habere. ſub numero 17. char.110
L.ſeruitutes.§.ſi ſublatum.ff.de ſerui. urba.prædi.declaratur & ornatur.numero 2. char.111
L.antiqui.ff.ſi pars hæredi.peta. ornat̄ ſub numero 6. char.113
L.in fundo.ff.de rei uendi.declaratur & ornatur ſub numero.11. char.114
L.nam & ſeruius.ff.de nego.geſt.quomodo intelligatur.numero 20.cha.115
L.ſi inſulam.ff.de præſcri.uerb.ornatur numero 2. char.116
L.plenum.§.equitij.ff.de uſu & habi. ornatur numero 3.ibi.
L.quoties.cum ſimil.ff.de reb. dub.ornatur.numero 4.ibi.
L.iſti quidem.ff. ꝙ met. cau. ornatur ſub numero 3. char.123
L.furioſus.ff.de tutel.quomodo procedat.numero 17. char.127
L.ſi alij.ff.de uſufru.lega. declarat̄ ſub numero.12.& ornatur in fi. char.132
L.inter.§.cum inter.ff.de pact. doral. numero 9. char.133
L.non puto.ff.de iure fiſc. ornatur ſub numero 4. char.135
L.nō diſtinguemus.§.ſacerdotio.ff.de arbi.declaratur & ornatur ſub numero 7. char.136
L.proſpexit.ff.qui & a quibus ornatur ſub numero 9. char.139
L.hæc autem.§.j.ff.qui ex cau.in poſſ. ea.ornatur ſub numer.3. char.157
L.iiij.§.ſi in uenditione.&.l.ſicut.§.nō uidetur.ff.quib.mod. pign. ſolua.ornantur. char.165.
L.ſi pater.ff.de manu. uind.ornat̄ ſub numero 1. char.165
L.ꝙ maior.ff.ad municip.ornatur & limitatur.numero 10.12. char.167

L.qui cõmeatus.ff.de re milit.ornatur numero 4. char.175
L.abſentem.ff.de pœ.ornat.n.10.c.193
L.qui autem.ff.his qui in fraud. cred. declaratur.numero 2. char.201
L.cum hæres.ff.de diuer.& tempo.præſcri.ornatur.numero 1. char.203
L.ſi tamen.§.ei qui.ff.de ædi.edict.ornatur.numero.2. char.203
L.liber homo.ff.ad.l. Aquil. ornatur. numero 6.ibidem.
L.ſuus.§.puto.ff.de hæred.inſti. intellect.nume.38. char.213
L.ij.ff.de ſtatu hom.intelle.ſub n.5.c.2
L.iiii.§.j.ff.de fideicommiſſa.liber.ornatur ſub numero 5. char.113
L.iiij.§.ſi in ueditione.ff.quib. mod. pign.ſolua.ornatur ſub nu.1.car. 105
L.ij.C.de uete.iur.enucle.quomodo intelligatur.numero 8. char.2
L.ij.C.de patrib.qui fili.diſtra.quomodo intelligatur ſub numero 4.char.52
§.quibus.in prima conſtitu.C.quomodo procedat.nu.1.2.3.4. char.153
L.alti⁹.C.de ſeru.& aqua ſub n.3.c.104
L.ſi qd argẽtũ.§.ſi uero.C.de donatio. quomodo intelligatur.nu.5.char. 109
L.Grachus.C.de adul.ornat.n.1.c.205
L.ſi uendicari.C.de pœn. declaratur & ornatur ſub numero 12. char.99
L.ſi quis conductionis.C.locati.ornat & declaratur ſub nu.5. char.91
L.ſi qñ.§.& generaliter.C.de inoffi.teſta.ornatur poſt numero 6. char.28
L.penult.C.ſi minor maio.ſe dixe.ornatur.numero 1. char.158
L.pen.C.depoſi.quomodo ĩtelligatur ſub nu.7.char.92.& nu.16. char.57
L.fi.C.de noua.ornatur.nume.3. c.88
L.fi.C.de edict.diui adria.tollẽ.declaratur numero 3. char.198
L.fi.C.ſi maior fact.ra.habue. ornatur ſub numero 2. char.72
Libellũ dictio qũo exponat.n.3.c. 121
Libellus in quo quis dicit ſe hæredem inſolidũ,cũ habuerit fratrẽ qui poſt ĩmixtionẽ deceſſit,ualet.n.7.char. 187
Libellus ĩ quo actio ĩepta eſt exp̃ſſa nõ ualet,ſecus de iure canoni.n.2. c.188
Libellus in actione iniuriarum quomodo debet concipi.numero 8.char.204
Libellus uide,actor.
Liberalis conuenitur tantum in id ꝙ facere poteſt.uide,donator.
Liberis carere non dicitur,qui unicum filium uel uxorem prægnantem reliquit.numero 2. char.181
Libertatis cauſa ſemp & ubiq; p̃cipua fuit, & largo mõ dr̃ pia cã n.1.2. c.52
In libertate eadem determinatio duo determinabilia diuerſimode determinat.numero 3.ibi.
Libertas eſt in æſtimabilis.nume.2.qd ſit.nume.3. char.155
Litigans ſiue dolo non dicitur eſſe in mora.numero 1.2.3. char.112
Litigans quomodo,& qualiter excuſet ab expenſis.uide,expenſæ.
Litis conteſtatio regulariter facit conditionem meliorem.n.1.& qui ſint eius effectus.nume.3. char.137
Locator & cõductor ad inuicẽ tenẽtur, de dolo,lata,& leui culpa.n.45. c.60
Locator eq uel muli uide,s̃ cõductor.
Locator,cõductor nõ cõparẽte, & como clauſa,qd facere debẽt.n.4.c.155
Locupletior factus qñ qs dicat.num.4. Et cautella ad probandũ.nu.5. c.106
Locupletior iure naturæ quis fieri non debet cũ alterius iactura. nu.1.car.80
Lucrũ quod deferẽ p ſtatutũ marito, uxor decedẽte.an dicat lucratiuũ,uel onerofum:aduẽtitiũ , uel ꝓfectitium. numero 5. char.76
Lucrũ aduentitiũ qd ſit nu.1. char.84
Lucri & dãni diſpar eſt ratio, & quando.nume.2.3.ibi.& nu.1. char.201
Lucrũ ſentiens ex pſona alicuius illi⁹ factum p̃ſtare debet.l.192. char.204
Ludo.Ro.qñ affirmar uolebat aliquod ſomniũ ſe fundabat ex deciſ.Rotæ ſecundũ Alex.ſub nu.26. char.4

M

Male fidei poſſeſſor. uide , poſſeſſor.

Malitijs qñ uti poſſit.uide,cauillari.
Malum minus de duobus malis eſt eligendũ.nu.3.non tamen malum laudatur.numero 6. char.208.209
Mandatum ſpatio mille annorum non pſumitur.n.12.q̃ ſit ratio nu.13.declara.numer.14.15.16.17.18.char.21.22
Mandatum enunciatum in inſtrumento cum temporis diuturnitate præſumitur.nume.19. char.22
Mandati reuocatio debet ĩtimari & notificari:alias ꝯhẽtes excuſant̃,n.3.c.49
Mandatarius de dolo.lata & leui culpa tenetur.& quandocunq; de leuiſſima, uel lata tantum.nume.30. char.58
Mandatũ differt a cõſilia nu.10.car.95
Mandato patris uel domini quando parendum eſt.in.l.iiij. char.19
Mandatum.Vide,ratihabitio.
Maritus ĩ dote tenet̃ de dolo,lata,& leui culpa,&:qñq; de leuiſ.n.56.57.c.61
Maritus lucratur dotem iuxta ſtatu.decedente uxore ſine liberis, licet uxor ignoret ſtatutum. nume.10. char.50. Et uide,ſtatutum.
Matrimoniũ ſolo conſenſu contrahit̃. nume.1.Et inſtrumentũ fuit in ſtatu innocentiæ.nu.3. char.73
Matrimonium quo ad ſui eſſentiam copulam non requirit.nu.4.ibi.
In contractu matrimonij uerba non requiruntur.nume.7.ibi.
Matrimonium eſt magis indiuiduum quãdo eſt cõnſumatũ,quã ubi eſt ſolo conſenſu contractum.n.6.ibi. c.73
Matrimoniũ & alia ſpiritualia facilius conſtruunt̃ quã deſtruunt̃. n.8.c. 79
Matrimoniũ cõtractu in articulo mortis ualet.nume.3. char.102
Matrimonium carnale poteſt contrahi ſub conditione,modo perſona ſit certa:ſecus in ſpirituali.num.29.char.128
Matrimonium infra Papa.
Medic⁹ ĩfirmũ ĩuictũ curat.n.6. c.118
Mẽſis appellatione ſĩpliciterꝗ dies cõprehẽdant̃.Et qd ĩ cõtractu, teſtõ,& in.l. uel ſtatuto pœnali? nume.1.2.3. 4.char.153.154.
Mercaturam per aliũ exercens nobilitatem non perdit.nume.3. char.171
Meretr.pñt cogi ſignũ d̃ferr̃.n.2.c.189
Meretrices non poſſunt uenientes repellere.numero 1. char.207
Metus quid ſit.numero 1. char.81
Met⁹ dẽt ĩ cõſtãtẽ uirũ cader̃.n.2.ibi.
Metus quomodo probetur.nu.5.& an proteſtatio ſit neceſſaria.nume.6.ibi.
Metus qũo purgetur numero 14. c.82
Metũ iuſtũ an cauſet cõminatio principis.numero 4. char.81
Meũ ꝙ ẽ,ampli⁹ meũ effici nõ pt.n.3.
Meum uide,debitũ. (car.90
Miles põt decedere ꝓ parte teſtat⁹,& ꝓ parte nõ,& qũo ꝓcedat.nu.7.c.26
Gñalis diſpõ ꝯprehẽdit militẽ.n.22.c.8
Minimũ quãdo ſequendum in legatis, ultimis uoluntatibus,cõtractibus, delictis,ſpeciebus,& in ſententijs.numero 18.19.20.21.22. char.31
Minor ĩ delictis qũo puniat̃.n.1.2.c.156
Minoris res alienata ſine decreto quãdo confirmetur.nume.2.3.4. char.72
Minor qñ reſtituit̃ dẽt ꝓbare ſe minorẽ & ſui facilitate læſum num.2.ſecus in criminali.nume.3. char.163
Molẽdina ĩ aq̃s caſtri exiſtẽtia qñ ueniant ĩ ꝯceſſiõe caſtri cũ iurib. ad ſe ſpectantibus.nu.1. char.103
Momentanea in conſideratione legis non ſunt.numero 2. char.102
Monach⁹ ẽt nãliter ñ obligat̃.n.5.c.54
Monachus ad tempus fieri non poteſt, niſi de licentia Papæ num.7.char.127
Monachus uxorem ad tempus ex licentia Papæ accipere põt.nu.8.ibi.
Monachus officium notariatus exercere non poteſt.nu.1. char.175
Monaſterij familiares q̃ tpe ĩterdicti admitti pñt ad celebrãdũ ex priuilegio, an cõprehendant̃ recepti poſt priuilegium nume.8. char.33
Mora ẽ d̃lictũ negligẽtiæ poſt.n.5.c.42
Moram non incurrit litigans ſine dolo malo.nume.1.2.3. char.112

Mora maior in deum,facit pœnam pec cati maiorem.numero 4.ibi.
In mora non dicitur, qui legitime ſe tueri poteſt.n.1.limita n.3.4.char.137
Mora ſua unicuiq; nocet.n.1.fallit numero 2.3.4. char.174
Mortuus an & qñ ex delicto accuſari, ſuſpēdi,de furca d̄poni poſſit.n.2.3.4 5.6 char.159.
Mortuo an competat beneficium datũ tanquam uiuenti.numero 1.char.185
Mortuus quando poſſit ſepelliri in loco ei uiuo prohibito.nu.4. char.186
Mortuus laudari poteſt numero 5.ibi.
Mulier uercellen. ſepties ꝑcuſa uiſa eſt mori,inde reuixit & liberata fuit.numero 12. char.194
Mulieri dans medicinam imprudenter qũo puniatur.numero 4. char.156
Mulier nondum uiri potens non dicitur nolle nubere.numero 1. char.18
Mulier infra annũ luctus debet alimentari ab hæredibus mariti.num.9. c.33
Mulier ſolu.matri.ↄſequitur in ſubſidiũ bona uiri fideicō.ſubiecta,dato ꝙ ignorauerit fideicōmiſſum.n.18.c.51
Mulier bānita licet poſſit occidi, nō tamen adulterari.nume.5. char.51
Mulierē tāgerē an bonũ uel malum ſit. numero 16. char.54
Mulier ꝓhibita cōtrahere ſine cōſenſu ꝓpīquorũ,pt ↄhere illis īuitis & nolētib.ſed nō eis ignorātibus.n.3.c.70
Mulier licet ui rago,nec poſtulare,nec tutorē cōnſtituere pōt nu.10. c.113
Mulier an hēat regreſſũ ad bōa alienata, quorũ hipotecæ renūtianit.n.2.c.135
Mulier habēs expreſſam uel tacitā hypothecā pfertur habēti tacitā anteriorem,ſecus expreſſam.nume.2. car.152
Mulier conſentiens marito alienāti res hypothecatas,ſibi nō ꝓiudicat niſi in eo cui conſenſit.nume.5. char.165
Mulier tā agēdo quā excipiēdo pōt facere,ut dos ī tuto collocet n.2. c.207
Mulier an infallibiliter poſſit iudicari prægnans.nu.4. char.181
Mulier ex uētre tumefacto pſumit grauida.n.5.& alijs ſignis.n.6.7.8.9.& qñ ſit certum.numero 10. char.182
Mulier dicēti ſe prægnantem an credatur numero 11.ibi.
Mulio dicēs amiſſiſſe facculũ aſsignatũ a l alique locũ d̄ferēdũ,tenet.n.52.c.61
Munera reſpuēs dicit optimus adminiſtrator rerum publicarũ.nu.5.car.208
Mutare ſniā3 ī meli⁹ licet,uide,doctor.
Mutata perſona res conditionem qualitatemq; mutat.numero 3. char.117
Mutus non obſtans,nō manifeſtans,q pōt & tenet,quod teneatur ad reſtitu tionem male ablatorũ.nu.6.char.100
Mutus & ſurdus,ubi uerba non requiruntur,obligantur.nu.1. char.192
Mutus ponēdo ī manib.abbatis, uel habitũ geſtādo,facit ꝓfeſſionē.n.2.ibi.

N

NATVRALIA ſūt īmutabilia.l.8.c.27
Naturali iure cōuenit neminē cum alterius iactura locupletari.num.1.car.80
Naturę ius.uide,ius.
Naturalis iuris effect⁹ q ſint.n.1.c.217
Neceſſarij fornix exiſtēs ī area uicini, debet refici p uicinũ.nu.5. char.104
Neceſſitas nō habet legē.n.1. char.168
Neceſſitas.uide,furtum.
Negatio dicitur defenſio.n.16. car.90
Neceſſitate cogēte ſuccurritur:ſecus ſi qs ponat ſe in neceſſitate.nu.15.c.50
Negans debitũ & poſtea cōuictus,an poſſit cedere bonis.numer.7.char.89
Negatiua ꝑpoſita uerbo poteſt,neceſſitatem præciſam inducit.nu.1.char.80
Negligenti remouere impedimentum quādo poterat currit tēpus abſq; ſpe reſtitutionis.nume.3. char.174
Negotiorũ geſt.an & qñ teneat d̄ dolo lata,leui,& leuiſſima culpa.n.66.c.62
Noſtrũ ſine facto noſtro a nobis tolli non poteſt.l.ij. char.35
Notarius qũo poſſit extendere inſtrm notarij defuncti iuxta cōſuetudinem. n.10.car.78.& nu.32.33. char.144
Notarij auctoritas quæ ſit.n.45. c.145

Plura pulchra & notãda in materia notarij,inſtrumenti, protocolli inuenies in l.ſi librarius.char.141. uide ibi ſummarium, quæ breuitatis cauſa omitto.
Notarij ſuperflua in inſtrumentis ponunt.nume.4.char.133. & eorum imparitia deſtruitur mundus.nu.2. c.141
Notarij error non nocet. nu.3.4.in dubio nõ præſumitur.nu.6.34.& cuius? nu.25.quomodo probetur.num.26.& an ab eo & quando poſſit corrigi. nu. 16.17.18.22.24. char.141.142.143
Notarius,qui ſtipulatus fuit pro tertio cui ius acquiſitum fuit, an poſſit ſine eius facto tolli.nu.14. char.36
Nuptiæ uerbum,quid ſignificet.nume. 8. char.74
Nuptiæ replent terram.nu.10.ibi.

O

Obligatio quando dicatur pura. nume.10. char.42
Obligatio quando dicatur naſci. nume. 12.& ſeq.ibi. char.43
Obligatio ad antidora operatur quinde cim effectus.nu.4. char.134
Obligatus ad antidora ſoluens ſimpliciter non præſumitur donare. numero 2. char.133
Obligatio naturalis eſt de iure gẽtium. nu.1. Et conſideratur dupliciter.nu.2. 3.quæ ſub diuiduntur.nu.4. char.134
Obligatus quando poſſit ante diem ſoluere. uide,debitor.
Obſcurum an differat ab ambiguo, & unde dicatur.nu.2. char.29
Obſcura quæ intelligi non poſſunt, nõ releuant.ibi.
Obſidem mortuo hoſti dato pro pecunia ei promiſſa, quem ſub pœna intra menſem redimere promiſerat, promiſſor teneatur de mora.nu.59. Et quid ſi non fuit in mora.nu.60. char.62
Obuiare futuro malo vel facinori quãdo quis teneatur.num.2.3.10. Et quid de iure canonico.nu.11. c.100.101
Occaſio quid ſignificet,quid ſit,& quotuplex ſit.nu.1.2.3. char.170
Occaſio ſeditionis,remoueri debet. nume.6. char.177
Occidenti aliquem iuſſu tyranni,an mitigetur pœna.nu.9. char.20
Occidens bannitũ banno exiſtente nullo quando puniatur.nu.9. char.50
Occidere qui poteſt, ergo vulnerare & contumeliis afficere.nu.1. char.52
Occidenti fugientem,qui eum percuſſit,mitigatur pœna.nu.8. char.99
Occidere eum licite poteſt familia poteſtatis, quem ſibi eripi dubitet nu.8. char,177.
Occidere ſi liceat mulier bãnita,non tamen adulterari nu.5. char.52
Occidens ſe gladio non imputatur facienti gladium nu.1. char.216
Officiali in officio ſibi commiſſo quando credatur.nu.23. char.143
Officia publica auctoritate & vtilitate non poteſt quis recuſare nu.2. c.207
Officium publicum quis inuitus ſuſcipere cogitur nu.3.char.118. & numero 2. char.207
Officium per Papam alicui conceſſum an tranſeat ad hæredes nu.6. char.117
Oppoſitorum natura quæ ſit,vide,contrariorum.
Optio ſerui diem & conditionem non recipit.nu.14. char.128
Orationum tres ſunt ſpecies, & earum natura,nu.1. char.157
Oratio ſoluta quomodo accipiatur, ſi de mente appareat, uel non, num.2.3. char.158.
In oratione ſoluta punctus tenet locũ copulæ.nu,4.ibi.
Ordo in iure eſt laudabilis.nu.4. c.1
Ordo ſcripturæ probat prioritatem, & quando nu.11. char.8
Ordinem ſeruare ubi prætermitti poteſt nunquam nocet.nu.3. c.132
Ornamenta ſpõſæ uel uxori tradita per uirum an remaneant in dominio uiri. nu.34.36.Et ibi de donatione. nu.35.

& ſeq. char.59
Ortus contiguus domo an ueniat uenditione domus. nu.12.13. c.178

P

PACTVM in fauorem eccleſiæ factum remitti non poteſt in præiudiciũ ipſius eccleſiæ.poſt.nu.5. c.36
Pacto an alimenta tolli poſſint.num.3. Et quid legitima.nu.6. c.27
Pactum uel ſtatutum,ꝙ ſuper intereſſe ſtetur depoſitioni uel iuramento alicuius,an ualeat. nu. 18. c.67
Pacto priuatorum iuri publico derogari non poteſt, ſecus per ſtatutum. nu. 1.4.5. Et quæ ſit ratio.nu.11. c.71
Pacto priuatorum obligationum cauſę derogari poteſt.nu.9.ibi.
Pactum ſuper obligationibus delictorum an ualeat.nu.10. ibi.
Pactum tacitum eſt proprie pactum.nume.6. c.109
Pactum qđ pignus uendi. non poteſt. non ualet.nume.3. c.120
Pactum de non petendo habet incluſam donationem.nu 6. c.162
Pactum liberatorium cauſam nõ requirit.nume.7.ibi.
Pactum ſuper principale trahitur ad acceſſorium.nu.11. c.178
Pactum.uide.contractus.conuentio.
Paganus unde,& quis dicatur.nume.2. char. 25.
Papa matrimonium conſumatum non poteſt diſpenſare.nu.2. c.73
Papa dicitur ſucceſſor petri licet plures fuerint intermedij nu.1. c.187
Papa ſicut petro & Chriſto in honore ſucceſſit, ita ſuccedere debet in uitæ morumque auſteritate & ſanctitate.l.x.col.1. c.32
Pars & totum.uide Ar.& l.cxiiij.c.160
Parum & nihil.ęquiparantur. poſt. nume.12. c.46
Pater propter famem poteſt uẽdere filium,ergo & pignorare. nu.4. c.52
Pater ex ſola præſentia obligatur pro filio decurione fiente.nu.3. c.192
Pater in bonis aduentitijs filij ante litis conteſt.procuratorem conſtituere poteſt.nume.1. c.192
Patria poteſtas eſt inæſtimabilis. nu.2. char. 155.
Paulus iuriſc.quo tempore floruit n. 1. char.5.
Pauperibus bona reſtituere rogatus poſt mortem, an poſſit in uita facere. nume.3. c.47
Pecunia an iudicetur mobilis uel immobilis nu.3. char.44.
Pendentia a futuro euentu non habentur ut puta nu.1. et ibi infinita dependentia. char.171
Perdere dicitur quis large ꝙ nunquam habuit.nume.3. char.134
Perfectum quid dicatur. nu. 1. c.200
Perinde,dictio.uide,dictio.
Periurium ex in obſeruantia fidei quando incurratur.nu.17.& ſeq. char.115
Perſeuerantia quomodo proberur. nu. 16. char.99
Petitoris cauſa.uide,actoris cauſa.
Pignus ſuſcipiens tenetur de dolo lata & leui culpa.nume.43. char.60
Pignus unum dare obligatus,an liberetur dando aliud eque idoneum nume. 2.6.Et an liberetur ſi ſit ualde idoneus nu.10. char.68.69
Pignorari res propria non poteſt nu.1. Limita.nu.2. char.90
Pignorare eſt fructus & utilitas rei nu. 1.Et ibi per totum de pignore, c.120
Pignorare rem poſſe eſt fructus num.1. Et an ualeat pactum ne pignus alienetur.nu.3. char.120
Pignus.uide,fœnerator creditor.
Pœna corporalis imponitur quando dolus adeſt.nume.8. char.56
Pœna loco intereſſe adiecta quando ſit exigibilis,uel non nu. 16.17.c.66.67
Pœna poteſt exigi & retineri. nume.1. char.93.
Pœna in foro conſcientiæ non poteſt retinere,nu.3.Intellige nume. 4. 5.6. 7.8.9. char.95

Pœna ſtatuta in foro conſcientiæ quan do exigatur ne ſententiã n. 10. 11. c. 94
Pœna non cõmittitur ubi nulla eſt petitio nume. 2. char. 137
Pœnam non meretur ꝙ lege permittente fit. nume. 1. char. 205
In pœnam incidens iuxta pacem, non poteſt illam ab alio poſtea contrauenienie exigere. nume. 1. char. 206
In pœnalibus non extẽditur. n. 1. c. 20
Pœna mitigantur delinquenti imprudenter. numero 3. char. 156
Pœna mortis non punitur ille, qui imprudenter medicinam ad impediendũ conceptum dedit. nume. 4. ibi.
Pœnam patti quæſita non põt per principem remitti. nume. 11. char. 36
Pœna mutilationis membri nõ erat cognita de iure. ff. nu. 3. char. 120
Pœna. uide, hæres.
Poſſidens rem, tenetur illam cathraſtare, non autem actionem nume. 7. c. 44
In poſſeſſionem miſſio, & reuocatio eſt mixti imperij. nu. 3. char. 78
Poſſeſſionis acquiſitio & amiſſio an ꝓcedantur a pari? nu. 5. ibi.
Poſſeſſor cæteris paribus uincit, etiam in cauſa dotis, nu. 6. char. 135
Poſſeſſio non tranſit niſi apprehendatur. nume. 3. char. 186
Poſſeſſio & tenuta longe differunt nume. 5. char. 149
Poſſeſſionis cõmoda, quæ? nu. 2. c. 197.
Et incommoda. nu. 10. char. 199
Poſſeſſorium eſt duplex. Et quid ſint. nu. 6. 7. ibi.
Poſſeſſio. uide, alienatio, prædo.
Poſſeſſor bonæfidei ſuccumbens, in quibus fructibus debeat condemnari. nume. 25. char. 88
Poſſeſſor fraudulentus tenetur de fructibus percipiendis nu. 4. Etiam ꝙ induſtria ſua ſingulari percepiſſet. nume. 5. char. 129
Poſſeſſor bonæ fidei quos fructus faciat ſuos, & quomodo petantur, uel probetur quis locupletior. nu. 7. char. 130. & nu. 4. 5. char. 106
Poſitioni iuris quando reſpondendum ſit. nume. 10. char. 66
Poſitio partim uera partim falſa an poſſit in totum negari nu. 5. char. 152
Poteſtas uidens rixantes & non mittẽs familiam qñ priuetur numero 4. c. 100
Precarium & precaria quomodo fiant & differunt. nume 22. char. 57
In precario de dolo tantum tenetur. nume. 21. ibi.
Precariam accipiens quando cadat a iure ſuo. nume. 23. ibi.
Precarium quomodo differt a commodato. nume. 24. ibi.
Precarium in re propria non fit num. 3. Limita nume. 4 6. char. 90. 91
Predo multis modis dicitur. n. 1. c. 197.
Predo poſſeſſione ſua quando non reſtituatur. nu. 2. ibi.
Prælatus quis dicatur. nu. 2. Et an prælati ſucceſſor ligetur contractu prædeceſſoris. nume. 3. char. 200
Prælatus xenia & munuſcula qrere nõ debet nec oblata reſpuere. n. 4. c. 207
Præſcriptio an extendatur de uno caſu ad alium. nume. 43. char. 15
Præſcriptio quare fuit introducta, nu. 12. char. 139. Et quando nu. 2. c. 217.
Præſcriptio an ſit contra ius naturæ. nu. 4. ibi.
Præſens & tacens quando conſentire uideatur. nu. 1. & ſeq. char. 108
Præſumptiones iuris & de iure an faciant ius nu. 29. char. 5
Prætor quis dicatur. nu. 1. char. 155
Contra prætorẽ uel edictum aliquid fieri paria ſunt. nu. 1. char. 154
Prætor an poſſit facere quem deſinere eſſe hæredem nu. 16. char. 163
Prior in tpe qñ præferatur. n. 1. 3. c. 152
Priorib⁹ derogat ꝑ poſteriora. n. 5. c. 131
Princeps an & quando poſſit ius meũ auferre. nu. 15. & cogere me ad cõpromittendum. nu. 16. char. 30
Principis auctoritas an circa impoſſibilia extendatur. nu. 1. char. 180

Principis comminatio an iuſtū metum cauſet.nu.4. char.81
Princeps non poteſt mandare officiali ſui uaſalli, ut procedat de conſilio talis.nu.24. char.97
Dependentia a principe cenſentur impoſſibilia.nu.5. c.113
Princeps an poſſit uti cauillationibus nu.17.& ſeq. c.115
In principe uariatio & incōſtantia reprobatur.nu.12. c.125
Principi mandanti aliquem ſuſpendi an ſit parendum.nu.10. c.21
Princeps.uide,indulgentia.Iudex.
Principale an reguletur ab acceſſorio. uide,acceſſorium.
Priuatio præſupponitur habitum. numero 1. c.134
Priuatus. vide,iuri publico. pactum,
Priuilegia generaliter cōfirmata an priuilegia contra ius comprehendant.nu. 38. char.13
Priuilegia quando cenſeantur perſonalia uel realia. nu.7.quando extingūtur. nu.2.4.5.6.quando extendantur.nu.8. 9.10.11.12.Et quando tranſeat ad hæredes cum actione.nu.13.14.15.c.117. 118.
Priuilegiatæ cauſæ ſi concurrant inter ſe quæ præualeant.nu.3. c.192
Prodigus quis dicatur. nu.1.& non petenti curator datur,& ſubſtituitur exēplariter.nu.4. char.82
Prodigo cōceduntur omnia priuilegia pupillo conceſſa.nu.5.ibi.
Prodigus & furioſus teſtari prohibentur etiam ad pias cauſas. nu.6. Limita hic ibi.
Prodigo & furioſo curator datiuus nō poteſt conſtitui, quando adeſt legitimus & habilis.nu.7. c.83
Prodigo curator a lege conſtituitur non ipſo iure.nu.8.ibi.
Prodigo ad ſanos mores redeunte ceſſat cura ſed non ipſo iure.nu.9.ibi.
Prodigus quādo æquiparetur pupillo, vel adulto curatori habenti.nume.11. 12. char.83.
Prodigus in delictis nō excuſatur,ſecus in furioſo.nu.13.ibi.
Prodigi eſt maius uitium, quàm furioſi.nu.14.ibi.
Prodigus matrimonium contrahere poteſt.15.& obligatur in dote ſi locupletior factus ſit.nu.16.ibi.
Prodigus in datione curatoris citari debet,ſecus in furioſo.ibi.nu.17.18.c.84
Prodigi alienationes quando teneant. nu.10.19. char.83
Promiſſum ſimpliciter,prę́ſenti die debetur, & cum aliquo temperamento. nu.1.Limita nu.3.4. char.41
Promiſſio quælibet pura habet tempus ad ſoluendum in executione. numero 2.ibi.
In promiſſionibus tota dies cedit.nu. 6.ibi.
Promittens partem uini naſcituri in tali uinea,quando obligetur. nu.25.26. char.44.
Proprietas,uerborum. uide interpretatio.
Proſcribere quid ſit,nu.2. c.150
Et uide,deportatio, confiſcatio.
Proteſtatio ſi claudeſtine ſit facta prodeſt.nu.7. char.81
Proteſtatio effectum appellationis ſecum trahit.nume.8.ibi.
Proteſtatio neceſſaria non eſt,ſed utilis nu.9.10.ibi.
Proteſtatio in notorijs non requiritur. Et quid ſi impedimētum peruenit ex facto iudicis.nu.11.ibi.
Proteſtationi incitatoriæ quando parendum ſit,& quādo caute agatur.nu. 15.16.17.18. char.86.87
Proteſtatio cautius fit de mandato iudicis.nu.17.ibi.
Protocollum.uide late in l.ſi librarius. char.141.
Punctus.uide,oratio.
Pupillus qui fari poteſt tutore auctore omnia negotia agere poteſt. nume.8. char.24. Et quid ſi fuerit infans, uel infantiæ

infantiæ proximus. nume. 9. 10. ibi.
Pupillus. uide, impubes. teſtimonium.
Pupillaris tacita. uide, ſubſtitutio.
Pupillus an dicatur inteſtatus. numero 2. char. 134.
Pupilli uoluntas nulla eſt. n. 1. char. 185
Pupillus an pati dicatur. nu. 1. car. 157
Pubertati proximus quis dicatur numero 1. char. 158
Pubertati proximus quomodo obligetur in delictis, iuramento, & teſtamento. ibi. late.

Q

QVESTIO iuris, & facti quæ dicatur. numero 11. char. 66.

R

RARO contingentia. uide lex.
Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur. numero 8. 9. 15. 16. Fallit numero. 19. 20. 21. char. 109. 110
Ratihabitio inducitur etiam facto. numero 17. char. 110
De rato promittens cum pœna uel iuramento, an liberetur ſi ille non uult ratificare. numero 26. c. 110. & numer. 4. char. 180
Ratificans quando contrauenire, poteſt nume. 24. char. 110
Ratio naturalis ceſſante lege allegari ſufficit numero 1. c. 185. & num. 3. c. 136
Rationem quærere ubi ſentimus non eſt niſi infirmitas intellectus. nume. 4. char. 136.
Rebānitus an recuperet fructus a fiſco perceptos & de clauſula reſtitutionis num. 23. char. 173. 174
Recognitio hæc quicquid habeo mutinæ excepta tali domo non comprehēdit iuriſdictionē mutinæ n. 33. char. 11.
Reficere, uerbum quomodo intelligitũ. nume. 1. 2. 3. char. 110
Regula accipitũ multis modis. n. 18. c. 4
Regula ſtricte accipiendo quid ſit numero 21. ibid.
Regula quecunq; eſt lex. ſed non contra. numero 22. ibi.
Regula differt a diffinitione. nu. 23. ibi.
Regula iuris eſt idem q̃ regula iuridica & dupliciter capitur. nu. 25. ibi.
Regulæ cācellariæ extra curiam quando ligant. numero 27.
Regula quid ſit nu. 4. debet eſſe generalis numero 5. Et quibus uerbis conſtitui debet. numero 6. char. 6
Regula non facit ius, ſed ex iure colligitur. nume. 18. Et quibus caſibus numero. 19. char. 8
Regula ſumi potuit ex legibus reſecatis. nume. 20.
Regulam habentes in caſibus non deciſis a iure q̃ habent intentionem fundatam. numero 21. ibi.
Regula generalis comprehendit etiam cauſam dotis & militis. Fallit ut ibi. numero 22. ibi.
Regulæ officium eſt clauo rationis plures caſus ſimiles coniūgere numero. 23. ibi. char. 9
Regula quando perdat officium ſuum. numero. 25. 28. ibi.
Regulæ iſtius tituli procedūt ſecundū communiter accidentia. nu. 11. c. 79
A regulis iuris ex cauſa receditur. numero. 1. char. 136
Regulæ inherere debemus, ut bononienſes carotio. numero 31. char. 215
Regulariter, & generaliter an ſint idē. uide, dictio.
Repugnantia ſe inuicem elidūt. numero 1. Fallit. numero 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. char. 183.
Repugnātia quæ dicatur, & quotuplex ſit nu. 2. ubi plura ponuntur. ibi.
Replicatio doli non datur contra excipientē de dolo. nu. 1. char. 206
Replicatio. uide, defectum ſtatutum.
Repræſaliæ ſi reuideri debent, interim an ſuſpendantur. nu. 4. char. 172
Res eadem an & quando poſſit eſſe noſtra ex pluribus cauſis. nu. 1. char. 165
Res quælibet iudicanda eſt ſecundum præſentem ſtatum nume. 4. char. 176
Reſcrip. & conceſſiones principū quā interpretatione patiuntur. n. 5. 15. 40.

Reſolutio actus eius eſt naturæ, cuius eſt conceſſio.nu.1. char.78
Reſtitutionis,uerbum in gratia quid ſignificet.uide,indulgentia.
Reſtitutio in integrum quot neceſſaria requirat.nu.2. c.162
Reſtitũ in integrũ qñ fit abſque alia ꝓbatione erroris & læſionis.nu,3.ibi.
Retentio facilius conceditur quã petitio.nu.2.c.93.& nu.1. c.207
Reos fauorabilior eſt quam actor.nu.1. 3.4.5.6.Fallit.nu.7.8.9. c.193
Reus actore non probãte quomodo ueniat abſoluendus.nu.14. c.193
Reus uolens ſuperflua probatione onerari admitti debet.nu.2. c.84
Reus hñs iuſtã cãm litigãdi,ſuccũbẽdo excuſat ab expenſis,& quę ſit iuſta cã nume.19. c.87.
Reus poſtquã cognouit ſe iniuſtã cãm fouere ſuccũbens, an condẽnet ẽt in expẽſis fcſcũ cognitionẽ.n.20.23.ibi.
Reus quãdo in expẽſis ob malitiã & dilationẽ ueniat condẽnandus. n.22.ibi.
Reus contrarias exceptiones ꝓponere poteſt.num.11. c.184
Relatiuũ adiectum uerbo futuri temporis inducit cõditionem.nu.26.c.44
Remittere uide,dare.
Repetere ſolutum,qñ licet.nu.1.c.133
Repetitioni magis fauetur, quã aduentitio lucro.nu.2. c.84.
Renunciatio ſtricte intelligit.n.3.c.140
Renuntiatio uide,filia.
Repudiato uno iure non tollit alterũ. nu.1.Limita nu.2.4. char.139.140.
Repudiare ius de futuro non licet, ſed pacto ſic.Et quæ ſit ratio.n.1. c.175
Repudiare qui non poteſt adire.2.ibi.
Repudiatio retrotrahitur ad tp̃s mortis,nu.4. char.186
Repudiatio legati dicitur alienatio. & quomodo intelligitur nu.1. c.201
Rigor æquitati præfertur qñ æquitas non eſt ſcripta.nu.9.fallit.n.10.c.139
Rigor in ſpẽ ſcriptus p̃fertur æquitati in gñe ſcriptæ.n.11.Fallit n.13.14.ibi.
Rigor ſcriptus poſt æquitatem præfert æquitati,num.15.ibi.
Rigor iuris ſæpe ponitur pro eo,ꝙ ordinatum eſt a iure nu.17.ibi.
Rubricarũ cõtinuatio.uide,cõtinuatio.

S

SANGVINIS iura tolli nõ poſſe,ui de conſanguinitas.
Satiſdare obligatus, liberat dando fideiuſſorem aut pignora,nu.3. c.68
Satiſdare obligatus ex hominis diſpoſitione non liberat dato ꝙ ſit idoneus; ſecus ex ſtatuto uel lege.nu.9. c.69
Satiſdatio.uide Idoneus, cautio.
Scientia inſlat Ruſticos non nobiles, num.2. c.165
Sciens aliquẽ domũ furatũrũ,& nõ obuiãs ſine damno,reus ẽ furti.n.7. c.101
Sciens tractatum contra principem, & non reuelans punitur.nu. 2. ibi.
Sciẽti & cõſentiẽti nõ fit dolus, fraus, uel iniuria.n.1.3.Fallit.n.4.5.7. c.203
Scire,uel ſcire debere paria sũt. n.2.ibi.
Seditio quid ſit.nu.7. c.177
Seditiõis occaſio remoueri dẽt.n.6.ibi.
Semper dictio uide,uerbum dictio.
Senes delinquentes quomodo puniat, num.2. char.156
Sententia lata ſecundum conſiliũ ſapiẽtis nõ tranſit in rẽ iudicatã,n.23. c.97
Sñia ꝯdõalis an & qñ ualeat.n.21.c.128
Sententia rite lata immutari non põt, niſi euidens iniquitas appareat. nu. 3. Et quid in criminali,nu.4. c.180
Sententia ius facit & pro ueritate accipit nu.1. & naturalia ſanguinis mutat.nu.2. c.218
Sententia lata contra unum quando noceat alijs,nu.4.ibi.
Sententia & res iudi.differunt.n. 5. Et qd ſint,nu.6.& rei iudi.renuntiari poteſt nume. 8. & quid operetur in reſcripto,num.6.ibi. char.ea.
Sentẽtiæ diuerſarũ ſummarũ ſi fuerint minimã ſummã ſpectamus,n.25. c.31
Sequeſtratio quare fuit introducta, nume.8. char.119

Seruitus an ſit realis uel perſonalis. nume.7. c.127.
Seruitores, & famuli nobilium, ſi ſunt malæ conditionis, & delinquant, an obligent dominos.nu.8. c.101
Seruus delinquens mandato domini an excuſetur.nu.5. c.20
Seruus de iure naturali obligatur.nu.1. Fallit nu. 2.4. c.53
Seru⁹ obligaẽ ĩ maleficijs,uel quaſi.n.7. c.54.in delictis publicis.nu.7. c.106
Seruus delinquens dño ſciẽte & uidẽte, qñ faciat dñm teneri.nu.8. c.101
Serui quo ad ius ciuile habentur ꝓ nullis,etiã teſtãdo ad pias cauſas. n.1.c.75
Seruus & filius in acquiſitione quomodo differant.nu.3. c.148
Seruus an officium notariatus exercere poſſit.num.1.2. c.175
Seruitus per quem,& quo iure fuerit introducta.nu.3. c.75
Seruitus horribilis eſt,& peſſima, mortique comparatur.nu.1. c.219
Seruus pœnæ, & ſeruus priuatus ualde differunt.nu.2.ibi.
Serui pœnæ,etiam hodie dicuntur damnati ad mortẽ, qui ſtatim debet mori. nume.3.ibi.
Seruorum ſtatus quo iure fuit anihilatus.nume.4. char.75
Serui ſtipulatio licet conferatur in tempus ſui iuris,tamen quæritur domino numero.1. char.205.
Ex ſerui maleficio non quæritur actio domino nume.1. char.100
Serui quadrupedibus & pecudibus exequantur nume.1. char.219
Seruus an cauſa reipub. poſſit abeſſe. nume.2.ibi.
Signa uniuerſalia quæ ſint.n.6. char.6
Simile nullum eſt idem nu.4. char.56
Simulatio contractus probatur ex eo, ꝙ quis emit actionem pro eodem precio poſt nume.9. char.46
Simulatio contractus debet probari,& quomodo ꝓbetur,nu.8.ibi.
Simulationem allegare quando liceat contrahen ti.nu.9.ibi.
Socius quando teneatur de furtu.numero.69. char.62
In ſocietate an & quando ueniat dolus, lata,uel leuis culpa nu.68.ibi.
Socius acquirens illicite, non acquirit alijs ſocijs.nume.3. char.100
Socij mei ſocius,non eſt meus ſocius. nume.1. char.97
Solennitas eadem an requiratur in reuocatione actus, quæ in confectione requiritur.l.xxxv. char.78
Solemne ius quid ſit uide,ius.
Soluens ſcienter indebitum,ꝙ uidetur donare nume.1. char.103
Soluere pro inuito & repetere quando quis poſſit nu.4.8.10. char.118
Soluere, & ſolõnis uerbũ.uide uerbũ.
Soluendo intelligitur, qui idonea pignora paratus eſt dare.nu.6.& qui nomina debitorum habet nu.7. car.150
Soluendo non pſumiẽ;cuius bona uenduntur.nu.8.Et quid in dubio.numero.9. char.150
Solutio in dubio facta uidetur in cauſa quæ remouet infamiam nu.1.4. c.155
Solutio debiti uel legati quando ante diem ſolui poſſit.nu.1. char.46
Soluere non tenetur quis pro alio, ut poſt ſolutionem repetat.n.1. car.172
Specialia non extẽduntur.nu.1.& ſeq. char.202.
Species apud legiſtas de facili cõſtituiẽ numero.3. char.65
Species.uide,accidentia.genus.
Spes in contractu conditionali trãſmititur,non in legato.nu.5. car.49
Sponte factum qñ dicatur.nu.20. c.51
Spurius poteſt inſtitui ſub conditione ſi legitimabitur nu.4. char.138
Status de præſenti conſideratur,nec attendiẽ ꝙ reſolui poſſit nu.1.char.219
Statutũ,ſi illuſoriũ reddereẽ, tũc a propria ſignificatione recediẽ.nu.11. c.7
Statutũ,ꝙ occidẽs occidaẽ niſi habuerit pacẽ ab hẽdibus occiſi.an ſufficiat pax uni⁹ uel omniũ hæredũ.n.12.ibi.

Statutum, ꝙ gabella ſoluatur de omni inſtrumento continente.100.lib. excepto inſtrumento procuræ, non cõprehendit inſtrumentum legitimationis de quo non fuit ſoluta gabella. n. 34. car.11.
Statutum ꝙ occidens occidatur niſi de fendēdo ſe fecerit nō occidetꝰ q. culpa lata, leui, caſualiter occiderit.n.42.c.14
Statutũ pœnã imponens declinãti iuriſdictionẽ, non comprehendit clericum. nume.2. c.18
Statuto an alimenta legitima, & defenſio tolli poſſint.nu.3.5.9. c.27.28.
Statutum ꝙ fratri nō ſuccedat ſoror, non habet locũ ecõtra.nu.20. c.35
Statutũ ꝙ inſtrumentũ habeat paratã executionẽ, qñ ſuſpenditᷣ.nu.10.c.40.
Statutũ, ꝙ uxore decedēte ſine liberis lucretur dotẽ maritus habet locum ea ignorãte.nu.10.c.50.Et an tale lucrũ ſit lucratiuũ uel onerosum, Aduentitium, uel profectitium nu.5.c.76. Et an lucretur bona parafernalia. num.5. char.177
Statutum, ꝙ cauſa committatur cõſilio ſapientis.uide in l.xlvij. c.94
Statutũ ꝙ ſacris initiatus nō admittatᷣ in cõſilio, an ualeat.nu.11. c.167
Statutũ loquẽs de faciēte, an habeat locũ in mandãte.nu.2. c.171
Statutũ confirmatũ per ſuperiorem, an reuocari poſſitᷣ ſine conſenſu ſuperioris poſt nu.6. c.79
Statutum loquens de poſſeſſore, an habeat locũ in eo qui dolo deſijt poſſidere.nume.4. c.200
Statutũ, ꝙ duo notarij requirantur ad actũ, qũo & quando procedat. nu.40. 41.42.43. c.145
Statutũ ꝙ nō ualeat inſtrumentũ ſine rogatione notarij matriculari quando procedat.nu.67.68. c.147
Statutũ ꝙ ſolutio uel contractus ꝑ inſtrumentũ tantũ ꝓbari poſſit, an & quando ualeat.nu.77. c.148
Statutũ dans præmiũ faciēti tale quid, ꝙ concernit utilitatem publicam, an comprehendat inhabilem. nume.8.& ſeq. c. ulti.
Statutum repellens uſurarium ab agendo, non comprehendit eius hæredem. nume.5. c.205
Statutum, ꝙ banniti nō audiatᷣ, ſi reus excipit de banno non admittitᷣ replicatio ſimilis delicti.nu.2. c.206
Statutum, uide, pactum. Argu.
Stipulatio an ſit contractus nu.1. c.76
Subditus capitulo eſt ſubditus in uniuerſo, nō ſingulis de capit.n.15.c.167
Subditus D. Venetorum eſt ſubditus omnibus in uniuerſo, non ſingulis ipſorum.nu.16.ibi.
Succeſſio teſtati præfertur ſucceſſioni inteſtati nu.1.Fallit nu.3.5. c.137
Succedens in locum alterius, iure eius uti debet l.cxxxviij. char.177
Succeſſor particularis etiam iure domini uti debet.nu.1. char.177
Succeſſoribus an & quando noceant uitia prædeceſſorum nu.1.& ſeq. c.204
Subſtitutio pupillaris tacita an matre in medio exiſtente comprehendatur ſub expreſſa uulgari.nu.5. char.72
Subſtitutus non admittitur donec inſtitutus ſuccedere poteſt nu.2. c.137
Superfluitas quando tolleretur.num.1. & ſeq. char.132
Superfluitas in iure non datur, quomodo intelligatur nu.1.2.3.4. char.153
Superabundans cautela non nocet. uide, cautela.
Suſpenſus.uide, damnatus.
Syndicatus legitimus quando dicatur. nume.5.6. char.166

T

TACITE actũ quomodo intelligatur. nu.3.5. char.77
Tacere eſt medium inter conſentire & diſſentire, & quando.ſub.n.6. c.19
Tacite remittitᷣ dolus præſumptus nu. 81.& iuramentum calumniæ.num.82. char.64.

Tacitus.vide.error.
Tempus antiquum ꝙ dicatur. num.20. char.23.
Temporis breuitas operatur ne quis in mora conſtituatur.num. 5.& poſt nume.8. char.42
Tempus licet breue interpellat pro homine nu.8.ibi.
Tempus certæ ætatis requirit interpellationem ad moram.nu.9. char.42
Tempus ſæpe ponitur pro tempore.nume.3.char.129.& nu.1. char.185
Tempus morā & delictū agrauat.l.64. char.112.
Tempus.vide,dies:conditio.
Termini dies quando computetur in termino num.5. cha.154
Teſtamētum eſt actus indiuiduus.nume.1. char.25
Teſtamentum,quid ſit nu.4. c.39
In teſtamentis ſit plenior interpretatio quā in contractibus nu.7. char.40
In teſtamentis relicta ꝙ paratam habent executionem.nu.8.ibi.
In teſtamētis Anguſtiæ tēporis quando reijciantur.nu.12. char.40
Quæ in teſtamento non intelliguntur habentur ac ſi ſcripta non eſſent nu.1. char.123.
Teſtamentum ſolemniter factum cumquot teſtibus reuocetur nu.2. char.78
Teſtati cauſa & inteſtati ſunt cōtraria. nume.3. char.25
Inteſtatus pro parte quis decedere non poteſt.nu.4.6.7.8.Limita num.9. 10.11.12.13.14. char.25.26.& 27
Teſtādi facultas poteſt tolli per ſtatutum.poſt nu.6. char.71
Teſtati cauſa facit ceſſare cauſam inteſtati.nu.1.2.Fallit nu.3.5. char.137
Teſtimonium pupilli an admittatur, & factus maior an poſſit de his quæ uidit in pupillari ætate teſtificari num. 20. char.17.
Teſtis ſuſpectus debet diligenter examinari & inuolui per iudicē ſi poteſt. num.16. char.115
Teſtium reprobatione prohibita, non uidetur prohibita reprobatio quæ ex contrarietate reſurgit.nu.3. char.183
Timor metus & grauaminis operatur ꝙ metus & grauamen ipſum. num.3. char.81.
Timor belli & peſtis idem ꝙ de bello & peſte iudicatur.nu.1. char.181
Titulus lucratiuus & onerofus qui dicantur.in l.xxxiiij. char.76
Torturæ an poſſit quis ſe obligare? ꝙ non nume.6. char.203
Totum.uide,argu.pars.
Transferre uerbum.uide,uerbum.
Tumultus.uide,ſeditio.
Tributa in legatis & contractu quis debeat ſoluere.nu.13. char.40
Titus Liuius quo tempore floruit, & eius oſſa ubi reperiuntur nu.2. char.5
Tutor regis uel principis qualem fideiuſſionem præſtat.ſub nu. 18. c.17
Tutor bonorum poſſe. ꝓ pupillo agnoſcit,non tamen repudiat.nu.5. c.19
Tutor de dolo,lata, & leui culpa tenetur. nu.62. Et quando de lata tantum nu.63.65. char.62
Tutor ratione leuiſſimæ culpæ non remouetur a tutela.nu.62.ibi.
Tutoris hæres tenetur de lata culpa tātum nu.64. ibi.
Tutela quando reguletur ab hæreditate.nu.1.3.5. c.121
Tutor an defuncto pupillo abſq; agnatis & cognatis ſuccedat nu.4. c.122
Tutor rem pupilli quādo emere poſſit nume.5. c.123
Tutor dari non pōt in diē uel ſub ꝯditione ꝑ iudicē,ſed bene ꝑ teſtatorem. numero 15.19. char.128
Tutor & curator quibus, & a quibus dari poſſunt.l.lxxiiij.§.j. char.115
Tyranni iuſſu aliquē occidens quomodo puniatur.nu.9. char.20

V

Vasa. uide,legatum.
Vaſſallus mei uaſſalli.meus uaſſallus nō

eſt.nume.1.3.Et quomodo procedat. nume.7. char.97.98
Vaſſallus feudum alienare non poteſt. Et an ſub ſfeudare uel in emphiteuſim concedere poſſit.nu.2. char.97
Vaſſallus uaſſalli mei fidelitatem iurare & ſeruire mihi non tenetur. nume. 4.5.ibi.
Vaſſallus ſeu emphiteuta nō poſſidens non tenetur ad ſeruitia.nu.8. char.44
Vaſſallus.uide,feudum.
Verba in omni materia ſecundum ſubiectam materiam accipiuntur. nu.17. char.31.
Verba ſecundum naturā contractus accipiuntur. nu.1.c. Et ſecundū qualitatem perſonæ.nu.3.ibi. char.116
Verba,ſine contradictione talis quomodo accipiantur.ſub nu.16. char.25
Verba.uide,interpretatio.
Verbum,nolle & uelle, quando dicatur nu.1.6. char.18.& 19
Verbum uoluit; & uoluerit quomodo intelligatur nu.2.4. char.25
Verbum ſine facto noſtro, accipiuntur etiam pro non facto nu.1. char.35
Verbum noſtrum, quomodo accipitur nu.2.20. char.35.38
Verbum commune, an improprie & ficte meum dicatur.nu.20. char.38
Verbum uidetur, an denotet fictionem & quando nu.1.3.c.40.& nu.7. c.149
Verbum capere, quid ſignificet num.2. 4.6.char.40.& nu.6. char.102
Verbum deberi, quando dicatur.nu.5. ibi. char.41
Verbum immaginarium,quid ſit nu.2. char.46.
Verbum quatenus,quomodo intelligatur.nu.1. char.65
Verbum ſolutionis, quomodo accipiatur num.5.char.69.& n.2.c.149. & ibi de uero,ſoluere.& nume. 2. char.179
verbum cautionis,quid comprehendat nu.11. char.69
Verbum potiri, quid ſignificet numero 1. char.76
Verbum ſcientia, quomodo accipitur. numero 1. char.100
Verbum reſtituere,quomodo intelligitur.nu.4.5.char.102.Et reſtituo.nu.1. char.173.
Verbū defenſio,in contractibus & principe quomodo accipitur.nume.3.4.8. char.103.104.
Verbum conferre,transferre quid ſignificēt.nu. 3.c.103.& nu. 2. char.169
Verbum temere. quid ſignificet. nu. 1. char. 112.
Et uerbum,negotiis,nu.ibi.
Verbum cauillari, uarijs modis accipitur. nume. 1. char.113
Verbum legi,& intelligi quomodo accipiantur. nu.2. char.124
Verbum conſilium, iniuria, quomodo accipiantur. nu.1. char.124
Verbum nullo cogente iure,quomodo proprie accipiantur.nu.1. char.133
Verbum concedo,quid importet nu.1. char.169.
Venditionis ſubſtantia eſt res & preciū numero.1. char.45
Venditio immaginaria quæ ſit nu. 2. 3. Et uera nu. 10. ibi. char.46
Venditio immaginaria quando nulla ipſo iure ſit nu. 11. char.46
venditio magni precij per uno nummo dicitur immaginaria, & eſt nulla nume.12.ibi.
Venditor.de dola,lata,& leui culpa tenetur nu. 42. char.60
Venditor ꝓmittens ſoluere tributa rei uenditæ,quomodo teneatur nu.2.c.93
Venditioni conſentiens an teneatur,de euictione.nu.1. char.165
Venditione prohibita,an cenſeatur prohibita donatio nu.6. c.177
Vendere aliud eſt, aliud promiſſio de uendendo. nu.2. char.165
Veneti ſunt ſapientes. nu.7. c.46
Veneti.uide,ſubditus.
Venter prægnantis.uide,mulier.
Veriſimilitudo mentis hominum quando inſpici debeat num. 6.c.29.& in L.

xxxiiij. char.76
Vidua relicta uſufructuaria ſi uitam uidualem ſeruauerit, uiuendo inhoneſte tenetur reſtituere fructus.num.11. char.94.
Vincens vincentem te,à fortiori uincit te.nu.3.14. c.52.53
Virginitas replet paradiſum.num. 10. char.74.
Virginitas an,quomodo poſſit à deo reſtitui.nu.3. char.74
Vis quid ſit nu.1.pluribus modis committitur nu.2.6. c.123
Vis quotuplex ſit,& quomodo differt à uiolentia nu.1.2. c.205
Violentiarum quot genera?ibi.
Violentiæ, quæ per iudicem infertur non licet reſiſtere.nu.3.ibi.
Vita & fama an æquiparent.uide.fama.
Vitiare quid ſit, & quomodo capiatur. nume.25 char.9
Vitioſum in initio non conualeſcit ex poſt facto,& quomodo procedat plene in l.xxix.char.72.& l.ccxi. c.219
An vitietur res deueniens ad caſum a quo incipere non poteſt.nu.5. c.133
Virtus & uitium ſi concurrant, uno exiſtente bono an aliud malum ſit num. 17. char.34
Vlpianus iuriſcõ. quo tempore floruit. nume.1. char.5
Vlpianus reprehendit a Laurentio Valla.nu.3. char.114
Vniuerſalia ſigna quæ ſint,quæ diſtributiua,quæ collectiua.nu.6. char.6
Vniuerſalia an ſit præmittenda. uide, doctrina.
Vniuerſitas quomodo citãda,& in contumacia conſtituenda.nu.1.char.189.
Et quando poſſit delinquere num.21. char.167.
Vniuerſi cenſentur facere, ꝙ fit a maiori parte, & quomodo procedat nu.1. 2. char.166
Et an requirãtur duæ partes. & abſentes ſint uocandi,& plura ibi traduntur ibi. char.166.167
Voluntas quid,unde,& quot modis dicatur,& nu.1.2.3.4. char.19
Voluntas hominum in primis inſpici debet & quomodo cognoſcatur num. 5.6.7.8.9. char.29
Voluntas hominum a lege ſequitur, ſicut uenator leporem.nu.5. c.39
Volnutas nulla quomodo intelligitur. nume.1. char.82
Votum an ſtricte interpretetur.nu. 11. char.30.
Vſuræ promiſſe marito debentur hæredi.nume.4. c.107
Vſurarij hæres non repellitur ab agendo licet uſurarius repelleretur nu. 5. char.205.
Vſurarij cõpoſitio cum epiſcopo quando teneat.nu.4. c.173
Vſusfructus an poſſit ſtare in pẽdenti. nume.13. c.127
Vuas comedere in agro alieno licet in neceſſitate, non tamen aſportare. nume.6. char.168
Vxor ante copulam poteſt religionem inuito uiro intrare.ſecus ſi poſt.nu.3. char.73.
Vxor.uide.mulier.

FINIS.

DO. HIERONYMI CAGNOLI

Patritij Vercellen. Equitis, & Iuriſconſulti clariſs. & illuſtriſsimi Sabaudiæ Ducis Senatoris, Commentaria in tit. ff. de reg. iur.

NOVIS SVMMARIIS HAC EDITIONE in gratiam ſtudioſæ poſteritatis illuſtrata, & a mendis quamplurimis reſtituta.

SVMMARIVM.

1 *Continuatio Rubricæ ad Rubricam eſt neceſſaria.*
2 *Continuare eſt idem quod ſubordinare. & poſt nu. 4. & 5.*
3 *Continuus, dictio, ſecundum ſubiectã materiam accipitur.*
Intellectus l. cõtinuus. ff. de verb. oblig.
4 *Ordo in iure eſt laudabilis.*
5 *Edictum perpetuum quid ſit: & qui eum compoſuit.*
Intellectus l. ij. ff. de ſtatu homi.
6 *Continuatio fieri debet ad immediate præcedentia: Niſi materia media ſit impertinens, quia tunc tolleratur ad aliquantulũ remota.*
7 *Cõtinuatio librorũ partialiũ eſt neceſſaria, ſed de libro ad librũ: ſecus in principio totius libri. nu. 5.*
8 *Continuatio Pau. de Caſt. Deci. et Moder. in rub. ff. ſi cer. peta. inepta eſt, & vera hic ponitur.*
Intellectus. §. nos vero. in probem. ff. & l. ij. C. de vete. iur. enucl.
10 *In continuatione compilatores quandoq; digniora præpoſuerunt, ſed cõmuniter ad materias congruo ordine coniungendas reſpexere.*
11 *Ordo ſcripturæ probat prioritatem. Et quomodo procedat remiſſiue.*
12 *Clauſula generalis non refertur ad ſpecificata.*
13 *Continuatio ad præcedentia recte hic ſit, vt generalia hæc particularibus adiungantur.*
14 *Cur cõpilatores poſuerunt hũc titulum in fine operis, cum in prima parte. ff. factum ſit contrarium? Ponitur ratio numero 17.*
15 *Doctrina (ſecũdum Philoſophum) tradenda eſt ab vniuerſalibus.*
Niſi reſpiciat faciliorẽ modum tradẽdi, et vnde quis facilime adiſcit num. 16
18 *Regula accipitur multis modis.*
19 *Lex eſt regula quædam ducta a ratione recta.*
20 *Lex debet ordinare actus virtutũ, & prohibere vitia.*
21 *Regula, ſtricte accipiendo, eſt pluriũ rerũ ſub compendio facta traditio.*
22 *Regula quæcunque iuris eſt lex: ſed omnis regula non eſt lex.*
23 *Regula differt a diffinitione.*
24 *De, dictio, denotat cauſam proximam & materialem.*
25 *Regula iuris eſt idem quòd regula iuridica. Et accipitur tranſitiue & intranſitiue.*
26 *Deciſiones domini de Rota non habẽt vim legis, licet ſint magnæ auctoritatis.*
Ludoui. Roma. quando affirmare volebat aliquod ſomnium, monebatur auctoritate deciſio. de Rota.
27 *Regulæ Cancellariæ extra curiam non ligant, Niſi reſpiciant materias origines trahentes ex curia. Vel de.i. dat idem quòd ius commune.*
28 *Gratiæ pontificum quando ligent.*
29 *Præſumptiones iuris & de iure an faciant ius? Remiſſiue.*

VT a continuatione tituli, more
1 maiorum,initium faciã: Et iam † cre
brior,receptiorque ſit ſcribentium
ſententia,Rubricæ ad rubri.& titulo
ad titulum proxime præcedẽtem cõ-
tinuationem neceſſariã eſſe prout cõ
cludũt docto.in rubri.ſupra ſolu.ma
tri. & ſi certũ peta. & in rub.inſti.de
actio.& in rub.extra de iudi.ubi poſt
Barb.& alios late Dec.& alij, ac etiã
in rubri.C.de contratab. Fundamen
tum communis opin.eſt ſuper l.ij.ſu
pra de ſtatu homi.ibi,proximos atq;
coniunctos &c.& in l.cũ delanionis.
in.§.aſinam.ibi proxima copulata ꝓ
cedunt ſupra de fundo inſtru. Nihil-
ominus in cõtrariam ſententiã ſubti-
liter ſpeculantes fere. Rapha. Com-
men. in rubri.ſupra de no.oper.nũc.
& Are.in rubr. prohem.inſtitu. quia
non probatur prædicta opinio lege,
ergo.l.illam.C.de collat. Et alleg.ſu
pra nõ loquunt̃ de cõtinuatione ſed
de ſubordinatione,iuxta.§. final. in-
ſtitu. per quas perſo.nob. acquir.ibi
oportunius in inferiori loco inſere-
mus. facit tex.§.quartus. ibi in con-
finio ponere C. de vete. iur. enucle.
Cõfirmat̃.nã continuatio dicitur ac-
tus ad ꝑfectionẽ eiuſdẽ materiæ ten-
dẽs.l.cõtinuus.in princ.ſupra de uer
bo.obligatio.l.cũ antiquitas.C.de te
ſtamẽ.facitq; cõtinuatio de duobus
vnum.cap.apoſt. de conuer. cõiug.
cũ alijs adductis ꝑ Geminia.in cap.j.
ad fin.de cõſecra.eccl. uel alta. in vj.
ſed in diuerſis titu.diuerſæ(ut patet)
tractantur materiæ,ideo continua.ui
det̃ impoſſibilis,ſed ſubordinationẽ,
ut ſtatim dicam,cõuenire. Quã con-
clu.iam diu tẽtaui in rubri.ſupra de
orig.iur.eo ꝙ proceſſus ſciẽtiarũ o-
4 pus ſit rationis,cuius ꝓprium eſt or-
dinare,cum in omni opere rationis
ordo aliquis inueniatur,ſm quẽ pro-
cedit̃ ab uno in aliud,ut, ſcribit ſãct.
Thom.de cœlo & mun.Dicebam er-

go rubri.non deberi,neq; poſſe cõti-
nuari,ſed ſubordinari ut materiæ cõ-
iunctim ordineque tradant̃. Et hanc
opinionẽ ſecutus eſt poſtea Ripa in
rubr.ſupra ſoluto matrimo.col.iij.&
in rubri.x.de iudic.col.ij. Nũc aliud
2 ſentio,† nec inter ꝯtinuationẽ & ſub
ordinationẽ ullã in propoſito diffe-
rẽtiã eſſe arbitror, hallucinarique cre
dimus allegãtes ad iſtud propoſitũ
3 dicta l.cõtinuus. Quod † uocabulum
multifariã ſm ſubiectã materiam ac
cipit̃.nam in ſtipul.quæ unica eſt, &
unicus actus dici poteſt, ſm Imol.
ibi,actus cõtinuus dicitur ſiue incõti
nenti factus,ubi extranea nõ interue-
niuntur,licet aliquale ſit interuallũ,
ut ibi & in.§.j.l.j.eod.titu. & ſic ad
ꝑfectionẽ ſtipulat.quæ unico cõtex-
tu fieri debet & abſq; medio extra-
neo exigit̃ ut actus cõtinui ſint. hoc
eſt quod intẽdit iuriſcõſul.in dicta l.
cõtinuus.Idẽ vult Philoſ.Et hic. v.
aquã in cacabo exiſtentẽ in ſe cõti-
nuam dici, Cacabo autẽ contiguã
ad idemptitatẽ rei continuũ referẽs
ſequit̃ Io.Andr.& inde Imo.in dicta
l.cõtinuus. In materia poſſeſſoria cõ
tinuũ aliter ſumit̃, ut per Aretin. in
d.l.cõtinuus.ad fin. principij. Apud
Liuiũ perſeuerantiã ſignificat, dum
ait,ꝯtinuũ imperiũ vſq, ad uos habe
tis.Et ſimiliter ſm Cicero.in ij. Of-
fic.continuare eſt,ſimul ſe tenere,Et
ſm Gemi.præalleg.contin. eſt duo-
rum inter ſe corporum tactus.Actuſ-
q; cõtinuus dicit̃ qñ partes extraneæ
nõ diuerterũt.§.qnimo.l.iuriſgẽtiũ
s̃.de pact.cũ accumulatis ꝑ Felyn.in
ꝓhem.Rex pacificus.Eſt ergo cõti-
nuatio,cõiunctio,cõnexio,& cõcate
4 natio.Et quia † in iure ꝑſertim lau-
dabilis eſt ordo. l. ij.in princip. ubi
Bal.no.s̃ de orig.iur.qñ quidẽ (Am-
brõ.teſte relato ꝑ Bal. s̃. in princip.
Pandectarũ.)ſcire q̃d facias,ſed neſci
re quo ordine, non ſit perfectæ co-

gnitionis:tradanturq́, ſciæ ordine cō poſitiuo,ut Dialetici dicũt, cõueniẽs fuit et neceſſaria continuatio rubr.& titulorum,id eſt, colligãtia unius capitis ad aliud.Facit tex.no.in.l.ij.col. ij.in §.quartus.ibi ea quæ eod. plene loquunt in cõfinio ponere & in viij. col.in uerſicu.ſi quid ãt.ibi hoc diuidere & ſeparare pœnitus erat in ciuile. De huiuſcemodi continuatione,q̃ a ſubordinatione differt, neq́, diſtat, loquit̃ d.l.ij.ibi proximos atque coniunctos applicantes titulos,cum alijs ſupra allegat.connexionem.n.ac colligantiam rubricarum & titulorũ ſiue ſubordinationẽ reſpiciũt. Ad quæ alium pulcherrimum text.ego ſoleo allegare in l.penulti. C. de conditio. indeb. ibi, & huius ſententiæ ſublimiſſimum teſtem adducit.† Saluium
5 Iulianum ſummę authoritatis hominem & prætoriani edicti ordinatorẽ hic Iulian.edicta prętorum,iam facta perpetua lege a Cornelio lata,ſed de uia & deuagantia in unum compoſuit temporibus Adriani principis: hocque appellatum fuit edictum ꝑpetuum,ſecundum Eutropiũ & Euſebium Cæſarienſem. de quo edicto perpetuo ſæpe meminere leges noſtræ.Iulia.ergo qui edicta prætorum in unum compoſuit cõgruenti & cõſentaneo quodãmodo illa coniungẽdo continuando & cõnectẽdo edicti ꝑtoriani ordinator nuncupat̃ in d.l. penult.Ex quo clariſſimo euincit̃ argumen.idem in ꝓpoſito nr̃o eſſe cõtinuare qđ recte cõponere,cõiungere,& ordinar̃ ſeu ſubordinar̃. Et hoc mõ ſane rẽ intelligẽdo, neceſſaria ut diximus eſt. Rubric.continuatio ſeu ſubordinatio titulorũ.hæc ſi adãmuſ 7
ſim ſcribẽtes ꝯſideraſsẽt ad ſcopulos d.l.cõtinuus, rõnes ſuas nõ appuliſſent,neq́, impegiſſent in eã ꝑniciose quidẽ errãtes. Cum igit̃ titulorum diuerſitas materiarum arguat diuerſitatẽ.ut de ſe patet, ꝓbat̃ que in l.fi. idẽ.C.de codic.& in §.q̃bus.in j.conſtitutio.C.manifeſte cõſtat tituli ad titulũ nõ poſſe continuationẽ fieri, (intelligẽdo ꝓut cõiter intelligebãt doct.continuationẽ ꝓ actu ad perfectionẽ eiuſdem materiæ tendẽte) ſed poſſe immo debere fieri cõtin. ordinationẽ. & colligantiã tituli. hoc eſt quòd intendit imperator.in §.fi.inſtitu.ꝑ quas perſon.in dicta l.ij.in locis ſupra ſignatis.C.de uete.iur.enucle. & text. in dicta l.ij. ẽ de ſtatu homi. ibi prout res patit̃ dicemus,id eſt ꝓut melius & congruentius materiæ patient̃,& applicari coniunctione poterunt,ita ut ratione aliqua præcedẽs titulus ſequẽtẽ poſtulet,& ſequẽs loco illi quadret & conueniat, ut quia materia præparata ſit depẽdens annexa uel connexa,ut ꝓbat̃ inſtit. de legat. in princip. Et ſicuti ex dicta le-
6 ge ij.& alijs prælleg.apparet, † continuatio fieri debet ad immediate ꝑcedentia, nam mediũ impertinens impedit extrema coniungi.l.duos.in fine ſupra de duobus reis.l.j. ſi tab. te.nu.exta.& l.cũ antiquitas.C.de teſtamen.hinc eſt ꝙ licet ad preſcript. complendam fiat cõiunctio & acceſſio temporis & poſſeſſionis. §. cum quis.l.Pomp.ſupra de acqui. poſſeſ. tamen iniuſta poſſeſſio media prædictã cõiunctionẽ impedit ac præſcrip. ut per Balb.inter mod. inſignẽ doct. in tract.præſcrip.fo.xxiij.col.ij.ſed ſi materia media non ſit impertinẽs tolerat̃ cõtin.ad aliquãtulũ remota, licet non ſimus in princ. librorũ.d.l.j. ſi tab.teſt.ex quo enim mediũ nõ eſt impertinẽs nõ impeditur cõiunctio extremorũ.† Ex quibus patet ꝑperã ſentire cõiter ſcriben. qui dicunt in principijs librorum partialium non eſſe neceſſariã contin.iuxta glo.rub. ẽ.de condi.fur.cum accumulatis per Alex. & alios in rub.ſo.ma.Aquẽ. in

rub.ſupra Treb. Deci.in rubri. de iu
di.col.iij.in ij.lect.& ĩ rub.ſi cer.pet.
& Iaſo.in rub.inſtit.de actio.col.iij.
cũ ſimil. ſane.n.intelligẽdo cõtinua
tionẽ pro colligantia titulorũ & ma
teriarũ,iuxta prædicta, ẽt in princi-
piis librorũ partialiũ neceſſaria eſt
cõtinuatio. Sed quia diuiſio lib. par
tialiũ maiorem diuerſitatem arguit,
quã diuiſio tit.vbi tit.ad titu. imme
diate præcedentẽ fieri debet contin.
in principijs dictorum lib.fit non ad
ti.remotum vt ſine lege dixit præal
leg.gloſ.de condi.fur. ſed fit ad lib.
proxime præcedentem, hęc nobis de
monſtrat legis lator. inſtitu. de rer.
diuiſio. & de obliga. quæ ex delic.
naſ. & in l.j.ſupra ad Trebel. vbi Iu
riſc.laxioribus habenis facit cõtin.ad
materiã præcedentis tractatus plu-
res libros cõplectentis. Immo quan
doque videtur fieri ex partibus ope
ris diuiſuis.§.nos vero, in prohe.di
geſtorum. & l.ij. C. de ve.iur.nunc.
qua cõtinuatione vſus eſt Pau. de
Ca.in rub.ſi cer.pet.damnata cõi cõ
tinuatione glo. & doc. ad nimis re-
8 mota ibi facta ; quæ quidem cõtin.†
inepta hercle fuit,& omniũ ſcriben.
ingenia inique torſit. Verũ quod ꝑ
imperator. in locis præall. ſcribitur
non contin.& connexionem,ſed di-
uiſionem potius et ſeparationẽ dicit
vt illa iura & glo. ibi uolunt. quãuis
Deci.& alij mod.in d.l.rub.non vidẽ
tes meliorem ſecuti ſint illam. Ego
nouã & planã ibi poſui,quæ ſi antea
uiſa fuiſſet,multarum hercle difficul
tatũ quæ per glo.& doc.ibi exagita-
tæ fuerunt occaſionẽ ſuſtuliſſet, &
poſtquã nuſquã eã vobis me inſinua
turũ alibi arbitror, hic quatuor uer-
bis docebo. Nam cum præparatoria
præmittẽda ſint.l.ordinarij,cũ uulg.
C.de rei uend.dicto de interrog.act.
in lib.ibi proxime præcedenti quæ
ſecundũ gl.rub.ipſius titu. præpara-
toriæ ſunt perſonaliũ actionũ, con-
ſonũ et cõueniẽs erat de ipſis perſo-
nalibus actionibus dicere ideo ſubiũ
xit lib.xij.de rebus credi. &c.in qua
parte de ipſis ꝑſonalib. actio. tracta-
tur. Et ſic elegãter ad li. prox.ꝓcedẽ
tẽ ſit cõtinuatio.Illud ĩdubitati iuris
9 eſt,† in principijs librorũ continua.
fieri non poſſe;quia quod primũ eſt,
aliud cui cõtinuetur uel cõiungatur
ante ſe nõ poteſt habere d.§.nos ue-
ro.& c.Ioſeph cũ glo.de uerb. ſig.
Nec eſt ſine fructu, materia hæc ru-
bricaria et inquiſitio ordinis et com
10 poſitionis rubri.digniora†.n.cẽſen-
tur quæ in ordine rubr. præpoſita cõ
ſpiciuntur gl.& doct.in rub. C.de te
ſta.mili. Alexã.in rubri. ſupra de of-
fi.eius.col.j.Deci. & alij in rubri. de
offi.delega.& in dicta rubri. ſi certũ
peta.per l.prima.ſupra de albo ſcrib.
& l.ij.ut dig.ordo ſer.lib. xij. Cõtra
quã cõclu.obſtat. nã perſonę dignio
res ſunt rebus d.l.ij. de ſtatu homi.
qui tñ titu. poſtponitur quibuſdam
alijs.Itẽ ſenatores & iudices,titu.de
procura.poſtponuntur. Et rubri.de
ſer.fugi.liber.& eorũ liber in ordine
titulorũ præpoſita legitur.Similiter
in decretalibus titu.ſacramẽtorũ ec-
cleſiæ poſtpoſiti.titu.de reſcrip.ad li
tes & alia quæ omitto.Potius igitur
ad materias congruẽti ordine cõne-
ctẽdas quã ad dignitatẽ materiarũ iu
riſconſulti & cõpilatores reſpexere,
id quod probatur ẽt in dicto.§. qui-
bus & in.§.tertij.in prohem.digeſto
rũ in l.j.ſupra de acquirẽ.rer. domi.
& inſtitu. de leg.in prin. Iſtud eſt ꝙ
intendit Vlpian. in dicta .l.ij. prout
æs patitur,ideſt prout melius & cõ-
grue magis materiæ coniungi & ap-
plicari poterunt. Vnde quãdoque di
gniorẽ præmiſerunt,ut in dicta rub.
de mili.teſtamen.& de offic. delega.
Nõnunquã ad antiquitatẽ reſpicien
tes,& exordiũ ab ea ſumpſere.d.l.j.

de acquiren.rerũ domi.& §. ſingulo rũ in ſtitu.de rerũ diuiſio.ibi cõmodius eſt a uetuſtiori iure incipere. Cõmuniter & ut plurimũ ad materias cõgruo ordine cõiungẽdas & ſub ordinãdas reſpexere,ut in præal. nõ habita conſideratione dignitatis, de
11 qua nõ erat quæſtio. Ex † nominatione tñ in eadẽ ſcriptura facta ad pferentiã & præcedẽtiã primo nominati arguimus,p regulã l.quoties, ſupra de uſufruc. ut p Felyn. pulchre ĩ c.cũ dilecta col. iij. de reſcrip. & in rub.de maio.& obed.col.j. & Deci.ĩ cõſ.dcix.col.fi.

Redeũdo ad cõtinuatione rub. noſtræ, gl.in rub.de reg.iu.in vj. pleniꝰ cõtinuauit,& ab illa mutuatus eſt Deci.plura quæ hic circa hunc artic. ſcripſit.Gl.vero.§.inquit.lex.l.ſi ſeruus.ſupra ad le. Aqui.oppoſuit prius
12 † de l. doli. clauſula. in oppo.alleg. hic per Deci.& ſoluit in d.l.doli. ubi approbatur per Bar. & Iaſ. inferẽtes ad not.quæſtio. de quibus ẽt ibi per Angel.Imol.& Areti.& Iaſ.in conſ. lxxix.lib.iiij.Facit ꝙ de generali cõfirmatione uel derogatione, quæ ad ſpecialiter dicta reprobata,uel confirmata (ſingula ſingulis referẽdo) nõ porrigitur,ſcribunt Aquẽ.in l.ſi quis priore.in fi.ſupra ad trebel.& Ioan. Franciſ.Ripa in l.j.col.xj.nu.66. ſupra ſi cer.peta. Et dixit inaduertẽter hic Deci.cõtra tex.d.§.inquit lex, & gl.approbatã in d.l.doli. Et ſequendo gl.Vel.Dyn. Bar.& Abb. ſup iſtis
13 rub.& † faciẽdo.contin.ad proxima dicẽdũ eſt, quia nõ eſt nouũ vt quæ in ſpecie poſita ſunt,generaliter cõpẽdioſe per regulas tradãtur.d.§.inquit lex.&l.j.infra eodẽ. Vnde poſt præcedentes tractatus & caſus ſpecialiter deciſos,ſublataſq; uarias dubitationes tã circa res quã circa uerba. p ll.titu.præcedentis, ꝓ cõplemẽto legalis doctrinæ ſubijcitur hic tract.de reg.iu.quibus breuiter narratur quæ in alijs partibus iuris pluribus uerbis ſæpe diſſeruntur,& ſecũdũ præal.gl. ponitur ut pateat nõ ex regulis ius ſumi ſed ex iure quod ẽ regulas con ſtitui.d.l.j.Si.n.in princ. poſitæ fuiſſent,putaſſet forte aliquis ius ſequẽs ex regulis ſumi & ẽt ĩ fi.poſitus fuit, quia ea quę in fine ponuntur melius memoriæ cõmẽdãtur c.liquido.ij.di
14 ſtinct.ſecundũ predictã gl.Sed † uideretur nõ in fine ſed in prin. has regulas & generales traditiones poni debuiſſe,cũ oporteat docẽtẽ a prĩcipio rũ doctr. incipe,ad cognitionẽ.n.ſpecierũ præcedere debet cognitio generis ſm Bar.& Bal.in,l.j.p illũ tex. ſupra ſi cer.pet.nõ.n.poſſum ſcire utrũ titius ſit hõ,niſi prius ſciã in genere quid eſt hõ, ſecundũ Bar.ibi.in iij.col.ad idem eſt gl.not.in c.humanũ.j.diſtinct.ideo cõmuniter in cõpilatione utriuſque iuris præpoſiti fuere tit.generales inde ſpeciales, patet ex accumulatis per gl.præal. rub. de reg.iu.in vj.& per Deci.tã hic quã in rub.de proba.col.j.& ex tit.ſupra de legi.cum ſequentibus ſpecialibus cõſtat,ut in rub.& l.i.præall. titu. Moder notant.

Solu.Decij hic confunditur ex ordine ſeruato in j.prima parte digeſtorũ.ubi iuriſc.ꝓcedere tradendo doctrinas incipiẽdo tñ a particularibus, patet in toto primo lib.inde in prin. ii.libri poſuere generalem tit.de iu. om.iudi. Ea ꝓpter ipſe Deci.in rub. de proba.col.i.neſciẽs uidere ſolut. hæc iuris poſitiui dixit eſſe,ideo uoluntatẽ pro ratione eſſe. Sed ſi cognitio generis præcedere debet, & ab uniuerſalibus tradenda ſit doctrina,ut diximus,& ita procedere oporteat,ſi philoſopho credimus de neceſſitate ſequitur iſta nõ eſſe iuris poſitiui. Aduertẽ.igitur prædictã ſententiam fuiſſe ẽt philo. ĩ i.phyſi.tex.com.iiii.

ibi,unde ex uniuerſalibus ad ſingularia procedere oportet.i.ad ultimas ſpecies,ordo.n.doctrinæ, ut ibi habetur,nihil aliud eſt niſi habitudo ſcibiliū,magis cōmuniū,& minus cōmu-
15 niū.Dixit†ergo philo.qđ in tractando de principiis nāæ,de motu,& de aliis ad phyſicū ꝑtinētibus oportet īcipere ab uniuerſalioribus & cōmunioribus ad minus uniuerſalia & minus cōmunia.Ratio āt huius ꝓceſſus (ut dicit Auer.in ꝓlogo phyſi. & in prologo.i.poſte.magni cōmēti) triplex eſt.potiſſima,ut de aliis duabus me remittā,qa magis uniuerſalia ſūt nobis magis & prius nota, naturaliterque nr̄o intellectui offeruntur, qa noſtra cognitio naturaliter procedit a potētia ad actū,& ab imperfecto ad ꝑfectū,ſed uniuerſalia ſūt magis imꝑfecta,& cōfuſa,quā minus uniuerſalia.ideo prius naturaliter cognoſcuntur.Sic in cognitione ſenſitiua citius cū a remotis ſeſe aliquid offert,uidetur totū corpus quā ſingulæ partes; & aliquid citius iudicatur ſub nomine animalis quā ſub ratione hoīs uel alterius ſpeciei. cū.n.hoīem a longe ſpeculamur, prius cognoſcimus qđ uniuerſalius eſt, ſubſtātiā.ſ.demū cū ꝓprius accedit,qđ ſit hō,cū uero nobis adhæret proximus, cognoſcimus indiuiduū quod ſit Socrates. Ita etiā in cognitione intellectiua,quia intellectus tātū apprehendit illa quæ ſenſui offeruntur,ſed magis cōmunia ei citius offeruntur. Hoc ēt mō ſe habet imaginatio.nā prius apprehendit cōfuſa magis,ut patet in pueris, qui primo oēs homines patres & fœminas matres appellāt inde paulatim diſcernunt parētes a cęteris,ſm phylo. Fuit hoc ſimiliter obſeruatum ab eodē philo.qui prius ęgit de ſylogiſmo in cōmuni,poſtea de ſylogiſmo demōſtratiuo,& de ſingulis eius ſpeciebus. Eundē ordinē obſeruauit in naturali philoſophia,quia prius egit de motu. poſtea de ſpeciebus motus in alijs lib.Propoſitū igitur ꝓblema ex vniuerſalibus ad particularia & ſingularia ꝓcedere oportet, uerificatur in uniuerſalib.uniuocis,prout ē animal hō,bos,ita ꝓcedit qđ Bar.loco preal.dixit ut in pluribus ēt in analogis ut ens ad ſubſtātiā & accidēs q̄ analogata dicūtur ſub ente. Fallit tñ quandoque in cōmunibus analogis in quibus incipimus a priori analogato. philoſ.7.met.tex.j.ubi facta diuiſiōe entis in ſubſtātiā & accidens dicit,ſe uelle incipere a ſubſtātia q̄ eſt primū analogatū & poſtea de accidēte. Idē fecit in xij.met.in prin. ubi prius tractat de ſubſtātia quā de ente.Et in.j.cœli determinat primo,qđ cœlū non eſt generabile neq; corruptibile, poſtea uero generaliter inquirit utrum oē in generabile ſit incorruptibile,ut in tex.cix.ibi naturaliter de cœlo dictū eſt,uniuerſaliter ac de oībus ſpeculabimur.Et ratio eſt iſta, qa ordo doctrinæ in ſcientiis,præſertim q̄ nō ꝓcedūt ex notiorib.naturæ,& nobis quales ſunt mathemat. quādoque attēdimus naturas ſcibiliū aliquādo habitiorē tradendi modū ut talis ſcīa a nobis haberi pōt. Et ideo ordo ſcīæ ex natura ſcibiliū a priorib.cōmunioribus.& uniuerſalioribus,procedere de-
16 bet.Sed nō †ſēp ſic ꝓcedit qñ artifex illā tradēs faciliorē expeditiorēque tradēdi modū reſpicit, & hoc ex mēte & intētiōe philo.& Auer. in v. met.in tex.cōmēti.dū ait, princ.doctrinæ eſt ſēp princ.rei,ſed unde quis facilime adiſcens erit aliquando. ubi Auer.in v.cōmen.ait.princ.doctrinæ in ſciētijs ē aliud ab eo qđ eſt in rei ueritate princ.Sic fecit Ariſt.in multis libris præſertim in ij.de aīa,ubi de ſenſibus prius incipit a uiſu qui eſt poſterior.tactu ſm naturā tactus.n. cōmunis eſt oībus aīalibus,ſed uiſus

as eſt, niſi in perfectis tãtũ ſicque ꝑ ordinẽ doctrinæ nõ eſse ſemper a cõmunioribus.ad particularia, ĩmo aliquã do eſt a minus uniuerſalib.reſpiciendo capacitatẽ addiſcẽtis,& vnde q̃s facilime addiſcit, prout eſt ẽt de intentiõe Ariſt.ad fi. lib. de cauſis lõgitu. & breui.uitæ,ubi ꝓpterea ſe præpoſuiſse dicit lib. de aĩalib. li. de plãtis rõne doctrinæ facilius cõſequẽde,uera eſt ergo ꝓpõ ut in pluribus nõ ſẽper. Ad ꝓpoſitũ dicẽdũ eſt,ordinem eſſe a generalib. & uniuerſalibus & a doctr.principiorũ incipere maxime in naturalib. ut cõmuniter & in plurib. fecit phil. Et ẽt in iſtis actionib. humanis communiter & ut plurimũ iuriſ.& cõpilatores,ut ſupra probatum

17 eſt. Aliquãdo † tamẽ a particularib. & minus uniuerſalib. aliqua ſpeciali rõne, ut ẽt in præal. fecit phil.reſpiciẽs faciliorẽ modũ tradẽdi, & unde quis facilime addiſcit.Et in propoſito noſtro fecere hic iuriſ.& cõpilatores ponẽdo iſtũ generalẽ tractatũ regularũ in fi.& ꝑ rõnes glo.in d.rubr. de regul. iur.in vj. in ſuperioribus relatas. Sed in prima parte Pãdectarũ ſpeciali alia rõne. tractatũ .n. primo fuit ſpecialiter de offi. & iuriſdictione ſingulorũ magiſtratuũ ibi nominatorũ poſtea ĩ genere. de iuriſd. om.iudic.q̃a legiſlator nõ intẽdebat tractare de ſcĩa iuris & legũ a primis princ.fuiſſet.n. tũc melius ab uniuerſaliorib.& cõmuniorib.incipere, ſed ꝓpoſitum fuit tractare de iure ciuili Rom.& de magiſtratib.ordine in urbe cõſtitutis,ideo neceſſariũ duxit in primis ipſius iuris originẽ & ꝓceſsũ demõſtrare:poſtea de magiſtratuum nominib.& origine dicere,q̃a illud dicit̃ ꝑfectũ ꝙ ex oĩb.ſuis partib. ꝯſtat, & princ.eſt potiſſima pars rei. uerba ſunt ipſius iuriſcõſ.in l.j. & ij. ſupra de orig.iuris. Nimirũ ergo ſi a particularib.& ſingularib.offic. ac iuriſd. magiſtratuũ in urbe cõſtitutorũ, inſtitũ ibi fcm̃ fuit,quia non eſt nouum nec ab re enumeratis ſpecieb. generaliter de oĩb.dicere.d.§.inquit lex. & tradit ẽt phil. in locis præal.ideo poſuit poſtea generalẽ ti.de iur.om.iu.

Præmitte ad intelligẽtiã infra di-

18 cẽdorũ † regulã pluriſariã ſumi & dici,ut ꝑ Cano.in c.regula.& c.canon. per illos tex iij.diſtin. dicemus poſt. Bar.in.l.j.infra eo.Generaliter & abſolute loquẽdo capit̃ ꝓ ordine,eo ꝙ regat & ordinẽ præbeat.d.c.reg. uariaturq; ſm̃ ſubiectã materiã, uel rõne adiunctæ qualitatis, ſm̃ præal. & ideo oĩs lex,quia regit & ordinem uẽdi dat,regula dici põt,ſm̃ Bar. ꝓbaturq; ꝑ finẽ l.ij.ff.de legib.quicq̃d dicat.gl.in l.iura non in ſingulas illo eo.ti.hoc.n. cuiuſq; legis ꝓpriũ eſt, ꝙ ſit reg. a mẽſura humanorũ actuũ. Et eſt rõ,quæ princ. primũ eſt humanarũ actuũ.rõnis.n.eſt ordinare ad ſinẽ,qui in agẽdis ſm̃ Philoſ.primum princ.eſt. In uno quoque ãt genere id ꝙ eſt,princ.menſura eſt, & regula illus generis, ſicut unitas in genere numeri,& non motus in genere mo-

19 tuũ.Ex quo concludit̃ † legẽ eſſe regulã quãdã deriuatã & ductã a rõne recta,ſm̃ beatũ Tho.in j. ij.q.xc. artic.j.Vt tñ ethicorũ.v.philo.ait: licet lex ſit regula, ꝑꝑ duritiẽ plũbea eſſe debet, cũ interdum lapides ſic dolari non poſſint ut equent̃ alijs in edificio exiſtẽtib. in quibus ideo plũbea regula recuruabit̃ & denuo ad rectitudinẽ redibit. ita accidit in lege occurrũt.n.ꝑticulares aliqui caſus in q̃b⁹ legis rectitudo q̃ cõmuniter locũ hẽt,ſeruari nequit.regulã in illis flectere ,& ꝑ diſpẽſationẽ ĩcuruare opus eſt. Vnde queadmodũ uolẽs parietis muriue rectitudinẽ cõprehendere,regulã ſup ĩponit ex quo deprehendit̃ ſi q̃d diſtortũ & obliquũ ĩ muro fuerit,ita q̃ act⁹ humãos,an boni uel mali

li ſint cognoſcere cupit, regulam eo rum ſuperimponit, id eſt legem ex qua cognoſcere poterit an recta uel obliqua ſint opera.

Ex quibus apparet ſecundum Card.
20 Alex.in d.c.regula.ꝙ† lex duo principaliter facere debet dirigere.ſ.& ordinare actus uirtutum,prohibereque uitia, & actus a rectitudine diſtortos. Vnde qui ſuos actus dirigere deſiderat,ad legis rectitudinem oculos dirigat,hinc dicebat Propheta. tunc non confundar cum in omnibus mā
21 datis tuis proſpexero. Proprie†uero ſtricteque loquendo. regula eſt plurium rerum ſub compendio facta traditio l.j.cum not.infra eodem
22 titu. Et tunc† omnis iuris regula erit lex. ſed nō econtrario omnis lex erit regula. Et ſecundum Zaſium Germanum in l.iura.ſupra de legibus. ex facto oritur lex,& hæc hypotheſis dicitur, quæ cum ſuper facto ponatur, omnes perſonas in quibus factum ſimile exiſtit comprehendit, ſed regula ad factum ſe non reſtringit, nō oritur ex facto, ſed doctrinas dat generales ex.ll.extractas.& iſta in propoſito dicitur,theſis.i.generalis & reſtrictior poſitio nullo facto ſuppoſito. Lex itaque ex facto fundatur, regula ex lege. lex ad facta ſe arctat, regula factum non reſpicit. ſic Zaſius intellexit.d.l.j.infra eo. Verumtamen nō eſt legem ſemper ex facto fundari, cū plures leges ſint nulla præcedente interrogatione æditæ,& quarum fundamentū ex facto occurrenti ſumptū minime fuit, ſed procedit in eis legiſlator declarando, uel doctrinas generales tradendo, aut futuris negotijs formam imponendo, iuxta l.leges.C.de legib.quamuis, ut in pluribus,a uero nō abhorreat.ex facto oriri legem,& factum determinare. Dicit tamē etiam poteſt legem ſemper facti determinationem ſemper reſpicere,uel occurrentis, uel quod occurrere poteſt.uidelicet,ut dictum eſt.
23 Aduerte etiam † ꝙ regula a diffinitione differt,ut per glo. & Deci.in l. omnis diffinitio.infra eodem,& ex ſi nitione ipſorum terminorum patet. aliter.n. diffinitur regula, aliter ipſa diffinitio ut conſtat ex l.j.infra eo.& ex l.j.ff.de teſt.& l.j.ff.de acqui.poſ. cum ibi not.per Bar.& alios. & dicetur deo dāte.in d.l.omnis diffinitio.
24 In tex.rub.ibi† de iſta præpoſitio de notat cauſam proximam & materialem,ut poſt Deci.& Moder.late ſcripſi in rub.ſupra ſi cer.pet. inferendo ad plures quæſtiones. Sciendum eſt etiam pro intelligentia & declaratio
25 ne rub.& materiæ.ꝙ †idem eſt dicere regula iuris quod regula iuridica, quemadmodum capa Socratis dicitur capa ſocratica,ſecundum Io.An. poſt Io.Mon.in prohe.mercu.co.ij. Et ſicut declarat Bart.in l.j.infra eo. & in l.j.ſupra de reg.cat.regula iuris tranſitiue & intrāſitiue capi poteſt. Primo modo capitur in hoc ti.& ubi de iure prius cōſtituto regula fit, cōſequenter de iure ad regulam fit trāſitus.Secundo modo quando regula ius facit.ut in regu. cato. ubi non fit tranſitus,ſed regula ipſa eſt ius. & facit ius ſm Bar.& Dec.in d.l.j.§.quid autem ſit regula iuris qūo & qualiter conſtituatur.cuius effectus potētieq; ſit.an & qūo exceptio ſit de regula,illāque declaret & firmet in caſibus non exceptuatis,& ad caſus exceptis ſimiles extendi poſſit, pluraq; alia ad materiam hanc pertinētia di-
26 cam in l.j.ti.noſtri. Deciſiōes†uero quas do.Rotæ interpretando fecere non habent uim legis, nec ligant, cū l.cōdendæ poteſtatē ipſi non hēant, ſed inſtar aliarum deciſ.doctor.ſunt, licet magnæ ſint auctoritatis. Fel.in c.ij.co.pe.de reſcr.& in c.paſtoralis. col.ſi.de fid.inſtru.& de authoritate

Rotæ latius tradit Lud.Gom.in proh.
regul.cancellariæ.char.vj.Vnde in lo
cis præall.inferebat Fel. quòd ualida
eſt ſnĩa contra deciſ.Rotæ, præcipuè
uero ab illis recedendum eſt quando
ad oppoſitum ualidiores rõnes mili
tant,ut per Gemini.in c. duob. de re-
ſcrip.in vj. Deci.in c.j.in ij. lectu. de
conſti.& ff.ſi cer.peta. in l.j. col.iiij.
ij.lectu. De quibus quidem deciſio-
nib. Rotæ dicebat contra Rom. Ale.
in l.ſi cum dotem.in.§. eo autem tẽ-
pore.col.ij.ff.ſol. mat. ꝙ quando ip-
ſe Rom.aliquod ſomnium affirmare
uolebat,authoritate antiquarũ deci.
Rotæ mouebatur,quas inuenire dif-
ficile erat,cum tot eſſent ut uix uno
curru ueherentur, ideo Alex. parum
ſibi credebat ut ipſe ſcribit. De re
27 gulis Cancellariæ †maius dubium ui
detur,ut tradit Io.Milis in repert. in
uerbo lex.col.j.& latius Ludou. Go-
mes in loco præal.& Guil. Caſiodo-
rus in deciſ.ad regulas cancella.deci.
xxxj.ubi late uagantur. Concluſiue
procedẽdo dicimus,quòd extra cu-
riam non ligant.Fel.& Deci. in locis
præalle. niſi in reſpicientibus mate-
rias origines trahentes ex curia. Fel.
pulchre in d.c.ij.col.pe. Vel niſi ex-
tracta fuerit de corpore iuris cõis,ut
28 ibi per Ripam,col. fi. Gratias †uero
ſucceſſorum pontificis niſi per ipsũ
confirmatæ fuerint non ligant. Fel.
in locis præalle.ubi etiam de extra-
29 uagantibus agit. De †præſumptioni-
bus uero iuris,ac iuris, & de iure ui-
de Fel.in c.quanto.col.ii.de præſum.

SVMMARIVM.

1 *Paulus, & Vlpianus iuriſconſulti, quo tempore floruerint.*

2 *Titus Liuius Patauinus quo tẽpore floruit.Et ipſius oſſa ubi reperiantur.*

3 *Diffinitio ſeu deſcriptio debet præcedere tractatum.*

4 *Regula eſt quæ ius in uarijs partibus conſtitutum breuiter recitat.*

5 *Regula & generalis eſſe,& omnia comprehendere debet. Et quibus uerbis conſtitui debet.nu.6.*

7 *Indefinita æquipollet uniuerſali ex interpratatiõe.Niſi negatiue ſit prolata.n.8.*

Intellectus l.ſi ſeruitus.ff.de ſerui. urbano. prædio.

9 *Indefinita in obligatione bonorum generaliter facta æquipollet uniuerſali quando eſt eadem ratio.*

10 *Idem in ſtatutis.*

11 *Statutum,ſi illuſorium redderetur,tunc a propria ſignificatione receditur.*

12 *Stante ſtatuto quòd occidens occidatur niſi habuerit pacem ab hæredibus occiſis,an ſufficiat quòd habuerit pacem cũ uno,an uero requiratur ab omnibus.*

13 *Indefinita in lege æquipollet uniuerſali.Et quid ſi prolata ſit ab homine circa res.nu.14.Et quid circa perſonas.nu.15*

16 *Indefinita in materia probatoria quæ de neceſſitate debet concludere,nõ æquipollet uniuerſali. Et ponuntur declarationes.*

17 *Indefinita quando æquipolleat uniuerſali collectiue uel diſtributiue.Remiſſiue*

18 *Regula non facit ius,ſed ex iure colligitur.Et quibus caſibus nu.19.*

20 *Regula ſumi potuit ex legibus reſecatis, quas hodie non habemus.*

21 *Regulam habentes in caſibus non deciſis a iure,ꝙ habent intentionẽ fundatã.*

22 *Regula ſeu diſpoſitio generalis cõprehendit etiam cauſam dotis uel militẽ. Fallit quando loquitur in materia in qua cauſa uel perſona ſit priuilegiata.*

23 *Regulæ officium eſt clauo rationis plures caſus ſimiles coniungere.*

24 *Coniunctio plurium inſtrumentorum faciunt probationem liquidam. Item & duarum legum.*

25 *Regula quando perdat officium ſuum. & nume.28.*

26 *Dictio generaliter, ſe habet in plus quam regulariter.*

27 *In generali legato quando includantur uenalia remiſſiue. Et poſt nu. 35.*
29 *Exceptio licet ſit contra regulam eſt tamen de genere regula. Et ſufficit quod ſit ſecundum quid. nu. 30.*
31 *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis. limita num. 34. & 36.*
32 *Exceptio regulam declarat, in quibus terminis loquatur. Et quando inepta reputatur.*
33 *Recognitio facta epiſcopo Mutinenſi, per hæc uerba, quicquid habeo in ciuitate mutinæ excepta tali domo, non comprehendit iuriſdictionem quam habet in homines mutinæ.*
34 *Stante ſtatuto, quod debeat ſolui gabella de omni inſtrumento continēte 100. lib. excepto inſtrumento procuræ, non comprehendit inſtrumentum legitimationis, de quo gabella non fuit ſoluta.*
35 *Clauſula non obſtantibus, gratiā firmat*
37 *Epiſcopus ſi conceſſit uicario ut poſſit facere alia reſeruata ipſi epiſcopo.*
38 *In generali confirmatione priuilegiorū, an & quando intelligantur confirmata priuilegia contra ius.*
39 *In delictis ubi imponitur pœna corporalis dolus requiritur.*
40 *Exceptio facta in aliquo caſu quando ad ſimiles porrigatur per alia iura. Vel per uiam extenſionis, nu. 41. & uſque in finem.*
42 *Stante ſtatuto quod occidens occidatur niſi ſe defendendo fecerit, non occidetur qui culpa leui, aut lata, caſualiter occiderit.*
43 *Præſcriptio & conſuetudo an extendantur de uno caſu ad alium remiſſiue.*

Regula I. Paulus.

REGVLA eſt, quæ rem quæ eſt breuiter enarrat. †non vt ex regula ius ſumatur: ſed ex iure quod eſt regula fiat. Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur. Et vt ait Sabinus quaſi cauſæ coniūctio eſt, quę ſimul cum in aliquo vitiata eſt perdit officiū ſuum.

Paulum Patauinū Iuriſconſultum peritiſſimum huiuſcæ primæ legis, quemadmodū ex præſcripto cognoſcimus, authorem fuiſſe conſtat, quē & Vlpianum amicos gratiſſimoſque fuiſſe Alexan. ſeuero alias Mammeæ quarto & uigeſimo Romanorum Imperatori apud Hiſtoricos inuenies, collapſamque imperij dignitatē, (ut in uita eiuſdem Alexandri Hælius Lampridius ſcribit) ipſius Pauli & Vlpiani legum uerticum Imperatorē optimum reſtituiſſe, Romanorūque rēpublicam feliciſſime rexiſſe, †floruerunt hi ſapientiſſimi iuriſconſulti ſub eodem Alexandro temporibus Chriſtianæ ſalutis circiter annos. xxiiij. ſupra ducentos, ut ſcribunt Hiſtorici. Chriſtianos tamē fuiſse nō legimus, ſed duros aſperoſque chriſtianis minime fuiſse crediderim cū Imperator ipſe conſilijs eorum uiuens, Chriſtum ut prophetam ſanctiſſimū inter Deos referri uoluerit, imaginique ſuæ max. reuerentiam, teſte Lampridio impenderit. Sed Tit. Li-
2 ui. etiam † Patauinus hiſtoricus eloquentiſſ. longo temporis interuallo præceſſit ſub Auguſto, & Tiberio paucis aliquot annis ante Chriſti aduentum natus, tertio, quarto ue anno Imperij ipſius Tiberij, ut Euſebius Cæſarienſis, & alii hiſtorici ſcribunt. Cuius oſſa in Palatio Patauinorū iacent lapide marmoreo erecto muroq; affixo his lr̄is incisis.

Oſſa Titi Liuii Patauini unius omnium mortalium iudicio digniſsima, cuius prope inuicto calamo inuicti pop. Rom. res geſtæ conſcriberent. Blund. autem de Italia illuſt. nō hoc, ſed quædam alia monumenta refert

pèr Liuium ædificata. Quia lex iſta
obſcura difficiliſque uidetur, gloſſa-
tor ſumma ope eam declarare nixus
fuit diuidendo in quatuor partes, ma
teriamque ſuper ipſis not. expedien-
do: quem ordinem ſequutus eſt etiã
hic Dec. Ego clarius enucleando di-
uido in quinque partes. In prima,
iuriſconſultus regulam deſcribit.
In ſecunda quæ eſt ibi, non ut, tan-
git quæ ſit poteſtas, & natura re-
gulæ. In tertia quæ eſt ibi, per re-
gulam, ex prædictis infert primum
dictum dilucidius declarans. In quar
ta ibi, & ut ait, quod eſſe debeat of-
ficium regulæ ponit. ~~In quarta ibi,
& ut ait, quod eſſe debeat officium
regulæ ponit~~. In quinta, & ultima
quæ ibi eſt, quæ ſimul, docet offi-
cium perdere ubi exceptionem pati-
3 tur. Nota† in primis iuriſconſultum
eius regularum iuris tractatum a de-
ſcriptione regulæ recte incepiſſe,
omnis enim, quæ a ratione ſuſcipi-
tur de aliqua re inſtitutio deberet
a diffinitione proficiſci, ut intelliga-
tur quid ſit id de quo diſputatur, ſe-
cundum Ciceronem in principio li-
brorum ſuorum de Officijs, & Iu-
riſconſult. in l. prima. ff. ſi certum pe-
tat. & latius dicetur in l. omnis diffi-
nitio. infra eodem. ſed quemadmo-
dum uoluit glo. in rubri. ſexti libri.
hoc eodem titu. Iuriſconſultus hic
magis deſcribendo quam diffinien-
do procedit, & prudenter quidem,
cum periculoſa minus ſit deſcriptio
quam diffinitio, prout ibidem uide-
4 bimus. Eſt igitur† inquit regula quæ
rem, de qua eſt ſermo, breuiter enar-
rat, id eſt ius in uarijs partibus con-
ſtitutum breuiter recitat. ſicque ſe-
cundum gloſſ. hic, & in dicta. l. om-
nis diffinitio. regula dicitur plurium
rerum ſub compendio facta tradi-
tio, id quod clare hic uoluit iuriſcõ-
ſultus dum deſcriptionem declaran-
do ſubiungit, per regulam igitur bre
uis rerum enarratio traditur. Lauda-
bilis igitur eſt breuitas de quo in ꝓ-
he. ff. forũ. late ſcripſimus. Et quia re-
5 gula† generalis eſſe debet, cunctaque
comprehendere, conſtituitur, ſm gl.
& Bar. hic gl. & Dynum, in rubri. ex-
tra eo. in vj. per uerba quæ de ſui na-
tura oĩa comprehendunt, ideſt per ſi-
gna uniuerſalia affirmatiua quæ om-
nia comprehendunt. Item per negati
ua, quæ uniuerſaliter negando oĩa ex
cludunt ac per indefinita quæ uniuer
ſaliter æquipollent. exempla ipſi tra
dunt, conſtituitur etiam per uerbum
plerunque, ut in iij. not. poſt Dec. ui
6 debimus. † Dicuntur autem uniuer-
ſalia ſigna ſm glo. & Bar. hic, & in l.
ſi pluribus ff. de lega. ſecundo. & Ge
mi. in c. ut circa. in prin. ij. col. de ele.
li. vj. ea quæ ſequunt. oĩa, nemo, nul-
lus, nihil nunquã, ſemper. & ſim. Bar.
tñ in l. ſi ita. col. ii. ff. de au. & ar. le. &
Soc. in §. utrum. col. pe. uolunt illam
uocẽ oĩa, generale ſignũ eſſe cũctaq;
cõprehẽdere. Indefinita eſt qñ termi
nus pluribus ſecundũ eandẽ ſignatio
nẽ naturaliter cõueniẽs ponit, prout,
hõ, fœmina, ſeruus, & ſimilia dicunt
.n. indefinita. i. nõ diſtincta. & genera
liter dicta, quia nõ magis de uno, quã
de alio ĩtelligunt. Quædã appellãtur
ſingularia, ut Petrus, fundus, Sẽpro-
nius, & ſimilia, quẽadmodũ ex ĩ. dicẽ
dis apparebit. Particularia vero qbus
particulare ſignũ ꝑponitur, ut cum
dicitur, unus, aliquis &c. Item uniuer
ſalium orationum quædam ſunt di-
ſtributiuæ, ut quilibet, quædam col-
lectiuæ ut omnis. Inter quas eſt diffe
rẽtia, ut ꝑ gl. d. l. ſi pluribus. oratio e-
nim diſtributiua actum inſolidum,
cuilibet attribuit cui adiungitur, ut
ſi dicatur, quòd pro qualibet hora in-
tereſſentes diebus indulgentiarũ cõ
donẽt. & tũc cuilibet intereſsẽti die-
bus xl. ꝓ una hora cõcedũt, cle. unica

in fi.de reliq. & ven. ſan. Sed oratio collectiua omnibus ſimul attribuit actum cui adijcitur; vt cum dicimus omnes Canonici ius habent eligendi,collectiue.n.& non ſingulariter intelligitur.c.in gene. de elect. lib. vj.

7 † An autẽ indefinita vniuerſali æquipolleat Bar.ad dicta ĩ d.l.ſi pluribus. ſe remittit.Dyn. tractat in præalleg. loco. Videndum eſt primum,ſecundum Bartol.hic. & in d.l.ſi pluribus, vtrum æquipolleat ex propria ſignificatione vocabuli,an ex interpretatiua.ſeu ex benignitate? Bar.præalleg.& in l. omnes populi.in.iij q.vj. q.princ.ver.vt igitur. de iuſt. & iur. poſt Pet. de Bellaper. hoc eſſe dicit ex humanitate & benignitate,nõ ex propria ſignificatione vocabuli. non enim paria ſunt hæc.homo currit: &. omnis homo currit.ſecũdo enim caſu falſus redditur ſermo vno minime currẽte.ſed nõ in primo.§.vtrũ cum.not.per Bart.l.ſi his qui ducenta.ff.de reb.dub. Pro qua opi. adduxit ſemper Bar.tex.l. ſi ſeruitus impoſita.ff. de ſerui. vrb. præd.ibi,humanius eſt uerbo generali omne lumen ſignificari. Vbi ſi cautum fuerit ne luminibus officiatur: hæc indefinita oratio ambiguitatem generat, an de præſentibus,vel etiam de futuris luminibus intelligatur: & ex humanitate reſpondeo ibi iuriſconſultus, interpr̃ætatione fieri vt omnia comprehendat,& ad futura quoque referatur. Et ſequuntur cõiter ſcriben.ut per Gemi.in cap. ut circa. de elec.in vj. Cor in conſi.cccxiiij. col. pe.li iiij.&Iaſ.in l.ij.co.ſi.ff.de lib.&. poſth.Imo.& alios in d.l.ſi plurib.& contra Soc.ſcribit hic Dec.in ij. col. aſſerens ita cõiter tenere docto. adde Soci.in tract.fallẽ.(ſi ipſius ſunt) in regula.ccxlvij. Curt. i.l.j.col.ij. & iij.ff.ſi cer. pe. Deci.in conſi. iij.

8 col.iij.vbi poſt Fulg.ponit † quod licet indefinita affirmatiuę prolata nõ æquipolleat vniuerſali de proprietate ſermonis.d.l.ſi ſeruitus: ſecus tamen eſt ſi ſit negatiue prolata, cum potentior ſit negatiua diſpoſitio quã affirmatiua,vt ibi per eum. Item adde Are.in rub.ff.ſol. mat.col. iij. vbi aliud eſſe,dicit,in verbo generali,qđ proprie competit omnibus ſub ſe cõtentis.de quo pulchre Soci.in l.j.co. ij.ff.de vulg.& Mod.Peruſ.in præal. rub.ſol.mat.col.xix.cum ſequen.In

9 † obligatione tamen generaliter facta indefinita non ęquipollet vniuerſali,ut per Deci.in conſi.xxx. ſequitur ſimpliciter Pariſius in conſili. lxxxviij. col. pe. vol.j.ſed.Dec. expreſſe loquitur, quando non eſt eadem ratio,aliud eſſe ſubiungens in diſpoſitione vniuerſali, in qua omnia includuntur: quia qui omnia dicit nihil excludit.c. ſi romanorum.xix. diſt.& hanc differentiam colligi, dicit,ex Bar.in d.l.ſi pluri.& ſi diceres, d.l.ſi ſeruitus nõ ꝓbare id ad qđ allegatur: cũ non eſſet ibi dubitatio de indefinita an æquipolleret vniuerſali,ſed an futura comprehẽderet,propter regulã.l.ſi.ita.ff.de auro & arg. leg.& reſpon.quod ſic ex benignitate.rationẽ aſſignat Bart. in d.l.ſi.col. ij.Reſpondeo quod probat vtrumque. vt ibi volunt Bald.Ang.& Pau. de Caſt. quod comprehendat futura ex benignitate tex.clare dicit. quod æquipolleat vniuerſali probatur ibi, verbo generali omne lumen ſignificari.per quam quidem.l.plures. not. decidunt quæſtiones per doct. in locis alleg.per Alex.in apoſtil.ad Bar. in d.l.ſi ſeruitus. Dicendum eſt igitur indefinitam æquipollere vniuerſali ex ſignificatione interpr̃ætatiua. per illum tex. & per rationem Pet. ſupra relatam.Et propterea ſecundũ ſubiectam materiam,vt infra dicam, iudicabimus vtrum particulariter an

vniuerſaliter accipienda ſit oratio.
Ex quibus inferri poſſe uidebatur,
10 † prædictã cõcluſionẽ nõ procedere
in ſtatutis,in quibus a propria ſigni-
ficatione uocabuli nõ eſt recedẽdum
l.cõſtitutionibus.& ibi not.ff.ad mu
nicip.c.ĩ noſtra.de iniur.et poſt alios
in terminis.ponit Ioã.Crot.in repet.
d.l.omnes populi.ponit.col.xxxvj.ĩ
ſecũ.cõcluſ. Dyn.tamẽ in rub. de re.
iu.in vj.& Bar.in locis prꝗalle.Imol.
& alij.in d.l.ſi pluribus,Gemin.in d.
c. vt circa.Bal.in tract.ſtat. ſuper ver
bo indefinita.Bal.Ang.& alij.in d .l.
ſi ſeruitus.cõmuniter oppoſitum cõ
cludũt indefinitã ęquipollere vniuer
ſali ẽt in ſtatutis,in his v3.in quibus
eadem eſt ratio. Et dicit not. Bal. in
d.l.ſi ſeruitus.quod æquipollet vni-
uerſali ex ſignificatione interpretati
ua attenta mẽte ſeu ratione, non ex
neceſſitate ſermonis,hocq; velle.l.il-
lam.vnde,credo,ſubijcit, quod etiã
in ſtatutis indefinita accipiatur pro
vniuerſali quando eſt eadem ratio et
cõditio particularis,quia etiam ratio
& mẽs ſtatuti ponderanda eſt, ſicu-
ti ratio conſuetudinis l. j.C. quæ ſit
lon.conſue. prædictam opi.quod in-
ſtatutis indefinita æquipolleat vni-
uerſali, tenet etiam Nellus in tracta.
banni. in ſecũda parte.ſecundi tẽpo.
quæſt.lv.ſtante ſtatuto.& Dec.in l.j.
in prima lectu. Flor. col. iij.ff.ſi cer.
peta.eo quia quicquid ſit de diſpoſi-
tione hominis,in diſpoſitione.l.inde
finita æquipollet vniuerſali. allegat
Bar. in d.l. ſi pluribus. col j. & illud
dictum Bart.ſequũtur cõiter doc. vt
ꝑ Cur.in l.j.col.ij.& iij. ſi cert. pet.
Pariſ.in d.c.auditis.col.v. Archi, &
Card. Alex.in c.ſi rom. ad fi.xix.diſt.
vbi dicunt. quod indefinita canonis
vel legis generalem regulam tradere
intendentis æquipollet vniuerſali,ſe-
ctus in indefinita communis locutio-
nis.vel clarius dicunt, quãdo non eſt
eadem ratio,uel conditio omniũ par
ticularium comprehenſorum ſub in-
definita,tunc nõ æquipollet uniuer-
ſali.l.quæſitum.§.illud.ff. de leg. iij.
alias ſecus.d.l.ſi pluribus.& hoc uo-
lunt Bal.Ang.& alij ſuperius relati.
Nellus in tract.bannit.in ſecũda par-
te,ſecũdi temporis.q.lv.incip. ſtante
ſtatuto.& Dec.in cõſi.cccxliij. ccc-
lxxxviij.& ccccxc.Nõ ergo dicamus
cum Deci.in d.l.j.col.iij.quod in ſta
tuto ĩdefinita æquipolleat uniuerſali,
quia in diſpoſitione legis iſtud ſtatui
tur,loquuntur enim Bar.& alij ſupra
alleg.hoc dicẽtes de uniuerſali lege,
nõ de particulari,prout eſt ſtatutũ.
l.j.ff.ad munic.& ſic quæ non eſt lex
ſimpliciter, ſed ſecundum quid. verũ
id eſſe ex ſignificatione interpretati-
ua,& ex mente ſtatuentium,per præ
dicta,alias ſtatutum eſſet eluſorium,
ideo ex idẽtitate rationis omnia cõ-
prehendit.arg.c.j.de fil.presbyt.& l.
a Titio.ff.de uerb.oblig. Licet.n.ſta-
tutum ſtricte interpretãdum ſit,non
tamen eo modo ut nullum eluſoriũ
ue redatur,ar.l.ſi quando.ff.de leg.j.
& not. in c.ad audientiam de decim.
11 Nec refragatur,ꝙ † in ſtatutis nõ ſit
a propria ſignificatione uerborum re
cedeñ. hoc enim procedit ubi ſic in-
telligendo ſtatutum non eſſet eluſo-
rium,alias ſecus,per prædicta. & l. ſi
ſtipulatus fuero per te nõ fieri. cum
ibi not.ff.de uerbo.oblig.ubi aũt eſ-
ſet caſus in quo non eſſet eadẽ rõ cũ
indefinita non cõprehẽdat ex ꝓpria
ſignatione,tũc nõ cõprehẽderet nec
æquipolleret uniuerſali, ut ꝓbari vr ĩ
d.c.ad audientiã.& in c. cũ dilectus.
de cler.non reſid. ubi ſtatuta uerbis
indefinitis concipiũtur, dũ dicitur,
canonici nõ aũt omnes Cano. & tñ
ſit ibi interpretatio ut omnes cõpre-
hẽdat,præter illos in quibus cõ traria
militat ratio,ut quãdo ſunt in ſerui-
tijs Papæ aut eccleſie.Dicitq; Bal.in

l.fin.in.§.in cōputatiōne.col.fi. C. de iur. delib.eſſe ibi glo.quæ ad hoc ſēper allegaẽ,ꝙ ſtatutū indefinitæ loquēs per ius cōe diſtinguiẽ.nā indefinita ẽt in ſtatutis nō equipollet ,ait, uniuerſali, ubi contraria eſt ratio & cōditio terminorum includendorum & excludendorum. Cum enim ſtatutum loquaẽ indefinite,intelligiẽ loqui ſm naturam indefinitę,& indefinita locutio recipit reſtrictionem etiā ꝓprie & abſq; abuſione loquendo quia nō ſignificat uniuerſaliter ſignificatione neceſſaria,ſed ſignificatiōe cōtingenti. Ex prædictis infertur ad deciſionē queſtionis formatæ ꝑ Bart. in l.iiij.in.§.cato.co. pen.ff.de uerb.
12 ob. ꝙ† diſponēte ſtatuto, homicidā ultimo ſupplicio affici niſi ab hærede occiſi pacem impetrauerit, non ſufficere ab uno uel altero, ubi ſunt plures, habere pacem,uerum ab omnibus habendā eſſe, quia illa indefinita ab hęrede æquipollet uniuerſali, perindeque eſſe, ac ſi diceret ab omni hærede, & ita tenent Alex.Iaſo.& omnes mod.cōtra Bart.in d.§.cato.in ultimis col.

Cū aūt indefinita equipolleat uniuerſali ĩ ſtatutis, ꝓculdubio,ut diximus ſecūdū Bart.& doc.in locis præ
13 allegatis.†dicendū eſt equipollere in lege quæ generalis eſſe debet, & oīa cōprehēdere.l.iij.& l.leges ſacratiſſimæ.C.de.ll.& ſupra de legib.l.j. & ij. Si igitur loquatur lex de uēditore, locū habet in omni uenditore. de homicida,in omni homicida, de uſufructu,ĩ omni uſufructu de eccleſia, ĩ oībus eccleſijs,& ſic de alijs. Si uero
14 † ab homine indefinita ꝓferatur in materia neceſſaria,exēpli gr̃a, in diffinitionibus,ut cū dicimus hō eſt animal,obligatio eſt iuris uinculū &c. tūc equipollet uniuerſali,q̃a cū diffinito conuerti diffinitio debet, ut per Bartol.& Paul.de Caſt.in d.l.ſi pluribus.Idē eſt in materia impoſſibili negatiue ſumpta,eſt.n.in effectu neceſſaria,ut cū dico,hō nō eſt lapis. idem enim eſt ac ſi dicatur,nullus hō eſt lapis,ſecundū Ioan.mona.& Gemi. in d.c.ut circa.eo maxime, q̃a magis negat negatiua,q̄ affirmet affirmatiua l. hoc genus.cū ibi not.ff. de condi. & demon.ſecundū Paul.de Caſt.in d.l. ſi pluribus.

Si aūt ꝓfertur in materia cōtingēti,tūc,aut ꝓfertur negatiue, & equipollet uniuerſali d. §. utrū. & §.fi.l. ij.ff.de uerb.ob.ubi ꝓmiſſio ꝑ hærede meū nō fieri, intelligitur, ideſt ꝑ nullū hæredē.Aut ponitur affirmatiue,& tūc aut cōmuni termino aliq̄d adiicitur ꝙ cōtingēter ex aliquo euētu ei ineſſe poteſt præter uolūtatem diſponentis,& tūc equipollet,uel nō equipollet uniuerſali ſecundū cōtingentiā caſus,ut cū dicimus,hō currit utrū currat uel nō ex uolūtate mea non depēdet,ſi ergo cōtingat omnē hoīem currere eq̄pollet tūc uniuerſali.ſi autē aliquē tantū currere contingat tūc nō eq̄pollet uniuerſali.Si uero contingētia depēdet ex uoluntate ꝓferentis,ut in legato lanæ uel marmoris,indefinita nō uidetur uniuerſali equipollere . ſi.n. alicui lego oē marmor,& ſtatuas marmoreas & cæteras ſpecies ex marmore factas legaſſe uideor.l.hæres.§.i.ff. de leg. iii. & ff. de auro et arg. leg.l.j. Et tñ ſi marmor indefinite lego,ſola rudis materia cōphēdiẽ, nō aūt ſpecies ex marmore factę.l.q̄ſitū.§ illud. ff. de leg. iij.Pariter ſi lana indefinitæ legeẽ,tincta in legato nō cōtineẽ.pulcher tex. in l.ſi cui.ff.de leg.iij.ſecus ſi legetur omnis lana.l.pediculis §.lana.cū glo. ff.de aur.& arg.leg. Dic ꝙ q̄ñ nō eſt eadē ratio,& omniū particulariū in uniuerſo cōprehēſorū cōditio ꝓpter aliquod accidēs,indefinita nō eq̄pollet uniuerſali. nā tinctura lanæ &

ſpēs marmoris nō,cedūt ex ipſa ori-
gine,ſed ex accidenti hoīs operatio-
ne,& maioris eſtimationis eſſe poſſet
ipsū additū tincturæ uel ſpeciei quā
principale ipſum. Sed quādo omniū
particularium eadem eſt ratio & con
ditio,quia non variatur per accidens
licet forte ſit ibi imparitas ex origi-
ne,quia alia lana,exempli gratia,me-
lior & nobilior ē ex origine,& ſimili
ter in marmore, tūc indefinita nega-
tiue aut affirmatiuæ ꝓlata æquipol-
let vniuerſali.§. vtrū. & l. ſi pluribus
præalleg.ſm gloſ.in dicto cap. ut cir
ca. in uerbo aliorum . Verba igitur
iſta,piſcis,aurum argentum, lana, ex
ſui natura generalitatem quādam ſi-
gnificant . Et prædicta procedunt in
15 indefinita circa res prolata,Verū † ſi
proferatur circa ꝑſonas,tūc aut pro-
fertur in caſu odioſo,& nō æquipol-
let, vnde non ſunt paria exhæredare
filios & omnes filios.l.j. & ij. cū no.
ff. de lib.& poſthu.aut in caſu fauo-
rabili & tunc æquipollet l.ſi quis ita.
ff.de teſta.tu. vbi plures habēs filios
ſi tutorem filio det,oībus filijs dediſ
ſe cenſetur . Illud autem. ſcias quòd
16 † in materia ꝓbatoria,quæ de neceſ
ſitate debet cōcludere, indefinita nō
æquipollet vniuerſali, ſiue ꝓlata ſit a
teſtibus,ſiue in inſtrumēto,ut late ꝑ
Abb.Felyn.et Moder.in cap.auditis.
de præſcrip.Curt. Iun.in conſil.xvij.
col.pen.Dec. in c.cū omnes. in ij.le-
ctura.de cōſtitu.Iaſo.in l.ij. col. fin.
ſupra de lib.& poſth.& Aquen.in l.
Celſus.col.pe.& fin.ubi etiā ꝑ Bal-
bū in repet.ff.de vſucap. Vnde cōclu
dunt,ꝙ ſi teſtes deponāt aliquē ex-
ercuiſſe iura epiſcopalia,non probāt
de oībus,cū illorū dictū in aliquibus
verificari poſſit.Quodq; ſi teſtes di-
cāt canonicos feciſse talē actū nō cō
cludūt ꝙ omnes fecerint, cū duo fe-
ciſse potuerint . Et ſi deponāt Titiū
poſſediſſe ab ānis decē citra,nō pro-
bant continuationē poſſeſſionis , cū
in una die depoſitio verificari posſit.
etiā ſi deponāt Titiū talē fundū poſ
ſediſse,nec dicāt de toto, cōcludēter
de toto non probāt. Pariter ſi dicāt
tale,quid factum uidētibus dominis
molendini,non probāt de omnibus
dominis,vt per ſcriben . præallega.

Sed quod de fūdo dictū fuit, verū
non eſt cū de toto intelligatur . Are.
conſi.ciij.in cauſa.col.ij.Alexan.con
ſi.liiij.viſo col.ij.lib.v.Soci.in l.ij.in
.§.fi.col.ij.ff.ſi cer.peta. & in l.ſi qs
cū totū. ubi plenius ff.de excep . rei
iudi. vbi poſt Bart . ait ꝙ depoſitio
ad fūdū puta Cornelianū ſe referēs,
indefinita nō eſt,ſed particularis. Li
mita etiā prædicta quādo teſtes ad ar
ticulū ſeu capitulū ſe referunt, ut ꝑ
Fely.& alios in d.c.auditis.& Aquen.
addentem aliam limita .loco proxi-
me alleg. ad id ꝙ diximus de teſte
deponēte quempiā fundum poſſediſ
ſe a decē ānis citra. De quibus videri
&t poſſunt quæ ſcribit quidā orāma.
Neapoli.in vol.xxvj. Et tandē ſi uis
17 ſcire,†qn̄ indefinita æquipolleat uni
uerſali collectiue , aut diſtributiue ,
vide Bar.& alios inferentes ad not .
quæſtio.ad fi.d.l.ſi plurib. & Ruinū
in j.lectu.repe.§. Cato.fol.xj.col. ij.
18 Secundo not.† regulā nō facere ius,
ſed ex iure,quod prius erat,regulam
ipsā ſumi.Ideo dicit Raph . Cōmen.
in l.ij ff.de leg.j.ꝙ regula nō poteſt
extēdere ſtatutū,quia ſic cōſtitueret
ius nouū,ſed Are.ibi ad fin.cōmenti
damnās Raph.in illo articu.reſpōdet
ꝙ licet regula nō inducat ius nouū ,
ſed inductū narret,vt hic,per hoc ta-
men nō ſequitur,ꝙ extenſio, quæ fit
ad equiparata,ꝑ regulā fiat virtute
regulæ. fit .enī .virtute legis,de qua
mētio eſt in regula, ꝑ quā legē facta
fuit adequatio.ut ibi ꝑ eū. Et niſi re-
gu la ex iure quod prius eſt ſumeret.
non bene diceret regula iuris.quem-

admodũ in regula ligni, uel ferri neceſſe eſt materias illas pcedere lignũ, aut ferrũ, ad hoc ut ex eis diſponat̃ regula. ſic in regula iuris neceſſe eſt ius ꝙ eſt materia, pueniſſe ad hoc ut regula inde diſponi poſſit. ſecũdũ gl. in rub. extra de regul. iur. in vj. Et hoc procedit capiendo regulã iuris tranſi
19 tiue, † ſed capiẽdo in trãſitiue, quicquid ibi dicat gl. ut in regula Catoniana, & in caſibus antea nõ determinatis, regula facit ius, eſtq; unũ & idẽ ſecundũ Bart. & cõiter doc. ut hic p Deci. facit ꝙ dixi ſupra ad fi. rubr. quod ſit idẽ dicere regula iuris, & regula iuridica, ſicuti capa Socratis, & capa ſocratica. Vel ſaltem ſecũdũ gl. ibi diſpoſitione cõdentis regulã præceſſit ius. uidens enim formator regulæ ſic de iure eſſe debere, quod ſaltem in eius mẽte ſedebat regulã formauit. Et hoc reſpectu, ius dicit̃ ars boni & æqui. ſi enim iuris ſcientiam in homine ponimus, dicemus, ꝙ ars ſiue cõceptus qui eſt in tali homine, eſt ars in mente hominis iuſti & æq, diuinarum humanarumq; rerũ notitiam habentis, æquumq; ab iniquo, iuſtum ab iniuſto, licitum ab ilicito, ſcientis diſcernere. Habet ergo talis homo artem & ius in mente, ueluti artifex quiſq; qui opus ineſſe producere vult, in mente conceptũ habet, quæ mẽtis rõ uel conceptus dicitur ars, etiã ante operis in actũ pductionẽ. A tali igitur iure & arte Dei nõdũ ſcripta (ſecũdũ Ioãnem ꝙ in prohe. mercur.) regula produci poſſe. Nec eſt conſequẽtia bona, non apparent leges diſponentes, quod in regula dicitur ergo non facit ius, ſeu fieri nõ debet deciſio ſecundũ regulam, cum
20 † etia ſumi potuerit ex legibus quas hodie nõ habemus, cũ innumeræ ſint reſecatæ, ita ſcribit in terminis Corne. in l. nutritoribus. in fi. C. cõia de ſucceſſ.

21 Et adeo regula ius facit, † ꝙ habens pro ſe regulã dicitur rem certã & intentionem fundatam habere, ideo allegãti ſpecialitatẽ onus probãdi incũbit. vt hic plene per Deci. Philip. Franc. in rub. extra eo. col. ij. Fely. in c. quoniam frequẽter. in princ. in iij. col. ut lite non conteſta. Iaſ. pulchre in l. cætera. in iij. no. ff. de leg. j. Deci. in cõſi. ciij. col. ij. Cur. in rub. C. qui. admitti. col. iij. dum ponit, ꝙ excipiẽs contra regulam de tẽpore, illud probare debet. & dicit eleganter Are. in l. j. col. fi. ff. de teſta. ꝙ ſecũdũ ius noſtrum eſſentia & forma ſubſtantialis rei conſideratur, ſecundũ id ꝙ ipſi rei ineſt regulariter ut in pluribus. caſus eſt, dicit, cũ gl. in l. ſuus quoq; in. §. puto. ff. de hæred. inſti. ideo reprehendit gl. in rub. ff. de vſufru. quæ dixit, ꝙ id quod aliquo caſu deeſt rei, non eſt de eſſentia rei.
22 Nunquid autẽ † regula uel diſpoſitio generaliter loquẽs comprehẽdat etiã cãm priuilegiatã puta dotis uel perſonã priuilegiatam, puta militẽ? Dec. cõcludit ꝙ ſic, niſi ſit priuilegiata in materia, de qua eſt ſermo, p tex. in l. in fraudẽ. in. §. pe. & fi. ff. de teſt. mi. quicquid dixerit. Iaſ. in l. i. iij. no. ff. ſolut. matrimo. hallucinatus ex dicto Saly. in l. fi. C. de iure dot. per illum text. ibi enim caſa ſpecialiter erat priuilegiata, ut per eum. idẽ vult ipſe Dec. in c. ſedes. col. vj. de reſcrip. in l. ij. C. vnde lib. in conſil. v. & in cõſil. cccj. in quibus locis atteſtatur iudicatum fuiſſe pro hac ſentẽtia iuxta conſultationes eius. Inuenio ꝙ Moder. de Fano. in tract. de pign. in viij. parte. fo. 21. & ſeq. cum Iaſ. ſentiunt, idem tenuiſſe dicẽtes Bal. Saly. Soci. Bal. Nouel. in tract. de iure dot. & quoſdam Moder. Florentinos. atteſtãtur que opi. iſtam cõmunem eſſe nec eſſe ab eadẽ, quã aliquibus comprobãt, recedendũ. Sed non. reſpon. ad rationes

ad rōnes deciſiones & iura Dec.cum
quo tenet Crot.de Monteferraro in
repet.l.ſi conſtante col.iiij.ad fi.ff.
ſol.mat.Franci.Ripa in repet.l.ſi.q.
lj.C.de reuoc.don.& in d.l.j.col.iiij.
ff.ſolu.matri.& Mod.Pap.in.l. hæres
abſens.ad fi.prin.ff.de iudi.erroneam
reputantes regulam Iaſ.ꝙ lex genera
liter loquens locū non habeat in cau
ſa dotis.per d.l.fi.cum dicto Saly.C.
de iure dot.ſi.n.vera eſſet confunde-
rētur,dicunt,infinitæ deciſiones. hēt
.n.dos multa priuilegia,vt notorium
eſt,ſuper quibus priuilegijs plurimū
laborant doct.ſi uerum eſſet cauſam
dotis exemptam eſſe ab oībus legib.
generaliter loquentib. ſuperuacaneū
eſſet tm̄ ſuper ſpecialibus priuilegiis
laborare. Nec obſtat d.l.fi.cū doctri
na Saly.quia nō probat.dicebat.n.ibi
ꝙ dos nō regrebat inſinuationē.Sal.
infert ad ſtatuta requirentia ꝙ inſtru
menta regiſtrent, ut locum non ha-
bent in cauſa dotis.rō mouens Saly.
quia erat ibi ſpecialiter deciſum in
cā dotis ꝙ inſinuatio neceſſaria non
eſſet:& ideo non erit ēt neceſſaria re
giſtratio quæ inſinuationi ſimilis eſt
ſed ꝙ uelit Saly. oēs leges generali-
ter loquentes non hr̄e locū in cā do
tis,nec eſt uerū,nec tenendū, dicunt
ipſi,ſqa infinita reſultarēt abſurda.Et
hæc opinio mirū in modū mihi ꝑ la-
cēt.Tertio not.ibi quaſi cāæ coniun-
23 ctio eſt.†officium regulæ eſſe clauo
rōnis plures caſus ſimiles cōiungere
ut hic declarat gl.& melius Dy.poſt
gl.ibi.in rub.extra eod.libr.vj.in iiij.
& v.col.dum quorundā expoſitioni-
bus reprobatis regulā,inquit eſſe cō-
iunctionē rōnis, quia de rōne pluriū
caſuū eādē rōnē habentium vnam nu
mero generalem traditionē facit, ita
vt rōnes q̄ primū plures erant nume
ro,ad unū oībus ꝑ regulā cōiunctis
reducant. exēplificando vt ꝑ Dynū
24 ibi,& gl.hic. Et nota † ꝙ talis coniū
ctio et plurium inſtrumentorum fie-
ri debet ad eliciendam veritatem: ita
Bal.in l.refert.ꝑ illum tex. C. de fal.
cā adiec.leg.quemadmodum alibi di
citur valere.arg.ex coniunctione duo
rum legum ff.de lib.& poſth.in l.gal
lus in §.ille caſus.& ponit Curt. Iu-
ni.in conſil.cxlj.col.j.ad fi. ſimiliter
eademque rōne in plurib. inſtrumen
tis ſeu ſcripturis. & quemadmodum
tradit.Bal.in conſi.cccxxxviij.incip.
ea quæ ueniunt.lib.ij. illud quod in-
telligitur per relationē ad aliud, uere
& proprie intelligitur: quia ex cōti-
nuatione & coniunctione duarū ſcri-
pturarū reſultat uere certū, & natu-
ra relationis,dicit, eſt natura verita-
tis patentis ex coniunctione ſcriptu-
rarum.ſequit Dec.in cōſil.ccccxcvij.
col.ij.& cō.cccccxxxviij.co.ij.Et ex
contractu præambulo ſequēs dubiū
recipit īterpretationē,& declarationē
ēt ꝙ ex interuallo ſequenſ. vt ꝑ Ale.
plene in cōſ.lij.inci.Circa. col.v.lib.
iiij.& conſil.xxxviij. col.j. in v. uol.
Rom.conſ.cccclxx.& cccclxxviij. &
pulchre per collegium Papieñ. in cō
ſilio impreſſo poſt trac.Bruni Aſteñ.
de augumēto col.iij. Curt.Iun.in cō
ſilio vj.col.iij.& Dec. in conſi xxiij.
ad fi.ij.col. faciunt quę dicā infra in
iiij.not.in uerſic. quemadmodū igit.
Quinimmo licet publicatis atteſta-
tionibus prohibita ſit probatio,tamē
iſtud non procedit ubi mixta ſit pro-
batio ex ſcriptura & teſtibus.c.ſerie
ubi late Canon.de teſti. Deci.notabi
liter poſt alios declarans in l.certi cō
ditio.in §.qm̄ col.fi.ff. ſi. certū petat
25 Quarto not.ex tex.ſm Deci. †tui-
tiari aliquando regulam,& tunc offi-
cium ſuum perder ſed hic ſermo mi-
hi non placet,nec ex textu bene ſu-
mitur.dicendo.n.quandoque,uel ali-
quando,innuitur ſecus cōmuniter eſ-
ſe: quod tamen uerum non eſt quia
dicitur regula quaſi regulariter uera

proprium igitur regulæ eſt ꝙ habēt fallentias.ſm glo.rub.de regu.iur.in vj.circa princi.& Card.Alex. in c.ſynodū per illum tex.xvij. diſt. non ut ait Dec.quādoque. Eſt āt uitiare,corrūpere,ſed hic per translationē accipitur,ut uitiata dicatur regula in caſibus in quibus exceptionē patitur. Melius itaq; notari pt, ꝙ ubi regula vitiat.i.corrūpit & fallit,officiū ꝑdit ſuū,qa deficit ī ipſis caſibus exceptis ut ſtatim dicetur. eſt āt iniquū regulā non fallere & non uitiari vbi ęquitas ſuggerit.c.intelleximus. cū not. per Abba. ibi in prima col. de iudic. & per Lancel.Galiaul.In repeti.l.cēturio.col.xli.verſic. ſecundo pro iſta cōi.ff. de vulgar. An autē uerba iſta,
26 †regulariter & generaliter paria ſint potētię,uel in plus ſe habeat generalis diſpoſitio quā regularis? Docto. cōiter tenent ꝙ in plus ſe habeat verbū generaliter, quā uerbū regulariter. quaſi dicatur regulare qđ in aliquibus caſibus fallit generale vero qđ infallibiliter eſt uerū, nec patitur exceptionē,ſm cōiter ſcribentes per Deci.hic in iiij.not.relatos, & tradit ēt Cardi.Alexan.in d.c. ſynodū. col. j.Ipſe tñ Deci.contrariū firmat. primo quia regula conſtituitur,ut in ſuperioribus uidimus, ex oratione vniuerſali uel indefinita,i.generali,& ſic idē importare videtur regulariter, ꝙ vniuerſaliter aut generaliter. Secundo per deciſionē Bar.in l.generali.in §.uxori.ff.de uſuf.lega.uolentis in legato generali non includi venalia, ſecus in uniuerſali.non uidetur itaque uerum inquit Deci.ꝙ uerbum generaliter excludat exceptiones, qa idē importaret ꝙ uerbum uniuerſaliter. Sed pro cōi opinione uidetur text. apertus.in c.uenerabilem.cū ibi not. per Abba. de electio.ibi regulariter & generaliter.alterū enim ſuperfluæret nihilue operaretur, ſi eiuſdem ſignificationis eſſent. Rurſus uerbum regulariter,ut ex prædictis apparet, præſupponit caſus aliquos ſpeciales eē,in quibus aliud ſtatuitur,ſed uerbum generaliter oīa includit.l. generali lege.C.de ſacroſanct.eccle.iūcta. l.leges ſacratiſſimæ.C.de legi.ibi.ab oībus obſeruētur. generalitas igitur oēs perſonas cōprehendit.His rationibus non reſpōd.Deci.& ad eius primum motiuū reſpōde, regulam quidem conſtitui per uerba quæ de ſui natura oīa comprehendaut, ſed quia exceptiones diuerſam rōnem habentes nequeunt ſub regula includi ob repugnantiam rōnis, ideo mirum nō eſt ſi regula non comprehendit oīa, quæ tñ per diſpoſitionem vniuerſalē uel generalem cōprehenduntur. Ad
27 †deciſionem Bar.in .§. uxori dicas, ꝙ male per Deci. intelligitur: ut per Moder. de Fano. in tract. de pignor. fol.vj.num.34.& latius ſcripſi in repet.l.fi.C.de pact.poſt Socin.in §. vtrum col.pen.probando hanc orationem,obligo oīa bona mea, eſſe generalem indefinitam cum dico, obligo bona mea. Et quicquid dicat Deci. tex.l.obligatione generali.ff. de pig. & hyppothe. procedit ēt in obligante oīa bona ſua: oratio āt uniuerſalis eſt ubi ponitur nomen de ſui natura collectiuum,ut grex, peculium, & ſimilia. Quemadmodum igitur ex
28 prædictis apparet,†cùm in aliquo uitiata eſt regula ſtatim perdit officiū ſuum, & conſequenter ſenſus iſtius nr̄æ l.j.in fine.(ut poſt Angel. hic. in ſecunda col.uult Deci.)eſt, ꝙ exceptiones ſunt contra regulam, id eſt ꝯ illud ꝙ dicit in regula.in illis itaq; non eſt mirum ſi perdit officium ſuū quia tunc deficit: ſicuti qui retrocedit,non cenſetur ut procedat pedem promouere. unaque & eadem res nō operatur contrarios effectus, ita uult hæc lex ad fin. Concordat.text. in l. in his.ff. de leg. ubi tamen iuriſconſultus alia dicendi forma & modo,in

hoc noſtro propoſito,& caſu utitur. dicens in his quæ contra rõnem iuris conſtituta ſunt.i. in exceptionibus, non poſſumus iuris regulam ſequi, quia deficit in dictis caſibus,officium que ſuum perdit, cum exceptio ſit contra regulam. Et pro clariori adhuc intelligentia ſi uis exempla. uide gl.quæ duo exempla tradit.in d.l.in his.& ibi Bal. pulchre dicit de natura exceptionis eſſe,ut ꝓcedat de corpore primeue diſpoſitionis, & probat contrarium eius quod eſt in præcedenti.quæ uerba pulchra & notanda reputat Curt. Senior inferens ad not.quæſtionem, in conſi. lxv.in iii. col.& Franc.Ripa ad aliam quæſtionem et inferens,lib.j.reſpõ. c. vj.nu. 6.facit quod dixi.ſupra in iij. not. & quod ſcribit Bal.no.in tract. dotium fo.11.ad fi.j. part. Et archiepiſcopus Floren. in prima parte ſuæ ſummæ ſub.c.de re.iur.titu.xx. quærit,utrum exceptiones contineantur ſub regula,& concludit quòd quantum ad poteſtatem uerborum, quæ in ea proferuntur vniuerſaliter uel indefinitæ, affirmando uel negando,comprehendit exceptiones, alias non diceretur exceptio, ut ſi dicerem oĩs hõ currit excepto equo Titij,hic non eſt exceptio,quia equus Titij non comprehẽdebatur ſub propoſitione illa, oĩs hõ currit.ſed ſi dico oĩs hõ currit excepto Titio, illa eſt propria exceptio, quia propoſitio comprehendebat Titium tollitur ergo Titius dicit virtute exceptionis quo ad materiam de qua eſt ſermo. Sed quantum ad iuris determinationem exceptio non cõprehenditur ſub regula,quia contraria rõ.& ius eſt tã in exceptione quã in regula.hoc igitur ſubdit archiepiſcopus operatur exceptio, ut illud qđ alias ſub uerbis regulæ cõprehendebatur a determinatione regulæ ex ceptionis virtute tollatur.Regula ergo in generalitate verborũ ſeu quan tũ ad uerba cõprehẽdit exceptiones, quæ tolluntur a regula uirtute exceptionis,quo ad materiã de qua in regula quo ãt ad iuris diſpoſitionẽ non cõprehenduntur ſub regula.Quãuis tñ

29 vt ex ꝓdictis liquet,exceptio † non ſit de reg.j.de offic.uel diſpoſitione regulæ, ſed ꝯ regulã cõtraque illud qđ in regula dr(non.n.regulat a regula) eatenus tñ eſt de regula: quia dẽt eẽ de terminis regulę & poſſe ꝓdicari de regula,alias ſeqret.abſurdũ, ꝙ exceptio eẽt ſupflua ꝙ eẽ nõ dẽt.f3 Are. in conſ.xxx.col.iij. Itẽ inepta ſimiliter eſſet ipſa exceptio,ſi .n.regula eſſet de hoĩe,exceptio de equo,incongrua foret ſm Bal.Pau. de Caſt.& alios in dict.l.in his.idq;ad ſenſum patet,quia.n.adeo ineptit, q dicat oẽm hoĩem præter equũ Sempronij currere. Socratem enim ſi non currat recte excipiet. & probatur etiam in l. pen.ff.de uino leg. Hinc not.quęſtionem determinat.Dec. in conſi.dxc.

30 ad fi.Sufficit † tamen ad exceptionẽ eſſe de regula ſecundum quid, ita limitat Iaſ. per illum text. in l. nummis.ff.de in litem iur.in iij. col.exceptio enim ibi poſita eſt de regula reſpectu iuramenti in litem non iur. affectionis.facit quid de arg.a ſimili dicimus quòd in omnibus non requiritur ſimilitudo, ſed ſatis eſt ſimilitudinem eſſe eo reſpectu de quo agitur vt poſt Abb.ſcribit Deci.in c.tranſlato,in.j.lect.col.iij. de cõſti. Firmatq;

31 † exceptio regulam in caſibus nõ exceptuatis.tex.no. in l. nã qđ liquide in §. fi. ff.de pœ.leg. vbi legata penu præter vinũ,oĩs penus uino excepto debetur quẽ tex.pro ſingulari ad hoc allegauit Imo.in l.filio ꝓterito.ff. de iniuſt.rup.ſecundũ Alex. in conſ.lxiiij.col.j,lib.iiij. Sed miror de Alexandro id dicẽte & ſequẽte,cũ ad hoc ꝓpoſitũ plures ſint cõcordãtes allega-

el per Lance. Deci. in l. generali. in §. vxori de uſufr. leg. per Fely. in locis infra allegandis. Dec. hic & in c. cum dilecta in v. not. de confirm. vtil. uel inutil. & in conſil. clj. col. ij. & conſil. dciiij. col. iiij. & prius per Barb. qui plura alia adduxit in cōſ. ix. col. pe. li. iij. Et ſi oīa allegata per præfatos ſcribentes id non probent: prout tex. l. nſæ & d. l. in his, in quibus non dicit, ꝙ exceptio firmet regulā in caſibus exceptuatis, ſed quòd exceptio eſt contra regulā. contrariū que eius qđ in regula dicitur ponit. ultra tñ. §. fi. d. l. nam qđ liquide. id optime probatur in l. quæſitum col. ult. in uer. denique. ff. de fun. inſtru. vbi in legato domus inſtructæ cōtinetur veſtis: maxime inquit in propoſita ſpecie proponebatur. n. eū qui legauerat argumētū & rōnes excepiſſe, & qui hæc excepit non pōt, ait, uideri de cæteris rebus q̄ in ea domo eſſent ſenſiſſe, excipere, intellige, ut ibi p gl. Probatur quoque in auct. de nō alie. aut pmur. in §. ut āt lex ibi neceſſariū exiſtimauimus quaſdā exceptiones dare legi cū multis uigilijs, ut eas habēs in auxilio lex nequaquā moueat. ergo firma remanent in alijs nō exceptis. Eſt & ad idē tex. in præal. §. uxori. ut ibi not. Bar. & Lancel. Deci. itē & alius tex. in c. dñs. xxxij. ad confirmandum uxorē non eſſe dimittendā dñs ſolā fornicationis cām excepit: cæteras uero vniuerſas & innumerabiles moleſtias ſi quæ extiterint, iubet, inquit, pro fide coniugali & ꝓ caſtitate fortiter ſuſtineri: & ibi gl. not. Cōfirmāt prædicta ex eo qđ dicimus de negante alterum ex duobus illatis, ut reliquum affirmare præſumatur. c. nonne de præſumpt. itē quòd uno reprobato reliqua confirmat l. tribunus. §. fi. ff. de mil. teſta. & ꝙ vnius excluſio alterius eſt incluſio & econtrario l. cū prætor. ff. de iudi. l. maritus C. de procur. cū not. ibidē p ſcribentes, & Felyn. in d. c. nonne Aquen. in l. fi. ff. qđ quiſq; iuris Rimin. ī l. j. col. xviij. ſup gl. in verbo fortiſſimū. ff. de officius, & Lancel. Dec. in l. pen. col. iij. C. de pact. in quibus locis lim. alias, & declarationes ponunt præſertim, quod ubi includit unus caſus ratione frequentioris uſus non excluditur,
32 caſus minus frequens & pariter† exceptio regulam declarat, ſi forte poſita ſit generaliter & indefinite, ut cū teſtator mihi relinquit oīa dulcia, uel oēm penū præter uina, quæ Romæ ſunt, nā exceptio reſtringit, limitat, declarat vniuerſalem propoſitionem, ut nō oīs penus ſimpliciter ſed ea quæ Romæ eſt legata intelligatur d. §. fi. l. nā qđ liquide. ff. de pen. lega. ubi Bar. nugas ſparſit ſuper relatiuo, & ſuper penu an ſit neutri vel maſculini generis ſed ſm Imo. in d. l. filio pterito. ſenſus illius tex. eſt, ꝙ exceptio regulam declarat præcedente. n. oratione generali uel indefinita ſi ſequatur caſus exceptus cum certa qualitate talis qualitas illuminat generalitatē eamque declarat & tēperat, & iſtud eſt ad qđ Imo. illū tex. pro ſingulari adduxit in ſecundo reſpon. uidelicet. non in primo: Ideo Corne. in conſ. cxcv. col. j. uol. j. dicit Imo. in d. l. filio ad hoc. ꝓ ſingulari illū tex. allegatore, ꝙ exceptio declaret regulam ut intelligatur ſm terminos exceptiōis, ex cuius qualitate datur intelligi de quo genere loquatur regula, ut ēt p Fely. in d. c. qm̄ frequēter. in prin. in j. col. vt lit. non conteſt. & Deci. hic col. ij. ad fi. & in conſ. ccccxx. col. ij. ubi poſt Alexan. concludit conſtare principē voluiſſe tertio præiudicare qn̄ excipit aliquid particulariter in quo noluit tertio præiudicare, in alijs. n. non exceptuatis uidetur uoluiſſe iuri priuatorū derogare. & licet Fely. loco præal. iſtud propoſitū

alia quædam iura citet, labit. tñ & æquiuocat, cum nō probē & exceptio nē declarare regulam, ſed firmare & non ampliare. Confirmātur prædicta quia ubi fit mentio de genere & ſpecie, ſimul genus per ſpeciē declaratur & reſtringitur. l. ſed & ſi adijciat. ff. pro ſocio. cū ibi not. per Bar. & dicā in l. in toto iure infra eodem. Et per d. §. fi. l. nā quod liquide. & prædicta ſcribit not. Deci. in. c. ſedes col. fi. de reſcrip. quod qñ genus præcedit, & ſequuntur ſpecies cū adiectione certi loci, reſtringitur genus ad locū expreſſum, ut uoluit Oldr. in conſ. viij. Si. n. legata fuerit oīs penus præter uinum quod erat Romæ, legatum reſtringitur ad penum quæ Romæ erat confirmat per ſimilem tex. in l. quæſitum in. §. primo. ff. de legatis tertio. iuncto ſecundo & vltim. reſpon. dicto §. cum gl. vbi teſtator legauit argentum omne, & ſuppellectilem, et quicquid habebat in prędio Sempro niano tm̄ erāt reſtringitur: ideo ſubiungit ibi Deci. cū teſtator legaſſet vxori oēs res, pannos laneos, & lineos, & alias maſſarias domus dicebam inquit, in eo caſu q. ſenis occurrerat. ꝙ legatum intelligebat de oībus rebus domus: & non de alijs quæ extra domum fuiſſent, ut latius ēt apparet ex ſuo conſ. xcij. faciūt quę ipſemet ſcripſit. in conſ. cxc. Probat igiē text. in d. l. quæſitū. in §. j. cū prædictis, ꝙ quēadmodū qualitas in exceptione poſita declarat regulā de quo genere & in quibus terminis loquaē §. fi. d. l. nam qđ liquide, ita ēt ſi appoſita fuerit in parte aliqua regulæ uel legati facti. Ex prædictis infertur ad aliā no

33 ta. quæſtio. † quidam recognouit ſe tenere ab epiſcopo Mutinenſi quicquid hēt in ciuitate Mutinæ excepta tali domo, quęritur an pro hoc videatur recognouiſſe iuriſdictionē quam habet in hoīes dictæ ciuitatis? Et uidetur ꝙ ſic, quia uerbū, quicquid, et uerbum, oē, ex uniuerſo ſumitur et nihil excipitur l. baliſta, et l. heredes mei. in princ. ff. ad Trebe. et l. quicquid. ff. de uerb. ob. et qui oē dicit nihil excludit l. Iulianus. ff. de leg. iij. l. oēs. C. ſine cēſ. uel reliq. et l. ſi quis ſeruos oēs. ff. de legat. iij. Sed ad oppo. ꝙ dictis uerbis non comprehēdatur iuriſdic. & hoc ex ui exceptionis ſuadetur, nā cū excipiat unū corporale, domū. ſ. uidetur tacite declarare ſe de ſolis corporalibus ſenſiſſe. præalle. §. fina l. nā quod liquide. uirtus. n. exceptionis eſt duplex eximere, extrahere, & uirtutem indefiniti ſeu obſcuri ſermonis et præcedentis diſpoſiti declarare. l. fi. §. cui dulcia. ff. de uino & oleo lega. quia præcedentia declarantur perſequentia, & econtrario. Cum igitur iuriſdictio res incorporalis ſit, et id quod excipitur corporale conſtare, liquido vr̄ de iuriſdictione non fuiſſe intellectū. Item quia præiudicium aliq͂d propter rei incertitudinem afferri non uidetur. l. certum. in princi. ff. de confeſ. ſecundum Oldra. Bal. autem in tit. de capit. qui cur. uēd. col. v. & ſeq. dicit, non eſſe uerum uerba prædicta uniuerſalia eſſe ita incerta ꝙ uitiare debeant. per d. §. fi. & l. rei appel. ſupra titul. proximo. ideo ſic diſtingui debere dicit aut recognoui quicquid poſſideo, & non includitur iuriſdictio, quia eſſet trahere uerba ad ſignificatū, impropriū. l. ſeruus. §. incorporales. ſupra de acqui. re. do. Aut recognoui quicquid habeo, et includit iuriſdic. de proprio uerborū ſignificatu, ſequiē Iac. de s. Geor. in tra. feu. in uerb. dictiq; uaſalli promiſerunt recognoſcere. colū. v. licet Bal. corrupte et diminute referat, Et ad declar. d. §. fi. l. nā quod liq-

de dicit etiã Cor.licet in ſono uer
borũ plura uerba effundat.in auct.
ex cauſa.co.vij.& viij.C.de li.præ
teri.ꝙ ibi ponĩt regula & exceptio
quæ exceptio poſtea arctaĩ ꝑ ad-
iectionem quandã ſiue qualitatẽ,
q̃ adaptari põt ad regulã & ad ex-
ceptionẽ. Sed cur relatiuũ qđ ibi
poſitum non magis referĩ ad uinũ
neutri gñis, quã ad penũ fœmini-
ni gñis. Rñ. poſſe ad utrunq; re-
ferri.& cũ duo ſubſtantiua ad q̃ re
ferĩ diuerſi gñis ſint, ſe cõformat
cũ ꝓximiori, ſm figurã generũ, de
qua facit mẽtionẽ Bar.ĩ l. plautius.
ff.de au.& ar.leg.quæ in his termi-
nis erit zeuma ꝑcipue quia in d.§.
fi.cũ figura cõcurrit, ꝙ exceptio &
regula cõformitatẽ inuicẽ habẽt,
ꝓpterea cõuenit ꝙ ad utrũq; refe
ratur. Et ita ait ꝓcedat illud uulga
tũ ꝙ exceptio declarat regulã.d.§.
fi.nõ intelligas ſubiungit ibi Cor.
ſimpliciter, ſed prout ex ꝑdict. de-
prehenditur.nã ſi relatiuũ quod ad
penũ referri nõ poſſet non reſtrin
gereĩ regula illa ꝑ dictã exceptio-
nẽ, ut ibi per gl. & Bar. facit ẽt qđ
per §.fi.determiuat Bal.no.in trac.
14 do.fo.ij.col.j. Quantũ tamen † ad
alios caſus, qui ſub regula nõ clau
dunĩ, exceptio nõ dilatat, non extẽ
dit, nec ampliat regulã, ut oĩno oẽs
ꝑdicti caſus ſub illa pro except. cõ
prehẽdãtur, nec facit ut regula ex
tendaĩ ad ea quæ alias exceptione
minime facta ſub regula cõprehẽſa
nõ fuiſſent præalle. §. ut autẽ lex.
cũ gl.l.Lucius.§. hæredib. ubi An
ge.& Pau.de ca.not.ff. ad Treb.&
eſt tex.no.ĩ l. generali.in §.uxori.
ff.de uſuf.leg.& ibi Bar.tradit. nã
in gñrali legato eorũ, quæ in do-
mo ſunt, nõ ueniũt uenalia, quia iu
ris intellectum nõ cenſeĩ domi hñi
quæ venalia sũt.licet de facto in do
mo reperianĩ, ut ibi & ĩ l.ſi chorus
in §.j.& l.ſi ita legatũ ſupra de le.iij.
& l.quintus.ff.de aur.& argen.leg.ſi
igitur teſtator uſumfru.eorũ quæ in
domo ſunt legauerit, non ueniũt la-
næ uenabiles ibidẽ in domo repta.
d.§.uxori. Vnde exceptio ibi facta de
argento, licet ut dictũ eſt regulã cõ-
firmet, nõ tamẽ ampliat ut ſub gene
rali illo legatores uenales includanĩ
quæ in tali legato alias nõ cõprehẽ-
debantur. Cuius cõcluſ. rõ eſt, quia
exceptio fit ad reſtringendũ regu-
lam.ideo illam ampliare non debet,
nec contrarium effectum operari. l.
legata inutiliter.ff.de le.j. Et ultra ad
hanc cõcluſ.accumulata per Fel.in d.
c.qm̃ frequenter.in princ. & Dec.hic
col.pe.& in d.c.cum dilecta.col.ij.ui
de Bal.Aug.& Pau.de Caſtr.ĩn d.l.in
his.ubi not.determinat qõnẽ, ſtatuto
cauebatur de oĩ inſtr̃o cõtinẽte ſum-
mã c.librarũ ſolui debere gabellã, &
regiſtrari, alias nullius ſit momẽti, ex
cepto inſtr̃o procuræ.i.procuratorij,
ſiue mandati.accidit de quodã legiti-
mationis inſtr̃o gabellã non fuiſſe ſo
lutã, dubitatũ fuit utrũ uigore prædi
cti ſtatuti dictũ legitimatiõis inſtr̃m
nullus eſſet roboris? Paul. de ca.dicit
primã partẽ ſtatuti generalem eſſe, &
regulã ponere de inſtr̃is continẽtib.
certã quantitatẽ, uel rẽ ad quantitatẽ
reducibilẽ, ſed legitimationis inſtr̃m
non eſt hmõi, quia extimationẽ non
recipit, ergo nõ cõprehẽditur ſub re-
gula l.iiij.§.totiens.cũ doctr. Bart.ff.
de dã.inf.& tradit Dec. in cõ.dclxxv.
Sed refragatur, quia exceptio de in-
ſtrumento procuræ, quod æſtimatio-
nẽ non recipit, loquitur, ergo ut bo-
na ſit exceptio ſupplẽda eſt regula ut
comprehendat ẽt inſtr̃a continentia
quid inæſtimabile, alias non eſſet de
terminis regulæ. Oppoſitũ determi-
nat Paul.de ca. ꝓ ualiditate inſtr̃i le-
gitimationis ꝑdic. qa ſub regula ſta-
tuti hic caſus nõ includitur. Nec ob

ſtat ꝙ de exceptione dicebatur. quia & ſi in caſibus nō exceptuatis exceptio regulam firmet, eamque declaret in quibus terminis loquatur, non tamen ampliat, ut illa extendi faciat vltra terminos eius, verum potius dicendum eſt exceptionē ineptā eſſe. & ſequuntur cōiter doct. ſ. alleg. Et rō facile aſſignari pōt, quia ſi eo caſu exceptio regulā ampliaret, & ultra terminos eius extēdi faceret, duo ſequerētur abſurda, qđ exceptio eſſet inepta & pariter regula, quæ de re æſtimabili loquitur, contra l. nam abſurdū. ff. de bo. lib. & l. ratas. C. de reſcin. uēdi. Itē quod repugnantiā contrarietatēq; in ſe contineret contra l. ubi repugnātia. ſ. eo. tit. Eſt aūt minus inconueniēs exceptionē ineptā eſſe, quā ꝙ ſit etiā inepta regula repugnātiāque in ſe contineat, eligēdū igitur iſtud eſt l. quotiens nihil. in fra eo. Aliā not. deciſ. ponit Bald. in d. l. in his quibus nonnullas addūt Seueri. in repet. l. oēs populi. col. lxxvij. & Fel. in d. c. qm̄ frequēter. in prin. in iij. col. ſequē. deciſ. Bal. & Pau. de caſt. præall. Et ſubiūgūt ꝙ ſicuti exceptio regulā non ampliat, ita clauſula non obſtātibus &c. gratiā firmat, nō autē ampliat. clem. j. §. ad hæc. cū ibi not. de pb. qđq; ſicut exceptio regulā nō extēdit ita nec ſignatū regulæ ī nō exceptuatis, exēpli gr̄a, ſtatuto ciuita. Peruſ. cauebat, qđ exceptis nobilib. ciuitatis oēs artifices poſſēt de priorib. cōſtitui, nūquid artifices ciuitatis de prioribus eſſe poterunt? Videbatur quod non, quia exceptionis locus regulæ locum arctat? §. fin. d. l. nam quod liquide. Contrariū determinant Bald. Seueri. & Fel. præallega. ar. l. hæc oratio. ff. ſi liberius ingen. eſſe dic. ubi loquēs iuriſc. de orone gn̄ali phibitiua eā dicit, nullā cām aut pſonā excipe, qcqđ. n. nō excipit ſub iudicio regu. remanet l. titia textores ff. de le. j. & ad ꝓpoſitū alias quaſdā deciſ. p pdic. ponunt Alexā. in cōſil. cvj col. ij. li. v. Aret. cōſi. viij. colum. fina. & conſil. xxxi colum. quarta. cuius tamē dicta latius, ſtatim examinabimus. Corne. in cōſi. vij. li. j. & Deci. in conſil. xl. & xliiij. colum. ij. In legato igitur de omnibus rebus, quæ in tali domo, ſunt alicui facto, non comprehendunt venalia, quia iuris intellectu non cenſentur domi eſſe. ſed de facto, & caſu quodam dicto §. uxori. quē Lancell. Deci. ibi dupliciter limitat. Primo, quando præter uenalia nihil in domo fuiſſet? facit, quod dicimus de regalibus, quę licet in generali conceſſione non ueniant; ſecus tamen eſt, quando princeps in loco quem concedit non haberet niſi regalia. argum. l. fundus qui locatus. ff. de fund. inſtru. ut poſt alios tradit Aquēſ. in titu. qui feud. dare poſſ. colū. ij. Limitat ēt ſecūdo in legato facto per patrē filio, qñ patrimoniū eſſet, ita amplū ꝙ p hoc piudicaretur hr̄dibus ut ibi p eū. Itē & tertio ex mente & verbis. Barto. Ibidē, qñ teſtōr legans dixiſſet ſe relinquere omnia bona, quæ in tali domo ſunt, quoquo mō ibi ſint, tunc. n. includerent uenalia. Hinc ēt dicit Corne. in cōſ. lvij. libro. i. ꝙ exceptio regulam firmat ī caſib. non exceptua. & ampliat ut cōprehendat ex mēte diſponētis ea quę alias non cōprehēdiſſet ne inepta ſit excep. & rū. in §. vxori. illud ꝓcedere ubi eſt in iure determinatum, ꝙ ſub uerbis id nō īcludiť, ſecus eē dicit vbi verba ambigua, & gn̄alia eſſent, ut ibi p eum faciunt quæ ſcribit Par. in cōſ. lxvij. col. fin. lib. ij. Vel melius intellige ut ſtatim dicā in uerſi. melius dici pōt. Item ubi exceptio fuiſſet de re uenali quæ alias in lega-

ro non cóprehenditur uirtute exceptiõis regula legati generalis etiã ad res uenales extenderet ut cõgrua ſic exceptio,& aliquid operur, argumẽ. l.ſi quãdo.ff.de le.j.ut per Ale.in cõ. ccxv.incip.hæc arguẽdi.co.viij. uer. decimo cõſidero li.ij.et Dec.hic.co lum.pe.& in con.ccclxxxj.col.ij.ubi ſcribit nõ procedere. d.§.uxori.quã do conſtat de uoluntate teſtõris,ꝙ ueniãt etiã uenalia præſertim ꝑ tex. in l.ſeruos.ĩ §.fi.ff.de le.iij.ubi ſerui uenales in legato nõ ueniunt niſi ſic fuerit euidens teſtõris uoluntas.Reprehendit etiam Lanc. Deci. in d.§. uxori.Iac.de Aret.qui dixerat in obligatione omnium bonorũ nõ uenire uenalia.opp.n. uerius eſt ubi ſimpliciter legauit quis omnia bona, cũ dictio,oĩa,non reſtringatur. l. Iulianus.ff.de le.iij.ſecus ſi addatur locus puta,quæ in tali domo sũt,ita intelligitur & procedit.§. uxori.conferunt ad propoſitum quæ ſcribunt Mod. de Fan.in tra.de pig.fol.vj. quæ omnia not.ſunt ad intelligentiã & ornamẽtum prædicti §.uxori.Et†concluſio ſuperius firmata de excepti. quæ non ampliat neque extẽdit regulã ultra terminos eius,ſane intelligẽda eſt ut procedat quãdo fit exceptio de eo quod continetur in regula, cũ exceptio tunc ſatis operetur reſtringẽdo regulã. d. §. uxori. ſecus ſi exceptio fuerit de eo quod in regula non cõprehendebatur,tunc enĩ an exceptio ſuperflua inutiliſque reddatur intelligitur ampliare regulã ſecundũ qualitatem ipſius exceptionis, exẽpli gratia.ſi conſtituo procuratorẽ generaliter ad omnia,non cõprehenduntur quæ ſpeciale mandatũ exigunt.c.qui ad agendũ.de procurat. lib.vj.ſed ſi conſtituerem procuratorẽ ad omnia. excepto ꝙ iuramentũ deferre nõ poſſit, ſicque unũ caſum excipio de requirẽtibus ſpeciale mandatũ talis exceptio regulã declarat,& ampliat, ut etiã includãtur alia quæ mandatum exigũt ſpeciale, ut poſt Lapũ & Geminia.in d.c. qui ad agendũ concludunt Alex.& alij in l.fi.ff.qđ quiſque iur.Ex quo enĩ exceptio alias inepta eſſet niſi regula intelligeret̃ generaliter ac in quærẽtib.ſpeciale mãdatũ.& uerba regulæ nõ repugnẽt quia gñalia ſunt,& de ſui natura apta,quo ad ſonum uerborũ cuncta cõprehẽdere,& requirentia ſpeciale mandatũ puta, ampliatur tunc,& extenditur regula, ut omnia includat etiam quæ ſpeciale exigunt mandatum, ſecus ſi uerba regulæ repugnarẽt penitũſque refragarẽtur,quia tunc regula ꝑ exceptionẽ non ampliatur,neque extenditur, ſed potius inepta iudicat̃, & reijcitur,ut declarat Paul. de Caſtr.in d. l. in his,quẽ in ſuperiorib.retuli,& hoc mõ ſm Dec.hic.col.pen.& in d.c.cũ dilect.col.ij.& iij. cõcordari poſſunt multa ſcribentium dicta,quæ inter ſe contraria uidebantur.Melius dici poteſt iſto caſu non ampliari, nec extendi regulam,ut retuli Deci.& præal.dicere. ſed regulam & generalem concluſionem declarari per exceptionẽ, ut intelligatur iſto caſu generaliter prout uerba ſonant etiam in requirẽtibus ſpeciale mandatum.Et in his q̃ alias ſine expreſſione exceptionis nõ fuiſſent in regula cõprehenſa ex ueriſimili diſponentis mente ac iuris cenſura.argumen.d.§.fi.l.nam qđ li quide.& eorum quæ ſcribit Corne.in conſi.lvij.lib.j.Et poſtquam hoc ſcripſi,inueni ꝙ Deci.infra in princip.ultim.colũ.melius conſiderãs quàm in ſuperiorib. fecerat,iſtud uoluit.quãdo tamen exceptio nihil reperit qđ excipiat,nihil operatur. l.in lege .ff. de cõt.emp.Ang.in l.certo.ff. de ſer. ruſti.præd.unde legatũ ꝑdii,exceptis uineis.ſi uineæ nullæ erũt uineas nõ cõprehendit, ut ibi,& in l.ſi quis le-

gauerit.ff. de lega. primo. & rō manifeſta uidetur quia ſi non ſunt comprehendi non poſſunt, cū non entis nullæ ſint qualitates, l. eius qui in prouincia. ff. ſi certū peta. Ea retenta conclusi. p̄dicta ac reſolutione. dubia (ut inquit Dec. in dicto c. cū dilecta. colū. iij. & latius hic. colum pen. & fin.) redditur deciſio Pet. de Ancharan. in c. ij. de offic. uica. lib. vj. uolentis, ꝙ ſi
37 epiſcopus cōceſſerit † uicario, ut poſſit oīa quæ epiſcopus ipſe poteſt, excepta collatione beneficiorū, ꝙ non poterit facere alia epiſcopo reſeruata. ſequitur Fely. in d. c. qm̄ frequēter in princ. & Are. in conſi. viij. circa finē, inducendo ſubtiliter tex. in l. fi. ff. qd̄ quiſque iur. ſm̄ unam ſolu. glo. j. per quā patet, ꝙ licet lex uel ſtatutū puniat delictum excipiendo unū caſum per quem a pœna eximitur qui in dolo non eſt, per hoc nō ſequitur dicit Aretin. ꝙ in alijs caſibus ſtatutū cōprehendat non doloſum. cū. n. ut inquit hic Deci. exceptio facta ſit de collatione beneficiorū q̄ de reſeruatis epiſcopo exiſtit. c. fina. de offi. uic. in vj. talis exceptio regulam ampliare uidet̄ ad alia oīa q̄ epiſcopo reſeruata ſunt. uel melius. ut dixi, declarare ut oīa cōprehendat ex mente diſponentis, quia uerba regulæ nō repugnant, immo conueniunt dū dicit̄ oīa conceſſiſſe. Quando enim conueniunt uerba & reſtringuntur ob ueriſimilem mentē diſponentis, ut in dicto c. qui ad agen. & in d. c. fin. de offic. uica. Excipiaturq; caſus in quo ſpecialis exigatur prouiſio ex tali exceptione mens diſponentis cognoſcit̄, ideo uerba generalia, generaliter intelligunt̄ quēadmodū ſonant, neque iſto caſu ampliat̄ regula, ſed potius dicēdū eſt uerba generalia non reſtringi, ſm̄ Dec. hic melius ſentiēs quā in ſuperioribus, poſuit concluſio. quā ſupra dixi in uerſicu. melius dici poteſt Moder. Papi. in d. l. fi. qd̄ quiſq; iur. poſt Felyn. in dict. capitu. qm̄ frequēter & alios ibi citatos cōtrarium tenent, ꝙ alij caſus uidelicet ſpeciale mandatū & commiſſionē in ſpecie exigentes nō includuntur ſub regula, uel diſpoſitione generali, quāuis facta fuerit exceptio unius caſus ex requirētibus ſpeciale mādatū, quia exceptio regulam ad caſus qui ſub ea non cōprehendunt̄, non extēdit. allegant quædam, ſed latius dictū fuit in ſuperioribus, adde Philip. Franc. in c. qui ad agendū. in §. j. præalleg. contra Lappū & Geminia. tenē tem in commiſſione epiſcopi uicario facta ut poſſit omnia quę poteſt epiſcopus excepta collatione beneficiorū, ꝙ alia epiſcopo reſeruata pagere expedireque nequeat, per regulam prædictā, ꝙ & ſi exceptio firmet regulā in caſibus nō exceptuatis nō tn̄ operatur incluſionem caſuū qui de natura regulæ non includerētur d. §. uxori. Sed nō eſt recedendū a prædicta diſtinctione, & ab opinio. ſuperius firmata quæ cōmunis eſt in iudicā doque & conſulendo tenēda. ut per Alexan. Iaſo. & Aquen. in d. l. fin. quod quiſque iur. & Iaſ. in l. nummis col. iij. ff. de in litem iur. ſequit̄ Caſaneus Vltramōtanus in conſil. ſuo iij. per ratione Areti. & Iaſ. ſupra alleg.
38 ꝙ † licet in ſummus Pōtifex in generali cōfirmatione priuilegiorū nō intelligat̄ confirmare priuilegia cōtra ius, ſi tn̄ unū contra ius exciperet intelligeret omnia alia priuilegia quæ contra ius ſunt cō firmare, ad hoc, ut exceptio ſit bona, per text. in l. tribunus. in §. j. ff. de milit. teſtamē. Vt. n. dicunt Alexan. Iaſ. & alii præalleg. niſi talis exceptio operaret̄ incluſionē omniū caſuū requirentium, aliaſ ſpeciale mandatum ſub regula. ipſa exceptio nō eſſet de regula ut eſſe debet, inutiliſque & ſuguacua redderet̄

cum tñ fieri debeat interprætatio, ut actus ualeat & uerba aliquid operentur l. quotiens in ſtipulationibus ff. de uerbo obligat. l. ſi qñ .ff. de leg. j. cum ibi not. idem uoluit in preualleg. conſ. xxx. col. iiij. ꝙ exceptio debeat eſſe de regula, & declaret illam in caſibus non exceptuatis, alias ſequeretur abſurdũ, dicit, ꝙ exceptio ſuperflua eſſet. & eadem rõne poſt Ancha. uoluit ꝙ faciat includi caſus quos alias regula non cõprehenderet, ne ſuperflua reddatur exceptio ipſa. Et hanc opinio. tenuit ẽt ipſe Ancha. ſibi contrarius in rub extra de reg. iur. in vj. in iiij. quæſt. ſm quod refert Alexan. in d. l. fi. Addas & pro ac parte & ſic patebit reſpõ. ad fundamentum Moder. Papi. & aliorum oppoſitum tenẽtium, ꝙ hoc caſu & ſimilibus per exceptionem non ampliatur nec extenditur regula, ſed declaratur vt uerba generalia regulæ uel diſpoſitionis generaliter intelligantur ut ſonant, talemque fuiſſe proferentis & diſponẽtis mẽtem, quod no. Supereſt mõ reſpondere arg. Are. in d. conſ. viij. circa fi. de l. fi. cum gl. ff. quod quiſque iur. ubi patet, ꝙ licet lex uel ſtatutũ delictum puniat & vnum excipiat caſum per quem eximitur a pœna qui non eſt in dolo, per hoc non ſequitẽ ꝙ in alijs caſibus ſtat comprehendat non doloſum. quam inductionem de text. illo pulchram dixit Fely. in d. c. qm frequenter. in ij. col. Sed reſpondeo in terminis prædictarũ quæſtionum uerba non refragantur nec repugnant, in ſuique generalitate apta ſunt oẽs caſus comprehendere, ideo nimirum ſi per exceptionẽ mens & intentio diſponentis declaratur, ut regula & concluſio generaliter intelligatur, & comprehendat oẽs alios caſus conſimilis rõnis, & ita includit ut latius in ſuperioribus dictũ fuit. Sed in terminis argumenti facti per

39 Areti. repugnaret lex & rõ, † quia in delictis maxime ubi imponitur corporalis pęna dolus requiritur, ut per Alexan. in cõſ. cix. ponderatis. co. iiij. lib. j. & Mod. Papi. in d. l. fi. ad. fi. ideo nimirũ ſi dolus exigitur & conſequẽter termini diſpares ſunt, unde ex diuerſis male infertur. l. pap. exuli. ff. de mino. & iſtud eſt in effectu qđ poſt glo. dixit Alex. in d. l. fi. ꝙ uirtute exceptionis nunquã ampliatẽ regula ſi correctio iuris ſequeretur, prout neceſſario cõtingeret dato argu. Areti. ꝓ bono & ualido. Et conſequenter ne ſequatẽ correctio iuris & abſurdũ exceptio nõ ampliat concluſionẽ, ut hic ẽt ꝑ Deci. col. fi. ſeu melius nõ operatẽ effectũ declarationi de qua dictum eſt, ſupra referendo Lapũ Gemini. & Ancha.

Cõcluſionẽ uero & declarationẽ ꝓ dictã dupliciter reſtringit Aquẽ. in d. l. fi. ſed mihi parũ placet, qñ vero expreſſa nominatim eſſent aliqua exigentia ſpecialẽ expreſſionem, & inde ſubiecta generalis clauſula omnia iura &c. oĩa cõprehenderentur per ea ꝗ ſcribunt docto, ꝙ licet in generali cõceſſione non ueniunt regalia, tamẽ ſi princeps aliqua ex eis nominatim cõceſſiſſet, inde ſubiunxiſſet, generalẽ clauſulã, oĩa iura &c. tunc ueniunt ẽt regalia, ut per Fely. in c. quæ in eccleſiarũ. de conſtitu. & Aquẽ. in Specul. feu. in titu. qui feud. dare poſſ. col. ij. Ex prædictis nonnulle concluſiones colliguntur. Prima eſt ꝙ licet exceptio nõ ſit de officio regulę, ſed cõtra regulã, tñ eſſe debet de terminis regulę, alias non eſt bona, ſed inepta & ſuperflua. Secunda, quòd exceptio regulã confirmat in caſibus non exceptuatis ꝑ rõnes prædictas. Tertia ꝙ exceptio regulã declarat in quibus terminis loquatẽ, facitque ut intelligatur ſm terminos exceptionis, ex cuius qualitate, de quo genere loquatur regula colligitur §. fina. d. l. nam quod liquide. Et hoc quãdo uerba

regulæ ſeu cõclu.nõ repugnãt,nec refragãtur,ſed generalia ſunt, & intelligentiã talẽ,patiũtur, alias ſecus potius.n.tũc uitiatur exceptio & ſuperflua ineptaq; vt dixi reputatur. Quarta concluſio exceptio nunquã ampliat,nec extẽdit regulã, ut ſub regula cõprehendi faciat ea quæ alias nõ facta exceptione ſaltẽ in generalitate & ſono uerborũ nõ fuiſſent cõprehenſa,quia inducta ad diminutionẽ nõ debet operari augmentũ,& una eademque res cõtrarios effectus operari nõ debet,vt in ſuperioribus dictũ fuit. vidẽdũ quoq;

40 eſt,pro cõplemento pſentis materiæ utrũ quemadmodũ limitatẽ non pcedere regulã in caſib. exceptuatis,ut dictũ eſt, pariformiter dicendũ ſit non hr̃e locũ in caſibus ſimi. exceptuatis, ſicq; exceptio facta in aliquo caſu ad ſimiles porrigatur, Pro intelligẽtia & enucleatione pſentis articuli nõnulli caſus diſcutiendi ſunt,aliqñ.n.caſus exceptis ſimiles p alia iura includũtur,& indubitati iuris eſt tales caſus nõ excludi.ſm Dec.hic.co.fi.p tex.in §.quã quã.c.poſt translationẽ.de renũc.& in d.c.cũ dilecta.ubi Cand.no.& eſt etiã tex.in d.l.fi.ubi Alex. Aquẽſ.& alii not.ff.quod quiſque iur. alias ſequereẽ iuris correctio qđ eſt abſonũ,ut per eos.facit tex.c.in noſtra. de ſepult.cũ no.p Abb.licet.n.priuilegiũ,de quo ibi ſuper electione liberæ ſepulturæ ſolũ excipiat interdictos & excõicatos, nõ per hoc firmaẽ regula cõceſsionis, ut poſsint ibi ſepeliri impuberes, quia p alia iura prohibetur illis electio ſepulturæ,ut ibi per gl.& Fely.in d.c.quoniam frequenter: ad finem primæ colum. faciunt quæ ſcribit idem Felyn.in c.nõne.de pſumptio. & gloſ. not.in l.j.C.de cõd.indeb. dicẽs, φ põ vnius exceptionis non remouet alias exceptiones in iure expreſſas, quã gl.dicit no. Bal.ibi in ulti.colũ. colligẽs ex ea,φ exce.limitat regulã ſed nõ limitat alias exceptiones. Et prędicta procedũt ẽt φ per dictionẽ taxatiuã tm̃ aut dũtaxat,facta eẽt exceptio.qa pp hoc nõ tollunẽ aliȩ exce. comprehenſæ per alia iura, quia ſic corrigerenẽ dicta iura, quod dicendum nõ eſt.l.ob æs.cũ gl.C. de pd. min. cũ alijs hic ad ductis per Deci. & in d.c.cũ dilecta.& Fel. loco pall. colum.ſecunda. Alexand. Aquenſ.& alios.in dicta l.fina. Alexand. conſil. cxxx.incipien.in cã.colum.iij.uerſi. nec obſtat.uol.iiij. ubi ampliat ẽt, φ uerba taxatiua geminata fuiſſent, faciũt quæ ſcribit Aquen. in præal. tit.qui feud.dare poſſ.col.ij. in vj. limit.Plura etiam ad prædictũ propoſitũ congerunt Deci. in cõſ. clj. col.quarta.& cclxxxiiij. col.ij.& iij. & dcxcvii.& dcxcix.& Frã. Rip.in repe.l.fi.C.de reuo.don.q.xlj.co.pe.& fin.& quẽadmodũ diximus hũc caſum p indubitato doc.hñt.Maius du-

41 biũ eſt, qñ alii caſus p alia iura nõ includunẽ,utrũ excep.facta ĩ unũ caſũ ad ſimilẽ porrigaẽ p uiã extẽſionis? Fel.in d.c.qm̃ frequẽter.col. j.&.ij.de hoc puncto nihil dicit. Si exceptio facta fuerit taxatiue, tunc videtur quòd ad alios caſus non extendatur, quia dictiones taxatiuæ excludũt omnes alios caſus de proprietate ſermonis. l. qui aliena. §. libertos. ff. de negoci.geſt.& C.de contratabul.l. prima, cum ibi notatis.ita concludit Deci. hic circa finem commenti alia quædam adducens.Confirmari poteſt.ex not. per Bald.& Modern.in authentic. quas actiones.C.de ſacroſanc.eccleſ. ubi regulam dant,φ taxatiua impedit extenſionem, & quòd ex identitate rationis extenſio licita non eſt, ubi lex taxatiue loquitur per textũ, in l.ſecunda .cum gloſſ. C. de patrib.qui fil. diſtr. Sed caue quia iſæ

illa ſecunda loquitur in odioſis, in quibus non fit extéſio. Barto. & Iaſ. in l. ſi conſtante. in quinta & ulti. q. gl. ff. ſolu. matri. Sed miror ꝙ Deci. ita leuiter tranſeat, & oppoſitum eius ꝙ ipſe ſcribit ueritate iuuatur, ꝙ ad caſum expreſſo ſimilem ex paritate, uel maioritate rationis, permiſſa eſt extenſio, in l. uel ſtatuto non obſtantibus dictionibus, taxatiuis in eis appoſitis in materia pia, aut fauorabili, immo in odioſa pœnali limitatoria, ac correctoria quãdo ratio eſt ſcripta, aut expreſſa in lege uel ſtatuto, ut per Iaſo. in d. l. ſi conſtante. colum. xiij. & ſequentibus. ubi Crotus char. vij. & viij. ff. ſolu. matr. Felyn. in cap. lator. extra de homicid. & Dec. in conſil. clj. colũ. quarta. & in conſil. cclxxxiiij. colum. ij. & iij. & in conſil. dcxcvij. & dcxcix. Barba. in c. fina. de donat. Curt. Iuniorem in conſ. lix. colũ. ij. & Ripam in repeti. d. l. fina. C. de re uoca. donat. in quadrageſima prima quæſtione. ubi hanc opinionem communem eſſe teſtantur, & ab eadem in iudicando, & conſulendo nequaquam receden. Quandoque ubi in l. uel ſtatuto, ratio expreſſa eſt, non dicitur extenſio illa, quæ fit ex eadem ratione, ſed intenſio, ſeu comprehenſio, & propria diſpoſitio. lege cum mulier. ff. ſoluto matrimonio. quando enim in pluribus caſibus eadem eſt ratio, omnes caſus illa decidit, dicunt, non per extenſionem, ſed comprehenſiue, quia; ſicut genus comprehendit ſpecies, ſic generalis ratio, diuerſas ſpecies emergentium caſuum. includit, per doctrinam Bald. in lege de quibus. colum. ſexta. ſupra de legibus. Et ubi ſubeſt maior, ratio, uel cauſa eadem ſubeſſe dicitur quia comparatiuum relinquit poſitiuum in ſuo termino, ut per ſcriben. prææallega. faciliusque fit ex tenſio de caſu ad caſum, quàm de perſona ad perſonam. ut poſt Aret. ſcribit Dec. in cõſi. prææalleg. ꝓſertim ꝑmittit dicta extéſio in pœnali etiã odioſaque materia qñ diſpoſitio redderet. eluſoria ſi nõ extẽderet. ar. l. ſi. ff. ne q̃d in loco pub. ac. l. & ſi prætor ff. de iudi. cũ ſi. ut ꝑ Matheſi. in ſuo trac. extenſionũ. col. pen. & Curt. Iuniorẽ in cõſi. lix. co. j. Sin autẽ exceptio ſimpliciter facta ſit, tũc ſm̃ Deci. videt̃ ꝓcedere prædicta cõcluſio ꝙ ad ſimiles caſus porrigat̃. ſed q̃a materia extenſionis ꝓfunda eſt, hoc altiorẽ poſtularet ĩdaginẽ, ĩq̄t. Dec. eo. mõ ꝑfunctorie trãſit Fely. in c. quoniã frequẽter in ij. col. nihil firmans, ſed latius tetigit in c. lator, de homi.
42 dum refert Car. dicẽtẽ † ſtatuto diſponẽte, ꝙ omnis q̃ occidit occidat̃ niſi ſe defendẽdo fecerit, ſi tñ culpa leui aut lata, caſualiter q̃s occiderit nõ occidet̃, ſic conſuluiſſe ſe dicit in fauorẽ cuiuſdã, q̃ uolens ramos piſcationẽ impediẽtes incidere, ſociũ ſine dolo occiderat, ſequunt̃ ibi Ioan. de Ana. & Fely. quia tale ſtatutũ caſum unũ ſolũmodo excipiẽs interpretari nihilominus debet, ſm̃ ius cõe, ꝑ ꝙ nõ punit̃ homicida pœna mortis niſi dolo hoc fecerit, neque ſufficit lata culpa. l. ĩ l. ff. ađ ſic. ut no. Bal. in l. data opera. col. vj. C. qui ac. & in l. quid ergo in, §. pœna grauia ff. de infã. Nec oſtat dicũt, ꝙ exceptio facta in uno caſu regulã firmet in alijs nõ exceptuatis, q̃a reſpõ. uerũ eſſe in caſibus diſſimilibus, nõ autẽ in ſimilibus, q̃a ẽt lex taxatiue loquẽs ꝑ dictionẽ tãtũmodo uel dũtaxat, extendit̃ ad caſum paris uel maioris rõnis, ut ꝑ eũ & dixi ne ſuperioribus. Dicit etiam Aquẽ. in d. l. ſi. ff. quod quiſq; iur. diſtinguẽdũ eſſe an materia ſit fauorabilis, uel odioſa, aut mixta & an ſimus in diſpoſitiõe hoĩnis uel legis, aut ſtatuti. loquit̃ tã remiſſiue nec mirũ, q̃a

materia extẽſiõis lata eſt & piculoſa ideo Alex.in d.l.ſi cõſtãte.col.iiij.dixit vix ĩ lectionib.decẽ expediri poſſe.de qua late ſcribũt in d.l.ſi uero.ĩ .§.de uiro.ff.ſolu. ma.& latius Matheſi. in ſuo tract.de extenſione.Sed quemadmodum in ſuperioribus diximus ex identitate uel maioritate rationis extẽſio fit ad caſum exceptuato ſimilem,etiam in odioſis & pœnalibus,& ſi ratio expreſſa & ſcripta ſit in lege fit extenſio etiam in materia limitatoria,& correctoria non obſtãte taxatiua in exceptione appoſita, fortius igitur quando ſimpliciter & ſine taxatiua facta fuit exceptio. de qua tamen materia uide ſcribẽtes in dicta l.ſi conſtante. Alexan. & Moder. in l.ij.ff.de leg.j.& Balb. in tracta.præſcrip.fol.j.colum.iij. Nũquid
4 autem † præſcriptio extendi poſſit de uno caſu ad alium. ponunt Fely. & Mode.in c.auditis.de præſcriptio. & Balb. in tractatu præſcrip. loco prææallegato. & pariter an conſuetudo de uno caſu ad alium extendi poſſit,late Butri.& alij maxime Roch. de Curte in repetitiõe capituli final. de conſuetudine in duodecima char. cũ ſequẽti.ubi de materia extẽſionis plura ſcribit.Et iſta ſufficiãt ꝓ dote & ornamento iſtius primæ regulæ.

SVMMARIVM.

1 *Fœmina dicitur a fœtu,id eſt partu.*
2 *Dictio,vel,quomodo accipiatur.*
3 *Fœmina eſt remota ab omnibus officijs ciuilibus, quæ ſunt tamen virilia. Et quæ ſint rationes. Fallit.nu. 4.*
5 *Fœmina nõ poteſt magiſtratum gerere. Nec eſſe procuratrix,poſtulare,vel pro alio fide iubere nu. 6.*
7 *Fœmina Iudæa tutelam Iudæi adminiſtrare poteſt.*
8 *Fœmina tripliciter exceditur a viro.*
9 *Fœmina omnis eſt bona regulariter. Et triſtatur in morte maritorũ, ſiue ſenem, ſiue iuuenem habeat.*
10 *Fœmina citius fit viri potens quam vir. Et quæ ſit ratio.*

L. II. Vlpianus.

FOEMINAE ab omnibus officijs ciuilibus uel publicis remotæ ſunt,& ideo nec iudices eſſe poſſunt, nec magiſtratum gerere,nec poſtulare, nec pro alio interuenire, nec procuratrices exiſtere.

Diuidiĩ principiũ iſtius l.in duas partes. In prima ponit regulã. In ſecũda quæ eſt ibi,& ideo.illationẽ. Sumitur hæc regula ex.ll. per gloſ. hic allegatis. In tex.ibi fœmine,ſm Grã
1 maticos † fœmina a fœtu ideſt partu dicta eſt. In eodem tex. ibi ciuilibus
2 uel publicis.aliqui † accipiunt,uel, ꝓ ſeu,ut ꝓbari uĩ in.§.fi.l.fi.ff. de munerib.& honor.quæ intelligentia nõ uidetĩ bona,cũ iuriſcõſultis ex dictis uerbis illationẽ faciat ad officia tam priuata quã publica,nõ ſumunĩ, ergo ꝓ eodẽ. Deci. hic tenet diſiũctiuã, uel, poni,tanquã inter genus & ſpeciẽ,ut in rub. C.de ſerui. & aqua. Quæ declaratio uidetĩ ꝓbari per finẽ iſtius l.ibi,impuberes ab omnibus officijs ciuilibus abſtinere debent. de publicis nõ facit mẽtionẽ,ex quo inſinuatĩ, ſignificaturque appellatione ciuiliũ cõtineri.ad idẽ l.j.ff.ad uelleia.que ſimpliciter dicit,ciuilia officia fœminis eſſe adẽpta. & põdera ꝙ eſt creatura Vlpiani ſicuti & noſtra.
3 Not.igiĩ,† fœminas debere eſſe remotas ab oĩbus officijs ciuilibus. intellige de virilibus nõ de alijs, ut per Abba.in c.dilecti.de arbi.& ideo iudices ſubiũgit tex.nequeũt eſſe hoc. q; cõtigit nõ quia iudiciũ nõ habeãt ſed quia moribus & cõſuetudine ita

receptū eſt.l.cū prętor.§.fi.ff. de iudi.quæ qdē conſuetudo introducta eſt ꝑpter honeſtatē,ne uirilibus officijs implicētͬ,ſm Abb.in d.c.dilecti. Mihi aūt uidetͬ optime conuenire & quadrare quatuor rōnes aſſignatas p Bal.in l. quotiēs.col.pe.C. de ſuis & leg.cur.regulariter ī fœudo fœmina nō ſuccedat.Primo ꝑpter honeſtatē, quæ nō patitͬ,ut fœmine virorū cetui ſe immiſceāt. Secūdo,ꝑpter fragilitatē cōſilij,& lubrica uota,cū ter mutetͬ in hora.Quarto,rōne piculi,quia ſub ſecreto rē tenere nō poſsūt.quibus rōnibus prædictā cōſuetudinē ue

4 ſtiri potuiſſe liquet.Vnde † ſtāte cōſuetudine cōtraria,aliud eſſet , aut ſi ex priuilegio prīcipis id facere pmitteretͬ,aut iure hæreditario hoc ſibi cōpeteret, Deci.hic:Alb. & alij in d. c. dilec.& in c.ſignificauit. de reſcrip.& Fel.in c.dilecta. de maio.& ob. & licet mulier principaliter iuriſdictionē habere non poſſit,illā habere poterit in cōſequētiā ſuperioritatis uel dignitatis aut ſucceſsionis.uno enim conceſſo omnia alia ad illud conſecutiua cōceſſa uidentͬ.Immo quod plus eſt mulier regnū obtinere poteſt.c.cum deuotiſsimā.vbi Archi.no.xij.q.ij.ut ſcribit Cor.in conſi. xvj. ad.fi.uol.j. Cui ſnīæ adſtipulatͬ Alex cōſi. xxiiij. col.iij.lib.j.latius tradit Cur. in trac. feu.fo.xxiij.in viij. lim.de regno Siciliæ,in quo ex cōſuetudine nō exiſtētibus maſculis ſuccedit fœmina, & pōdera ex conſuetudine dictū, nā de iure cōi in iſtis dignitatibus feudalibus fœmina nō ſuccedit niſi aliud ſit in cōceſsione actū & expreſſū.Abba. in d.c.ſignificauit.oēs in ti. q feu.a. poſ.in.§.hoc aūt notādū p illū tex. & Dec.ſæpe,maxime in cōſil. cclxix. cccxc.ccccl xviij.ccccxcviij.cccccxvj col.vj.& cōſ.ſeq.Nec† etiā magiſtra-

5 tuū gerere poſſūt, ſubdit hic tex. q. de ordinario intellige ut a præcedēti differat.ad hoc tex.no.cū gl.in l.qdā cōſulebat.ff.de re iudi.Capi etiā poteſt ꝑ officio pub.cōcordat text. in §.corporalia l.iij.ff.de mun.& hono. corporalia inqͬt,munera fœminis ipſe ſexus denegat quo minus honores uel munera iniūgantͬ.huic mēbro accōmodabiles etiā ſunt rōnes ſ.adductæ.

6 Nec † etiā,ſubdit iuriſcōſultus, ꝑcuratoris officiū aſſumere aut poſtulare,uel ꝑ alio intercedere poſſūt ad primū dictū ultra alleg. p Deci.facit tex.not. in l.j. ff. ad velleia. ſicut moribus,ait, ciuilia officia fœminis adepta ſunt, ita multo magis adimēdū eis fuit officiū,ī quo nō ſolū opera nudūque miniſteriū verſatͬ, ſed ēt piculū rei familiaris, limitādo,ut ibi p ſcribē.& hic p Deci. tractātem in qbus deterior ſit fœminarū quā maſculorū cōditio, in quib.melior.& in quibus ęqualis. Et an maſculinū concipiat fœmininum,quæ res magis laborioſa fuit,quā ſubtilis, ut in ſimili dicit gloſ. in l.j.ff.ſolu.infinita.n.addi ſcribiq; poſſēt ex repertorijs & cōſilijs docto. in uerbo fœmina. & in uerbo mulier,collecta.quædā etiā ponit Barb.lib.j.in cōſil.xxv.concludēs

7 †mulierē iudæam,iudæi tutelā adminiſtrare poſſe.Itē fœmina nō ꝑcreat ſibi agnatos.ſicut.n.principia generationis magis attribuūtͬ patri tanquā formæ perfectiori & nobiliori, ita iura genitorū efficacius patri attribuūtͬ & iura familiæ que agnatio uocatͬ vnde nō mulier, ſed maſculus domū facit & cognominat,qa ipſa nō ē caput familiæ ſed maſculus.l.ꝑnūciatio.in fi.ff.de verb.ſig.& tradit Bal.ad not. q.inferēs in l.unica.col.ij. C. qn̄ non pet.part. Neque indignētͬ mulieres vidētes viros maioris eſſe dignitatis uel pēminētiæ,ut.n.ſcribit Bonauentura in iij.diſt.xij.art.iii. q.i. † virilis

8 ſexus mulie rē tripliciter excedit. primo quātū ad dignitatē in princi-

piādo oēs .n.tā viri quā mulieres ex vno viro fuerūt, in quo expſſā repræſētatio apparet egreſſus rerū ab illo vnico & ſummo prīcipio. Secūdo excedit quātū ad virtutē in agēdo. viri n.eſt agere & mulieris pati. ꝑpterea Philo. in lib. de animalibus. fœminā virū occaſionatū, ideſt, imperfectū eē dicit. Tertio, uirilis ſexus excedit quo ad authoritatē in præſidēdo, ſm n. rectū ordinem nō viro mulier, ſed mulieri vir ꝑficit, ſicut caput corpori. vnde Apoſt. ad Corinthios caput autē mulieres eſt vir quibus ſtātibus ſimpliciter loquēdo melioris cōditionis eſt uir quā fœmina. nō tñ propter hoc ab ipſis mulieribus inee ſuo nobilitatis ꝑprie cōditio auferē eſt .n. ſexus muliebris omni dignus honore, nōne enim ex fœmina natus eſt
9 Chriſtus. † Et ideo male dicit Bart. in l. pater ſeuerinā. in. §. ſocrus. ff. de cōdit. & demon. ꝙ regula eſt, omnes mulieres eē malas. §. qa uero. ī auct. vt ſine proh. mat. deb. &c. eſt .n. vltra prædicta ꝯ tex. in l. merito ff. ꝓ ſocio & in. c. eſtote miſericordes. de re. iur. in antiquis c. dudū. ubi late tradiē de ꝑſump. & ꝑ Ang. in l. ſciēdū ad fi. ff. de uer. oblig. ubi dicūt iſtā eſſe ꝑſumptionē naturæ, quia quilibet ꝑſumiē bonus. Nec ob. tex in. d. §. quia uero ubi mulieres nō obſtāte iuſo ꝑſtito de nō trāſeundo ad ſcđa vota cōiter. illud cōtemnebāt & trāſibāt, ꝑꝑ qđ ꝓhibet ibi Imperator de cætero tale iuſm appōi. nō ꝑꝑea dicit ille tex. ꝙ oēs mulieres malę ſint, licet in illo caſu ſpnerēt iuſm, ſed illud eſt ꝑꝑ cōmune uotū mulierū pariēdi, matreſq; eſſendi c. j. & fi. de frig. & malefic. itē qa multæ cōtineē nō poſſunt, ideo ut inquit Apoſt. melius eſt nubeē q̄ vri. imo magis damnari debeat legiſlator q̄ indiſcrete talē legē ediderat. Et ꝓpterea (quicquid dicāt gl. Bart. Paul. de Caſt. & alij in ꝑal. §. ſocrus) fœminæ cōiter dolēt & triſtanē in morte maritorū, ſiue ſenes ſint, ſiue iuuenes licet ille q̄ malæ ſūt gaudeāt: ſed hoc eſt ꝑ fallentiā. paucæ .n. ſūt regulæ q̄
10 exceptionē nō patianē. Eſt † ēt in hoc maioris uirtutis fœmina quā uir. qa citius eſt uiripotēs, gl. in l. qua ætate ff. de teſta. Ratio philoſophica eſt ſecūdū Bal. in c. iij. de deſpōſa impub. qa fœmina citius cōſumiē, ideo citiꝰ ꝑficiē ut ēt uidemus in alijs aīalibus. Hoſtienſ. ibi dictam rōnē aſſignat. & aliā addit qa facilius eſt pati q̄ ageē, ideo mulier faciliꝰ & ocius ē parata.

S V M M A R I V M.

1 *Impubes unde dicatur. et quando.*
2 *Impuberes ab omnibus officijs ciuilibus remoti ſunt. limita. nu. 8. & nu. 18.*
3 *Impubes officia eccleſiaſtica nō admittitur. Etiā ſtante hominū penuria nume. 4. limita in ordinibus, & beneficijs ſimplicibus. nu. 9. & in canonicatu & præbenda nu. 11.*
5 *Impubes poteſt fieri notarius. Et creari miles, & feudo condonari. nu. 8*
6 *Habilitas delegati attēditur tꝑe datæ.*
7 *Impubes non habilitatur ex diſpenſatione principis. Niſi fuerit doli capax, & pubertati proximus, quia tunc habilitaretur ad teſtandum.*
10 *Quæ ætas requiritur in beneficijs tam ſecularibus quā regularibus, et ordinibus et nume. 11. 12. 13. 14. 15. 16.*
15 *Epiſcopus an poßit diſpenſare ad beneficium curatum ante xxv. annos.*
17 *Annus cœptus an habeatur ꝓ cōpleto.*
19 *Fratres minores licet poßint eſſe teſtes, officium tamen notariatus exercere non poſſunt.*
20 *Pupilli teſtimonium quando admittatur. Et factus maior an poßit teſtificari de his quæ vidit in pupillari ætate, & numero 21. & 22.*

Itē impuberes ab omnibus officiis ciuilibus debent abſtinere,

Finẽ ſecũdæ ętatis (ſm Varro.)
hoc eſt finẽ pueritię pubertatem uo-
cãt. pubes enim ꝓprie dr̃ lanugo q̃
maribus xiiij. anno. fœminis. xij. circa
pudẽda oriri incipit, quod qa maturi
tatis eſt ſignũ, factum eſt, ut mas pu-
bes dicat̃, ſiue puber cũ primum ad
generandũ aptus factus eſt, & fœmi-
na ſimiliter ad concipiendũ. A quo
1 impubes † ſiue impuber, q nondũ eã
quã diximus lanuginẽ emittere incœ
pit, ſiue qui nõdum ad pubertatis an
nos ꝑuenit. Et qñ pubes ſignificat di
ctam primã lanuginẽ, ſiue ꝓ pudẽda
parte corporis ponit̃ ſubſtãtiuũ eſt,
& facit in genitiuo pubis. Virg. Pu-
betenus &c. qñ uero adiectiuũ eſt pu
beris, inde pubeſco. i. lanuginẽ præ-
dictã emitto. Et pubereſco. i. creſco.
Ephebus uero eſt, qui iam eſt in pu-
be, & ad annos pubertatis peruenit.
Nota ꝙ ſicuti fœmine ab omni-
bus officijs ciuilibus, ut in prin. l. di-
2 citur, remotæ ſunt. † ita etiam impu-
beres, quinimmo maior fuit ratio re
mouendi impuberes quam mulieres
quæ intellectum habent, & iudiciũ
quam uis non maturũ, ut per Dec. in
l. j. col. iij. C. vñ vir. & vxor. quo iudi-
cio carent impuberes, quorum, ætas
quicquid uidet ignorat. l. j. C. de fal.
mon. Ampliat̃ hæc regula quatuor
modis. In officijs eccleſiaſticis. Item
3 † ſtante hominum penuria. Rurſus
etiam ꝙ exercitum conferetur poſt
pubertatẽ. Et etiã ꝙ accederet prin-
cipis diſpẽſatio, ut hic per Dec. Quo
4 † ad officia eccleſiaſtica. cũ tales per
ſonæ indigeant tegimine, alios rege
re non dicunt, nec poſſunt, neque in
eccleſijs propter imbecilitatem æta-
tis deſeruire. c. indecorũ. & c. ſuper in
ordinata. de æta. & quali. & de præb.
hic alleg. per Dec. probaturq; magis
in ratione, quam in dicto. ẽt dicit tex.
inſti. de exc. tut. in. §. minores autẽ. ꝙ
minores. xxv. annis ad tutelã uel cu-
ram aliorum aſpirare prohibẽtur, cũ
in ciuile ſit eos qui alieno auxilio in
rebus ſuis egere noſcunt̃ & ſub alijs
reguntur, aliorũ, tutelã aut curã ſubi-
5 re. Et incidẽrer dico, ꝙ hoſpitalia ve
niunt ſub nomine officij, licet nõ ue
niant ſub nomine beneficij. gl. in cle-
men. diſpendioſam. in uerbo benefi-
cijs. de iudic. Ioã. Milis ſuper uerbo
beneficiũ. col. ij. † Circa. iij. ampliat.
Deci. hic tenet contra Bar. in l. impu-
berum. ff. de fal. quòd licet notaria-
tus ſit officium publicum, tamen pu-
pillus notarius creari poteſt, dummo
do exercitum, poſt pubertatem con-
feratur, ſicq; in tempus habile. facit
quod ſtatim dicetur de puero maiori
ſeptennio qui reſpectu tituli habi-
lis eſt ad canonicatum, ſed non quo
ad exercitum & adminiſtrationem,
quæ eſt pubertatem defertur. Et quia
paria ſunt aliquid fieri tempore habi
li, uel tempore inhabili & conferri in
tempus habile. l. in tempus ff. de hæ-
re. inſti. late ſcripſi in repet. i. fi. C. de
pac. circa prin. Item ubi perſonæ ha
bilitas ad certum actum requiritur,
ſufficit, quòd adſit tẽpore quo exer-
citum talis actus ad perſonam appli-
catur. c. ei cui. de. preben. in vj. & ibi
not. & c. poſt ceſſionem. cum not. ibi
per Dec. in vj. not. de proba. & Fely.
in c. eam te. col. pe. de reſcri. & in c.
dilectus. col. j. de accuſat. Vnde ſuffi-
cere videbat̃ adeſſe. Habilitatẽ tem-
pore quo officium notariatus exercẽ
dum eſt & ſic poſt pubertatem. In
practica nõ recederet̃ a doctrina Bar.
pro quo facit, quòd ad cõſiderandũ
habilitatẽ inſpicitur & attenditur tẽ-
pus in quo diſpoſitio effectũ ſumit.
c. de vxori. cum ibi not. per Abb. de
ſpõſa. c. accipimus. de pact. tradit Fe-
lyn. in d. c. dilectus. col. j. ſcribẽs etiã
ꝙ ſi aliquis fuerit excõicationis ſen-
tentia innodatus tẽpore acceptatio-
nis beneficij, & abſolutus tempore

collationis,

collationis, ſubſiſtit collatio: quia ef fectus ſummitur, iuſq; ex acceptatio ne acquirit, & non ex collatione: ut ibi per eũ. Accedat ēt gl. not. in c. ſta tutum in uerbo canonicis ad fi. de re
6 ſcrip. in vj. qđ † in conſideranda habi litate delegati attenditur tempus da tæ. quia in delegatione iuriſdictionis habitus imprimit tpe dati reſcripti, ideo ſm illud tempus exigitur habi litas, ut late per Fely. in c. eã te. col. pen. de reſcrip. Cũ igitur conſtitutio notariatus imprimat & ſumat robur & effectum tempore creationis, licet exercitium in aliud tẽpus differatur, conſtitutionis tempus attẽdendũ eſt ſi pupillus inhabilis ſit, ut ait Bartol. quicquid dicat Deci. & inuenio nup cum Bar. tenere Bal. in tract. de tabel lione. q. xvj. & Firmianũ in ſuo rept. uerbo notarius quis eſſe. circa fi. facit etiam quod dici ſolet, rẽ quamlibet iudicari debere ſm ſtatum præſentẽ l. non diſtinguemus §. ſacerdotio. ff. de arb. cum his quæ accumulabimus infra in l. in omnibus officij, in. §. nõ debeo. Circa ultimam ampliationem
7 de diſpenſatione principis. † vide ēt poſt. Alex. & Mod. Deci. in l. fi. C. de teſt. mil. ubi concludit ꝙ in pupillo infante uel infantię proximo, qui nul lum habet animi iudicium, nõ cadit neque ſubſiſtit principis diſpenſatio: cũ defectus ſit ſuper iudicio naturali ſecus in pupillo doli capace, puberta tique proximo, quia poſitiui iuris de fectus eſt, ſuper quo cadit diſpẽſatio firmatq; ibi poſt alios, proximum pu bertati habilitari poſſe ꝑ principem uel ſtatutum ad teſtandum ratione prædicta, qđ eſt not. & poſſet facere pro amico in actu practico.

Limitatur modo regula ſecundũ Deci. ut procedat in officijs & digni tatibus cum adminiſtratione, ſecus
8 † in officio & ſimplici dignitate, quæ non haberet adminiſtrationem: quia etiam pupillus habilis tũc eſt d. l. fi. cũ not. & ideo mile põt creari, & feu do condonari: ut pēr Deci. eãdem cõ cluſ. firmantẽ in d. l. fi. quæ tñ loquit in officio cũ adminiſtratione. ſed in telligit accidẽte diſpenſatione princi pis. ut ibi per eum.

Et pariformiter, ſubiungit hic De
9 ci. pupillus † põt habere ordines, bene ficia ſimplicia, præbendã & canonica tum in eccleſia cathedrali. Quæ ætas
10 requirat † in beneficijs tã ſecularibus quã regularibus, necnõ in ordinibus, plene ponit Abb. in d. c. ſuper inordi nata. de præben. Philip. Franc. & alij in c. ſi eo tpe. de reſcrip. in vj. & in c. ex eo. de elec. eo. lib. Deci. in. c. cũ in cunctis. in princ. & in §. inferiora. de elec. & plenius Cardi. Alexan. in c. de
11 his. xxviij. diſt. Et no. † ꝙ ēt pupill' mõ maior ſeptennio canonicatum & præbendam in eccleſia cathedrali te nere põt. tex. eſt in d. c. ex eo. gl. in. c. ſtatutũ. in §. j. ſuper verbo canonicis de reſcri. in vj. & in præal. c. ſi eo. tpe in uerbo, ætatem. & quicquid dicat Cardi. Alex. loco. præal. hæc eſt cõis opin. ut teſtantur Gemi. & Phil. Frã. in d. c. ſi eo tpe. & in c. ex eod. ubi ca ſus. iſtud ēt uoluerunt Deci. in locis præal. & Pariſ. in c. accedentes col. j. de præſcrip. Quãuis ex regulis cãcel lariæ & deciſionibus Rotæ requirat decimuſquartus annus completus vt canonicatũ & prebẽdã obtineat quis poſſit in cathedrali eccleſia Rota de ciſio. cccxxiiij. in nouis. niſi ſummus Pontifex (ut quotidie fit) conceſſerit ut in minori ętate quis recipiat, qui buſcunque in cõtrariũ facientibus nõ obſtantibus &c. Reſpectu uero tituli
12 † ſeptennio maior habilis eſt ēt ho die, ſi Papa regulis & conſtitutioni bus ꝑdictis derogauerit, ſed nõ quan tũ ad exercitium & adminiſtrationẽ, quia ad ætatẽ adultã nox illius inſpẽ ditur d. c. ex eo. & tradit Card. Alex.

in d.c. de his. & Phi. frã. in d. ca. ſi eo. col. iij. Ad † primã uero tõſurã recipiendã, & ſimplicia beneficia obtinẽdũ, infantiã exceſſiſſe oportet, ſicque ſeptẽniũ cõpletum eſſe debet d.c. de his. & ibi not. Card. Alex. & ẽt gl. ult. in clem. ſi. de ætate & qualit. In † beneficio curato vigeſimũquintũ annũ attingere neceſſariũ eſt. Nec † epiſcopus põt diſpenſare cap. cũ in cunctis §. inferiora. & c. cũ dilecti. de electio. cũ gl. ibi, & in d. clemen. fin. licet ſm gl. prædictas male de facto ſeruetur, quia epiſcopi quãdoq; diſpẽſant. Sũmus uero Pontifex, de quo nõ eſt dubiũ, id ſæpe facit: nonnulli ẽt tenent ꝑp neceſſitatẽ, uel eccleſiæ utilitatẽ epiſcopũ poſſe cum maiore. xiiij. annis ẽt incurratis beneficijs diſpenſare: ut per Phili. Fran. in ca. j. de ætate & qualitate ubi tñ contrarium de iure eſſe debere ipſe firmat. Ex prædictis ẽt apparet Card. Caieta. non caluiſſe canones lapſumq; errore, dum in eius ſummula ſuper uerbo, beneficium, in fin. ſcribit, pueris non concedi canonicatũ aut beneficia in eccleſijs. & ſi aliquib. in locis ordinate reperiant prehendę pro pueris eccleſiaſtica beneficia non eſſe, ſed prouiſiones quaſdã ad ſuſtinẽdos alendoſq; pueros in eccleſiaſtico ſeruitio. quæ cõſideratio confundit, ꝑ tex. in. d. c. ex eo. & in c. ex inſinuatioue. de ſimonia. Ad † decurionatũ ãt ciuitatis uel ad gubernandũ rẽpublicã ante uiceſimũquintũ annũ quis admitti non debet l. non tm̃. ff. de decurionibus l. ad rempublicã. ff. de muneri. & honori. Et † annus cœptus ꝓ completo habet, ut ibidẽ dicit. De qua materia, vide Rotam in nouis deciſione. ccc. xxiiij. Fel. in. c. cum uiceſimũ. de offi. delegat. In aliquibus locis, & in ciuitate nr̃a Vercelleñ. ex diſpoſitiõe ſtatutaria admittuntur ad curionatum exiſtentes in decimooctauo ætatis anno. Et ex corruptela quadam etiam ante illud tempus in locum prædefunctorum parentum, qui decuriones fuerant, ſufficiuntur deſcẽdentes.

18 Secũdo limitatur regula, † niſi impuberes hæreditario iure dignitatem cũ adminiſtratione cõſequant: ut hic ꝑ Dec. & in l. fi. C. de teſtamen. mil. & in ſimili de fœmina diximus ſupra in princi. iſtius legis. Et iſto caſu impuberes quãuis reges ſint, ꝑ tutores reguntur, ut per ſcribentes a Deci. citatos. & Corſ. in repet. c. grãdi. de ſupplenda negligen. prælat. lib. vj. ponentẽ quid tales principes poſt pubertatẽ facere poſſint, ea. n. quæ ſunt iuriſdictionis exercent, arg. l. quidã conſulebat. ff. de re iudi. non ea quæ reſpiciunt regni adminiſtrationẽ, prærterquã cum authoritate curatoris. adde, uel per ſe cũ iuro, qđ maiores repręſentat. auctẽn. ſacramẽta puberũ. C. ſi aduer. vendit. Pro tutoribus vero regũ & principũ de quib9 ꝓxime, ſuffi ciant tales fideiuſſores quales reperiri poſſunt: ut ꝑ Iacob. de ſanc. Geor. in prin. ſui tract. feud. Per hanc regulã inferẽ, ꝙ impuberes nõ poſſunt eẽ notarij ſm Deci. quod procedit ẽt ꝙ exercitiũ actus conferet poſt pubertatẽ ut in ſuperioribus dictũ eſt. † Et

19 idẽ in fratribus minoribus, qui officium notariatus exercere non poſſunt, ideo licet poſſint teſtes eſſe in teſtamentis, ipſa tñ teſtamenta recipeř nequeunt. Dec. in. c. decernimus. col. ix. de iudi. Pariter † puberes nõ poſſunt

20 teſtimoniũ dicere §. teſtes ãt. inſtit. de teſta. ut hic ꝑ Dec. eſſet. n. ac ſi cecus de coloribus iudicaret, ſm Bal. quẽ hic refert Dec. facit. l. j. C. de fal. mon. ꝙ illorũ ętas quę uidet ignorat quibus. rõnibus ſuadeẽ neq; in aliorũ defectũ eos admittẽdos, Poſſet tñ pupillus pubes factus de his teſtificari q̃ in pupillari ętate uidit, ſm gl. l. iij. in §. lex iulia. ff. de teſti. & cõiter ſcri

bentes,ut ꝑ Dec.hic ad fi.qui tñ contrariū firmat, ex quo dictū refert ad tēpus pupillaris ætatis,quo iudicium non habebat.Non eſt a cōi recedēdū quā conſulēdo ſequit̃ Alex.in cōſi.l. xxxviij.col. iiij. lib.v. Ioan. Crot.de Monteferrato in trac. de teſti.ad fin. quartæ part.nu.194.Fely. & Pariſius in c.cū nobis fol.j. de pſcrip.vbi Pariſ.ſic cōiter ꝑ Doct. teneri inqt, mō pupillus tunc tpis capax fuerit percipiēdi ea quæ mō deponit,& niſi teſtimoniū ad ſolēnitatē requireret̃, quo caſu habilis eſſe deberet tpe quo vocat̃ in teſtē:ut ibi ꝑ eū.& ꝑ Aret.in l. ad teſtiū.ff.de teſta. Ex quibus ſatis patet reſpon.ad rōnē Decij.& ſi.n.dictū referat̃ ad tēpus pupilaris ætatis, intelligit̃ tñ , qñ tunc tpis capax erat ꝑcipiendi ea quæ mō deponit: ita ſane intelligitur cōis doc.ſentētiā hinc &̃ Ioan.And.in addit. Spec.in tit.de teſte.in §. j. tenet ꝙ ēt de his quæ in infantia uidit, poſſit pubes factus teſtificari ſi ſint.talia quæ in eius intellectū tunc caderent: gratia exēpli, ſi examinaret̃ de ætate ſocij ſui in ſcholis,cū eſſet ānorū ſex,& quęrat̃ an ſit ille.xxv.annis maior,cū deponens ſit annorū xxx.uel de ætate fratris q̃ dicat̃ natus poſt ipſum teſtē: ſimilia.n. cadunt ēt in ſenſum infantis, & intra dicentia ætatē talē ignorare quæ uidet intelligunt̃ de intellectu & ſcīa,q̃ per cauſas habet̃.non de ſimplici ſcīa quæ ꝑ ſenſus corporeos tenet̃.& ſequtur Rapha.cōmen.in conſ.xcj. an productus.& Fely.in d.c.cū nobis col.iij. Qñ autem ſunt doli capaces & ꝓximi pubertati poſſunt examinari vt faciant aliquale iudiciū,non plenā probationē gl.d.l.inuiti.la.ij.ff. de teſti. in fi.& Dec.hic col.vlt. Habilitantur
21 †ēt impuberes in crimine læſæ maieſtatis ſecundū Dec. ꝑ l.de minore.ff. de quæſti. idē uult Hyppol de Marſ. in conſ.j.col.iiij.ſed male:tex. ille loquit̃ de tortura in crimine læſæ maieſtatis qđ intelligas non de ea tortura qua maiores conquaſſantur,ſed de ferula vel habena , ut dicit tex.in l.j. in §.impubes.ff.ad ſylla.& ꝑ Bart. & alios in d.l.de minore . Nec faciunt plenā aut ſemiplenā probationē,ſed indiciū tm̃.ſm Bart.ibi qđ adhuc intelligo in puberi doli capace per prędicta.comprobatur,quia alias eſſet iudicij naturalis defectus , ſup quo nec Imperator diſpenſare poſſet. Alex ā.
22 & alij in d.l.fi.C.de mil.teſta.In†cā vero criminali minor.xx. annis ad teſtimoniū nō admittitur l.in teſtimonium.ff. de teſti. nec in cā accuſationis uel inquiſitionis.Alex.cōſi lxiiij. lib.j.& cxlviij.vol.v.& Ioan.Crot.in tract.de teſti.fol.v.in v.q. princi. ubi reſtringunt,qñ veriſimiliter ex natura negotij alij idonei teſtes hēri nequeunt quod etiam intellige in maiore. xiiij . annis alias indicium tantum modo faceret , ut prædiximus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier quæ non eſt uiripotens non dicitur nolle nubere. l. pater ſeueri-nam in princip. ff. de condi. & demon. ornatur.*

2 *Statutum imponens pœnam declinanti iuriſdictionem poteſtatis,non comprehendit clericum.*

3 *Contrariorum eſt eadem diſciplina.*

4 *Contractus ab initio ſunt voluntatis. ex poſt facto neceſſitatis.*

5 *Tutor bonorum poſſeſſ. agnoſcit pro pupillo: & tamen eandem non repudiat.*

6 *Eſt dare medium inter nolle & uelle.*

L. III. Vlpianus.

EIVS eſt nolle, qui poteſt & uelle.

Quãuis Dec.hic plura ſcribat,quæ
ex locis infra allegãdis expiſcatus eſt
tñ hæc regula eſt clara,ꝙ ille proprie
dicitur nolle qui poteſt velle. Sumit
hæc regula ex legibus ſtatim alleg.
Et exemplificari põt melius, quã fa-
ciat gl.pluribus modis, & primo , ut
facit Deci.in caſu l. pater ſeuerinã in
princi.ff.de condi. & demon.vt ibi ꝑ
gl.& Bar.prædiũ.n.legatũ ibi fuit fi-
liæ ſi Elio Philipo nupſiſſet,ꝙ ſi non
nupſerit Philipo idẽ prædiũ dari uo-
luit,ſi puella nondũ viripotens diem
obierit ſuum,fideicõmiſſum non de-
betur Philipo : quia nõ dicit uoluiſſe
1 nubere q non potuit†De cuius legis
intellectu. vide Barb. in c.Rayn. fol.
22.cũ ſeq.verſi.tu uero conſidera. de
teſta.Soci.conſ.cviij.lib.ij. & in rep.
l.j.col.xiij.verſi.hanc tñ concluſionẽ
ſupra de vulg.& pup.Deci.in conſil.
cclxxiij.& ccxc. concludentes , ꝙ ibi
ſubſtitutio facta in pœnã filiæ ſi non
nupſerit,locum nõ hẽt ſi priuſquam
viripotens fieret e uita deceſſerit, ut
ibi dicit.Rõnẽ aſſignat Bar. quia ubi
nõ eſt delictũ,nec pœna eſſe debet l.
aliud eſt fraus ſupra titu.j.c.ij.de cõ-
ſti.nec fuit ibi vulgaris ſubſtitutio,
ſed tranſlatio legati in pœnã facti: &
caſus pœnales ſunt ſtricti iuris exten
ſiuã non recipientes interpretationẽ
& ſm uoluntatẽ teſtatoris quæ in pri
mis conſideranda eſt,ita demũ fidei-
com.factũ cenſetur ſi filia nubere no
luiſſet,cũ ergo per eã nõ ſtet, neque
remaneat,non põt fideicom. locũ ha
bere. Exemplificari ẽt põt in l.iiij.ff.
de acquiren.hære.ubi caſus not.nol-
le,inquit,tex.adire hæreditatẽ nõ ui-
det,qui nõ põt adire.& gl.ibi hãc re-
gulã pro concordanti citat. Ad idem
tex.in l.ab adminiſtratione.C.de le-
ga.vbi non imputat non facienti id ꝙ
ẽt ſi uelit de iure facere non poſſet.
2 Ex quo infertur ad quæſtionẽ†ſtatu-
ti imponẽtis pœnã declinãti iuriſdi-
ctionẽ poteſtatis, ut in clerico decli-
nante locũ non habeat,quia ẽt ſi uel
let conſentire non poſſet , nec coram
eo litigare.c.ſi diligenti. de foro cõ-
petẽ.tutius tñ eſt ſeruare alias caute-
las quæ dant ꝑ Bal.Imol.& alios : ut
ſcribit Are.in d.l.nolle.& Cor.in d.l.
ab adminiſtratiõe.Faciũt ẽt quæ ſcri
bit Iaſ.ĩ l.is qui.& ĩ l.is p̃t.ff.de acq.
hære.ubi regulã affirmatiuã ponit,ꝙ
ille põt repudiare,qui põt adire,& ar
guendo a deſtructione conſequentis
ad deſtructionẽ antecedentis,ſequit,
dicit,non poſſe repudiare ,qui non
põt adire.ſicq; tũc cognoſcimus qui
põt repudiare , qñ cognoſcimus qui
3 põt adire:†quia contrariorũ eadẽ eſt
natura & diſciplina l.j. cum vulg.ff.
de his qui ſunt ſui uel alien.iur. Rur-
ſus natura contrariorũ eſt,ꝙ ubi nõ
cadit unũ non cadit reliquũ. ſm Iaſ.
ibi adducentẽ regulã præſentẽ & d.l.
pr̃ ſeuerinã.Facit ẽt regula iuris , qđ
nemo põt abſoluere qui non põt cõ
demnare.l.nemo qui condemnare in
fra eo.l.ſolet.ff.de offi.procõſul.pul-
chre Soci.in rub.ff. de acquir. poſſ.&
in conſ.cxx.col.iij.lib.j. Fely.in c.ne
mo põt de re iudi. alia ſimilia addu-
xit Iaſ.in l.iiij.ff.de re iudi.Deci.d.l.
nemo qui condemnare.& Alex.in l.j.
col.vj.ff.de vulg.dũ loquitur de mo-
nacho qui nõ hẽt velle aut nolle, ſed
oĩs eius voluntas conſiſtit in uolũta
te ſuperioris c.nõ dicatis c.nolo. xij.
q.j.ſolumq; uelle & nolle abbatis cõ
ſiderãndũ eſt. nõnullas idcirco q̃ſtio
nes deciditur ut ibi ꝑ eũ.Recte itaq; iu
ris intellectu ille dicit nolle facere,q
põt velle facere:ꝙ ſi ẽt uolens facere
non poſſet,talis nõ bene diceret nol-
le.neque quo ad iuris diſpoſitionẽ in
cõſideratiõe hẽret buiuſcemodi nol
le,cum ſine effectu foret,ex quo uelle
& poſſe neq̃.d.l.ab adminiſtratione.

Limitat hæc regula ſm glo.hic,ut
procedat ante contractum initũ,non

poſt.per l.ſicut.C.de acti. & obl. ubi
poſtquã quis uoluit, nolle non põt.
4 Sicq;†cõtractus ab initio ſunt uolũ-
tatis ex poſt neceſſitatis. Quæ limita
tio nõ eſt bona,data .n. paritate ter-
minorũ ille qui põt cõtrahere, ẽt nol
le põt.d.l.ſicut , ſed poſt conſtitutã
obligationem,ut in terminis l.ſicut,
nequit quis nolle,quia iam uoluit,et
in eius poteſtate nolle et uelle am-
plius non eſt , ex quo iam uoluit .
Hac ratione,ſi a principio ſub pœna
quis ſe obligaſſet ad ꝯhendũ , non
hẽret locũ regula. d.l.ſicut.ut in l.pa
ctum qđ dotali.ad fi. Dec. ſcribit.
Scdo limitatur regula in caſu l.tu
5 tor.ff.de bo.poſ.ẽm gl.& Bart. †ubi
tutor pro pupillo põt velle , & pete-
re ac agnoſcere bo.poſs.& tñ nolle ,
repudiareq; nequit. Dictũ in ſe uerũ
eſt,ꝙ tutor põt agnoſcere , & nõ re-
pudiare bo.poſſ.d.l.tutor, rõnẽ opti
me aſſignãt Iaſ.& Deci.in l.bonorũ.
la.ij.in ꝓ.no.C.qui adm.ſed nõ qua-
drat nec conuenit regulæ noſtræ , ꝙ
nolle facere ad eũ pertineat qui face
re põt,ut hic ẽt ꝑ Dec. qui ad decla-
6 rationẽ iſtius legis ſubiũgit,ꝙ†inter
uelle & nolle,q̃ ꝯrja ſunt,eſt dare me
dium.ſ.nõ nolle.l.j.§.ſciam.cũ gl.ff.
de tribut. ubi inter cõſentire & diſ-
ſentire eſt dare mediũ. Scĩa ualet cũ
patiẽtia,qđ Dec.& Pau.de ca. ibi ad
q.not.inducũt, ut tñ ſcribit Aret.in
cõſ.clxj.in præſenti.colũ.ii.licet de
ſui natura tacere medium teneat in-
ter conſentire , & diſſentire , quan-
doque tamen ex præſumpta uolun-
tate tacentis ad alterum extremo-
rum applicatur,ut in caſibus in qui-
bus tacẽs pro cõſentiente habẽt iux
ta tradita in l.quæ dotis.ff.ſol.mat.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas proprie dicitur ex libero ar-
bitrio,nõ coacta.Et an veniat in ſtatu-
to faciente , mentionem de voluntate
numero.3.*
2 *Voluntas vnde dicatur . Et quot mo-
dis . Et de vi ipſius verbi .*
4 *Voluntas coacta licet improprie dica
tur voluntas, nõ tamẽ dicitur ſpõtanea.*
5 *Filius vel ſeruus delinquentes cum mã
dato patris vel domini an excuſentur.
Et quòd ſic in leuibus nu.6.In atroci-
bus ſic , & non mitigatur pœna.nu.8.*
7 *Leuia delicta quæ dicantur , & quæ
atrocia .*
9 *Occidenti aliquem iuſſu Tyranni an
mitigatur pœna .*
10 *Iudex obedire debet principem ad ca-
pturam , & cuſtodiam, ſed non ad oc-
cidendum , quia princeps ſine ſcientia
publica hoc non poteſt.*
11 *Homo liber,prout ſunt laborãtes, quid
faciens alterius mandato, an excuſetur,
& quando.*
12 *Mandatum etiam cum curſu & ſpacio
1000.annorũ non præſumitur, Et quæ
ſit ratio.nume.13. Declara ut num.14.
15.16,17.& 18.*
19 *Mandatum enunciatũ in inſtrumento,
Cum tẽporis diuturnitate præſumitur.*
20 *Tempus dicitur eſſe de antiquo.per cur
ſum 100.annorum tantum.*

L. IIII. Vlpianus.

Velle non creditur qui patris
uel domini imperio obſequitur.

Sumitur unde præcedens deſum-
pta fuit,ex aliiſq; hic per Dec.allega
tis.Vltra declarationem gl. Dec.intel
1 ligit generalis† ꝙ uoluntate fieri pro
prie illud dicit,quod ex libero mẽtis
arbitrio proficiſcitur , non ãt qđ me-
tu puta,fit uel ex alterius obedientia.
Si ut oportet ſequentibus iungantur
præcedentia, clare liquebit hãc inter
pretationem mentis iuriſconſulti cõ
uenire , proxime .n. dictum fuerat,

ꝙ ille dicitur nolle, qui poteſt, & uelle,& contrario ex dicta regula infert nunc iuriſconſultus, ꝙ non credit uelle filius uel ſeruus, qui patri, dominique obſequuntur imperio, quia liberū non hñt uelle propter obedientiā,cui aſtricti ſunt, ideo nec uelle credunt proprie.ſ.cum mādato patris uel domini aliquid agunt. qđ en.cogente imperio fit nō pōt dici, ſponte fieri.l.ſi quis maior. C.de trāſac.facit ad corroborationē præſentis regulę tex not.in l.nouiſſime.ff. quod fal.tut.auct. ꝙ actus nō cenſetur uoluntarius,ſiue factus uoluntarie,ubi ꝑ eū.qui cōpelli potuit,fit ad quā regulā vltra hic per Deci. alleg. plura adduxi in repe.l. ſi quis maior. nume.67.& 70.C.de tranſactio. & in repe.l. ij. nu.199.C.de reſcin.vendi. Et conſequēter in actu facto ab eo,q cogi potuit, voluntas illius proprie adeſſe non creditur, maxime quando iuſſus facit.Diciturq́;†volūtas a volo volas; ꝙ animus in quo velle eſt talis ſit,vt puncto temporis quo vult peruolet. quot vero modis dicatur bona volūtas explicatur per Bonauentu. in ij. diſt.xxxviij.q.j.art.j. & ſumma Ang.in verbo volūtas.ver.ij. Verbū aūt voluntatis ſimpliciter prolatum, relatūq;ad eū q iuſtitiā adminiſtrare tenetur,intelligit̄ de rationabili; alias tale verbū refertur ad liberāvolūtatē nō ſubmiſſā freno rationis iuris poſitiui.dolo tñ ceſſante.l.creditor.§.Lucius.ff.man.Fel.in c. ſignificauerunt col.fi.de teſti.& Card. Alex. in c.humanum genus.col.iij. in j.diſt. Barb. conſ.xlij. col.j.li.j. vbi pulchre. Dicit tñ ear.loco ꝓxime citato, &ſimul tifariā probare conat̄,ꝙ libertas prædicta per uerbū uoluntatis importata intelligitur conſiderato iure poſitiuo,nō aūt naturali,diuino, uel gentiū, aduerſus quæ iura libertas non cōpetit,ueque datur. Ex quibus infertur,†ꝙ licet uoluntas coacta uoluntas dicatur.gl.hic.& in c.Matth. de ſimon.quæ dicit uoluntatē turbatam uoluntatē eſſe.declarando & exēplificando,ut ibi per Ioan. de Anan. iſtud tñ non eſt proprie & ſimpliciter,ſed ſm quid uoluntas coacta, ut hic per Dec.Ex quo ſequitur ꝙ non ueniret in ſtatuto mentionē faciente de uoluntate,qñq; uidem uerba ſtatuti proprie & ſimpliciter intelligi debeāt,nō improprie,& ſm quid. l.iij. §.hæc uerba,cū ibi not. ff.de neg.ge. niſi loquendi cōis uſus aliud uellet. ſtatuta.n.& ōis quæuis diſpō ſm cōmunem loquendi uſum intelligi debent.late Fely.in prohe. decre. char. 1.Curt.Iun.con.v.& ſm Bal. quē referunt Deci.hic, & Firmia. in uerbo uoluntas.ad fin. Procedūt ꝑdicta qñ agitur de ꝓprio negotio, nō de alieno, tunc.n.uoluntas coacta nō dicit̄ uoluntas,per l.j.ad fi.ff. de auth.tut. ideo dixit Bal.ad fi.rub.de cōtro.inueſti.ꝙ inueſtitura facta a prælato ꝑ metū nōn tenet ipſo iure, quia ad id mandatū non habuit,deciſ. Bal.uera eſt,ſm Dec.ſed negari nō pōt,ꝙ uoluntas coacta nō interuenerit in illo alieno negotio,ſicuti in ꝓprio. Ego dico §.fi.d.l.j.ad ꝓpoſitū minime facere,loquit̄.n. quādo tutor ꝑ uim ꝑciſe authoritatē ꝑſtare cōpulſus fuit, quo caſu adeſt uolūtas & cōſenſus, & taliter conſentiēs pati potius quā agere dr̄,ut hic ꝑDec.& actus nō ſubſiſtit ut ibi ꝑ gl.Aduertēdū eſt ēt ꝙ
4 †licet uolūtas coacta uolūtas dicat̄,ñ tñ dr̄ ſpontanea, ut hic ꝑ Deci. poſt Bal.& ꝑ Ale.in §.ſi metu.l.ſi mulier ff.qđ met.cau.& in §.fi.l. j.ff. de q̄ſt. & Ang.Iaſ.et alios in l.qui in aliena. in §.celſus.fo.1.2.ff.de acq.hær.præſertim dū Iaſo. ibi in v.col.ꝙ quando confeſsio fieret in actu torturæ, et notarius ſcriberet confeſsionem ſponte factam fuiſſe, falſum eſſet in

ſtrumentũ,ſecus quãdo uolũtarie di ceret cõfeſsum fuiſſe ex quo uolun tas coactas dr,uoluntas , quam dñã inter verbũ ſpõte,& verbũ volũtarie notari mãdat Iaſ.q̃a forte ait alibi ñ inueniri .tradũt ẽt Mod.Bon. in.§.ſi ua.l.j.co xiiij.ver. quærit vlt. Bar.ff. de quæſ.Barb.tñ ĩ c.cũ M.co.xxxiij. de cõ.hãc dñã dicit nõ ꝓcedere attẽ to cõi vſu loquẽdi;& ꝙ vtroq; caſu puniretẽ notarius, q̃d ſolũ ꝓcederet probato tali cõi vſu loquẽdi,& fieret

5 cũ difficultate. † An autẽ excuſenť, facientes aliquid ad mãdatũ patris, uel domini? Dec. hic. poſt glo.et a-lios articulũ tãgẽs cõcludit,in leui-bus delictis excuſari, in grauibus & atrocibus nequaquã, pœnã tamẽ mi tigari, & ſi metu mortis ad id facien dũ cogerẽtur ẽt excuſari:vt hic p eũ, & p eũdẽ in l. is dãnũ. in .§ j. infra eo.Antequã ad diſcuſsionẽ pſentis ar ticuli deſcendamus.nõ erit ĩpertinẽs; nec abſurdũ elegantia q̃dã Aul.gel. c.vij.ſecũdi libri referre,quæri,inq̃t. ſolitũ eſt in philoſophorũ diſcepta-tionibus;an ſemper.inq; oĩbus iuſ-ſis parcendũ ſit patri, & tres ſenten-tias refert. Vna eſt,oĩbus quæ pater imperat parendũ. altera quibuſdam parendum,aliquibus non obſequen-dum.tertia nihil neceſſum eſſe pa-tri obſequi, & parere primã impro-bat,quid.n.ait ſe proditionẽ patriæ ſi matris necẽ ſi alia quędam impe-rarit turpia aut impia, tertiã friuolã & inanẽ oſtendit.oĩa, inquit,quæ in rebus humanis fiunt, ſicuti docti cen ſuerunt,aut honeſta ſunt aut turpia, quæ ſua ui recta & honeſta ſunt,ut ſi dem colere patriam defendere, & a-micos diligere,ea fieri oportet, ſiue imperet pater,ſiue non, ſed quæ his contraria,quęque turpia & omnino iniqua ſunt; ea ne ſi imperet quidẽ. quæ uero in medio ſunt, & indiffe rentia,ſeu media appellantur, ut in militiã ire,rus colere;honorẽ capeſce re,cãs defendere,uxorẽ ducere,accer ſitũ uenire, q̃m et hæc et his ſimilia, p ſeipſa neque honeſta ſunt, neq; tur pia, ſed perinde, ut a nobis aguntur, ita ipſis actionibus, aut probãda ſiũt aut reprehendẽda,ppea in hmõi om-niũ rerum generibus patri parendum eſſe cenſuit. Sic quæ liquet non eſſe integram propoſitionem dicẽdo, aut honeſta ſunt quæ imperat pater,aut turpia,deeſt .n. tertium adiacens,aut neque honeſta ſunt, neque turpia. Media igitur ſententia optima atque tutiſsima, inquit,uiſa eſt, in quibuſ-dam eſſe parendum in quibuſdam nõ obſequendũ,ea tñ quæ obſequi, non oportet leniter, & ſine obprobratiõe acerba reprehẽſiõis ſenſim declinãda

6 eſſe, & relinquẽda.Redeũdo†mõ ad ꝓpoſitũ.Prima cõcl gl.noſtræ,q̃d in leuibus excuſatio admittatur, & uo-nia detur, probatur per textu. l.ad ea quæ infra eo.titu.In his, inquit, quæ non habẽt atrocitatem ſceleris, uel facinoris ignoſci ſeruis obtemperan-tibus dominis ſuis, uel illis qui uice dñorum ſunt. ubi glo.plura adducit exẽpla.hinc etiam Ange.in l.ſeruus, non in omnibus.ff.de actio.et obliga. declarando,tex.illum inquit,in vi ex-pulſiua, uel ablatiua ſeruum domino parere non debere, quia ab ea male-ficium non abeſt, in ui autem turba-tiua, ubi uiolentia infertur cauſa iu-ris retinendi, ſecus eſt per illum tex. unde ſi plures ſe poſſidere cõtendũt, ſeruus, inquit, unius pro defenſio-ne poſſeſsionis, domini ſui uim infer re poteſt,nec uis punibilis eſt, ſed ſi cõſtaret unũ pacifice poſſidere,ſecus eſſet, teneretur q; liber factus q̃a vio-lẽtia talis a facinore nõ abeſt, ꝓ qua uiolẽtia legiť ꝓditũ iniuriatũ iudiciũ l.iniuriarum.§.ſi quis me.ff.de iniur.

7 †Quæ aũt leuia delicta dñr, et q̃ atro cia declarat Bar.in l.leuia.ff.de accu

& Saly. in l. non ideo minus. colum. iii. C. de accuſat. Circa ſecundam cõcluſionem, ꝙ in grauibus & atroci 8 bus †non excuſantur, ſed puniri debẽt. ꝓbatur in d. l. ad ea, & in l. ſeru* præal. dum ait, ſi iuſſu dñi hominem occiderit uel furtũ fecerit, non eſſe impunitum, & pariter ſi piraticam fecerit. in eum iudiciũ reddi oportere & poſt libertatẽ, quæ comprobatur ex dictis Au. Gel. ſuperius relatis, nõ debent ergo obedire, ſicuti nec Petrus principibus ſacerdotum prohibentibus ſibi prædicationẽ. Actuum, iiij. & v. ſed ſe humiliter excuſare. ij. q. vij. c. item cum Balaam. Adhuc tamẽ iſto caſu mitigatur pœna ꝑꝑ debitum obedientiæ. ſm Deci. ꝑ text. not. in l. ſeruos. C. ad l. Iul. de ui. dũ ait, ꝙ ſi metu atque exhortatione dominorũ uiolẽtiã admiſerint. palã eſt dominũ infamẽ fieri, ſeruos uero quos furoribus talibus paruiſſe conſtiterit metallo poſt ſententiã dedi, ubi ultimo ſupplicio tradebantur ſi abſque iuſſu dñorũ uiolẽtiã cõmiſiſſent per quẽ tex. Cæp. in caut. xl. no. ꝙ licet. dicit, ꝙ interficiens quẽpiam dñi mãdato in metallũ dãnari debet & ciuili morti tradi, ubivero ſine mãdato deliquiſſet, mortẽ naturalẽ pari debuiſſet, ſequit̃ Dec. in conſ. dxxxv. Ego falſum hoc eſſe arbitror, quia in atrocioribus non eſt parendũ patri dominoue, ut ſupra dictũ ẽ, ideo mãdatũ patris uel domini in homicidio uel atrociori delicto a pœna mortis naturalis non excuſaret, neque operaretur mitigationẽ pœnæ, quia non tenebantur, nec debebant parere. & d. l. ſeruos. loquitur in uiolentia, ubi homicidiũ non interuenit, & ubi ſeruus punitur ſeuerius, quamlibet ut ibi per glo. ideo illo caſu ob mandatum dominorum in ſeruis, lex pœnam mitigat ad mortem ciuilẽ. & ad damnationẽ in metallum, ſed ubi interueniſſet homicidium etiam ex iuſſu dñi, quòd homicidæ mori non debeant, abſit tantus error. homicida. n. q̃d fecit expectat. dicit tex. in l. iij. C. de epi. audi. eiſque imputañ. eſt ſi paruerint, cum non tenerentur neque deberent, rõne naturali in illicitis & atrocioribus id ſuadente. Et ꝙ vbi in uiolentia cedes interuenerint, ſupplicium capitale ſit. probatur not. in l. qm̃. C. eo. tit. ad l. iul. de ui. & ab iſta opin. (quicquid dicant Cæpol. & Deci.) non eſſet in iudicãdo & conſulẽdo recedendũ. Dicunt
9 etiã præfati ſcrib. † ꝙ occidẽs aliquẽ iuſſu tyranni metu ac timore mortis, licet non excuſetur, mitiganda tamẽ erit pœna ita ꝙ non moriatur. per d. l. ſeruos. prout etiam ibi tenẽt Bal. & Saly. uideturq; de mente Bart. in l. ſi ſeruus, in §. j. ff. ad l. Aquil. & tradit Corſ. in ſing. ſuis in uerbo metus. limitans in foro poli. Nollem in cœlũ os ponere cum legum vertices id firment, tamen in puncto iuris contrarium uerius, equiuſque puto, per ſupradicta, cũ l. ſeruos non loquat̃ in iſtis atrocioribus, ubi maxime homicidia interueniunt. fugere. n. debet faciẽ tyranni, & potius oĩa mala pati quã malo conſentire, ſi tñ fugere nõ poſſet, & ad perpetrandũ homicidiũ per tyrãnũ cogeret̃, tunc illũ excuſarẽ. Hinc Bal. in l. liber hõ. la ij. ff. ad l. Aquil. ꝑ illã, reiectu fuiſſe libellũ teſtatur contra officialẽ ꝑtãtis datum qui illicite hoĩem torſerat mãdato ſuperioris excuſationẽ ꝑbenre. diſcutere. n. nõ hẽt officialis ipſe. Iuſtum ne ſit mãdatũ uel non, ſed exequi tenet̃, ideo excuſatur, ad q̃d uide Cur. Iun in §. ſi procurator. l. iij. ff. q̃d q̃. ſ. iur. quæ quidẽ rõ ceſſat in occidẽte hoĩem iuſſu tyrãni abſq; iuris & iuſtitiæ ordine, eſt itaque rationabilius aliquẽ excuſari ꝑꝑ uim ſibi illatã ad ſic faciendũ. Pro qua diſtinc. vr̃ texa

[illegible library stamp]

in c. ſacris qđ met. cau. quæſitū fuerat, an excōicatus ſit qui cōicat excommunicatis? diſtinguit, an compulſus, uel per metum id egerit, primo caſu excōicationē nō incurrit cū pati potius uideatur quā agere in ſecundo, licet metus culpā attenuet quia tamē eā ꝓrſus non excludit, ex quo, ut ibi dicit̃, nullo urgēte metu debeat quis mortale peccatū cōmittere, uinculo excōicationis ligat̃. Sūt igit̃ homicidij rei qcunq; ueneno, ferro, uel alio mō, ex mādato dominorū nō citatos, nō auditos, nō dānatos, & ſi læſæ maieſt. dicerent̃, rei occidunt. Nec excuſat authoritas principis ēt ſi cōſtaret ei, ut perſonæ priuatæ talē pœnā mortis eſſe dignū, qm̄ ſcīa & ptās pari paſſu currunt, hoc eſt oportere ptātem publicā moueri a ſcīa publica, & ſm illā regulari, nec eſt hoc iuris poſitiui ut poſſit princeps legibus ſolutus nō ſeruare, ſed eſt iuris naturalis. exigit nanque natura actus publici, qualis eſt iuſta hoīs occiſio, ex publica ptāte, ut ſit publica uolūtate, & publica ſcīa, alioqui nec cauſæ ſunt ſibi inuicem cōmenſuratæ dū ptās eſt publica, & ſcīa eſt priuata, nec adhibent̃ cāæ cōmēſuratæ effectui, dū actio ptātis publice a priuata ſcīa exire ponit̃. Nis
10 †autem licet obedire quo ad capturā, & cuſtodiā, quia ex cauſa rōnabili hoc pōt princeps iubere, ſed nō quo ad occidēdū, quia hoc nō pōt princeps abſque ſcīa publica iubere. ſcīa autē publ. nō eſt niſi tripliciter, uel ex ꝓpria cōfeſſione iudiciali, uel ex ꝓbōne iudiciali, aut ex facto notorio, ut tradit Caiet. in ſummula, in uer. homicidiū. facit qđ elegāter ſcribit Pius II. in ſua v. Epi. in ordine ad oppoſitū tamē vr̃ eſſe deciſio Cy. cōiter p doc. approbata, ꝙ ſi prīceps abſq; ꝓceſſu mādet aliquē furca ſuſpendi. licite & ſine peccato qs pōt exequi cū pſumit̃ ex cā legitima feciſſe, ut p abb. in cōſ. lxxxiiij. col. fi. Fely. plene in c. q̄ in eccleſiarum, co. xx. in v. cōcluſione. de conſtitu.

11 An autē †ea quæ dicta ſunt de ſeruo, & filio patris, dominiq; obtēperātib. imperio ꝓcedant in cæteris hoībus ſui iuris, ut ad mandatū alterius aliquid faciētes excuſent̃, & ſimiliter, an laboratores cōducti ad laborādū ī alienis pdiis excuſent̃. punirive poſſint. late hic inſiſtit Deci. plura ſcribens circa glo. §. ſi tignū. l. ſi rē. ff. de rei uend. ſed quia incidit, nec eſt hic huiuſce articuli ꝓprius locus, remittam me ad Bal. in cōſil. cclxiiij. li. iij. & cxxxij. lib. v. Alb. de Roſ. Io. Craſſ. & alios in l. j. in prin. ff. de eo per quē fac. erit. & in l. ſi quis id quod in ulti. col. ſupra de iuriſ. om. iud. ubi quidā dubitāt de laboratoribus fructus præcoces & immaturos colligētib. aut deſtruentibus, an tunc ipſi etiam teneātur. ceſſetque dictum gl. §. ſi tignum. uide etiam Alex. Iaſ. et alios in l. de pupillo. in §. nunciatio. in ulti. colū. ff. de no. ope. nun. Pau. de ca. in l. refectionis in fi. ff. cōia pd. Alexan. cōſ. xxxvj. li. j. Soci. conſil. liiij. col. pe. et fina. vol. iiij. & l. quod te colu. fi. ff. ſi cer. peta. Felyn. in c. vniuerſitatis. de ſenten. excommu. & in c. conſtitutus col. vij. de reſcri.

Poſtremo diligenter aduertendum eſt; quia hæc regula & prædicta procedūt, qñ de mandato patris
12 dominive apparet ꝓbatur alias † mādatum non præſumitur, etiam cum curſu, & ſpatio annorum mille, dictum eſt Bald. valde famigeratum. in l. ij. C. ſi ex fal. inſtrum. vbi quærit, dñs non appellauerit a ſnīa, an videatur falſum procuratorem approbaſſet? Et quamuis prima fronte videretur ꝙ ſic, quia non diſſentire ratihabitioni par eſt. l. quo enim. §. i. cum ibi not. ff. rem rat. habe. Ad oppoſi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tã dicit eſſe ueritatẽ, q̃a ſilentiũ nihil eſt, unde ſententia ꝑpetuo ẽt vſq; ad mille annos nulla dici põt, ex quo de mandato non conſtat, ꝑ not. in c. cum in iure peritus. de offi. deleg. idẽ aiũt dicere Bal. & Saly. in l. j. C. de rebus alie. non alie. ſed nõ loquit̃ de nume rò tot annorũ. uerũ ſimpliciter dicũt mãdatũ non ꝑſumi, ꝑ illũ text. q̃a nõ ꝑſumit̃ quempiã habere officiũ publi cũ aut priuatũ, niſi probet̃ l. prohibi tũ C. de iure fiſc. lib. x. l. ſciẽdum. ff. de verb. ob. & iſtud d. Bal. eſt uulgatum tã ĩ ſcholis q̃ ĩ palatijs & cẽtũ audito rijs. ſed male ab oĩbus intellectũ de clararumq;: Alex. tã legendo quã cõ ſulendo ſecutus eſt dictũ Bal. de mil le annis. ꝙ ẽt tanta tpis intercapedi ne mandatũ nõ ꝑſumat̃: ut ꝑ ipſum Alexã. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acquir. hære. in l. ſciendũ col. iij. ff. de verb. obliga. in conſ. j. lib. iiij. & uidẽ tur ſequi doc. cõiter cũ aliquibus li mi. & declarationibus: ut per Rimi. & Curt. in l. j. col. xij. & xiij. C. qui ad mitti. Fely. in c. ſicut col. xvj. de re iu di. Balb. in tract. de pſcr. fol. xij. uerſi. ſecundo principaliter. Brun. Aſten. in tract. de forma. char. lxxx. col. iij. & ſe quuntur ſimpliciter oẽs limitationes Fely. in d. c. ſicut. quibus adde ẽt eun dẽ Curt. in tract. feu. fol. j. col. iij. De ci. varius fuit tã legẽdo quã conſulẽ do. nã in conſil. xxxvj. col. iiij. & in cõſi. cxcix. col. fi. trãſit cũ Bal. ꝙ nõ ꝑſumat̃ mãdatum ẽt ex magna tpis diuturnitate, qñ mandatũ ſimpliciter allegat̃ q̃d nulla alia rõne iuſtificat̃ q̃ ex tempore. ſecus vbi enunciat̃ & ex tẽporis intercapedine coadiuuat̃. vt ibi ꝑ eum. ſed in cõſi. ccxv. ſequit̃ ſim pliciter dictum Bal. ꝙ nõ preſumatur mandatum: non tamen diſcurit arti culum. & in l. prima. colum. iiii. pręal legat. vt in conſil. excix. columna. prima: aliiſque multis in locis. illud eſſe præcipuũ & peculiare in manda to, dicit, ut non præſumat̃ etiam ex curſu longiſſimi temporis, ſequendo Bal. Sed contra Bald. conſuluit late Curt. ſenior. in conſi. lxxxvj. eũ dicens loquutum ex capite ſuo, ſine lege, & ſine rõne, prout ſæpe faciebat, cõtra que infinitas deciſiones docto. uolẽ tiũ, ꝙ antiquitas tpis fidẽ det, & au thoritatẽ pſtet inſtrũ, arg. c. ſup qui buſdã in §. præterea. de uerb. ſig. cum alijs per eum allegatis ſequitur Dec. in d. l. j. col. iiij. & pro hoc allegant ip ſummet Bal. in cõſi. cclxxxvij. incip. in primis col. fi. lib. iij. concordat idẽ Dec. in conſi. cxcix. col. fi. & in conſi. dcxxxviij. ubi concludit dictum Bal. de tpe annorum mille uerum non eẽ, ẽt in antiquis de annis centum, ꝑꝑ antiquitatis fidẽ & auctoritatẽ Iaſo. hic col. v. in ij. limi. & in d. l. ſciẽdum. ad fi. vj co. dicit ſe uidiſſe illud d. Bal. in plurib. doc. ꝯſ. alle. & ꝙ lʒ nõ hẽat ꝯdicẽte, ꝯriũ tʒ uerius eẽ, ꝑ tex. l. ſi filius C. de peti. hære. debuit tñ Iaſ. ui diſſe Curt. ſeniorẽ damnantẽ Bal. in cõſil. ſupra alleg. arg. tñ Iaſo. reſpõ. Balb. & Bru. præalleg. & Cur. Iunio. in d. l. i. col. xiij. & dicã latius infra.

13 Ego † aũt quicq̃d laterẽt Curt. ſeni. Deci. & ſequaces dico Bal. in dicto mi le annorũ rationabiliter & iuridice lo cutũ fuiſſe: neq; adeo mirãdã rẽ eſſe præcipuũque & peculiare. nihil eſſe in mãdato (q̃cquid Deci. et ſequaces di xerint) ſi rẽ bene intelligere uolueri mus. Ea propter dico vobis idcirco nõ præſumi mãdatũ ex quocũq; tem poris curſu; q̃a facti eſt. & facta regula riter nõ præſumunt̃ niſi probent̃. d. l. ſciẽdũ, & l. ſi emãcipati. vbi ſcripſi. C. de colla. c. cũ in iureperitus. cũ ibi not. ꝑ Abb. & alios de offic. deleg. & in c. i. de cõſtitu. in vi. & in c. ſi forte. in verbo. ſciẽte. de elec. lib. vi. & l. qua tenus. vbi Deci. citat alios cõcor. i. eo. Hinc dici ſolet, ꝙ tẽpus nõ eſt modus inducendæ obligationis. l. obligatio-

num fere §.placet.ff.de actio.& obli. Item ꝙ tempus non eſt modus indu cendi nec ſubuertendi teſtamentum Bal.in.l.ſcimus.per illum text. C. de teſta. & pariter ſi duo fratres bona paterna per decẽnium ſeparatim tã quam diuiſa poſſederint,quilibet v ȝ. partẽ ſuã,nec ſit in partibus inæquali tas magna,ꝑſumit̃ facta diuiſio,iuxta tex.cũ gl.in.l.pe. C.cõi diui. ab initioq; diuiſiſſe præſumuntur, non aũt nunc diuidere,quia tẽpus nõ diuidit, ſed cõſenſus ꝑſumptus ab initio tẽporis.finis.n.principium ſuum reſpicit,& ei cõiungitur,operaturq; retro ab initio ipſo cũ ſit unus & indiuidu us effectus totius tpis. argu.l.eos in prin.ff.de uſufr. Bar.notanter in.d.l.j col.iij.ubi Bal.ix.in vij.q.facit ad cõ firmationẽ prædictorum tex.l. qđ ab initio.ibi,tractu tpis non cõualeſcit. infra eo.ti.Hæ ſunt ueræ & fundamẽ tales rõnes quare mandatũ non præſumatur,ſicq; nihil præcipuũ nihilq; peculiare in mandato eſt, ſed non ꝑſumitur.ſicuti nec cætera facta regulariter præſumuntur. rõnabiliter itaq; & iuridice locutus eſt Bal. in locis præal.& in conſi.lxxxij. incip. Berto nus.col.ij.lib.iij. dicens illud eſſe cer tũ ꝙ mandatũ non præſumitur ẽt ex curſu mille annorũ niſi probetur.nec melius dicere potuiſſet,cũ nunquam ex quocũq; curſu tpis pręſumat̃ mãdatũ ꝑ prædicta.militãt.n.rõnes adductæ ſemper qñ allegatur,v ȝ ſimpli citer mandatũ nulla alia rõne iuſtificatũ,quã ex tpis diuturnitate,ꝑ præallegata.Eſtq; adeo uerum dictũ Bal. quicquid perperã ſentiant præal.ſcri bẽtes,ut nunquã inflectat̃ neq; limi. patiatur ſi conſideretur ſolũmodo tẽ pus illiuſq; lungitudo,ꝑ rõnes addu ctas, Et miror ꝙ Moder. Mediolanẽſis q ꝑſumptionũ edider̃ tractatũ de iſto not.articulo verbũ nõ fecerint. Sed qñ probabiles aliq; cõiecturæ & præſumptiones cũ tpe cõcurrerẽt ſeu iuſtæ cãæ præſumẽdi mandatum dicendum eſſet præſumi quidẽ mandatũ,aliqñ cũ minore curſu tpis, ſæpe cũ maiori.ſm ſubiectam materiã, qualitateſq;,ac metum coniectura,& præiudicia,prout contingebat in caſibus enumeratis, ꝑ ſcrib.præal.dũ li mitando dñt tũc preſumi mãdatũ nõ ſunt.n.limi.ad dictũ Bald.qui ut dixi loquit̃ in alijs terminis.ſunt tñ decla rões ĩ materia,ut infra clari⁹ ponã.

14 Quando enim quis ꝓ uicario epi pulice ſe geſſit: ex epi mandato id fe ciſſe præſumitur,licet non probetur ſecundum dños de Rota deciſi.ccccxcix.in antiqui, ſequitur loco præal- Fely.Rimi.in d.l.j.col. xiij. vbi deci. iiij.Balb.& Bru.Aſtenſis præal. intel lige tu melius hãc primam reſtrictio nem,ſecũdum quod domini de Rot. ibi declarant, notantes acta in partibus coram officiali alicuius epiſcopi agitata,licet non probentur per literas patentes ipſius poteſtas dũmodo à partibus nõ negetur,præſumi quia ordinarius eſt.c.ij.de conſue.in vj.c. romana.de app.eo.lib. Si uero ab ali qua parte neget̃ dicta poteſtas,opor tet ꝙ probentur,quia res ꝑ negationem dubia efficitur l. inter ſtipul.ff. de uerb.obli.ſed ſufficit, dicũt proba ri habilitationem, nominationem,& reputationem, ad hoc ut acta coram ipſo facta ualeant, iuxta l.barbarius. ff.de offi.præto. cum ibi not.nam cũ ꝓ tali ſe publice geſſerit,& toleratus fuerit ac propter vtilitatem publicã validitatis geſtorum,coram illo man datum ab epiſcopo factum præſumitur. Et nota non requiri illam diuturnitatem temporis de qua in ſuperioribus.quicquid ſenſerint Fely.Rimi. Dec.& alij uerſi ſufficit,ꝙ durãte offici. ꝙ exercebat ſe ꝓ tali geſſerit,& publiceq; ꝓ tali habitus reputatuſq; fuerit ꝑ d.l.barbarius cũ ibi nota.

15 Rurſus † qñ pro alio quis ſoluiſſet
penſionem,ex temporis longitudine
ad id faciendum mandatum habuiſſe
præſumitur.ſm Dec.in d.l.j.col.iiij.
poſt Fel.& Dominos de Rota: ſequi
tur ibidē Rimi.col.xiij.ſequuntur ēt
Balb.& Brun.in locis præal. & Deci.
conſil.xxxvj.col.iiij. Tu aduerte ꝙ
hæc præſumptio inducitur,quia veri
ſimile non eſt quempiam ſine mãda-
to ſuum iactare,contra præſumptio-
nem de qua in l.cum de indebito.ſu-
pra de ꝓbatio.ſoluiſſe. Et quia a cõi
ter accidentibus ſoluentes ad id man
datum habent: ideo nimirum ſi præ-
ſumitur ſm Rimi.præal. Item aduer
te,ꝙ Rota & alij præal. quicquid di-
cat Deci.& ſequaces,non exigunt il-
lam temporis diuturnitatem: & uide
tur ſufficere ſemel, biſue, ſoluiſſe e-
xiſtenti in quaſi poſſeſſione exigendi
eam penſionem. Quinimmo in pun-
cto iuris talis deciſio minime proce-
dit: cum factũ unius alteri tertio no
cere non debeat l. ſi unus § ante oĩa
cũ vulg. ff. de pact. niſi ſolutio dictę
penſionis facta fuiſſet ſciẽte & nõ cõ
tradicente illo, qui debitor dicitur.
tunc enim uidetur ratificare, ad idq;
mandatum dare.argumen.c. ex parte
decani.cũ ibi not. de reſcrip.ita mihi
videtur uoluiſſe dominos Rotæ deci
16 ſione xxij.in ãntiquis. Tertio † prę-
ſumitur mandatum qñ quis ꝓbat iu-
ra cauſæ per dñm ſibi tradita l.fin.cũ
gl.in uerſicu.nulla. C.de pactis con-
uen.de quo tamen vide Roma.conſi.
ccccxlvj.col fin. & in ſingulari folio
xxxviij. & xxxix. Alexan.in l.j.col.
17 ij.de ꝓcurato.Quarto † in caſu l.fin.
ff.de vſucapio.pro empt.propter iu-
ſtam cauſam credulitatis mãdati præ
ſumitur mandatum ipſum: & faciens
actum ſub prætextu ipſius mandati
excuſatur,ut per Franciſ. de Curt. in
præal.tractatu feud.col.iij.& in d.l.j.
18 col.xiij.Præſumitur † pariter manda

tũ in caſu l. qui in aliena. in princip
ff.de acquir.hęre.& in caſu l.ſi filius.
C.de pet hær. in hõcque errore lap-
ſus eſt Iaſ.in locis præal. volens per
illa iura probari,ꝙ præſumatur man-
datum etiã ubi agitur de magno præ
iudicio,prout in hæreditate ex diu-
turnitate temporis annorum decem,
ſed patet ſol.ex dictis Alex.in d.l.qui
in aliena in prin.& Rimi. loco præal,
expræſſeque arg.Iaſ.reſpondet Balb.
loco præal. & ſatis colligi reſpon.po
tuit ex relatis per eundem Iaſ. in d.l.
j.in iiij.lim. & in conſ. cxlviij.col.fi.
lib.iiij. dum referendo declarationē
Bar.ad d.l.ſi filius.probat agi ibidem
de modico præiudicio. Et adhuc cla-
rius dicas non eſſe uerum ꝙ ibi præ-
ſumatē mãdatũ iuſſumq; pr̃is ꝓceſſiſſe,
ut filiusfam.hæreditatē adiret.cũ plu-
ra ibi cõcurrerēt.primo cã ꝓordinata
ad talē acqſitionē hæreditatis,qa dela
ta erat hæreditas filio,ideo ex diutina
poſſeſſione & patiẽtia bene ꝑſumitur
actus cõſecutiuus ad cãm ꝑdictã ſe-
cus ubi nõ cõſtat cãm aliquã ꝑcede-
re. Are.in d.l.qui in aliena.in §.j.col.
fi.ubi Iaſ.vij.item interueniebat vni
tas perſonarũ patris & filij, qui iuris
fictione una eademq; pſona eſſe cēſe
tur l.fi.C.de impub. & alijs ſubſtitu.
diuturnitas tp̄is & poſſeſſio rei. Ale-
xan.in d.l.qui in aliena.col.ij.ꝑ illum
tex.itē modicitas ꝑiudicij.patris & fi
lij:ut per ſcribentes in d.l.qui in alie
na.Iaſ.ĩ d.l.j.in.iiij.lim.ubi Cur.col.
xiij.& Balb.loco præal.immo ut Ri-
mi.& Curt.ibidē tradunt tractabatur
ibi de quõmodo pr̃is ꝑſumendo iuſ-
ſum in illius fauorē,non ãt tractabatē
de præſumendo mandato & iuſſu cõ
tra eũ:prout in quæſtio.nr̃a.Et ꝙ ibi-
dē agerē de leui præiudicio filij pa-
ter,quia & ſi hæreditas pr̃i quæratur,
q̃ ſibi acquiri poſſe ſi factus ſui iuris
adiret,modicum tamen præiudicium
eidem infertur, propter ſpem quam

habet in ſucceſſione pris q̃ conſidera bilis eſt l.nec ei §.fin.ff.de adopt.ſm Areti.in d.l.qui in aliena.in §.j.in ij. col.Quæ tñ conſideratio Areti.Rim. & Curtij de leui præiudicio & de p̃ſumptione iuſſus & mandati in fauo rẽ patris non ãt contra ipſum, uidet̃ confundi,per tex.d.l.qui in aliena. in prin.nã illa præſumptio aditionis hæ redit.p filiũ præuio iuſſu patris,ẽt cõ tra ipſum patrem inducitur in fauo rẽ creditorum, ut pr̃ æri alieno obligetur,ſicuti ibidẽ.in princi.l.dicitur. & poſt Paul.de Caſt. voluit ibi Alexan.col.fi. Reijcias itaq; cauſam hãc de leui præiudicio,cõmodoque,ac fa uore patris:& dicas id cõtingere pp concurrentem cauſam ad acquiſitionẽ hęreditatis,ut dixi prçordinatam, ac diuturnitatẽ tpis,longãque poſſeſſionem rei.Item propter ſciẽtiam & patientiam patris, quæ quidem patientia inducit ſcientiam l.quotiens. la.ij.ff.de ſeruit.tit.gen.facitq; prçſumi mandatũ.l.qui patitur ff.mãdati. igitur nimirum ſi concurrẽtibus tot cõiecturis,& cauſis mandatũ ſeu iuſſus æquipollens, mãdato præſumitur ibi. Quod tñ dicunt Aretin. Rimin. Curt.& alij.de leui præiudicio & patris fauore potius quã damno,in d.l. ſi filius procedere poteſt exiſtẽte ſolũmodo differentia inter patrẽ & filium ſecus ubi eſſet contentio ẽt cum creditoribus hæreditarijs,ut dixi.

19 Maius dubium eſt, †q̃n in alio inſtrumento enunciatur mãdatũ,an cũ temporis diuturnitate præſumatur? Et dico q ſic, mõ ſimus in his quæ ſunt,de antiquo.dat.n. antiquitas fidem & authoritatẽ inſtrumento enũcianti mandatũ,ut pp curſum tãti tẽporis præſumatur interueniſſe mãdatũ,non ex ſolo curſu tpis,neque ſola rõne tẽporis:hoc.n.non eſt potẽs, ut poſt Bal.dictũ eſt ſupra.ſed pp enunciationem mãdati in inſtrumẽto antiquo factam. Et in his terminis proprie procedunt quę in præal.conſ.lxxvj. ſcribit Curt.Senior. Deciuſque, & alij in locis ſupra alleg.faciũt quæ ſcribit Alexan.in l.iulianus.col.j.per illũ text.ſupra qui ſatiſda.cogan.& p Guil. Caſſiador. in deciſionibus Rotę in deciſione iij.ſub titu.de procurat.Propterea paucis elapſis dicbus pe tente quadã muliere reſtitui, & relaxari ſibi bona quæ olim tenebantur & poſtulabantur per ipſius genitorẽ, & tunc per conuentum occupabant̃ tãquã ipſi mulieri ſpectãtia & ptinẽtia cũ prima cã ſit liberorũ.& deſcẽdẽtiũ. inſtit. de hær. quę ab inteſta. deferun.in princi.& in §.j.opponere turque q bona erant feudalia.a quibus excludebatur fœmina ipſa, tã ex diſpoſitione iuris cõis quã ex forma ducalis Subaudię celſitudinis decreti & cõſuetudinis ipſius pṙię,ad q pro bãdũ exhibebat̃ quoddã publicũ inſtrumẽtũ recognitionis factæ iã ãnis xl.præteritis,in quo enunciabat̃ mãdatum,dicebatur.n. talis ,pcuratorio noĩe no.P.conſtante inſtrumẽto mãdati & procurę recepto per talẽ notarium,deſignatis etiã anno & die. oĩa .n.hæc nunciabantur & deſignabant̃ in inſtrumento prædictæ recognitionis ,pcuratorio noĩe pdicto recognoſcit dictũ eius principalem vaſallũ & ſubditũ illuſtriſſimi principis &c.ſeque ab eo.illuſtriſſimo principe tenere in feudũ nobile &c. caſtrum cum iuriſdictione ac talia bona particulariter,& diſtincte illa ſpecificando. & reſponderetur non conſtare de mandato qd̃ non præſumebatur per prædictum verum probandũ erat.Replicabat̃ q in antiquis ,put eramus attẽta qualitate noſtrorũ tẽporũ quibus hoĩes non diu viuunt. dictũ Bal. non ,pcedebat,ſed qd̃ in ſuperioribus dictũ fuit negabat̃ nos eſſe in antiquis. Ad qd̃ demonſtrãdum & intelligẽdũ

ſcire oportet varias fuiſſe ſcribentiũ
opiniones, quando tempus dicatur
eſſe de antiquo. quidã voluerunt tem
pus quadraginta, vel quinquaginta
annorum hiſce maxime aſperis tẽpo-
ribus antiquum dici ſeu de antiquo.
aut ſaltem id iudicis arbitrio relin-
qui: vt per Soci. in conſi. lxxxix. col.
20 iij. lib. j. Nihilominus † tu firmiter te
ne requiri curſum & metam centum
annorum vt dicamur eſſe in his quæ
ſunt de antiquo. Is enim eſt longe-
uus vitæ hominis terminus. l. fin. C.
de ſacroſan. eccleſi. hæcq; uera eſt &
communis doctorum ſentẽtia. a qua
in iudicando & conſulendo receden-
dum non eſt. vt dicunt & atteſtantur
Iaſo. & alij in l. cum aliquis. C. de iu-
re deliberan. & in conſil. ſuo cxlviij.
col. fi. lib. iiij. & Deci. in cõſi. xiij. col.
pen. & in conſi. cccxxj. col. iiij.

SVMMARIVM.

1 *Furioſus nullum negocium contrahere poteſt. Neque matrimonium nu. 6.*
2 *Furioſus qui dicatur, Quomodo probetur, Quando præſumatur. Et quando poſſit puniri pro delicto.*
3 *Furioſus non poteſt puniri de homicidio commiſſo ante furorem.*
4 *Furioſus moriẽs in peccato mortali, quod ante furorem incurrerat, eſt damnatus.*
5 *Furor quotuplex ſit.*
7 *Dormiens delinquens punitur de culpa tantum.*
8 *Pupillus qui fari poteſt, tutore authore omnia negotia agere poteſt.*
9 *Et quid ſi fuerit proximus infantia, vel infanti. nu. 10.*

L. V. Paulus.

IN negotiis contrahendis, alia cauſa habita eſt furioſorũ, alia eorum qui fari poſſunt: quãuis actum rei non intelligant. nam furioſus nullum negotium cõtrahere poteſt; pupillus omnia negotia tutore authore agere poteſt.

DIVIDITVR in duas par-
tes. In prima ponitur dictum. In ſe-
cunda quæ eſt ibi, nam furioſus. rõne
ponit. hanc regulam plenius expli-
cat Imperator in §. furioſus. inſti. de
inuti. ſtip. ſumitur autem hæc regula
ex legibus adductis per glo. & Deci.
tam hic, quã in l. furioſum. j. alleg.
1 No. † primo furioſum nullũ poſſe ne
gotiũ cõtrahere. nulla. n. eſt eius vo-
luntas, quia quod agit nõ intelligit,
& per omnia abſentis dormientis, &
quieſcentis loco habetur, iuribus hic
in prin. p Dec. alleg. furor. n. hoĩs mẽ
tem abſtrahit, ut verã rerũ ſubſtãtiã
diſcernere nõ poſſit. c. ſicut ubi Car
di. Alex. not. xlvij. di. ideo in l. j. in §.
itẽ acquirimus. ff. de acq. po. Bar. equi
parat furioſum lapidi, ſequitur Iaſo.
in l. pupillus ſi fari. ff. de acqui. hære.
Materia iſta vtilis eſt, & quotidiana,
circa quã Dec. hic quædã ſcribit, ſed
plenius in l. furioſum. C. qui teſtam.
2 fac. poſſ. Qui † dicatẽ furioſus, qũo ꝓ-
betẽ, an & qñ pſumatẽ, an tã in ult. vo-
luntatib. quam in delictis iſta proce-
dant, & utrũ furioſus poſſit uel de-
beat puniri, ibidẽ diſcuſsũ inuenies.
Et inquantũ cõcludit Dec. ꝙ † ꝓ ho
3 micidio cõmiſſo ante furorẽ nõ pu-
niatẽ ſuperueniẽte furore, uerũ diffe-
ratur executio, multi cõtrarium te-
nuere, ſed hæc opi. cõis eſt, & beni-
gnior late Iaſ. in l. ex facto. in princi.
in ix. col. ubi Aquenſ. v. & Ripa. xvj.
plures limitationes ponentes. ff. de
vulga. Bar. uero in l. nunquam. in § j.
ibidẽ per præfatos alleg. ff. de uſuca-
pio per illũ text. decidit quæſtionẽ
4 theologicã † de eo qui mortale pec-

catum incurrit,ſi furioſus efficiatur, & talis in furore moriatur, in peccato mortali dicitur decedere & cenſetur damnatus. Dec.in d.l. furioſum. ad fi.ſequitur.& Iaſ.pariter loco præallegato citans text. de quo non meminit Bar.in c.maiores.col. iij.de baptiſ.vbi probatur in ij.colum. & circa finem capi. Furioſorum autẽ qui-
5 dam† in continua mentis alienatione ſunt,quidam habent dilucida interualla,aliquibus tamen breues induciæ,nonnullis maiores ab huiuſcemodi vitio indicuntur.& medijs furoris interuallis omnia facere quę ſanis cõpetũt hominibus libere poſſunt.Sed ut omittã doctorum philaterias in locis præall.duas habemus pulchras leges ſic determinantes in l. diuus. ff.de offi.præſid.& in l.cũ aliis. C.de curat.furio.alii impetu furoris apparentis prægrauantur,nonnulli in conſpectu inũbratæ quietis ſunt furoris ſignis non apparentibus, de quibus in prin.l.quod meo.ff.de acq poſſeſ. & quantum ad iuris diſpoſitionem non differunt.Dec. in l.humanitatis. colum.j.C.de impu.& alijs ſubſtitu. Eſt tamen caſus ſpecialis ubi furioſus fingitur conſentire in §.fi.l.ij. ff. ſoluto matrimon.ſecundum gloſſ. & Dec.hic.de quo per omnes Mod. in d.§.fin.Et cum furioſus,ut dicit tex. nullum negotium contrahere poſſit.
6 infertur,† ꝙ matrimonium non contrahet,nec carnale,nec ſpirituale, ca. dilectus filius de ſponſ.c.ſicut tenor, de regul.l.patre furioſo.ubi late Iaſon.in iij.notab. ff. de his qui ſunt ſui uel alieni iur. Semper tamen uerum non eſt furioſo æquiparari dormientem,& quieſcentem,nam furioſus ex delicto non punitur. dicta l.diuus.& clem.ſi furioſus de homic,ſe-
7 cus† in dormiente, & delinquente, quamuis enim ex delicto non punitur ex culpa tamen punitur, ſi defectus,utriſque proprii conſcius, ꝙ in ſomnijs pura ſolitus erat ſurgere. loqu i, & alia facere, neque cauit, ne obeſſe poſſet tertio, ſi autẽ neſciebat, quia ſimilia facere non conſueuerat,nullo modo puniretur. Barto. Alex.Aret.Iaſ.& alii in l.j. §.j. ff. de acquiren.poſſeſ.& Anchara.in d.clemen.ſi furioſus. Secundo principaliter not. pupillum,qui fari poteſt, tu-
8 tore† authore omnia negotia agere poſſe, & ſi enim in tali ætate, neque ſcire,neque diſcernere quicquã poſſit,nec diſcurſum rationis habere cẽſeatur,id eſt diſcretionem, per quam poſſit deliberare,nec ſcientiam per quam concludere & determinare aliquid ualeat, in hiſque furioſo ſimilis ſit,ab illo tamen differt,quia principia quædam intelligit, quæ ſine diſcurſu omnibus nota ſunt. exempli gratia, appetere bonum, & fugere malum, quæ tamen ſunt ignota furioſo, quia igitur intellectum aliquem talis pupillus habet, benigne receptum eſt,ut omnia poſſit tutore authore.per quem ſuppletur imperfectio pupilli.§. furioſus. inſtitut.de inuti.ſtipul.l.pupillus ſi fari.ubi ſcri. not.ff.de acqui.hær.melior tex.in §. infans.l.quãuis.ff.de acq.poſ.Pupil-
9 lus† cũ infans & proximus infantiæ furioſo æquiparatur,ſm Deci.hic.de quo miror, nam proximus infantiæ alicuius eſt ſenſus & intellectus, quo furioſus caret,ideo utilitatis cauſa receptum eſt,ut id iuris datus pupillus hẽat quod pubertati proximus, ſicq; a furioſo differat, text.eſt apertus,in dicto §.furioſus.ad fin.contra quem loquitur hic Deci.ad quod uide etiã Socinum in §. primo. l. prima. ff. de
10 acquiren. poſſeſſio. De† pupillo infante contrariæ ſunt ſcribentium ſententiæ. Alexand.& Areti. in dicta.l. pupillus ſi fari.poſt Imo.& alios per hanc legem, & præallegat .§. infans

tenent, quod pupillus ſiue maior, ſiue minor ſit infante, dummodo fari poſſit, ualeat cũ authoritate tutoris actum gerere, alias non. quæ opinio uidetur quadrare huic legi & alijs ſuperius allegatis ſimpliciter requirentibus, quod loqui poſſit, quaſi tunc temporis iuris præſumptione intellectum aliquẽ habeat. l. j. §. furioſum ff. de actio. & oblig. ut poſt Areti. declarant Moder. Peruſi. in. l. j. in. §. j. col. viij. ff. de acqui. poſſeſſio. Socin. ibi in ij. colum. per plura contrariũ oſtendit, ꝙ minor infante, eo ipſo ꝙ loqui poteſt, non cenſeatur intellectum habere, ideo ibi in. j. col. uerſi. iiij. caſus, putat iudicem ex indicijs, cum a iure hoc determinatum non ſit, arbitrari debere. Sed lex iſta & omnia præallegata iura ſolummodo requirunt eum pupillum poſſe fari, prout Alexan. & Aretin. concludũt, qui ſi intellectum in tali exegiſſent, id dixiſſent, nec difficile fuiſſet exprimere. argumẽ. text. l. unicæ. verſi. ſinautem ad deficientes. C. de caduc. tollen. Illud autem certum eſt, ꝙ tã pupillus doli capax, quam infantiæ proximus poſſunt ſtipulãdo ſibi acquirere. plene Iaſo. in. l. j. in. §. j. col. finali. ff. de acquiren. poſſeſſio.

SVMMARIVM.

1 *Exempla gl. & Deci. reprobantur. Nouus intellectus ad hunc tex. & poſt. nume. 2.*

2 *Verbum, voluit, quomodo intelligatur, Et de verbo, tranſferre. nu. 3. Et de verbo, voluerit. nu. 4.*

L. VI. Vlpianus.

Non vult hæres eſſe quia ad aliũ transferri uoluit hæreditatem.

Iuriſcõſultus hic de induſtria obſcure loqueretur ſi cõem literam, & ſcribẽtes cõiter ſequeremur, ſed nos aliter ſentientes, melius forte, dicemus & legem candori ſuo reſtituemus. Dixerat ſupra, eius eſſe nolle qui potuit & uelle. proſequendo eandem materiam aliam regulam tradit, dicens, qui uult hæreditatem ad aliũ deuolui ipſe nõ uult hæres eſſe. ſicq; eius eſt nolle qui potuit & uelle hæ-
1 res eſſe Gl. ponit † quatuor exempla quæ ſecundũ Deci. huic legi non cõueniunt, nec adaptari poſſunt, & duobus primis exemplis tex. hercle aperte refragatur, dum dicit ad aliũ trãſferre uoluit, cum in dictis exemplis cogatur facere, ſicque ab illius uoluntate id non dependet. Vltimis uero exemplis quãuis prima pars legis cõueniat, quia pater & maritus in iuribus per gl. alleg. hæredes eſſe noliut, non tamen cõuenit ultima legis pars qui ipſi non ſunt qui ad alios transferant hæreditatem, iuxta uerba iſtius regulæ. Et ſimiliter reijcimus exemplum Decij, de. l. ſi quis ita hæres inſtituatur ſi legitimus hæres. ff. de hæred. inſti. quia hæres legitimus nolẽs hæreditatem uendicare, non eſt ille qui in inſtitutũ hæreditatẽ transfert, ſed eſt teſtator, ipſe uero legitimus omittit uendicare. Præterea in caſu illius. l. hæres legitimus hæreditatem uendicare nolens nullo modo hæres efficitur, ut ibi patet. & tamen in aliũ hæreditatem transferens de neceſſitate per prius hæres efficitur. l. ſi auia C. de iure delib. ſm Deci. infra ad fi. cõmen. & tamẽ lex noſtra uult ꝙ nõ efficiatur hæres. exemplũ igitur non procedit. Vides itaque ex omnibus exemplis datis nullũ procedere nec uerbis regulæ noſtræ conuenire. Ego ut ſupra pollicitus ſum hanc legem clariſſimam tibi reddo ſola litera mutata & reſtitutã legi. n. debet nõ trãſferre, ut cõiter habetur, ſed transferri. & tunc duo ultima exempla gl. & pariter

pariter exemplum Decij optime cõuenient. & alia multa faciliter dari poſſent, ꝙ ille qui uoluit hæreditatẽ ad alium trãsferri, cum ipſe hęres effici, potuiſſet, hæres eſſe non vult, & hoc modo voluntatem eius declarat ꝙ ipſe hæres eſſe nolit. Et ſumitur hæc regula ex iure quod prius erat, ut clare apparet: &, cõſequenter uer
2 bum, uoluit † ſimpliciter intelligitur ut iacet. nec eſt neceſſe confugere ad expoſitionem factam per Dec. j. cum effectu de uoluntarie tranſtulerat. & loquitur hic iuriſconſultus de uoluntate uerbis declarata, non autẽ facto, ſicuti Deci. ſenſit, uoluitque. Hic eſt meus nouus intellectus & planus ad hunc tex. qui ſi bene conſideretur aliter intelligi non poteſt. Si enim qui hæres eſſe poterat, in alium hæreditatem transferret, per prius ipſe efficeretur hæres, nec poſſet etiam ſi uellet hæres eſſe deſinerẽ l. & ſi ſine. circa. fi. ff. de minor. gl. no. in l. in ſubſtitutione. ff. de vulg. ubi per. ſcribentes. ſicque iuriſconſul. fruſtra hic diceret, ꝙ non vult eſſe hæres. eius enim nolun tas legibus repugnans non attẽderetur.
3 De uerbo autem † trãsferre ultra ea quæ hic ſcribit Deci. quædam alia ponit in c. tranſlato. in ij. lect. de conſtit. & in §. fi. l. j. ff. de offi. eius. faciũt quæ dicentur in l. cui ius eſt donandi. infra eo. Pro intelligentia vero. §. ſi maritus in fi. gl. allegati videndus eſt Areti. in conſi. xcj. col. j. De ui uerbi
4 † voluerit quod ſecũdum ſubiectam materiam capitur cum effectu, id eſt uoluntarie fecerit, iuxta glo. ij. l. fi. ff. de rer. diuiſi. & probatur hic ſecundũ vnam intelligentiam quam ſequitur Deci. ego autem minime ut ſupra dixi. Hinc ſumpta occaſione Deci. quædam ſcribit, quibus plura poſſem addere, ſed quia incidit me remittam ad Cępol. rep. l. ſi fugitiui. colu. ij. & xj. C. de ſerui. fugi. Barb. in c. fin. col. xix. verſicu. & ſubdit de reſcrip. & in conſi. xxj col. iij. & conſ. xxiij. col. fi. lib. ij. & cõſi. lxxxj. col. j. & ij. vol. iiij. Alexan. conſi. xcviij. col. fi. lib. iij. Fely. in c. iuſgentium. col. ij. in j. diſt. de cre. & in trac. de conatu. Iaſo. in l. fin. col. ij. C. de codi. Aquẽ. in l. ſi quis maior. col. j. C. de tranſa. Deci. in. §. j. l. penu. ff. de offi. eius. & tex. no. in l. labeo ſupra de ſtatu lib.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum eſt actus indiuiduus.*
2 *Paganus unde dicatur: & quis dicatur.*
3 *Cauſa teſtati et inteſtati ſunt contraria.*
4 *Quis non poteſt pro parte inteſtatus decedere. Amplia nu. 6. 7. 8. limita nume. 9. 10. 11. 12. 13 14.*
5 *Ius accreſcẽdi quare introductum fuit.*
L. ſi ſolus ff. de acquiren. hæredi. quomodo intelligatur.
L. Hæreditas ex die. ff. de hæredi. inſtitu. ornatur poſt nu. 7.

L. VII. Pomponius.

IVS noſtrum patitur eundẽ in paganis & teſtato & inteſtato deceſsiſſe, earumque rerum naturaliter inter ſe pugna eſt, ut teſtatus & inteſtatus quis ſit.

Ad intelligẽtiam l. & materiæ præ
1 mitte † teſtamentum eſſe actum indiuiduum. ideo ſecundum ſcriben. relatos per Deci. non poteſt ꝓ parte valere & pro parte non. l. ſi. is qui. ff. de teſta. & late tradunt Ful. in conſi. xxix. Pau. de Ca. in conſ. clxxxix. in antiquis. Barba. conſi. ix. col. vj. & conſi. lviij. lib. iiij. Alex. cõſi. iiij. cv. & cxiij. uol. vij. Iaſo conſi. cxcvj lib. ij. & cõſi. viij. lib. iij. & cõſi. clv. lib. iiij. & Deci. conſi. cccclxxxviij. Secundo præ-

2 mitte† paganũ dici a pago, id eſt villa hominem ruſticum, ſemipaganum ſe miruſticũ. hic pro homine non militãte accipitur, tametſi vrbanus ſit. & eſt uocabulũ peculiarẽ iuriſcõſultorũ: a quibus duo hæc paganus, & miles, perinde ut oppoſita ponũtur. ſunt de his penes hiſtoricos ẽt ad manũ exẽpla, ideo plus nõ dico. Tertio præmit
3 tẽdũ eſt, † ꝙ cã teſtati & inteſtati opponũtur, ut hic. & in l. quãdiu. la ij. ff. de acqui. hære. & l. quandiu. infra eo. titu. ideo dicitur hic earũ rerũ naturaliter inter ſe pugnã eſſe, quia duo cõtraria in eo. ſubiecto ſimul ſtare non poſſunt. l. j. cũ no. C. de fur. hinc exit illud nobile Dantis Poetæ dictum.

Aſſoluer nonſi po chi nonſi pẽnte.
Pentir e uoler non po ſtar inſieme,
Per la contradition che nol conſente.

Facit lex ubi repugnantia, & ibi latius dicam infra eodem.

4 Eſt igitur regula iuris † nõ poſſe eũ dẽ pro parte teſtatũ & pro parte inteſtatũ decedere. ꝙ ãt ſumpta ſit hęc regula ex iure prius cõſtituto, verba legis probant, dum dici, ius noſtrũ. potuitq; ſumi ex l. neq; .n. & l. ſi duobus, & l. miles ita hæredẽ. ff. de mili. teſt. cũ ſi. concordat tex. no. in §. non ãt utiq; inſti. de hær. inſti. facit l. j. & ij. ff. de acqui. hære. ubi quis pro parte adire non põt hæreditatẽ illã ſcindẽdo. Nã ut Bar. & alij ibidẽ ſcribũt, iura pro inconueniẽti habent, perſonã teſtatoris pro parte repræſentari, quæ rõ & ſi ſufficiat in cã teſtati, nõ tñ ſufficit in cã inteſtati: quia ſi pro parte adiretur ex teſtamento, pro parte ab inteſtato, repræſentaretur defunctus in totum, quod tamen non admittitur: niſi diceres ꝙ repræſentaretur ſub contraria qualitate tanquã teſtatus. ſ. & inteſtatus qđ abſurdum eſt. Areti. in d. l. j. paucis ſe expediens rõnẽ eſſe dicit, quia una eadẽq; res diuerſo iure non debet cenſeri l. eũ qui ædes. ff. de uſuc. quã rõnẽ ſubtiliter declarat Soc. i l. ſi mihi & tibi col. ſi. ff. de leg. j. earũ rerũ, inquit hic iuriſcon. naturaliter inter ſe pugna eſt, ve decedat qui pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. hoc eſt dicere ait Soci. has qualitates repugnãtes reputari in eodẽ ſubiecto a lege ciuili, ſi repugnantes ſunt: ergo naturalis rõ dictat in eodẽ ſubiecto ſtare non poſſe ut ſcribit Philoſ. in ij. de generat. facit l. ſi ancilla ff. pro ſoc. Si earũ itaq; rerũ intra ſe pugna eſt, vnius ẽ victoria, & cã teſtati tanquã fauorabilior uincit, ut declarat Bal. in l. j. C. de indic. vidu. tol. alias eſſet, dicit ipſe, rẽpſentare dimidiũ hoĩem intellectualẽ, ꝑ mediũq; hoĩem ſecare, ideo qualitas teſtati & inteſtati in eodẽ ſubiecto eẽ nõ põt, neq; in eadẽ hęreditate repugnãtes qualitates dari, ꝙ adita, v3, ſit, & nõ adita: ꝙ rẽpſentet & nõ rẽpſentet. & ſequit̃ Soci. loco ꝓal. Sicuti igit̃ naturalis rõ duo cõtraria ſimul & in eodẽ ſubiecto ſtare non patit̃, ita nec lex ciuilis, vt probãt uerba ꝓſentis regulæ. ibi, ius noſtrũ. iuncto fine ibi, naturaliter ĩter ſe pugna eſt.

5 Et hæc † fuit rõ introductiua iuris accreſcendi in cã teſtati, ne v3, decedat quis pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus ſm glo. in l. ſeruus cõis ab altero ad ſi. ff. de acquir. hæredi. vt hic ꝑ Dec. & licet Alex. & Rimi. in l. vnica col. ſi. C. qñ non pet. part. & latius ibi Iaſ. col. iiij. & in l. re coniuncti ſol. vij. cũ ſeq. ff. de leg. iij. poſt Soci. in l. ſi mihi & tibi. in princ. in vlti. col. ff. de leg. j. aliquibus medijs eã rationẽ impugnare nitant̃, cõiter tñ per Bar. Odof. Rom. Dec. & fere oẽs Moder. approbata eſt nec ab ipſa recedẽ. eſt. probaturq; in l. ſi duobus. põderato ꝯrio ſenſu in nõ milite. ff. de teſta. mil. & in §. non ãt. inſti t. de hære. inſti. vbi rõ ꝓdicta expræſſe aſſignatur. Ad rõnes & argumenta tenentiũ con

trariã partẽ diuerſimode reſpondent
Dec.in d.l.vnica. in j. not. Crotus in
repet.d.l.re cõiuncti.col.xiij.vbi. Lã
cel.politus xxxiiij.& Ripa xxi. cũ ſe
que Alciatuſq; lib.iiij.paradoxorũ.c.
viij.ut p eos. Maior difficultas eſt
circa tex.l.ſi ſolus.ff.de acqui.hæred.
vbi,uno in pluribus partibus hærede
inſtituto & in parte aliqua dato ſub-
ſtituto,ſi portionẽ vnã acceptauerit,
accreſcent aliæ ẽt inuito , quãuis res
ad cãm inteſtati nõ reduceret, pp da
tionẽ ſubſtituti , qui ẽt ex uoluntate
teſtatoris deficiẽtiũ portionẽ, in qua
ſubſtitutus extitit,aſſequeret,rõ igi-
tur p̃dicta cõiter a doct.aſſignata, ne
pro parte decedat quis teſtatus, & ꝓ
parte inteſtatus bona nõ uidetur, cũ
generalis non ſit p iura uulg.. Curr.
Crotus.Rip.& Alciatus in locis p̃al.
poſt.tñ Pau.de Ca.& Are.in d.l.ſi ſo
lus.id ibi dicunt eſſe,ut ſeruet volun
tas teſtatoris,quam fuiſſe , aiunt , vt
inſtitutus acceptata una parte,habeat
& reliquũ hæreditatis,& quãuis teſta
tor ſubſtitutũ dederit, id minime fe-
ciſſe aĩo diuidẽdi hæreditatẽ reſpectu
inſtituti,ſed pp dubiũ repudiationis
totius ab hærede faciẽte, voluiſſeq; ſi
bi prouidere medio ſubſtitutionis &
legẽ ſequi uoluntate defuncti vt ſuc-
ceſſionis pte acceptata,aliæ ẽt inuito
accreſcant,iuxta tex.l.j.& ij.ff.de ac-
quir.hære. Nec refragatur ꝙ uolũtas
teſtatoris in iure accreſcendi ſup cã
teſtati parũ curetur,aut a lege conſi-
deretur,quandoquidẽ ẽt ꝯ eius volũ
tatẽ a lege inducat hoc ius accreſcen
di.d.§.non ãt,& propterea ius accre-
ſcendi ꝓhibere nequit , vt poſt alios
ſcribit Deci .in d.l.vnica.in ij. col.fa-
cit tex.l.nemo põt.ff.de leg.j.& l.ius
publicum.ff.de pac. Quia reſponderi
põt difendendo rõnẽ p̃dictã,id ꝓce-
dere,qñ ſup iure accreſcẽdi,illud pu-
ta prohibendo,uellet teſtator diſpo-
nere ꝯ legẽ faciendo,qđ non põt, p

prædicta, alias ſecus. nimirum igitur
ſi in caſu d.l.ſi ſolus. pp defuncti uo-
luntatẽ tota hæreditas hæredi q vnã
partẽ acceptauit,ẽt inuito per ius ac-
creſcendi acquiritur. immo ſecundũ
Fulg. Alexan. & Rimi. non agitur in
d.l.ſi ſolus. de iure accreſcendi.
Ampliatur hæc regula tribus mo-
6 dis per Deci.hic.primam† ampliatio
nem de pupil.ſubſtitutione , quã pa-
ter pro filio facit, comprobare potes
nam ſubſtitutio cenſetur teſtamen-
tum filij §. j. inſti.de pupil. ſubſtitu.
ergo eadem ratio præſentis regulæ,
ne quis teſtatus inteſtatuſque dece-
dat, pariformiter militat in pupillari
ſubſtitutiõe.Reſtringe tñ ampli.hãc:
qñ filio legitimo & naturali ſubſtitu-
tus foret pupillariter ipſius teſtato-
ris illegitimus filius,ut p Soc.ĩ tract.
fallẽtiarũ (ſi eius fuit)in cccc.regula.
Ampliatur pariter regula non ſo-
7 lum reſpectu ſubſtãtiæ,uerum ẽt† re
ſpectu tpis, quia non põt quis ꝓ par
te tpis decedere teſtatus & pro parte
inteſtatus §.hæres.& pure. inſtit. de
hæredi.inſti.vbi hæres & pure,& ſub
cõditione inſtitui põt,nõ ãt ex certo
tempore uel ad certum tempus , ut
poſt quinquennium a morte teſtato-
ris , ex Calendis illis , uel uſque ad
Calendas illas, hæres eſto : adiectum
que diem pro ſuperuacuo haberi pla
cuit,dicit ibi imperator,& pinde eſſe
debet,ac ſi pure hæres inſtitutus eẽt.
Ad idẽ tex.in l.hęreditas ex die.ff.de
hæredi.inſtituen.& in l. miles ita hæ-
redẽ.ff.de milit.teſtamẽ.ibi , & qđ in
bonorum portione ei licet hoc, ẽt in
temporis ſpacio licet,non modicum
ſit ex eodẽ priuilegio cõpetat , ſecus
ergo de iure cõi.d.l.hæreditas ex die
De qua materia late p Anchar. in cõ
ſi.xlvij.& cclxxxj.colu.j. in fin.& in
fine cõſilij Pau.de Ca. in conſi. ccij.
in antiquis Soci.conſi.xiiij.lib.i. An-
gel.Aret.in d.§.hæres Deci.in conſi.

cclxxviij. & ccccxcvij. & in l. in certi. ad finem. C. de milit. teſta. quæ omnia ſigna ad l. hæreditas ex die.

8 Ampliatur etiam, †ut cum duobus teſtamētis decedere quis nequeat. l. ſi. ff. de hære. inſtitu. tradit Cor. in auct. ex cā. col. xxxj. C. de liber. pter. & Soci. in l. moribus. col. ij. ubi limitat. ff. de vulg. Limitatur modo

9 prædicta regula †primo in militibus, quorum voluntas ſola in teſtādo ſpectatur, ideo pro parte teſtati & ꝓ parte inteſtati, pro libito decedere poſſunt l. ſi duobus & §. non āt præal. & ſatis innuit hæc litera, ꝙ procedit (ut inquit hic Deci.) tā reſpectu ſubſtantię & patrimonij, quā tpis l. miles ita hæredem ff. de teſta. mil. ſpecialique militum prærogatiua hoc, ſm Deci. diſpoſitum fuit. nā ꝙ hæreditas corpus ſit a l. imaginatum, defuncti perſonā repræſentans, ex rigore iuris ciuilis eſt ut per Bart. in rubr. ff. de acquir. hęredi. qui rigor in teſtamentis militū nō ſeruatur, ſed mera iuri ſgētiū æquitas l. j. ff. de milit. teſta. Soci. in l. ſi mihi. in fin. princi. ff. de leg. j. & Calderi. loco infra alleg. Et ideo uolente milite in ſua hæreditate iuri ac creſcendi locus non erit, cū ceſſet rō inductiua ipſius iuris accreſcēdi, ex quo teſtatus & ꝓ parte inteſtatus ꝓ libito decedere pōt, De tali tñ voluntate cōſtare, liquereq; debet, cū in dubio iuris cōis, non iuris ſpecialis uiā eligere præſumatur, l. iij. C. de teſta. mil. l. ſi certarū. ff. de teſta. mili. Deci. hic. & in d. l. iij. in ult. not. Ideo ius ac creſcēdi locū habebit ēt in milite, niſi iure militari ex priuilegio ſibi cōpetēti teſtatus ſit l. ſi miles unū. ff. de teſta. mil. vel qñ eſſent diſtinctæ hæreditates ſeu patrimonia, ut quia vnum in paganicis alterū in caſtrēſibus inſtituiſſet hæredē d. l. ſi duobus. aut vnus tm̄ eſſet inſtitutus in paganicis, uel in caſtrenſibus. inſtitutus. n. in vno dictorū patrimoniorū, uel in parte vnius ex eis, non conſequitur alterum patrimonium, ſiue cohęres inſtitutus fuerit ſolū ī altero patrimonio ſiue in utroq;: ut p Cor. poſt alios in l. j. col. ſi. C. de teſta. mil. Et quicquid ibi in fi. cōmenti ſcribat Dec. concludit ētCor. ibi cū cōi, ꝙ. §. ſi ex fundo l. j. ff. de hæredi. inſti. locū habeat ēt in milite, ut non cenſeatur velle reſiduū auferre inſtituēdo quēpiā abſq; dictione taxatiua in una re uerū ſub cenſura iuris cōis ipſum reſiduū relinquere, vt ēt per Are. inſti. de hære. inſti. in § hæreditas. Et prædicta lim. de militibus. extēditur ēt ad piā cām: & ad teſtamentū inter liberos. Deci. hic & ī terminis Calde. in cōſi. xxiij. an teſtamētū. ad fi. ſub. rub. de conſti.

10 Secūdo lim. †ut regula procedat ab initio, ſed ex poſt facto. i. poſt aditā hæreditatē, ſecus: quia pro parte decedere teſtatus quis pōt, & pro parte inteſtatus. ſecundo gl. & Deci. hic. p l. circa vbi Pau. de Caſt. not. ff. de inoſſi. teſta. De rōne, ultra hic p Deci. poſita, uide Pau. de Ca. in l. pen. ff. de iniuſto rupt. ſed cū regula tempus mortis reſpiciat, & exceptio tēpus hæreditatis iā aditę, hęc non eſt propria li

11 mitatio. Ad tertiā limi. † de lege uel ſtatuto, ex quorū diſpoſitione decedere quis pōt ꝓ parte teſtatus, & ꝓ parte inteſtatus: addēda uidēdaq; ſūt ea quæ ſcribunt Soci. & Moder. in l. moribus in not. ff. de vulg. Bal. in l. j. C. de ſecū. nup. oēs docto. in l. ī ſubſtitutiōe ꝰ de vulg. itē nō eſt limitatio ad regulā: quia ius hoc patit̃ tūc. Cir

12 ca quartā lim. †ſumptā ex l. j. C. de ſecū. nup. Dec. defendit gl. ꝙ nō ſit limitatione: uerū inſtitutus, qui ultra metā ibi taxatā & poſitā caper̃ neq; reſtituat, inde ꝙ excedit portionē p legē relinqui permiſſam. uide Bal. in d. l. j. col. fi. C. de ſecun. nupt. Areti. & Iaſ. & alios in d. l ſi is qui ff. de vulg.

reprobãtes hãc gl. & eſt cõis ſcribentiũ ſentẽtia, ſm præfatos, ꝙ ultra tertiã partẽ bonorum, de qua ibi, ſuccedãt ueniẽtes ab inteſt. de quibus lex ibi meminit, nec ſit nouũ quẽpiã decedere ipſo iure pro parte teſtatũ, & pro parte inteſtatũ ex diſpoſitione legis & pro ueritate (quicquid hic dicat Dec.) cõis doctorũ intelligentia conuenit uerbis d.l.j. volentis, ꝙ maritus ſolũmodo habeat illã tertiã partẽ, reliqua bona pſonis ibi nominatis applicẽtur neq; ſit ibi verbũ iuris accreſcendi, de quo hic loquiẽ Dec. sũt

13 † nonnulli, alij caſus, in quibus paganus põt pro parte teſtatus, & pro pte inteſtatus deceder̃ de quibus uide Alexan. in apoſtillis ad Bart. in l.j. col.xiij. in apoſtil. incipiente not. ſm iſtã C. de ſumma trin. Soci. in aſſerta fall. ſupra alleg. & Ripã in repet. l. re coniuncti. col.xxij. Poſtremò lim.

14 † ut per Cor. in auct. ex cã. col. xxxi. verſ. & ſm hoc C. de liber. preter. ubi ſequendo opin. Bar. & cõmunẽ, ꝙ ibi agatur ad legata actione ex teſtamento: dicit, uerba illa. Cætera firma manent, non ſumi diuerſimode, ſed limitari potius præſentẽ regulã, prout in ſimili limitaẽ regula, ꝙ paganus cum duobus teſtamẽtis nequeat decedere l.fi. ff. de hær. inſtit. inquit. n. dici poſſe illã regulã debere principaliter cõcedi, & procedere circa inſtitutionẽ hæredis, q̃ caput eſt teſtãmẽti & ſucceſſionis hæreditarij iuris, ubi defunctus uniuerſaliter repræſentaẽ, ꝙ curæ non eſt, licet circa legata aliud cõtingat. prout in ſimili in d.l. fina. quis decedit quo ad inſtitutionem cum vno teſtamento, & quo ad legata cũ alio.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguinitas, quæ eſt a natura, et procedit ex ſanguine tolli nequit; ſecus in iure & effectu ex ipſa conſanguinitate proueniens.*
2 *Deus non poteſt quæ produxit ingenita facere.*
3 *Alimenta an poſſunt tolli ſtatuto vel pacto.*
4 *In omnibus cauſis in quibus filius poteſt exhæredari, poſſunt etiam eidem denegari alimenta.*
5 *Legitima an poßit tolli per ſtatutum, quod non, ſed bene minui.*
6 *Legitima poteſt tolli per pactum. L. ſi quando §. et generaliter. C. de inoffic. teſta. ornatur.*
7 *Argu. de ſtatuto ad pactum quando procedat.*
8 *Lex maiori fauore proſequitur alimenta quam legitimam.*
9 *Defenſio quãdo poßit per ſtatutũ tolli.*

L. V I I I. Pomponius.

IVRA ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt.

1 Inteligo hanc legem de † conſanguinitate ipſa, quę eſt a natura, prout ẽt in l. ius ãt agnationis. ff. de pac. ſecundũ ultimam lectu. glo. quę uerior eſt ut uerba illius legis indicant, dũ probat a ſimili de dicere nolle ſe eſſe filium alicuius: niſi. n. de ipſa naturali cõſanguinitate & cõiũctione intelligerẽẽ, ſimile nõ eſſet bonũ. Iura ãt ab eadẽ ꝯſanguinitate ꝓueniẽtia bene tolli pñt, vt hic ꝑ Deci. poſt Bal. & Rom. per doct. poſt gl. inſtit. de capit. dimin. in §. quod ãt. & in §. fi. inſti. de legit. agna. tut. per Curt. in apoſtil. ad Pau. de Ca. in d.l. ius aũt quicquid. ibi. contra Roma. dixerit Iaſo. facit ẽt l. abdicatio. C. de pat. pote. & quæ ad illam ſcribũt Mod. Mediola. lib. ij. diſp. c. xxviij. hinc Aret. in d. §. quod autem notat, ꝙ ius procedẽs ex ſanguine, & a natura, nequit tolli: ſecus in iure & effectu ex ſanguine

ꝓuenientibus. naturalia.n. ſunt im-
mutabilia d.§.fi.& inſti. de iure nat.
in §.ulti.cum not.p Areti.& Fely.in
c.ſi diligenti,col.j.de foro cōpet. fa-
cit l.maximum uitium. C.de liber.p̄-
te.Et propterea ipſum ius ſanguinis
neceſſitudo nuncupat̄.l.fi.ff.de iuſti.
& iur.& huiuſce neceſſitudinis infini
ta eſt æſtimatio, ut dicit̄ in.l.non eſt
ſingulis infra eo. Et qui ob ius iſtud
ſanguinis cōiuncti ſunt,neceſſarij di
cunt̄. Aul. Gell.in noct.atti.c.iij. lib.
xiij.cuius quidē neceſſitudinis infini
ta ꝑpterea dr̄ ęſtimatio.l.nō eſt ſin-
gulis §.j.infra eo.titu. Et ad cōpro
bationē eius quod in regula iſta dr̄,fa
cit tex.in auct.de æqual.dotis in §.j.
uer.quæ igitur.dum ait, quod..i.factū
eſt,infectum manere impoſſibile eſt;
immo ut Phil.& theologi dicūt, nec
2 deus,†qui pōt oīa poſſet q̄ produxit
ingenita facere : quia hoc ꝯdictionē
implicat,factum & non factū,& deus
non pōt ea quæ ꝯdictionē implicant.
Iaſ.late in l.j.in §.ſi uir.ff. de acquir.
poſſ.ideo nimirum ſi lex iura ſangui-
nis.i.conſanguinitatē tollere nequit.
Et facere ꝙ filius nō fuerit filius. Et
ꝙ ille qui traxit ab aliquo ſanguinē,
non traxerit,Quāuis,ut ſupra dixi ef
fectū inde prouenientē tollere poſſit
facereq; quātum ad effectum vt facta
pro infectis habeantur.tex eſt.not.in
clem.vnica de imun.eccle.& in l. nō
dubiū ubi Iaſ.colligit.C.de legi.tra-
dit glo.de deo loquens in c.ſi Paulus
xxxij.q.ij.& unde hæc regula deſum
pta ſit præſcripta ſatis demonſtrant.
3 Ex p̄dictis infertur ad quōnē † ali-
mētorum,q̄ de iur̄ naturali deberi vi
detur,an p ſtatutum , aut pacto tolli
poſſunt?Fede.de Senis in conſi.lx. &
cxlj.concludit non valere pactum de
alimētis non petēdis,& Cur.in tract.
de conſue.ſuper c.fi.fol.xxij.col.iiij.
ver.ex hac concluſione poſt Abb.nō
ſubſiſtere cōſuetudinē,ut filij a parē
tibus non aluntur, docet.quāuis de p̄
dictis non faciat Dec.mētionē,tenet
tm̄ tā p pactum, quā p ſtatutum fieri
ſtatuiq; poſſe,ne p̄ſtentur alimēta: ut
p eum. Aquen.ēt in l.j.in §. ius natu-
rale.ff.de iur.naturali.colligit ex tex.
illo,ꝙ liberos alere eſt de iure natura
li.: .i. inclinationē & inſtinctū ipſum
alendi liberos de iur̄ naturali eſſe, ne
ceſſitatē uero de iure ciuili cauſatā,p
l.ſi quis a liberis . & totum titu.ff.de
liber.agnoſ.quod patet,quia in pluri-
bus caſibus neceſſitas illa remittitur,
ut in d.l.ſi quis.Et inter cætera dicit,
4 †ꝙ in oībus caſib. & oībus ex cauſis
ex quibus filius exhæredari pōt,eidē
alimenta denegari poſſunt : ut ibi p
eum.Ex cā igitur legitima obligatio
alimenta p̄ſtandi tolli pōt. faciunt q̄
inferius dicentur de legitima ex na-
turali iure debita , quę ex cā in totū
tolli pōt : hinc ēt Fely.in c.ſi diligēti
col.j.de foro cōpe.ex limitatione, ꝙ
iuri naturali renunciari nequeat,quar
tum infert Correlarium iuris alimen
torum,cui renunciari non pōt.l.cum
hi.ff.de tranſactio.reſtringendo ſe ad
alimenta futura,& ad debita ex teſta-
mento : non āt ad debita ex ꝯctu, de
quibus per Dec.in l.de alimētis, col.
fi.C.de tranſa.Itē intellige ſm Fely.
loco præal.de alimentis proprio iure
naturali debitis,puta filijs.c.ius natu
rale.ibi liberorū educatio.j.diſt.ideo
ſm Specu.in titu.qui filij ſint legiti.
in §.j.filij renunciare non poſſunt ali
mētis per patrē debitis:ſecus in aliis,
quæ non proprio naturali iure debē-
tur,ſicut a filio patri,quę per pactum
tolli poſſunt,quia ſolūmodo ex ęqui
tate illa debentur ut benefacienti be
nefaciamus : ut ibi per eum.
5 Quid āt†de legitima ex iure natu-
re debita an p ſtatutū tolli poſſit?De
ci.hic poſt alios quos refert cōcludit
minui poſſe : & ex cā in totū tolli, ſe
cundū cōmunē ſcribētium opi.adde

Iaſ.in l.qm̃ in prioribus. C.de inoffi. teſta.Alciatum ĩ tract.de ꝑſumptio. in viij.præſumptione primæ regulæ. Brun. Aſten.in.iij.volum.de conſtit. ſtat.& decre. in uerbo legitima.colu. iij.& in tracta. exclud. fœmi. fo.j. & Soci.conſi.cl.lib.j.Deci.cõſi.xix.col. iij.& coſi.cvj.col.fi.& cõſi.dxxv.col. j.Cur.in tractatu de conſuet.ſuper c. fi.char.xxij col.iiij.ver.ij. infert Bal. no.in tract.de dote.fo.xiiij. vbi concludit,ſtatutum poſſe legitimã in totum tollere,ſed non dotẽ nec alimenta,quæ de iure naturali debita ſunt. Tñ Franc.Ripa lib.j.reſpõ.c.vij. vult legitimam, ſm cõmunẽ opin.minui poſſe,ſed non tolli: niſi loqueremur de illa quæ aſcendentibus debita eſt, & quæ non debetur de iure naturali, ſed de iure poſitiuo: vt hic ẽt ꝑ Dec. circa fi.ideo facilius tollitur. facit qđ dictum fuit de alimentis patri ꝑ filium debitis,ꝙ pacto tolli poſſunt. Et opi.iſta æqua,uerior,& magis cõis videtur, ut ex adductis in prædictis locis conſtat,ꝙ legitima,vʒ,iure naturali debita poſſit per ſtatutum minui non ãt in totum tolli niſi ex cã.
6 Pacto† uero eius cui debita eſt videtur poſſe tolli, & illi in ſpecie renunciari: ut per Fely.in d.c.ſi diligenti.col. j.& probatur in §. & generaliter. l.ſi qñ C.de inoffi.teſtamen.de cuius intellectu & materia variant docto.multa circa prædicta ſcrib.uide. Cor.in cõſi.cclxv.lib.iij.Soci.cõſi.lxxix. lib. ij.& xviij.col.fi.lib.iiij. Iaſ.cõſ.ccvij. lib.ij.& cxxxj.lib. iiij. Curt. Iuni.in conſi.xxj.& clix.Rouinum in repeti. §.& quid ſi tantum col.lxviij.cum ſequentib.& Deci.in cõſi.cccccv.& dclxxxvij.
7 Quod ſi opponas†de glo.rubri.C.de decur.lib.x. quæ uult fieri per ſtatutum poſſe,qđ ꝑ pactum fieri põt. Reſpon. concluſionẽ procedere vbi eſt eadẽ rõ,ſecus ſi diuerſa, quia nonnunquã aliquid fieri põt per pactum qđ per ſtatutum fieri prohibetur. princeps .n. ligatur pacto.c.j.de ꝓbatio.nõ ãt lege uel ſtatuto l.princeps.ſ de legib.& l.digna vox.C.eo dẽ titu.Itẽ ꝑ pactum remitti põt iuramentum ab eo in cuius fauorẽ præſtitum fuit.c. ij. de ſponſa. & tñ non põt per ſtat.tolli. Alex.plene in conſi.lix.lib.j.Deci.in l.nec ex prætorio ad fin.infra eod.titu.quibus vltra ea quæ ibi dicẽtur,adde not. per Aquẽ. in l.non ſolum.in §.morte.col.iij.de no.oper.nuncia.& in repeti.l.vt vim col.ij.& iij.de iuſtit.& iure ubi dicit fieri aliquando poſſe per pactum, qđ non põt fieri per ſtatutum, qñ pactũ reſpicit præiudicium paciſcentium, quia ſtatutum publicum incõmodũ concerneret: ut ꝑ Bal.in l.fin.in.§.illud ad fi.C.de tẽpo. appel. vbi patet appellationẽ tolli poſſe per pactũ,nõ per ſtatutum.Itẽ per pactum remitti poteſt iuſm̃ teſti, non per ſtatutum. Fely.in c.conſtitutus.colũ.viij.de reſcrip.Itẽ licet pacto prohiberi poſſit ne res in eccleſiam tranſeat, ſecus tñ eſt per ſtatutum. Felyn.in c.eccleſiæ ſanctæ Marię,in ult.chartis.de conſtitutio facit.quod ſcribit Alexa.in l.j. col.vij.ff.de re iudica. dum cõcludit, ꝙ iudex poſſit alterare tempus appellationis,quod tñ fieri nequit per ſtatutum. Idq; in dictis caſibus contingit ꝓpter rationis diuerſitatẽ. pactũ .n.ut diximus, priuatum incõmodũ tantũmodo reſpicit, & in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter: vnuſquiſq; iuri pro ſe introducto renunciare põt.iuribus vulgar. ſed ſtatutũ eſſet contra publicã utilitatẽ vel authoritatem ſuperioris, ideo nimirum ſi per ſtatutum legitima tolli nõ poteſt,ſecus uero, per renunciationẽ & pactum illius,cui eſt debita. Et ſicuti ex prædictis liquet,
8 † lex maiori fauore proſequitur alimẽta quã legitimã multi etenim firmãt legitimã ꝑ

ſtatutũ tolli poſſe qui quantũ ad ali-
menta id negant,ut per Bal.nouellũ
& Alciatum in ſuperioribus relatos.
Rurſus iuri legitimæ pacto renuncia
ri põt,non iuri alimẽtorum , ut dictũ
fuit.nec mirũ,quia ab ipſis uita hoĩs
depẽdet l.uel necare ff.de libe.agno-
ſcen.l.cũ hi in §.modus ãt.ff.de tran-
ſactio.& notatur in l. de alimentis C.
9 de trãſactio. De † defenſione vero an
poſſit p ſtatutũ tolli uide Dec.ĩ rub.
de appellatio. ĩn iij. q. & in l.ut uim.
col j.ſupra de iuſti.& iure concludẽ-
tẽ ꝙ ſic ex cã,aliter non, ut ibi p eũ.

SVMMARIVM.

1 *Dictio; ſemper quomodo accipiatur.*
2 *Obſcurum an differat ab ambiguo. Et unde dicatur nu.3.*
4 *Dubium verbum,quomodo accipitur.*
5 *Volũtas hominũ in primis inſpici debet. Secundo veriſimilitudo nu.6.Tertio ad proprietatem uerborum nu. 7. Quarto ad conſuetudinem regionis nu.8. Quinto hæc regula nu.9.*
10 *Legatum ad pias cauſas large debet intelligi §.fi.l.titia ff.de aur.& arg.lega. quomodo intelligatur.*
11 *In uoto deo facto ſtricte qñ procedatur.*
12 *In contractibus ſtricte proceditur,& de minimo intelligitur.limita.num.13.14. 15.16.& 17.*
L.veterib.ff.de pact.ornatur poſt nu.16.
17 *Verba in omni materia accipiuntur ſecundum ſubiectam materiam.*
18 *In delictis quod minimum eſt ſequimur.limita.nu.19.20.21 22.*
L.item mella.§.ſi plures ff.ad l.acquil. ornatur poſt nu.20.
23 *Delictum plura territoria tangens, vnicuique iuriſdictio inſolidum cõpetit præuentionique locus eſt.*
24 *Non ſolum in quantitatibus verum in ſpeciebus quod minimum ſequimur.*
24 *In ſentẽtijs quod minimũ eſt ſequimur.*
25 *Et quid in iudicijs.*

L. IX. Vlpianus.

SEMPER in obſcuris quod
minimum eſt ſequimur.

Summitur ex ll. in gloſ.alleg. &
prima facie ſuperflua videbatur ob
duas ſequentes regulas quarum pri-
ma eſt in l. ſemper in ſtipul. ſecunda
in l.in obſcuris.quæ idem pluſq; di-
cere uidebantur. ſed diligenter conſi
deranti aliud eſt propter diuerſita-
tem ipſarum regularum.nullaque eſt
quæ præciſe loquatur in terminis p̃-
ſentis regulæ.& ita generaliter: ut in
fra dicetur. In text. ibi ſemper,
1 † nota regulam tradi vniuerſali uel
generali ſigno vt fieri debet ſicuti vi
dimus poſt glo. in l.j.ſupra eodẽ, &
quamuis text.dicat ſemper, nõ tamẽ
procedit ſemper quod hic dicitur:ut
infra apparebit,ideo expone,ſemper,
ideſt communiter & regulariter ſe-
cundum naturã huiuſce tituli,ad hoc
text.cum glo.in l.j.in uerbo ſemper
ff.ſolu.matri.ubi Iaſo. column .viij.
Et plura de his uniuerſalibus & gene
ralibus ſignis quæ ciuiliter intelligi
debent & cum temperamento, ut
per Felyn.etiam in ꝓhemio Rex pa-
2 cificus. In text. ibi obſcuris † an
obſcurum differat ab ambiguo po-
nit Deci.in c.fina. in iij.not. de con-
ſti.concludens ambiguum dici,quod
pluribus modis: obſcurum , quod
nullo modo intelligi poteſt. idem vi
detur ſentire Felyn.in prohemio de
cret.colum.ij. Et male meo iudicio,
quia obſcurum intelligi poteſt ſeu
interpretari licet cũ difficultate iux-
ta illud:dum breuis eſſe laboro ob-
ſcurus fio.& contra Deci.eſt text.in
l.veteribus ff de pact.& in hac l. cum
ſimilib. ubi obſcura diſpoſitio valet
& interpretationem capit ſecũdũ re-
gulas iſtius tit. Quod ſi nullo modo
intelligi poſſet nullius roboris , uel

momenti eſſet,arg.text.not. in l. ſed
& ſi pupillus.in §.ꝓ ſcribere. cũ ibi
nota.ff.de inſti. & per Signoroll. de
Homod.pulchre in cõſ, lix. Paul.de
Caſt.in cõ.cccxxxiij. in antiquis, Io.
de Ana.in cõſ.xxv.& ibi Fel.in c.ex
parte decani.col.xiij.& xv. de reſcr.
Et dicit poſt Zabarellam Guido Pa
pæ in q.ccxlij.ꝙ ſi fuerit productum
inſtrm̃ non intelligibile,uel ꝑ quod
pars inſtrui non poſſit, pro non pro-
ducto habetur, & ſimiliter obſcure
libellans pro non libellante reputa-
tur, Bal.in l.edita.col.xviij. C. de e-
den.& tex.in l.de ætate.in §.nihil in-
tereſt.cum gl.in uerb.obſcure.ff.de
interrog.actio.allegatus per Deci.lo
quitur in reſponſione interrogato-
rio data, quæ debet clara eſſe ne in-
terrogans incertus dimittatur ideo
ſi obſcura ſit, pro non data habetur
nulliuſque eſt momenti, accedant
quæ ſcribit Alexan.in cõ.xxxiij.li.ij.
Fel.loco pal.dũ tractat de obſcura,
ambigua,& dubia diſpoſitione. Dec.
in conſil.dxl.

Aliam declarationem inter Ambi-
guum & obſcurũ ponit Aul.Gelli.in
noct.arti.c.ij.libr.xj. quem ſequitur
Soc.in l.in ambiguo.col.j.ff. de reb.
dub.ꝙ ambigui uerbi natura ſit duo
uel plura dicere, obſcuri unum, ſed
de quo ſenſerit loquens latens ſit, &
abſconditum. Vt enim ſcias obſcu-
3 rum†dicitur latens abſconditum, &
ſine lumine,componiturque ex ob &
curo ſiue cura.ſ.litera interpoſita, ꝙ
ea quæ obſcura ſunt curã omnibus
obijciant. Ambiguum quod in am-
bas partes agi animo poteſt, licet,
& de pluribus intelligi quandoque
posſit. Cice.ad Herẽ.lib. j. ex ambi-
guo controuerſia naſcitur cũ ſcriptũ
duas ſententias aut plures ſignificat
hoc modo: Tullius meus hæres Te-
rentiæ uxori meæ triginta pondo va
ſorum argenteorum dato quæ uo-
let.poſt mortem eius pretioſa uaſa,
& cælata magnifice,petit mulier, fi-
lius ſe quæ ipſe uellet in triginta põ-
do debere dicit, conſtitutio eſt legi-
tima ex ambiguo. Vt igitur ex præ-
dictis apparet ambiguum eſt quod
in ambas partes agi poteſt. hinc il-
lud. ſatyrici. Ambiguum cum iter
eſt,& uitæ neſcius error,. obſcurum
cuius ſenſus enucleatio ſit difficilis,
& mens proferentis latens,ut ſi quis
fundum leget, quamplures .n. ſunt
fundi. Et ſi prædicta confundantur
& promiſcuæ ſæpe ponantur acci-
pianturque,ut per glo. in l. ueteri-
bus.ſupra de pac. triplexque eſt am-
biguitas.iuris facti,& perſonæ, ut ꝑ
gl.in c.ulti.xxiij.diſt.& archiep.Flo-
ren.in prima parte ſummæ.ſuper re-
gula in dubijs,& ibi ponunt, an ubi
facti ambiguitas eſt,certa poſſit pro
ferri ſententia in præiudiciũ alicu-
4 ius de dubio† autem,an a prædictis
differat,& quomodo reddatur quid
dubium,dicemus in l. ſemper in du-
bijs,eodem titu.

Inſeritur etiam præſens regula in c.
obſcurus,de regu.iur.in vj.& ſecun-
dum glo.hic,& ibi Dyn.& Ioan. An
dræ.& plenius Dynum in c. inſpici-
mus,illo eo. titu. Hæc regula locum
habet duntaxat in ſubſidiũ deficienti
bus alijs regulis quę ponuntur in l.
ſemper in ſtipul.& in l. in obſcuris,
5 infra eo.titu.In primis†enim & ante
omnia inſpici debet quod actum
potius quam id quod dictum fuit.l.
iij.C.plus ual.quod agitur,& dicta l.
ſemper.intellige expreſſe uel tacite,
ut ibi dicitur,& declarat glo. in d.c.
in obſcuris. & clarius Azo exempli-
ficans in tit.de rebus dub. Dec. quæ
in d.l.ſemper.primo enim dicit Dy-
nus uoluntatem ſequimur ſi de ea ap
parere posſit. iuribus per eum alleg.
& l.iij.in fin.C.de libe. præter.& de
uerbor.ſignifi.c.in his. eleganterque

ſcribit Cic.in oratione pro Aulo ce
cinna,quæ eſt.xxviij.char.iij.Vbi nõ
ex uerbis,ait,actum pẽdere: ſed ho-
minũ conſilijs & auctoritatibus uer-
ba ſeruire,uoluntas,inquit,totum fa
cit,quæ ſi tacitis nobis intelligi poſ
ſet, uerbis omnino non uteremur,
ſed quia id fieri non poteſt uerba re
perta ſunt, non quæ impedirent,ſed
quæ indicarent uoluntatem. Et Hie-
rony.ſuper epiſtolam ad Galathas te
ſtatur,nõ in uerbis ſcripturarum eſ-
ſe euangelium,ſed in ſenſu,non in ſu
perficie,ſed in medulla,nõ in ſermo
num folijs, ſed in radice rationis.
Item in uerbis ambiguis, & multi-
plicibus,ut dicunt theologi, nõ eſſe
recurrendum ad cõem intelligentiã,
ſed potius ad intentionem loquen-
tium,quorum interpretationi ſtan-
dum eſſe dicunt, niſi conſtet aut pro
babiliter uel uiolẽter pſumat, ꝙ eo
ambiguo modo loquendi uſus ſit ad
decipiẽdũ,uel ad alium malũ finem,
ut per Ioan.Picum in ſua Apologia,
circa fi.j.q. Secundo ſi de uolunta
6 te non conſtat, id † quod eſt ueriſi-
milius inſpicitur.d.l.in obſcuris. in-
fra eo.& in præal.regula inſpicimus,
& p Azo.loco ſupra citato. Quæ qui
dem ueriſimilitudo ex pluribus hr̃,
ut per Dy.Io.And.& alios loco præ
allega.& pulchre per Socin.in l.cum
teſtõ.ff.de reb.dub.& aperte probat
in l.nummis.ff.de lega.iij.dum dicit
nummis indiſtincte legatis hoc rece
ptum eſt,ut exiguiores legati uideã-
tur, ſi neq; ex conſuetudine patris-
fa.neq; ex regione unde fuerit, neq;
ex cõtextu teſtĩ poſſit apparere,hoc
quę ideo eſt. quia proxime accedit
hominis uoluntati. Tertio recurrẽ
dum eſt,ſecundum ſcribẽ. præallega
7 tos † ad propriam uerborũ ſignifica-
tionẽ,iuxta l.non aliter. de le.iij. cir
ca qđ mẽbrũ plura dici poſſent, ſed
te remittam ad Roma.in conſ.xvj.&
cxxvj.Ancha.con.ccxix. & cclxxxj.
col.pen.Pau.de ca.in conſ. ccxlvij.
in antiquis. Aret.in con.lxvj. col.ij.
Alex.conſi.clxij.col.fi.lib.ij. & con.
lxxxv.col.ij.uolum.quarto. & conſi.
cxlij.col.ij.& iij.li.v.& clxxv. colũ.
iij.eiuſdem vol.Corn.conſi.vij.co.ij.
et conſi.lxxxj.col.iij.lib.j. Soci.in l.
ij.col.ix.ſupra de uulga.Deci.conſil.
lxx.col.fi.ccv.cclxxxix.cccv. & ccc-
xv.Curt. iuniorem in conſil.xiiij.&
Ludo.Gozadi.in conſil.lx.colum.ij.
& lxxxij col.j.&.ij. in quibus locis
docto. præall.dictam regulam decla
rant,ampliant,& limitant, dicentes a
uerbis contractus,& teſtatoris rece-
dendum non eſſe,licet alique conie-
cturæ ſint in contrariũ. Dummodo
non ſint nimium efficaces,uel niſi rõ
ſubiectæ materiæ a uerborum ꝓprie
tate recedi debere ſuaderet.

Quarto,quicquid dicat Dyn. inſpi-
8 cimus † conſuetudinẽ uſumque re-
gionis.ſecũdum Phil.Fran.in præal.
regula inſpicimus.p illum tex.& Io.
Andr.in d.regula in obſcuris. ꝓba-
turque in d.l.ſemper in ſtipul.de hoc
etiam per Curti.in tract.de conſuet.
ſuper cap.fi.in xij. q. maxime in iiij.
col.ubi ponit inſpici potius attẽdi-
que conſuetudinẽ loci conuerſatio-
nis teſtatoris,quã conſuetudinẽ loci
9 ubi teſtatus eſt. Quinto, † ſecundum
omnes, recurrimus ad regulã l. nr̃æ,
& qđ minimũ eſt ſequimur, ꝙ ſi de
minimo non apparet actus nihil ua-
let.l.duo ſunt Titii.ff.de teſta. tut.&
hic per gl. Quod locũ hẽt in cõtra-
ctibus,in ultimis uoluntatibus, & in
delictis,ut poſt preall. Canon.tradit
hic Deci.rationem aſſignans. Habet
ergo locũ regula in legatis & ulti-
mis uoluntatibus.d.l.nũmis. cũ pall.
& tex.no.ĩ l.apud Iulia.in §. ſcio ex
facto.ff.de leg.j.

Quaſdã reſtrictiões ponit hic Dec.de
qbus oĩbus,uide pulchre Azo ĩ ti.d.

reb.dub.Ioã. Fab. inſt. de lega.in .§. generaliter. col. ij. Corne. in conſi. ccxliiij.vſ prima facie col.ij. Alex. in conſil. xxj.viſis his.lib.ij.Soci. conſil. xcvi.in ſecũdo dubio. volũ. ij. Fely. eleganter. in c.inter cæteras. co.iiij. de reſcri.Dec.in cõſi.cclxxxix.col.fi. & in l.in teſtamẽtis infra eo. Bar. per illum tex.in l.quidã hæredẽ.ff.de vin. trit.oleoq; lega.vbi prædicta ẽt limitat in legato alimẽtorũ:ſed Iaſ. reprobat melius declarãs in l.ita ſtipulatus. la grãda. col.vii.& viij.ff.de ver.obli.

Sed eſt diligenter aduertendũ circa

10 vltimã reſtrictionem Decij,de†legato ad pias cauſas facto;vt intelligi debeat de maiori nõ de minori fauore religionis & piæ cauſę:per tex no. & pulchrum in l. titia in.§.fi.ff. de auro & arg.leg.vbi iuſſus a teſtatore ſignũ vel imaginem in eccleſia ponere . de argento nõn de ære ponere debet.Deci.contradicit per illum met tex. vbi de aureis & argentis ſignis fit mẽtio. & tamen legatum de argenteis intelligi dicit factũm ergo de minori:prout etiam in hac regula dicitur.hoc & latius tradit Iaſon.in l.ſi ita aſcriptum col.fi. ff.de leg .i. dicens intellectum Bar.in d.§.fin.erroneum eſſe. Sed limitatio & reſtrictio prędicta ã doct. communiter eſt approbata. quam ẽt ſequunẽ Bald.& alij.in l. ſi nondum. C.de furt.& Are.in l.ſi ita ſtipulatus. fuero decẽ aut quinq;.ff.de uer. obl. & in l.ſi duo.in fi.eo.ti.& Barb. in c. iudicãte.col.vij.cũ ſeq. de teſta. ubi late & eleganter tangit intellectum tex.d.§.fin.& c.ex parte de cenſib.ꝓ communi conſuluit etiam Lud. Gozad.in cõſ.ſuo. lx.in ij.col.Et ſecundum ueram bonamque literam dicti §.fi.quam Iaſo. & Deci. non habuerunt.communis concluſ.ꝙ de maiori legatum factum intelligatur concludenter ibi ꝓbaẽ, nam ubi ẜm codices impreſſos iñ d.§.fin.dicĩẽ ; niſi aurea,aut argentea tãtum ſint dona. in antiquis codicib.legitur:niſi,ũide licet,aut ærea , aut argentea tantum ſint dona,& cum inde argentũ ponẽdum reſpondeatur,argumento concludenti euincĩẽ fauore piæ cauſæ de maiori intelligi factũ legatũ , quia ſi de minori intelligereẽ de ære reſpõdiſſet.Nec ibidem dicitur, ꝙ in ſacra illa æde eſſent etiam aurea ſigna , licet iuriſconſultus quærat,an de auro poni debeãt . ſic quæ de precioſiori materia metalli quæ inueniri poſſit. Immo aperte uult iuriſconſultus, ꝙ non eſſent ſigna aurea,dum ait argẽtea tantum,& ſi aurea fuiſſent , magis de auro,quam de argento reſpõdiſſet fauore piæ cauſæ. Nec refragatur quod teſtator ibi non taxauerit quantitatem,pondus.n. expreſſit librarum centũ,non metalli, materiæque qualitatem,cum ſolum ordinauerit ſignum Dei fieri ex Libris centum in templo illo , ubi erant ſigna ærea,& argentea, tantummodo,ad argentumque redigitur ſenſus & legatum,& ſic ad maius ob honorẽ Dei, & piæ cauſæ fauorem,quemadmodũ etiam declarauit Barb.in d.c. iudicãte.col.viij,ubi etiam, pulchre excuſſit intellectum ca.ex parte. de cẽſib.

11 Vbi †in uoto quod immortali deo redditur ſit interpretatio , ut minus obliget uouentẽ , ibique uotum de certa menſura panis tradenda ad minorem menſuram redigitur. Vt.n.ipſe dicit,quoddam eſt uotum factum ſuper re,quæ immediate dicatur aſſignatq; ꝓ honore,& cultu dei,exẽpli grã.in calice, paramẽtis, & ſimil. qbus deo exhibeẽ honor:hoc caſu in cõſideratõne eſt dei honor & piæ cãæ fauor, ꝓceditq; deciſ.tex.pal.§.fi.l.titia,nõ añt.d.c.ex pte.qđ uiua rõne ꝓbaẽ dũ ibidẽ ſubiũgiẽ, ne clerici tẽporalib.inhiare uideanẽ.q rõ in caſu pſcriptio nõ militat. illud.n.eſt ĩme-

tenent,quod pupillus ſiue maior, ſiue minor ſit infante, dummodo fari poſſit, ualeat cũ authoritate tutoris actum gerere, alias non. quæ opinio uidetur quadrare huic legi & alijs ſuperius allegatis ſimpliciter requirentibus, quod loqui poſſit, quaſi tunc temporis iuris præſumptione intellectum aliquẽ habeat.l.j.§.furioſum ff.de actio. & oblig.ut poſt Areti. declarant Moder. Peruſi. in.l.j.in.§.j. col.viij.ff.de acqui. poſſeſſio. Socin. ibi in ij.colum. per plura contrariũ oſtendit,ꝙ minor infante, eo ipſo ꝙ loqui poteſt, non cenſeatur intellectum habere, ideo ibi in.j.col. uerſi. iiij.caſus, putat iudicem ex indicijs, cum a iure hoc determinatum non ſit, arbitrari debere. Sed lex iſta & omnia præallegata iura ſolummodo requirunt eum pupillum poſſe fari, prout Alexan.& Aretin. concludũt, qui ſi intellectum in tali exegiſſent, id dixiſſent, nec difficile fuiſſet exprimere.argumẽ.text.l.unicæ. verſi. ſinautem ad deficientes.C.de caduc. tollen.Illud autem certum eſt, ꝙ tã pupillus doli capax, quam infantiæ proximus poſſunt ſtipulãdo ſibi acquirere. plene Iaſo. in.l.j.in.§.j.col. finali.ff.de acquiren.poſſeſſio.

SVMMARIVM.

1 *Exempla gl.& Deci.reprobantur. Nouus intellectus ad hunc tex.& poſt. nume.2.*

2 *Verbum,voluit,quomodo intelligatur, Et de verbo,transferre.nu.3. Et de verbo,voluerit.nu.4.*

L. VI. Vlpianus.

Non vult hæres eſſe quia ad aliũ transferri uoluit hæreditatem.

Iuriscõſultus hic de induſtria obſcure loqueretur ſi cõem literam, & ſcribẽtes cõiter ſequeremur, ſed nos aliter ſentientes,melius forte, dicemus & legem candori ſuo reſtituemus. Dixerat ſupra, eius eſſe nolle qui potuit & uelle. proſequendo eandem materiam aliam regulam tradit, dicens, qui uult hæreditatem ad aliũ deuolui ipſe nõ uult hæres eſſe. ſicq; eius eſt nolle qui potuit & uelle hæres eſſe Gl.ponit † quatuor exempla quæ ſecundũ Deci.huic legi non cõueniunt,nec adaptari poſſunt, & duobus primis exemplis tex.hercle aperte refragatur,dum dicit ad aliũ trãſferre uoluit, cum in dictis exemplis cogatur facere,ſicque ab illius uoluntate id non dependet. Vltimis uero exemplis quãuis prima pars legis cõueniat,quia pater & maritus in iuribus per gl.alleg. hæredes eſſe noliut, non tamen cõuenit ultima legis pars qui ipſi non ſunt qui ad alios transferant hæreditatem, iuxta uerba iſtius regulæ.Et ſimiliter reijcimus exemplum Decij,de.l.ſi quis ita hæres inſtituatur ſi legitimus hæres.ff.de hæred.inſti.quia hæres legitimus nolẽs hæreditatem uendicare, non eſt ille qui in inſtitutũ hæreditatẽ transfert, ſed eſt teſtator, ipſe uero legitimus omittit uendicare. Præterea in caſu illius.l.hæres.legitimus hæreditatem uendicare nolens nullo modo hæres efficitur,ut ibi patet.& tamen in aliũ hæreditatem transferens de neceſſitate per prius hæres efficitur.l.ſi a uia C.de iure delib.ſm Deci.infra ad fi. cõmen.& tamẽ lex noſtra uult ꝙ nõ efficiatur hæres.exemplũ igitur non procedit. Vides itaque ex omnibus exemplis datis nullũ procedere nec uerbis regulæ noſtræ conuenire.Ego ut ſupra pollicitus ſum hanc legem clariſſimam tibi reddo ſola litera mutata & reſtitutã.legi.n.debet nõ trãſferre,ut cõiter habetur, ſed transferri.& tunc duo ultima exempla gl. & pariter

pariter exemplum Decij optime cõ-
uenient. & alia multa faciliter dari
poſſent, ꝙ ille qui uoluit hæreditatẽ
ad alium trãsferri, cum ipſe hęres ef-
fici, potuiſſet, hæres eſſe non vult. &
hoc modo voluntatem eius declarat
ꝙ ipſe hæres eſſe nolit. Et ſumitur
hæc regula ex iure quod prius erat,
ut clare apparet: & cõſequenter uer
2 bum, uoluit † ſimpliciter intelligitur
ut iacet. nec eſt neceſſe confugere ad
expoſitionem factam per Dec. j. cum
effectu de uoluntarie tranſtulerat. &
loquitur hic iuriſconſultus de uolun
tate uerbis declarata, non autẽ facto,
ſicuti Deci. ſenſit, uoluitque. Hic eſt
meus nouus intellectus & planus ad
hunc tex. qui ſi bene conſideretur ali
ter intelligi non poteſt. Si enim qui
hæres eſſe poterat, in alium hæredita
tem transferret, per prius ipſe effice-
retur hæres, nec poſſet etiam ſi uellet
hæres eſſe deſinerẽ l. & ſi ſine. circa. fi.
ff. de minor. gl. no. in l. in ſubſtitutio-
ne. ff. de vulg. ubi per. ſcribentes. ſic-
que iuriſconſul. fruſtra hic diceret, ꝙ
non vult eſſe hæres. eius enim uolun
tas legibus repugnans non attẽdere-
3 tur. De uerbo autem † trãsferre ultra
ea quæ hic ſcribit Deci. quædam alia
ponit in c. tranſlato. in ij. lect. de con-
ſtit. & in §. fi. l. j. ff. de offi. eius. faciũt
quæ dicentur in l. cui ius eſt donandi,
infra eo. Pro intelligentia vero. §. ſi
maritus in fi. gl. allegati videndus eſt
Areti. in conſi. xcj. col. j. De ui uerbi
4 † voluerit quod ſecũdum ſubiectam
materiam capitur cum effectu, id eſt
uoluntarie fecerit, iuxta glo. ij. l. fi. ff.
de rer. diuiſi. & probatur hic ſecundũ
vnam intelligentiam quam ſequitur
Deci. ego autem minime ut ſupra di
xi. Hinc ſumpta occaſione Deci. quæ
dam ſcribit, quibus plura poſſem ad-
dere, ſed quia incidit me remittam
ad Cepol. rep. l. ſi fugitiui. colu. ij. &
xj. C. de ſerui. fugi. Barb. in c. fin. col.
xix. verſicu. & ſubdit de reſcrip. & in
conſi. xxj col. iij. & conſ. xxiij. col. fi.
lib. ij. & cõſi. lxxxj. col. j. & ij. vol. iiij.
Alexan. conſi. xcviij. col. fi. lib. iij. Fe-
l y. in c. iuſgentium. col. ij. in j. diſt. de
cre. & in trac. de conatu. Iaſo. in l. fin.
col. ij. C. de codi. Aquẽ. in l. ſi quis ma
ior. col. j. C. de tranſa. Deci. in. §. j. l.
penu. ff. de offi. eius. & tex. no. in l. la-
beo ſupra de ſtatu lib.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum eſt actus indiuiduus.*
2 *Paganus unde dicatur: & quis dicatur.*
3 *Cauſa teſtati et inteſtati ſunt contraria.*
4 *Quis non poteſt pro parte inteſtatus decedere. Amplia nu. 6. 7. 8. limita nume. 9. 10. 11. 12. 13 14.*
5 *Ius accreſcẽdi quare introductum fuit.*
L. ſi ſolus ff. de acquiren. hæredi. quomodo intelligatur.
L. Hæreditas ex die. ff. de hæredi. inſtitu. ornatur poſt nu. 7.

L. V I I. Pomponius.

IVS noſtrum patitur eundẽ
in paganis & teſtato & inteſta
to deceſsiſſe, earumque rerum
naturaliter inter ſe pugna eſt,
ut teſtatus & inteſtatus quis
ſit.

Ad intelligẽtiam l. & materiæ præ
1 mitte † teſtamentum eſſe actum indi-
uiduum. ideo ſecundum ſcriben. rela
tos per Deci. non poteſt ꝑ parte va-
lere & pro parte non. l. ſi. is qui. ff. de
teſta. & late tradunt Ful. in conſi. xx-
ix. Pau. de Ca. in conſ. clxxxix. in an-
tiquis. Barba. conſi. ix. col. vj. & conſi.
lviij. lib. iiij. Alex. cõſi. iiij. cv. & cxiij.
uol. vij. Iaſo conſi. cxcvj lib. ij. & cõ-
ſi. viij. lib. iij. & cõſi. clv. lib. iiij. & De
ci. conſi. ccccIxxxviij. Secundo præ-

2 mitte† paganũ dici a pago, ideſt villa hominem ruſticum, ſemipaganum ſemiruſticũ. hic pro homine non militãte accipitur, tametſi vrbanus ſit. & eſt uocabulũ peculiarẽ iuriſcõſultorũ: a quibus duo hæc paganus, & miles, perinde ut oppoſita ponũtur. ſunt de his penes hiſtoricos ẽt ad manũ exẽpla, ideo plus nõ dico. Tertio præmit-
3 tẽdũ eſt, † ꝙ cã teſtati & inteſtati opponũtur, ut hic. & in l. quãdiu. la ij. ff. de acqui. hære. & l. quandiu. infra eo. titu. ideo dicitur hic earũ rerũ naturaliter inter ſe pugnã eſſe, quia duo cõtraria in eo. ſubiecto ſimul ſtare non poſſunt. l. j. cũ no. C. de fur. hinc exit illud nobile Dantis Poetæ dictum.

Aſſolner non ſi po chi non ſi pẽnte.
Pentir e uoler non po ſtar inſieme,
Per la contradition che nol conſente.

Facit lex ubi repugnantia, & ibi latius dicam infra eodem.

4 Eſt igitur regula iuris † nõ poſſe eũdẽ pro parte teſtatũ & pro parte inteſtatũ decedere. ꝙ ãt ſumpta ſit hęc regula ex iure prius cõſtituto, verba legis probant, dum dici, ius noſtrũ. potuitq; ſumi ex l. neq; .n. & l. ſi duobus, & l. miles ita hæredẽ. ff. de mili. teſt. cũ ſi. concordat tex. no. in §. non ãt utiq; inſti. de hær. inſti. facit l. j. & ij. ff. de acqui. hære. ubi quis pro parte adire non põt hæreditatẽ illã ſcindẽdo. Nã ut Bar. & alij ibidẽ ſcribũt, iura pro inconuenienti habent, perſonã teſtatoris pro parte repræſentari, quæ rõ & ſi ſufficiat in cã teſtati, nõ tñ ſufficit in cã inteſtati: quia ſi pro parte adiretur ex teſtamento, pro parte ab inteſtato, repræſentaretur defunctus in totum, quod tamen non admittitur: niſi diceres ꝙ repræſentaretur ſub contraria qualitate tanquã teſtatus. ſ. & inteſtatus qđ abſurdum eſt. Areti. in d. l. j. paucis ſe expediens rõnẽ eſſe dicit, quia una eadẽq; res diuerſo iure non debet cenſeri l. eũ qui ædes. ff. de uſuc. quã rõnẽ ſubtiliter declarat Soc. ĩ l. ſi mihi & tibi col. fi. ff. de leg. j. earũ rerũ, inquit hic iuriſcon. naturaliter inter ſe pugna eſt, vt decedat qui pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. hoc eſt dicere ait Soci. has qualitates repugnãtes reputari in eodẽ ſubiecto a lege ciuili, ſi repugnantes ſunt. ergo naturalis rõ dictat in eodẽ ſubiecto ſtare non poſſe ut ſcribit Philoſ. in ij. de generat. facit l. ſi ancilla ff. pro ſoc. Si earũ itaq; rerũ intra ſe pugna eſt, vnius ẽ victoria, & cã teſtati tanquã fauorabilior uincit, ut declarat Bal. in l. j. C. de indic. vidu. tol. alias eſſet, dicit ipſe, rep̃ſentare dimidiũ hoĩem intellectualẽ, ꝑ mediũq; hoĩem ſecare, ideo qualitas teſtati & inteſtati in eodẽ ſubiecto eẽ nõ põt, neq; in eadẽ hęreditate repugnãtes qualitates dari, ꝙ adita, vȝ, ſit, & nõ adita: ꝙ rep̃ſentet & nõ rep̃ſentet. & ſequiẽ Soci. loco ꝓal. Sicuti igiẽ naturalis rõ duo cõtraria ſimul & in eodẽ ſubiecto ſtare non patiẽ, ita nec lex ciuilis, vt probãt uerba p̃ſentis regulæ. ibi, ius noſtrũ. iuncto fine ibi. naturaliter ĩter ſe pugna eſt.

5 Et hæc † fuit rõ introductiua iuris accreſcendi in cã teſtati, ne vȝ, decedat quis pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus ſcḋm glo. in l. ſeruus cõis ab altero ad fi. ff. de acquir. hæredi. vt hic ꝑ Dec. & licet Alex. & Rimi. in. l. vnica col. fi. C. qñ non pet. part. & latius ibi Iaſ. col. iiij. & in l. re coniuncti fol. vij. cũ ſeq. ff. de leg. iij. poſt Soci. in l. ſi mihi & tibi. in princ. in vlti. col. ff. de leg. j. aliquibus medijs eã rationẽ impugnare nitanẽ, cõiter tñ per Bar. Odof. Rom. Dec. & fere oẽs Moder. approbata eſt nec ab ipſa recedẽ. eſt. probaturq; in l. ſi duobus. põderato ꝯrio ſenſu in nõ milite. ff. de teſta. mil. & in §. non ãt. inſtit. de hære. inſti. vbi rõ p̃dicta expræſſe aſſignatur. Ad rõnes & argumenta tenentiũ con

trariã partẽ diuerſimode reſpondent
Dec.in d.l.vnica. in j. not. Crotus in
repet.d.l.re cõiũcti.col.xiij.vbi. Lã
cel.politus xxxiiij.& Ripa xxi. cũ ſe
que Alciatuſq; lib.iiij.paradoxorũ.c.
viij.ut ꝑ eos. Maior difficultas eſt
circa tex.l.ſi ſolus.ff.de acqui.hæred.
vbi,uno in pluribus partibus hærede
inſtituto & in parte aliqua dato ſub-
ſtituto,ſi portionẽ vnã acceptauerit,
accreſcent aliæ ẽt inuito, quãuis res
ad cãm inteſtati nõ reduceret. ꝑꝑ da
tionẽ ſubſtituti, qui ẽt ex uoluntate
teſtatoris deficiẽtiũ portionẽ, in qua
ſubſtitutus extitit,aſſequeret,rõ igi-
tur ꝑdicta cõiter a doct.aſſignata, ne
pro parte decedat quis teſtatus, & ꝓ
parte inteſtatus bona nõ uideatur, cũ
generalis non ſit ꝑ iura uulg., Curt.
Crotus.Rip.& Alciatus in locis ꝑal.
poſt.tñ Pau.de Ca.& Are.in d.l.ſi ſo
lus.id ibi dicunt eſſe,ut ſeruetẽ volun
tas teſtatoris,quam fuiſſe, aiunt, vt
inſtitutus acceptata una parte,habeat
& reliquũ hæreditatis,& quãuis teſta
tor ſubſtitutũ dederit, id minime ſe-
ciſſe aĩo diuidẽdi hæreditatẽ reſpectu
inſtituti,ſed ꝑꝑ dubiũ repudiationis
totius ab hærede faciẽte, voluiſſeq; ſi
bi prouidere medio ſubſtitutionis &
legẽ ſequi uoluntate defuncti vt ſuc-
ceſſionis ꝑte acceptata,aliæ ẽt inuito
accreſcant,iuxta tex.l.j.& ij.ff.de ac-
quir.hære. Nec refragatur ꝙ uolũtas
teſtatoris in iure accreſcendi ſup cã
teſtati parũ curetur,aut a lege conſi-
deretur,quandoquidẽ ẽt ꝯ eius volũ
tatẽ a lege inducatẽ hoc ius accreſcen
di.d.§.non ãt,& propterea ius accre-
ſcendi ꝓhibere nequit, vt poſt alios
ſcribit Deci.in d.l.vnica.in ij. col.fa-
cit tex.l.nemo põt.ff.de leg.j.& l.ius
publicum.ff.de pac. Quia reſponderi
põt difendendo rõnẽ ꝑdictã,id ꝓce-
dere,qñ ſup iure accreſcẽdi,illud pu-
ta prohibendo,uellet teſtator diſpo-
nere ꝯ legẽ faciendo,qđ non põt, ꝑ
prædicta, alias ſecus. nimirum igitur
ſi in caſu d.l.ſi ſolus. ꝑꝑ defuncti uo-
luntatẽ tota hæreditas hæredi ꝙ vnã
partẽ acceptauit,ẽt inuito per ius ac-
creſcendi acquiritur. immo ſecundũ
Fulg.Alexan.& Rimi. non agitur in
d.l.ſi ſolus. de iure accreſcendi.

Ampliatur hæc regula tribus mo-
6 dis per Deci.hic.primam† ampliatio
nem de pupil.ſubſtitutione, quã pa-
ter pro filio facit, comprobare potes
nam ſubſtitutio cenſetur teſtamen-
tum filij §. j. inſti.de pupil. ſubſtitu.
ergo eadem ratio præſentis regulæ,
ne quis teſtatus inteſtatuſque dece-
dat, pariformiter militat in pupillari
ſubſtitutiõe.Reſtringe tñ ampli.hãc:
qñ filio legitimo & naturali ſubſtitu-
tus foret pupillariter ipſius teſtato-
ris illegitimus filius,ut ꝑ Soc.ĩ tract.
fallẽtiarũ (ſi eius fuit)in cccc.regula.

Ampliatur pariter regula non ſo-
7 lum reſpectu ſubſtãtiæ,uerum ẽt† re
ſpectu tꝑis, quia non põt quis ꝓ par
te tꝑis decedere teſtatus & pro parte
inteſtatus §.hæres & pure. inſtit. de
hæredi.inſti.vbi hæres & pure,& ſub
cõditione inſtitui põt,nõ ãt ex certo
tempore uel ad certum tempus, ut
poſt quinquennium a morte teſtato-
ris, ex Calendis illis, uel uſque ad
Calendas illas, hæres eſto: adiectum
que diem pro ſuperuacuo haberi pla
cuit,dicit ibi imperator,& ꝑinde eſſe
debet,ac ſi pure hæres inſtitutus eẽt.
Ad idẽ tex.in l.hæreditas ex die.ff.de
hæredi.inſtituen.& in l. miles ita hæ-
redẽ.ff.de milit.teſtamẽ.ibi, & qđ in
bonorum portione ei licet hoc, ẽt in
temporis ſpacio licet,non modicum
ſit ex eodẽ priuilegio cõpetat, ſecus
ergo de iure cõi.d.l.hæreditas ex die
De qua materia late ꝑ Anchar. in cõ
ſi.xlvij.& cclxxxj.colu.j. in fin.& in
fine cõſilij Pau.de Ca. in conſi. ccij.
in antiquis Soci.conſi.xiiij.lib.i. An-
gel.Aret.in d.§.hæres Deci.in conſi.

cclxxviij.& cccccxcvij.& in l.in certi.ad finem.C.de milit.teſta.quæ omnia ſigna ad l.hæreditas ex die.
8 Ampliatur etiam,†ut cum duobus teſtamẽtis decedere quis nequeat .l.fi.ff.de hære.inſtitu. tradit Cor. in auct.ex cã.col.xxxj. C.de liber. p̃ter.& Soci.in l.moribus.col.ij.ubi limitat.ff.de vulg. Limitatur modo
9 prædicta regula†primo in militibus, quorum voluntas ſola in teſtãdo ſpectatur,ideo pro parte teſtati & ꝓ parte inteſtati, pro libito decedere poſſunt l.ſi duobus & §.non ãt præal.& ſatis innuit hæc litera,ꝙ procedit(ut inquit hic Deci.)tã reſpectu ſubſtantię & patrimonij, quã tꝑis l.miles ita hæredem ff.de teſta.mil. ſpecialique militum prærogatiua hoc, ſm̃ Deci. diſpoſitum fuit.nã ꝙ hæreditas corpus ſit a l.imaginatum, defuncti perſonã repræſentans,ex rigore iuris ciuilis eſt ut per Bart.in rubr.ff. de acquir.hęredi.qui rigor in teſtamentis militũ nõ ſeruatur,ſed mera iuriſgẽtiũ æquitas l.j.ff.de milit.teſta. Soci. in l.ſi mihi.in fin.princi.ff.de leg.j.& Calderi.loco infra alleg. Et ideo uolente milite in ſua hæreditate iuri accreſcendi locus non erit,cũ ceſſet rõ inductiua ipſius iuris accreſcẽdi, ex quo teſtatus & ꝓ parte inteſtatus ꝓ libito decedere põt,De tali tñ voluntate cõſtare,liquereq; debet,cũ in dubio iuris cõis, non iuris ſpecialis uiã eligere præſumatur, l.iij. C.de teſta. mil.l.ſi certarũ.ff.de teſta.mili.Deci. hic.& in d.l.iij.in ult.not.Ideo ius accreſcẽdi locũ habebit ẽt in milite,niſi iure militari ex priuilegio ſibi cõpetẽti teſtatus ſit l.ſi miles unũ.ff.de teſta.mil.vel qñ eſſent diſtinctæ hæreditates ſeu patrimonia,ut quia vnum in paganicis alterũ in caſtrẽſibus inſtituiſſet hæredẽ d.l.ſi duobus.aut vnus tm̃ eſſet inſtitutus in paganicis, uel in caſtrenſibus. inſtitutus.n.in vno dictorũ patrimoniorũ, uel in parte vnius ex eis, non conſequitur alterum patrimonium,ſiue cohęres inſtitutus fuerit ſolũ ĩ altero patrimonio ſiue in utroq;: ut ꝑ Cor.poſt alios in l.j.col.fi.C.de teſta.mil. Et quicquid ibi in fi.cõmenti ſcribat Dec.concludit ẽtCor.ibi cũ cõi,ꝙ.§.ſi ex fundo l.j.ff. de hæredi. inſti. locũ habeat ẽt in milite,ut non cenſeatur velle reſiduũ auferre inſtituẽdo quẽpiã abſq; dictione taxatiua in una re uerũ ſub cenſura iuris cõis ipſum reſiduũ relinquere,vt ẽt per Arc.inſti.de hære. inſti.in §.hæreditas. Et prædicta lim. de militibus.extẽditur ẽt ad piã cãm: & ad teſtamentũ inter liberos.Deci. hic & ĩ terminis Calde.in cõſi.xxiij. an teſtamẽtũ.ad fi.ſub.rub.de conſti.
10 Secũdo lim. †ut regula procedat ab initio,ſed ex poſt facto.i. poſt aditã hæreditatẽ,ſecus:quia pro parte decedere teſtatus quis põt, & pro parte inteſtatus.ſecundo gl.& Deci. hic.ꝑ l.circa vbi Pau.de Caſt.not.ff.de inoff.teſta.De rõne,ultra hic ꝑ Deci.poſita,uide Pau. de Ca.in l.pen.ff.de iniuſto rupt.ſed cũ regula tempus mortis reſpiciat, & exceptio tẽpus hæreditatis iã aditę,hęc non eſt propria li
11 mitatio.Ad tertiã limi.† de lege uel ſtatuto, ex quorũ diſpoſitione decedere quis põt ꝓ parte teſtatus, & ꝓ parte inteſtatus: addẽda uidẽdaq; sũt ea quæ ſcribunt Soci. & Moder.in l. moribus in not.ff.de vulg. Bal.in l.j. C.de ſecũ.nup.oẽs docto.in l.ĩ ſubſtitutiõe s̃ de vulg. itẽ nõ eſt limitatio ad regulã:quia ius hoc patit̃ tũc. Cir
12 ca quartã lim.†ſumptã ex l.j. C.de ſecũ.nup.Dec.defendit gl.ꝙ nõ ſit limitatione:uerũ inſtitutus, qui ultra metã ibi taxatã & poſitã caper̃ neq̃ reſtituat, inde ꝙ excedit portionẽ ꝑ legẽ relinqui permiſſam.uide Bal. in d.l.j.col.fi. C.de ſecun.nupt. Areti.& Iaſ.& alios in d.l ſi is qui ff. de vulg.

reprobãtes hãc gl. & eſt cõis ſcribentiũ ſentẽtia, ſm præfatos, ꝙ ultra tertiã partẽ bonorum, de qua ibi, ſuccedãt uenientes ab inteſt. de quibus lex ibi meminit, nec ſit nouũ quẽpiã decedere ipſo iure pro parte teſtatũ, & pro parte inteſtatũ ex diſpoſitione legis & pro ueritate (quicquid hic dicat Dec.) cõis doctorũ intelligentia conuenit uerbis d.l.j. volentis, ꝙ maritus ſolũmodo habeat illã tertiã partẽ, reliqua bona pſonis ibi nominatis applicẽtur neq; fit ibi verbũ iuris accreſcendi, de quo hic loquit Dec. ſũt

13 † nonnulli, alij caſus, in quibus paganus põt pro parte teſtatus, & pro pte inteſtatus deceder de quibus uide Alexan. in apoſtillis ad Bart. in l.j. col.xiij. in apoſtil. incipiente not. ſm iſtã C. de ſumma trin. Soci. in aſſerta fall. ſupra alleg. & Ripã in repet. l. re coniuncti. col.xxij. Poſtremo lim.

14 † ut per Cor. in auct. ex cã. col. xxxi. verſ. & ſm hoc C. de liber. pręter. ubi ſequendo opin. Bar. & cõmunẽ, ꝙ ibi agatur ad legata actione ex teſtamento: dicit, uerba illa. Cætera firma manent, non ſumi diuerſimode, ſed limitari potius præſentẽ regulã, prout in ſimili limitat regula, ꝙ paganus cum duobus teſtamẽtis nequeat decedere l.fi. ff. de hær. inſtit. inquit. n. dici poſſe illã regulã debere principaliter cõcedi, & procedere circa inſtitutionẽ hæredis, q caput eſt teſtamẽti & ſucceſſionis hæreditarij iuris, ubi defunctus uniuerſaliter repræſentat, ꝙ curæ non eſt, licet circa legata aliud cõtingat. prout in ſimili in d.l. fina. quis decedit quo ad inſtitutionem cum vno teſtamento, & quo ad legata cũ alio.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguinitas, quæ eſt a natura, et procedit ex ſanguine tolli nequit; ſecus in iure & effectu ex ipſa conſanguinitate proueniens.*

2 *Deus non poteſt quæ produxit ingenita facere.*

3 *Alimenta an poſſunt tolli ſtatuto vel pacto.*

4 *In omnibus cauſis in quibus filius poteſt exhæredari, poſſunt etiam eidem denegari alimenta.*

5 *Legitima an poſſit tolli per ſtatutum, quod non, ſed bene minui.*

6 *Legitima poteſt tolli per pactum. L. ſi quando §. et generaliter. C. de inoffic. teſta. ornatur.*

7 *Argu. de ſtatuto ad pactum quando procedat.*

8 *Lex maiori fauore proſequitur alimenta quam legitimam.*

9 *Defenſio quãdo poſſit per ſtatutũ tolli.*

L. VIII. Pomponius.

IVRA ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt.

1 Inteligo hanc legem de † conſanguinitate ipſa, quę eſt a natura, prout ẽt in l. ius ãt agnationis. ff. de pac. ſecundũ ultimam lectu. glo. quę uerior eſt ut uerba illius legis indicant, dũ probat a ſimili de dicere nolle ſe eſſe filium alicuius: niſi. n. de ipſa naturali cõſanguinitate & cõiũctione intelligeret, ſimile nõ eſſet bonũ. Iura ãt ab eadẽ ꝯſanguinitate pueniẽtia bene tolli pñt; vt hic p Deci. poſt Bal. & Rom. per doct. poſt gl. inſtit. de capit. dimin. in §. quod ãt. & in §. fi. inſti. de legit. agna. tut. per Curt. in apoſtil. ad Pau. de Ca. in d.l. ius aũt quicquid. ibi. contra Roma. dixerit Iaſo. facit ẽt l. abdicatio. C. de pat. pote. & quæ ad illam ſcribũt Mod. Mediola. lib.ij. diſp. c.xxviij. hinc Aret. in d.§. quod autem notat, ꝙ ius procedẽs ex ſanguine, & a natura, nequit tolli: ſecus in iure & effectu ex ſanguine

ꝯuenientibus. naturalia .n. ſunt immutabilia d. §. fi. & inſti. de iure nat. in §. ulti. cum not. p Areti. & Fely. in c. ſi diligenti, col. j. de foro cõpet. facit l. maximum uitium, C. de liber. ꝑte. Et propterea ipſum ius ſanguinis neceſſitudo nuncupaẽ. l. fi. ff. de iuſti. & iur. & huiuſce neceſſitudinis infinita eſt æſtimatio, ut diciẽ in. l. non eſt ſingulis infra eo. Et qui ob ius iſtud ſanguinis cõiuncti ſunt, neceſſarij dicunt. Aul. Gell. in noct. atti. c. iij. lib. xiij. cuius quidẽ neceſſitudinis infinita ꝓpterea dr̃ ęſtimatio. l. nõ eſt ſingulis §. j. infra eo. titu. Et ad cõprobationẽ eius quod in regula iſta dr̃, facit tex. in auct. de æqual. dotis in §. j. uer. quæ igitur dum ait, quod .i. factũ eſt, infectum manere impoſſibile eſt; immo ut Phil. & theologi dicũt, nec
2 deus, † qui põt oĩa poſſet q̃ produxit ingenita facere: quia hoc ꝯdictionẽ implicat, factum & non factũ, & deus non põt ea quæ ꝯdictionẽ implicant. Iaſ. late in l. j. in §. ſi uir. ff. de acquir. poſſ. ideo mirum ſi lex iura ſanguinis .i. conſanguinitatẽ tollere nequit. Et facere ꝙ filius nõ fuerit filius. Et ꝙ ille qui traxit ab aliquo ſanguinẽ, non traxerit, Quãuis, ut ſupra dixi ef fectũ inde prouenientẽ tollere poſſit facereq; quãtum ad effectum vt facta pro infectis habeantur. tex. eſt. not. in clem. vnica de ĩmun. eccle. & in l. nõ dubiũ ubi Iaſ. colligit. C. de legi. tradit glo. de deo loquens in c. ſi Paulus xxxij. q. ij. & unde hæc regula deſumpta ſit præſcripta ſatis demonſtrant.
3 Ex ꝑdictis infertur ad quõnẽ † alimẽtorum, q̃ de iur̃ naturali deberi videtur, an p ſtatutum, aut pacto tolli poſſunt? Fede. de Senis in conſi. lx. & cxlj. concludit non valere pactum de alimẽtis non petẽdis, & Cur. in tract. de conſue. ſuper c. ſi. fol. xxij. col. iiij. ver. ex hac concluſione poſt Abb. nõ ſubſiſtere cõſuetudinẽ, ut filij a parẽtibus non aluntur, docet. quãuis de ꝑdictis non faciat Dec. mẽtionẽ, tenet tñ tã p pactum, quã p ſtatutum fieri ſtatuiq; poſſe, ne ꝑſtentur alimẽta: ut p eum. Aquen. ẽt in l. j. in §. ius naturale. ff. de iur. naturali. colligit ex tex. illo, ꝙ liberos alere eſt de iure naturali: .i. inclinationẽ & inſtinctũ ipſum alendi liberos de iur̃ naturali eſſe, neceſſitatẽ uero de iure ciuili cauſatã, p l. ſi quis a liberis . & totum titu. ff. de liber. agnoſ. quod patet, quia in pluribus caſibus neceſſitas illa remittitur, ut in d. l. ſi quis. Et inter cætera dicit,
4 † ꝙ in oĩbus caſib. & oĩbus ex cauſis ex quibus filius exhæredari põt, eidẽ alimenta denegari poſſunt: ut ibi p eum. Ex cã igitur legitima obligatio alimenta ꝑſtandi tolli põt. faciunt q̃ inferius dicentur de legitima ex naturali iure debita, quę ex cã in totũ tolli põt: hinc ẽr Fely. in c. ſi diligẽti col. j. de foro cõpe. ex limitatione, ꝙ iuri naturali renunciari nequeat, quatum infert Correlarium iuris alimentorum, cui renunciari non põt. l. cum hi. ff. de tranſactio. reſtringendo ſe ad alimenta futura, & ad debita ex teſtamento: non ãt ad debita ex ꝯctu, de quibus per Dec. in l. de alimẽtis, col. fi. C. de tranſa. Itẽ intellige ſm Fely. loco præal. de alimentis proprio iure naturali debitis, puta filijs. c. ius naturale. ibi liberorũ educatio. j. diſt. ideo ſm Specu. in titu. qui filij ſint legiti. in §. j. filij renunciare non poſſunt alĩmẽtis per patrẽ debitis: ſecus in aliis, quæ non proprio naturali iure debẽtur, ſicut a filio patri, quę per pactum tolli poſſunt, quia ſolũmodo ex ęquitate illa debentur ut benefacienti benefaciamus: ut ibi per eum.
5 Quid ãt † de legitima ex iure naturæ debita an p ſtatutũ tolli poſſit? Deci. hic poſt alios quos refert cõcludit minui poſſe: & ex cã in totũ tolli, ſecundũ cõmunẽ ſcribẽtium opi. adde

Iaſ.in l.qm̃ in prioribus. C.de inoffi. teſta. Alciatum ĩ tract.de p̃ſumptio. in viij.præſumptione primæ regulæ. Brun. Aſten.in iij.volum.de conſtit. ſtat.& decre. in uerbo legitima.colu. iij.& in tracta. exclud. fœmi. fo.j. & Soci.conſi.cl.lib.j.Deci.cõſi.xix.col. iij.& coſi.cvj.col.fi.& cõſi.dxxv.col. j.Cur.in tractatu de conſuet.ſuper c. fi.char.xxij col.iiij.ver.ij. infert Bal. no.in tract.de dote.fo.xiiij. vbi concludit,ſtatutum poſſe legitimã in totum tollere,ſed non dotẽ nec alimenta,quæ de iure naturali debita ſunt. Tñ Franc.Ripa lib.j.reſpõ.c.vij. vult legitimam, ſm cõmunẽ opin.minui poſſe,ſed non tolli: niſi loqueremur de illa quæ aſcendentibus debita eſt, & quæ non debetur de iure naturali, ſed de iure poſitiuo: vt hic ẽt p Dec. circa fi.ideo facilius tollitur. facit qđ dictum fuit de alimentis patri p filium debitis,ꝙ pacto tolli poſſunt. Et opi.iſta æqua,uerior,& magis cõis videtur, ut ex adductis in prædictis locis conſtat,ꝙ legitima,v3,iure naturali debita poſſit per ſtatutum minui non ãt in totũ tolli niſi ex cã. Pa-
6 cto † uero eius cui debita eſt videtur poſſe tolli,& illi in ſpecie renunciari: ut per Fely.in d.c.ſi diligenti.col. j.& probatur in §. & generaliter. l.ſi qñ C.de inoffi.teſtamen.de cuius intellectu & materia variant docto.multa circa prædicta ſcrib.uide. Cor.in cõſi.cclxv.lib.iij.Soci.cõſi.lxxix. lib. ij.& xviij.col.fi.lib.iiij. Iaſ.cõſ.ccvij. lib.ij.& cxxxj.lib. iiij. Curt. Iuni.in conſi.xxj.& clix.Rouinum in repeti. §.& quid ſi tantum col.lxviij.cum ſequentib.& Deci.in cõſi.ccccv.& dc-
7 lxxxvij.Quod ſi opponas † de glo.rubri.C. de decur.lib.x. quæ uult fieri per ſtatutum poſſe,qđ p pactum fieri põt.Reſpon. concluſionẽ procedere vbi eſt eadẽ rõ,ſecus ſi diuerſa, quia nonnunquã aliquid fieri põt per pactum qđ per ſtatutum fieri prohibetur. princeps .n. ligatur pacto.c.j.de. ꝓbatio.nõ ãt lege uel ſtatuto l.princeps. ̃s de legib.& l.digna vox. C.eodẽ titu.Itẽ p pactum remitti põt iuramentum ab eo in cuius fauorẽ præſtitum fuit.c. ij. de ſponſa. & tñ non põt per ſtat.tolli. Alex.plene in conſi.lix.lib.j.Deci.in l.nec ex prætorio ad fin.infra eod.titu.quibus vltra ea quæ ibi dicẽtur,adde not. per Aquẽ. in l.non ſolum.in §.morte.col.iij.de no.oper.nuncia.& in repeti.l.vt vim col.ij.& iij.de iuſtit.& iure ubi dicit fieri aliquando poſſe per pactum, qđ non põt fieri per ſtatutum, qñ pactũ reſpicit præiudiciũ paciſcentium, quia ſtatutum publicum incõmodũ concerneret: ut p Bal.in l.fin.in.§.illud ad fi.C.de tẽpo. appel. vbi patet appellationẽ tolli poſſe per pactũ,nõ per ſtatutum.Itẽ per pactum remitti poteſt iurm̃ teſti, non per ſtatutum. Fely.in c.conſtitutus.colũ.viij.de reſcrip.Itẽ licet pacto prohiberi poſſit ne res in eccleſiam tranſeat, ſecus tñ eſt per ſtatutum. Felyn.in c.eccleſiæ ſanctæ Mariæ,in ult.chartis.de conſtitutio facit.quod ſcribit Alexa,in l.j. col.vij.ff.de re iudica. dum cõcludit, ꝙ iudex poſſit alterare tempus appellationis,quod tñ fieri nequit per ſtatutum. Idq; in dictis caſibus contingit ꝓpter rationis diuerſitatẽ. pactũ .n.ut diximus, priuatum incõmodũ tantũmodo reſpicit, & in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter: vnuſquiſq; iuri pro ſe introducto renunciare põt.iuribus vulgar. ſed ſtatutũ eſſet contra publicã utilitatẽ vel authoritatem ſuperioris, ideo nimirum ſi per ſtatutum legitima tolli nõ poteſt,ſecus uero, per renunciationẽ & pactum illius cui eſt debita. Et ſi-
8 cuti ex prædictis liquet, † lex maiori fauore proſequitur alimẽta quã legitimã multi etenim firmãt legitimã p

ſtatutũ tolli poſſe qui quantũ ad alimenta id negant, ut per Bal. nouellũ & Alciatum in ſuperioribus relatos. Rurſus iuri legitimæ pacto renunciari põt, non iuri alimẽtorum, ut dictũ fuit. nec mirũ, quia ab ipſis uita hoĩs depẽdet l. uel necare ff. de libe. agnoſcen. l. cũ hi in §. modus ãe. ff. de tranſactio. & notatur in l. de alimentis C.
9 de trãſactio. De † defenſione vero an poſſit p ſtatutũ tolli uide Dec. ĩ rub. de appellatio. in iij. q. & in l. ut uim. col j. ſupra de iuſti. & iure concludẽtẽ q̃ ſic ex cã, aliter non, ut ibi p eũ.

SVMMARIVM.

1 *Dictio ſemper quomodo accipiatur.*
2 *Obſcurum an differat ab ambiguo. Et unde dicatur nu. 3.*
4 *Dubium verbum, quomodo accipitur.*
5 *Volũtas hominũ in primis inſpici debet. Secundo veriſimilitudo nu. 6. Tertio ad proprietatem uerborum nu. 7. Quarto ad conſuetudinem regionis nu. 8. Quinto hæc regula nu. 9.*
10 *Legatum ad pias cauſas large debet intelligi §. fi. l. titia ff. de aur. & arg. lega. quomodo intelligatur.*
11 *In uoto deo facto ſtricte qñ procedatur.*
12 *In contractibus ſtricte proceditur, & de minimo intelligitur. limita. num. 13. 14. 15. 16. & 17.*
L. veteribꝰ ff. de pact. ornatur poſt nu. 16
17 *Verba in omni materia accipiuntur ſecundum ſubiectam materiam.*
18 *In delictis quod minimum eſt ſequimur. limita. nu. 19. 20. 21. 22.*
L. item mella. §. ſi plures ff. ad l. acquil. ornatur poſt nu. 20.
23 *Delictum plura territoria tangens, vnicuique iuriſdictio inſolidum cõpetit præuentioniq; locus eſt.*
24 *Non ſolum in quantitatibus verum in ſpeciebus quod minimum ſequimur.*
24 *In ſentẽtijs quod minimũ eſt ſequimur.*
25 *Et quid in iudicijs.*

L. IX. Vlpianus.

SEMPER in obſcuris quod minimum eſt ſequimur.

Summitur ex ll. in gloſ. alleg. & prima facie ſuperflua videbatur ob duas ſequentes regulas quarum prima eſt in l. ſemper in ſtipul. ſecunda in l. in obſcuris. quæ idem pluſq; dicere uidebantur. ſed diligenter conſideranti aliud eſt propter diuerſitatem ipſarum regularum. nullaque eſt quæ præciſe loquatur in terminis pſentis regulæ. & ita generaliter: ut infra dicetur. In text. ibi ſemper,
1 † nota regulam tradi vniuerſali uel generali ſigno vt fieri debet ſicuti vidimus poſt glo. in l. j. ſupra eodẽ, & quamuis text. dicat ſemper, nõ tamẽ procedit ſemper quod hic dicitur: ut infra apparebit, ideo expone, ſemper, ideſt communiter & regulariter ſecundum naturã huiuſce tituli, ad hoc text. cum glo. in l. j. in uerbo ſemper ff. ſolu. matri. ubi Iaſo. column. viij. Et plura de his uniuerſalibus & generalibus ſignis quæ ciuiliter intelligi debent & cum temperamento, ut per Felyn. etiam in pͥemio Rex pa-
2 cificus. In text. ibi obſcuris † an obſcurum differat ab ambiguo ponit Deci. in c. fina. in iij. not. de conſti. concludens ambiguum dici, quod pluribus modis: obſcurum, quod nullo modo intelligi poteſt. idem videtur ſentire Felyn. in prohemio decret. colum. ij. Et male meo iudicio, quia obſcurum intelligi poteſt ſeu interpretari licet cũ difficultate iuxta illud: dum breuis eſſe laboro obſcurus fio. & contra Deci. eſt text. in l. veteribus ff de pact. & in hac l. cum ſimilibꝰ. ubi obſcura diſpoſitio valet & interpretationem capit ſecũdũ regulas iſtius tit. Quod ſi nullo modo intelligi poſſet nullius roboris, uel

momenti eſſet,arg.text.not. in l. ſed & ſi pupillus.in §.ꝑ ſcribere. cũ ibi nota.ff.de inſti. & per Signoroll. de Homod.pulchre in cõſ. lix. Paul.de Caſt.in cõ.cccxxxiij. in antiquis,Io. de Ana.in cõſ.xxv.& ibi Fel.in c.ex parte decani.col.xiij.& xv. de reſcr. Et dicit poſt Zabarellam Guido Papæ in q.ccxlij.ꝙ ſi fuerit productum inſtr̃m non intelligibile,uel ꝑ quod pars inſtrui non poſſit, pro non producto habetur, & ſimiliter obſcure libellans pro non libellante reputatur, Bal.in l.edita.col.xviij. C. de eden.& tex.in l.de ætate.in §.nihil intereſt.cum gl.in uerb.obſcure.ff.de interrog.actio.allegatus per Deci.loquitur in reſponſione interrogatorio data, quæ debet clara eſſe ne interrogans incertus dimittatur ideo ſi obſcura ſit, pro non data habetur nulliuſque eſt momenti, accedant quæ ſcribit Alexan.in cõ.xxxiij.li.ij. Fel.loco pal.dũ tractat de obſcura, ambigua,& dubia diſpoſitione. Dec. in conſil.dxl.

Aliam declarationem inter Ambiguum & obſcurũ ponit Aul.gelli.in noct.arti.c.ij.libr.xj. quem ſequitur Soc.in l.in ambiguo.col.j.ff. de reb. dub.ꝙ ambigui uerbi natura ſit duo uel plura dicere, obſcuri unum, ſed de quo ſenſerit loquens latens ſit, & abſconditum. Vt enim ſcias obſcu-
3 rum† dicitur latens abſconditum, & ſine lumine,componiturque ex ob & curo ſiue cura.ſ.litera interpoſita, ꝙ ea quæ obſcura ſunt curã omnibus obijciant. Ambiguum quod in ambas partes agi animo poteſt, licet, & de pluribus intelligi quandoque poſſit. Cice.ad Herẽ.lib. j. ex ambiguo controuerſia naſcitur cũ ſcriptũ duas ſententias aut plures ſignificat hoc modo: Tullius meus hæres Terentiæ uxori meæ triginta pondo uaſorum argenteorum dato quæ uolet.poſt mortem eius pretioſa uaſa, & cælata magnifice,petit mulier, filius ſe quæ ipſe uellet in triginta põdo debere dicit, conſtitutio eſt legitima ex ambiguo. Vt igitur ex prædictis apparet ambiguum eſt quod in ambas partes agi poteſt. hinc illud. ſatyrici. Ambiguum cum iter eſt,& uitæ neſcius error, obſcurum cuius ſenſus enucleatio ſit difficilis, & mens proferentis latens,ut ſi quis fundum leget, quamplures .n. ſunt fundi. Et ſi prædicta confundantur & promiſcuæ ſæpe ponantur accipianturque,ut per glo. in l. ueteribus.ſupra de pac. triplexque eſt ambiguitas.iuris facti,& perſonæ, ut ꝑ gl.in c.ulti.xxiij.diſt.& archiep.Floren.in prima parte ſummæ.ſuper regula in dubijs,& ibi ponunt, an ubi facti ambiguitas eſt,certa poſſit proferri ſententia in præiudiciũ alicu-
4 ius de dubio† autem,an a prædictis differat, & quomodo reddatur quid dubium,dicemus in l. ſemper in dubijs,eodem titu.

Inſeritur etiam præſens regula in c. obſcurus,de regu.iur.in vj.& ſecundum glo.hic,& ibi Dyn.& Ioan. Andræ.& plenius Dynum in c. inſpicimus,illo eo. titu. Hæc regula locum habet duntaxat in ſubſidiũ deficienti bus alijs regulis quę ponuntur in l. ſemper in ſtipul.& in l. in obſcuris,
5 infra eo.titu.In primis† enim & ante omnia inſpici debet quod actum potius quam id quod dictum fuit.l. iij.C. plus ual. quod agitur,& dicta l. ſemper.intellige expreſſe uel tacite, ut ibi dicitur,& declarat glo. in d.c. in obſcuris. & clarius Azo exemplificans in tit.de rebus dub. Dec. quæ in d.l.ſemper.primo enim dicit Dynus uoluntatem ſequimur ſi de ea apparere poſſit. iuribus per eum alleg. & l. iij.in fin.C.de libe. præter.& de uerbor.ſignifi.c.in his. eleganterque

reb.dub.Ioã. Fab. inſt. de lega.iii.§.
generaliter. col. ij. Corne. in conſi.
ccxliiij.vẽ prima facie col.ij. Alex. in
conſil.xxj.viſis his.lib.ij.Soci. conſil.
xcvi.in ſecũdo dubio. volũ. ij. Fely.
eleganter. in c.inter cæteras. co.iiij.
de reſcri.Dec. in cõſi.cclxxxix.col.fi.
& in l.in teſtamẽtis infra eo. Bar. per
illum tex.in l.quidã hæredẽ.ff.de vin.
trit.oleoq; lega.vbi prædicta ẽt limi-
tat in legato alimẽtorũ:ſed Iaſ. repro
bat melius declarãs in l.ita ſtipulatus.
la grãda. col. vii.& viij.ff.de ver.obli.
Sed eſt diligenter aduertendũ circa
10 vltimã reſtrictionem Decij,de †lega-
to ad pias cauſas facto;vt intelligi de
beat de maiori nõ de minori fauore
religionis & piæ cauſę:per tex no. &
pulchrum in l. titia in.§.fi.ff. de auro
& arg.leg.vbi iuſſus a teſtatore ſignũ
vel imaginem in eccleſia ponere. de
argento non de ære ponere debet. De
ci.contradicit per illum met tex. vbi
de aureis & argentis ſignis fit mẽtio.
& tamen legatum de argenteis intelli
gi dicit factum ergo de minori:prout
etiam in hac regula dicitur.hoc & la
tius tradit Iaſon.in l.ſi ita aſcriptum
col.fi. ff.de leg.i. dicens intellectum
Bar.in d.§.fin.erroneum eſſe. Sed li-
mitatio & reſtrictio prędicta ã doct.
communiter eſt approbata. quam ẽt
ſequunẽ Bald.& alij. in l. ſi nondum.
C.de furt.& Are.in l.ſi ita ſtipulatus.
fuero decẽ aut quinq;.ff.de uer. obl.
& in l.ſi duo.in fi.eo.ti.& Barb. in c.
iudicãte.col.vij.cũ ſeq. de teſta. ubi
late & eleganter tangit intellectum
tex.d.§.fin.& c.ex parte de cenſib. ꝓ
communi conſuluit etiam Lud. Go-
zad.in cõſ.ſuo. lx.in ij.col.Et ſecun-
dum ueram bonamque literam dicti
§.fi.quam Iaſo. & Deci. non habue-
runt.communis concluſ.ꝙ de maio-
ri legatum factum intelligatur con-
cludenter ibi ꝓbaẽ, nam ubi ẽm co-
dices impreſſos in d.§.fin.dicitẽ; niſi
aurea;aut argentea tãtum ſint dona.
in antiquis codicib.legitur:niſi,uide
licet,aut ærea, aut argentea tantum
ſint dona,& cum inde argentũ ponẽ-
dum reſpondeatur,argumento con-
cludenti euincitẽ fauore piæ cauſæ de
maiori intelligi factũ legatũ, quia ſi
de minori intelligereẽ de ære reſpõ
diſſet.Nec ibidem dicitur, ꝙ in ſacra
illa æde eſſent etiam aurea ſigna, li-
cet iuriſconſultus quærat,an de auro
poni debeãt. ſic quæ de precioſiori
materia metalli quæ inueniri poſſit.
Immo aperte uult iuriſconſultus, ꝙ
non eſſent ſigna aurea,dum ait argẽ-
tea tantum,& ſi aurea fuiſſent, ma-
gis de auro,quam de argento reſpõ-
diſſet fauore piæ cauſæ. Nec refraga
tur quod teſtator ibi non taxauerit
quantitatem,pondus.n. expreſſit li-
brarum centũ,non metalli, materiæ-
que qualitatem,cum ſolum ordina-
uerit ſignum Dei fieri ex Libris cen-
tum in templo illo, ubi erant ſigna
ærea,& argentea, tantummodo,ad ar
gentumque redigitur ſenſus & lega-
tum,& ſic ad maius ob honorẽ Dei,
& piæ cauſæ fauorem,quemadmodũ
etiam declarauit Barb.in d.c. iudicã-
te.col.viij.ubi etiam,pulchre excuſ
ſit intellectum ca.ex parte. de cẽſib.
11 Vbi †in uoto quod immortali deo
redditur fit interprætatio, ut minus
obliget uouentẽ, ibique uotum de
certa menſura panis tradenda ad mi-
norem menſuram redigitur. Vt.n.ip
ſe dicit,quoddam eſt uotum factum
ſuper re,quæ immediate dicatur aſ-
ſignatq; ꝓ honore,& ẽuitio dei,exẽ-
pli grã.in calice, paramẽtis, & ſimil.
qbus deo exhibeẽ honor:hoc caſu in
cõſiderõne eſt dei honor & piæ cãæ
fauor,ꝓceditq; deciſ.tex.pal.§.fi.l.ti
tia.nõ aũt.d.c.ex pte.qũ uiua rõne
ꝓbaẽ dũ ibidẽ ſubiũgiẽ, ne clerici tẽ
poralib.inhiare uideanẽ.q rõ in caſu
ꝑſcriptio nõ militat. illud.n.eſt imo-

diate deputatum ad honorem Dei, nec clerici ſibi imburſant. Quoddā eſt uotum factum ſuper re quæ ipſis clericis applicatur,& in eorum fau orem recipitur,ut in d.ca. ex parte. & hoc modo exigere non poſſunt, niſi quod minimum eſt,per rationē ibidem aſsignatam quam ſupra retuli. Ea propter ſubiungit ibidem Barba. ſi quis fratribus prandium dare uouerit,exigere non poterunt magnos piſces, ſed minutos quod grauiter, ait,tolerabunt:Ex quibus uidere potes quantum a ſcopo aberret hic Deci.circa prædictam lim. uerba faciēs.

Secundo locum habet prædicta re
12 gula † ꝙ inſpiciatur minimum etiā in cōtractib. ut hic per Dec.poſt gl. Dyn.Ioan.And.& alios in dicta regula in obſcuris.& Azo. in præal. titul. de rebus dub.Et iſta concluſio poſſet multipliciter probari,primo in d. l.ſemper.in ſtipul.in fi.ī.eo. in l. fi.ff. de præt.ſtip.in l.inter ſtipulantem.in §.ſi ſtipulante.ff.de uerbo. obl.in l.ſi ſtipulatus fuero x.aut qnq;. & in l.ſi ita ſtipulatus fuero decem, aut quindecim.illo.eo.tit. in quibus locis gl. plura alia iura citant.dicitque Areti. in d. l. ſi ſtipulatus fuero decem aut quinque, ꝙ in ſumma & quantitate temporis remanet maior numerus temporis, et non minor per illum text.quia maior numerus quo ad ipſam obligationem facit minus eſſe in obligatione quā ſi aliquid deberetur breui tempore,non ab re igitur dixit gl.not.in d.l.fin. ꝙ iudices ſemper ſequuntur quod eſt minus. et quanto minus poſſunt condemnare ſolent. Per iſtam regulam conſuluit Ful.in conſil.ccxxxj. incipi. in quodam inſtrumento, ꝙ ille qui promiſit eccleſiæ amphoras duas uini ſingulis annis,tenetur ſolummodo ad uinum, non autem ad amphoras & ampullas,dato ꝙ obligatio ſit obſcura,uel ambigua,ut ꝙ minimū eſt. ſequamur,ſed miror ꝙ pro eius conſultatione non adduxerit text. l. iij. ff.de uino,et tritico leg. ibi ſic inqt, loquimur nos habere amphoras mille ad menſuram vini referentes, & ſic.amphorarum expræsſio ſit ſolūmodo reſpectu menſuræ præſtandæ, nimirum ergo ſi amphoræ ipſe non debentur in contractibus, nec etiam in legatis,ut per illum tex.& gl.tradit Paul.de caſt.in l. ſed & ſi reſtituatur.in §.ſi libertus. ſupra de iudic. ꝙ iuſſus a teſtatore emere menſuras decem frumenti, intelligitur de frumēto menſurato, non de menſuris per quas ſit menſuratio. Procedit autem iſta regula quādo minimum nō
13 eſt inutile† alias mediocre debetur. l.ſi quis argentum.§,ſimilique modo C.de dona.ſecundum Dyn. & Deci. hic pulchre.Alexan.& alios in l.legato generaliter.col. j.& ij.ff. de leg.j. ubi inuenies declaratum,d. §. ſimilique modo,& quando ſit ꝙ magis ꝓſit rem non habere,quàm habere.
14 Item & ſecundo † non procedit in dote, ut per gloſſ. l. nuptura .ff.de iure dot.per illum text. in ambiguis enim pro dotibus reſpondere melius eſt l.in ambiguis.infra eod. quæ regula eſt magis ſpecialis, quàm regula iſtius legis,ideo illa prius attendi debet, ſm Deci. ibi poſt gloſſ. Et not. diligenter iſtud procedere ubi uerba dubia ſunt,uel ambigua, ut de maiori ſumma intelligamus fauore dotis,per d.l.nuptura. & l. in ambiguis.ſecus eſſet in alternatiua ſummarum ubi de minori intelligitur ēe in materia dotium.per text.cum gl. in l.ſi pater. in §. quæ debitorem .ff. de iure dotium.quicquid aliqui dixerint,ut per Iaſ.in d.l.ſi ita ſtip. decē, aut quinque,& melius per Aretinū, quem Iaſon. minime retulit in l. ſi duo.ff.de uerbo,obliga. Circa tertiā

reſtrictionem datam per Decl. quan-
do obſcurum per iudicem declaran-
dum eſt c.j.de decim.l.cum pater. in
§. gener.ff.de iur.dot. de ipſius in-
tellectu.uide omnino Paul.de caſt.in
cõſi.cxxv.col.quarta.in antiquis.fa-
cit quod ſcribit Bald.in l. ſi nõdum.
circa fi.verſicu.extra not. C.de furt.
iudex enim in dubijs ſequitur po-
tius mediam uiam vti tutiorem quia
in medio conſiſtit virtus. Quarto
16 limitatur † in pactionibus obſcuris.
aut ambiguis, vbi verba contra eum
interpretantur, qui apertius potuit
legem dicere, aut loqui. Et genera-
lius loquendo interpretatio fit con-
tra fundantem ſe in uerbis. l.veteri-
bus.ff.de pac.quia intentionem fun-
dans in aliquo, ſiue agendo, ſiue ex-
cipiendo eam probare tenetur.l.ij.ff.
de probat.& dubia probatio non re-
leuat.l.nõ hoc.C.vnde cog.hinc eſt,
ꝙ vbicunque probatio neceſſario nõ
concludit interpretatio fit cõtra fun
dantem ſe in verbis, ſeu actu tali, ut
per Iaſ.dupliciter limitantem in d.l.
veteribus, & plura alia ponunt Oldra.
conſi.xcv.col.ij. Imo.conſi.xxj. Are
ti.in conſi.liiij. & lxxxiiij. Ioann. de
Ana.conſi.xcviij.Alex.conſi.x.colũ.
ij.&.lj.& lxxxj.uol.iij.& conſi.ij.co
lũ.xviij.co.ij.& .lxxx.col.j.& cõſil.
xciiij.ad fi.&.cvj.ad fi.lib.quarto.&
in cõſi.cxxviij.in fi. &.cxxxix. ad fi.
& cxl.col.j.&.cxlv.colum quarta.&
clxxxvij.col.fi.ſemper in v.vol.Cor.
cõſi.cccxx.lib.iij.dum tangit an illa
verba ſine contradictione talis, intel-
ligantur, ſi talis non contradicat, aut
non obſtante contradictione ſua, &
reſpondet fieri debere interpreta-
tionem contra fundantem ſe in uer-
bis.Soci.pulchre in conſi.xcix. col.j.
& conſi.cxxvij.ad fi.&.cxxxiiij. col.
ij.li.j.Dec.conſi.clxxxij.col.ij.& in
l.in contrahenda. infra eod. Curti.in
trac.de conſuet.ſuper c.fin. in xij.q.
dum ait primo recurri ad morem, &
conſuetudinem regionis pro haben-
da declaratione, & interpretatione,
ꝙ ſi haberi non poſſit, tunc inſurge-
re diſpoſitionem d.l.veteribus. Pul-
chre etiam in propoſito ait Azo, in
ſumma ti.de reb.dub. Rog. antiquũ
gloſat.verba ſua obſcure, & ſub nu-
be poſuiſſe, & verbum dubium dixiſ-
ſe appoſitum in his quæ, abſcondita
ſunt, & inuiſibilia, ut ſi dicat equi ven
ditor id patitur vitij, quia nõ aſcen-
dit arborem.i.pontem, vel nimis ro-
dit pro mordet, aut oportet habenas
retineas.i.ceſpitat, ſeu vt ipſe loqui-
tur ſcaputiat, & conſimilia nimis ob-
ſcure loquitur, idem ſi inſidioſe diſſi
mularet, ut in l. Iulia.§.idem Iul. cũ
gl.ff.de actio.emp.in omnibus prædi
ctis contra venditorem fit interpræ-
tatio. si vero apponat in his quæ tã
emptori quã venditori ſunt cognita;
viſui, audituique patentia, vt ſi dixe
rit accedere ſtichum, ſeu vaſa, contra
emptorem fit interpretatio.demen-
tiæ enim adſcribi, dicit, quare ſtatim
non quæſiuit, oſtendique ſibi fecerit,
quæ eſſent illa vaſa, aut ſeruus ille
quem dicebat accedere. l. ſi in em-
ptione. & l.cum comprehenſum.ff.
de contrahen.emp. Quinta limita-
17 tio † Decij.d.l.j.ff.pro dote, ꝙ in du
bio transfertur dominium ratione
ſubiectæ materiæ, comprehẽſa eſt in
ſuperioribus, dum diximus a ꝓprie-
tate verborum tam in contractibus,
quàm in ultimis uoluntatibus rece-
di ratione ſubiectæ materiæ. Genera-
liſque eſt, & in omni materia rece-
pta ſententia. uerba intelligi debere
ſecundum ſubiectam materiam. l. ſi
uno.ff.loca.cum cumulatis per Fely.
in c.nã concupiſcentiam.fol.j. de cõ
ſti.Iaſ.in l.j.in gl.poteſt.ff.de iuriſd.
omn.iud.& Dec.in c.cum parati. ad
fi.ij.col.de appel. Hinc etiam dici-
mus uerba contrahentium in dubio

interpretanda eſſe ſecundum naturã iuris, ſuper quo interponuntur. Bal. in l.j.col.quarta.C.commod. Ro.cõ. lxxxviij.& ccxj. Are.cõ.clxiij. col.fi. Alex.pulchre cõſi.xxxvij.ad fi.j.col. vol.iij.& cõ.xxxv.ad fi.iij.co.li.quarto.& cõ.cxxviij.col.j.in v.uol. Dixit quoque elegãter Ange.in cõ.cclxxxiij.exorta.col.fin. ꝙ uerba quantũcunque generalia in quauis diſpoſitione inſerta ſemper reſtringuntur, & regulantur ad cauſam, & ſecundũ cauſam de qua agunt & cogitant diſponentes, per §.Lucius.l.emptor.ff. de pac. Et cum, ut ſuperius diximus, ad hanc regulam, in ſubſidium recurratur, non eſt mirum ſi prius diſpoſitio ſecundum ſubiectam materiam intelligi debeat, & ſi nõ ſolum obſcura eſſent uerba, uerum in contractu omiſſum quid dici poſſet, tũc ad minimum res non redigitur, nec fit talis interpretatio, ſed omiſſum habetur ꝓ omiſſo.l. quicquid aſtringendæ.cũ ibi not.ff.de uer.obli.

18 Tertio principaliter hæc †regula, etiam habet locum in delictis, ut qđ eſt minimum ſequamur, quia mitior pars ſemper eſt eligenda.l. interpretatione.& l.ſi præſes.in fi.ff. de pœn. cum alijs de quibus per Dy. in dicta regula, in obſcuris.& glo.in c.in pœnis.de regu.iur.in vj. & in d.l.ſi preſes. Ex quibus infertur ad plures no. quæſt.ut hic per Dec.plura addi poſſent, quia materia eſt diffuſa, & declarari debet prædicta concluſio uti faciunt Dy.& Philip.Fran.in regula,

19 in obſcuris. Reſtringitur † primo concluſio ſecundũ Dec. hic. Dyn. & Io. And.loco præal. niſi ex qualitate facti aliud præſumatur, quia ſecundum præal.ubi delictum & qualitas ſunt recta, ſed incertus animus delinquentis, ſequimur, non quod minimũ eſt, ſed qđ durius eſt.uidelicet, ꝙ animum delinquendi habuerit, ex quo ad delinquendum eſt habilis, idque inducit facti atrocitas.l.j.C.de ſicar.l.ſi non conuicij.C. de iniuri.c.j.de præſump.de quo pulchre ꝑ Areti.in cõ.lxxx.ſicut decet.col.ij. Soci. cõ.cxviij.lib.j. Fely.& alios in d.c.j. faciunt quæ proxime diximus de uerbis intelligendis ſecundum ſubiectã materiam, reſtringique ad cauſam, & ſecundum cauſam de qua agitur, & ꝙ factis ſicuti uerbis datur intelligi declaraturque uoluntas, immo fortior eſt actus facti, & magis intentus ad declarandum uoluntatem, l. Paulus.ff.rem rat.hab.late Deci.in l.non uult hæres eſſe.col.fi. ſupra eo. Se-

20 cundo † reſtringitur in caſu. l. item mella.in §.ſi plures.ff.ad l. Aquil. qñ plures fuerunt in actu delinquendi, & ignoratur quis deliquerit, ubi .n. delictum & qualitas ſunt certa, ſed perſona incerta, ut quia nullus deprehenditur fuiſſe in actu delinquendi, ſequimur minimum, omnes.ſ.abſoluendo.l.abſentem.ff.de pœn. Si uero plures fuerunt in actu delinquendi. tamen ignoratur quis deliquerit. tũc non ſequimur minimum, quia omnes puniuntur.d.§.ſi plures. Ratio eſt dicit Ioan.And.quia apparet omnes eſſe culpabiles ex quo fuerunt in actu deliquendi, & concurrit utilitas publica ſuadens delicta puniri, ut per eum, non tamen puniũtur omnes de homicidio, uel occiſo, ſed aliter, ut ꝑ Alex.in cõſi.xv.volu.j.& cõſil.xiiij. vol.iij.& xlvj.volu.quarto.& conſil. ij.uol.vij. Ioan.de Ana.in c. ſignificaſti. el ij. de homic.omnes Moder. in l.ſi quis id quod.in ulti. nota. per illum tex.ff.de iuriſdi.om.iud. Caſſaneum in cõſi.lviij.Hippo.de Marſil. in repe.rub.C.de prob.co.lxxxiij.& in l.j.in prin.in ult.col.ff.de quæſtio. & late in l.fi.ff.de ſica.& per Dec.in l.fauorabiliores.infra eod. in quibus locis inuenies quicquid dici poſſit

circa materiam.§.ſi plures. ¶ Tertia
21 reſtrictio † quando proprietas uerbo
rum aliud deſideraret, quia etiam in
pœnalib.fit larga interpretatio qua-
tenus proprietas uerborum patitur,
ſecundum Dec.per tex.no. ubi Aret.
ſignat,in l.cum lege.ff.de teſta. uide
Fel.in c.cauſamque.col.ix. de reſcri.
pulchre Mod. Peruſ.in rub.ſol.mat.
col.xix.cũ ſeq.Dec.cõſi.cclxxxix.co
lum.fin.& in c.ſedes.in iij.no. de re-
ſcri.in l.imperiũ col.iij.ſupra de iur.
om.iud.ubi concludit, ꝙ qñ mentio
fit de pœna capitali, non de morte,
ſed de exilio intelligitur. ut beni-
gniorem partem amplectamur quã-
uis Angel.de morte intellexerit. pro
quo uidebatur facere regula. d. l. cũ
lege, ſed poteris negare ſtrictam, &
propriam uerborum ſignificationẽ,
id ſuadere, quinimmo equiuoce, &
uarijs modis capitalis pœna capitur,
ut ibidem per præall. ideo in pœna-
libus æquum & iuſtum eſt in dubio
accipere in mitiorem partem, ſicque
pro exilio. ¶ Quarta limita. eſt in ca-
22 ſu † ca.pen.de ſen. excomm. de qua
ad Deci.hic te remitto. Inuenio etiã
ꝙ Alciat.in trac.de præſump. in xlv.
præſumpt.tertiæ regulæ quædam in
propoſito iſtius materiæ ſcribit. ui-
de ibi. Intelligitur autem prædi-
cta regula quando in obſcuris habet
23 minimum, ſi † uero occurrunt deli-
cta ubi non ſit minimum, ut cum du
bitatur quis ſit iudex delicti, exem-
pli gratia, exiſtens in uno territorio
ſagitta uel lapide in alio territorio
exiſtentem percuſſit, & ad quem iu-
dicem cognitio & punitio huiuſce
delicti pertineat, dubitatur, ne deli-
cta remaneant impunita, quicquid di
xerit Fran.Vercellen.relatus per Io.
And.in regula in obſcuris.ad fi. com
mẽ.cõcludũt ipſe Io.An.& Phil. Fr.
ibidem, iudicem utriuſque territorij
poſſe procedere, & punire, iudicẽ ter
ritorii a quo ꝓceſſit iactus, reſpectu
principij, & quia ſub eo ꝑfecit quo
ad ſe: Iudicem alterius territorij, re-
ſpectu finis & effectus, ſicque delictũ
plura territoria tãgẽs unicuiq; terri-
torio ĩſolidũ attribuit.l.j.cũ ibi not.
C.ubi de crim.agi opor.ꝓuẽtionique
ſolus eſt ſm̃ ꝑfatos ſcrib.& tradit So
ci.in c.poſtulaſti.col.iij.cũ ſeq.de fo
ro cõpe.ubi in ſimili materia plures
qõnes tangit.de quo et ꝑ Fel. in c.j.
col.pe.de ꝑſum. ubi inducit illũ tex.
ad determinationẽ iſtius qõnis. &
plura alia ſimilia congerit.acce dant
quæ ſcribũt Ro.in cõ.ccxiij.& ccxx-
iij.& ccclxxv.& cccclxiij. Pau.de ca.
in cõſi.cxix in antiq. Are. cõſi. lviij.
col.pe.& fi.Alex.in cõſi.xj. in quin-
to dubio.li.j.Barb.cõ.xxxj.col.ij.li.
iiij.& in c.cũ ſit gñale.col. iiij.cum
pluribus ſequentib.de foro compet.
Fely. in c. at ſi clerici. in princip. in
iiij.col. ubi Deci. vij.de iud.eundem
24 Dec.conſi.cxxxvij. Quarto princi
paliter † dicta regula locũ hẽt nõ tan
tum in quantitatibus uerũ ẽt in ſpe-
ciebus, ita ſentit hic Deci.cir.princ.
cõmẽ.qđ clare ꝓbari vł ꝑ generali-
tatẽ pñtis regulæ.ad qđ uide Iaſo. in
l.ſi ita ſcriptũ.in ult.no.& in l.legato
gñaliter.ff.de le.j.& ff.ſo.mat.in l.di
25 uortio.in prin.in iij.col. Quinto † re
gula iſta procedit etiam in ſentẽtijs,
quia ſi iudices in diuerſis ſummis cõ
demnent ſummam minimam ſpecta-
mus.l.inter pares.in fi.ff.de re iudic.
Hinc eſt ꝙ uerba ſnĩę, ut ſonãt intel
ligẽda ſunt, neq; plus ex ea inferi de-
bet, q̃ neceſſario inferat. Fel.in c.ad-
uerſario.col.iiij.uer.difficilius. de ex
cep. Dec.cõ. xliij. col.fi. faciũt q̃ idẽ.
Fel.ſcribit.in c.qđ ad cõſult. col.ij.ff.
de re iud. & Aqueſ.in l.impoſſibilis.
ad fi.ff.de uer. obl.dũ diſputãt, an ęq
pareẽ ultimæ uolũtati, uel ꝯctus, in
ulti mis.n.uoluntatibus & cõtractib.
hæc regula procedit.ergo &c.

mentis: ut per Pau.de Cã.in l.ad inſtructiones C.de ſacroſan.eccleſi. Et
1 ſunt diligenter † not.uerba text.ibi, cuiuſque rei commoda & incommoda.eo enim ſermone inſinuatur hanc regulam de cõnexis intelligi,& aliud eſſe quando commodum & incõmodum eandem rem non reſpiciunt,ſeu eodem ex fonte non procedunt.ideo recte dicit text.l.vnicæ.in §.pro ſecũdo.C.de cadu.tol.non eſſe eum ferẽdum qui lucrum quidem amplectit, onus autem ei annexum contennit. unitorum enim vniformis debet eſſe diſpoſitio,& connexorum idem iudicium l.iij.§.iudicio ↄtrario.ff.de cõ. act.tu.c.tranſlato.vbi Fely.Deci.col. ij.& iij.plura conierunt, de conſtitu. Et ꝙ onera rei annexa, ex natura ipſius ueniant in conſequentiam,ponit etiam Deci.exẽpla tradens, in l.ſi ruffinus.col.ij.poſt alios.C.de teſta.mil. & Anch.in cõſi.lxxij.dum inquit iudicari de acceſſorijs, vt de principali in mixtis,licet diuerſam naturam habeant Aret.conſi.xxix.columm. viij. Alexan.conſi.lxxxv.colum.ij.lib. iij. vbi connexa,ut de uno corpore,iudicari ſcribit.& in conſi.cxlv. colu.fin. lib.vij.dum ponit,utrum conuentus ratione connexionis gaudeat immunitate eccleſiæ.uide etiam Iaſo. in l. j.col.j.C. de tranſac. & in l.ſed & ſi in §. filio. ff.de vulga. Quę autem
2 † dicant connexa. declarãt doc. in locis præalleg. Et propterea Bart.in l. debitori ad fi.C.de pac.quærẽs, quæ ſit ratio,quòd vbi abſque pacto apud aliquem dimittitur hæreditas,teneatur ille dimittenti alijſque creditoribus ſatisfacere §.pe.l.ij.ff.de hær.uel act.ven.Reſpondeat iſtud contingere ob uim & uirtutem uocabuli, hæreditatis, cuius natura eſt commoda & incommoda continere, propterea remanet cũ ſuis oneribus , ſoluique. debet ęs alienum l.fi.ff. de vſufr.leg. l.ſi quis ſeruum §. fi.cum l.ſeq. ff.de leg .ij.cum alijs de quibus per Deci. in conſil.ccxxxvij.& Socin.in conſil. lxxxv. col.ij. vol.ij.quod ſecundum. ordinem continuatiuum eſt. conſil. ccxxxvj.vbi ex illa declaratione infert,aliud eſſe ſi res ſingularis legatario dimiſſa fuiſſet,quia onera in legatarium non tranſeunt l.ſi hæreditatẽ. ff.man.unde non tenetur ad ſolutiõnem oneris teſtatori propter dictam rem impoſiti & ſecundũ hanc diſtinctionem regulam iſtam intelligendã
3 eſſe dicit.quod no.Hinc etiã eſt,† ꝙ conſuetudo de extrahendo capitale ex primis fructibus, ſicq; ut lucrum quærens damnum non ſentiat, eſt cõtra naturam,& illicita cenſetur ut in ſumma Ang.in uerbo ſocietas.el ij. uerſi.tertio.Et pariter ſi conſuetudo diſponeret capitale ſaluum eſſe debere,aut recipientis periculo fore, contra naturam eſt, & damnata. Soci.in conſi.cxvj.volumine ij.

Et per iſtam regulam Bar.in tract. de repreſal.in j.q.v.q.principal.dicit
4 ꝙ incolis † onera ſubeuntibus communicanda ſunt iura communitatis. Eadem ratione forenſes, qui non ligantur ſtatutis, non gaudent beneficijs ſtatutorum, cum non debeat cõmodum ſentire qui non ſentit onus, vt etiam per Sociu.in conſi. ccliij.in cauſa ad fi.lib.ij.vbi concludit, clericum non poſſe conuentionalem pœnam contractus petere,niſi quatenus intereſſet arg.not.in c. ex parte & in c.licet.de cẽſi.eo quia clerici legibus ciuilibus talis pœnæ exactionem pmittentibus non ligantur. quemadmodum igitur dictæ pœnæ ab eis peti non poſſunt, ita nec ipſi ab alijs debent poſſe petere,ut idem operet oppoſitũ ĩ oppo.ꝙ ꝓpoſitũ in ꝓpoſito.ad ꝙ uide tex.in c.ſuam.de pœ. Soci.in cõſi.xviij.col.iij.lib.j. Lãce. Galiau.in repe.§.cato.col.xxiiij. cũ

alijs quæ adducent in l. ꝗ a quoquã infra eo.ti. Circa materiã uero ſupra
5 tactũ† vtrum beneficia legum,ſtatutorum,& decretorũ forenſibus,& clericis competant.uide Anchar. in conſi.clxix.circa fi.Alex.conſi.xlj.& cxj. lib.vij. Deci.in c. eccleſia ſanctæ mariæ.fol.pen.de cõſti.& in cõſi. cxiiij. ccccccl.& dclxi.Mod. Aſten.in tracta. excluſ.fœmi.ſtãt.agna.arti.vj.& viij. col.j. Ex prædictis inferri ẽt põt ad
6 quæſtionẽ† cõtractus initi per tutorem,qui non põt a pupillo pro parte acceptari,& pro parte reſpui & refutari,uerum onus cum cõmodo debet acceptari,in totũq; aut agnoſcer̃,aut a toto recedere ; ut dicit Iuriſconſultus in l.cum quæritur.ad fi.ff. de adminiſtra.tut.ut per Bald.in cõſi.ccclvij.lib.j.Ancha.in conſi.ccvij. col.ij. Pau.de Ca.in conſi.cxxxix.& cclxiij. in antiquis,& Soci. conſil.cxxv. col.
7 j.lib.iij.Et idem dicimus† de confeſſione qualificata. quæ ſcindi non põt Bar.in l. Aurelius.in §. idẽ quæſiti.ff. de lib.leg.late. Barb.in conſi.iij.col. fi.lib.ij.& in c.bonæ.el ij.col.penul. & fina.de poſtula. prælato.Alex.cõſi. cxxxij.col.iiij.lib.v.Fely.in c.cum dilecti.col.vj.de accuſa. Cæpol.in cautel.lx.Soci.in l.j.colu.vj. ff. de uulg. Iaſ.in l.manifeſte.col.fi.ff. de iureiuran.& in l.ſi quidẽ.C.de trãſac.& Deci.in c.j.in xij.not.de poſtul.prælato.

8 Regula iſta†inducit ẽt ad nota.q. monaſteriũ priuilegio ſuffultũ eſt, ut tpe interdicti Abb.& cõuẽtus poſſint ſuos familiares ad diuina recipere & admittere.ut ẽt poſt priuilegiũ receptos familiares admitter̃ poſſint ut ſentiant cõmodũ qui onera ſupportant & ſuffetunt , intelligendo tñ ut ibi late diſtinguendo ſcribit Ioan. Andræ.& Phillip. Frã.plura alia addi poſſent de quibus per ſcribentes in diſcuſſione articuli quem infra tãgemus, an & qñ cõtrariorum eadem ſit diſciplina : ut per Are.Socin. & alios in rub.ff.de acqui.poſ.Bar.& Iaſ.in l. inter ſtipulantem in §.ſacrã ff.de uerbo oblig. & Mod. Aſten. in tract.de augumento concluſi. xxiij. cum ſeq. & concluſi.xxiiij. Item inferri põt
9 ad aliã quæſtionẽ † de alimentis præſtandis vxori intra annum luctus ab hæredibus mariti,ꝑ dotem interim retentã,ut per Guidonẽ Papæ in qõ ccxcvj.& doct.in l.diuortio.in princ. ff.ſolu.mat. Aliam ſimiliter quæſtionem decidit Pau.de Caſt.in l. ad inſtructionem præal.& aliam Ioan.de Platea in l.fi.circa fi.C.de immu.ne-
10 mi.conced.lib.x.an† commoda ciuitatis ſeu alterius cõitatis diuidi debeant per capita uel pro mõ facultatum & æſtimi.item ad alias de quib. per Soci.in conſi.xcvj.lib.ij. Et pariter inferri põt ad deciſionem,de qua in l.quo tutela.infra eod.& inſtit. de legit.par.tut.vbi Chriſtophorus Porti.& alij nonnullos caſus excipiunt. Et per prædictã regulã & iura in gl. alleg. infertur ſm gl.& Deci.hic.Dynumque & alios in d.c. qui ſentit.ad
11 cõmune illud dictum†de contrarijs quorum eadem dicitur eſſe diſciplina,declarando ut hic per Deci. Are. uero in rub.ff.de acqui.poſſ. materiã dicit Brocardicam,qũo illud commune & vulgatum dictum intelligatur. durus.n. uidebat̃ talis ſermo quinimmo dicendum, contrariorum in genere contrariam eſſe diſciplinã , ex quo affirmatiue de uno , negatiue de alio diſponitur,quod eſt eius oppoſitum , ſm Dy.in d.c.qui ſentit natura.n.oppoſitorũ eſt,ut ſe inuicem tollant.nõ ut ſe inuicem ponant .l.fuit quæſtionis.ff.de acqui.hære.ſm Bal.in l.licet ff.ſi quis omiſ.cau.teſt. neq; enim(ut Boerius ait)ſolent ſibi aduerſa ſociari,cum natura reſpuat , ut contraria quæque iungantur. Bart. & alij in l.inter ſtipul.in .§.ſacram.ff. de uer-

bo.obliga. Alex. Are. Soci. Iaſ. Aquē. & cęteri ſcribētes in rub.ff.de acqui. 12 poſſ.concludunt† prædictam concluſionē intelligi primo poſſe quātū ad cognitionē,quia cognito uno de cōtrarijs cognoſcitur & reliquum. cognito.n.quid ſint alterius iuris, cognoſcitur qui ſui iuris ſint l.j.cū not. ff.de his qui ſui uel alie iur.ſunt. Et intellecto qūo & quibus modis perditur.poſſeſſio,intelligitur qūo ex q̄bus modis retineē glo. in dicta rubr. ff.de acqui.poſſ. Et quemadmodum publicatis teſtibus alij teſtes ſuper eiſdem capitulis nō admittuntur, ita nec ſuper capitulis directo contrarijs cum eadem ratio timoris ſubornationis militet, ex quo cognito uno de contrarijs cognoſcit & aliud: ut hic per Deci.poſt.Ang.Aret.& ſm hanc intelligentiam res caret oī dubio,ſcripturæque concordes ſunt. Secundo 13 pōt principaliter intelligi, † contrariorum eandem eſſe diſciplinam: id eſt iuris deciſionem & diſpoſitionē, & hoc caſu ſecundum Are. Soci.Iaſ. Aquen.& alios loco præallegato diſtinguen.eſt,aut in contrarijs eadem ratio militat, & eadem regula iuriſque diſpoſitio militabit l. diem proferri §.ſtari.ff.de arbi.l.pe.C.de ſolutio.gl.no.in cle.cū a repulſiōe.de appel.q̄ uult,ꝙ admiſſio &repulſo exceptiōis perēptorię ſint ambæ ſnīæ interlocutoriæ,eadē rōne in utroq; extremorūmilitāte,cū nulla ipſarū principale diffiniat negotiū, ſed diffinitiua expectaē ſnīa,de quo tn̄ latius per Moder.Peruſi.in dicta rub.de acqui. poſſ.col.fi. Facit uulgata regula l.a tio.ff.de fur.& l.illud.ff.ad legem Aquil.ꝙ ubi eadem eſt ratio, eſt ēt eadem iuris diſpoſitio. Hinc eſt,ꝙ ubi exceptio ex forma ſtatuti non pōt ꝑ teſtes ꝓbari,pariter nec actio, nec replicatio eo mō probari poterunt, ſecundum Bal.in c.cum ueniſſent col. fi.de iudic. Et ſicuti renunciatio beneficij per teſtes probari poteſt, nec ſcriptura requiritur; ita collatio.Bal. in l.ab emptione, per illum text. ff. de pact.& in c.ij.ad fi.de reſti.ſpol.& q̄dā alia ſimilia,ponit Aquen.in dicta rub.de aqui.poſſ.col. j. Et non tantū contrariorum eadē eſt regula,uerum etiā eadem eſt potentia. nam ea quæ nudo conſenſu cōtrahi pn̄t,a pari potentia ēt nudo cōſenſu diſſolui poſſunt. Bal.in d.l.ab emptione, per illum tex. Idemque eſt ēt ſignificādi modus: ut patet de ſupremo, qui dicitur poſt quem nemo fuit, & de ꝓximo qui ēt dicitur ante quē nemo fuit ut per Iaſ.in d.§.ſacrā,in ix.col. & Mod. Aſtē.in locis præal. & in paruo ſuo tract.de diminutione & deterioratione,in iiij.& v.conclu.ubi etiā aliam regulā ponunt de augumento & diminutione,ambulantis pari paſſu: ita ꝙ cui ſpectat onus & diminutionis grauamē,pariter ecōtrario ſpectabit augumentum l. plerunque. in princi.& l.ſi mancipia ff.de iure dot. Sed ſi oppoſitorum eadem non ſit ratio ſecus erit,propterea qualitas adiecta in primo capitulo, licet repetita uideatur in ſecundo,attamen adiecta in ſecundo non cenſetur in primo ꝑcedenti repeta quāuis ab eodem uerbo ambo regantur: ut ſolemniter declarat Bar.in l.itē in repetendis.ad fi. ff.de leg. iij. quia præcedentia magis influunt in ſequētia, quā econtrario l.quiſquis. vbi Bart. not.de leg.iij.& in ſl.auia.ff.de cōdi.& demō.prout ēt declarant Are.& Iaſ.in l.cū filio.ſup gl.in uerbo,relictis ff.de leg.j.& Are. i'l.talis ſcriptur.col.j.eo.tit.de leg.j.

14 Si uero† in cōtrariis eadē nō ſit ratio,ſed ꝯria tunc eadē erit diſciplina ꝑ cōtrariū,quia qđ ſtatuiē in uno ex cōtrarijs ꝑ unā rōnē, in ſuo cōtrario oppoſitū ſtatuitur ꝑ cōtrariā rationem.exemplum in l. & ſic.in §.fin.ff.

de vulga.& pup.& in l.ſi negocia. de neg.geſ.& ff.de leg.j.in l. ſi ex toto. in prínci. unde dñt philoſophi, ꝙ ſicut ſe habet propoſitum in propoſito; ita oppoſitum in oppoſito, ut habetur Topicorũ.ij.Soci.& Aret.in d. rub.de acqui.poſſ.Alex.in d.l.ſi ex toto.in prin.alia iura adducit Iaſ. loco præal. & plures deciſiones aggregarunt Moder.Aſten.in locis præal. Et ſecundum Alex.& Iaſ.præalleg. non
15 †procedit præſens regula in his quæ ſunt ſtricti iuris, puta ubi agit de forma mandati, qđ diligenter & ad vnguẽ obſeruandũ eſt.tunc.n. cõtrario rum nõ eſt eadẽ diſciplina alleg.tex. not.cum ibi nõ.p Anto.de But.in c. ſi.de verb.ſigni. Et ex contrarijs prædictis.qñ unũ eſt bonũ, aliud eſt malũ c.hoſpitiolũ.xxxij. diſtin.bonum
16 eſt,†inquit ibi Hieron.mulierẽ non tangere eã, ergo tangere malũ eſt, timens.n.Hieronymus mulierũ deceptionẽ, non ſum, inquit.fortior Sanſone, ſapientior Salomone, fortior Dauid, qui per mulieres decepti fuerunt.Sanſon p Dalidã. Dauid p Berſabee Salomõ per mulieres alienigenas.Loquuntur ãt pdicta de tactu carnalis illicitiq; concubitus. Pro cuius intelligentia ſciendũ eſt,ſm Thõ.& Nicol.de Lyra ſup epiſtola prima ad Corint.c.vij.ꝙ ſicut vis nutritiua ad conſeruationẽ indiuidui ordinat, ita vis generatiua ad conſeruationẽ ſpeciei, ppea ut dicit, non põt bonũ eſſe homini quãtũ ad indiuiduũ alimẽto minime: uti ita dici nequit, bonũ eſſe hoĩem quantũ ad ſpeciẽ non tangere mulierẽ ſed eſt hoc homini bonum, quantum ad indiuiduũ. Et primo rõne aĩæ quæ, pro hoc eleuatur ad cognitionẽ ueritatis.vnde Aug.nihil ſic deijcit ab actu ueritatis cognoſcẽdo, ſicut tactus iſte corporũ ſine quo vxor haberi non põt, quia ei tenet uir debitum redere p actũ carnis in quo abſorbetur intellectus, vnde populo legem diuinã accepturo pceptũ fuit (Exodi.xix.)ne appropinquarẽt vxoribus ſuis.Secundo rõne corporis, p quod matrimonium ſubijcitur ppetuæ ſeruituti coniugis.vir.n.non habet ſui corporis poteſtatẽ, ſed vxor, ſm Apoſt.ſeruitus ãt amara eſt.Tertio ex parte rerum exteriorum, quarum occupationi & ſolicitudini neceſſe eſt hoĩem implicari, qui habet vxorẽ & filios nutriendos, Nõ eſt tñ illicitus talis tactus mulieris matrimonio ſibi cõiunctæ, ut p Card. Alexan.poſt alios ibidẽ relatos in dicto c.hoſpitiolũ.Si uero quæras, an vno
17 contrario† exiſtente bono aliud malũ ſit? Dicas, aut ſimul concurrit uirtus & uitium,& tunc ſi unum eſt bonũ aliud, eſt malum: unde continentia, quæ uirtus eſt bona eſt. Luxuria, quæ uitium eſt illi contrarium, mala eſt. Aut ſimul concurrunt ꝯria uitia, & tunc utrunque eſt malũ, ut patet in pdigalitate & auaritia. Aut ſimul concurrunt virtutes,& in iſtis cõtrarietas nõ cadit, quia uirtus nõ eſt virtuti contraria, ſed in alijs bonis ſæpe duo bona contraria inueniunt. ſicque poſſibile eſt utrunque cõtrariorũ eſſe bonũ, ſicut nubere & non nubere: cognoſcere uxorẽ & nõ cognoſcere. ieiunare in ſabbato & non ieiunare, vnde in iſtis bonis non procedit regula prædicta; quia contrariorũ unũ eſt bonũ, ergo aliud eſt malũ, ſed procedit quando concurrunt ſimul uirtus & uitiũ ſecundum Archi. & Cardi. Alexand.in d.c.hoſpitiolum.
18 Aliquando † in quolibet ex contrarijs ſeu oppoſitis diuerſa eſt rõ, tunc diſpoſitio non eſt eadẽ nec qđ operatur propoſitũ in propoſito, operatur oppoſitũ in oppoſito, ſed diuerſa eſt diſpoſitio d.§.ſacram.ubi ſi res deſinit eſſe in cõmercio extinguitur obligatio,& tñ ſi in cõmerciũ redie-

rit non reuiuiſcit, quia deficiunt verba obligatoria: ut ibi per Bar. probat̃ & in l. in fundo. ff. de rei uen. ubi ad hoc ut reficiantur expenſæ duo copulatiue requiruntur, ꝙ expẽſa ſit pecunia & res meliorata: ſi ergo eſtimatio meliorationis minor eſt quãtitate expẽſarũ, peti non põt, niſi uſq; ad meliorationẽ: ppea diuerſa eſt diſpoſitio, ut ibi ꝑ Bar. & Soci. in rubr. ff. de acqui. poſ. Itẽ ſi negotiorũ geſtor in debitũ exigit, cogit̃ reſtituere, & tñ ſi indebitũ ſoluit ſibi imputar̃ debet l. ſi quis negotia ff. de nego. geſt. quẽadmodũ qui uſuras exigit, cogit̃ eas reſtituere: & tñ ſi alteri ipſe uſuras ꝓ ſoluerit, ſibi imputat̃, ut per Bart. & alios in d. §. ſacrã. Hinc ẽt eſt, ꝙ licet eps extra territoriũ nõ poſſit excõicare, abſoluere tñ põt fauore aĩarũ: & conſequenter contrariorũ nõ eſt eadẽ regula ꝑꝑ diuerſãm rõnẽ, quia fauorabilius eſt abſoluere quã excõicare. Inno. ĩ c. nouit. de offi. leg. Ang. & alij in l. fi. ff. de iuriſ. om. iudi. quãuis ꝑdicta ſint potius correlatiua q̃ ꝯria, ut ẽt ſẽſit Iaſ. loco ſtatim allegando.

Inducũt ꝑdicta doct. ad duas alias
19 q. prima eſt † utrũ prohibita cõdẽnatione in materia correctoria, uel ſtricta intelligenda, cenſeatur ẽt prohibita abſolutio? Are. Soci. & Aquẽ. in ꝑal. rub. ff. de acqui. poſſ. tenent, ꝙ ſic. ut ẽt per Soci. in conſi. cxx. colu. iij. lib. j. Iaſ. uero in l. iij. ff. de re iudi. articulũ latius tangens cõtrariũ tenuit. potes concordare opin. ut pulchre ꝑ Fely. in c. nõ põt. de re iudic. Secun-
20 da quæſtio † de ſorore per ſtatutũ excluſa a fratris ſucceſſione, nũquid cẽſeat̃ pariter a ſucceſſione ſororis excluſus frater? Bal. in l. lege xij. tab. C. de legi. hær. per illũ tex. tenuit ꝙ nõ quia dato uno inconueniẽti, dari nõ debet aliud maius inconueniens, eſtque cõiter a ſcribẽtibus recepta ſnĩa ut hic circa finẽ cõmenti uoluit Dec. & latius Iaſo. in præl. rub. de acqui. poſſ. & in d. §. ſacrã. col. ix. & ſeq. vbi meliorẽ rõnẽ ſe aſſignare dicit, quia contrariorũ contraria eſt rõ. nã in ꝑdicto ſtatuto ꝙ ſoror non ſuccedat fratri, militat fauor agnationis, ut in linea maſculina conſeruẽtur bona & familiarũ ſalua ſit dignitas: q̃ rõ ceſſat in caſu cõtrario, ſi. n. frater ſuccedat ſorori, potius militat fauor agnationis ꝑ diuitias augumẽtandæ, alias qñ non eſſet diuerſa ratio, ſicut vnus ex correlatiuis excluditur, ita alias intelligeret̃ exeluſus §. filiũ. in auct. quib. mod. natu. effi. ſui. & in correlatiuis qđ ſtatuit̃ in uno, intelligit̃ ſtatutũ & in alio. l. fi. C. de indict. uidu. tol. Soci. tñ in rub. de acqui. poſſ. ſequit̃ cõcluſionẽ prædictã ubi rõ conſeruãdæ agnationis a ſtatuto cõſiderata eſſet, ut quia excluderet ꝑꝑ exiſtẽtiã alicuius agnati: ſecus ſi ſtatutũ ſimpliciter excluderet ſororẽ a ſucceſſione fratris, ut ꝑ eũ. Sed nõ eſſet recedẽdũ a deciſione Bald. q̃ cõis eſt & indiſtincte tenet̃, ut diximus: q̃a rõ cõſeruãdæ agnationis in tali ſtatuto cõſiderata cẽſet̃, & pro expræſſa habetur, ſecundum communes doctorum concluſiones, ut late ꝑ Moder. Aſtẽ. in tract. excluſ. fœmi. ſtan. agna. in iij. articu. principali. & Deci. in cõſi. ccc-xxxiij. colum. iij.
21 Et tandẽ ſcias † hanc regulam non procedere fauore dotis: ut poſt alios ſcribit Bald. Nouel. in tracta. de dote in xiij. ſpeciali vij. par. princi.

SVMMARIVM.

1 *Verba ſine facto noſtro, generaliter accipiuntur, etiam pro non facto.*
2 *Verbum, noſtrum, quomodo accipiatur. Et nu. 20.*
3 *Ius quæſitum in contractu, ſine facto noſtro etiam ex cauſa dotis non poteſt alienari. Et deciduntur nouem quæſtiones*

per hanc regulam ſecundum numerum ſignatum.

13 *Ius quæſitum reuocabiliter tãtum ſine facto noſtro poteſt auferri. Et ponuntur aliæ quinque limitatio. numero. 15. 16. 17. 18. 19.*

14 *Dos ſtipulata per notariũ genero vnius fratris tranſigentis cum altero fratre, nõ poteſt reuocari per aliam tranſactionem ſine facto generi.*

20 *Verbum commune an improprie & ſicte meum dicantur.*

21 *Aqua fluminis labentis inter duas ciuitates quomodo ad eas pertineat.*

L. XI. Pomponius.

ID quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.

Summitur iſta regula ex §. ſi quis ita l. quodcunque ff. de verbor. oblig. & ex §. ante oĩa l. ſi unus ff. de pact. ac l. ſi. eo. tit. & §. fi. l. cũ maritus, vbi tex. pulcherrimus ff. de iure dot. cum ſimilib. facit vulg. regula l. in re. C. manda. ꝙ in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter, ideo nimirum ſi abſque facto ſuo ab eo tolli non poteſt.
2 Quæ quidem† uerba ſine facto noſtro generaliter accipiuntur tam pro actu meri & naturalis facti iuxta l. tra ditionibus. C. de pact. quam pro ſimplici uoluntatę. quamque etiã ꝓ negligentia, & ſic non facto, quia appellatione facti uenit nõ factum §. ſi qua vxor inſtit. de nup. ſecundum Deci. hic de quo ex text. in famigerato §. cato. vbi ſtipulatio uel non fieri, ſecundum oẽs factum cõtinet. Ruinus tñ ibi in ij. lectu. in j. col. id uerum eẽ ſcribit large & improprie, non ãt pro prie. per tex. l. quotiens. ff. de ſer. titu. general. ſeruitutis, inquit, non ea natura eſt, ut aliquid faciat quis, ueluti ut uiridaria tollat, aut in ſuo pingat, ſed ut aliquid patiatur, aut nõ faciat aliquid. Hanc opi. ꝙ largo mõ & improprie appellatione facti ueniant nõ factũ, tenuerunt Alber. de Roſa. Pet. de Ancha. Aret. & plures alij Moder. in d. §. cato. Alci. ibidẽ diſtinguit aliquos caſus: ut per eũ. Et licet† meũ 2 & mihi debitum inter ſe defferant l. videamus §. ſi actionẽ ff. de uſur. not. Deci. in princip. l. cũ fundus ff. ſi cer. peta. tñ hæc regula de meo loquens, habet locum ẽt in mihi debito ꝑ eaſdem rationes, ut uolunt cõiter doct. infra allega. Procedit ẽt præſens regula quãuis ius ſpe tantum quæſitũ fuiſſet, ex cõtractu, quia ſine facto noſtro tolli non poſſet. Bal. in l. ſi cõſtãte col. fi. C. de donatio. ante nup. Are. conſi. lxxiiij. diligenter, in tertio dubio. & Deci. conſi. cvij. col. fi. Rurſus procedit in utili tantum dominio, ut ſine cauſa auferri alicui non poſſit, quemadmodum nec plenum. Bal. in l. ij. C. de fun. patrimo. lib. xj. Iaſ. in l. ſi conſtante colum. xiiij. uerſicu. ſecũdo in contrarium. ff. ſolut. matrimo.
3 Ex quibus infertur, ꝙ† licet bona alienari prohibita, quia teſtator uoluit perpetuo remanere debere in agnatione, alienari poſſint ex cauſa dotis per deſcendentes: iuxta auctẽ. res quæ. C. communia delega. tamen quando alienatio prohibita eſſet ex ɔ̃tractu inter uiuos, taliter ꝙ impediretẽ dñij trãſlatio, tũc qa ex facto nr̃o & ex contractu ius quæſitũ eſt, nõ poſſunt alienari etiam ex cauſa dotis: ut per Iaſon. in dicta auctent. res quæ. columna vij. ſeu viij. & antepenult. facit quòd in habente expreſſam hypothecam anteriorem non conſideratur. cauſa uel fauor dotis, iuxta gloſſ. in l. aſſiduis. C. qui potio. & no. in l. j. ff. ſoluto matri. Hinc eſt, quòd
4 †ubi ex facto notarij, uel iudicis, uel teſtis, eſt alicui ius q̃ſitũ, non eſt in fa

cultate eorũ aliquid dicere vel facere
per quod tale ius tolleratur;vt ꝑ Ale
xan.in l.ſciẽdum.col.vij.de verb. ob.
& Mod.Pap.in l.i.col.vij.ff.ſi cer. pe.
5 Item per hanc regulam infertur, † ꝙ
hæreticus condemnatus inde recõci-
liatus,non recuperat ius patronatus
nec bona,etiã loquendo de reſtitutio
ne generali:quicquid dixerit Imo.ſi-
ue enim ab hoĩe,vt inquit Abb.ſiue a
iure facta ſit confiſcatio, ſtatim perdi
tur dominiũ.quod nõ recuperatur ꝑ
pœnitentiã.tex.eſt in c.vergentis. de
hæreti.qui cauillari nõ poteſt.ſecun-
dum Fely.ibi in ij.col.etiam ſi fiſcus
nondum apprehendiſſet, quia ius ſibi
quæſitũ ſine facto ſuo auferri nequit,
per iſtam regulã adducit etiam Fely.
not.dictũ Ioã. And.in titu.de inſtru.
edic.in.§.nunc aliqua.ꝙ ſi ea lege ti-
bi fundũ donaui, vt poſt certũ tẽpus
ſit eccleſiæ,in præiudicium ipſius ec-
cleſiæ tale pactum remittere tibi ne-
queo.faciunt quæ diximus in l.ea ſo-
6 la.ad fin.infra eo.tit. Ad idẽ † deci-
ſio Ange. in l.petens . colũ.iiij.C. de
pact.:ſi poſt abſolutũ inſtrumẽtum iu
beant partes inſtrumẽtũ ipſum cãcel
lari,ſoluẽda erit nihilominus gabella
ꝑ l.noſtrã. vt etiam tenuerunt.Guil.
de Cun.Bald.& alij ibidẽ relati. Et
7 pariter † ſi duo facientes pacem obli
gant ſe ad eã non frangeñ. ſub pœna
cẽtum ducatorũ eccleſiæ applicanda,
& ſe offendãt,inde recõcilientur. hoc
nõ nocet eccleſiæ per hãc regulã: ita
Bald.& Paulus de Caſt.in l.inſulã. in
§.fi.ff.ſoluto matrimonio has deciſio
nes ſequitur . Felyn. in.d.c.vrgentis.
8 Hinc etiã eſt,ꝙ † ſi cõuentum fue
rit inter nos vt penes me remanerent
inſtrumenta cõia,contigeritq;. fiſcũ
tibi ſuccedere,ĩſtrumẽta auferri mihi
nõ debẽt,eo ꝙ fiſcus dignior ſit quia
fiſcus vtitur iure priuati.l.fiſcus.ff.de
iure fiſ.& quia ex perſona ſucceſſoris
conditio obligationis mutari nõ de-
bet l.ij.§.ex his.ff.de verb.obli. ſecus
qñ abſq; facto meo, ac conuentione,
res fuiſſet apud alterum rõne dignita
tis vel antiquitatis,quia tunc ceſſante
qualitate perſonę ceſſat priuilegium.
arg.l.titia.§.vſuras.ff. de leg.ij.vt per
Salic.& Alexã.& alios ĩ l. procurator
C.de eden. Itẽ ſi ille qui dignior erat
cõditionẽ mutet & vilior efficiatũ, ab
eo poſſunt ĩſtrumẽta auferri: arg.l.cũ
quis.in prin.ff.de ſolu. ita Bar.in d.l.
procurator.Quę cõcluſio ſecundum
Dec.ibi ꝓcedere videtur qñ ſimplici-
ter ꝓpter dignitatẽ inſtrumẽta depo
ſita fuiſſent:ſecus vbi ex cõuentione
ita factum foret,per ea quę ſupra di-
cta ſunt,quia ius ex cõuentione quęſi
tum ab eo nõ poteſt auferri,per regu
lã.l.noſtrę,quia etiã ꝓpter turpitudi
nẽ vitę iure ſuo quẽpiã priuari nõ cõ
uenit. argu. not. per Ang. in.§.ſed &
aliud.in auct.quibus mod. naturales
effic.leg.dum loquitur de meretrice,
quę turpitudine eius nõ obſtante cõ
iunctis ſuis ſuccedit. Impertinens
9 nõ eſt alia not.quæſtio † dñi in terra
ſua tertias habẽt vẽditionũ, vnus ho-
minum ſuorum prædium vendidit,&
tradidit,in craſtinum cõtrahẽtes caſ-
ſari & cancellari dicti cõtractus inſtru
mentũ iubent,notario ſic faciente de
cõſenſu partium,an dñs poſſit petere
tertiã vẽditionẽ? Iac. de ſancto Geor.
in tract.de Rhoidis. col.xj.ver. addo
aliã qõnẽ cõcludit,ꝙ ſic:quia dicti cõ
trahẽtes nõ potuerunt annullare nec
cancellari facere dictum inſtrumentũ
in præiudiciũ dñi,cui fuerat ius quæ-
ſitum,ſicq; ſine facto ſuo ius ſuũ ſibi
tollere,adducit etiã deciſionẽ Ange.
& Imol.in l.acta.ff.de re iu. dicẽtium
ſtante ſtatuto,ꝙ de oĩ cõtractu ſolui
debeat gabella:fueritq;cõtractus cele
bratus & publicatus coram teſtibus
poſtmodũ partes iubeant notario, ve
inſtrumẽtũ ceſſat totũ cõtractũ talis
cancellatio nõ præiudicabit fiſco cui

ſoluenda eſt gabella,facit tex.§.adeo l.iuriſgentiũ ff.de pac. Itē per hanc
10 regulā †apparet non cogi quēpiā in foro fori ad remitten. iniuriā ſibi factā: ut per Felyn.limitantē in rub.de treu.& pac. & ſummā Ang.in uerb.
11 iniuria.§.ſexto. Itē ꝙ †princeps nō pōt pœnā remittere parti quæſitam. gl.in l.venia.C.de in ius uoc. de quo ibi late per Deci.& Mod.Pap. Hinc
12 ēt eſt,ꝙ † licet pactio in fauorē tertij facta in donatiōe inter aliquos celebrata de conſeñſu donatoris & donatarij reuocari poſſit: ut per Bart. in l.qui Romę.in §.flauius ff. de uerbo.obli.tñ.qñ ultra pactum a donatore factum,notarius ſtipulatus eſt, uiceq; illius tertij recepit, ēt uolētibus donatore & donatario tale ius tertio quæſitum reuocari non pōt,per regulā noſtrā,ita ſingulariter Bald.in l.cũ a ſocero.in fin.C.de iure dot.quia cũ ex eius ꝓuiſione ſeu per miniſtrum ſuum,ius ſibi quæſitum ſit:nō poteſt ſine facto ſuo tolli.ſequitur & ex tollit .Areti.in conſi.lxxiiij.in tertio dubio.confirmans pluribus elegantiſſimis medijs , legibuſq; , & deciſionibus , ut ibi per eum , & per eundem in conſi.xlj.col.ij.& conſil.liij. col.j. Corn.in conſi.lxviij.lib.iij.Deci.cōſi.lviij.cvij.col.fin. & conſi.ccxxxix. col.iij.& iiij.Iaſo.in l.quæ dotis.col. vj.& vij.ff.ſol.mat.& in.d.§. flauius. col.viij.& ix.vbi deciſionē Bar.communē dicit & tenēdā, quicquid dicat Pau.de Ca.ea tñ limitando trib.mo-
13 dis,ut ibi per eũ,qui ſubiũgit† legē ñrām procedeř qñ plene & irreuocabiliter ius quæſitũ eſt,ſecus ſi reuocabiliter ut in deciſiōne Bart. præal.& probatur in d.§.flauius iuncta l.iij.ff. de ſer.expor.cum not.per Bart.& latius proſequit̃ Barb.in conſi.vij.col. ij.lib.iiij.facit ꝙ limitando legem noſtrā.ſcribit Pau.de Caſt.ad fi.l.ſi ego ff.de neg.geſt. Ex prædictis inferebat alias conſulēdo genitor meus ad deciſionē not.quæſtionis, & fuit cōſiliũ per celeberrimos doct.approba-
14 tũ , †Titius & Seius fratres inita inter eos quadā tranſactione inter cætera conuenerunt,ꝙ Titius domũ regeret de bonis cōībus,pro libito diſponeret,ipſi Seio vxoriq; ſuæ alimenta præſtaret,& Sēpronio Seij genero ꝓ dote Proculæ Seij filiæ & Sempronij vxoris centũ florenos aureos perſolueret,notario pro dictis iugalibus ſtipulāte interueniēte iuro de obſeruādo promiſſa & conuēta. Poſt modũ dicti fratres ad aliā deuenerunt tranſactionē a prima recedentes abſq; cōſenſu prædictorũ iugaliũ,qui & ipſorũ quilibet ꝓut ad eos ſpectabat,iuxta tenorē ac mentē ꝑdictæ primæ trāſactionis ipſos flor.cētũ auri petebat opponebatur de receſſu a prima tranſactione & reuocatā fuiſſe ipſam conuentionē,nec cām fuiſſe ſecutā.quærebatur quid iuris: & utrũ conuētus abſoluendus uel condemnandus eēt. Prima facie uidebatur fore reſpon.in fauorē conuenti. potuiſſe vȝ reuocari prædictā conuentionē ꝑ fratres q̃ tranſegeraut,per ea quę de fundo eccleſiæ abſenti in certũ caſum & euētũ donato,ſcribunt Bar.& alij in præallegato.§.flauius.Secundo quia promiſſio prædictis iugalibus facta,uidetur fuiſſe cum cā,ſeu modo uel cōditione,aut qualitate,vȝ,ſi titius nō cōtrauenerit de iure,uel de facto : unde ipſo contraueniente diſſolui debet ꝓmiſſio,ſiue ex capite cāæ non ſecutæ promiſſio ipſa de ſoluēdo dotem Sēpronio & ꝓculæ iugalibus ligare nō debet l.ſi donaturus,& l.fi.ac toto. titu.ff.de condi.ob cauſam. Iſtudque importare uidentur uerba illa conuētionis & inſtrumenti,adimpletis his, de quibus in trāſactione,ſeu illa quibus mediantibus uel mediantibus inſraſcriptis &c. Sed cōuēta nō fuerũt

obſeruata nec adimpleta, quinimmo a conuentione receſſum, neque adminiſtratio bonorum communium penes titium, iuxta conuenta, remã‑ſit. videtur ꝙ ad obſeruantiam promiſſorum ſicque ad ſoluen. dotem, de quà ſupra ipſe minime teneatur. Oppoſitum, ut dixi, conſuluit genitor meus uir ſolidę doctrinæ: motus quia ius ex facto tuo mihi quæſitum tolli non p̄t, nec a me auferri ſine conſenſu meo, per hanc regulam noſtrã etiam quod ſpe tantum, uel conditionaliter quæſitum eſſet. l. ſi conſtã te. in uerſi. exceptis, ubi Bald. not. C. de dona. ante nupt. §. fi. l. cum maritus. præalleg. cum no. per Bal. in d. l. cũ a ſocero. ac alijs in ſuperioribus adductis. Sed in quæſtione ꝓpoſita miniſterio notarij publici, qui ꝓ iugalibus abſentibus ſtipulatus eſt, acquiſita fuit illis actio, & ius etiam ſine ceſſione ipſius notarij. l. ij. ubi Bart. not. ff. rem pub. ſal. fo. Bal. in l. non aliter. ff. de adopt. Alex. in l. ſtipulatio. in §. ſi ſtipuler. ff. de uer. ob. ergo ſine conſenſu ipſorũ iugalium tolli auferriue ab eis non potuit, ꝑ regulam noſtram. Confirmat, quia ubicũq; utilitas mea coniũcta eſt cũ utilitate alterius, licet inquantũ utilitatem meã concernit renũciare poſſim, ſecus tamen eſt quo ad illum tertiũ. l. j. C. de commu. rerum alie. notant Bar. & alij, in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pac. & Paul. de Caſtr. in conſ. xvij. colum. iij. in antiquis. Bal. in l. petendæ. C. de temp. in integ. reſtitu. pet. dum ait, ꝙ quando iudex reo dilationem aſſignauit, nõ poteſt reus in præiudicium actoris ipſi dilationi renunciare: quia ius ſibi quæſitum eſt, non ſolum ex facto rei, ſed etiam ex facto iudicis, ſimiliter in q̃ſtiõe propoſita, ſempronio ius quæſitum erat non ſolum ex facto titij, & ſeij tranſigentium, ſed etiam ex facto proprio, hoc eſt ex ſtipulatione notarij, iuxta ſuperius allegata. Confirmabat etiam, quia ubi tertio ex cõtractu nominato ius quæritur, reuocationi locus non eſt ſine facto & uoluntate ipſius tertij. Imol. & alij, in d. §. flauius. omnes ſcribentes. in §. quoniam. l. certi conditio. ff. ſi certũ peta. & hodie omnes contractus, de quibus inſtrumenta conficiunt, propter ſtipulationem quam in ipſis inſtrumentis notarij apponere ſolent, nominati ſunt. Bart. in l. ſi ut propo nis. ad fi. C. de condi. ob cau. & in l. ſi creditores. colum. vj. C. de pigno. & per omnes in rub. ff. de uerb. obliga. Vnde cum in prædicto caſu confectum fuiſſet inſtrumentum, et in eo appoſita ſtipulatio, contractus erat nominatusq́, et ius irreuocabiliter q́ſitum tertio abſenti, ex quo conſequens erat, reuocari non potuiſſe in præiudicium dictorum iugalium, maxime propter iuramentum ob quod pœnitentiæ locus non eſt, ut per gl. et Alexan. in l. ſi pecuniam. in prin. ff. de condi. ob cauſam. Non obſtant alleg. in oppoſitum. nam deciſio Barto. in §. flauius. ut uolunt doctor. ibi alijque ſupra allega. non procedit, ubi pro eccleſia aliquis ſtipulatus fuiſſet, et ſic irreuocabiliter ius ſibi acquiſitum fuiſſet, prout fuit in propoſito noſtro, aut quando contractus nominatus, aut iuratus eſt quibus caſibus, ut diximus non eſt pœnitentiæ locus. Nec etiam obſtat quod dicebatur ſaltem ex capite cauſæ nõ ſecutæ poſſe titium contrauenire ipſi contractui: quia reſpondebatur ſtetiſſe per ipſum titium ꝙ conuenerat cum ſeio abſentibus dictis iugalibus, ꝙ non obſeruaretur cõtractus, iure uero cauetur ꝙ ubicunque ſtat per aliquem quominus conditio, ſeu cauſa impleatur, perinde eſſe, ac ſi impleta foret in illius præiudicium. l.

cauſa impleatur,perinde eſſe ac ſi impleta foret in illius p̄iudiciū.l.labeo. ſcribit.ff.de cōtrah.emp.ponit Alex. in l.dedi.ff.de condi.ob cau.& in cō. xlix.in prin.ij.uolu. dicens differre an quis contrauenire velit ex capite pœnitētiæ,an vero ex capite cāæ nō ſecutæ, qa ſecūdo caſu ſemꝑ mora requiriť,vel culpa eius cui aliq̄d dari fieriue debebat, ſubiūgens ēt, q̄d in ꝯ̄ctibus noīatis cōditio ob cām locū nō hēt l.ea cōditione.C.de reſc.uēd. Vnde cū dictus ꝯ̄ctus ꝑ ſtipulationē notarij ſit noīatus,& iugales p̄dicti nō fuerint in culpa aliqua,vel cōtrauētione,cēſeaturq; miniſterio notarij ꝯxiſſe,& titius cū fuerit, cur ſeius nō obſeruauerit cōtractū,ex quo ipſe p ſecundā trāſactionē receſſit a prima.Dicendū eſt quo ad ipſos iugales perinde hēri debere , ac ſi oīa adimpleta obſeruataq; fuiſſent , eiſdēq; oīa adimpleri obſeruariq; debere.c.cū nō ſtat.de reg.iur.in vj. l.iure ciuili.ff.de cōd.& demō.& l.ſicut. C.de act.& obl.alias fuiſſet in p̄tāte & facultate ipſorū fratrū trāſigentiū facere,ne tenerenť dictis iugalibus ad ꝓmiſſa,q̄d abſonū eſſet l.hæc vēditio.in prin.ff.de cōtrah.emp.l.ſi quis rē.& l.ne in p̄tāte.ff.de arbi. tradit Alex.in cō.xlj.inſpectis. circa fi. lib.ij.facit q̄d ſcribit ad ꝓpoſitū Salic.in d.l.ſi donaturus.in §.j. confirmať dicta opinio,quia ſufficit implementū ſemel ſecutū fuiſſe, licet poſt modū non duret l.fi.C.de inſtitu.& & ſubſt.ſub cōdi.fac.corn.in l.ſi q̄s heredem illo. eo. titu.Alexan.conſil. cij.uolumi. primo . ſed in propoſita ſpecie,titio perfecte, fuerat adimpletū,quia ſeius frater illius in trāſactione in ipſum pleno iure tranſtulerat omnia iura,& bona de quibus agebatur.cōſtituendo ſe illa tenere & poſſidere nomine eiuſdem titij acceptantis . erat itaque perfecte adimpletum , ita ut de cætero agi nō poſſit uigore prædictæ tranſactionis maxime obſtāte conſtituto, iuxta gl. & no.per doct.in l.ab emptore.ff.de pactis . unde cum implementū ſecutū fuiſſet,neque plus fieri potuiſſet quā in eum trāſferri bona ipſa cum conſtituto ,non refert ſi poſtmodū ceſſet implementum, & dictorum bonorum adminiſtratio , maxime facto , cauſaque ipſius Titij,ut dictum fuit, ex quo non perſeuerauit in adminiſtratione , & regimine dictæ domus voluntate propria. Et uerba illa mediantibus infraſcriptis, conditionem faciunt ad capitulū adminiſtrationis & trāſlationis bonorū in ipſum Titium,ſcilicet quod haberet idem Titius bona mediante ſolutione dotis, & alijs prædictis,non autem faciunt promiſſionem dotis conditionalem reſpectu , fugalium prædictorum . capitula enim diuerſa ſunt , ideo de uno ad aliud non infertur , ut per Alexandr. & alios , in l. cum proponas.C. de pactis . Nec appoſita uerba ea fuerunt ad commodum Titij, ſed ad utilitatem Seij , unde Titius ex eis ſe iuuare nequit , cum magis in odium ſuum quam aliter adiecta cenſeantur . Concludebat itaque genitor meus in conſilio ſuo iudicari debere in fauorem iugalium contra Titiū conuentum, maxime ne iugales ſe deceptos & deluſos reperirent in dote promiſſa , cuius cauſa ſemper & ubique præcipua eſt. l.prima.ff.ſolu.matrimo. Et quamuis hic ſermo longior fuerit, quam putaueram , e re tamen uiſum fuit referre : tum quia ſubtilis, tum etiam quia p̄cipue quæſtio ipſa per hanc noſtram regulam deciditur.

15 ſecundo limitatur hæc regula † nō procedere ex cauſa, quia princeps & reſpub.rem meam auferre mihi poſſunt.l. item ſi uerberatum. §. j. cum

ibi not.per Bart.ff.de rei uend. l.lu-
cius ff.de euict. Intellige ſoluto pre
tio,ſm Dec.per l.ſerui.C.quibus ex
cau.ſerui pro præmio lib. accip. & l.
venditor.§.ſi conſtat.ff. com. prædi.
de quibus vide Fel.in c.oēs leges.co
lū.pe.& fi.in j.diſt.decre.& in c.quæ
in eccleſ.col.ix.de conſti. vbi ēt late
Dec.& curt.in trac.de conſue. ſuper
c.fi.co.lxxj.& ſeq. Dec.in c.ad audiē
tiā.col.ij.de reſcr.& quæ ſcripſi in ꝓ
he.florū.char.vj. Et ēt ſine pretio iu
ſta cā intercedente in auferendo. ꝑ
id quod habet̃ in toto tit. de bo. dā.
ſm Barb.in præal.conſi.vij.col.ij.ſed
non eſt tunc ſine facto noſtro,immo
ob culpam & ſcelus delinquentis,ut
etiā per Dec.in d.c. quæ in eccleſia-
rum.col.viij.ver.& adde. ubi duplici
ter reſtringit, quod de pretij reſtitu
tione dictum eſt. Tertio limitatur
ex dictis Fely.in præal.rubr.de treu.
& pace.col.ij.dū† ponit principem
16 ex cauſa poſſe cogere partes ad com
promittē. Non obſt. ꝙ princeps ali-
cui dominiū rei ſuæ auferre nō poſ-
ſit,& cogendo ad compromiſſum in
gerit periculum amiſſionis rei, pro-
pter futuram arbitri ſententiam cui
omnino ſtari oportet.l.diem. §. ſta-
ri.ff.de arbitr.quia reſpon. poſt alios
ꝙ maior iſtius argumenti procedit
quando princeps aufert alicui certi-
tudinarie dominium rei, ſed quando
occaſionaliter,ſecus,ut quando com
pellit ad compromitten. quia licet
poſſibile ſit, ꝙ arbiter ius partis au-
ferat,non eſt tamen certum, & pote
rit eſſe ꝙ non auferret.de quo etiam
per eundem Dec. in d. c. quæ in ec-
cleſiarum col.x.uerſicu.tertius caſus
quamuis etiam dici poſſit hanc limi
tationem ſub prima comprehendi,
quia ex cauſa tantum iſtud fit, ut qñ
partes diu litigaſſent, uel alio reſpe-
ctu,ut ibi per Deci.aliter hanc regu-
17 lam limitantem †in uer. quartus ca-
ſus,ubi,uidelicet, agitur de modico
18 præiudicio,& ubi†dominium quæſi
tum eſſet de iure ciuili, præſcriptio-
ne, uel ſententia. Sexto poteſt li-
19 mitari†iſte tex. quando uerteretur,
bonum publicum, per l. conuentio-
num.ff.de pac.ideo principes & ciui
tates propter pacem ineundam iniu
rias & damna ſubditorum remittere
poſſunt.c.in noſtra.de iniur.ſecundū
cōiter doctor.ut per Iaſ. & alios, in
d.l.conuentionū. Alex.cōſ.cxc.inci.
mature.col.j.li.iij. Dec. loco præall.
ubi dicunt,ꝙ licet ꝑſonis particula-
ribus tolli nō poſſit qđ ſuū eſt; per
uiā tamē ſtatuti uel l.generalis, tolli
poteſt ēt ſine pretij reſtitutione. Sed
limitatio iſta in effectu ſub ꝓced. cō
prehēdit̃, ꝙ ex cā ius meū a me au-
ferri pōt. Gl.hic plures oppo. for-
mat & no. ſoluit, reputaturq; multū
20 not.circa princ.dū uult† noſtrū pro
prie dici qđ inſolidū noſtrū eſt, cōe
aūt dici meū improprie & ficte. Pro
defenſione gl.ↄtra Are. Dec. hic late
inſiſtit,ē materia.§.labeo.l. ſerui ele
ctione.ff.de le.j.ubi poſt alios latiſſi
me ſcribit Ruin.defendēs opin. Are.
cōis receptiorq; ſnīa eſt cū gl. nrā,
ut ꝑ ſcrib.ibidē Pau.de ca.in cō.ccc-
xliij.in hoc paſſu in antiq.dicit, hāc
gl.ꝓcedere quo ad diſpōnē totius,
non autem quo ad diſpoſitionem
partis meę, quia quod commune eſt
quo ad partem meam,ſeu diſpoſitio
nem partis meæ, proprie meum dici
tur, & ēſt rationabilis opinio, Iaſo-
nique placet in dicto §. Labeo.colū.
fina. in princip.quicquid ibi ſenſerit
Barto. Et propterea res quæ commu
nis eſt quo ad partem, & portionem
mihi ſpectantem, poteſt, reſpectu il-
lius partis pro indiuiſo alienari. l.fal-
ſo. C. de communium rerum alien.
Pro indiuiſo uēdicari & euinci. l.pri
ma.ff.de euict. Pro indiuiſoque poſ
ſideri,ut per curtium Seniorē in cō-

ſil.lxxvij.colum.fi. Deci.conſi.clxxix.col.ij.et cõſi.cclij.col.j.et Alexã. conſi.lxxxix.circa fin.li.vij. ubi poſſidentium prõ indiuiſo quemlibet, inquit, partem ſuam poſſidere, quæ iuris intellectu percipitur, licet oculo corporali non diſcernatur, agique poſſe actione reali ad talem partem ſcribit. Non prætermittam etiam pulchram deciſionem. Bald. in conſi.
21 lvij.libro.iij. dum †accedens ad determinationem occurrentis dubij, de flumine labente inter duas ciuitates quomodo et qualiter ad eas pertineat, et aquam communem pro indi uiſo eſſe? reſpondet propter continuum aquę motum. et eius permutationem, ſed alueum communem, eſſe pro diuiſo tanquam locum confinautem inter duas ciuitates ad ſimilitudinem lapidis exiſtentis in cõfinio et inſulæ in flumine natæ, unde quælibet ciuitas uti poteſt aqua pro parte ſua ædificando in ſolo ipſius uniuerſitatis, totam uero aquã uſurpare non poteſt. quia cum ſit communis, eſt dumtaxat proprie ſua pro parte ſibi ſpectante per prædicta.

SVMMARIVM.

1 *In legatis an procedat hæc regula, & nu.2.6.*
3 *Inſtitutio hæredis facta in fundo trahitur ad omnia bona.*
4 *Teſtamentum quid ſit.*
5 *Lex proſequitur uoluntatem hominum ſicut uenator leporem. Et remiſſiue ponit plures fauores ultimarũ uoluntatũ.*
7 *In teſtamentis ſit plenior interpratatio, quam in contractibus, & quando ualeat argum.*
8 *Relicta in teſtamentis quòd paratam habeant executionem.*
L. *minor annis xxv. cui fideicom. ff. de miuo.ornatur.*
9 *Idem in confeſſione facta in iudicio.*
10 *Quid de conuentionibus coram iudice factis. Et de ſtatuto ita diſponente.*
11 *Legato uino, & in contractum deductos uaſa modici ualoris ueniunt.*
12 *Anguſtia temporis in teſtamentis, & contractibus quando reijciuntur.*
13 *Tributa in legato, & contractu quid debet ſolui.*
14 *Hoſtium res an poſſint legari, uel in contractum deduci.*
15 *Reſcripta, conceſſiones principum, quã interpratationem patiantur.*

L. XII. Paulus.

In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretamur.

1 PROCEDIT † hæc regula, ſecundum gl. hic, etiam in legatis quæ ab vltima uoluntate dependet. ita cõſuluit Anto. de But. in conſi. xxx. colum. iii. intelligens regulam iſtam generaliter, quod latior fieri debeat interpratatio in vltima voluntate, & in legato ab ea dependente. idem vult Corne. in au&enti. ex cauſa. colum.vij. C. de liber. præter. quod ẽt in legatis fieri debeat larga interpratatio, dicẽs doctor. iſtud communiter tenere. Sed ꝙ ĩmo in legatis ſtricta fieri debeat interꝑtatio ꝓbari
2 vr̃ in l. nũmis. ff. de le. iij. vbi † legatis nũmis. exiguiores deberi dicit. probatur etiam in l. apud Iulia. in §. ſcio ex facto. ff. de lega. j. in § fina. l. nam quod liquide. ff. de penu. lega. & in l. ſi ita ſit aſcriptum. in fi. de lega. j. vbi glo. Alex. Are. Iaſ. & alij communiter ita tenent, prout facit etiã Bar. in l. cum auus. ad fin. ff. de condi. & demonſtrat. propterea Deci. hic tenet hanc regulam non poſſe nec debere intelligi in legatis. Et mouentur præfati ſcribentes præcipue ea ratione, quia teſtator cenſetur hæredem

ſuum minus grauare quã ſit poſsibile.l.unum ex familia. in. §. ſi rem.ff. de lega.ij.aſſentit bis etiam Rom.in l.plures.ff.de dam.infec. dum ait,legata non eſſe amplianda, ſed reſtringenda,& in ſing.521. quæro quid ſi, cum alijs quæ adduximus in l.in obſcuris ſupra eo.Et ad hunc text. noſtrum reſpon.Dec.poſt Bar.intelligi debere reſpectu inſtitutionis conſeruandæ quæ caput eſt teſtamenti. §. ante hæredis inſtitutionem. inſtit.de leg.ideo fauorabilior eſt interprætatio teſtamenti reſpectu inſtitutionis, quã reſpectu legatorum, ita etiã Gozad. Bono,in conſ.lxxxij. colum.j.Cõfirmo ponderando uerba iſtius legis ibi,in teſtamentis. Item ibi, teſtantium. eo addito qđ teſtamentũ totum conſiſtit in hæredis inſtitutione,ut probatur in l.quæ conditio.ff. de condi.& demon. ubi Soci. notat, & Ruyn.in rub.ff.de leg.j.colum.iij. propterea non uidetur extranea interpretatio per teſtamentum hæredis inſtitutionem intelligere quæ eſt principalior pars,& caput teſtamenti, non autem in legatis quæ ſtricte interpretanda uidentur. iuribus præallegatis. Et exemplificari poteſt, hæc regula in l.ſi ita. ff. de liberis.& poſthum.ut per Bart. in d.l.cũ auus. Item in §.ſi ex fundo l.j.ff. de hære. 5 inſti.†ubi ſi quiſpiam ex fundo hæres inſtitutus fuerit, fundi mentione detracta in omnibus bonis factam inſtitutionem interpretamur,ut teſtamentum inſtituitoque ſubſiſtat, quã materiam late explicant Barb.in conſ.lxxj.lib.iij.Benedi. de Peruſio, in conſil.ix.in tertio dubio. Iaſo. in conſi.lxxij.uolum.iij. & in l.cohæredi.in §.ſi.ff.de vulg. & in l.centurio. col.xiij.vbi Lance.Galiau.lib.x.eod. titu.Itẽ exemplificari poteſt in duobus caſibus poſitis hic per glo. ad ſi. & melius in l.placet.cum l.ſeq. ff. de lib.& poſth. ubi ſi quis inſtituat ſibi hęredem poſthumum naſciturũm,intelligitur non ſolum de primo, ſed de omnibus alijs, & ſic fit plena interpretatio fauore teſtamenti conſeruandi,ut per Fely. in c.ij.col.pen. de treuga,& pace. Sed huiuſcemodi declaratio & intelligentia nõ placet, nec eſt tenenda, cum reſtringat regulam hanc generaliter loquentẽ ad hæredis inſtitutionem,contra vulgatam regulam.l.de pretio.ff. de publi.Et ſi ita intelligeremus & reſtringeremus l.iſtam non in teſtamentis, (ut dicit text.) plenior fieret interpretatio,ſed in parte teſtamenti. reſpectu inſtitutionis.ſ. Facit etiam d. l.cum auus.& l.cum acutiſsimi.C.de fideicommiſ. ubi pro conſeruatione voluntatis defuncti etiam præſumptæ,ac in ſubſtitutionibus lex fingit plus dictum quàm ſcriptum, ſicque plene interpretatur uoluntatem teſtatoris etiam in alijs partibus teſtamenti,quàm ſit in inſtitutione.Et ꝙ iſta pars ſit uerior probat hic tex.recte intelligendo, dum generaliter de teſtamentis loquitur, teſtamentum enim continet, & comprehendit legata, cæteraque omnia in eodẽ ſcripta,ut probatur in l. hæredes palam. in §.j.ff.de teſta.& inſti. de legat. in §.ante hæredis inſtitutionem,ubi dicitur, ꝙ teſtamenta uim capiunt ex inſtitutione hęredis,quæ ob id ueluti caput & fundamentum totius teſtamenti intelligitur, hæredis ergo inſtitutio non eſt totum teſtamentum,alias male diceret imperator ꝙ teſtamentum uim accipit ex inſtitutione hæredis; eſſet enim perinde ac ſi diceret inſtitutionem hæredis, ex inſtitutione uim capere, quod eſſet ineptum & fatuum dicere item cum inſtitutio dicatur caput teſtamenti, datur intelligi alia in eo ſcripta, & contenta eſſe mẽbra teſtamenti, ſeu

de teſtamento. facit etiam l. j. ff. de teſtamen. cum ibi not. Et teſtametum
4 † eſt quoddam incorporale & intellectuale, ſecundum glo. in d. l. j. & uult dicere ſecundum Bal. & Aret. ibi. col. fin. ꝙ teſtamentum non dicitur ipſa ſcriptura teſtamenti, ſed diſpoſitio teſtatoris quæ intelligitur per ipſam ſcripturam. unde duæ tabulæ ſimul ſcriptæ & ſignatæ unum ſunt teſtamentum. l. unum. ff. de teſta. l. j. in. §. ſi quis duobus. in. ij. reſponſo. ff. de bon. poſſ. ſecundum tabu. ex quo infertur ad quæſtionem, de qua ꝑ Areti. loco prællega. Quicquid ergo dixerit hic Deci. & Gozadi. loco præalleg. regulam iſtam generaliter intelligas in teſtamentis, & in ultimis uoluntatibus, ſicque & in legatis in teſtamentis relictis, & in codicillis q̃ largo modo appellatione teſtamenti ueniunt, ſecundum gl. in d. l. j. ff. de teſta. cum not. ibi per Are. in pe. co. ac Iaſ. & alios in rub. ff. de leg. j. ꝙ fieri debeat. uidelicet. plenior interpretatio quàm in contractibus, ut hic ꝑ gl. & eſt tex. clarus, in c. cum dilecti, de don. hocque eſt fauore ultimæ uoluntatis, quo effectũ ſortiatur iuxta mentem defuncti. Vltimæ enim hominis uoluntati leges plurimum fauent. ff. de inoffi. teſta. l. ſi pars. c. fi. de re iud. l. j. ubi doct. not. C. de ſacroſ. eccl. l. in cõditionibus. in princ. ff. de cond. & demon. ubi Soci. poſt Bald.
5 ibi relatum dicit, † ꝙ lex proſequit̃ voluntatem defuncti, ſicuti uenator leporem, plures prærogatiuas & fauores ultimarum uoluntatũ congerit. Iaſ. in l. quę de legato. ff. de leg. j. & plenius Mod. Taurin. ſ. Parpa. olim præceptor meus in l. j. C. de ſacro. eccleſi. nã ut dicitur in l. uel necare. ff. quẽadmo. teſt. ap. expedit hoĩum iudicia exitũ habere, ideo ſtatutũ ꝓ uoluntatis defuncti fauorabile eſſe dicit̃, ut hic ꝑ Dec. Procedit ergo iſta regula fauore vltimæ voluntatis, locumque ſibi uendicat, vt dixi in codicillis, qui largo modo teſtamenti appellatione ueniunt, & ſi-
6 militer † locum habet in legatis quatenus voluntas defuncti concurrit, concurrereue prę ſumitur, prout erat in caſu conſultationis. Anton. de Butr. in conſ. xxx. vbi probat relictũ habitationis filiæ factum in caſum uiduitatis, late debere intelligi; & interpretari tam de prima uiduitate, quàm de alijs ſequentibuſ viduitatibus, propter præſumptam defuncti voluntatem in omni viduitate militantem, ſequitur Fely. in c. ij. col. pe. de treug. & pac. Hinc eſt etiam ꝙ iuriſconſultus in l. iij. ff. de vino tritico oleoque lega. vino, inquit, legato, et amphoras vinum continentes legatas videri, quin credibile eſt mentem teſtatoris eam fuiſſe, vt voluerit vino acceſſioni eſſe amphoras, facit text. pro hac parte. l. titiæ textores. ff. de leg. j. & l. ſeruis vrbanis. ad fi. ff. de leg. iij. Poſſet etiam comprobari ex accumulatis, per Deci. in conſil. cclxxxix. dum congerit caſus, ubi in legatis fit plenior interpretatio propter præſumptam teſtatoris uoluntatem. Dicendum eſt ergo generaliter in teſtamentis & contentis in illis fauore vltimæ voluntatis plenio rem fieri debere interpretationem, pro conſeruatione & executione voluntatis defuncti. In legatis tñ quia teſtator cẽſet̃ minus hæredẽ ſuũ grauare, quã ſit poſſibile, qđ minus eſt legatũ cẽſet̃. d. l. nũmis legatis. ſicq; exiguũ ꝓſtandũ eſt, q̃a voluntas defuncti ꝑſumit̃ fuiſſe talis, ꝙ ſi largior fieret interpretatio offenderet̃ ipſa defuncti voluntas, quã ꝓ lege ſeruari ordinauit lex. §. diſponat in auct. de nupt. vnde videmus ꝙ vbi voluntas teſtatoris ꝓſumit̃ fuiſſe velle plus legare, nõ aũt ad exiguũ ſe referre,

tũc fit larga interpretatio, vt p Dec. in d. regula in obſcuris. & cõ. cclxxxix. Ludo. Goza. in cõ. lx. col. ij. & cõ. lxxxij. col. j. & ij. & p alios ſcriben. in locis p me citatis in d. l. in obſcu-
7 ris. Qđ † aũt plenior fiat interpretatio in teſtis, & vltimis volũtatibus, quã in ꝯtibus duobus modis ꝓbat hic Deci. ſubiũgẽs valere tũ argu. de teſtõ ad ꝯctus, quãdo eadẽ militaret rõ. vide Iaſ. plura cumulantẽ in l. ſeruum filij. in §. eũ qui chirographũ. ff. de legatis primo. & in l. quę de legato. eodem titu. & Deci. in cap. in pſentia. col. xvij. vbi limitat de ꝓb. Et rõnem diuerſitatis dicit poſt alios. Aquen. in l. fi. ff. de cõſti. prin. co. v. Quæ tamẽ cõfundiẽ p generalitatẽ l. noſtræ. & l. in ambiguo. ff. de reb. dub. cum ibi not. per Soci.
8 Et ad id qđ pal. dicũt de † relictis in teſtõ quæ habẽt paratã executionẽ; ſecus in ꝯtractibus & alijs inſtris, q̃ regulariter nõ habẽt executionẽ paratã, tex. eſt ſing. quẽ viua voce a Iaſ. didici dum ſcholaris eius eſſem, in l. minor xxv. annis cui fideic. ff. de minor. ibi, ad initiũ nouæ petitionis redigerat. de quo plura, vide p Paul. de Ca. in cõ. lxxiij. colũ. quarta. & v. in antiquis. eundẽ. & Aret. in. l. ſi pacto quo pœnã. C. de pact. Barba. cõ. xlij. col. pe. lib. j. & cõſ. ibidẽ ſequẽ. Cor. cõ. ccxxxviij. & cclix. vol. iij. Alex. in l. ſi cũ dolũ. in §. eo. autẽ tpe. ff. ſolu. mat. Lanc. Dec. in l. in bonæfidei. co. pe. C. de pac. Bar. in l. j. in iij. not. p illũ tex. C. de cõfeſ. Iaſ. in d. l. quæ de legato. & in l. tale pactũ. in §. qui ꝓuocauit. col. fi. ff. de pac. Matthæ. de Affl. in deciſ. regni. ccclxxxvij. in qui-
9 bus locis hẽt † de cõfeſſione facta in iudicio quæ paratã hẽt executionẽ, vt ſnia. De couẽtionib. corã iudice factis, dubitat ibi Iaſ. ſed in hac pa-
10 tria † inſtra couentionũ initarũ corã illuſtribus Sabaudiæ cãcellario, & ciſmontano pſide, quæ ipſi appunctuaméta vocant, paratã habẽt executionẽ, ita cõſuetudine inductũ eſt, & ipſi ſeruari faciũt. ꝓ quibus facit l. j. ff. de offi. præf. præt. vide ẽt oĩno Dec. in auct. ſi quis in aliquo. in iij. not. C. de eden. Et quãdo ex forma ſtatuti inſtrm hẽt paratã executionẽ, ſi ꝯ inſtrm ſint indicia, executio debet in ſuſpẽſo teneri, donec euacuata fuerint indicia, ut p Barb. in locis pall. ex quibus exornari poſſet d. l. minor. xxv. annis cui fideic. Glo. hic in pluribus reprehendiẽ p Batto.
11 & † primo, dum legato vino vaſa. inquit, deberi, ſecus in venditione: & ſic fieri pleniorẽ interpretationem in teſtamentis, quã in ꝯtibus. nulla .n. eſt in prædictis caſibus differẽtia, quia vaſa parua & modici valoris, veluti amphoræ, ita debenẽ vẽdito uino ficuti legato. l. pe. ff. de trit. vino. lega l. iij. eo. titu. vbi glo. melius & correctius quã hic loquẽs ſic voluit. Ite-
12 rũ dũ glo. ponit † de anguſtijs tpis quæ non vitiant in teſtis, ſecus in ſtipulationibus. hoc falſum eſſe dicit Bar. ſed nõ eſt ita per §. loca. in glo. alle. vide tu Bar. Iaſo. & alios, in d. l. ſi mihi & tibi. in §. j. ff. de le. j. cõiter dicẽtes, ꝙ in ꝯtib. bonæfidei, & in vlti. volũtatib. quæ illis æquiparanẽ anguſtiæ tpis nõ vitiãt, ſed reijciunẽ, ſecus in ꝯtib. ſtricti iuris, vt ibi p eos.
13 Tertio dũ gl. dicit hæredẽ † ſoluere tributa pterita rei legatæ, nõ ſic in vẽditore. Bart. reprobare videẽ, & ꝓ certo vbiq; cõuenit poſſeſſor, qui recupare, tã legatarius ab hrde, quã a vẽditore emptor. l. apud iul. í §. hrs. cũ ibi no. p oẽs ſcrib. ff. de le. j. & ĩ l. impatores. ff. de public. Are. ꝯſ. cv. & Barb. cõ. 84. li. iij. Rurſus dũ glo. di-
14 cit † fundũ hoſtiũ poſſe legari, ſed nõ in ſtipulationẽ deduci. Bart. hic ꝯdicit pp regulã catonianã. Iaſ. reprehẽdit rõnem Bart. & melius diſtinguit

in l.liber homo.ff.de uer.obli.& in l. id quod apud hoſtes.ff.de legat. j.ꝙ res quæ ſemper fuit hoſtium legari non poteſt, nec in ſtipulationē deduci,niſi ſub cōditione ſi de ſierit eſſe hoſtiū;ſecus in re quæ noſtra fuit, ſed ab hoſtibus occupata, quia propter ius poſtliminij,& promitti,& legari poteſt,ſed quia hoc non eſt præſentis ſpeculationis, neque materia noſtra,uide latius per ſcriben. in locis præallegatis.

15 In reſcriptis,&† conceſsionibus principum fieri debere largiſsimam interpretationem glo.hic aſſerit, ſed diſtinguendum eſt, ut per Iaſon. & Aquen.in l.fina.ſupra de conſti.princip. In donationibus clarum eſt ſic fieri debere,c.cum dilecti,ubi per canon.de donatio. Poſtremo nōnulla ſeruientia ad faciendam interpretationem tam in rebus obſcuris, quàm in rebus dubijs;etiam in teſtamētis tradit Brunus Aſten. cumulando deciſiones doct.in uarijs locis ſparſas in quodam ſuo paruo tractatu de rebus,ſeu diſpoſitionibus dubijs.

SVMMARIVM.

1 *An uerbum uidetur denotet fictionem, & quando.& nu.3.*

2 *Verbum, capere, quid ſignificet. & nume.4.*

5 *Deberi non dicitur; quòd perpetua exceptione defendi poteſt.*

6 *Capere non uidetur, qui tantum erogat,quantum accipit.*

7 *Maritus legans dotem alicui, ut uxori ſuæ reſtituatur, falcidia hoc caſu ceßat. L. cum dotem .ff. ad legem falcidiam ornatur.*

8 *Actio intentata permittitur exceptione oppóſita.*

Niſi quo ad ea quæ extrinſecus ueniunt nume.9.

L. XIII. Vlpianus.

NON uidetur cæpiſſe qui per exceptionem remouetur a petitione.

Facit ſecundum Deci. alia regula.l.nihil intereſt.& l.ſi quis obligatione.in §.j.infra eod.immo hæc ſecunda eadem uidebatur,& propterea ſuperflua. Sed diligenter conſiderando multum differre conſpiciuntur;hæc eſt magis generalis, de omni petitione, illa de agente ex ſtipulatione. hæc de eo qui a petitione per oppoſitam exceptionem remouet, illa de eo qui poteſt ſubmoueri, ſicque de potentia ibi, de actu hic tractat,ſubiungitque ibi iuriſconſultus regulam illam ad declarationem uerbi cœpiſſe cuius meminerat in princip.l.† & not.ꝙ iſtud uerbum uidetur,denotat fictionem.l.j.§. deieciſſe uidetur.ff. de ui & ui arma. & Bar. hic nihil aliud ſcribens, & per eundē in l.ſi quis pro emptore. colum. iiij. ff.de uſucap.& in l.ſi unus. in §. pactus ne peteret.colum.pen.ff.de pac. ubi exemplificat regulam iſtius l. dū ait,quemadmodum ille qui habet actionem quæ exceptione eliditur eā habere nō uidetur,ut in regula. l.noſtræ. quæ utitur uerbo uidetur quod eſt fictionis not.ita ille qui habet exceptionem quæ replicatione eliditꝰ, non uidetur eam habere, & conſequenter per fictionem dicit Bartol. Quæ declaratio procederet ſi iuriſcōſultus loqueretur de habente actionem,ut Bart.præſupponit, ſed quemadmodum uerba regulæ demonſtrāt alio modo loquitur, aliaque eſt mēs iuriſconſulti,ideo crederem uerbum uidetur,hoc loco ueritatem denotare,quia pro ueritate, qui remouetur per exceptionem a petitione, nō dicitur

citur capere propterea iuriſconſultus
optime dicit,non videri eum cœpiſſe,
2 quia pro veritate nō cœpit. Et † pro-
prie capere eſt cū effectu & penes ſe
retinere,quicquid ſit de verbo accipe
re:ut ē tex.not.in l.aliud eſt caper. de
3 verborum ſig. Et ꝙ † verbū, videtur,
licet regulariter fictionē denotet poſ
ſit veritatem referre ac denotare,præ
cipue ſecundum ſubiectam materiā,
indubitati iuris eſt, vt per Are. in l.ſi
duo,in vlti.not.ff.de acqui.hære. vbi
ponderat illum tex.probātē verbum,
videri,ſemel in l.poſitum, importare
veritatem & fictionem facta relatio-
nē ad diuerſos caſus, & per eundem
Are.in l.ſciendum, in ſecundo nota.
vbi Aquen.colum.ij.ff.de verb. obli.
Areti.& Aquen. in.l.naturaliter . in j.
not.ff.de acquiren.poſ.Iaſo.in l.cum
quis.colū.ij.C.de iuris & facti ignor.
& in l.qui liberis in §.hæc verba.col.
iiij.ff.de vulga. Cano. in c.j. in vlti.
not. de iudic. Exempla autem & li
mitationes glo. ſecundū Decium nō
videntur cōuenire verbis regulæ no-
ſtræ,quæ etiā.primam acquiſitionem
excludit.dum ait, remouetur a peti-
tione, & in caſibus glo.nō remouetur
a petitione,licet alteri res reſtituenda
veniat.Sed nonne exempla glo.de pe
tentibus conſulto deleta in teſtamen
to, qui exceptione repellūntur:ut di-
cit tex.in l.j.ff.de his quæ in teſtamē.
del.optime cōuenit verbis regulæ no
ſtræ:certe ſic,quia tales cœpiſſe non
videntur, a primaq; excluduntur pe-
titione. Sumi igitur potuit hæc re-
gula ab illa lege & ab infinitis ſimili-
bus. Textum vero hic in verbo, cœ
4 piſſe. † Deci. ad finem meliuſquam
gloſ. exponi dicit.i.inchoaſſe, & pe-
tijſſe: de quo miro, quia abſolutæ &
generaliter loquendo cœpiſſe pro in-
choaſſe capi non ambigitur, iuxta il-
lud poeticum.Dimidium facti,qui be
ne cœpit habet. &.§.cœpiſſe.l.j.ff.de
pollicit.Sed talis expoſitio & ſenſus
tantum hic conuenit quātum magni
ficat ad horas matutinas, ut patet li-
teram intuēti. eſt igitur melius inter
prætari cœpiſſe .i.acquiſiuiſſe,& cum
effectu habuiſſe,ſecundum ſignifica-
tum uerbi capere. iuxta.dicta l.aliud
eſt capere.

Et per hanc regulam infertur ad
5 aliquas not.quæſtiones, ꝙ † illud
deberi non dicitur qđ perpetua ex-
ceptione defendi poteſt. nec dicitur
eſſe in negligentia ille,qui non petijt
debitum, a quo per exceptionem po
terat excludi, quia male ager dicitur
ille cui obſtat exceptio,ut hic ꝑ Dec.
Et conſiderato effectu ultra glo.
plura ſimilia adduci poſſent, in pri-
6 mis ꝙ † capere non uidetur qui tan-
tum erogat,quantum accipit l.ciuita
tibus §.fina.ff. de legat.j.& in regula
non uidetur quiſquam. cum ibi not.
7 per Deci.infra eodem. Et ſi † maritus
alicui dotem legauerit,ut uxori reſti
tuatur ceſſat falcidia ut omiſſa inter-
poſiti capientis perſona inſpectetur l.
cum dotem .ff.ad .l.falcid. hinc dicit
Bald.in l.auia in §.ticio. per illū tex.
ff.de condi.& demon. ꝙ ſi mihi factū
fuerit legatū, ut ad pias cauſas amo-
re dei reſtituam,& primum legatum
& ſecūdum inſpectu fine ad pias cau-
ſas dicitur,ut etiam per Paul.de Ca.
in d.l.cum dotem.dicentem, ꝙ ſi iu-
re legati bona alicui relicta ſint ea le
ge, ut inter Chriſti pauperes diſtri-
buat, etiam per primum legatarium
falcidia detrahi nequit, quia qualitas
pauperum, ad quos tandem debent
peruenire bona inſpicitur, vt conſu-
luit Deci.in conſi.cccccciiij. qui plu-
ra ſimilia congerit in conſil.ccccclix.
vide etiam Petr. de Ancha.in conſil.
clxxij.col.j.Soci.conſil.lxxvij.col.v.
& conſilio ſequenti.& conſil. cxliiij.
col.fina.uolum.j.& conſil.cxv.col.ij.
lib.iiij.Crotum in repe.l.frater a fra-

tre, in iij. limi. xij. q. ff. de condi. inde. & Dec. in auđē. præterea in iij. lim. ultimo. C. unde uir & uxor quæ omnia ſignāda ſunt ad l. cum dotem præal.

Aduertendum eſt ēt ad intelligen
8 tiam iſtius legis,†quæ, ut in ſuperioribus dixi, loquit̄ de actu & reali oppoſitione exceptionis: de potētia uero loquetur in §. j. l. ſi quis obligatione infra eo. ideo neceſſe nō eſt, ꝙ opponatur exceptio, ut a petitione remoueatur agens. alias ſi potentia nō deduceretur ad actū cōdemnaretur conuentus ut hic latius per Deci.

9 Limitātem†poſtremo regulā iſtā reſpectu principalis petitionis, quæ perimitur oppoſita exceptione, ꝓut loquitur ſecus quo ad ea quæ extrinſecus ueniūt quia vr̄ quis peteṙ, licet per exceptionē repellatur l. amplius non peti. ff. rē ratā habe. cū ſimilibus per eū adductis. quæ dicta in ſe uera ſunt, ſed pro limitationibus non conueniunt uerbis noſtræ l. quæ non ꝑpoſuit quæſtionem ſub verbo petere, aut ſub uerbis, actionem habere, ſed ſub uerbo cœpiſſe, quod cum effectu, ut dixi intelligitur.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſum ſimpliciter, præſenti die debetur, ſed cum aliquo temperamento limita. nu. 3. & 4.*

2 *Promiſſio qualibet pura habet tempus in executione ad ſoluendum.*

5 *Breuitas tēporis operatur ne quis in mora conſtituatur. & poſt nu. 8.*

6 *In promiſſionibus tota dies cedit.*

7 *§. decem hodie l. liber homo ff. de uerbo. obligatio. quando habeat locum & poſt nume. 8.*

8 *Tempus, licet breue, interpellat pro homine.*

9 *Tempus certe ætatis requirit interpellationem ad moram.*

10 *Obligatio quando dicatur pura.*

L. cedere die ff. de verb. ſignific. ornatur per totam legem.

11 *Diem cedere, & uenire quid ſit, & quādo dicatur.*

12 *Dies tacita qua ratione loci ſubintelligitur non impedit obligationem naſci ante diem, ſed bene actionem. limita numero 13. 14. 15.*

16 *Creditor ad diem certam an poſſit agere, vt adueniente die ſibi ſoluatur.*

17 *Agens ante diem quando dicatur male agere. & num. 18. 19.*

20 *Ante conditionem neque ceſſit, neque uenit dies, quia nec obligatio, nec actio nata eſt.*

21 *Conditio executioni appoſita non, facit actum conditionalem: Et quando diſpoſitioni vel executioni dicat appoſita, num. 22.*

23 *Conditionis natura eſt actum ſuſpendere. Et quid de modo. nu. 24.*

25 *Promittēs partem vini naſcituri in tali vinea, non obligatur niſi probato, quod vinum natum collectumq́; ſit.*

Quod procedit in qualibet diſpoſitione conditionali num. 28.

26 *Relatiuum adiectum uerbo futuri temporis inducit conditionem.*

27 *Iudex ſub conditione datus non habet iuriſdictionem niſi purificata cōditione.*

29 *Conditio habetur pro cauſa.*

L. XIIII. Pomponius.

IN omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.

Svmitvr hæc regula ex ll. in glo. allegatis & eſt clariſſima quantum ad corticem & ſonum uerborū, ſed in materia difficilis & ſpeculatiua Doct. hanc materiam plene examinant in l. in illa ſtipulatione. in l. interdum in l. eum qui calendis. in §. quotiens & in l. ita ſtipulatus. la grāda. ff. de verb. obli. & in l. j. ff. de con-

di.& demõ.& in ∽.oĩs inſti.de uerb. oblig. ꝙ facile eſſet fimbrias dilatare: ſed quia materia ordinarie in dictis locis traditur, inconueniens uidetur eam huc transplantare: dicam tñ & declarabo nõnulla neceſſaria & nota tatu digna. Diligenter igitur pri-
1 mo no.eſt ꝙ † licet ſimpliciter commiſſum, præſenti die debeatur, & peti poſſit l.liber homo in §.decem hodie.ff.de uerbo.oblig.& dicto §.omnis ſtatim tamen exolui non debet nec exigi poteſt, ſed cum aliquo temperamento & temporis ſpatio, ut hic per glo. Ideo eleganter dixit iuriſcõſultus in l.quod dicimus.ff.de ſolut. ꝙ creditor recepturus pecuniam ſibi debitam uenire non debet cum ſacco paratus dandum eſt enim aliquod ſpacium temporis. Hinc eſt ꝙ licet interpellatio cõſtituat debitorem in mora l.ſi ex legati cauſa.ff. de verb. obli.l.quod te.ſi certum peta. intelligitur tamen ciuiliter nõ ad unguem, ſed cum moderato ſpatio temporis arbitrio iudicis limitando: ut per gl. ſolennem in l.emilius.in uerbo reſtitui.ff.de min.& in l.diuortio.in prin. ff.de neg. geſt. Deci. hic & in d.l.qđ te.col.iij.Iaſ.in d.l.ſi ex legati cauſa. in iiij.nota.& in d.§.decem in d.l.eũ qui in §.quotiens.ff.de uerbo.oblig.
2 Vbi propterea dicit, ꝙ † quælibet promiſſio pura miſerationis gratia, tempus aliquod habet in executione ad ſoluendum, & ubi a iure taxatum nõ reperitur taxãdum eſt a iudice, ad qđ uide Bar.& alios in d.l.qđ dicimus.
Limita prædicta † in præcario qđ ſtatim præciſe reuocari poteſt, nec recipiens conqueri poteſt ſe decipi, ex quo iſta eſt natura præcarij, de qua recipiẽs a prĩcipio cogitarĩ potuit. Dec. hic & in l.cõtractus.col.ij.infra eod.
4 Item limita prædicta, niſi † quis ꝓmiſiſſet hodie uel præſenti die ſolue re quia exactio in ipſo die tunc non impeditur propter ſpecificam expreſſionem temporis, licet ſecus ſit in ꝓmiſſione ſimpliciter facta. Ang. in d. §.omnis & per Deci. hic ad fi. Facit quod ſcribit in Bald.l.j.C. ne lice.in una eademque cauſa tertio prouoc. de promittente ſtatim uel in proximo ſoluere, qui conſtituitur in mora per tranſitum horæ: ſicuti ſi ſolutioni eſſet appoſita dies abſque interpellatione aliqua, ut ſic uerba aliquid operentur. Areti.tamen in d.l. ita ſtipulatus magna colum. penulti.reprobat Bald.per l.ſi decem cum petiero illo.eo.ti.de uerb.oblig.vbi cõditio quæ tacite inerat, nõ aliter operatur ſi ſit expreſſa ad faciendum cõmitti cinus tardiuſue obligationem Facit eiuſdem Bald.dictum in l.ſi mihi & tibi in §.j. ff.de lega.j.per illum text.quòd breuitas temporis opera-
5 tur † ne quis in mora conſtituatur, & ſequitur Iaſ.in d.l.decem col.ij.uerſ. unus ex uobis.& Soci.in d.§. j. confirmãs ratione. nam mora eſt delictũ neglig ẽtiæ l.mora ff.de uſur. quæ negligentia nõ dicitur eſſe ubi adeſt impoſſibilitas facit text.l.ratum & l.qđ dicimus.ff.de ſolu. qui utuntur uerbis mox, & ſtatim, & tñ cum temperamento temporis promiſſionem intelligi debere, uolunt. Et ꝙ Angel.& Deci. male aſſerant eadẽ die promiſſionis exactionẽ fieri poſſe liquet ap-
6 te, qa † tota dies cedit, & añ lapsũ diei exactio fieri nequit immo nec agi, petiue, d.§.oĩs & l. qui hoc anno ff. de uerbo.obli. Niſi dicas Deci.& Ange. loqui qñ dies hodierna apponitur ꝓmiſſioni: ſecus ſi ſolutioni uel actui ſolutionis, quia dies ponitur tunc ad differẽdã ſolutionẽ, & ſic ante lapsũ diei agi, uel peti nõ põt, ſm cõiter a ſcribentibus receptam ſententiã, vt per Iaſo.in d.§.decem hodie colum. fi.in quarta limita. Ex hoc tamen nõ defenditur nec defendi poteſt opi

nio Ange. & Decij ſuperius relata, qui loquūtur, ut eorum uerba demõſtrant, qñ dies fuit appoſita ſolutioni: quo† caſu locum nõ habet diſpoſitio d. §. decem hodie. ut ibi ꝑ doct. Preterea in caſu ipſius §. decem licet ea die agi petique poſſit exactio, tñ differri debet arbitrio iudicis, nec cum ſacco paratus venire debet creditor: ut ſupra dixi, & ad limitationẽ ipſius §. decem. tradit poſt alios. Iaſ. ibi col. ij. in prima lim. Male igitur loquuntur Ange. & Deci. uolẽtes in ipſo promiſſionis die exactionem fieri poſſe. bene arbitrarer ꝙ poſt lapſum diei factę promiſſionis in termini nis ꝑdictis poſſet exactio fieri, ꝑ deciſionẽ Bal. ſupra relatã, de promittẽte ſtatim uel in proximo ſoluer, debitori. n. imputandũ uidetur, qui fidẽ ſuã ad breue tpis ſpatiũ ſic aſtrinxit, quaſi haberet pecuniã paratã, quicquid n. dixerit Iaſ. in d. §. decem in uerſi.

8 unus ex uobis. tẽpus † expreſſum, licet breue, interpellat, quia ſi promitto decẽ hodie dare, lapſus iſtius diei me interpellat & in mora conſtituit, ut uolunt Ang. & Imo. in d. §. decem & facit l. magnã ĩ ſui generalitate. C. de contrahẽ. & cõmit. ſtip. Nec ob. §. decẽ quia nõ dicit ibi ꝙ nõ cõſtituat in mora, ſed ꝙ nõ dat dilationẽ debitori. nõ. n. cẽſetur appoſitũ gratia debitoris ſed potius creditoris, ꝓut in ſimili habetur in d. l. ſi decẽ cũ petiero. Neq; refragatur ꝙ dixi Bal. de termino nimis breui, quia intelligit qñ eſt tanta breuitas quæ promiſſionem impleri impediat. prout loquitur §. ſi ſeruos quos gadibus. in quo Bal. fundat ſe, ut ẽt declarat ibidẽ Soci. ꝙ nõ cõtingit in terminis nr̃is, & præal. § decẽ & ita conſulẽdo tradit Cor. lib. j. cõſi. xxvj. ubi cõſuluit, ꝙ ille qui ꝓmiſit proficiſci incontinẽti Aretium cũ inſtrumẽto ad faciẽdũ certũ quid, abſq; aliqua interpellatione cõſtituitur in mora, ſi nõ acceſſerit intra tempus, intra qđ cõmode ire poterat, ꝑ appoſitionẽ termini incõtinẽti. Et ad l. ſi decẽ cũ petiero. iuxta inductionẽ Are. ſupra relatã reſponde, ꝙ expreſſio ibi fiebat per eũ modũ per quẽ tacite inerat, ideo nihil operatur, ut per eundẽ Are. & Iaſ. in d. §. decẽ, colu. j. & ij. ſed in quæſtione ꝓpoſita expreſſio aliter fit quã tacite ineſſet: tacite n. inerat ꝙ ſolutio & exactio fieret cum interuallo & moderato tpis ſpatio, ut prædiximus. & expræſſio cãtat ꝙ fiat ſtatim, incontinẽti, uel in ꝓximo ideo nimirum ſi aliquid longũ tẽpus ad ſoluendũ non concedit. Sciastñ, ꝙ † tẽpus certæ ætatis habens cõ-

9 di. purificare, non conſtituit debitorem in mora ſine interpellatione: ut per Decium in conſi. ij.

10 In obligationibus † igitur, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur. ſicq; obligatio eſt pura, ceſſitque, et uenit dies, quia obligatio cũ actione orta eſt l. cedere diem. ff. de uerb. ſig. licet exactio differatur ſm

11 dicta in ſuperioribus. Cedere † ãt diẽ (ut eleganter declarauit iuriſconſ. in d. l. cedere) ſignificat incipere deberi pecuniã uenire diẽ, ſignificat eũ diẽ ueniſſe quo pecunia peti poſſit, ubi pure quis ſtipulatus fuit, ut in regula. l. noſtræ, & ceſſit (ait ibi iuriſconſul.) & uenit dies. ubi in diem, ceſſit dies: ſed non dum uenit, ubi ſub cõditione, neque ceſſit, neq; uenit dies pendente adhuc conditione.

Limitatur tñ primũ mẽbrum niſi dies tacite ſubintelligatur rõne loci, uel rõne rei promiſſæ: ſed nõdũ ineſſe productæ, aut ex uolũtate diſponẽtis, uel ex qualitate actus, ſeu contractus, ut hic ꝑ Deci. col. j. & ꝑ doct. in locis præal. ſ. & Bru. Aſten. in tract. de rebus ſeu diſpoſitionibus dubijs fol. xxv. ubi dicta Decij hic reaſſumpſit aliquibus additis. Sed inſtat

12 not. dubitatio†de die tacita quæ rõne loci ſubintelligitur, an ante dictã diẽ obligatio nata ſit? Bar. in l. interdũ ff. de uerb. obl. cõcludit ꝙ ſic, ſed non actio: per illũ tex. Oppoſitũ tenet ibi Iaſo. cuius arg. reſpondet hic Deci. tenens tñ contra cõmunẽ ꝙ ante diẽ quę tacite ſubintelligiẽ nõ ſit nata obligatio. per tex. ubi Aret. in l. continuus in §. cũ ita. in fi. ff. de verb. obli. dum ibi dicitur, ꝙ ſi ille qui certo loco dare promiſit, celerius quam fieri ſolet ad talẽ locũ peruenerit: ſtatim ꝙ ad locum applicuit, obligatus eſt: ergo prius non erat obligatus. Non recedo a cõi ſñia per d. l. cedere diẽ dũ ait, ubi in diẽ quis ſtipulatus eſt, ceſſit dies, & incipit deberi pecunia, ergo nata obligatio? nec refragatur ꝙ loquatur in die expreſſa: quia taciti & expreſſi par eſt uirtus l. cũ quid. ff. ſi certũ peta. Et ſi expreſſa nõ impedit ortũ obligationis, minus tacita. Probatur ẽt ſubtiliter inducẽdo in l. eũ qui calẽdis, in §. quotiẽs. ff. de uerb. obli. quotiẽs, inquit, dies nõ ponitur in obligationibus, ꝓſenti die debeẽ, niſi locus adiectus ſpatiũ tp̃is indicat: ergo probat natã obligationẽ alias nõ deberẽt pecunia. Ad text. Are. in §. cũ ita reſpõde, ꝙ ſtatim obligatus eſt. ſ. cũ effectu: prout uerba intelligenda ſunt, & nõ uerbotenus. l. j. §. hæc ãt uerba ff. ꝙ quiſq; iur. ꝓbaturq; dicta ſol. per tex. cũ gl. faciẽte ſimilẽ expoſitionẽ, deberi. ſ. cũ effectu in d. l. eũ qui calendis in §. fi. obligatus igitur tũc erit cũ effectu, quia agi poterit & exactio fieri. antea uero obligatus quidẽ erat ꝑ ꝓdicta, ſed non cũ effectu: cũ actio minime nata foret. Et ꝙ dies tacita impediat natiuitatẽ actionis, ſed nõ obligationis: tradit Aquẽ. nõnulla dicẽs, in d. l. ita ſtipulatus magna §. fi. co. pe. & fi. ubi

13 poſt Bar. & alios limitat † qñ tp̃s incertum eſſet, puta qñ quis ſtipulatus fuit aliquid dari uel fieri poſt eius mortẽ, quia tunc impedit natiuitatẽ obligationis & actionis, quæ ſolũ ab hærede & ꝯ heredem incipit l. j. C. ut actio. ab hæredi. & ꝯ hæred. Et reprobata rõne Bar. Aquẽ. aliã aſſignat, quia qñ quis ſtipulatur poſt mortem ſuã, uidetur hæredi ſuo ſtipullari uel le, ita ꝙ nunquã obligatio in perſona ſua accipiat uires. quod licet de iure antiquo impoſſibile uidereẽ, per l. quicunq; ff. de actio. & obli. tex. tñ in §. poſt mortẽ, inſtitu. de inuti. ſtipul. hoc putat rõnabile ꝑꝑ cõſenſum partium, qui & ſi non poſſit natiuitatem obligationis impedire per oppoſitionẽ diei tãtũ: ut declarat Bart. in d. l. ita ſtipulatus tñ qñ cum tp̃e concurrit perſonarum diuerſitas, ut in terminis quæſtionis prædictæ, hoc bene fa

14 cere põt. Et fortius†ubi ultra incertitudinem diei alia quoq; in promiſſione deducta incerta ſunt, ut in promittente fructus ex fundo percipiendos. hæc. n. eſt maxima incertitudo conditionẽ ſapiens, ideo nec obligatio nec actio interim oritur l. j. ff. de condi. & demon. & ꝑ Bar. in l. interdum. ff. de

15 uerb. oblig. Item † quando in obligatione deductum eſt id quod ſui natura ad hæredes nõ tranſit, prout eſt vſufructus: tunc ante diem non naſcitur obligatio, nec actio l. j. in fi. cum l. ſeq. ff. qñ dies leg. ced. ubi iuriſcõſ. rõnem aſſignat & tradit Matthæus de Afflictis in deciſione regni cclxxix. ubi diſcutit practicabilem quæſtio

16 nẽ. An† creditor ad diẽ certam agere poſſit, ut adueniente die ſibi ſoluatur, & interim formetur proceſſus, & concludit agi poſſe ante diem, ut ſoluatur adueniente die ac tp̃e. Iuraq; dicentia ante tp̃s agi non poſſe, debere intelligi, ut tũc ſoluatur, ſed bene agi poſſe ante diem & tp̃s ut ſolutio fiat adueniente tp̃e: ita ſæpe fuiſſe practicatũ dicẽs. Idẽ tenẽt aliqui Mo

derniores in d.l.ita ſtipul.in ult. col. Quæ ſnia mihi non placet, quamuis .n.ubi obligatio & actio nata eſt,ſed dilatio ad ſoluendum a l. datur,ut in dote §.exactio l.unicæ.C.de rei vxor ac procedere;poſſit ea opinio : tñ vbi actio nata non eſt,ſecus eſt. Ideo recte conſuluit Alex.lib.j.conſi.xcv. ꝙ ubi in diē,puta ſancti Michaelis,collata eſt ſolutio,& ante diem data fuit petitio,contra quam oppoſitum exti tit,non eſſe admittēdam.Iudex pronunciare,inquit,debet, non eſſe proceden.ad ulteriora ſuper petitione actoris ante diem agentis,& reum ab ſoluere: quia actor male agit ante diē præallegata l.ceder̄ diē & c.j.de plus peti. cū alijs de quibus ibi ꝑ eū & ꝑ Are.in d.§.cum ita. ubi poſt Pau.de
17 Ca.ait,ꝙ† ſi aliquis ante diē ageret, quę tacite ſub intelligitur,& peteret reum condemnari ad præſtandum id quod debet ſoluere tpe congruo, id eſt poſt diē ſubintellectū,repelli poſſet a limine iudicij,qui ante diē agit male agit.Quod eſt indubitanter uerum,ſubijcit Aret.qñ ante diem non eſt nata actio,ut in caſu illius §.quia ſine actione agit; ideo repelli p̄t, ſed
18 †vbi ante diem nata eſſet actio.tunc an ſit neceſſaria exceptio , uel iudex debeat aut poſſit repellere, ponit idē Are.in.d.l.ita ſtipulatus.col. antepe. Aquē.loco prællegato & Iaſ.in l.eū qui in §.qui ita.el ſecundo.col.antepeu.& ſeq.de uerbo.obliga.ubi†aūt
19 non præceſſit debitū purū.ſed ſolum in diem & ante diē agatur iudex reū abſoluere debet, quāuis nihil oppoſuerit tex.eſt in l.ꝙ ſi in diē, in prin. ff.de peti.hær.ſm ſanū intellectū, ut per Iaſ.loco præallegat.& probatur ēt in §.tēporales. inſtitu. de excepti. ibi.ergo hi quibus intra certū tp̄s uo lētibus agere obijcitur exceptio, aut pacti cōuenti,aut alia ſimilis, actionē differre debent & poſt tēpus agere.

& ibi not.ſcriben . Ex prædictis clare intelligitur ꝙ ſcripſit iuriſconſ.in d. l.cedere diē qñ dies dicat̄ ceſſiſſe & ueniſſe,& qñ ueniſſe,ſed nō ceſſiſſe.

Supereſt ut uideamus de ultima
20 ſpecie† ut de promiſſo ſub conditione,qua pendente neq; ceſſit , neq; uenit dies : dicit præal.l.cedere diem & circa hanc Bar.in d.l.ita ſtipulatus col.antepen.uerſic.iij. eſt uidendum de conditione poſſibili,ſeu contingē ti,quæ ſe habet ad eſſe,& non eſſe.& concordāt,inquit,omnes in hoc caſu ꝙ ante conditionis euentum non ſit nata obligatio , nec actio d.l. cedere diem. ēt in conditione tacita l. item quia cum not.ff.de pac.& ſequuntur ibi Imo.Are.& alij in ul.col.& hic in
21 ij.col.Deci.limitans, ubi † conditio executioni appoſita eſſet , quia tunc non ſuſpendit,neque actum cōditionalem facit l.muto.§.ſub conditione ff.de tutel.ita demū in fin.ff. de arbitr. tradit Bar.in l.j.col.ij.ff.de,condi. &
22 demon. Declaratq; tunc†dici conditionem appoſitam diſpoſitioni quan do concernit ſubſtantialia,ſine quib. obligatio conſiſtere nō pōt.ſed ſi reſpiciat accidentalia tunc ur̄ executioni appoſita , iuribus præallegatis : & ita prius dixerat Iaſo.in l.item quia, in ult.col.ff.de pact.Conditio āt,quā certū eſt exti turā, uel quę tp̄s p̄ſens reſpicit,non eſt proprie conditio,neque impedit ortū actionis & obligationis uerum pro pura habetur l. cū ad pręſens ff.ſi cer.peta.cum ibi not. per doct.& §.j.l.ſi pupillus ff.de no-
23 ua. Et habet† conditio de ſui natura effectum actus ſuſpendere.ſm Bal. & Fely.in c.cum Ioannes.col.j.de fide inſtrum.per tex.in c.uerū.de condi.appoſi.& l.j.C.de conditio.inſert.
24 cū ibi not. Modus†āt non ſuſpendit ſed actum geſtū qualificat, ut in d.c. cum Ioānes ubi emptio habebat cer tum modū, quo non obſtante ſtatim

debebatur pretiũ,ideo modus,dicũt, non facit actum conditionalem, quia conditio eſt prædiacens rei determinate,ita ꝙ ſe habẽt,ut extrema oppoſita tpe. Moduſq; ſm prædictos inducit obligationẽ ꝑ quã peti põt modi implementum,ſed conditionis implementũ peti nõ põt. Hinc ẽt eſt,ꝙ

25 † ꝓmittens annuatim ſoluere in feſto, puta omnium ſanctorum quintã partẽ uini quod naſcetur colligeturque ex tali uinea, non obligatur niſi probetur natum collectumq; uinum. l.cum certus ff.de uino triticoq; lega.

26 Preterea illud relatiuũ, † quod,adiectum eſt uerbo futuri tpis naſcetur, & colligetur,inducitq; conditionẽ l. ſtichum qui meus erit ff.de leg.j.qua non impleta actio.non naſcitur, nec obligatio d.l.cedere diem, ut igitur cõpetat actio,requiritur probatio implementi conditionis ꝑdicte ſicq; uinũ natũ & collectũ l.qui hæredi.ff.de. condi.& demon.prout conſuluit Rapha.Cõmen.lxxix.ſuper qõne. Et iu

27 dex † ſub conditione datus, ſi ita eſſe tibi conſtiterit,non habet iuriſdictionẽ niſi prius purificetur conditio nec ante dici põt iudex c.ab excõmunica

28 to.cũ not.de reſcrip. Et hoc † eſt regulare in qualibet diſpoſitione conditionali,ut prius ex ea agi uel excipi non poſſit quã conditio extiterit. d.l.cedere diẽ & c.j.de plus peti.ita Ancha.ĩ cõſi.ccxcvij.efficacib. col.j. Soci.cõſi.xcix.col.viij.lib.iij.Fely.in c.ſi conſtiterit. de accuſa. ubi ẽt alia rõne id firmant. Et conditione non uerificata nec impleta pactũ ſub conditione factũ locũ nõ habet d.l. cedere diẽ & l.hæc uẽditio. in princ. ff.de ꝯhẽ.empti.facit l.j.ff.de donatio. ibi totũ hoc ſub conditione eſt nã cõdi

29 tio † pro cã habet Bart.in l.a titio.ff. de uerb.obli. & cã ceſſante ceſſat effectus c.cũ ceſſante.de appel.ita cõſulẽdo ſcripſit Deci.in cõſ. dcxiij.col.fi.

Et pariter ſi per unum ex fratribus alteri ſit facta donatio bonorum ſuorum,ſi alius frater non diuidatur bona communia intra octo dies a tẽpore notificationis ſibi factæ, donatio ſub conditione celebrata dicitur, & locum non habet niſi impleta ſit conditio: quia diſpoſitio conditionalis ceſſat conditione non impleta d. l. cedere. & d.l.hæc uenditio. nam quando aliquid conditionale deducitur in iudicio, liquidari debet, quòd impleta fuerit conditio l.ſi quidem, & ibi Bald.in ulti.colu. C. de excep. l.hoc iure ff.de uerbo.oblig.not. Deci. in conſi.dcxxix. Quæ omnia bene ſignabis ad d. l. cedere diem: quam nunquam ita ornatam & declaratam ut arbitror, uidiſti.

S V M M A R I V M.

1 *Idem de actione tam reali quam perſonali,quod de re ad quam competunt iudicari.*

Limita ſecundum ueritatem. nu.5. & in correctorijs nu.9.

2 *Actio ſecundum qualitatem rei, quæ in ea deducitur,quod mobilis uel immobilis iudicetur.*

3 *Pecunia an iudicetur mobilis uel immobilis.*

4 *Verbum uidetur, & uerbum intelligitur,quod fictione ſignificent.*

6 *Meum proprie nõ dicitur mihi debitum.*

7 *Poſſidens rem illam tenetur cathaſtrare non autem habens ad eam actionem.*

8 *Vaſallus ſeu emphiteuta non poſſidens non tenetur ad ſeruitia.*

10 *Emẽs actionem iam ortam minoris quã ualeat eſt tutus in foro conſcientiæ.*

L. X V. Paulus.

QVI actionem habet ad rem recuperãdam: rem ipſam habere uidetur.

1 Summitur ex lh.in gl.allegatis cō-
cordat tex.in l.rem in bonis,ff.de ac-
qui.rer.domi.dum ait,rem ad quā re
cuperandā actionem habemus in bo-
nis nřis intelligimur haber̄,& in l.bo
norum appellatio. in fi.de uerb. ſig.
eque bonis nřis,inquit, annumerabi-
tur,ſi quid eſt in actionib.. petitioni-
bus,& perſecutionibus,nam hæc oīa
in bonis eſſe uidentur ad idem l.id ꝙ
de uerb.ſig.ubi dicitur, id apud ſe qs
habere uidetur,de quo habet actionē
habetur.n.ſubiungit: Iuriſconſul.ꝙ
peti pōt. Et procedit†hæc regula tā
in actione reali quā perſonali, ut hic
poſt gl.& Bal. per Deci. atteſtantem
illud quod eſt in iure & obligatione,
in patrimonio propterea eſſe dici. &
econtrario ſentimus, inquit gloſ.de
bitori id ab eſſe dici,in quo eſt alteri
obligatus l. ſi mādato titij ff.de neg.
geſt.Præſuppoſita .n. a iuriſconſulto
uirtute iuſtitiæ, quæ tribuit vnicuiq;
quod ſuū eſt,illationē & conſequen-
tiam facit,ꝙ ille qui habet actionem
ad rem uideatur rem ipſam habere.
Hinc ēt eſt ꝙ licet nō ꝯhatur mutuū
niſi fiat de meo tuū : ſi tñ iuſſero de-
bitorem meum tibi mutuo pecuniā
dare,& ille promiſerit,cōtrahitur mu
tuum quicquid pleriq; dixerint, quia
per ꝓmiſſionem quæſita eſt actio illi
cui mutuar̄ uolo cōtra debitorē meū
ita ꝙ pecunia mutuū habere vr̄,ut in
regula nřa,& iuris fictione apud eum
dr̄ eſſe pecunia d.l.id apud. ſm Soci.
in l.ſingularia,in iij.no.ff. ſi cer.peta.
& ſequuntur alij Moder.facit qđ ſcri
bit Alex.ibi in pen.col. dum allegat.
l.id quod,Hinc ēt eſt, ꝙ ille qui ede-
re debet, non ſolum tenetur ſi inſtru
menta uel rōnes penes ſe habeat, ad
quorū editionē tenetur, ſed ēt ſi pe-
nes aliū ſint,quē tñ ipſe ad exibendū
cogere poſſit l.ꝓcurator.ubi Rim.in
ult.no. tradit C.de edē. Et ſi legata-
rius rē ſibi legatā alteri legauerit, vr̄
legaſſe actionē quā ad rem habet .l.ſi
ſic.§.j.& l.legatum ita erat cum not.
ibi per Bar.ff.de leg.j. Ex prædictis
ēt infertur verum eſſe quod dr̄,idem
iudicari de actione,qđ de re ad quam
2 cōpetit ipſa actio iudicat ideo †actio
cenſetur inter mobilia , uel immobi-
lia ſm qualitatē rei ad quam compe
tit.unde qui rem recuperare nequit,
nec ad rem illā acquirit actionē. Dec.
hic poſt gl.in l.j.C.ſi aduerſus tranſa.
& Pau.de Ca.in l.ſi unus ex ſociis ꝑ
illum tex.ff.de ſerui.ruſti. prædi.ac ꝑ
l. ſi ad reſoluendum.C.de prædi.mi-
no . quod ita ſimpliciter uerum non
eſt,ideo intellige,ut per Bar. in d.l.j.
Alex.& alios in §.quæſitum l. j. ff.ad
3 treb.dum examinant , †utrū pecunia
tāquā mobilis uel īmobilis iudicet̄ .
Procedit āt hæc regula,ſm glo.&
doc.nō ſm veritatem,ſed ex legis in
terprætatione: & conſequēter nō ue-
re nec proprie,ſed ficte,ideo tex. hic
4 & in locis præal. utitur † uerbo vr̄. &
uerbo intelligitur.quæ fictionē deno
tant.ut hic per Deci. & diximus in l.
non vr̄.ſupra eo.Et hoc patet ad ſen
ſum,quia aliud eſt actio , aliud res q̄
ꝑ actionē petimus atq; perſequimur.
Et licet agens rei uē.dñium uere ha-
beat.plus tñ ſine dubio eſt rē(ut inqt
gl.)penes ſe habere,q̄ actionē ad rem
recuperādā,ꝑꝑ expēſas & litiū anfra
ctus, ac ꝑꝑ cōmodū poſſeſſionis qđ
magnū eſt,§.cōmodū. inſti.de inter-
dic.cū plurib. adducēdis in l.in pari.
infra eo. Ea ꝑꝑ iuriſc.in l.minus eſt
5 infra eod.circa fin. ti.ad † ueritatem
reſpiciens aliam tradendo regulam
minus eſt,inquit, actionē habere quā
rem licet.n.ſm glo.in d.l.minus.qui
actionem habet,rem habere uideatur
quantum ad intellectum & cēſuram
iuris : ut in l.noſtra. tamen quantum
ad executionē factorū ſæpe aliter cō
tingit.euentus.n.executionis & fnīæ
incertus eſt l. qđ debet. ſupra de pe-

cul.& dici t eſſe conſiderandam dilationem quæ condemnatis datur, litium anfractus,& expenſas,ut prædixi.faciunt quæ eleganter ſcribit Ancha.in conſ.ult.col.vij. in quarta dubitatione. Bene igitur & ſanctæ loquitur glo.inſtit.de act.in princip.in uerbo debetur,uolens non dici pro-
6 prie†meum quod eſt mihi debitum, ſed large & improprie, ſicuti aliud eſt,ꝙ beneficium ſit tuum; aliud qđ ſit tibi debitum, ut hic per Deci. in prin.& fin.dicentem etiam, ꝙ ſtatutum loquens de uendente rem ſuam pœnam imponendo, locum non haberet in eo qui rem uenderet,ad quã perſonalem haberet actionem.ille.n. non dicitur proprie rem habere, qui ad illam actionem habet,ut ꝑ Barto. Alex.& alios in l.gallus. in §. uidendum.ff.de lib.& poſthu. Hinc etiã eſt, ꝙ†rem poſſidens illam cathaſtra re tenetur, non autem habens ad eã actionem.l.forma. §. ſi cum ego. & ibi no.Bar.ff.de cenſi. accedat tex.in § furti.inſt.de obli.quæ ex deli.naſ. ꝙ melius eſt pigniori incumbere, quàm in perſonam agere. Hinc etiã eſt,ꝙ in ſatiſdatione de iudicio ſiſti, habens actionem ad rem non æquiparatur poſſidenti rem. l. ſciendum. §.fundum.& § .diuerſa.ff.qui ſatiſda. cog.ſecundum glo.prealle. l.minus. Rurſus licet ius patronatus ſit de foro eccleſiæ.ca.quanto.de iudic. actio tamen perſonalis ad ipſum ius eccleſiæ non dicitur eſſe de foro eccleſiæ, ſecundum Butri.& alios, in d.c.quãto. Et†uaſallus ſeu emphyteota non poſſidens, non tenetur ad ſeruitia, nec ad ſolutionem canonis, neq; ad capiendum inueſtituram. Bal.& alij, in l.ſolemnibus.C. de rei uen. Et ſimiliter priuilegium alicui conceſsũ ne teneatur ad ſolutionem collectarum pro bonis ſuis, non extenditur ad prædium ab alio bona fide poſſeſ-ſum,licet dominus ad illius recuperationem habeat actionem,& ad eum inde reuertatur. Rom.in ſing.603.an priuilegium.Item in reſcindenda trãſactione prætextu læſionis ultra dimidiam iuſti pretij,talis iuſtitia pretij accipitur non iuxta metam actionis ac petitionis, ſed conſiderato & æſtimato dubio litis euentu, ſecundum ſcribentes in l.ij. C. de reſcind. uend. ubi late ſcripſi. Dicit etiã Soc. poſt quoſdam alios in conſ.c.col.pe. li.j.ꝙ cum in regula noſtra ponatur uerbum,uidetur, quod fictionem potius quàm ueritatem denotat, ſequi-
9 tur, ꝙ ſi †ſtatutum mentionem faciat de pecunia redacta, locum nõ habebit in pecunia quę redigi potuit, ſed actualiter redacta non fuit, cum uerba ſtatutorum ſtricte & proprie ſint intelligenda. Et pariter locũ nõ haberet hæc regula in correctorijs & odioſis per prædicta.& no. per Alex. & alios in l.Gallus. in §. uidendum.

Præterea idem Soci.in con.cxliij. col.ſi.lib.j. arguit ſimulationem contractus,eo ꝙ emerat quis actionẽ ad centum pro eodem pretio, nam minus dicit ualet actio,quàm æs; tũ ob dubium litis euẽtum,cum poſſit cauſam iuſtam propter iniquitatem iudicis perderet,tum etiam quia debitor inops interim effici poſſet.ideo recte dicitur in d.l.minus.ꝙ minus eſt habere actionem,quàm rẽ. ex quo igitur emit quis euentum, ſpecieque futuri iudicij,ridiculum eſt ſentire, ac dicere ꝙ pretium rationabile tantũ ſit quantum eſt in actione. Hinc pulchre concludit Innoc.in c. in ciuitate.de uſur.† ꝙ ſalua conſcientia po-
10 teſt quis emere actionem iam ortã tempore contractus minori pretio, quia ſe periculo exponit quis: ergo, inquit ibi Soc. credere talem cõtractum uerum & iuſtum diſtat a ueriſimili, ideo falſitatis imaginem

præ ſe fert,ut inquit Bal. in l.j.C. de ſer. fugi. Eſt itaq; uere & proprie rē hēre cū effectu, & actualiter penes ſe tenere,l.nomen filiarū. uer.habere ſu pra ti.j.cū alijs alleg.p Alex. in cōſi. xxxv.uol.quarto. Qui tamen etiā ad rem ſpem habet,rem ipſam habere di citur,ut per Iaſ.in l.is poteſt. col.ix. ff.de acquir.hær.

SVMMARIVM.

1 *Pretiū et res ſunt de ſubſtātia vēditiōis.*

2 *Verbum imaginarium,& venditio ima ginaria quid ſit,& quomodo accipiatur. & nume. 3.*

4 *Homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt.*

5 *Imagines ſanctorū ad memoriā primitiuorum adoramus.*

6 *Origine rei ſublata, eius imago relinqui non debet.*

7 *Veneti ſunt ſapientes: quia ciues quos fa ciunt non admittunt ad officia ciuitatis propter diſcordiam.*

8 *Contractum ſimulatum arguens, debet id probare. Et qualiter probetur.*

9 *Contractum ſimulatū quando liceat al legare maxime contrahenti.*

10 *Vēditio imaginaria vera quādo dicatur*

11 *Venditio imaginaria eſt nulla: niſi fa cta fuerit in fraudem,quia tūc reſciſſione opus eſt.*

12 *Venditio magni pretij pro vno nummo dicitur imaginaria, & eſt nulla: ſecus in emphyteuſi.nu.13.*

L. XVI. Paulus.

Imaginaria uenditio non eſt, pretio accedente.

SVMPTA fuit ex.ll.alleg. per gl. & pluribus alijs, ubi de imaginarijs contractibus agitur. Vbi ergo in
1 teruenit pretium uenditio non eſt imaginaria, ſed uera † quæ conſiſtit ubi interuenit res & pretium.§. pretium.inſti.de emptio.& uend. Ima-
2 ginarium † autem diſtinguitur a uero & ſolum in imaginatione fit ac conſiſtit, ſecundum Hieronymum quē infra referam. Et imaginaria uenditio proprie dicitur nuda facta, ac ſimulata,ſecundum glo.hic.& in l.nuda.ff.de contrah.emp.& in §.j. l.tertia.ff.de manumiſſ. & quæ apparentior non autem exiſtenter uenditio eſt.ll.præal.Pau.de ca.in conſil.infra alleg. Sic imaginarius uſus dicitur, qui imaginem ueritatis, non ueritatem habet. l.quoniam indignum. cū glo.C.de teſtam. hinc eleganter Iuriſconſultus,in l.contractus.ff. de actione & obli. contractus imaginarij etiā in emptionibus,inquit, iuris uinculum non obtinent,cū fides ueriſimulatur non intercedente ueritate. Et Hieron.de diuerſis leprarum generibus,alius imaginariū legis opus. quaſi ſub ueritatis colore depinxit. alius corpus ipſius ueritatis declara-
3 uit. Et pro † ſimilitudine imago ple runque ponitur, iuxta illud Virgil. O mihi ſola mei ſuper Aſtianactis imago,dicitur enim ſimilitudo, quaſi imitatio,quia ut inquit Varro, deducitur ab imitatione, & per alluſionē ad aliud dicitur, ut echo, uocis imago.Hor.j.Carmi. Iocoſa nomē imago,nō.n. proprium rei eſſe repræſentat imago,ut per illū tex.no.Bal.in l. ij.C.de iure aur.annul. Et homo ad
4 imaginem † & ſimilitudinem Dei factus dicitur:in ratione.ſ.quæ eſt imago Dei; ideo Ambro. de fuga ſeculi. ſimilem dei eſſe eſt habere iuſtitiam, ſapientiam,& in uirtute dei eſſe perfectū,ut habetī in c.ſimilem. de pœn. diſt.ij. nouē aūt ſimilitudines animæ ad deum ponit Archiepiſco.Flo. hāc materiā plene tangens in j.parte ſuæ ſummæ. quamuis autē homo ad ſimi litudinē dei factus ſit. inter creaturē

tamen & creaturam nō pōt ſimilitudo tanta notare, quin maior diſsimilitudo notanda ſit .c. damnamus.in fi. de ſumma trin.no.Fel. de reſcri.in c. capitulum S. crucis.col.ij. De imaginibus uero ſanctorum non adorandis nec uiolandis, poſtquam hæc materia hiſce miſeris temporibus nrīs agitatur ac mouet̄, aliquid dicemus. tractatur.n.in c.per latum . cum ſeq. de conſecr. diſt.iij. & iiij. Venerabi-
5 les† ſanctorum imagines (dicit tex.) chriſtiani non deos appellant, neque ſeruiunt eis, ut dijs, neq; ſpē ſalutis ponunt in eis, neq; ab illis expectant futurum iudicium, ſed ad memoriā, & recordationem primitiuorum uenerātur eas, de quibus pulchra quædā ſcribunt Pau.de ca. C. de fer.in l. fi.cap.Tolloſ.deci.ccciij. ſumma Ange. in uerbo imagines . Picus in ſua Apologia, in iij.q. de adoratione crucis, & imaginum, Archiepiſcop. Floren.in iij. parte ſummæ. ca. xij. §.x.
6 Satis uero abſurdum eſt †origine rei ſublata eius imaginem relinqui, dicit tex.no.in l.unica. in princi.C. de dedit.lib. tol. per quem dicit Socin. in conſi.cxxiij.colum.ij.lib.j. & docto. in l.fi.per illum tex.etiam.C. de edi. diui, ꝙ ſublata re ſuper qua fit diſpoſitio, & interpratatio, tollitur etiam interpratatio. inferentes ad quæſtiones, ut ibi per eos. Et ex principio prædictæ l.unicæ loquentis de imagine rei non relinquenda re ſublata, tollēdas eſſe occaſiones, ꝓpter quas ciuilia bella naſcuntur. quarum potiſsima eſt facere ciues, qui nō erant & diſcordiam ſeminabant. Sapientes
7 tā†ſunt Veneti, inqt, q̄ ciues quos faciūt, ut mercari poſsint, ad honores, & officia ciuitatis ſuæ nō admittūt.
8 Volens † autem dicere contractū imaginarium fictitium & ſimulatū, debet dilucide probare. l.ſed ſi maritus.in fi.ff. qui & a quib. ma. Et cum ſint plures ſpecies ſimulationū, dicēs contractum ſimulatum, exprimere & ſpecificare ſimulationē tenetur. Deci.hic in fi.& Pau.de ca.in cō. lxxxij. uiſis his in antiq.ubi dicit, ſimiles cōtractus occulte & ſine teſtibus fieri, uno de altero cōfidente, & propterea ſimulationem ex coniecturis ꝓbari. & idem de contractu imaginario. De qua materia uide Soc.ī cō.cxliij. col.fi.lib.j.Bolog.con.xxv. Corn.cō ſi.lxiij.col.pe.uo.j. Fel.in c.ſi cautio. col.xxiiij.cū ſeq.de fide inſtru. Iaſ.in cō.clxx.uol.ij.Deci.in cō. dlxxxvij. dcxlviij.& dclix.ponentes plures cōiecturas, per quas fit ꝓbatio prædicta, & admitti ad id teſtes etiam alias inhabiles, ut per Cor.loco pal. Quan-
9 do † uero liceat contractū imaginarium ſimulatum in fraudē ue celebratum allegare . præcipue contrahēti, ponunt Pau.de ca.in cō.lxxxij. in antiquis.Are.in cō.lxv.col.fi. & lxxvij. in ij.dub.& xcvj.in iij.dubio. & Ale. in conſi.xxxvj.col.ij.in ij.uolu.
10 Dicitur † etiā quandoq; uenditio imaginaria uera, et ubi pretiū interuenit, ſed quia momento eſt duratura hoc inter partes prius acto, & con uēto.tex.eſt no.cū gl.in l.iij.ī §.j.ff. de manumiſ.de quo facit feſtū Lud. Bolog.in præalle.conſi. xxv. colum. ij.Imaginaria igitur uen ditio nō eſt, inquit hic Iuriſcon.accedente pretio. nā ut dicit̄ Inſt.de emp.et uē.in prin. emptio et uēditio ꝯhit̄ ſimul atq; de ꝑcio cōuenerit, licet pretium numeratum non ſit . Nec reſoluitur dictæ uenditionis contractus , licet poſtea præter primū propoſitum loco pretij, aliud ſoluatur ſeu remittatur.l.ꝑtij cauſa.C.de reſcind.uend. cū alijs hic per gl.et Dec.adductis. Intellige quādo a principio erat intentio, ut pretium perſolueret̄, ſecus ſi apponeres donationis cā nō exacturus , qui nō ualeret et neq; eſſet uēditio, lege cū

in venditione.& l.ſi quis donationis. ff.de contra.emp.ut hic per glo.ideo bene dicit Iuriſconſultus in d. l. nu-
11 da.†imaginariam uenditionem pro non facta eſſe, neque rei alienationẽ fieri intelligi.ad idem.l.emptor.ff.de aqua pluu.arcen.cum glo. ꝙ contractus ſimulatus eſt ipſo iure nullus,ſecus ſi eſſet in fraudem factus,quia reſciſſione & reuocatione tunc eſt opus,ut hic per Dec.& Alexãd.not.in conſi.lvij.& cxlij. uol.v. Et eodem modo imaginaria uenditio dicitur,
12 ſi † pro uno nummo facta fuerit de re magni pretij.§.pretij.§. prætereà cum glo.inſti.quib.mo.ius pat. pot. ſol. ſecundum Dec.hic.id quod clare probatur per l.ſi quis conduxerit. ff. loca.Si quis.inquit. conduxerit uno nummo . conductio nulla eſt , quia hoc donationis inſtar inducit.Confirmatur quia parũ & nihil in iure æqui parãtur.iuribus & auctoritatibus adductis per Corn.in conſ.xxxviij .col. j.lib.j.& Socin.conſi.cviij. colum.ij. uolum.j.ſed uenditio abſque pretio non ſubſiſtit. §. pretium. inſtitu.de emptio.& uenditio. ergo nec ea quæ facta eſt modico pretio,quod ꝓ nullo reputatur. unde actum nugatorium uoluiſſe partes facere cenſendum eſt.iuxta.l.non ſolum.ff.de act.
13 & obli. contractus†tamen emphyteoticus etiam cum uno nummo neque minima celebratur, & permittitur. ſolum enim præſtatur in recognitionem dominij . Barba. conſil. xiiij.colum.fi.in ij.uol. Dec. in auct. ꝙ rem.in prin.C.de ſacroſanc.eccle. Mod. Aſten.in tra.ſtatu.exclu. fem. ſtan.agna.fol.xl.colũ.ij. Et ꝙ in uno nummo conſiſtat contractus . tradit Anch.in conſi.ult.in viij.dubio.

SVMMARIVM.

1 *Debitum, uel legatum, quando ante tempus ſolui poſſit.*
2 *Dies,& conditio, in dubio fauore grauati cenſetur appoſita.*
3 *Hæres grauatus poſt mortem eius diſtribuere bona inter pauperes, uel tot puellas matrimonio collocare, an poſſit in uita ſua facere.*
4 *Cauſa principalis conſideranda eſt, non remota.*
5 *Elemoſinæ liberãt animas perſonarum.*
6 *Argu. de contractibus ad ultimas uoluntates quando ualeat.*

L. XVII. Paulus.

Cvm tempus in teſtamento adiicitur, credendum eſt pro hærede adiectum:niſi alia mens fuerit teſtatoris,ſicut in ſtipulationibus , promiſſoris gratia tempus adiicitur.

Svmmitvr ex ll.p[gl.allegat ſicque multos habet concordantes . Et ex quo tempus hæredis debitoriſque gratia appoſitum cenſetur. & fauori ſuo quilibet renunciare po-
1 teſt,infertur† debitum uel legatum ante tempus ſolui poſſe, niſi de intereſſe tertij,uel creditoris agatur,ut hic per Decium, hanc materiam examinantem. omnia ſunt dicta per Alexan.Areti.Iaſ. & alios Modern. in l. qui Romæ.in princi.ff.de uer. oblig. & in l.ſtipulatio iſta.in §. incertam , illo eo.titu.ubi alias limitationes, & plura in materia tradunt, uide etiam in l.eum qui calendis.in §.fi. cũ l.ſequen.ff.de uerbor. obliga. & in l.qđ in diem.ff.de ſolut.Corn.& Iaſ. in l. poſt mortem.C.de fideicommiſ.ubi Corn.circa fi.dicit, ꝙ quilibet dies
2 & quælibet conditio † in dubio fauore grauati cenſetur appoſita,per d.l. eum qui calendis.in §.j.& in §. quo-

tiens. Ex prædictis etiam infertur
3 ad deciſionem not.quæſtionis. † rogatus eſt hæres poſt eius mortem, bona diſtribuere in pauperes Chriſti per eum eligendos,aut inter puellas uirgines,ut unius poſsit pauperes eligere. bona diſtribuere, & puellas matrimonio coniungere, renunciando fauori dilationis pro ſe introductæ,per uulga.regulam. l. ſi quis in conſcribendo. C.de pact.& l.quod in diem.ff.de ſolut. Contrarium tamen firmauit Bart.in d.l.cum pater. in §.a filia.ff.de lega.ij.per illũ text. ubi ille cui commiſſa eſt electio perſonæ cum morietur, non poteſt ante tempus cum effectu eligere, quã opin.ſecuti fuere Bal. Angel. de Peruſio.Imol.Rom.Salic. & Alexand. eos referens in d.l .ſtipulatio iſta. in §.incertam.ff.de uerbor.oblig. & latius in l.ſed & ſi alio, quam legit cũ §.ſi quis alio.l.recuſare. ff.ad trebel. & Iaſ.in l.poſt mortem C. de fideicom. eo qui tale tempus non reſpicit merum hæredis fauorem,ſed pauperum,qui uiui erunt tempore mortis hæredis,in quorum præiudicium ante illud tẽpus electio fieri non poteſt per hæredem.argumen.tex. d.§. a filia.cum alijs præallega. Et hanc opinionem atteſtantur communem Alex.Iaſ.præal.& Dec. hic, & notabile uerbum ſcribit Aquen. loto infra allega. ſeruari in practica opin. Bart.niſi in tali electione perſeueraret hæres uel executor poſt mortem hæredis,quia ualeret non ui electionis,ſed tacitæ confirmationis, ut per Alexand.& Iaſ. in locis prædictis,& uoluit prius gl.in d.§.a filia. & hanc eſſe ueritatem ipſam, dixit Bald. in conſi.lxxv.uol.iij. Qui quidem Bal. in d.l.poſt mortem,amplectitur contrariam opi.tanquam æquam & probabilem, quia ſi teſtator cogitaſſet de uoluntate hæredis, hoc permiſiſſet fauore animæ ſuę, pro expreſſo ergo haberi debet.argum. text cum glo.in l.tale pactum. in §.fina.ff. de pac. Item quia tale legatum non uidetur in ſe conditionem habere,quia relictum uidetur intuitu diuini numinis,dicique quodammodo poteſt immortali Deo relictum, ergo non expectata morte de conſilio Epiſcopi poterunt pauperes eligi. iuxta illud pauperes ſemper habebitis uobiſcum,quia teſtator ad incertã perſonam ſingulariter non habuit affectionem,ſed ad genus perſonæ,id eſt ad qualitatem paupertatis, uel pietatis,quę una & eadem eſt. Nec obſt. §.a filia, quia ibi legatarij præmori poterant, hic autem non. Et iſtam opin.ſequuntur Raph. commenſ. & Paul.de ca.in l.filiusfa.in §.diui.el j. ff.dę leg.j.Fulgo.& Corn. in dicta l. poſt mortem. quia ex quo pauperibus in genere fuit relictum,non uidetur tractari de alicuius præiudicio ſi ante mortem fiat diſtributio, quod
4 uerum non uidetur,†quia tractari poteſt de præiudicio pauperũ qui poſt mortem hæredis uiuent,ut præalleg. ſcrib.dixerunt. Pro iſta opin. conſuluit eleganter excellentiſsimus vir Petrus de Anch.in con.ccij. col.fi.quia illa diſtributio quæ fieri debet inter pauperes poſt mortem hæredis principaliter facta fuit pro ſalute animæ defuncti,& pauperes ſunt ut cauſa ſecundaria & acceſſoria, nec curandũ eſt multum.dicit, qui ſint iſti pauperes præſentes uel futuri, ideo conſiderari non debet talis fauor, ſed fauor animæ teſtatoris, cuius ſaluti ſi hæres celerius uult prouidere reprehendendus,inquit,non eſt, ſed commendandus, ꝙ citius quã teneatur adimpleatur, per d.l. poſtmortem. cum ſimil. Et reſpon.ad d.§. diui,ꝙ ibi principaliter intererat filijfa. non prius ſolui, ex quo exiſtente poſt-

modū conditione ſui iuris eſſe poterat. In quæſtione præſenti. & ſi commodum diſtributionis bonorū pauperes in genere concernat, non tamē hos vel illos. Item non principaliter
5 ſed acceſſorie, † & conſideranda eſt cauſa principalis, ſiue proxima, non remota, uel ſecundaria. l. mulier. ff. rerum amot. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi
6 cert. peta. quia ergo † per elemoſinas, & erogationes bonorum in pauperes Chriſti redimitur, & liberaē anima teſtatoris. xiij. quæſt. ij. c. animæ. dubium non uidetur ꝙ hæres vt ſupra rogatus præuenire poſsit, quod etiam aliter nititur. Ancha. comprobare. Hanc opin. ut ueriorem ſequitur hic Deci. ad idem citans Abb. in conſi. xj. lib. ij. quem etiam refert, & ſequitur Barba. in apoſtilla. ad Sal. in d. l. poſt mortem. hanc opi. ſequitur etiam Ange. de Are. in trac. de teſta. in glo. ſuper uerbo eligendis. in fol. xvj. idem facit Aquenſ. in d. l. ſed & ſi alio. in §. ſi quis ſub conditione]. ff. ad trebel. licet præmiſſa non referat. hanc partem magis rationabilem dicens, quando reſtitutio fieret ſine fraude ad bonum finem pro anima defuncti. id forte dixit ꝑ ea quæ ſcribunt Bal. in cōſ. lxxv. & Paul. de ca. in §. diui. præalle. Ex quibus oībus concludi poteſt hanc opin. eſſe magis rationabilem, ueriorem, & cōmunem. Primū probatur legibus & rōnibus præal. Fundamentū contrariæ partis & opinionis Bart. ſolum eſt in præiudicio pauperum uiuētium poſt mortem hæredis de quorū prǫiudicio videtur agi. Sed reſpōſio ex prædictis colligitur, quia cauſa pauperū non fuit principalis, ſed ſecundaria, & acceſſoria. neque ad hos magis quā ad illos reſpexit teſtator, ſed ad deū, cuius intuitu legauit pauperibus, diſtributionemq; fieri ordinauit poſt mortem hęredis, eidem proſpiciēdo propter fructus interim percipiēdos ab illo. Si ergo præuenire uelit renūciando utilitati propriæ & conſulendo animæ defuncti deumq; colendo, abſonum eſt dicere cām futurorum pauperum, quæ fuit remota & ultima, talē diſtributionē in uita hæredis faciendā impedire poſſe. Et cum in ultimis volūtatibus præcipue defuncti uoluntas primum locū teneat l. in conditionibus. ff. de cond. & de. Et talis præſumatur fuiſſe, nec de ꝑiudicio pauperū conſideraſſe cenſeatur per prædicta, dicēdū eſt huic parti tam communi, & magis rōnabili eſſe adhærendum. Quod fit. ēt magis cōis ex præalle. ſatis dignoſci pōt, ſi dinumerentur, ponderenturq; doct. tenentes iſtā partem. Vltimo pōt, hic notari, ualere arg. de contractib ad ultimas uoluntates. ita hic arguit iuriſconſultus, & in l. ſeruum filij. in §. eum qui chirographum. ff. de leg. j. ubi doc. tractant, & latius Iaſ. in l. q̄ de leg. eo. ti. & Dec. ubi limitat in c. in præſentia. col. xvij. de prob.

SVMMARIVM.

1 *Legata, quæ pure uel in diem certam relicta ſunt, ad hæredem tranſmittuntur. Et cui acquirantur.*
2 *Hæc regula an loquaē de ſeruo, uel filio*
3 *Quæ ſit ratio ꝙ in legatis factis ſeruo, uel filio inſpiciatur tēpus exiſtētis cōditionis, in ſtipulationib. tēpus cōtractus*
4 *In cōtractibus et ſtipulationibus, quando inſpiciatur tempus contractus.*
5 *Spes conditionalis contractus, quando tranſmittatur.*

L. XVIII. Pomponius.

QVAE legata mortuis nobis ad hæredem noſtrum tran-

ſeunt eorum commodum per
nos, his quorum in poteſtate
ſumus eodem caſu acquirimus,
aliter atque cum ſtipulati ſu-
mus, nã & ſub conditione ſtipu
lãtes omnimõ eis acquirimus
etiã ſi libertate nobis præſtita
a dominis conditio exiſtat.

Svmitvr ex ll. citatis in gl.
1 Legata†tigiẽ quæ ad hæredes trãſmit
tunẽ,ut ſunt legata pura,uel in diem
certũ.l.ſi poſt diẽ.ff.qñ dies le.ce.ac-
quirunẽ eo caſu,dicit iuriſcõ.his quo
rũ in ptãte ſumus, ergo ſecus eẽ ſen
tit,ſi legatũ nõ ſit trãſmiſsibile,vt qa
cõditionale,uel in diẽ incertũ iuxta
§.ſinaũt aliqd.l.unicæ C.de cad.tol.
tũc.n. quo ad acquiſitionẽ inſpiciẽ
tps exñtis cõdõnis, & acquiriẽ exi-
ſtẽti ſui iuris.d.l.ſi poſt.in §.fin. Et
iſtud uoluit ſub obſcure hic iuriſcõ.
licet nõ expreſſerit, ſed ſequẽtia ꝑ q̃
declaranẽ ꝑcedẽtia ſatis clare indicãt
dũ ſubiũgit,aliter in ſtipulationib.&
cõtractib.nã & ſub cõdõne ſtipulãtes
oĩ mõ acquirimus eis; ẽt ſi libertatẽ
nobis ꝑſtita a dñis cõditio exiſtat,ex
quo daẽ intelligi ſentiſſe ſupra lega
tũ talis naturæ eo caſu minime acq
ri dñis,alias nõ ſequereẽ aliter in ſti-
pulationib.ſeruari. Et quicquid male
2 hic ſentiat Dec. ſermo†ꝑſentis regu
læ nõ eſt de filio, ſed de ſeruo. patet
ex uerbis regulæ ibi, libertate a no-
bis præſtita,antea ergo ꝑmebat ſerui
tus,fateor illud qđ hic in ſeruis mõ
ꝑdicto intelligẽdo diciẽ locũ hẽre ẽt
in filijsfa.ut quo ad acqſitionẽ lega
ti cõditionalis facti filiofamil. inſpi-
ciaẽ tps exiſtẽtis cõditionis. text.eſt
in l.ſi uxor.C.de cõd.inſe. Et ꝙ regu
la iſta nõ loquaẽ de filio,ſed de ſer-
uis patet qa iuriſcõſ. poſtea incõti-
nẽti ſubiũxit.l.ſi filius, q̃ loqẽ idẽqꝫ
diſponit in filio,qđ ſupra ꝓxime di-
xerat de ſeruo,licet in pluribus libr.
uideaẽ minime fuiſſe,ꝑpea glo.ſuper
ea.l.nihil ſcripſit.ſed in antiq. codici
bus inuenio eã legẽ quæ eſt ſituata in
ti.de uer.obl.ẽt hic inſertã. Sed ope-
3 repretiũ†eſt ſcire rõnẽ diuerſitatis in
ter cõtractus,& ultimas volũtates. Et
ſm Dec. uideẽ eſſe ea, quia in ſtipu-
latione conditionali ſpes illa quæ ex
futura cõditione habeẽ. ad hæredem
trãſit.§.ex cõditionali. inſtit. de uer.
obl.ſecus in ſpe cõditionalis legati.
ꝑalle. §. ſinautẽ. ideo nimirũ ſi po-
tius acquiritur dño debitũ ex ſtipu-
latione,licet cõditionale quã legatũ
cõditionale mortuo ſeruo per regu-
lã iſtius legis in prin. et ita prius di-
xere (licet Deci. taceat) Rapha. &
Imol.in d. l. filius prout ibi circa fi.
Alexan. refert dicens rationem aſsi-
gnari hic per iuriſconſultum; Quæ
conſideratio non ſatisfacit,tunc quia
hic bene ponitur prædicta regula di-
uerſificans ſtipulationes a legatis,
ſed inquirimus rationem. Præterea
tex.hic ad fin.loquitur proceditque
etiam quãdo uiuẽte ſtipulatore puri
ficatur cõditio, ſicque etiam ubi nõ
agitur de tranſmiſsione ad hæredẽ,
& domino acquiri dicit,ſecus in lega
tis conditionalibus exiſtente poſt-
ea conditione quia inſpicitur tem-
pus exiſtentis conditionis, ut prædi-
xi,cur diuerſum? Item iuriſconſul-
tus in dicta l. ſi filius. de uerborum
obligation. & in l. fina. ff. de ſtipul.
ſer.aliam aſsignat rationem, cur ex
contractu conditionali, in omnem
caſum & euentũ acquiraẽ dño, quia
vꝫ in ſtipulationibus id tempus ſpe-
ctatur quo contrahimus; non autem
rationem aſsignat, quia tranſmitti-
tur. Quare autem magis attendaẽ
& inſpiciatur tempus contractus, &
initium in contractibus, quàm in le-
gatis in aſsignando rationem diuer-

ſitatis plurimum laborant.doc.ut late per Iaſ.in d.l.ſi filius, referentem quinque rationes doctorum, quæ in puncto iuris ingenti cum difficultate defenduntur.ipſe tranſit cum ſol. Raph.commen.ꝙ contractus dicuntur habere poteus & forte principiũ, cum certum ſit debitum iri, ſiue ſtipulator uiuat purificata conditione, ſiue mortuus ſit, quia in cõtractibus fit tranſmiſsio ad hæredem. d. §. ex conditionali.ideo lex ſtatuit. attendi debere principium, & tempus contractus ad illudq; tẽpus conditionem retrotrahi,ſecus in legatis cõditionalibus in quibus non eſt certum debitum iri.ſi cõtingẽret legatarium præmori ante purificatam conditionem, ut dictum eſt,ſicque mirum nõ eſt ſi fortior ſit ſpes in contractib. conditionalib.quã in legatis. Sed queadmodũ ſupra dixi,rõ hæc nõ eſt generalis,neq; cõcludit,qñ exiſtit conditio uiuo filio uel ſeruo, tam in legatis,quã in ſtipulationibus, cur in legatis inſpiciatur tempus exiſtentis conditionis, in ſtipulationibus tempus contractus?Hic enim de tranſmiſſione in hæredem non agitur, neque iſto caſu conſiderari poteſt fortitudo ſpei,de qua proxime.Vnde glo.in d.l.ſi uxor in fin. aliam aſsignat rationem, quia vȝ in legatis nõ interuenit aliquod factum filij, uel ſerui. patet, quia abſenti,ignoranti, & dormienti legari poteſt,& ipſo iure eos acquiritur.l.cum pater.§.ſurdo.ff. de leg.ij.ideo inſpicitur tempus exiſtẽtis conditionis, ſed in contractibus factis per exiſtentes in aliena poteſtate interuenit factum filij, uel ſerui,ipſe.n.qui facit & contrahit, & cũ uerſetur illius opera, ſitque eo tempore in poteſtate domini uel patris, debet talibus acquiri propter patriã, uel dominicam poteſtatem, ut enim dicit text. not.in l.fin. ff. de ſtipula. ſer. quicquid contraxit ſeruus dum nobis ſeruiret, etiam ſi ſtipulationẽ contulerit in alienationem,uel manumiſsionem ſuam, nobis tamen acquirit,quia poteſtas eius tunc cnm id cõtraheret noſtra fuit. Ale. in d.l.ſi filius.in fi.hanc rationem reprobat dicens eſſe contra l.fin.ff.de dona cau. mor. ubi in donatione cauſa mortis, idem quod in legato eſſe dicitur, & tamen duorum conſenſu perficitur. l.inter mortis.eo.ti.& fuit Bar. in d. l.ſi.uide latius Iaſ.in d.l.ſi filius, ubi etiam aliud ar.Bar.in contrarium factum reſoluit & tandem tranſit cum iſta ratione uti minus periculoſa, & ita communiter tenent doct. ut ꝑ Bal.Sali.Rapha. & Corn. in d.l. ſi uxor.factum.n.filij,ut doc. dicunt,cõſideratur in cõtractibus,quia eo inuito acquiſitum auferri non poteſt. l. ſicut.C.de act. & obl. & l. id qđ noſtrum.ſupra eo.ideo quęſitum ex cõtractu,ſiue ſit purum, ſiue cõſiſtat in ſpe, acquiritur ei ſub cuius eſt poteſtate.& ſi ſui iuris eſt trãsfert in ſuos hæredes,ut hac l.& d.§.ex conditionali, ſed in ultimis uoluntatibus non acquiritur ex facto meo, ſed ex ſola uoluntate dantis, & non dicitur mihi quæſitum, niſi cum ita datum eſt, ut fiat meũ l.liber homo. §. ita ſcriptum.ad fi.ff.de hær.inſti. Ideo cum proprie nihil mihi quæſitum ſit, altori non quæro,nec moriens tranſmitto,ſecundum Raph.& Corn. præall. Et ad rationem Bart.& Alexan.de dona.cau. mort. ubi interuenit factum donatarij filij uel ſerui,& tamen quo ad acquiſitionem idẽ eſt quod in legatis. Reſponde diſtinguendo, ut ꝑ Commen.& Iaſ.l oco præallega. uel ꝙ factum filij & ſerui tunc eſt adeo debile, ſecundum Sal. ꝙ non conſideratur, cum reuocatio dependeat a ſola poteſtate relinquentis, ſed glo.in d.l.ſi uxor. loquitur de tali facto, & contractu,

cõtra&u,cuius reuocatio nõ eſt in po teſtate cõtrahẽtis cũ filio uel ſeruo.
4 Ampliari† autem poteſt & limita ri multipliciter prædicta regula,ꝙ in ſtipul. & contractibus inſpiciatur tẽpus contractus: ut per Iaſo. & alios in d.l.ſi filius. & Soci.in conſi.clxxxiij.ſiue xxxj.incipit eleganter in ſecũ
5 da parte. Et etiam†quæ dicta fuerũt de ſpe conditionalis contractus quæ tranſmittitur,& quæ fortior uidetur propter conſenſum deorum, limitari poteſt,ut per Dec.in conſi.ccccxliij.colu.fi.& in l.j.colu.v.& vj. C.de pac.Circa oppo.gl.hic uidenda ſunt quæ ſcribunt doct.in d.l.ſi filius.

SVMMARIVM.

1 *Admittens fideiuſſorem non idoneum ſibi præiudicat.& nu.7.*
2 *Qui cum alio contrahit quòd certus eſſe debeat de conditione & qualitate contrahentis,*
Limita.nu.11.12.13.14.17.
3 *Reuocatio mandati debet intimari & notificari,Alias cõtrahentes excuſarẽtur. L.Sed et ſi pupillus §.proſcribere.ff.de inſtito,ornatur.*
4 *Ignorans & dubitans licet æquiparentur,non tamen habent locum in contrahente.*
5 *Contrahens cum alio præſumitur ſcire qualitatem eius.*
6 *Creditor agens contra emptorem hereditatis non idoneum, non poteſt de rigore iuris ad venditorem redire.*
8 *Ciuilitatem acceptans,cenſetur cum oneribus ciuium illius loci acceptare. L.ſi duo ff.de acqui,hær.ornatur.*
9 *Bannitum occidens banno exiſtente nullo quando puniatur.*
10 *Statutum,quòd vxore decedente ſine liberis maritus lucretur dotem, habet locum ea ignorante.*
15 *Neceſſitate cogente ſuccurritur; ſecus ſi quis ponat ſe in neceſſitate.*
16 *Argu.de contractu ad quaſi,habet locũ quando eſt eadem ratio. Et quid de diſtractu.*
18 *Mulier ſoluto matrimonio conſequitur in ſubſidium bona viri fideicommiſſo ſubiecta,dato quòd ignorauerit fideicommiſſum.*
19 *Paria ſunt eſſe,vel eſſe debere. Et argu.de eſſe,ad poſſibile an valeat.*
20 *Sponte factum quando dicatur, Et numero.21.*
22 *Clauſula motu proprio an operetur facta conceſſione ad poſtulationem partis.*

L. XIX. Vulpianus.

Qui cum alio contrahit, uel eſt uel eſſe debet non ignarus cõditionis eius,hæredi autem hoc imputari non põt,cum nõ ſpõte cũ legatariis contrahit.

Est valde utilis & ad infinitas q̃ſtiones hæc regula citari ſolet. Sumi potuit ex l. pen.ff.ad maced. ubi glo.hanc regulam adducit. Item ex fin.l.iij.ff.de fideiuſ. ubi † admittens
1 fideiuſſorem non idoneum ſibi præiudicat imputareque debet quia idoneum probare uidetur.de quo late ꝑ Alexan.in l.ij.ad fin.in prin.ff. qui ſatiſd.cog.& in conſi.lx.lib.v. Sumi ẽt potuit ex l.j.ff. ſi quis in ius uoc. ſecundum uerum intellectum ut ibi ꝑ Bart.& Pau.de Caſt.& Moder.ubi fi deiuſ.non idoneus fori priuilegio ꝑ non dato habetur, quando aſſertum fuit eum eſſe idoneũ.alias ſecus quia imputatur recipiẽti ſi qualitatem & conditionem illius non inueſtigauit. In hoc principio iuriſconſul. Primo ponit regulã.Secundo excipit caſum in quo non procedit. dum ait hæredi autem &c.
2 Notandum igitur eſt primo,†ꝙ ille qui cum alio contrahit debet eſſe certus de qualitate & conditione ſe-

inueſtigauit, neque explorauit, ſeque non certificauit, imputandũ eſt ſibi, iuribus ſupra alleg. hocque vult etiã hæc lex dũ ſubiungit, hæredi aũt hoc imputari nõ poteſt, ergo regulariter hoc imputatur cõtrahenti ſi nõ fecit. Et per hanc regulã infertur, ꝙ contrahentes cũ præpoſito alicui negotiationi, vel ſocio, debet diligẽter ſe informare de qualitate & conditione ꝑpoſituræ & ſocietatis, alias ſibi imputaẽ maxime ſi cõtraheret finita po teſtate vel ſocietate. vt per Paul. de Caſt. in l. j. §. non aũt. ff. de exercit. & in. §. cõditio. l. j. ff. de inſtit. & in cõ ſi. cccxxxv. viſis in antiquis quẽ hic
3 refert & ſequitur Deci. ſi † tñ a principio ſocietatis cõtractus fuerit ſine tẽporis præfinitione, aut limitatione, tunc ex quo contrahentes ſciunt vel ſcire præſumuntur ꝙ ſimpliciter & quandocunque ſm formam dicti mandati contrahere poſſunt, reuocatio vel limitatio intimari notificariq; debet, iuxta text. l. ſed & ſi pupillus. in. §. de quo. & in. §. proſcribere. ff. de inſti. alias excuſarent, ne remaneant decepti ex reuocatione, aut limitatione ſubſecuta abſque eorum culpa, ita notanter Paul. de Caſt. in d. conſi. cccxxxv. Et vltra pro intelligentia & declaratione illius not. §. proſcribere. vide Signorol. in conſil. lix. Ioan. de Ana. in cõſi. xxv. & ibi cũ ſcriptis ibidẽ in apoſtillis. Fely. omnino. in c. ex parte decani. colum. xiij. & xv. de reſcrip. Guidonẽ Papę in q. ccxlij. & Areti. in l. j. colũ. iiij. ff. ſi cert. pet.
4 Hinc etiam eſt, ꝙ † licet dubitans & ignorans æquiparentur: hoc tñ, ſm Deci. hic poſt Bald. non habet locũ in contrahente cum alio, quia ſi dubitat, ſe informare & certificare debet, ſed ipſemet Deci. ĩ l. quãdiu. col. j. C. qui admitti. dicit eam rationem locũ quoq; habere in ignorãte, quia iſta l. a Bald. allegata dicit certũ eſſe debere, ergo non excuſaẽ. ita ẽt prius voluit Lan. Deci. in l. j. colũ. iij. C. de pac. referens ita velle Bal. in. §. perſonã. hic per Deci. alleg. ſed male, quia contrariũ dicit, & ꝓut hic refert Deci. Bal. errorẽ labitur per regulã iſtã.
5 Et inde etiã eſt, ꝙ † in dubio ille qui cum alio quid gerit, ꝑſumitur ſcire qualitatẽ eius l. ſi patronus. cũ Bart. ff. de confir. tuto. c. innotuit. cum gl. de elect. & tradit Areti. in l. ij. in princi. in pen. colum. ff. ſolu. matri. dũ ait, in dubio ꝑſumi creditorẽ ſciuiſſe debitorẽ ſibi delegatũ fuiſſe inopẽ, imputariq; ſibi ſi ante conditionẽ illius non explorauit, qm̃ eum recipiendo vti idoneũ approbaſſe videẽ, per hãc legem, niſi probet creditor iuſtã eius ignorantiam, aut fuiſſe ſubductum perſuaſionibus principalis delegãtis, qui aſſeruerit delegatũ debitorẽ idoneũ eſſe, iuxta. §. abeſſe. l. inter cãs. ff. man. & ſequitur Aquen. in l. ij. C.
6 de pac. dũ inquit, ꝙ † ſi emptor hæreditatis nõ ſit ſoluẽdo, & creditor hæreditatis egerit contra eũ, de rigore iuris nõ poterit ad venditorẽ redire, cũ in dubio facultates eius ſciuiſſe ꝑſumatur cũ quo cõtrahebat, & alias ſit eidẽ imputandũ per iſtã regulam nr̃am. Ex æquitate tñ per replicationẽ, ait, ſubueniri creditori ignoranti, ne debitor qui pecuniã accepit cum aliena iactura locupleteẽ. Et qđ dictũ eſt de recipiẽte inopẽ debitorem de-
7 legatũ, † idẽ eſt in admittẽte fideiuſſorẽ non idoneũ facultatibus aut fori priuilegio, vt ĩ ſuperioribus ſcripſi & late tradit Alex. in cõſil. lx. volu. v. niſi interuenerit dolus ꝑſtantis fideiuſſorẽ qui affirmauerit, puta fideiuſſorem idoneũ, aut iuſtiſſima ignorãtia recipiẽtis, vt quia fideiuſſor cõmuniter reputabaẽ idoneus, vt ibi ꝑ Alex. de quo latius in limitationibus infe-
8 rius dicã. Hinc etiã eſt, ꝙ † acceptãs ciuilitatẽ in aliquo loco, ſe obligaſſe

cenſetur oĩbus oneribus ciuiũ illius loci, dato ꝙ onera illa ignoraret, q̃a ſibi imputet cur non perquiſierit & inueſtigauerit, vt hac lege & l. ſi duo .ff. de acquirẽ. hære. cum ibi not. per docto. & per Alex. in conſi. ciij. viſis ſcriptis. colũ. ij. lib. ij. Anchara. in cõſi. viij. colũ. fina. Barba. conſi. lxxiij. col. pe. lib. iiij. Soc. cõ. xcvij. co. pe. & fina. volumine. j. facit l. gaius. ff. de manumiſ. & l. cũ quæritur. ff. de admini. tut. quæ omnia ſignanda ſunt ad d. l. ſi duo. Dicimus etiam ꝙ †occidẽs bannitũ, quãdo bannum viribus non ſubſiſtit: puniri debet ac ſi occidiſſet nõ bannitũ, qñ noticiam habuit nullitatis bãni: ſi autẽ ignorauit talem nullitatẽ, tunc ſecũdũ receptiorẽ ſententiam, non excuſatur quin ſaltem teneatur arbitrio iudicis. Quia ſi ille qui cũ alio contrahit, non excuſatꝰ ſi nõ eſt diligens in perquirẽdo & inueſtigando cõditionem ꝑſonæ illius. vt in regula noſtra multo magis, qui alium propter aliquam illius cõditionẽ occidit, certus eſſe debet de conditione ſuæ ꝑſonæ; vt ꝑ Bart. in l. fin. ff. de adulte. Alex. conſi. lxvij. colum. j. lib. iij. Paul. de Caſt. in cõſil. xxxiiij. licet iſta in antiq̃s. niſi iuſta excuſatio nis cã ſubeſſet. propterea concludit Paul. de Caſt. ibidem nõ puniri occidentem bannitum, qui habebat ſaluũ conductum, de quo occidens ignorabat. Licet enim vbi maius eſt periculum, cautius ſit ageñ. c. vbi ꝑiculum. de elec. in vj. ei tamẽ nõ imputatur, ſi propter iuſtam cauſam aliter non inueſtigauit in pœnis infligendis, licet quo ad acquiſitionem ſibi fiendã imputari forſitan poſſet, vt hac regula, inquit Pau. Quæ tñ dña nõ eſt bona. vt hic ꝑ Dec. & ex ꝓdictis cõfundiẽ maxime ex not. ꝑ Ale. in ꝑal. cõſil. lx. & ĩ, dicendis. Facit quod ſolemus dicere de contrahente cũ aliquo, qui pro idoneo illũ approbare videẽ, &. in culpa fuiſſe ſi diligẽter de cõditione illius nõ inueſtigauit, ꝑ hanc regulã. & ꝑalleg §. abeſſe, ideo audiri non debet inopiã, q̃ tpe contractus ſuberat, allegãdo vna cum ignorãtia talis inopiæ ac ſuſpitionis, & illius capturã petẽdo, niſi iuſtificet deterioratiõnẽ cõditionis ſuperueniſſe poſt contractũ; vt cõſuluit late Alex. in conſ. xix. volu. iij. Niſi, ſubiũgit, affirmatũ ſibi fuiſſet idoneũ eſſe contrahentẽ ꝫ veritatẽ; vel iuſtiſsima ſubeſſet ignorantia; vt ꝑ eundẽ Alex. conſ. lx. lib. v. & ꝑ ſubtilẽ Are. in prin. l. ij. col. pe. ff. ſolu. matri. dũ quærit, ſi tpe cõtractus erat quis ſuſpectus, verũ cauſa ſuſpicionis ignorabatur ab eo qui ſecũ cõtraxit, an poſsit poſtmodũ iurari ſuſpectus, petiq; ꝙ detineatꝰ? Bart. in l. quæſitũ. ff. de pign. tenuit, ait, ꝙ ſic; id quod cõcedi põt, dicit Aret. ſi ita erat cauſa occulta ꝙ ẽt ab inquiſitore diligẽti ꝓbabiliter ignorari potuiſſet; vt in ſimili dr̃ in l. de ætate. in §. ex cauſa. ff. de interrog. actio. alias doctrina nõ vr̃ tuta, cũ poſsit illi imputari ſi diligẽter conditionẽ & qualitatẽ contrahẽtis ſecũ nõ inueſtigauit, intelligereq; curauit. & uere confunditur ex præallega. & dictis ꝑ oẽs Moder. in prin. d. l. ij. ſolu. matri.

10 Hinc eſt etiã, †ꝙ ꝑ mortem vxoris abſque liberis maritus lucraẽ dotẽ, quãdo ſtatutũ loci viri ita diſponit, quãuis mulier huiuſmodi ſtatutũ dotis lucrandæ ignorauerit; q̃a ſibi imputatur ſi de hoc diligenter nõ perquiſiuit & explorauit. per hanc regulam; ita late Deci. in cõſ. xix. niſi excuſareẽ ex probabili cauſa, vt quia ſibi dictũ aut ꝑſuaſum fuiſſet quod cõciuis ſuus eſſet; vt ibi per Decium, per Aquen. & alios in l. cũ quædã puella. in prin. ff. de iur. om. iu. Mod. Tauriñ. in l. cũctos populos. co. ſi. char. pe. C. de ſum. trin. & plene per Curt. iuni. cum contrahentis, ita ꝙ ſi de hoc nõ

in l.exigeř dotem col.pe. ff.de iudic.
Ex prædictis colliguntur nonnul-
11 læ lim.ad hanc regulam. †In primis
ſi ignorantia eſſet multum probabi-
lis & iuſta,excuſaretur cõtrahens, ẽt
quod aliter non. inueſtigaſſet rei ue-
ritatem : ut per Alex.in præal. conſi.
lx.& Pau.in conſi.xxxiiij.dũ vult ex
cuſari bannitum occidentẽ ,licet ha-
beret ſaluum conductum, pp iuſtam
ignorantiam,& per Are.in princ.d.l.
ij.in pen.col.& eſt ad propoſitũ tex.
nota.in l. ſi quis patremfamil.ff. ad
macedon.qui vult ceſſare macedonia
nũ,ubi quis mutuauit filiofamil. qui
ſic agebat,ſic contrahebat,ſic mune-
ribus publice vti paterfamil.funge-
batur. De quo uide quæ ſcripſit An-
cha.in conſi.xlix.& lxiij.Pau. de Ca.
in cõſi.clxxiiij.col.fi.in antiquis.Ale
xan.conſi.cxx.col.ij.& clxij.col.v.Ia
ſo.in l.eſt receptum.colu.fi. ff.de iu-
riſdict.omnium iudic. & Deci. in l.ſi
emancipati col.ij.C.de colla. & hanc
limitationem poſuit hæc gl.dum ait,
quem excuſari propter communem
errorem l. barbarius. cum ibi not.ff.
de offic.præto. Secundo limita ni-
12 ſi† interuenerit dolus contrahentis,
& deceptiua perſuaſio: ut per Alexã.
in præal.conſi.lx. Deci. conſi. xix.&
Aquen.alioſque in d.l.cum quædam
13 puella. Tertio limita † niſi in caſu
poſito per Aquen.in l. ij. C.de pact.
& retuli ſupra.nu.6. Quarto limi-
14 ta in†hærede contrahente cum lega
tarijs ꝑ aditionem hæreditatis, quia
non ſponte contrahit. Hanc lim.ſub-
iunxit hic iuriſconſultus,quaſi ceſſet
ratio a iure aduerſus contrahentem
15 cõſiderata.Facit,† quia & ſi non ſuc
curatur ei qui ſe in neceſſitatem con
iecit, ſuccurritur tamen ei quem coe
git neceſſitas l.ſi fideiuſſor.in §.ſi ne
ceſſaria.cum ibi not.ff.qui ſatiſd. co-
gan.quia neceſſitas non habet legẽ,
ut in l.j.ff.de offi.conſul.Barb.late in
cap. quãto col.v.de conſuet. Sed eſt
difficultas caſum ponere in quo poſ-
ſit exẽplificari hæc limitatio glo.nr̃a
exemplificat in hærede perſoluente
legatum pupillo, qui liberatur ẽt ꝙ
non inueſtigauerit cuius ætatis eſſet.
Sed Bar.reprobat,& eſt hercle cõtra
caſum l.pupillo ſolui.ff.de ſolu. Itẽ
in hærede perſoluẽte militat rõ iuriſ
conſ.hic,quia debuit inquirere,vide-
re, & explorare, cuius qualitatis &
conditionis eſſet ille,cui ſoluebat, ꝙ
ſi non fecerit, eſt quod merito poſſit
eidem imputari,tanquã ſi pecuniã in
mare proieciſſet:ergo militabit ẽt re
gula legis nr̃æ. Et iſte quaſi cõtract⁹
qui celebratur inter hæredẽ & legata
riũ,iuxta hũc tex.cauſať per ſimpli-
cẽ aditionẽ hæreditatis ex iuris di-
ſpoſitione, licet nullũ negotium cũ
defuncto uel cum hærede legatarius
geſſerit l.apud iulianum §.fi. cũ lege
ſeq.ff.quib.ex cau. in poſ.eat.& §.hæ
res quoq; inſtit.de oblig. quæ ex qua
ſi contra.ita ꝙ mirũ non eſt, ſi eidẽ
ut hic ait iuriſconſultus,nõ imputať,
ſi de cõditiõe legatariorũ ſe nõ certi
ficauit,cũ nullũ negotiũ ꝓprie, cũ il
lis geſſerit, ſed in cõſequẽtiã, media
hæreditatis aditione.ꝑ §.fi.d.l. apud
iulianã,ſed nihil eſt: & ibi uerbũ nul
lũ de exploratione conditionis ſecũ
ꝯhẽtis.Tãdẽ gl. poſuit aliud exẽplũ
ibi.põt ẽt elegantiſſime poni.Sed nõ
procedit,quia hic dř imputari nõ ex
quirẽti qualitatẽ & conditionẽ ſecũ
ꝯhẽtis,præterquã in hærede cũ lega-
tarijs cõtrahente,quia nõ ſpõte con
trahit in caſu & exẽplo gl.nõ agiť de
aliqua qualitate & cõditione ſecũ cõ
trahẽtis exploranda ſed de re debita
uel promiſſa. Vnde cõſiderabã poſ-
ſe exẽplificari,qñ quis ꝓhiberet ſub
pœna cũ bãnito ꝯhere.ꝙ licet eẽt fa-
ctũ legatum bãnito,& ex poſt hæres
adiret hæreditatẽ, ſicq; cũ legatario
cõtraheret qui reperiť bãnitus, quia

non ſponte cõtrahit,excuſatur ſibiq; ut hic dicit iuriſcõſult*,imputari nihil põt. Et locũ ſibi uendicat prædicta limitatio,quæ de legatarijs loquitur ẽt reſpectu creditorũ : ut hic per Deci.in uer.quãtũ tñ ad iſtã regulã. Quod mihi non placet : quia & ſi nihil ei poſſit ex ſua perſona imputari per rõnẽ tex.nſi,imputari tñ põt rõne obligationis per defunctũ contractæ,quę ex ꝑſona ſucceſſoris immutari nõ debet l.ij.§.ex his ff.de uerb. oblig. cuius quidẽ defuncti perſonã repræſentat hæres.§.j.in auct.de iure iurã.a mor.prę ſt.niſi caſum poneres in obligatione cõtracta cũ eo, qui ex poſt bãnitus fuit, cum quo ꝑ aditionẽ hæreditatis hæres ut prædixi, con traheret : tunc .n.nec ex perſona defuncti,neq; ex propria,cũ ſponte nõ contrahat,imputari ſibi põt. Ex qui

16 bus vr̃ poſſe colligi † ꝙ diſpoſitio loquens de contractu, non hẽt locũ in quaſi ꝯctu,niſi eadẽ oĩno militaret ratio : ut hic per Dec.& latius Iaſ.in l. more.col.iiij.ff.de acqui. hær.& in l. ſiue apud acta.col.ij.C.de trãſac. Roma.in conſi.cclxxx.Cõmẽ.cõſi.clxxvj.Are.conſi.liiij.Dec.in c. qua fronte.col.ij.de appel. ubi ẽt tangunt q̃d de remiſſione,liberatione, & diſtractu, & an ſtatutum loquens de contractu locum habeat in diſtractu.

17 Quinto limita iſtã regulã † non ꝓcedere in mulieribus,ut uidetur probari.in l.fin.ff.qui pet.tut.dum ait,ꝙ inquirerę de conditione hominis potius eſt uirile officium,quã fęmineũ. Sed mod.Pap.in l.exigere dotẽ. col. pe.ff.de iudi.hãc lim.periculoſam putant,quia mulier non excuſatur a iuris ignorãtia, niſi in caſibus a iure expræſſis l.fi.ff.de iur.& facti igno.ideo nõ excuſantur ab ignorantia iuris notorij poſiti in d.l.exigere.ꝙ in dote reſtiruẽda attẽdãt domiciliũ mariti, eiq; ſit imputãdũ ſi nõ inueſtigauit ſcire & intelligere,quid in hac materia diſponerẽt ſtatuta loci mariti. Et iſta eſt cõis, recetaque a doctoribus ſñia ut in ſuperioribus probaui. Corrobora ponderãdo uerba regulę dicẽtis,qui cum alio,quæ tã maſculũ quã fœminã cõplectuntur,maxime in materia indifferenti l.j.cũ ibi not. ff.tit. proximo l.ait diuus.ff.de iure fiſ.tradit Dec.in l.fœminæ.col.præantepe. ſupra eo.titu.& ad §.fi.d.l.vltimæ ff. qui pet.tut.licet ꝑfati Mod.nõ reſp. dic.ꝙ nihil facit,quia loquitur in accuſatione ſuſpecti tutoris,ad ꝙ agendũ fœminæ non aſtringuntur, q̃ ſm iuris regulas ab huiuſmodi officijs in iudicijs exercendis remotæ ſunt.d.l. fœminæ. Reſtringe tñ, & ſub limita

18 † prædicta : ut notanter per Curt. Iuniorem in conſi.lix.col.fi.dum cõcludit ꝙ licet non inueſtigauerit an bona uiri,cũ quo contrahebat,eſſent fideicom.ſubiecta uel ne,in caſum reſtit.dotis,põt manum ponere ad bona fideicom. ſubiecta pro conſecutione reſtitutionis ſuæ dotis,q̃n alia bona non ſufficiunt,non obſtante ac noſtra regula,rationibus ibi ꝑ eũ adductis,& per Crot.in rep.§.diui.in viij. q.col.ij.illius quæſtionis. Secundo

19 not.ex tex ibi uel eſſe debet.ꝙ † paria ſunt eſſe uel eſſe debere.Intellige ſm ſubiectã mãm quãtũ ad imputandum alicui,qui de cõditione uel qualitate aliqua ſecum contrahentis certus eſſe debebat, quædã ſimilia congerit Deci.hic & in l.quod te. in iiij. not.ff. ſi cer.peta.& in l. quãdiu la.j. C.qui admitti.& Iaſ.in l. ſi per errorẽ in ij.not.ff.de iuriſd.omn.iudi.De eſſe ãt ad poſſibile non tenet arg, ut .n.dicunt ẽt Theologi, multa ſunt. quæ de ſic eſſe ſunt hæretica, quorũ oppoſitũ de poſſibili eſſet hæreticũ, ſicuti dicere patrem incarnatũ de ſic eſſe hereticũ.eſt p̃rem autem poſſe incarnari non ſolũ nõ eſt hæreticũ, ſed

eius oppoſitum hæreticũ eſſet: ut ꝑ
Io. Picum in ſua appologia in princ.
vj.q.& in ix.q. ubi tñ potentia redu-
cẽda eſt ad actum illud. ꝙ eſt in potẽ-
tia ponitur per actum, perindeque ac
ſi eſſet in actu, ut declarat Nicol. de
Lyra. Ioannis cap. xi. ſuper eo loco:
ut filios dei qui erant diſperſi congre
garet in unum. loquitur. n. ẽt de gẽti-
libus, nec erãt adhuc filij dei actu, ſed
in potentia ad actũ reducenda, quia
erant prædeſtinati. ſm Nicol. de Ly-
ra, ſuper illo euangelio, quod dici &
recitari ſolet in ſexta feria poſt do-
minicam de paſſione. Tertio nota,
20 † ꝙ non dicitur ſponte cõtrahere &
ſe obligare, qui ex quaſi contractu ꝑ
interpRætationem iuris obligatur, ut
hic per Dec. & ratio poſſet aſsigna-
ri, quia ipſe proprie nullum negotiũ
cum legatariis uel creditoribus hæ-
reditarijs gerit. §. hæres. inſt. de obl.
quæ ex quaſi contractu, ſed a lege in
tales obligationes conijcitur. Et ſe
cundum Deci. hic contra Ancha. fa-
21 ctum † ſponte dicitur etiã illud, qđ
eſt factum ad petitionem alicuius ꝑ
text. l. ij. C. de pact. ubi Deci. met in
nota. idem repetit. Quod confirmari
poteſt per hunc text. uolentem non
poſſe dici illũ ſpontefacere, quẽ lex
cogit, & arctat, qui ergo nõ eſt ar-
ctatus licet requiſitus põt dici ſpon-
te facere, Secundum tamen gramma-
ticos & oratores ſponte fieri dicĩ,
quod fit ſine requiſitione, ut ſponte
equum tibi donaui, id eſt non requiſi
tus, & ſic uidetur idẽ importare qđ
motu proprio. De quo unum no-
22 tabis, quòd † clauſula motus pro-
prij, ſuos operatur effectus, etiam
ſi conceſsio emanauerit ad ſuppli-
cationem alicuius, ut quia dicaĩ ta-
lis nobis ſupplicauit, ut exceptionis
priuilegiũ ei concederemus, cui id
etiam motu proprio concedimus,
ita Bal. in c. niſi. col. j. de offi. lega. Ex
quo nõ eſt nouũ ꝙ in mente conce-
dẽtis cadant duo motiua, & in dictis
uerbis nõ eſt repugnãtia, qđ diligen
ter dicit eſſe no. Pariſ. in c. accedẽtes.
circa fi. de præſcr. Gloſſator hic ni
mium prolixus & uerboſus fuit cum
exigua utilitate & magna ineptitu-
dine, ideo non inſiſto.

SVMMARIVM.

1 *Exceptione doli repellitur ille, cui uo-
luntas teſtatoris refragatur.*
2 *Exceptionis doli ſunt quinque ſpecies.*
3 *Propter dubium competentis exceptio-
nis utile eſt opponere exceptionem ge-
neralem doli.*

§. Non ſolet doli exceptio no-
cere his quibus uoluntas teſta-
toris non refragatur.

SVMITVR ex l. pure. in prin. ff.
de excep. doli. & l. apud celſum. in §.
præterea. & §. ſi quis ex uncia. eo. ti.
ubi gl. ad hãc regulã ponit exẽplum
in caſu ipſius. §. ꝑterea. Qñ aũt uolũ-
1 tas † teſtatoris refragaĩ tũc nocet do
li except. l. fi. §. auus. ubi pulchrũ po
niĩ exẽplũ, de except. doli. Deci. hic
alia duo exẽpla ponit. alia addi poſ-
ſent, ſed ꝑdicta ſufficiũt. Et gñaliter
inquit Dec. repelliĩ exceptione doli,
qui debitũ petit, qđ exceptione ali-
qua elidi põt. l. ij. §. & generaliter. ff.
de excep. doli. uide plenius practicũ
Papiẽ. in forma libel. reſpõſionis rei
cõuenti. in gl. doli except. ubi decla-
2 rat † quinque ſpẽs exceptionis doli,
quarũ ultima eſt iſta quæ daĩ in locũ
cuiuſcũq; alterius exceptionis, & ꝓ
quacũq; exceptiõe. d. §. & generali-
ter. & l. ſi ex cautione. cũ gl. C. de nõ
3 nu. pecu. Et exiſtẽte † dubio de certa
ſpẽ exceptionis, dat cõſiliũ, ꝙ oppo
naĩ generalis hæc exceptio doli, quæ
ꝓ oĩbus ſufficit, & in ꝓceſſu liquide-

tur certa ſpēs exceptionis, ſolutiōis exēpli gratia, uel pacti de nō petēdo aut iuriſiurādi, ſeu pſcriptiōis, uel ſimiliū. Tādē ſi dicas qūo facit ad ꝓpoſitū hic noſter §. in pſenti materia, & lege? reſpōde dictū fuiſſe ſupra in regula illi imputari qui de cōditione & qualitate ſecū cōtrahētis nō inueſtigauit, ſicq; obeſſe illi generalē doli exceptionē, ſecus quando nihil pōt imputari, ꝓut in hærede, qui ſpōte nō cōtraxit cū legatarijs, cōtinuādo & ſeu ſubordinando materiā ſubiūgit iuriſcōſ. doli exceptionē pariter nō obeſſe illis qbus nō refragat̄ teſtōris uolūtas, ſecus qn̄ refragat̄.

SVMMARIVM.

1 *Libertatis cauſa ſemper & ubique præcipua fuit: & largo modo dicitur pia cauſa. num. 2.*

3 *Eodem determinatio duo determinabilia diuerſimode determinat in libertate.*

3 *Dictio, intra quid ſignificet.*

L. XX. Pomponius.

Quotiēs dubia eſt interpretatio libertatis, ſecundum libertatem reſpōdendum erit.

SVMPTA fuit præſens regula ex ll. ꝑ gl. alleg. nec nō ex l. inter pares ff. de re iud. cū ſi. ut. n. ait gl. infinita
1 exēpla poni poſſunt, cū †libertatis cā ſemp & ubiq; pcipua fuerit, ut de cā dotis, dr̄ in l. j. ff. ſo. ma. adeo ꝙ cā libertatis dr̄ pia, fauorabilis, & publica. Vnde libertati magis q̄ reo fauēdū eſt, ut hic ꝑ Dec. materia eſt uulgaris, & cunctis obuia, idcirco plura non inculcabimus.
2 Not. tamē ꝙ†cā libertatis dr̄ pia largo mō, nō ꝓprie: cū nō reſpiciat animā, ideo diſpoſita in cā libertatis locū habēt ēt in cā pia, ſed nō econtrario, qa eſſet arguerē de minori ad maius, qđ nō licet, ut poſt alios nouiſsime tradit Dec. in l. captatorias. co. ſi. C. de teſt. mil. Signabitis ēt elegātē tex. alle. ꝑ gl. ī l. ſi ita ſcriptū fuerit. ff.
3 demā. teſt. ꝓbātē, ꝙ†eadē determinatio duo determinabilia diuerſimode determinat, quādo in illis eſt diuerſa rō, prout ibi in libertate reſpectu alterius legati, ut per Socinum, in conſil. quinto. colum. fina. libr. quarto. ubi poſt Benedict. de Plumbino, not. ex illo text. quòd quando unū ex ſpeciali priuilegio continet maiorem fauorem, non fit æqualis determinatio.

Eſt etiam not. text. alleg. per glo. in l. ſi ita fuerit libertas relicta. in §. fina. de manumiſ. teſtamen. quòd alicui relicta libertas intra annum, poſt mortem teſtatoris ſtatim competit, hocque fauore libertatis, non ex natura
4 illius dictionis, †intra: cum regula ſit, quòd qui intra certum tempus quid facere tenetur, licite facit etiam ſi ultima die determinati temporis id egerit. caſus eſt no. in l. ſi quis ſic dixerit. ſupra titu. præcedenti. & conſuluit Rom. in conſil. cxxi. ſuper iſto.

SVMMARIVM.

1 *Qui poteſt aliquem occidere, à fortiori vulnerari, & contumelijs afficere poterit. Et quid in bannito mortuo nume- ro 2.*

3 *Si vinco uincentem te a fortiori vinco te limita num. 14.*

4 *Pater propter famem poteſt uendere filium, a fortiori pignorare eum.*

L. ij. C. de patri. qui fili. diſtra. quomodo intelligatur.

5 *Mulier bannita licet poſſit occidere non tamen adulterari.*

6 *Epiſcopus, qui ſub pœna ludū prohibuit ſi ludit non incidit, in pœnam.*

7 *Argumen.a maioritate rationis ualet. limita nu.7.8.9.10.11. §.latrunculator.lege ſolemus ff.de iudic. et natur.*

L. XXI. Vulpianus.

NON debet cui, quod plus eſt, licet quod minus eſt non licere.

ISTA regula eſt clara: ſumiq; potuit ex iuribus per gl.alleg.& ex l. in actionibus in §.j.vbi Iaſ.in ij.not. ponit ff.de in litem iur.& ex §.ſed q. l.nec in ea ff.de adulter. cũ multis ſimilibus.hæc regula eſt ẽt poſita in c. cui licet.in regul.iur.in vj. Infertur
1 ex hac regula,† ꝙ qui põt aliquẽ occidere,fortius ſeu multo magis poterit illum vulnerare,& contumelijs afficere d.l.nec in ea ſm Deci. hic & Alex.in conſi.xxiiij.circa fi. vbi caſũ vulneris,ſub caſu mortis ẽt in ſtatutis dicit cõprehẽdi.& lati⁹ tradit Iaſ. in l.in actionib. col.iij.ff. de in litẽ iuran.& in l.in ſuis no.iiij.& ulti.ff. de libe.& poſthu.per iura prædicta. Qđ
2 intellige†de bãnito viuẽte qui ſi põt offendi in perſona magis in bonis: ibi per Iaſ.ſed qñ eſſet mortuus dixerunt aliqui, ꝙ licet ex forma ſtatuti bannitus impune offendi poſſit, licitũ tñ non eſſe poſtquã eſt occiſus,auferre ſibi ueſtes uel pecuniam, quia talis offenſa non fieret bannito, cum bannũ morte finiatur,ſed fieret hæredibus, aut ſuper re non hæreditaria hæreditate iacente l.fi.ff.de crim.expil.hære.Intelligendo qñ id fieret ex interuallo & poſtquam occidens diuertiſſet ad extraneos actus, ſecus ſi eodem momento & contextu: quia ea quæ incontinenti fiunt, cenſentur ineſſe l.lecta.verſi.dicebã ff.ſi cer.peta. Et ex quo licebat occidere multo magis depredari,& pariter cum uiuẽtem realiter & perſonaliter offendere fortius mortuum, incontinenti ſ. per prædicta,& ita conſuluit Pau.de Ca.in conſi.xxxix.ſuper primo circa fi.in antiquis. Infertur ẽt ad tres nota.deciſiones per gl. in d.c. cui licet. & ad aliam per Ioan.And.poſt Ioan. Mona.ibi de caſu §.is qui exequitur. in ſti.mand.Et iterum ad aliam illius
3 vulgatiſſimi dicti † ſi uinco vincentẽ te multo fortius uinco te .l. de acceſſionibus.ff. de diuer. & tempo. præſcrip.c.auctoritate martini,de cõceſſ. præben.in vj.de quo infra lacius dicetur. Infertur etiam ſm Deci. qđ
4 † ſicuti propter famem pater põt uẽdere filiũ l.ij.C. de pat.qui fil.diſtra. fortius pignorare.per regulã iſtã,ſm gl. Bal.& Saly. ibi quicquid dicat Iaſo.in d.l.in ſuis in quarto not.allegãs ad baliſtam gl.d.l.ij.quę ut retuli,cõtrarium eius ꝙ ipſe refert uoluit. Si tñ pr ad pinguiorem deuenerit fortunam põt filius cõtra eum agere ut ipſum redimat & liberet: ut per Fely.in c.cum dilecta.col.pe.de reſcrip. & Mod.Bonõ.in l.ẽt ſi redhibitus.colum.fi.ff.de quæſtio.faciunt not. per Ioan.de Ana.in c.iij.col.ij.de furt.& dicunt prædicti Mod.in ſuo not.cj. ꝙ illa l.ij.locum nõ habet in filio clerico,nec filius in caſibus prædictis efficiẽ ſeruus: ut p Pau.de Ca.ĩ d.l.ij.
5 Inferẽ pariter ex pręmiſſis,ꝙ†ſi ex forma ſtatuti mulier bãnita poſſit occidi poteris ẽt adulterari: cum maius ſit homicidium quã adulterium,ſm Nellum in tract.bannitorũ. Deci.hic ſe remittit ad dicta per eum in c.quæ in eccleſiarũ col.vij.de cõſtit.vbi ꝯ-rium firmat,quia adulterare eſt ꝯ pręceptũ diuinũ non mechaberis, quod non reperiẽ limitatũ aliquo caſu,ſicuti de illo nõ occides. Nec obſt.ꝙ homicidiũ ſit maius delictũ,ꝗ adulterium:quia eſt diuerſæ ſpeciei,quo caſu ſub eo ꝙ plus eſt,nõ cõtineẽ minus, ſecundum Dec.poſt Dinũ.de quo ẽt

infra dicemus. Facit pariter hæc re-
6 gula ad quæſtionem de† epiſcopo fa
ciente contra ſtatutum ſuum,exem-
pli gratia.indigentem excommunica
tionem ludentibus ad azarrum, ꝙ
non incidat in eius pœnam, cum poſ
ſit illud in totū tollere. ergo & mul-
to magis in parte, ut late per Ioan.
Andr.in d.regula, cui licet. in mercu
rialibus. Septem limita. ad iſtā re-
gulam ordinauit hic Dec.ex dictis ꝑ
gl.& doct.præalleg. Circa primam
7 † ꝙ in materia correctoria non ua-
leat argu.a maioritate rationis, uide
late Iaſo.pluribus modis limitantē.
in authen.quas actiones.colum.vj.cū
duabus ſeq.C.de ſacroſanc.eccl. & in
l.ſi conſtante.col.xiij.ff.ſol. matrim.
8 Circa ſecundam lim.quando†plus &
minus ſunt diuerſæ ſpeciei, iuxta.§.
latrunculator.l.ſolemus.ff. de iudic.
ibi latrunculator hominem occide-
re poteſt,& tamen de cauſa pecunia-
ria non cognoſcit,unde ſi fuerit ali-
cui conceſſum merum imperium,
non uidetur conceſſa cognitio cau-
ſarum ciuilium,ſed potius denegata,
cum ſint ſpecies diſtinctæ, ut ibi cō-
trarium tenet ipſe Deci. aliquibus
medijs reſpondendo ad §. latruncu-
lator, ut per eum.qui tamen in c. cū
in cunctis.in princ.in ulti. colum.de
elect.& in c. quæ in eccleſiarum. co-
lum.vj.ſequutus eſt lim.iſtam. Sed
non est tenenda,& melius ſenſit De-
ci.hic,quia talis limitatio & reſtrictio
eſt contra generalitatem regulæ no-
ſtræ, & contra ea quæ in ſuperiori-
bus dicta ſunt,ꝙ permiſſa offenſione
in perſona, cenſetur etiam permiſſa
in bonis.& tamen eſt diuerſæ ſpeciei
confunditurque per exempla & deci
ſiones,de quibus ſupra quę a docto-
ribus cōmuniter approbantur. Nec
eſt uerum ꝙ Dynus id dixerit in ꝑal.
regula cui licet,ut refert Deci. bene
tamen id ſcribit in c.plus ſemper.eo.

tit.de reg.iur.& ſequitur Phil. Fran.
ſed male per prædicta. ideo corre-
ctius in hoc loquebatur poſt Ioan.
And.Are.ad fi.l.ij.de leg.j. id facere
argum. probabile non neceſſarium.
9 De quatertia limi. per §. latrun-
culator. uide tu pulchre Bal. & Phil.
Fran.in d.c.cui licet. qui dicūt hanc
regulam locum non habere, quando
diſcretæ ſunt poteſtates ſecundum
ſuperius & inferius, ſecundum plus
& minus,ut not.ff.de iur. om.iudi.in
l.ſi idem. Vel ſecundum quando, ut
ff.de uerbo.obl.l.ſtipulatio iſta. §.in
tercætera. & l.ſed ſi ante.ff.ad trebe.
Vel ſecūdum aliud ad aliud, ſeu quā
do obligatio cōtracta eſt ad aliquid
in ſua qualitate determinatum, ut
not.in l.cum quid.ff. ſi certum peta.
Non igitur mirum ſi in §.latruncu-
lator.de cauſis pecuniarijs ille ſe in-
tromittere non poterat, quia alteri
id erat cōceſſum. Et de intellectu.§.
latrunculator.cum materia ultra præ
dicta.uide Pau.de ca.in l.quicunque.
colum.fi.C.de ſer.fug.in l.quotiens.
colum.fi.C.de iudi. & in l.cum uen-
dente.C.ubi cauſæ fiſ.Fulg. in conſ.
clxij.Corn.in conſ.viij. in quarto du
bio.in iij.uolu. Fely.in c. cum opor-
teat.col.fi.de accuſa. in ca.cum ordi-
nem.colum.quarta.& v. de reſcript.
& Dec.in c.cum ab homine. colum
ij.de iudi.
Quarta limitatio † ut non procē-
10 dat in materia diſpenſationis, in qua
non ſit extenſio etiam ad caſum ha-
bentem maiorem rationem,reproba
tur hic per Deci. & in conſil. lxxvj.
col.fi.& latius in c.at ſi clerici. in §.
de adulterijs.col.vj.& vij.de iudi.&
in c.quia in & c.de præben. ubi late
hunc articulum diſputat.& in cap.cū
in cunctis.colum.iij. & iiij. de elect.
Quinta limitatio† de mandato,cu-
11 ius fines diligenter ſunt ſeruandi,
ideo non ualet arg.a maiori c. cui de

non ſacerdotali. de pben. in vi. l. diligenter. ff. man. idē tenet Deci. in d. c. cum in cunctis. in prin. in ultima col. de elect. & latius in c. conſtitutus. co. ii. ubi limitat, de reſcrip. tradunt oēs Moder. in l. i. in §. ſi ſtipulanti. ff. de uerb. oblig. ubi Lauce. Galiaula in vi. limitatione: ponit not. diſtinctionem pro intelligentia præallegatorum iuriū. Præterea uide Au. Gel. in not. atti. c. xiii. li. i. Signo. in con. xvii. Barb. in rub. C. qui admitti. col. lxiiii. uerſi. nec obſtat ille text. & in conſi. vii. in quinto dubio libri tertii. Felyn. in c. cum dilecta. de reſcri. Rimi. & Aquē. in l. i. ff. de iuriſdi. omni. iud. i Deci. cō ſi. ccccxciii. & Iaſ. in con. ccii. col. pe. lib. ii & Moder. Aſten. in tract. de forma in pluribus locis. Sexta limitatio
12 † eſt in decreto, per l. ſi pupillorum. in §. ſi prætor. ff. de rebus eorum. ubi licentia data a prætore de uendendo rem minoris, non operatur ut poſſit obligari, uel pignorari. ſequūtur Roma. & Alex. Iaſ. autem in l. in actionibus. col. iiii. ff. de in litem iur. dubitat ſed in d. l. in ſuis. col. iiii. ff. de liber. & poſthu. improbat, dicens ſe credere limit. non eſſe bonam, per tex. l. ii. cū gl. C. de patre qui fil. diſtrax. qui probat totum contrarium. ut ſupra in illationibus dixi. Septima & ultima li
13 mitatio † quando non eſt eadem ratio in eo quod eſt minus: ut hic per ipſum Deci. & per eundem in l. i. co. fin. C. unde legit. & in c. apoſtolicæ. col. ii. de except. Aret. in conſi. clxiii. col. iii. & ad propoſitum. uide not. Roma. in con. ccccxxx vi. in pſenti. ad fi.
14 ubi ſcribit regulam illam † ſi uinco uincentem te, non procedere ubi uirtus, quæ eſt in uincente, non concurrit in uincendo illū, quē tu uincis: ut pbatur. C. de nat. lib. in auct. licet. cū no. per Cyn. & in l. claudius fœlix. qui pot. in pig. habe. exēplificando, ut ibi pulchre p eū, adducentē ēt tex. not. in c. fi. cū gl. in uerb. parē, de traſla. p la. uolentem regulā legis noſtræ non habere locū, neq; pcedere, ubi ea rō, p quā mihi licet quod eſt plus, in hoc non concurrit, quod mihi licere debeat quod eſt minus. Et ſub hac limi. cōprehēdi poſſunt aliqui caſus, quos contra regulam poſuit Dy. in d. c. cui licet. & prius. gloſ. hic eſt ualde not. Sunt etiam iungēda quæ dicam poſt Deci. infra in regula, in eo.

SVMMARIVM.

1 *Seruus de iure naturali obligatur. limita. nu. 2. & 4.*
3 *Lex habet poteſtatem ſuper obligatione ciuili & naturali.*
5 *Monachus ēt naturaliter non obligatu*
6 *Argu. de monacho ad filium uel ſerui quomodò procedat.*
7 *Seruus obligatur in maleficijs, uel quā*

L. XXII. Vulpianus

IN perſonam ſeruilem nulla cadit obligatio.

2 EST clara & ſumitur ex. ll. per gl. allegatis. Et licet loquatur mulū generaliter, recipit tñ plures reſtrictiones, & limitationes. Nā † de ciuili obli
1 gatione intelligitur, & ſecus eſt i na turali. l. ſerui. ff. de actio. & oblg. l. naturaliter. ff. de condi. indeb. ubi p ſcribentes & l. quod attinet. ī ecubi iuriſconſul. rōnem aſſignat. quod attinet, inquiens, ad ius ciuile ſerui pro nullis habentur. non tñ iure naturali, qa, ꝙ ad ius naturale attinet, omnes homines æquales ſunt. nimirum ergo ſi naturaliter obligantur. Et ſi dicas quomodo naturalis obligatio in ſeruum cadere poteſt, cum ſit de iure gentium quo iure ſtatus ſeruorum annihilatus eſt, reſpon. prout elegan ter per Bar. & Iaſo. in l. i. ad quod. ff.

2 de conditio.indeb. Intellige† obligari ſeruum naturaliter, etiam quando promittit ex cauſa fideiusſionis, ſecundum Deci.hic, contra glo. Bar. & Pau.de Ca.quia conſentit, ideo ipſe naturaliter obligatur.d.l.naturaliter, nō autem dominus. ita procedāt ſecundum eum iura quæ ad oppo. allegantur. Quæ conſideratio eſt contra tex.l.ſed ſi ſerui.ff.de fideiuſſ.ibi, cum ſeruus fideiusſionis nomine obligari nō poſſit.loquitur enim reſpectu ſerui non reſpectu domini: ut ſentit Deci.& not.ibi Imol.dicens, ꝙ licet propter conſenſum naturaliter obligetur.fallit quando lex prout in caſu iſto reſiſtit.Ex quo colligit ipſe
3 ꝙ†lex ne dū habet poteſtatem ſuper obligatione ciuili, ſed etiam ſuꝑ naturali.ad idem.l.ſi non forte. in prin. ff.de condi.indeb.& late Soc.in l. frater a fratre.col.viii.eo. tit. ubi hanc concluſionem reſtringit ad naturalem, quæ oritur ex iuregentium ſecūdario, ſecus in ea naturali quæ oritur ex iuregentium primæuo, licet dubitet, & bene, cum talis diſtinctio ſit contra tex.d.l.ſed ſi ſerui. in ſui generalitate & contra alia de quibus ſupra. Secundo intellige: ut per Bar. in l. frater a fratre.col.xiiii. uerſic. &
4 hæc procedunt.dum ait † dominum ſeruo naturaliter ex contractu mutui reſpectu ipſius ſerui obligari nō poſſe, ſed bene obligari reſpectu creditoris peculii, quamuis dominus obligetur naturaliter ſeruo per promiſſionem aliquam ex æquitate iuriſgētium quæ dictat fidē ſeruari debere. l.i.ſupra de pact.quæ æquitas fuit ante quàm conſtitutio iuriſgentiū eſſet, per quod fuit ītroducta ſeruitus.
5 Quid† autem in monaco utrum naturaliter obligetur? uidebatur quòd ſic, cum æquipararetur ſeruo. Contrarium eſt uerius ſecundum Hoſtiē. & Abb. quos refert & ſequitur Iaſ.in d. l.naturaliter.deficiente in eo conſenſu, cum non habeat uelle aut nolle.c. ſi religioſus.de electi. in ſexto. Et de
6 illa†æquiparatione monachi ad ſeruum, uel ad filium] quomodo procedat: uide Bal.in l.i.in x.capite. C. qui admit.omnes ſcribentes in l. i. in §. item acquirimus.& in §.per ſeruum. ff.de acquiren. poſſ. & in l. cum fundus.in §.i.ff.ſi cert.pet. per Alex. in l.i.col.vi.ubi Socin.xxxv.in uerſicu. circa ſecundum.ff.de uulga. ubi poſt Bar.late probat monachalem ſubiectionem eſſe magis ſimilem conditioni filiali, q̄ ſeruili, tradit etiā D. Pau. Pariſius in repetitione. c. in præſentia.charta pen.de probatio. An autē & quando in iudicio eſſe poſſit. ponit Deci. in c.i.col.i.de appellatio. & latius Felyn. in c. cum dilecta. in vi. charta.de reſcri. Secundo principali-
7 ter†non procedit hæc regula in maleficijs uel quaſi, in quibus ſeruus obligatur tam ciuiliter quàm criminaliter: ut hic per glo.& Dec.per tex. l. ſerui.ff.de actio.& oblig. & in l. hos. in §.omnibus.ff.de accuſat. etiam ꝙ mandato domini deliquiſſet, ut ſuꝑ iiii.regula in ſuperioribus ſcripſi.

SVMMARIVM.

1 *Collatum in arbitrium domini uel procuratoris, quòd in dubio boni uiri arbitrio intelligitur.limita.nu.2.*

3 *Arbitrium boni uiri quomodo intelligatur.& duplex eſt nu.4.*

4 *An hæc regula procedat in iudiciis ſtricti iuris.Et quòd ſic.*

5 *Comparatiuum præſupponit poſitiuum.*

§. Generaliter probandum eſt, ubicunque in bonæfidei iudiciis confertur in arbitrium domini uel procuratoris eius conditio, pro boni uiri arbitrio hoc habendum eſt.

11 *Depoſitarius quãdo teneatur de culpa leui,et leuiſſima. et et de caſu,n.15.et 17*
12 *Culpe appellatiõe uenit leuis, niſi ſubiecta materia repugnaret,et nume.28,& quid in teſtibus.nu.29.*
13 *Culpa leuis quid ſit,quid dolus,quid leuiſſima.quid caſus fortuitus,et nu.14.*
16 *L.pen.C.depoſ.quando procedat.*
18 *Depoſitarius non tenetur de depoſito furto ſublato.Et quid de cuſtode. nu.19*
20 *Furtum a famulo commiſſum, dicitur caſus fortuitus.*
21 *In precario de dolo tantum tenetur.*
22 *Precarium & precaria, quomodo differant,& vt fiant quid requirantur.*
23 *Precariam accipiens,& non petens renouationem poſt quinque annos cadit a iure ſuo.*
24 *Precariũ quomodo differt a cõmodato.*
25 *Pactum quòd non liceat reuocare precarium,non valet.*
L. cum precario .ff. de precar. quando procedat.
26 *Clauſula conſtituti eſt vtilior, quam precarij.*
27 *Conſtituti materia ornatur.*
30 *Mandatarius quòd de dolo.lata,& leuĩ culpa teneatur.Et quandoque de leuiſſima:quandoque de lata tantum.*
31 *Commodatarius tenetur etiã de leuiſſima quando commodatum eſt gratia recipientis.quòd in dubio præſumitur nu. 33.Quando vero commodantis,de dolo, & lata culpa nu.35.40. Quando vero vtriuſque,de dolo,lata,& leui nu.41.*
32 *Commodatarius quando teneatur de caſu fortuito.*
L.fi.& l.argentum.ff.commod.ornatur.
33 *Cõmodatũ in quibus differt a precario.*
34 *Ornamenta ſponſæ vel vxori tradita per virum. intelliguntur tradita grati viri vt ornatior incedat,& remanent in dominio viri.nu. 36*
35 *Donatio a ſponſo ſponſæ valet ante matrimonium:ſecus poſt.& idem de anulo, nu. 37.*
38 *Donata ſponſe per conſanguineos vel affines ſponſi,an efficiantur vxoris.et quid de veſtibus factis per maritum. nu. 39.*
42 *Venditor tenetur de dolo, lata & leui culpa.*
43 *In pignore venit dolus,lata culpa,& leuis culpa.*
44 *Fœnerator qui res pignoratas a tineis permiſit corrodi, tenetur damnum reſarcire.*
45 *Locator & conductor tenentur ad inuicẽ de dolo,lata,& leui culpa.*
§.qui columnam.l.ſi merces.ff.loca.quomodo procedat,& nu.46.
47 *Conductor equi mortui in itinere, uel deteriorari, an et quãdo teneat̃,et quid de equo uel mulo ad portandum.nu.48*
49 *Emphyteuta tenetur, ſi lata & leui culpa deteriorauit,& an teneatur de leuiſſima faciendo quòd non,nu.50.*
51 *Delictum grauius eſt in aciendo quã in omittendo.*
52 *Multo dicens amiſiſſe ſacculum aſsignatũ ad aliquẽ locũ deferendum, tenetur.*
53 *Dominus quando teneatur de incendio famuli in domo conducta.*
54 *Recedens a domo conducta propter timorem peſtis, an & quando teneatur ad reſiduum penſionis, & de recedente propter timorem ſpirituum.nu.55*
56 *Maritus in dote tenetur de dolo, lata & leui culpa, & quando de leuiſiima nume.57.58.*
59 *Obſidi hoſti dato pro pecunia ei promiſſa, quem ſub pœna intra menſem redimere promiſerat,mortuo,promiſſor tenetur de mora.*
60 *Et quid ſi non fuit in mora.*
61 *Tutor de dolo,lata, & leui culpa tenetur,& quando de lata culpa tantum.nume.63.& 65.*
62 *Tutor ratione leuiſſimæ culpæ non remouetur à tutella.*
64 *Tutoris hæres teneẽ ſolum de lata culpa*
66 *Negotiorũ geſtor an & quãdo teneatur de dolo,lata,leui,uel leuiſiima.*
67 *Equũ in paſcuis dimittens qũo teneatur*
68 *In ſocietate an & quando ueniat do-*

lus,lata,uel leuis culpa.
69 *Socius quando teneatur de furto.*
70 *Conuentio contra naturam contractus quando ualeat.*
71 *Naturalia, & ſubſtantialia cõtractus. quæ dicantur.*
72 *contractus ex conuentione legem accipit,& pacta rũpunt leges. Fallit nu.73*
73 *Dolus per pactum remitti non poteſt. Fallit in dolo præſumpto.nu.75. & 81. in dolo de præterito.nu.76.In remiſſione doli tacita. num.79. & quid de lata culpa nu.83.84.*
74 *Dolus in generali remiſſione uel conceſſione non uenit.*
77 *Ingratitudo futura per pactum non poteſt remitti,præterita ſic.*
78 *Liberatus ab actione depoſiti non poteſt rem penes ſe tenere.*
80 *L.ſi unius.§.illud.ff.de pact.intellectus.*
82 *Iuramẽtũ calũniæ tacite poteſt remitti.*
85 *Debitor ſpeciei non tenetur de caſibus fortuitis,Fallit nu.87.88.89.*
86 *Caſus fortuiti qui dicantur.*
89 *Onus probandi quòd culpa caſum præcedit cui incumbat.*

L. XXIII. Vulpianus.

CONTRACTVS quidam dolum malum duntaxat recipiunt. quidam dolum & culpam. Dolum tantum, depoſitũ,& precariũ.Dolũ & culpã mandatũ,cõmodatũ uenditũ,pignori acceptũ,locatũ.Itẽ dotis datis,tutelæ,negotia geſta,in his quidem & diligentiã ſocietas, & rerum communio & dolum, & culpam recipit. Sed hæc ita,niſi quid nominatim conuenit,uel plus,uel minus in ſingulis contractibus.nã & hic ſeruabitur quod in initio conuenit l.enim contractui dedit. excepto eo quod Celſus putat non ualere, ſi cõuenerit ne dolus præſtetur. hoc enim bonæ fidei iudicio cõtrarium eſt,& ita utimur. Aĩalium uero caſus, morteſque; quæ ſine culpa accidũt, fugæ ſeruorum qui cuſtodiri non ſolent,rapinæ,tumultus,incẽdia, aquarũ magnitudines,impetus prædonum a nullo præſtantur.

In hac regula fertilior eſt ſeges quã in qualibet alia lege iſtius tit.eſtque hercle regula,& ſummarium multarum legum de hac materia tractantiũ. Accurſius hic optimũ agit gloſſatorẽ:& ſub cõpendio materiam vtiliter explicat. Ioã.Igneus doctor vltramontanus hãc legem repetijt Papiæ, & inde plura in ea ſcripta reliquit quæ circũferuntur. Deci.pauca quædam vtiliter appoſuit, de Igneo nullam mentionem faciens quamuis repetitioni prædictæ intereſſet. Si vellem ſingula proſequi in immenſum creſceret (vt Satyricus ait)dãnoſa papirus.declarabo igitur iuxta ꝓpoſitũ meũ regulã, nonnulla magis vtilia & neceſſaria enucleando, reliqua prætermittam de dictis Ignei parum curando. Diuiditur in ſex partes.In prima ponit dictum bimẽbre. In ſecunda ponit duos caſus, in quibus exemplificatur primum mẽbrũ. In tertia ponit decem caſus,ſeu decẽ exẽpla ſecundi membri,in quibus venit dolus & culpa. propterea iuriſconſul.apprime ſubiunxit,in his quidẽ & diligẽtiam præſtamus intel lige.l.quod nerua.ff.depoſi. In quarta ponit diſtinctionem & limi.ad oĩa

ſuperius dicta. In quinta aſſignat rationẽ limitationis vnũ excipiendo. In ſexta & vltima pro cõplemento materiæ ponit aliqua exempla de caſibus fortuitis, quæ a nullo præſtantur. Secunda eſt ibi, dolum tantum. Tertia ibi, dolũ & culpã. Quarta ibi, ſed hæc ita. Quinta ibi, legem enim. Sexta & vltima ibi, animaliũ. Huiuſce legis optima glo. eſt tex. in l. ſi vt certo. in §. nunc videndum. ff. com mo. & §. ſed is. vſque ad fin. tit. inſti. quibus mod. re contrahi. obliga.

1 Not. primo ex iſto tex. † depoſitariũ de dolo duntaxat teneri. concordat tex. in §. præterea. inſti. quib. mo. re ꝯhi. obl. in l. j. in §. ſi ueſtimẽta. & in §. fina. ff. depo. Quæ iura taxatiue pariter de dolo loquũtur, & tñ latam culpam nõ excludunt: vt hic per glo. & Deci. per. §. j. l. j. ff. ſi meſ. fal. mo. dix. & in §. is quoque. l. j. ff. de act. & oblig. Nec mirũ, quia † talis culpa do-

2 lo adeo eſt cognata eiq; coherens, vt nonnunquã eam culpã dolo æquiparari dixerit: vt in l. j. in §. ſi dolus. ff. ſi meſſ. fal. mo. dix. aliqñ proximã dolo eſſe, ſeu prope dolũ: vt in l. mulier. in §. ſi hęres. ff. ad treb. in l. ſi fideiuſſor. in prin. ff. man. qñq; ꝙ dolũ repræſentat: vt in l. j. in §. nõ autẽ. ff. ſi quis teſta. lib. interdũ in doli crimẽ cadere: vt in præalle. §. is quoque. & ſæpenumero eã culpã dolum nominet; vt in d. l. quod nerua. & in l. magna negligẽtia. ꝰ. tit. proxi. Quod † nõ intelli-

3 gas, vt lata culpa vere ſit dolus; hoc .n. eſſe nõ põt, cũ dolus manifeſtam impoſturã fraudẽq; euidentẽ oñdat; at magna ſeu lata culpa ſub negligẽtiæ deſidiæq; noĩe & velamẽto conte gat, ſeu ſub exceſſu retorico lata culpa dolus nominet. ſicut ſi Cic. laudaturus, nõ ſolum eloquentẽ, verũ eloquentiã ipſam nomines, vt Eraſmus & Zaſius eloquẽtes inter Germanos ſæpe ſcripſere, Inconuicibiliq; demõ ſtratur arg. ex Ariſt. ſumpto relatoq;

4 per glo. in d. l. quod nerua. † nullum ſimile eſſe idẽ, vt etiam late ꝑ Felyn. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. ii. de reſcrip. Sed pro tãto dr̃ lata culpa æquiparari dolo ſeu proxima dolo, dolũq; repręſentare & dolũ eſſe, quia quod dolo proximũ eſt a dolo parũ diſtat, ut de ſe patet, probatq;. §. pupillus. inſtit. de inutil. ſtipul. ibi non parum a furioſo diſtat. & qui tenetur de dolo dũtaxat, etiam de lata culpa tenetur; vt hoc tex & ſupra dixi. quid enim intereſt an manifeſto dolo ma chineris, an ſub culpæ clypeo ad do-

5 lum tenendas. merito igitur † dolus præſumptus. ſ. dici poteſt, propter fraudem in ſe contentã. d. l. quod nerua. vbi Bart. & ſcribẽtes notant, ideo text. in l quæſitum. in §. eum quoq;. ff. de precar. eum qui precario rogat, ſolum dolũ ꝓſtare dicit. culpã aũt dolo proximã merito cõtineri, ait. ꝑꝑ .n. præſumptã fraudẽ cenſetur & ꝓſumit̃ dolus. Quid. n. a doloſo differt is fideiuſſor qui ſciens debitorẽ eſſe exceptione tutũ, ex cauſa fideiuſsionis ſoluerit? parum certe. d. l. ſi fideiuſſor. Et hæres, qui ſoluerit in necẽ legatariorum & fideicommiſſariorũ, in lata culpa & dolo præſumpto cenſetur eſſe. l. is cui. in §. dolum. ff. vt in

6 poſſ. lega. Et † qũo dolus verus & ꝓſumptus differant, tradit etiam Alex. in conſi. ciij. col. pe. lib. j. Prædicta vero concluſio intelligitur de lata culpa verſutiæ & malitiæ; quæ eorũ eſt, qui ex verſuto, & malo propoſito, animoque perfido alienas res vel negotia affectata quadam improuidentia maligne vel negligũt, vel diſſimulant, cũ in rebus ſuis ſint prouidi & diligẽtes; & qui verſutiã ſub negligẽtiæ vitio ita ſubinnoluũt vt manifeſti quidem doli crimẽ, colore, velamineq; deſidiæ a ſeſe amoueãt, doli tñ machinatione, fraudeq;, nõ careãt,

7 iuribus præalleg. † Secus ſeſt in lata culpa ignauiæ, quæ ſub nomine deſidiæ & negligentiæ cadit, ut quæ ſupinam negligentiam referat, aut uitiũ naturæ parum perſpicacis, uel ex praua educatione contractam, cui culpa adſcribi poterit ſupina, ſecuritas, improuida: immo nulla gerendarum rerum cura reprehenſa erroris facilitas. Et quicquid omnino ignaui & ſecordes homines in negotijs tractandis deſidiæ cumularunt, & oſcitãtiæ. De qua culpa ſenſit iuriſconſultus in l. latæ culpæ, ſupra tit. j. iſta nõ æquiparatur dolo. §. præterea. inſtit. quib. mod. re contr. oblig. Et de his generibus culparum melius quàm fecerit Bart. in d. l. quod nerua, tractauit Zaſius in ſuis ſingu. intellectibus explicando dictam materiam: & ibidem contra Bar. & Vltramontanos, quos hic ſequitur Igneus, probat expoſitionem glo. ibi ad uerbum latiorem culpam, ut iuriſconſultus de lata culpa ſenſerit, licet ornato loquẽdi modo comparatiuum pro poſitiuo, ut alibi ſæpe poſuerit, ut etiam per Alciat. & communiter ſcribentes in locis præalleg. & Barba. in c. j. de commod. Quæ opi. optime probatur per d. l. magna negligentia. ibi magna culpa dolus eſt, ita ergo dolus eſt lata culpa, ſicuti latior, quid igitur prohibet comparatiuum ibi. pro poſitiuo poni, accipique.

8 V nde † cum lata culpa dolus ſit cõſequens eſt quamlibet diſpoſitionẽ qua dolum malum duntaxat præſtari tradatur, etiam de lata culpa intelligi, ſecundum Alciat. in d. l. latæ culpæ. Niſi ubi agitur de pœna corporali per l. in l. cornelia. ff. de ſicar. aut etiam de pœna pecuniaria. per §. hac actione. l. ij. ff. ui bon. rap. ſecundum eum, id quod latius proſequunẽ Ale. Iaſ. & alij in l. in actionibus, in gl. ob culpam. ff. de in litem iuran. Deci. & Mod. Papien. hoc ultimum ibi reprobant pluribus legibus, ſed præcipue per tex. l. j. in §. non autem. ff. ſi quis teſta. liber. per quem dicunt ꝑfati Mod. † regulam generalem tra-

9 di, ꝙ ubi agitur de pœna pecuniaria lata culpa dolo æquiparatur. & ad §. hac actione, cum ſimil. optime ibi reſpon. Deci. & Zaſius in d. ll. quod nerua. uerſi. non ob. lex ſecunda. Iterum aduerte, quia licet communis receptaque ſententia ſit, ubi agitur non tantum de pœna mortis, uerum de alia pœna corporali, latam culpam non æquiparari dolo, ſed aliter puniri. ut per Alex. Iaſ. Deci. & alios in d. l. in actiouibus in gloſ. ob culpam & late Mod. Bono. in d. l. in l. cornelia. cumulãtes plures caſus in quibus lata culpa æquiparatur dolo, & punitur ſicuti dolus, etiã ubi de pœna corporali tractatur: ut ꝑ Deci. loco præalleg. Verius tamen uidetur, quòd ubi eſt lata culpa uerſutiæ & malitiæ tunc æquiparetur dolo, & ueniat in qualibet diſpoſitiõe de dolo loquẽte ſecus in lata culpa deſidiæ & negligẽtiæ per prædicta. Et huiuſce diſtinctionis fœdere concordari poſſunt opi. doctorum ſecundum Zaſium loco præal. maxime in ultima colu. ubi eleganter declarat text. d. l. in lege cornelia. & ita procedunt quæ Deci. contra communem opi. adducit, in d. l. in actionibus, inclinans in contrariam ſententiam. licet firmare nõ audeat. Sed ſi ad diſtinctionem prædictam reſpexiſſet, audacius, ut arbitror, talem culpam uerſutiæ a dolo non ſeiunxiſſet, cum optimis rationibus & legibus ea pars fundata ſit.

10 Ratio † autem cur de dolo dũtaxat & lata culpa teneatur depoſitarius, aſſignatur per iuriſconſultum in præalleg. §. nunc uidendum, quia nulla ſcilicet uerſaẽ utilitas eius apud quẽ deponitur, merito igitur ſolus dolus præſtantur.

11 præſtatur. Vnde † ſi merces acceſſerit
ēt de leui culpa (ut ibi iuriſconſultus
ſubiūgit) tenebit: quia gratia utriuſq;
tunc contractus fieri uī, ut hic ēt per
Dec. col. i. idem ſi ſe obtulerit depo-
ſito gratia deponentis facto, ut .ſ. te-
neatur de leui culpa. De leuiſsima ue
ro qñ obtuliſſet ſe depoſito facto grã
ipſius depoſitarii, aut utriuſq;: ut hic
per Dec. col. i. Ex cuius dictis habe
12 tur, ꝙ ubi lex † de culpa ſimpliciter
mentionē facit, intelligitur de leui id
enim inter leuiſsimam & latā mediū
eſt, & hoc niſi materia ſuppoſita re-
pugnaret: ut ēt uoluit Alciat. in l. ma
gna negligentia ſupra tit. proximo.
& latius Deci. ĩ. colū. v. in iii. not. ad
quod pondero tex. expræſſum in l. ſo
cius ſocio. ff. pro ſocio. & aliū in §. p
terea. inſtit. quib. mod. re contra. obl.
dum inquit, culpæ autem nomine. i.
ſubiungit, deſidiæ ac negligentiæ:
prout ēt ibi declarat gl. quāuis Cor.
in conſi. cxiij. col. ij. in fi. lib. ij. culpæ
appellatione eam uenire dicat, q̃ ex
natura contractus pſtatur. Eſt autē
13 † leuis culpa, negligentia, qua quis
in rebus alienis eam curam non adhi
bet, quam cæteri patresfamil. ſolent,
tamen etſi in ſuis minime diligētior
ſit. ſecundum Alciat. in d. l. latæ cul-
pæ. ſed latius explicat Bar. ĩ d. l. quod
nerua. in vj. q. prin. Eſt etiam gl. repu
tata ſingularis in d. §. præterea. quæ
14 delarat † quid ſit dolus, quid leuis, q̃d
leuiſsima, q̃d caſus fortuitus: de qua
materia late etiam tractant. Bar. & Za
ſius in d. l. quod nerua. Sunt etiam
15 alij caſus † in quibus depoſitarius te
netur de leuiſsima culpa, & aliquan-
do de caſu: ut hic per Deci. Sed tunc
nō eſt proprie depoſitum, uerū egre
ditur notiſsimos depoſiti terminos
ut dicit in l. lucius. la. i. & in l. die ſpō
ſaliorū. ff. depoſi. de quo ultra hic al-
leg. per Deci. uide Bal. in con. ccxlv.
lib. ij. Pau. de Caſtr. in conſi. clxii. in
antiquis. Iaſ. in l. ĩi. ad fi. prin. ubi Mo
der. Taurineñ. colū. vii. ff. ſi cert. pet.
Accedant etiam in materia, q̃ ſcribūt
Bal. cccxxxij. uol. iij. Corn. in cō. lxi.
col. xi. lib. iij. Soci. in conſi. cxliij. col.
fi. lib. i. Pau. de Caſt. in conſ. viij. uiſo
& Mod. Pap. in l. ij. in prin. in iiij. co.
16 ff. ſi cert. pet. † ubi uolunt. l. pe. C. de-
po. cum ſimilibus, quæ dant executio
nem & priuilegia depoſito, intelligā
tur de uero, reali, & naturali depoſi-
to: non autē de ficto, uel improprio,
aut confeſſato, quod no. Aliā limi.
17 † ad prædicta ponit iuriſconſul. in d.
§. nunc uidendum. & latius hic expli
cat ibi, niſi quid plus, uel minus con
uenit. id enim ſeruabitur, quia lex cō
tractum ex conuentione accipit, eo
excepto ſi conueniſſet de dolo non
præſtando, nullius. n. eſſet momenti
huiuſmodi conuentio: ut hic. Ad idē
tex. cum gl. in regula contractus de
reg. iu. in vj. & latius. ĩ. diceř. Et cū
depoſitarius (ut ex prædictis patet)
de leui uel leuiſsima culpa non tenea
tur, infertur ſecūdū Ang. in d. §. præ
18 terea. & Dec. hic col. i. † ꝙ ſi leui cul
pa depoſitarii res depoſita furto ſub
tracta fuerit, non tenebitur depoſita
19 rius. Et qñ † cuſtos teneatur de fur-
to, incēdio, uel caſu fortuito, uide ul
tra prædictam gl. & ibi not. Corn. in
conſi. ccxlij. cū ſeq. lib. j. & cō. xxviij.
lib. iij. Cano. in c. i. de cōmod. & Bal.
20 in con. lxxxviij. uol. j. † ubi furtum a
famulo commiſſum, inter caſus for-
tuitos connumerant. intelligendo ta
men, ut per Barba. in d. c. i. col. fi. Sa-
ly. in l. ſi creditor. C. de pig. actio. & la
tius in l. i. C. depo. & Deci. in conſi.
cccclxxiij. De forma autem libellā-
di ĩ hac materia depoſiti ponit Ang.
Areti. in §. ſequens. col. iiij. inſtitu. de
21 actio. Secundo nō. ex iſto tex. † ꝙ
recipiens rē precario, de dolo tātū te
netur. & lata culpa, ut de depoſitario
ſupra dictū fuit, & de pcario eſt text.

cauſarum auditorijs dicere, ſed ratio
ne prædicta omittere decreui, & ſolũ
27 modo remiſſiones quandoque gra-
tas dare. Videbis igitur ſcribẽtes ma
xime Mod. in l. quĩ meo. ubi eſt prin
cipalior tex. in materia. ff. de acquir.
poſ. Bar. in repe. l. iij. in iiij. q. princi-
pali. in viij. col. C. de pign. & in l. i. in
§. nunciatio. ubi alij ſcribentes. ff. de
nou. oper. nunc. ubi dicunt conſtitu-
tum probare, & notorium facere cõ-
tra conſtituentem & hæredem illius,
arg. l. cum a matre. C. de rei uen. ita
ꝙ non erit neceſſe iſto caſu probare,
ꝙ conſtituens tunc temporis poſſide
ret, ſecus ſi ageretur contra tertium,
de quo etiam per Ang. in l. quædam
mulier. ff. de rei uen. uide pariter Bal.
in rub. C. de contrahen. empt. q. xvj.
ponentem de tenuta quæ ex conſti-
tutione præcarij non transfertur. re-
curre etiam ad Alexã. & Aquen. in l.
exitus. ff. de acquir. poſ. Alex. in con-
ſi. xxviij. col. ij. uol. ij. & cõſ. lj. lxxxv.
cliij. ibi in vj. uol. Aquẽ. in d. l. celſus.
col. v. & in l. poſſideri. in §. incertam.
ff. de acquit. poſſ. ubi ponit, an conſti
tutum poſſit operari reſpectu bono-
rum futurorum. Guido. Papæ in q.
cclxviij. Deci. conſ. ccxxvi. & ccxlvii.
Aquẽ. in l. quamuis. in §. ſi cõductor.
ff. de acquir. poſ. Ripã li. iij. reſpon. c.
xx. & uolunt pfati ſcribentes, ꝙ con
ſtitutũ collatũ poſt mortẽ non ope-
retẽ ẽt adiecta clauſula, ex nũc prout
ex tunc: tanꝗ collatum in tps inhabi
le. licet. n. conſtitutũ purũ uideatẽ, tñ
eſt conditionale, cũ recipiat oẽs con
ditiones & qualitates quas recipit cõ
tractus principalis, cuius cauſa fit cõ
ſtit. ſm Ripã loco præal. & latius ſta
tim remiſſiue dicã. Fanen. tñ. in tract.
de pig. fol. iiii. col. iii. & ſeq. reprobãt
Deciũ, uide ẽt Iaſ. in §. ſi quis in frau
dẽ. inſtit. de ãct. & in l. ab emptione.
col. pe. & fi. ff. de pact. & conſ. cxlvii.
li. ij. & in l. quotiens. col, iiij. C. de iu
di. Barb. in d. c. fi. de præcar. Balbũ in
repe. d. l. celſus. col. xxvii. cũ ſeq. & in
tract. præſcrip. fol. 33. in xi. q. Curt.
Iun. in cõſ. cxx. Afflict. in deci. regni.
cccxxxv. & Mod. Taurin. in l. lecta. in
xii. not. ff. ſi cer. pet. & in l. ii. nu. 102.
C. de eden. pract. Pap. in forma libel
li in cauſa uenditionis. ſup gl. in uer
bo conſtitutus. Ang. Aret. in §. actio
nũ. col. v. & vi. iſtit. de act. & Io. Crot.
in repe. l. ſi is qui ꝓ emptore. charta
ult. de uſucap. pro empt. ubi ẽt ponit
de uenditione prædii facta ad menſu-
rã cũ conſtituto, quod nihil operatẽ
ante menſurã pfectam. itẽ uide plene
Vitalẽ de Cãba. in tract. clau. fol. xi. et
xii. in clauſula, conſtituit ſe pcario. &
Ripã in rub. ff. de interdi. Et no. ꝙ
mortuo eo in cuius fauorẽ factũ eſt
conſtitutũ, hęres eius nõ poſſidet ni
ſi apprehenderit poſſeſſionẽ, p l. cum
hæredes. ff. de acquir. poſ. Paſſiue aũt
clauſula conſtituti tranſit in hæredẽ
conſtituentis, quia cẽſetur tenere &
poſſidere eo modo & forma quib. de
functus tenuit, ut p Pau. de caſt. in l.
neque. p illũ tex. C. de uſufr. & Balb.
in tract. pãl. præſcript. fol. xxxiii. q. xi.
facit tex. d. l. cum precario. in §. i. ubi
precarii rogatio ad hęredem eius qui
conceſſit tranſit. hæres enim & defun
ctus una eademq; cenſentur perſona,
nec poteſt hæres contrauenire facto
defuncti §. i. in auct. de iureiu. a mor.
præſt. & in l. cum a matre. C. de rei
uenditio. cum ſimilibus. ideo &c.

Et uẽditor, qui ſe ꝯſtituit nomine
emptoris poſſidere, actiõe ex empto,
ut rẽ tradat, amplius conueniri nequit,
ut per Bar. & alios in l. ab emptiones.
ff. de pactis. Sed licet conſtitutum li
beret cõſtituentem a traditione quæ
iuris. eſt, non tamẽ liberat ab ea quæ
eſt facti. Bald. in rubri. C. de contra-
hen. emptio. quæſtio. xvi. & in d. l. ab
empt. Imol. in l. ſi rem. ff. de ſol. Ale-
xand. conſi. xxii. col. iii. lib. ii. Regu-

latur conſtitutum ſecundũ naturã actus cui adijcitur. Bar.con.xxviij.co. vij.& viij.lib.j.& con.xliij. col. xix. lib.j.& Alex.con.lxxxi.lecto. col.iiij. uol.iij. Hæc operatur conſtit. ubi eſt præſumptio fraudis, immo tunc corporalis exigit traditio. Bart.in l. poſt contractum.col.iij.de don. Bal. in l. i.C.de donat.ante nup. Et ubi quis emit p interpoſitam perſonã, ſubeſt pſumptio fraudis. Bar.in l.pupillus.ĩ §.fi.ff. de auct.tut. Et licet ex contractu ſimulato non transferatur dominium, transfertur tñ poſſesſio, ſi id agatur.l.j.§.ſi uir.ff.de acquir.poſ. qa ad translationem poſſeſſionis non requiritur cauſa:ut p Bar.& alios in d. l.quod meo.& ĩ l.emptor.ff. de aqua plu.arc. Bald.in l.multũ.C. ſi quis al. uel ſibi.& ſi poſtmodum rẽ talis teneat nomine,& commodum emptoris tenuiſſe cenſetur. Bald.in tit.ſi de feu.fue.contro.in §.ſi facta.col.iii. faciunt no.per Bal.in d.l.multũ.col.fi. & Bar. in d.l.quod meo.dum ponunt ex tit.inualido trãsferri poſſeſſionẽ, quamuis conſti.ſup contractu inualido nihil operetur:ut per Alex.in d.§. ſi uir.col.iij. Circa prædictam materiã conſtituti.Card.Pariſi. & Lud. Gozadi.plura tetigere in conſultationibus ſuis,q̃ referre non curo: eo maxime q breui ab excellentisſimo ſingularisq; doctrinæ uiro, domino Nicolao Balbo,ĩ Senatu illuſtriſ.D.Ducis noſtri præſide dignisſimo aurea inuulgabitur Repetitio in d. l. quod meo.q̃ ſiue theoricam, ſiue practicã deſideraueris,utiliter & ſubtiliter cũcta docebit. Tertio not.ibi dolum uel culpam.qin contractibus hic enumeratis uenit non ſolũ dolus,uerum

28 etiam culpa leuis.quia†vbi p legem fit mentio de culpa, intelligitur de leui,niſi natura contractus,uel rõ ſubiectæ materię aliud dicendũ ſuadeat:ut hic per Deci.in iii.not.ut dixi ſupra.

29 Si tñ dicant teſtes† interueniſſe culpam in contractu gratia utriuſq; celebrato:cum depoſitio de lata,leui,& leuiſſima intelligi poſſit, clare & ſpecifice declarare debent de qua culpa intelligant,alias propter incertitudinẽ non probant:ut hic per Deci.poſt Alex.& Corn. Et condeſcẽdendo ad cõtractus hic enumeratos in quibus uenit culpa:uidebatur in primis mandatariam de leuiſſima ẽt teneri. p l.a procuratore,cum glo.C.man. Et tñ, quia mandatum fit gratia mandantis tñ,non añt recipientis, quemadmodum depoſitum a precario & depoſito,diſiungẽdum minime uidebatur, ſed iſtud contingit,non ex natura cõtractus,quia procederet tunc oppoſitio,ſed eo quia mandatum ſuſcipiẽs, ſe peritum cenſetur aſſerere, & diligentem ſuper contentis in mandato: cuius aſſertionis ratione uenit leuis culpa:ut hic & quãdoq; leuiſſima qñ diligentiſſimum ſe aſſeruiſſe cẽſetur: ut in d.l.a procuratore. ſm Pau. de Caſt.ibi.propterea glo.in §. mandatum.inſti.de manda.hunc contractũ ab aliis multum diſcrepare dicit.Re-

30 gulariter ergo†in mandato uenit dolus,lata,& leuis culpa .ut hic qñq; ẽt leuiſſima,ut cũ maxima exigitur diligentia,quemadmodũ in iudicialib. d.l.a procuratore.& in caſu galleatẽ conſultationis. Alex.hic per Dec. relatæ.nonnunquam lata tantum, cum nulla uel modica exigitur induſtria, ut hic per Deci.& ſunt oĩa dicta Bar. in d.l.quod nerua.in ix. q. a doctoribus cõiter recepta & approbata:ut p Pau.de Caſt.in d.l.a procuratore. & Ang.Aret.ac alios in d.§.mandatum. ubi & per totum illum tit. plura dicunt de hac materia mandati. De forma uero libellandi.ponit idẽ Ang. in §.ſequens.col.v.inſti. de actio. Secũdus caſus hic enumeratus in quo leuis culpa pſtatur.eſt de cõmodato

in qua materia iura ſũt ſatis uulgata,
31 ſed uario modo loquuntur.nã† ſi cõ
modatum factũ fuerit gratia cõmo-
datarij,ut cõiter fieri ſolet, tunc etiã
de leuiſſima culpa tenet̃,exactiſſimã-
que diligentiã,qualẽ diligentiſſimus
quiſq; paterfam.ſuis rebus adhibet,
pſtare debet.tex.eſt in c. j. ubi cano.
ponũt de cõmo.&in §.itẽ is cui.ĩſti.
quibus mo.re contrahi.obli.& in l.in
rebus.in prin.& in l.accõmodato. in
prin.ff.cõmod. Et procedunt prædi
cta in foro cõtentioſo, in quo tenet̃
quis etiam de leuiſsima culpa, ſed in
foro conſciẽtiæ, quia culpæ leuiſsi-
mæ peccatũ ueniale tantum eſt. ut p
Fel.in c.cum te col.quarta.de re iud.
ſufficit pœnitentiã agere,ut poſt In-
noc.& Abb.ſcribit Barba.in d.c.j.co
lum.j.quod tñ reprobatum inuenies
in ſumma Ange.in uerbo culpa. uer.
vj.de quo latius per Dec.in c.j.colũ.
pe.de conſti.Item quando cõmodãs
dixiſſet.rẽ tuo arbitrio conſerua, cõ-
modatarius tunc de leuiſsima culpa
non tenetur,ut p Ro. in ſing.cclxij.
depoſitarius. Et generalius loquen-
do qñ plus minusve conueniſſet, ut
j̃.dicit text. ubi dicã ultra ea quæ in
32 ſuperioribus tetigi. De † caſu tũ
fortuito nõ tenetur dictus cõmoda-
tarius,niſi culpa, aut mora præceſſe-
rit, uel caſum fortuitum in ſe ſuſce-
piſſet.d.c.j.cum ibi not.& l.i.cũ not.
p Bal.Pau.& alios.C.cõmod. & p̃al.
l.in rebus.& §.itẽ is cui. Et in hac
materia notabis elegantẽ tex.l. fi. ff.
cõmo.ꝙ ſi equus commodatus dete-
rior reddat̃ nõ tenetur aliquo modo
cõmodatarius, qui uſus eſt ad uſum
p quo fuit commodatus,modo nul-
la culpa p̃ceſſerit.de quo pulchre Fe
ly.in c.auditis.col.xvj. de p̃ſcript. &
pariter ſignabis l.argentum. illo eo.
tit.ff.commo.ꝙ ſi argentum mihi cõ
modatũ p ſeruũ meũ cõi exiſtimatio
ne fidelẽ remittã,ſi cum argumento
aufugerit, uel interceptũ fuerit in iti
nere,ego nõ teneor.de quo uide Bal.
conſ.lxxxix.lib.i.& ccccxxvj. lib. ij.
Rom.con.ccxli.& ccccxiij.col.ij. Cæ
po.in cautela lvij. Barb. in c.i. colũ.
xviij.ut lite non conteſta. Fely. in c.
teſtimonium.col.v de teſti. Aquen.ĩ
l.i.in §.ſi procurator. col.i. ff. ſi quis
ius dice.non obte.& Alex.in l.ij. col.
ij.ff.quod quiſq, iur.Iaſo.in l.i. ff. de
eo per quem factũ. Dec. & alios in c.
33 ſignificante.de app.Et in † dubio p̃-
ſumitur cõmodatum factũ gratia re-
cipientis,& eius rogatu, ut hic p De
ci.reprobãtẽ propterea cautelã Ang.
admonentis,uolentẽ pro culpa age-
re ut narret,ꝙ conuentus petiit com
modatum,ut hic per eũ.qui ſatis ex
dictis Ang.in d.§. itẽ is cui. collegit
q̃ dicit.& ante Ang.Aret.& Dec. oĩa
poſuit Pau.de Ca. in l.ſi ut certo. in
§.interdũ.ff.cõmo.& idẽ uult Barb.ĩ
34 rub.de cõmo.ad fi.In quibus † autẽ
commodatũ differat a precario, & in
quibus conueniant,latius q̃ Dec.hic.
ponit Pau.de ca.in l.ii.C.cõmo.& a-
liqua in ſuperioribus diximus.Sin ãt
35 † commodatũ gratia commodantis
tñ fuerit factum,tunc de dolo & lata
culpa tñ modo tenet̃.p̃al.§.interdũ:
nec a depoſito differt data paritate
terminorũ:ut hic p Deci.poſt Bar.&
eſt tex.not.in d.§.interdũ.tripliciter
exemplificans. Signanduſq; eſt ma-
34 xime ille text.dum uult, ꝙ ornamẽ-
ta q̃ ſponſus ſponſæ tradit,aut uir u-
xori,cenſentur duntaxat commoda-
ta gratia dantis principaliter, ut ma-
gis compta deducatur uel ornata in-
cedat,de quo late conſulendo per il
lum tex.ſcribit Ang.in con.ccli.inci.
Nicoletus.intelligẽs ĩ dubio qñ ſpõ
ſus uel maritus,ſimpliciter ut fit,& ſi
ne aliqua uerborum expræſſione tra
didit,ſecus qñ exp̃ſſe donaret̃, qa ſi
a ſponſo ſponſæ,ualet a principio, ſi
a marito nõ,ſed morte confirmaret̃.

gra utrinſq; cõtrahentis factum.quę reſtrictio magna eſt,nec habetur con ſideratio ad id quod cõiter fit: iuxta ea quæ in ſuperioribus diximus. Et ꝓ cõplemẽto huiuſce materiæ cõmo dati ad actũ practice deſcẽdendo for mã libellãdi & articulãdi tradit Ange.Are.in d.§.itẽ is cui.& in §.ſequẽ tes.col.iij.inſtit.de actio. Tertius ca
42 ſus eſt uenditi: †nã uẽditor de dolo & leui culpa tenetur: cum gra utriuſq; contractus celebretur.tex.eſt ẽt apertus in § cũ ãt.in uerſi. quicquid .n.& in uerſi.quod ſi fugerit.inſtitu. de contrahen.empt.l.ᶦ.ᶜt.n. poſt uen ditionẽ periculum ſpectet ad empto rem iuribus præal.& l. j. C.de peric. & cõmo.rei vendic. debet tñ uenditor (ut hic ſcribit Deci.) cuſtodiã in re vendita præſtare qualẽ bonus pa terfamil.in rebus ſuis adhiberet l.quæ ſæpe.in §.ſi res uendita ff.de contrahẽ.em.l.hoc ita.in §.j.& l.ſeq.quæ in cipit cuſtodiã & l. ſi uendita inſula. ff.de peric.& cõmo.rei vẽdi. De qua quidẽ cuſtodia.uide text.not. in l. ſi quis una.in §.fi.illo eo.ti. de peric.& commo.rei uen.finis inquit,cuſtodie vini venditi,eſt aduehendi,tps.ſi tps adiectum fuerit,denunciare emptori debet,ut aut tollat vinum,aut(quem admodum: dicit tex.l.j. eiuſdẽ titu. in §.licet)futurũ ſciat,ut uinũ effunderetur. ſi tñ ſubiungit ille moralis tex.cum poſſet effundere nõ effudir, laudandus potius eſt: ea pp mercedẽ quoq; doliorum põt exigere, ſi eius interfuit inania eſſe uaſa, in quibus uinũ fuir: exẽplificando duobus mo dis,ut ibidẽ declaratur. Signanduſq; eſt tex d.l.j.ad fin.dum eam materiã abſoluẽdo ait.ꝙ ſi non ſint euacuata uaſa faciendum eſt quod veteres putauerunt,ꝑ corbem vẽditorẽ mẽſurã facere,& effundere,ut appareat quan tũ emptori perierit.Corbis ãt ibi ſta ſe nequit,ꝓprie ꝓ vaſe ex viminib⁹ facto pp ſubiectam materiã,ſed pro vaſe alicuius certæ mẽſure capaci po nitur alias mẽſura ꝑ talẽ corbẽ facta, & ſciri non poſſet quãtum emptori pijſſet,ſm ꝙ ibidẽ vult iuriſconſul tus.Et pro cõplemẽto iſtius materiæ empti,& vẽditi reducendo ẽt rem ad actum practicæ: uide Ang.Are.inſti. de contrahẽ empt.ꝑ totum tit. & in §.j.de act.& in §.actionum colu.iiij. cum ſequẽti.& col.xv.& xvj. eod.ti. & pract.papiẽ.in forma libelli,in cau ſa venditionis. Quartus caſus hic
43 enumeratus†pignoris eſt in quo venit ẽt leuis culpa,quia gratia vtriuſq; contrahitur: vt declarat tex.§. fi.inſti.quibus mod.re contrah.obl. hinc dicit Bal.in l.quę fortuitis. col.vj.C.
44 de pigno.actio.†ꝙ fœnerator qui mi nus diligẽter res pignoratas excuſſit a tineiſq; ꝑſeruauit,in leui culpa eſt, & de tali damno dato, cõſequẽter te netur. Intellige prædicta de conuen tionali,non ãt de iudiciali, uel præto rio,in quo ſolum venit dolus, & lata culpa creditoris: ſecundum Deci.ꝑ text.l.prætor ait.in §.eſt præterea ff. de bon.aucto.iudi.poſſi.& hoc declarauit pulchra glo.in l.prima ff.de pignor.actio.& Moder.de Fano in tractatu de pign.in tertia parte prĩ.col. antepe.nu. 59.vbi poſt Bart.inferunt ꝙ habens conuentionale pignus, indiſtincte reficere tenẽ,alias de omiſſo a debitore cõueniri põt,ſed habẽs pignus prætoriũ ad reficiẽdũ, nõ tenẽ niſi omiſſo refectionis in dolum, aut latã culpã caderet, ſuntq; adhuc ꝑdicta declarãda & reſtringẽda,ut ꝑ præfatos Modernos loco præal.char. 60.n.5.in tertio mẽbro ſeptimæ par. princ. Pro perfectione vero præſen tis materiæ actionis pignoratitiæ, & hypothecarię reducendo rẽ id actum practicæ: uide practicam Papien.in forma libelli, in actione hypothe.& reſpõſionis quæ ibi ſubijcit,dictaque

Ang.Aret.in §.actionũ.col.xxvij. cũ
ſeq.inſtit. de actio. Quintus caſus
45 eſt † locationis & conductionis: qui
contractus gratia utriuſque celebra-
tur,ideo uenit ẽt leuis culpa:ut hic &
l.q. iudicio.C.loca.& §.pe.ĩſtit.eo.ti.
Hoc fallit in re friabili,& quæ faci
liter frangitur, quia tunc uenit ẽt le-
uiſſima culpa l.ſi merces in §.qui co-
lumnã.vbi gl.ff.loca.& in d.§.pe.ſm
Deci.hic.& Alciat.in l. magna negli-
gẽtia ſupra tit.proximo per d. §.qui
columnã.& p Chriſto.Portiũ in d.§.
pen.col.pen.vbi hanc ſnĩam tãquam
communiorẽ approbat. Quæ uera nõ
eſt.niſi ubi quis aſſerit ſe peritum, ut
qñ operas locat tanquã artifex, quia
tenetur tunc etiã de leuiſſima culpa,
ita intelligitur text.præal. §. qui co-
lumnam.ut ibi declarat Pau.de Caſt.
alias ãt ſecus,ẽt ꝙ res de facili fit frã
gibilis.tex.eſt in d.§.pen. inſtitu.lo-
ca.prout ibidem declarat Ang. Aret.
dicens illo caſu conductorem teneri
tantum de leui culpa,quia non ut ar-
tifici data fuere,inquit, iſta bona. id
ꝙ uoluit ẽt Salycet.in d.l.in iudicio,
dum ſoluit oppoſitionem.§.ſi ueſti-
menta. Et iſta opinio eſt magis ami-
ca legibus.& conformatur cum regu
la l.nr̃æ,probaturque ineuitabiliter p
d.§.qui pro uſu.inſtit.loca.dũ uſum
veſtimentorũ,quæ de facili vaſtanẽ
& coinquinãtur, cum uſu argenti &
iumenti coniungit, cui dubium ꝙ p
argento & iumento cum gratia vtri-
uſq; factus ſit contractus, uenit tãtũ
leuis culpa,ut in regula nr̃a,non ãt le
uiſſima: ergo & pariter pro uſu ve-
ſtimentorũ,ſicq; rerum quæ de facili
franguntur & corrũpuntur,tenebitur
quis ſolũmodo de leui,non ãt de le-
uiſſima: alias una & eadẽ determina-
tio plura determinabilia diuerſimode
determinaret,cõtra l.iam hoc iure.ff.
de vulg.niſi ut diximus tanquã arti-
fex & ſe peritũ aſſerẽs,cõduxerit,im.

putandumque eſt alias locatori, ſi in
ſpecie de leuiſſima culpa non conue
nit,ſentiatq; damnum.hoc.n.euenire
poſſe proſpicere debuit arg.tex.not.
in l.ſi quis domũ.in §. idẽ quærit.ff.
loca.Facit ꝙ de negligẽtia ſocij ſcri-
bit Iuſtinianus,inſtit. de ſociet.ad fi.
tit. & in §.p̃terea. inſti. quibus mod.
re.contr.obl.ibi, ſuæ facilitati impu-
tare debet.cũ dictis per Dec.in c.no-
46 uit co.viij.de iud. Limita † qđ de ar
tifice diximus,in eligẽte ſcienter im
perium,ſm Igneũ hic,per tex.cũ gl.
in §.culpa.l.utique ff.de rei uen.& l.
quod ſi nolit.in §.culpã cum gl.ff.de
ædil.edic.Sed labitur errore,quia be-
ne imputatur eligẽti inexpertum &
imperitum ad ipſius damnum & præ
iudiciũ,ut in dictis locis traditur. &
per Alex.in l.ſi ab hoſtibus. col.ij.ff.
ſolut.mat.& Iaſ.in l.iuris ignorantiã
ad fi.C.qui admitti.ſed non refraga-
tur iſtud, quin ẽt aſſerenti ſe artificẽ
& peritũ leuiſſima adſcribatur culpa
d.§.qui columnã. cũ alijs de quibus
ibi per Pau.de Ca. Ex prædictis in
fertur ad plures no. quæſtiones ſm
Dec.hic.prima eſt Bal.in cõſi.ccxix.
lib.j.† ꝙ pro æquo ad uecturã capto
47 apud hoſpitemq; pp infirmitatẽ ma-
lumue dimiſſo,ſi mortuus fuerit,nõ
teneatur conductor: quia nõ obliga-
tur de uitio naturali,nec de caſu for-
tuito,nec ẽt de leuiſſima culpa,p p̄ę
dicta: ſi ãt non fuiſſet diligenter cu-
ſtoditus teneretur, ſubijcit Bal.nec
mirum. quia tunc eſt leuis culpa, de
qua tenetur conductor: ut hoc text.
Hinc eſt, ꝙ etiã ſi debitæ non fuerit
in itiner̃ & hoſpicijs paſtus,& macer
deteriorq; reditus fuerit,ad intereſſe
tenetur cõductor l.aĩalia. cũ ibi not.
per Bar.C.de curſ.pub.lib.xij.nõ.n.
facit ut quilibet diligens paterfa. fe-
ciſſet,ideo nimirũ ſi ob talẽ leuẽ cul-
pã tenetur.ad quod uide pulchre *Sa-
ly*.in d.l.quod nerua.colu.antepen.&

in l. ſi nulla.col.fi.C.de pig.act. Pari-
48 ter ſi in mulo uel equo ad portandũ aliquid conducto, ſi ſupra condignũ & ultra conſuetum oneratus fuerit, & perierit, uel deterior in itinere efficiat, de huiuſcemodi leui culpa tenetur conductor: alias ſecus. tex.eſt cum not.Bar.in l.publici.C. de curſ. pub.lib.xij.& not.et Bar.in §.q mullas.l.qui inſulã.ff.loca.& Corſ.in ſingu.in uerbo onus. Et ſimiliter ſi equũ cõductũ ligno uel fuſtibus quis percuſſerit,ut otius iret:ex quo equus perierit, uel deterior effectus fuerit, de hac leui culpa tenetur nõ .n. fecit id q diligens paterfam.feciſſet ſecus ſi flagello vel calcaribus percuſſerit, mortuuſq; ſit,uel deterior factus, qa periculũ ad eũ nõ ſpectat, fecit.n.qđ quilibet diligẽs paterfa.feciſſet text. eſt quẽ Bar.& alij not.in l.j.C.de curſu pub.lib.xij.tradit Corſ.in ſingu.in uerbo cõductor. Scđo infert ad qõnẽ
49 de emphyteota, qui rẽ deteriorem fecit culpa lata,aut leui, ut teneatur quẽadmodũ poſt Bal.& Alex.hic tradit Deci.latius idẽ in auct.qui rẽ col. ij. C.de ſacroſanc.eccl.dicens prædicta procedere vbi agitur de culpa in non faciendo,ſicque de negligentia, quia non uenit tunc leuiſſima culpa in contractu,qui gr̃a utriuſq; celebra
50 tur: Secus in culpa cõſiſtente in faciendo, ut qñ emphyteota rem deteriorẽ feciſſet, quia illa eſt maior culpa.iuxta gl.famigeratam.in l.ſi maiora ff.ſol.mat. vnde culpa leuiſſima in faciẽdo æquiparatur leui in omittẽdo. ſm Bar.in d.l.q nerua. Poſſem multis ſimilibus p̃dicta cõprobari, in qui
51 bus grauius apparet eſſe delictũ cõſiſtẽs in faciẽdo, q̃ illud q cõſiſtit in omittẽdo: ut p Bar.in §.fi.licet ff.de pacu.Ale.in l.ij in § itẽ ſi in facto ad fi.ff. de uerbo.obli.in l.q accuſar.ad fi.C.de eden.in l.ita ſtipulatus, colu. iij.ff.de uerbo.oblig.Corn.cõſi.cxx. col.fi.& clxxviij.co.ij.vol.j.Iaſ. in l. ij.col.ij.& iij.C.ſi contra ius. Parpaleã in l.j.fol.xxxv.in recollectis ff.de vulg.Corſ.in ſing.in uerbo pœna.& licet Deci.non viderit, ſeu non referat opinionẽ Bar.in d.l. qđ nerua . in puncto ſupra racto.ſequit latius Alex. in d.l.ſi nerua.col.v. Sed hæc opinio vr̃ confundi p generalitatẽ iſtius regulæ,& per alia iura in ſuperiorib. alleg . per quæ excluditur leuiſſima culpa in cõtractibus,qui gr̃a utriuſq; contrahentis celebrantur.& uelle reſtringere ad culpã leuiſſimam qui in omittẽdo conſiſtit, eſt deſtructio maxima generalis ſermonis. Eſt pariter contra tex.§.fin.inſtit. quibus mo.re contrahitur obligatio.qui in talibus contractibus exactã, & non exactiſſimã diligẽtiam , requiri dicit,& cõtra tex.l.ea igiť ff.de pig.act.uolẽtes pariter ſufficere in talibus ea facer quę diligens paterfa.feciſſet : non ãt exigit ea quæ diligẽtiſſimus, quod facere ſi leuiſſima culpa ueniret, Cõtradicit ẽt tex.§.q p uſu.inſti.loca. inducẽdo ut ſupra feci. Probatur ẽt loco a ſpeciali ſumpto in l.ſi quis fundũ.in §.pe.ff.loca.& in pal.§.qui columnã.quæ iura loquuntur de culpa leuiſſima cõſiſtẽte in faciẽdo, uolũtque in illis caſibus ſpecialiter uenire, quia recipiẽs tãquã artifex peritũ ſe aſſerẽs recepit in cõriũ eſt ergo ius cõmune.Fateor ĩ alijs terminis grauius cẽſeri delictũ cõſiſtẽs in faciẽdo quã in omittẽdo.iuribus& auctoritatibus ſupra allegatis. Et poſtquã p̃dicta cõſideraui & ſcripſi, inueni Salic. hanc opi.tenẽtẽ in pal.l.in iudicio.& latiꝰ qđã alia inducẽs in l.ſi nulla col.fi.C. de pign.act.& in d.l.q nerua.col.antep.vbi refert Bal.ita ẽt tenuiſſe contra Bar.dicẽs eſſe hæc ſubtilia, & bene põderãda.hanc eandẽ opi.inuenio tenere Ioã.Igneũ hic fol.iiij.licet de Sali. optime & ſubtiliter in hoc paſ-

eod.dicto inferens ad deciſ.qõnis il-
59 lius†qui filiũ obſidẽ hoſti dederat pro pecunia ꝓmiſſa, ex cã cõpoſitionis ſecũ factæ pp captiuitatẽ & liberationẽ ſuã, quẽ quidẽ filium intra menſem redimere promiſerat ſub certa pœna, qđ non fecit, & poſtea mortuus eſt filius, ꝙ nihilominus ad promiſſam pecuniã tenebiť: quia cũ nõ appareat creditorẽ fuiſſe in dolo circa mortẽ filij, quinimmo medicos & alia neceſſaria adhibuerit, ipſe nõ erit obligatus, nec debitor a promiſſione pecuniæ liberatus. Faciunt quæ doc. ſcribũt de aſſumẽte cuſtodiã caſtri, uſq; ad certũ tps in pall. l. ſi mora. Quæ determinatio caret oĩ probabili dubio, q̃a ſi ille penes quẽ filius erat pro obſide, nõ fuit in dolo nec culpa, nec morã, cui dubiũ, ꝙ mors filij ſubſecuta ſibi nõ imputať. hmõi.n.caſus ſine culpa uenietes a nullo pſtanť, ut hic in fi. regulæ dř, & in l.rebus.ff.cõm. Debitor aũt qui fuit in mora redimendi, & ſoluendi pecuniã ꝓmiſſam in tpe ſtatuto; cui dubiũ ꝙ nõ liberabiť, ſed magis tenebiť. per iura ꝓxime alleg. Et ſic dictũ Petri & regula. l. ſi mora. parũ faciũt ad deciſ.pdictæ qõnis, cũ pſupponamus creditorẽ nõ fuiſſe in aliqua culpa uel mora. Sed eſſet maius
90 dubiũ, †ſi filius ꝓ obſide datus, quẽ promiſerat intra menſem ꝓ tanta ſumma redimere, mortẽ oppetijſſet intra mẽſem, an pater aliquo mõ teneať ad pecuniã eo mõ ꝓmiſſam? uř ꝙ nõ, quia quãtitas erat in obligõne reſpectu illius indiuidui filij. ve ꝫ ꝓ obſide dati. Perẽpta.n.ſpẽ & indiuiduo liberatus eſt debitor. l. titiæ textores. §. fi. ff. de leg. j. ponit Bar. in d. l. qđ te. col. j. ubi ẽt alij ſcribẽ. not. ſed ſi cõpõ facta fuiſſet in centũ; exẽpli gratia, quæ ꝓmiſiſſet captiuus ſoluere, & inde ut relaxareť uolens ire ad ꝓuidendũ de pecunijs ꝓmiſſis pro obſide filiũ dediſſet, eo mortuo nõ liberareť, cũ ꝓmiſsio ſoluẽdi nõ ſit extincta, nec quantitas ſit tũc in obligõne reſpectu certæ ſpeciei, uel indiuidui. Materiã uero dotis ẽt in actu practico uidebis deductã p Ang. Are. inſti. de act. in §. fuerat. & p pract. Pap. in for. libelli. quo uxor agit ad dotẽ. Cãpe. & Bal. Nouel. in ſuis tra. de iu. dot. Septimus
61 caſus eſt in†tutela, ubi tutor obligatur de dolo. lata, & leui culpa, non autẽ de leuiſſima l. quicquid. cũ glo. C. de arbi. tut. ut hic per Deci. cuius dicta fuerũt Bar. & Alex. ibi in apoſtil. in d. l. qđ nerua. in x. q. cũ enim tale officiũ ex neceſsitate ſumatur. leuiſsima culpa nõ puniť, ut ibi per Bar. & Are. inſti. de act. in §. actionũ. col. xxij. uer. xviij. & latius. inſti. de ſuſpect. in §. ſuſpectus autem. colum. ſecunda. & Bal. in l. quæ fortuitis. colum. penulti. in principio. C. de pignor. action. ubi reprobat
62 Bar. dicẽtem ꝑpeat† ratione leuiſsimæ culpæ tutorẽ ab adminiſtratiõe non remoueri, quia aliud eſt, dicit Bal. pupillo cõſulere per remotionẽ tutoris ne ſcientis adminiſtrare, & hoc eſt licitũ, l. iij. in fi. ff. de ſuſpec. tut. non tamen remouebitur, ut ſuſpectus, ſed ut inſufficiens. aliud eſt tutorem pupillo condẽnare, & iſtud fieri non põt niſi ſaltem ex leui culpa. iuribus præal. immo cum gratia pupilli gerantur negotia, ut loco palleg. inquit Barto. uidebatur ꝙ ſolũ de dolo, & lata culpa teneri deberet, ſicuti in depoſitario, dicit text. noſter in prin. ubi uidimus. niſi dicas fauore minorum, ut & alia plura. id fuiſſe introductum. & ideo text. in l. ſi ut certo. in §. nunc uidendum. ff. commodat. enumerans multos ex iſtis caſibus, in quibus tenetur quis de lata, & leui culpa, quia utriuſque uerſatur utilitas, nunc caſum tutelæ

63 omittit. Et duo ſunt caſus † in qui-
bus tutor tenetur de lata culpa tantũ
non de leui, ſm Bart in d.q.x. & not.
vtrobique glo. in dictis caſibus. Pri-
mus eſt in l. ſi tutor. in §. competit.
ubi glo. & Bar.no.ff.de adminiſt.tut.
qñ, uidelicet, tutor emit prædia mi-
nus idonea, hoc caſu ſolum latam ne
gligentiam præſtat. Secundus caſus
eſt qñ nomina debitorum pupilli ex
lata negligentia tutoris, minus ido-
nea eſſe cœperunt.l.ij. ubi gl.& doct.
C.arb.tu.de quo uide Deci.plura al-
legantem in l.periculum.ff.ſi cer. pe-
ta.& ultra uide Barb.in conſil.ulti.in
v.dubio.in iij.uol. Capram in conſil.
lxxij.in iij.dubio.Soci.conſi.ij. lib.j.
& conſi.cxxij.col.iiij.& cõſi. cxxxij.
64 col.v.lib.ij. Pariter † hæredes tu-
torum de lata culpa duntaxat conue-
niri poſſunt; ſm Deci. Bar.& Alex.in
apoſti. loco proxime allegato per l.
j.cum ibi late not.C. de hære. tut.
Quarto no. ꝙ licet tutor teneatur de
dolo & culpa, ut cum potuit acquire
65 re & non fecit.d.l.quicquid.tñ † non
procedit in caſu.l.ſed ſi unus. in §.j.
ff.de iniur.cum actio iniuriarum non
habeat perſecutionem pecuniæ, ſed
uindictæ.l.ij.§.emãcipatus.ff.de col-
la.bono.ſm Lan. Deci.& Aquen.in l.
pactum curatoris. circa fi.C. de pact.
Poſtremo materiam tutelæ in actu
practico; uide per Ang.Are.in §. actio
num.col.xix.cum ſeq.inſtit.de actio.
& per practicã Papien. in forma lib.
quo agitur ad reddendum rat.tut.
66 Octauus caſus eſt † negotiorum
geſtorum.in quo quidem iudicio re-
gulariter uenit dolus, lata, & leuis
culpa; ut hic dicitur.& in l. tutori.C.
de nego.geſt. & conſuluit Corne. in
conſi.ciij.uol.j.interdum tenetur ge
ſtor ſolum de dolo.l.iij §.interdum.
ff.de nego.geſt.qñq; de leuiſsima cul
pa; immo de caſu l.ſi negotia. illo eo.
tit.& §.j.inſti. de obli. quæ ex quaſi
contractu naſc. quorũ caſuũ rationẽ
cũ limitationibus.tradunt Bart. in d.
l.quod nerua.col.fi.Paul.de Caſt.ubi
67 † de equo in paſcuis dimiſſo tractat
in d.l.ſi negotia. Ange. Aret.& alij in
prealleg.§.j.& in d.§.actionum. col.
xvij.cum ſequen. Vbi materiã nego
tiorum geſtorum etiam ad actũ pra-
cticæ deſcẽdendo pertractant, tam cir
ca modum libellandi, quam articulan
di, & probãdi. Nonus caſus hic enu
68 meratus † eſt ſocietatis; in quo con-
tractu tenet̃ quis de dolo, lata, & leui
culpa, vt hæc regula dicit. ratio, quia
utriuſq; uertitur utilitas: ut dicit iu-
riſcõſultus in ꝑallega §. nunc uiden-
dum. Ad idẽ text.in l.ſocius ſocio.ff.
pro ſoci.& in §.fi.inſt.de ſociet. quæ
iura dicunt culpã ad exactiſſimã dili-
gentiã non eſſe redigẽdã, cũ ſufficiat
talẽ diligentiam rebus cõibus ꝑſtare
qualẽ ſuis adhibere ſolet; quia qui pa
rum diligentẽ ſocium ſibi accepit, de
ſe quæri debet, hoc eſt ſibi imputare
debet. limitando ut ibi per gl. Ioan.
Fab.& Aret. Et deſcẽdendo ad actũ
practicæ huiuſcemodi materie plene
eam tractant Ang.Aret.in §. ſequens
alia.colũ.vj.inſtit.de actio.pract. Pa-
pien.in forma lib. in cauſa ſocietatis.
ſuntque hodie nonnulli tractatus de
69 hac materia impreſſi. Et cũ † ſocius
teneatur de leui culpa, infert̃ ſm De
ci. hic, ꝙ tenebitur de furto, de quo
uide tu quæ latius ſcripſi.ſ.ad fi. pri
mi not. Decimus & ultimus caſus
in hac regula poſitus in quo uenit, et
leuis culpa eſt in cõmunione rerum.
tex.in prealle.§. nũc uidendũ, a quo
extracta fuit hæc regula, iſtũ caſum
omittit.uide plene Bart.in d.l. quod
nerua.in x.q.prin.& tex. elegãter de
clarantẽ qualis eſſe debeat iſta diligẽ
tia, quæ hoc caſu ꝑſtanda uenit, in l.
hæredes.in §.non tantũ. ſupra famil.
hercisc cuius finẽ ꝓ elegãti amplia-
tione not.dum dicit, eadẽ ſunt ſi duo

bus res legata ſit. nam & hos coniun-
xit ad ſocietaté nō cōſenſus, ſed res.
Vltra caſus in regula poſitos poſ-
ſent alia accōmodari exempla, ſed
quia præſens lex ſatis onerata eſt ſua
materia, ultra nō proſequor. Quin
to principaliter no. ex iſto tex. uale-
70 re † conuentionē contra naturā con
tractus, ut quis in plus, uel minus te-
neatur, quàm de iure obligatus ſit;
quia cōtractus legem ex conuentio-
nē accipiunt. ad idem tex. in l. j. in §.
ſi cōuenerit. ff. depoſi. & in regula cō
tractus. extra de regul. iur. in vj. Niſi
conuentio eſſet contra ſubſtantiā cō
tractus, quia non ſubſiſtit. l. cum pre-
cario. ff. de preca. præterquā in cōuē-
tione, quæ poteſt facere contractum
in aliam diſpoſitionem tranſire, quia
tunc illa conuentio quæ non ualet ut
agebatur, in aliam diſpoſitionē tranſ
fertur, qā uerba conueniunt. ſm De-
ci. hic. per l. ubi ita donatur. cum not.
per Bart. ff. de donat. cauſa mor. de
quo uide Pau. de Caſt. in conſi. cj. in
antiquis. Corn. in conſ. cxxvj. uol. j.
& conſi. cclxxxix. in iij. dubio. in iiij.
uolu. Soci. in conſi. cxxx. col. iij. lib. j.
& conſi. cxxxvij. in eo. Deci. in conſ.
cccv. & ccccLxx. Et ſi uis cognoſcere
71 † quæ dicātur naturalia, & quæ ſub-
ſtantialia contractus. uide Iaſ. in l. cū
quid. col. j. ff. ſi cert. pet. Aquen. in l.
edita. col. iij. C. de eden. Curt. iuniorē
in tract. feu. in j. parte. quæſtio. vj. co
lum. v. uerſic. antequam deueniamus.
& Brunum Aſten. in tract. de forma.
in j. col. Et præſens regula dicens
72 † contractus legem ex conuentione
accipere quotidie allegatur. ad diuer
ſas quæſtiones & deciſiones in actu
practico. ut enim dicit gl. præallega.
regula, cōtractus. per hanc legem di-
cunt uulgares, ꝙ pacta rumpunt le-
ges. Poſſet deciſionibus & auctorita-
tibus innumeris corroborari & exor
nari hæc regula, uerum, quia cuncta
proſequi prolixum nimis eſſet, uide-
re poteris Io. And. & Philip. Fran. in
præalleg. regula contractus inducen-
tes ad plures quæſtiones: præcipue
promiſſionis aduocati de patrocinan
do pro monaſterio, uel alia perſona,
pro certo ſtipendio, ꝙ a prima con-
uentione regulatur promiſſio. pari-
ter recurre ad Pet. de Ancha. in con-
ſi. lxxxj. cccxxxij. & ccccij. Paul. de
Caſt. in cōſi. clxij. in antiquis. Barba.
conſi. xl. col. antepen. uolu. j. & conſi.
lxxviij. col. iiij. uolu. iiij. Soci. conſil.
lxvij. col. ij. lib. j. & conſi. xcvij. col.
pe. in eo. uol. Lance. Deci. in l. cū pro
ponas. la ij. ad fi. j. col. C. de pact. Ri-
mi. in l. legem. C. eo. tit. de pact. & in
l. procurator. col. fi. ubi etiam per De
ci. C. de eden. & eundem Deci. in con
ſi. cxl. ad fi. cclxv. col. iij. & fi. in prin.
& omnino in conſi. cccxij. colum. fi.
Fran. de Curte in repetiti. l. unicæ. co
lum. pen. C. de prohib. ſequeſt. pecu.
ponentem quoſdam pulchros caſus,
73 † in quibus partium conſenſus & cō
uentio non attenditur. uide etiā Mo-
der. omnes in l. pe. C. de pact. Fely. &
alios in c. ſi diligenti. de foro compe
ten. & Ripam in repeti. l. fin. q. liiij. C.
de reuoc. donatio. Quinto not. ex
iſto tex. ibi excepto eo. nō ualere cō-
uentionem ne dolus præſtetur: & ſic
dolus remitti non poteſt. ad idem. l.
ſi unus. §. illud. ff. de pact. & in l. j. in
§. ſi conueniat. ff. depoſi. & ratio aſſi-
gnatur hic per iuriſconſultum, quia
hoc bonæ fidei contrarium eſt. Vera
& bona eſt quātum ad contractus hic
enumeratos, qui bonæ fidei ſunt, ſed
non excluditur quin idem ſit in con-
tractibus ſtricti iuris. d. §. illud. & l. do
lo. C. de inuti. ſtipu. & in l. ſi quis cū
aliter ff. de uerb. oblig. & ideo tex. d.
§. ſi cōueniat. aſſignat ratione magis
generaliter, quia, uidelicet, cōuentio
eſt ꝯ bonā fidem & cōtra bonos mo-
res, ideo ſequēda non eſt. dicit iuriſ-

ſequitur Deci.ad d.§.illud.uerū eſſe, ꝙ loquatur de dolo futuro,ꝑꝑ aduerſatiuā quāuis,& hoc apertius demonſtratur .ex eodē tex.in ſequēti.§. ibi, ſed poſt admiſſa hæc paciſci poſſumus. ſi.n. ſupra proxime decidiſſet hunc caſum,uidelicet,dolum præteritū poſſe remitti, fruſtra, & ſuperuacuo ſtatim idē repeteret. datur ergo intelligi in ſuperioribus iuriſconſultum nō ſenſiſſe de dolo p̄terito,uerū de futuro.Sed tenendo opin. Paul.& Iaſ.ꝙ ēt tacite dolus futurus remitti nequeat,quid reſpondebimus ad.§.illud. Bald.in d.l.j.ad fi.C. de uſufruc. intelligit illū text. de dolo p̄ſumpto. ſed refragatur regula. d.l. quod nerua.quæ æquiparat illum uero dolo;ergo remitti non poterit,ſicuti nec dolus uerus. Ego dicerē poſſe aliter ad illum text.reſpon.ꝙ ibi actū fuit ne depoſiti ageret, ideo nimirū ſi de dolo,nec de culpa rei depoſitæ agi pōt; quia reſciſſo,& ſublato principali,depoſito.ſ.tolluntur & corruūt acceſſoria & obligatiōes quæ occaſione depoſiti oriebantur.c. cū Paulus. & ca. principatus.j.q.j.l. ſi patronus.cū gl. in uerbo fauiana.ff.ſi quid in frau. patro.late Iaſ.in l.ſub pretextu.la j.col. fi.C. de trāſa.Alex.& alij in l.j. in §. ſi uir.ff.de acqui.poſ. propterea nimirū ſi ibi de dolo agi non pōt. iſte eſt meus nouus intellectus,& uerus ad il-
81 lum text. Arbitror tñ † dolū præſumptum de futuro, qui nō cadit in uerſutiā,tacite remitti poſſe; ꝑ præal leg.& ita procedat opi.Bal.in d.l.j.ad fi.C.de uſuf. Præterea quāuis nō exigat quis ſatiſdationē deutēdo & fruēdo arbitrio boni uiri, nō uř remittere aliquē futurū dolū, de quo nō apparet nec p̄ſumitur,ſed fauori ſuo renūciare:quia talis ſatiſdatio introducta eſt in fauorē hæredis, nō aūt teſtatoris:iō non pōt ꝑ teſtatorē remitti,ſed bene ꝑ hæredem.d.l.j. cum ibi not. & tradit not. Alex.in conſ. lviij. uol.iij.& Pau. Pichus in repetitio.§. titia.l.titia.ff.de lega.ij.in 50. qō. Et
82 idem eſt † in remiſſione iuramēti calumniæ tacite facta, omittēdo.ſ. petere iurari de calumnia, quia nō apparet talē actum expreſſe tendere ad remiſſionē alicuius doli. & unuſquiſq; præſumitur bonus, & ſalutis æternæ memoriæ iuribus uulgaribus. Poſtremo not.ꝙ licet dolus, ut dictum
83 eſt remitti nequeat, lata † tñ culpa bene remitti pōt:ut per Alex. in l. ſi mora.col.ij .ff.ſolu.mat. & Deci. hic col.fina. licet uacillare uideatur, Sed ſm Paul.de Ca.in §. ſi conueniat.l.i. ff.depoſi. bene ibi probatur a contrario ſenſu ualere,ſcilicet cōuentionē, ne depoſitarius teneatur de lata culpa,licet uideatur contra naturā contractus: quia ad delinquendū,inquit, non ſic inducitur depoſitarius. quāuis ad illū tex.reſpon.poſſit, ꝙ cū loquat̄ de dolo,nō excluditur lata culpa illi æquiparata;ut hic ꝑ Deci. Me-
84 lius dici pōt, †ꝙ lata culpa uerſutiæ non pōt remitti,quia æquiparat̄ dolo;ſecus in lata culpa deſidiæ & ignorantiæ quæ non æquiparatur dolo.ut ſupra uiſum fuit. remiſſio.n.talis culpæ,quæ dolū repræſentat,nō valeret, quia contra bonā fidem eſſet. d.§. ſi conueniat.q̄ ratio locū non habet in lata culpa deſidiæ & ignorātiæ, quæ ex ſimplicitate & fatuitate procedit, ſm Bar.in d.l. quod nerua.& cū non repræſentet proprie dolum;nimirum ſi remitti poteſt. Vltimo no.ex iſto
85 text. † ꝙ debitor ſpeciei ex natura contractus de caſibus fortuitis nō tenetur.a nullo enim tales caſus præſtātur.dicit tex. noſter & in l. in rebus. ff.cōmo. & in c.fi.de depoſi.& in l. q̄ fortuitis.C. de pigno.acti.cū aliis de quibus hic ꝑ Deci. tres limitationes ꝑ dicta iura tradentē. de qua materia plura hic effundit Ioā. Igneus chat.

86 vij.et viij. Dicũtur† autẽ caſus fortui ti, illi quibus humano ingenio vel di ligentia reſiſti nõ poteſt.d.l.quæ for tuitis. & d. l. in rebus. vbi Paul. de Caſt.not.& ſatis elicitur ex fine.l.no ſtræ. Et tres limitatiões prædictæ po nuntur etiam per gl. noſtram. circa
87 fi. Prima† quãdo mora caſum præceſ ſit eſt clara.eamq; ponit tex.in dicto c.fi.vbi p Canoni. facit c.mora.de re gul.iur.in vj.& materiã latius expli cãt legiſtæ in l.quod te.ff. ſi cẽrtũ pe ta.& in l.ſi ex legati cauſa.de verbo.
88 obli.pariter in d.c.fi.ponitur. †Secũ da limita.quando culpa præcedit ca ſum,intelligitur vbi culpa ordinata ẽ ad caſum; alias ſecus, ſecundũ Deci. hic in vltima col. poſt Bar. in l. ſi vt certo.in §.interdũ. ſupra cõmo.& de clarat ẽt Pau. de Ca.in l. ſi uehenda. in.§.j.ff.ad legem rhod. de iacta. alio modo reſtringens,ut ibi p eũ: & per eundem Pau.in d.l.in rebus. in prin. vbi per illum text. dicit, ꝙ qñ culpa pcedit caſum,non dicitur proprie ca ſus fortuitus; ideo nimirum ſi de tali caſu quis teneẽ.intellige, ſubdit. quã do præcedit talis culpa, de qua ipſe tenetur, alias non.ſi enim eſſet cõtra ctus gratia vtriuſque factus.vel dan tis tantum,& præcederet culpa leuiſ ſima,de qua non tenetur,ſimiliter de tali caſu non tenebitur, dicit Paul.
89 † Cui autẽ incũbat onus probandi talem culpã præceſſiſſe, vel culpam abeſſe.vide. Barba.in d.c.fi. col. ij. &
90 Deci.in conſil. cccclxxiij. †Tertia fallentia eſt, quando ſpecialiter con uenit,vt de caſu fortuito quis teneaẽ. d.c.fin. & l.quæ fortuitis, & l.j. cum no.C.depoſi. vel quando periculum fortuiti caſus in ſe ſuſcepiſſet, quia tunc tenetur de omni caſu fortuito. l.quæ fortuitis. ſecundum Deci.hic. Tu dic ut latius & melius de hac ma teria tradit Ripa in tracta. de peſte. chat.ix.cum ſequen. Et alium caſum in quo creditor,abſque conuentione de caſu fortuito, tenetur in pignore, ponunt Mod.de Fano, in tractatu de pign.in vij.parte principali. in tertio membro.colum.ij. eſt in fol.lxj. nu me.5.& de his ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Verbũ, quatenus quomodo intelligatur.*
2 *Intereſſe quotuplex ſit, & eius ſubdi uiſio.*
3 *Species apud legiſtas de facili cõſtituiẽ.*
4 *Intereſſe conuentum, commune, ſingula re unde detinentur. & ſunt uocabula magiſtralia. nu. 5.*
6 *Intereſſe in facto conſiſtit, ideo probari debet.*
7 *Facta probari debent, & quid ſi fuerint notoria. nu. 8.*
9 *Conſuetudo notoria quando probanda, & quando dicatur habere mixturam fa cti. & iuris. nu. 10.*
11 *Quæſtio iuris uel facti quæ dicatur.*
12 *Libellus in intereſſe quomodo concipi debet, & an libellus incertus admitta tur. nume. 13.*
14 *Intereſſe eſt difficilis probationis, & quomodo probetur, remiſſiue. nu. 15.*
16 *Pœna adiecta loco intereſſe quando ſit exigibilis uel non, & nu. 17.*
L. fin. ff. de præto. ſtipu. quõo intelligatur.
18 *Pactum uel ſtatutum, quod ſuper inter eſſe ſtetur depoſitioni, uel iuramento ali cuius an ualeat.*
19 *Intereſſe quod debet probari in materia propinqua, & ſufficiunt probationes con iecturales. nu. 20.*
21 *Sententia in intereſſe, quomodo debet concipi. Maxime quando quantitas non fuit deducta, nec probata in iudicio. n. 22*
23 *Et quid ſi fuerit deducta, ſed non proba ta. nu. 24. & 25.*
Doctrina Bar. l. ſi ꝙ ex pamphila. ff. de le ga. ij. & l. unicæ, in fi. C. de ſen. quæ pro eo quod inte. an ſit uera.
26 *Intereſſe in ſpiritualibus an poſſit peti.*

L. XXIIII.

L. XXIIII. Paulus.

Quatenus cuiuſque interſit, in facto nõ in iure conſiſtit.

SVMI potuit hæc regula ex l.ij. ff.de in litẽ iur.ex l.ij. ff. de eo quod cer.loco.ex §.colonus. l.ſi in lege.ff. loca.ex l.fi.ff.de pręt.ſtip. cũ multis ſimil.Igneus Vltramonta. cum nonnullas qõnes & cõcluſiones in materia intereſſe Papiæ diſputaſſet,in modum repetitionis ſuper hac lege poſuit,inculcãdo & trãſcribẽdo quæ p nouos & ueteres dici ſolent in l.unica.C.de ſenten.quæ pro eo qđ intereſt profer. ſed circa tex. noſtræ legis parum ſcribit. Ego uero text.ipſum principaliter declarare conabor,inde materiã eatenus quatenus ad enucleationẽ præſentis loci ſpectat,non trãſplantando radicitus,quæ in d.l.unica dici ſolent: maxime quia nouo pulchroq; ordine repetitionem ſuper ipſa l.unica.& materia in uulgare cogitamus. In tex.ibi †quatenus:diuerſimode ponitur in iure:ut per Alber. in ſuo dictionario. hic ſtat pro quantum,ut etiam in iuribus, hic per Deci.alleg.& in illo Ciceroniano,quatenus amicitiæ tribuendum ſit, id eſt quantum. No.ibi cuiuſq; interſit, ꝙ intereſſe refertur ad perſonam actoris,prout etiam in l.j.in prin.ff.de act.empt.ex quo†infertur unicum eſſe intereſſe,ſicuti perſona eſt una,ſecundum Iaco.Butri.in d.l. unica. ut ibi in vj.col.refert Bar. Sed communis doct.ſententia eſt ad oppo. ꝙ immo ſint tres ſpecies intereſſe. uidelicet ſingulare,commune,& conuentũ & in qualibet ſpecie intereſſe procedit hæc regula:ut ibi per Bar. & Moder.tam in rubro quam iu.nigro. Cõponitur uerbum iſtud intereſt ſecundum grammaticos ex.in re.& eſt.quaſi mea ĩ re,id eſt utilitate eſt. Prædictæ uero tres ſpecies intereſſe in plures alias ſubdiuiduntur. aliud enim eſt intrinſecum, ſeu circa rem: aliud extrinſecum aliud damni emergentis,aliud lucri ceſſantis, aliud affectionis,aliud utilitatis:de quibus per Bar. Bal.& alios in d.l. unica. p Spe. in titu.de fruct. & intereſſe maxime in §.viſo.pract.Pap.in forma lib. actionis realis ſuper glo.& in florenis decem. Lex iſta solum de priuato æſtimabili & petibili intereſſe loquitur.ideo ad ꝓpoſitum ſatis fuit ſubdiuiſio in tres ſpecies intereſſe in ſuperioribus facta,licet opi.Vltramon. quos refert Bart.in d.l.unica in ii.q. ſatis ſuſtentabilis ſit in uia diſputationis,ꝙ unicum tãtum ſit intereſſe, quod modo ſingulare,modo cõe, aliquando conuentum appellatur. Primo quia excedens & exceſſum non ſunt idem,ſed diuerſa.l.ii.ff.de ſtip. ſer.ſed ſingulare excedere poteſt cõuentum uel cõe, modo non ultra duplum:ut d.l.unica.ergo uidet̃ ꝙ cõis æſtimatio non ſit intereſſe,cũ excedatur ab eo. Secundo quia intereſſe uidetur ſemper referri ad perſonã actoris,l.j.in princ.ff. de act.emp.ibi emptoris intereſſe:& hac l. noſtra ibi cuiuſq;.ergo eſt unum intereſſe reſpectu perſonæ. Tertio quia plus & minus non faciunt differre ſpecie.l. fin. ff.de fun.inſtru. Quarto quia pdicta ſubdiuiſio in tres ſpẽs facta. l. nõ probatur.ergo &c.l.illam.C. de colla.& alia qdam per hanc opi.adducũt Mod.Pap.in d.l.unica.in iii. col. Sed ꝙ immo ſint tres ſpẽs intereſſe,de qbus ſ.tenent Bar. & cõiter ſcribẽtes in d.l.unica.Spe.& alii præal.q quidẽ opi.probat in l.j.ff.de act.emp. ſi res uendita,inquit iuriſconſ. non tradat in id qđ intereſſe emptoris agit, hoc eſt ꝓtẽ habere ĩtereſſe emptoris,hoc aũt interdũ ꝓtiũ egredit̃ ſi pluris ĩtereſſe q̃ res ualeat uel empta eſt. Di

cidit igit iuriſcõſ. ibi intereſſe in genere mentionatum in tres partes ſeu ſpẽs, ſingulare uidelicet, cõe, & conuentum. hoc enim, inquit, intereſſe in genere conſideratum & ſumptũ, interdum pretium rei egredit, id eſt æſtimationẽ rei emptæ ſi pluris interſit emptoris quàm res ualeat uel empta ſit, & ſic quàm ſit intereſſe cõe uel conuentũ, tunc ſingulare admittitur. Secundo probatur per l. unicam. in §. fi. ff. ſi quis ius dicen. non obtempera. & l. hæc uerba quãti. ff. de uerb. ſigni. ubi cõis æſtimatio, & cõe interesſe ponũtur tanquàm diuerſa & ſeparata a ſingulari intereſſe. Tertio ꝓbatur, quia cum ſingulare, cõe, & cõuentum non ſolum in qualitate differant, ſed in ſubſtantia, req;, noĩe, & ef
3 fectu: & apud legiſtas † de facili, leuiq; conſtituantur ſpẽs. ff. de ord. iur. l. ii. in prin. uerſ. deinde cum eſſet in ciuitate. ibi, & ita factum eſt ut inter plebiſcita & legem ſpẽs conſtituendi intereſſet, poteſtas aũt eadẽ: ut illũ tex. ponderauit Deci. in rubri. C. qui admit. col. viij. et Mod. Pap. in d. l. unica. col. iij. nihil obſtat quin tres ſpẽs intereſſe cõſtituantur, de eo quod intereſſet ĩ caſibus ꝑdictis. Et ad alleg. ĩ. in contrarium reſponſio colligitur ex dictis per Deci. in d. l. unica col. v.
4 et Curt. iij. Et ſumunt † ꝑdictæ tres ſpẽs intereſſe denominatiouem a nomine. Conuentũ, a conuentione partium, ac taxatione. Cõe, a cõi opi. et ſententia. Singulare a ſingulari iuſta affectione. Et eſt duplex, unum affectionis ſingularis a iure contempti, alterum affectionis et utilitatis ſimul, cuius rõ non ſpernitur a iure. Bar. in d. l. unica, col. v. uerſ. iuxta hoc q̃ro. et Soc. ibi in rub. col. viij. ſi enim rẽ emi aureis decẽ, q̃ cõi æſtimatiõe duodecim ualebat, quã habere in quindecim mea intereſſe, rõne ſingularis affectionis, ut quia maiorũ meorũ fuit: iuxta l. ſi in emptione. ff. de mino. cũ alleg. p Ro. i conſ. xxij. in ult. dubio. et Alex. cõſ. lxvij. col. i. li. v. uel ratione ſingularis cõmodatis et utilitatis, ꝓpter ꝓpinquitatẽ rei, q̃ ſolũ, puta, in me militat, non in alio minime. vicino. l. ſi cui fundus. ad fi. ff. de leg. ij. et p Dec. loco ſal. potero ꝓ intereſſe petere quinq; ꝑdicta, ſicq; ultra cõe et conuentũ, quia tãti mea ſingulariter intereſt: Quod tñ ſingulare intereſſe duplũ conuenti, uel ẽt cõis excedere nequit. d. l. unica. cũ ibi not. niſi commodũ pecuniariũ & ſingulare concerneret, quia tunc totũ uenit. l. ſi uenditor. in fi. ff. de ſer. expor. gl. in l. iul. ff. de acti. empt. Pau. de Caſt. in d. l. j. Et quemadmodum poſt Fulg. dicũt Moder. in d. l. vnica. ꝑdictis uocabulis nõ
5 utuntur. ll. ſed † magiſtralia ſunt per glo. & doct. adinuenta, ac formata ad explicandũ clare conceptũ mẽtis. potius enim curant intelligentiã, quàm ſermonis elegantiã, immo intereſſe in ſubſtantiuo, in iure non reperitur ĩ l. aliqua poſitũ, ſed leges ſemper de eo quod intereſt dicũt: ut patet ex rubri. & l. præſenti ex ti. de præto. ſtip. ex l. hæc uerba quanti. de uerb. ſig. ex l. unica. in §. fi. ff. ſi quis ius dicen. nõ
6 obtemp. Si igitur de ſingulari intereſſe agatur, † id in facto conſiſtit, ut hic dicit. & probari debet. Idẽ eſt de cõi intereſſe. l. pretia rerũ. ff. ad l. Falc. cum not. l. ij. C. de reſcin. uend. ubi modũ & practicam probandi docui. ſimiliter ſi agatur de conuento, quod a contractu & cõuentione partium pendet. l. fi. ff. de præto. ſtip. in facto enim conſiſtere dr, quia ꝯctus ſunt facti. l. cõſilio. in fi. ff. de cur. fur. ſm Deci. hic. uel melius, ꝙ licet talis conuentio releuet ab onere probãdi intereſſe, & ſuccedat loco probationis. d. l. fi. & §. fi. inſtit. de uerb. obli. uoluit Bar. in d. l. unica. ubi Cur. col. xx. uerſ. reſtat alia dubitatio. tñ ſi pe

tat ꝓbandũ eſt,uel ꝑ teſtes, uel ꝑ inſtrumentum conuentionis factæ,propterea dr̃ in facto conſiſtere,prout et̃ uoluit Bal.in tit.de pace conſtan.quẽ ĩ.citabo.Eſt enim regula generalis,
7 ꝙ tamtꝗ ſunt facti ſeu in facto cõſiſtunt,ꝓbari debẽt: ut hic ꝑ Decium & eſt tex.not.in l.ſi emãcipati.C. de colla.vbi plura cumulaui in vij.col.& vltra tradunt Abb.& alij in c.cũ in iure peritus.in not.de offic.deleg. & in c.cum te.col.ij.ubi limit. de teſtibus Bal.i lege ea quidẽ.C.de accuſat.Roma.in conſ.cccl.Aret.cõſ.clxij.ſicut, in ſecundo dubio.Alex.in l. ornamẽtorum.ff. de auro & argen. legat. in apoſtil.ad Bar.& in conſ.j.col.fi.libr. vj.Fely.in c.quãto. de præſumptio. in c.q̃m contra.col.xiij. in iiij. limit. de probatio. Canon. in c. veſtra. de cohabi. clerico. Dec.in conſ. cccclxxxiiij.col.fi.Spec.in tit.de noto.crimi.in §.fi. ad fi.Pariſi.in conſ.xiij.uolum.j.Alcia.in libello p̃ſumptionũ.
8 fol.33.cum ſequen. † vbi ponunt de notorio facti tranſeuntis negato, an ſit ꝓbandũ ſaltẽ ꝑ duos teſtes, & q̃d in notorio facti ꝑmanentis, ut ꝙ turris eſt in platea. Et de conſuetudine notoria, & de notorio ueritatis, ſeu uere probationis,quod præualet notorio præſumptionis. nam & ſi notorium releuet ab onere probandi,non tñ releuat ab onere proponendi:iuxta gl.no.in cle.appellanti.de appel.& not.per ſcribentes in l.non hoc.C.unde cog.in l.cum quid.ff.ſi cer.pet. & per Balb in repet.l.Celſus.colũ.xxx. cum ſeq.de uſuca.Roch.de Curt. ſuper c.fi.de conſue. fol.28.in iij. q. & Deci.in conſ.ccccij.col.v. dũ tractat de pronunciatione pro notorio faciẽ
9 da.Et de † conſue. notoria alleganda & probanda in reſpiciẽtibus deciſionẽ cauſæ,ex quo eſt facti,& cõiter ac regulariter facta non appareant, uolenti in ea ſe fundare incũbit onus ꝓbandi.paria.n.ſunt non eſſe, uel eſſe. & non apparere.l.duo ſunt titij.ff.de teſta.tut.ſecus in his ꝗ ſunt iuris, q̃d quidem ius ſemper eſt certum, ac ꝓbatio probata & non probanda.apparenſq; ueritas.d.l.ornamentorũ.cum ibi not.ꝑ Bar.& Alex.& Curt. ſenior. in tract.poſitionũ.in xiij. breuilo-
10 quio,vbi tñ dicit,† ꝙ iuri ſtatutario, conſuetudinario, & p̃ſumpto reſpõderi debet,ex quo habet mixturã facti,nec ſine facto ius p̃ſumptum cadere põt:ut eleganter ꝑ Bal.in l. cũ uirum.C.de fideicõ.& in addi.ad Spec. in tit.de poſi.col.iiij.ubi dicit, poſitioni iuris non eſſe reſpondendũ q̃n ſapit ius conſtitutionis:ſecus ubi ſapit ius obligationis,ꝑ rationes prædictas.de quibus uide et̃ Deci. in c. ſæ-
11 pe.col.j.de appel. Dicitur aũt † quæſtio iuris,ubi ab utraq; parte pro cõſtanti præſupponitur factum:alias dicitur eſſe q̃õ facti.gl.& Ang. in §.j.l. cum quẽ temere.ff.de iud.Bal. in l.arethuſa.la ij.ad fi.ff.de ſtatu homi. & de pace conſtan.in verbo, porro.vbi inquit,ꝙ ea,de quibus ſine probationibus non conſtat,in facto conſiſtũt: articuli uero,qui probationibus non egent,iuris eſſe dicuntur, faciunt accumulata per Moder.Mediolanen.in ſuis paradoxis.c.ult.primi libri. dum quædam congerit in quibus q̃ſtio facti uerſari dicitur. Et per conſequẽs recte hic dicit iuriſconſultus, ꝙ quatenus alicuius interſit in facto non in iure conſiſtit,de quacunq; ſpẽ conſiderabilis intereſſe loquamur. Ex quibus habetis enucleatũ verum intellectum & ſenſum præſentis legis q̃ ut iterum ſub compendio dicamus huiuſcemodi eſt,quatenus cuiuſq; ĩtereſit,id eſt quantũ ſit ĩtereſſe alicuius. In facto conſiſtit,quia ſine probationibus non conſtat, pluſq; aut minus eſt ſecũdum qualitates perſonarum, conditionem temporum, & caſuum

contingentiam, idcirco probari debet. non aũt conſiſtit in iure, ſcilicet conſtitutionis, quod clarum ſemper & certum eſt, probationibus, ut diximus, minime egens. hæc eſt intentio iuriſconſulti hic. Pro complemento huiuſce materiæ de duobus hic tractis per Decium uidendum eſt. qualiter intereſſe petatur. Et qualiter probetur. Poſtea tertio loco de forma ſententiæ qualis eſſe debeat in hac materia intereſſe petiti. Circa primum poſt glo. & alios per eum re
12 latos, concludit Deci. † tutiorem libellandi modum & intereſſe petẽdi, eſſe ut petatur quod promiſſum eſt fieri, alias ſucceſſiue intereſſe ſecundum cõcluſio. Bar. in l. ſtipulationes. non diuiduntur. col. pen. uer. tertius modus. ff. de uerb. oblig. Et hoc procedit quando in obligatione eſt factum. ſi uero rem tradi, peti debet traditio rei, alias intereſſe, ut per Bald. in d. l. unica. col. fi. & pract. Papien. loco ſupra alleg. col. v. & ſequenti. ubi etiam ponit, quid faciendum quando in obligatione eſt rẽ reſtitui uel dari. de qua materia per Specul. in tit. de fruct. & intereſſe. in §. uiſo. Et ſi conſtet factum promiſſum fieri nõ poſſe, aut rem non poſſe reſtitui uel dari, aut pecuniarium intereſſe petatur propter quantitatem in tempore non ſolutam, uel alio ſimili reſpectu poteſt intereſſe directa uia peti, ut ꝑ Bar. Spec. & alios prælleg. & ſcribentes in §. curare. inſtituta de actio. per illum tex. & in l. ii. C. de ſenten. quæ
13 ſine certa quanti. Et † ratione incertitudinis admittitur libellus incertus ſuper ipſo intereſſe, ita quod quantitas huiuſcemodi intereſſe in libello non eſt de neceſſitate exprimenda. ſecundum Bar. & communiter doct. in d. l. certi conditio. in prin. ubi Alexã. & poſteriores id ꝓcedere dicunt, ſiue intereſſe petatur principaliter, ſiue ſub conditione, quicquid dixerit Bal. debet tamen intereſſe ipſum inde liquidari & certificari in proceſſu uel in executione, ut ſtatim dicam. Et prædictam conclu. ſequitur etiam Soc. in c. ſignificãtibus. col. xvi. uerſ. vi. infertur. de lib. obla. Aret. & Iaſ. in d. §. curare. ubi Aret. in vi. col. ĩſtruit actorem certã quantitatẽ pro intereſſe petentẽ, ut adiiciat clauſulã, & plus & minus, ẜm qđ continget ꝑ iudicẽ
14 taxari. Circa ẜm mẽbrum, † quia ĩtereſſe eſt difficilis probationis. l. fin. ff. de ꝑtor. ſtip. & inſtit. de uerb. obli. in §. ult. Iudex (ut poſt Bal. hic ſcribit. Deci.) debet æquitatem ante oculos habere. & coniecturis moueri ad iudicandum an intereſſe petitũ ꝓbatum ſit uel ne, non tñ deferri iuramẽtum in defectum probationis. Videndũ deinde eſt ſubiũgit Dec. de ſingulari, de cõi, & de conuento: poſtmodũ
15 tñ de cõi tm̃ loquitur, † Idcirco de oĩbus prædictis ſpeciebus intereſſe, quõ & qualiter ꝓbentur ꝑ teſtes, ꝑ inſtrumenta, aut iuramentũ, uide tu late Bal. in d. l. unica. col. vii. & fi. ubi ẽt ꝑ Bar. & poſteriores Spec. & pract. Pap. in locis pal. Bar. & ſcribentes in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. & in d. l. certi conditio. Aret. & Iaſ. ĩ d. §. curare. & in §. fi. inſti. de uerb. obl. Soc. loco præal. in uer. vi. infertur. & q̃ ego nouiſſime ſcripſi, in rep. l. curabit. C. de act. emp. et in repe. l. ii. C. de reſcin. uend. in ultimis chartis. ubi late examinaui et diſcuſſi articulũ hic per Deci. tactum. Et ultra ibi dicta, circa iſtud intereſſe conuentũ nota-
16 bis, ꝙ † qñ pena adiecta fuit loco intereſſe ad ipſum intereſſe determinãdum iuxta. d. l. fi. et §. fi. præal. prout in dubio factum eſſe uidetur, tũc pœna ſi non interſit, peti non poteſt. eo tamen ipſo ꝙ pęna loco intereſſe adiecta fuit, partes tantum intereſſe capere fateri uidentur, propterea agẽs

ad pęnam non cogitur intereſſe pro
bare, iuribus præal. Quia, ut dictum
eſt. conuentio loco probationis ſuc-
cedit, uerũ ſi uult reus habet onus ꝓ
bandi in ſe ſuſcipere, ꝙ nihil interſit
actoris conuentum fuiſſe, ut poſt Ro
ma. & Soc. tradit Lanc. Galiau. in l. ſti
pulationum quædam. in §. item ſi in
facto. col. iij. ĩ octaua limi, ff. de uerb.
obli. intelligendo ꝙ fuerit ſimplici-
ter ꝓmiſſa quantitas, & dictũ nõ fue
rat pęnæ nomine, quia principaliter
uidetur contẽptum reſpicere, nõ aũt
taxationẽ intereſſe. Vbi uero non eſt
dictum nomine pęnæ, uidetur prin-
cipaliter taxationẽ intereſſe reſpice-
re, & procedit quod dictũ fuit. Ego
tñ crederẽ iuriſconſultũ in d. l. fi. ſuã
determinationem intelligere, qñ cer
ta quantitas pœnæ nomine adiecta
fuit: ita declarare uidetur imperator.
in §. fi. inſti. de uerb. oblig. ex prædi
cta l. fi. deſumpto. Quæ iura inquan-
tum de pęna loquuntur, ut alio non
edocto nec probato exigibilis ſit, li-
17 mitatur † non procedere ubi uſura-
rum immineret ſuſpicio: ut per Bal.
& alios in l. rogaſti. in §. ſi tibi. ff. ſi
cert. pet. & Dec. in præal. l. unica. in
xi. col. ſicq; ubi promiſſio & taxa da-
tioni quantitatis adiecta fuiſſet: ſecus
ſi facto uel dationi ſpeciei: iuxta l.
cũ allegas. & ibi not. C. de uſur. & no.
in d. §. ſi tibi. & adhuc iſtis caſibus pę
na nõ poteſt quadruplum excedere,
ſm Mod. Pap. qui alios referunt in
d. l. unica. col. xj. Succeſſiue quęro,
18 † an ſubſiſtat cõuentio ualeatq; ſta-
tutum, ꝙ ſuper intereſſe ſtetur dicto,
depoſitioni ve alicuius cum iuramen
to ſuper intereſſe: & per conſequens
his caſibus per iuramentum intereſſe
probetur? Reſpon. ꝙ ſic, nec poſſe pa
ciſcentem in primo caſu pœnitere, ſe
cundum communes ſcribentium cõ
cluſiones: ut per Abb. in c. dilecti co.
fi. de foro compe. & in c. finẽ litibus.
ad fi. de dolo & contu. Signor. in cõſ.
clvij. col. ij. Imol. in d. l. fi. Aug. in §.
actionũ aũt. col. xviij. verſ. & aduer-
tas. inſti. de act. & in §. idem iuris. col.
xxvj. uer. ex his. inſtit. de excep. & in
§. fi. inſti. de uerb. oblig. pract. Papiẽ.
in primo libello. ſuper uerbo, & ex-
pẽſis. col. v. Alex. conſ. xxxvij. col. fi.
vol. ij. & conſ. cxiij. col. ij. lib iiij. So-
ci. conſ. xcvj. colũ. pen. & fi. uol. iiij.
Fely. in c. ij. col. iiij. de fide inſtru. Ia-
ſo. in l. iuſiurandum quod ex conuen
tione. in prin. ff. de iureiuran. & in l.
ſi ab arbitro. colũ. ij. ff. qui ſatiſdare
cog. & Dec. in c. ad hæc. el ij. col. ij.
de appel. & in c. ij. de probatio. in qui
bus locis doctores bonas, palpabi-
leſq; rõnes aſſignant. Aduertendũq;
ſummopere eſt ad illud, quod hic in
fi. commenti de iſto communi inter
19 eſſe Deci. ſcribit † dum inquit de-
bere eſſe in materia propinqua, pro-
bariq; & ſequitur Pariſius poſt eun-
dem Decium ibi, in c. cum uenerabi-
lis. col. viij. de exceptio. & ſecundum
hanc doctrinam (quæ fuit Pau. de Ca.
Decij, & ſequacium) intereſſe non pſ-
ſtaretur uniformiter ſed ſecundum
occurrentiam caſuum: & eſſet hercle
tunc difficilis probationis: ut de hac
probatione intereſſe dixit Iuriſc. in
l. fi. ff. de præto. ſtipu. Tu dicas & no
ta diligenter, ꝙ ſufficit petentem in-
tereſſe probare ſe fuiſſe & eſſe merca
torem bonæ uocis, conditionis, & fa
mæ. talemq; negociationem exerce-
re & exercuiſſe, & ꝙ mercatores con
ſimilis conditionis degentes in loco
ubi actor ipſe degit, uel talem nego-
ciationem, mercaturam, aut trafficũ
puta, exercentes prout ipſe exercet,
cõiter lucrantur & lucrari conſueue-
runt decem pluſq; pro centenario, &
ipſe quoq, tantum fuiſſet lucratus, ſi
pecunias ſibi dubitas habuiſſet, & ne
gotiari cũ eis potuiſſet, ꝓbato ꝙ alij
cõſimilis cõditionis tñ cõiter lucra

ſi conſueuerunt,obtinebit, & intẽtio
nẽ ſuã probaſſe cenſebitur.ſufficit.n.
ꝙ a cõiter accidentibus probatio cõ
cludat gl.& Bal.in l.neq; natales.C.
de proba.ponit Deci.in l.nõ hoc col.
20 pen.C.vnde legit.maxime † cum in
ꝓbãdo huiuſmodi intereſſe ſufficiãt
cõiecturales ꝓbationes, ut dicit Bal.
in d.l.unica.col.xiij.ver.ſexto quali-
ter probetur,& ita uoluit Pau.de Ca.
in l.j.col.pe. ad fi. C. de ſumma trin.
& fide cath.& in cõſil.ciij.incip.in cã
in antiquis Are.in l.cõtinuus.in §.cũ
ita col.ij.ff.de uerb.obl.ſentit & Ale
xan.in cõſi.cxlj.col.j.lib.v. & dixi ẽt
in repe.d.l.curabit.Et hæc eſt notabi
lis practica,utilis ualde ad facilius ꝓ
bandũ intereſſe,ſm quã intereſſe de
betur,peciturq; ſp uniformiter ad ra-
tionẽ de tot pro centenario, & ita ui
di practicari , & iudicari per ſenatum
illuſtriſſimi principis noſtri. Circa
21 tertiũ de mõ , formaq; ſnĩæ ? †Spec.
in d.§.uiſo.col.v.uult ſufficere, ꝙ iu
dex ad intereſſe condemnet, ſi ſimpli
citer & generaliter petitum fuerit:ꝑ
l.ij.C.de ſen.quæ ſine cer.quan. licet
poſtea dubitet,per regulã d.§.curare
Ioã.And.ibi in additionibus,ſi certa,
inquit,quantitas fuerit petita uel in
proceſſu cãæ certificata , ad illã fieri
debere condemnationẽ dicit: alias ſe
cus tenet,ꝙ ubi non eſt certificata,ſi
actor petijt per ſnĩam declarari reũ
eſſe ſibi ad intereſſe obligatum, fieri
id debeat,ſicuti ferẽ ſnĩa ſuꝑ indẽni-
tate d.l.ij.& per conſequẽs ſentit nõ
poſſe reum condemnari ad intereſſe,
ob regulã §.curare.ſed bene pronun
ciari ad intereſſe ipſum teneri,& fuit
ſenſus gloſſatoris.in d. l. ij.ad illum
tex.not.ſm Bal.ibi ſequitur Pau.de
Ca.in cõſi.ccclxxvij.incip.in cã.col.
fi.in antiquis. ubi propterea inquit,
reum aliter non probato intereſſe in
terlocutiue abſolui debere. Prædi-
ctus intellectus quantũ ad d. l.ij.not.
eſt,& ſatis tolerabilis : In materia ue
ro nr̃a,reſolutio non eſt bona. & per
illum met tex.cõfunditur ac per pra-
cticã cõmunẽ.Sicuti.n.qñ peto te cõ
demnari ad promiſſam. indemnitatẽ
mihi præſtandum, uel ad releuãdum
me indemnẽ iuxta promiſſa : alia de-
claratione non facta debeo obtinere
& uincere,ferturq; ad id ſnĩa : d.l.ij.
cuius quidẽ ſnĩæ prætextu nulla con
tra te fieri poteſt executio, niſi facta
prius liquidatione damni paſſi.Curr.
ubi peto te condemnari ad intereſſe
meum,ſi illud probaui,licet aliter pe
titionẽ non certificauerim, ad petita
condemnari pariter nõ debes?eritq;
ut ius diſponit,libello conformis ſen
tentia,ſicq; nulla erit incertitudo.re-
ſpectu vero executionis,antequã fiat
liquidationẽ facere oportebit, quem
admodũ de ꝓmiſſiõe indemnitatis di
ximus & in materia intereſſe ſtatim
dicetur. Propterea Bal.Pau.de Caſt.
& alij in d.l.ij.C.de ſen.quæ ſine cer.
22 quãt.dicunt,ꝙ † ſi intereſſe petitum
fuerit,certaq; quãtitas in proceſſu iu
dicij deducta,liquidataq; extiterit, ſẽ
tentia tunc certa eſſe debet , & certã
quantitatẽ continere.d. §. curare. &
hoc ꝑꝑ proſecutionẽ.Si uero in pro
ceſſu non fuerit deducta nec liquida
ta certa quãtitas, tunc ſine certa quã
titate ferri debet ſnĩa ad intereſſe pe
titũ,& in executione (dicit Bal.)fiet
liquidatio,& hoc ſumarie : ſm Bart.
ibidẽ,& ſæpe in practica ſeruari uidi
de qua mã tradũt Bar.in l.iij.col.iiij.
C.de pign.Are.in d.§.curare.col.an-
tep.Mod.Taurin.in l. admonẽdi.col.
vij.ff.de iureiur.& in l.certi cõditio.
in prin.ff.ſi cer.peta.& latius proſe-
quitur Soci.in c.ſignificãtibus.colu.
xvj.uer. ſexto inferẽ.de lib. obla. di-
23 cẽs,ꝙ†ẽt ſi non probareẽ certa quã-
titas in proceſſu,ſed intereſſe tm̃ , ut
quia teſtes deponerẽt actoris intereſ
ſe,ſed de quãtitate interrogati igno-

rare, ſe reſpõderet, reũ abſoluere nõ debet iudex eo ꝙ certa quãtitas non ſit probata, imo malefaceret abſoluẽdo. Verũ quo certã ſniam ferat, põt ex officio, inquit, ſe informare de quãtitate intereſſe, uel duobus committere, ſeu alios teſtes examinare ad liquidationẽ, & certificationẽ ipſius intereſſe, iuxta not. ꝑ Bar. in l. ꝙ ſi ex pãphila. ff. de leg. ij. Et ſi forte ꝑꝑ aliquod impedimẽtũ, peremptionis inſtãtiæ puta, iudex aliã declarationẽ ſumere non poſſet, non debet, inquit, reũ abſoluere, ſed condemnarẽ in id ꝙ intereſt, prout in executione liquidari continget. arg. iuriũ ꝑdictorũ. Facit c. auditis de procur. ubi probat, ꝙ qñ quãtitas eſt incerta, fertur tñ certa ſnia, ſed nõ mãdat executioni donec fuerit certificata. Idẽ ponit Are. in §. fi. inſti. de uerbo. obl. vbi mã
24 dat mẽti cõmendãdũ, ꝙ† ſi intereſſe deductũ aut petitũ eſſet, non ãt ꝓbatũ quãtũ interſit, ex aliquibus tñ appareret de intereſſe, poſſet iudex ex officio ad intereſſe condemnare, & ſe informare de quãtitate intereſſe, illudq; in cõdemnatione deducere, ut ꝓbat in l. ſꝑ. in §. hoc interdicto. cũ ibi not. ꝑ Bar. ff. ꝙ ui aut clam. ſicut in ſimili per illũ tex. dicimus, ꝙ ſi in iudicio conſtet de ueſte reſtituẽda, ſed non conſtat de ualore rei, põt iudex ex officio veſtis ęſtimationẽ qualificare & ad illã reũ condemnare, ut dicit Bar. in d. l. ſi qđ ex pãphila. quẽ ſequitur ibi Ang. licet. Bal. improbet & hęc multum no. reputat ibi Ange. Idẽ voluit Bar. in d. l. unica C. de ſentẽ. quæ pro eo ꝙ intereſt ad fi. cõmẽti. & Mod. Papien. ibidem id ultimis uerbis, plurimũ notari mãdãtes ex di
25 ctis Bart. † ꝙ ubi ſingulare intereſſe non fuiſſet in iudicio probatũ iudex ex officio ſe informare poſſit & condemnare: immo fortius in iudicio in quo non ſit probatus valor & ęſtimatio rei de qua agitur, poſſe iudicem ex officio de ualore ſi informare, & in illo condemnare, quod eſt mirabile, ꝑ d. Bar. in d. l. ſi ꝙ ex pãphila. ad quod uide tu. Cor. in conſ. cclxvj. & cccxviij. col. fi. lib. iiij. ubi conſuluit, ꝙ licet qualitas intereſſe probari debeat per actorẽ, ſi tñ non probetur, æſtimari poſſe per iudicem arg. d. l. ſi ꝙ ex pãphila. cum not. per Bart. & ꝙ iudex uidens reum eſſe condemnandũ ad æſtimationẽ alicuius rei, uel ad intereſſe, & non probetur quanta ſit rei æſtimatio quantum ve ſit intereſſe, non debet abſoluere quaſi actor nõ probauerit: ita ut certa ferri poſſit ſnia, iuxta. §. curare. ſed potius debet ipſe rei, uel intereſſe, quãtitatem æſtimare, ut ibi ꝑ eũ poſt Abbatẽ & alios quos refert. Idẽ ſcribit Rapha. Cõmẽ. in conſ. cij. ad fi. quod probatis melioramẽtis, licet non fuiſſet ꝓbata certa quãtitas, iudicẽ æſtimare debuiſſe, uel ſaltẽ retentionẽ ꝑ melioramẽtis dare, liquidandis poſtmodũ in executione? Ad prædicta facit l. ſi irruptionẽ ff. finiũ regũdorũ. & ꝙ ſcribunt Bald. & alij in l. cũ iudex. C. de ſenten. & Dec. in conſi. ccccccxvij. col. j. ꝙ ibi iudex ꝑꝑ tpis breuitatẽ acta examinare, & diſcutere nequit, ſubſiſtit ſnia per quã reum abſoluit ſi ex ꝓbationib. factis abſoluẽdũ appareat, & ſi cõdemnãdũ appareat, cõdemnet, ita ꝙ ex cã tolerat ſnia, quãuis non oĩno certa, Accedant ẽt quæ ſcribit Bald. Nouell. in tract. de dote fol. iij.
26 Poſtremo ſcias, in ſpiritualibus nõ poſſe peti intereſſe ſicut in profanis. Innocẽ. in cap. querelã. de elect. Rota deciſio. ciiij in antiq. Lud. Gomes ſuper regula de annali poſſ q. xl. Intelligendo reſpectu beneficij, ſecus uero reſpectu incõmoditatis & expẽſarũ cõuertunt. n. illo caſu damnũ & intereſſe, ut ibi per eũ. quæ oia note

SVMMARIVM.

1 *Qui tenetur dare fideiuſſorem an libere tur dando pignora. & nu. 4.*
2 *Qui tenetur dare vnum pignus an poſſit aliud æque idoneum dare & num. 6. Et an liberetur ſi ſit ualde idoneus numero. 10.*
3 *Obligatus ſatiſdare, liberatur dando fideiuſſorem aut pignora.*
5 *Solutionis, uerbo quomodo accipiatur.*
7 *Nemo cogitur mutare debitorem vel obligationem in re conſtitutam.*
8 *Idoneus, qui a ſatiſdatione liberatur, ſi tenetur dare pignora, non liberatur.*
9 *Obligatus ſatiſdare ex hominis diſpoſitione licet ſit idoneus non liberatur. Secus ex legis vel ſtatuti diſpoſitione.*
11 *Cautionis appellatione, quid ueniat.*

L. XXV. Pomponius.

PLVS cautionis in rem eſt quam in perſonam.

SVMPTA fuit ex ll. in gl. alleg. & ex l. ſi fundus in §. in uẽdicatione. ff. de pig. Plus itaq; ſecuritatis, & cautelæ eſt in rem, quã in perſonã, & rõ aſſignari põt, ut hic per gl. q̃ intelligit iuriſconſultũ hic facere differentiam inter actionẽ realẽ & perſonalem, & ſic fortiores ſunt actiones reales quã perſonales vt per Pau. de Ca. & Mod. allegantes hãc legẽ ad hoc. in rub. ff. ſi cer. peta. Aliter intelligi põt, & forte magis ex mente iuriſconſulti, qui non loquitur de actione reali, ſed re: vt intelligamus plus cautelæ eſſe in rẽ. i. ꝙ quis rem teneat ac poſſideat, q̃ ꝙ in perſonã agat, quia vt dr̃ inſti. de oblig. quæ ex delict. naſc. in §. furti. expedit potius pignori incumbere, quam in perſonam agere, ut hic etiã ſentit Deci. hinc eſt ꝙ iuriſcõſultus in l. minus ad fin. infra eo. minus eſſe, inquit, habere actionem, quam rem. Et licet agens rei uẽdicatione dñium, vt re habeat, remq; habere, videatur. per l. qui actionem habet ſupra eo. plus tñ eſt abſq; dubio, ut inquit, gl. rem apud ſe habere, quam actionem ad rem ipſam recuperandam, ꝑ cõmodum poſſeſſionis quod eſt maximum: ut ibi dictum fuit. nimirũ igitur ſi plus ſecuritatis & cautelę eſt in rem quã in perſonã, hoc eſt, rẽ tenere, quã partes actoris agentiſue ſuſtinere. Et per iſtum tex. infert hic.

1 Bar. ſm Deci. ꝙ † ille, qui fideiuſſorẽ dare tenetur, liberatur dando pignora: quia plus cautionis eſt in rẽ quã in perſonam, non obſtat ꝙ unum ꝓ alio inuito creditore ſolui non põt, l. ij. §. j. ff. ſi cer. pet. quia non loquimur hic de ſolutione, ſed de cautione quo caſu qui † promiſit vnum pi- 2 gnus dare, põt aliud eque idoneũ tradere. gl. l. ſi ticio. ff. de pigno. Itẽ quia pro fideiuſſore alius eque idoneus dari põt, cum teneatur quis facere ꝙ ſibi non nocet & alteri prodeſt, ut hic per Deci. Aduerte tñ quia Bar. non dicit id ad quod per Deci. allegatur, quia loquitur in eo qui tenetur ſatiſdare, nõ in eo qui fideiuſſorẽ dare tenetur, inter quæ magna, ut ſtatim dicã, eſt differentia, ſed in l. prætoriæ. la. iij. ff. de pretor. ſtip. bene loquit̃ de eo qui fideiuſſorẽ dare tenetur. Cõmunis & uera doct. concluſio eſt, ꝙ

3 † obligatus ſatiſdare, liberetur dando fideiuſſorem, aut pignora, quia nõ receditur a proprietate uocabuli ſatiſdationis l. j. cũ ibi not. ff. qui ſatiſda. cog. obligatus † uero fideiuſſorẽ da- 4 re, per dationem pignorum ſe liberare nequeat: quia aliud pro alio inuito creditore præſtari non põt, ut dictum eſt, & conſequenter inuito creditore pignora dare non põt, qui fideiuſſorem dare tenetur. Quamuis enim tex. § j. d. l. ij. ſi cert. pet. de ſolutione, ut ait Deci. loquatur ibi ſol-

ui non pōt,ad ſolutionē tñ nūmorū id non refertur, ſed ad traditionē & præſtationē ideo Alex.in d.l.j.col.j. qui ſatiſd.cog.hanc materiā tractans, aliud,inquit,pro alio inuito creditore præſtari non pōt.Iaſ.utitur uerbo dari,& clare probatur in d.§.j.dū loquitur de conſiſtentibus pondere, & mēſura.Et inde utitur uerbo,ſolui,ꝙ præſtationē refert.Et ſoluere,pro ſatisfacere,ponitur,tā apud legiſtas,ꝙ̄ apud oratores & comicos, ut in rubro & nigro.ff.iud.ſol.& in illo Terē. in Adelphi.neque tu uerbis vnquam ſolues,quod mihi malefeceris. Et in
5 hoc deceptus fuit Deci.†non aduertens ad uim uocabuli.quę ēt exprimitur in l.ſolutionis verbū ff.de ſolu.& in l. nemo dubitat. vbi forte ēt dicā infra eo.Et ꝙ hęc opinio cōis ſit,atteſtanť Alex.& Iaſ.in d.l.j.col.j. & ipſe Alex.in apoſtil.ad Bar.in d.l.prętoriæ.& Moder.de Fano.in tract. de pigno.in prin.quintæ partis prin.aliam rōnē poſt Iaſ.aſſignātes. Labor.n.& periculū eſt in cuſtodia pignorū,qui bus inuitus creditorē aſtringi æquū non eſt,nec iuſtū §.pe.l. quemadmodū.ff.ad leg.acquil.Et conſequenter licet plus cautionis ſit in pignore ꝙ̄ in fideiuſſore,pp difficultatē exactionis & expēſas litis, tñ in periculo māiori uerſatur ac labore pp cuſtodiam pignorū, ideo recuſare pōt pignus ꝓtendens ſua intereſſe potius habere idoneum fideiuſſorē quā pignus,ſicque patet ſol.& reſpon.ad illud uulgatū dictū per Deci.alleg. quod tibi non nocet &c. qua rōne,quod cōtra Deci.de pignore dictū fuit, ſequunť ēt Mod.Taurin.in d.l.ij.ī §.j.col.xij. Poſſet ēt aliter reſponderi ad regulā illā quod tibi non nocet ex declaratione Bart.ad illā in d.l. ij. in prin.ff. ſol.mat.& latius Arc.Iaſ.& alii ibidē
6 in vlt.col.tradunt. Et ꝙ†obligatus unum pignus dare,eque idoneum dā do liberetur: ut inquit Deci. per gl. d.l.ſi titio. ſequuntur ēt Moder. de Fano.in d.tract.de pig.in prin. tertie partis princ.in v. col.adducētes Frā. de Crema in ſing.idē tenērē,Sed Moder.Taurin.loco præal. reprehendūt Deci.quia gl.illa oppo.probat argue do à ſpeciali,iuncta l. quod uero contra.de legib.dicentes ꝓpterea Angē. qui idē tenebat, merito ibi reprobari per Roma.& Moder.tu uide Are.ibi circa finē cōmenti prius, ꝙ de æque idoneo pignore ſupponendo dictū fuit, recte reprobantē. Plura adduci
7 poſſent.†ꝙ quis nō cogatur mutare debitorem, nec obligationē in re aliqua ſibi conſtitutam, §.j.l.ſi mandato meo.ff.man.plene tradunt Fulgo. in conſi.clxxxv.Saly.in l.ſi.circa fin. C.de ſerui.& aqua.Alex.in l. qui romæ.in prin.in iij.col.ff.de uer. obli. & in l.diem functo.col. pe. ubi Dec. etiam col. pen. & Seuer.q.xvij.ff.de offi.aſſer.Iaſo.in d.§.j.col.fina. Lancel.Dec.in l.pacto ſucceſſorum.in ſi. C.de pac.Dec.omino in l.ſi pater.C. de collat.vbi proſequendo quod etiā hic dixit de fideiuſſore dato dando ue,ut alius æque idoneus præſtari valeat,defendere, nititur reſpondendo ad text.d.l.ſi mandato meo. ꝙ non procedit ex cauſa. Sed non eſt recedendum a cōtraria opin.quæ cōis eſt ut patet ex ſupra allega. Et §.ſed ſi quis l.qui autem ff.de conſtitu,pecu. per Deci.adductus uppoſitum ꝓbat, dum ita demum id admittit vbi fideiuſſor dandus mortuus erat. Ex qua cā neceſſitatis,ſcilicet recedimus qui dem ab eo quod dicitur in d.l.ſi man dato. alias ſecus, ſecundum moder. Taurin.in d.§.j.col xiij.facit optime regula l.ſi.ff.de uſu.& habi.& §.præterea.inſti.de actio.ꝙ gñraliter vnū ꝓ alio inuito creditorē dari,ꝓſtari fieriue nō pōt, q̄ iura adducunť ꝑ alios ſcribentes in d.l. j. ff.qui ſatida.cog.

8 Poſtremo notandum eſt, ꝙ † licet liberetur quis a ſatiſdatione pſtāda ſi ſit ualde idoneus nō tñ liberabit̄ ſi pignora dare teneat̄, per iſtā regulā quia plus cautionis eſt in rē, quā in perſonā, ſm Dec. hic, quē ſimpliciter ſequunt̄ Mod. de Fano. loco pal.
9 † Et adhuc ubi quis teneretur ex diſpoſitione hoīs ſatiſdare, nō liberaret̄ quāuis eſſet ualde idoneus p regulā. l. ꝯtractus. ſ. eo. titu. & ſcriben. præal. ac alij in d. l. j. loquunt̄ in obligato ex diſpōne legis, aut ſtatuti, non autem ex diſpoſitione hoīs.

Differūt igit̄, ut ex pdictis apparet, ſatiſdare fideiuſſorē pſtare, pignora dare, & cauere. Satiſdare. n. eſt aliquē cautū facere, ac ſecurū datis fideiuſſoribus, & qui obligatus eſt ſatiſdare liberatur fideiuſſores dādo, uel pignora. ſatis. n. ꝓprietati uocabuli ſatis fit. & adhuc a præſtatione fideiuſſorū & pignorū eximit̄, qñ eſt facultatibus idoneus, niſi ex hoīs diſpōne ſatiſdatio fit in obligatione. Fideiuſſorē uero pſtare obligatus, nō audit̄ pignora dare uolēs, p rōnem pdictā, a qua pſtatione fideiuſſorū liberat̄, ſi ſit ualde idoneus, niſi ex diſpōne hoīs cāta fuerit ipſa obligō, ut dictū eſt ſupra de obligato ſatiſdare, cum ſit eadē rō. Pignora aūt dare debēs, non liberat̄ ſi uelit fideiuſſorē dare,
10 quia aliud pro alio &c. Et cogita † an liberet̄ a datione pignorū ſi ſit ualde idoneus; crederē ꝙ nō, per regulā legis noſtræ, quia plus cautionis eſt in rē quā in perſonā, pp difficultatē exactionis & expēſas faciēdas in exactiōe. intereſſe igit̄ eſt creditoris potius pignora penes ſe hr̄e, quā tenere quempiā licet ditiſſimū obliga-
11 tū. Nōe aūt † cautiōis nuda ꝓmiſſio uenit ac intelligit̄. l. ſancimus. C. de uer. ſig. regulariter. ſ. ſunt. n. plures caſus in quibus rōne adiuncti, uel ſubiectæ materiæ fideiuſſores dandi ſunt per obligatū cauere, ut p Iaſ. & alios in d. l. ſancimus. Barb. in c. fin. in §. fi. col. xvij. ut lite nō ꝯteſt. Deci. in c. qua frōte. col. fin. de appel. & Corſ. in ſuis ſingu. in uerbo cautio. Et in cautione rati, ubi agitur de libertate, uel alia re inæſtimabili pœna debet in cautione apponi, ut per Dec. in l. libertus. ſ. eo. Vbi uero obligatus idoneæ cauere uel ſatiſdare id facere nō pōt, qōnis eſt, an admittat̄ ad iuratoriā cautionē? tradit Ro. in cōſi. ccccx xxix. col. fi. Ale. cōſil. lvij. col. fi. lib. iij. Soc. cōſ. cxx. col. ij. uol. j. ſcribentes oēs in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. Lancel. Dec. in l. ij. in §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudic. Mod. Bonoñ. in l. j. in §. præterea. co. xvij. cū ſeq. & in l. maritus. col. antep. & ſeq. ff. de qō. quæ omnia diligenter not. ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Citatio illius, quo inuito actus expediri poteſt, non eſt neceſſaria.*
2 *Filius, qui patre inuito poteſt agnoſcere bono poſſeſ. an poſſit eo ignorante.*
3 *Mulier prohibita contrahere ſine conſenſu propinquorum, poteſt contrahere illis inuitis & nolentibus conſentire, ſed non eis ignorantibus.*
4 *Hæc regula procedit in materia correctoria & limitatoria.*
5 *Limitatio multiplex ad hanc regulā. Et quādo tractat̄ de præiudicio tertij nu. 7.*
6 *Quod fieri poteſt cauſa cognita me inuito, me ignorante fieri nequit.*
8 *Arg. ab æquiparatis, etiam in materia correctoria valet.*
9 *Abſens, & præſens, quis dicatur.*

L. XXVI. Vulpianus.

Qui poteſt inuitis alienare, multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt.

Per hanc regulã, quæ clara eſt,
& ſumitur ex ll. in glo. allegatis: infer
1 tur, † nunquã debere citari illũ, quo
inuito actus expediri põt, ut p Dec.
hic. & in l. ſi pacto quo pœnã. col. ij.
C. de pac. Alex. cõ. cxxx. lib. j. Mod.
Bonon. in repet. l. de uno quoq;. nu.
87. ff. de re iudic. Et in locis pdictarũ
remiſsionũ inuenies deciſiones plu
tiũ qõnũ per hãc regulã factas. Cor
rectius tñ loquunt̃ ibidẽ ſcribentes,
quã hic faciat Dec. dicẽtes nõ ut ip-
ſe Dec. hic, ꝙ citari non debeat ille
quo inuito actus expediri põt, ſed
ꝙ non eſt neceſſaria citatio illius, ut
etiã per Iaſ. in l. ſi qñ. co. iiij. C. unde
ui. Arguit ẽt per hanc regulã glo.
§. itẽ acquirimus. l. j. ff. de acqui. poſ.
in uer. peculiariter. ut per eã, & pari
ter alia gl. in l. j. in uerbo ratã. C. qui
2 admitti. dicẽs † hodie filiũ patre inui
to poſſe agnoſcere bon. poſſ. a fortio
ri, dicit, eo ignorãte per regulã iſtã.
Iaſ. ibi Ang. ſequutus, contrariũ te-
net quibuſdam motiuis quæ prius
fuerunt Rimin. quã opi. latius pſeq
tur, in l. qui in aliena. ſin prin. in ij. &
iij. co. ff. de acqui. hær. ubi eſt gl. con
cordans cũ alio præal. in uerbo, ratã,
quia in bonis filij pater legitimã hẽt
adminiſtrationẽ, licet filio acquirat̃
pprietas l. fi. §. filijs autẽ. C. de bon.
quæ lib. ideo ſine patre nõ uĩ poſſe
adire. Nec ob. ꝙ pater recuſante adi-
re poſſit, quia tũc ſtat p patrẽ ipſum
cui eſt imputandũ, quæ ratio ceſſat
in patre ignorãte, & ſic tollit̃ funda-
mentũ gl. pal. quia regula legis no-
ſtræ pcedit ubi eſt eadẽ rõ, ſecus ſi
ſit diuerſa, ut in iſto caſu, & hẽmus
3 in ſimili † de muliere phibita ſine cõ
ſenſu ppinquorũ ꝯtrahere, ſi illi re-
quiſiti nolint cõſentire, põt eis inui
tis cõtrahere, ut per Barto. & Alex. in
l. ſi cũ dotẽ. in §. eo autẽ tpe. ff. ſolu.
matr. & tñ abſurdũ eſſet dicere ꝙ il-
lis ignorantibus poſſet contrahere.

Sed non eſt recedẽdum a commu-
ni opin. quã defendunt Deci. & oẽs
Mod. poſt Alex. in d. l. j. qui admitti.
motiuis Ang. & Iaſ. reſpõdẽtes ma-
xime, dum dictũ fuit uideri aliã rõ-
nẽ eſſe in patre ignorãte, quã in con-
tradicẽte, quia in pposito eadẽ eſt
rõ, filius. n. integram hẽt perſonã ad
hæreditatẽ adeundũ, & iuſſus patris
ſolum requiritur p intereſſe ipſius
patris, iuxta not. per Bar. in §. neceſ-
ſitate. ideo uidet̃ ꝙ parte ignorante
filius poſſit adire, quia de intereſſe
patris agitur propter uſumfruc. quẽ
habiturus eſt ratificando aditionẽ fi-
lij. Econtrario autẽ filio recuſante
ſolus pr̃ adire põt. d. l. fi. in §. ſimili-
que mõ. nõ tñ illo ignorãte. Sed eſt
rõ, quia patri nõ eſt delata hæredi-
tas, ſed ipſi filio, & per ſolã recuſatio
nẽ filij aperit̃ uiã patri, ideo de tali
recuſatione cõſtare prius debet; &
hoc caſu nõ pcedit regula l. nr̃æ, q̃a
nõ eſt eadẽ rõ, data ignorãtia filij, q̃
ſubeſt data ꝯtradictione, ut p ſcribẽ.
4 pal. Et ſm † prædictã cõem doctorũ
cõcluſionẽ pcedit hæc regula ẽt in
materia correctoria, quia virtute iſti
antiquę regulæ inuitos & ignorãtes
pacificatis de uno caſu ad aliũ pariſi
catũ licita erit extẽſio, cũ ſit interp-
tatio paſsiua. Et clarius, magiſque
qñ materia eſſe limitatoria, ut p Ale.
& alios in d. l. j. C. qui admit. & Iaſ.
in d. l. qui aliena. in prin. in iij. col. &
latius dicam de hoc in l. ptor. j. co.
5 Limitat̃ hic † p gl hæc regula pluri
bus modis Bar. nõ bene reſoluit, im
pugnat. n. rationem iuriſconſulti. in
l. ſi in tres. ff. de arb. cui tanquã loco
facto debetur reuerentia. Vnde Dec.
paucis ſe expediens hanc regulam
procedere firmat, ubi eſt eadem ra-
tio. alias ſecus; quod probari po-
teſt ex ſupradictis, & infra dice-
mus referendo Alexand. & ſimi-
liter dicit Deci. non procedere, ubi

eſſet data forma a lege uel ab homine q abſentes requirerentur, ut hic per eum. & Iaſ. in l. duo ex tribus. ff. de re iu. ubi quædam ſcribit ad declarationẽ & materiã. d. l. ſi in tres & latius Frãc. de Curt. Iun. in cõſi. 79.
6 Poſtremo hãc regulã limita, ut † pul chre per Are. in l. ij. in §. fin. col. fi. ff. ſol. mat. dr, inquit in hoc §. fi. ſi filia abſens ſit, non admitti patrẽ niſi de rato caueat, ſed hoc falſum uř ĩ uno caſu, qñ v3 eſſet abſens, & ſi præſens eſſet ad ɔ̃dicendũ nõ admitteret, q͂a non hẽret ɔ̃dicendi iuſtã cãm, ut ſupra dictũ eſt. cũ ſit regula, quicquid te inuito fieri põt, te etiã ignorante fieri poſſe, ſed pater filia pſente, & inuita agere poſſet, ubi ɔ̃dictionis iuſta non adeſt cã. eadẽ ergo rõne poſſe agi debet ea abſente & ignorãte, contra tex. noſtrũ. Sed reſpõ. põt & erit noc. limi. inquit Aret. regulã eſſe ueram quãdo abſolute me inuito fieri aliquid põt. Sed ubi nõ põt aliquid me inuito fieri niſi cã cognita permittenteq; iudice, ut in caſu d. §. fi. & in l. ſi cũ dotem. in §. eo autem tpe. in uer. ideoq; officiũ. eo. tit. non procedit regula illa, quia qđ fieri po teſt cauſa cognita me inuito, me ignorante fieri nequit.

Aduertendum etiam eſt circa intelligentiam præſentis regulæ: non enim, ita abſolute, generaliterq; ut allegatur, æquiparata, exequataque hic ſunt, poſſe id fieri me abſente & ignorante, quod fieri poteſt me recuſante & inuito. verum ad alienationem iuriſconſ. ſe refert, quaſi dicat, me non poſſe impediri per contradictionem, repugnantiam, ignorantiam, uel abſentiam alicuius, qn iure meo utar alienando. ſ. quia ad ſui præiudiciũ in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter uulg l. in re. C. mand. etiam alienando in ſui præiudicium rem alienam. l. rem alienã. ff. de contrahen. emp. iſta uidet̃ fuiſſe mens & intentio iuriſconſulti in
7 hac regula. Ex quo infertur, † q ſi de præiudicio damnove tertij ageret̃, prout in caſibus poſitis per Alex. in l. j. colum. pe. C. qui admitti. ſecus eſſet, quod uidetur not. pro declaratione præſentis regulæ. Et poſteaquam prædicta ſcripſi, cõperi ita poſt Ang. ſentire Riminal. licet non ita clare explicet, in d. l. j. C. qui admitti. col. xv. & in fi. commenti, ubi poſt Ang. tenet, q lex iſta loquens in alienatione, non extendatur ad alios caſus, ſicuti dicimus in l. actus legitimi infra eo. tit. relinquit tamẽ cogitãdũ. Alex. tamẽ in d. l. j. colum. pe. & cõmuniter ſcribẽ. tenent hic factã eſſe æquiparationem, & exequationem generaliter, ut quod poteſt fieri me inuito, poſsit & abſolui me igno-
8 rante, & propterea † arguunt ab exequatis, & æquiparatis, etiam in materia correctoria, quia ubi duo ſunt æquiparata & exequata in l. antiqua, lex noua ſuperueniens, & diſponens in uno, cenſetur diſponere, & in alio. l. ſi quis ſeruo. cũ ibi no. C. de fur. pulchre Are. in l. ij. col. fi. ff. de le. j. & ꝓ eis facit, q͂a hic, ut natura ti. indicat, lex iſta poſita eſt ꝑ modũ regulæ, ideo &c. Præterea dico iſtud idẽ clare ꝓbari in l. iiij. in §. illud. ff. de. fideic. lib. ubi iuriſcõſ. arguit regulæ adhærẽs, q illud qđ fieri p̃t inuitis, poſsit ẽt fieri ignorãtib. intelligẽdo qñ eadẽ eſt rõ in ꝑdic. pſonis recuſantibus, & ignorãtib. & qñ nõ agit̃ de p̃iudicio tertij, ut ꝑ Alex. loco p̃al. Si aũt uelles ſcire ꝓ intelligẽtia eorũ, quæ hic dicunt̃ de ignorãte & abſente, qs † dicat̃ abſens, &
9 quis p̃ſens. uide Anch. in ɔ̃ſ. ccxcvj. Cor. in ɔ̃ſ. xxxvj. co. iij. lib. ij. Soc. in trac. cita. in vij. ſpecie citationis. & Fel. in c. quoniam frequẽter. in prin. in ult. col. ut lite non conteſt.

SVMMARIVM.

1 *Pacto priuatorum iuri publico derogari non poteſt. Et quando ſit ratio nu. 11. Secus per ſtatutum nu. 4. 5.*
2 *Ius publicũ quid ſit. Et ius ſolẽne nu. 3.*
6 *Arg. de ſtatuto ad pactũ quando procedat. & nu. 7. 8.*
9 *Pacto priuatorũ obligationũ cauſæ derogari põt. Et Obligationũ cauſæ quæ ſint.*
10 *Pactum ſuper obligationibus delictorum an valeat.*

L. XXVII. Pomponius.

NEC ex prætorio, nec ex ſolemni iure, priuatorum conuentione quicquam immutãdum eſt, quamuis obligationũ cauſæ pactione poſsint immutari, & ipſo iure, & per pacti cõuenti exceptionem, quia actio nũ modus, uel lege, uel per prætorem introductus priuatorũ pactionibus non infirmatur; niſi tunc cum inchoatur, pactio inter eos conuenit.

SVMITVR ex l. ius publicum. ff. de pact. & aliis per glo. alleg. Vtq; intelligas tex. qui difficilis uidetur, diuide in duas partes. In prima ponit regulam, ſeu bimẽbre fictum. In ſecunda ibi, quia actionum. rationẽ reddit. Iterum prima pars ſubdiuiditur in duas particulas prout duo ponit dicta. Et eſt ibi ſecunda quamuis, quæ quidem ſecunda in alias duas particulas ſubdiuiditur. In prima aſſignat rationem. In ſecunda ibi, niſi. limitationem ponit, & temperamentum.

1 Not. primo ex tex. † ius publicũ, ſiue prætorium, ſiue ciuile, pactis priuatorum immutari uel tolli non poſſe; ut etiam dicitur in d. l. ius publicũ. & in l. pen. cum not. C. de pact. & in l. nemo poteſt. ff. de leg. j. in c. ſi diligẽti. de foro compet. in l. neque pignus in §. j. ĵ. eo. ubi deo dante etiam uide
2 bimus. Publicum † uero intelligitur duobus modis, ſm Deci. hic. alio duos ponit Iaſ. in d. l. ius publicum nõnulla ad propoſitum. tradunt etiã doct. in l. j. ff. ſolu. mat. ponentes quæ dicatur publica utilitas. Et quemadmodum iuri publico priuatorum pactis derogari non poteſt, ita priuatorum conſenſus non poteſt iuriſdictionem, quæ de publico introducta eſt, tollere. l. priuatorum. C. de iuriſ.
3 om. iud. Verum illa uerba, nec ex † ſolenni iure, in prin. iſtius regulæ poſita de iure ciuili. l. xij. tab. intelligũt: ex quo ſolennes actiones deſcenderunt, ut dicitur in l. ij. in §. deinde ex his ſupra de orig. iur. quæ tñ ſolennitas & formulæ imperrandarum actionum hodie ſublatæ ſunt; ut patet ex tit. C. de formul. cum adductis. per Mod. Aſten. in tract. de forma, ſub rub. qualis eſſe deb. for. & Alciat. lib. iiii. diſpon. c. ult. facit. c. dilecti. cum not. de iudi. Et uix inuenies alium tex. mentionem facientem de ſolenni iure. facit tamen. tex. l. & ſi nihil. ĵ. eo. ibi nihil facile mutãdum ex ſolennibus, & ſolennẽ dicebatur ius l. xii. tabu. quia cum magna ſolẽnitate ferebatur lex, ut dixi in l. ii. in uer. poſtea ne diutius. & in uer. exactis. el ij. ſ. de origi. iur. Et quamuis per pactum priuatorum iuri publico derogari nõ poſ-
4 ſit, † id tñ per ſtatutum fieri poteſt, vt hic per gl. & Deci. affirmantes ẽt uniuerſitatem contra ius publicũ ſtatuere poſſe; de quo p Bar. in l. omnes populi. col. viij. uerſi. iij. iuxta prædicta quæro. ff. de iuſti. & iure. & ibi Iaſo. in j. q. Bar. & Moder. Bonon. in ij. fol. Abb. in c. quod clericis, col. fin. de foro compet. Calde. conſ. xviij. Alex. cõſi. lxxxiii. clxxvii. ccxvj. lib. ij. Cor

ne.conſ.clv.col.ii.lib.iiij.pulchre ta-
5 gentes, † utrum omnes populi poſ-
ſint contra ius commune ſtatuere, de
quo etiam per Bal.lib i.conſi.clx. Al-
beri.de Roſa.in j. parte ſtatutorum.
in vij.q.Mod.Aſten.in tracta. exclu-
ſiuo fœmi.ſtan.agna.q.v.col.iiij.De-
ci.in c.eccleſia.col.iij.& x.uerſic.nec
obſt.de conſtitu.& in c.ſi duo.col.ii.
de appel.Ripā lib.j.reſponſorū. c.xj.
& Ioan.de Pla.in l.ſi quod extra ordi
nem.C. de lega.lib.x. Cuius tñ deci-
ſio confunditur ex cōmuni præalleg.
6 ſcribentium doctrina. † multa itaque
per ſtatutū fieri poſſunt, quæ per pa-
ctum fieri nequeunt; ut hic per Deci.
id pluribus deciſionibus approbantē.
Quod aūt teſtandi facultas ꝑ ſtatutū
tolli poſſit: ut ipſe Deci. hic uoluit,
firmat & defendit, idem Deci.Soci.&
Mod.in l. pactum quod dotali. C. de
pact.& dixi in repeti.l.fi.eo.tit. Pro-
cedunt autem prædicta, ubi agitur de
derogatiōe iuris publici ſimpliciter,
ſecus ſi turpe aliquid & contra bo-
nos mores, quia etiam negatiue uale
ret arg.de pacto ad ſtatutum; ꝙ ſi nō
poteſt fieri pacto, nec etiam ſtatuto,
7 ut hic per Deci. Ratio † utriuſq; mē
bri ad manum eſſe uidetur; ideo.n.ꝑ
ſtatutum iuri publico derogari po-
teſt, quia fit lege permittente.d.l. o-
mnes populi. id quod priuatis dene-
gauit.d.l.ius publicum. qñ autem tur
pe aliquid & contra bonos mores eſ-
ſet, mirum non eſt, ſi per ſtatutum id
fieri non poteſt, Lex enim dei donū
eſt: ut ſupra de leg.l.ij. & diuitus pro
mulgari dicitur.l.fi. cum glo. in uer-
bo, diuinitus. C. de præſcrip.long.tē-
po. unde ut dicitur in c. erit autē lex.
debet eſſe æqua, iuſta, ſancta, & poſſi-
bilis. Et leges dicuntur ſacratiſsimæ.
l.leges. C. de legib. Affirmatiue uero
8 arg. tenet. † fieri poteſt per pactū, er-
go & ꝑ ſtatutū ubi eſt eadē ratio, ſe-
cus ſi diuerſa; ut hic per Deci. ſed quo
modo intelligi hoc debeat ſatius de-
claraui in l. iura ſanguinis ſupra eod.
9 Secūdo not. obligationū † cauſas
pactione & conuentione partium im
mutari poſſe tam ipſo iure, quàm per
exceptionē. Dicuntur autem cauſæ
obligationū diuerſimode. uno modo
in l. obligationum fere.ff.de actio.&
obli.obligationū, inquit ibi iuriſcon
ſultus, fere quatuor ſunt cauſæ, aut
enim in his dies eſt: aut conditio: aut
modus: uel acceſſio? Hoc mō hic nōn
credo accipi. Aliter capimus cauſas
obligationum, quæ naſcuntur ex con
tractu, maleficio, aut ex uariis figuris
cauſarum; iuxta l.j.ff.de actio. & obli
ga. Iuriſconſultus hic, ut arbitror,
cauſas obligationū pro contractibus
capit; qui quidem contractus obliga-
tionū naſcentium ex ipſis contracti-
bus cauſæ ſunt, legēque ex cōuentio
ne accipiunt, & a conuentione regu-
lantur l. ꝯtus. ubi diximus in not. ſ.
eo. non eſt igitur mirū ſi poſſunt pa-
ctione immutari, illorumque natura
alterari. Et ꝙ hic iuriſconſultus intel
lexerit de contractibus non de deli-
ctis, patet ex ſequentibus ibi, actio-
nū &c. uult ergo dicere iſte text. ꝙ
ius publicū pactis priuatorū immuta
ri non pōtius uero obligationum &
contractuum, ut reſpiciunt priuatam
utilitatem, immutari bene pōt, tam a
principio quàm ex poſt facto. ut quē
admodū hic ſentit glo. plus minusve,
prout partes cōuenire uoluerint, ue-
niat in ꝯtu; cum ſit etiam regula iu-
ris antiqui, poſſe quem renunciare his
quæ pro ſe introducta fuerunt. l. pen.
10 C. de pact. Quantū autē † ad obliga-
tiones quæ ex delictis naſcuntur; an-
te cōmiſſum delictum paciſci nō po-
teſt, ne det materia delinquēdi, poſt-
ea uero ſic, a ceſſante ratione, ut hic ꝑ
gl. Tertio not. ibi, quia actionū mo
11 dus. rationē † quare pactis priuatorū
iuris ſolēnis immutatio fieri nequeat

quia ius cũ ſolẽnitate actionũ modũ introduxit.qũo.ſ.& qualiter actiones dentur.ideo pactionibus priuatorum id infirmari nõ põt,ut una uidelicet, pro alia detur,aut aliter cõpetat,quã a iure ſit diſpoſitũ. Niſi cũ inchoaẽ, pactio inter eos cõuenerit, quia tunc ꝯtus formã & ſubſtantiã capit a par tiũ cõuẽtione, ideo actio cõpetit ẽm cõuentionẽ partiũ:contractus.n.utdi ximus,regulatur a cõuẽtione. Et hoc caſu in pactionibus nõ infirmaẽ actio nũ modus,ueru cõtractus a pactionibus formaẽ, regulaturq;: ex quibus inde actiones danẽ ,ꝑ qualitate, & na tura contractuũ inter partes ĩnitorũ.

SVMMARIVM.

1 *Diuus vnde dicatur.*

2 *Antoninus Imperator quare dictus ſit pius.*

3 *L. j.ff. de vſufru. quemad. caue. quando habeat locum.*

L.filio.ff.vt lega.nomi.caue.declaratur.

L. XXVIII. Vulpianus.

DIVVS Pius reſcripſit, eos qui ex liberalitate ſua conueniuntur, in id quod facere poſſunt condemnandos.

1 Divvs † dictus quaſi,diuinus; ꝙ uirtute ſua diuinitatẽ mereretur.

2 Pius † dictus eſt hic Antoninus xiij. ab augmento Ro. Imperator. eo ꝙ piæ ſanctæq; uixerit,nihilque tempo ribus ſuis aſperũ fecerit; uerum rempub. tranquille beneque gubernauerit:ut Pau.Oroſius.& Iulius Capitolinus in Antonino ſcribunt. Eſt cla ra & ſumpta ex.ll.per glo.alleg. Deci.hic ordinauit quinq; limitationes, cũ nõnullis declarationibus in materia.§.itẽ ſi quis.inſti.de act.ubi Aret. Iaſ.& cæteri alia quædam tradunt.& Iaſ.in l.inter eos.in ij.not.ff.de re iu di. 3 † Et eſt diligenter no. deciſio Soci.hic per Deci. relata.quam tradit ꝑ text.pulchrũ.in l.filio.ff.ut lega. nomi.caue. de quo uide etiã Barb.in c. fi.col.xvij.ut lite non conteſta.Soci. conſil. xviij.col.ij.lib.iiij. & Deci.in auct.ex teſtamento.col.j.C.de colla.

SVMMARIVM.

1 *Limitationes Deci. non ſunt de regula.*

2 *Alienatio rerum minoris acta ſine decreto, ſuperueniente maiori ætate, & tempore quinquennij,confirmatur.*

L.fi.C.ſi maior fac.alie.rat.hab.ornatur.

3 *Donatio facta rectori vrbis,ſuperueniente tempore quinquennij vel ratificatione poſt depoſitã adminiſtrationẽ cõfirmatur.*

4 *Inſtitutio facta ſpreto patrono, conualidatur ex nunc per lapſum temporis præſentandi.*

5 *Tacita pupillaris an matre in medio exiſtente cõprehẽdatur ſub expreſſa vulgari.*

6 *Accidentia cum tractu temporis confirmant actum nullum.*

L. XXIX. Vulpianus.

QVOD ab initio uitioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere.

Ista regula quæ clara eſt,traditur ẽt in c.nõ firmatur.de reg.iur. in vj.Et ſumpta eſt ex.ll.per glo. alleg. lex uero pen.ĩ.eod. quæ idem dicere uideẽ differt a præſenti; quia hæc generaliter loquitur, & ſic tam in ꝯtibus quàm in ultimis uoluntatibus,& iudiciis, prout etiã facit ſummus Põtifex.in d.c.non firmatur; regula uero.d.l.pen.in hæredum inſtitutionibus ſpecialiter loquitur. Per hanc regulam inferri põt, ad infinitas quæſtiones;ut ꝑ gl.& doc.hic & ĩ d.c.nõ firmaẽ.Deci.hic tres limit. & quaſdã

1 declarationes cōgerit. quæ†quidem limitationes,& ſi in ſe vere ſint, nō tamen ſunt de regula noſtræ. l. & ideo ineptæ. Prima enim de tempore, cuius initij hominis memoria nō extat in cōtrariū, non eſt bona; ex quo de initio non apparet, & regula loquič quando initium eſt vitioſum,& paria ſunt non eſſe, vel eſſe, & non apparere. vulga. l. duo ſunt titij. ff. de teſta. tut. Eundem defectum patitur ſecunda limitatio, nam procedit vbi actus eſt validus,& regula loquitur quādo eſt nullus. Tertia qñ cauſa confirmās ſuperuenit, non eſt etiam de terminis regulæ loquentis de ſolo tēporis tractu, quomodo intelligitur. l. fi. C. ſi maior factus alie. rat. hab. vbi alie

2 natio †vel obligatio rerum minoris, abſque iudicis decreto facta, non valet. ſi tamen poſt legitimam ætatē, id eſt xxv. annum ſub ſilentio minor al lienās tacuerit, amplius retractare nō poteſt; verum perinde eſt ac ſi ab initio cum decreto fuiſſet alienata. Aetas enim maior ſuperueniens illa eſt, quæ alienationem confirmat, ſecundum Dec. quædam doctorum conſilia ad intelligentiam illius l. adducētem. ultra quæ uide Anch. cōſ. xxxiiij. col. fi. Alex. conſi. cxvij. lib. quinto. Curtium Iuniorem. in cōſi. 50. & ſequen. Balb. in tractatu præſcriptionum. fo. xiij. colum. ij. uer. iſtā qōnē. Mod. Aſten. in trac. de forma. xlix. fol. col. ji. uerſi. prædicta concluſio. & Rom. in ſingul. 778. Iudex. ubi citat d. l. fina. pro limitatione regulæ pſentis; ſed vt dici loquitur quādo cauſa confirmans ſuperuenit. Ego dico vltra ſuperuenientiam ætatis legitimæ concurrere etiam tractum tēporis quinquēnij; ex quibus lex ſpecialiter confirmationem induci. Eſt etiā alius ſimilis caſus. in l. vnica. C. de ꝯđ. iudi. vbi

3 †donatio facta habēti adminiſtratione in vrbe nō ſubſiſtit, niſi poſt depoſitam adminiſtrationē ratificata fuerit, vel poſt depoſitā ipſam adminiſtrationem præterierit quinquennium. & tex. illum pro alia limitatione ſignat Ro. loco præalleg. Sed ibi ceſſauit pariter impedimentum adminiſtrationis officij, & ſic ſuperuenit habilitas cum acceſſione tractus quinquennij. hæc ſunt, quæ ibi donationis, quæ ab initio nulla erat, ualiditatem inducunt & operantur. An autem & qñ habilitas ſuperueniens actum inualidum conualidet: prout ex nūc, uel prout ex tūc, quædam hic ponit Deci. materia eſt brochardica. uide Fely. in c. cum dilectus. col. j. & ij. de accuſa. Moder. Bonon. in l. pen. fol. 2. de quæſtio. Felyn. in c. cum Bertoldus. col. v. in iiij. limita. de re iudi. Inſtitutio, † inquit, facta

4 ſpreto patrono eſt nulla. c. decernimus. xvj. q. vij. niſi poſt collationē factam non uocato patrono lapſum ſit tempus præſentandi; quia, cum a prima collatione epiſcopus recedere non poſſit, tenetur ut ex nunc illam ratā habere, ex quo collatio ad ipſum extitit deuoluta. nā ſuperuenit patroni negligentia quę irreuocabiliter cōualidat id quod erat eo inſtante irritabile, uel irritum. non autem id operatur ſolum tempus. ſic non obſtat, inquit, regula præſentis legis, quæ procedit qñ ad firmitatem actus nulli ſolum tempus allegatur, ſecus ſi allegetur alius effectus etiam oneris ex tempore, ut eſt negligentia: Fely. ibidem.

Limita etiam ut per Lancel. Politum in tract. ſubſtitutionum. fol. 27. col. ij. uerſic. attamen hæc ſolutio ubi

5 quærit, utrum † matre in medio ſtante ſub expreſſa uulgari contineatur tacita pupillaris. Bar. inquit in l. centurio. ff. de uulga. tenet partem affirmatiuam, licet non admittatur contra matrem, ſed dormiat, per l. fin. C. de inſti. & ſubſti. præſuppoſita præſenti

ſenti regula, ꝙ quæ ab initio non ualent &c. Certum eſt enim ꝙ matre in medio ſtante tempore conceptæ uulgaris, & morte inde ſublata, locus eſt pupillari. d. l. fin. ergo ſequitur ꝙ ab initio iuerat aliqui non conualeſceret. dicit Politus. oppoſitum defendens diſputando hanc regulam locũ habere ait, in diſpoſitione a teſtatore expreſſa, non autem in ea quã lex ſubaudit ſua interpretatione, cum legis poteſtas huic regulæ non ſubiaceat, ut facit teſtatoris uoluntas. matre ergo in medio ſtante lex ſubaudi tam ſubſtitutionem talem facere nõ audet. Si uero moriatur tunc ſtatim ſubaudit ꝙ põt. antea uero mortis illum infœlicem caſum non expectandũ minime conſiderat lex. ſi enim iſtã pupillarẽ ꝯ rigorem & uerborum tenorẽ ſubaudit, pari, inquit ratione põt ſubaudire quo tempore uoluerit, quia in lege initium ſuæ interpretationis iure infinitum non eſt: ergo nec regula iſta dicto caſu poteſt ſm eum allegari. Dato ꝙ hæc opinio, quam non teneo, procederet, adhuc bona non eſſet limit. ad hanc regulã loquentẽ, ubi a principio quid nullũ fuit & inualidum, an tractu temporis conualidetur. In caſu enim ꝓdicto pupillaris ſubſtitutio ualida ſemꝑ fuiſſet tempore quo ſubaudita fuiſſet, & ſic non eſſet tractandum de conualidatione. Fateor ꝙ lex aliquo ſpeciali caſu, ratione certa quod ab initio nullũ fuit põt tractu tẽporis ualidũ facere quis dubitat. prædictis adde ẽt Abb. in c. uenerabilis. col. xj. uerſ. ex hac gl. de except. notantem ꝙ id qđ nullum eſt quo ad ueritatem & opinionem, tractu temporis non confirmatur: ſed quod eſt nullum quantum ad ueritatem, ſed quo ad opinionem aliquod confirmari poteſt, non ut in ueritate teneat, ſed ut præcludat uia dicendi nullum: ſic intelligendo glo. illãm. Et adhuc ſub tali ſenſu, iſta regula non limitatur, ſed reſtringitur, ſeu declarat eo caſu non procedere. Poſtremo tres alias limitationes ad iſtam regulam. ponit Phil. Fran. in d. c. non firmatur. q̃ tñ non ſunt de terminis regulæ: & prout gl. & doct. ibi
6 declarant. non † eſt ſolus temporis tractus, qui inducat conualidationem actus nulli, ſed alia accidentia. Et ſunt no. uerba illius pulchræ glo. circa medium: dum generaliter ſoluendo ad dicta contraria, inquit, illud quod ab initio nullum eſt, non firmari ſolo tẽporis tractu, ſm has regulas. ſicut. n. tempus non eſt modus inducendæ nec tollendæ obligationis, ſic nec reparãdæ, ait: iuribus ibi alle. ſed nouo ſubſequenti conſenſu interdum tacito, interdũ expreſſo ſublata, inquit, cauſa impedimenti bene firmari, ut in contrarijs. ad quæ adde ea quæ poſui. ſupra in l. uelle non creditur. in ultimis colũ. dum tractaui de mandato.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur, & quomodo probetur.*
2 *Papa matrimonium conſumatum per copulam non poteſt diſpenſare. quia eſt indiuiduum iure diuino. nu. 6.*
3 *Uxor ante copulam poteſt religionem inuito viro intrare. ſecus poſt.*
4 *Matrimonium quo ad ſui eſſentiam copulam non requirit, & inſtitutum fuit in ſtatu innocentiæ nu. 3.*
7 *Verba an ſint neceſſaria in contractu nuptiarum.*
8 *Nuptiæ verbum quid ſignificet.*
9 *Filia nubes indigno an dote fiat indigna.*
10 *Nuptiæ replent terram: virginitas paradiſum.*

L. XXX. Vulpianus.

NVPTIAS non concubitus, ſed conſuſus facit.

Haec regula clara eſt & ſúpta ex ll. pgl. alleg. Dec. hic trahẽs ad hũc locũ materiã nuptiarũ, & matrimonij plura ſcribit. verũ q̃a legẽtes, conſulẽtes, repetẽtes, & tractatus cõponentes, plene de ipſa materia ſcripſerũt, ideo eã hic non inculcabo. † Solus
1 igiť conſenſus matrimoniũ facit, & ſine illo minime ꝯhitur. ut hic. & in c. fi. ubi tex. no. de ſpon. duorũ. & in l. a patre furioſo. ff. de his qui sũt ſui uel alie. iur. ubi furioſus ratione deficientis conſenſus matrimoniũ ꝯhere non põt, ut ibi p Iaſ. in j. col. Qũo ãt talis conſenſus, & matrimoniũ cõcludenter probetur ex cohabitatione, & alijs ſignis. ponunt Cano. in c. illud. de pſump. ſumma Ang. in uerbo matrimoniũ. el ij. cum ſim. ſi tñ copula acceſſerit eſt maioris roboris & fir-
2 mitatis cũ ẽt † Papa illud tunc diſſoluere non poſſit, neq; diſpenſare: ſecus qñ p copulã non eſſet confirmatum, ex cauſa. ſ. c. ex publico. cũ gl. & not.
3 p Abb. de conuer. cõiu. Praeterea † uxor nondũ cognita, ẽt uiro renitẽte, religionẽ ingredi põt: ſecus ſi fuiſſet carnaliter cognita. d. c. ex publico. & c. uerũ. de cõuer. coniug. Ideo male loquitur hic in j. col. Deci. dũ ad perfectionẽ matrimonij copulã requiri ait, Abb. enim in d. c. ex publico. col.
4 iij. no. ex gl. fi. ꝙ † matrimoniũ quoad ſui eſſentiã, cõmixtionẽ, carnalem neceſſario non requirit. Eſt ergo, dicit matrimoniũ uerũ ante copulam: ut probať in c. fi. de ſpon. duorum. & in
5 ca. j. de uoto. in vj. ubi dicitur. † ꝙ matrimonium inſtitutũ fuit a deo in ſtatu innocentiae, ſicq; tẽpore inſtitutionis conſumatum non fuit, & inter Mariã & Ioſeph uerũ fuit matrimoniũ, copula tñ minime interueniẽte, cũ uirgo ſemper remanſerit: ut late habetur in ſumma Ang. in uerbo, matrimonium. el ij. §. xxiij. verba autẽ inſtitutionis ponuntur in c. fraternitatis. xxxv. q. x. Accedant ad cõfirmationẽ pdictorũ no. per d. Praepoſi. in d. c. fi. colũ. fi. vbi defendendo cõem opi. doct. facientiũ differentiã, an matrimonium ſit per copulã confirmatũ & conſumatũ, uel nõ, ut in primo caſu diſſolui non poſſit neq; fieri diſpenſatio, ſecus in ſecundo ex cauſa.
6 negari minime poſſe dicit, † quin matrimonium de iure diuino magis indiuiduũ ſit qñ p copulã eſt conſumatum, quàm ubi ſolo conſenſu cõtractũ eſt. nã per copulam fiunt duo in carne vna, q̃ eſt potiſſima cauſa reddens matrimonium indiuiduum. d. c. verũ. de conuer. coniu. habetq; tunc ſuum cõplementũ, pp quod a deo inſtitutum fuit, ad procreandã ſobolẽ & euitandam fornicationẽ quae in copula conſiſtunt. Praeterea ex quo nõ reperitur a deo diſpẽſatũ ꝯ matrimonium p copulam conſumatũ, ſed bene reperitur diſpenſatũ ꝯ matrimonium ſimpliciter contractum. d. c. verum. & c. ex publico. eccleſia q̃ Chriſtũ imitatur. c. ſignificaſti. de electio. faciet ẽt ipſa differentiã inter ſimpliciter ꝯctũ, & conſumatũ per copulam: vt ibi per Praepo. Socin. in conſi. xxviij. lib. j. Deci. conſ. cxij. circa fi. & Rip. lib. ij. de reſcri. c. j. & ij. Vt igiť ex praedictis apparet, verũ & legitimum matrimoniũ ſolus conſenſus facit, vt hic, ſed copula accedente pficitur & conſumatur, vt diſſolui non poſſit.
7 Sed † vtrum in ꝯctu nuptiarum neceſſaria ſint verba? Bar. hic. ſequi vr̃ glo. volentem ꝙ ſic. in prin. l. cum notiſſimi. C. de praeſcr. xxx. ann. ſed cõiter eſt reprobata; vt per Cano. in c. cum apud. de ſponſa. Bal. conſ. xxvij. li. j. Are. conſ. xiij. in iij. dubio Alexã. in L.

de pupillo.ī §.meminiſſe. ad fi.ff. de no.ope.nū.oēs ſcribētes in l.ex facto in pr in.ff.de vulg. Mod.Taurin.ī rub. C.de pac.& in l.cū q̄d.col.xj.ff.ſi cer.
8 pet. Et quia † de nuptijs hic mētio fit. multipliciter ſumit̄ ea uox:vt p Abb. in c.tertio loco.col fi.de p̄ſump. vbi aliq̄n capi dicit p eo q̄ uulgo dr̄, *le nozze*:ad quas accedere nō debēt qui nō ſunt vocati,ſeu inuitati, ut ait Aret.in cōſ.xiij.col iij.allegās tex.ī c.
9 noſtrates.xxx.q.v. Poſtremo † ad l.ſi filiā.cū adductis hic p Deci. in materia illius legis.addas Alex.in cōſ.ccix. li.v.vbi tradit de filia nubente indigno,an dote ſe faciat īdignā, & pariter ad materiā auc.ſed ſi poſt. xxv. annos.C.de inoffi.teſt.adde q̄ ſcribit
10 Dec.cōſ.ccxxxj.Et ſicut † nuptiæ replent terrā, immortalitatemq; humano generi præſtant:ita virginitas paradiſum replet.c.nuptiæ.xxxij.q.j.

SVMMARIVM.

1 *Facta infecta per pactum vel ſtipulationem fieri non poſſe.*
2 *Deus, & lex per viam fictionis facta per infecta facere poſſunt.*
3 *Virginitas an & quomodo poßit reſtitui per deum.*
4 *Deus an poßit peccare.*
5 *Facta quomodo per fictionem poßint fieri infecta. & an procedat in his quæ ſunt.facti.nu.6.*

L. XXXI. Vulpianus.

VErum eſt neq; pacta,neq; ſtipulationes factū poſſe tollere, quod.n impoſsibile eſt, neque pacto, neque ſtipulatione pōt cōprehēdi:ut utilem actionem, aut factum efficere poſsit.

IN tex.ibi,factum efficere,pactū, potius quàm factum, legi debere arbitror.nullus enim eſt bonus ſenſus. Vultq; hic iuriſconſ.dicere,neq; pacto,neque ſtipulatione fieri poſſe, ut factum non ſit factum, quia impoſſibile eſt,& impoſſibilium nulla eſt obligatio,unde mirum non eſt ſi, ut ait hic iuriſconſul.id neque pacto, neq; ſtipulatione comprehendi poteſt: ita ut actionem vtilem, aut pactum utile poſſit efficere impoſſibilitate inſpecta & attenta. Diuiditur in duas partes. In prima ponit dictum. In ſecunda quæ eſt ibi,quod enim. limitationem ponit. Sumpta eſt ex.ll.per glo.
1 alleg.cum ſimilibus. No.ergo † neque per pactum,neque per ſtipulationem fieri poſſe quòd factum non ſit factum, nec per teſtatorem, neque per legem, ſecundum gloſſ. immo nec per deū qui priuatur hoc ſolo,ut facta infecta poſſit facere, ſiue ingenita quæ produxit, ut hic p Dec.& fuerunt accumulata per Iaſ. & alios in l.j.in §.ſi uir. ff. de acquir. poſ.quia,ſecundum theologos ibi relatos,hoc contradictionem implicaret:factum, & non factum. Et deus non pōt ea quæ ɔ̄dictionē īplicāt. vt
2 ibi p eos.ſed † de⁹ & lex bene poſsūt p modū & uiā fictionis facere p infectis haberi facta, ut hic p Dec. Iaſ.& alios in d.§.ſi vir.& in l. non dubiū. C.de legi. Videntur aūt male loqui
3 Deci.& Iaſ.& alij dicentes † virginitatē a deo reſtitui non poſſe. ſequentes quod Hiero.dixiſſe referēt, in c. ſi paulus.xxxij.q.v.audacter,inquit,dicā,cū oīa poſſit deus: virginē ſuſcitare non pōt poſt ruinā. q̄ uis.n. deus nequeat facere quin fuerit corrupta p p̄dicta,virginitatem tn̄ pōt corruptę reſtituere, cum oīa poſſit. ideo gl.in prin.l.vnicæ.C.de rapt.virgi.in verbo nō pōt.ait,q̄ licet ab hoīe virginitas ablata reſtitui nōpoſſit,a deo tn̄ ſic.Et dictū Hierony. aliter intelligi debere dicit Hug. quēadmodū re

K 2

fert Archi. in d. c. ſi paulus. Dicebat Hierony. hyperbolice loqui in laudē uirginitatis, & illi tex. contradicebat. Alij ſecundum Archi. dicunt, ꝙ duplex eſt ſtatus virginum. ſ. ſtatus integritatis, & ſtatus dignitatis: & deus aiunt reparare pōt. i. ad ſtatum uirginitatis reducere per amotionem omnis corruptionis, ſed eā reparare non poteſt. i. ad ſtatum dignitatis uirginum reuocare. In hoc. n. cōſiſtit uirginum dignitas, quæ nunquàm corruptæ fuerunt. Et hoc non pōt deus facere, quin corrupta fuerit corrupta & opi. iſtā ſequi uidetur gloſ. in d. c. ſi paulus. alij aliter exponunt, ut ibi per Archi. Ex conclu. prædicta non poſſe deum facere quin factum ſit factum, infertur ad not. qō. ut per Soc. & Iaſ. in d. §. ſi uir. & Corn. in conſ. clxxxj.
4 lib. j. dicentē deum †non poſſe peccare: quia peccatum potius detrahit potentiæ faciendi bonum, uel abſtinendi a malo, unde non poſſe facere qđ malum eſt, impotentiæ non adſcribitur: ſecundum Theologos, ut ibi per eum, pariter tangentem, an de blaſphemia condemnari poſſit ille qui dixit, *ſi s'appontaſſe noſtra donna, tu mi venderai quello mi hai tolto*, ſtante ſtatuto ꝙ pro qualibet blaſphemia quis tali puniatur pœna. Fuit etiam qui facere dixerit, hoc deum priuari ne poſſit ſecum ad prandium maiorem dominium, quàm ipſe ſit, inuitare. Quo-
5 modo autem †per uiam fictionis poſſit fieri, ut facta pro infectis habeant, cum fictio ſuper impoſſibili non cadat, ſitq; impoſſibile: ut hic dicit tex. facta infecta fieri? Rñ. non poſſe legē fingere impoſſibile in ſuo genere ut ꝙ filius ſit maior patre, aut ꝙ furioſus conſentiat. Sed bene fictio legis ī eo cadit, quod impoſſibile eſt in aliquo indiuiduo, & particulari caſu, nō in ſuo genere poſſibile ſit. Vnde ſępe lex fingit mortuum uiuere: licet hoc ſit impoſſibile quo ad ipſum motiuū cum tñ poſſibile ſit in genere ꝙ homo ſimilis uiueret: Deci. hic. latius Alex. & alios in d. §. ſi uir. & per Bar. & repetentes in l. ſi is qui pro empto re. ff. de uſuca. Et ſi opponas iterū,
6 † ꝙ fictio nō cadit ſuper his quæ meri facti ſunt l. in bello. §. factæ. ff. de capti. qui loqui uidetur per viam fictionis, ꝙ ius facere nequeat, ut facta pro infectis habeantur. ad idem l. denique. ff. ex qui. cau. maio. vbi cauſa facti poſtliminio non continetur. i. fictio poſtliminij in eum locum non habet: ut ibi per gl. Rñ. ꝙ immo locū habet fictio, etiam in his quæ ſunt facti. l. retro. & l. in omnibus. ff. de capt. & po. reuer. In l. retro. dicitur, per fictionem poſtliminii fingi ab hoſtib⁹ reuerſum ſemper in ciuitate fuiſſe, quod eſſe uel non eſſe in ciuitate, facti proculdubio eſt. In d. l. in oībus. l cornelia fingit eū, qui apud hoſtes deceſſit, præambula hora captiuitatis deceſſiſſe, quod facti eſt. Et ubi inuenitur legem nō fingere ſuper his quæ facti ſunt. Vel eſt quia ceſſat æquitas, ex qua inducta eſt fictio. i. poſtliminium. ff. de capti. l. deniq;. & §. factæ. ⁊ alle. aut eſt ex defectu extremorū l. cum hæredes. §. j. ff. de acqui. poſ. & declarat Bar. in repe. d. l. ſi is qui pro emptore. in tribus primis oppo. & mod. Peruſi. in d. §. ſi uir. in iij. col.

SVMMARIVM.

1 *Serui quo ad ius ciuile habētur pro nullis, etiam in teſtando ad pias cauſas.*
2 *Ius ciuile hic quomodo intelligatur.*
3 *Seruitus per quem, & quo iure fuerit introducta.*
4 *Seruorum ſtatus quo iure fuit anihilatus.*
5 *Ius naturale duplex.*
6 *Accidentia non faciunt diuerſam ſpēm ſed ſubſtantia.*

L. XXXII. Vulpianus.

QVOD attinet ad ius ciuile, ſerui pro nullis habentur non tamē & iure naturali, quia quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales ſunt.

SVMPTA fuit ex.ll.per glo. al leg. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur bimembre dictum. In ſecūda,quæ eſt ibi,quia quod, aſſignat rationem ſecundi dicti. No. quan-
1 tum†attinet ad ius ciuile ſeruum ꝓ nullo haberi. Seruitus enim de iure ciuili comparatur morti l. ſeruitutē, infra eo. ideo in perſonam ſeruilē ciuilis obligatio non cadit. l. in perſonam. ſ. eo. Et a ciuilis officijs repelluntur ſerui. l. in omnibus. ſ. eod. Et a teſtamenti factione,etiam ad piam cauſam,licet per ius ciuile ad ſeruitutis ſtatum redactus quis fuerit,ut per Alex. in conſ. clxxxij. lib. v. & tandē de ipſis ſeruis idem eſt iudicium, qđ de equis;& aſinis,ita Paul. de Caſt. in l. omnia. in fi. per illum text. delega-
2 tis ij. Gl. hic, iuris † ciuilis appellatione. omne ius præter naturale intelligit,& conſequenter etiam gentium & prætorium comprehendi. Latius tradit Iaſ. poſt glo. in l. ſi id quod. ff. de cond. indeb. declarando qualiter ſtatus ſerui annihilatus eſt tam de iure ciuili,quàm prætorio & gentium ſecundario. Sed hanc declarationē reprehendit Fortu. Garzia in l. manumiſſiones. col. pen. ff. de iuſti. & iur. quia iuſgentium in iure diſtinguitur ubiq; a iure ciuili. Pro certo interpr ætatio glo. & doct. repugnat uerbis noſtræ legis loquentis ſimpliciter de iure ciuili. Non tamen diſcedo ab eo quod hic dicitur,de iure ciuili circa ſeruorum ſtatum,locum etiam habere & procedere de iure prætorio ac gentium ſecūdario,ut poſt alios ſcribit Iaſ. in l. ſi id quod. ubi ſequitur & defendit doctrinam Bar. de iure gentium primeuo & ſecundario. De quo uidendum ſunt quæ ſcripſi in rub. ſ. de orig. iur. quibus adde Aquen. in l. j. in §. gentium. ſ. de iuſtit. & iure. Hinc,inquit,uſque ad legem manumiſſiones,tractatur de iure gentium primeuo,qđ nihil aliud eſt quàm naturalis inſtinctus,qui hominibꝰ ineſt ſicut cuilibet animāti. vnde illud iuſgentium primeuū recte ius naturale appellatur. in c. ius naturale. diſtinc. j. ſed in lege,ait,manumiſſiones, vſque ad l. ius ciuile. tractatur de iure gentiū;ſecundario,qđ nihil alius eſt quā conſtitutiones, q̄dam ab hominibus exigente neceſſitate & naturali ratione promouente factæ, unde illud appellari poteſt actiuum,primum uero paſſiuum. q̄ differentia & diſtinctio probatur eodem modo. inſtit. de iure natura. gen. & ciui. nam in §. ius autem ciuile. de iure gētiū primeuo tractatur. poſtmodū in §. ius aūt gētiū. tractatur de iure gentiū ſecundario. ex quibus iuribus apparet ſeruitutē introductā fuiſſe de hoc iure gentiū ſecundario, non de primeuo, qđ ius naturale appellatur. §. ſingulorū. inſti. de rerū diuiſio. & poſt beatū Thomam ſcribit Card. Alex. in c. iuſgentium. col. j. diſt. j. decreti. Et ſi di-
3 cas,ꝙ†immo ſeruitus ītroducta fuit ꝑ Noe ꝑꝑ ebrietatem, & ſic ante iuſgentium ſecundarium:ut eſt tex. in c. vj. die xxxv. diſtin. ergo eſt de iuregentiū primeuo? Glo. in c. ita quorūdam. de iudæ Bar. Veroñ in tract. ſeruitutum. in j. rub. de ſerui. perſo. & Aquen. in d. l. manumiſſiones. col. ij. dicunt,ꝙ ſeruitus quædam eſt de iure diuino,ſm̄ quod peccās efficitur peccati ſeruus. cap. cum redemptor. xij. q. ij. Alia eſt noui teſtamenti, per quam in ſeruitutem redacti ſunt iu-

dæi (qui de lege veteri erant) p paſſio
nem Xp̃i. c. & ſi Iudęos. ad fi. de iudę.
Alia ex lege naturę introducta pp e-
brietatē, ut prædixi. quæ non eſt pro
prie ſeruitus, ſed ſubiectio q̃dã, qua
inſcipientes parũ ꝙ prudentes, ſapiē-
tibus prudētibuſq; ſubijciunt. Quar
ta ſeruitus eſt de iure gentiũ de qua
loquitur tex. l. ex hoc iure. & l. manu
miſſiones ff. de iuſti. & iure. Quinta
eſt de iure ciuili, de qua in §. ſerui. in
ſtit. de iure perſo. Sexta vltimaq; de
iure canonico, de qua in præal. c. ita
quorũdam. Tres primæ ſeruitutē ſpe
cies materiæ nr̃ę non cõueniunt. tres
ſequentes in unã reincidunt, & ſi. n. a
iure ciuili & canonico certi modi in
troducti ſint per quos ſeruus quis ef
ficiatur, ſeruitus tñ ipſa ſp de iure gē
tium remanet, quēadmodũ de dñio
in dictis legibus dr̃. Secundo not. ꝙ
†de iure naturæ ſtatus ſeruorum nõ
4 eſt annihilatus, cũ eo iure oēs homi-
nes æquales ſint. quæ. n. naturæ ſunt,
faciunt, & ſicut cæteri, qui de iure ci-
uili caput habēt, bibunt .ſ. comedũt,
audiunt, loquuntur, intelligunt, mo-
riunt, creſcunt & decreſcunt. ſm gl.
hic in fi. Ideo naturalis obligatio in
ſeruum cadit d. l. ſi id quod. & ſcripſi
mus ſupra in xxij. regula incip. in p-
ſonã. in naturali .n. iure ex inſtinctu
naturæ oĩa erãt cõia, nec ſm tale ius
erat dare ſeruitutem, ſed oĩum una
erat libertas c. ius naturale. j. diſti. ex
quo infert. ibi Card. Alex. ꝙ qui dice
ret aliquem ſeruum ſuum, probare
teneretur, cũ iure naturali quilibet li
ber naſcat. d. l. manumiſſiones. Fortu
nius tñ Garzia. in d. l. manumiſſiones
col. fi. nec iure, inquit, naturæ oēs ho
mines ſunt æquales, quia alij natura
prudentes, alij ingenio obtuſi, ebetio
res alij, quidam pulchri, nonnulli de-
formes quidam aĩo & corpore ma-
gni, multi oĩno parui. ęqualitas ergo
referenda eſt ad ea quæ iuris ſunt &

acquiſibilia, quemadmodum acqui-
rit dominus, ita acquirit ſeruus, quã-
uis poſtea maxime de iure ciuili nõ
ita retineat l. placet. ff. de acquir hæ-
red. l. frater a fratre ff. de cõd. indebi.
cũ not. Nec credas, inquit Fortu. vel-
le hunc tex. aſſerer iure naturæ ſeruũ
liberũ, nã ſi ſeruus natus eſt, liber nõ
eſt l. ij. ff. de na. reſt. ſed hoc dici ĩ na
turalibus ſeruũ, ita hominē eſſe ut li-
berũ. Et ideo ſi cõſentit, ſic obligari
acquirereq;, dũ ſibi cõſētit, ac ſi liber
5 eſſet, ut dixi. Ius† ãt naturale duplex
eſt, vnũ ꝙ in hoĩe cadit. aliud ꝙ ẽt in
brutis cadit. inſtitu. de iure naturali.
in prin. cũ ibi not. per gl. & docto. &
p Car. Alexan. in c. ius naturale col. j.
diſt. j. dũ ex illo tex. not. ius nãle ſp
æquũ iuſtumq; eſſe. qđ intelligit de
iure naturali in homine, nõ ãt in bru
tis cadente. Illud. n. iuſtũ & æquũ di-
ci non põt, quia in brutis iuſtitia, aut
æquitas non cadit, ut per eum. Ter
6 tio not. ibi oēs homines ęquales ſunt
de iure naturali. ꝙ†accidentia non fa
ciunt diuerſam ſpeciē. hominum .n.
quidam ſunt albi, aliqui nigri. nõnul
li magni, plures parui: & tñ oēs ho-
mines æquales dicit. accidentia ergo
prædicta non faciunt differre ſpecie:
ſed differentia in ſubſtantia illa facit
diuerſam ſpeciē. hoc. n. ꝙ hõ eſt aĩal
rõnale, a brutis facit nos differre. hoc
uero ꝙ eſt mortale, ab angelis nos
differre, ita Bart. in l. j. in princ. in iij.
col. ff. de acqui. poſſ. facit tex. no. in l.
fi. ff. de fun. inſtr. ꝙ plus & minus nõ
faciunt differre ſpecie. de quo tex. &
dicto. vide Dec. in c. ij. ad fi. de iud. &
in c. cæterũ colu. vij. eo. ti. & in c. poſt
ceſſionē. col. j. de pbat. Brun. Aſtē. la
ti⁹ ĩ trac. de augumēto. fol. iij. & iiij.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, potiri, quid ſignificet.*
2 *Actoris cauſa durior eſt, quam rei. In-*

telligę ut hic.

3 *Legitima an ſit cauſa lucratiua.*
Et quid de dote nu.4.

5 *Lucrum quòd defertur per ſtatutum ma ritis vxore decedente, an dicatur lucratiuum uel oneroſum: aduentitium, uel profectitium.*

L. XXXIII. Pomponius.

IN eo quod vel is qui petit uel is a quo petitur lucri pó titurus eſt, durior eſt cauſa petitoris.

1 Est autem † potiri, tenere, quaſi in poteſtate habere. Et cum genitiuo iungitur, ut hoc tex. hinc ẽt Salu. Cui factum foret urbis potiri. Aliquando eſt obtinere, & in poteſtatem vendicare, iungiturque ablatiuo: ut Cæſar tandem potitus eſt Galliau. Et ſecundum gloſſ. huiuſce legis exemplificari hæc regula optime poteſt. in l. fina. C. de rei. ven. non autem ſumitur ex illa lege, quia ut ex inſcriptione earundem legibus apparet, coniuncta lectione hiſtoriarum in propoſito ſeruientium, iſta antiquior fuit illa. ideo ex ea non potuit capi, ſed bene ex l. is qui deſtinauit ff. de rei ven. & §. j. l. primæ. ff. vti poſſidetis.

2 No. ergo ex iſta regula, quòd † ſiue actor, ſiue reus de lucro tractet, durior eſt cauſa petitoris. facit l. fauorabiliores. & in l. pari. infra eod. ubi materiam latius explicabimus. Et intelligas vbi ambo de lucro tractant: ſed ſi actor tractaret de damno euitando, conuentus de lucro, fauorabilior eſſet cauſa petitoris, & durior cauſa conuenti. l. non debet §. in re. cum gloſ. infra eo.

Ex iſto text. mentionem lucri faciente, occaſionem epiſcopatus Deci. de cauſa, & titulo lucratiuis quædam tetigit. Adde ſcribentes omnes in l. unica. C. de impo. lucr. deſcrip. lib. x. vbi eſt text. in hac materia principalis. Alexand. & Iaſon. in l. inter ſtipulantem, in §. ſi rem. ff. de uerbo. obligat. Curt. Seni. in conſi. lix. colum. fina. gloſ. & docto. in l. penult. ff. de condit. ob cau. quæ dicit lucrum eſſe voluntatem adimplere. Bald. ad fin. l. ij. C. de reuoc. his quæ

3 in frau. credit. dum ait, † legitimam intelligi ſemper deducto ære alieno: & dici tit. lucratiuum reſpectu creditorum, unde concludit, quòd obligatio legalis dicitur tit. lucratiuus: & ita conſuluit Iaſo. in conſi. clxxxj. libr. ij. Eſt ergo legitima, quota bonorum, non quota hæreditatis. l. papinianus. §. quarta. vbi omnes ſcribentes notant. ff. de inoffic. teſta. Alexand. pulchre in l. fina. colum. ij. C. de edicto diui. Afflict. in deciſione regni clxij. & ccclxxxij. Iaſon. in auctent. nouiſſima. colum. penul. C. de inoffi. teſtam. Ripa, vbi lim. poſt. Are. in l. j. col. xxviij. num. 158. ff. de uulg. Titu

4 lus † uero dotis oneroſus dicitur. ut per Dec. in conſi. cclx. Omitto plura quæ in propoſito dicere poſſem, cum materia vulgaris ſit & cunctis obuia.

Poſtmodũ late tractat hic Dec. nũ

5 quid † lucrum dotis, quod maritus facit ex forma ſtatuti ob mortẽ vxoris: dicatur ex cã lucratiua, uel oneroſa, aduentitiumq; aut profectitiũ? cõcludẽs ꝙ quãuis titulus dotis oneroſus dicatur, quia pro oneribus matrimonij dos dať, lucrũ tñ tale, inſpecta cã proxima dr, ex cã lucratiua, & aduentitiũ potius quã profectitium. Contrarium tñ conſuluit ipſe Deci. in cõ ſi. lvij. ſed male & contra cõmunẽ, ut ex relatis per ipſummet ibidẽ liquet, & per Cor. in auctẽ. ex teſtamento. col. iiij. C. de collat. ubi reſpõdet motiuis Roma. quibus conſultationem ſuam fundauit Deci. & hanc eſſe cõmunẽ opi. teſtať Bal. Nouel. in tract.

de dote fol. xxj. in xxxvij. ſpeciali, referẽs ſic uidiſſe conſultũ per alios. Et ideo Deci. poſtmodũ opinionẽ mutauit ↄ̃riũ concludendo, ut hic uides & in l. j. fol. ult. C. de ſecun. nup. & latius in conſ. cclx. ubi ſm hanc cõmunẽ opinionẽ cõſuluit, ſm quam ego et conſultus reſpondi. Et certe qñ ſtatura, ut cõiter fit, ob mortem uxoris lucrum marito deferrent, ſomniũ uideretur dicere, ꝙ acquiratur patri, contra uerba, & mentem ſtatutorum & quia uere aduentitium lucrum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio an ſit contractus.*

2 *In contractibus primo attenditur quod actũ eſt, tam expreſſe, quã tacite nu. 3.*

4 *Actum tacite quomodo intelligitur. & num. 5.*

Gl. l. i. §. i. ff. de ſuperfi. ornatur poſt n. 4.

6 *Colonus qui ſecundum conſuetudinẽ prædia non coluit, tenetur ad intereſſe.*

Diſpoſitio quelibet recipit interpretationẽ a conſuetudine.

7 *In contractibus an conſuetudo contrahẽtis, inde regionis attendantur?*

L. vel uniuerſorum ff. de pignora. actio. ornatur.

8 *Conſuetudo ad uitium & peccatum tendens, non ualet neque excuſat.*

9 *Conſuetudo attenditur in ſocidis animalium.*

10 *Notarius, cui commiſſa fuerunt inſtrumenta notarij defuncti, quomodo poſſit extendere inſtrumentum iuxta conſuetudinem.*

11 *In contractibus poſt conſuetudinem regionis quod minimum eſt ſequimur.*

12 *Conſuetudo diuerſa probatur per inſtrumenta diuerſi tenoris.*

L. XXXIIII. Vulpianus.

SEMPER in ſtipulationibus & in cæteris contractibus, id ſequimur quod actum eſt unde ſi nõ appareat quid actũ erit, conſequẽs eſt ut id ſequamur quod in regione in qua id actum eſt frequentatur. Quid ergo ſi neque regionis mos appareat, quia uarius fuit ad id quod minimum eſt redigenda ſumma eſt.

ISTA lex ponit trimembrem diſtinctionẽ, ideo põt diuidi in tres partes, prout ſunt tria dicta. Scda ibi, unde. Tertia ibi; quid ergo. Sumitur hæc regula in qualibet ſui parte, ex gl. per gl. & Deci. citatis & ex alijs infra allega. In text. ibi in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus. ſtipulatio ergo,

1 †ut hic ait gl. cõtractus eſt, large tñ & improprie. & ſequuntur cõiter docto. ex quo non eſt obligatorius, niſi ex parte promittentis, per d. l. labeo §. contractum ſupra ti. proxi. & l. quinta ff. de uerb. obl. ubi contractus ad ſtipulationem fit æquiparatio. de quo articulo per Iaſ. in l. ſtipulationum aliæ. in prin. ff. de verb. obl. & Galiaulã in repe. rubr. ff. de uerbo. obl. fol viij. in verſ. v. quęritur & per Moder. omnes in l. j. ff. ſi cer. peta.

2 Nota primo, †ꝙ in ſtipulationibus & contractibus potius inſpicitur qđ actum quam quod dictum eſt, ut hic per Deci. mens. n. & uoluntas totum faciunt, tã in contractibus quã in ultimis uoluntatibus: ut hic & in l. iij. C. de liber. præter. & . C. plus ualere quod agitur. tot. tit. & in §. diſponat. in auct. de nupt. & in l. in conditionibus. in prin. ff. de condi. & demon. cũ alijs quæ adduxit in l. ſemper in obſcuris. ſupra eod.

3 Actum † intelligitur non poſſum expreſſe: uerum et tacite: ſm gl. Bar. hic Alex. Are. & alios in locis infra alleg. facit regula l. cum quid ff. ſi cer. peta. ꝙ taciti, & expreſſi

par eſt uirtus: Et licet Deci.h c poſt Are procedere id dicat in his quæ ſunt de natura contractus, & potius ex prouiſione legis, quam ex diſpoſitione contrahentium de qua nos loquimur. quia tex. ibi dicit, agi intelligitur, & pro cauto habetur, generaliter tñ locum habet tã in cõtractibus, quam in ultimis uoluntatibus, ut ibi per Iaſ. & alios. Præterea cũ hominũ uoluntati adeo inſeruiat lex, ut teſtãtis uoluntas totum faciat iuribus ꝑal. & late diximus in l. ſꝑ in obſcuris ſupra eo. quid refert expreſſa ſit uel tacita. dũmodo de ea conſtet & appareat, cum non referat quid ex quipollentibus fiat l ſi mater. C. de inſti. & ſubſt. ſub condi. fact. ſed ſi non appareret de uolũtate, ut quia pœnitus in mente retenta fuerit, non attenderetur, uere ſcripture ſtandum eſſet, ut hic per Dec. Actum †& tacite intel

4 ligitur, quod l. ex qualitate rei colligitur. Vnde ſi tibi librum vendidi florenis decẽ, nõ facta declaratione de quibus florenis: hoc diſcerneret ex qualitate ualoris libri, ſm gl. hic ſumme ad multa per Bar. notatam. Subiungẽtem, propterea, ꝙ ſi uendo tibi talem domũ uſque ad talẽ aliam domum, & dubitetur utrum dictio uſq;: ſtet incluſiue, & ſic comprehendat illam aliam domũ, hoc diſcernetur ex qualitate pretij, & rerum. Similẽ deciſionẽ ponit Ang. in l. quicquid aſtringẽdę ff. de uerb. obl. ſequitur Alex inferens ad alias qõnes lib. iiij. cõſi. xxvj. & xcix. col ij & conſi. xlvij. col. ij. & lxviij & cxl. ẽt col. ij. lib. v. & Are. cõſ. vj. col. iiij. in prin. extollens doctrinã Bar. hic dicendo, ꝙ in contractibus licet ex ſignificatu uerborũ res aliqua comprehenderetur, ſi tñ pretij qualitate & quantitate attenta, non ſit ueriſimile de ea re partes ſenſiſſe, nõ cõprehenditur. Intelligendo ubi uerba illa aliquando in alio ſignificatu poſſi

ta reperiantur, uel poſſe poni: ut ibi per eum adducentẽ gl. not. in §ii. l. j. in uerbo, agendo. ff de ſuperfi. uolentem ex quãtitate precij, & mercedis diſcerni emptorẽ a conductore. Quã gl. extollere exornareq; poſſes, ex dictis Roma. in conſil. cccxcvj. Anchar. conſi. ccccij. Alexan præallega. conſi. xxvj. colum. fin. lib. iiij. & conſi. cxx. col. j. uolu. ij. & conſi. xxxix. col. ij. & xlvij. col. ij. & lxviij. in v. uolu. Areti. conſi. vj. col. iiij. Barba conſi. xxxvj. col. iij lib. ij & conſi. liij. col. ij. volu. iiij. Soci. conſi. xlvij. colum. iiij. vol. j. & conſi. cxv. colum. iiij. uolu. ij. Iaſo. late in l. ex conuentione. C. de pact.

5 Actum †pariter intelligitur. quod ex more regionis, & conſuetudinis eſt: ſecundum glo. & Bartol. hic qui pulchra ponit exempla, cuius concluſio uo. eſt dum uult, quòd ſi uendita re mobili ad põdus, aut immobili ad menſuram, inter cõtrahentes oriatur contentio a l quod pondus aut menſuram ponderari mẽſurarique res debeat, attendẽda ſit conſuetudo, & mẽſura loci contractus, per hanc regulã & l. ſi fundus ff. de euict. ſequitur Deci. hic. & in terminis pract. Papien. in lib. in cã venditionis ſuper uerbo, practicarum. ad fi. Sed idẽ pact. in j. lib. in gl. cui cohæret. in fin. ab. hac opin. recedere ur, dum poſt hanc opi. relatã ſubiungit alios uero dicere inſpici locũ illũ in quo uiget mẽſura utilior pro emptore: per l. ueterib. ff. de pac. Alios ãt obſeruari debere mẽſuram, quæ ſit cõmunior & generalior in vniuerſa regione, ut ibi per eũ. Alios locum ſituationis rei. per deciſionem Oldra. in conſi. clxviij. ad primã. vbi ſi quis impetrauit ſibi conferri beneficiũ uſq; ad certã ſummam Turonẽſium paruorum, quærit an attẽdi debeat æſtimatio reſpectu loci factæ grãe, vel ſiti benefici}& reſpõdet attẽdi debere æſtimationẽ loci, ubi ſiti

eſt beneficium, arg. l. fi. ff. de tritic. & l. uinum. in fi. ff. ſi cer. pet. ea etiã ratione, quia actus, cuius expeditio in certum locum confertur in loco illo iuris fictione celebratus cenſetur. l. contraxiſſe. ff. de actio. & obli. refert etiam Alexan. in cõſ. xxxvij. libr. v. quamuis non referat prædictam ultimam rõnẽ Oldra. Sed non eſt recedendũ a deciſione Bar. hic, quæ cõmuniter approbatur, per hãc regulã, & alia iura præal. & ultra adducta ẽt hic per Dec. uide Alexã. in d. conſil. xxxvij. Mod. Aſten. in trac. de augumento. in ult. concl. in x. col. cum ſequen. in uerſic. aliquando uero. & in uerſ. & ſi ſit diuerſa conſuetudo, pulchre Soc. in cõſ. xcvj. lib. ij. quod ſecundum ordinem cõtinuatiuum eſt conſil. ccxlvij. Nec obſt. l. uinum, cum ſimil. quia loquitur in moroſo odio ipſius moræ, ut per Mod. Aſtẽ. loco præal. Et l. contraxiſſe, per Old. alleg. ꝓcedit reſpectu fori, reſpectu uero menſuræ per ꝯtrahentes ſubintellectæ loquitur regula legis nr̃æ cũ doct. Barto. ſm Soc. loco præalle. & propterea Alex. in cõſi. proxime relato. ſi bene conſideretur recedit a deciſio. Oldr. adhærens ult. doctrinæ Bar. hic. Facit etiam ad prædicta tex. cum ibi not. per Bar. & Pau. de caſt. in l. ſi merces. in §. conductor. ff. loc.

6 De colono † ad intereſſe obligato, ſi debito tempore ſecundum conſuetudinem non coluit, quælibet enim diſpoſitio de mundo interpretationẽ a cõſuetudine capit, ſm Innocẽ. Abb. & alios, & probat in l. quod ſi nolit. in §. quia aſſidua. ff. de ędil. ædi. plura adducit hic remiſſiue Dec. plenius ponit Fel. in prohem. decre. fo. j. & alia allegaui in repe. l. ſi quis maior. col. x. nu. 72. C. de tranſa. Et ſi dicas iſtud de conſuetudine hic poni tanquã diuerſum a ꝗ̃ſtione, ut cõſtat ex ordine literæ ibi, unde ſi non apparet. Rn̄de, uerũ eſſe intelligẽdo de conuentione expreſſa, ſecus in tacita, prout loquimur nos. cum .n. ut dixi, oĩs diſpoſitio a cõſuetudine interpretationẽ accipiat, ſequitur de neceſſitate noluiſſe partes actum ſecundum ꝯſuetudinẽ facere, ſicque ſcripturam confici. Primo tamẽ in-

7 ſpici † debet mos & cõſuetudo contrahẽtis, deinde regionis, de qua loquit̃ regula, ſm Dec. hic. & uĩ tex. in l. hæredes palã in §. ſed ſi notã. ff. de teſta. & in l. ſi ſeruus pluriũ. in §. fi. ubi Arc. not. ff. de leg. j. & ff. de lega. iij. l. nũmis. Mihi tñ uĩ cõſiderationẽ Dec. cõfundi per hunc tex. uolẽtem primo inſpici debere qd̃ actum eſt, ſecũdo qd̃ in regione celebrati actus frequentat̃, nõ autẽ uult deberi cõſiderari ſecundo loco conſuetudinem contrahentis. Non obſtant iura prææallegata dicentia, ante oĩa patriſfa. conſuetudinem deinde regionis, ſpectari, quia loquunt̃ in ultimis uoluntatibus, & in dependentibus a uoluntate unius, in quibus ad declarandũ mentẽ & uoluntatem ipſius relinquẽtis fatemur inſpici debere, primo ipſius legantis conſuetudinem. & idẽ quando agitur de interpratando mãdatum ab alio datũ, quia intelligitur ſm conſuetudinem ipſius mandantis, uel poteſtatẽ aliquã dantis. l. uel uniuerſorum. ff. de pig. act. Sed nos hic loquimur in ꝯ̃ctibus, qui dependent a uoluntate duorum, & in quibus interpratatio fit contra proferẽtem. l. ueteribus. ff. de pact. In his terminis intelligo procedere quod hic dr̃, ut primo qd̃ actũ eſt, deinde qd̃ in regione frequentatur inſpici debeat, & hãc opin. tenere uĩ Cur. poſt. Seuer. ab eo alleg. in trac. de cõſuet. in xij. q. in iiij. col. licet de p̄dic. mentionem non faciat, nec Dec. Et ad l. uel uniuerſorũ, declarando, amplhãdo, & limitando, plura ponunt Ro.

in cõ, xciiij.col.fi. Aret.cõl.xj. ad fi.
& cõ.clx.col.ij.& in l. ſi procurator.
in ti. C.de procur. Barb. cõ.xviij.co.
j.uol.ij.Dec.cõ.clxxv.col.v. cur.in
pal.trac.de conſue.fol.xviij co.ij.in
uer.ſecũdo lim.& in xij.q & fo.xxj.
co.quarta.in uer.quarto limita. & in
d.q.xij.tãgit an talis cõſuetudo de-
beat eſſe pſcripta. Et ponit caſum in
quo nõ inſpicit̃ conſuetudo loci,uel
regionis actus celebrati. ſed cõuerſa
tionis diſponẽtis, ut in teſtãte, quia
inſpicit̃ potius conſuetudo loci ubi
uerſatus eſt,quã ubi teſtatur, ꝑ iura
præal.ut ibi per eũ poſt corn. Con-
8 ſuetudo tñ † reproba ad uitiũ & pec-
catũ tendẽs, attẽdẽda non eſſet,nec
ualeret,neque excuſaret, exẽpli gr̃a,
ſi cõſuetudo eſſet extrahẽdi capitale
de primis fructibus animaliũ ſocidæ
ſeu ſocietatis?illicita.n.eſt, ut hr̃ in
ſumma Aug.in uerbo ſocietas.el ij.
in §.iij.aut ſi cõſuetudo diſponeret
capitale ſaluũ eſſe debere,& ꝙ peri-
culum ſit recipientis, ut per Soci.in
conſil.cxvj.volu.ij. & in dictis ſoci-
dis † animalium ualent conſuetudi-
9 nes. Ange.in tract.ſocietatum. ad fi.
probaturque in l.ſi paſcenda. C. de
pac.arguendo de pacto ad conſuetu-
dinem,quod arg.tenet.l.non impoſ-
ſibile.ff.de pact ſocietaſque ſm cõ-
ſuetudinẽ cõtracta ur̃.§.quia aſſidua
cum alijs ſupra alle. ideo cum in his
partibus ad triennium cõiter dent̃
ſocida, ſi ſimpliciter & ſine præfini-
tione temporis data fuerint, ſubin-
trat conſuetudo declarans cenſeri
data ad triennium. Et inquantum
Dec.hic circa fi.cõmẽ.cõcludit poſt
Alex.ꝙ † tabellio, cui fuerũt cõmiſ-
10 ſæ rogationes, & inſtr̃a notarij de-
functi poſsit extẽdere inſtr̃.n ſm cõ
ſuetudinẽ loci ꝯtus,uide in hoc ar-
ticulo Fel.melius declarantẽ, & di-
ſtinguentẽ in c.cũ P.tabellio. in vj.
q.de fid.inſtrumen.

11 Secundo no.ex iſto tex.ꝙ † ſi de mo
re regionis nõ appareat, quia uarius
fuit,ad minimũ redigi ſumma debet
quodq; minimum eſt ſequimur. de-
clarando, ut late ſcripſi in l. ſemper
in obſcuris ſupra eo.

Sed opponit̃, quia ſi mos uarius
fuit,& conſuetudo attendi debet ul-
tima, nõ cõſiderata aliqua præſcri-
ptione.§.j.l.mella.ff.de alimen. & ci
ba.lega.ſiue loquamur de cõſuetudi
ne patrisfa.quæ dr̃ ꝯſuetudo nõ ſo-
lẽnis,nec pſcripta,ſiue loquamur de
ꝯſuetudine regionis ſolẽni,ut ꝑ Are
ti.in d.l.ſi ſeruus.in,§ fi. & Curti.in
pal.trac.de ꝯſuetu.fo.xxj.col.j.uer.
ſecũda ſit cõcluſio.& col.quarta.uer
ſi.quarto limita.cũ alijs q̃ adduxi ad
declarationẽ & intelligentiã.d.§.ſed
ſi alimẽta.in repet.l.diẽ functo. in j.
not.in xiiij.col.ff.de offic.aſſeſſ. Qui
bus adde ẽt Pau.de ca.in cõ. cxcvj.
vt plene.col.fi.in antiq.ubi ponit,ꝙ
ſi hoĩes talis loci ius habẽt depaſcẽ-
di in tali fundo, ſm qd̃ ſoliti ſunt,
hoc de ultima cõſuetudine intelligit̃
uerificanturq; uerba illa ſoliti ſunt,
in facto ꝑ trienniũ,uel etiã ꝑ annũ,
licet uerbũ conſuetũ, pro ſui uerifi-
catione decẽniũ requirat,ut ibi ꝑ eũ
qño ergo poſſibile eſt apparere de
more qñ uarius fuit. Dici põt hunc
tex.loqui de more & cõſuetudine re
gionis,in qua adeo uarij actus fuere,
ut de aliqua ſolenni cõſuetudine pri
ma ultimave,prout hic exigit̃, con-
ſtare non poſſit,ideo ad minimũ, ut
hic dr̃,tũc redigẽda ſumma eſt. Et
in practica no. diligenter ſunt dicta
Bartol.hic in fin. concludentis con-
ſtare † ex productione inſtrumen-
12 torum diuerſi tenoris de more ua-
rio, & conſuetudine diuerſa appa-
rere. hinc ſcribit Alexand. in conſil.
cxxvij.uiſo inſtrumento ad finem,in
quinto uolumine, ꝙ ſi in aliquibus
inſtr̃is appoſita, reperiatur aliqua

clauſula, in aliis uero non, iuris com muni tunc ſtandum ſit. & ſequitur Curt. alia adducens in tracta. de conſuet. fol. xxj. colum. j. uer. ſecunda ſit concluſio.

SVMMARIVM.

1 *Reſolutio actus eius eſt natura, cuius eſt productio.*

2 *Teſtamentum ſolenniter factū cum quot teſtibus reuocetur.*
L. milites. §. *ueteranus. ff. de mili. teſta. ornatur.*

3 *Miſsio in poſſeſ. eſt mixti Imperij: pariter & reuocatio.*

4 *Cōdēnare et abſoluere, delegare et reuocare delegationē, an ſint eiuſdē iuriſdictiōis*

5 *Acquiſitio et amiſsio poſſeſ. an procedāt a pari.*

6 *Legatū ex forma ſtatuti pōt probari per duos teſtes: idē in reuocatione legati.*

7 *Hæc regula: quando non procedat. & numero. 9. & 10.*

8 *Matrimoniū & alia ſpiritualia facilius conſtruuntur, quam deſtruuntur.*

11 *Regula iſtius tituli procedunt ſecundum communiter accidentia.*

L. XXXV. Vulpianus.

Nihil tam naturale eſt, quā eodem genere quodque diſſol uere, quo colligatum eſt. Ideo uerborum obligatio uerbis tollitur, nudi conſenſus obligatio, contrario conſenſu diſſoluitur.

PONITVR iſta regula, etiam in c. j. de regu. iur. in antiq. in l. ꝑ que quiſq;. ff. de ſolu. & in l. fere quibuſcunque infra eo. & in alijs iuribus tā per glo. hic. quā in d. c. i. adductis a quibus ſumit iſta regula. Quæ diuidit in duas partes. In prima ponit dictū In ſecunda quæ eſt ibi. ideo, duobus modis exēplificat Plura alia ſimilia ponunt gl. in locis pal. Deci. hic, & Mod. Alten. in trac. de forma. fo. xcj. in artic. quas res; ꝑſonas, & quos actus cōprehēdat. in uer. adēptio ēt totalis. Iaſo. in l. omniū. in v. no. C. de teſta. & in rub. ff. de acqui. poſſ. ubi etiā ponunt, ꝙ reuocatio, 1 † & reſolutio actus eius eſt naturæ, cuius eſt cōceſſio & productio; & ꝙ eadem ſolennitas quæ requiritur in conficiendo actum, requirit ēt in diſſoluēdo, unūquodque. n. eo uinculo diſſoluit, quo ligat ut diximus. Te-
2 ſtamentū † itaq; in pſentia ſeptē teſtiū factū, ut hic inquit Deci. & Iaſ. in cō. infra alleg. nō reuocat cū duobus teſtibus, ſed requirunt ſeptē l. hæredes palā. §. ſiquid poſt. cū gl. in uer. mutare. ff. de teſta. & gl. in locū proponeretur. ff. de leg. ij. plene ponunt Mod. Peruſ. in rub. ff. de acqui. poſſ. Immo nec cū ſeptē, ſi teſtator diceret ſe reuocare dictū eius teſtamentū, aut nolle ualere. §. ex eo ſolo. inſti. quib. mod. teſt. infir. oportet. n. ꝙ dicat nolle ualere, aut reuocare, eo quia uult & intēdit inteſtatus decedere. l. milites. in §. ueteranus. ff. de mil. teſt. l. ſi iure. ff. de leg. iij. ubi Bar. rōnē pulchre aſsignat, & late tractat. Alex. in cōſi. ciiij. col. fi. lib. ij. & cōſi. xxx. col. fi. lib. iij. Barb. cōſ. xxxix. & lx. col. x. & ſeq. uol. ij. & xxxix. uol. iij. Corn. Ro. & alij ſcribē. in l. ſancimus. C. de teſta. Iaſ. in conſi. cxlij. lib. iiij. Et quemadmodū miſsio in poſſ. mixti imperij eſt l. ea quæ. ff. ad munic. l. iubere. ff. de iur. om. iud. eodē mō reuocatio miſsionis in poſſeſsionē mixti imperij erit §. ſi forte. ad fi. cū gl. iiij. ff. de dā. infec. ut in d. l. iubere. Pau. de caſtr. & Iaſ. & Dec. uolunt allegantes Bal. in l. iudex C. cōmu. epiſt. ꝑ illū tex. ubi miſsio in poſſ. & ipſius miſsionis re-

uocatio procedunt a pari. Abſolutio
ſimiliter & ꝯdēnatio in cadē ſpecie
iuriſdictionis ſunt, ſm Bal. & ibi ple
niuſque in ſeq. regula, nemo qui cō-
demnare. Dec. tradit.
Hinc Iaſ. in l. imperiū. col. vj. circa
diffinitionē meri imperij. poſt Bal.
4 & Gul. de cun. firmat, † ꝙ ſicut con-
demnare delinquentes eſt meri im-
perij: ita abſoluere a pœna delicti
meri erit imperij. Pariter ut delega-
tio iuriſdictionis eſt: ita reuocatio de
legati. gl. c. ſi delegatus. in uerb. re-
uocandū. de offi. deleg. in vj. ſm Se-
uer. Rimin. Aquen. & alios in d. l. im
5 perium. in primis chartis. Et † cum
quibus modis acquirimus, eiſdem in
ꝯtrariū actis amittimus, ut igit̄ nul-
la poſſeſſio acquiri niſi animo & cor
pore pōt: ita nulla amittit̄, niſi in qua
utrunque in ꝯtrariū actū eſt, ut dicit
not. tex. in d. l. fere. & in l. quēadmo-
dū. ff. de acq. poſſ. & in §. in amitten-
da. l. iii. eo. ti. Quod procedit ſi a cor
pore incipias, ſed ſi incipias ab aīo,
is ſolus ſufficit gl. in d. l. fere. Abba.
in d. c. i. Are. Soci. & alij, in d. l. quem
admodū. & in d. §. in amittenda ra-
tionē ibi adducunt. Hinc ēt eſt, ꝙ
ſicuti diſponitur in l. fi. C. de fideic.
per iur̄m hæredis probari poſſe, an
legatū factū fuerit; ubi a principio
negatur factum, ita per iur̄m ipſius
legatarij probari poterit, an reuoca-
tum fuerit, qn̄ a principio negauit
reuocationem legari. Bal. ibi, in ulti.
6 col. Iterū ex hoc inferens † ꝙ diſpo-
nente ſtatuto poſſe per duos teſtes
legatum probari, ſimiliter reuocatio
uel error eiuſdem legati probari po
terit, ut Hercul. Peruſin. latius pro-
ſequitur in rubr. de acqui. poſſeſſ. co
lum. iij. per hanc regulam, & aliam
de contrarijs, quorum eadem eſt di-
ſciplina, ut ſcripſi in l. ſecundum na-
turam ſupra eodem. Faciunt etiam
iſta ad quæſtionem, factum fuit per

inferiores ſtatutum, & confirma-
tum per ſuperiorem, utrum in caſ-
ſatione, & reuocatione neceſſarius
erit ipſius ſuperioris conſenſus?
Vide late Crotum in cap. primo. col.
iij. de conſtitu. in vj. Limitātur præ
dicta ut procedāt, ubi in confectione
actus de neceſſitate aliquid requirit̄,
vt pariter in reuocatione adhiberi de
7 beat: † ſecus ſi ex abundanti aliqua
ſolennitas adhibita fuerit. quia nō eſt
neceſſaria in reuocatione: propterea
in confectione teſtamēti adhibiti fue
rint decē teſtes, nō erunt tot neceſſa-
rii in reuocatione, ſed ſufficient ſe-
ptē, ut hic ꝑ Deci. & per Aret. in d. l.
hæredes palam in §. ſi quid poſt. ff de
teſta. & Moder. Alten. in tract. de for
ma loco præalleg. faciunt plura quæ
ſcribit Crotus, loco proxime allega.
8 Præſens † regula cū præalleg. nō ꝓ-
cedit in matrimonio, quod ſolo con-
ſenſu cōtrahitur, & tn̄ per cōtrarium
conſenſum nō diſſoluitur, ut hic per
Deci. prius per gl. in d. c. j. de reg. iur.
Eſt. n. maximū ſacramentū, & poſt-
quàm ꝯſūmatum eſt, illius diſſolutio in
poteſtate hominū nō eſt, ut per Ab-
ba. in d. c. i. idemque eſt in baptiſmo,
ordine, & omnibus aliis ſpiritualibus
in quibus character imprimitur, ut
hic per Deci. in fi. & Abb. poſt gloſſ.
9 loco præalleg. Itē † fallit in deli-
ctis, in quibus nō liberatur delinquēs
per contraria delicta, ſm gl. in d. l. fe-
re. Conſidera quō talis contrarietas
poſſit in delictis cadere, quia ſi una
pars delictū cōtinet, contraria nō cō
tinebit delictū, cum contrariorū con-
traria ſit natura, ut diximus ſupra.
10. Itē † nō procedit hæc regula in ac-
quiſitione & repudiatiōe bono. poſſ.
quorū primū exigit decretū uel præ
ſentiam iudicis l. fi. C. qui admit. ſm
not. l. unica. C. quando non pet. par.
Sed quicquid cōtra Iaſ. dicat ibi Dec.
ad fi. rub. prædicta nō refragant̄ huic

regulæ, quæ loquitur de diſſolutione rei iam ligatæ; ſed ubi bon. poſ. non fuit cũ decreto, uel præſentia iudicis acquiſita, uana eſt dubitatio ex hac regula ſumpta, cur ſine præſentia ipſius iudicis repudiari poſſit. Et ſi uis ſcire ratione͂ diuerſitatis inter prædicta, ui de Curt. in d. l. unica. col. ij. Poſtremo not. eſt ſm glo. hic & in d. l. fere.
11 has † regulas procedere, ſm communiter accide͂tia: & quia modus iſte diſſoluendi magis naturalis eſt, quando eo modo, quo inducitur, tollitur: tamen & diſſolui etiã alijs modis poteſt; ut per eaſde͂ glo. ideo iuriſcõſul. in d. l. fere utitur te͂peramento illo fere. Facit e͂t pro declaratione regulæ qđ ſcribit Soci. in l. ſingularia. in ij. col. ff. ſi cer. pet. & q̃ ſcripſi in repeti. l. ij. n. 15. C. de pact. inter empt. & ve͂.

SVMMARIVM.

1 *Quod quis ce͂ſetur in culpa, ſi ſe immiſceat rei ad ſe non pertinenti.*
2 *Confeſſor ignorans, male facit confiteri.*
3 *Culpabilis non excuſatur dicendo ſe iocoſe feciſſe. Niſi ad ſit conſuetudo.*

L. XXXVI. Pomponius.

CVLPA eſt, immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti.

EST clara. & ponitur pariter in c. nõ eſt ſine culpa. de reg. iur. lib. vj. ubi gloſſator melius quàm hic declarauit, inferendo ad nonnulla quæ hic trãſcripſit Dec. ſolue͂s ꝯria. ibi per gl. formata, põderãdo naturã uerbi, per-
1 tinere; ut gl. præalleg. Cenſetur † quis itaque in culpa, ſi ſe immiſceat rei ad ſe nõ pertine͂ti, ſiue ad eũ non pertineat ratione modi; ut in c. ad audientiam. de homi. ſiue ratione facti. ut in c. cõtinebatur. eo. ti. ut per Io. Mon. Ioã. And. & Phil. Fran. in d. c. nõ eſt.
2 Ideo † male͂ facit confeſſor ignorans audie͂do confeſſione͂ proximi. cap. j. & ſeque͂. xxxviij. diſtin. & Ozias rex, quia in te͂plo ince͂ſum offerre uoluit, lepra percuſſus fuit. 2. Paralip. 26. & ideo cecus nõ iudicat de colore. Nec
3 † excuſaretur talis culpabilis uolens dicere ſe iocoſe feciſſe. c. j. de p̃ſump. tradit Pariſ. in cõſ. xxj. col. fi. lib. iiij. Conſuetudine tñ excluditur talis culpa. l. pignus. C. de pign. act. l. quid ſit fugitiuus. in §. apud labeonem. ff. de ædil. edi. l. ij. ff. ad maced. Ludo. Gozadin. in conſi. lxiij. col. iij. Ea uero tantum, quæ immediate a culpa noſtra deſcendunt, imputari nobis poſſunt. Abb. in c. quia diuerſitatem. de conceſ. præben. Ludo. Gozadin. in conſi. xxvij. col. iiij. Et iſtam regulam inducit ad duas quæſtiones. Io. And. in d. c. non eſt. in mercur. de clerico corã ſeculari iudice ĩ cauſa ſanguinis patrocinante, ut ſecuta morte irregularitatem incurrat. Et teſtis, qui nõ iuratus teſtimonium tulit, ut pœna falſi teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula an procedat quando quis non poteſt condemnare ex defectu iuriſdictionis.*
2 *Negatiua præpoſita verbo, poteſt, neceſſitatem præciſam inducit.*
3 *In materia correctoria ablata poteſtate condemnandi, non adimitur poteſtas abſoluendi.*
4 *Hæc regula limitatur. & nu. 5. 6.*

L. XXXVII. Vulpianus.

Nemo, qui condemnare nõ poteſt, abſoluere poteſt.

Condemnatio igitur & abſolutio a pari procedunt: & qui non põt condemnare, non põt etiã abſoluere. Ad

idem tex.in l.ſolet.ff.de offi. procõ.
& leg.& in l.iij.ubi late Iaſo.ff. de re
iud.& in c.non põt, ubi Fely. tradit,
et de re iud. Aret. Soci.& alij in rub.
ff.de acquir.poſ.& Soci.in conſi.cxx.
col.iij.lib.j.facit regula iij.§.eo.cum
his quæ ibi diximus de natura oppo
ſitorũ,& correlatiuorũ. Hæc regu
1 la de plano procedit † qñ eſt defe-
ctus iuriſdictionis; quia cum abſolu-
tio & condemnatio ſint in eadẽ ſpe-
cie iuriſdictionis, mirum nõ eſt ſi pri
mum non potens, non poſſit ẽt ſm.
ut hic per Deci.poſt gl.tenentem, ꝙ
hoc modo in genere intelligendo
præſens regula nunquam fallit. Iſtũ
intellectũ ad hanc legem poſuere ẽt
Old.& Albe.de Roſa.in d.l.iij. ut ibi
in ult.col. Iaſ.refert dicens aduerten-
dum,quia in hac regula iuriſcõſultus
ait,nemo qui condemnare non põt,
abſoluere põt.& ſic,qui nõ habet po
teſtatẽ,& iuriſdictionẽ;ſm Old.& Al
ber.cũ iuriſdictio ſit poteſtas de pu-
blico introducta, ut per eos. Confir-
2 mo,quia † negatiua præpoſita uerbo
põt, neceſſitatẽ præciſam inducit, &
remouet omnẽ potentiam ab actu.c.
i.cũ ibi not.ꝑ Alb.in ult. not.de cau.
poſ.& proprie, tradit Iaſ. in l.gallus.
in prin.in gl.poſſe.ff. de lib. & poſth.
Sed intelligentia iſta mihi nõ pla-
cet.quia de indubitabili eſſet.ſi.n.in-
telligeremus in non habẽte poteſtatẽ
& iuriſdictionẽ, ꝙ talis condemnare
nõ poſſet nec abſoluere, cui hoc du-
bium eſſet:certe nulli? Caſum igitur
ponerẽ in iudice ad certũ genus cau-
ſarũ deputato ea lege a principio, ne
in talibus cauſis cõdemnare poſsit, ꝓ
certo in illis nec abſoluere poterit, ꝑ
hanc regulã.eius eſt.n.abſoluere,cu-
ius condemnare.c.uerbũ dei.de pœ-
nit.diſt.j. Limitat̃ regula ꝑdicta nõ
poſſe abſoluere, qui cõdemnare non
3 põt,pluribus modis.Et primo † qñ ius
utrãq; poteſtatẽ uni dat, inde ius no-
uũ correctoriũ eidẽ condemnãdi ꝑo
teſtatẽ aufert abſq; certa ſolẽnitate;
remanet.n. poteſtas abſoluẽdi incor-
recta.gl.eſt ſing.in cle.j.in uerbo eos
ꝗ hæret.approbatã ibi ꝑ Car.& Imo.
Hanc lim. ſequit̃ Gemi.in c.inferior.
col.fi.xxj.diſt.Fely.tñ in d.c.nõ põt.
col.j.poſt Anch.Are.& Soci.ibi rela-
tos.Cõtrariũ tenet.Iaſ. late diſputat
articulũ in d.l.iij.tãdẽ ſequit̃ opi. il-
lius gl.in caſu ſuo;qa ſic intelligẽdo
reducimur ad ius primeuũ quãtũ ad
abſolutionẽ: de facili.n.q̃libet res ad
ſui primã naturã reuertit̃, quia ĩ iſtis
correlatiuis ẽ diuerſa rõ,fauorabilio-
res.n. ſumus reis q̃ actoribus. ſicque
proniores ad abſoluẽdũ q̃ ad cõdẽnã
dũ.hãc opi.ſequit̃ hic Deci.Car.uero
Alex.in d c.inferior.col.fi.dicit gl.il-
lã ſaluari ĩ caſu ſuo, ſpecialeq; eſſe in
inquiſitione hæreſis,ut licet ĩquiſitor
ſine epiſcopo cõdẽnare nõ poſſit,ab-
ſoluere tñ ualeat,fauore abſolutionis
in tã ꝑiculoſa mã,ut eſt cõdemnatio
de hæreſi grauiſſimas pœnas ſecũ tra
hẽte.hocq; ſentit ibi tex.qui uenit tẽ
perãdo ſeuitiã inquiſitorũ principali
ter,licet dicat ẽt de ordinariis& eorũ
ſeuitiã moderet̃ ſicq; cle. illa cũ glo.
ſm car.ponit ſpecialẽ caſum, ꝑ quẽ
nõ recedit a regula. Ex quibus paret
gl.ꝑalleg.in caſu ſuo cõiter approba-
tã eſſe, & pariter limit.nõ ꝑdicto re-
ctẽq; intelligẽdo. Fallit ſcdo regula
4 † in habẽte poteſtatem abſoluẽdi ex
priuilegio, quia talis ligare nequit.
uñ legatus qui nõ ſubditos abſoluit.
c.pe.de offic leg. eoſdẽ nõ excõicat.
c.ij.de ſent.excõ.in vj.Et prior hiero
ſolimitani ordinis ex priuilegio ge-
neralẽ abſoluere põt,non tñ excõica-
re;ut ꝑ Fely.in d.c.nõ poteſt. & Car.
Alex.in d.c.inferior. col. fi. Tertio
5 limita † ubi ſublata eſſet abſoluẽdi po
teſtas, quia remaneret poteſtas cõdẽ
nãdi iã cõceſſa: ut hic ꝑ Deci.ad fin.
ſaluantẽ iſto caſu opi.Petri de Anch.

Are. & Soci. Quæ conſideratio non ſubſiſtit. non. n. ipſi in his terminis lo quuntur: in ſe tñ bona eſt. Quarto
6 limitatur in † iudice laico, qui ſolus pôt clericũ abſoluere a delicto ſecula ri, & tñ ſolus ſine epiſcopo condẽna re non pôt, immo debet ad epiſcopũ remittere. §. illud palàm cum glo. in auct. ut cler. apud propr. epiſcopos. & in auct. clericus. C. de epiſc. & cler. ſe quitur Iaſo. in d. l iij. col. j. Sed miror quia iura illa hodie correcta ſunt tã per iura cano. quàm per iura ciuilia; cum laicus clericũ non iudicet. auct. ſtatuimus. C. de epiſc. & cler. c. ij. & iij. cum ſimil. de foro cõpet. & in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. cũ ibi not. de cõſti. & conſuluit Deci. in conſi. dcc.

SVMMARIVM.

1 *Nemo iure naturæ cum alterius detrimẽ to locupletior fieri debet.*
2 *L. ſi negotia. ff. de nego. geſt. quando procedat.*

L. XXXVIII. Põponius.

SICVTI pena, ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere, ſi quid ex ea re ad eũ perueniſſet.

SVMITVR hæc regula. ex ll. p gl. alleg. clare eſt, & in naturali rõne fun data, ne ex eodẽ facto lucrũ habeat, q damnũ non ſentit, nec ſentire pôt l. ſm naturã. ſ. eo. ubi plura in propoſi to ſeruiẽtia ſcripſimus. materiã autẽ iſtius regulæ plenius tractãt glo. Bal. & alii ſcribẽtes in l. unica. C. ne ex de lic. defunc. Deci. in l. pupillũ in §. in hæredes. ſ. eod. Et quædam ſimilia in quibus locupletior factus obligatur, quãuis alias nõ teneatur, cõgerit hic Deci. & ſunt fundata in iure naturæ,
1 † neminé cũ alterius detrimẽto locu pletiorẽ fieri debere, uolẽte. ff. de cõ dit. indeb. l. nã hoc natura. & ſ. eo. ti. l. iure naturæ. & c. locupletari: de reg. iur. in vj. in quibus locis glo. & doct. plenius tractãt, Facit ẽt tex. not. in l. j. ad fi. ff. de poſ. & latius uidebimus in d. l. iure naturæ. ubi Deci. repetit in effectu quæ hic dixit. At in l. ſi nego-
2 tia. ff. de neg. geſt. ubi ex † actu, quo damnũ ſentire nõ cogit, lucrari quis pôt: cõtingit illud ſm Deci. pp cul pã eius, qui inſolita aggreſſus eſt ne gotia, qđ tẽperabis, ſm quod ad finẽ ſubiũgit ibi iuriſcõſultus, & ad illius legis dclarõnẽ, ultra q̃ ibi ſcribit Pau. de Caſt. vide Curt. Iun. in conſi. xix.

SVMMARIVM.

1 *Metus quid ſit.*
2 *Metus debet in conſtantem cadere: & quomodo intelligitur.*
3 *Timor grauaminis idem operatur, per grauamen ipſum.*
4 *Comminatio principis an iuſtũ metum cauſet.*
5 *Metus quomodo probetur. Et an proteſta tio ſit neceſſaria. nu. 6.*
7 *Proteſtatio, ſi clãdeſtine facta ſit, prodeſt.*
8 *Proteſtatio. effectum appellationis ſecum trahit.*
9 *Proteſtatio neceſſaria non eſt ſed utilis, et nu. 10.*
11 *Proteſtatio in notorijs non requiritur. Et quid ſi impedimentum peruenit facto iu dicis nu. 12. 13.*
14 *Metus quomodo & qualiter purgetur.*
15 *Pro facto quando habeatur, quòd factũ non fuit per metum.*

L. XXXIX. Pomponius.

IN omnibus cauſis pro facto accipitur id, in quo quis alium perhorreſcit, quominus fiat.

SVMITVR

Svmitvr & ex ll.p gl.alleg.quæ
plures concordantes citat. & eſt cla-
ra. Deci.hic per quatuor quæſtiones
examinat materiā metus, quæ licet
trita amplaq; ſit, vtilis tñ eſt in actu
practico.quam quidē materiam ultra
ea quæ doc.ſcribunt in titu. ff. quod
met.cau.& C. de his qui per metum
non appel. & in l. interpoſitas. C. de
tranſac. & in c.fi.de appel.examinant
Spec.in tit.quod metus cau. Areti. &
Iaſ in § quadrupli.inſtit.de actio.ple
ne Vitalis de Camb.in trac. clauſu.in
clauſula non ui,non metu. fol.lvj.cū
ſeq.docētes ēt practicam & miror ꝙ
de illis.Deci.hic. nullam fecerit men
1 tionem. Eſt āt † metus(ut a diffini-
tione proficiſcatur diſputatio)inſtan
tis periculi uel futuri cauſa, mentis
trepidatio l.j.ff.quod met. cau. alias
diffinitiones ponit Bal.in c. j. col.iij.
qui feu.da poſ.ut āt ibi eſt text.quod
metus cauſa geſtum erit prætor ratū
non habet,quæ verba,ſm Bal.in rub.
de contro.inueſt.ad fi. in ore præto-
ris per ſpiritū ſanctum poſita fuere.
Circa primum articulum tactum
a Deci. qualis metus requiratur uera
2 eſt & cōis doct.concluſio. † ꝙ iuſtus
& probabilis eſſe debet,in conſtantē
uirum cadens, iuribus per eū allega-
tis, conſiderando metū ſm qualitatē
& conditionem metum paſſe,ſiue ma
ſculus,ſit ſiue fœmina: ut poſt Inno.
hic tradit Dec.& in c.fi. col.fi.de ap-
pel.& in c.cām matrimonij col. j. de
3 offi.deleg. † idēq; operat̄ timor gra-
uaminis, quod grauamē ipſum c.j. in
uerbo timentes.de dilat.Corſ in ſuis
in ſing. in uerbo metus. & ſimiliter
idē operatur metus peſtis, uel belli.
quod peſtis,uel bellum ipſum l.ij.cū
not. C.de tranſ.maxime in exactione
uectigaliū, ut pulchre per Ciceronē
in principio orationū ſuarū. In quo
āt differunt metus a vi. hr̄ in ſumma
Ang.in uerbo metus & per Iaſo.in l.
pacta nouiſſima col.pe.C.de pact.De
ueritate illationū Decij.uide eundē
in conſ.xcij.&ccxix.& Vitalē loco p̄-
al.vbi latius, quā hic faciat Deci.tra-
ctat de timore excōicationis,an & qñ
4 iuſtū metū cauſet. Et an † cōminatio
indignationis principis inducat iuſtū
metū ponit Fulg.in conſ.cxcj. Cir
5 ca ſm articulū † qualiter metus dedu-
catur, articuletur, & probetur latius
tradunt Ang.& Iaſ.præal. & ſcriben-
tes in d.l.inter poſitas.Deciuſq; in d.
c.cām matrimonij.& in c.fi.de appel.
& in conſ.ccxix.concludentes cōiter
ꝙ ſola pñtia patris,mariti, ſimiliū ut
perſonarū iuſtū metū nō cauſat ſuffi
cientē ad reſcindēdū actū, ſeu matri-
moniū carnale, uel ſpirituale, niſi de
minis p̄cedētibus probet̄. Et no.cau-
telā tradūt,quę in actu practico ſæpe
ſeruat̄, ut iudicis & conſanguineorū
adhibeat̄ pñtia q̄ ceſſare facit oēm ſu
ſpicionē fraudis, & metus. Tertius
articulus eſt de ꝓteſtatione, an † ſit
6 neceſſaria? Dec.cōcludit ꝙ nō,metus
tñ ꝓbationē ex tali ꝓteſtatione coa
diuuari dicēs.de quo p eundē in d.c.
fi.col.pe.& ī cōſ.ccxix.col.ij. Bart.&
ſcribentes in l.de pupillo in §. ſi quis
ipſi p̄tori ff.de nou.oper.nūc Ripā in
c.cū M.Ferrariē.nu.92.& ſeq.de cō-
ſtit.ubi cōcludit metū aliter probari
debere, q̄ p proteſtationē,niſi in de-
pēdētibus a uoluntate ſolius ꝓteſtā-
tis,uel qñ ſit in pñtia partis nō cōtra
dicētis,& ꝙ ſi probet̄ metus ſine ꝓ-
teſtatione irritabit̄ actus l.j.& toto ti
tu.ff.ꝙ metus cā & c.ad audiētiā.ēt ꝙ
7 met.cau. Et † talis proteſtatio,quāuis
clādeſtine facta, prodeſt ꝯ inferētem
metū,uel cāni p̄ſtātē. nō in p̄iudiciū
tertij.c.j.cum not ꝙ metus cā. Deci.
hic.& Vitalis loco p̄al.de quo articu-
lo.uide Alex.in §.duo fratres.col.xx-
viij.ver. ſed iuxta & cōſi.clxxvij.col.
pe.lib.ij.omnes ſcribentes in l.qui in
aliena.in §.celſus ff.de acquir.hæred.

Soci.cõſi.cclxiij.art.iij.lib.ij. Dec.in d.c.cauſam matrimonij.& conſ.lxiij. col.ij.& conſi.ccxix.col.ij.Rip.in repe.d.c.cũ M.col.lij.cũ ſeq.Cur.Iun. in conſ.cxxvj.& dicit not. Bal.in l.ij. C.de his qui per met.iud. non appel.
8 ꝙ†ſi facta proteſtatione de appel.nõ interpoſita pp metũ iudicis ceſſet timor infra decem dies,iterum appellare non erit neceſſarium: quia proteſtatio effectum appellationis ſecũ traxit,ideo eam geminare non oportet. caute tñ facit appellando, quia ſic faciendo non tenetur metum probare, ſecus ſi proteſtatus fuerit,nam in ꝓceſſu cauſæ metus probãdus erit, aut ex euidentibus demonſtrationibus, uel ex perſpicuis ſignis, ut in l.dolũ. C.de dolo.ſequitur Peruſi. in d.c.fi. col.v.& Fely.in c.ex trãſmiſſa.col.ij. de præſcrip. In alia uero materia,
9 an†proteſtatio ſit neceſſaria, ubi aliquis impeditus eſt actum in termino facere?vř ꝙ ſic,ꝑ tex.in d.c.fi.in uer. conteſtatione facta.& in l.fi.C.de his qui per met.iud.non appel.cum ſimilibus,quæ proteſtationẽ requirere videntur.Quicquid gl.hic dixerit Dec. cõcludit proteſtationẽ utilẽ eſſe, ſed non neceſſariã.idẽ aſſerit tenere iu d. c.fi.ubi tñ neceſſariam dicit, qñ facto iudicis qui impeditus eſſet. Balb. in tract.præſcript.fol.lxvj.in uerſ. terti⁹ caſus.poſt Inno.cõcludit, ꝙ non ſufficit probare impedimentũ, niſi probetur ꝙ ipſum impedimentũ fuit cã non agendi,in quo utilis eſt proteſtatio,non ergo neceſſaria. De hoc not. art. uide Abb.& Felyn.in præal.c.ex tranſmiſſa.ſcribentes in l.fi.§. illud ꝑ illũ tex.C.de tẽpor.appel.Barba.in c. plerunq;.col.vj. de reſcri.Iaſ.in l.ꝓperandum in §.ſinantem utraq; C.de iud.Peruſi.in d.c.fin.& in c.ex ratione col.iiij.de appel. Afflictũ in deciſ. regni,50.Deci.cõſ.ccclvj. Pariſ.in d. c.ex tranſmiſſa col.iij. & ſeq.Moder. repet.in §.morte col.lxv. cum ſeq.& late Ripam in tract.de peſte. fol.xxviij.in ſexto dubio. Reſolutio præal.
10 ſcribentium cõis eſt,†ꝙ proteſtatio non ſit neceſſaria, ſed utilis:per l.ij.ff. ſi quis caut.& §.dies l.j. ff. qñ appel. ſit l.j.§.ſi reus ff.de eo per quem fact. erit.& l.arbiter ſi calendis ff.de arbit. requiritur enim ſolum ad oſtendendum ꝙ animus impediti erat actum perficere ſi potuiſſet.Vnde ſi alio mõ quam per proteſtationẽ conſtare poſſit de tali animo ſatis eſt: quia non refert quid ex æquipollentibus fiat c. ĩ his de uerbo.ſig.l.ſi mř C.de. inſti. & ſubſti.ſub condi.fact.dũmodo igitur de impedimento & diligentia aliter cõſtare poſſit, ſatis eſt. Sed quan-
11 do † impedimentum notorium fuit & nihil profuiſſet diligentia,ut qñ sẽper viguit bellum,aut notoria peſtilentia & ius non reddebatur.nec agitur de conſtituendo aduerſarium in mora,ſed de ſe excuſando a negligẽtia petendi,nõ eſt opus diligentia neque proteſtatione: quia non tenetur quis facere,quod factum non releuat l.fi.ff.quis ordo in bono.poſ.ſer. Maior contrarietas, quæ ſit inter docto.
12 in materia iſta,eſt qñ†impedimentũ ꝓuenit facto iudicis, quia plures ſũt tenentes requiri hoc caſu proteſtationẽ:ut per Fely.& Pariſ.preal.Cõis tñ doc.opinio vř eſſe in oppo. per iura præal.vt per Dec.hic. & in cõſi.ccclvj.& Ripam loco præal.ubi communem conclu.ꝙ impeditus facere actũ in termino excuſetur quamuis de impedimento non fuerit proteſtatus, ita ꝙ proteſtatio non ſit neceſſaria:
13 fallentiã ponit†qñ impeditus actum facere uellet alio in loco,& corã alijs perſonis, quam corãm illis corã quibus tenebatur,proteſtari,tunc debet ꝙ ibi & corã illis perſonis actũ facit, quia impeditur corã perſonis & in loco a iure deputato actũ ipſum expe-

dire; ita procedit text.d.c.fi.& d.l.fi.
Ratio fallentiæ eſt,quia cum actus ta
lis fieri poſſit & pro libito uoluntatis
& ex neceſſitate impedimenti. Item
ex diuerſis cauſis,& ad diuerſos fines
requiritur proteſtatio animi declara-
torio : ut ſciatur ꝙ ex neceſſitate &
ad effectum certum actus ipſe expedi
tur : ut in d.l. fi.dicitur. Et prædictæ
opinioni adhæreo. nihilominus ante
factum laudarem ad euitandum opi.
doc.fieri ſolēnem proteſtationem de
impedimento, quodque per eum nō
ſtetit nec ſtat. Et fieri debet tpe con-
gruo ac publice & impedimenti cām
continere,ut poſt Peruſi.tradit Fely.
in d.c.ex transmiſſa col.iij. in fi.& ut
dicit Abb.in d. c. plerunq;. diligen-
tia probabitur per proteſtationē. Et
ſic licet non ſit de forma eſſentiali,
erit tamen de forma probatoria, ut
vult ēt Pau.de Ca.in conſi. xxj.in cā
col.pe.in antiquis. Circa quartum
14 articulum, † quomodo, & qualiter
metus purgetur: conſiderandum eſt
ut inquit Dec. ꝙ metus purgatur ex
libera voluntate quæ poſtea expreſſe
uel tacite ex aliquo actu deprehendi-
tur,& ideo metus, qui in promitten-
do interuenit,tollitur & purgatur ex
ſolutione ſponte facta l.ij. C.qđ me-
tus cau. præſertim ſi ex interuallo fa
cta fuit,& ceſſante cauſa metus,ut ibi
per Bal.Alex.& Dec.hic plura alleg.
ad notabilemq; quæſtionem inferen
tem. & per Alex.in conſ.xciij.col.ij.
lib.v.Barb.in conſi.liiij.fol.ult.lib.j.
ubi de purgatione metus per ratifica
tionem vel renunciationem factam,
ceſſante cauſa metus,tradunt. Et de
hac materia uide Iaſonem in conſi.
lxxij.lib.j.& clxv.& ccxxvij.col pen.
uol.ij.Dec.in conſi.ccxix. & ccccxc-
viij. Poſtremo ad hanc regulam, ꝙ
15 † pro facto habetur illud, ꝙ non fuit
factum propter metum uel impedi-
mentum.gl.aſſignat duas limitatio-
nes.de quibus vide Soci.in l.iure ci-
uili ff.de conditio.& demon.& Cor.
in l.fi.C.de condi.inſer. Et ad mate-
riam huius legis videnda ēt ſunt quę
traduntur per gl.& doc.in l. nihil cō
ſenſui. ĵ.eo.ti.& Alcia.in tract. præ
ſump.in vij.præſump.tertiæ regulæ.
vbi tractat de probatione metus.

S V M M A R I V M.

1 *Voluntas nulla quomodo intelligitur.*
2 *Prodigus quis dicatur.*
3 *Luxurioſe uiuens an dicatur prodigus.*
4 *Prodigo non petenti curator datur, & ſubſtituitur exemplariter, ut in furioſo.*
5 *Beneficia pupillo conceſſa, extenduntur ad prodigum.*
Glo.l.ij.C.de cura.furio.ornatur.
6 *Prodigus & furioſus teſtari prohibētur etiam pro anima, limita ut hic.*
7 *Prodigo & furioſo curator datiuus non poteſt conſtitui, quando adeſt legitimus & habilis.*
8 *Curator prodigo conſtitutus cenſetur a lege, ſed non ipſo iure.*
9 *Prodigo ad ſanos mores redeunte ceſſat cura, ſed non ipſo iure.*
10 *Alienationes factæ per eum, cui interdictum fuit minus legitime, non tenent & quid ſi interuenerit iuramentum numer. 19.*
11 *Prodigus quando æquiparetur pupillo, vel adulto curatori habenti nu. 12.*
13 *Prodigus in delictis non excuſatur. ſecus in furioſo.*
14 *Maius uitium eſt prodigi quam furioſi.*
15 *Prodigus matrimonium contrahere poteſt, & obligatur in dote ſi factus eſt locupletior nu. 16.*
17 *Prodigus in datione curatoris citari debet, ſecus in furioſo nu. 18.*

L. X L. Pomponius.

Furioſi, uel eius, cui bonis interdicitur, nulla uolūtas eſt.

SVMITVR ex l. fulcinius in §.
idemque.ff.ex quibus cau.in poſ. ea-
tur.& ex l.is cui bonis.ff.de uerb.ob-
1 lig.Et intelligetuolũtatẽ nullã eſſet,
id eſt ꝓ nulla ĩ iure haberi.ideo dicit
iuriſconſultus in d. l. fulcinius in §.
adeo. in furioſo occultationem non
dari.non enim ſe occultat, qui ſuus
non eſt.Deci.hic in materia quædam
gerit,materia diffuſa.eſt utilis & quo
tidiana,& ordinarie per doct. exami-
nata in d.l.is cui bonis.ff.de uerb.obl.
ibi propterea uidendum eſt.Quantũ
ad furioſus recurrendũ eſt ad ea quæ
diximus ĩ l.in negotijs.ſupraeo.Hic
de prodigo,& qũo,ac qualiter æqui-
paretur furioſo pauca uidebimus.

2 Prodigus†dr̃, qui ſupra uires pro-
priæ ſubſtantiæ expendit, in ſumpti-
bus nullam conſiderationem habẽs.
Vel aliter,dic ꝓdigum eum eſſe, qui
neque tempus,neque finem,aut mo-
dum expẽſarum habet: ſed bona ſua
diſſipando & lacerando profundit,ut
dicit tex.in l.j.in .§j.ff.de cur.fur.ſe-
quitur Deci.hic & Iaſo. in d.l.is cui.
col.j.citat Ange.in auct.ut deter. ſit
num.cler.vbi per illum tex.in §.cum
uero.docet practicam articulandi, &
probandi, quem prodigum. Aquen.
tamen ad fi. commenti prædictæ l.is
cui bonis,dicit relinqui arbitrio iudi-
cis,quis dicatur prodigus, tale tñ ar-
bitrium debet eſſe a iure regulatum,
prout arbitriũ boni,uiri faciunt quæ
de ꝓbatione prodigi ſcribit hic De-
ci.& in conſ.cclxxiiij. vbi repetit oĩa
hic dicta,uide ẽt Pau.Ca.in conſi.cc-
lxxiij. alias cclxxv.incip.a ſecũdo co
lu.ij.in antiquis.de prodigalitate,in-
quit, ſtari declarationi iudicis: non
ſic de ætate.idẽ uoluit Aquẽ.in d.l.is
3 cui bonis col.iij. An ãt† luxurioſe ui
uẽs prodigus dicatur? Reſpõde ꝙ ſic
reſpectu honoris,& famę nõ ãt reſpe
ctu bonorũ,& ideo niſi luxurioſe ui-
ueret,ẽt quo ad diſſipationẽ patrimo
nij eidem curator non daretur,ut per
Aquẽ.loco præal.facit illud ſatyrici.
Prodiga non ſentit pereuntem fœmi
na cenſum. Prodigus igitur a lege
æquiparatur furioſo: ut hic & in d.l.
is cui.cum alijs ibi per Iaſ.adductis.
Et fundata eſt talis ſimilitudo in iure
ac ratiõe naturali,quia & ſi ex ſermo
nibus prodigi mentis compotes vi-
deãtur quantum,tñ ad bona furioſo-
rum faciunt exitũ, ut dicitur in l.his
qui ad fi.ff.de tut.& cur.not. Alex.in
d.l.is cui. col. fi. ideo mirum non eſt
4 ſi æquiparantur: pp ꝙ†prodigo non
petenti curator dari põt, & ſubſtitui
exemplariter: quẽadmodum filio fu
rioſo.Deci.hic & prius per Iaſ.in d.l.
is cui in vj.not.ponentẽ poſt Alex.ꝙ
5 †oĩa beneficia conceſſa pupillo,extẽ
duntur ad prodigũ per gl.not.in l.ij.
in uerbo, agnatum C. de cura.furio.
de quo uide Ro.conſi.clxxix. col.iij.
Alex.in l.marcellus.in princ.ij col.ff.
ad trebel.in l.cẽtur.col.ij.ff. de uulg.
in l.impuberibus ff.de acquir.hæred.
Fely.in c.cum non liceat. colu.iij.de
præſcrip.& in c.cãm. colu.iij.& in c.
paſtoralis.col.ij.de iud.Fran. de Cur
te in repe.l.admonendi. col.vij.ff.de
iureiur.Mode.in l. humanitatis.C.de
impub.& alijs ſubſti.Balb. Taurinẽ.
in tract.præſcrip.fol.lxv. in xxiiij.ca-
ſu.ubi ponit de prę ſcriptione,quę cõ
tra prodigũ non currit, ſed dormit:
prout ẽt facit reſpectu furioſi. Rur-
6 ſus†quẽadmodũ furioſus teſtari non
põt: ita nec prodigus l.is cui.ff.de te
ſta.& inſtitu.quibus nõ eſt permiſſũ
fac.teſt.§.itẽ furioſus.ẽt ad pias cãs &
pro anima, quia inhabilis eſt inhabili
tate ſurgente ex naturali ratione, ut
furioſus,ita cõſuluit Alex.not.in cõ
ſi.clxxxij.lib.v.& voluit ẽt Phil.Frã.
quicquid alij ſentiãt, ĩ rub.de teſt.li.
vj.in iiij.col.Vbi poſt Bal. & Imol.
limitat, niſi ſtatutum aliter diſpone-
ret.Itẽ lim.in ingrediẽte monaſteriũ

quia, ex quo ingreſſus permittit̃, uſ̃ permiſſa diſpoſitio teſtamentaria, ut acceſſoria ad ingreſſum. arg. c. acceſſorium. de reg. iur. in vj. ita Lap. alle. xxvj. in ij. dubio.

Et ex pdictis pariter limitari poſſunt ea, quæ poſt alios ſcribit Iaſ. in l. j. in j. lec. col. fi. C. de ſacroſ. eccl. ꝙ diſpões teſtamẽtariȩ loquẽtes de teſtis, nõ cõprehendũt teſtamẽta ad pias cãs cõdita, ut nõ ꝓcedãt qñ loquerent̃ de inhabilitate a rõne naturali ſurgẽte. Et queadmodũ pr̃ furioſus bona filij nõ adminiſtrat, eodem mõ ſi pater ꝓdigus ſit, & diſpẽſet bona filij, remouet̃ ab adminiſtratione, & filio per l. cõſulit̃. ut per Soc. in cõ ſi. xxxiiij. in quarto prin. art. uo. j. Itẽ

7 †queadmodũ mentecapto & furioſo a lege ꝓuiſum eſt de agnato, ut tutelã ſuſcipiat cũ iuro, inuẽtario, & alijs ſolẽnitatibus, de quibus in l. tã demẽtis, & in l. de curatiõibus. C. de epiſc. aud. & in l. fi. C. de cur. fur. & iudex ad datiuũ deuenire nõ põt, poſt quã lex de legitimo ꝓuidit, niſi prius cõſtito de curatoris defectu, uel inſufficiẽtia. Anch. in cõſi. cccxiiij. inci. videret̃. Ita eſt ẽt in cura ꝓdigi quȩ legitima eſt, quia ex l. xij. tab. ꝓdigi. in cura agnatorũ ſunt. §. furioſi. inſt. de curat. utpote quibus eorũ hæreditas defertur, ut inſti. de legi. agna. tut. in priu. Et curatori datiuo nunquã locus eſt, niſi legitimis deficiẽtibus, aut inhabilibus conſtitutis, ut p gl. & Ang. in d. §. furioſi. ſufficit tñ ꝙ legitimus præſens ſit dationi talis curatoris & expreſſe uel tacite conſentiat, ut per Pau. de ca. in cõſ. cclxxiij. alias cclxxv. incip. a ſecundo. col.

8 ij. in antiquis. Et talis curator† cõſtitutus prodigo cenſet̃ a lege, nõ ipſo iure, ſed facta interdictione. interueniẽteq; plena cãæ cognitione, ac decreta adminiſtratione bonorũ curatori prodigi, quicquid Imo. ſenſerit, ut per Are. in d. l. is cui lege. circa fi. & per Aquẽ. in d. l. is cui bonis. colũ. iij. ẽt ꝙ eſſet notorie prodigus, ut p Ale. Iaſ. & Aquen. in d. l. is cui bonis,

9 ſicuti ecõtrario† ad ſanos mores ꝓdigo redeũte dicta cura nõ ceſſat nec ꝓdigus adminiſtrationẽ recuperat, niſi ſuper hoc iudicialis & declaratoria ſñia pceſſerit, ut per Iaſ. in d. l. is cui bonis. col. v. ubi Aquen. iiij. licet aliqui aliter dicãt. & talis curator tenet̃ curã ſuſcipere, & rõnẽ adminiſtrationis reddere, ut per Dec. in cõſ.

10 cclxxiiij. Et ſi †bonis alicuius tam quã ꝓdigi interdictũ fuerit, & ꝓdigo curator dat⁹, ſed minus legitime ex cã aliqua, uel defectu, licet datio curatoris nõ ſubſiſtat, alienationes tñ factæ nõ tenẽt. Pau. de Ca. in cõſ. pal. & probat̃ in d. l. is cui bonis, ſm inductionẽ Are. ibi in j. & ij. co. Ali-

11 qñ† ꝓdigus æquiparat̃ pupillo quãtũ ad ſtipulandũ & ſibi acquirendũ. ut hic per Dec. & Alexã. in d. l. is cui bonis. col. j. ubi Iaſ. in ij. not. melius ſentiẽs ex illo text. not. prodigũ, cui interdictũ eſt bonis, quantũ ad ſtipulandũ & acquirendũ ſibi, æquiparari diſcreto uiro. Quantũ autẽ ad alienationẽ uel obligõnẽ ȩquiparari pupillo, & furioſo, & cõſequẽter claudicat cõtractus ueluti in perſona pupilli. l. Iulianus. §. ſi a pupillo. ff. de actio. empt. imputandũque eſſe con-

12 trahenti cũ ſimil perſonis. Sed† l. ſi curatorem habens. C. de in integ. reſtit. mino. æquiparat prodigũ, cui bonis interd. eſt, adulto curatorem habẽti. Quod intelligit̃ in actibus uiuentium, ſecus in actibus morientiũ, ſecundũ Bar. ibi. ſequit̃ ſimpliciter Iaſ. in d. l. is cui bonis. col. iij. auctoritas. n. talis curatoris adulto dari nõ reſpicit actus ultimæ uoluntatis, qui debent effectum ſentire poſt mortẽ adulti. l. aurelius §. grauis. ff. de lib. leg. unde quo ad actus illos perinde

eſt ac ſi adultus curatore careret quo caſu eius bona adminiſtrare poſſet. d.l. ſi curator. & poſt Bar. tradit Are. in l. is cui lege. col. j. ff. de teſta. Et procedunt prædicta in cõtractibus, 13 ſecus† in delictis, in quibus prodigus puniť, ut quilibet alius, cum uitiũ coniunctũ uitio non excuſet maleficiũ, ut hic per Dec. poſt Bal. Ange. & alios, & eſt cõis doct. ſnĩa, ut ꝑ Iaſ. in d.l. is cui. col. viij. ubi Aquen. iiij. quod, n. prodigus non obligetur contrahẽdo, introductũ fuit in eius fauorẽ ne ipſius bona d. ſſipenť, quo fauore delinquens dignus non eſt, ut poſt Bar. & Pau. de Caſtr. ſcribit ibi Iaſ. limitans, ut per eũ, & prius ꝑ Aret. ibi circa fi. cõmenti. Sed furioſus ſuus nõ eſt; ut ſupra dixi, & ſatis furore ipſo punitur, ideo ẽt in deli-14 ctis excuſatur. Eſt etiã† maius uitiũ prodigi, quã furioſi, quia prodigus facilius quã furioſus ad ſanos mores reduciť (ut. n. in epiſtola Alphõſi ad Philip. Mediolani Ducẽ ſcribiť, ſentẽtia eſt philoſophorũ, eum, qui ſemel inſaniuit, nunquã reduci ad ſanitatẽ, refert Iaſ. in d.l. is cui. colũ. v. Eſt ẽt inter ꝑdictos dñia, quia non ita deprehẽdi põt prodigalitas, ſicut furor, nec eſt ita enorme uitiũ, ut ꝑbať in l. is qui. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & uoluit Aquẽ. in d.l. is cui bo-15 nis. in j. colũ. Item† cum furioſus non poſſit contrahere matrimoniũ rõne deficiẽtis cõſenſus. l. a patre furioſo. ubi Iaſ. in j. colũ. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. an idem erit in prodigo. qui furioſo æquiparať doc. nõ declarant? Prima facie uidebať, ꝙ ſic, quia matrimonium eſt ſpecies. ſeruitutis. l. ij. ff. de libe. homi. exhi. ad iſtud propoſitum adducta ꝑ Alexan. in conſil. lxxj. libr. ij. & obligat perſonam quæ cunctis rebus pretioſior eſt, & inæſtimabilis. l. liber hõ ff. ad l. Aquil. ergo prodigus tam arctam & arduam obligationem contrahere non poterit. Oppoſitum uerius arbitror, quia ut in ſuperioribus dictum fuit, & in alio propoſito ſcribit Aquen. in d.l. is cui bonis. colũ. quarta. prodigus conſenſu non caret quo nuptiæ contrahunť. l. nuptias. ſupra eodem. Nec diciť mõ aliquo capite diminutus. Bal. in l. certũ. colũ. pen. C. unde legit. nec actus iſte tendit ad diminutionẽ ſui patrimonij, immo ad utilitatem publicã. l. j. ff. ſoluto matrimo. & hoc præſertim procederet ubi matrimonium eſſet ſibi conueniens, per ea, quæ in alio propoſito tamen, refert Iaſo. in d.l. is 16 cui. colum. ij. Reſpectu uero† dotis ſi ad illius reſtitutionem ſe obligauerit non uidetur ꝙ obligatio ſubſiſtat per hãc regulam, & d.l. is cui bonis. niſi quatenus prodigus effectus eſſet ex ea locupletior argumen. l. j. in fi. ff. depoſi. cum alijs quæ poſt Decium adduximus in præcedenti regula. Et cum ſimilibus contrahenti imputandum eſſet reſpectu bonorum, quæ prodigi & diſſipari poſsũt, ſi curatoris auctoritatem non adhibuit. Confirmo nam prodigus religionem ingredi poteſt, & conſequẽter ſpirituale matrimonium cõtrahere, ut per Lappum allega. xxvj. Phil. Fran. loco ſupra alleg. & Iaſ. poſt Alber. in auctẽn. ingreſſi. col j. C. de ſacroſan. eccle. ubi dicunt bona uenire acceſſorie, & monaſterio applicari, ſi poteſt ſpirituale matrimonium contrahere: ergo & carnale, ut per Lappum præalleg.

17 Poſtremo uidendum eſt† an in datione curatoris prodigo citandus ſit prodigus ipſe? Dec. hic ad fin. tenet ꝙ non, quia talem actum impedire non poteſt, ergo neceſſaria non eſt illius citatio, per regulam. l. qui poteſt, ſupra eo. quicquid dixerint Ange. Alex. & Soc. & hanc opi. ſequitur

etiam conſulendo Deci. ipſe in cõſ. cclxxiiij.ad fi. per prædictam rationem,& æquiparationem hic factam. Ad oppoſ.eſt communis:ut p Aquẽ. in d.l.is cui bonis.colũ. quarta. quia cum agatẽ de præiudicio ipſius prodigi cui curator dãdus eſt, debet citari per regulam.l.de uno.ff.de re iudic. & l.nam ita diuus.ff.de adopt. Non obſtat ꝙ iſta datio curatoris poſſit fieri & expediri eo inuito,ergo & illo abſente ac ignorante. Reſpond. ꝙ regula procedit ubi eſt eadẽ ratio alias ſecus.l.ſi in tres.ff.de arb.ſed in propoſito noſtro nõ eſt eadẽ ratio, quia ſi citabitẽ, forte defendet cãm ſuam, & ſic actiones ſuas iuſtificabit,ꝙ non iudicabitẽ prodigus,& iudicem trahet in ſuam ſententiã,ita ꝙ ratio.l.ſi in tres. hic optime quadrat & cõuenit.Vel etiam reſpõ. ꝙ regula procedit ubi ſimpliciter & abſolute quid fieri poteſt me inuito,ut pariter me ignorante fieri ualeat,ſecus quando fieri nequit,niſi cauſa cognita,iudiceque permittente, ut in caſu noſtro;iuxta l.obſeruare.ff.de curat. fur.& tradita per Aquen.in d.l.is cui bonis. colum. tertia. tunc enim regula prædicta non procedit, ut per Are. in l. ij. in §. fina. colum. fina. ff.ſolu.matrimo. Non obſtat æquiparatio in lege noſtra facta:procedit enim poſtquam fuit bonis prodigi interdictum,non autem ante, prout in propoſito noſtro, cum poſſit eſſe in iudicio ſibique competat poteſtas & facultas adminiſtrandi ſua. l. Iulianus a contrario ſenſu.ff.de cur. fur.cum not.per Aretin.in l.is cui lege.circa finem.ff.de teſtamen.& Iaſ. in l.is cui bonis.colum.iij. Quinimmo Areti.in d.l.is cui bonis. col. iii.
18 firmat,defendereq; nititur, etiã†furioſum in datione talis curatoris citari debere, cũ de illius agatur præiudicio. Sed hoc falſum eſt,& cõtra ſnĩam a doctor.cõiter receptam, q̃a cum carea conſenſit, in iudicio non ſtabit,uocandi tamẽ erunt illius propinqui,ut per Aquen.in d.l.is cui bonis.colum.fi.& conſuluit Ale. lib. ij. in cõſi. lxxxvj. An autem contractus prodigi iuramento firmetur.uide per doct.in d.l.is cui.

SVMMARIVM.

1 *Actor non debet eſſe melioris conditionis,quam reus.*

2 *Reus nolens ſuperflua probatione onerari admitti debet.*

L. XLI. Vulpianus.

Nõ debet actori licere quod reo non permittitur.

1 Et ſic † non debet melioris conditionis eſſe actor, quã reus exemplificando, ut hic per gloſſ. & Deci.& gloſſ. nota. in capitu. non licet actori. de regul. iur. in ſexto. ubi ponitur etiam iſta regula. Ad idem text.in cap.ij.de mut.peti. ibi, cum actoris, & rei eadem ſit conditio, ſeruanda eſt æqualitas in iudicijs, cap.in iudicijs, de regul. iuris, eodem lib.ſexto. ſecundum Philippum Franc.& alios ibi,ſed ille text. recte intelligendo aliud dicit, perſonarum uidelicet acceptationem, non debere eſſe in iudicijs, magnumque ita eſſe iudicandum ut paruum, nec aliter cum regibus, aliter cum alijs eſſe in iudicijs agendum, ut declarat text. cap. nouit. de iudic. De æqualitate igitur inter actorem, & reum ſeruanda melius probatur in dicto c. ij. & in l.ubi falſi. C.ad legem Corneliam.de fal.ubi dicitur,ꝙ iudex inter litigãtes medius eſſe debet,nec unũ a dextris, alium a

ſiniſtris habere, ſm glo.ibi. Ad idē l. fi.C.de fruc.& lit.expen.ubi ſm cōmunem intellectum,dicit in iudicijs ſeruari debere æqualitatē, nec iudiciū claudicare conueniēs eſſe, ut per Philip.Fran.in d.c.in iudicijs. & Aquen.in prin.l.iij.ff.quod quiſq; iur. Verus tamen ſenſus illius text.l.fi, ſ. alius eſt,ut ibi declarat Paul. de Ca. & Dec.in l.nō eſt nouum C.de edē.

Ex hoc ꝙ inter actorē & reū ſeruanda ſit æqualitas in iudicio, & ꝙ prærogatiuæ uni ex litigatoribus cōceſſæ,etiam alteri competant,inferri poteſt ad determinationem quarundam qōnū,ut hic per Dec. Fel.plura alia cōgerit in rub.de reſcrip.col.j.& in c.ij.de mut.peti. Per hanc regulam infert hic gl.& in d.c.non licet.

2 ad fin.quod† ſi reus antequam actor puta probauerit eius intentionē uelit exceptionē probare, & ſe ſuperfluā probatione onerare, mos ei gerendus eſt.de quo uide Ioan.And.in Specu.de prob.in §.ij.& Fel.in c.cū cauſa.colū.j.de re iudi. Circa caſus ſpeciales poſitos per gl.hic.& in d.c. non licet. dicendum eſt, ut per eaſdem g o.

SVMMARIVM.

2 *Aduentitium lucrum quid ſit.*
Lucri, & damni diſpar eſt ratio, & quando nume. 3.

§. In re obſcura melius eſt fauere repetitioni, quam aduentitio lucro.

1 CAPITVR hic† aduentitium lucrum,pro omni lucro quod ex fortunę liberalitate aduenit, iuxta l.cū. oportet.in prin.C.de bon.quæ libe. ubi ponitur qūo differāt aduenitia, & profectitia. de quo etiā in l. profectitia.ff.de iure dot. Sumi autē potuit præſens regula a l.ꝓculus.ff. de dam. infec.& a l.qui autē in princ.ff. de his quæ in frau.cre.cum ſimi. Lu-

2 cri.n.† & damni ſemper in iure diſpar fuit habita rō,iuribus præal. cū accumulatis per Dec. in xxxiij.regula ſupra eo.& per Fede.de ſen.in ix. q.Barb.in conſi.xxiij.col.ij. libr.j.& xlj.col.vij.& xvj.in eo. & cōſi.xxj. in tertio dubio.uol.iij. & inter conſ. Soc.iiij.lib.in cō. lxxvij. col. fi.ſcribentes in l.cum quidā. per illū text. ſupra de iu.fiſc.& Deci. in cōſ.cclx.

3 Sed confundi† uidetur hæc regula per xxxiij.ſupra eo.dum ait,ꝙ ſiue is qui petit, ſiue is a quo petitur de lucro tractet,durior eſt cauſa petitoris.gl.hic quam Dec. ſequitur intelligit quaddo repetens de damno euitādo tractat.alias ſi de lucro uterque tractaret procederet regula. dic. leg. in eo. ut durior eſſet cauſa petitoris. Confirmari poteſt quia damni, & lucri, ut dictum eſt diſpar eſt ratio. Et ſi uterque de lucro tractaret potior eſſet cauſa conuenti, cui iura magis cæteris paribus fauent.l.fauorabiliores.& l.in pari.infra eo.ti. & ꝙ fauendum ſit recuperatorio iudicio rem perſequentibus, pulchre etiam ponit Cic. in ij.char. v.lib.Verrinarum.

SVMMARIVM.

1 *Ceſſante lege ſufficit allegare rationem naturalem.*
2 *Hæres iuſtam ignorantiam habet in rebus defuncti. Fallit nu.9.12.13. & 14.*
3 *Hæres qui propter canonem nō ſolutum cecidit à iure ſuo reſtituitur in integrū ex clauſula ſi qua mihi &c. & nu.5.*
4 *Clauſula, ſi qua mihi cauſa, &c. competit contra præſcriptionem ce ntum annorum.*
6 *Hæres denegans reſtitutionem rei conductæ, nō patitur pœnā.l.pe. C.unde ui.*
7 *Hæres uendens fundum emphiteuticum*

non cadit à iure ſuo. Idem de feudatario feudum alienante nu 8.

10 *Suus hæres immiſcendo ſe in bonis patris, quando cenſeatur habere notitiam contentorum in teſtamento. & nu. 11.*

15 *Proteſtationi incitatoriæ quando parendum ſit, & quomodo caute agatur. nu. 16. 17. & 18.*

L. ſi quis inficiatus .ff. depoſit. declaratur, & ornatur.

19 *Reus habens iuſtam cauſam litigandi, ſuccumbendo excuſatur ab expenſis, & quæ ſit iuſta cauſa.*

20 *Reus, poſtquam cognouit ſe iniuſtam cauſam fouere, ſuccumbens, an condemnetur etiam in expenſis factis ante cognitionem. & nu. 23.*

21 *Debitor citatus confitens debitum abſque interpellatione extraiudiciali abſoluitur ab expenſis, ſecus ſi negauerit.*

22 *Reus quando in expenſis ob malitiam, & dilationem ueniat condemnandus.*

24 *L. quidam hyberus .ff. de ſeruit. urban. præd. ornatur.*

25 *Poſſeſſor bonæ fidei ſuccumbens in quibus fructibus debeat condemnari.*

26 *Actor an poſſit habere iuſtam cauſam, ita ut non condemnetur in expenſis.*

L. XLII. Caius.

Qui in alterius locũ ſuccedũt iuſtam habent cauſam ignorantiæ, an id quod peteretur deberetur. Fideiuſſores quoque non minus quam hæredes iuſtam ignorantiam poſſunt allegare. Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo agitur, non etiam ſi agat, nam plane qui agit, certus eſſe debet cum ſit in poteſtate eius, uelit experiri, & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

DIVIDITVR in duas partes. In prima ponit dictũ bimẽbre. In ſecunda declarat, quõ, & qualiter procedat primum dictũ ſecunda ibi, hęc ita. Sumit̃ ex ll. per glo. alleg. Et fundata eſt in rõne naturali, quã-
1 quã† ſolã allegare ſufficit. l. ſcire oporter. in §. ſufficit. ff. de excu. tu. ibi, cuius fidẽ ſufficit firmari ex ipſa naturali iuſtitia, & ſi ſit ẽt cõſtõ imperatorũ hoc dicentiũ. ad idẽ l. in reb⁹. §. poſſunt. ff. cõmo. de quo uide Bal. in l. unica. in §. j. per illũ tex. C. de cadu. tol. Barb. in cõſ. iij. co. fi. lib. ij. dũ ponit, quid ꝓbari, & reprobari rõne naturali. Iaſ. in l. dedi. in §. ſi liber. colũ. vij. ff. de cõdi. cau. in l. quãuis. col. j. ff. de in ius uoc. l. illã. colũ. iij. C. de col. in auc. ſi qua mulier. col. ij. C. de ſacroſ. eccl. Cor. in litera O ſing. incipiente ubi doct. Dec. in c. ſecũdo requiris. in iij. not. de appel. & Moder. Bono in repe. rub. C. de ꝓb. co. xxxviij. Principiũ iſtius regulę ponit̃ ẽt in c. cũ quis. de reg. iu. in vj. & licet generaliter dicat de ſuccedẽte in ius & locũ alterius, tñ ut in ſeq. declarat̃ de hęrede loquit̃, ſed procedit in oĩ ſucceſſore tam uniuerſali, quàm ſingulari, ut per gloſſ. in dicto capitulo cum quis.

2 Nota ergo † ꝙ hęres in rebus & geſtis defuncti iuſtam & probabilẽ habet ignorantiã, quia in facto alieno tolerabilis eſt ipſa ignorantia. l. fi. ff. ꝓ ſuo. l. ſi mulier. ſupra ad velleia. de c. cum quis. & c. ab excommunicato ubi traditur de reſcriptis.

Contrarium in propoſito noſtro uidebatur dicendum, quia hæres & defunctus cenſentur una & eadem perſona. §. j. in auten. de iureiuran. a mor. pręſt. Et ex perſona ſucceſſoris non mutatur conditio obligationis. l. ij. §. ex his. ff. de uerbo. obligat. ergo ignorantia improbabilis. Rñde ſecundum Anchar. in conſ. ccxliiij.

incip. quia quæſtio procedere prædicta iuris fictione, non ſecundum ueritatem quæ hic conſideratur. ideo dicit Bald. in l. ſcire. ad fin. C. ut in poſſ. leg. & in l. generaliter. C. de rebus creditis. nouus hæres, noui mores, & noua anima; quodque alia eſt conſcientia defuncti, alia hæredis. ſæpe enim bono ſuccedit improbus, ut late ſcripſi in repet. l. ij. C. de pact. inter empt. & uend. nu. 251. & dicit etiam Are. in cō ſ. cxii. conſideratis. col. ii. quod in hærede præſumitur ignorantia & bona fides, niſi aliquid demōſtretur quod ſit ignorantiæ excluſiuū. Ex prædi-
3 ctis infertur, ꝙ † hæredi, qui a iure ſuo cecidit ratione canonis non ſolu ti, propter talem ignorātiam, tanquā iuſto impedimento detento & impedito, impartitur reſtitutio ex generali clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe uidebitur in integrum reſtituam. Deci. hic & latius Curt. ſenior in con
4 ſil. lix. Quæ quidē † reſtitutio ex clauſula prædicta ſecundum ueram & cōmunem doct. concluſionem conceditur etiam aduerſus præſcriptionem quadraginta annorum, immo centū annorum: ut late ſcripſi in repeti. d. l. ii. C. de pact. inter emptorem & uēd. q. viij. & lxxiiij. Bald. in d. c. cum quis. intelligit prædicta procedere qñ ex lege diſpoſitione res incidit in cōmunionem, prout eſt quando hæres emphyteotæ ignorās eſſe emphyteoticum eccleſiæ, vel prælato canonem non perſoluit; ſecus ſi ex diſpoſitione defuncti in commiſſum inciderit, ut quia appoſitum fuiſſet pactum, quòd non facta ſolutione res ad eccleſiam reuerteretur, quia tunc hæres non reſtitueretur in integrū. l. Aemilius. ff.
5 de minor. † Sed & ſi hæres ex proprio priuilegio, aut ex edicto de minoribus, reſtituendus non ſit. d. l. Aemilius. tñ propter iuſtam ignorantiā ex generali clauſula, ſi qua mihi alia iuſta cauſa eſſe uidebitur in integ. reſtituā. de qua in l. j. in fin. ff. ex quib. cau. maior. in integrum reſtituendus eſt. ut poſt alios ſcribit Phil. Fran. in d. c. cum quis. & Iaſ. in l. ij. col. lxxv. nu. 222. C. de iure emphyt. & latius demonſtraui in repe. d. l. ij. C. de pac. inter empto. & uend. in lxxvij. q.
6 Infertur etiam ꝑ prædicta, ꝙ † hæres, qui a defuncto rem conductā nō reſtituit, ignorans conductionem, nō teneatur pœna. l. pen. C. unde ui. ſm Deci. uide ibi ſcribentes & text. ſinilem in l. ſi quis conductionis titulo cum dictis Bart. & aliorum. C. loca. quem declara & limita: ut per Rom. in conſi. cccxcij. col. ij. & Felyn. in c. inter dilectos. col. pen. de fide inſtru.
7 Similiter † ſi hæres emphyteotæ emphyteoſim ignorans fundum emphyteoticum diſtraxerit, non cadit a iure ſuo, & dominus reuocare uolens ſciētiam probare tenebitur, ſm Bald. ſequitur & reputat no. Deci. hic. & non ſunt multi dies, ꝙ propterea defendi quendā clientulum a pœna priuationis unius domus emphyteoticæ per hæredem non habita licentia directi dominij alienari. Quibus adde Iacob. de ſancto Geor. in tract. ſuo de feud. in uerbo & cum pacto ꝙ de ipſo feudo. in fin. ubi in materia alienationis feudi unum ſumme notari mādat, de
8 † uaſallo qui ꝑ alienationem feudi illud perdit qñ ſcienter. ſ. alienat, alias ſecus; & eſt tex. nota. in c. j. de cōtro. inter domi. & emp. & ponit ēt Iaſ. de emphyteoſi pariter loquens, in l. fin. char. pen. in xv. q. C. de iure emphy. ſit ergo, dicit Iaco. cautus in practica aduocatus, vt libellando dicat ꝙ talis uaſallus ſciens rē eſſe feudalē eā alie-
9 nauit. Limitatur prædicta † qñ ageretur de contentis in teſtamēto, quorum notitiam & ſciētiam hæres præſumitur habere. l. non eſt ferendus. ff. de tranſactio. Dec. hic ſequitur cō-

cluſionem Bal. ꝙ poſt aditionem, uel immixtionem, hæres etiam ſuus præſumatur de teſtamento ſcientiam & notitiam habere: ut hic per eum. & latius per eundem in l. eius qui in prouincia. in §. fi. col. ij. ff. ſi cert. pet. ubi dicit doct. in hoc articulo uario modo loqui. ipſe diſtinguit aliquos caſus, poſtmodum ab illa diſtinctione recedere uidetur, aliter concludendo: vt per eum ibi & in ſuo conſilio
10 cclxxxvij. & ccciij. Sed ea † concluſio Bal. ſimpliciter intellecta: ut Deci. facit, ꝙ illi quibus a lege, & a natura, parentum hæreditas defertur, poſt immixtionem cenſeantur habere ſcientiam & notitiam contentorum in teſtamẽto ab illis condito, uera nõ eſt, omniq; probabili ratione caret. cum enim lege permittente & impune immiſcere ſe poſſint bonis parentũ & maiorum ſuorum, licet nullum appareat illorum teſtamentum, quidnam impellere nos debet ad dicẽdum cenſeri poſt talem immixtionẽ habitam eſſe notitiam & ſcientiam contentorum in teſtamento; Certe nihil? potius ergo ignorantiam, quàm ſcientiam præſumam; iuxta c. præſumitur. de reg. iur. in vj. etiam ꝙ teſtamentũ fuerit nuncupatiuum; quicquid dixerit Deci. in ꝑalleg. l. eius qui in prouincia. in vlt. colũ. non. n. probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe: cũ probatio debeat de neceſſitate concludere. l. non hoc. C. vnde cog. & c. in præſentia. de probatio. niſi qñ immixtio facta fuiſſet uirtute teſtamenti, quia tunc erit coniecturandum habitam eſſe notitiam contentorum in teſtamento; ut per Alex. conſi. iiij. colum. pe. lib. ij. & doct. in locis præalleg. Et iſto caſu procedere & ſaluari poſſet opi. Bal. & Decij; alias non.
Communis ſcribentium ſententia eſt cum Bar. in d. l. eius qui in prouincia.
11 & in §. duo fratres. † ꝙ in ſuis præſumatur ignorantia contentorũ in teſtamento; in extraneis uero ſcientia, niſi ex coniecturis aliud appareat: ut per Iaſ. poſt alios in d. §. duo fratres, col. xxij. cum ſequen. in iij. q. Barr. & in d. l. eius qui in verſic. fi. col. j. & ij. ubi dicit in iudicando & conſulendo non eſſe recedendum ab opin. Bart. q̃ ſeruatur in practica, & quam cõſulendo pluries ſecutum ſe fuiſſe teſtatur, & ſi de hoc inter conſilia ipſius nihil tactum inueniam. Moder. Papien. in d. l. eius qui. in v. no. ſequentes opin. Bar. eã in vtroque membro ſuſtinẽt arguendo a cõmuniter accidentibus, quod arg. validum eſt in iure, quia nõ dicit Bar. ꝙ hæres extraneus contẽta in teſtamento neceſſario ſciat, ſed ꝙ in dubio ſcire præſumitur. a communiter enim accidentibus extranei nõ adeunt hæreditatem ſibi delatam niſi cognitis contentis in teſtamento; ſecus in ſuis. eſt ergo probatio a communiter accidẽtibus, quæ ualet & tenet. l. neq; natales. C. de proba. Multæ autẽ ſunt coniecturæ, quibus ignorantia excluditur, & ſcientia contentorum in teſtamẽto præſumptiue habetur, & recipitur: ut per Alex. in præalleg. conſi. iiij. col. pe. & Deci. in d. l. eius. col. fin. & in conſi. præalleg.

Secundo intelligitur hæc regula ubi de damno euitando agitur, quia excuſatur hæres propter ignorantiã,
12 ut hic. ſecus † ſi ageretur de cauſa lucratiua, quia non excuſaretur hæres propter ignorantiam. §. ſi res legata. inſti. de lega. quãuis dici poſſit, ꝙ ibi cõcurrebat cum cauſa lucratiua hæredis factũ, quod legatario nocere non debet: ut per Are. ibi in fin. commẽti. & Deci. hic. tu uide text. a quo ſumptus fuit. §. ſi res. in l. ſi quis inquilinos. in §. j. ff. de legat. j. ubi Paul. de Caſt. contrarium dicendũ uidebatur, inquit, quia hęres nec poſſidebat, nec dolo poſsidere deſierat; unde ſicuti

mortuo ſeruo liberat hæres. l.cũ res. in ſi ff.de lega. j. ita & tunc liberatus videbat̃. Sed oppoſitum eſt uerius.& quod dictũ eſt, procederet ſi ſeruus mortuus eſſet ſine facto hæredis. In dictis iuribus facto ſuo perierat ſeu præſtari poſſe deſierat, ideo mirũ nõ eſt ſi ad æſtimationẽ tenet̃. Poſtremo aduerte, qa ut mihi videtur, prædicta male quadraut pro limitatione iſtius regulæ. procedit.n. iſte tex. etiam in caſu de quo ſupra.ꝙ hæres iuſtam habuerit ignorantiæ cauſam, ſeruũ, quẽ legatũ alteri fuiſſe ignorauerat, manumittendo: quia cum in ius & locũ alterius ſucceſſerit, ratione naturali iuſtã põt in geſtis per defunctũ ignorantiam prætendere, quamuis ꝑꝑ cauſam lucratiuam & eius factum ad æſtimationẽ teneatur: iuribus præallegat. Item pro hac limit. facit quod in propoſito ſcribit Pau. de Caſt. in l.ij. ad ſi.C.de fruct.& lit.expen.

13 Tertio iſta regula limitat̃, † ut procedat in hærede cõuento: ſecus ſi ageret, quia ignorantia tunc eum nõ excuſaret. poteſt.n. imputari cur diligẽter nõ inueſtigauerit: ut in hac regula dicit iuriſcõſultus, quãuis exprobabili cã excuſari poſſit: ut hic ꝑ Deci, poſt Card. & prius uoluit Dy. in d.c. cum quis.& Curt. ſenior in conſi.lix. col.iij. Sed confundi hæc videntur per dicta in ſuperioribus, de ſuccedẽte in ius & locũ alterius, qui ex capite ignorantiæ implorare põt beneficiũ reſtitutit. in integ. Et nõ obſtante ꝑſcriptione quadragenaria aut lõgioris tẽporis, rẽ ab alio poſſeſſam vendicare. Propterea hunc tex. cum prædictis itelligerẽ, qñ hæres allegatæ ignorantiæ prætextu in præſentiarũ agendo aliquid cõſequi uellet, & poſſet ſibi imputari cur diligenter antea rem non explorauerit, certiorque factus fuerit: quia cum poſſit ſibi imputari, cur antequã ad iudicium ueniret ſibi nõ prouiderit, audiri non debet ignorantiam prætendendo, per hauc regulam. ſecus ſi ignorantiæ prætextu aliquid pro præterito cõſequi uellet.

Quarto limi. ex d. Bal. in l. ſi pater. C. ſi penden. appel. mors interue. & Iaſ. in l. properandum. in §. ſin autem alterutra. col.j. C. de iudi. uolentiũ,

14 ꝙ † mortuo eo, qui iuſtã cauſam litigandi non habebat, eius hæres, qui cauſam proſecutus eſt & ſuccubuit, debeat in expẽſis condemnari: cũ cenſeatur eadẽ perſona cũ defuncto, & ex perſona ſucceſſoris conditio obligationis, ut dictum eſt, mutari nõ debeat: ignorãtia igitur hæredis hoc caſu non attẽditur, nec pro iuſta habet̃ ꝑꝑ cauſam cum defuncto principiatam, & perſonæ illius repræſentationẽ. Facit no.& ſolemnis deciſio quæ ponit̃ ꝑ ſcribẽtes in materia præſcriptionis, ꝙ mala fides defuncti impedit hæredem, ẽt ꝙ ipſe ſit in bona fide, præſcribere: ac præſcriptionẽ ex ſua ꝑſona inchoare tã in actione reali quàm in actione perſonali ꝑꝑ repræſentationem prædictam, & quia hæres ipſe tenetur exonerare conſcientiam defuncti: ſm cõmunes concluſiones doct. in c. ſi. de præſcrip. & Balb. in tractatu præſcrip fol. 20. col. xx. & fina. licet Alex. in iſto articulo multũ uariauerit, ſed cõmunis eſt, ut prædixi. Itẽ facit quod pro limit. ad iſtam regulam tradit Pau. de Ca. in l. ij. C. de fruc.& lit.expen. Per hanc regulam cum prædictis, ꝙ ſuccedens in ius & locum alterius.&c. Bar. hic, & in l. ſi quis inficiatus. per illum tex. ff. depoſi. ad aliquas no. & utiles quæ

15 ſtiones infert. Et primo, † ꝙ proteſtationi incitatoriæ, vt detur ſiatve id ad quod incitatus ex alieno facto tenetur, parendũ non eſt, niſi fiat fides de obligatione; quia in facto alieno probabilis eſt ignorantia, ut hic. hæc aſſerẽti tenet̃ credere. l. ſina. ff. ꝓ ſuo.

Et ſi proteſteris mihi tanquã procurator uel tanquã hæres,ut tibi ſoluã, niſi facta fide p inſtrumẽtũ ꝙ ſis ꝓcurator vel hęres,nõ cõſtituor in mora:p d l. ſi quis inficiatus.Adde Fely. in c.cũ cõtingat.col.v.& ſequẽ. de re
16 ſcrip.ubi ponit,ꝙ † qñ debet alicui fieri notitia alicuius ſcripturæ uel actus, ſi ex reductione illius actus ad notitiã obligetur ad aliquid præiudiciale, notitia fieri debet cũ ſolẽnitate de qua in clẽ.cauſam.de electi,por recta,uidelicet auctentica ſcriptura, uel perlecto illius tenore, copiaq; inde facta ſi petita fuerit, uel ſi abſens eſt fiat procuratori aut ad domum. Subiungitq; poſt Car.hoc magnã æquitatẽ in ſe habere,vt taliter fiat intimatio; alias uerbo, & minus pfecte fieri poſſet, quod parti nõ plene ĩformatæ multũ ꝑiudicaret;ut ibi p Fely. & p Iaſ.in l.quod te.col.pe.& fi.ff. ſi cer.pet. dũ inquit, intellige doctrinã Bar.qñ ſcriptura oñderetur ad finẽ interpellationis: ſecus ſi ad fidẽ probationis, quia parti tũc danda eſſet copia,alias nõ ꝓbaret.Vide eũdẽ Iaſ.in l.de pupillo.ĩ §.q ꝓcuratorio.ff ope. no.nun.dũ põderat.l.ſi qs inficiatus. ĩ uerbo,cognouerit. ut neceſſario nõ exigatur productio inſtrumenti;cũ p teſtes,& alios modos id cognoſci poſſit,prout etiã tenuit in dicta.l. ꝙ te. loco prælleg. Vide etiã Corſe. in ſuis ſingu.in verb. procurator, vbi p hanc doctrinã Bar.dicit, ꝙ ille q tanquã procurator, uel hæres conſequi aliqd vult probare debet ſe talẽ, cum iſta ſint facti,alias in mora quis nõ cõſtituiť,ecce ꝙ nõ requirit inſtrumẽtũ ſed eſt cautela;ut uoluit Bar. Et ſubiungit Corſ. loco prælleg.poſt Bal. & Barb. doctrinam Bar.procedere in actu extraiudiciali, ſecus in iudiciali, ubi de mandato eſt neceſſe opponere,alias conſtituiť cõſentus in mora; ut ibi p eum. Colligit etiã ex dictis Bar.Alex. in ꝑall(g. §. q procurato-
17 rio.† cautius eſſe ꝙ ꝓteſtatio ſemp fiat ex iudicis cõmiſsione, qa tunc li cet nõ conſtet de veritate eius quod in ſcriptura proteſtationis continetur,parendum eſt proteſtationi abſq; alia productione inſtrumenti, vel copiæ:per l. fi.ff. de lege commiſ. quod Alex.no.reputat pro intelligentia. d. l. ſi quis inficiatus. & doctr. Bar.hic.
18 Ex prædictis quoque infertur† ꝙ ſi incitatus, & ille cui fit proteſtatio, ſciret veritatem, parere teneretur; quia certus non eſt ulterius certiorandus. l. j. in fin. ff. de act. emp. tradit Ripa.in repe.c.cum M. nu. 159. ver. decima concluſio.de conſti.conferũ t etiam huic doctrinæ Bar. quædam quæ ſcribunt Mod.repet.in d.§. morte.col. xiiij. cum ſeq.
19 Secundo principaliter inferť.† ꝙ cũ reus habens iuſtam cauſam litigandi, licet ſuccumbat ab expenſis excuſetur l.qui ſolidum.§. etiã,cum not. per Bart. ff.de leg.ij. & tradunt omnes in §.fin autẽ alterutra.l.properandum. C. de iudi. poſſe quem habere iuſtam cauſam litigandi uſque ad certum tempus, poſtea non, exempli gratia uſque ad aperturam teſtium, uel uſque ad productionem alicuius inſtrumenti,tuncq; incipere iniuſtam habere litigandi cauſam, quia forte ex dictis teſtium, uel ex inſtrumento cognoſcet actorem iuſtitiam fouere, quod prius probabiliter ignorauit;iõ condemnabitur in expenſis ante illã diem factis, non in factis poſt. Vnde cautela eſt, mox & ſine procraſtinatione inſtrumẽtũ producere.& cautela eſt pro reo, ſtatim ꝙ cognoſcit in iudicio fouere malã cãm diſcedat à lite & ab expenſis excuſabiť. Deci.
20 hic late inſiſtit cõcludẽs,ꝙ licet †uerum ſit propter iuſtã cauſam excuſari ab expẽſis antea factis a lite deſiſtẽ tẽ poſt productionẽ inſtrumenti, vel

publicationē teſtiū;tñ ſi reus his non obſtantibus litem proſecutus fuerit, & ſuccubuerit,uideri debere cōdem nari in omnibus expenſis factis tā an te quā poſt productionē & publicationem prædictis: quia ex quo litem proſequitur non obſtante productio ne inſtrumēti vel publicatione teſtiū veriſimiliter litigaſſet ēt ꝙ de iſtis a principio litis habuiſſet notitiam, & ceſſat rō conſiderata qñ deſtitit,ideo malā litem ſp vr̄ proſecutus,unde ſu cumbens in expenſis totius litis con demnatur. ſm Deci. hic ꝑ deciſionē Rom.in ſing.401. alio ſero,vbi uult,

21 ꝙ † ſi debitor citatur abſque interpellatione extraiudiciali confiteatur debitum in iudicio,non condemnabi tur in expēſis citationis libelli & alijs antea factis: eo quia ſicut citatus coram iudice confitetur debitum,ita ue riſimiliter feciſſet interpellatus,ita ꝙ culpa actoris expenſæ tales uidentur factæ,ideo ſibi imputari debere: per regulam damnum.de regu. iur.in vj. ſecus dicit Roma.ſi debitor conuentus negauerit debitum, quia in omni bus expenſis tunc condemnari debet licet non fuerit extraiudicialiter interpellatus: quia ſicut in iudicio negauit debitum,pariter ratione naturali negaſſet interpellatus:quā quidē rōnē ſufficit allegare, ut in prin. iſti us regulę dictū eſt.Facit.tex.no.in l. ſed & ſi lege.in §.ꝙ ſi ab initio ff.de petitio. hær.parui,inquit iuriſcōſul. refert, an a principio doloſæ quis in hæreditate uerſatus ſit,an ex poſt facto uerſari cœperit. Facit qđ ſcribit Bar.in cōſ.xcj.in qō.col.ij.ꝙ ad hoc ut quis ꝑ iniuſtum titulum excuſetur a pœna,oportet vt ſtatim cognita iniuſtitia tituli & cāæ deſiſtat. Eandē determinationē poſſe fieri ſubdit Dec. de eo qnod dr̄ in c. exceptionē. de excep.de reo qui malitioſe diſtulit except. excōicationis opponere,

vt actor expenſis vexaretur,ut in expēſis per actorem factis condemnari

22 debeat. Et pariter de illo†qui calumnioſe diſtulit inſtrumentum producere.ut non audiatur niſi refectis expenſis,ut intelligatur quando aduerſarius cui expenſæ ſoluendæ ſunt a lite deſtitit;ſecus ſi iniuſtam litē proſequatur,quia veriſimiliter ēt a principio oppoſita exceptione excōmunicationis,uel producto inſtrumento a lite non deſtitiſſet, unde eo caſu malitia rei nō producentis inſtrumētum actori præiudicium non facit, iō vr̄ ceſſare ratio.d. c. exceptionem.ut hic latius ꝑ eū,qui eandem opi.ſequitur in conſi.ccxli.col.fi.firmās,ꝙ ubi cōuentus in proceſſu de clericatu oppoſuit, & actor a lite non deſtitit, in omnibus expenſis condemnari debeat,ēt ante allegatū clericale priuilegiū factis, quia ueriſimile eſt ꝙ litigaſſet ēt ſi a principio de clericatu foret facta fides,ut ibi ꝑ eū. Sed quicquid dicat Deci.non eſt recedendum ab opi.Bar.& communi,præſertim ꝑ hunc tex.& d.l.ſi quis inficiatus. ubi antequam ſe iniuſtitiā fouere cognouerit,depoſitū denegando, nihil dolo malo fecit. & ultra dicta Decii uide Iaſ.in l. properandū. in §. ſin autē alterutra.col.vj.ī ij.q.C. de iud. Pau. de Caſt.in l.deſtitiſſe.ff.de iudi. Fely. in d.exceptionē.col.pe.& in c.paſtoralis.col.fi.de iudi.& in c.fi. col.pen. de calum.in quibus locis doctrinam hāc,& practicam Bar. pluribus auctoritatibus corroborat, Et generaliter

23 ꝯcludit † non debere quē ꝯdemnari in expenſis factis, antequàm ꝯſtaret ex actis ipſum iniuſtā fouere cām:ſed in factis poſtmodū. Et iudicē admonet, ut cautus ſit in ꝯdemnatione expenſarū,habeatq; rationē tp̄is, & ad tp̄s in quo condemnādus fuit in malitia, aut in mala fide ꝯſtitutus. Et ab illo tp̄e citra in expēſis eū condēnet,

nō in expen. antea factis:quia multi, inquit,nō temere litigāt uſq; ad publicationē proceſſus; poſtea uero ſic. Accedant not.ꝑ Aquen.in §.nihil cō mune.col.v.uerſic.addit tñ Aret. ubi poſt illū ait,ꝙ renuncians liti tanquā indebite motæ, ꝯdemnnandus eſt in expenſis,niſi habuerit iuſtam cauſam litigandi vſq; ad renunciationem, ut quia productū fuit ſolutionis inſtrumētū,quā ipſe ignorare poterat. Fortius ſubiungēs, ꝙ ne dum dicto caſu ab expenſis abſolueret actor,quinimmo reus ꝯdemnandus eſſet ſi malitioſe opponere diſtuliſſet.d.c.exceptionem.cum not. ibi & ꝑ Iaſ.in d.§. ſin aūt alterutra.in ij.q.Bar. Non obſtat deciſio Roma. ſuper qua fundatꝰ concluſio & cōſultatio Decij,quia in caſu illo nulla eſt ratio, cur debitor ſuccumbens in oībus expenſis condemnari nō debeat tā ratione ſuccūbentiæ quàm temeritatis in litigādo. d.§.ſin autem alterutra. & l.eū quem temere.ff.de iud. & c. finē litibus. de dolo & contu.ſecus qſi conuentus habuit cauſam iuſtam recuſandi & litigandi uſque ad aliquod tp̄s,puta uſq; ad productionem alicuius inſtrumenti, aut uſque ad teſtium publicationē quia cū uſque ad illud tp̄s nihil dolo temereve fecerit, ꝯdemnari aut puniri nō debet.d.l.ſi quis inficiatus. & l. eū quē temere.facit tex.c.cognoſcentes.de conſtit. rē q̄ culpa caret in damnū,ait,uocari nō conuenit: & ſatis eſt ꝙ puniaꝰ pro tp̄e ſequēti, in quo reperitur eſſe in culpa, & temeritati obnoxius,maxime in caſu Roma.ubi interpellatio extraiudicialis ex urbanitate, non ex neceſſitate fit, iuxta l. quidam hyberus.ff.de ſer. urba. prædi. Nec refragatur ꝙ non deſiſtendo,uerū cauſam proſequendo,uideaꝰ demonſtrare animū ſuum fuiſſe cauſam ini quam proſequi, etiam quod a principio ſciuiſſet ea quæ poſtea cognouit,cum nō deſiſtat. Negari.n.id poteſt, quia ſi de prædictis a principio notitiā habuiſſet, forſitā iudiciū non intraſſet,ſed poſtquam ingreſſus eſt,uult experiri fortunam, cum dubius ſit euentus litis l.quod debeꝰ.ff. de pecul. Præterea eſto, animum talem ex litis proſecutione demonſtrari,facit ne hoc quod iuſtam litigandi cauſam ad tp̄s uſque illud de quo ſupra non habuerit,Certe non? ideo ſequitur neceſſario reſpectu prędicti tēporis ceſſationis, temeritatis, & ꝯcurrētiæ iuſte litigandi cauſæ nō eſſe faciendā ꝯdemnationem expenſarum.

24 Et pro limitatione†primi membri deciſionis Rom. præalleg.in d.l.quidam hyberus, fundatæ. vide omnino Pau.de Caſt.in l.ſi reus paratus.ff. de procur.& in l.deſtitiſſe.ff.de iudi. Fely.tripliciter limitantē in c.ij.de accuſa.& in c.nouit.col.fi.de iudi.vbi etiā Deci.aliter limitant.Moder. Taurin. ī l.certi conditio.in prin.ff.ſi cer.pet.

Ex quibus inferri poſſe videtur ad
25 aliā not.& vtilē quæſtio.de†poſſeſſore bonæ fidei, qui defuncto ſe proximiorē erroneæ,puta credēs, uel hæreditatē illius ſibi ſpectare, poſſeſsionꝰ rerū hæreditariarum apprehenderit, & fructus perceperit,quos pro cultura & cura ſuos propter bonā fidē fecit:iuxta tex.§.ſi qs a nō dño. inſtit. de rerū diuiſ.inde cōuētus a uero hærede facta fide de teſtamēto litigauerit, ſententiā que cōdemnatoriā expectauerit, & iudicis executionem,ꝙ tamē nō teneaꝰ ad reſtitutionē fructuū quos ꝑcepit in bona fide ſtās,quouſq; pro cultura & cura ſuos fecit, ſed tm̄ a tēpore male fidei citra. Quātū uero ad ea quæ diximus de differētie malitioſe opponere uel ꝓducere aliqd, in expenſis cōdemnando: uidebis cumulata per Pariſ. et in d. c. exceptionem. col. xxij. cum ſeq. Vltimo aduerte, quia ſecūdū Bar. hic in fi.ea

quæ dicta ſunt de iuſta cauſa litigãdi excuſante ab expenſis, procedunt in reo, ſecus in actore, qui certus eſſe debet antequã agat: ut hic dr̃. hinc Pau. de Caſt. in d. l. deſtitiſſe ff. de iudi. actor uero, ait, nunquam excuſatur ab expenſis, etiam quod iuſtam uideaꝛ̃ habuiſſe ignorantiam, quia debet ꝑquirere, alias punitur vti temerarie litigans, nõ tanquam calumniator. d. l. eũ quẽ temere. Quod tñ ita generaliter & præciſe ſcribit Pau. de Caſt. uerum non eſt: cum etiam ex parte actoris iuſta poſſit eſſe litigãdi cã, qui ꝓpterea cognita iniuſtitia ſtatim deſiſtẽdo ab expẽſis excuſari debet: ſm Bar. hic ad fi. & Card. in conſi. xciij. quẽ ſequitur Deci. hic col. ij. & in fi. cõmenti. Adde & põdera tu tex. in c. calumniã. de pœnis. qui diſponit calumniã, & audaciã temere litiganti ĩi expenſarũ damno plecti debere. & loquitur generaliter tã in actore, quam in reo. Si igitur calumnia temeritaſq; abſit, & iuſta adſit in actore litigãdi cauſa, ẽt ipſe ab expẽſis excuſabitur. Verũ tñ ex quo in eius poteſtate eſt qñ agat, & antequàm ingrediaꝛ̃ iudiciũ certus eſſe debeat, ut dicũt Bart. & doct. Iuſta magis litigãdi cauſa in actore, quàm in reo requiritur, arbitrio tñ iudicis totũ relinquitur, argu. l. j. cum ſimi. ff. de iure delib.

SVMMARIVM.

1 *Cumulatio in exceptionibus admittitur. & nu. 8. Amplia nu. 2. 3. 4. Limita nu. 9. 12. 13. 14. 15.*

5 *Homicidium negãs, ſi fuerit conuictus poteſt excipere ad ſui defenſionem feciſſe.*

6 *Homicidiũ cõfitẽs ad ſui defenſionem feciſſe, tenetur probare defenſionem aliter punitur.*

7 *Negans debitum, ſi fuerit conuictus, an poßit bonis cedere.*

10 *Cautela ad proponẽdum contrarias exceptiones.*

11 *Actiones oppoſitæ, vel remedia contraria, an & quo poßint cumulari.*

16 *Negatio dicitur defenſio.*

L. XLIII. Vulpianus.

NEMO ex iis qui negat ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione vti, niſi lex impediat.

Svmitvr ex ll. ꝑ glo. alleg. clara eſt, quãuis materia ſit ualde diffuſa, & plene a ſcribẽtibus tractata in l. edita. in materia cumulationis. C. de eden. per Saly. in l. j. C. de fur. Pau. de Caſt. & Soci. in l. is qui. & in l. nemo. ff. de except. Canoniſtas in c. nullus pluribus. de reg. iur. ĩ vj. in c. auditis. de preſcri. & in c. paſtoralis. de excep. & Ange. Aret. in §. idem iuris. fol. 4. de excep inſtit. Nota ꝙ licet actor cumulare nõ poſſit, & ſimul pluribus ac variis actionibus uti ꝯ eundem. l. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de tribut. & de elec. in vj. c. ut qui duas atta
1 men † reus pluribus & diuerſis exce
ptionibus uti põt & ſic admittitur cu
mulatio in exceptionibus, ut etiã in
d. l. nemo. & in locis ꝓalleg. tradiꝛ̃. &
in c. inter monaſteriũ. de re iud. & in
l. quidã cõſulebat. ẽt de re iud. ff. Et
2 procedit regula † quãuis oppoſuerit
quis facti exceptionem: exẽpli gratia,
negãdo ſe teneri, quia nũquã debuit,
aut quia ſoluit. & ita hic loquiꝛ̃ iuriſ-
conſultus, quod notari mãdat gl. in fa
cti quæſtione ſic obtinuiſſe dicens, ꝙ
uerba nota, quia forſitan alibi ſimile
3 verbũ non dixit. Itẽ procedit † non
ſolũ in diuerſis, ſed ẽt in ꝯtrariis exce-
ptionibus, niſi ꝓhibeat lex: ut hic &
in d. c. nullus pluribus. & ꝓalleg. l. ne-
mo. ſm gl. & ſcribẽtes in locis ꝓalle-
4 ga. Et quod fortius eſt, ſiue † cõditio-
nalit er

naliter & ſucceſſiue proponantur, ut quia negetur debitum, & ſi probari contingat, opponitur exceptio ſolutionis uel pacti de non petendo l. ſi quidem, cum gl. C. de excep. Siue ſimpliciter & pure proponantur contrariæ exceptiones, ſolutionis, præſcriptionis, uel priuilegij, de quibus in d. c. auditis quia in dubio ſubdiſiunctiuæ propoſitæ cenſetur caſu v ʒ, quo vna non probetur, alia ꝓpoſita & oppoſita, ita quod de una ad aliã ſit tranſitus dictum eſt. ſingulare Inno. in d. c. auditis. cõiter per docto. approbatam. ut hic per Deci. & Soci. in d. l. nemo & alios ſcribentes tam legiſtas quam canoniſtas. in locis ſupra allegatis. Quinimmo licet prima inſtantia malitioſæ quis exceptionem talẽ proponere diſtuliſſet, & uti defenſione adhuc in cauſa appellationis opponere, excipere, & proponere poterit, ac ad talem defenſionem tranſitũ facere, ſecundum receptiorem ſentẽtiam: ut per Soci. in l. is. qui ff. de exceptio. Et per hanc regulam infer-
5 tur, ꝙ † accuſatus de homicidio, ſi negauerit & fuerit cõuictus, poteſt alia defenſione, uti, excipiendo ad ſui defenſionem ſe illud feciſſe: vt poſt Bar. & alios hic ſcribit Deci. Veraq; eſt & communiter recepta ſententia quicquid Ioan. de Ana. ſcripſerit, ut per Soci. in d. l. nemo col. fi. Phil. Frã. in d. c. nullus pluribus & Fely. in d. c. paſtoralis col. vij. vbi. Deci. vj. & Pariſ. xvij. de exceptio. Et eſt not. in-
6 cidenter, ꝙ † etiam ſi a principio accuſatus ad ſui defenſionem diceret homicidium feciſſe, teneretur defenſionem allegatam probare, alias de homicidio taliter confeſſus puniendus eſſet, quia lex præſumit ꝙ dolo fecerit l. j. C. de ſicar. ut per Soci. pulchre in l. non vtiq; ff. de excep. & Aquẽ. in repet. l. uim col. xx. ff. de iuſti. & iure Deci. ĩ c. cũ uenerabilis. col. x.

7 de excep. Pariter † debitor q negauit debitum ſi conuictus fuerit, tranſire poterit ad beneficium ceſſionis per hanc regulam, quicquid dixerit. Ang. Are. ut hic per Deci. Sed Iaſ. in §. fin. inſti. de actio. ſequitur Ang. remittẽs tamen ſe ad diſtinctionem. Bald. ẽt ꝑ Dec. allegatam in l. j. col. j. C. qui. bõ. ced. po. quæ pro deciſione prædicta facit: dum vult ꝙ ante ſententiã poſſit conuictus debitum confitendo beneficium ceſſionis allegare ẽt ꝙ non habuerit iuſtam cauſam litigãdi, ſed poſt ſententiam ita demum ſi iuſtam cauſam litigandi habuerit, & plures caſus vbi beneficium iuris perditur propter negationem. Iaſ. ponit in l. ſicut in §. quod autem. ff. de re iudi. de præſenti tñ nullam mentionem faciens. Pro dicta conclu. Bal. Saly. Deci. & communi facit, quia ſi reus negat factum per actorem propoſitum, talem negationem eſſe punibilẽ non reperitur in iure, niſi in caſibus a iure expreſſis, ſecundum cõmuniter ſcribentes: ut per Soci. in d. l. nemo circa fi. ff. de excep. ſed iſte caſus non eſt de illis. ergo &c. Vt ergo ex predi-
8 ctis apparet † poteſt quis duplici iure ſe defendere & iuuare: priuilegio puta, & iure communi, uel duplici titulo, priuilegio ſcilicet & præſcriptione, ut tradunt etiam Phil. Fran. & alij in d. c. nullus pluribus. & Gemi. in c. ſunt perſonæ. uer. quod ſi tales. per illum tex. de priuil. in vj. vbi not. circa acquiſitionẽ eiuſdem iuris, poſſe quẽ duplici iure ſe iuuare. Hinc ẽt dicit Fely. in c. paſtoralis col. v. de except. ꝙ ſe defendens poteſt ſucceſſiue pluribus uti titulis: de quo pulchre per eundem Fel. in c. in nřa colu. ij. verſi. titulus multiplicatur. de reſcrip. Pariter duplici legitimatiõe, doctorat uq; duplici, & multiplicatis appellationibus ſe iuuare quis põt: ut per Deci. in cõſ. lv. col. iij. & in c. bonæ. col. j. &

ſi. de appel. Limita mõ hãc regulam
9 † vbi reus proponeret exceptiones contrarias in facto, ſiue præciſe contrarias, & incõpatibiles, putà ſi opponeret de pacto facto certa die in hac ciuitate & deſolutione eadẽ die facta in ciuitate Venetiarũ, quia repelleretur. ſm Raph. Com. & Soci. in d. l. nemo ad ſi. cõmmẽti. per l. ſcripturæ. C. de fide inſtru. & l. ubi repugnantia in fta eo. per rerum. n. naturam hæc prohibentur: ideo nulla lege firmari poſſunt, d. l. vbi repugnantia. Et idẽ poſt Dyn. & Saly. vult in effectu Ang. Areti. in §. idem iuris col. xv. inſti. de excep. dicens, ꝙ ſi cõditionaliter & ſucceſſiue contrariæ exceptiones proponantur, id a iure permittitur. ſi uero ſimpliciter, uel non ſunt pœnitus cõtrariæ priuatiue, quia aliquo reſpectu & caſu poſſunt ſe compati, exempli gratia, ſi nego ſimpliciter me teneri, aut debere, & oppono etiã pacti exceptionẽ, eligere non cogor aut declarare, cur in genere dixerim me nõ teneri, aut debere. Hæc. n. nõn ſunt pœnitus contraria, quia uerba illa nõ teneri, aut debere, effectũ potius concernunt, quã uerba l. pen. §. docere ff. ne quis eum qui. Aut ſunt oppoſitæ priuatiue oĩ reſpectu caſu, & ẽt reus eligere tunc cogitur, cum in compaſſibilia non ſint ſimul uera. d. l. ubi repugnantia. Ex quo Ang. & practican-
10 tes admonet† ut diuerſas aut contrarias exceptiões cõditionaliter & ſucceſſiue proponant, & opponant, negãdo puta debitũ. & ſi ꝓbetur, ſolutionis uel pacti de non petẽdo opponatᷓ exceptio. Aut negãdo homicidiũ imputatũ, & ſi probetᷓ, ad neceſſariã defenſionẽ allegetur factũ. Et in ſimili ẽt practicatur per condẽnatũ dicentẽ ſnĩam nullã, & ſi qua ſit appellãtẽ, & in alio ẽt libello in quo dicit quis ſententiã nullã, uel petit reſtitui in inte-
11 grũ, ut hic ꝑ Dec. Sed† an, qũo, & qualiter due actiones oppoſitæ uel duo remedia cõtraria ſubordinate cumulari poſſint, tradit Roma. in conſi. cccxcij. col. ij. Alex. conſi. lviij. col. j. lib. v. oẽs ſcribentes in l. edita. in materia cumulationis. C. de edẽ. Et qũo pronunciare debeat appellationis iudex, vbi quis dixit ſnĩam nullã, & ſi qua erat appellabat, declarat Alex. in conſi. ccxxx. lib. vj. Secundo principaliter limita regulã cum prędictis
12 †reſpectu probationis: quia licet cõtrariæ exceptiones opponi ſimul poſſint, probari tñ non, ita ꝙ licet ad excipiendũ quis admittatur, non tñ admittitur ad ꝓbãdũ contraria ut poſt Canon. ſcribit Soci n. in d. l. nemo. in prin. & Fely. in c. imputari. per illum tex. de fide inſtru. in v. declaratione, vbi ſublimitat. & in c. paſtoralis col. vi. eo. titu. ubi poſt Bal. ſcribit, ꝙ ſi ad probandũ admiſſus fuerit, tenet probatio. facit quod ſcribit Alexã. in l. ſi alienã. col. ij. ff. ſolut. matri. Tertio
13 reſtringe procedere prædicta† in pluribus exceptionibus contrarijs, ſecus eſſet in una ꝯria exceptione, ubi reus non audiretur ꝯria ꝓponens l. ij. uer. ſed alius cũ not. ibi ꝑ Aug. ff. qñ app. ſit cum alijs hic per Dec. alleg. & per Fely. in d. c. paſtoralis col. v. & Pariſ. xiiij. de excep. probaturq; hæc reſtrictio ſatis concludẽter in d. l. vbi repugnantia. cũ præal. quã reſpectu huiuſce regulæ loquentis de proponente plures exceptiones contrarias limitatio iſta non ſit bona. Quarto limi-
14 ta† qñ onus probationis ꝓponẽti cõtrarias exceptiões incũberet, & actor non grauaretur onere probãdi, ut in exceptione ꝑſcriptionis, & priuilegij ac pacti de non petẽdo, ut hic, & in d. regula nullus pluribus. & in c. auditis ĩal. ſecus ſi actor grauareᷓ onere probãdi, ut quia reus pecuniã numeratã eſſe negat, & ẽt ſoluiſſe dicit, nãiſte excep. ſimul proponi nõ poſſunt. ſm

Bar.in d.l.nemo. & ſequit̃ ſimpliciter Phil.Fran.in d.c.nullus pluribus. Dec.uero in d.c.paſtoralis.& hic, firmat oppoſitum,quia in utroque caſu eadẽ vr̃ cõtrarietas,quæ uia exceptionis admittitur,ut hic per eum.Recedendũ non eſt ab opi. Bart. quæ cõis eſt, & quã poſt plures ibi citatos ſequuntur Soci.in d.l.nemo. Fely.in d.c.paſtoralis.col.v. vbi Pariſ. xiiij. Et eſt ẽt illud ratione ordinis, ſeu ex neceſſitate ordinis opponendi, ut declarat Bar.in l.nemo. & Bal.in l.peremptorias.col.pe.C.ſen.reſcin.non poſ. ſequitur Soci.loco. præal.& cõſequẽter quãuis utroq; caſu,ut Dec.ait eãdẽ ſit contrarietas.hic plus eſt, quia accedit & cõcurrit ordinis neceſſitas.
Quintã limitationẽ ſecum fert re-
15 gula,†qñ lex eſſet impedimẽto,exẽpla ſunt in gl. & clarius proſequitur gl.in d.c.nullus pluribus.lex.n.huiuſcemodi iudiciorum & ordinum domina eſt l.depræcatio. ff.ad l. rho.de iac.facit tex.in c.leges. C.de ll.cũ ſimi. Poſtremo no.ex tex.ibi alia de
16 fenſione vti ꝙ † negatio dicitur defenſio propter dictionẽ,alia quæ ſimilitudinẽ denotat, ꝓprie tamẽ dr̃ exceptio.Deci.hic ad fi.commenti.ꝙ per probabiles & palpabiles rationes ꝓbat Soci.in rub.ff.de excep.Fely. Deci.& alij Mod. in rub. extra eo. titu. de excep.

SVMMARIVM.

1 *Actor ex pluribus actionibus ad idem concurrentibus vnum tantum eligere tenetur.*

2 *Actor quando poſſit conficere libellum incertum.*

§. Quotiens concurrunt plures actiones eiuſdẽ rei nomine vna tantũ quis experiri debet.

IN gl.ſunt cõcordantes.Licet ergo,ut in prin.huius legis dictum fuit reus pluribus exceptionibus vti poſ-
1 ſit actor tamen qui remedium præuidere potuit,plures actiones eiuſdem rei nomine proponere uel intentare non põt,ſed ut hic dr̃,una tantum ex-
2 periri.Vnde †qñ impeditur, puta facto aduerſarij,ex quo a ſe ipſo certificari non põt,admittitur libellus incertus l.j.§.qui ãt ff.quorum leg.pręterea,ut ait Bart.hæc regula continet longam & amplam materiam cumulationis, quæ ordinariæ examinatur, vbi late ſcripſi in l. edita. C.de eden.

SVMMARIVM.

1 *Hæres,qui ex proprio delicto conuenitur tenetur inſolidum.*

2 *Hæres quandoque tenetur ex dolo defuncti de eo quod ad eum peruenit.*

3 *Hæc regula quomodo procedat.*

L. LXIIII. Vulpianus.

Totiens in hæredem damus actionem de eo quod ad eũ peruenit,quotiens ex dolo defuncti conuenitur, non quotiens ex ſuo.

1 HAERES igitur,†qui ex ſuo dolo & ex proprio delicto conuenitur, in ſolidum tenetur,etiam ꝙ ad eum nihil peruenerit: ſed ex dolo defuncti non ſed de eo tantum quod ad eũ ꝑuenit: ut hic & in l.quod in hæredẽ §.ſi ſeruo.ff.de tribut.a quo præſens regula ad verbum deſumpta fuit. nec mirum eſt: conſtitutio enim ciuilis eſt, pœnalibus actionibus hæredes non teneri l.j.ff.de pri.deli.neque minus natura hoc dictat, ſecundum gloſſ.ibi. Et quemadmodum dicit text.not.iſti.de perpet.& temp. acti.in §. non autem . non omnes actiones, quę in aliquẽ aut ipſo iure ci

uili competunt,aut à prætore dantur in hæredem,eque competunt, aut da ri ſolent. Eſt enim inquit, certiſſima iuris regula, ex maleficijs pœnales actiones in hæredem non competere ueluti furti ui bonorum raptorum,in iniuriarum,damni.& legis acquiliæ: ni ſi uero,de eo quod ad hæredem peruenit,in eum daretur actio,locupleta retur cum aliena iactura & damno ꝓximi,quod eſſet abſurdum & contra
2 ius naturę.Quandoque† tamen etiam de eo quod ad eum non peruenit ex dolo defuncti tenetur hæres,ut in cõditione furtiua propter frequentiam furtorum.Dec.hic. Bart. & alij in l.j. ff.de priuat.delic.Prætereà & ſi regulariter ut hic dicitur, ex dolo defuncti non teneamur niſi pro ea parte quæ ad nos peruenit, datur tamen de politi actio in hæredem ex dolo defuncti inſolidum: cum dolus ex contractu,& rei proſecutione deſcendit: ita dicit iuriſconſultus in l. ſi hominem in §.datur.ff.depo.& ita intelli-
3 gitur † hæc regula de dolo extra contractum commiſſo, ſecus ſi in contractu d.§.datur. De materia uero iſtius regulæ latius tradunt ſcribentes in d. l.j.ff.de priuat.delic.in præal.§. non autem. & in l. vnica C. ex delic. defun.tit.& Are.in rub.ff. de acquiren. hæred.

SVMMARIVM.

1 *Res propria pignorari non poteſt. Limita dupliciter nu.2.*
3 *Depoſitum, præcarium, & locatio in re propria non fit. Limita nu.4.6.*
5 *Exceptio proprietatis non adimitur in poſſeſſ.reſtituendæ, etiam quòd excipiens incontinenti uellet eam probare.*
L.ſi quis conductionis C.loca. declaratur & ornatur.
7 *Conducere reſpectu proprietatis,uel poſſeſſionis,quando quis dicatur.*
L.pe.C.depoſ.l.planè ff. eo. de quo depoſito loquantur nu.8.
9 *Emptio rei propriæ non valet. Intellige ut nu.10.11.*
L.ſi tibi §.ſi hi quorum ff.manda.quomodo intelligatur.

L. XLV. Vulpianus.

Neque pignus, neque depoſitum, neque præcarium, neque emptio, neque locatio rei ſuę conſiſtere poteſt.

EST clara,& ſumpta ex ll.per glo.
1 alleg. Nota ergo primo, †rem propriam alicui pignorari non poſſe,cõcordat tex.in l.ſi rẽ alienã la ij. & ibi not.ff.de pignor.actio.Et eſt rõ, qa ſicuti quod meum eſt, amplius meũ fieri non poteſt,ideo rem propriam ſibi dari inutiliter quis ſtipulatur, ita habenti plenum & totale ius in aliqua re, ius aliquod ex conſtitutione pignoris acqri nõ põt:ut hic ꝑ Dec.
2 dupliciter† limitantem primo quando res eſt irreuocabiliter & perfectè mea ſecus ſi reuocabiliter aut minus perfectè. Secundo quando quis haberet dominium de iure communi, ſecus ſi de iure ſpeciali, ut etiam per eundẽ Dec.in l.non ut ex pluribus ꝑ illũ tex.infra eo. Pro rõne aſſignata ad regulã.facit qđ dr̃ de plenitudine ꝙ nõ indiget adiectione.vj.q.j.c.oĩa Ad limitationes ꝓdictas adde q̃ ſcribũt Mod.de Fano in trac.de pig.fol. xlvij.col. iij.verſi.ij. fallit nu.173.& fol.lxvj.col.iij.ver.ſed habitaẽ.n.79. cũ.ſeq.ubi ꝑpea ꝯcludũt, ꝙ fideicõmiſſarius uniuerſalis poſt factã reſtitutionẽ verbo agere põt hypothecaria,ſed non poſt factam realẽ reſtitutionẽ,quia tunc ꝑfectè eſt dñs l.reſtituta.& l.facta.in prin.ff. ad treb.licet dubitauerit de hoc & cogitãdũ reliquerit.Iaſ.ĩ l.j.C.cõmu.de leg. Scđo
3 nota,†depoſitũ præcariũ,& locationẽ ꝓprię rei nõ tenere nec ſubſiſt-

Ad idē eſt tex.no.in l.qui rē.ff.depo. ubi ēt cōmodatū addit.ex depoſito, cōmodato, locato, uel precario rei ſuæ(dicit iuriſconſul.) non pōt quis conueniri actione ex tali contractu, quia eſt inualidus.Adde aliū tex.elegantiſſimū,& aureis literis ſcribēdū. in l.bona fides.ff.depoſ. ad propoſitū nr̄m facit ſi.uer.ſimile,inquit, depoſitū,nec ex iuregentiū cōſiſtet,cuius hæc eſt ptās,ut alij nō dn̄o ſua ipſius res, quaſi aliena cuſtodiēda det. Et gn̄aliter quare in oībus p̄dic.caſibus nō ſubſiſtat ꝯtus, nec det actio ex tali ꝯtu cōtra dn̄m rei,pōt dici eſſe,quia in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter.uulg.l.in re.C. man. iō nimirū ſi ꝯ ipſum rei dn̄m,actio non dat. Pau.de Ca.& Alex. intelligunt

4 p̄dicta procedere†qn̄ ageret actione ex dictis cōtractib.deſcēdente ut repellat actor,quia ꝯtus nō tenet,ſecꝰ dicūt ſi agat cōditione ex l.ſi quis cōductionis.C.loca. quæ in cōtractu locationis directa cōpetit, ſed utilis ēt in alijs,in quibus ad reſtōnē eiuſdē rei cōtrahit obligō,ut ibi no.& in d. l.ſi rē alienā.ſ.de pig. act. tūc obijci mihi nō poſſet exceptio de dn̄io tertij,nec de ꝓprio, quia vr̄ quodāmo

5 do†agi poſſeſſorio reſtituēdæ, ī quo nō admittit ēt exceptio ꝓprietatis, licet excipiēs paratus eſſet incōtinēti ꝓbare quia ſpoliatus ante oīa reſtituēdus eſt.l.ſi quis a ſe fundū .C. ad l.Iul.de ui.ut p Pau.de Caſt.in d.l.ſi rē.Alex.& alios in locis.ſ.alle. Deci. ꝯdicit,quia ex quo nō ſubſiſtit cōtractus nō ur̄ hr̄e locū qđ dr̄ in l. ſi qs conductionis. Vel ſaltē conſideratio Pau.& Ale.intelligēda ur̄, qn̄ ſciēter facta fuiſſet ꝯductio ab ipſo dn̄o, ſecus ſi ignorāter,ut p Cur.Sen. in cō. lxxj.col.vj. Imol.in l.ſi alienā.ff.ſo. mat.arbit rabat, ꝙ licet de dn̄io tertij opponi non poſſet.l.indebite.§.fi. ff.de cond.ind. ſecus tn̄ eſſet in dn̄io cōuenti.Qđ poſt Ro.reprehēdit ibi Are.ad fi.cōmē.per tex.d.l.ſi quis cōductionis,ſic inducendo, nā dr̄ ibi,ꝙ agēti condictione ex l. ad rē locatā, exceptio dn̄ij opponi nō pt̄, ſed fieri debet prius reſtitutio,& poſtea de ꝓprietate quæri.ſi tex.ille de dn̄io tertij loqueret,nō diceret poſt rē reſtitutā agi de ꝓprietate p reſtituentē poſſe,ſi.n.ad eū non ptineret dn̄ium, quō de ꝓprietate poſſet agere? Eandē opin.poſt Bar.ſequit Alex. in d.l. ſi alienā.colū.ij.& iij.& in l.ſi aliquā rē.co.ſi.ff.de acq.poſſ.ubi multas utilitates cōgerit reſultantes ex hoc,ꝙ ꝯtus rei ſuæ non ſubſiſtat,quāuis remedio d.l.ſi qs conductionis rei ſuæ, poſſit locator poſſeſſionē conſequi. Quibus pariter aſſentiunt.Aqu. in d. l.ſi aliquā.col.ſi.& Fel.in c. inter dilectos.col.pe.de ſi.inſtr.ubi dicit,ꝙ nō ſolū condēnaret eo caſu cōuētus ad reſtitutionē rei; immo & ad æſtimationē ipſius rei, p l. conductores .C. loc.q̄ ꝓcedit non ſolū in conductore,uerū ēt in hr̄de & ſucceſſore ipſius uide ēt dn̄os Rotæ ſublimitātes dec. ccxxxiij.in nouis.& confirmat Alex. conſ.xij.lib.quarto. concludēdo ſpal. l.ſi qs conductionis loqui. qn̄ contra conductorē uel illius hæredē ageret pſonali actione,ſeu conditione ex illa l.ſi quis conductionis, ſecus ſi ageret ꝯ ſingularē ſucceſſorē conductoris,aut ſi poſſeſſor actione reali cōueniret rōne dn̄ij agētis, qđ aliter q̄ p inſtrm̄ p̄dictæ locationis ꝓbaretſet, ut ibi p Ale.& Soc.cō.xv.col.pe.uol. ij.qđ ſm ordinē cōtinuatiuū eſt cōſ. clxvij.ubi extollit no.Sal.in d.l.ſi qs cōductionis. ꝙ eo mō cōuētus nō pōt excipere de dn̄io,ēt ꝙ incontinēti illud ꝓbare paratus ſit p p̄dicta.de quo ēt p Iaſ.in conſ.clviij.col.j.uol. ij.& Matth.de afflict.in decis. regni. xij.ubi ponit ꝙ confeſſio extraiudicialis parte abſente facta, & depoſitio

unius teſtis de loca ione rei peritæ conditione. d.l. ſi quis conductionis coniungunt, & teneri quē faciunt ad reſtitutionē rei locatę ex remedio p̄dictę. l. & plura. ſcribit Curt. senior, in conſ. lxxj. in j. artic. Et conſequenter quicquid hic Dec. dicat. licet cōtractus locationis rei propriæ nō ſub ſiſtat, hēt tn̄ locum remediū. l. ſi quis conductionis. rōne p̄dicta. & ne illudant locatores. Et licet p̄dicta nō referant. Mod. Taur. in ſpē reprehendūt Dec. hic. in l. ij. in prin. in quarta col. ff. ſi cer. peta. rn̄dentes motiuo ipſius Decij, ꝙ ēt in d. l. ſi quis cōductionis contractus nullus erat, & tn̄ de dn̄io conuenti, ut s̄. uidimus, opponi non p̄t, ſed ſi ex locato actū fuiſſet, potuiſſet agens repelli, ut Dec. & pal. dicunt, ſed agēdo ad poſſeſſionē cōditione ex lege illa, nequaquam, odio s̄. ſpolij, ut dictū eſt. Nec dr̄ia quam facit Dec. inter ſcienter recipiētē de poſitū uel conductionē rei ſuę, & recipientē ignorāter ꝓcedit. talis. n. differentia attenderet̄ ſi recipiēs ultra dn̄iū hēret poſſeſſionē quā perderet alias. d. l. ſi rē aliquā. ff. de acqui. poſſ. ſm p̄di. Mod. Tau. ſic loqui dicentes Curt. in cō. pal. Sed quia dictū docto. intelligi debet ſm alleg. p̄ eū. Bar. in l. non ſolū. in §. ſi liberationis uerba. ff. de lib. leg. & Curt. p̄ Dec. alleg. loquit̄ in p̄dic. terminis qn̄ conductor erat dn̄s & poſſeſſor, ut ēt ſtatim dicā, male ur̄ improbari Dec. declarō, quia iuxta p̄dictos terminos intelligi debet, ſed ſi conductor non eſſet poſſeſſor, ſed dn̄s, uerū eſſet ꝙ ſiue ſciēter, ſiue ignorāter a poſſeſſore conducat, locum ſibi uendicat diſpoſitio. d. l. ſi quis conduct. ut ibi per Curti. in quarto uol. quia cū antea non hēret poſſ. rō nulla eſt. Cur repetēti ex remedio. d. l. ſi quis non debeat illam reſtituere, & inde ſi uoluerit de proprietate litigare. De prædicto articu-

lo. uide Curt. in prealle. conſ. lxxj. in prima diffic. ubi poſt Iac. Butr. Petr. de Bellaper. Cyn. Alber. Sal. & communiter ſcriben. concludit, ꝙ ſi locator ageret ad rei reſtituendam poſſeſſionē, ſi conductor dominus erat, & poſſeſſor tēpore conductionis, & ignorabat referens. q̄ſtionē poſſeſſionis & ꝓprietatis, audiet̄, quia nō debet reſtituere quod non perdidit, nā neque dominio, neq; poſſeſſione priuatur. l. ſi id quod. & l. ſi aliquam rē. ff. de acquir. poſſeſ. ſic. n. conducens, ſi ignoret ſe poſſidere, poſſeſſionem non perdit, nec uoluiſſe uidet̄ deſijſſe poſſidere, quia deficit animus poſſeſſionis perdendæ, ſecundū oēs in d. l. ſi aliquā. ſicque iſto caſu in conducēte ignorāter, locū hēre non p̄t diſpoſitio. d. l. ſi quis cōductionis ſecus ſi ſcienter conduxiſſet, & animus ſic conducentis eſſet poſſeſſionem transferre, animuſq; locātis acquirere. in locatorē. n. translata tunc eſſet poſſeſſio, ut ibi per eū, tu uide Alex. in d. l. ſi aliquā. col. pen. tenentē poſt Bar. & alios, ꝙ iſto caſu conductor poſſeſſionem perdat, & locatori acquiratur, Quādo itaq; ſcienter rem meam conduco tanquā meam, & a me poſſeſſam, non perdo dn̄ium. l. ei a quo. in uerbo locationem, cum gl. ff. de uſucap. & eſt cōis ſcribentium ſententia, ut per Ale. in d. l. ſi aliquā. col. vj. & ſeq. poſſeſſionem tamē perdo, quia ex conducto eā hr̄e cogitaui, & deſinere poſſidere, ut ibi p̄ Ale. in viij. col. firmantē quoq; iſto caſu non ſubſiſtere loc. & cōduc. contractum d. l. ei a quo. & l. ſuæ rei. ff. de contrah. emp. & eſt tex. hic in regula præſenti, reſtituenda tn̄ eſſet poſſeſſio agenti remedio. d. l. ſi quis cōductionis, quia ut dictū eſt ſpoliatus ante omnia reſtituendum eſt.

6 Intellige quando † conduceret reſpectu proprietatis, ſecus ſi reſpectu

poſſeſſionis quam habebat, quia ſub ſiſteret tunc contractus locatiõis, & conductionis.d. l. ſi aliquã rẽ tradit Pau.de Caſt.in l.qui rẽ.ff. depoſ. ſequitur ſimpliciter Dec.hic,& ſcribẽ.
7 in dicta l.ſi aliquam,conducere † aũt reſpectu proprietatis uideor, quãdo conduco fundũ uel rẽ. Reſpectu uero poſſeſſionis,qñ poſſeſſionẽ ꝯduco in dubio uideor cõducere reſpectu ꝓprietatis,& nihilominus uř ẽt facta cõductio reſpectu poſſeſſionis,ut p Alexan in d.l.ſi aliquã.col.pen. ubi not. declarat,ꝙ licet conductio facta uideatur reſpectu ꝓprietatis & poſſeſſionis,quando tñ conductor eſt dominus,& rẽ ſimpliciter cõducit, uel ſcienter, licet tunc facta uideatur reſpectu proprietatis & poſſeſſionis, non ualet conductio, quamuis ualeret ſi dictum fuiſſet reſpectu poſſeſſionis,quia cũ ualere nequeat ꝓprietatis reſpectu. nõ ualebit ẽt reſpectu poſſeſſionis,& ſequiť ibidẽ Aqu.co. pe.quia ſi non ualet expreſſum. non ualet etiam tacitũ.ar.l.iij.§. qui hẽt. ff.de ſer.ruſt.præd. ut etiam ibi per Alex.in quarta colum.

Si quis igitur poſſidet rem ſuam, & ſcienter eam conducat, reſpectu poſſeſſionis tantũ locationis, & conductionis contractus ſubſiſtit. l.ſuæ rei.ff.de contrahen.emp.uideť enim ſic conducens poſſidere uelle deſinere,& in alium poſſeſſionem transferre.l.qui bona.& ĩ l.interdũ.ff.de acquir.poſſ.ideo nimirum ſi talis contractus ualet,ſecus eſſet in contractu emptionis,ut hic & in d.l. dictæ ſuæ rei.ac.§.rei ſuæ.l. ſi in emptione. ff. de contrah.emp.ubi eſt caſus de emptione poſſeſſionis rei ſuę penes uẽditorem forte exiſtentis, qui ualet, ſecus ergo ſi poſſeſſio ſit penes emptorem. nam ſi uolo emere poſſeſſionem rei,quæ mea erat, & apud me, emptio non ualet,iuribus allegatis, actus.n.emptionis, non eſt actus per quẽ emptor ſe uelle deſinere poſſidere declaret, aut in uenditorẽ trãſferre. Immo econtrario vult acquirere, ſeq; penes habere. unde nõ ualet,quia ad perdendum poſſeſſionem emptio non tendit,ſed contractus cõductionis factus a poſſidẽte eſt actus qui ad hoc tendit,ut conductor poſſidere deſinat.d.l.interdum.§.fin.ꝓut not.declarat Alexã.in d.l.ſi aliquam. col.x.Sed dices tu, nõ ne regula iſta etiã de locatione loquiť, ꝙ non ualet? Reſpõ.ꝓcedere qñ reſpectu ꝓprietatis fit conductio, ut patet ibi rei ſuæ,quo caſu, ut in ſuperioribus dictum eſt,non ſubſiſtit,ſecus qñ reſpectu poſſeſſionis, quia conducens uř uelle deſinere poſſidere & in aliũ transferre,ab illo inde tenere, poſſeſſio ergo,quæ apud me erat, conduci a me põt,emi uero non, rõne præal. Et conſequẽter emptio, & locutio a regula nřa parificata iſto caſu a pari nõ ꝓcedũt.Rñdere tñ potes, ꝙ æquiparatio eſt reſpectu proprietatis,quo caſu a pari bene ꝓcedũt,non aũt reſpectu poſſeſſionis,quo quidẽ reſpectu a pari non ambulant, per actionem prædictã. Ex his & dictis doc. in locis præal.habes pleraſq; limitationes ad d.l.ſi quis conductionis. & ultra uide pulchre Iaſ.in conſ.clviij. lib.ij.ubi conſuluit conductorẽ obijcere poſſe locatori exceptionẽ dominij.& ſic domino agenti idq; ex dominio ſibi nouiter acquiſito & locationis titulo extincto. ut ibi per eũ.

Reſtat tandem difficultas, quia hic text.uult contra agentem ad reſtitutionem depoſiti dominij quæ
8 ſtionem referri poſſe, † contra text. l.penulti. C.depoſit.& l.plane .ff.eodem titul. Pro ſolutione uide Alexand.in l. ſi alienam præalleg. colũ. ſecunda.Modern.Papienſ. in l. bona fides. colum. fina. ff. depoſitis. ubi

reiecta ſolut. Ale. licet eũ nõ noĩent multũ ſe inuoluũt aliter rñdẽtes,ſed eorũ ſolutio cõfundit ex dictis Ale. loco pal. Vt arbitror accõmodari põt ſolu.ex dictis. ſ.in prin.ij. not. & Pau.de Ca.in l.qui rẽ.ff. depo.qđ ſi agat actione depoſiti,obſtat exceptio dñij,quia nõ potuit in re ꝓpria depoſitarij depoſitũ fieri prohibẽte lege, & ſic cũ exceptio talis arguat depoſitũ nõ fuiſſe,mirũ nõ eſt ſi op poni põt,quia iura pal. uolentia exceptionẽ dñij opponi nõ poſſe aduerſus petentẽ reſtõnẽ depoſiti, intelligunt de uero & ꝓprio depoſito, quale nõ eſt iſtud de quo loquimur, ergo &c. Si aũt agat utili cõditione ex remedio d.l. ſi quis cõductionis. ad reſtõnẽ depoſiti, tunc ſecus, per ea quę in ſuperioribus late diximus.

9 Tertio not.ex hac regula. † ꝙ non ualet emptio rei proprie, concordat tex.in l.rei ſuæ.& in §.rei ſuæ.l.ſi in emptione.ff.de cõtrah. empt.l.ſi aliquam rẽ.ff.de acq.poſſ.& in l.cũ res. C.de cõtrah.empt.cũ alijs ibidẽ per gl.alleg.Intelligiturq; hoc ſiue ſciẽter,ſiue ignorãter talis contractus ce

10 lebretur.niſi ut † dixi, rõne poſſeſſionis penes uenditorẽ exiſtentis,uel alterius iuris deficientis,ut hic ꝑ Dec. & per glo.in d.l.cũ res. addentẽ emptionẽ ſub conditione ɔctã, de quibus per Bal. & ſcrib.ibi, & licet iſte non ſint proprie limita. ut ẽt hic ſentit Dec.quia emptio in caſibus ꝑdic. de iure non exiſtente penes emptorem fit, ideo nimirũ ſi huiuſcemodi emptio ſubſiſtit, ut in ſuperiorib.diximus. Vltimo intelligit regula in

11 † dño,qui rem ſuam emeret, ſecus ſi alteri mandaret emendã, quia poteſt per aliũ,qđ non põt per ſeipſum. l.ſi tibi.§.ſi hi quorũ.ff.mand. Intelligẽdo qñ emptio fieret noĩe mãdatarij, non noĩe mandantis, ut ibi per Pau. de ca.ſm Dec.hic,qui contrariũ tenet concurrentibus duobus de quibus in illo tex.ut hic per eum. Aduerte, quia ſm impreſſionem libri mei.Pau.de ca.ibi nihil ſcribit, ſed bene in l.debitor.in prin.ff. de pign. actio.& Modern. de Fano in trac.de pign.fo.lij.col.ij.uerſ. decimo limita.ubi dicunt,ꝙ licet emptio rei ſuæ non ualeat,eo ꝙ res ſua amplius ſua fieri non poteſt,mandatũ tñ alicui factũ de emendo rem mandantis noĩe ipſius mandatarij,ualet,quia mandatarius tunc emendo nomine proprio acquirit ſibi dñium, quod poſtea in mandãtem transferre actione mãdati tenetur,ita intelligit tex.§.ſi hi quorum.ſupra alleg.ſm eos. Quod magis mihi placet quia cum mandatum fuiſſe dicatur, ut res uenales prædictas mandatarij emerent, potius nomine proprio quã alieno,& ſic mandantis intelligi debet.argumen. l. & magis.ff.de ſolutio. Item quia text. ille dicit,mandatum non ſubſiſtere, ſm meram rationem, & iuris rigorem,ſi intelligeretur mandatarijs ementibus nomine mandantis, cuius res erat,non ſolum ſm meram rationem & rigorem, ſed etiam ſecundũ æquitatem non ſubſiſteret actus, cũ rei proprie nõ teneat emptio,ex quo ſemel dominus,amplius dominus fieri non poteſt, ſiue loquamur de rigore iuris,ſiue de æquitate. Et uerba illa, rem tuam emas, & rei propriæ emptio, poſita in præallegato §. ſi hi quorum.intelligenda ſunt per interpoſitam perſonam ementem, te ſcilicet mandante, ut ex præcedentibus liquet.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula ampliatur.*

2 *Venditor, promittens ſoluere tributa rei uenditæ,ualet pactum.*

Priuatorum conuentio iuri pu blico non derogat.

Sᴠᴍɪᴛᴠʀ ex l. ius publicum. & ex §. ſi paciſcar. l. iuriſgentiũ. ff. de pac. ad idem text. in l. inter debitorẽ illo, eod. tit. & in l. nec ex prætorio. ſupra hoc titu. ubi examinaui ea quæ hic tangit gl. de uniuerſitate contra
1 ius publicum ſtatuente. Et licet † tex. præſentis regulę loquatur de iure pu blico, idem eſt tamẽ de iure priuato rum cui pacto aliorum derogari non põt. l. ſi unus. §. ante oĩa. ff. de pact. l. pacto ſucceſſorum. C. de pac. Si igit̃ inter emptorem & uenditorem conuenerit, ut onus tributi rei uenditæ ſpectet ad uenditorem, nõ autem ad emptorem, ſiue uendita fuerit res libera ab omni onere fiſcali tributiq; & collectarum, in præiudicium fiſci, ſeu iuris publici, huiuſcemodi pactũ non ualet d. l. inter debitorem. Sed ſi
2 uenditor † promiſiſſet ſoluere fiſco, ſeu rei publi. ualeret inter eos, & uir tute talis pacti cõpelli poſſet uenditor ab emptore ad ſoluendum, ut ꝑ Paul. de ca. in d. l. inter emptorem. col. ij. Sed conſidera quõ hic. §. ad propoſitum faciat in hac lege, & de ſuperfluitate argui poſſe uidetur. hic enim de conuentione priuatorũ dicitur, & tamen prius diſpoſitum repetitur in d. l. nec ex prętorio. in princip. Forte dici põt hunc §. poſitum hic fuiſſe ad comprobationem regulæ poſitæ. in princip. l. ideo uidetur, neque pignus, neque depoſitum, neque cæteros contractus ibidem nominatos in rẽ propria conſiſtere poſſe, licet partes ſuper prædictis conuenerint, quia pactis priuatorum ius publicum non immutatur. Et non dicitur ſuperfluere, cum lex ponat in principio aliam regulam, ad cuius cõprobationem, ut dixi hic. §. ſubiungitur. Ex hac regula inferri poſſet ad multas notabiles quæſtiones, de quibus per Crotum in repeti. l. nemo poteſt. per illum text. in primis chartis. ff. de leg. j.

SVMMARIVM.

1 *Pœna poteſt exigi, & retineri.*
2 *Retentio facilius permittitur quam petitio.*
3 *Pœna in foro conſcientiæ non poteſt retineri. Intellige nu. 4. 5. 8. & 9. Glo. fin. in c. fraternitatis. xij. q. ij. ornatur, & declaratur.*
6 *Pœna in foro conſcientiæ ex parte unius tantum poteſt retinere. & nu. 7.*
10 *Pœna ſtatuta in foro conſcientiæ quando exigatur ante ſententiam. & nu. 11.*

L. XLVI. Caius.

Quod a quoquam pœnæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur.

Cʟᴀʀᴀ eſt, & ſumitur ex legib.
1 per gl. alleg. Nota ergo † poſſe pœnam exigi, exactamq; retineri. qđ dictum ſecundo loco, carere ur̃ probabili dubio, cum facilius permittat̃ retentio, quã petitio deſ. l. ꝑ retentionẽ. C. de uſur. l. ij. cum not. ꝑ Bald. in iij. not. C. de fideiuſſ. hocque in ſimili no. Ang. & Alex. ac Dec. in l. præcibus. in gl. fi. C. de impu. & alijs ſubſtitu. & Capr. in q. not. in conſil. xix. incipien. & ſi uiſo. ubi concludit, ꝙ mulier quæ prohibetur petere, non
2 prohibet̃ retinere, † quia facilius cõceditur retentio, quã petitio. patet etiam in excõicato qui retinere põt, licet prohibeatur petere. c. intelleximus, de iudic. iuncto c. cum inter. de exceptio. & no. in l. amplius non peti. ff. rem ratam habe. Dici poteſt fuiſſe dubitatum poſt exactionẽ

factã , forte reo nõ opponente exce-
ptionẽ aliquã, an exactor cõpellẽdus
ſit ad reſtitutionẽ. & rñdetur ꝙ non.
3 Hæc regula ſm Deci. procedit† in
foro contentioſo , ſecus in foro con-
ſcientiæ: ubi pœna retineri non põt,
quia non debetur in eo foro.gl. fami
gerata. in c. fraternitatis. xij.q.ij. ad
quam nonnulla hic cõgerit Deci. cõ
cludens punctum in hoc conſiſtere,
an lex iuſta ſit uel iniuſta: quia ſi iu-
ſta,ut quia pœna delicti non ſit exceſ
ſiua,uerũ delicto cõmenſurata , peti
& retineri poterit ẽt in foro conſciẽ
tiæ.alias non. idem latius ſcribens cõ
cludit ipſe Deci.in c.j.col.viij.in pri-
ma lect. & col.v.in ij.lectu. de conſti.
Reduciturque forus conſcientiæ ad
terminos iuris naturalis,& gentiũ:&
quos natura non obligat,conſcientia
non ligat:ut poſt Bal.Abba.Felyn.&
alios ſcribit ibi Dec. Ex quorũ di-
ctis habes ꝙ gl.d.c.fraternitatis.com
muniter eſt approbata . & tradit etiã
Corne.in conſi.ĵ.allega. Alex. in l.ſi
pœnæ.C.de cõdit.indeb.plenius Cor
ſe.in ſingul.ſuis in uerbo pœna. ſin-
gulari incip. in foro conſcientiæ. in
quo,ut ait,ſufficit ſimplex reſtitutio.
& latius de his adhuc ſcribit Fely. in
c.audiuimus.de ſimo. ubi rationes di
cti palleg.glo.& quaſdã limitationes
aſſignat.quas ẽt ſequitur Dec.in d.c.
4 j. In primis ꝙ † diſceptatio deciſio-
nis prædictæ glo.c.fraternitatis. pro-
cedit in pœnis legalibus,ſecus in cõ-
uentionalibus quæ ẽt in foro cõſcien
tiæ debentur , quia ueniunt ex con-
tractu,& uerum ſpontaneumque con
ſenſum habent:ut poſt Anchara. ſcri-
bunt Fely. & Deci.in locis prælleg.
& Deci.in conſi.ccxcviij. col.j. Cor-
roboratur , quia licet iuſta cauſa liti-
gandi a legalibus pœnis excuſet,non
tñ excuſat a conuentionalibus. gl. in
l.non ſolum. ff. de rei uendica. Cor-
ſet.late in ſingul.in uerbo pœna. In-
tellige niſi talis pœna conuentiona-
lis contra iuſtitiam eſſet, ut quia ex-
cederet quadruplũ, quia ultra ipſum
quadruplum non poſſet exigi, etiam
ꝙ promiſſio iuramento firmata eſſet
ut pulchre per Anch.in conſi.cxlviij.
5 incip.apud antiquos. Secundo† ut
locum habeat in ſolutione pœnæ ex
parte utriuſque , quæ lucrum confe-
rat damnum paſſo,ſecus ſi eſſet mera
pœna ex parte ſoluentis , ſed non ex
parte recipientis. exẽpli gratia, in ſa-
tisfaciẽdo damnum paſſo, ſine lucro
damnificãtis. Fely.in d.c.audiuimus.
6 circa fin.ubi temperat,niſi †damnum
leui,aut leuiſſima culpa datum eſſet,
quia in foro conſcientiæ non tenere
tur illud reſarcire:ita ſingulariter In-
no.in c.ſicut dignum. de homici. ſe-
quitur Roma.in ſingulari 106. Aquẽ.
in l.j.col.v.ff.de legi. Corſe.in ſingu.
in uerbo forum conſcientiæ. & Fely.
in d.c.ſicut.intelligentes iſtud dictũ
qñ damnum datum eſſet omittendo.
7 Item intelligas † niſi pœna maior
eſſet quàm damnum,ſm quoſdam:ut
habes in ſumma Ange. in uerbo pœ-
na.uerſi.xix.ubi tamen dicitur excu-
ſari etiã perſonas eccleſiaſticas plus
pœnæ exigentes , quàm illatum fue-
rit damnum , ſubſiſtente cauſa exa-
ctionis maioris pœnæ & iuris ordo
ſeruatur , nec intentio eſt corrupta,
ut hoc faciant, uidelicet pp auaritiã,
ſed pp iuſtitiam, tutius tñ eſſet illud
plus pauperibus erogare, ut ibidem
8 ſcribitur. Tertio limitant, †niſi le-
galis pœna ſubrogata eſſet loco inæ-
ſtimabilis intereſſe impoſſibilis reſti-
tutionis , puta pro membro debilita-
to,aut præciſo:quia cum ablatum ef-
fectualiter reſtitui nequeat,ablati lo-
co ſubrogat pœna.unde quemadmo-
dum impeditur abſolutio non reſti-
tuendo ablatũ aptum reſtitui , ita nõ
reſtituendo ſubrogatum loco illius:
ita Fely.poſt Ancha.loco præalleg.

9 Quarto limita † p̄dictam glo.c.fraternitatis. ex parte debitoris:ut in foro conſcientiæ non teneatur ad pœnam;ſecus ex parte creditoris,qui cū bona conſcientia eam petere exigereque pōt:ita loquitur text.ille cum glo. ſecundum Corn.in conſi.xxviij. col.fin.& conſi.lxix. col. ult. uolu.ij. & uolu.iij.& conſi.ij.colū.pen. Et quamuis Deci.hanc diſtinctionem & limitationem improbet in c.j. colū. viij.de conſtitu. quia ſi in foro conſcientiæ non debetur pœna; ergo nec exigi poteſt, cum in correlatiuis in vno diſpoſitum, cenſetur diſpoſitum & in alio.l.fina.C.de indic. uid. tollen. attamen Moder. Taurin. in l. rogaſti.in §.ſi tibi. col.pen.ff. ſi cert. peta.eam defendunt,quia regula.d.l. fin.locum non habet ubi ratio diuerſitatis adeſt prout in propoſito noſtro, quia ex parte creditoris non ſoluentis antequam exigatur nō eſt mala fides.opinari.n.poteſt creditorem non curare de exactione pœnæ,quatenus ſcilicet eſt ultra intereſſe,& ratione talis credulitatis non peccat:creditor autem licite exigit, quia hoc facit auctoritate legis ciuilis & canonicæ, ideo peccare non dicitur. c. qui peccat.xxiiij.quæſtio.iiij. & ita ſcribit ipſe Corne.in dicto conſi.lxix.circa fi.ſubiungens ꝙ ideo Archid. Hoſtien.Io.And. Abba.Imo. & alij hāc partem firmant, ꝙ etiam in foro conſcientiæ pœnæ poſſunt exigi: & ꝙ.c. fraternitatis. loquitur de perfectione nō ex debito. Pro qua opi. facit quia etiam leges ciuiles modo nō ſint nutritiuæ peccati,attendi debent, & ligant etiam in foro cōſcientiæ.& animæ cum fundatæ ſint in ratione naturali & dei omnipotentis auctoritate promulgatæ:ut per Iſer.in tit. de pace iuramen. firman. in §.j. & pulchre Iaſ.in ij.lectu.l.nemo poteſt. colum. xviij.ff.de leg.j.ideo nimirum ſi creditor ſalua conſcientia talem pœnam exigere,retinereque poteſt.& ad p̄dicta. vide etiam Pari.in conſi. xxxiij. lib.j. & xix. lib.ij. Poſtremo circa prædicta; uide Caietanū in ſua ſum-

10 mula in uerbo,pœna.ubi ait, † ꝙ licet pœnam ſtatutam ſubire in foro conſcientiæ quis non teneatur niſi poſtquam ad illam a iudice condemnatus eſt, hoc tñ fallit in duobus caſibus,in cenſuris uidelicet, teſtamentariis:ideo & excōmunicatus,& ſuſpenſus, & interdictus, & irregularis eſt, quiſquis cōtra latam a canone de huiuſcemodi ſententiam facit, abſque alia declaratione iudicis. Et rurſus

11 † uidua non caſte uiuens cum mala cōſcientia & damnata, perſeuerat domina & uſufructuaria, iuxta legatum mariti ſub cōditione ſi caſte uixerit ſibi factum;vnde tenetur de conſumptis poſtquā non uixit caſte, etiam ſi nullus iudex humanus ad hoc cōpellat. Et iſtud ſubtiliter conſideratum non eſſe,ideo quia pœna teſtamentaria infligitur ſine executore,ſed eo ꝙ euenerit caſus in quo ſic diſpoſuit teſtatoris uoluntas,ex quo ſola mulier habebat quicquid iuris in illis bonis habebat,ut latius ibi per Caietanū.

SVMMARIVM.

1 *Ex conſilio nemo obligatur:Niſi ſit fraudulentum. & nu.2.*

3 *Ex conſilio ratione officij tenentur aduocati,medici,& ſimiles.*

4 *Hæc regula non procedit in conſilio doloſo,Nec in delictis nu.6.*

5 *Religioſus Franciſcanus ob conſilium doloſum datum pontifici ꝙ fuit in inferno damnatus.*

6 *Conſilium datum alias delictum cōmiſſuro, an & quomodo obligetur. Etiam in atrocioribus num.7.ſi ſpecialis pœna impoſita eſſet nu.8. & in interdicto unde ui nu.9.*

10 *Mandatum differt à conſilio.*
11 *Debens iudicare ſecundum conſilium iuriſperiti, quando teneatur eum ſequi. & quid ſi conſultores diſcordãt. nu. 12.*
13 *Iudex peritus non tenetur cauſam iudicandam alteri cõmittere: niſi ſtatuto caueatur, & tunc an debeãt dari confidentes & ſuſpecti. nu. 14.*
15 *Iudex eligens malum conſultorem, parti ad intereſſe tenetur.*
16 *Iudex peritus poteſt ſibi eligere conſultorem. Sed neutri parti ſuſpectũ nu. 17.*
18 *Iudices imperiti debẽt ſuper punctis iuris cum conſilio ſapientum deliberare.*
19 *Confidentes dantur ſolum de iure ſtatutario: & ſententia prolata abſque conſilio requiſito eſt ipſo iure nulla.*
20 *Cauſa clara an committatur.*
21 *In tranſmiſſione cauſæ conſulendæ trãſmitti debent omnia acta.*
22 *Conſultor an teneatur in conſilio adducere iura & rationes.*
23 *Sententia lata ſecundum conſilium ſapientis, non tranſit in rem iudicatam.*
24 *Princeps non poteſt mandare officiali ſui uaſalli, ut procedat de conſilio talis.*

L. XLVII. Vulpianus.

Conſilii non fraudulenti, nulla obligatio eſt. Cæterum ſi dolus & caliditas interceſſerit de dolo actio competit.

SVMITVR ex. §. fi. l. ij. ff. mãd. cum ſimilib. Et ponitur iſta regula etiam in c. nullus ex conſi. de reg. iur. in vj. continet utilem materiam in practica, ideo glo. in prin. §. tua tantũ gratia. iuſti. man. notari mandat bonã regulam. Deci. hic multa congerit & accumulat, de quibus prout expediẽs erit, infra dicemus. Conſilium igi-
1 tur † ſtans in finibus conſilii & nemini nocens obligatorium non eſt: ſecus ubi cõſilium fraudulentũ fuit, ẽt ſi damni dati impulſiua cauſa fuerit. ſm Bal. & Phil. Frã. in d. c. nullus. Ratio regulæ & concluſionis aſſignatur per iuriſconſultum in d. §. tua. & in §. fi. inſtit. man. quia eſt unicuique liberum explorare apud ſe an cõſiliũ ſibi expediat, quod quidem cõſilium eſt uoluntatis, præceptum neceſſitatis. c. quod pcipitur. xiiij. q. j. Requirendumq; in dubiis cõſilium eſt. xvj. q. ij. c. viſis. & x. diſt. c. fi. & merito arguitur, qui conſilia ſapientum & recte ſuadentium recipere non uult. c. j. lxxxiiij. diſt. Ex qua ratione in-
2 fertur, regulam procedere, † ẽt ꝙ ille cui datur conſilium non fuerit alias facturus, cum militet eadem ratio, ꝗa conſilium non neceſſitat, ut hic per gl. & Deci. & Philip Fran. in d. c. nullus. de quo ẽt per Ang. Are. inſti. mã. ad fin. principii. & hoc probat clare tex. in d. §. fi. tam in ſui generalitate, quã in ratione aſſignata, immo ſi conſilium neceſſitaret, bona fide conſiliũ præſtans nõ obligaretur. ſm Deci. hic. Quod probari uidetur per iura præalleg. uolentia indiſtincte ex malo conſilio neminem teneri, niſi doloſe datum fuerit. intelligendo in cõtractibus, ut prędicta iura loquuntur,
3 ſecus † in conſilio qđ ratione officii datur, ut in aſſeſſore, medico, aduocato, procuratore, & ſimilibus ratione alicuius artis aut exercitii ſe peritos aſſerentibus. qui & ſi contra ſcientiã nihil fecerint, ſi tñ per imperitiã malum conſilium dederint, tenentur de damno dato, maxime in foro conſciẽtiæ, ut hic per Deci. & latius Philip. Franc. in d. c. nullus. col. j. & ꝑ omnes in l. ij. per illum text. ff. quod quiſque iur. Deci. conſi. viij. col. ij. Fely. in c. j. col. xij. de conſti. in c. tua nos. de homi. & in c. ſicut. col. pe. eo. ti. ubi poſt Abb. exclamat aduerſus conſulentes principibus extorſiones, ꝙ ratione talis obliqui conſilii ad reſtitutionẽ in conſcientia tenentur. Cui ſententiæ

adſtipulatur Angelica in uerbo conſilium in fi. dum quærit, quid de proponentibus in conſiliis aliquid quo proximus iniuſte damnificatur, ſeu ꝙ fiant iniuſta decreta & ordinamenta? Et reſpondet ad reſtitutionem in ſolidum teneri, qñ damnum tale datũ non fuiſſet niſi mediante propoſitione tali; hocque ultra mortale peccatum, quod id proponentes cõmiſerunt. Et not. ꝙ aduocatus, qui uidet clientulum iniuſtam fouere cauſam, tenetur illi conſulere & dicere cede liti, quia malam cauſam foues. alias in foro cõſcientię tenebitur de omni damno ſecuto: ita Soci. in l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cert. pet. Secũ
4 do regula non † procedit in conſilio doloſo, ut litera hic cautat. & ẽt in d. c. nullus. ubi Phil. Franc. plenius quã Deci. hic nota. Exempla ſunt in l. qđ ſi cum ſcires. cum l. ſequẽ. ff. de dolo.
5 Et de † conſilio doloſo alias Bonifacio Ponti. max. dato per quendam religioſum Franciſcanum, qui propterea in inferno damnatus fuit, refert pulchre & eleganter Dantes Florentinus Poeta celeberrimus in Cantu xxvij. Inferni. Dum ait.

Franceſco uene a me com'io fui morto
per me. Ma un de neri Cherubini
Gli diſſe. no'l portar, non mi far torto.
Venirſen' de que giu, tra noi meſchini
Perche diede il conſilio fraudulente
Dalquale in qua ſtato gli ſono a crini
Che aſſoluer non ſi puo, chi non ſi pente,
Ne pentir, e uoler, inſieme poſſi
Per la contradition, che no'l conſente.

6 Tertio non † procedit regula in delictis; diſtinguendo tñ, an is cui conſilium datur alias facturus erat, uel ne: quia ſecũdo caſu pari tenetur pœna, primo autem mitiori pœna punitur. l. non ſolum. §. ſi mandato. ibi, ſi perſuaſerim alicui alias nolenti. ff. de iniur. & in c. ſicut dignũ. ibi, ſed nõ ita ſeuere. de homi. & eſt cõmunis & receptior ſententia. ut hic ꝑ Deci. & ꝑ Phil. Fran. in d. c. nullus ex conſilio. Fely. in c. j. colũ. iij. de offi. delega. & etiam in d. c. ſicut. in iij. col. & ſm gl. d. c. nullus. non tenetur ei cui dedit conſilium, ſed ei contra quem datũ eſt, & ipſius maleficij nomine, ſed in conſcientia tenetur ẽt illi quem ſuo malo conſilio & perſuaſione peruerſa corrupit, ut habetur in ſumma Ange. in uerbo conſilium. in prin. labiẽ tñ ibi auctor dicens, ꝙ ſi datũ fuerit conſilium ſine ope alias facturo, quẽ non teneri. §. ope. inſti. de obli. quæ ex delic. naſ. in delictis. n. tenetur, nõ tñ tantum, nec eadem pœna, diſtinguendo prout diximus ſupra, & ideo puniri debebit pœna, tñ mitiori iudicis arbitrio. ita intelligi debet tex. in d. §. ope. prout ad illum tex. poſt Ange. ſcribit hic Dec. & in c. j. col. vj. de offi. deleg. ubi poſuit ea quæ hic repetendo tranſcripſit. quibus adde ẽt Ang. Are. inſti. de oblig. quæ ex deli. naſc. in §. interdum furti. in ult. no. & in fi. commenti. ubi dicit, ꝙ ideo conſultor uel hortans ad furtũ, non tenetur furti, quia furtũ uerbo non committitur. l. ſi quis uxori. §. neque uerbo. ff. de furt. tenetur tñ, & ſic per iudicem extraordinarie puniri poterit.
7 Diſtinctio prædicta † locum non habet in atrocioribus, in quibus conſulens indiſtincte pari pœna punitur. c. fœlicis. de pœ. cle. j. eo. ti. Nihilominus Fely. in d. c. j. col. iij. & in c. ſicut. col. iij. ſupra alleg. ſub dubio forte iura prædicta reſtringẽda eſſe ait, ad cõſilium alias nõ facturo datũ, per d. c. ſicut. ubi delictum non minus atrox erat quàm in ꝑalleg. iuribus. Dec. hic in ij. col. nititur defendere prædictã limitationẽ, quia. c. ſicut. in ſimplici homicidio loquitur: iura pro limitatione adducta loquũtur in homicidio qualificato, cardinalis, uel archiepiſcopi, & cõſequenter in atrociſsimis.

ſed nō ne homicidium, vt dixit Fely. atrociſsimū eſt delictū, certe ſic, licet illa qualitas cardinalatus ut epōpatus adhuc magis delictū exaſperet, horrendumq; faciat? præterea tex. in d. clem. j. de pœn. in princ. loquitur de percutiente uel banniente epiſcopū, & de dante ad præmiſſa conſilium ꝙ pari pœna puniuntur. quis tamē diceret homicidiū quamuis ſimplex prædictis in atrocitate delicti non æquiparari. idē Deci. in præalleg. c. j. col. vi alterius fantaſiæ fuit, ꝙ conſulēs eadem pœna præciſe non puniatur, quia nō tantum deliquit ut principalis, ſed extraordinarie arbitrio iudicis, qui tamen debebit arbitrari de grauiori pœna, quàm in alijs præterquam in caſibus a iure expreſsis. Et ſic in effectu reſidet cum opinione Fel. Et hæc melior & uerior mihi uidetur, niſi in caſibus a iure expreſsis. eandem & parem pœnam infligentibus. prout in l. utrum. ff. de parricid. in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſta. in c. fœlicis. in princpi. de pœn. in vj. &
8 in cle. j. illo eo. ti. Secundo nō † procedit prędicta diſtinctio, ubi ſpecialis pœna a lege conſulenti imponitur, quia attenditur tunc talis ſpecialis lex, de qua conſtat. l. unica. C. de raptu uirg. cum dictis Saly. & Deci. hic. & in præalleg. c. j. col. vij. in ſeptima limitatione de offi. deleg. poſt Fely. ibidem in iij. col. Et uidetur de indubitabili qñ ita lex pedem figit. Ter
9 tia limitatio † eſt de interdicto unde ui. Deci. ſequi uidetur Roma. contrarium tenentē per text. præalleg. c. ſicut. idem facit in d. c. j. ubi Fely. hanc limitationem prius reprobauit, quia ſatis ſpoliare dicitur qui conſilio ſuo aliquem ſpoliat. cætera ad iſtud propoſitum dicas; ut hic per Dec. & in d. c. j poſt Fely. ibi, & in d. c. ſicut.

Poſtremo in materia conſilij nonnulla in actu practico utilia notabis,
10 & primo, † ꝙ mandatum differt a cōſilio. mandator enim obligatur mandando, ſed non conſulens conſulendo. l. ij. ff. mand. not. gl. in præalleg. re
11 gula nullus. ad fi. Et debens † procedere uel iudicare cum conſilio iuriſperiti uel talis, tenetur quidem requirere, ſed non ſequi: ſecus ſi dicat, de conſilio, uel iuxta, aut ſm conſilium, quia ſequi tenetur; ut per Cyn. Bar. & alios in l. id quod pauperibus. C. de epiſc. & cler. ſummam Ange. in uerbo conſilium. uerſi. ſeu. §. quarto. & Phil. Franc. in dicta regula nullus. col. fin. ubi ponit, ꝙ ſi præpoſitiones prædictæ, de, & cum, adijciantur conſenſui aut uoluntati, non differunt, & ſemper requiritur ꝙ ꝯſenſus & uolūtas interueniat, per iura ibi alleg. Eſt enim aliud conſilium, aliud conſenſus. c. cū olim. de arbi. c. cū in ueteri. de elec. c. j. ne ſede uac. lib. vj. ubi uero conſilium uel cōſenſus ſuſpicioni ſupponitur, quid ageñ. ſit. docet Fel. in c. edoceri. col. pe. de reſcrip. An ꝯſiliū pro ferenda ſententia datū, ſe
12 quendū ſit; Et quod † conſiliū diſcordantibus cōſultoribus probandū ſit ac tenendū; uidebis ꝑ Phil. Frā. in dicta regula nullus ex cōſilio: Paul. de Ca. in ꝯſi. xv. col. ij. in antiquis. Barb. in ꝯſi. lxxxviij. col. fi. lib. iij. Fely. plenius in c. cū uenerabilis. in ulti. char. de excep. ſcribētes in l. ſi ꝯuenerit. ff. de re iud. & in l. duo iudices. ubi Iaſ. co. fi. e. ti. Cur. ī l. j. col. xj. ff. ſi cer. pet. Ang. in §. j. col. ii. inſtit. de ſatiſda. tu. ubi dicunt iudicē conſultoribus diſcordantibus, poſſe uno conſiliorum reiecto aliud acceptare, licet minoris partis, modo ſanius ſit, ſecundū Francū loco præalleg. uide ēt Fel. in c. ſciſcitatus col. vj. de reſcri. pr. Papiē. in forma lib. appell. à diffi. in uerbo petens. Pau. de Caſt. cōſi. lxxxviii. ꝑ declaratione col. j. in antiquis. & Specu. in titu. de requiſitione conſilij. in

13 quibus locis uolunt, ꝙ†ſtatuto con ſuetudineq; circũſcriptis, iudex cãm ꝑ ſe iudicandã alteri cõmittere non teneẽ conſulendã, modo ipſe peritus ſit. alias ſecus, tam de iure, quã de cõ ſuetudine laudabili. Io. And. in addit.
14 ad Spec. ꝓxime alleg. Et ubi†ex for ma ſtatuti conſilio ſapiẽtis cõmittiẽ cã, id fieri non debet niſi datis ꝑ am bas partes ſuſpectis & confidatis, ẽm Bal. in l. j. C. de rela. & in cõſi. ccclxx. lib. j. immo nec conſiliũ nec ſcriptu ra mitti debet, niſi confidato. Bald. in additio. ad Specu. proxime alleg. per. §. quod ſæpe in auten. de trien. & ſe miſ. ubi ex illo tex. id colligit glo. ſe quitur Firmi. in reper. in uer. conſul tor. ad fi. dices poſt Bal. conſultorem non eſſe per iudicẽ eligendũ, niſi ci tatis prius partibus ad dandum ſuſpe ctos & confidẽtes, q̃bus datis poteſt iudex aliũ non datum pro confidẽte eligere, dũmodo pro ſuſpecto datus non ſit. allegat Io. And. Phil. Peruſ. & alios. Sed quod de ſuſpectis & confidentibus, Bald. & præalleg. di cunt, de iure nõ procedit, niſi ſtatuto uel cõſuetudine aliud caueatur, aut diſponatur; ut per Pau. de Caſt. in l. obſeruandum. ff. de iudi. ideo tex. in c. ſtatutum. in §. aſſeſſorẽ. de reſcrip. in vj. vult, ꝙ delegato aſſeſſore indi gente, aſſumi debeat unus neutri par tiũ ſuſpectus. & ibi gl. colligit practi cã q̃ in iudicijs frequẽtaẽ dum ſuſpe cti traduntur: & ſecundũ Ioan. And. & Gemin. ibi, aſſeſſor qui ſupectus non eſt, aſſumi poteſt, quamuis non ſit de cõfidentibus in quos forte non ꝯueniũt partes. ibidem etiam not. cũ gl. Phil. Franc. non eſſe dandos con fidatos, ſed ſuſpectos. ſecundũ Bald. ibi. ſi tamen darentur, iudex non ar ctareẽ, ſubdit, ad eligendum confida tos, uerum ſatis eſt eligere non ſuſpe ctos. ſecundum Ioan. And. immo ut ſcripſit, inquit, Inno. iudex non tene tur in eligendo conſultorem partes
15 ſequi, & ſi†malum conſultorem eli gat, parti ad intereſſe tenetur. prædi ctis adde Lanfrã. de Oria in repeti. c. quoniam ꝯ. in uerbo interlocutio nes, col. iij. de proba. ubi poſt Bald. in l. ij. C. de ſenten. ex pericu. recit. determinat iudicem poſſe ſibi conſul torem iuriſperitum pro cauſa deci denda aſſumere, qñ ex ſe peritus non eſt ratione ſcientiæ iuris, ut ſunt pote ſtates uillarũ. & arbitratores qui idio tæ ſunt. Si autem propter iuris peri tiam electus eſſet iudex, ut ſunt ui carij proteſtatum & ſi miles, talis iu dex non poteſt partes ad eligẽdum conſultores cõpellere, quia de ſe cõ queratur ſi neſciat. l. ij. ff. quod quiſ que iur. & ubi cogit iuridice partes ad eligẽdũ conſultorem, poteſt pari ter cogere ad ſoluendũ æqualiter ſa lariũ ꝯſultoris arg. §. fi. l. iiij. ff. fini. re gundo. niſi ad inſtantiam unius par tis tantum conſilium peteretur, quia altera pars in expẽſis contribuere nõ teneretur. plus refert uoluiſſe Inno.
16 ꝙ†ẽt inuitis partibus poſſit iudex ſi bi cõſultorẽ eligere, quod nõ placet Angel. in d. l. ij. & ſi conſultor ſuſpe ctus eſſet forte ob inimicitiã, põt, ait, ut ſuſpectus recuſari, aut peti alium adiũgi: ſtatuta tñ hodie, dicit, proui dent. Sed dictũ Inno. de aſſeſſore uel conſultore eligendo nõ requiſi tis partibus, & fortius requiſitis ſed non conſentientibus, uerius eſt & communiter approbatum, per d. §. aſ ſeſſorẽ: vt ibi tenẽt Archi. Ioan. And. & Phil. Fran. Hoſtien. in ſumma eiuſ dem tit. Barba. in c. ſuper quæſtionũ. ad fi. §. verum. de offi. deleg. vbi ẽt ꝑ Fely. declarãtẽ qñ conſultorẽ eo mõ aſſumẽs, de illius imperitia factoq; te neatur. vides itaq; iudicẽ de iure poſ ſe ſibi cõſultorem eligere, ſeu alteri dũmodo non ſuſpecto cãm cõſulen dã cõmittere: ideo in §. aſſeſſorẽ dici-

17 tur, † delegatum tali aſſeſſore indigentem debere neutri parti ſuſpectũ aſſumere:non dicit,ꝙ faciat ſuſpectos & confidentes ſibi dari, ſed ꝙ ſuſpectum non aſſumat ad libitũ, ergo poteſt illum aſſumere, ꝙ ſi ſuſpectũ elegerit recuſationi locus erit, ꝑpterea recte faciet ſi ſuſpectũ nõ aſſumat ita ĩtelligitur.§.aſſeſſorẽ.qui licet loquatur in delegato, procedit tamen etiã in ordinario,& de iure ciuili, cũ lites ſine ſuſpitione procedere debere clari iuris ſit.l. apertisſimi.C. de iud. & de tribus modis,quibus cõſiliũ requiritur à iudice.uide Pau.de Caſt.in d. conſi.incip.pro declaratione. Et ꝙ iudex non peritus in iure, procedere debeat de cõſilio iuriſperiti per eum aſſumpti,ponit ẽt Bal. in l.ſolet.in §. legatis ſupra de offi.ꝓcon.& lega.di-
18 † cẽs poteſtates terrarũ aliosq; imperitos iudices debere ſuper punctis iuris cũ conſilio ſapientũ deliberare,et nõ ex ſuo capite procedere.Adde gl. & doc.in l.ij.C.de ſen.ex peric. recit. ꝙ in re dubia cum ſapientibus debet iudex cõſilium habere.oĩa.n.recte cũ conſilio geruntur l.nõ dubium.C.de repu.facit tex.not.in l.ſi auiam.C.de ingen.man.ubi ſi cũ peritioribus tractatũ habuiſſem, facile cognoſceres: de quo tex.uide Spe.in ti.de aduoca. in §.nũc ut dixi.col.ij.Barb. in c.pro poſuiſti.col.v. de probatio. & Deci. in l.iuris ignorantia.ad fin. C.qui ad-
19 mitti. Quod igitur fieri uidemus † ſæpe dando ſuſpectos & cõfidẽtes,quorum cõſilio in cauſis proceditur,in iure cõmuni fundatum non eſt, ſed ſtatutario uel conſuetudinario,& ſententia tunc prolata abſq; conſilio requiſito ipſo iure nulla eſt,etiã ꝙ prolata eſſet ſecundũ caſum legis,ut ꝑ Alex. in conſi.lix.col.j.lib.iiij.Mod.Aſten. poſt Bal.in tracta.de for.cart. xxxvj. col.iiij.& char.lix.col.iij.Et de conſilio quod requiſitũ fuit,debet in actis apparere aliter ꝙ per aſſertionem iudicis,ad hoc ut ualeat ſententia. Bal. in l.j.C.ne liceat in una eadẽq; cauſa tertio prouo.Ioan. Milis in repertorio.in uerſi.ſentẽtiã col. pen. Vt ultra præalleg.uide Alex. in cõſi. cxlv. lib.v.& clxxv.col.fi.in eo.& lxij.li.ij. & in l.ſi ſic ſtipulatus.ff.de uerb.obli. Calca.in conſi.xliij.col.ij.Fely.in c.ſi quæſtiones de ſimo.Mode.Aſten.loco præalleg.fol.lij.col.ij.ubi ponunt,
20 an † talis cõmiſſio deciſionis cauſæ ſapientis cõſilio ex forma ſtatuti, fieri debeat,quando res clara eſt,uel iudex iam prẹparauit ſentẽtiã. Et utrũ nulla ſit ſententia,qua iudex pronunciat,prout in conſilio per talem ferendo.Alexan.conſi.clxxxv. ad fi.li.ij.& quid agendum partibus in eligendo diſcordãtibus,Bar.in §.j.l.j.ff. de uẽ. inſpi.& Fely.in rubri.de treu. & pace col.iiij. Quod ſi partes cõſilio talis electi ſtare promiſerint,an reclamare appellareve poterint? Soci. conſil. xxiiij.q.j. uol.j.Fely.in c.cum uenerab.col.xvj.uerſi.fallit ſecũdo de excep.& Moder. Aſten. loco præalleg.
21 Huiuſcemodi uero † cõſultori cauſam conſulẽdam committens iudex, omnia acta tranſmittere debet, alias infamatur ſi pars ledatur.l. ne cauſas. ubi Pau.de Ca.& alij no.C. de appellatio.Et poſtquã cõſilio ſapientis cõmiſſa eſt cã, nouas probationes uel productiones admittere nõ debet iudex.Bal.conſi.clxxvj.in fi.lib.j.Bart. in l.ex illo.C.de appel. & Are.in c.tã literis col.j.de teſti. Recitet aũt cõſultor in diſcuſſione articuli opiniones doct.inde ſuã ponat.Abb.ĩ c.quęrenti in prin.ff.de offi.delega. Et an
22 iura † & rõnes in cõſilio adducere teneat? Abb.in c.ſicut ad fi.de re iud. & in conſi.ij.Corne.conſi.lxxix.& cccj. li.iij.Fely.in d.c.ſicut col.vij.ubi cõcludunt conſilia deciſiua ſine iurium alleg.fieri debere,& ſi ad iuſtificationem

nem conſultationũ cõtrariũ ſæpenu mero faciamus,ut Abba.& Corne.in præalleg.cõſilijs fecere. Poſtremo 23 not.eſt,ꝙ † ſñia lata ſecundũ cõſiliũ ſapientis nõ tranſit in rem iudicatã, quin habito conſilio eminẽtioris do ctoris, & melius ueritate cognita retractari poſſit.Ant.de Bu.in c. propoſuiſti.de proba. & licet articulus iſte diſputabilis ſit,pluraq; dici in eo poſſent,ut ibi per Felyn.& Deci, opinio tñ Ant.de But.cõis eſt.Deci. in cõſ. cclxxviij.ad fi.Crot.in tract. de teſti. fol.xv.cũ ſeq.in ſecunda limitatione. ubi in cã matrimoniali idẽ eſſe dicit. accedant accumulata ab Hippol. de Marſi.in notab.cxxviij. & cxcv. & ꝓ ſcriben.in l.admonendi.ff.de iureiur. quãuis Curt.iunior ibi in v.col.nũquã ſibi placuiſſe opi.Ant.de But.dicat,in practicaq; illam minime ſeruari,quodque talis ſẽtentia ex priuilegiatis probationibus lata nõ dicitur. Non inuoluam ſilentio pulchram cõſultationẽ Cur. iunior. in cõſi.ij. 24 conſulentis,ꝙ † princeps,ſeu dñs ſuperior, officiali ſui uaſalli mãdare nõ poteſt,ut in cauſis,uel in aliqua cauſa,procedat de conſilio talis.turbaret enim iuriſdictionẽ uaſalli in cognitione cauſarũ primæ inſtantiæ, quod minime licet.Salubris eſt itaque practica Cancellariæ Sabaudiæ, ſecundum quã aliqñ mãdatur magiſtratibus uaſallorũ Excellẽtiæ Ducalis,ut procedant de conſilio iuriſperiti partibus non ſuſpecti, ſimpliciter nemine nominato,cum iſtud iuris ſit,ut ex prædictis liquet,ſed de his ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus mei uaſalli, meus uaſallus non eſt,Etiam ꝙ habeat bona mea in feudũ. nume.3.& quomodo procedat nu.7.*

2 *Vaſallus feudum alienare non poteſt: ſecus ſubinfeudare æque idoneo,& quæ requirantur.*

Et ſtante generali conſuetudine in emphyteuſim concedere.

4 *Vaſallus uaſalli mei fidelitatem mihi iurare non tenetur, ſed uaſallo meo.Nec compellitur ſeruire mihi, ſed ei: & ipſe mihi nume.5.*

6 *In alienatione feudi cuius conſenſus requiratur, mediati, uel immediati.*

8 *Homines baronis alicuius regis, non dicuntur homines regis.*

9 *Amicus inimici mei, quando habeatur ut meus inimicus.*

§. Socii mei ſocius,meus ſocius non eſt.

ISTA eſt famigerata regula quæ ſumitur ex l.qui admittitur. cũ duabus.ll.ſeq.ff.pro ſoc.ubi no.exemplũ datur.Et pariter homo hominis mei, meus homo non eſt,neque libertus liberti mei, libertus meus eſt.l.modeſtinus.ff.de uerb.ſigni. Ex qua ſumit 1 ibi gl.arg. infertque ad † uaſallũ mei uaſalli,ꝙ meus uaſallus nõ eſt, quod intelligunt doct.qñ eſt uaſallus uaſalli mei rõne alterius rei, ſecus ſi pro eadẽ re quæ ad dñm pertinet, ut hic per Deci.uel ut dicit Bart.in l.Claudius fœlix.ad fin.ff.qui potio. qñ feudum conſtituitur reſpectu diuerſarũ rerũ,alias ſecus,ut ẽt ꝑ Bald.pulchre in l.j.col.ij.C. de cõia de leg. ubi dicit uaſallum uaſalli mei, non eſſe uaſallum meũ inſpecta obligatiõne conuentionis, ſicut nec colonus coloni mei,eſt meus colonus,ſed inſpecta re meus dici poteſt.arg.l.ſolutũ in §.un de ſi domũ.ff.de pign.act.quæ oĩa,licet Dec.taceat cumulauit prius Fely. in c.quæ in eccleſiarum col. xxiiij.cũ ſeq.in ſexta declaratione de conſtitu. 2 ideo licet † uaſallus in toto uel in parte feudũ alienare nequeat,põt tamen alij æque idoneo ſubinfeudare ſine licentia dñi.§.illud de prohi.alie. feud. ꝑ Fed.§.ſimiliter in tit. de lege cor. ſecũdũ Fely.ibidẽ & in d.§.ſimiliter

ponunt doc. q requirant ad hoc ut talis ſubinfeudatio fieri poſſit. de quo p Guid. Papæ in qō. clxij. Iaſo. in tit. q feu. da. poſ. char. ult. & cōſi. ccxxxv. li. ij. Iaco. de ſancto Georg. in ſua feu. inueſtit. in uerbo, ita ēt q ipſi uaſ. & in uerſi. cū pacto, de nō alienādo. col. vj. & vij. & Curt, in tract. feu. in ult. cā priuationis ſeu. in prima regula prin. fol. xxxix. & xl. ubi ēt ponunt, an attēta ſaltē gn̄ali cōſuetudine in emphyteoſim cōcedere. Hinc dicit Soci. in cōſi. lxvj. col. ij. lib. iij. poſt Bal. q ſic reperiet utile dominium ſuperius, & utile dominiū inferius, ſeu ſub illo: qa primus uaſ. nō cedit alteri ſeudū, ſed concedit. faciunt quæ ſcribit zaſius in libello feu. in x. parte de feud. priuat. cōclu. x. Queadmodū ergo ſocij mei ſocius, ut hic dr̄ ſocius meus non eſt. Ita uaſallus uaſalli mei, nō eſt meus uaſallus, qđ ſine dubio procedit qn̄ ſecūdus eſt uaſallus rōne alterius rei quā feudū à me ꝓcedentis,

3 †ſecus ſi pro eadem re, ut ſupra dixi. Quā opi. ſequitur Guido Papæ in q. ccccclj. in ſecūdo quæſito, ſubiungēs non eſſe mirādū, ſi hoī es, de qbus ibi p eū, ſint hoīes epiſcopi & regis, qa homo pōt eſſe ſeruus pluriū dicit. l. ſi ſeruus pluriū. ff. de leg. j. Eſt. n. inqt, ſpēs ſeruitutis eſſe hoīem alterius, nō q ſit ſeruus, ſed qa puniē in perditione feudi ſi non iuuet dn̄m, ut ibi per eū. Doct. tn̄ cōiter ʒriū uolūt, q uaſ. uaſalli mei, non ſit meus uaſ. etiā q primus uaſ. ſm acquiſiuerit ex feudo uel parte feudi, ut poſt Specu. & Bal. ſcribit Soci. in d. conſi. lxvi. col. ii. iō dicit notāter Bal. in c. cæterū col. j. de iudi. q ſicut debitoris mei debitor, nō eſt meus debitor, qa cū eo nullū pactū habeo. Ita uaſ. uaſ. mei, non eſt uaſallus meus qa fidelitatē mihi non præſtat, ſed ſibi. ea pp tenet, q ſi feudatarius regis ex illo feudo plures alios acquiſiuerit uaſallus, inter quos de tali cā qō uertatur, non cognoſcet rex, ſed regiſ feudatarius, à quo tales uaſalli feuda recognoſcunt. ſequiē ſe ly. in d. c. quæ in eccleſiarū. loco præalleg. & Iaſo. inter cōſilia Bruni cōſi.

4 viij. col. fi. Ea ꝓpter † q talis uaſallus mei uaſalli fidelitatē mihi iurare non teneaē, ſed uaſallo meo, ut ēt p Bal. in d. l. j. colū. ij. C. cōia deleg. Brun. in cōſi. cviij. colū. v. adducentē Gofre. & Speç. ordine. n. ſucceſſiuo ſibi inuicem præſtare, inqt, debent fidelitatē & ſeruitia ex eadē re, nihilq; cōe hēt ultimus cum primo, arg. notatorū in l. ſi uſufructus in prin. ff. uſufruc. quēadmo. caue. & in l. ulti. ff. ſi, qui plus quā per l. falci. ubi legato uſufr. titio grauato per fideicommiſſum meuio reſtituere, Meuius titio cauet & titius hæredi, non aūt meuius, ſic ēt in l. cum à te. ff. de ui & ui arma. ubi illo interdicto nequeo agere pro ui per eū illi illato, qui uim mihi prius intulerat in eadē re, quaſi ex actu ū & perſonarū diuerſitate ultimus cū primo nihil habeat cōe facit. §. j. l. ſi in lege. ff. loca. ubi res poſterioris conductoris primo locatori non obligaē, ſed ſolūmodo immediato, & ſic ordine ſuc-

5 ceſſiuo. † Et per cōſequēs quo ad eū, cum quo nihil cōtractum fuit, nec ali qua ſubeſt obligatio, de uaſallo ſui uaſalli non pertinet ſe impedire, neque de ſubditis illius ſe intromittere. ſm Hoſtien. ibidē relatum. quibus adde Iaco. de ſancto Georg. in tract. feu. in uerbo, ita ēt q ipſi uaſ. col. ij. & Frāc. de Curt, in tract. feu. fol. xl. in prima regula prin. col. iij. & iiij. ubi poſt antiquos feudiſtas concludunt ſuperiorem dn̄m uaſallum ſui uaſalli ad ſibi ſeruiendum non poſſe cōpellere, ſed requiret primum uaſallum, & primus ſm, cuius ſubuaſalli auxilio, dn̄o ſuo ſeruitia præſtabit. Et pariter in alie-

6 natione † feudi non primi, ſed immediati dn̄i requirendus erit conſenſus,

ſm Cur.prælleg.ſed cõis eſt ad op-
po.ut per Iaco.in tract. præallega.in
uerbo & cum pacto de non alienan-
do col.vi.& vij.ubi limitat.& per Ia-
ſo.in conſi.clxxx.lib.ij.Poteſt igitur
7 in hoc pulchro articulo concludi,† ꝙ
uaſ.uaſalli mei,etiã rõne eiuſdem rei
feudalis, proprie dici non poſſit uaſ.
meus per rõnes prædictas. itẽ quia id
nulla lege probatur,ideo & c.l.illã.C.
de colla.& eſt hæc, ut ex prædictis li-
quet,receptior ſnĩa. Large uero & im
proprie uaſ.meus dici poteſt re, quæ
mea eſt,inſpecta,ut dixit Bal. in ſupe
rioribus relatus,qui propterea ſubiũ
xit non teneri ad iurandũ mihi fideli
tatẽ,ſed uaſ.meo ſicq; dño ſuo imme
diato. Ex quo inconuincibili elicitur
arg.talẽ non poſſe dici uere aut pro-
prie uaſallum dñi ſuperioris,cũ talis
teneat̃ dño ſuo iuramentũ fidelitatis
præſtare,ut in tit.qual.uaſ. iura. deb.
dño fidel.& titu.ſeq.de for. fid.large
uero & improprie ſic, ita procedat ꝙ
in locis præalleg.dixit Bal. Ex præ
dictis ſequit̃ ſm Spec.& alios hic per
8 Deci.relatos,ꝙ† hoĩes baronis alicu-
ius regis non dicunt̃ hoĩes regis . idẽ
tradit Curt.in trac.præalleg. fol. iiij.
col.iij.tales,inquiens, non eſſe hoĩes
regis,ſicut dr̃ de ſubditis epiſcopi re-
ſpectu archiepiſcopi iij.qõ.ix. nullus
primas.& c.paſtoralis de offi.ord. Al-
cia.ẽt in d.l. modeſtinus in fi. ſobrie
loquens ſolum refert Deci.hic,& ſe-
quitur, ꝙ tales regis ſubditi, proprie
non poſſunt dici.improprie uero ſic,
eo ꝙ uerba per prius non per poſte-
rius intelligenda ſint l.qui liberis.§.
j.ff.de uulga. Infert̃ pariter ex præ
9 dictis, † ꝙ amicus & domeſticus ini-
mici mei,inimicus meus non dicit̃ li-
cet illi de fide detrahatur quo ad me,
Niſi cum inimico meo contracta eſ-
ſet amicitia in meam perniciem,tunc
enim inimicus meus diceretur, & pri
uationis feudi iuſta eſſet cauſa,ut hic
per Deci.ſequitur ſimpliciter Alciat.
loco præalleg. uide Afflictum in de-
ciſi.regni.cccvij.ad fi.& latius. Curt.
in præalleg.trac.feu.fol.xxxv.col.iii.
in xv.cauſa priuationis feudi.

SVMMARIVM.

1 *Ira, & iracundia unde dicantur.*
2 *Facta uel dicta calore iracundiæ non ua*
lent. Limita nu.4.6.10.15.17.
3 *Ira dei eſt tranquilla iuſti ſupplicij con-*
ſtitutio.
5 *Iracundia debet probari, quæ eſt diffici*
lis.
7 *Pœna delicti calore iracundiæ facti, mi*
nuitur propter iuſtum dolorem. Limita
nume.9.
8 *Occidenti fugientem,qui eum percuſſit,*
mitigatur pœna ordinaria.
11 *Faciens iniuriam alicui calore iracun-*
diæ, eam reuocare poteſt. Et intra quan
tum tempus nu.12.13.
L. ſi uindicari.C.de pœn.declaratur, &
ornatur.
14 *Actio iniuriarum quomodo aboletur.*
16 *Perſeuerantia quomodo probetur.*

L. XLVIII. Paulus.

Quicquid calore iracundiæ
uel fit,uel dicitur, non prius ra
tum eſt, quam ſi perſeuerantia
apparuerit indicium animi fuiſ
ſe, Ideoq; breui reuerſa uxor,
nec diuertiſſe uidetur.

EXTRACTA eſt ex l.iij.ff.de
1 diuor. Dicta† eſt aũt ira, ab eo ꝙ a ſe
it,& furit,qui iraſcitur. Vnde iram de
ponens ad ſe redire dicit̃. hinc Terẽt,
tandem reprime iram, & ad te redi.
Iracundia uero dicitur,eo ꝙ iram in-
cendat, ſm Feſtum, ſed pro ira ſæpe
ponit̃,ut per Cic.li.iij.Tuſc. Iracun-
dia eſt ulciſcẽdi libido.ſic põt hic ca-
pi.& nobis inuitis naſcitur,ideo nun-
quã rõni ſuccumbet . oẽs.n.motus q

non uoluntate noſtra fiunt, inuiti & ineuitabiles ſunt, ut horror, frigus, rubor, & ſimiles motus, ut per Senecã in libro de ira ad Nouatum, ubi quid ab iracundia diſtet ira docet. No-
4 ta, ꝙ † quicquid calore iracundiæ, uel fit uel dicitur, ratum firmumque non eſt, niſi acceſſerit perſeuerantia, quæ animi indicium oſtendat. Concordat l. iij. ff. de diuort. facit tex. l. ſi filiã. ibi ſi non inconſulto calore. C. de inoffi. teſtã. & in l. ſi non conuitij. C. de iniur. nam impedit ira animũ ne poſſit cernere uerum, ut ait ſapiens, & ut dr̃. in c. productior. ff. de pœnitẽ. diſt. iij.
5 † ira dei non eſt ut hoĩs, ideſt perturbatio concitati animi, ſed trãquilla iuſti ſupplicij conſtitutio. in quo grauiter errauit Lactã. in lib. quẽ de ira dei inſcripſit. nimirum igitur ſi quę eo tẽpore aguntur non ſubſiſtunt non. n. ſuus eſt ira percitus, ut de furioſo dicitur ĩ l. ſulcinius in §. adeo. ff. ex quibus cau. in poſ. ea. ideo ſicut quod furioſus dicit facitque, ratum non eſt. l. furioſi. ẽ. eo. ti. ita nec quod dicit, aut facit ita percitus. Illud itaq; laudabile eſt, in quo ratio totum agit, & furor nihil ſibi uendicat. reſtringenda ſub rõne poteſtas eſt, nec quid agendum, priuſquã concitata ad tranquillitatẽ mens redeat. nã cõmotionis tẽpore iuſtum putat oẽ quod fecerit. ideo Apoſt. inquit, non uos uindicantes chariſſimi, ſed date locũ iræ. hoc eſt, declinetis eam ne uos corripiat c. illa, & ſeq. xj. quæſtio. iij. Exemplificari ẽt poteſt hæc regula ultra exemplũ iuriſconſulti, de diuortio in exhęredatione filij, uoto, iuramento, confeſſione, accuſatione, profeſſione, acceptatione ſecundi beneficij, & ſimilibus, ut per Rom. quẽ hic in apoſt. ad Bar. refert Alex. & per Dec. ac per Fely. in c. Matthæus de Simon. & Iaſ. in l. ſi filiam. C. de inoffic. teſt. & Bauer. loco infra allegando. Intelligũtur
4 aũt prædicta, qñ † iracundia talis eſt, quæ mentis alienationẽ inducit, alias ſecus. Ioan. And. Abb. & alij in c. dudum. per illum tex. de conuer. cõiug. Deci. hic Bauer. infra alleg. Fely. in c. dilecti filij col. fi. de except. & plenius in c. ſicut de iureiu. ubi poſt Inno. ait ꝙ habentia conſenſum alterare, illũ ex toto uitiant, & per errorẽ actus fieri uidetur l. non fatetur. ff. de confeſ. nec conſentit qui errat. aliud, inquit, ſi non eſſet tanta iracundia, quia ſubſiſteret obligatio, probaturq; intelligentia iſta per æquiparationẽ ſupra factã de irato ad furioſum, qui ſuus non eſt. Ex quibus patet regulã & cõclu. loqui de ira conſenſum taliter al-
5 terante, ut quis ſuus non ſit, talis † uero iracundiæ & furoris exigitur probatio, quæ difficilis eſt. ſecundũ Abb. quẽ refert, & ſequitur Fely. in d. c. ſicut, & tacito Felyn. Deci. hic ad fi.
Secundo intellige, ut per Bald. &
6 Saly. in d. l. ſi non conuitij. † dicentes, quædã eſſe quæ iuris ſortiuntur effectum, ut cõtractus, repudiũ, cõfeſſio, uotum, & ſimilia, & iſta per iracundia impediuntur, quia non procedunt ex animo, ſed ex animi alteratiõe d. l. iij. de diuor. Quędam iuris nõ ſortiũtur effectum, ut maleficia, & tunc non curatur de iracundia, ſic intelligitur ſecũdũ eos regula noſtra. quibus aſſentiunt Roma. & Alex. præalleg. Felyn. ĩ d. c. dilecti. co. fi. & in d. c. ſicut. Dec. hic & Iaſ. loco præallega. ſi. n. in delictis excuſaret iracundia, raro punitioni delictorũ foret locus, quod abſonũ
7 eſſe dicunt. Subiungentes tamẽ, ꝙ † licet talis iracundia non excuſet, mitiganda tñ eſt pœna qñ ex iuſto dolore prouenit. l. ſi adult. cum inceſtu. in §. Imperatores. ff. de adult cũ alijs hic alleg. p Dec. Fely. & Iaſ. in locis præalleg. & in c. ſignificaſti. el. ij. de homi cid. Are. in cõſi. lxxx. Alex. ɔſi. lxxvi. uol. j. Hippoly. in l. j. in §. diuus el. j.

col.pen.ff.de ſicar.& in conſi. xxv. & cxxix.& alibi ſæpe Deci. conſi. cccclxxxii.& in l.ut uim.col.iii.ff.de iuſt. & iur.ubi poſt Bar.& Are.concludit,
8 ꝙ licet † prohibitum ſit occidere fugientē qui te percuſſit,quia id potius ad uindictam quā ad defenſionē tenderet, ſi tñ id feceris ; de homicidio pœna ordinaria puniri te non debere, homicidij pœnam iuſto dolore diminuente d.§. Imperatores cū prealleg.
9 Niſi intellige†ex iniuſta cā ad uindictam quis prouocatus eſſet,ex accuſatione puta blaſphemię.in ludo dictę,pœna.n.tunc non minuitur c.inebriauerunt.xv.q.j.ut p Abb.& Ioan. de Ana.in c.ij.de maledi. & Iaſ. in d. l.ſi filiam col.ii. Tertio principaliter hanc regulam uolentē inconſultū iracundiæ calorē carere uitio, ſecundum glo.in c.cum te.de re iud.intel-
10 ligit ibi Imo.†ubi ſine præiudicio aduerſarii actus retractari poteſt.exemplum in d.l.diuortium de diuor.& in caſu c. ſi quis iratus. ii. q. iii. alias ſecus,ut in actione iniuriarū,quæ cōpetit etiā pro iniuria illata ex iracundiæ repentino calore.præſumitur.n.iniuriādi animus,& ſi reuocari poſſet, nō reuocaretur præiudiciū , & damnum iniuriam paſſi d.l.ſi non conuitii , & fuit doctrina Saly.ibi , ſecundū Fely. in d.c.cum te.col.iii.ubi hanc declarationē extollit. Si quis igitur ſecundum prædicta iniurióſa uerba reuocaret,iniuriarum actionem nō euitarēt tex.tamē d.l.ſi non conuitii loquitur
11 ſolummodo †de conuitio calore iracundiæ dicto, ut conueniri poſſit iudicio iniuriatum qui obloquutus eſt, ſed an hoc procedat facta reuocatione,ibi non dicitur,& uidetur ꝙ non, cum per reuocationē ſatisfactum uideatur iniuriam paſſo, arg.l. nihil tā naturale.cum ibi no.ſ.eo.ideo Orianus in rep.c.qm̄ contra in uer. confeſſiones col.j.de ꝓb.poſt Aug.& Imo. dicit,ꝙ ſi eū qui uerba protulit iniurioſa pœnitet , probata iracundia ne actione iniuriarū cōueniri poſſit proderit per regulā noſtrā, niſi tale quid eſſet quod pœnitentia reuocari non poſſet,ut quādo ad opetā facti fuiſſet deuētum,ſequitur ſimpliciter Marſi. in ſing.dcxxvi.utile pro amico reputās,qui in aliquē iniurioſa uerba protuliſſet,& ſic obtinuiſſe in pratica aſſerens.quibus adhæret Tho.Ferra.in ſua caut.xxxix. cautelam eſſe dicens, ut antequam recedatur a loco dictæ iniuriæ,dicatur iniuriā paſſo falſa eſſe quæ dicta ſunt, quodque dicentem dixiſſe pœnitet , quia talis reuocatio, ſiue ex iracundia,ſiue ex propoſito il lata ſit iniuria , facit ceſſare actionem iniuriarum , ut ibi per eum. Deci. hic ad fi.de prædictis non faciens mē
12 tionem,quærit,infra†quantum tēpus inferens iniuriam excuſare ſe poſſit, reuocando , & pœnitendo, intellige, alias non excuſaretur d.l. ſi non conuitij,& ſequens Lucam de Penna tenet , ꝙ facere id poſſit infra triginta dies argu.l.ſi uindicati.C.de pœn.ubi ſi princeps ſeuerius in aliquem uindicati mandauerit , triginta diebus ab executione ſuper ſedēdum eſt ut interim uideatur an per iracundiam mandatum fuerit , quia ſi per iracundiam ceſſabit ea tēporis inter capedine ac interuallo.cōcordat c.cum apud theſſalonicam.xi.q.iii. ubi aſſignatur rō, & cauſa, ob quas Theodoſius Imperator d.l.ſi uindicari,promulgauit,de cuius intel.& mā uide etiā Fely.in c. iurgentiū col.ii.& in c.in cauſis col. ii.de re.iudi.& in c.ſi quando colū.ii. de reſcrip.Iaſo.in l.puniri col. fi.C.ſi contra ius.Marſi.in l.j.in §.fi.col.xv. ff.de quæſtio. Neuiza. in ſylua nupt. col.pe.& Gramma. Neapol. in uoto. xxxii.præſumitur itaque iracundiam durare triginta diebus,ideo nimirum ſi durante eo tēpore uerbum per iniu

riam incõſulto iracundiæ calore prolatum reuocari põt. Quæ opi. cum non ſit rõne bona ſuffulta, mihi nequaquam placet. nam diſpoſitio.l. ſi uindicari procedit ubi agitur de uita hoīs ex mandato principis perimẽdi, editaq; ſpãliter fuit propter facinus à Theodoſio apud Theſſalonicã perpetratum, ne ſibi uel ſucceſſoribus ſuis tale quid in poſterũ contingeret. Et ſic parũ quadrat in propoſito iniuriæ uerbaliter dictæ, & ꝙ iracundia tanto tp̃e durare præſumatur. Prꝫterea iracundia nihil facit ad peremptionem actionis iniuriarũ tex. eſt in d.l. ſi nõ conuitij, ſed reuocatio, & pœnitentia uerborũ ꝑ iniuriam prolatorũ, q̃ eſt poſt .xxx. dies, fieri poſſe uꝛ, cũ ius ſimilis reuocationis .xxx. dierũ ſpatio præſcribi non reperiatur iure cautũ.

13 Vnde ergo credere† poſſe eum, qui iniuriã dixit aut fecit modo prædicto pœnitere, & reuocare quæ male dixit uſq; ad litis cõteſt. ſuper actione iniuriarum factã, non autẽ poſt. Ratio, qa poſt dictũ tẽpus perfecte & irreuocabiliter acquiſitũ eſt ius iniuriã paſſo, et ad hæredẽ tranſmiſſibile. l. iniuriarum actio. ultima. ff. de iniur. iõ abſq; ſuo conſenſu tolli nõ poterit. l. id qđ nr̃m ſ. eo. ſed ante litis conteſt. cum perfecte & irreuocabiliter iniuriã paſſo ius quæſitum non ſit, ꝑ pœnitẽtiã uꝛ reuocari poſſe, eoq; modo ſatisfieri iniuriã paſſo. Tutius tñ erit ꝙ pœnitentia ductus incontinenti quis reuocet, quia ea q̃ incontinenti fiunt, in eſſe uidentur. l. lecta. uer. dicebam. ff. ſi cert. pet. bene. itaq; hic dicit iuriſcõſul. ꝙ uxor quæ breui reuerſa eſt, diuertiſſe non uidetur. faciunt not. in c. cum uenerabilẽ de excep. ubi Pariſ. col. vij. poſt alios cõcludit, ꝙ repentina confeſſio, indeliberata, & ſeu calore iracundiæ facta, non præiudicat, reuocariq; poteſt ẽt de errore minime edocto, deliberata uero de errore tantummodo edocto, ita ꝙ melius utiliuſq; eſt dictam reuocationẽ incontinenti facere, quã poſt perſeuerantiã

14 & deliberationem creditã. Actio† autem iniuriarũ diſſimulatione aboletur, illiq; annuo ſpatio præſcribitur. §. fi. inſtit. de iniur. & d. l. ſi non conuitij. & pulchre ꝑ Fely. in c. fin autẽ. col. fi. de reſcrip. Quarto nõ proce-

15 dit hęc regula, ubi† poſt calorem iracundiæ perſeueraſſet quis in eadem uoluntate d. c. ſi quis iratus. ſm̃ Iaſ. in d. l. ſi filiam col. ij. ad quod uidetur tex. hic, ibi, perſeuerantia apparuerit. ceſſat. n. tunc animi concitati perturbatio, & alteratæ mentis conſideratio põtis regulæ fundamentũ, ut uiſum

16 eſſe ſupra. Quæ quidem† perſeuerantia ꝑ iterationẽ, quæ deliberationis ſi gnũ eſt, induceretur, & excluderet allegationẽ iracundiæ. glo. in d. c. ſi qs iratus. tradit poſt Bal. Fely. in c. ſicut præalleg. col. fi. faciunt quæ de ſecundo iuſſu principis, limitando. l. ſi uindicari. ſcribit Iaſo. in l. puniri ad fin. C. ſi contra ius. Fely. & alij in c. ſi quã do. per illum tex. de. reſcrip. Quin-

17 to. & ultimo fallit hæc regula† in cõ tractu facto cum eccleſia aut ad pias cãs, qa ualet non obſtante calore iracundiæ d. c. ſi qs iratus. ſm̃ Iaſõ. in d. l. ſi filiã col. ij. Roma. in ſing. & Alex. hic in apoſtil. ad Bar. & Bauer. in trac. de uirtu. iur. ver. lxx viij. Quod intellige in concitato, & aliqualiter perturbato: ſecus quando eſſet concitatio, q̃ mentis alienationẽ induceret, ſm̃ Deci. ſ. in prin. l. & Fel. in d. c. ſicut. & Bauer. loco præalleg. tũc. n. geſta inconſulto calore iracundiæ nõ ſubſiſtunt indiſtincte, militat. n. eadẽ rõ indiſcretionis & cecitatis promittentis, uel contrahentis, ſecundum prædictos, quæ geſtorum nullitatem inducit.

SVMMARIVM.

1 *Ex maleficio ſerui non quæritur actio do*

mino.
2 *Acquiſita illicite per filiũ,& monachũ patri & monaſterio non acquiruntur.*
3 *Idem de acquiſitis per unum ex ſocijs.*
4 *In generali conceßione, non ueniunt illicita.*
L. ſi pater.cum ſimi.ff.quæ in frau. credi.ornatur.

L. XLIX. Paulus.

Alterius circũuentio alii nõ præbet actionem.

Exemplificari multipliciter põt pp gñalitatẽ & obſcuritatẽ eius. Prima intelligẽtia gl. & ob dolũ non cõpetat actio cũ effectu, qa repellitur agens doli exceptione, nõ placet mihi, quia tex.hic uult, ꝙ nõ competat actio in caſu uero gl. cõpeteret quãuis ꝑ doli exceptionẽ excludatẽ. Secũda intelligẽtia de dolo mediatoris dãte cãm cõtractui, eũq; nullũ reddẽte, ideoq; actionẽ nõ competere pariter nõ placet, ſolũ.n.procedit in cõtractibus bonæ fidei, regula uero hæc gñalis eſt ad oẽm circũuentionẽ. ꝑterea. l.& elegãter.cũ mã loquiẽ de dolo cõtrahẽtis, noſtra uero de dolo & circũuentione tertij. Magis placet exẽplũ Decij hic ꝑ in l.qđ ſeruus in fi. ff. de
1 acqui.poſſeſ.ubi † ex maleficio ſerui nõ quæriẽ actio dño.& eſt rõ, qa in illicitis dñs nõ uẽ cõſentire. arg.l.ſi pater.ff.de his q̃ in frau.cred.& l. procurator.uer. ꝙ ſi indebitũ.ff.de cõdi.in-
2 deb.ideo ſi † filius uſuras exerceat, patri nõ acquirit & ſimiliter per monachũ illicite acquiſita monaſterio non acquiruntur, ut poſt Bar.& alios ſcribit Are.ĩ d.l.quod ſeruus co.fi. Exẽplificari ẽt põt in §.pœnæ l.ſi fratres & in l.quod aut ex furto. ff. pro ſoci.
3 † ubi ex cauſis illicitis acquiſita, alijs ſocijs ẽt oĩum bonorũ non acquirunẽ nec ſocietati conferunẽ, neque ad ea actionẽ habent alij ſocij. Et ſicuti ex dolo & circũuẽtione propria nihil cõſequi qſpiã dẽt.l.fi. cũ gl.ff. de dolo. ita nec ex dolo, aut circũuẽtione alterius.ut hic dr̃. Notãdaq; eſt cõcluſio quã breuiter hic uoluit Dec. ꝙ in illicitis qs cõſentire nõ cenſeaẽ, & in
4 † quauis gñali cõceſſione uel diſpõne nõ ueniũt illicita, neç ea q̃ in ptãte cõcedẽtiś uel diſponentis nõ ſunt d.l.ſi pater.cũ ſimilibus, q̃ uidere poteris ꝑ Roma.in cõſ.xcij.cxvj.ccix.cccxciij. col.ij.ccccijj.& ccccxxxvj.co.iij.Barba.cõſi.xxiij.col.j.uol.j. Corn.conſi. lxiiij.uol.iij.Alex.cõſi.ij.col.j.& liiij. col.fi.lxxv.col.j.& cxxix.col.j.ſemp in iiij.uolu.& in v.uolu.cõſi. xxxiij. col.fi.& liij.co.ij. Iac.de ſancto Geor. in inueſtit.feud.in uerbo, & dicti uaſ. col.ij. Aquen.l. ex facto colũ.ij.ff.de uulg. Deci.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ col.xx.de cõſtit.& in l.j. in j. not. ff. de offic.eius. Lancel. Galiaulam in repe.l.cẽturio.col.xij.ff.de uulgar. quæ not.ad d.l.ſi pater.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, ſcientia, hic quõ accipiatur.*
2 *Futuro facinori quando quis teneatur obuiare, & nu.3. De iure ciuili nu. 10. De iure canonico nu. 11.*
4 *Poteſtas uidens rixantes & non mittens familiam quando debeat priuari.*
5 *Mutus non obſtans, non manifeſtans, qui poteſt, & tenetur, ꝙ teneatur ad reſtitutionem male ablatorum.*
6 *Quis teneatur: non obſtans, non manifeſtans, qui ſint.*
7 *Sciens aliquem domum fracturum & furaturum, non obuians ſine damno, reus eſt furti.*
8 *Dominus quando teneatur de geſtis per ſeruos, famulos, & filios nu.9.*
12 *In crimine læſæ maieſtatis punitur ſciẽs qui non reuelauit.*
Bar.in l.utrũ.ff.de parricid.an ſit uerũ.
13 *In crimine læſæ maieſtatis deficientibus probationibus an quis cogatur ſubire duellum.*

L. L. Vlpianus.

Culpa caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt.

SVMPTA fuit ex ll. hic per gl. & Deci. alleg. Ex quorũ dictis appa ret; tam de iure ciuili quã canonico hãc regulã procedere, immo & de iure diuino, ut infra dicetur. Queadmo
1 dum accipi debeat uerbum † ſciẽtia, ex fine iſtius regulæ ſatis patet, & clarius declaratur in l. in delictis. ff. de noxal. An cũ conſilio, uel ẽt ſi uiderit tãtũ prohibere aũt non potuerit. qd enim ſi contemnat ſeruus dñm, uel cũ trans flumen ſeruus ſit, uidentem quidẽ, ſed inuito domino noxiã noceat? Rectius itaq; dicitur, ſniam eius accipiẽdam qui poteſt prohibere. poſſeque illud quis non dicit, quod eſt contra bonos mores. l. iii. §. idẽ cum pollidius. ff. de uſur. aut quod cõmode facere non poteſt. l. nepos proculo ſupra titulo proximo. Quod ergo
2 dicit † teneri quẽ futuro facinori obuiare, intelligitur qñ poteſt ſm bonos mores, & ſine rubore, ac commode. Fely. in c. quantæ col. j. de ſenten. excom. & in c. j. col. ii. de offic. deleg.

Ad cõfirmationẽ præſentis regulę facit alia. l. nullũ crimen infra eodem. ubi uidetur hæc repeti dum dicit, nullum crimen patitur is, qui nõ prohibet, cũ prohibere non poſſit. Et ſi de ſuperfluitate opponeret? Reſpon. eũ qui ſcit, ſed prohibere non põt culpa carere, ita procedit quod hic dicitur. ibi aliud determinatur, talẽ cõmiſſi criminis pœnã minime pati, ſiue non debere puniri, cũ culpa careat, ut hic dictum fuit. facit tex. in c. cognoſcentes de conſti. ibi, rẽ, quæ culpa caret, in damnũ uocari non conuenit. A contrario autẽ ſenſu in iſtis regulis,
3 aliud eſſe liquet † qñ quis ſcit & non prohibet, cũ poteſt intellige, & tone officij tenet, ut p Bal. & Flor. in l. ii. ff. de noxa. & Deci. ad fi. d. l. nullum quod melius infra declarabimus. ſcrupulo. n. ſocietatis occultæ. non caret, qui cũ poſſet manifeſto. facinori obuiare, deſiit. xxiii. q. iii. c. non inferenda. & c. qui poteſt. & c. quantæ ad fi. de ſentẽ. excõ. habẽs itaque in aliquẽ ptãtẽ, ſi uideat alteri eũ uim inferre, & non prohibeat, pro conſentiẽte, & faciente reputatur. gl. in d. ca. quantæ ualde ibi not. per Fely. col. j. & in ca. j. col. ii. de offic. dele. Ad ſingulare d. Bar. & Bald. & prius Cyn. in l. ii. ff.
4 de noxal. quod † ſi ptãs uel officialis rixantes, & arma ruentes uidet, & familiam pro obuiando non mittat, de poni ob hanc cãm licite non põt. niſi (ſecundũ Fely. ibi) ad aliud faciendũ familiam miſiſſet, aut familia potens non eſſet ad ſedandam talem rixam. Quæ quidem declaratio optime probari ur per iſtam regulam, culpa eum carere dicentẽ, qui ſcit & prohibere non poteſt. in caſibus. n. à Fely. conſideratis, licet officialis ſciret prohibere nõ poterat. Deci. hic licet de dictis Fely. non faciat mẽtionẽ, refert Bal. uelle in d. l. ii. ꝙ non obuians maleficio ubi ad eũ prohibere ſpectat, illud ipſum perpetrare uidet, quodq; procurator dñm in pœnã incidere facit, quãuis ſpãle mandatũ non habeat, ſi dñs ſcit & patit. Confirmat prædicta concluſio, ꝙ ſciẽs & non prohibẽs teneat qñ põt & tenet, ex his quæ theo
5 logi ſcribunt in mã † reſtitutionis, q̃ de neceſſitate ſalutis fieri dẽt, iuxta regulã, non remittitur pcm̃ niſi reſtituatur male ablatũ, ꝙ ad reſtitutionẽ talem obligetur mutus non obſtans, nõ manifeſtans, hoc eſt qui põt, & tenetur loqui, conſulẽdo, reprehẽdẽdo, præcipiẽdo &c. talis. n. quia cauſa eſt non directe ſeu poſitiue, ſed indirecte & priuatiue iniuſte acceptionis, ſicut in curia, ſeu ſomnus naucleri, cã eſt

ſubuerſionis nauis:ideo ad reſtitutio nẽ tenetur. Recte aũt dicunt qui poteſt,& tenetur, quia potens ſi nõ teneatur,arguẽdus nõ eſt. patet ĩ deo, qui cuilibet hominis peccatõ obuiare põt,ſed cum nõ teneatur, illi non imputaẽ aliquod noſtrũ pctm. Et ne
6 uacilles quærẽdo † quis eſt qui tenetur,ſcito dicunt illos ſolos eſſe,quib. ex officio pcipere,cõſulereq; incumbit. Et idẽ intelligunt in aliis duob. nõ obſtans,nõ manifeſtans, non obſtans,hoc eſt nõ pbens auxiliũ impeditiuũ iniuſte actionis cum põt & tenetur,quia ſic eſſet indirecte cã priuatiua actionis inique. & propterea domini tẽporales,qui in terris eorũ crebreſcentib. latrociniis non obſtant, dãna paſſis ad reſtitutionẽ tenentur, quia pñt ut ex officio ad hoc tenentur,cũ eſſe debeãt iuſti cuſtodes. Nõ manifeſtans,inuaſorẽ puta, uel tunc uel poſtea,ita ꝙ ſit cã iniuſte actiõis uel detẽtionis. iõ teſtis quod põt nõ manifeſtãs,quia ex officio eidem incumbit,ad reſtitutionẽ damni quod patitur proximus ob manifeſtationẽ nõ factã tenetur. Et licet regulariter uerũ ſit,in prædictis caſib. muti non obſtantis,& nõ manifeſtantis, ꝙ illi ſoli,quib. loqui obſtare, aut manifeſtare ex officio incumbit,cõprehendantur,uerũtamen quoq; eſt ẽt illos cõprehendi,qui ex occurrenti urgentis neceſſitatis articulo manifeſte tenentur,& pñt abſq; damno & periculo
7 lo ſuo,† ut ſi quis ſciat aliquẽ inuaſurum domũ titij,rapturũq; ſeu fracturum,& niſi ſignificet ſequetur dãnum,cũ poſſit abſq; periculo & damnõ prouidere,ſi nõ facit, reus eſt furti,ſicut homicidij reus eẽt, ſi eo mõ ſciret homicidium futurum,prouidereq; poſſet & nõ faceret. Gaieta. referens theologos in ſua ſummula ĩ uer-
8 bo reſtitutio. Et propterea † ſi ſeruus dño ſciente & nõ prohibente cũ poſſet,hominẽ occiderit,tenetur dñs quia ipſe occidiſſe uidetur d. l. ij. de noxal. Quod pariter uidetur procedere in ſeruitorib. & famulus qa factũ ab illis dño ſciẽte & nõ prohibẽte imputatur dño,ſm Deci.ĩ d.l.nullum.p deciſionẽ Bar.in l.de pupillo. in §.ſi qs ipſi ptori.in x. q.ff. de no. oper.nũc.ſecus ſi inſcio dño uel phibere nõ ualẽte delictũ cõmiſſum fuerit,tũc.n. ſcdm cõem & uerã concluſionẽ de talib.familiæ & ſeruitorum delictis nõ teneẽ dñs,ut p Cor.ĩ cõſ. xl.lib.j.Fely.in c.Petrus. de homici. ubi late hãc materiam tractat.firmãs qdꝛ extollit Deci.in d.l.nullũ. de nobili tenẽte ſeruitores malæ uocis,cõditionis& famæ, ut de illorũ delictis teneaẽ,nec audiaẽ ignorãtiã allegãs, cũ debuerit cõſiderare ea facile euenire poſſe,& p ſimiles pſonas cõmitti.Dñt ẽt Iaſo.& Mod. Pap.in l.j.C. de ſer.fug. p deciſione Bar.in l.ſi ſeruus ſeruũ.ĩ §.proculus.ff.ad l. aquil. ꝙ ſi famulus alicuius ignẽ mitteret in domũ cõductã,dñs non teneretur niſi habuiſſet ſeruos noxios,ac male cõditionis, quia tũc in culpa eſſet tenendo in domo ſimilẽs pſonas propterea obligareẽ.p tex.in d.§.proculus.qđ not.Are.tñ in c.cõſtitutus.in viij.not.de teſti.tenet ſcientiã,& patientiã dñi nõ inducere mandatũ, licet delictũ phibeꝛ potuerit,& ꝙ iſta nõ ſit ſufficiens pbatio cõtra dñm ſi criminaliter agaẽ,ut ibi p eũ.cõis tñ ut dixi eſt ad oppoſitũ. De delicto
9 † aũt cõmiſſo a filio uidẽte patre & nõ prohibente nec clamante contra filiũ,tenetur pater ipſe.Curt. Senior pulchre.in conſi.xlj. ſup proceſſu.facit qdꝛ ſcribit Pau.de Caſt.in conſil. cccc.xxij.qa ſcio in nouis. de delicto ciuiũ, quos cõitas phibere potuit, ut præſumptio ſit cõtra cõitatẽ. Præterea ad declarationẽ dictarũ regularum de duob.quę per glo.tanguntur.

uidendũ eſt. An de iure ciuili delicto teneaẽ quis obuiare & aliũ ſi pōt defendere, & ſimiliter quid de iure canonico cōis opi.doc.eſt cũ gl.hic. ꝙ
10 † nõ teneaẽ quis obuiare delicto, & aliũ defendere ẽt clamãdo uel reuelãdo. Deci.hic & in c.j.de offi.deleg.& ĩ l.ut uim.col.pe.ff.de iu.& iur.Fely. in d.c.quãtæ.& plenius in d.c.j. col. ij.Aquẽ.in repe.d.l.ut uim char.ult. ponĩt ibi Fely. & Aquen. regulã cũ aliquib.lim.quib.addi pōt alia,qñ cõmode & ſine ſui periculo quis ſit & ꝓhibere pōt ut ſi nõ fecerit teneaẽ. vt ꝑ Dec.hic.& in d.l.ut uim.col.pe. & hæc cõcluſio cõiter uẽ iſto caſu ꝑ doct.approbata,ut patet ex relatis ꝑ Dec.in p̃dictis locis, faciũt que theologi ſuperius relati tradunt.ſi quis tñ obuiare deſierit;cũ poſſet, in atrocirib.nõ puniret pœna qua punitur faciens, ſub mitiori & extraordinaria. ẜm Fel.in p̃dictis locis. Sed ĩ ſecreto iuris excluſio,ubiq; ꝑ Deci. approbata,ꝙ de iure ciuili teneaẽ quiſpiã de delicto,cui cũ poſſet nõ obuiauit, ꝑ regulas p̃dictas uerior uẽ,ſumpto argu.a cõtrario ſenſu,iunctiſq; p̃dictis, ꝙ ubi cõmode & ſine ꝑiculo obuiaẽ quis pōt,ad id ẜm cõiter ſcribentes obligetur.nec alius eſt iſtarum regularũ cõtrarius ſenſus ſi. põderes uim uerbi,poſſe,iuxta ſuperius relata,ſed quicquid ſit attentis lim.per Fely.& Aquẽ.p̃alleg. ad concluſionẽ aſſignatis quib.caſus importantes includuntur,non eſt ĩ his facienda magna uis.
11 De iure uero canonico † teneẽ quis delicto obuiare,ut hic per gl.& Dec. iurib.ꝑ eos,allegat. & per Fel. prius in d.c.quantæ.& in d.c.j.col.j. de offic.deleg.ubi plus dicit,ꝙ de iure canonico tenetur quis obuiare p̃iudicio ꝓximi,ipſo proximo ẽt inuito a quo pōt repetere expoſita, exempli gratia,expenſas in infirmitate alicuius factas,iuxta gl.lxxxiij.diſtinctio.

in ſumma.declarando tñ, ut plene ꝑ Fel.in locis p̃alleg.ubi ẽt uult in dubio potius negligentiã quã dolũ p̃ſumi.
12 Quid aũt † de ſciente & nõ reuelante tractatũ aut ꝓditionẽ contra principẽ ſeu patriã an indiſtincte teneatur. Bar.in l.utrum.ff.de parricid. tenuit ꝙ ſic,& multi ſecuti ſunt,ut ꝑ Firm.in ſuo repertorio in uerbo ſcire.nu. 14. Bal.aliiſq; cõplures dixere aĩam Bar.ꝑꝑ illud dictum in inferno cruciari,neq; talem ſcientiam puniri debere niſi ſciens ꝓbationẽ delicti habuiſſet. Et iſta opi.ↄtra Bar. cõior ueriorq; uẽ,ut hic ꝑ Deci.& Fely. in locis p̃alleg. Aquẽ.in repe.d.l.ut uim fol.ult.& in l.qui accu.in princ.C.de eden.ubi ꝓ hac ſñia adducit text. in clem. ij. cũ gl.in uerbo ualeat.de hęret.& ꝑ Car.alex. in c. ſi quis papa. lxxix.diſt.Hippol.de Marſil. in not. clxiiij.Mod.Mediol.ĩ l.iiij.ĩ §. cato.ĩ iiij.not.ff.de uerb.obl.& Ripã ĩ trac. de peſte.fol.92.in ult.col. xj. q̃õnis. Ego autẽ fœdere diſtinctionis has cõcordarẽ opi.ut cõis ꝓcedat in uia ac ꝑ modum accuſationis, quã nõ tenetur inſtituere ẽt in crimine læſæ maieſtatis ille qui ꝓbare non pōt,ſecus aũt ſit ꝑ uiã ſimplicis admonitionis principi uel reipub.p̃bendæ, ita etiã ſentire uidetur Alcia.loco p̃alleg. Et licet doct.generaliter cõtra Bart. dicant,ꝙ talis cõſcius reuelare non tenetur,æquã tñ uidetur p̃dicta diſtinctio, ꝓ qua ẽt facit,quia in foro conſcientiæ ille qui p̃t obuiare delicto, ꝓximum p̃monendo ut caueat,ſi nõ facit,peccat & tenetur in foro conſcientiæ & aĩæ. Abb.in c.j.col. fin.de reſt.ſpol.& ſi neceſſariam diceremus copiã ꝓbãdi reuelationi p̃dictæ, nũquã locus eſſet,cũ ſecrete tractentur & ordinentur ſimilia. Amico ſemper conſulerẽ ne ſe in ꝑiculum conijceret,uerum principi uel reipu. ſciẽtiã eius detegeret atq; nudaret nõ accu-

ſando quempiã, ſed ſecrete admonẽdo ut a tali inconuenienti cauerent reuelãdo quicquid ſcire de tali re, ꝙ ſi facere non poſſet, excuſaretur, per hanc regulã cum aliis ꝑalleg. & tradita ꝑ Curt. in tract. feud. fol. 37. ĩ 26. cã priuationis feud. Nõ omitto multos (quemadmodũ de amiclis dicitur petiiſſe tacendo) ẽt illuſtres & famigeratos uiros tẽpibus noſtris, qui prĩcipibus & dominis ſuis tractatus cõtra eos factos non reuelarunt, quorũ noĩa & cognomina ſi uellẽ dicerẽ poſſem. Ex ꝑdictis ẽt apparet, ꝙ † in crimine læſæ maieſtatis deficiẽntib. ꝓbationibus non cogitur quis ſubire duellum, alias teneretur accuſare reũ offerendo ſe probaturum in duello. De qua quidẽ materia duelli aliquæ dicentur in l. fauorabiliores infra eo.

13 (margin number beside "ſem. Ex ꝑdictis")

SVMMARIVM.

1 *Defendere quis non dicitur, ſi defenſio non duret.*

2 *Momentanea in conſideratione legis nõ ſunt.*

3 *Matrimonium contractum in articulo mortis ualet.*

4 *Verbum, reſtituere, hic quomodo intelligatur. & nu. 5.*

6 *Verbum capere, & accipere, quomodo accipiantur.*

L. LI. Caius.

Non uidetur quiſquam id capere, quod ei neceſſe eſt alii reſtituere.

Concordant iura alleg. ꝑ gl. & Deci. hic. facit. l. cum dotẽ. ff. ad legẽ fal. & multa quæ allegaui in l. non uidetur cẽpiſſe, q̃ eſt xiij. ſupra eo. Probari ẽt aliter ꝑt quod hic dr̃, quia ut clari iuris eſt, uerba cum eſſectu intelligẽda ſunt, ſed quod alij reſtituendum uenit parum utilitatis af-
1 fert, nec † dicitur quis defendere, ſi defenſio non duret. l. ij. ad fi. ff. ex q. bus cau. in poſ. ea. ideo nimirũ ſi tale quid capi non ur̃. ponderaq; uerbũ, uidetur, in regula poſitũ, ꝙ fictionẽ denotat, q. d. capit quidẽ conſiderato facto, ſed attento effectu reſtitutiõis alteri faciendæ fingitur non capere. hic ꝑſentis regulæ uerus ſenſus eſt.
2 Sicq; ẽt patet, † momentaneã acquiſitionẽ in conſideratione legis nõ eẽ, ad idem l. fi. in fi. C. de bon. quæ libe. & ff. de ſolu. l. qui ſic. De qua materia an & quando, ea, quæ momento durant, ĩ cõſideratione habeantur, uide Bal. in l. cum quæſtio. in fin. C. de ſeg. Romi in conſi. cclvj. & ccxcix. Barb. conſi. xij. nume. 25. lib. j. Aret. conſil. j. colum. iij. & lxiiij. colũ. iiij. in fin. & colum. fin. Alex. conſi. xliii. col. fin. lib. iiii. & in l. ſingularia. col. fin. ff. ſi cer. peta. Soci. conſil. liij. col. fi. uol. iiij. Rimin. in l. traditionibus. col. j. C. de pac. Iaco. in tract. feu. in uerbo, & fœminis colum. ij. Iaſon. in l. non tantum. C. de lega. Deci. in l. cum prætor. per illum text. infra eodem. & in l. ſi tibi pecuniam. circa fi. ff. ſi cert. petat. Curt. in tracta. feu. fol. 43. uerſic. ſed circa præmiſſa. & in tertia parte. fol. iij. uerſicu. xxvij. quæro. cum uerſicu. ſequen. Deci. in c. in præſentia. colum. xxxvj. uerſicu. iſta tamẽ concluſio. de proba. Aquẽ. in titu. qui feu. da. poſ. fol. 16. ad fi.
3 ubi ponit, de † matrimonio duraturo temporis momento, per exiſtentem in articulo mortis, puta contracto, an ſubſiſtat?

Et quemadmodum ex prædictis patet, & hic declarat Deci. licet de præalleg. non faciat uerbum, regula
4 iſta † intelligitur quando illico & incontinenti quis alij reſtituere tenetur, ſecus ſi ex interuallo ita ꝙ medio tẽ-

pore utilitatẽ conſequatꝛ, quia medij tp̃is cõſideratur interuſuriũ l. ſulpi tius.ff.de donat. inter uir. & uxo. cũ aliis hic ꝑ Deci.alleg.& in d.l.ſi tibi.

5 Rurſus intellige † & declara,ut per gl.in l.dolo facit.ff.de excep.doli. & ꝑ Iaſ.in l.ſi donaturus.in §. ſi qs indebitã.in iij.& iiij.not.ff.de cõdi.ob cau.& ſubtiliter ꝑ Aret. in l.cũ filio. col.vj.& vij.ff.de leg.j.& Soci.in l.rẽ q̃ nobis.col.antepe.de acquir.poſſ.fa ciũt q̃ Deci.ſcribit in cõſi.cccccxxiiij.

6 Et differunt † capere, & accipere.l. aliud eſt capere.ſupra ti.j.& declarat hic Deci. quẽ ſequitur Alcia. in d. l. aliud.ſed ut plurimũ iſta confundun tur,tam in iure,quã penes poetas, & oratores. Et niſi iuriſconſultus eã dif ferentiam ibi conſtituiſſet,uix audiretur qui id dicere uellet.

SVMMARIVM.

1 *Defendere quis nõ dicitur trib. modis.*
2 *Interrogatoriis per iudicem factis recuſans reſpondere,poteſt puniri.*
3 *Verbum defenſio, quomodo intelligitur tam in contractibus,quã in principe & nume.4.& 8.*
5 *Armorum vſus priuatis eſt interdictus.*
6 *Promittens defendere caſtrum, intelligitur vbi vis iniuſta infertur.*
7 *Defenſio cũ moderamine,& factum ad defenſionem,quando dicatur.*
8 *Defendere me promittens, curare debet ne me offendat.*

L. LII. Vulpianus.

Non uidetur defendere nõ tãtum qui latitat,ſed & is qui præſens negat ſe defendere, aut nõ vult ſuſcipere actiões.

SVMPTA fuit ex.ll.per gl. alleg. Edictũ uero prætoris. poſitũ in l. ij. quibus ex cau.ĩ poſſ. ea. unde extrahitur hæc regula, optime interpretatur Cic.in cõmentariis cauſarum in xij.oratione ꝓ Publ. Quintio. No.

1 duob. † modis dici quẽ nõ defendere. Primo qñ latitat,ut hic per Deci. declarantem quid ſit latitare, materia trita eſt. Et pondera ꝙ hic uerbũ, uidetur, refert ueritatẽ cũ pro ueritate nõ defendat qui latitat. Scđo mõ dicitur non defendere, qui actiones & defenſionẽ ſuſcipere recuſat, pariter ꝑſens, qui rñdere nõ vult, dicitur pro rem contẽnere & cõtumax eſſe.l. de ætate.§.qui tacuit.cũ not.ff.de inter rog.actio.& xj.q.iij.c.certum. ſcđm

2 Deci.hic.quod nota † cõtra recuſantes interrogatoriis ſibi per iudicẽ in criminali cã factis reſpondere, ut iudicẽ cõtẽnere dicatꝛ, & iõ puniri poſſit, & cogi reſpondere. facit l unica. cũ ibi dictis per me ſupra ſi quis ius dicen.nõ obtemp. Tertio non dr̃ defendere, qui in ſuſcepta defenſione non perſeuerat.d.l.ij.ad fi. & not. ẽe hic Deci. nec mirum, quia nihil actũ eſſe dicitur,cũ aliquid ſupereſt agendum.l.pe. in fi. C.ad ſilla. non.n. qui inceperit,ſed qui uſq; in fine perſeuerauit.(ut in Euãgelio dicitur) ſaluus erit. Et eſt † defenſio,ut his ſub-

3 iũgit Dec.generale uerbũ utrãq; defenſionẽ iuris & facti cõprehendens, iõ ꝓmittẽs aliquẽ defendere, utrãq; defenſionẽ promiſiſſe cenſetur, ac ſi expreſſe dixiſſet de iure & de facto, ꝙ intelligitur,ut ea q̃ ſunt facti in iudicio faciat, ut cõparere, teſtes producere, expenſas ſoluere, & alia in facto conſiſtẽtia, nõ aũt intelligitur ꝙ armata manu defendat. ꝑterquam in principe quempiã ſub defenſiõe ſua recipientẽ, ut hic per Deci.& prius ꝑ Iaſ.in l.ſtipulatio iſta. ĩ prin.in ulti. col.ff.de uerb.obl.& hanc longã eſſe quæſtionem dicit Fely.in c.ego.col. iij.de iureiur.& in c.olim.col.fin. de

accuſa. & ego latius poſui in prohe. ffor. in princ. Cõis eſt, ut ibi dixi, & ex pdictis liquet, ꝙ † pmittens defendere de iure & de facto in materia contractuũ, nõ teneatur cũ armis defendere, ſed tm̃ ea que facti ſunt in iudicio facer. natura. n. iudicialis defenſionis talis eſt & in principio, ut p Iaſ. & alios palleg. Extra uero materiã cõtractuum, in principe ſub protectione & defenſione ſua quempiã recipiente, uenit defenſio cũ armis, ſecus ĩ priuata pſona, ut p ſcribẽtes in d. l. ſtipulatio iſta. & in aliis locis pdictis. Quæ opi. cõfirmari põt, quia
5 † armorũ uſus priuato legitur interdictus. l. unica. C. ut armi. uſus. lib. xj. unde cũ hoc in eius ptãte nõ ſit, non debet promiſſum cenſeri, per ea quę diximus ſupra in l. alterius circũuentio. in fi. Et in hac ditione Sabaudiæ puniunt priuati quempiã ſub protectione & ſalua guardia recipiẽtes, & ſimiliter ſe ſubmittentes, ut ĩ tertio lib. decalium decretorum ſub rub. de
6 guadiis & phibitione. & † pmittẽs caſtrum alicuius defendere, intelligitur qñ uis iniuſte fit, ſcd̃m Alex. ut hic Deci. refert. Hinc ẽt dicit Imol. ĩ l. quidã cũ filiũ. col. vj. de uerb. obli. ꝙ ſi is, cui talis legitur fcã pmiſſio, delictũ cõmittit, pp̃ter quod contra eum dirigit exercitus, ad defenſionẽ non tenetur. plura cumulaui in loco palleg. ubi poſui ẽt de eccleſia, quæ p aliquo defenſionẽ promiſit, ꝙ cũ armis defendere nõ debet neq; tene-
7 tur. Quæ uero dicatur † defenſio cũ moderamine, uide per Bal. in l. j. col. xvij. C. de confeſſ. Abb. in c. j. col. vj. de reſti. ſpol. oẽs Mod. in l. ut uim. ff. de iuſtit. & iure. Et qñ dicatur factũ ad defenſionẽ, & magis ad defenſionem q̃ ad uindictã. tradit Deci. ĩ cõſ. cccclix. dciij. & dclxxviij. Ille autem
8 † qui me defendere promiſit, ne me offendat curare debet. tex. eſt not. in l. altius. ff. ſi ſeruendi. & in l. frater à fratre. ff. de condi. indeb. ubi Alex. & alij notant ponentes, an cõtra ſe ipm & deſcendentes ſuos talis eo caſu teneatur, de quo ẽt p Fely. in d. c. olim. col. iij. plura alia in materia defenſionis, ponit remiſſiue Firm. in reperto. in uerbo defendere, & in uerbo defenſio.

SVMMARIVM.

1 *Soluens ſcienter indebitum, cenſetur donare.*

L. LIII. Paulus.

Cuius per errorem dati repetitio eſt, eius conſulto dati donatio eſt.

SVMPTA eſt ex l. j. ff. de condit. indeb. diffuſamque & difficilem materiam conditionem indebiti continet, quam ordinarie examinant ſcribẽtes in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. in l. indebitum. C. condi. indeb. & in l. j. ſupra eód. titu. de conditio. indeb. ubi Iaſo. poſuit omnia quæ hic ſcripſit Deci. & plura alia, ideo ibi uidendum. Satis igitur erit præ-
1 ſentem regulam intelligere, ꝙ † ſi conſulto & ſcienter indebitum ſoluerit, cenſetur donare, ideo repetere non poteſt, cum in re ſua quilibet ſit moderator & arbiter uulg. l. in re. C. man. Et quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debet. cap. quod ſemel. de regu. iur. in vj. donatio ſemel facta, reuocari poteſt, niſi ex certis cauſis, ut in titu. C. de reuoc. dona. propterea nimirũ ſi taliter donatum repeti nõ poteſt, nec reuocari.

SVMMARIVM.

1 *In conceßione caſtri cum iuribus ad eum ſpectantibus, ueniũt molendina in*

aquis caſtri exiſtẽtia ſi ſunt cõcedentis.
2 *Hæc regula quando non procedat.*
3 *Verbum conferre, & transferre, quid ſignificent.*
4 *Dare quem non poſſe* ꝙ *non habet, quomodo intelligatur.*
5 *Baptiſmus poteſt conferri a pagano, qui illum non habet.*

L. LIIII. Vlpianus.

Nemo plus iuris ad aliũ tranſferre poteſt, quam ipſe habet.

SVMPTA fuit ex l. traditio.ff de
acqui.rer.domi.& eſt principij illius
l.ſummarium. quæ fuit creatura Vl-
piani, ſicut & materia. Ponit ẽt hæc
regula in vj. decret. & habet plures
concordantes, notandumq; eſt ſum-
marium Bart.facete ſumptum ex l.ſi
uniuerſæ.C.de lega. Dum ſummat,
mal da chi nõ ha, hoc dicit (ait) *la cã-*
1 *pana di ſan Piero.* Et ſi princeps † cõ
cedat mihi caſtrum cum oĩb.iuribus
& pertinentiis ad ipſum caſtrum ſpe
ctantib.ueniunt molendina in aquis
caſtris exiſtentia, modo ſint conce-
dentis, ſecus ſi eſſent priuatarum ꝑ-
ſonarum, quia conceſſa tunc non cen
ſerentur, ſcd̃m Bal.& Alua.in titu.de
capi. qui curiã uen. per.§.primum.l.
publius.ff.de condi.& demonſtra.Et
in generali conceſſione lucratiuo ti-
tulo facta, non uenit niſi ius quod cõ
cedens habet, ꝑ regulam noſtram, di
cit ibidem Bal.& ſequitur ſimplici-
ter Iacob.in tract. feu. in uer. de ca-
2 ſtro.ad fi.j. col. Hæc regula † pati-
tur multas limita.de quib.ĩ gl.& me-
lius in d.c.nemo.in vj.Bal. & Ange.
Aret. ꝓ declaratione p̃ſentis regulæ
3 differentiã faciebant inter † confer-
re, & transferre. ut poſſit aliquando
quis dare conferreq; ꝙ nõ habet, ut
in epiſcopo beneficia cõferente, quo
rum nec dominum nec poſſeſſionem
habet, ſed ſufficit ꝙ cõferendi ius ha
beat, transferre uero nõ poſſit. Deci.
hic reprobat ꝑ tex.in §.j.inſti. quib.
alie.licet ubi creditor dominium pi-
gnoris in aliũ trãsfert, quãuis penes
eum non eſſet ob uoluntatem debi-
toris, ita ꝙ dominium a domino trãſ
ferri uidet̃. In iudice uero & epiſco-
po, qui concedũt qđ non habent, ac-
cidit hoc ratione officij, & quia iuris
fictione hr̃e uidetur. & ſufficit ꝙ ue
re uel interpretatiue quis habeat ſal-
tẽ in potentia ſi non in actu, patet in
canonicis qui epiſcopũ eligunt, & in
cardinalib.ſummũ pontificẽ eligen-
tib. Differentia Bal.de uerbo trãsfer
re, poſſet procedere † habita conſide
4 ratione ad ꝑſonã uolentis transfer-
re, quia ſi penes ſe non ſit, a ſe ad aliũ
transferre non p̃t.dicitur.n.trãslatio
de perſona ad ꝑſonã, uel de loco ad
locũ.c.j.& ꝑ totũ tit.de tranſla.epiſ.
ſed conſiderata perſona alterius ter-
tij, p̃t quis ad alium transferre quod
non habet ab illo, uidelicet tertio ad
alium cui concedit, aut dat, Hinc di-
cit Iaſ.in l.j.in §.in operis.in fi.ff. de
no.ope.nunc.ꝙ regula, quæ hẽt, ne-
minem poſſe mutuo dare qđ non ha-
bet, ꝓcedere quando nec actu nec ha
bitu nec potentia rẽ quis habet, ſed
ſi uno ex p̃dictis modis res haberetur
transferri poſſet, Abba. poſt Pau. de
Eleaza.in c.curã. de iure patr. ea ꝑꝑ
cum dominus potentiã habeat, ut in
re ſua ſeruitutem imponi, pati, poſ-
ſit, nunciando uerbo nouũ opus, trãſ
fert in aduerſarium quaſi poſ. ſcd̃m
Bar.& Iaſ.in loco p̃alleg. Et philoſo
phice loquendo dicit Bal.in l. ſi qua
illuſtris.ad fin. C.ad orfi.cum tibi do
libertatẽ, formo te in libertate, quia
intellectuales formæ imprimunt̃, nec
tamen de ſubiecto informante dimi-
nuitur aliquid, ut quando imperator
dat legitimitatẽ, & ſicuti in naturali-
bus uidemus, ꝙ ſol format ĩ materia

colores quos non habet. & hoc neſciuerunt gloſ.noſtræ declarare dicit Bal. Poſtremo ad declarationẽ iſtius regulæ.uide gl.no.in c. romanus Pō
5 tif.ex.de conſe.diſt.iiij. ubi † a pagano, q ſine baptiſmate eſt, baptiſmus conferri pt.reſpon. gl. lege permittente, & iuris auctoritate poſſe quem dare & transferre quod non habet. quam glo.reputat not. Barb. in cap. quanto.col.pe.& fi.de conſuet.

SVMMARIVM.

1 *Iuris executio non habet iniuriam.*
2 *Animus nocēdi tertio quādo arguatur.*
3 *In ſuo quis ædificare poteſt, & tollere ædificia uſque ad cœlum.*
L.altius.C.de ſerui.& acqua. declaratur, & ornatur.
L.proculus.ff. de dam. infect. quomodo intelligatur.
4 *Caminum ædificari in domo non põt, quando fumus nocet uicino, niſi conſtituta ſit ſeruitus nu.6.*
5 *Neceſſarij fornix exiſtens in area uicini, debet refici per uicinum.*

L. LV. Caius.

Nullus uidetur dolo facere, qui ſuo iure utitur.

Melius quā p gl.exemplificari pt in.ll.hic per Deci. allega. & prius p gl.in l.ſi donaturus.in §.ſi quis indebitã.ff.de condi.ob cau.ex quibus ſumpta eſt regula iſta. Et dicit text. not.in l.j.in §.deniq;.ff.de aqua.plu. arc. ꝙ qui in agro ſuo fodiens fortẽ uicini auertit, de dolo non tenetur ſi non aĩo nocendi uicino, ſed agrũ ſuũ meliorem faciendi id egit. beneque hic dicit iuriſconſultus nõ uideri ſic agentẽ dolo facere, q.d. in dubio, & iuris præſumptiõe nullus uidetur id dolo facere. Hinc ẽt dicitur in §. j.l. iniuriarũ.ff.đ iniur. iure publico utẽtem, non uideri id facere iniuriæ inferendæ cã, † quia iuris executio non
1 habet iniuriã. & generaliter ut dicit in l.iij.ff.de libe.homi. exhi. qui aliquid faciendi iuſtã cãm habet, non uidetur dolo malo facere, niſi.n. † ex
2 magna, & euidenti caliditate nõ dat actio de dolo, qui nõn pſumitur niſi probetur.l.j.ad fin.ff.de dolo.l.quotiens.§.qui dolo.ff.de probat. ſecus ergo quãdo manifeſte, ſeu p coniecturas appareret, ꝙ aĩo nocendi id principaliter fit, ut ex pdictis patet, de quo p Rom.in cõſi.iiij. & lxviij. rely.& alios in c.ſi autem.de reſcr. Parpal.in repeti.l.ſi quis maior. ĩ vj. q.col.fi.C.de tranſa.& Deci.in cõſi. ccxlv. col. pen. Qua ratione † pt in
3 ſuo quis ædificare, & ad cœlum uſq; altius ædificium ſuũ tollere, ẽt ꝙ uicini lumina obſcurentur.l.proculus. ff.de dam.infe.l.altius.ubi oẽs no.C. de ſer.& aqu.niſi aĩo nocendi uicino principaliter faceret, ut per Decium hic. & in l.domum.ad fin. infra eod. Vbi limit.aliam ponit, niſi in ſuo ædificans aliquid in alienam immittat, per text.not.in l.ſicut.in §. ariſto.ff. ſi ſer.uen.de qua materia plura ſcribit Alexan.in conſi.clxxiiij.libr.ij.& in conſi.lv.colum.ij.uol.iiij.& conſ. ix.libr.vj. Iaſo.conſi.xcviij.libr. j. & conſi.cl.lib.ſecundo Deci.conſi.ccj. Curt. iun. conſi. lxxx. Iaſo. in l.quo minus.colum.v.ff.de flu.& Hipp.de Marſi.in ſuo nota.cliiij. Eſtque valde not.text.in d.l.proculus. ad quæſtiones in dies occurrentes, quod ſi in uicino agro tuo foſſa uel cuniculo aquam meam euoces mihique abducas, te non teneri etiam ꝙ de damno infecto promiſeris, limitando tamen, ut per Pau.de Caſt.in conſi. v. columna fin.in antiquis. Ex prædictis colligitur, † non licere in domo
4 propria caminum ædificare ſeu for-

nellum, ex quo poſſit procedere fu-
mus uicino nociuus, quia immitteret
in alienum, quod prohibitū eſt d. §.
ariſto. ut ꝑ Cepo. de ſer. urb. præd. in
c. de fornace, de neceſſarijs, de balneo
& de fumo. & in quibuſdā apoſt. hic.
ad Deci. cōperio. Et dum in his locis
dicit, illicitum eſſe aliquid per quod
in domū uicini fetor exeat in ſuo fa-
cere, dicebatur prætęritis diebus per
plures doct. in quadam cā diu uentila
5 ta, ꝙ † habens in muro cōi neceſſariū,
cuius feces uirtute conuentionis an-
tiquæ deſcendebant in aream uicini,
ubi fornix ſeu ruina facta fuerāt ne
feces exirent, apparerentvè, aut fetor
proueniret, quæ fornix inde corrue-
rat, ita ꝙ uicino nocebat fetor, refice
re fornicem tenebatur & reparare ne
malus odor uicino obeſſet. Ego fui
contrarie opinionis, quia conuentus
ad uſum deſtinatū re uſus erat, & pe-
nitus carebat culpa. Et ſupra allegata
procedunt, ubi quis in ſuo faceret oī
obligatione & ſeruitute circūſcripta.
nam iſto caſu nō poteſt facere ſi ma
lum odorē in alienū immittat, ſecus
ubi ædificaſſet quis in ſuo, ut in quæ-
ſtione prædicta, & alter ſe obligaſſet
in ſolo ſuo ad feces & materiam reci-
piendum, quia ſibi prouideat ſi uult
ne ei noceat fetor, alias habet quid ſi
bi imputet, idque conſiderare debe-
bat à principio & tēpore conſtitutæ
ſeruitutis recipiendi in aream ſuam
prædicti neceſſarij feces. talis.n. mate
ria mihi ſecum non affert odorē, ideo
ſibi imputet ſi non uult prouidere.
arg. l. ſi ut certo in §. ſed interdū & l.
fi. ff. cōmo. & uidetur caſus in præall.
§. ariſto. l. ſicut. ff. ſi ſer. uend. dū text.
dicit, non licere ex inferiori parte in
ſuperiorem fumum immittere, niſi
eius rei talem ſeruitutem admittat.
quando ergo eſt conſtituta ſeruitus,
licet odorē ēt malum in alienum im-
mittere, quamuis id obſit uicino, &
ita per Mag. conſilium Ciſmon. prin-
cipis noſtri iudicatum fuit. Et ad de
clarationem d. §. ariſto. uide Socin. in
conſi. cxxxix. lib. j.

SVMMARIVM.

1 *Dubium quotuplex ſit.*
2 *Benigniora ſequi in dubijs, an ſit pars iuſtitiæ.*
3 *Hæc regula quando procedat, & nu. 5.*
4 *Clericus amplexans mulierem quomodo contra eum præſumatur.*
6 *Dubia rei quæ ſit, quomodo efficiatur, & an ſola negatio rem dubiam faciat.*
7 *Quæſtio in ambiguis an dirimenda ſit ſorte, uel gratiſi. locus ſit.*

L. LVI. Caius.

Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt.

1 DVBIVM † quoddam eſt pro-
babile, aliud eſt ſcrupuloſum. hic de
probabili loquitur, cum.ſ. ad utranq;
partem rōnes ſunt quaſi æquales, cui
dubio ſe exponere graue eſt peccatū,
ubi eſt mortale. ſm Archidi. Floretí.
in prima parte ſummæ ſuꝑ regula in
dubijs. Scrupuloſum, dicit, eſt ubi ex
leui ſuſpicione timet quis in aliquo
actu peccatū eſſe, ubi non eſt, & iſtud
deponendū eſſe, ait. bonarū tñ mētiū
eſt ibi culpā agnoſcere, ubi culpa nō
eſt. i. timere, non tñ aſſerere c. ad eius
v. diſt. clem. exiui. ad fi. primæ col. de
uerb. ſig. Glo. & Deci. hic concordā
tes citāt. & eſt no. tex. in c. eſtote mi
ſericordes de reg. iur. in antiquis. ubi
glo. adduxit oīa, q̄ ea tacita tranſcri-
bit hic Deci. Accedat ēt Aug. in lib.
de concor. euangeliſtarum exponens
illud Matthæi. nolite iudicare, & non
iudicamini; hoc, inquit, loco nihil
aliud precipi exiſtimo, niſi ut ea facta
quæ dubium eſt quo animo fiant, in
meliore

meliorem partem interpretemur. de
factis enim medijs quæ poſſunt bo-
no & malo animo fieri, temerarium
eſt iudicare, maxime ut condemne-
mus. ſequitur Ioan. Picus in Apolo-
gia ad fin. j. q. intelligens pariter di-
ctum Augu. de his quæ dicuntur, &
ita ſpeculatiuis id applicans conclu-
dit, quòd in his dictis quæ poſſunt bo
num & malum ſenſum habere, teme-
rarium ſit iudicare, maxime condem
nando. Et ad prædictorum declara-
tionem quædam elegãter ſcribit Ro-
bertus de litio in quodam ſer mone.
xlix. Signanque debet text. l. proxi
me ff. de his quæ in teſt. delẽ. per di-
ctam glo. al egatus; in re, inquit: du-
bia benigniorẽ interpretationem ſe-
qui non minus iuſtius, quam tutius
eſt. ad idem §. fin. l. ea quæ in partes.
infra eo. ideo in dubijs melius eſt de
miſericordia reprehendi, quam de ſe
ueritate. c. alligant. xxvj. q. ultim. be-
nignitas igitur commendetur. vide
text. not. in l. ſi bene ff. de vſur. Et an
2 ſit † iuſtitiæ pars, ponit Thom. ſecun-
da ſecundæ. quæſtio. lxxx. articulo
primo. faciunt quæ ſcripſi in Epiſto-
la de vita & regimine boni princi-
pis, ſub cap. de benignitate & huma-
nitate principis. Et licet text. hic di-
3 cat, ſemper † in dubijs, tamẽ a proprie
tate uerborum non eſſet recedendũ
ſecundum Dec. plura allegaui in l. ſi
in obſcuris. & in l. ſemper in ſtipula-
tionibus. ſupra eo. ti. ubi multas alias
coniecturas poſui ad quas recurrẽdũ
eſt antequam ad hanc regulam: ut in
d. l. ſemper in obſcuris diximus. Et
bene iuriſconſul. hic: dicit in dubijs:
4 alias ſecus eſt. Hinc eſt, ꝙ licet † cle-
ricus mulierem amplexans cauſa be-
nedicendi id facere præſumatur, hoc
intelligitur quando pro ſiniſtra par-
te vehementior non eſt præſumptio,
quæ ex conſuetudine & qualitate p-
ſonarum colligi poteſt; tunc enim in
deteriorem partẽ faceremus interpre
tationem. Abb. in d. c. eſtote. per c. ij.
diſtin. xiiij. In meliorem uero par-
tem quid accipi, poteſt multipliciter
intelligi, ut ibi declarat Abb. dicens
5 inter cætera, regulam † iſtam non ꝓ-
cederet in concernentibus periculũ
animarum, quia debet tunc interpre-
tatio fieri in meliorẽ. ideſt in ſecurio
rem partem. illa enim melior eſt. gl.
c. unici. de ſcruti. Fel. plene in c. audi-
tis col. antep. de preſcr. Hipp. de Mar
ſi. in no. ſuo clj. & ccxviij. Poſtre-
6 mo † quia de dubijs hic tractatur vidẽ
dum eſſet, quę res dicatur dubia, quo
modo efficiatur dubia, an & in quo
differat ab ambiguo, & obſcuro. de
vltimis dixi in l. ſi in obſcuris. ſupra
eo. Quando autẽ res dubia dicatur, &
an ſola negatio rẽ dubiam faciat. tra
dit Iaſ. in l. j. ff. de tranſa. Soci. in rub.
ff. de reb. dub. & Fely. in c. ſi clericus
laicum. de foro cõpe. & in c. iij. de te-
ſti. cog. Diuturna vero conſultatio &
magna cõſilia requiruntur in dubijs,
7 ſecundum Phil. Ethic. iij. † Vtrum
autẽ in ambiguis quæſtio dirimẽda ſit
ſorte uel gratificationi locus ſit. Et
partibus concordare nolẽtibus, an &
quomodo ſe intromittat iudex. vide
Ripam in l. quominus. colum. xj. cum
ſeq. ff. de flumi.

SVMMARIVM.

1 *Aequitas non patitur quod eſt exactum iterum exigi. Amplia nu. 6. 7. & 8. & intellige nu. 10.*
2 *Bona fides quæ dicatur.*
3 *Executio ſententiæ ſemper per exceptionem ſolutionis impeditur.*
4 *Duas gabellas, nec duplicem collectam, quis non tenetur ſoluere.*
5 *Eccleſia, quæ a poſſeſſore exigit ſuum, an poſſit etiam a prælato exigi.*
8 *Verbum exigere quomodò intelligatur.*
9 *Prohibitum exigi, recipi, uel dari, an a ſponte ſoluentibus capere liceat.*

L. LVII. Caius.

Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.

Deſumpta fuit ex l. ſtichum.§.
dolo ff.de ſolu.& ex §.condemnato.
vbi gl.no.l.iij.ff.de tab.exhi. Facit l.
bona fides.ff.depoſi.bona fides,inq̃t
iuriſconſultus, quæ exigitur in contractibus,ſummam deſiderat æquita-
1 tem†quæ quidem æquitas non patitur quod eſt exactum iterum exigi,
quia exactione debiti ſemel facta, ſolutione eius quod debebatur ſublata
eſt oīs obligatio. inſti, quibus mod.
col.oblig.in princi. vnde exactio ſemel facta,contra ius & æquitatē rurſus iterabitur: & recte hic dr̄ bonam
fidem id non pati. Et archiepiſcopus
Floren.in prima parte ſummæ ſuper
2 c.bona†fides exponit,id eſt conſcientiā,& æquitas bona,ꝫ quod facere vſurarios dicit,qui cum receperint capitale ſuum,illud iterum exigunt dū
vſuram petunt,quod eſt quaſi capitale aliud. Ponitur præſens regula ēt
in c. bona fides. de reg.iur.in vj.vbi
gl.& doct.de quibus Deci. hic mentionem non feciſſe miror. Facit quia
licet plures rei debēdi ſint inſolidum
obligati,uno tñ ſoluente oēs liberātur l.iij.§.fi.ff.de duo.reis. cum ſolutione eius quod debetur oīs tollatur
3 obligatio. Pariformiter ꝫ†executionē ſñiæ uel inſtrumenti ex forma alicuius ſtatuti habentis executionē paratam, exceptio ſolutionis ſp opponi pōt,ſm ſñiam a doct. cōiter receptam, quia bona fides nō patitur bis
idem exigi. Deci.hic.& in c.ex parte.
el ij.col fin.de offic.deleg. & in conſi.cxix.colum.j.& in l.non eſt nouū.
ad fin.C.de eden.vbi no. pōnit de exceptione ſolutionis, quæ multum fauorabilis eſt,ne bis idem ſoluere quis cogat.ad idē vide Pau.de Ca.in l.j.col.
iij.C.de iur.& fact.igno.Alex.conſil.
lxxxv.& cxiij.col.ij.lib.v. & cōſ.xx.
4 lib.vj.Hic ēt eſt,†ꝙ duas gabellas de eodē contractu non tenetur quis ſoluere Bal.in §. ꝙ ſi nemo col. iiij.l.j.
ſupra quod cuiuſq; vni.no. Nec duplicēm collectam pro eiſdē bonis poteſt cōitas,ēt a diuerſis,exigere. Bar.
in l.j.col.v.C.de mulie. & in quo loco lib.x.& Deci.in cōſi.cclxxxv.col.
ij Facit ēt hæc regula ad quæſtionē,
5 an† ſi eccleſia ſuum a poſſeſſore fuerit conſecuta,idem poſſit ēt a prælato conſequi: & an res cum pœna ſimul peti poſſit, de quibus per glo.&
ſcribentes in d.c.bona fides. Proce
6 ditq; iſta regula†prohibitum eſſe bis
idē exigi, non ſolum ab eodē, ſed ēt
ab eo qui cām habet ab exacto, uel
cōtra exactum habiturus eſſet regreſſum l.emptor C.de euict.l.fi.in fi.C.
de vſur.rei iudi.ſecūdum gl. hic Dy.
& Phil.Frā.in d.c.bona fides.nec mirum quia in effectu ab eodem bis idē
7 exigeretur, Rurſus hæc regula† ſibi locum vendicat etiam in pœnis: ut
ſemel exactæ,iterum non exigantur.
l.omnes C.de pœ. gloſſ. & docto.in
d.c.bona fides . & in obligationibus
ex maleficio,uel quaſi,quia de eiuſdē
hominis facto ſæpius quæri non debet l. ſi cui §. iiſdem ff. de accuſa.qđ
procedit ſiue per uiam accuſationis,
ſiue inquiſitionis ſemel fuerit cognitum,aut per uiam diſpenſationis fuerit abſolutio conceſſa: ut hic per Deci.ſed quia materia eſt diffuſa & incidens.vide Ro.in conſi.ccxiij.ccxxiij.
ccclxxv.& ccccl xiij.Pau.de Ca.in cōſi cxix.in antiquis Barb. in c.cum ſit
generale colu.iiij. & pluribus ſeq.de
foro compe.& in conſi.xxxj.colu.ij.
lib.iiij. Are.in conſi.lviij.col.pe.& ſi.
Alex.conſi.xj.in v.dubio lib.j.Fely.
in c.at ſi clerici.in prin.in iiij.colum.
de iudi. Dec.in conſi.cxxxvij.& in d.
c.at ſi clerici.in prin.in vij.col.& Ar-

chiepiſcopum Flor. in prima parte ſummæ ſuper regula bona fides. vbi ait, ꝙ ſicut deus nō iudicat bis in idipſum, ſic & qui ſemel iudicatus & punitus eſt, pro illo peccato iterum puniri non debet. Et eum, cui culpā per pœnitentiam remiſit deus, ad gehennam pro illa non punit, quia peccata non redeunt, nec quo ad culpā, nec quo ad pœnā. vt ait Thom. ſed ſi deus hic peccatorē punit, & non emēdetur non ſoluit debitum, ideo deus punit etiam in inferno, quia nō eſt ſolutum debitum. Nota et, ꝙ † licet ꝓprie exigere ſit ab inuito extorquere

8 fideicom. §. ſi rē. cum gl. ff. de leg. iij. l. ij. C. ſol. matr. & c. exigit. de cenſib. lib. vj. adeo ut procurator habēs mandatum ad exigēdum a ſponte ſoluentibus ſolutionē recipere non poſſit, ſm Spec. quem ſequitur Phil. Franc. ſtatim allegandus. tñ hęc regula locū habet ēt cum debēs rē nō coacte, ſed ſponte perſoluit debitum, quia ſatis eſt ꝙ ab ipſo inuito exigi poterat, cum debitore eſſet, ideo ſi ſemel ſoluit licet ſponte, non eſt ab eodē iterum exigēdum, quia id non patitur bona fides, ſm Ioan. And. in d. c. bona fides. Quod ſm Phil. Frā. ibi, abſq; dubio procedit, qñ ab inuito quis vellet exigere, ſed a volente ſponteque ſoluēte, ſecus eſſe dicit, quando ſcienter ſolueretur indebitū, quia eſſet donatio, aliter ſi errore ductus ſolueret, quia repeti poſſet l. j. ff. de condi. ind. & l. cuius per errorem. ſupra eo. Et ſi dicas ſi ſponte ſoluit non exigitur. ꝙ eſt ab inuito extorquet? reſponde ꝙ licet proprie exigere ſit ab inuito, tñ ēt a volente quis dicitur exigere §. ſi. l. ſi pupilli ff. de neg. geſt. l. verbum exacte. ſupra ti. proxi. tradunt Areti. Iaſo. Aquen. & alij: Mod. in l. non ſolū §. ſo l. ma. vbi bonis rationibus, & legibus communiter reprehendunt deciſionem Spec. ſupra relatam. Sed

9 in alia materia qñ † prohibitū eſt exigi, recipi, vel dari, an a ſpōte ſoluētibus capere liceat. vide Ioan. de Ana. & Fely. in c. j. in c. dilectus. el ij. de ſimo. & in d. c. j. in fi. dicit Fely. attendenda eſſe verba conſtitutionis, & tñ ꝙ prohibitum dari ꝓꝑ bonum publicum, eſt ēt prohibitum recipi a ſponte dantibus, ut ibi per eum & ꝓ ſcribēres in c. ſtatutum. in verſi. inſuper. de reſcrip. in vj. & ibi dicit in ult. col. Gemi. atrēdēdam eſſe cām & rationē conſtitutionis, tenēs ꝓpea ꝙ ibi ſecuto iudicio poſſit iudex ab offerente ſponte aliquid recipere fraude penitus ceſſante, quia cā ꝓhibitionis fuit ut iudicium pure & ſine corruptione iudicis procederet, unde ceſſante cauſa corruptionis, cum pronunciatū ſit ceſſare pariter debet legis ꝓhibitio. ponderat quoq; text. ibi qualitercūq; excludētē quemcunque modum mūnerum & non dixit quandocunq;, ita ꝙ non vr̃ voluiſſe niſi tps quo iudicium durat. Poſtremo hanc regulam

10 intellige in † his, quorum cauſa vnica exactione finitur: ſi uero obligatio unica ſolutione nō finiat, exēpli grā in exactione debiti vxoris ad uirū & ecōtrario, regula, locū nō hēt. Idē in procuratione. quam eps viſitas primo anno exigit, ſecundo enim anno iterum viſitas iterum illam licite exigit. gl. in d. c. bona fides. Vbi Fran. dicit in ſecundo not. procedere hanc regulam niſi aliquid debeat ex diuerſis cauſis, quia vnius exactio non impeditur tunc per exactionem alterius l. fundum cornelianum. ff. de noua. niſi cāæ lucratiuæ eſſent, quia procederet tunc regula l. omnes. ff. de act. & obli. ſecundum Ioan. And. ibidem.

SVMMARIVM.

1 *Actio peculij ex maleficio uel quaſi nō datur in patrem, & quæ ſit ratio. Limita nu. 2. 3. & 6.*

4 *Locupletior factus quando quis dicatur, & ponitur cautella ad probandum numero 5.*

7 *Seruus in delictis publ. punitur vt liber.*

L. LVIII. Vulpianus.

Ex pœnalibus cauſis non ſolet in patrem de periculo actio dari.

SVMPTA fuit ex §. ſi filius famil. l. j. ff. de his qui deiece. vel effud. & ex l. iij. in § ex cauſa furtiua ff. de pecu. Et quemadmodum declarat hic Dec. poſt Bar. in l. j. colu. ij. ff. de pecul. ra-
1 tio quare † ex maleficio vel quaſi actio de peculio in patrem non datur eſt, quia deficit voluntas patris propter quã obligari vr̃ quatenus eſt in peculio. adde Ang. Areti inſti. de noxal. in prin. & in §. fi. col. j. & inſti. de actio. in §. actiones ãt. & in §. præterea. vbi ponit materiam actionis de
2 peculio. Limitatur hæc regula, † niſi filius ĩ iudicio ſe defenderit riteq; condemnatus fuerit, tunc enim pater de peculio conueniri poteſt, non ex delicto filij, ſed ex quaſi contractu filij, in iudicio celebrato, ut ſcribit Bar. in d. l. iij. in §. idem ſcribit. quod not. reputat Are. in d. § fi. col. j. Se-
3 cundo limitatur iſta † regula, niſi quatenus pater locupletior ex tali delicto factus fuerit, ſecundum glo. hic per tex. clarum in d. l. iij. in §. ex furtiua. id enim tunc dictat rõ & omnis
4 æquitas. Et dicitur † tunc locupletior factus quando probatur rem uel fructus ad aliquem perueniſſe, niſi ipſe de mala conſumptione probet, ſecundum Deci. hic. & quamuis taceat fuerunt oĩa dicta Iaſ. in l. nẽſennius. in §. fundum ff. de re ubi. poſtea, ut ẽt hic fecit Deci. allegat Fran. Curt. ſeniorẽ in conſi. lxxij. princeps col. iiij. ſequẽtem opi. Ang. in conſi. clx. incip. domina Catherina alias pro deciſione. tenentis contrarium & per bonas rationes probat veriorem eſſe opinio. Ang. & cum Iaſ. & Deci. in fi. referãt opi. Curt. & tranſeant illam approba-
5 re uidẽtur. Sit igitur † cautus in actu practico aduocatus, dicunt præal. ut deducat probetq; bonæ fidei poſſeſſorem, ut fructibus conſumptis locupletiorem factum. & ſpẽm locupletationis deducat, quia non ſufficit deducere & probare ꝙ in ſuos uſus cõuertit, cum non ſequatur ex hoc eũ factum eſſe locupletiorem. potuit. n. ſplendidius vixiſſe. & opinionem Ange. ſequitur etiam Curt. iunior in cõ-
6 ſi. xxviij. Limitatur tertio † hæc regula in caſu §. fi. l. iiij. ff. de pecul. & in §. penul. l. quotiens. ff. ad municip. q̃ ratione officij publici pater obligatur pro filio, magis, quam ſit in alijs ut hic per Dec. ad fi. & ſubtiliter per Are. in conſi. xcij. viſa conſultatione.
7 Vltimo no. † ꝙ ſeruus in delictis publicis ligatur, caſtigatur, & punit̃, ut liber §. omnibus. cum not. per Bart. in l. hos ff. de accuſa. & per Ang. Are. inſti. de noxa. in prin. in j. col.

SVMMARIVM.

1 *Factũ hæredis cenſetur factũ defuncti.*

2 *Promittens pro ſe, etiam pro hærede promiſiſſe uidetur. Idem pro facto ſuo numer. 11.*

3 *Ex perſona hæredis qualitas obligationis non immutatur.*

4 *Vſuræ marito promiſſæ, debentur hæredi, ẽt quod maritus in vita nõ exegerit.*

5 *Habens executionem paratam ẽt ad carceres contra defunctum, quando comprehendat hæredem.*

6 *Agens ut hæres titij, tenetur ſe hæredem illius probare, & quomodo probetur nu. 7.*

8 *Ius petendi ſupplementum legitimæ trãſit ad hæredem filij.*

9 *Hæres grauati diſponere* [illegible] *iuxta li centiam à teſtatore grau*[illegible]*atam.*
10 *Hæres non poteſt aſſerere uerum non eſſe q. defunctus dixit.*
11 *Hæc regula intelligitur adita hæredita tem. Et per fictionem nu.12. & alijs mo dis nu.15.& 21.*
13 *Statutum repellens uſurarium publicũ ab agendo, an comprehendat hæredem.*
14 *Hæres ex contumacia defuncti non ex communicatur.*
16 *Hæres repræſentat defunctum, quomodo intelligatur.*
17 *Remedium.c.reintegranda.ij.q.i.quãdo competat ab hæredi.*
18 Donatio *facta abſenti, non poteſt ratificari per hæredem. limita nu.19.*
20 *Hæres quandoque ſpeciali aliqua ratione plus iuris habet, quam defunctus.*

L. LIX. Vulpianus.

Hæredem eiuſdem poteſtatis iuriſque eſſe, cuius fuit defun ctus conſtat.

SVMPTA eſt ex l.hæres in oẽ ius. ff.de acq hære.& l.cũ hrdes.ff.de acqui.poſſ.& l nihil aliud.ſupra titu. j. facit l.ij.in fi.C.de fruc. & lit.exp.cũ ſimilib. Et ob talẽ in omne defuncti ius ſucceſſionem hæres repræſentat perſonã defuncti, cũ quo fingiẽ eſſe eadẽ perſona.§.j. in auctẽ.de iureiur.
1 a mor præſt. Propterea dicimus † factum hæredis cẽſeri factum defuncti; & teſtamentũ defuncti ac hæredis, unũ idemq; reputari. Et ſermõ hæredis, cenſeẽ ſermo defuncti. Et aliquo in inſtrumento nominato, cenſetur ẽt nominatus eius heres, qui defuncti factũ impugnare nõ poteſt & p eundẽ hæredem ratificari poteſt. Pro ſe
2 que † promittens, ẽt pro hærede promiſiſſe uidetur, ad quẽ hæredem tranſit pactũ cũ defuncto factũ, ut de pdictis hic p Deci.& in conſi.cclxij. col. ij.& cclxxxj. in ij.dubio.& prius per Soci.cõſi. ccxciij.præſens conſultatio.lib.ij.cum aliis quæ allegaui in re pe.l.ij.in iij.q.nu.45.C.de pact.inter
3 empto.& uend. Hinc dicimus † ex perſona hæredis conditionem, id eſt qualitatẽ obligationis nõ immutari. l.ij.§.ex his.ff.de uerb. obli. nec ob. contractũ, qui ex aditione oriẽ, hæredis obligatio cenſeẽ diuerſa ab obligatione defuncti, ſed eadem numero; cũ eadẽ pſona finganẽ, pp quã fictionẽ hæc regula uult hæredẽ eiuſdem eſſe &c.ſm Anch.in conſi.xxvj. in q. ad fi.conſulentẽ, q ſicuti legatũ a teſtatore factũ cõpenſaẽ in portione legatario debita ex diſpoſitione ſtatuti, ita legatũ factũ a ſubſtituto; & idẽ uoluit in conſi.vij.col.ij. Per hanc regulam conſuluit etiam Deci. in cõ
4 ſi.cccclxxj.q † uſuræ marito p oneribus matrimonii prõmiſſæ, hæredi etiam debentur licet defunctus in uita non exegerit. quia eadem reputa-
5 tur perſona. Hinc etiam eſt, † quòd ſi obligatio contra defunctum habuerit executionem paratam etiam ad carceres, pari formi, & illam habebit contra hæredem. Bar.& alij, in l.poſtulante.ff.ad trebellia.conſtito prius q ſit hæres, quã fiat executio intelligẽ. Bal in l.per diuerſas.C.manda.in j.q.Soci.cõſi.ciij.lib.j.uolens ſufficere in proceſſu executiuo id apparere. Pau.de Ca in conſ. ccxcix. in anti quis dicens non ualere præceptum hæredi factum, niſi iudici prius conſtet illum eſſe hæredem. de quo uide etiam Aretin.in l.prima.colum.pe.ff. ſi certum peta.& Fely. in capit. quia v.colum penulti.& fina.de iudicijs.
6 † Et generaliter not.quòd agẽs tanquam hæres alicuius, ſe talem probare debet, etiam quòd non opponantur, alias ſuccumbit. Et pariter conueniens aliquem, ut hæredem Sempronij ſi uult obtinere, proba-

re debet illum eſſe hæredem, & an
7 †ſufficiat probare eum hæredē inſti-
tutū,& defuncti bona tenere ? de his
oībus uide Pau.de.Ca.in cōſi.cclxiiij.
& ccxcix.in antiquis.Alexā.in conſi.
xvij.col.ij.& conſi.xxxiiij. colu.ij.&
cōſi.xcix.lib.iij.& clxxxiij.& clxxxv.
lib.vj.Barb.conſi.lxxiij. col.vj.uolu.
iiij.Dec.cōſi.lxj.col.j.& cōſi.cccclx-
v.nu.53.& 449.col.ij.& 471. & 491.
8 hinc eſt ēt,ꝙ† ſicuti filius ius & facul
tatem agendi habuit ad ſupplemen-
tum legitimæ,ita ēt habebit eius hæ-
res Iaſ.in l.ſcimus.in prin.C.de inof
ſi.teſt.& in l.ſi arrogator.colu.vij.C.
9 de adop.Et ſi† aliquis inſtitutus fue-
rit hæres & de reſti tuendo hæredita-
tem grauatus data ſibi licentia diſpo
nendi de libris,mille puta; licet de il-
lis expreſſe non diſpoſuerit, hæres
eius diſponere de illis poterit & de-
trahere,prout conſuluit Bal. nouell.
& ſequitur Cur.Iun.in conſi.iiij.col.
iij.quia ſatis cenſetur primus diſpo-
ſuiſſe relinquendo rē venientibus ab
inteſtato.Facit quia ſicut emphyteo
ta per non ſolutionē partis a tota re
cadit: ita & hæres.gl.in l.cōi diuidū-
10 do ff.cōi diui.Similiter non†pōt hæ
res defuncti mēdacium allegare, aſſe-
rendo verum non eſſe quod defun-
ctus dixit Bar.in l.rem alienam in iij.
not.C.de pig.Bal.in l. cum res.colu.
iij.in fi.C.de proba. Adeoq; prædi-
11 cta vera ſunt, ꝙ ille † qui pro facto
ſuo tn̄ promittit,non excludit hære
dem, qui eadē cenſetur perſona cum
ipſe promittēte: ut hic ꝑ Deci.poſt.
Bart.& alios. & latius per eundem in
conſi.cclxxxj. quæ opi. teneri poſſet
ubi præceſſit contractus, de cuius na
tura ſit ut pro oībus quis teneatur:
alias ſecus,ut per eum.& latius ſcri-
pſi in rep.l.ij.in iij.q.C.de pac.in ter.
empt. & vendi. faciunt quæ ſcribit
Are.in l.hæres in oē ff.de acqui.hær.
Prædicta tn̄ intelliguntur adita hære
ditate l.iij.§.ſi quis ita cunt ibi not.
per Imol.ff.de hęred.inſti.l.ſi ſeruus
cōis meuij.ff.de ſtipul.ſer. ut h.c per
Deci.ad fi.cōmenti.adde tex. in l.cū
hęredes.in prin. ibi, adita hæredita-
te.cum not.ff.de acquirē.poſſ.& quæ
ſupra dixi de hærede conueniendo &
diſtinguendo, quod fieri nequit niſi
prius conſtito ꝙ ipſe ſit hæres. Li-
12 mitatur prædicta †procedere iuris fi
ctione conſiderata: ſecus inſpecta ve
ritate, cum certum ſit ea inſpecta ꝑ-
ſonas eſſe diuerſas: & ideo in mate-
ria in qua uerba proprie uereq; capi
debent hæres non reputatur eadē ꝑ-
ſona cum defuncto l.qui romæ §.au-
gerius ff.de verb.obli.vt hic per De-
ci.& Anch.in conſi.ccxliiij.quia quæ
13 ſtio.ubi diſputat,an † ſtatutum vſu-
rarium publicum ab agendo repellēs
ēt illius hæredē repellere intelligat?
quod dicendum prima facie videba-
tur per prædicta,ꝙ eadē cenſetur per
ſona cum defuncto. Contrarium di-
cit Anchar.quia ratio repellendi acto
rē vſurarium publicum,non comita-
tur eius hæredē.ergo ceſſante rōne l.
vel ſtatuti,ceſſabit lex & ſtatutū. Et
ꝙ de vnitate perſonæ dr̄,eſt, inquit,
per fictionē: non āt per ueritatem;&
ſtatuta caſum fictum non comprehē-
dunt: vt ibi per eū. ideo &c. ꝓpea
14 †ex cōtumacia defuncti non excōi-
catur hæres. ut per Alex.& Are.in l.
grege legato.ff.de leg.j. Quinque
15 †limitationes ad ꝓdicta ordinaui in
rep.l.ij.xcij.q. C.de pac.inter empt.
& vendi.alias addunt Lancel.Galiau-
la & Alciatus i §. ex his l.ij.ff.de uer.
obl.vbi ēt enumerant caſus hic ꝑ De
ci.poſitos, in quibus poteſtas conceſ
ſa defuncto,ad hæredē nō porrigitur
De caſu l.ſi.C.de reuoc.don.nō expe
dit fruſtra denigrare papirū.vide late
& declara,ut ibi ꝑ Ripā in ſua rep.q.
16 lxj.cū duab. ſequētibus.Et dicta† re
ꝑſentatio defuncti nō fit, niſi pro ea

parte pro qua eſt quis hæres: ꝓ alia pōt hæres facto defuncti contraueni re. gl.& Bal.in l.cū a matre C. de rei uen. per ſcribētes in locis præal.& ꝑ Alex.in cōſi.xxj.col.ij.& xxxij.ad fi. ī .iij.uol,vbi ponit alios caſus ī quib. hæres contrauenire pōt facto defuncti. Et in præſenti materia pulchra vi detur mihi conſideratio Are.in conſi. cxxiij.in cauſa col.ij.dicentis, hæredem repræſentare perſonam defuncti,in iure actiuo & paſſiuo formato in perſona defuncti, quod ad ipſum hæredem transfunditur d.l.cum a ma tre & l.j.ac ij.C.de hære.act.ſed in iu re non creato actiue aut paſſiue tempore mortis perſonam defuncti, hæres non poteſt, inquit,defunctum repræſentare,quia penes illum nunquā fuit talis obligatio.unde impoſſibile eſt repræſentare quod in eo non fuit inferendo ad deciſionem quæſtionis
17 ibi relatæ. Hinc eſt,ꝙ † licet remedium c. reintegranda iij. q.j. competat tantum ſpoliatis & a poſſeſſione deiectis ,ut uerba canonis indicant, & non competat illi qui nunquam poſſedit,ut plene per Barb.in conſ.lviij. col pe.uol.ij & in conſi. lxxxiij col. j.lib.iiij.& Soci.conſi.xlix.col.fi.vol. iiij.ubi poſt Bal.& alios ait, ꝙ hæres qui non fuit poſſeſſor rei,ſi eo remedio ageret non obtineret, ſed ſuccumberet ,aliud tamen eſſet quando intētaretur ex perſona defuncti, quia tale ius,ſicut cætera,ad hæredem trāſit.Soci plene in l.rem quæ nobis.colum vij.ff.de aqui.poſſ. Intelligendo ut pulchre per Cor in conſi.cccxxix. colu.vij.lib.j.quādo ille q defunctus eſt in uita ſpoliatus fuiſſet; alias ſecus, quæ intelligentia optime proba tur per dicta Are. loco præal.quia ni ſi defunctus ſpoliatus fuiſſet ius recuperandi poſſeſſionem nō fuiſſet in ꝑſona defuncti formatum, ideo ad hæ redem tranſmiſſibile non eſſet.Quando autem uirtute ſtatuti uel decreti in hæredem continuaretur poſſeſſio, aliud eēt.Dec.cōſi.lxxxiiij.& dlxxxviij.col.iij. Cur.Iun. in conſi.cviij.& cxxvij.col.fi.Iaſ.conſi lxxxv.lib.iij. & conſi.cxlvj.& clij.libr.iiij. Matth. de afflic.in deciſio.regni.clxvij.

Notandum etiam eſt, ꝙ licēt factum nomine defuncti per hæredem ratificari approbariq; poſſit,ut dictū
18 ſupra fuit: donatio † tamen abſenti facta, quæ niſi acceptetur non valet, ſi per defunctum acceptata,non fuerit,per hęredem ratificari non poteſt quia hic agitur de cōſenſu in uita ꝑſtando, qui morte extinguitur.l.j.§. ſceuola.ff.ſi quis teſt.liber. Et cum ſit perſonaliſſimus. ad hæredem non tranſit, ideo nimirum ſi ratificare nō poteſt.Pau.de Ca.in conſi.cxcv.viſis his col.iiij.& per Alcia.in d.§.ex his col.j.& Mod.Taur.in l.fin.col.vij.C. de pact.Si tamen,ut quandoq; fieri vi
19 di † actus factus fuiſſet, pro titio puta,hæredibus, & ſucceſſoribus ſuis: tunc hæres ratificare, approbareque poſſet tanquam nomine ſuo factum.
20 Aliquando tamen † plus iuris habet hæres,quam defunctus habuiſſet, ſpeciali aliqua ratione, ut ex iuſta cauſa ignorātiæ ratione ſucceſſionis in ius & locum alterius, ſecundum doct.in dicto §.ex his & ſcripſi in l.qui in alterius ſupra eo.
21 Poſtremo limita † hanc regulam non procedere in caſu l. ij.C. ſi fratr. patr.ubi gl.rationem aſſignat.

SVMMARIVM.

1 *Præſens & non contradicens conſentire videtur. Et quid in abſente numer.2. & num.4.*
3 *Præſentia donatarij cum taciturnitate An inducat donationem cauſa mortis validam.*

5 *§. ſi uero l. ſi quid argentum C. de dona. quomodo intelligatur.*
6 *Pactum tacitum, eſt a proprie uerum pactum.*
7 *Conſenſus tacitus, eſt proprie conſenſus.*
8 *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. Amplia. nu. 9. 15. 16. Limita nu. 19. 20. 21.*
10 *Statutum loquens de uero actu, non cõprehendit ratificatum.*
11 *Ratihabitio mandato comparatur per fictionem, non uere. Et quo ad effectum, non quo ad ſpeciem actionis. nu. 14.*
12 *Mandatum non retrotrahitur in actu completo, quia uerba ſunt inepta. Idem in actu ignorato nu. 18.*
13 *Ratificatio & conſenſus differunt.*
17 *Ratificatio inducitur etiam facto. L. bonorum, ff. rem rat. habe. ornatur nu. 20.*
22 *Ratificatio non fit ex inualidis: Niſi defectu conſenſus.*
23 *Solemnitas, an eandem requiratur in cõfectione, & refectione.*
24 *Ratificans quando cõtrauenire poſſit.*
25 *Promittens de rato pro pupillo quomodo & quando intelligatur.*
26 *Promittens de rato pro alio cum pœna, quando obligetur.*

L. LX. Vulpianus.

Semper, qui non prohibet pro ſe interuenire, mandare creditur. Sed & ſi quis ratum habuerit quod geſtum eſt, obſtringitur actione mandati.

Svmpta fuit ex ll. per gl. alleg.
1 præſens † itaque & non contradicẽs credit̃ mãdare, quia conſentire ur̃ cũ de eius utilitate agatur. glo. in l. quã patit̃. s̃. mã. Alex. in con. lxxx. co. iij. lib. quarto. Corſe. in ſing. ſuis. in uerbo cõpromiſſum. Ruy. in l. ij. fo. pen. ff. de leg. j. Dec. & Mod. Pap. in rub. C. de pac. & ordinarie examinãt ſcribẽ. in l. q̃ dotis. ff. ſol. ma. Et † quia
2 rõ adhibiti cõnſenſus pp utilitatem prouenietẽ pariter militare ur̃ in abſente, quia ſi actus fiat in utilitatẽ abſentis data ſcĩa abſque contradictiõe conſenſus præſumitur, ideo Deci. hic hãc regulã generaliter procedere uult tã in præſente, quã in abſente, ſed in additio. nouiſſime p ipm Dec. factis ad rub. C. de pac. in ult. col. maturius cõſiderãdo ꝯtrariã opi. firmat dicẽs talẽ æquiparationẽ tolli poſſe, quia p̃ñs ꝯtradicere p̃t, abſens nõ, cũ ignoret, unde in p̃ſente duo ꝯcurrũt, ex quibus arguit̃ cõſenſus, q̃a tacet, & de utilitate ei⁹ agit̃, in abſente unũ tm̃, quia de ſua utilitate agit̃, qđ ad inducẽdum cõſenſum non ſufficit. patet quia abſenti non fit donatio, abſq; nũcio uel epiſtola, l. abſenti. ff. de don. ꝙ ſi æquiparatio p̃dic. uere eſſet induceret̃ donatio. cũ de abſentis agat̃ utilitate, & ſequunt̃ ibi Mo. Papi. col. j. Ex p̃dic. infert̃ ad not. q̃ſtio.
3 in don. cã mor. hodie † ſtipulatio nõ eſt neceſſaria, ſed ſufficit pactũ nudũ gl. no. & approbata in §. meuio. l. cũ pr̃. ff. de le. ij. an p̃ſentia donatarij cũ taciturnitate conſenſum inducat, & ipſius donationis ualiditatẽ? Videbat̃ ꝙ ſic, q̃a cũ agat̃ de utilitate donatarij p̃ſentis, cõſentire cẽſet̃, p p̃dic. & p cõſequẽs interueniſſe pactũ ur̃, & ita cõſuluerũt Ang. & Soc. relati per Dec. hic. & in rubri. C. de pac. & in l. ſeniũ. col. pe. C. qui teſt. facere poſ. & in cõ. ccxlv. col. fi. in quibus locis ſequẽdo Are. tenuit & ꝯſuluit cõtrariũ. Quia & ſi eo caſu p̃ſumat̃ conſenſus pactũ inducit̃, nõ tñ exp̃ſſum & proprie, cũ uerba ex parte donatarij nõ interuenerint, ſed pactũ p̃ſumptũ. Ideo l. ſi quis argẽtũ. C. de don. in donatione antiqua iura corrigẽs, ut pacto nudo perficiat̃, intelligi, debet in pacto expreſſo, non in pacto p̃ſum-

ptæ donationis,ut minus, quàm poſ ſibile ſit,antiqua corrigant iura. Ean dẽ opi.tenuit Io.Crot.in rubri. ff.de uerb.ob. in ij.lect. inducẽdo pcipue tex.§.j.l.j.§.de pac.ubi cõſenſus eſt de eſſentia pacti, uerba.n. in diffinitione poſita intelligẽda ſunt ,pprie, cũ diffinitio quidditatẽ & eſſentiam rei diffinitæ denotet.Bart.in l.j.ff. de acqui.poſſ.Sed cõſenſus in diffinitio ne pacti poſitus proprie nõ uerificat in uolũtate expreſſa.§. uoluntatẽ, cũ ibi no.l.ij.ff.ſol.mat.ideo &c.Et l.labeo,cũ l.itẽ quia.ff.de pac.& l.ij. C. eo.ti.loquunt,inquit,in pacto legali & tacito,qđ nõ requirit alicuius præ ſentiã. Sed recedendũ non eſt ab opi.Ange.& Soc.q̃ uera eſt,& cõiter approbata.quicquid Dec. alijq; pall. dixerint & conſuluerint, ut p Ruyn. in d.l.ij.fo.pe.ff.de le.j.Mod.Tau.in rub.C.de pac.& in l.rogaſti, in §.ſi tibi.col.xj.& xij.ff.ſi cer.pet.ubi cõtra cõem Dec.loqui dicũt, quodque contra eũ in prac.iudicaret.Et idẽ te nuit prius Galiaula in repe. rub.ff.de uer.obl.col.xj.cũ ſeq.ubi ſcripta Decij in rub.C.de pac.ſolũmõ refert,eũ q; repræhẽdit plures in illis partibus Galliæ tũc cõtra opi.Dec.conſuluiſ ſe dicẽs,quã opi.contra Deci. latius proſequit,& defendit Curt. Iuni. in rub.C.de pac. Sub umbra igit ſub tilis Are.pernitioſe errarunt Deci. &
4 Crot.† præſens .n. & tacẽs cũ de ſuo cõmodo agat,conſentire ur. ſicq; pa ciſci.l.tale pactũ.in prin.ff.de pac.no ta.Bar.& alij in l.j.C.de pac. Itẽ q.a. taciti & expreſſi par eſt uirtus. l.cũ quid.ff.ſi cer.pet. nec iure probat ex preſſum conſenſum in pacto requiri, ergo tacitus ſufficit. Ad rõnes Are. q ex pſentia nõ inducat pactum, ſed
5 pollicitatio. Scđo † q l. ſi q̃s argẽtũ locũ nõ hẽt in tacita donatiõe, ut p eũ.Rñdet ſm Ruy.& præal.q immo inducit proprie pactum, licet tacitũ ex parte facientis,Bar.quæ & cæteri ,p alia rõne Aret.allegati,loquunt, ubi cã donationis in pacto nudo nõ exprimit,ſed pſumit,qđ ſpãle eſt,& cõtra regulas iuris.l.cũ de indebito .ff. de prob.l.ſi cũ aurũ.ff.de ſolu. ex pa cto.n.nudo nõ orit actio,ne circa idẽ duo ſpecialia concurrant. contra l.j. cum not.C.de dot.promiſ.ſed Ange. loquit qñ cã & titulus donationis ex primit,quo caſu ſpãle non eſt, q pſens tacenſque ad ſui cõmodũ cõſentire dicatur, immo eſt ſm regulas iuris per pdic.eã propter ex tacitõ illo pacto oritur actio,quia hoc ſo lum ſpãle inducitur. Ex prædic.ſa tisfactũ apparet oppoſitionibus De
6 cij de† pacto præſumpto,& in l.inter prætato,non ex diſpõne contrahentiũ,quia immo ut dixi. eſt uerũ pactũ, & ſm proprietatẽ uocabuli, Et ut ſcribunt Mod.Pap.in d.rub.C.de pac.& alij ſuperius relati. conſideratio Decij confundit per prædicta cũ .n.taciti & expreſſi par ſit uirtus, & præſumptiones legum liquidiſſimæ probationes dicantur.l.licet imperator ff.de legat. j. l. ſi quis locuplex. ff.de ma.teſt.licet in quaſi contractu ſufficiat conſenſus tacitus, non tamẽ repugnat quinetiam in uero contractu tacitus non ſufficiat. l.qui patit. & d.l. cum quid. Ex quo itaque præſens pro conſentiente habetur, cum de ſuo commodo agatur,ſtandum erit regulæ,q ubi duorum adeſt conſenſus ſiue tacitus,ſiue expreſſus, reſultet pactum, in quo uendicabit ſibi locum. d.l.ſi quis argentum. attento q ſolum hoc ſpeciale inducitur, ut dictum fuit. Ad motiua Croti re-
7 ſponde,quòd †conſenſus tacitus, eſt proprie conſenſus, per prædicta.

Non obſtat.§.uoluntatem, quia ibi non agebatur de mero & indubitato tacentis commodo, ideo præſentia non inducit uerum conſenſum,

nec apparet ꝙ de illius ageretur incommodo, ideo conſentire fingitur, ut ibi.cætera, ut per ſcribentes in locis præalle. Secundo principaliter
8 not.ex iſto tex. †ratihabitionem retrotrahi,& mādato cōparari. concordat.l.fi.C.ad maced.l.licet.ff.de iud. c.j.de homic.& c.pen.de ſent.excō. lib.vj.c.ratum.& c. ratihabitionem. de reg.iur.eo.lib.ubi gl. doct. & hāc materiam examinant. Eaque compa-
9 ratio†inducitur ēt, ſi ratihabitio tacite interueniat, ex curſu longi temporis puta. Bar.& Bald.in l.j.C. qui admit.dicentes tamen, ꝙ in caſu illius gl.non trahit retro ut ratihabitio, ſed ut animi declaratio a l. præſumpta, ut per eos.ideo glo.not.in l. quo enim.ff.rem rat.hab. dicit ratihabitioni par eſſe non improbare. faciunt quæ ſcribit Fely.in c.j.ad fi.de treug.& pace. Et bene dicimus mā dato comparari. ideo non ſunt, ſed ſpecies oppoſitæ, ſicut fictio,& ueri-
10 tas. Vnde ſi† ſtatutum loqueretur de uero actu hoīs, ratificatum non comprehenderet.arg l.quid ergo.in prin.ff.de infam.ſm Bal.& Phi.Frā.
11 in d.c.ratihabitionē. Mandato† igit cōparatur per fictionē non per ueritatem, quia conſtat ab initio ſpecificum mandatum uere non interueniſſet, ut no. Bar. in l.ſi is qui pro emptore.col.v.ff.de uſucap. Alex. cōſi. xxviij.col.pen.lib.v. repetito in cōſi.xxvj.li.vj.Iaſ.in l.ſi quis mihi bona.in §.iuſſum.col.pe.ff.de acqu.hære.& in d.l.ſi is qui ꝓ emp.co.xxxij. cum ſeq.uer. nunc tranſeo. ubi late de habilitate utriuſq; extremi a quo & ad quod, quæ in ratihabitione ꝑdicta requiruntur, ut ſolitū operetur effectum. In alio etiam ratihabitio operari ꝑt poſt actū perfectū, ſecus
12 in mandato ubi uerba inepta.† & inconuenientia eſſent, ut pulchre declarat Ale.in con.cxlvj.col.iij. lib.v. & in l.Iulianus.col.j.ff.qui ſatiſd. cog. ubi Ang.illū tex.ſing.reputans, alibi ita aperte dicit, non repiri, ꝙ quāuis mandatū retro non trahat ut ratihabitio, iſtud tamē ꝓcedit illo ſupueniēte in actu nondū cōplere, licet cꝫ pto, quia retro trahit, ſequit Fel.in c. nonnulli.in §.ſunt & alij.col.iiij. ex de reſcri.dicēs idcirco, ꝙ licet ſupueniens mandatū impetrationē reſcripti non cōualidet; ſi tñ ſuperuenerit dum impetrās eſt in expeditione ipſius impetrationis iā cœptæ, ſed non dum completæ, cōualidabitur actus
13 Et ſimiliter† differt ratificatio ꝓprie ſumpta, a conſenſu, & unius appellatione, alterum nō uenit gl. quā ibi multum no. Phil. Frā.in d.c.ratū. hinc eſt ꝙ conſenſus ſequi poteſt in continenti,& ex interuallo.Iaſo.ubi limitat, in d.§.iuſſum. col.pe. Et ra-
14 tihabitionem † mandato comparari, intellige quo ad effectum, non quo ad ſpeciem actionis, ut in caſu.l.nñæ. quia ubi quis ratum habet, non oritur actio mandati, quicquid hic dicat gl.ſed negotiorum geſtorum.l.ſi pupilli.§.item qritur.ff.man.ſm Barto. hic.& Iaſ.in d.§.iuſſum.co.pe.& ſcriben.in d.c.ratihabitionē. q̄ mādatū non eſt, ſed illi æquiparat,& ꝑ fictionem, cū conſtet, ut diximus, ab initio non interueniſſe, Niſi ꝑſentis negotia gererent, quia tūc mādati cōpeteret actio, ut hic ſenſit gl.& ſcrib.in d. c.ratihabitionē.& ꝓbat in ꝑall.l. qui
15 patitur.ff.mā. Et ꝙ† cedit regula iſta ēt in requirētib.ſpāle mādatū ꝑ l.qd ſi de ſpāli.ff.de min.ut hic ꝑDec.Iaſ. loco ꝑal. Ale.cōſ.78.co.pe.lib.v.ubi quaſdā reſtrictiōes ponit,& ēt in cōſi.cxlvj eod. lib. ubi agit de matrimonio per patrem nomine filij contracto, ut per filium ratificari poſſit. predictam concluſionem comprobat etiam Decius in conſilio ce-
16 lxxxj. Procedunt † etiam prædi-

cta in delictis; ut hic per Deci. Adde texr.clarum in l.j. in §. ſed & ſi cum/ quis.ff.de ui arm.& in c.j.de homi.in vj.& in c.pen.de ſent.excom.eo.lib. ubi dicitur, ꝙ ſi ratificem delictū qđ meo nomine geſtū nō eſt, ratificatio nō ualet quamuis peccē. Adde Alex. in conſi.cxlvi.in v.uolu.& pulchre in l.iulianus.col.j.ff.qui ſatiſda.cog. dū ponit quō in delicto iam conſummato fieri poſſit ratificatio, & tradunt glo.& Bar. in d.§. ſed & ſi cum quis. Saly.in l.non ideo minus. in x.oppo. C.de accuſ. & Iaſ. in præalleg.§. iuſ-
17 ſum.in pe.co. Et talis † ratificatio non ſolum uerbis, uerū ēt facto inducitur,& fit. Deci.hic inferens, ꝙ per ſolutionem expenſarū factarum in lite ꝑ ſyndicū illegitime conſtitutū,geſta ratificari uidētur. Et ex perceptione fructuum, ratificatio poſſeſſionis probatur. Et ꝑ reſponſionē uel receptionē cenſus, ratificatio contractus. Et ex actione ex aliquo ꝯtractu intentata,ipſius contractus ratificatio, ut hic late ꝑ ipſum Dec.& in conſi.lviij.cclxij. ccccxix. ccccl xxxvi. & dlxxxvi. & in l.non uult hæres eſſe. ſupra eo. Alex.in conſi.cxxvij. & clxxv.ad fin. lib.v.& Io. milis in repert. in uerbo prælatus.& in uerbo ratificatio. dum ponit de prælato penſionē recipienti pro aliquo tēpore locationis factæ ꝑ prædeceſſorē ſuū,an uideatur locatio
18 nē ratificare. Et ſi poſtea † quā meo nomine agere cœpiſti, procuratorem meum te conſtituā,omnia ꝑ te geſta ratificaſſe uideor, niſi geſta ignoraſſem:quia ad ignorata ſiue incognita ratificatio nō trahitur. Alex.ī d.l.iul. & in conſi.cxij.& cxlvj.lib.v.Bart. & alij ī l.fi.C.de epiſ.& cle. & in l.licet. ff. de iud. Curt.Inno.in conſi.lxiij.& Mod.Taurin.in auct.ſi quis ī aliquo. col. fi. C.de eden. Limitantur præ-
19 dicta cum regula, ut † procedant qñ id quod ratificatur ratificantis nomine geſtum fuit:alias non ſubſiſtit ratificatio.c.ratū. de reg.iur. in vj. niſi quo ad ratificantis præiudicium.l. ſi. fundus.in §.j.ff.de pign. ut hic ꝑ Deci. & Philip.Franc.in d.c.ratū. Accedat tex.cum ibi not.in c.pe. de ſent. excom.ꝙ licet ratificatio delicti, qđ meo nomine & conſenſu non fuit ꝑpetratum,non ualeat,peccat tamē eo modo ratificās.Item poteſt id, quod nomine meo geſtum non eſt, ratificari tanquam ſic geſtum,licet non tanquam meo nomine geſtum, ut ꝑ gl. Bar.& alios in l.j.in uerbo ratam. C. qui admitti. Secundo limitatur re-
20 gula, † dummodo ratificatio fiat intra tempus,intra quod actus qui ratificatur fieri potuiſſet; alias ſecus, per tex.in l.fi.ff.quis ordo in bo.poſ.ſer. & l.bonorum.ff. rē ratam hab.declarando, limitandoq; aliquibus modis: ut per Deci.hic & in l.i.C. qui admi. & in conſi.ccxlvij.ccccl x. Anch. in cōſi.cxxvij.& ccccix.col.ij.Raph. Com men.in conſi.cxvi. Cor.in cōſi.xlvj. col.fi.lib.iij.Alex.cōſi.cx. uol.j.& cōſi.lxxviij.col.pen.& conſi.lxxxj.col. ij.& conſi.lxxxviij.col.pen.lib.v. Aquē.in l.quod meo.col.j.ff. de acqui. poſ.Iaſ.in d.l.is qui pro emptore.colum.xxxvij. Affli. in deci.regni.xxx. quæ omnia bene not.ad materiam d.
21 l.bonorum. Alias † quinque limit.ad hanc regulam aſſignat hic Dec. Vſq; ad tredecim ſubordinauit.Phil. Fran, in d.regula ratihabitio.uide etiā Bal. in l.falſus. colū.ij. C. de fur. & in l.ſi vxorem.colum.j. C. de condi. inſer.
22 uolentem,ꝙ † ubi nil geritur, ratificatio nil inuenit ubi figat pedes;& ꝙ a falſo procuratore in audientia principis factū ratificari nō poteſt. & idē de electione falſi prætoris, & falſi cōmiſſarii. de quibus uide Fely. in d.§. ſunt & alii. col.ij. & iij. Vbi tamen actus nullus eſt defectu conſenſus, ſemper ratificari poteſt per adhibi-

tionem conſenſus. & ideo ſententia pro falſo procuratore lata, a domino ratificari poteſt. ita Aret. in c. cauſam quæ. col. iij. de foro compet ratificatio enim uitium in actu priore ſeu cõtractu exiſtens purgat, ut late p Curt. in tract. feu. in ſecũda parte. char. viij. col. ij. & iij.

23 Et an † eadem ſolennitas, quæ in confectione actus requiritur, in refectione pariter exigatur. ponit Aret. in conſi. cxxviij. cum ſeq. & Marſi. in pract. cauſarum crimin. in §. reſtat. nu. 10.

24 An autem † ratificãs, aliquo modo contra uenire poſſit? Paul. de Caſt. in conſi. lxx. col. iij. in antiq. Barb. in conſ. lxx. & lxxvi. uol. iij. & Deci. in conſi. lx. colum fin.

25 Et pro pupillo † de rato promittens, intelligitur cum erit adultus. Bart. in l. actor. col. ij. ff. rem rat. hab. Sed Bald. in l. ſi maritum. C. de ſol. in fi. dicit, ꝙ promittens de rato pro minore, intelligitur cum erit ætatis legitimæ, quæ eſt poſt uigeſimumquintum annum. l. fina. C. de his qui uen. ætatis impet. & requiritur præterea interpellatio & certificatio: alias non cõmittitur mora, ut per Deci. in conſi. ij.

26 Item † promittens de rato ꝓ aliquo ſub pœna & cum iuramento, pœnam nõ incurrit illo ratificare nolente, dũmodo promittens quantũ in ſe erat fecerit: ut p Abb. in c. gemma. col. iij. de ſpõſa Niſi promiſiſſet ratificari facere realiter, & cũ effectu, ac ſine defectu, aut alias tm̃ nomine pœnæ promiſiſſet, uel tantundem de ſuo alias donaſſet, ſiue caſum & debitum proprium feciſſet, ut in practica admuentũ per peritos eſt: ut p Aret. & alios in l. ita ſtipulatus. la granda. ff. de uerb. obli. Fulg. in conſi. clx. col. iij. Alex. cõſi. cxxvij. col. j. lib. v. Cor. conſi. lxj. fol. ult. uol. iij. Aret. conſil. lxxij. col. fi. Soci. conſi. xliiij. col. j. & cclxxxviij. col. xv. cũ ſeq. & Deci. in conſi. cccxiij. cccxxiij. & cccci.

S V M M A R I V M.

Intellectus legis diſcutitur.

1 *Prohibitus facere, prohibetur reficere quando res eſt pœnitus deſtructa.*

2 *§. ſi ſublatum. l. ſeruitutes. ff. de ſerui. urba. prædi. declaratur, & ornatur.*

3 *Reficere domum ſuam non licet, quando aliquid innouaretur.*

L. L X I I. Vulpianus.

Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat inuito alteri in quo ius non habet.

Iuriſconſultus hic de induſtria obſcure loqui uidetur. Et hanc regulam nõ poſſe procedere dicendum uideretur; quia in meo quicquid uolo, etiam ꝙ alteri noceam, facere poſſum. l. altius. C. de ſer. & aqua. & l. nullus uidetur dolo facere ubi dixi ſupra eo. propterea gl. hic in poſitione caſus uacillat: nec quæ ponit conueniunt aut quadrãt uerbis legis loquẽtis de refectione, nõn de eleuatione domus. Minus placet exẽplum Decii exemplificantis in c. conſuluit. de iudæ. quia loquitur de ſynagoga, nõ de domo, prout facit regula iſta, præterea ille text. ſolum probat differentiã quæ inter facere, & reficere eſt: ꝙ ꝓhibitus facere, non prohibeatur reficere; in quo nõ erat laborandũ in mutuando exemplũ a canone, cum talis differentia infinitis legibus probetur, ut in l. i. in §. ſi quis ædificiũ. ff. de no. oper. nunc. & in l. iij. in §. reficere cũ ſimi. ff. de itinere actuque priuat. ſed uerbis iſtius. l. non conuenit: ibi, non officiat inuito alteri in quo ius nõ habet. neq; enucleat ſenſum iſtius text.

Vnde ego a uerbis, eorũq; proprietate nõ diſcedẽs, ponere caſum in locatore domus, qui domũ ſuã, q̃ repa-

ratione indiget, reficere nõ prohibet
mõ nõ officiat cõductori ĩ eo in quo
ius non habet reficiendi. ſ. qñ nõ eſſet
neceſſe, demoliri puta, ſed melius ædi
ficare uellet: iuxta tex. no. in l. qui in-
ſulam. in prin. ff. loca. & in l. ſi duo. in
§. cũ inquilinus. ff uti poſſ. & in l. do-
1 mum. C. loca. Prohibitus † ergo fa
cere, nõ prohibet̃ reficere, niſi res pe
nitus deſtructa fuiſſet, quia tunc refi
ciẽs proprie facere diceret̃, de nouo-
que cõſtruere; ut hic p Dec. latius per
Fely. in d. c. ↄſuluit. de iudæ. & de cõ-
ſti. in c. cum acceſſiſſent. col. fi. Iaſ. in
l. j. in §. ſi quis ædificium. ff. de no. o-
per. nun. & in l quo minus. col pe. &
fi. ff. de flum. & Moder. Aſten in trac.
de refectione. Deci. hic ↄ̃trium te-
net: p tex. in d. c conſuluit. ubi Iudęi,
qui prohibẽtur nouas ſynagogas æ-
dificare erigere, reedificareq; ſynago
gã pœnitus deſtructam non prohibẽ
tur. Itẽ quia remanẽte ſolo rei, rema-
nent reliquiæ & ueſtigia prioris ædi
ficii, pp quæ reparatio facilis permit-
ti debet; ut hic p eum. & p eũdem in
d. c. cum acceſſiſſent. col. fi. Sed re-
ſpon. ꝙ licet ſolum uel area ædificii
2 pars ſit, † l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum.
ff. de ſer. urb. prædi. ſi tñ domus uel
res penitus ſit deſtructa, & inde refi-
ciat̃ ſolũ non ſit quin domus nouiter
refecta, noua dicat̃ domus: ut ibi vult
tex. & declarat ibidem Paul. de Ca. &
in l. inter ſtipulantem in §. ſacrã. ſ. de
uerb. oblig. eſt etiam text. in l. domũ.
ff de contrahen. emptio. Ideo prohi-
bitus facere, iſto caſu prohibitus erit
reficere, cũ proprie dicatur facere; ut
p Moder. Aſten. in præalleg. tract. de
refectione. fol. 1. & 2. licet de Dec. hic
uerbum non faciat. Ad intelligen-
tiam aũt, & declarationem illius. §. ſi
ſublatum. uide Corn. in conſil. lxxv.
lib. iij. & in j. uol. Soci. conſ. cxxxviij.
cum duobus ſequenti. Ad tex. d. c. cõ
ſuluit. reſponde tu, ꝙ nihil facit. pro-
hibet. n. iudæis nouas ſynagogas con
ſtruere ubi prius non habuerũt, ſicq;
mirum non eſt ſi ẽt deſtructas pœni-
tus in eiſdem locis reficere, conſtrue
re, ſeu facere pñt, quia eadẽ iet con-
ſtitutio hoc & patitur, & cõcedit. Cæ
tera in materia refectionis, dicas, ut p
Moder. in palleg. tract. de refectione.

Secũdo intelligitur regula ſm gl.
3 & Deci. hic † niſi reficiens immitte-
ret aliquid in alienum per l. ſicuti. in
§. ariſto. ff. ſi ſer. uendi. Sed tunc refi-
ciẽs nõ ſtaret in terminis ipere & p-
priæ refectionis innouãdo. primã for
mam ædificii. d. c. conſuluit. ſicq; pro
limitatione pſentis regulæ parũ con
uenit loquentis de mera refectione,
ſed latius de hac materia ſcripſi in d.
l. nullus uidetur dolo facere. ſ. eo.

SVMMARIVM.

1 *Quæ hæreditas hic diffiniatur.*
2 *Bonorum poſſeſſio quid ſit. Et quid diffe*
rat ab hæreditate.
3 *Hæreditas proprie tantum dicitur ante*
additionem. & nu. 5.
4 *Renuntiatio, quam facit filia patri, an*
ipſam excludat ab hæreditate fratris.
6 *Hæreditatis petitio, & interd. quorum*
bonorum, quando hæredi detur.
7 *Hæreditaria bona quæ dicantur.*
8 *Hæreditas an ſit iure gẽtium aut ciuili.*
9 *Hæreditas non concernit locum, quomo-*
do intelligitur.

L. LXIII. Vulpianus.

Hæreditas nihil aliud eſt, quã ſucceſsio in uniuerſus ius quod defunctus habuit.

Repetita eſt hæc lex ad uerbum in l. nihil aliud ſupra ti. j. Vbi gl. tripliciter opponẽdo hãc regulam declarare nititur. & Alci. in ſuis interpretationibus inſiſtit dicta Bar. Arc.

Iaſ.& aliorũ in rub.ff.de acquir.hær. ubi materiam iſtius regulæ examina runt,referẽdo. Diffinitur, itaque hic, ſm Bar.& cõmuniter ſcribentes præ alleg: †hæreditas iacens,prout eſt ius quoddam intellectuale, defuncti perſonã repræſentans in omnibus iuribus actiue & paſſiue quod ius hæreditas nuncupatur, & mediante hæreditatis aditióne inde acquirimus. ſicq; non de ſucceſſione hominis, ſed de ſucceſſione iuris intelligitur. Nec de iure ſuccedendi, ſucceſſioneve ipſa, aut actu ſuccedendi; ſed de illo iure, quod poſt mortẽ defuncti ante hæreditatẽ aditã loco defuncti ſubrogaẽ, illiuſq; perſonã refert; ut ẽt declarat Deci.in conſil.ccccxxxviij.col.ij. Et quãuis Alcia.in d.l.nihil. hanc declarationẽ reprobare conet, uix ſibi pſuadens, ꝙ ſucceſſio intelligi poſſit, ideſt ius ſuccedens,uerum referri debeat ad bona & iura p defunctum relicta, & p hæredẽ mediante aditione hæreditatis acquirenda; tñ non eſt a cõi opi. diſcedeñ.pro qua uideẽ text. in l.hæreditatis appellatio. & in l.pecuniæ uerbum.in ſupra de uerb.ſign. ubi expreſſe dr, ꝙ hæreditas eſt nomen iuris;ſicuti bon.poſſ. Et ab ipſis hæreditariis rebus differt. unde qui hæreditatẽ alienat, euictis aliquibus rebus hæreditariis nihil præſtat. l. ij. in prin. & in multis aliis legibus eiuſdem tit.ff.de hære.uel act.uen.nõ eſt igitur mirũ per ſucceſſionẽ, intelligi in diffinitione pdicta de iure illo intellectuali, quod ſuccedit,defunctiq; perſonã repræſentat, & ſignificat ius uniuerſale de futuro acquireñ.mediãte aditione.l.i.cum glo.ff. de rerũ diuiſ.& dicit Iaſ.in d.rub.de acquir.hære.col.j. Bar.cõiter a ſcribentibus approbari;Errareque mihi uĩ Are.ibidẽ col.i.repræhẽdens Bar.per l.iij.ff. de bo.po.per quam apparet ſm Aret. in hac ſucceſſione eſſe cõmoda & incõmoda;ergo nõ ſolum actiue, ut dixit Bar.uerũ etiam paſſiue intelligiẽ. nã reſpon.ꝙ facit pro Bar. qui expreſſe intellexit de iuribus actiue & paſſiue, ſed utitur uerbo ſuccedat actiue, ut declaret & demõſtret intelligi de ſucceſſione iuris,ſed noluit excludere actiones paſſiuas;alias ſucceſſio non repræſentaret defunctũ in omnibus iuribus q̃ defunctus habuit, ut expreſſe

2 dixit Bar. De diffinitione†uero bo. poſſ.de qua in d.l.iij.in §. bonorum. late poſt ſcribẽtes dixi in rub.C. qui admitti.& de differẽtiis & ꝯueniẽtiis inter hære. & bon.poſſeſſionẽ:interq; hæredẽ & bon.poſſeſſorẽ,dicã.ĩ.in l.

3 ꝑtor bonorũ. Et hæreditas †dr̃ antequàm ſit p hæredẽ adita, poſtea nõ dr̃ amplius proprie hæreditas, ſed cõfundit cũ patrimonio hæredis.l.ſed ſi plures.§.ſi filio.ff.de uulg. & inſti.de hære.qual.& diffe.ĩ prin.ubi tex.optimus.Et cũ ius tale hæreditatẽ appellamus, impropria locutio eſt. ut hic p Dec.circa fi.cõmenti.inferentẽ ad determinationẽ not. q̃onis.de qua & aliis.uide Iaſ.in d.rub.ff.de acqui. hære.Iaſ. Aquẽ.& Mod.in l.j.in §. ueteres.ff.de acqui.poſſ. Alcia.in d.l.nihil aliud.Deci.in conſil.ccccxxxiij.col.j.

4 ubi poſt Benedictũ Caprã uult, † ꝙ ex perſona fratris, & ex nouo iure,filia,quæ patris hæreditati renunciauit ſuccedere poſſit ẽt ſi p fratrẽ patris hæreditas adita nõ fuiſſet; & dicit ẽt Alex.in conſi.xlix.ad fi.in iij. uol. ꝙ hæreditas adita, large hæreditas dici poſſit;ſm etiam cõmunem uſum loquendi;& ſimiliter q̃n ex mente contrahentis uel diſponẽtis ex aliquibus coniecturis conſtaret uoluiſſe intelligere de hæreditate adita,vt ẽt p alios ſcribentes in locis prælleg. Et tñ hæres defuncti perſonam non repræſentat,niſi poſt aditam hæreditatem, vt dixi ſupra & in l. hæredem.ĩ.eod.

5 tit. Sunt qui arbitrentur † ſolam

aditionẽ non facere, quin proprie dicatur hæreditas, ſi non fuerit apprænhenſa hæreditariarum rerum poſſeſſio. Are. ſubtiliter in dicta rub.ff. de acqui.hære. Sed contrarium firmauit Pau.de Caſt. quem hic ſequitur Deci. quia per aditionem ſolam, dominium & omnia iura in hæredem tranſeunt l.cum hæredes.ff.de acqui.poſ. ideoque ſtatim definit eſſe hæreditas, quia bona ſunt hæredis qui adiuit,& contra Aret.tenet etiam Iaſ.in prælleg.rub.de acquir. hære.& in d. § ueteres.& Alciat.in l.nihil. in ſuperioribus adducta. Aduertas tamen,
6 † ꝙ licet adita hæreditate deſinat hæreditatis nomen,(proprie loquendo) donec tamen hæres adeptus fuerit rerum hæreditariarum poſſeſſionẽ, cõpetit petitio hæreditatis & interdictum quorum bonorum,nõ aũt poſt apprehẽſionem poſſeſſionis: ut hic p Dec.& prius per Iaſ. poſt alios in d.
7 §.ueteres.in v.col. Quæ autẽ † dicantur hæreditaria bona, uel ex hæreditate, ſeu tanquàm hæreditaria, uel quaſi hæreditaria:ponit Are. in l. gerit.in j.not.ff.de acqui.hære. Alex. cõſi.xlix.uol.iij. & Barb.cõſ.xxxvij.
8 col.iiij.lib.iij. Sed an † hæreditas ſit de iure ciuili aut gentiũ;& in foro cõſcientiæ an defuncti perſonã repræſentet? ponit Alciat. in d.l. nihil. & prius Iaſ.in rub.ſupra de acquir.hæredi. Vltimo no.ꝙ per hanc legem cum ſimilibus.dicit Salyc in l.cũctos populos.char.ulti. C.de ſumma trin.
9 † ꝙ hæreditas non concernit locum, ſed eſt ſucceſſio ĩ uniuerſum ius defuncti:iõ excluſi p ſtatutũ a ſucceſſione alicuius, excluſi erunt in omni loco; prout dr̃ de eo cui iudex bonis interdixit l.is cui ff.de uerb obli. Et ſimiliter in iure accreſcẽdi, quod locum habet ẽt in diuerſis patrimoniis in locis ſeparatis exiſtentibus, propter unitatẽ iuris hæreditarii uniuerſalis:ut p Rom.in cõſi.lxxxj.incipiẽte ꝙ dicti.& p Io. Crotũ in repe.l.re cõiuncti.col.xlvj.uer.xx.quãrtũ. Sed labitur Saly.nã hæreditas tãquã quid incorporale,nõ cõcernit locũ;ex hoc tñ nõ ſequit quin ob patrimoniorũ diuerſitatẽ,diuerſis legibus,ſeu ſtatutis ſuppoſitorũ, ſicq; uarias qualitates habẽtiũ, diuerſimode fieri nõ debeat patrimoniorũ diuiſio & ſeparatio,ſm diuerſitatẽ ſtatutorũ, ſeu iuris cõis & ſtatutorũ, quibus hæredes ſubiiciuntur,ut pulchre p Alex.in cõſi.cxxviij.conſideratis.col.iij.lib.j.

SVMMARIVM.

1 *Moram non incurrit,qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo.*
2 *Intellige ut hic.& nu.3.*
4 *Quanto maior committimus moram in deum,tantò maior eſt pœna peccati.*

L. LXIIII. Iulianus.

QVI ſine dolo malo ad iudicium prouocat non uidetur moram facere.

SVMPTA fuit ex ll. per gl. alleg.Facit etiam tex.l. non põt uideri improbus.cũ not.infra eo. Nota,
1 † nõ eſſe in mora qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo. Et intelligitẽ præſens regula qñ ſic litigandi iuſtã cauſam habuit:ut quia in ius alterius ſucceſſit, uinculũ obligationis ignorans:ut per glo.facit l.qui in alterius ſ.eo.propterea talis de interitu non tenetur, nec ad uſuras, nec ad alia ad quæ tenetur moroſus;iuribus per gl.
2 alleg Secus † eſt a contrario ſenſu, ſi iniuſta litigat;ut dicit text.cũ gl.in l. nemo.la j.in §.j.ff.de uerb. obli. ubi moram facere dr̃, qui mauult iniuſte litigare, quã reſtituere:& iõ de interitu, dicit tex.teneñ. Eſt igitur ſalubre

quāprimū in mala fide,& mora quærere conſtituere cōueniendum, iuxta ea quę in d.l.qui in alterius.circa pra &icam Bar.ad l.ſi quis inficiatus ſcripſimus. Rurſus intelligitur regula
3 iſta † antequam mora ſit cōmiſſa, ſed poſt non purgatur mora ſi quis litigare uult. Dec.hic poſt Pau. de Caſt. in l.fina.per illum tex.ff.de cōdi.fur. ubi aliud eſſe dicit, rem hoc caſu offerre,aliud iudicium, ſed iſta intelligentia ſatis ſub prima includebatur & comprehendebatur, dum dictum fuit de iuſte litigante intelligi regulam, ſecus ſi iniuſte; ſed qui in mora ꝯſtitutus eſt iniuſte litigat,ideo &c. diciturque hic agēdo moram potius augere, quàm purgare.c.fin. cum ibi plene not. de conſuetu. Et eorū quæ ſcribit Hiero. in cōmento ſuper Hie
4 re.quanto,† inquit, maior eſt numerus tēporū,quibus obliuiſcimur;deū, tanto maior eſt pœna peccati, quod nec longitudine ſeculorum potuerit edomari.

SVMMARIVM.

1 *Verbum,temere,quid ſignificet.*
2 *Verbum,negotijs,quid ſignificet.*
3 *Lex ad ea,quæ facile et frequenter eueniunt,refert ſe tantum.*
4 *Hypocrates cur de podagra non ſcripſit, & Solon de parricidio.*
5 *Dependentia a uoluntate principis impoſſibilia cenſentur.*
§.j.l.iij.ff.de fideicom.liber.ornatur.
6 *Lex conſtituitur etiam de caſibus raro contingentibus, tam per tam naturam, quam facto hominis, & nu.8.*
L. Antiqui.ff.ſi pars hæred.pet.declaratur,& ornatur.
7 *Proles legitima uſque ad quæ tempora conſideretur.*
9 *Hæc regula quomodo intelligitur.*
10 *Mulier, licet uirago, nec poſtulare, nec tutorem conſtituere poteſt.*

L. LXV. Iulianus.

Ea quæ raro accidunt, non temere agendis negotiis computantur.

SVMPTA fuit ex.ll.per glo.alleg. Suboſcurus tamen eſt iuriſconſultus hic in uerbis regulæ. In tex.
1 ibi † temere,proprie ſtulte, & inconſulte exponitur.l.cum quem temere. ff.de iudi.hinc Teren.ne quid temere agas. Aliquando ſine cauſa, ut penes eundem Teren.Haud temere nōnunquam pro.fere,uſurpatur,ut ꝑ Quin. ibi, illud ingeniorum uelut precox genus non temere unquam peruenit ad frugem. Hic, temere, capi poteſt primo modo,& ultimo,ꝙ ea quæ raro accidunt, agendis non cōputātur negotijs,temere,ideſt inconſulte,ſed conſulto,quia ualet ad ea quę ſæpe & frequenter eueniunt leges ſe referūt. Poteſt etiam ſecundum ultimam expoſitionem ſtare, ꝙ raro accidentia ferè non cōputantur &c.nam aliquādo,ut infra dicam, cōputantur. In
2 eo.tex.ibi agendis † negotijs glo.intelligit.i.legibus quæ de agendis negotijs loquuntur, ſed uiolat tex. Tu melius exponas non recedendo a uerbis iuriſconſulti, ꝙ ſimilia quæ raro accidunt nō facile computantur agēdis negotijs, per leges ſcilicet, quas futuris negotijs formam dare certū eſt.l.leges & conſtitutiones.C. de le
3 gib. Nota ergo, † ꝙ lex ad ea quæ raro eueniunt,non refert ſe,ſed ad ea. q̄ facile & frequenter.ſ.l.iij. cum duabus ſeq.ff.de legi.Et quod raro fit,ſicut etiā uetus ſapientia docet,nō obſeruant legiſlatores, ſed quod fit plerunque,& reſpiciunt & medentur, ut in auct.ut ſine prohib. ma, in.§. quia uero multum,& in l.antiqui.ff.ſi pars hæred.pet. Hinc Bal. in d.l.iij.ait, ꝙ ſicut una hirundo non facit uer. nec

una

vna pulchra dies æſtatem, ita nec u-
4 nus caſus legem. Idcirco†Hyppocrates(ſi Plinio credimus)de podagra nihil ſcripſit, quia cũ ætas frugalis eẽt eum morbum futurum non putauit. Neq; Solon, qui Athenienſibus leges dedit, parricidij ſupplicium ſtatuit, ꝙ eũ caſum euenire poſſe non credidit, ut Cice. in orationibus ſcripſit. Hinc eſt ẽt, ꝙ ſi dico aliquẽ eſſe mortuum, quẽ conſtat natum fuiſſe iam annis centum præteritis, demonſtrãdo filium illius qui ſit annorum centum, onus probandi mortem mihi incumbere uidebatur, quia contingere põt, ultra annos centum aliquem viuere, quia nonnulli reperiuntur annorum uiginti ſupra centum, ſed quia hoc raro contingit, lex non præſumit ipſum uiuere, & ſic præſumptio de qua in l.ij.ff.quemadmo. teſta.aper. ad hunc caſum non extenditur. Pau. de Ca.in d.l.iij.ff.de leg. hocq; ut arbitror.ideo eſt, quia licet per naturã eueniat rariſſime tñ euenit. Conſona eſt prædictis alia concluſio, ꝙ in conſideratione non habetur, ꝙ de iure ſpeciali ſit, & conceditur l.iiij. §.j.ff. de fideicom.liber.cum dictis per De-
5 ci.hic in fi.ẽt dicẽtis†depẽdẽtia a voluntate principis, iure quodam ſpeciali cẽſeri ac impoſſibilia, niſi.ſ.conſueta ſint concedi.§.fi.l. apud Iul.ff. de lega.j. De quo ultra not.ibi ꝑ ſcribẽtes. uide Areti.& alios in l.id quod apud ff.eo.tit.& Soci.in l.quidam relegatus in vlt.not.ff.de reb.dub. Præterea ad text.d.l.iiij.in §.j.cum not. per Bart.adde Roman. in conſi.lviij. Alex.in conſi.xv.col.fi.& in cõſi.lv. vol.v.&in l. eleganter. in princ.ff.de condi.indeb.Are.in conſi.clxj.col.ij. Iaſ.in l.de pupillo.in princ.in ij.col. de no.oper.nũcia.ſi l. ſi infanti.in fi. C.de iure deliberan.Aquẽ.& Deci.in l.Poſtquam liti.col.fi.C.de pac.Dec in c.clerici ad fin.ij.col.de iudi.& in l.ij.C.qui admitti. Interdum tamẽ
6 † ẽt de caſibus raro cõtingẽtibus lex conſtituitur, ut in d.l.antiqui. Ad cuius declarationẽ & limitationẽ. uide Alciat.lib.ij.diſpu.ca.viij. Rimi.in l. poſthumo.ad fin.C. de contra tabul. Aul.Gell.in noct.Attic.c.ij.lib.x. Et alius caſus eſt in l. ſi maior.C.de le-
7 git.hæred.vbi.† ſoboles nata ex vxore quinquagenaria, proles eſt legittima patri ſuo, eidẽq; ab inteſtato ſuccedit, quamuis rarum ſit & miraculoſum fœminam illius ætatis parere, ut habet ẽt in l.ſi ſterilis.in prin.cum gl.ff.de act.empt.& ꝑ Fulg. in conſi. ccxij. vbi tam in maſculo quã in fœmina generationis tpſ circa annum ſexageſimum, ait, præfigi. Verũtamẽ Plin.lib.vij.c.xiiij.de naturali hiſtor. refert compertum fuiſſe maſculum vſq; ad annum lxxxvj.generaſſe. Eſt ẽt alius caſus in l. ſeptimo menſe. ff.de ſta.homi.declarando, ut ꝑ Pau. de Ca.in l.iij.ff.de legi.Et rõ prædictorum caſuum eſt, ſm Ange.in d.l.
8 iij.quia†ꝑ naturam illi caſus eueniũt q̃ natura ſꝑ eſt certa, nec ullo hominis facto mutari põt.unde naturæ caſus ẽt rariſſimus inſpici debet. & ſequuntur ibi Mod. Sed ꝙ idẽ eſſe debeat, licet caſus talis raro poſſit euenire, aut ꝑ rerũ naturã nõ ſoleat, ſed facto hominis: tex.eſt in l.fi.C. de cõſul.lib.xij. vbi patriciatus dignitatẽ conſecutus paterfamil.efficitur, & a patria poteſtate liberatur ne imperialis dignitas minui videatur ſi filiumfamil.in patrẽ haberet, & ſi hoc rarũ ſit, ut ĩ honorẽ patriciatus filiũfamil. prouectũ quis videat, tñ ne tale quid in ꝑte tpis eueniat, & ſine legibꝰ inueniatur, hæc a nobis(ſubiũgit tex.) ſancita ſunt, ergo lex reſpicit caſum ẽt raro euenientem, non, natura, ſed fortuna ac facto & fauore hominum. Propterea Cicero in oratiõe illa quã pro Sexto Roſc.habuit. poſtquam di

xit cur Solon de patricidijs legem non tulerit, ſubiunxit. Quanto maiores noſtri ſapientius, qui cum intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum quod non aliquādo violaretur, audacia ſupplicium in parricidas ſingulare excogitauerunt, ut quos natura ipſa in officio continere non potuiſſet, magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur. Sapientius igitur uidetur, ꝙ
9 † lex ēt raro euenientes caſus determinet, ſed quando rariſſime, ſeu miraculoſe huiuſcemodi caſus euenirēt; non eſt mirum ſi curā de illis non habuit lex, quemadmodum de Lazaro reſuſcitato dixit glo.hic. & in d.l.iij. & Bar.in d.l.ſi maior, qui tñ caſus adhuc determinabūtur ꝑ regulas aliarū legum, ut ibi per docto. & per Chriſtophorum Portium in §. inſulā. inſtitu.de rerum diuiſi. Tandem vt ſemel finiam dicere poſſumus & forte melius, leges ad ea, quæ frequēter cōtingunt adaptari, nec uariari debere ex his quæ raro in dictis terminis ac-
10 cidunt. Exempli gratia. ſi † mulier poſtulare prohibetur, quia nō ſit ſufficientis & integræ prudentiæ, ꝙ prudēs & ſagax reperta fuerit, nō poſtulabit. Rurſus mulieris iudicium conſtans; ſtabileq; non eſt in eligendo tutorem, quod animi uirilis eſt l.fœminæ ſupra eodem.l.j. ff. qui pet.tut.ſi reperiatur una mulier uirilis, conſtantiſq; animi, non ꝑpea tutorem eligere poterit. ſecundum Raph.& Corn. in d.l.ſi maior.

SVMMARIVM.

1 *Verbū, cauillari varijs modis accipitur.*
2 *Quomodo accipitur hic, et tribus modis fit ſecundum Ariſtotilem.*
3 *Vulpianus hic reprehenditur a Laur. Valla.*
4 *Calumniari & cauillari an ſit idem. & num.6.*
5 *Callidus quis dicatur.*
7 *Leges cauillationes abhorrent, & eas callumniare non oportet nu. 8.*
9 *Inſtantia non perit quando cauſa protellatur cauillationibus aduerſarij.*
10 *Exceptio euidentis calumnia, equipolet excep. ineptitudinis.*
11 *Cauillatio quandoque tolleratur ut malitijs obuietur.*
L.in fundo ff.de rei uendic. declaratur & ornatur nu. 15.
12 *Aduocatus iuſtā cauſam fouens an uti poſſit cauillationibus & pars periurio. & num. 13.*
14 *Aduocatus cauſas iniquas defendere non deberent.*
16 *Iudex an poſſit uti cauillationibus contra teſtem.*
17 *Promiſſio facta ſubdito facinoroſo an debeat obſeruari. & nu.18.*
19 *Fides ēt hoſti data, ſeruari debet.*
20 *L.nam & ſeruius ff.de neg.geſt.quomodo intelligatur.*
21 *Dolus, an uirtus quis in hoſte requiratur quomodo accipitur.*
22 *Ex minima mutatione facti totum ius mutari.*

L. LXVI. Iulianus.

Ea eſt natura cauillationis, quam Greci ſophiſticam appellant, ut ab euidenter ueris per breuiſsimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, producatur.

Haec lex ad uerbū etiā ponitur in l.nam cauillationis. ſupra titu.pro
1 xi. Et habet † varias ſignificationes huiuſcemodi vox. Cauillatur enim, qui calumnioſe agit; Cauillatur qui breuiter & falſe aduerſarium ſermone captat, aut irridet: Cauillatur, qui ſciens vt ſuam ſententiam tuea-
2 tur falſa prodit. Cauillatur, † ut hic

dicit iuriſconſultus, qui eo aſſumpto quod euidenter verum eſt, diſſimiliter acceptis terminis quod falſum eſt infert. Idq; ut in Elenchis Phil. tradit, fit tribus modis. aut.n. argumentum peccat in materia, aut in forma, aut in utroq;. In materia ut in exẽplo gl. hic intelligentis regulã nõ ſtram, qñ arg. peccat. primo modo. & ſequitur Alciat. in d.l natura cauillationis, & deducitur vocabulum ab antiquo uerbo, caluire, quod eſt decipere: ſignificat ẽt fruſtrari, fallaciaq; & dolo uti, metaphora a caluis tractã qui eos fruſtrantur a quibus prçcapillis præhendi uidetur. Cicero ãt in ſecundo de oratione, cauillationem ꝓ generali, quodam faceciarum gener, cauillo, dicaculo, & faceta urbanitate accipit, prout referunt & ꝓbãt Aul. Gel. & Laur. Valla in ſuis elegantijs.
3 c.ccccclxix. ubi † Vulpianum hic reprehendere auſus eſt. ex eo ꝙ in hac materia alibi deſcripſit Caius iuriſconſultus dum inquit, ſi calumnietur, & moretur, & fruſtretur: inde & calumniatores appellati ſunt, qui per fraudẽ & fruſtrationẽ alios uexarent litibus, & inde dicta eſt cauillatio. Caius nullam aut mentionẽ facit de euidenter ueris, aut de euidenter falſis, nec de breuitate, nec faciendam fuiſſe putat. cum plerunque cauillatio tecta ſit & inſidioſa, multis longiſq; frequenter ambagibus vtens, & quç vix ab acutis reprehenditur. Quapropter cauillatio, dicit ipſe, eſt ſubdola oratio quã nos conſcij nobis mendacij, vincendi tñ cã, proferimus. In hunc, inquit, ſenſum uſi ſp ſunt iuriſconſulti & Quintillianus. Inuenies ãt dictã legẽ Caij in l. ſi calumnietur. ſupra titulo primo. Sed argumen. Vallæ reſpond. Alciat. lib. iiij. de uerb. ſig. loqui Vulpianum qñ cauillatio pro argumen. ſophiſtico accipitur, & ſic cũ peccat in materia, & tunc optime Vlpianus dicit, & naturam ſophiſticæ cauillationis deſcribit ut in ſuperiorib⁹ retuli. Nõ tñ mihi diſplicet Lauren. Vallæ deſcriptio, quæ oẽm ſpeciem cauillationis in malã partẽ ſumptã complectitur. Non omitto ꝙ Valla poſtquam Vulpianum improbare auſus eſt, Caium pari cẽſura corrigere uoluit; dum † ſentire vr̃ idẽ eſſe ca- 4
lumniari, & cauillari. cum ſm Martianum iuriſconſultum accuſat ori tã tum tribuatur calumniari, patet cũ ait, calumniari eſt falſa crimina intẽdere, quod per l. xij. tab. declaratur. Calumniator idẽ patiatur quod reus ſi cõuictus eſſet. hinc ẽt Hieron. quãuis Valla nõ referat, Calumnia inqt, eſt, cum iuſtis hominibus crimen im pietatis obijcitur. Et calumnioſus qui calumniam inferre ſolet; ut uult Auguſtin. de calumnioſo loquente, qui tendiculas verborum requirit. ꝓprie uero eſt uocabulum iuriſconſultorum, qui illam capiunt pro vexatione alicuius in lite per fraudem & fruſtrationem. Hinc ẽt Cicero exiſtunt ſæpe iniuriæ calumnia quadam & nimis callida atq; malitioſa iuris interpretatione. alij per uſurpationẽ nonnunquam pro fallaci & doloſo; Hinc
5 etiam † callidus per duplex ll, aſtutus dicitur, differtq; a uerſuto, ꝙ callidus, ut ait Cicero, ſit ille cuius acumĩnis uſu ut manus opera concalluit uerſutus, cuius mens celeriter uerſetur. Sed Caium defendit Alcia. loco præal. Vallam oblique Caiũ perſtringere ſcribens, qui ſentire videať, idẽ eſſe cauillata, & calumniari non vidẽs quomodo Valla id collegerit. cum enim caluiri, antiquum uerbum fruſtrari eſſet, cauillatioque & calumnia inde deducatur, non eſt tamen conſequens alterum cum altero idem eſſe, ſicut cum dicimus a verto fit uerſus & verſuta, non ſequitur vſutam idem eſſe, quod uerſum.

Sed fantaſia Vallæ ſine colore non fuit,quia quicquid dicat Alcia.de uerbo,caluiri, de eo apud Caium nō fit mētio. Verū a uerbo,calumniari,calumniatores, & cauillationē deduci voluit ideo, inferebat Valla, cum ab eodē uerbo deſcēdant, ſm Caiū eiuſdē ſignificationis erunt, quod tñ falſum eſt. Sed conſequētia non tenet ſm Alcia.ut in uerſu & uerſura patet quæ a uerto deducuntur. Et tñ ſunt diuerſæ ſignificationis,ut eſt ēt apud Calepinum;& Grammaticos dictum.

6 Tñ† recte nō uſ deduci uerbo calumniari,cauillationē. Id.n.nuſquam ꝓbatur, quinnimo ab antiquo verbo, caluire,ut diximus,deriuatur. Cogitabam tñ Caium iuriſconſul. non dixiſſe cauillationē deduci a verbo calumniari,ut Valla & Alcia. ſenſerunt, ſed dicto prius ꝙ calumniari eſt morari.& fruſtrari,& inde appellatos eſſe calumniatores,qui per fraudem & vexationem alios litibus vexant,ſubiungit,& inde cauillationē eſſe dictā, non ꝙ ab eodem verbo deſcendat,id enim nō dicit,ſed quia de natura cauillacionis eſt fallacia doloq; vti. quemadmodum de natura calumniæ eſt,alios per fraudem & fruſtrationē litibus vexare.ideo calumniæ coniūxit cauillationē;ꝙ inde pariter,eodēque modo dicta ſit, ꝑꝑ fallaciam, & dolum cauillationis, ſicuti calumnia ꝑꝑ fraudē,& fruſtrationē calumnian

7 tis,Quaſ† quidem cauillationes & abhorrēt & reijciunt iura l.j.ff.de reg. Cato.ibi,an cauillamur, id eſt per cauillationem,& fallaciam argumentamur,ut in l.ij.in §.tractari. ff. ad tertullia.ibi,uerba cauillatus.& in c. venerabilis.ubi docto.de iudicijs.& hic tradit Deci.nimiā,ſcrupuloſamq; ſubtilitatem,cauillationem eſſe ſcribens &deridendam,ut hic ꝑ eum & in ſuo conſi.dviij.col.ij.& dcxc.col.j. Facit

8 ꝙ dicere ſolemus, † ius ciuile non oportere calumniari, neq; uerba eius captari .l.pe.ff.ad exhiben. cum alijs quæ allegaui in l.ii.in uerſ.& cū placuiſſet.colū.iii.ff.de ori.iur. Hinc ēt

9 eſt,ꝙ†ubi cauſa protellatur per ſubterfugia & cauillationes aduerſarij inſtantia nō perit,Rom.in cōſi.ccxx. Alex.conſi. xlij. in cā & lite colu.iij. uol.iij.Deci.in c.ex.ratione col.viij. de appel.De quo tñ articulo,quia nō deſinunt qui contrariam ſnīam amplectantur,uide Alcia.Barb.& Areti. in d.c.venerabilis.de iudi.Alex.conſi. lxxj.uol.v.& conſi. 100.colu.j.in eo. Natam in rep.clem.ſæpe col.xl. & ſequen.de uerb.ſignifi.& Iaſ. in l.ij.ad fi.principij.ff. de eo per quem fact.

10 erit.Et propterea ēt dicimus† exceptionem euidentis calumniæ æquipollere exceptioni ineptitudinis,quā iudex ex officio allegare repellereq; pōt,ita Are. in d.l.ita ſtipulatus col. antep.circa medium.ff. de uerb.obli. faciunt not. per Aquen. in repe.l.ut uim.col. viij.ff. de iuſti. & iur. Ad

11 obuiādum tñ†malitijs & fraudibus tolerantur cauillationes & admittuntur.arg.l.in fundo.ff.de rei vē.iux.gl. no.in c.cupientes.in uer.malignātiū. de electio.in vj.& in c.dñs noſter xx-

12 iij.q.ij.quæ vult,ꝙ ſi†aduocatus iuſtam cauſam foueat, vti poteſt malitijs,& cauillationibus: ut hic ꝑ Deci. & in ſuo cōſi.ccccccviij.col.ij.& dcxc. col.j.& per Bologninum in auctē.habita.col.xliiij.C.ne fil.pro pat.& per Anchar.in conſi.cxlv.dum licitum eſſe dicit in lite fraudem qualitercunque excludere . & ēt per Alciatum in tractat. de præſumpti. in xxvij. præſumptione,tertiæ regulę. Sed non ſunt prædicta ita ſimpliciter intelligēda.habenti enim iuſtam cauſam pro victoria reportanda periurium committere non licet : ut poſt ſanctum Thom. tradit ſumma Angel.in uerbo interrogationes.uerſic.lxiij. Et

gloſſ.in d.uerſi.malignantium. intelligit licitum eſſe cauillationes cauillationibus repellere,dum falſa probatio non ſit admixta,ideo ꝫ producẽtem inſtrumentum falſum,aliud falſum inſtrumentũ ꝫ eum producere non debeo,nec eſt licitũ.late Fely.in c.dilecti.ad fin.de exceptio.& tradũt omnes Moder.in l.manifeſte, turpitudinis in cauſis recuſationis iuri.ff. de iureiur. Et ex dictis ibidem per ſcribentes cognoſces Deci. hic male
13 dicere,ꝙ ſi mutuũ reſtitui poſsũ licite cũ iuro ↄ̃ndere, affirmareq; a te me nihil habuiſſe, quia hoc falſum eſt iurandumq; eſſe ſm practicas, & cautelas ibidẽ per ſcribẽn. traditas. Quo tñ ad deũ qui cor reſpicit ſi quis parũ expertus eo modo bona fide & conſcientia iuraſſet, illũ dãnari non crederẽ,ſed laudo ſeruari cautelas,& practicã de quibus per ſcrib. præall.
14 Et notabitis diligenter uos aduocati qui cauſas iniuſtas ſuſcipitis non ad uincendum, quia ſcitis cãm malã & iniquam,ſed ad differendũ, aut ad concordandum, ſiue ut interim pactio aliqua fiat, excuſari apud tribunal altiſſimi minime poſſe, quoniam hęc omnia conſtat eſſe iniqua,& ſimiliter non excuſari qui malam cãm in principali habens aduerſariũ uexat aliquod iuſtum caput aſſumendo, ut ſub hac iuſtitia gradiendo principale iuſtum impediat,aut differat,uel per uertat.oportet.n.non ſolũ medium, ſed etiã finẽ eſſe minime iniquũ, ut per caietanum in ſuã ſummula, in
15 uerbo aduocati. Deniq;† ad declarationem & limi.d.l.in fundo, uolẽtis malitijs hominum eſſe obuiandũ, uide pulchre Anch. in conſi. cccxxxiij.col.ij.Ang.conſ.lxvj.col.j.Soc.cõſi.lxvj.& cviij.col.vj.uol.j.Mod. in l.edita.in ultimis col. C. de eden.
16 Et ſimiliter† pp ſuſpicionem contra teſtem militantem debet iudex diligẽter illũ examinare, quærendo eũ inuoluere ſi poteſt,ut hic p Dec. Pariter ad inueſtigandũ ueritatem, poteſt iudex cauillationibus uti, & ad bonũ finem ſimulare. c.afferte.de
17 præſump.& ideo† poteſt delinquẽti liberationẽ promittere,ſi delictum confiteaẽ, & inde ea promiſſione nõ ſeruata illum condẽnare,prout fecit Alexander III. contra illũ epm ſimonia inuolutum,ut ſcribit Felyn. in c.accedens.el ij.ut lite non conte. & in c.afferte.de præſump. ubi ſubiungit uidiſſe iudices, qui ſimulationes huiuſcemodi execrantur. Deci. hic poſt Imo.in conſ. cix. contrariũ tenet,ꝙ reus uirtute confeſſionis extortæ per dolũ & fraudem condẽnari non debet,per not.in c.ſane. de renuncia.& in §.fi.l. itẽ ſi in pretio .ff. loca. Itẽ quia fides data ſeruari debet.l.i.ff.de pac.l.j.ſupra de conſtit. pecu.etiam ꝙ hoſti data fuerit.c.nõ li.xxiij.q.j.præſertim per iudicẽ, & referentem perſonam publicam, ut hic per ipſum Decium,quem ſequũtur hic quidã apoſtillantes eius ſcripta,adde eũdẽ Dec.in l.unica. in ui. not.C. de ſen.quæ pro eo quod intereſt profer.ubi refert Paridem de Puteo in eandẽ concurrere ſnĩam.

Pro opi. tamẽ præcedenti cõtrariæ ſnĩæ Imo.faciunt quæ pulchre & eleganter ſcribit Cic.in iij.Offi.cum inquit,illud quidem neque dedi, neque do fidem infideli cui quam, idcirco a poeta dici,quia cum tractaretur Atreus perſonę ſeruiẽdum fuit, ſed ſi hic,inquit,ſibi ſumunt nullam eſſe fidem quæ infideli data ſit, uideant ne quæratur latebra periurio, eſt autem etiam ius bellicum fideſque iuriſiurãdi ſæpe hoſti ſeruãda, quod.n.iuratũ eſt ut mens conciperet fieri oportere, id obſeruãdũ eſt, qđ aliter id ſi non fecerit nullũ periuriũ eſt, ut ſi pdonibus pactũ p ca-

pite pretium non attuleris; nulla fraus eſt, ne ſi iuratus quidē id nō feceris. nam pyrata non eſt ex per duellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium, cū hoc non fides eſſe debet, nec iuriſiurandum cōe, non. n. ait, falſum iurare, peierare, eſt ſed qđ ex animi tui ſnīa iuraueris, ſicut uerbis concipitꝰ more noſtro, id non facere periuriū eſt. ſcite. n. Euripides, iuraui, lingua mentem iniuriatam gerit. Regulus uero non debuit cōditiones, pactioneſq; bellicas, & hoſtiles perturbare piurio. Cū iuſto. n. & legitimo hoſte res gerebatꝰ, aduerſus quē & totum ius ſociale & multa ſunt iura cōmunia, qꝫ nī ita eſſet nunquā claros uiros ſenatus uinctos hoſtibus dediſſet.

18 Propterea † uidi alias factū fuiſſe ſaluū conductū ꝑ Senatū illuſtriſſimi principis noſtri ſub noīe principis cuidā inſigni latroni & ſeditioſo, qui ſub fiducia ipſius ſecuritatis datæ uenit in ciuitatē Taurini, ubi captus fuit & incontinēti iuſtitiæ traditus, ſaluocōductu ad collū eius appōſito: ita uiſū fuit illuſtri cācellario tūc exiſtēti, quod tñ factū multi damnabāt. Quicquid. n. dicat Cicero, opi. Imol. & ſequaciū cōis eſt, & tenenda

19 † pp fidē datā quæ ſeruari debet nō ſolū hoſti cōi, ſed ēt perſonæ priuatæ, & bānito maxime à perſona publica; prout ēt tenet ſumma Ang. in uerbo fides. in prin. Hippol. de Marſil. in pract. cauſarū criminalium in §. poſtquā. col. ij. & in conſi. xxxij. colū. uij. ubi hoc dicit eſſe iuri & æquitati cōſentaneū, maxime in principe, in quo nihil eſt quod magis refulgeat quā recta fides. & ēt in conſ. cvij. col. ij. Et iſta ſentētia & opinio mihi ēt magis placet, ne bona fides ueniētem decipiat, & auctoritas publica. ↄ. l. j. C. de his qui ueni. ætatis impetr. & dicta ꝑ Theolog ac Oldr. quē refert & ſequitur Bart. in l. is qui reus, col. pen. ff. de publ. iudi. ubi dicunt ſaluūconductū conceſſum bānito, debere ſeruari, ne ſub fide publica ille deceptus remaneat. & ſequitꝰ Pariſ. Cardi. in conſil. lxviij. col. xviij. nu. 177. lib. iiij. Prædictis adde ēt Iaſ. in l. conuentionū. ff. de pact. ubi in perſona publica fidem dantē id tenet, ut illā debeat ſeruare ēt hoſti; ſecus ſi priuata perſona alteri priuato data ſit, Niſi aliter, inquit, de conſuetudine obſeruetur: per tex. nota. in l. nā & ſeruius in princ. ff. de

20 neg. geſt. † ſed in caſu illo antequam tertius liberaretur ea conditione dimiſſus fuit, ut pro omnibus ipſis tribus pecuniā afferret, & niſi rediiſſet ut alii duo pro eo pecuniā darent: ita fides ēt ſocio data fuit, eidēq; mandatum de ſoluēdo caſu quo tertius ipſe nō reuerteretꝰ. iō nimirū ſi ad obſeruantiam ſuæ promiſſionis tenetꝰ, propterea uerior eſt opinio, quā hic ad finē tenet Dec. & alii in locis præalleg. qꝫ de iure fides, ēt hoſti data, ꝑ priuatum priuato ſeruanda ſit: prout ēt tenet & late proſequitꝰ Fortun. Gratia in d. l. conuentionū. Et illud Virgi

21 lianū, † Dolus ān uirtus quis in hoſte requirat; procedit in ſolertia, machinatione, & dolo, quibus ↄ hoſtes uti licet tā priuatis, quām publicis ꝑſonis belli, præcipue ducibus: ſm præallegatos: mō tñ nō frangāt, neq; fallant fidē datā. Inuenio ēt, qꝫ Petrarcha lib. iiij. Epiſtolarū ſeniliū in prima Epiſtola fol. 2. non poetæ grauiſſimi, ſed paſſionati ore illud ibi dici, ait. Facit quod ſcribit Cicero ſupra relatus, qꝫ cū tractaretur atreus, perſonæ ſeruiendū fuit. Et ēt in j. officiorū. ibi, at atreo dicēte plauſus excitātur. eſt. n. digna ꝑſona oratio, ſed poetæ quid quemque deceat ex perſona iudicabunt, & in magna uarietate ꝑſonarū ēt uitioſis quid conueniat & deceat uidebūt; ita qꝫ uerba ex qualitate proferentis intelligēda, capien-

daque ſunt. Ex quibus hunc paſſum habetis melius declaratū quā p p̄fatos Mod. in tract. præſump. in præalleg. xxvij. præſump. Poſtremo ſcias
22 ex hac l. ēt colligi. †ex minima mutatione facti totū ius mutari: ſm Alb. de Roſa. ita p hūc text. dicentē in l. ſi ex plagis. in §. in cliuo capitolino. ff. ad l. Aquil. & per Dec. in l. præcibus. col. ij. C. de impube. & aliis ſubſtitu.

SVMMARIVM.

1 *Creditor & debitor qui dicantur.*
2 *Hæc regula quomodo procedat.*

L. LXVII. Iulianus.

MARCELLVS ait, deſinit debitoris eſse qui nactus eſt exceptionē iuſtam, nec ab æquitate naturali abhorrente.

MELIVS, clariuſq; quàm hic faciat gl. ſe inuoluens circa intellectū præſentis regulæ, pōt de plano intelligi p l. debitor. ſ. tit. j. ſm Deci. ad-
1 de & per l. creditor. eo. tit. ubi †creditor dicitur, qui exceptione ſubmoueri non poteſt. Et debitor a quo inuito exigi pōt. Si ergo pp aliquam iuſtam exceptionem nequeat ab eodē exigi, proprie deſinit eſſe debitor. iō ſi petente creditore lex ſtatuat etiam in dicta cauſa debitorem in carcerem detrudi, hunc caſum excipiemus, qm nec is proprie creditor eſt qui iuſta exceptione ſubmouetur, nec proprie debitor qui illa ſuffultus eſt, cū deſinat (ut hic dicitur) debitor eſſe. Facit lex nō uidetur cepiſſe, cum ibi dictis
2 ſupra eo. Et intelligitur †hæc regula exceptione oppoſita: ſecus ante illius oppoſitionē. iō text. hic deſinit, recte dicit; quia añ oppoſitionem debitor erat; ut hic per Dec. Sed hæc declaratio Decii uř contra hunc textum uolentem, q̄ ille qui iuſtam exceptionē cōſecutus eſt; deſinat eſſe debitor, nec exigit. oppo. fateor q̄ ſuccumbet conuentus, niſi opponat, quia tñ ueriſimile eſt reū diligentē in re ſua fore, exceptioneq; uſurū, cōſiderato p legē effectu talis nō intelligit debitor. Bene itaq; dixit iuriſconſul. nactum efficacem exceptionem deſinere debitorem eſſe, quia ab eo inuito exigi non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Verba intelliguntur ſecundum naturam contractus.*
2 *Contractus cognoſcitur magis ad ſubſtantiam rei de qua agitur, quam ad denominationem a partibus factam.*
L. ſi inſulā. ff. de præſcrip. uerb. ornatur.
3 *Verba ad perſonam relata, intelliguntur ſecundum qualitatem perſonæ.*
L. plenum. §. equitij. ff. de uſu & habita. ornatur.
4 *Interpretatio potius ſumenda eſt, quòd actus ualeat, quam quòd pereat.*
L. quotiens cum ſimilib. ff. de reb. dub. ornatur.

L. LXVIII. Iulianus.

QVOTIES idem ſermo duas ſententias exprimit: ea potiſſimum accipiatur, quæ rei gerendæ aptior eſt.

SVMITVR ex ll. per glo. alle.
1 Hinc eſt †q̄ uerba ſm naturam contractus intelligūtur l. ſi. uno. in prin. cum ibi no. per Bar. ff. loca. & p Dec. hic & in c. cū parati. col. ij. de excepti. Rimi. in l. j. col. ij. ff. de iuriſd. om. iudi. & ibi Iaſ. ſuper glo. in uerbo poteſt. & plenius Fely. in c. nā concupiſcentiā. col. j. & ij. de conſtit. Hinc
2 etiā eſt q̄ †ad cognoſcendū diſcernendumque qualitatem cōtractus magis

attendimus ſubam rei quæ gerit̃, q̃ denoĩationẽ a partibus factã, qa rei quæ gerit̃,hæc aptior eſt & cõueniẽtior ſnĩa.tex.eſt no.in l.inſulã.ff.de ꝓſcri.uerb.ubi Iaſ.plura accumulat.ultra quæ uidé Ro. in cõ.cccccix.co.j. & ſeq.Are.cõſ.clx.in vj.dub. Ale.cõ. cviij.& cxx.lib.iij.&cõ.xl. col.iiij.li. quarto. Pau.de caſt. in l.ariſto.ad fi. princ.ff.de dona:Soc. in l.ij.in princ. in ult col.ff.ſi cer.pe. Bolog. in cõſi. liiij.Dec.in cõſil. cxx.clx. clxiiij. & cccccIxxxix.col.fi. Et ſimiliter dici-
3 mus,† ꝙ uerba ad perſonã relata, ſm qualitatẽ perſonæ ad quam referunt̃ intelligi debẽt,quia huiuſcemodi ſenſus,actui gerendo aptior eſt, & cõuenĩetior.l.plenũ.§.equitij.ff.de uſu & habi. l.cũ filio.ff. de leg.iij. qđ poſſem pulchris deciſionibus cõprobare quas ponunt Fulg.cõſ.xxvij.Pau. de ca.in cõ.cliij.ad fi.in antiq. Aret. in cõſ.lviij.col.ij.uer.nõ obſt. ꝙ uerba,& in l.qđ ſeruus.col fi.de acquir. poſſ.Barb.i c.qm̃ frequẽter. in §.porro.col.iij.extra ut lit.nõ cõteſt.& in conſ.lxiiij.col.ij.lib.iiij.Soc in repe. l.cũ auus.col.lv.uer. tertius caſus.ff. de cond.& dem.& in l.quibus dieb⁹. in §.dñs.in ij.no.eo.ti. Feli in c.cãm quæ.col.xij.de reſcr. & in c.nõnulli. col.xv.uerſ.& ſi diceret.illo eo.tit.& de re iud.in c.cãm quæ.col.fi. Corſe. in ſuo ſing.lvj.inci. aliquis ꝓmiſit. Aquẽ.in l.fi.col.vij.in viij fall.de cõſti.Iaſ.in l.ſi qñ.in fi.prin.C. de inof. teſt.& in §.libertos.l.ſed ſi hac. ff.de in ius uoc.& in l.qui Romæ. in §.co hæredes:col.pe.ff.de uer. obl. Deci. in c.cũ uenerabilis.i ix. no. de exce. in conſi.lxv col.v.& in conſi.lxiiii. & Hippolytus de Marſil. in rubrica de probat. colũ.v. quæ not. ſunt ad ornamẽtũ.d.§.equitij. Et ꝙ † ſermo qui actum ualere facit,aptior & conuenientior rei gerendæ dicat̃.uide l. toties cum dictis Soc.ff.de reb. dubi.l.quoties cum dictis Iaſ.ff. de uer. obl.& in l.contrahenda.infra eod. & Alc.in trac.præſumptio.in xxxiiij.ꝓſum.& ſeq.tertiæ regulæ.Iaſ. ubi limitat poſt Aret.in l. uerbis ciuilibus in iij.no.ff.de uulg.& in l.cohæredi. in § cũ filio.col.pe.illo eo.ti. & ẽt in l.plane.in §.ſi duobus.in j. no. de legat.j.& Rip.in l.centurio. num.128. ubi aliter limitant.ff.de uulg.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula loquitur in beneficio,& numero 4.*

2 *Beneficia,& priuilegia perſonalia cum perſona extinguuntur.*

3 *Mutata perſona,res conditionem, qualitatemque mutat.*

5 *Caſtrum ob merita per principem conceſſum,quando intelligatur perſonale.*

6 *Vicariatus per papam ad decem annos conceſſus, eſt perſonale.*

7 *Conceſſio an realis uel perſonalis cenſeatur,& quid in dubio.*

8 *Priuilegium datum perſonæ, ad alias non extenditur,nec de loco ad locũ. Fallit in acceſſorijs nu. 11.& quid in correlatiuis nume.12.*

9 *Priuilegium alicui & deſcendentibus ſeu poſteris datũ,quomodo intelligitur.*

10 *Et an trahatur ad bona futura.*

13 *Priuilegium actioni datum, ſemper cum actione tranſit. Idem in executiuis.*

14 *Priuilegium cauſæ & rei,tranſit ad hæredes.*

15 *Exemptio propter nu. 12. liberorũ patri data,durat etiam mortuis liberis.*

L. LIX. Paulus.

In omnibus cauſis id obſeruatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea,beneficium quo-

quę deficiat , ubi uero genu
actionis id deſiderat, ibi, ad
quemuis perſecutio eius deue-
nerit,non deficiat ratio auxilii.
Svmpta eſt ex.ll.per gl.alleg.
Sed uidetur hæc regula in utroque
membro repeti in l. priuilegia.j.eo.
ti.propter quod altera de ſuperfluita
te uidebatur argui poſſe?miror ꝙ De
ci.hic , nec alibi de hoc uerbũ dicat,
Arbitror dici poſſe(quicquid hic ſcri
bat Deci.intelligens ſemper hanc le-
1 gem in priuilegio)ꝙ † immo loquat
in beneficio,ut indicat lectura . quod
uerbum large ſumptum generale eſt
cõprehendens ẽt priuilegium, ut de-
clarant Pau.de Ca.& alij in l.fi. ſupra
de conſti.princ.& Alex.in l. quia tale.
per illum tex.ff.ſo.ma.L.uero, priui-
legia.loquat in priuilegiis proprie &
in ſpecie,ita ꝙ illa ſpãlis eſt in priuile
gijs.iſta generalis in beneficijs & pri
uilegijs.Itẽ illa ſolummodo loquitur
de tranſmisſione priuilegij ad hære-
dem facienda uel non, iſta generalius
ad quẽuis tranſmisſio fiat. Rurſus de
priuilegio actionis iſta loquitur , illa
de priuilegio cauſæ . Et ſic ceſſat op-
poſitio & argumentũm de ſuperflui-
tate. Circa primum dictum huiu-
2 ſce regulæ,ꝙ†beneficia & priuilegia
perſonalia cum perſona extinguant.
Deci.hic plura acumulauit, quæ pro
maiori parte fuerunt Alexã.& aliorũ
in d.l.quia tale.uide etiã Iaſo.in l. ne
ſennius.ff.de re iud.& in l.j. & fi.ubi
etiã per Aquen.ff.de cõſti.prin.& Ca
no.late in c.priuilegium de regu.iur.
3 in vj.Hinc ẽt eſt,ꝙ†mutata perſona,
res cõditionẽ qualitatẽq; mutat c.ii.
de immu. eccle. in vi. pulchre tradit
Ancha.in conſi.clxxi.incip. caſus col.
ii.& Præpoſi.in ti.qual.iur.deb.dom.
uaſ.fidel.col.fi.& Deci.hic ad fi.com
men. Et quẽadmodũ ſuperius dixi
4 præſens regula †(quicquid hic in j.
col.ſcribat Deci.)habet locũ ẽt in be
neficio principis perſonali, ut cũ per
ſona extinguat, per hanc l.& prealle.
& tradit Alex.in d.l.quia tale col.ii.
Nec ob.d,l.fi per quam mouetur De
ci.qui decipitur.nam loquitur in du
bio,& fateor tunc, ꝙ beneficiũ prin
cipis large debet interpretari,realeq;
cenſeri,ut ibi per Alexã.& Fulg.pul-
5 chre in cõſi.ccxxv.conſulentẽ, ꝙ†ca
ſtrũ ob merita per principem uni no
bili ſimpliciter conceſſum , poſt eius
mortẽ filiis ſuis pertinet,nec ad prin
cipẽ reuerti debet,niſi intellige aliud
de conſuetudine obſeruaretur , ut in
Gallia,ubi cõceſſa per Regem alicui
benemerito,poſt illius mortem aliis
perſonis per eundẽ regem concedun
tur. Quando uero beneficiũ perſo
nale eſt,abſque dubio cũ perſona ex-
tinguit, per prædicta . Quod ẽt patet
ex deciſione Bal.& Alexã.prællega-
6 torũ.†de officio uicariatus alicui per
Papam ad x.annos conceſſo,quia nõ
tranſit ad hæredes,ratio , quia perſo-
nale beneficiũ eſt. Et ad†cognoſcẽ
7 dum an ſeruitus,uel concesſio realis,
perſonalisve cenſeatur,& iudicet,ui-
de Alb.de Roſa.& Aquẽ.in d.l.fi.co.
antepe.& Iaſ.in l.fi.ff.de no.ope.nũ.
& in conſi.ccxvii.lib.ii.& lxxxix.lib.
iii.Soci.in cõſi.xxxv.col.pe.uol.j.ubi
in dubio,priuilegiũ tã perſonis, quã
loco,datũ cenſeri uult. Et quẽadmo
dum priuilegium & beneficiũ perſo
nę datũ,extinguitur cũ perſona,†ita
8 uni perſonæ datum,ad aliã limitatio-
nẽ coniunctã non extendit, nec de lo
co ad locum,aut de contractu ad con
tractum,ut hic per Deci.& Aquen.in
9 d.l.fi.col.antepe. An autem†priuile
gium ac beneficium alicui & deſcen-
dentibus ſeu poſteris conceſſum , ad
oẽs tranſeat , deſcendentes tñ per li-
neam maſculinã quã fœmininã, deci
dit tex. not. in l.j. & ii.ff.de iure im-
mun.Alexan.in d.l.quia tale. Iaso.in

tionem conſenſus. & ideo ſententia pro falſo procuratore lata, a domino ratificari poteſt. ita Aret. in c. cauſam quæ. col. iij. de foro compet. ratificatio enim initium in actu priore ſeu cõtractu exiſtens purgat, ut late p Curt. in tract. feu. in ſecũda parte. char. viij. col. ij. & iij. Et an † eadem ſolennitas, quæ in confectione actus requiritur, in refectione pariter exigatur. ponit Aret. in conſi. cxxviij. cum ſeq. & Marſi. in pract. cauſarum crimin. in §. reſtat. nu. 10. An autem † ratificãs, aliquo modo contra uenire poſſit? Paul. de Caſt. in conſi. lxx. col. iij. in antiq. Barb. in conſ. lxx. & lxxvi. uol. iij. & Deci. in conſi. lx. colum fin.

23

24

25 Et pro pupillo † de rato promittens, intelligitur cum erit adultus. Bart. in l. actor. col. ij. ff. rem rat. hab. Sed Bald. in l. ſi maritum. C. de ſol. in fi. dicit, ꝙ promittens de rato pro minore, intelligitur cum erit ætatis legitimæ, quæ eſt poſt uigeſimumquintum annum. l. fina. C. de his qui ueni. ætatis impet. & requiritur præterea interpellatio & certificatio: alias non cõmittitur mora, ut per Deci. in conſi. ij.

26 Item † promittens de rato ꝓ aliquo ſub pœna & cum iuramento, pœnam nõ incurrit illo ratificare nolente, dummodo promittens quantũ in ſe erat fecerit: ut p Abb. in c. gemma. col. iij. de ſpõſa Niſi promiſiſſet ratificari facere realiter, & cũ effectu, ac ſine defectu, aut alias tm̃ nomine pœnæ promiſiſſet, uel tantundem de ſuo alias donaſſet, ſiue caſum & debitum proprium feciſſet, ut in practica adinuentũ per peritos eſt: ut p Aret. & alios in l. ita ſtipulatus. la granda. ff. de uerb. obli. Fulg. in conſi. clx. col. iij. Alex. cõſi. cxxvij. col. j. lib. v. Cor. conſi. lxj. fol. ult. uol. iij. Aret. conſil. lxxij. col. fi. Soci. conſi. xliiij. col. j. & cclxxxviij. col. xv. cũ ſeq. & Deci. in conſi. cccxiij. cccxxiij. & ccccj.

SVMMARIVM.

Intellectus legis diſcutitur.

1 *Prohibitus facere, prohibetur reficere quando res eſt penitus deſtructa.*

2 *§. ſi ſublatum. l. ſeruitute. ff. de ſerui. urba. prædi. declaratur, & ornatur.*

3 *Reficere domum ſuam non licet, quando aliquid innouaretur.*

L. LXII. Vulpianus.

Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat inuito alteri in quo ius non habet.

Iuriſconſultus hic de induſtria obſcure loqui uidetur. Et hanc regulam nõ poſſe procedere dicendum uideretur; quia in meo quicquid uolo, etiam ꝙ alteri noceam, facere poſſum. l. altius. C. de ſer. & aqua. & l. nullus uĩ dolo facere ubi dixi ſupra eo. propterea gl. hic in poſitione caſus uacillat: nec quæ ponit conueniunt aut quadrãt uerbis legis loquẽtis de refectione, nõn de eleuatione domus. Minus placet exẽplum Decii exemplificantis in c. conſuluit. de iudæ. quia loquitur de ſynagoga, nõ de domo, prout facit regula iſta, præterea ille text. ſolum probat differentiã quæ inter facere, & reficere eſt: ꝙ ꝓhibitus facere, non prohibeatur reficere; in quo nõ erat laborandũ in mutuando exemplũ a canone, cum talis differentia infinitis legibus probeẽ, ut in l. i. in §. ſi quis ædificiũ. ff. de no. oper. nunc. & in l. iij. in §. reficere cũ ſimi. ff. de itinere actuque priuat. ſed uerbis iſtius. l. non conuenit: ibi, non officiat inuito alteri in quo ius nõ habet. neq; enucleat ſenſum iſtius text.

Vnde ego a uerbis, eorũq; proprietate nõ diſcedẽs, ponere caſum in locatore domus, qui domũ ſuã, ꝗ repa-

ratione indiget, reficere nō prohibēt mō nō officiat cōductori ī eo in quo ius non habet reficiendi. ſ. qñ nō eſſet neceſſe, demoliri puta, ſed melius ædificare uellet: iuxta tex. no. in l. qui inſulam. in prin. ff. loca. & in l. ſi duo. in §. cū inquilinus. ff uti poſſ. & in l. domum. C. loca. Prohibitus †ergo facere, nō prohibet̄ reficere, niſi res penitus deſtructa fuiſſet, quia tunc reficiēs proprie facere diceret̄, de nouoque cōſtruere; ut hic p Dec. latius per Fely. in d. c. ꝯſuluit. de iudæ. & de cōſti. in c. cum acceſſiſſent. col. fi. Iaſ. in l. j. in §. ſi quis ædificium. ff. de no. oper. nun. & in l quo minus. col. pe. & fi. ff. de flum. & Moder. Aſten in trac. de refectione. Deci. hic ꝯtrium tenet: p tex. in d. c conſuluit. ubi Iudęi, qui prohibētur nouas ſynagogas ædificare erigere, reedificareq; ſynagogā pœnitus deſtructam non prohibētur. Itē quia remanēte ſolo rei, remanent reliquiæ & ueſtigia prioris ædificii, pp quæ reparatio facilis permitti debet; ut hic p eum. & p eūdem in d. c. cum acceſſiſſent. col. fi. Sed reſpon. ꝙ licet ſolum uel area ædificii

2 pars ſit, †l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ff. de ſer. urb. prædi. ſi tñ domus uel res penitus ſit deſtructa, & inde reficiat̄ ſolū non ſit quin domus nouiter refecta, noua dicat̄ domus: ut ibi uult tex. & declarat ibidem Paul. de Ca. & in l. inter ſtipulantem in §. ſacrā. ſ. de uerb. oblig. eſt etiam text. in l. domū. ff de contrahen. emptio. Ideo prohibitus facere, iſto caſu prohibitus erit reficere, cū proprie dicatur facere; ut p Moder. Aſten. in prælleg. tract. de refectione. fol. 1. & 2. licet de Dec. hic uerbum non faciat. Ad intelligentiam aūt, & declarationem illius. §. ſi ſublatum. uide Corn. in conſil. lxxv. lib. iij. & in j. uol. Soci. conſ. cxxxviij. cum duobus ſequenti. Ad tex. d. c. cōſuluit. reſponde tu, ꝙ nihil facit. prohibet. n. iudæis nouas ſynagogas conſtruere ubi prius non habuerūt: ſicq; mirum non eſt ſi ēt deſtructas pœnitus in eiſdem locis reficere, conſtruere, ſeu facere pñt, quia eadēmet conſtitutio hoc & patitur, & cōcedit. Cætera in materia refectionis, dicas, ut p Moder. in palleg. tract. de refectione.

Secūdo intelligitur regula ſm gl.

3 & Deci. hic † niſi reficiens immitteret aliquid in alienum per l. ſicuti. in §. ariſto. ff. ſi ſer. uendi. Sed tunc reficiēs nō ſtaret in terminis iuere & ppriæ refectionis innouādo. primā formam ædificii. d. c. conſuluit. ſicq; pro limitatione pſentis regulæ parū conuenit loquentis de mera refectione, ſed latius de hac materia ſcripſi in d. l. nullus uidetur dolo facere. ſ. eo.

SVMMARIVM.

1 *Quæ hæreditas hic diffiniatur.*
2 *Bonorum poſſeſſio quid ſit. Et quid differat ab hæreditate,*
3 *Hæreditas proprie tantum dicitur ante additionem. & nu. 5.*
4 *Renuntiatio, quam facit filia patri, an ipſam excludat ab hæreditate fratris.*
6 *Hæreditatis petitio, & interd. quorum bonorum, quando hæredi detur.*
7 *Hæreditaria bona quæ dicantur.*
8 *Hæreditas an ſit iure gētium aut ciuili.*
9 *Hæreditas non concernit locum, quomodo intelligitur.*

L. LXIII. Vulpianus.

Hæreditas nihil aliud eſt, quā ſucceſsio in uniuerſus ius quod defunctus habuit.

REPETITA eſt hæc lex ad uerbum in l. nihil aliud ſupra ti. j. Vbi gl. tripliciter opponēdo hāc regulam declarare nititur. & Alci. in ſuis interpretationibus inſiſtit dicta Bar. Are.

Iaſ.& aliorũ in rub.ff.de acquir.hær.
ubi materiam iſtius regulæ examina
runt,referẽdo. Diffinitur, itaque hic,
ſm Bar.& cõmuniter ſcribentes præ
alleg.†hæreditas iacens,prout eſt ius
quoddam intellectuale, defuncti per-
ſonã repræſentans in omnibus iuri-
bus actiue & paſſiue quod ius hæredi
tas nuncupatur, & mediante hæredi-
tatis aditióne inde acquirimus. ſicq;
non de ſucceſſione hominis, ſed de
ſucceſſione iuris intelligitur. Nec de
iure ſuccedendi, ſucceſſioneve ipſa,
aut actu ſuccedendi; ſed de illo iure,
quod poſt mortẽ defuncti ante hære
ditatẽ aditã loco defuncti ſubrogatᷣ,
illiuſq; perſonã refert; ut ẽt declarat
Deci.in conſil.ccccxxxviij.col.ij. Et
quãuis Alcia.in d.l.nihil. hanc decla-
rationẽ reprobare conetᷣ, uix ſibi ꝑ-
ſuadens, ꝙ ſucceſſio intelligi poſſit,
ideſt ius ſuccedens,uerum referri de-
beat ad bona & iura ꝑ defunctum re-
licta, & ꝑ hæredẽ mediante aditione
hæreditatis acquirenda; tñ non eſt a
cõi opi. diſcedeñ.pro qua uidetᷣ text.
in l.hæreditatis appellatio. & in l.pe-
cuniæ uerbum.in ſupra de uerb.ſign.
ubi expreſſe dr̃, ꝙ hæreditas eſt no-
men iuris;ſicuti bon.poſſ. Et ab ipſis
hæreditariis rebus differt. unde qui
hæreditatẽ alienat, euictis aliquibus
rebus hæreditariis nihil præſtat. l. ij.
in prin. & in multis aliis legibus eiuſ
dem tit.ff.de hære.uel act.uen.nõ eſt
igitur mirũ per ſucceſſionẽ, intelligi
in diffinitione ꝑdicta de iure illo in-
tellectuali, quod ſuccedit,defunctiq;
perſonã repræſentat, & ſignificat ius
uniuerſale de futuro acquireñ. mediã
te aditione.l.i.cum glo.ff. de rerũ di-
uiſ.& dicit Iaſ.in d.rub.de acquir.hæ
re.col.j.Bar.cõiter a ſcribentibus ap-
probari;Errareque mihi ur̃ Are.ibidẽ
col.i.repræhẽdens Bar.per l.iij.ff. de
bo.po.per quam apparet ſm Aret. in
hac ſucceſſione eſſe cõmoda & incõ-
moda;ergo nõ ſolum actiue, ut dixit
Bar.uerũ etiam paſſiue intelligitᷣ. nã
reſpon.ꝙ facit pro Bar. qui expreſſe
intellexit de iuribus actiue & paſſiue,
ſed utitur uerbo ſuccedat actiue, ut
declaret & demõſtret intelligi de ſuc
ceſſione iuris,ſed noluit excludere a-
ctiones paſſiuas;alias ſucceſſio non re
præſentaret defunctũ in omnibus iu-
ribus q̃ defunctus habuit, ut expreſſe
2 dixit Bar. De diffinitione†uero bo.
poſſ.de qua in d.l.iij.in §. bonorum.
late poſt ſcribẽtes dixi in rub.C. qui
admitti.& de differẽtiis & ꝯueniẽtiis
inter hære.& bon.poſſeſſionẽ:interq;
hæredẽ & bon.poſſeſſorẽ,dicã.ĩ.in l.
3 ꝑtor bonorũ. Et hæreditas †dr̃ an-
tequàm ſit ꝑ hæredẽ adita, poſtea nõ
dr̃ amplius proprie hæreditas, ſed cõ
fundit cũ patrimonio hæredis.l.ſed ſi
plures.§.ſi filio.ff.de uulg. & inſti.de
hære.qual.& diffe.ĩ prin.ubi tex.opti
mus. Et cũ ius tale hæreditatẽ appel-
lamus, impropria locutio eſt. ut hic
ꝑ Dec.circa ſi.cõmenti.inferentẽ ad
determinationẽ not. qõnis.de qua &
aliis.uide Iaſ.in d.rub.ff.de acqui. hæ
re.Iaſ.Aquẽ. & Mod.in l.j.in §. uete
res.ff.de acqui.poſſ. Alcia.in d.l. nihil
aliud.Deci.in conſil.ccccxxxiij.col.j.
4 ubi poſt Benedictũ Caprã uult, † ꝙ
ex perſona fratris, & ex nouo iure,fi
lia,quæ patris hæreditati renunciauit
ſuccedere poſſit ẽt ſi ꝑ fratrẽ patris
hæreditas adita nõ fuiſſet; & dicit ẽt
Alex.in conſi.xlix.ad ſi.in iij. uol. ꝙ
hæreditas adita, large hæreditas dici
poſſit;ſm etiam cõmunem uſum lo-
quendi;& ſimiliter qñ ex mente con-
trahentis uel diſponẽtis ex aliquibus
coniecturis conſtaret uoluiſſe intelli
gere de hæreditate adita,vt ẽt ꝑ alios
ſcribentes in locis prææalleg. Et tñ
hæres defuncti perſonam non repræ
ſentat,niſi poſt aditam hæreditatem,
vt dixi ſupra & in l. hæredem.ſ.eod.
5 tit. Sunt qui arbitrentur † ſolam

aditionẽ non facere, quin proprie dicatur hæreditas, ſi non fuerit appræhenſa hæreditariarum rerum poſſeſſio. Are. ſubtiliter in dicta rub. ff. de acqui. hære. Sed contrarium firmauit Pau. de Caſt. quem hic ſequitur Deci. quia per aditionem ſolam, dominium & omnia iura in hæredem tranſeunt l. cum hæredes. ff. de acqui. poſ. ideoque ſtatim definit eſſe hæreditas, quia bona ſunt hæredis qui adiuit, & contra Aret. tenet etiam Iaſ. in præalleg. rub. de acquir. hære. & in d. § ueteres. & Alciat. in l. nihil. in ſuperioribus adducta. Aduertas tamen,
6 † ꝙ licet adita hæreditate deſinat hæreditatis nomen, (proprie loquendo) donec tamen hæres adeptus fuerit rerum hæreditariarum poſſeſſionẽ, cõpetit petitio hæreditatis & interdictum quorum bonorum, nõ aũt poſt apprehẽſionem poſſeſſionis: ut hic ꝑ Dec. & prius per Iaſ. poſt alios in d.
7 §. ueteres. in v. col. Quæ autẽ † dicantur hæreditaria bona, uel ex hæreditate, ſeu tanquàm hæreditaria, uel quaſi hæreditaria: ponit Are. in l. gerit. in j. not. ff. de acqui. hære. Alex. cõſi. xlix. uol. iij. & Barb. cõſ. xxxvij.
8 col. iiij. lib. iij. Sed an † hæreditas ſit de iure ciuili aut gentiũ; & in foro cõſcientiæ an defuncti perſonã repræſentet? ponit Alciat. in d. l. nihil. & prius Iaſ. in rub. ſupra de acquir. hæredi. Vltimo no. ꝙ per hanc legem cum ſimilibus. dicit Salyc in l. cũctos populos. char. ulti. C. de ſumma trin.
9 † ꝙ hæreditas non concernit locum, ſed eſt ſucceſſio ĩ uniuerſum ius defuncti: iõ excluſi ꝑ ſtatutũ a ſucceſſione alicuius, excluſi erunt in omni loco; prout dr̃ de eo cui iudex bonis interdixit l. is cui ff. de uerb. obli. Et ſimiliter in iure accreſcẽdi, quod locum habet & in diuerſis patrimoniis in locis ſeparatis exiſtentibus, propter uuitatẽ iuris hæreditarii uniuerſalis: ut ꝑ Rom. in cõſi. lxxxj. incipiẽte ꝙ dicti. & ꝑ Io. Crotũ in repe. l. re cõiuncti. col. xlvj. uer. xx. quærit. Sed labitur Saly. nã hæreditas tãquã quid incorporale, nõ cõcernit locũ; ex hoc tñ nõ ſequit̃ quin ob patrimoniorũ diuerſitatẽ, diuerſis legibus, ſeu ſtatutis ſuppoſitorũ, ſicq; uarias qualitates habẽtiũ, diuerſimode fieri nõ debeat patrimoniorũ diuiſio & ſeparatio, ſm̃ diuerſitatẽ ſtatutorũ, ſeu iuris cõis & ſtatutorũ, quibus hæredes ſubiiciuntur, ut pulchre ꝑ Alex. in cõſi. cxxviij. conſideratis. col. iij. lib. j.

SVMMARIVM.

1 *Moram non incurrit, qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo.*
2 *Intellige ut hic. & nu. 3.*
4 *Quanto maior committimus moram in deum, tantò maior eſt pœna peccati.*

L. LXIIII. Iulianus.

QVI ſine dolo malo ad iudicium prouocat non uidetur moram facere.

SVMPTA fuit ex ll. per gl. alleg. Facit etiam tex. l. non põt uideri improbus. cũ not. infra eo. Nota,
1 † nõ eſſe in mora qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo. Et intelligit̃ præſens regula qñ ſic litigandi iuſtã cauſam habuit: ut quia in ius alterius ſucceſſit, uinculũ obligationis ignorans: ut per glo. facit l. qui in alterius ſ. eo. propterea talis de interitu non tenetur, nec ad uſuras, nec ad alia ad quæ tenetur moroſus; iuribus per gl.
2 alleg. Secus † eſt a contrario ſenſu, ſi iniuſta litigat; ut dicit text. cũ gl. in l. nemo. la j. in §. j. ff. de uerb. obli. ubi moram facere dr̃, qui mauult iniuſte litigare, quã reſtituere: & iõ de interitu, dicit tex. tenet̃. Eſt igitur ſalubre

quāprimū in mala fide, & mora quærere conſtituere cōueniendum, iuxta ea quę in d. l. qui in alterius. circa practicam Bar. ad l. ſi quis inficiatus ſcripſimus. Rurſus intelligitur regula
3 iſta † antequam mora ſit cōmiſſa, ſed pòſt non purgatur mora ſi quis litigare uult. Dec. hic poſt Pau. de Caſt. in l. fina. per illum tex. ff. de cōdi. fur. ubi aliud eſſe dicit, rem hoc caſu offerrè, aliud iudicium, ſed iſta intelligentia ſatis ſub prima includebatur & comprehendebatur, dum dictum fuit de iuſte litigante intelligi regulam, ſecus ſi iniuſte; ſed qui in mora ꝯſtitutus eſt iniuſte litigat, ideo &c. diciturque hic agēdo moram potius augere, quàm purgare. c. fin. cum ibi plene not. de conſuetu. Et eorū quæ ſcribit Hiero. in cōmento ſuper Hie
4 re. quanto, † inquit, maior eſt numerus tēporū, quibus obliuiſcimur; deū, tanto maior eſt pœna peccati, quod nec longitudine ſeculorum potuerit e domari.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, temere, quid ſignificet.*
2 *Verbum, negotijs, quid ſignificet.*
3 *Lex ad ea, quæ facile et frequenter eueniunt, refert ſe tantum.*
4 *Hypocrates cur de podagra non ſcripſit, & Solon de parricidio.*
5 *Dependentia a uoluntate principis impoſſibilia cenſentur.*
§. j. l. iij. ff. de fideicom. liber. ornatur.
6 *Lex conſtituitur etiam de caſibus raro contingentibus, tam per tam naturam, quam facto hominis, & nu. 8.*
L. Antiqui. ff. ſi pars hæred. pet. declaratur, & ornatur.
7 *Proles legitima uſque ad quæ tempora conſideretur.*
9 *Hæc regula quomodo intelligitur.*
10 *Mulier, licet uirago, nec poſtulare, nec tutorem conſtituere poteſt.*

L. LXV. Iulianus.

Ea quæ raro accidunt, non temere agendis negotiis computantur.

SVMPTA fuit ex. ll. per glo. alleg. Subobſcurus tamen eſt iuriſconſultus hic in uerbis regulæ. In tex.
1 ibi † temere, proprie ſtulte, & inconſulte exponitur. l. eum quem temere. ff. de iudi. hinc Teren. ne quid temere agas. Aliquando ſine cauſa, ut penes eundem Teren. Haud temere nōnunquam pro, fére, uſurpatur, ut ꝑ Quin. ibi, illud ingeniorum uelut precox genus non temere unquam peruenit ad frugem. Hic, temere, capi poteſt primo modo, & ultimo, ꝙ ea quæ raro accidunt, agendis non cōputātur negotijs, temere, ideſt inconſulte, ſed conſulto, quia ualet ad ea quę ſæpe & frequenter eueniunt leges ſe referūt. Poteſt etiam ſecundum ultimam expoſitionem ſtare, ꝙ raro accidentia ferè non cōputantur &c. nam aliquādo, ut infra dicam, cōputantur. In
2 eo. tex. ibi agendis † negotijs glo. intelligit. i. legibus quæ de agendis negotijs loquuntur, ſed uiolat tex. Tu melius exponas non recedendo a uerbis iuriſconſulti, ꝙ ſimilia quæ raro accidunt nō facile computantur agēdis negotijs, per leges ſcilicet, quas futuris negotijs formam dare certū eſt. l. leges & conſtitutiones. C. de le
3 gib. Nota ergo, † ꝙ lex ad ea quæ raro eueniunt, non refert ſe, ſed ad ea q̄ facile & frequenter. ſ. l. iij. cum duabus ſeq. ff. de legi. Et quod raro fit, ſicut etiā uetus ſapientia docet, nō obſeruant legiſlatores, ſed quod fit plerunque, & reſpiciunt & medentur, ut in auct. ut ſine prohib. ma. in. §. quia uero multum, & in l. antiqui. ff. ſi pars hæred. pet. Hinc Bal. in d. l. iij. ait, ꝙ ſicut una hirundo non facit uer. nec

vna pulchra dies æſtatem, ita nec u-
4 nus caſus legem. Idcirco † Hyppocrates (ſi Plinio credimus) de podagra nihil ſcripſit, quia cũ ætas frugalis eẽt eum morbum futurum non putauit. Neq; Solon, qui Athenienſibus leges dedit, parricidij ſupplicium ſtatuit, ꝙ eũ caſum euenire poſſe non credidit, ut Cice. in orationibus ſcripſit. Hinc eſt ẽt, ꝙ ſi dico aliquẽ eſſe mortuum, quẽ conſtat natum fuiſſe iam annis centum præteritis, demonſtrãdo filium illius qui ſit annorum centum, onus probandi mortem mihi incumbere uidebatur, quia contingere põt, ultra annos centum aliquem viuere, quia nonnulli reperiuntur annorum uiginti ſupra centum, ſed quia hoc raro contingit, lex non præſumit ipſum uiuere, & ſic præſumptio de qua in l. ij. ff. quemadmo. teſta. aper. ad hunc caſum non extenditur. Pau. de Ca. in d. l. iij. ff. de leg. hocq; ut arbitror. ideo eſt, quia licet per naturã eueniat rariſſime tñ euenit. Conſona eſt prædictis alia concluſio, ꝙ in conſideratione non habetur, ꝙ de iure ſpeciali ſit, & conceditur l. iiij. §. j. ff. de fideicom. liber. cum dictis per De-
5 ci. hic in fi. ẽt dicẽtis † depẽdẽtia a voluntate principis, iure quodam ſpeciali cẽſeri ac impoſſibilia, niſi. ſ. conſueta ſint concedi. §. fi. l. apud Iul. ff. de lega. j. De quo ultra not. ibi ꝑ ſcribẽtes. uide Areti. & alios in l. id quod apud ff. eo. tit. & Soci. in l. quidam relegatus in vlt. not. ff. de reb. dub. Præterea ad text. d. l. iiij. in §. j. cum not. per Bart. adde Roman. in conſi. lviij. Alex. in conſi. xv. col. fi. & in cõſi. lv. vol. v. & in l. eleganter. in princ. ff. de condi. indeb. Are. in conſi. clxj. col. ij. Iaſ. in l. de pupillo. in princ. in ij. col. de no. oper. nũcia. ſi l. ſi infanti. in fi. C. de iure deliberan. Aquẽ. & Deci. in l. Poſtquam liti. col. fi. C. de pac. Dec. in c. clerici ad fin. ij. col. de iudi. & in l. ij. C. qui admitti. Interdum tamẽ
6 † ẽt de caſibus raro cõtingẽtibus lex conſtituitur, ut in d. l. antiqui. Ad cuius declarationẽ & limitationẽ. uide Alciat. lib. ij. diſpu. ca. viij. Rimi. in l. poſthumo. ad fin. C. de contra tabul. Aul. Gell. in noct. Attic. c. ij. lib. x. Et alius caſus eſt in l. ſi maior. C. de le-
7 git. hæred. vbi. † ſoboles nata ex vxore quinquagenaria, proles eſt legittima patri ſuo, eidẽq; ab inteſtato ſuccedit, quamuis rarum ſit & miraculoſum fœminam illius ætatis parere, ut habeẽ ẽt in l. ſi ſterilis. in prin. cum gl. ff. de act. empt. & ꝑ Fulg. in conſi. ccxij. vbi tam in maſculo quã in fœmina generationis tẽps circa annum ſexageſimum, ait, præfigi. Verũtamẽ Plin. lib. vij. c. xiiij. de naturali hiſtor. refert compertum fuiſſe maſculum vſq; ad annum lxxxvj. generaſſe. Eſt ẽt alius caſus in l. ſeptimo menſe. ff. de ſta. homi. declarando, ut ꝑ Pau. de Ca. in l. iij. ff. de legi. Et rõ prædictorum caſuum eſt, ẽm Ange. in d. l.
8 iij. quia † ꝑ naturam illi caſus eueniũt ꝗ natura ſp eſt certa, nec ullo hominis facto mutari põt. unde naturæ caſus ẽt rariſſimus inſpici debet. & ſequuntur ibi Mod. Sed ꝙ idẽ eſſe debeat, licet caſus talis raro poſſit euenire, aut ꝑ rerũ naturã nõ ſoleat, ſed facto hominis: tex. eſt in l. fi. C. de cõſul. lib. xij. vbi patriciatus dignitatẽ conſecutus paterfamil. efficitur, & a patria poteſtate liberatur ne imperialis dignitas minui videatur ſi filiumfamil. in patrẽ haberet, & ſi hoc rarũ ſit, ut ĩ honorẽ patriciatus filiũfamil. prouectũ quis videat, tñ ne tale quid in ꝑte tẽpis eueniat, & ſine legibꝰ inueniatur, hæc a nobis (ſubiũgit tex.) ſancita ſunt. ergo lex reſpicit caſum ẽt raro euenĩẽtem, non, natura, ſed fortuna ac facto & fauore hominum. Propterea Cicero in oratiõe illa quã pro Sexto Roſc. habuit. poſtquam di

xit cur Solon de parricidijs legem non tulerit, ſubiunxit. Quanto maiores noſtri ſapientius, qui cum intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum quod non aliquādo violaretur, audacia ſupplicium in parricidas ſingulare excogitauerunt, ut quos natura ipſa in officio continere non potuiſſet, magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur. Sapientius igitur uidetur, ꝙ
9 † lex ēt raro euenientes caſus determinet, ſed quando rariſſime, ſeu miraculoſe huiuſcemodi caſus euenirēt; non eſt mirum ſi curā de illis non habuit lex, quemadmodum de Lazaro reſuſcitato dixit glo. hic. & in d. l. iij. & Bar. in d. l. ſi maior, qui tñ caſus adhuc determinabūtur ꝑ regulas aliarū legum, ut ibi per docto. & per Chriſtophorum Portium in §. inſulā. inſtitu. de rerum diuiſi. Tandem vt ſemel finiam dicere poſſumus & forte melius, leges ad ea, quæ frequēter cō tingunt adaptari, nec uariari debere ex his quæ raro in dictis terminis ac-
10 cidunt. Exempli gratia. ſi † mulier poſtulare prohibetur, quia nō ſit ſufficientis & integræ prudentiæ, q̄ prudēs & ſagax reperta fuerit, nō poſtulabit. Rurſus mulieris iudicium conſtans; ſtabileq; non eſt in eligendo tutorem, quod animi uirilis eſt l. fœminæ ſupra eodem. l. j. ff. qui pēt. tut. ſi reperiatur una mulier uirilis, conſtantiſq; animi, non ꝑpea tutorem eligere poterit. ſecundum Raph. & Corn. in d. l. ſi maior.

SVMMARIVM.

1 *Verbū, cauillari varijs modis accipitur.*
2 *Quomodo accipitur hic, et tribus modis fit ſecundum Ariſtotilem.*
3 *Vulpianus hic reprehenditur a Laur. Valla.*
4 *Calumniari & cauillari an ſit idem. & num. 6.*
5 *Callidus quis dicatur.*
7 *Leges cauillationes abhorrent, & eas callumniare non oportet nu. 8.*
9 *Inſtantia non perit quando cauſa protellatur cauillationibus aduerſarij.*
10 *Exceptio euidentis calumniæ, equipolet excep. ineptitudinis.*
11 *Cauillatio quandoque tolleratur ut malitijs obuietur.*
L. in fundo ff. de rei uendic. declaratur & ornatur nu. 15.
12 *Aduocatus iuſtā cauſam fouens an uti poſſit cauillationibus & pars periurio. & num. 13.*
14 *Aduocatus cauſas iniquas defendere non deberent.*
16 *Iudex an poſſit uti cauillationibus contra teſtem.*
17 *Promiſſio facta ſubdito facinoroſo an debeat obſeruari. & nu. 18.*
19 *Fides ēt hoſti data, ſeruari debet.*
20 *L. nam & ſeruius ff. de neg. geſt. quomodo intelligatur.*
21 *Dolus, an uirtus quis in hoſte requiratur quomodo accipitur.*
22 *Ex minima mutatione facti totum ius mutari.*

L. LXVI. Iulianus.

Ea eſt natura cauillationis, quam Greci ſophiſticam appellant, ut ab euidenter ueris per breuiſsimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, producatur.

Haec lex ad uerbū etiā ponitur in l. nam cauillationis. ſupra titu. pro
1 xi. Et habet † varias ſignificationes huiuſcemodi vox. Cauillatur enim, qui calumnioſe agit; Cauillatur qui breuiter & falſe aduerſarium ſermone captat, aut irridet: Cauillatur, qui ſciens vt ſuam ſententiam tuea-
2 tur falſa prodit. Cauillatur, † ut hic

dicit iuriſconſultus, qui eo aſſumpto quod euidenter verum eſt, diſſimiliter acceptis terminis, quod falſum eſt infert. Idq; ut in Elenchis Phil. tradit, fit tribus modis. aut.n.argumentum peccat in materia, aut in forma, aut in utroq;. In materia ut in exẽplo gl. hic intelligentis regulã nõ ſtram, qñ arg. peccat primo modo. & ſequitur Alciat. in d.l. natura cauillationis, & deducitur vocabulum ab antiquo uerbo, caluire, quod eſt decipere: ſignificat ẽt fruſtrari, fallaciaq; & dolo uti, metaphora a caluis tractã qui eos fruſtrantur a quibus pręcapillis præbendi uidẽtur. Cicero ãt in ſecundo de oratione, cauillationem ꝓ generali, quodam faceciarum gener, cauillo, dicaculo, & faceta urbanitate accipit, prout referunt & ꝓbãt Aul. Gel. & Laur. Valla in ſuis elegantijs.
3 c.cccclxix. ubi † Vulpianum hic reprehendere auſus eſt. ex eo ꝙ in hac materia alibi deſcripſit Caius iuriſcõnſultus dum inquit, ſi calumnietur, & moretur, & fruſtretur: inde & calumniatores appellati ſunt, qui per fraudẽ & fruſtrationẽ alios uexarent litibus, & inde dicta eſt cauillatio. Caius nullam aut mentionẽ facit de euidenter ueris, aut de euidenter falſis, nec de breuitate, nec faciendam fuiſſe putat. cum plerunque cauillatio tecta ſit & inſidioſa, multis longiſq; frequenter ambagibus vtens, & quę vix ab acutis reprehenditur. Quapropter cauillatio, dicit ipſe, eſt ſubdola oratio quã nos conſcij nobis mendacij, vincendi tñ cã, proferimus. In hunc, inquit, ſenſum uſi ſp ſunt iuriſconſulti & Quintillianus. Inuenies ãt dictã legẽ Caij in l. ſi calumnietur. ſupra titulo primo. Sed argumen. Vallæ reſpond. Alciat. lib. iiij. de uerb. ſig. loqui Vulpianum qñ cauillatio pro argumen. ſophiſtico accipitur, & ſic cũ peccat in materia, & tunc optime Vlpianus dicit, & naturam ſophiſticæ cauillationis deſcribit ut in ſuperiorib⁹ retuli. Nõ tñ mihi diſplicet Lauren. Vallæ deſcriptio, quæ oẽm ſpeciem cauillationis in malã partẽ ſumptę complectitur. Non omitto ꝙ Valla poſtquam Vulpianum improbare auſus eſt, Caium pari cẽſura corrigere uoluit; dum † ſentire vr̃ idẽ eſſe ca- 4
lumniari, & cauillari. cum ſm Martianum iuriſconſultum accuſatori tãtum tribuatur calumniari, patet cũ ait, calumniari eſt falſa crimina intẽdere, quod per l. xij. tab. declaratur. Calumniator idẽ patiatur quod reus ſi cõuictus eſſet. hinc ẽt Hieron. quãuis Valla nõ referat, Calumnia inqt, eſt, cum iuſtis hominibus crimen impietatis obijcitur. Et calumnioſus qui calumniam inferre ſolet; ut uult Auguſtin. de calumnioſo loquente, qui tendiculas verborum requirit. ꝓprie uero eſt uocabulum iuriſconſultorum, qui illam capiunt pro vexatione alicuius in lite per fraudem & fruſtrationem. Hinc ẽt Cicero exiſtunt ſæpe iniuriæ calumnia quadam & nimis callida atq; malitioſa iuris interpretatione. alij per uſurpationẽ nonnunquam pro fallaci & doloſo; Hinc
5 etiam † callidus per duplex ll, aſtutus dicitur, differtq; a uerſuto, ꝙ callidus, ut ait Cicero, ſit ille cuius acumĩnis uſu ut manus opera concalluit uerſutus, cuius mens celeriter uerſetur. Sed Caium defendit Alcia. loco præal. Vallam oblique Caiũ perſtringere ſcribens, qui ſentire videat, idẽ eſſe cauillata, & calumniari non vidẽs quomodo Valla id collegerit. cum enim caluiri, antiquum uerbum fruſtrari eſſet, cauillatioque & calumnia inde deducatur, non eſt tamen conſequens alterum cum altero idem eſſe, ſicut cum dicimus a verto fit uerſus & verſuta, non ſequitur vſutam idem eſſe, quod uerſum.

Sed fantaſia Vallæ ſine colore non fuit, quia quicquid dicat Alcia. de uer bo, caluiri, de eo apud Caium nõ fit mẽtio. Verũ a uerbo, calumniari, calumniatores, & cauillationẽ deduci voluit ideo, inferebat Valla, cum ab eodẽ uerbo deſcẽdant, ſm Caiũ eiuſ dẽ ſignificationis erunt, quod tñ falſum eſt. Sed conſequẽtia non tenet ſm Alcia. ut in uerſu & uerſura patet quæ a uerto deducuntur. Et tñ ſunt diuerſæ ſignificationis, ut eſt ẽt apud Calepinum; & Grammaticos dictum.
6 Tñ† recte nõ uĩ deduci uerbo calumniari, cauillationẽ. Id. n. nuſquam ꝓbatur, quinnimo ab antiquo verbo, caluire, ut diximus, deriuatur. Cogitabam tñ Caium iuriſconſul. non dixiſſe cauillationẽ deduci a verbo calumniari, ut Valla & Alcia. ſenſerunt, ſed dicto prius ꝙ calumniari eſt mo rari. & fruſtrari, & inde appellatos eſſe calumniatores, qui per fraudem & vexationem alios litibus vexant, ſubiungit, & inde cauillationẽ eſſe dictã, non ꝙ ab eodem verbo deſcendat, id. enim nõ dicit, ſed quia de natura cauillacionis eſt fallacia doloq; vti. quemadmoduꝫ de natura calumniæ eſt, alios per fraudem & fruſtrationẽ litibus vexare. ideo calumniæ coniũxit cauillationẽ; ꝙ inde pariter, eodẽque modo dicta ſit, ꝑꝑ fallaciam, & dolum cauillationis, ſicuti calumnia ꝑꝑ fraudẽ, & fruſtrationẽ calumnian
7 tis. Quas† quidem cauillationes & ab horrẽt & reijciunt iura l. j. ff. de reg. Cato. ibi, an cauillamur, id eſt per cauillationem, & fallaciam argumentamur, ut in l. ij. in §. tractari. ff. ad tertullia. ibi, uerba cauillatus. & in c. venerabilis. ubi docto. de iudicijs. & hic tradit Deci. nimiã, ſcrupuloſamq; ſubtilitatem, cauillationem eſſe ſcribens & deridendam, ut hic ꝑ eum & in ſuo conſi. dviij. col. ij. & dcxc. col. j. Facit
8 ꝙ dicere ſolemus, † ius ciuile non oportere calumniari, neq; uerba eius captari. l. pe. ff. ad exhiben. cum alijs quæ allegaui in l. ii. in uerſ. & cũ placuiſſet. colũ. iii. ff. de ori. iur. Hinc ẽt
9 eſt, ꝙ† ubi cauſa protellatur per ſubterfugia & cauillationes aduerſarij inſtantia nõ perit, Rom. in cõſi. ccxx. Alex. conſi. xlij. in cã & lite colu. iij. uol. iij. Deci. in c. ex. ratione col. viij. de appel. De quo tñ articulo, quia nõ deſinunt qui contrariam ſñiam amplectantur, uide Alcia. Barb. & Areti. in d. c. venerabilis. de iudi. Alex. conſi. lxxj. uol. v. & conſi. 100. colu. j. in eo. Natam in rep. clem. ſæpe col. xl. & ſequen. de uerb. ſignifi. & Iaſ. in l. ij. ad fi. principij. ff. de eo per quem fact.
10 erit. Et propterea ẽt dicimus† exceptionem euidentis calumniæ æquipollere exceptioni ineptitudinis, quã iudex ex officio allegare repellereq; põt, ita Are. in d. l. ita ſtipulatus col. antep. circa medium. ff. de uerb. obli. faciunt not. per Aquen. in repe. l. ut uim. col. viij. ff. de iuſti. & iur. Ad
11 obuiãdum tñ† malitijs & fraudibus tolerantur cauillationes & admittuntur. arg. l. in fundo. ff. de rei vẽ. iux. gl. no. in c. cupientes. in uer. malignãtiũ. de electio. in vj. & in c. dñs noſter xx
12 iij. q. ij. quæ vult, ꝙ ſi† aduocatus iuſtam cauſam foueat, vti poteſt malitijs, & cauillationibus: ut hic ꝑ Deci. & in ſuo cõſi. cccccviij. col. ij. & dcxc. col. j. & per Bologninum in auct. habita. col. xliiij. C. ne fil. pro pat. & per Anchar. in conſi. cxlv. dum licitum eſſe dicit in lite fraudem qualitercunque excludere. & ẽt per Alciatum in tractat. de præſumpti. in xxvij. præſumptione, tertiæ regulę. Sed non ſunt prædicta ita ſimpliciter intelligẽda. habenti enim iuſtam cauſam pro victoria reportanda periurium committere non licet: ut poſt ſanctum Thom. tradit ſumma Angel. in uerbo interrogationes. uerſic. lxiij. Et

gloſſ.in d.uerſi.malignantium. intelligit licitum eſſe cauillationes cauillationibus repellere,dum falſa probatio non ſit admixta,ideo ꝙ producẽtem inſtrumentum falſum,aliud falſum inſtrumentũ ꝙ eum producere non debeo,nec eſt licitũ.late Fely.in c.dilecti.ad fin.de exceptio.& tradũt omnes Moder.in l.manifeſte , turpitudinis in cauſis recuſationis iuri.ff. de iureiur. Et ex dictis ibidem per ſcribentes cognoſces Deci. hic male
13 dicere,ꝙ ſi mutuũ reſtitui poſsũ licite cũ iuro rñdere , affirmareq; a te me nihil habuiſſe , quia hoc falſum eſt iurandumq; eſſe ſm practicas , & cautelas ibidẽ per ſcriben. traditas. Quo tñ ad deũ qui cor reſpicit ſi quis parũ expertus eo modo bona fide & conſcientia iuraſſet , illũ dãnari non crederẽ,ſed laudo ſeruari cautelas,& practicã de quibus per ſcrib. præall.
14 Et notabitis diligenter uos aduocati qui cauſas iniuſtas ſuſcipitis non ad uincendum , quia ſcitis cãm malã & iniquam,ſed ad differendũ , aut ad concordandum , ſiue ut interim pactio aliqua fiat , excuſari apud tribunal altiſſimi minime poſſe , quoniam hęc omnia conſtat eſſe iniqua,& ſimiliter non excuſari qui malam cãm in principali habens aduerſariũ uexat aliquod iuſtum caput aſſumendo , ut ſub hac iuſtitia gradiendo principale iuſtum impediat,aut differat,uel per uertat.oportet.n.non ſolũ medium, ſed etiã finẽ eſſe minime iniquũ , ut per caietanum in ſua ſummula , in
15 uerbo aduocati . Deniq;† ad declarationem & limi.d.l.in fundo , uolẽtis malitijs hominum eſſe obuiandũ, uide pulchre Anch. in conſi. cccxxxiij.col.ij.Ang.conſ.lxvj.col.j.Soc.cõſi.lxvj.& cviij.col.vj.uol.j. Mod. in l.edita.in ultimis col. C. de eden.
16 Et ſimiliter† pp ſuſpicionem contra teſtem militantem debet iudex diligẽter illũ examinare , quærendo eũ inuoluere ſi poteſt,ut hic p Dec. Pariter ad inueſtigandũ ueritatem , poteſt iudex cauillationibus uti , & ad bonũ finem ſimulare. c.afferte.de
17 præſump.& ideo† poteſt delinquẽti liberationẽ promittere,ſi delictum confiteat, & inde ea promiſſione nõ ſeruata illum condẽnare,prout fecit Alexander III. contra illũ epm ſimonia inuolutum,ut ſcribit Felyn. in c.accedens.el ij.ut lite non coñte. & in c.afferte.de præſump. ubi ſubiungit uidiſſe iudices, qui ſimulationes huiuſcemodi execrantur . Deci. hic poſt Imo.in conſ. cix. contrariũ tenet,ꝙ reus uirtute confeſſionis extortæ per dolũ & fraudem condẽnari non debet,per not.in c.ſane. de renuncia. & in §.fi.l. itẽ ſi in pretio .ff. loca. Itẽ quia fides data ſeruari debet.l.i.ff.de pac.l.j.ſupra de conſtit. pecu.etiam ꝙ hoſti data fuerit.c.nõ li.xxiij.q.j.præſertim per iudicẽ , & referentem perſonam publicam , ut hic per ipſum Decium,quem ſequũtur hic quidã apoſtillantes eius ſcripta,adde eũdẽ Dec.in l.unica. in uiſ. not. C. de ſen.quæ pro eo quod intereſt profer.ubi refert Paridem de Puteo in eandẽ concurrere ſniam .
Pro opi. tamẽ præcedenti cõtrariæ ſñiæ Imo.faciunt quæ pulchre & eleganter ſcribit Cic.in iij.Offi.cum inquit,illud quidem neque dedi, neque do fidem infideli cui quam, idcirco a poeta dici,quia cum tractaretur Atreus perſonę ſeruiẽdum fuit, ſed ſi hic,inquit,ſibi ſumunt nullam eſſe fidem quæ infideli data ſit, uideant ne quæratur latebra periurio, eſt autem etiam ius bellicum fideſque iuriſiurãdi ſæpe hoſti ſeruãda , quod.n.iuratũ eſt ut mens conciperet fieri oportere, id obſeruãdũ eſt , ꝙ aliter id ſi non fecerit nullũ periuriũ eſt, ut ſi pdonibus pactũ p ca-

pite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi iuratus quidẽ id nõ feceris. nam pyrata non eſt ex per. duellium. numero definitus, ſed cõmunis hoſtis omnium, cũ hoc non fides eſſe debet, nec iuriſiurandum cõe, non. n. ait, falſum iurare, peierare, eſt ſed qđ ex animi tui ſnia iuraueris, ſicut uerbis concipit more noſtro, id non facere periuriũ eſt. ſcite. n. Euripides, iuraui, lingua mentem iniuriatam gerit. Regulus uero non debuit cõditiones, pactioneſq; bellicas, & hoſtiles perturbare piurio. Cũ iuſto. n. & legitimo hoſte res gerebat, aduerſus quẽ & totum ius ſociale & multa ſunt iura cõmunia, ꝙ ni ita eſſet nunquã claros uiros ſenatus iniſctoſq; ho-
18. ſtibus dediſſet. Propterea † uidi alias factũ fuiſſe ſaluũ conductũ ꝑ Senatũ Illuſtriſſimi principis noſtri ſub noĩe principis cuidã inſigni latroni & ſeditioſo, qui ſub fiducia ipſius ſecuritatis datæ uenit in ciuitatẽ Taurini, ubi captus fuit & incontinẽti iuſtitiæ traditus ſaluocõductu ad collũ eius appẽſo: ita uiſũ fuit illuſtri cãcellario tũc exiſtẽti. quod tñ factũ multi damnabãt. Quicquid. n. dicat Cicero, opi. Imol. & ſequaciũ cõis eſt, & tenenda
19 † ꝑꝑ fidẽ datã quæ ſeruari debet nõ ſolũ hoſti cõi, ſed ẽt perſonæ priuatæ, & bãnito maxime à perſona publica; prout ẽt tenet ſumma Ang. in uerbo fides. in prin. Hippol. de Marſil. in pract. cauſarũ criminalium in §. poſtquã. col. ij. & in conſi. xxxij. colũ. uij. ubi hoc dicit eſſe iuri & æquitati cõſentaneũ, maxime in principe, in quo nihil eſt quod magis refulgeat quã recta fides. & ẽt in conſ. cvij. col. ij. Et iſta ſententia & opinio mihi ẽt magis placet, ne bona fides uel uentem decipiat, & auctoritas publica. ꝫ. l. j. C. de his qui ueni. ætatis impetr. & dicta ꝑ Theolog ac Oldr. quẽ refert & ſequitur Bart. in l. is qui reus, col. pen. ff. de publi. iudi. ubi dicunt ſaluũconductũ conceſſum bãnito, debere ſeruari, ne ſub fide publica ille deceptus remaneat. & ſequit Pariſ. Cardi. in conſil. lxviij. col. xviij. nu. 177. lib. iiij. Prædictis adde ẽt Iaſ. in l. conuentionũ. ff. de pact. ubi in perſona publica fidem datã id tenet, ut illã debeat ſeruare ẽt hoſti; ſecus ſi priuata perſona alteri priuato data ſit, Niſi aliter, inquit, de conſuetudine obſeruetur: per tex. nota. in l. nã & ſeruius in princ. ff. de
20 neg. geſt. † ſed in caſu illo antequam tertius liberaretur ea conditione dimiſſus fuit, ut pro omnibus ipſis tribus pecuniã afferret, & niſi rediiſſet ut alii duo pro eo pecuniã darent: ita fides ẽt ſocio data fuit, eideq; mandatum de ſoluẽdo caſu quo tertius ipſe nõ reuerteret. iõ nimirũ ſi ad obſeruantiam ſuæ promiſſionis tenet, propterea uerior eſt opinio, quã hic ad finẽ tenet Dec. & alii in locis prælleg. ꝙ de iure fides, ẽt hoſti data. ꝑ priuatum priuato ſeruanda ſit. prout ẽt tenet & late proſequit Fortun. Gratia in d. l. conuentionũ. Et illud Virgi-
21 lianũ, † Dolus an uirtus quis in hoſte requirat; procedit in ſolertia, machinatione, & dolo, quibus ꝫ hoſtes uti licet tã priuatis, quàm publicis ꝑſonis belli, præcipue ducibus: ſm præallegatos. mõ tñ nõ frangãt, neq; fallant fidẽ datã. Inuenio ẽt, ꝙ Petrarcha lib. iiij. Epiſtolarũ ſeniliũ in prima Epiſtola ſol. 2. non poetæ grauiſſimi, ſed paſſionati ore illud ibi dici, ait. Facit quod ſcribit Cicero ſupra relatus, ꝙ cũ tractaretur atreus. perſonæ ſeruiendũ fuit. Et ẽt in j. officiorũ. ibi, at atreo dicẽte plauſus excitãtur. eſt. n. digna pſona oratio, ſed poetæ quid quemq; deceat ex perſona iudicabunt, & in magna uarietate ꝑſonarũ ẽt uitioſis quid conueniat & deceat uidebunt; ita ꝙ uerba ex qualitate proferentis intelligẽda, capien-

daque ſunt. Ex quibus hunc paſſum habetis melius declaratū quā p ꝓfatos Mod. in tract. præſump. in præalleg. xxvij. præſump. Poſtremo ſcias
22 ex hac l. ēt colligi, †ex minima mutatione facti totū ius mutari: ſm Alb. de Roſa. ita p hūc text. dicentē in l. ſi ex plagis. in §. in cliuo capitolino. ff. ad l. Aquil. & per Dec. in l. præcibus. col. ij. C. de impube. & aliis ſubſtitu.

SVMMARIVM.

1 *Creditor & debitor qui dicantur.*
2 *Hæc regula quomodo procedat.*

L. LXVII. Iulianus.

MARCELLVS ait, deſinit debitoris eſſe, qui nactus eſt exceptionē iuſtam, nec ab æquitate naturali abhorrente.

MELIVS, clariuſq; quàm hic faciat gl. ſe inuoluens circa intellectū præſentis regulæ, pōt de plano intelligi p l. debitor. ſ. tit. j. ſm Deci. ad-
1 de & per l. creditor. eo. tit. ubi †creditor dicitur, qui exceptione ſubmoueri non poteſt. Et debitor a quo inuito exigi pōt. Si ergo ꝓp aliquam iuſtam exceptionem nequeat ab eodē exigi, proprie deſinit eſſe debitor. iō ſi petente creditore lex ſtatuat etiam in dicta cauſa debitorem in carcerem detrudi, hunc caſum excipiemus, qm̄ nec is proprie creditor eſt qui iuſta exceptione ſubmouetur, nec proprie debitor qui illa ſuffultus eſt, cū deſinat (ut hic dicitur) debitor eſſe. Facit lex nō uidetur cepiſſe, cum ibi dictis
2 ſupra eo. Et intelligitur †hæc regula exceptione oppoſita: ſecus ante illius oppoſitionē. iō text. hic deſinit, rectè dicit; quia añ oppoſitionem debitor erat; ut hic per Dec. Sed hæc declaratio Decii uř contra hunc tex. uolentem, ꝙ ille qui iuſtam exceptionē cōſecutus eſt, deſinat eſſe debitor, nec exigit. oppo. fateor ꝙ ſuccumbet conuentus, niſi opponat, quia tñ ueri ſimile eſt reū diligentē in re ſua fore, exceptioneq; uſurū, cōſiderato p legē effectu talis nō intelligit debitor. Bene itaq; dixit iuriſconſul. nactum efficacem exceptionem deſinere debitorem eſſe, quia ab eo inuito exigi non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Verba intelliguntur ſecundum naturam contractus.*
2 *Contractus cognoſcitur magis ad ſubſtantiam rei de qua agitur, quam ad denominationem a partibus factam. L. ſi inſulā. ff. de præſcrip. uerb. ornatur.*
3 *Verba ad perſonam relata, intelliguntur ſecundum qualitatem perſonæ. L. plenum. §. equitij. ff. de uſu & habita. ornatur.*
4 *Interpretatio potius ſumenda eſt, quòd actus ualeat, quam quòd pereat. L. quotiens cum ſimilib. ff. de reb. dub. ornatur.*

L. LXVIII. Iulianus.

QVOTIES idem ſermo duas ſententias exprimit: ea potiſsimum accipiatur, quæ rei gerendæ aptior eſt.

SVMMATVR ex ll. per glo. alle.
1 Hinc eſt †ꝙ uerba ſm naturam contractus intelliguntur. l. ſi. ſuno. in prin. cum ibi no. per Bar. ff. loca. & p Dec. hic & in c. cū parati. col. ij. de excepti Rimi. in l. j. col. ij. ff. de iuriſd. om. iud. & ibi Iaſ. ſuper glo. in uerbo poteſt. & plenius Fely. in c. nā concupiſcentiā. col. j. & ij. de conſtit. Hinc
2 etiā eſt ꝙ †ad cognoſcendū diſcernendumque qualitatem cōtractus magis

tionem conſenſus. & ideo ſententia pro falſo procuratore lata, a domino ratificari poteſt.ita Aret. in c.cauſam quæ.col.iij.de foro compet ratificatio enim initium in actu priore ſeu cõtractu exiſtens purgatur late p Curt. in tract.feu.in ſecũda parte.char.viij.
23 col.ij.& iij. Et an †eadem ſolennitas,quæ in confectione actus requiritur,in refectione pariter exigatur. ponit Aret.in conſi.cxxviij.cum ſeq. & Marſi.in pract.cauſarum crimin.in §.
24 reſtat.nu.10. An autem †ratificãs, aliquo modo contra uenire poſſit? Paul.de Caſt.in conſi. lxx.col.iij. in antiq.Barb.in conſ. lxx.& lxxvi.uol. iij.& Deci.in conſi.lx.colum fin.
25 Et pro pupillo † de rato promittens, intelligitur cum erit adultus. Bart.in l.actor.col.ij.ff. rem rat. hab. Sed Bald.in l.ſi maritum.C. de ſol.in fi.dicit,ꝙ promittens de rato pro minore,intelligitur cum erit ætatis legitimæ, quæ eſt poſt uigeſimumquintum annum,l.fina..C.de his qui uen. ætatis impet. & requiritur præterea interpellatio & certificatio:alias non cõmittitur mora,ut per Deci.in con-
26 ſi.ij. Item †promittens de rato ꝓ aliquo ſub pœna & cum iuramento, pœnam nõ incurrit illo ratificare nolente,dummodo promittens quantũ in ſe erat fecerit:ut p Abb. in c.gemma.col.iij. de ſpõſa. Niſi promiſiſſet ratificari facere realiter,& cũ effectu, ac ſine defectu, aut alias tm̃ nomine pœnæ promiſiſſet, uel tantundem de ſuo alias donaſſet, ſiue caſum & debitum proprium feciſſet, ut in practica adinuentũ per peritos eſt:ut p Aret. & alios in l.ita ſtipulatus. la granda. ff.de uerb.obli.Fulg.in conſi,clx.col. iij. Alex.cõſi.cxxvij.col.j.lib. v.Cor. conſi.lxj.fol.ult.uol.iij. Aret.conſil. lxxij.col.fi. Soci.conſi.xliiij. col.j.& cclxxxviij. col.xv.cũ ſeq.& Deci. in conſi.cccxiij.cccxxiij.& ccccj.

S V M M A R I V M.

Intellectus legis diſcutitur.

1 *Prohibitus facere, prohibetur reficere quando res eſt pœnitus deſtructa.*

2 *§.ſi ſublatum.l. ſeruitute.ff.de ſerui. urba.prædi.declaratur,& ornatur.*

3 *Reficere domum ſuam non licet, quando aliquid innouaretur.*

L. L X I I. Vulpianus.

Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat inuito alteri in quo ius non habet.

IVRISCONSVLTVS hic de induſtria obſcure loqui uidetur. Et hanc regulam nõ poſſe procedere dicendum uideretur;quia in meo quicquid uolo,etiam ꝙ alteri noceam, facere poſſum.l.altius.C.de ſer.& aqua. & l.nullus uĩ dolo facere.ubi dixi ſupra eo.propterea gl. hic in poſitione caſus uacillat:nec quæ ponit conueniunt aut quadrãt uerbis legis loquẽtis de refectione, nõn de eleuatione domus.Minus placet exẽplum Decii exemplificantis in c.conſuluit. de iudæ.quia loquitur de ſynagoga,nõ de domo,prout facit regula iſta,præterea ille text.ſolum probat differentiã quæ inter facerẽ,& reficere eſt:ꝙ ꝓhibitus facere,non prohibeatur reficere;in quo nõ erat laborandũ in mutuando exemplũ a canone, cum talis differentia infinitis legibus probeẽ, ut in l.i.in §.ſi quis ædificiũ.ff.de no. oper.nunc.& in l. iij. in §.reficere cũ ſimi.ff. de itinere actuque priuat. ſed uerbis iſtius.l.non conuenit:ibi, non officiat inuito alteri in quo ius nõ habet.neq; enucleat ſenſum iſtius text.

Vnde ego a uerbis,eorũq; proprietate nõ diſcedẽs,ponere caſum in locatore domus, qui domũ ſuã,ꝗ repa-

ratione indiget, reficere nõ prohibeẽ mõ nõ officiat cõductori ĩ eo in quo ius non habet reficiendi. ſ. qñ nõ eſſet neceſſe, demoliri puta, ſed melius ædificare uellet: iuxta tex. no. in l. qui inſulam. in prin. ff. loca. & in l. ſi duo. in §. cũ inquilinus. ff uti poſſ. & in l. domum. C. loca. Prohibitus † ergo facere, nõ prohibeẽ reficere, niſi res penitus deſtructa fuiſſet, quia tunc reficiẽs proprie facere diceref, de nouoque cõſtruere; ut hic p Dec. latius per Fely. in d. c. cõſuluit. de iudæ. & de cõſti. in c. cum acceſſiſſent. col. fi. Iaſ. in l. j. in §. ſi quis a dificium. ff. de no. oper. nun. & in l quo minus. col. pe. & fi. ff. de flum. & Moder. Aſten in trac. de refectione. Deci. hic cõtrium tenet: p tex. in d. c conſuluit. ubi Iudęi, qui prohibẽtur nouas ſynagogas ædificare erigere, reedificareq; ſynagogã pœnitus deſtructam non prohibẽtur. Itẽ quia remanẽte ſolo rei, remanent reliquiæ & ueſtigia prioris ædificii, pp quæ reparatio facilis permitti debet; ut hic p cum. & p eũdem in d. c. cum acceſſiſſent. col. fi. Sed reſpon. q licet ſolum uel area ædificii
2 pars ſit, † l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ff. de ſer. urb. prædi. ſi tñ domus uel res penitus ſit deſtructa, & inde reficiat ſolũ non ſit quin domus nouiter refecta, noua dicaẽ domus: ut ibi vult tex. & declarat ibidem Paul. de Ca. & in l. inter. ſtipulantem in §. ſacrã. ſ. de uerb. oblig. eſt etiam text. in l. domũ. ff de contrahen. emptio. Ideo prohibitus facere, iſto caſu prohibitus erit reficere, cũ proprie dicatur facere; ut p Moder. Aſten. in prælleg. tract. de refectione. fol. 1. & 2. licet de Dec. hic uerbum non faciat. Ad intelligentiam aũt, & declarationem illius. §. ſi ſublatum. uide Corn. in conſil. lxxv. lib. iij. & in j. uol. Soci. conſ. cxxxviij. cum duobus ſequenti. Ad tex. d. c. cõſuluit. reſponde tu, q nihil facit. prohibet. n. iudæis nouas ſynagogas conſtruere ubi prius non habuerũt: ſicq; mirum non eſt ſi ẽt deſtructas pœnitus in eiſdem locis reficere, conſtruere, ſeu facere põt, quia eadẽ met conſtitutio hoc & patitur, & cõcedit. Cætera in materia refectionis, dicas, ut p Moder. in palleg. tract. de refectione.

Secũdo intelligitur regula ſm gl.
3 & Deci. hic † niſi reficiens immitteret aliquid in alienum per l. ſicuti. in §. ariſto. ff. ſi ſer. uendi. Sed tunc reficiẽs nõ ſtaret in terminis ĩnere & pprię refectionis innouãdo. primã formam ædificii. d. c. conſuluit. ſicq; pro limitatione pſentis regulæ parũ conuenit loquentis de mera refectione, ſed latius de hac materia ſcripſi in d. l. nullus uidetur dolo facere. ſ. eo.

SVMMARIVM.

1 *Quæ hæreditas hic diffiniatur.*
2 *Bonorum poſſeſſio quid ſit. Et quid differat ab hæreditate.*
3 *Hæreditas proprie tantum dicitur ante additionem. & nu. 5.*
4 *Renuntiatio, quam facit filia patri, an ipſam excludat ab hæreditate fratris.*
6 *Hæreditatis petitio, & interd. quorum bonorum, quando hæredi detur.*
7 *Hæreditaria bona quæ dicantur.*
8 *Hæreditas an ſit iure gẽtium aut ciuili.*
9 *Hæreditas non concernit locum, quomodo intelligitur.*

L. LXIII. Vulpianus.

Hæreditas nihil aliud eſt, quã ſucceſsio in uniuerſus ius quod defunctus habuit.

Repetita eſt hæc lex ad uerbum in l. nihil aliud ſupra ti. j. Vbi gl. tripliciter opponẽdo hãc regulam declarare nititur. & Alci. in ſuis interpretationibus inſiſtit dicta Bar. Arc.

Iaſ.& aliorũ in rub.ff.de acquir.hær. ubi materiam iſtius regulæ examina runt,referẽdo. Diffinitur, itaque hic, ſm Bar.& cõmuniter ſcribenres præ alleg.†hæreditas iacens,prout eſt ius quoddam intellectuale, defuncti perſonã repræſentans in omnibus iuribus actiue & paſſiue quod ius hæreditas nuncupatur, & mediante hæreditatis aditióne inde acquirimus. ſicq; non de ſucceſſione hominis, ſed de ſucceſſione iuris intelligitur. Nec de iure ſuccedendi, ſucceſſioneve ipſa, aut actu ſuccedendi; ſed de illo iure, quod poſt mortẽ defuncti ante hæreditatẽ aditã loco defuncti ſubrogatꝰ, illiuſq; perſonã refert; ut ẽt declarat Deci.in conſil.ccccxxxviij.col.ij. Et quãuis Alcia.in d.l.nihil. hanc declarationẽ reprobare conetꝰ, uix ſibi ꝑſuadens, ꝙ ſucceſſio intelligi poſſit, ideſt ius ſuccedens,uerum referri debeat ad bona & iura ꝑ defunctum relicta, & ꝑ hæredẽ mediante aditione hæreditatis acquirenda; tñ non eſt a cõi opi. diſcedeñ.pro qua uidetꝰ text. in l.hæreditatis appellatio. & in l.pecuniæ uerbum.in ſupra de uerb.ſign. ubi expreſſe dr̃, ꝙ hæreditas eſt nomen iuris;ſicuti bon.poſſ. Et ab ipſis hæreditariis rebus differt. unde qui hæreditatẽ alienat, euictis aliquibus rebus hæreditariis nihil præſtat. l. ij. in prin. & in multis aliis legibus eiuſdem tit.ff.de hære.uel act.uen.nõ eſt igitur mirũ per ſucceſſionẽ, intelligi in diffinitione ꝓdicta de iure illo intellectuali, quod ſuccedit,defunctiq; perſonã repræſentat, & ſignificat ius uniuerſale de futuro acquireñ.mediãte aditione.l.i.cum glo.ff. de rerũ diuiſ.& dicit Iaſ.in d.rub.de acquir.hære.col.j.Bar.cõiter a ſcribentibus approbari;Errareque mihi uꝛ Are.ibidẽ col.i.reprehẽdens Bar.per l.iij.ff. de bo.po.per quam apparet ſm Aret.in hac ſucceſſione eſſe cõmoda & incõmoda;ergo nõ ſolum actiue, ut dixit Bar.uerũ etiam paſſiue intelligitꝰ. nã reſpon.ꝙ facit pro Bar. qui expreſſe intellexit de iuribusactiue & paſſiue, ſed utitur uerbo ſuccedat actiue, ut declaret & demõſtret intelligi de ſucceſſione iuris,ſed noluit excludere actiones paſſiuas;alias ſucceſſio non repræſentaret defunctũ in omnibus iuribus q̃ defunctus habuit, ut expreſſe

2 dixit Bar. De diffinitione†uero bo. poſſ.de qua in d.l.iij.in §. bonorum. late poſt ſcribẽtes dixi in rub.C. qui admitti.& de differẽtiis & ꝯuenientiis inter hære.& bon.poſſeſſionẽ:interq; hæredẽ & bon.poſſeſſorẽ,dicã.ĩ.in l.

3 ꝑtor bonorũ. Et hæreditas †dr̃ antequàm fit ꝑ hæredẽ adita, poſtea nõ dr̃ amplius proprie hæreditas, ſed cõfundit cũ patrimonio hæredis.l.ſed ſi plures.§.ſi filio.ff.de uulg. & inſti.de hære.qual.& diffe.ĩ prin.ubi tex.optimus. Et cũ ius tale hæreditatẽ appellamus, impropria locutio eſt. ut hic ꝑ Dec.circa fi.cõmenti.inferentẽ ad determinationẽ not. qõnis.de qua & aliis.uide Iaſ.in d.rub.ff.de acqui. hære.Iaſ. Aquẽ.& Mod.in l.j.in §. ueteres.ff.de acqui.poſſ. Alcia.in d.l.nihil aliud.Deci.in conſil.ccccxxxiij.col.j.

4 ubi poſt Benedictũ Caprã uult, † ꝙ ex perſona fratris, & ex nouo iure, filia,quæ patris hæreditati renunciauit ſuccedere poſſit ẽt ſi ꝑ fratrẽ patris hæreditas adita nõ fuiſſet; & dicit ẽt Alex.in conſi.xlix.ad fi.in iij. uol. ꝙ hæreditas adita, large hæreditas dici poſſit;ſm etiam cõmunem uſum loquendi;& ſimiliter qñ ex mente contrahentis uel diſponẽtis ex aliquibus coniecturis conſtaret uoluiſſe intelligere de hæreditate adita,vt ẽt ꝑ alios ſcribentes in locis præalleg. Et tñ hæres defuncti perſonam non repræſentat,niſi poſt aditam hæreditatem, vt dixi ſupra & in l. hæredem.ĩ.eod.

5 tit. Sunt qui arbitrentur † ſolam

aditionē non facere, quin proprie dicatur hæreditas, ſi non fuerit appræhenſa hæreditariarum rerum poſſeſſio. Are. ſubtiliter in dicta rub.ff. de acqui.hære. Sed contrarium firmauit Pau.de Caſt. quem hic ſequitur Deci. quia per aditionem ſolam, dominium & omnia iura in hæredem tranſeunt l.cum hæredes.ff.de acqui.poſ. ideoque ſtatim deſinit eſſe hæreditas, quia bona ſunt hæredis qui adiuit,& contra Aret.tenet etiam Iaſ.in præalleg.rub.de acquir. hære.& in d. § ueteres.& Alciat.in l.nihil. in ſuperioribus adducta. Aduertas tamen,
6 † ꝙ licet adita hæreditate deſinat hæreditatis nomen,(proprie loquendo) donec tamen hæres adeptus fuerit rerum hæreditariarum poſſeſſionē, cōpetit petitio hæreditatis & interdictum quorum bonorum, nō aūt poſt apprehēſionem poſſeſſionis: ut hic p Dec.& prius per Iaſ. poſt alios in d.
7 §.ueteres.in v.col. Quæ autē † dicantur hæreditaria bona, uel ex hæreditate, ſeu tanquàm hæreditaria, uel quaſi hæreditaria:ponit Are. in l. gerit.in j.not.ff.de acqui.hære. Alex. cōſi.xlix.uol.iij. & Barb.cōſ.xxxvij.
8 col.iiij.lib.iij. Sed an † hæreditas ſit de iure ciuili aut gentiū;& in foro cōſcientiæ an defuncti perſonā repræſentet? ponit Alciat. in d.l. nihil. & prius Iaſ.in rub.ſupra de acquir.hæredi. Vltimo no.ꝙ per hanc legem cum ſimilibus.dicit Salyc in l.cūctos populos.char.ulti. C.de ſumma trin.
9 † ꝙ hæreditas non concernit locum, ſed eſt ſucceſſio ī uniuerſum ius defuncti:iō excluſi p ſtatutū a ſucceſſione alicuius, excluſi erunt in omni loco; prout dr̄ de eo cui iudex bonis interdixit l.is cui ff.de uerb obli. Et ſimiliter in iure accreſcēdi, quod locum habet ēt in diuerſis patrimoniis in locis ſeparatis exiſtentibus, propter unitatē iuris hæreditarii uniuerſalis:ut p Rom.in cōſi.lxxxj.incipiēte ꝙ dicti.& p Io. Crotū in repe.l.re cōiuncti.col.xlvj.uer.xx.quærit. Sed labitur Saly.nā hæreditas tāquā quid incorporale,nō cōcernit locū;ex hoc tñ nō ſequit̄ quin ob patrimoniorū diuerſitatē,diuerſis legibus,ſeu ſtatutis ſuppoſitorū, ſicq; uarias qualitates habētiū, diuerſimode fieri nō debeat patrimoniorū diuiſio & ſeparatio,ſm diuerſitatē ſtatutorū, ſeu iuris cōis & ſtatutorū, quibus hæredes ſubiiciuntur,ut pulchre p Alex.in cōſi.cxxviij.conſideratis.col.iij.lib.j.

SVMMARIVM.

1 *Moram non incurrit,qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo.*
2 *Intellige ut hic.& nu.3.*
4 *Quanto maior committimus moram in deum,tantò maior eſt pœna peccati.*

L. LXIIII. Iulianus.

QVI ſine dolo malo ad iudicium prouocat non uidetur moram facere.

Sumpta fuit ex ll. per gl. alleg.Facit etiam tex.l. non pōt uideri improbus.cū not.infra eo. Nota,
1 † nō eſſe in mora qui ſine dolo malo litigat ſe defendendo. Et intelligit̄ præſens regula qñ ſic litigandi iuſtā cauſam habuit:ut quia in ius alterius ſucceſſit, uinculū obligationis ignorans:ut per glo.facit l.qui in alterius ſ.eo.propterea talis de interitu non tenetur, nec ad uſuras, nec ad alia ad quæ tenetur moroſus;iuribus per gl.
2 alleg Secus † eſt a contrario ſenſu, ſi iniuſta litigat;ut dicit text.cū gl.in l. nemo.la j.in §.j.ff.de uerb. obli. ubi moram facere dr̄, qui mauult iniuſte litigare, quā reſtituere:& iō de interitu, dicit tex.tenet̄. Eſt igitur ſalubre

quãprimũ in mala fide,& mora quærere conſtituere cõueniendum, iuxta ea quę in d.l.qui iu alterius.circa practicam Bar.ad l.ſi quis inficiatus ſcripſimus. Rurſus intelligitur regula
3 iſta † antequam mora ſit cõmiſſa, ſed pòſt non purgatur mora ſi quis litigare uult. Dec.hic poſt Pau. de Caſt. in l.fiua.per illum tex.ff.de cõdi.fur. ubi aliud eſſe dicit, rem hoc caſu offerrè,aliud iudicium, ſed iſta intelligentia ſatis ſub prima includebatur & comprehendebatur, dum dictum fuit de iuſte litigante intelligi regulam, ſecus ſi iniuſte; ſed qui in mora ꝯſtitutus eſt iniuſte litigat,ideo &c. diciturque hic agẽdo moram potius augere, quàm purgare.c.fin. cum ibi plene not de conſuetu. Et eorũ quæ ſcribit Hiero. in cõmento ſuper Hie
4 re.quanto,† inquit, maior eſt numerus tẽporũ,quibus obliuiſcimur;deũ, tanto maior eſt pœna peccati, quod nec longitudine ſeculorum potuerit e domari.

SVMMARIVM.

1 *Verbum,temere,quid ſignificet.*
2 *Verbum,negotijs,quid ſignificet.*
3 *Lex ad ea,quæ facile et frequenter eueniunt,refert ſe tantum.*
4 *Hypocrates cur de podagra non ſcripſit, & Solon de parricidio.*
5 *Dependentia a uoluntate principis impoſſibilia cenſentur.*
§.j.l.iij.ff.de fideicom.liber.ornatur.
6 *Lex conſtituitur etiam de caſibus raro contingentibus, tam per tam naturam, quam facto hominis, & nu.8.*
L. Antiqui.ff.ſi pars hæred.pet.declaratur,& ornatur.
7 *Proles legitima uſque ad quæ tempora conſideretur.*
9 *Hæc regula quomodo intelligitur.*
10 *Mulier, licet uirago, nec poſtulare, nec tutorem conſtituere poteſt.*

L. LXV. Iulianus.

Ea quæ raro accidunt, non temere agendis negotiis computantur.

SVMPTA fuit ex.ll.per glo.alleg. Suboſcurus tamen eſt iuriſconſultus hic iu uerbis regulæ. In tex.
1 ibi † temere,proprie ſtulte, & inconſulte exponitur.l.cum quem temere. ff.de iudi.hinc Teren.ne quid temere agas.Aliquando ſine cauſa, ut penes eundem Teren.Haud temere nõn unquam pro,fere,uſurpatur,ut ꝑ Quin. ibi, illud ingeniorum uelut precox genus non temere unquam peruenit ad frugem. Hic, temere, capi poteſt primo modo,& ultimo,ꝙ ea quæ raro accidunt, agendis non cõputãtur negotijs,temere,ideſt inconſulte,ſed conſulto,quia ualet ad ea quę ſæpe & frequenter eueniunt leges ſe referũt. Poteſt etiam ſecundum ultimam expoſitionem ſtare, ꝙ raro accidentia ferè non cõputantur &c.nam aliquãdo,ut infra dicam, cõputantur. In
2 eo.tex.ibi agendis † negotijs glo.intelligit.i.legibus quæ de agendis negotijs loquuntur, ſed uiolat tex. Tu melius exponas non recedendo a uerbis iuriſconſulti, ꝙ ſimilia quæ raro accidunt nõ facile computantur agẽdis negotijs, per leges ſcilicet, quas futuris negotijs formam dare certũ eſt.l.leges & conſtitutiones.C. de le
3 gib. Nota ergo, † ꝙ lex ad ea quæ raro eueniunt,non refert ſe,ſed ad ea ꝗ facile & frequenter.ſ.l.iij. cum duabus ſeq.ff.de legi.Et quod raro fit,ſicut etiã uetus ſapientia docet,nõ obſeruant legiſlatores, ſed quod fit plerunque,& reſpiciunt & medentur, ut in auct.ut ſine prohib. ma, in.§. quia uero multum,& in l.antiqui.ff.ſi pars hæred.pet. Hinc Bal. in d.l.iij.ait, ꝙ ſicut una hirundo non facit uer. nec

una

vna pulchra dies æſtatem, ita nec u-
4 nus caſus legem. Idcirco † Hyppocra
tes (ſi Plinio credimus) de podagra ni
hil ſcripſit, quia cũ ætas frugalis eẽt
eum morbum futurum non putauit.
Neq; Solon, qui Athenienſibus leges
dedit, parricidij ſupplicium ſtatuit,
quod eũ caſum euenire poſſe non credi-
dit, ut Cice. in orationibus ſcripſit.
Hinc eſt ẽt, quod ſi dico aliquẽ eſſe mor
tuum, quẽ conſtat natum fuiſſe iam
annis centum præteritis, demonſtrã-
do filium illius qui ſit annorum cen-
tum, onus probandi mortem mihi in
cumbere uidebatur, quia contingere
põt, ultra annos centum aliquem vi-
uere, quia nonnulli reperiuntur anno
rum uiginti ſupra centum, ſed quia
hoc raro contingit, lex non præſumit
ipſum uiuere, & ſic præſumptio de
qua in l. ij. ff. quemadmo. teſta. aper.
ad hunc caſum non extenditur. Pau.
de Ca. in d. l. iij. ff. de leg. hocq; ut ar
bitror. ideo eſt, quia licet per naturã
eueniat rariſſime tñ euenit. Conſona
eſt prædictis alia concluſio, quod in con
ſideratione non habetur, quod de iure
ſpeciali ſit, & conceditur l. iiij. §. j. ff.
de fideicom. liber. cum dictis per De-
5 ci. hic in fi. ẽt dicẽtis † depẽdẽtia a vo
luntate principis, iure quodam ſpe-
ciali cẽſeri ac impoſſibilia, niſi ſ. con-
ſueta ſint concedi. §. fi. l. apud Iul. ff.
de lega. j. De quo ultra not. ibi per ſcri
bẽtes. uide Areti. & alios in l. id quod
apud ff. eo. tit. & Soci. in l. quidam re-
legatus in vlt. not. ff. de reb. dub. Præ
terea ad text. d. l. iiij. in §. j. cum not.
per Bart. adde Roman. in conſi. lviij.
Alex. in conſi. xv. col. fi. & in cõſi. lv.
vol. v. & in l. eleganter. in princ. ff. de
condi. indeb. Are. in conſi. clxj. col. ij.
Iaſ. in l. de pupillo. in princ. in ij. col.
de no. oper. nũcia. ſi l. ſi infanti. in fi.
C. de iure deliberan. Aquẽ. & Deci. in
l. Poſtquam liti. col. fi. C. de pac. Dec.
in c. clerici ad fin. ij. col. de iudi. & in
l. ij. C. qui admitti. Interdum tamẽ
6 † ẽt de caſibus raro cõtingẽtibus lex
conſtituitur, ut in d. l. antiqui. Ad cu-
ius declarationẽ & limitationẽ. uide
Alciat. lib. ij. diſpu. ca. viij. Rimi. in l.
poſthumo. ad fin. C. de contra tabul.
Aul. Gell. in noct. Attic. c. ij. lib. x. Et
alius caſus eſt in l. ſi maior. C. de le-
7 git. hæred. vbi. † ſoboles nata ex vxo-
re quinquagenaria, proles eſt legitti-
ma patri ſuo, eideq; ab inteſtato ſuc-
cedit, quamuis rarum ſit & miraculo
ſum fœminam illius ætatis parere,
ut habeẽ ẽt in l. ſi ſterilis. in prin. cum
gl. ff. de act. empt. & per Fulg. in conſi.
ccxij. vbi tam in maſculo quã in fœ-
mina generationis tẽps circa annum
ſexageſimum, ait, præfigi. Verũtamẽ
Plin. lib. vij. c. xiiij. de naturali hiſtor.
refert compertum fuiſſe maſculum
vſq; ad annum lxxxvj. generaſſe. Eſt
ẽt alius caſus in l. ſeptimo menſe.
ff. de ſta. homi. declarando, ut per Pau.
de Ca. in l. iij. ff. de legi. Et rõ prædi-
ctorum caſuum eſt, ſm Ange. in d. l.
8 iij. quia † per naturam illi caſus eueniũt
q̃ natura ſpe eſt certa, nec ullo homi-
nis facto mutari põt. unde naturæ ca-
ſus ẽt rariſſimus inſpici debet. & ſe-
quuntur ibi Mod. Sed quod idẽ eſſe de-
beat, licet caſus talis raro poſſit eue-
nire, aut per rerũ naturã nõ ſoleat, ſed
facto hominis: tex. eſt in l. fi. C. de cõ
ſul. lib. xij. vbi patriciatus dignitatẽ
conſecutus paterfamil. efficitur, & a
patria poteſtate liberatur ne imperia
lis dignitas minui videatur ſi filium-
famil. in patrẽ haberet, & ſi hoc rarũ
ſit, ut ĩ honorẽ patriciatus filiũfamil.
prouectũ quis videat, tñ ne tale quid
in parte tẽpis eueniat, & ſine legibus in-
ueniatur, hæc a nobis (ſubiũgit tex.)
ſancita ſunt. ergo lex reſpicit caſum
ẽt raro eueniẽtem, non, natura, ſed
fortuna ac facto & fauore hominum.
Propterea Cicero in oratiõe illa quã
pro Sexto Roſc. habuit. poſtquam di

xit cur Solon de parricidijs legem non tulerit, ſubiunxit. Quanto maiores noſtri ſapientius, qui cum intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum quod non aliquãdo violaretur, audacia ſupplicium in parricidas ſingulare excogitauerunt, ut quos natura ipſa in officio continere non potuiſſet, magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur. Sapientius igitur uidetur, quod

9 † lex ẽt raro euenientes caſus determinet, ſed quando rariſſime, ſeu miraculoſe huiuſcemodi caſus euenirẽt; non eſt mirum ſi curã de illis non habuit lex, quemadmodum de Lazaro reſuſcitato dixit glo. hic. & in d. l. iij. & Bar. in d. l. ſi maior, qui tñ caſus adhuc determinabũtur p regulas aliarũ legum, ut ibi per docto. & per Chriſtophorum Portium in §. inſulã. inſtitu. de rerum diuiſi. Tandem vt ſemel finiam dicere poſſumus & forte melius, leges ad ea, quæ frequẽter cõtingunt adaptari, nec uariari debere ex his quæ raro in dictis terminis ac-

10 cidunt. Exempli gratia. ſi † mulier poſtulare prohibetur, quia nõ ſit ſufficientis & integræ prudentiæ, q prudẽs & ſagax reperta fuerit, nõ poſtulabit. Rurſus mulieris iudicium conſtans; ſtabileq; non eſt in eligendo tutorem, quod animi uirilis eſt l. fœminæ ſupra eodem. l. j. ff. qui pet. tut. ſi reperiatur una mulier uirilis, conſtantiſq; animi, non ppea tutorem eligere poterit. ſecundum Raph. & Corn. in d. l. ſi maior.

SVMMARIVM.

1 *Verbũ, cauillari varijs modis accipitur.*
2 *Quomodo accipitur hic, et tribus modis fit ſecundum Ariſtotilem.*
3 *Vulpianus hic reprehenditur a Laur. Valla.*
4 *Calumniari & cauillari an ſit idem. & num. 6.*
5 *Callidus quis dicatur.*
7 *Leges cauillationes abhorrent, & eas callumniare non oportet nu. 8.*
9 *Inſtantia non perit quando cauſa protellatur cauillationibus aduerſarij.*
10 *Exceptio euidentis calumniæ, equipolet excep. ineptitudinis.*
11 *Cauillatio quandoque toleratur ut malitijs obuietur.*
L. in fundo ff. de rei uendic. declaratur & ornatur nu. 15.
12 *Aduocatus iuſtã cauſam fouens an uti poſſit cauillationibus & pars perturio. & num. 13.*
14 *Aduocatus cauſas iniquas defendere non deberent.*
16 *Iudex an poſſit uti cauillationibus contra teſtem.*
17 *Promiſſio facta ſubdito facinoroſo an debeat obſeruari. & nu. 18.*
19 *Fides ẽt hoſti data, ſeruari debet.*
20 *L. nam & ſeruius ff. de neg. geſt. quomodo intelligatur.*
21 *Dolus, an uirtus quis in hoſte requiratur quomodo accipitur.*
22 *Ex minima mutatione facti totum ius mutari.*

L. LXVI. Iulianus.

Ea eſt natura cauillationis, quam Greci ſophiſticam appellant, ut ab euidenter ueris per breuiſsimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, producatur.

Haec lex ad uerbũ etiã ponitur in l. nam cauillationis. ſupra titu. pro

1 xi. Et habet † varias ſignificationes huiuſcemodi vox. Cauillatur enim, qui calumnioſe agit; Cauillatur qui breuiter & falſe aduerſarium ſermone captat, aut irridet: Cauillatur, qui ſciens vt ſuam ſententiam tuea-

2 tur falſa prodit. Cauillatur, † ut hic

dicit iuriſconſultus, qui eo aſſumpto quod euidenter verum eſt, diſſimiliter acceptis terminis, quod falſum eſt infert. Idq; ut in Elenchis Phil. tradit, fit tribus modis. aut.n.argumentum peccat in materia, aut in forma, aut in utroq;. In materia ut in exẽplo gl. hic intelligentis regulã noſtram, qñ arg. peccat. primo modo. & ſequitur Alciat. in d.l. natura cauillationis, & deducitur vocabulum ab antiquo uerbo, caluire, quod eſt decipere: ſignificat ẽt fruſtrari, fallaciaq; & dolo uti, metaphora a caluis tractã qui eos fruſtrantur a quibus pręcapillis præhendi uidẽtur. Cicero ãt in ſecundo de oratione, cauillationem ꝓ generali, quodam faceciarum gener, cauillo, dicaculo, & faceta urbanitate accipit, prout referunt & ꝓbãt Aul. Gel. & Laur. Valla in ſuis elegantijs.
3 c.cccclxix. ubi † Vulpianum hic reprehendere auſus eſt. ex eo ꝙ in hac materia alibi deſcripſit Caius iuriſconſultus dum inquit, ſi calumnietur, & moretur, & fruſtretur: inde & calumniatores appellati ſunt, qui per fraudẽ & fruſtrationẽ alios uexarent litibus, & inde dicta eſt cauillatio. Caius nullam aut mentionẽ facit de euidenter ueris, aut de euidenter falſis, nec de breuitate, nec faciendam fuiſſe putat. cum plerunque cauillatio tecta ſit & inſidioſa, multis longiſq; frequenter ambagibus vtens, & quę vix ab acutis reprehenditur. Quapropter cauillatio, dicit ipſe, eſt ſubdola oratio quã nos conſcij nobis mendacij, vincendi tñ cã, proferimus. In hunc, inquit, ſenſum uſi ſp ſunt iuriſconſulti & Quintillianus. Inuenies ãt dictã legẽ Caij in l. ſi calumnietur. ſupra titulo primo. Sed argumen. Vallæ reſpond. Alciat. lib. iiij. de uerb. ſig. loqui Vulpianum qñ cauillatio pro argumen. ſophiſtico accipitur, & ſic cũ peccat in materiã, & tunc optime Vlpianus dicit, & naturam ſophiſticæ cauillationis deſcribit ut in ſuperiorib⁹ retuli. Nõ tñ mihi diſplicet Laur. Vallæ deſcriptio, quæ oẽm ſpeciem cauillationis in malã partẽ ſumptę complectitur. Non omitto ꝙ Valla poſtquam Vulpianum improbare auſus eſt, Caium pari cẽſura corrigere uoluit; dum † ſentire vr̃ idẽ eſſe ca- 4
lumniari, & cauillari. cum ſm Martianum iuriſconſultum accuſatori tã tum tribuatur calumniari, patet cũ ait, calumniari eſt falſa crimina intẽdere, quod per l. xij. tab. declaratur. Calumniator idẽ patiatur quod reus ſi cõuictus eſſet. hinc ẽt Hieron. quã uis Valla nõ referat, Calumnia inqt, eſt, cum iuſtis hominibus crimen impietatis obijcitur. Et calumnioſus qui calumniam inferre ſolet; ut uult Auguſtin. de calumnioſo loquente, qui tendiculas verborum requirit. ꝓprie uero eſt uocabulum iuriſconſultorum, qui illam capiunt pro vexatione alicuius in lite per fraudem & fruſtrationem. Hinc ẽt Cicero exiſtunt ſæpe iniuriæ calumnia quadam & nimis callida atq; malitioſa iuris interpretatione. alij per uſurpationẽ nonnunquam pro fallaci & doloſo; Hinc
5 etiam † callidus per duplex ll, aſtutus dicitur, differtq; a uerſuto, ꝙ callidus, ut ait Cicero, ſit ille cuius acumĩnis uſu ut manus opera concalluit uerſutus, cuius mens celeriter uerſetur. Sed Caium defendit Alcia. loco præal. Vallam oblique Caiũ perſtringere ſcribens, qui ſentire videat, idẽ eſſe cauillata, & calumniari non vidẽs quomodo Valla id collegerit. cum enim caluiri, antiquum uerbum fruſtrari eſſet, cauillatioque & calumnia inde deducatur, non eſt tamen conſequens alterum cum altero idem eſſe, ſicut cum dicimus a verto ſit uerſus & verſura, non ſequitur vſuram idem eſſe, quod uerſum.

Sed fantaſia Vallæ ſine colore non
fuit, quia quicquid dicat Alcia. de uer
bo, caluiri, de eo apud Caium nō fit
mētio. Verū a uerbo, calumniari, ca-
lumniatores, & cauillationē deduci
voluit ideo, inferebat Valla, cum ab
eodē uerbo deſcēdant, ſm Caiū eiuſ
dē ſignificationis erunt, quod tñ fal-
ſum eſt. Sed conſequētia non tenet
ſm Alcia. ut in uerſu & uerſura patet
quæ a uerto deducuntur. Et tñ ſunt
diuerſæ ſignificationis, ut eſt ēt apud
Calepinum; & Grammaticos dictum.
6 Tñ† recte nō uř deduci uerbo calum
niari, cauillationē. Id. n. nuſquam ꝓ-
batur, quinnimo ab antiquo verbo,
caluire, ut diximus, deriuatur. Cogi-
tabam tñ Caium iuriſconſul. non di-
xiſſe cauillationē deduci a verbo ca-
lumniari, ut Valla & Alcia. ſenſerunt,
ſed dicto prius ꝙ calumniari eſt mo
rari. & fruſtrari, & inde appellatos eſ
ſe calumniatores, qui per fraudem &
vexationem alios litibus vexant, ſub-
iungit, & inde cauillationē eſſe dictā,
non ꝙ ab eodem verbo deſcendat, id
enim nō dicit, ſed quia de natura ca-
uillacionis eſt fallacia doloq; vti.
quemadmoduw de natura calumniæ
eſt, alios per fraudem & fruſtrationē
litibus vexare. ideo calumniæ coniū-
xit cauillationē; ꝙ inde pariter, eodē-
que modo dicta ſit, ꝑꝑ fallaciam, &
dolum cauillationis, ſicuti calumnia
ꝑꝑ fraudē, & fruſtrationē calumnian
7 tis, Quas† quidem cauillationes & ab
horrēt & reijciunt iura l. j. ff. de reg.
Cato. ibi, an cauillamur, id eſt per ca
uillationem, & fallaciam argumenta-
mur, ut in l. ij. in §. tractari. ff. ad ter-
tullia. ibi, uerba cauillatus. & in c. ve-
nerabilis. ubi docto. de iudicijs. & hic
tradit Deci. nimiā, ſcrupuloſamq; ſub
tilitatem, cauillationem eſſe ſcribens
& deridendam, ut hic ꝑ eum & in ſuo
conſi. dviij. col. ij. & dcxc. col. j. Facit
8 ꝙ dicere ſolemus, † ius ciuile non
oportere calumniari, neq; uerba eius
captari. l. pe. ff. ad exhiben. cum alijs
quæ allegaui in l. ii. in uerſ. & cū pla-
cuiſſet. colū. iii. ff. de ori. iur. Hinc ēt
9 eſt, ꝙ† ubi cauſā protellatur per ſub-
terfugia & cauillationes aduerſarij
inſtantia nō perit, Rom. in cōſi. ccxx.
Alex. conſi. xlij. in cā & lite colu. iij.
uol. iij. Deci. in c. ex. ratione col. viij.
de appel. De quo tñ articulo, quia nō
deſinunt qui contrariam ſñiam am-
plectantur, uide Alcia. Barb. & Areti.
in d. c. venerabilis. de iudi. Alex. conſi.
lxxj. uol. v. & conſi. 100. colu. j. in eo.
Natam in rep. clem. ſæpe col. xl. & ſe
quen. de uerb. ſignifi. & Iaſ. in l. ij. ad
fi. principij. ff. de eo per quem fact.
10 erit. Et propterea ēt dicimus† exce-
ptionem euidentis calumniæ æqui-
pollere exceptioni ineptitudinis, quā
iudex ex officio allegare repellereq;
pōt, ita Are. in d. l. ita ſtipulatus col.
antep. circa medium. ff. de uerb. obli.
faciunt not. per Aquen. in repe. l. ut
uim. col. viij. ff. de iuſti. & iur. Ad
11 obuiādum tñ† malitijs & fraudibus
tolerantur cauillationes & admittun
tur. arg. l. in fundo. ff. de rei vē. iux. gl.
no. in c. cupientes. in uer. malignātiū.
de electio. in vj. & in c. dñs noſter xx-
12 iij. q. ij. quæ vult, ꝙ ſi† aduocatus iu-
ſtam cauſam foueat, vti poteſt mali-
tijs, & cauillationibus: ut hic ꝑ Deci.
& in ſuo cōſi. cccccviij. col. ij. & dcxc.
col. j. & per Bologninum in auctē. ha
bita. col. xliiij. C. ne fil. pro pat. & per
Anchar. in conſi. cxlv. dum licitum eſ
ſe dicit in lite fraudem qualitercun-
que excludere. & ēt per Alciatum in
tractat. de præſumpti. in xxvij. præ-
ſumptione, tertiæ regulę. Sed non
ſunt prædicta ita ſimpliciter intelligē
da. habenti enim iuſtam cauſam pro
victoria reportanda periurium com-
mittere non licet: ut poſt ſanctum
Thom. tradit ſumma Angel. in uer-
bo interrogationes. uerſic. lxiij. Et

gloſſ.in d.uerſi.malignantium. intel ligit licitum eſſe cauillationes cauillationibus repellere,dum falſa probatio non ſit admixta,ideo ꝯ producētem inſtrumentum falſum,aliud falſum inſtrumentū ꝯ eum producere non debeo,nec eſt licitū.late Fely.in c.dilecti.ad fin.de exceptio.& tradūt omnes Moder.in l.manifeſte, turpitudinis in cauſis recuſationis iuri.ff. de iureiur. Et ex dictis ibidem per ſcribentes cognoſces Deci. hic male

13 dicere,ꝙ ſi mutuū reſtitui poſſū licite cū iuro r̄ndere, affirmareq; a te me nihil habuiſſe, quia hoc falſum eſt iurandumq; eſſe ſm practicas, & cautelas ibidē per ſcriben. traditas. Quo tñ ad deū qui cor reſpicit ſi quis parū expertus eo modo bona fide & conſcientia iuraſſet, illū dānari non crederē,ſed laudo ſeruari cautelas,& practicā de quibus per ſcrib. præall.

14 Et notabitis diligenter uos aduocati qui cauſas iniuſtas ſuſcipitis non ad uincendum, quia ſcitis cām malā & iniquam,ſed ad differendū, aut ad concordandum, ſiue ut interim pactio aliqua fiat, excuſari apud tribunal altiſſimi minime poſſe, quoniam hęc omnia conſtat eſſe iniqua,& ſimi liter non excuſari qui malam cām in principali habens aduerſariū uexat aliquod iuſtum caput aſſumendo, ut ſub hac iuſtitia gradiendo principale iuſtum impediat,aut differat,uel per uertat.oportet.n.non ſolū medium, ſed etiā finē eſſe minime iniquū, ut per caietanum in ſua ſummula, in

15 uerbo aduocati. Deniq;† ad declarationem & limi.d.l.in fundo, uolētis malitijs hominum eſſe obuiandū, uide pulchre Anch. in conſi.cccxxxiij.col.ij.Ang.conſ.lxvj.col.j.Soc.cōſi.lxvj.& c viij.col.vj.uol.j.Mod. in l.edita.in ultimis col. C. de eden.

16 Et ſimiliter† pp ſuſpicionem contra teſtem militantem debet iudex diligēter illū examinare, quærendo eū inuoluere ſi poteſt,ut hic p Dec. Pariter ad inueſtigandū ueritatem, poteſt iudex cauillationibus uti, & ad bonū finem ſimulare. c.afferte.de

17 preſump.& ideo† poteſt delinquēti liberationē promittere,ſi delictum confiteat̄, & inde ea promiſſione nō ſeruata illum condēnare,prout fecit Alexander III. contra illū epm ſimonia inuolutum,ut ſcribit Felyn. in c.accedens.el ij.ut lite non conte. & in c.afferte.de præſump. ubi ſubiungit uidiſſe iudices, qui ſimulatiōnes huiuſcemodi execrantur. Deci. hic poſt Imo.in conſ. cix. contrariū tenet,ꝙ reus uirtute confeſſionis extortæ per dolū & fraudem condēnari non debet,per not.in c.ſane. de renuncia. & in §.fi.l. itē ſi in pretio .ff. loca. Itē quia fides data ſeruari debet.l.i.ff.de pac.l.j.ſupra de conſtit. pecu.etiam ꝙ hoſti data fuerit.c.nō li.xxiij.q.j.præſertim per iudicē, & referentem perſonam publicam, ut hic per ipſum Decium,quem ſequūtur hic quidā apoſtillantes eius ſcripta,adde eūdē Dec.in l.unica. in vi. not.C. de ſen.quæ pro eo quod intereſt profer.ubi refert Paridem de Puteo in eandē concurrere ſñiam.

Pro opi. tamē præcedenti cōtrariæ ſñiæ Imo.faciunt quæ pulchre & eleganter ſcribit Cic.in iij.Offi.cum inquit,illud quidem neque dedi, neque do fidem infideli cui quam, idcirco a poeta dici,quia cum tractaretur Atreus perſonę ſeruiēdum fuit, ſed ſi hic,inquit,ſibi ſumunt nullam eſſe fidem quæ infideli data ſit, uideant ne quæratur latebra periurio, eſt autem etiam ius bellicum fidesque iuriſiurādi ſæpe hoſti ſeruāda, quod.n.iuratū eſt ut mens concipe-ret fieri oportere, id obſeruādū eſt, qđ aliter id ſi non fecerit nullū periuriū eſt, ut ſi pdonibus pactū p ca-

pite pretium non attuleris, nulla
fraus eſt, ne ſi iuratus quidẽ id nõ fe-
ceris. nam pyrata non eſt ex per duel
lium numero definitus, ſed commu-
nis hoſtis omnium, cũ hoc non fides
eſſe debet, nec iuriſiurandum cõe,
non. n. ait, falſum iurare, peierare, eſt
ſed qđ ex animi tui ſnĩa iuraueris, ſi-
cut uerbis concipit̃ more noſtro, id
non facere periuriũ eſt. ſcite. n. Euri
pides, iuraui, lingua mentem iniuria-
tam gerit. Regulus uero nõ debuit
cõditiones, pactioneſq; bellicas, & ho
ſtiles perturbare piurio. Cũ iuſto. n.
& legitimo hoſte res gerebat, aduer-
ſus quẽ & totum ius ſociale & multa
ſunt iura cõmunia, ꝙ ni ita eſſet nun-
quã claros uiros ſenatus uinctos ho-
18 ſtibus dediſſet. Propterea † uidi alias
factũ fuiſſe ſaluũ conductũ ꝑ Senatũ
illuſtriſſimi principis noſtri ſub noĩe
principis cuidã inſigni latroni & ſedi
tioſo, qui ſub fiducia ipſius ſecuritatis
datæ uenit in ciuitatẽ Taurini, ubi ca
ptus fuit & incontinẽti iuſtitiæ tradi
tus ſaluocõductu ad collũ eius appẽ-
ſo: ita uiſũ fuit illuſtri cãcellario tũc
exiſtẽti, quod tñ factũ multi damna-
bãt. Quicquid. n. dicat Cicero, opi.
Imol. & ſequaciũ cõis eſt, & tenenda
19 † ꝑꝑ fidẽ datã quæ ſeruari debet nõ
ſolũ hoſti cõi, ſed ẽt perſonæ priua-
tæ, & bãnito maxime à perſona publi
ca; prout ẽt tenet ſumma Ang. in uer
bo fides. in prin. Hippol. de Marſil. in
pract. cauſarũ criminalium in §. poſt-
quã. col. ij. & in conſi. xxxij. colũ. iij.
ubi hoc dicit eſſe iuri & æquitati cõ-
ſentaneũ, maxime in principe in quo
nihil eſt quod magis refulgeat quã
recta fides. & ẽt in conſ. cvij. col. ij. Et
iſta ſentẽtia & opinio mihi ẽt magis
placet, ne bona fides uenientem deci
piat, & auctoritas publica. ꝫ. l. j. C. de
his qui ueni. ætatis impetr. & dicta ꝑ
Theolog ac Oldr. quẽ refert & ſequi
tur Bart. in l. is qui reus, col. pen. ff. de
publi. iudi. ubi dicunt ſaluũconductũ
conceſſum bãnito, debere ſeruari, ne
ſub fide publica ille deceptus rema-
neat. & ſequit̃ Pariſ. Cardi. in conſil.
lxviij. col. xviij. nu. 177. lib. iiij. Prædi
ctis adde ẽt Iaſ. in l. conuentionũ. ff.
de pact. ubi in perſona publica fidem
dantẽ id tenet, ut illã debeat ſeruare
ẽt hoſti; ſecus ſi priuata perſona alte-
ri priuato data ſit, Niſi aliter, inquit,
de conſuetudine obſeruetur: per tex.
nota. in l. nã & ſeruius in princ. ff. de
20 neg. geſt. † ſed in caſu illo antequam
tertius liberaretur ea conditione di-
miſſus fuit, ut pro omnibus ipſis tri-
bus pecuniã afferret, & niſi rediiſſet
ut alii duo pro eo pecuniã darent: ita
fides ẽt ſocio data fuit, eidẽq; manda
tum de ſoluẽdo caſu quo tertius ipſe
nõ reuerteretur. iõ nimirũ ſi ad obſer-
uantiam ſuæ promiſſionis tenet̃, pro-
pterea uerior eſt opinio, quã hic ad fi
nẽ tenet Dec. & alii in locis præalleg.
ꝙ de iure fides, ẽt hoſti data. ꝑ priua-
tum priuato ſeruanda ſit: prout ẽt te-
net & late proſequit̃ Fortun. Gratia
in d. l. conuentionũ. Et illud Virgi
21 lianũ, † Dolus an uirtus quis in ho-
ſte requirat; procedit in ſolertia, ma-
chinatione, & dolo, quibus ꝫ hoſtes
uti licet tã priuatis, quàm publicis ꝑ-
ſonis belli, præcipue ducibus: ſm̃ præ
allegatos: mõ tñ nõ frangãt, neq; fal-
lant fidẽ datã. Inuenio ẽt, ꝙ Petrar
cha lib. iiij. Epiſtolarũ ſeniliũ in pri-
ma Epiſtola fol. 2. non poetæ grauiſſi
mi, ſed paſſionati ore illud ibi dici,
ait. Facit quod ſcribit Cicero ſupra
relatus, ꝙ cũ tractaretur atreus perſo
næ ſeruiendũ fuit. Et ẽt in j. officio-
rũ. ibi, at atreo dicẽte plauſus excitã-
tur. eſt. n. digna ꝑſona oratio, ſed poe
tæ quid quemque deceat ex perſona
iudicabunt, & in magna uarietate ꝑ-
ſonarũ ẽt uitioſis quid conueniat &
deceat uidebunt; ita ꝙ uerba ex qua-
litate proferentis intelligẽda, capien-

daque ſunt. Ex quibus hunc paſſum habetis melius declaratũ. quã ꝑ ꝑfatos Mod. in tract. præſump. in præalleg. xxvij. præſump. Poſtremo ſcias
22 ex hac l. et colligi. †ex minima mutatione facti totũ ius mutari: ſm Alb. de Roſa. ita ꝑ hũc text. dicentẽ in l. ſi ex plagis. in §. in cliuo capitolino. ff. ad l. Aquil. & per Dec. in l. præcibus. col. ij. C. de impube. & aliis ſubſtitu.

SVMMARIVM.

1 *Creditor & debitor qui dicantur.*
2 *Hæc regula quomodo procedat.*

L. LXVII. Iulianus.

MARCELLVS ait, deſinit debitoris eſse qui nactus eſt exceptionẽ iuſtam, nec ab æquitate naturali abhorrente.

MELIVS, clariuſq; quàm hic faciat gl. ſe inuoluens circa intellectũ præſentis regulæ, põt de plano intelligi ꝑ l. debitor. s. tit. j. ſm Deci. adde & per l. creditor. eo. tit. ubi †creditor dicitur, qui exceptione ſubmoueri non poteſt. Et debitor a quo inuito exigi põt. Si ergo ꝑꝑ aliquam iuſtam exceptionem nequeat ab eodẽ exigi, proprie deſinit eſſe debitor. iõ ſi petente creditore lex ſtatuat etiam in dicta cauſa debitorem in carcerem detrudi, hunc caſum excipiemus, qm̃ nec is proprie creditor eſt qui iuſta exceptione ſubmouetur, nec proprie debitor qui illa ſuffulctus eſt, cũ deſinat (ut hic dicitur) debitor eſſe. Facit lex nõ uidetur cepiſſe, cum ibi dictis
2 ſupra eo. Et intelligitur †hæc regula exceptione oppoſita: ſecus ante illius oppoſitionẽ. iõ text. hic deſinit, recte dicit; quia añ oppoſitionem debitor erat; ut hic per Dec. Sed hæc declaratio Decii ur̃ contra hunc text. uolentem, ꝙ ille qui iuſtam exceptionẽ cõſecutus eſt, deſinat eſſe debitor, nec exigit. oppo. fateor ꝙ ſuccumbet conuentus, niſi opponat, quia tñ ueriſimile eſt reũ diligentẽ in re ſua fore, exceptioneq; uſurũ, cõſiderato ꝑ legẽ effectu talis nõ intelligit̃ debitor. Bene itaq; dixit iuriſconſul. nactum efficacem exceptionem deſinere debitorem eſſe, quia ab eo inuito exigi non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Verba intelliguntur ſecundum naturam contractus.*
2 *Contractus cognoſcitur magis ad ſubſtantiam rei de qua agitur, quam ad denominationem a partibus factam.*
L. ſi inſulã. ff. de præſcrip. uerb. ornatur.
3 *Verba ad perſonam relata, intelliguntur ſecundum qualitatem perſonæ.*
L. plenum. §. equitij. ff. de uſu & habita. ornatur.
4 *Interpretatio potius ſumenda eſt, quòd actus ualeat, quam quòd pereat.*
L. quotiens cum ſimilib. ff. de reb. dub. ornatur.

L. LXVIII. Iulianus.

QVOTIES idem ſermo duas ſententias exprimit: ea potiſsimum accipiatur, quæ rei gerendæ aptior eſt.

SVMMARIVM ex ll. per glo. alle.
1 Hinc eſt †ꝙ uerba ſm naturam contractus intelligũtur l. ſi. uno. in princ. cum ibi no. per Bar. ff. loca. & ꝑ Dec. hic & in c. cũ parati. col. ij. de except. Rimi. in l. j. col. ij. ff. de iuriſd. om. iudi. & ibi Iaſ. ſuper glo. in uerbo poteſt. & plenius Fely. in c. nã concupiſcentiã. col. j. & ij. de conſtit. Hinc
2 etiã eſt ꝙ †ad cognoſcendũ diſcernendumque qualitatem cõtractus magis

attendimus ſubſtam rei quæ geriť, q̃ denoīatione a partibus factā, qa rei quæ geriť, hæc aptior eſt & cõueniē tior ſnīa. tex. eſt no. in l. inſulā. ff. de ꝑ ſcri. uerb. ubi Iaſ. plura accumulat. ul tra quæ uidé Ro. in cõ. ccccix. co. j. & ſeq. Are. cõſ. clx. in vj. dub. Ale. cõ. cviij. & cxx. lib. iij. & cõ. xl. col. iiij. li. quarto. Pau. de caſt. in l. ariſto. ad fi. princ. ff. de dona. Soc. in l. ij. in princ. in ult col. ff. ſi cer. pe. Bolog. in cõſi. liiij. Dec. in cõſil. cxx. clx. clxiiij. & ccccclxxxix. col. fi. Et ſimiliter dici-
3 mus, † ꝙ uerba ad perſonā relata, ſm qualitaté perſonæ ad quam referunť intelligi debēt, quia huiuſcemodi ſen ſus, actui gerendo aptior eſt, & cõue niētior. l. plenū. §. equitij. ff. de uſu & habi. l. cũ filio. ff. de leg. iij. qđ poſ ſem pulchris deciſionibus cõproba re quas ponunt Fulg. cõſ. xxvij. Pau. de ca. in cõ. cliij. ad fi. in antiq. Aret. in cõſ. lviij. col. ij. uer. nõ obſt. ꝙ uer ba, & in l. qđ ſeruus. col. fi. de acquir. poſſ. Barb. i c. qm̃ frequēter. in §. por ro. col. iij. extra ut lit. nõ cõteſt. & in conſ. lxiiij. col. ij. lib. iiij. Soc in repe. l. cũ auus. col. lv. uer. tertius caſus. ff. de cond. & dem. & in l. quibus dieb⁹. in §. dñs. in ij. no. eo. ti. Feli. in c. cām quæ. col. xij. de reſcr. & in c. nõnulli. col. xv. uerſ. & ſi diceret. illo eo. tit. & de re iud. in c. cām quæ. col. fi. Corſe. in ſuo ſing. lvj. inci. aliquis ꝑmiſit. Aquē. in l. ſi. col. vij. in viij fall. de cõ- ſti. Iaſ. in l. ſi qñ. in fi. prin. C. de inoſ. teſt. & in §. libertos. l. ſed ſi hac. ff. de in ius uoc. & in l. qui Romæ. in §. ꝯco hæredes. col. pe. ff. de uer. obl. Deci. in c. cũ uenerabilis. ī ix. no. de exce. in conſi. lxv col. v. & in conſi. lxiiii. & Hippolytus de Marſil. in rubrica de probat. colũ. v. quæ not. ſunt ad or-
4 namētũ. d. §. equitij. Et ꝙ † ſermo qui actum ualere facit, aptior & con uenientior rei gerendæ dicať. uide l. quoties cum dictis Soc. ff. de reb. du bi. l. quoties cum dictis Iaſ. ff. de uer. obl. & in l. contrahenda. infra eod. & Alc. in trac. præſumptio. in xxxiiij. ꝓ- ſum. & ſeq. tertiæ regulæ. Iaſ. ubi li- mitat poſt Aret. in l. uerbis ciuilibus in iij. no. ff. de uulg. & in l. cohæredi. in § cũ filio. col. pe. illo eo. ti. & ēt in l. plane. in §. ſi duobus. in j. no. de le- gat. j. & Rip. in l. centurio. num. 128. ubi aliter limitant. ff. de uulg.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula loquitur in beneficio, & numero 4.*
2 *Beneficia, & priuilegia perſonalia cum perſona extinguuntur.*
3 *Mutata perſona, res conditionem, qualitatemque mutat.*
5 *Caſtrum ob merita, per principem conceſſum, quando intelligatur perſonale.*
6 *Vicariatus per papam ad decem annos conceſſus, eſt perſonale.*
7 *Conceſſio an realis uel perſonalis cenſeatur, & quid in dubio.*
8 *Priuilegium datum perſonæ, ad alias non extenditur, nec de loco ad locũ. Fallit in acceſſorijs nu. 11. & quid in correlatiuis nume. 12.*
9 *Priuilegium alicui & deſcendentibus ſeu poſteris datũ, quomodo intelligitur.*
10 *Et an trahatur ad bona futura.*
13 *Priuilegium actioni datum, ſemper cum actione tranſit. Idem in executiuis.*
14 *Priuilegium cauſæ & rei, tranſit ad hæredes.*
15 *Exemptio propter nu. 12. liberorũ patri data, durat etiam mortuis liberis.*

L. LIX. Paulus.

In omnibus cauſis id obſeruatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quo-

que deficiat , ubi uero genu
actionis id deſiderat, ibi, ad
quemuis perſecutio eius deue-
nerit,non deficiat ratio auxilii.

SVMPTA eſt ex.ll.per gl.alleg.
Sed uidetur hæc regula in utroque
membro repeti in l. priuilegia.ĩ.eo.
ti.propter quod altera de ſuperfluita
te uidebatur argui poſſe?miror ꝙ De
ci.hic, nec alibi de hoc uerbũ dicat,
Arbitror dici poſſe(quicquid hic ſcri
bat Deci.intelligens ſemper hanc le-
1 gem in priuilegio)ꝙ † immo loquať
in beneficio,ut indicat lectura. quod
uerbum large ſumptum generale eſt
cõprehendens ẽt priuilegium, ut de-
clarant Pau.de Ca.& alij in l.fi. ſupra
de conſti.princ.& Alex.in l. quia tale.
per illum tex.ff. ſo.ma.L.uero, priui-
legia.loquať in priuilegiis proprie &
in ſpecie,ita ꝙ illa ſpãlis eſt in priuile
gijs.iſta generalis in beneficijs & pri
uilegijs.Itẽ illa ſolummodo loquitur
de tranſmiſſione priuilegij ad hære-
dem facienda uel non, iſta generalius
ad quẽuis tranſmiſſio fiat. Rurſus de
priuilegio actionis iſta loquitur, illa
de priuilegio cauſæ. Et ſic ceſſat op-
poſitio & argumentũm de ſuperflui-
tate. Circa primum dictum huiu-
2 ſce regulæ,ꝙ†beneficia & priuilegia
perſonalia cum perſona extinguanť.
Deci.hic plura acumulauit, quæ pro
maiori parte fuerunt Alexã.& aliorũ
in d.l.quia tale.uide etiã Iaſo.in l. ne
ſennius.ff.de re iud.& in l.j. & fi.ubi
etiã per Aquen.ff.de cõſti.prin.& Ca
3 no.late in c.priuilegium de regu.iur.
in vj.Hinc ẽt eſt,ꝙ†mutata perſona,
res cõditionẽ qualitateq; mutat c.ii.
de immu. eccle. in vi. pulchre tradit
Ancha.in conſi.clxxi.incip. caſus col.
ii.&Prepoſi.in ti.qual.iur.deb.dom.
uaſ.fidel.col.fi.& Deci.hic ad fi.com
men. Et quẽadmodũ ſuperius dixi
4 præſens regula †(quicquid hic in j.
col.ſcribat Deci.)habet locũ ẽt in be
neficio principis perſonali, ut cũ per
ſoná extinguať,per hanc l.& præalle.
& tradit Alex.in d.l.quia tale col.ii.
Nec ob.d.l.fi per quam mouetur De
ci.qui decipitur.nam loquitur in du
bio,& fateor tunc, ꝙ beneficiũ prin
cipis large debet interpretari,realeq;
cenſeri,ut ibi per Alexã.& Fulg pul-
5 chre in cõſi.ccxxv.conſulentẽ, ꝙ†ca
ſtrũ ob merita per principem uni no
bili ſimpliciter conceſſum, poſt eius
mortẽ filiis ſuis pertinet,nec ad prin
cipẽ reuerti debet,niſi intellige aliud
de conſuetudine obſeruaretur, ut in
Gallia,ubi cõceſſa per Regem alicui
benemerito,poſt illius mortem aliis
perſonis per eundẽ regem concedun
tur. Quando uero beneficiũ perſo
nale eſt,abſque dubio cũ perſona ex-
tinguiť, per prædicta. Quod ẽt patet
ex deciſione Bal.& Alexã.præallega-
6 torũ.†de officio uicariatus alicui per
Papam ad x.annos conceſſo,quia nõ
tranſit ad hæredes,ratio, quia perſo-
7 nale beneficiũ eſt. Et ad†cognoſcẽ
dum an ſeruitus,uel conceſſio realis,
perſonaliſve cenſeatur,& iudiceť,ui-
de Alb.de Roſa.& Aquẽ.in d.l.fi.co.
antepe.& Iaſ.in l.fi.ff.de no.ope.nũ.
& in conſi.ccxvii.lib.ii.& lxxxix.lib.
iii.Soci.in cõſi.xxxv.col.pe.uol.j.ubi
in dubio,priuilegiũ tã perſonis, quã
loco,datũ cenſeri uult. Et quẽadmo
dũ priuilegium & beneficiũ perſo
8 nę datũ,extinguitur cũ perſona,†ita
uni perſonæ datum,ad aliã limitatio-
nẽ coniunctã non extendiť, nec de lo
co ad locum,aut de contractu ad con
tractum,ut hic per Deci.& Aquen.in
9 d.l.fi.col.antepe. An autem†priuile
gium ac beneficium alicui & deſcen-
dentibus ſeu poſteris conceſſum, ad
oẽs tranſeat, deſcendentes tñ per li-
neam maſculinã quã fœmininã, deci
dit tex. not. in l.j. & ii.ff.de iure im-
mun.Alexan.in d.l.quia tale. Iaſo.in

conſil.lxij.ad fin. Soci.in repe.l.cum
auus. colũ.lv. uer. tertius caſus.ff.de
cõdi.& demo.Iaſo.in l.ſtipul.in.§.hi
qui ſunt.col.ij.ff.de uerb.oblig.Dec.
ubi multa cõſilia Alex, & aliorum ci-
tat,in c.nouit.in vj.not.de iud.in l.ij.
col.ix.& pen.ſupra eo.& ꝯſ.ccxxiij.
Qualiter autẽ interpretetur priui.&
10 beneficiũ circa res,ut puta † ſi cõceſ
ſum alicui fuerit reſpectu certorũ bo
norum,uel pro bonis ſuis, an ad futu
ra ſeu ad poſtmodum quæſita exten-
datur? inuenies, & cognoſces ex dictis
per Aquẽn. loco proxime allega. Ioã.
And in regula,qui ſentit.de reg.iu.in
mercur. Bald. pulchre in cõſil.cxxviij.
uol.iiij. Paul.de Caſt.in cõſil.cclxxx.
in antiquis. Alexan.conſil.clxxviij.&
cxciij.in tertio dubio.lib.ij.Soc.cõſi.
cxvij.col.fi.lib.ij.ſummã Ang. in ver
bo immunitas.in prin. Iaſo.in l.quo-
minus.col.xxij.ff.de flu.& in l.cũ ſti-
pulatus fuerim.in.§. cum ſtipulamur
ff.de uerbo.oblig.& in cõſil.ſuperius
alleg. Bald. cõcludit immunitatẽ pro
oneribus pſonalibus & realibus cõ-
ceſſam,ſibi locum uendicare ẽt in re-
bus poſtea quæſitis.de quo latius per
Brun.in trac.de augmẽto.fol.xij.col.
iij.& iiij.&in trac.de rebus ſeu diſpo
ſitionibus dubijs.fol.xxxj.& ſeq.ſub
c.ad quod tps diſpoſitio ſit referẽda.
Parpal.in repe.l.placet. col.pen.C.de
ſacroſan.eccle.Iaſ.in cõſi.xxv.lib.iij.
ubi tenet contra deciſionem Bald. in
conſil. præallegato. & Pariſi.in c.ac-
cedentes. colũm.ij.de præſcript. Et
11 quãuis † regulariter ad alias perſo-
nas non porrigatur priuilegium, hoc
tñ limitatur non procedere in perſo-
nis acceſſorijs & familiaribus,quibus
priuilegium competit, quũ abſq; illis
poſſet priuilegium inutile remanere:
ut hic per Deci.adde text.in l.ſi ſtipu
latus fuero per te non fieri.ff.de uer-
bo.obliga. ubi ſtipulatio, quæ ſtricti
iuris eſt, pro una perſona interpoſi-
ta,extenditur ad aliam ſine qua ſtipu
lationis effectus in expreſſa perſõna
cõmode locum habere nõ poſſet, &
plures not. deciſiones cõgerit ibi Ia-
ſo.Circa quã materiam ſemper uide-
bis Deci.hic Iaſ.& alios in loco præ-
allegato.Aret. in l.cum quid. col.fin.
12 ubi Soci.v.ff.ſi cer.peta.Iaſo. † in l.
non tñ.ff.de re iudi. Et ibi ponit,an
in correlatiuis priuilegium uni datũ,
alteri cõpetat. Circa ſecundum di-
13 ctum præſentis regulæ de † priuile-
gio actioni dato, ꝙ ſemper cũ actio-
ne tranſeat.Bald. in cõſil. xxij.incip.
tres.lib.ij.not.dicit,ꝙ ſicuti cedi põt
actio & iudicis officium.l.ſi minoris
ff.de admini.tuto.l.quod ſi minor.in
princ.ff.de minor.Ita actio, & officiũ
iudicis ẽt executiuum ex ſnia puta,
& creditor ſicuti debitor paratã ha-
bet executionem, quia tale eſt(inquit)
ius creditoris quale obligatoris: per
regulã.c.is qui in ius.de reg.iu.in vj.
pluraq; de ceſſione iſtius iuris execu
tiui,ſcribunt Aret.in d.l.j.col. fi.ff.ſi
cer.pet.Soci.in l.rem quæ nobis.col.
vij.ff.de acquir.poſſeſ.Alexã. in apo-
ſtil.ad Bart.C.de actio. & oblig. in l.
j.& Moder.Taurin.in l.debitori.col.
ij.C.de pact.& Moder. Papiẽ.in auc.
res quæ.in xij.dubitatione.C.cõmu-
nia de leg. De priuilegio uero cau-
14 ſæ † ad hæredes tranſeunte,eſt text.
in d.l.priuilegia infra eo. & ſimiliter
de priuilegio rei,quod rem ipſam ſe-
quitur, & tranſit ad quemcunque res
tranſeat,eſt text.in l.j.in.§.permitti-
tur.ff.de aqua quot.& æſti.& in l.for
ma.in.§.quanquam.ff.de cenſib. ut
hic per Deci. Generaliter dicimus, ꝙ
res onere aliquo affecta uel qualita-
te,cum onere illo uel qualitate anne-
xa trãſit:ut per Anch.in cõſi.cccciiij.
col.fi.Barto.in conſil.clxxx. Soci. in
conſil.xcvij.colũ.ij.uolu.ij.Bologni.
in conſil.iiij.Iaco.de S. Georgio. in
tract.feud.in uerbo qui quidem inue-

ſtiti. Præpoſ.in titu. qualiter iur.debe.dom.uaſ.fidel.col.fi.& Iaſ.in cõſil.xxj. lib. i. Ea propter qñ ſeruitus realis eſt,ideſt rei impoſita,tranſit ad quemcunque res uadat: ut per Iaſo. ĩ d.l.fi.ff.de no.oper.nun. & per alios ſcribẽtes ſupra allegatos. Quandoq;
15 † tñ priuilegium etiã intuitu perſonarum cõceſſum durat.licet perſonæ ipſe deficiant:exempli gratia,immunitas,& exemptio propter numerum duodecim liberorum patri data, durat ac perſeuerat licet moriantur filij. Deci. hic circa fi. & per doct.in l. ſi quis decurio. C. de decurio. libro decimo ubi eſt text.nota in materia. & per Imol. in conſilio lxxvij. & latius Iaſo. in l. ſciendum. in.§.fin.ff. qui ſatiſ.cog.

SVMMARIVM.

1 *Inuitus emancipari, vel legitimari non poteſt.*
2 *Contra voluntatem meam res mea in meliorem ſtatum commutari non poteſt.*
3 *Hæc regula limitatur.Et nume.11.14.* *Officia & honores propter publicam vtilitatem in inuitum conferuntur.*
4 *Soluere pro inuito quis poteſt, & non repetit. Limita in ſoluente pro emphyteota nume. 10.*
5 *Inuitum corrigere poſſum, & de domo ruente extrahere.*
6 *Medicus infirmum inuitum curat.*
7 *Expẽſa facta pro infirmo,uel pro liberatione captiui poteſt repeti.*
8 *Solutum pro condemnato ad pœnam licet inuito repeti poteſt.*
9 *Pœna talionis per romanos fuit ſublata.*
12 *Quæ actio nobis acquiratur ex ſtipulati.notarij,vel ſerui.*
13 *Acquiſita per filium & ſeruum quomodo inuito patre vel domino acquirantur.*

L. LXX. Paulus.

Inuito beneficium non datur.

SVMPTA eſt ex ll.p gl.alleg.facit tex.c.ubi.& c.cõſuluit.lxxiiij.diſ. & l.ſi pro te.ff.man. & l.fi.C.de neg.
1 geſt.cũ ſimilibus. Hinc eſt,ꝙ † quis inuitus emancipari,uel legitimari nõ põt.l.pen.C.de emancip.lib.l.fi.ff.de his qui ſunt ſui uel alie. iur. Sufficit tñ ratificatio legitimati,ẽt poſt mortem patris:ut poſt alios tradit Dec.in cõſil.lv.col.iij. De quo articulo emancipationis & legitimationis an requirant cõſenſum emancipati & legitimati,& qualis cõſenſus ſufficiat, etiã de infante loquendo, uide plene per Barba.in conſil.xxiiij.lib.ij. Cor.in cõſi.clxxvii.col.j.uol.j.Iaſ.in l.poſthum.col.j.C de contratabu. Deci.in dictis cõſil.lv.cccxvj. & ccclxvii.Iaſ. in conſil.cxxv.& clvj.lib.iiii. & Cur.
2 Iun.in conſil.xxxii.Hinc eſt,† ꝙ cõtra uoluntatem uſuarii, res per proprietarium in meliorem ſtatum commutari non põt.l.fi.ff. de uſu. & hab. cũ aliis de quibus per Alex. in cõſ.lv. ad fi.ĩ.ij.uol.& in l.cũ quid col.j.ubi Moder.Pap.iii.ff.ſi cert.pet. & Deci. in c.ex parte S.colum.ii.de reſcript.

Et hæc regula intelligitur quando ſolum agitur de intereſſe & utilitate eius cui cõferendum eſt beneficium,
3 ſecus † ſi de intereſſe alterius priuato aut publico agatur,tunc.n. etiã in inuitum confertur beneficium. ff. de mun.& hon.per totum.ubi ꝑꝑ publicã utilitatem in inuitum cõferuntur honores, ideo ad officia publica etiã inuiti eliguntur,iuxta gl.no.in l. dotem.ad fi.ff.ſol.mat. de quo per Bal. in l.ii.ff.quod quiſq; iur.& in l. ſi qñ. col.iii.ad fi.C.de appel. & in l. hi qui ad ciuilia.col.iii.ad fi.eo.tit.& per Fe
4 ly.in rub.de teſti.cog. Et pro † inuito ſoluere quis poteſt, illumq; liberare,

quia hoc ẽt cõmodum creditoris re-
ſpicit,& ſic alterius quã liberati.l.ſo-
lutionẽ.& l.ſoluere.ff.de ſolu.& ſcri
bunt Bart.& Pau.de Caſt.in l.ſoluẽ-
do.ff.de neg.geſt.& Ang.Aret.inſtit.
quib.mod.tol.oblig.ĩ prin. in.ij.col.
& Deci.hic licet de pdictis mentionẽ
non faciat. Hoc tñ caſu ſolutũ a li-
berato repeti nõ pt:ut declarat Bart.
in l.ſi ſtichũ.in.§.fi.ff. de noua.impu
tãdumq; eſt pro recuſante ſoluenti.
5 Et prædicta rõne † inuitũ corrigere
poſſum.c.nouit.de iudi. Et de domo
corruẽte ꝓximũ extrahere: ita ꝙ iu-
diciũ de ui pati non cogor, nec poſ-
ſum:ut hic ꝑ Dec.& Fely.in c.cõtin-
git.col.ij.de ſenten.excõ.& Cardi.in
6 c.j.lxxxiij.diſt.Dum dicit,ꝙ † medi-
cus bñficiũ curationis infirmo ẽt in-
uito, ſi põt, tenetur impendere, non
obſtãte qđ dicitur in l.noſtra.cũ mul
ta beneficia impendantur inuitis cor
poraliter,& ſpiritualiter. Violẽter.n.
angeli extraxerunt Loth,& totã eius
familiã de ſubuerſione Sodomorũ,
ne cum impijs ipſi ſimul perirent: ut
ſcribitur Gen.xix.& Auguſt.ad Bo-
nifaciũ ait, ꝙ furẽti frenetico & indi
ſciplinato filio medicus & pater ſalu
briter ẽt inuitis bñficia præſtant:me-
dicus illũ curãdo:&pater filiũ ligãdo
c.ipſa pietas.xxiij.q.iiij.multa.n.præ
ſtãtur inuitis,quia utilitati eorũ cõ-
ſulitur non uoluntati, quia ipſi inue-
niũtur ſibi inimici.c.&q. emẽdat.xlv.
diſtin. faciũt alia quę ſcribit Alex. in
7 apoſt.ad Bart.ſtatim allega. Et † ex-
penſa ꝓ infirmo ẽt inuito ꝑ medicũ
uel aliũ facta,repeti pt:ſecundũ Deci.
hic & Fely. in d.c.contingit col.ij. &
latius Alex.in apoſtil.ad Bar.in l. ſti-
chus ĩfra.alleg.queẽadmodum ſi ami-
cus, amicũ captũ ab hoſtibus exime-
ret & liberaret,ſolutũ per eũ repete-
re poſſit l.liber captus.C.de capti. ẽt
ꝙ prohibuiſſet, ceſſante hoc caſu re-
gula.l.fi.C.de nego. geſt. ſecundum
Bald.ibi.in ij.col.ubi dicit, ꝙ ſi ami-
cus meus erat in periculo amiſſionis
uitæ, niſi pro illo ſoluiſſem poſſum
illo prohibente ſolutum repetere.l.
at ſi quis. in.§.item labeo.ff.de reli-
gio: ubi impenſa ſepulturæ intuitu
pietatis facta, contra prohibitionem
hæredis repeti poteſt, quia non mi-
nus,dicit Bald.reipub.intereſt hoĩes
uiuentes conſeruari, quã mortuos ſe
peliri.& ſequuntur Salic. & Paul. de
Caſt.ibidem & Alexã. in apoſtil.ꝑal
lega. & ita conſuluit Deci. in conſil.
dcxcj. ſequens deciſionẽ Bar.in l.ſti-
chus.ff.de pec. leg. de qua dubitauit
8 hic. quod † pro cõdemnato in ampu
tatione manus uel pedis niſi centum
ſoluerit intra menſem,pro ipſo con-
dẽnato ẽt inuito & recuſante ſoluere
quis põt,& repetere maxime, cũ rei-
pub.interſit,hoĩes conſeruari,& im-
perium hominũ adiectione ampliari
magis, quã pecuniarũ copia:ut dicit
text.not.in.§.pen.l.fi.ff. de bo.dam-
nat.de quo text.uide Pau.de Caſt.in
conſil.ccxxx.col.ij. & Soci.in conſil.
cxxix.col.pen.uol.i.Facit tex.§. pœ-
nam autẽ iniuriarum. inſtit. de iniur.
9 ubi † pœna tallionis,ut mẽbrum pro
membro deberetur,ꝑ Romanos pro-
pterea ſublata fuit. Seuer. pulchre in
repeti.l.imperium.quæſt.xj. ubi De-
ci.in iiij.col.ff.de iuriſdi.omnium iu-
dic.facit etiam text. in l.non tantum
ff.de appella. dum ait, creat autẽ hu-
manitatis ratio omnem prouocatio-
nem audiri debere,etiam ſi damnatus
reſiſtat,de qua uide Fely.in cap.ij.de
re iudic.& in c.cum ſuper.col.j.eod.
titu. ubi multipliciter ampliat, & li-
mitat. Quod tamen dictum eſt pro
inuito poſſe ſolui & illũ liberari,tem
10 pera & reſtringe, † ut non procedat
in uolente ſoluere pro emphyteota,
ne a iure ſuo cadat: nam ſi directus
dominus uult,poteſt ſolutionem ca-
nonis recipere a quocunq; tertio ſeu

negotiorum geſtore nomine emphy
teotæ ſoluente, ſed non cogitur inui
tus recipere ſolutionẽ ab aliquo, qui
legitimam perſonam non habeat, &
conſequenter mandatum ad ſoluen-
dum: ut ſingulariter determinat Bal.
in l.acceptã.col.fi.C.de uſur.eo quia
emphyteota tenetur canonẽ ſoluere
nõ ſolum ad finem liberationis con-
ſequendæ, ſed etiam in recognitionẽ
directi dominij exiſtẽtis penes dire-
ctum dominũ.l.ij.cum no.C. de iure
emphyteo.quod fieri non poteſt per
tertium ſoluentem ſine mandato em
phyteotæ: Ex quo ſequitur dominũ
inuitum nõ cogi a tertio legitimam
perſonam non habente ſolutionẽ re-
cipere: & ita conſuluit Iaſo.in conſi.
xlix.in primo uolu. Secundo intel-
ligitur hæc regula inuito nõ dari be-
11 neficium.ſ.directo: † ſecus autẽ per
obliquum, & in conſequentiam.l.ẽt
inuitis.ff. de acquirẽdo rerum domi.
l.ſeruus uetante.ff.de uerbo. obliga.
ubi ſeruus acquirit domino ẽt inuito
quicquid quærit. ita gloſ. in d.l. ſol-
uere.& in.§.non poteſt.l.hoc iure.ff.
de donatio. Archid. & Cardi.in dicto
cap.& qui emendat.in fi. Iaſo. & alij
in d.l.ſeruus. & Aret. in l.cum filio.
col.ij.& vj.ff.de lega.primo.ubi ele-
ganter reſpondent ad prællegata iu-
ra, eſſe illud propter effectus patriæ
uel dominicæ poteſtatis a.l. attribu-
tos, qui ſunt, ꝙ quicquid acquirunt
patri dominoque acquirunt:ut ibi &
l.placet.ff.de acqui. hæredi. qui effe-
ctus,legiſque prouiſio, per priuatam
perſonam tolli directo non poteſt.l.
nemo poteſt. cum not.ff.de leg.j.Se-
cus ſi acquireretur abſque legis di-
ſpoſitione per alium non repræſen-
tantem perſonam noſtram, tunc in-
uitis nobis nõ acquiritur, ut hic quia
requiritur ꝙ interueniat animus no-
ſter, acquirendique uoluntas.l.ſiquis
vi.in.§.differẽtia.ff.de acquiren. poſ-
12 ſeſ. Et ideo † licet utilis ex ſtipulan.
notarij nobis acquiratur actio, hoc
tamen intelligitur ſecuta ratificatio-
ne,aliter non:ut late per Deci.in con-
ſil.ccxxvj.& plenius dixi in l.ſi libra-
rius.in uerſ.& quicquid alij dixerint.
ſed ex ſtipula. ſerui proprij acquiri-
tur directa ſine acceptatione.l.j.ff.de
ſtip.ſer.Bal. in l.j.col.pe.C.per quas
perſo.nob.acquir. ob rationem præ-
dictam, & ſic acquiritur nobis ẽt in-
uitis, non tamen incommutabiliter.
nam eam obligationem domino in-
uito quæſitã a ſe poteſt dominus ab-
dicare,alterique remittere.inuitus.n.
non retinet.l. hoc iure.§. non põt.ff.
de don. Areti. in l.ſiquis mihi in.§.
iuſſum.col.iiij.ff.de acqui.hære.Iaſo.
in l.ſeruus. præallegat.& Deciſ.loco
ſupra adducto.ſicque diſtinguendum
13 eſt, inter † acquiſitionem commu-
tabilem, & incõmutabilem: reuoca-
bilem & irreuocabilem.acquiſitio.n.
fit patri & domino ipſo iure etiã in-
uitis,ſed non incommutabiliter.quia
poſſunt,ſi uolunt,repudiare.effectua-
liter.n.beneficium non confertur: ut
hic dicitur in inuitum,ſecundũ Ang.
Aret.inſtitu. per quas perſo. nob.ac-
qui.in.§.item nobis. & Deci.in l.j.in
tertio not.C.qui admitti. ubi idẽ di-
cit eſſe in bon.poſ. ut per filiũ & ſer-
uum acquiratur patri & domino etiã
inuitis,non tñ incõmutabiliter,& ir-
reuocabiliter, ſed reuocabiliter per
prælleg. Sed melius ſentiunt Alex.
ibidem in iij.no.& Rimin. in ſecũdo
poſt Imol. & alios ibi relatos, qui ꝓ-
ſcripta intelligunt in acquiſitionibus
afferentibus merũ cõmodũ,ut acqui-
ſitio fiat patri & dño etiã inuitis, ſed
cõmutabiliter:ſecus in hęr.uel in bo.
poſ.& ſic in ſucceſſionibus, quia hñt
mixturam oneris l. ſi hæreditatem.ff.
mã.l.iij.ff.de bo.poſ. ideo nõ acqui-
rũtur pr̃i aut dño ĩuitis.tex. ſunt cla-
ri, & apti,in l.qui ĩ alien.in prin.ff.de

acquir.hæred.in l.iii.in.§.inuito.ff.de
bo.poſſeſ.in l.ſeruo inuito.in prin.ff.
ad treb.vbi gl.iii.ita declarat. Et cer-
te illa iura dñt inuitis non acquiri p̄-
dictas ſucceſſiones, q̄ hñt oneris mi-
xturam: ergo nullo modo, cum verba
generalia generaliter ſint intelligen-
da.vulg.l.de pretio.ff.de publ. maxi-
me in bo. poſſ.nam in hæreditate eſt
minus dubium, pp iuſſum in aditio-
ne præambula requiſitū: iuxta.§.iuſ-
ſum.l.ſi quis mihi bona.ff. de acquir.
hære.Et ratio diuerſitatis tā in hære-
ditate quā in bo.poſ.quare nō acqui-
ratur inuitis, aſſignari pōt: vt p Bald.
in l.j.præal.in xx. opp. Et intelligere
illa iura, yt hic facit Dec.eſt deſtrue-
re. Præterea ſi eſſet acquiſita ſucceſ-
ſio, repudiari non poſſet ſine benefi-
cio reſtit. in integr. quod minoribus
tm̄ conceditur l.j.C. ſi minor ab hæ-
red. ſe abſtin. nec Aret.per Dec. rela-
tus diſtinguit, prout ipſe refert, ſed
utſupra retuli. quia uerū eſt ꝙ ēt ea
quæ continent merum lucrum, non
acquirūtur effectualiter, ſi ille cui ſit
acquiſitio non uult retinere.d.§.non
pōt.ſed ea quę hñt mixturam oneris,
nullo modo acquirūtur inuitis. Item
in alio propoſito de acquiſitione re-
uocabili, & irreuocabili, uide poſt
Bald. Dec. in l.unica. ad ſi.C. quando
non pet.par.ubi latius ſcripſi. uide ēt
Deci.in l.precibus.in gl.ſi.C. de im-
pub.&c. Tertio & ultimo hæc regu-
la, ut ex prædictis apparet, ītelligitur
14 † quādo de intereſſe pecuniario agi-
tur. Tunc.n.beneficium non confer-
tur in inuitū, ſecus ubi de ſalute ani-
mæ uel corporis agitur, quia tunc be
neficium inuito dari poteſt c. nouit.
de iud. & c. & qui emendat.xlv.diſt.
& c.ipſa pietas xxiii.q.iiii. nec mirū,
quia, ut membrorum ſuorum nemo
dominus eſt l. liber homo.ff. ad legē
acquil. Ita nec animę, cuius uita deus
eſt c.reſuſcitatus, de pœn.diſtin.j.

SVMMARIVM.

1 *Gladij poteſtas delegari nō poteſt. Et quæ ſit ratio.*

2 *Pœna mortis & mutilatio membri non poteſt delegari. Et quid de pœna digiti, vel auriculæ nume. 4.*

3 *Mutilatio membri non erat cognita de iure ſ[?]orum.*

5 *Quæcunque cohertio non poteſt delegari.*

6 *Modica cohertio corporalis delegari poteſt.*

7 *Cauſæ meri & mixti imperij ex conſuetudine delegantur.*

L. LXXI. Vulpianus.

Nemo poteſt gladii poteſtatem ſibi datam vel cuiuſuis alterius cohertionis ad aliū trāſferre.

SVMPTA eſt ex l.ſolēt.ff. de of
ſi.procōnſ.& leg.ex.§.ſi.l.j.ff.de offi.
eius.& l.imperiū.ff.de iur.om.iudi.q̄
leges oēs ſunt creaturę Vulpiani, ſicu
ti & pñs regula, quæ materiā delega-
tionis meri imperii continet, quæ in
alto uērſāt pelago, eamq; ſæpe tracta
turus interpretādo.d.l.imperium. &
titulū de offic.eius ubi plene ſcripſi-
mus, enucleando breuibus ac paucis
uerū, & genuinū oīum legum ipſius
tituli ſenſum. ideo hic legis nr̄ę intel
lectū tantummodo declarare conabi
1 mur. Nota † gladij ptātem (quę me-
rum imperium alibi dicitur in præal-
leg.l.imperium.) delegari non poſſe.
Ratio eſt quia ſpecialiter & in priui-
legiū maioribus magiſtratibus con-
ceſſa fuit, & ideo delegatio prohibi-
ta.l.j.in princi.cum ibi not.ff.de offi.
2 eius. Et quamuis † gladij poteſtas ad
uitæ ademptionem referatur. idem
tamen eſt in mutilatione uel abſciſ-

ſione mēbri, quia tanta poteſtas exigitur in abſciſſione alicuius membri, quanta ī toto corpore puniendo, Deci. hic Fely. in c. ex literis. col. pen. de ↄſtit. ubi aīaduerſionē. de qua in d. l.
3 imperiū. ad mortē adaptari dicit. † qđ uerū eſt ſecundū iura fforū ſecundū quæ pœna mutilationis membri cognita non erat, vt per Rīmin. Seuer. & Moder. Pap. in d. l. imperiū. ſecus de iure nouo & nouiſſimo, ſecundum quæ iura gladij poteſtas conſiſtit in animaduertendo in totum corpus vel in partem, vt p glo. & doct. in d. l. imperium. in ver. animaduertēdum. & eſt tex. in. §. ad hoc autem id prohibemus. in auct. de coll. Et quod æquiparentur quo ad iuriſditionem pœna mortis, & mutilationis membri, ponit Bar. in l. imperator. la. ii. ff. de ſta. hom. lex igitur noſtra ſecundū iura fforum. & mentem Vulpiani auctoris ipſius. l. intelligeretur de gladij poteſtate vitam adimente, ſed in ſpecto iure nouiſſimo, & ſecundum mentem compilatorum iſtius. voluminis etiam de mutilatione membri intelligi poterit per prædicta. Et omnino quod de toto corpore dicitur, locum habet etiam in parte corporis. Intellige prędicta de mutilatione membri principali manus, vel pedis. ſ. † ſecus in membro ſecundario,
4 digito puta vel auricula. iſta. n. ſunt de minori īferioriq; imperio, vt poſt Alb. tradit Aquē. in d. l. imperiū. in ſecūdo gradu meri imperij. & ſequitur ibi Gaſpar Portugali. in xliiij. col. ſuę repet. Alii tñ contrariū tenere vident, & ꝙ iſta ſint ēt de mero īperio maiori. cū pars mēbri mortificetur, & idē iuris ſit partis quo ad parrē. quod de toto quo. ad totū. l. quæ de tota. ff. de rei ven. facit l. in ſeruorum ad fi. ff. de pœn. pro eadem opi. vide Deci. in dicta l. imperium. in quinto gradu meri imperii.

Secundo no. ꝙ ſicuti prohibita eſt
5 delegatio poteſtatis gladii, † ita cuiuſuis alterius cohertionis. Dec. hinc inſiſtit diſputando de qua nā cohertione intelligatur, concludens tandē de corporali quæ delegari nō poteſt, qui articulus ordinarie examinatur in d. l. imperium. & in d. §. fi. l. primæ. de offic. eius. & in l. fi. eod. titu. vbi Deci. idem tenet quod hic. Moder. ibidem communiter cōtrarium uolunt, quodque text. de cohertione corporali magna intelligatur, ut hic per gl.
6 aliud † in modica, quia cōpetit omnibus magiſtratibus iure magiſtratus, ideo delegabilis eſt. per regulam. dicta l. i. in princip. Et pariter quod huiuſmodi modica cohertio in delegatum tranſeat, quando ſine ea iuriſdictionem explicare non poſſet §. fin. & l. fi. præallegatis. ſecundum uerum ſenſum. reſpon. accommodata per glo. & ſcribentes ad textum noſtræ legis. ibi, cuiuſuis alterius cohertionis, ut de cohertione magna intelligatur, pro ueritate uiolentiam facit literæ. Nihilominus ut iura iuribus concordentur, ea expoſitio tolerari poteſt, quia modica cohertio perſonalis omnibus magiſtratibus, & iure magiſtratus competit, ideo delegabilis eſt, ut prædiximus. Et tanto magis ꝙ l. ſolent. præalleg. unde ſumpta eſt noſtra, nō dicit cuiuſuis, ſed tantum cuius alterius, quo caſu uiolentia non eſt ſubintelligere, magne corrupte, itaque cuiuſuis. hæc legitur & ſolum eſſe debet, ac legi cuius. Denique ut ſemel finiam,
7 notandum eſt, ꝙ † cauſæ meri, & mixti imperij ex conſuetudine indiſtincte hodie delegantur, etiam quo ad pœnam ultimi ſupplicii. Alber. de Roſa. in princ. d. l. j. in pen. colū. & ibi Dec. in glo poſſit. circa fin. & alij ſcribentes ibidem. plura itaque effundere non expedit.

SVMMARIVM.

1 *Fructus & utilitas rei eſt poſſe etiam pi gnorare.*
2 *Proprietarius creditor, cui uſusfructus pignori datus fuit, non computat fructus in ſortem.*
3 *Pactum, quòd pignus uendi non poteſt, non ualet.*
4 *Creditor uendere pignus nõ poterit etiã poſt terminum debitore precium offerente.*

L. LXXII. Iabolenus.

FRVCTVS rei eſt uel pi gnori dare licere.

Quemadmodũ indicat inſcriptio,
hæc fuit creatura Iaboleni iuriſcon-
ſulti poſita ad uerbum in l.fina.ff. de
uſur.ubi eſt melior gl.quàm hic, tot
uerbis ſuperfluis non utens. hocq; di
1 cere iuriſconſul.intendit, Quod † ex
quo fructus,& utilitas rei eſt,poſſe ẽt
pignorare, ideo uſufructuarius rẽ pi-
gnori dare poterit, cuius uſumfr.ha-
bet.dare reſpectu ipſius uſufruc.intel
lige non reſpectu proprietatis.l. in-
tereſt.cũ gl.C.de uſufr. Et not.eſt di
2 ligẽter, ꝙ ſi†proprietario res pigno-
rata fuiſſet,& reſpectu uſusfr. cõſtitu
tum pignus,ꝙ creditor nõ teneretur
tũc fructus in ſortẽ computare, quaſi
cũ proprietate cenſeat̃ tũc cõſolida-
tus uſuf.c.cõqueſtus.ubi Abb.notat,
de uſur.& tradũt Moder.de Fano.in
tracta.de pigno.fo.49.col. iiij. uerſic.
3 quo limitat̃,nu.217.Itẽ nota †nõ ua
lere pactũ ne pignus uẽdi poſſit, tan-
quã publicæ utilitati repugnãs.glo.l.
ſi cõuenerit.ff. de pign.act. Deci.hic.
Mod.de Fano loco ꝑalleg. ĩ vj.parte
princ.fo 50.& Barb.in c.fi.col.fin.de
4 ſolu.Si tñ †poſt terminũ, & ante uen
ditionẽ debitor ſolutionẽ offerat, nõ
põt ad uẽditionẽ procedi: ut ꝑ Dec.
hic poſt Cardi.& æqua ur̃ opin.cum
creditor tunc iuſtam querelæ cauſam
non habeat, conſiderata attentaque
oblatione ſolutionis,per quam tolli-
tur omnis obligatio. ut inſtitu. qui-
bus mod.tol.obli.in prin.

SVMMARIVM.

1 *Quæ cauſæ cognitionem, & decreti interpoſitionem requirunt, delegari non poſſunt. Limita.nu.2.*
3 *Dictio, libellum, quomodo exponatur.*
4 *Cur miſſio in poſſeſ.non delegetur, ſed bene cognitio.*
5 *Cauſæ cognitio, interpoſitio decreti ex cõſuetudine non delegantur.*
6 *Conſuetudo tantum habet de potentia, quantum de actu. Et non extenditur de caſu ad caſum.nu.7.*

L. LXXIII. Iabolenus.

OMNIA quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

Sumpta eſt ex l.nec quicquam. in §.j.de offi.ꝓcon.& lega.ubi Iaſo. in ulti.col.ponit.q̃ Deci.hic trãſcripſit. Si huiuſce regulæ uerba tantumodo conſideranda eſſent.interpretatio regulæ haud difficilis uideretur.ꝙ ea q̃ exigunt cãæ cognitionẽ.ſicq; aduerſarij pñtiã ſeu uocationẽ ne iniuſte grauet̃,aut legatur ꝑ ſupplicẽ libellũ,expediri non pñt, ſed uocanda ſit pars,& ſolenniter ꝓceden.iuxta.l nã ita diuus.ff.de adoptio.l.de uno.ff.de re iud.& l.fi.C.ſi ꝑ uim uel alio mõ. ubi negotiorum merita partiũ aſſertionis pandunt̃.facit l.minorũ.C. de præd.mino.& l.diuus.C.de in integ. reſti. Sed quia hoc mõ intelligendo lex eſſet de indubitabili, ideo reiicitur talis interpratatio per oẽs, ĩ d.§.

ubi decretum.l.nec quicquã. Nota ergo ſcd'm receptã a ſcribentib. ſen-
a tentiã,ꝙ † oĩa quæ plenã cauſæ co-gnitionẽ & decreti interpoſitionem deſiderãt & requirunt, delegari non pñt,nec ꝑ delegatũ expediri. Ad idẽ tex.in d.§.ubi decretũ.& in l. cũ hi ĩ §.ſi ꝑtor.ubi Bal.no.ff.de tranſa. & ĩ l.mandata.cũ not. ꝑ Deci. ibi in iiij. no.ff.de offi.eius.& Iaſ.in ult. col.ꝑ-dicti .§. ubi decretũ. In quib. locis doct.limitãt,ex quib limit. nõnullas hic refert Deci Intelliguntq; pręfati
2 ſcribentes † regulã iſtam,in his,que officio iudicis nobili expediuntur, ſecus ſi officio iudicis mercenario iu req; actionis expediantur, quia dele-gari regulariter pñt quãuis plenam cãæ cognitionem requirant. Rõnem ponit Bar.ĩ d.§.ubi decretũ.col.pen. in ij.lect.quia prĩo caſu electa ur̃ in-duſtria perſonę,ſcd'o non,iõ nimirũ, dicit,ſi primó caſu ꝓhibita eſt dele-gatio,ſcd'o aũt non Fulgo.tamẽ Iaſ. & alij ſcribentes fatentur ꝑ dictã in-
3 telligentiã fieri uiolentiã tex. expo-nendo,† libellũ.i.per delegationem, cũ ſit extranea expoſitio.Alciat. lib. ij.Paradoxorum.c.iij.aliter hũc tex. interpræratur cõſtituendo dr̃iam in-ter ſnĩam & decretũ. (& fuit Bar. in §.ubi decretũ.col.pe.in prima lectu. ubi latius hoc explicans poſt Iaco.d' Are.)dicit,differẽtiã eſſe inter ſnĩam & decretũ. quia ſnĩa eſt deliberatio iudicis cõtinens in ſe cãæ deciſionẽ, abſolutionemq; ,uel condemnationẽ l.j.ff.de re iud. Decretũ uero eſt con ſiderata ſeu deliberata ꝓuiſio iudi-cis,quaſi decretũ cum deliberatione uerbũ certum. Ex ſnĩa igitur abſolu tio,uel condemnatio ſequitur.in de-creto iudicis ſolũ auctoritatem ſuã interponunt, & quod agitur ſibi iu-ſtum uideri ꝓnunciant.In his cauſis iuriſconſult.ſecundũ præfatos , uult non ſufficere ꝑ decreto ſubſcriptio-nem iudicis ad libellum porrectum, ſed ſolenniter interferi debere cum cãæ cognitionẽ deſideret. Sed iſtũ intellectum relinquamus cũ ceteris. tex.n.dicit,per libellum ſimilia expe diri non poſſe.non aũt per ſubſcri-ptionẽ ad libellum ſupplicẽ: hæc.n. impropriationẽ continent, & diuina tionem.Eapropter a cõi gl. & docto rũ intellectu non recedas ꝑ libellũ.i. epiſtolium, & breuiolum, continens ꝑdictorum delegationem,ita ꝙ nulla erit impropriatio. Et ꝙ tex.ſic intel-ligi debeat ꝓbant ꝑcedentia quæ de delegatione loquunt̃,& in principio ipſius.l.nec quicquã.dicitur, nihil eẽ in ꝓuincia qd' proconſul ꝑ ſe ipſum expedire non poſſit.& inde ꝓſequẽ-do materiã in §.ubi decretum.dicit, ꝙ ea,de quib.ibi,per alium expedire non pt̃,hoc eſt per delegatũ, ſed per ſeipſm,cõſiderata itaq; materia ſub-iecta q̃ eſt de delegatione,ac legibus immediate ꝑcedẽtib. quæ de tali ma teria tractãt,extraneũ abſonumq; nõ eſt exponere per libellum.i.ꝑ delega tionem in libello contentam,aliique tranſmiſſam , ſcd'm ſubiectam mate-riam. Ex quo patet intellectus præce dentes,qui materiæ delegationis nõ accedunt,in ꝓpoſito noſtro minime conuenirẽ,nec ꝓcedere, ſcd'm men-tem iuriſconſulti. hinc. Deinde cir-ca difficultatem in qua docto. ſe tor-
4 quent.Miraturq; † Pau.de Caſtr. ut hic refert Deci. qũo actualis miſſiõis in poſſeſſionem ꝓhibita ſit delega-tio,in qua nulla cãæ cognitio requi-ritur,cum tamen cognitio de mitten do in poſſ.delegari poſſit.l.pen.§. ut bonorum.ſecundum cõem intelligẽ tiam.ff.de officio eius. Reſponde ex dictis Aquen.in l.ij.col.iij ff. de iuriſ dict.om.iud.& ĩ l.iubere cauere.col. ij.& pe.eo.tit.ubi ẽt per Mod. Papi. iccirco miſſionem in poſſ. non poſſe delegari,quia in tali actu miſſionis in

poſſ. ſcandala oriri plerunq; conſueuere, ꝓpterea cõſiderauit legiſlator, ꝙ maiorib. magiſtratib. talem immiſſionem facientibus patienter magis acquieſcent hi, cõtra quos fit miſſio, quã ſi ꝑ delegatos & pedaneos iudices fieret, unde ad euitandũ ſcandala noluit lex actualem miſſionẽ demandari poſſe, licet ceſſante rõne ſcãdali cognitio delegari poſſit. Nec obſtat ꝙ talis miſſio ẽt ꝑ nunciũ fiat, ut ꝑ ꝓ deci. in d. §. ut bonorum. quia repræſentat ꝑſonã mandantis, & ipſe nuncius uerba cõcipit in perſona cõmittentis, ꝙ nõ facit delegatus, ut in ꝓpoſito declarat Rim. in l. j. ſuper gl. ĩ uerbo poſſeſſionem. ff. de iuriſd. om. iud. Deniq; ut ſemel finiã conſideran. eſt, an † ꝓdicta hodie ꝓcedant,
5 quia ſi ex generali uſu & conſuetudine cauſæ meri imperij, etiam quantum ad pœnam ult. ſupplicij, ut dictum fuit in l. nemo poteſt. ad fi. ſupra eo. delegabiles ſunt. Fortius uidebatur delegari poſſe ea de quibus in hac regula? Niſi dicas conſuetudinem prædictam ĩ cauſis criminalibus & meri imperij uigere, non autem in huiuſcemodi cauſis mixti imperij, quæ plenam cauſæ cognitionẽ cum interpoſitione decreti exigunt. Con
6 ſuetudo † enim tantum habet de potentia, quantum de actu, & nõ plus, ſecundum Bald. in c. j. in princi. col. v. qui feu. da. poſ. Item tantum habet de effectu & potentia, quantum habet de uſu & non plus, proprioſq; terminos facti & uſus non excedit. Bald. in l. fin. C. communia utr. iud. Barto. in l. j. in §. ſi quis hoc interdicto. ff. de itin. actuque priua. Iaſo. in conſi. cxcij. ad fi. in ij. uolum. & Alexan. conſi. lvij. in iiij. uolu. † ubi dicit
7 conſuetudinem propterea non extendi extra caſum ſuum, ſicuti nec ſtatutum, de quibus etiam Balbum in tract. præſcri. & Cur. in tracta. per. conſuetu. in pluribus locis.

SVMMARIVM.

1 *Cui hæreditas defertur, illi onus tutellæ imponitur.*
Limita. 4. modis & nu. 3.
2 *Statutũ quod agnati cognatis præferantur, præferuntur etiam in tutellã.*
3 *Tutella matris & auiæ non regulatur ab hæreditate.*
4 *Tutor an defuncto pupillo abſque agnatis & cognatis ſuccedat.*
5 *Sicut fratri defuncto uocatur frater & mater, ita etiam ad tutellam.*

L. LXXIIII. *Paulus.*

Quo tutela redit, eo & hæreditas peruenit, niſi cum fœmine hæredes intercedunt.

Svmpta eſt ex l. j. ff. de leg. tut. licet iuriſcõſul. hic ordine cõuerſo regulã tradat. Vbi igĩ hr̃ditas, ibĩ regulariter tutela. d. l. j. & iij. eo. ti. & l. fi. C. de leg. hær. & §. ex bis in auct. de hære. ab inteſt. & inſtit. de leg. patro. tut. eo, inquit, ipſo quo hr̃ditates libertorũ, ſi inteſtati deceſſiſſent, iuſſerat lex ad pr̃onos ꝑtinere, crediderunt ueteres uoluiſſe leges ẽt tutelas
1 ad eos ꝑtinere, quia † plerunque ubi ſucceſſiõis eſt emolumẽtũ, ibi ẽt tutelæ onus eẽ dẽt. Plerũq; aũt ſubiungit legiſlator iõ dixiſſe, quia fœmina excipiẽ, ut in l. nr̃a. Et eſt hæc regula in naturali rõne fundata ſcd̃m gl. d. l. j. ꝓpea gl. hic nõ ab re dixit hãc l. eẽ filiã l. ſcd̃m naturã ſupra eo. Et ſicut excipiẽ fœmina, ita eadẽ rõne excipitur minor ſcd̃m gl. hic. ꝑ tex. l. fi. C. de leg. tut. Excipe ẽt caſum, ubi ꝑ delictũ patronus iure ſuccedendi priuatũr, quia nõ priuatur onere tutelæ,

§.interdũ aũt.ubi Bar.no.l.j.ꝑalleg. Quarto intellige regulã iſtã ď tutela legitima,q̃ deferẽ ab inteſtato. ea.n. tutela a ſucceſſione inteſtati regulatur,iõ ĩ ipſa hæc regula ꝓcedit,alias ſimpliciter intelligendo, ſequeretur tutorẽ datiuum ꝑferri cuicunq; legitimo hæredi, ac agnato, & cognato, ꝙ falſum eſt,ſm oẽs,ut hic per gl.& Cor.in l. nutritorib.C. cõia de ſucceſ. Et ꝑ hanc regulã ꝙ illi defertur hæreditas,cui onus tutelæ, & ecõuerſo,infertur ſcd̃m Bal.in l.j. in princ.
2 ff.de leg.tut. ꝙ † ſi agnati cognatis ĩ hæreditate a ſtatuto ꝑferantur, eodẽ modo in tutela ꝑlati intelligũtur, quodq; tutelæ onus ſubeãt. Alia q̃dã allegat hic Deci. & ultra uide eũdẽ in conſi.xvj.ubi atteſtatur opi. Bart. cõem , licet aliqui contrariũ tenuerint, & ita ẽt conſuluit Signorol. de Homodeis in conſi.ij.& ſequiẽ Bal. ĩ §.j.inſti.de leg.agna.tut. ſicq; alias in practica obtinui.Et quemadmodũ Bal.ait, ꝑdicta procedunt in tutelis iuſſis, q̃ agnationis cognationiſq́ue iure deferunẽ, in quib. idem iudicaẽ de tutela quod de hæreditate, ut di-
3 ctum eſt.ſecus † in tutelis permiſſis, ut in tutela matris & auiæ,quib. non iubeẽ tutela,ſed permittiẽ.in auct.ut liceat mat.& auiæ,in plurib.locis huiuſcemodi tutela nõ regulaẽ ab hæreditate,iõ quãuis prædictæ ꝑſonæ excluderenẽ ab hæreditate,nõ tñ excluduntur a tutela alio nõ apparente,ut hic ꝑ Deciũ poſt Ioan.And. & Saly. & ꝑ eundẽ Deci.ĩ c.ex parte M. col. lj. de appellatio. & ꝓ hac opin. ipſe Decius cõſuluit in ꝑallegato. conſi. xvj.& antea ſic conſuluerat Alex. licet Deci.de ipſo tunc nõ fuerit memor,in conſi.cx.uiſo.lib.iii.& Barb. in conſi.xj.uol.iii.quã opinionem approbat etiã Corne.in l.fi.ad fi. C. de legit.hæred. Infertur ẽt ex iſta re-
4 gula ſecundum gl.hic † tutorem debere ſuccedere pupillo defuncto agnatis cognatiſq; deficientib.excluſo fiſco.Bar hic reprobata gl.contrarium firmat,per tex.in l. nutritorib. C.cõia de ſucceſſ.ubi gubernator ꝑſonæ illi non ſuccedit, minus ſuccedere debet gubernator rerum, & ſic tutor.Miror ꝙ Deci. ſuper hoc articulo nihil dicat.Cor. in d. l. nutritorib.opinionem Bar.cõem aſſerit, cũ idem teneant Dyn.Oldra. Saly. Fulgo.& benedict. de Plumbi. ibi relati Eo quia iure cautum nõ reperitur,ꝙ gloſſator hic dixit, & ita poſt Iacob. de Aret.tenet hic Albe.de Roſa. Cui quidem opinioni adhærere uidentur Ang.& Rom.in l.j.C.uñ uir & uxor. ꝓut ibi refert Corne. & Iaco.de ſancto Georg.in tractatu de rhoidis.col. v.ubi gl.noſtram.a docto.ait,dãnari. Dyn. hic , prout referunt Corne. & alij in locis ſupra alleg. ẽt infra allegandis. Bald.Ange. Pau.de Caſt. & Cor.in d.l. nutritorib. & Alex. hic in apoſtil.ad Bar.ſequuntur opi.glo.noſtræ hic. quam etiam ſimpliciter referunt & approbant Ang.in l. ſi quã do.la ij.C.de bon.uacan. lib.x.Ioan. de Plat.in l.j.col.ij.C.ſi liber.imper. Soci.lib.x.Bald. in l. ſi qua illuſtris. C.ad officia.ubi dicit, ꝙ uulgo conceptis non habentibus uxorem uel lineam maternã ſuccedit tutor ; alias ſuccedit fiſcus. Et ſimiliter expoſitis apud hoſpitale miſericordiæ ſuccedat hoſpitale, ultimo fiſcus tanquam in bonis uacantibus. hanc glo.ſequitur etiam Alexan.in conſil.xxxj. colum.ij.uolu.j. Imol. in l. ſi quis filio exhæredato.ĩ §.eius.ff.de iniuſt.rup. & Deci. in l.j.colum.fin.C. unde uir & uxor. Eo caſu ſcilicet quo pupillus moritur tutela durante, alias ſecus.arg.l.matres.C.ad tert ukp regulam huiuſce legis quæ ſatis clara eſt, ꝙ unde prouenit tutela,exinde prouenit ſucceſſio,cum a pari uideantur

iſta ꝓcedere,& ad eum debeat ꝑueni re hæreditas,ad quem tutela deuoluta fuit. Et aliter intelligendo, inepte hæc regula poſita fuiſſet. Delatio.n. tutelæ ſcd̄m ordinem ſucceſſionis in hæreditate regulat̄, non econtrario. d.§.ex his.ſcd̄m Cor.loco prællegato. ſubiungentem ꝓpterea hanc regulam multū facere ꝓ opinio. illius gl. Et licet regula non faciat ius ſed recitet,tamen in antiquis legib.quas forte non habemus, ſtatutum id eſſe poterat:Vel etiā dici pt, ꝙ immo regula ius facit intranſitiue accipiēdo, iuxta ea quę dixi in l.j.ſupra eodem. Et ad l.nutritorib.rn̄detur, ꝙ loquit̄ in nutritore, qui de nutrito mercedē recepit,ſed hæc gl. loquit̄ de tutore, qui bona ſine mercede adminiſtrat, & cuius piculo ſunt bona. Nec obſt. replicatio Ang.& Rom.in d.l.j.C.uñ uir & uxor.ꝙ ea ſolutiōe attenta ſequeret̄ ꝓcuratorem ꝑpetuo conſtitutum uideri domino ſuo ſuccedere poſſe, ꝑꝑ onus ꝑꝑ obligationem & periculum. nā ſcd̄m Rimin. in d.l.j. faciliter reſpon.ꝑt,ꝙ diſpoſitio legis noſtræ loquit̄ tutore,non in aliis adminiſtratorib. icciirco locū nō habet in curatore. ſicut nec lex deferens tutelā ad inſtar ſucceſſionum, locū ſibi uendicat in curatore. l. j. & iij.ff. de leg.tut. Præterea d.l.nutritorib.non loquitur in tutore habente gubernationem ꝑſonæ & rerū pupilli, ac ius & ꝑtātem in ipſo pupillo. Inſtitu.de tutor.in princi. iō inductio facta per Bar.de l.nutritorib. ut dicunt Bald. Imo.& Rimin.ꝑallega.multum eſt a remotis. Nec obſt. ſi dicatur ꝑtor in edicto ſuo de ſucceſſione huiuſcemodi non meminit,faciendo tantummō quatuor capita,quib.deficiētib. fiſcū admittit.l.j.§.j.ff.ſi tab.teſt.nul. extra.iuncta l.j.& fi.ff.de ſuc.edic. quod non eſt credendum ſi iuris id fuiſſet. Poteſt reſpon.ſatis uideri factā mentionem in l.ij.in §.fi.ſupra unde leg. Facit quia liberalitatis imperialis ſocius,& ſimiliter ſocius reſpectu collegij,ad hæreditatem excluſo fiſco admittunt̄,& tamen de eis non eſt per ꝑtorem facta mentio,niſi ſub generalitate,ꝑ d.l.ij. Et ſimiliter ad iura q̄ uxorem poſt fiſcū uocare uident̄ reſpon intelligi niſi extaret tutor,quēadmodū interpretationem talem patiuntur reſpectu ſociorū,de quib.ſupra. Nihilominus recedendū nō eſt ab opi.Bar.quā uidentur ſequi Cor. ſibi contrarius in d.l.j.col.fi.C.unde uir & uxo.& latius, clariuſq; ibidem Rimi.ī ult.col.quia talis ſucceſſio nō reperitur introducta per l.xij.tabula. neq; de iure prætorio , nec ex aliqua parte iuris ciuilis. Vnde ueroſimile nō eſt,ꝙ ſi per tutorem uoluiſſet fiſcum legiſlator excludi, hunc caſum adeo notatu dignum, & frequentem omiſiſſet. Erubeſcere ergo debemus ſine lege loquentes.l.illā.C.de colla. ꝓpterea in ſucceſſione fiſco dandus eſt locus.l.fi.ff.de ſucceſſ.edic.l. ij.§. an bona.ff.de iur.fiſ.l. nutritorib. ut uidimus,nimiū a remotis uenit. Et licet tutor a nutritore differat ꝑꝑ piculum & onus tutelæ,non ſequit̄ ſola illa rōne ſucceſſionē (ut ait Cor.) deferri ad l. noſtrā , ſup qua ſolūmō fieri pōt ſtringens fundamentū pro opi.Bart. reſponde hoc intendere,ꝙ eo iure quo quis ad tutelā uocatur, ad hæreditatem pariter uocat̄, ſecundum ordinationē l.xij.tabul. ꝑalleg. l.j.cum duab.ſeq.ff.de legi.tut.& tamen dicta lex ad ſucceſſionem nō uocabat niſi proximos agnatos,quos ēt uocabat ad tutelam,de aliis autem tutoribus qui non eſſent proximi agnati non habebatur mentio , ideo lex iſta ſimpliciter ponendo,quod a iure quo tutela prouenit , proueniat etiā ſucceſſio ſeu hæreditas, intelligi debet ſecūdum iura prælleg.ut ita de-

tium uidelicet procedat, ſi ſunt agnati proximi. ſecundum Rimi. Replicari tamē poteſt, ꝙ licet lex xii. tab. ita intelligeretē, non ſequitur ſic etiā intelligi debere hanc regulam, quæ ſumpta eſt etiam ex aliā alijs legibus & quæ generaliter loquitur. Propterea ꝙ dicta iura & regula noſtra intelligi debeant in tutelis quæ iure agnationis, & cognationis ab inteſtato deferuntur, probari poteſt per reductionem ad abſurdum. Si. n. aliter diceremus & uellemus intelligere, maximum ſequeretur inconueniēs & abſurdum, ꝙ tutor teſtamentarius & tutor datiuus agnatos cognatoſque contra omne ius excluderent, quod nemo ſani capitis diceret. Et uelle legem iſtam intelligere, prout gl. interpretari uoluiſſe uidetur, alijs propinquis, agnatis & cognatis non exiſtentibus, eſt meta diuinatio & uiolentia ad iſtum tex. ſimpliciter & indiſtincte loquentē. Suadetur hæc intelligētia per exceptionem, quam iuriſconſultus hic ſubdit de fœminis quibus hæreditas defertur licet nō deferatur tutela, ut etiā dicitur in d. l. j. ff. de legi. tut. quāuis. n. dicta regula per contrariū loqui uideatur, ꝙ ſicut lex xii. tabu. proximum agnatum ad ſucceſſionem alicuius uocat ita & ad tutelam, Sub dictis tamen uerbis, ſecūdū Rimi. comprehenditur regula econuerſo, de qua hic iuriſconſultus agit, eſtque una & eadem regula. quoniā lex non defert tutelam niſi proximo agnato quem ad ſucceſſionem etiam uocat, propterea hæ regulæ conuertuntur dicit Rimi. unaq; comprehenditur ſub altera, patet per hunc text. ubi exceptio fit de eo, quod eſt in caſu conuerſo ad expreſſum in regula. Subtilis hæc declaratio ꝓcederet qn̄ concederetur regulam iſtā accipi ab illa l. xii. tabu. ſed quia id concludenter non probatur, & ab aliis legibus ut dixi ſumi etiam potuit, ideo generalius dici reſponderiq; poteſt, ꝙ loquitur in tutelis quæ iure agnationis & cognationis deferuntur, in quibus idem quod de hæreditate iudicatur, ut diximus, & ſic non refert quo ordine dicendi regulas has enuncies. Fateor tamen, excepta hac regula oīa alia iura ordine cōuerſo loqui, ꝙ cui defertur hæreditas, defertur & tutela per cōſequentiam, ut ibi ſit onus, ubi eſt emolumentum. l. j. & iii. ff. de legit. tut. l. fin. C. de leg. hære. §. ex hi. inſti. de legi. patr. tut. Quæ omnia bene nota tanquam ſubtilia, & alibi nō diſcuſſa. Denique infertur ex præ-

5 dictis, quod † ſicuti frater utrinq; coniunctus una cum matre ſucced t auct. defuncto. C. ad Tertul. ita etiam ipſi fratri & matri deferatur tutela. ſecundum Fulgo. & Cor. in l. fi. ad fi. C. de legi. hæred.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio generalis, etiam militem comprehendit.*

§. Nemo poteſt tutorem dare cuiquam, niſi ei quem in ſuis hæredibus cum moritur habuerit, habiturus ve eſſet ſi uixiſſet.

SVMPTVS eſt ex. ll. per gl. alleg. & eſt clarus. Deci. hic quædam ſcribit de tutore & curatore, tam à patre quàm à matre datis, & tam inſtitutis quàm exhæredatis, tamq; legitimis & naturalibus, quàm naturalibus tantum, item & extraneis, quæ omnia poſuit Bart. in l. iii. ff. de teſt. tut. in l. ſi patronus. & in l. naturali. ff. de confir. tut. reaſſumpſito; Ang. Are. in ſti. de tut. & in l ſuo teſtamento in uerbo, tutores aūt. Ad illud uero

1 quod glo. hic colligit de † generali diſpoſitione, ꝙ locum ſibi uendicat et

in perſona priuilegiata, ut in milite per l ij.ff.de teſt.tut.uidēda ſunt quæ plene ſcripſi in l.j.ſupra eo.titu.

SVMMARIVM.

1 *Vis, quid ſit.*
2 *Vis pluribus modis committitur. & nu me.6.*
3 *Armatus quis dicatur.*
L.iſti quidem § fi.ff.q metus cau.ornatur.
4 *Clam fieri, quando dicatur.*
5 *Tutor rem pupilli quando emere poſſit.*

§. Vi factum uidetur id eſſe quod de re quis cum prohiberetur fecit Clam, quod quiſque cum controuerſiam habe ret, habiturumve ſe putaret, fecit.

Iſta regula eſt etiam clara,apprimeq; declaratur per iuriſcōſ.in l.j. & iij.ff.quod ui aut clam. Eſt autem
1 †uis,maioris rei impetus, cui reſiſti nō pōt l.ij.ff.quod met.cau.l.ſi merces in §.uis maior.ff.loca. cū ibi not.
2 Et†uis dicit̄ armis facta,etiā q armа q̄ ad latus quis habebat non extraxerit,uel ea depoſuerit, ut hic per Deci. & prius p Alex.in conſi.xlviij. lib.iiij.Intellige tñ dūmodo poteſtas reaſſumptionis armorū in facultate, & bailia ipſius deponētis eſſet, ut ibi per Alex.De qua materia,uide etiam Moder.Bono.in practica cauſarū crimina.in §.conſtante.Quis†uero dica
3 tur armatus, ponit pulchre Cice. in oratione pro Aulo Cecina.fol.iij.Et nihil intereſt in ſe quis uim ueritus ſit an in liberis ſuis l.iſti quidem §.fi. ff.qđ met.cau.de quo pulchre Barb. in c.in præſentia. col. lv. de probati. Fely.in c.afferre colū.j.de præſump. Iaſ.& Deci.in l.pactū col.fi.C.de col la.Neuiza.in ſylua nuptiali. colū. iij.
4 Et clā†pluribus modis fieri dr̄, ut hic p Deci.& prius p Fely. in c.conſuluit.circa fi.de offi.deleg. Et inquātū dicunt. actū factū p interpoſitam pſonā clam fieri dici,& fraudē præſumi,ut per Bar in l.pupillus in §.fi.ff. de auct.tut.adde tex. cum ibi no.per Bal.& alios in l.cū ipſi.C. de contrahē.emp.eundē Bal.pulchre in conſi.
5 ccxlvij.titius lib.iiij.ubi ponit†tutorem iuſto pretio imminente debito, ſubhaſtationibuſq; & decreto adhibitis rē pupilli p interpoſitā perſonam emere poſſe,dummodo nō clam,ſed palā id faciat,dicens exēpli gratia,uolo talē pro me emere, uel aſſerens ab interpoſita illa perſona uelle poſtea emere.ceſſat.n.tūc fraudis pſumptio & ita qnq; ſeruari uidi,Eſtq; diligenter no.tex.l.j.ad fi ff. qđ ui aut clam.
6 q†ſi te uolentē uenire ad prohibēdū ne aliquid facerē alius armis detinuerit abſq; meo dolo ui feciſſe non uideor,dicit tex.de quo uide Barba.in conſi.xiij.fol.ulti.lib.iij.

SVMMARIVM.

1 *Quæ in teſtamento non intelliguntur, perinde habentur ac ſcripta non eſſent.*
2 *Legi, & intelligi differunt.*

§. Quæ in teſtamento ita ſcripta ſunt ut intelligi non poſſint, perinde ſunt ac ſi ſcripta non eſſent.

Ponitur ad uerbū in l.ii. ff. de his q pro nō ſcrip.hab. & in l.j.ff. de his q in teſt.delē & eſt clara, Obſcure
1 †itaq; oppoſita & producta, ita ut legi aut intelligi nequeant, p nō oppoſitis & productis habent̄. ut hic p Deci.Facit tex.not.in l.qcqđ aſtringēdæ.cū gl.& notatis.ff. de uerb.ob. & in l.ſed & ſi pupillus in §.pſcribe-

re.cũ ibi not.ff.de inſti.& ĩ l.titiæ tex tores. ubi ꝑ doc.ff. de leg.j.cũ pluribus aliis adductis ꝑ Sigño. in conſi. lix.Pau.de Caſt.in cõſi.cccxxxiii. in antiquis Fel.in c.ex parte decani.col. xiii.& xv.de reſcrip.Alexan.in l.cum quid.col.ii.ff.ſi cer.pet.Io.de Ana.in cõſi.xxv.& uide Guidonem Papæ in q.ccxlii.diximus ẽt in l. ſemꝑ in ob-
a ſcuris ſ.eo.Eſtq;†differẽtia inter legi,& intelligi.legi.n. ſic accipiẽdum eſt,nõ intelligi,ſed oculis ꝑſpici quæ ſcripta ſunt.Cæterũ ſi extrinſecus intelligant nõ uident legi poſſe.ita dicit tex.ĩ l.j.ff.de his quæ in teſt. del.

S V M M A R I V M.

1 *Stipulari abſenti quomodo quis poſſit.*
a *Donatio abſenti facta ſtipulante notario an reuocari poſſit antequam accepietur.*

§. Nec paciſcẽdo,nec legem dicendo, nec ſtipulando quiſquam alteri cauere poteſt.

Svmptvs eſt ex.ll.per glo. alle. ubi limitationes tradunt. Et expone tex.iſtũ ibi,legẽ dicendo.i.cõuentio nẽ l.legem.C.de pac.Et ibi,cauere.i. acquirere,ſm gl.uel generalis interpretis hoc eſt,ꝓuidere.Dec. hic quæ
1 dã ſcribit,qũo†poſſit quis ſtipulari, ꝓuidere,& acquirere abſenti, ſed eſt materia quã Alexã.Iaſ.& alii ordinarie & latius examinant,in l.ſtipulatio iſta.in §.ſi ſtipuler.& in §.alteri.ff.de uerb.ob.Ang.Are.& cæteri in §.ſiqs alii inſti.de inuti.ſtipu.in qbus locis plures limitationes ad hanc regulam danĩ.tradit ẽt Iac.de ſanct.Georg.in ſua.feud. inueſti. in uerbo nobiles. ponens an frater pro fratre poſſit in feudalibus ſtipulari , & an extraneus pro extraneo.Accedãt ẽt quæ Alciat. ſcribit lib.j.Paradoxorũ c.ii. declarãdo tex.dicti.§.alteri.dũ loquiĩ de appoſitione pœnæ ad pactũ , de quo in hac regula. Et ad id quod hic in fi.
a utiliter ſcribit Dec . † de donatione abſenti facta notario ſtipulante,ꝙ reuocari põt ante acceptationem ꝑ abſẽtẽ illũ factã.Dicas iſtã eſſe cõem doctorum ſententiam, quicquid non nulli tenuerint,ut dixi late in repe.l. ſi.nu.272.C.de pact.ubi uide.

S V M M A R I V M.

1 *Hæc regula non procedit in iudice, uel quando ſit auctoritate publica.*

L. LXXV. Papinianus.

Non debet,alteri per alterum iniqua conditio inferri.

Svmptam conſtat ex.ll.ꝑ gl. alle.Et inter præcepta iuſtitiæ eſt honeſte uiuere,alterũ nõ lædere , & ius ſuũ unicuiq; tribuere . fundaturq; in hac regula.ſm glo.hic & Soci in l.Iulia.col.ii.ff.de condi. & demon. Et
1 intelligiĩ†regula in priuato,nõ autẽ in iudice,uel ſi auctoritate publica id fieret.ſm gl.& Deci. hic ſed nõ põt tunc dici iniqua conditio,uerũ ex iuſta & rõnabili aliqua cã factũ. Bar.in §.ſi.l.ſi.ff.de pigno.acti.Alexã.in l.j. col.pe.ff.ſo.ma.Fely.in c. quæ in eccleſiarũ colũ.xi.de conſti.oẽs Cano. in c.ii.de conſti.alias unde iura oriri debent,naſcerent iniuriæ. cõtra l.me minimus.C.unde vi.Pro limitatione tñ uidenda ſunt quæ ſcribit Deci. in conſi. dclxxii. Et ponit ẽt iſta regula in c.non debet aliquis cũ ſeq.de reg. iur.in vi.ubi ad quæſtionem repreſaliarum doct.inferunt.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum conſilium, & uerbum iniuria, quomodo accipiantur.*
2 *Doctor conſilium in cauſa ſibi commiſſa non poteſt mutare.*

3 Clauſula, ſaluo ſaniori, uel meliori conſilio, quando poni debet in conſilijs.
4 Doctor in conſilio uoluntario poteſt mutare opinionem in melius, & eſt laudabile nume. 5. cauere tamen debet, ut ab igne nume. 8.
6 In legali ſcientia qui confidunt in ſe grauiter errant.
7 Deus quandoque ſententiam in melius mutat.
9 Doctoris opinio, quam in conſilio poſuit, praeualet illi quam poſuit in lectura.
10 Limita ut hic, & nu. 11.
12 In principe uariatio, & inconſtantia maxime reprobantur.

L. LXXVI. Papinianus.

Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius iniuriã.

Sumpta fuit ex ll. alleg. per glo. hic. & in c. quod ſemel placuit. & in c. mutare de reg. iur. in vi. ubi ſimiliter ponitur hæc regula. & plures limitationes ponunt ibi gl. & doct. Conſi
1 lium † hic pro placito & uoluntate accipitur. iniuria, uero pro damno, & detrimento alterius, ut probatur in d. c. mutare cum glo. Et per iſtam regulam dicunt Bal. & Phil. Franc. in d. c. mutare. Deci. & alii in §. j. l. j. ff.
2 quod quiſque iur. φ † doctor, qui in cauſa ſibi commiſſa deciſiuum conſilium dedit, illud mutare non poteſt. facit tex. l. quia arbiter. ff. de arbit. & l. iudex poſtea quã ff. de re iudi. Ideo
3 in conſiliis deciſiuis † inepta uidetur illa clauſula, quæ per aliquos apponi ſolet, ſaluo ſaniori conſilio, uel meliori potiorique; iudicio, & ſentẽtia, iuxta l. Claudius fęlix ad fi. ff. qui potio. in pigno. hab. in fi. cum his quæ ſcribit Ang. in conſi. cx. incip. ſanctiſſima. in nouis. ſed conuenit prædicta clauſula in conſiliis uoluntarijs, modeſtiãque & honeſtatem quandam præ ſe fert, non autem detrahit deciſioni conſulentium, ſecundum Barba. in conſi. j.
4 col. xvii. lib. iii. Licitum eſt enim † in prædictis conſiliis uoluntariis in melius, ſi uiſum fuerit opinionem mutare, ut per Deci. hic, & in l. edita in no. C. de eden. & in l. præcibus in ii. not. C. de impube. & aliis ſubſti. Barb. in conſi j. col. xxv. & conſi. x. colũ. ii. & conſi. lviii. col. vi. uol j. nam propter diuerſa fantaſmata generantur quotidie in nobis diuerſæ intellectiones.
5 Ariſt. in lib. iii. de anima. ideo † turpe non eſt, ſed laudabile in melius mutare ſñiam. l. nonnunquam. ff. de col. bon. c. magnæ. xxii. q. iiii. c. cum ceſſante. cum not. de appel. & c. qualiter & quando el i. de accuſ. ubi Fel. in iii. not. probat correctionem, opus eſſe charitatis, quæ a ſeipſo incipit, maxi-
6 me † in hac legali & profunda ſciẽtia in qua, ut dicebat Are. qui confidunt in memoria & intellectu ſuo, ſæpe grauiter errant, prout oẽs noſtri præceſſores erraruntque, errãtque niſi qui gratia ſpiritusſancti in uiam ueritatis diriguntur, iuxta illud quod ſcribit. 3. Regum. Ecce dedi tibi cor ſapiens & intelligens. nam quæ ſcimus minima pars eorum ſunt (ut dicunt philoſo.) quæ ignoramus. propterea dicebat iuriſconſultus ille ſenio iam confectus, & ſi alterum pedem in foueã haberem adhuc quidem diſcere uellẽ refertur per Pompo. in l. apud Iul. ff. de fideicom. lib. Hinc illud eſt, quandoque bonus dormitat Homerus, ut ait glo in c. ſi quis cũ nouerca. xxxii. q. vii. laudabile igitur, & philoſophicum temperamentum eſt in quibuſcunque actionibus noſtris, ubi error poteſt reparare, clauſulam prædictam
7 apponere. Immo † deus ipſe quãdoque; ſententiam in melius mutat, hoc eſt quod Auguſt. dixit. nouit deus mutare ſententiam. ſi tu noueris emendare delictum. de pœniten. diſt. j. c. no-

uit deus. Et Ezechie. i. Conuertimini ad me, & ego ad uos conuertar, dicit dominus. an ad hoc oſtendendum inualidum eſt Ezechiæ exemplum de illo utique 4. Regum 20. legitur, ꝙ cum grauiter egrotaſſet, uenit ad eũ Eſaias propheta dicens, diſpone domi tuæ quia morieris, & non uiues, qui conuertit faciem ſuam ad parietem, fleuitque fletu magno, orauitq; dominum, & antequam egrederetur Eſaias mediam partẽ atrii factus eſt ſermo domini ad eum dicens. Reuertere & dic Ezechiæ, audiui orationẽ tuam, & uidi lachrymas tuas, ecce adijciam ſuper dies tuos quindecim annos. ex quo patet ꝙ deus ſententiam ſæpe reuocat, cum peccatores humiliter ad illam conuertuntur. Attamen

8 †ut ab igne cauere debet doctor conſulens, uel reſpondens a uariatione prædicta propter malignitatem linguarum, ut per Deci. hic & in l. edita. in not. & in l præcibus in ij. not. C. de impub. & ali. ſubſtitu. ubi refert Soci. qui ita fecerat, erubuiſſe, dum ſecum de illis contrarijs conſilijs loqueret. facit tex. not. in l. fi. C. de modo mul. ibi. erubeſcenda uarietate iudicij.

Sed moueo elegantem difficulta-

9 tem pone, †ꝙ doctor conſulendo cõtrarium tenuerit, eius quod legendo firmauerat, cui opinioni erit adhærendum? Barba. in præalleg. conſi. j. colũ. xxv. uerſi. non obſtat. & Alex. in cõſ. clxxxv. col. viii uerſi. xv. non obſtat. uol. ii. uoluit præferri debere opinionem conſulentis, quia magis deliberate proceditur conſulendo quàm legendo. Sed Soci. in conſi. xxxv. col. j. uol. iii contrarium aſſerit. doctor. n. legendo non inducitur ad conſulendũ amicitia uel lucro, quæ in rebus dubiis apud homines plurimum ualent.

Ego non diſcederem à prima opi. quia, ut dixit Alexã. conſulendo magis deliberate procedit, ideo ea opi. potius attendi debet arg. tex. in l. diui fratres. ff. de iure patro. Quia etiã in lectura diſputationis gratia multa dicuntur, quæ conſulendo quis non firmaret. Nec ob. quæ de amicitia & lucro dicebantur, quia præſumendum non eſt ꝙ in detrimentum animæ ſuæ hiſce reſpectibus quis moueatur c. cum æterni. de re iudi. in vi. nemo enim præſumitur immemor ſalutis æternæ c. ſancimus. i. q. vii. immo præſumendum eſt pro eo, quem apex tantæ dignitatis attollit. argu. tex. in c. non uos. xl. diſt. Verumtamẽ

10 eſt, †ꝙ ſi in diſcurſu conſilij aliquid diceret, deinde talem articulum plenius in lectura examinaret, ſtaretur tunc opinioni quam in lectura tenuiſſet, prout erat in caſu conſultationis Soci. ſuperius relatæ. Facit tex. not. in d. l. diui fratres. ibi, iuriſperitis adhibitis plenius tractaremus, & inſtit. de lega. in §. optionis. ibi, diligentiore

11 tractatu habito. Pariter †quando melioribus moueretur rationibus in lectura quàm in cõſilio, probanda eſſet illa opinio quæ melioribus ſubtilioribuſque rationibus fundata eſt c. capellanus de fer. c. ego ſolis. ix. diſt. & uoluit Barb. in præalleg. conſi. j. col. xxv. quæ omnia bene nota quia nuſquam ſic diſcuſſa reperies. Illud au

12 tem not. eſt, ꝙ †inconſtantia & uariatio reprobatur, maxime in principe, ut hic per Deci. & in c. j. de probat. & in conſi. ccccclxxx. & alibi ſæpe. Hinc Pilatus ſententiam contra Chriſtum quamuis peſſime latam, noluit corrigere, reſpondens, quod ſcripſi, ſcripſi, & ſi diuina ordinatione, (ut Theol. ponunt,) factum fuerit illud. Hinc eſt ꝙ Dauid, qui regnum promiſit Salomoni, non mutauit conſilium. iii. Regum. i. Et Saul qui filiam in cõiugem Dauid promiſerat, male fecit conſilium mutãdo. i. Regum xviii. Et Sanſon pluribus damnis philiſteos affe-

cit, quia ſponſæ ſuæ parentes mutato conſilio illam alteri dederant.

SVMMARIVM.

1 *Ad acquirendum hæreditatem animus præcipue requiritur, qui niſi ex certa ſcientia perfici poteſt.*

2 *Clauſula, ex certa ſcientia, non excludit probationem erroris per euidentem ignorantiæ appetentiam.*

3 *Clauſula ex certa ſciētia, æquipollet clauſulæ de plenitudine poteſtate, & clau. non obſta nte.*

4 *Clauſula ex certa ſcientia quando non operatur.*

5 *Principi facienti ex certa ſcientia nemo poteſt dicere, cur ita facis.*

L. LXXVII. Papinianus.

In totum, omnia quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi uera & certa ſcientia perfici poſſunt.

Glo. in totum, id eſt omnino, exponit referendo ad fi. l. Deci. ad principiū melius dicit referri, nihil tñ alleg. nec ordo literæ intellectū Decij patitur, ut diligenter intuenti apparet. Et melius quàm faciunt glo. & Deci. exemplificari poteſt hæc regula in l. hæres inſtitutus. iuncta l. gerit.
1 ff. de acqui. hære. Ad † acquirendū hæreditatē animus præcipue requiritur d. l. gerit animi igitur deſtinatiōe acquiritꝛ. ideo nō niſi uera & certa ſciētia perfici poteſt. Vnde hæres inſtitutus, ſi putet teſtatorē uiuere qui iam defunctus eſt, hæreditatem adire nō pōt. Itē ſi ſcit ſe hæredē inſtitutum, ſed an pure uel ſub conditione ignoret, adire nō poterit, licet pure hæres inſtitutus ſit d. l. hęres inſtitutus. Vbi igitꝛ conſenſus requiritꝛ, actus ille ex certa ſcientia fieri debet, nō ꝑ errorē quia errans nō cōſentit l. ſi ꝑ errorē. cum ibi no. ff. de iuriſ. om. iud. ut no. hic Deci. & late tradit in l. error. C. de
2 iur. & fa. ign. Operatꝛ aūt † clauſula ex certa ſciētia, ne errorē allegare quis poſſit, nō tñ excludit probationē erroris, nec euidentē ignorantiæ apparentiā, ut hic ꝑ Deci. De hac clauſula, ex certa ſciētia, q̄ ſolet in inſtr̄is & contractibus, necnō aliqñ in reſcriptis principū apponi, q̄d importet & cuius ſit effectus, ultra alleg. hic per Deci. q̄a eſt materia uulgata, & trita infinita poſſent allegari, ſi placuerit, uidebis Alex. cōſi. iiii. col. pe. li. j. Soci. cōſi. xl. col. iiij. lib. j. & cōſi. lxxiij. col. iij. li. iij. & lxxix. col. vij. uol. iiij. Fely. in c. ſi cautio. col. v. de fi. inſtru. Iaſ. cōſi. clx. col. fi. lib. iiij. Deci. cōſi. cccclxiij. col. pe. Mod. Taur. in l. ij. in §. fi. co. xiij. ff. ſi cer. pe. Vital. de Cāb. in trac. clauſularū fol. vj. ubi loquuntur de clau. ex certa ſcientia in cōtractu appoſita. De appoſita in reſcriptis principū, uide Bar. in cōſ. cxcvj. Abb. in capitulis j̄. alle. & in cōſ. lxij. col. iij. & lxxxiiij. col. ij. Io. de Ana. in cōſi. lxxxj. Are. cōſi. lviij. co. ij. & cōſ. lxij. Alex. cōſi. cxxij. col. fi. cū ſeq. ꝯſ. lib. iiij. & cōſi. xvj. col. pe. li. v. Barb. cōſi. xxvij. lib. ij. Aret. in l. pōt. col. ij. de uulg. Soci. conſi. xij. col. iiij. lib. ij. Cur. iuni. cōſi. j. col. ix. Fel. in c. nonnulli in prin. col xxj. uer. reliqua, & in §. j. col. xv. in vj. fal. de reſcri. & in c. cū inter. char. j. ubi Pariſ. col. iij. de except. Deci. & alios in c. ad hæc de reſcri. & in cōſi. ccccvij. col. fi. In qui
3 bus locis ponunt, ꝙ † clauſula ex certa ſcientia principis æquipollet clauſulæ de plenitudine ptātis, qua princeps uti nō debet ſine cā. & idē operatꝛ ꝙ clauſula nō obſtante, ꝑ tradita in l. idē Vlpia. ff. de exc. tut. & ī l. quidā cōſulebat. ff. de re iud. & ꝙ tollit oē obſtaculū, cōfirmando id q̄d eſt
4 inualidum, quodq; † nihil operatꝛ qñ

princeps de negotio notitiã non habuit.nec operant dictæ regulæ qñ ꝓceſſum fuit ſine cauſæ cognitione,ut ꝑ Dec.loco ꝓxi.alle.In abſentia itaque principis talis clauſula appoſita nihil operatͬ,ut uult hic Dec.Ego crederẽ ſi apponeretͬ ꝙ effectũ operaretͬ ſicuti cætera, ob clauſulã q̃ ſolet in literis adijci,abſentia noſtra nõ obſtãte,qm̃ ſic fieri iuſſimus, &c.niſi probaretͬ ignorantia,ſed nõ ſolent dictæ clauſulæ ĩ literis apponi abſente principe.Itẽ non expedit dictas clauſulas poni qñ cõceſſio fit ſine alterius præiudicio,ita Bal.ĩ l.fi.co.ij. C.ſen.reſc. non poſ.& de prædicta clauſula plura ſcribit Pariſi.in diuerſis ſuis cõſi. Et
5 principi†aliquid faciẽti ex certa ſciẽtia,nemo põt dicere cur ita facis,ſm̃ Bal.ut ꝑ Iac.de ſan.Geor. in ſua feu. inueſt. in uerſi. princeps col.j. Iaſ.& Soci.inter cõſilia Bru.in conſi.vii.cũ ſeq.ad quod ego allegare ſoleo illud euãgelicũ Io.iiij.ca. Vbi diſcipuli inueniẽtes Chriſtũ loquẽtẽ cũ muliere illa Samaritana mirabantͬ,nemo tamẽ dixit quid quæris, aut quid loqueris.

SVMMARIVM.

1 *Actus, eſt terminus generalis.*
2 *Actus legitimi qui dicantur.*
3 *Statutum excludens bannitum ab omni actu legitimo,comprehẽdit ſucceſsionem paternam.*
4 *Actus legitimi qui non recipiunt diem uel conditionem,uitiantur per appoſitionem prædictorum.*
5 *Emancipatio diem uel conditionem non recipit,& quæ ſit ratio.*
6 *Adoptioni dies appoſitus eam uitiat.*
7 *Monachus uel prelatus ad tempus fieri non poteſt, niſi de licentia papæ.*
8 *Monachus poteſt habere uxorem ad tempus cum diſpenſatione papæ, ſed debet adeſſe magna cauſa nu.9.*
10 *Acceptilatio diem uel conditionẽ non recipit, & quæ ſit ratio.*
11 *Hæreditatis aditio conditionem non recipit,& ponitur ratio.*
12 *Et quid in bonorum poſſeſ.agnitione uel acquiſitione uſusfructus nu.13.*
14 *Optio ſerui,diẽ uel cõditionẽ nõ recipit.*
15 *Tutoris datio quando ualeat ſub conditione expreſſa,uel tacita,ſi detur a iudice,uel in teſtamento.Et ponitur rõ.n.18.*
16 *Error expreſſus uiciat,non tacitus.*
17 *L.ſui iuſus ff.de tute.quomodo procedat.*
19 *Tutoris auctoritas cõditionẽ nõ recipit.*
20 *Matrimonium carnale poteſt contrahi ſub conditione modo certa ſit perſona,ſecus in ſpirituali.*
21 *Sentẽtia conditionalis an & quando ualeat.*
22 *Legitimatio fieri poteſt ſub conditione.*
23 *Hæredis inſtitutio an conditionem uel diem recipiat.*
24 *Actus legitimi diſiunctionem non recipiunt.*
25 *Hæc regula limitatur, & n.27.28.30.*
26 *Clauſula ſi & inquantũ quid operetur.*
29 *Electio, & collatio beneficij an recipiant conditionem.*
31 *Hæc regula ꝙ habeat locum in conditione de præterito, uel præſenti.*

L. LXXVIII. Papinianus.

Actus legitimi, qui non recipiunt diẽ uel cõditionẽ,ueluti emancipatio,acceptilatio,hæreditatis aditio,ſerui optio, datio tutoris,in totum uitiantur per tẽporis uel cõditionis adiectionẽ. Nõnunquã tamẽ actus ſupraſcripti tacite recipiunt,q̃ aperte cõprehenſa uitium afferunt, nã ſi acceptũ feratur ei, qui ſub conditione promittit, ita demum egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur, ſi obligationis conditio extiterit,

quæ ſi uerbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

DIVIDITVR iſta lex in tres partes. In prima ponit dictum. In ſecunda limitationẽ. In tertia declarationẽ ipſius limitationis. ſecunda ibi, non nunquã. tertia ibi, nam ſi. Bar reputat hanc l. not. Mode. Pap. in l. cum quid col. v. ff. ſi cer. pe. ſe nunquã uidiſſe legẽ teſtanẽ, ad quam difficilius ſit aſſignare rõnem quã ad iſtã. ideo cũ ſit lex multũ rigoroſa, eã reſtringit ad caſus hic expreſſos & enumeratos. In prin. tex. ibi, actus legitimi, aduerte ꝙ actus de potentia egredit̃, & ideo dicit̃ effectus potentiæ, legitimus aũt dicit̃ quod obuenit uel firmatura l. ff. de uerb. ſig. l. lege obueni re. Ex quibus concludit̃, ꝙ actus. i. effectus potentiarũ. l. uellati uel approbati, non recipiunt die uel conditionẽ contra ſubſtantiã uel naturã ipſorum actuũ. imo adiectiones quæ tales ſunt, inficiant ipſos actus, ut hic & in c. fi. de cõdi. appo. ut ſcribit Io. An. in regula actus legitimi de regu.
1 iur. in vi. in Mercu. Et no. ꝙ † actus, eſt terminus generalis, ut hic colligitur & probat̃ in l. labeo. la ii. ſ. titu.
2 proxi. Actus † uero legitimi, ſm gl. & Deci. dicunt̃ oẽs inuenti uel approbati à lege, & quacunque parte iuris ſcripti, ut in §. conſtat. inſti. de iure na tu. & l. legitima, cũ gl. ff. de pact. & latius tradit Dy. in d. c. actus in prin. Et
3 ideo ſi † ſtatutũ excludat bannitũ ab omni actu legitimo, quãuis prima facie nõ uideat̃ excludere à ſucceſsione paterna, quia eſt actus iuris naturalis, cũ talis hæreditas & ſucceſsio de iure natura. & diuino fuerit inuenta, nihilominus, quia eſt, approbata per l. xii. tab. & ius ciuile. §. j inſti. de hæ. quæ ab inteſt. & nihil repugnat quin dicat̃ actus legitimus, cõprehendetur ſub tali ſtatuto excludenti ab oĩ actu legitimo, & repellet̃ bannitus ita late cõſuluit Alex. in cõſi. lxxv. uiſis & diligenter lib. j. Et idẽ dici põt de teſtamentaria ſucceſſione, ut pulchre per Rui in l. iij. col. fin. ff. de leg. j. Et ſm Deci. hic, uñ oĩs actus legitimi q non prohibent̃ a lege arg. tex. cũ glo. in l. nec nõ in §. quod eis. ff. ex quib. cau. ma. ꝙ oĩa, v j à l. pern. iſta & approbata uident̃, q̃ nõ reperiunt̃ prohibita. adde Bar in l. mutus in prin. ff. de procu. dicẽtẽ p illũ tex. ꝙ in genere permiſſorũ oĩa intelligunt̃ permiſſa, quę ſpãliter non reperiunt̃ prohibita. Et clarius meliuſq; proceſſit hic iuriſco. tradendo iſta regula limitatã, quã fecerit ſummus Pontifex in d. c. actus gñaliter & abſolute loquẽdo de actibus legitimis, ut ibi per gl. circa fi. nec niſi eſſet regula iſta, per quã illa declarat̃, ſaluari male poſſet quod ibi dixit legiſlator. No. ergo non eſſe faciendã regulã, ꝙ actus legitimi no recipiant die uel coditione. na emptio, uenditio, locatio, conductio, ſocietas, mandatũ, donatio, hæredis inſtitutio, nouatio, matrimonium, ſtipulatio, & cæteri cõtractus ſunt actus legitimi, ita ꝙ non reciperent conditionẽ uel diẽ, quod eſt falſum, ut infinitis iuribus probat̃, queadmodũ ſcribũt Dy. & cæteri in d. c. actus. & Raph. Com. in conſi xcviij. & Rimi. in l. j. col. fin. C. qui admi. Verum ex mente & intẽtione iuriſconſulti hic, facienda erit
4 regula, † ꝙ actus legitimi, qui diẽ uel conditionẽ nõ recipiunt, uitiant̃ per appoſitionẽ prædictorũ. Et ſic doctrina reſtringit̃ in caſibus hic expreſſis, ut ꝙ in contrariũ ſit regula, quia qđ poteſt fieri pure, etia ſub conditione regulariter fieri poteſt. §. emptio. inſti. de emp. & uen. §. oĩs ſtipulatio, inſti. de uerbo. obliga. cum gl. in uerbo in diem ad fi. ubi Ang. Are. & alii no. idq; uolũt gl. & Deci. hic. Curt. loco

prælalle.gl.& ſcribentes in d.c. actus legitimi.ppea Dy. ibi circa fi. cōmē. ex mēte gl.noſtræ hic,poſt illa uerba actus legitimi,ſubaudit quidā,qđ nō eſt neceſſariū neq; conſentaneū huic legi pp relatiuū q ſubſequēs,de cui⁹ natura eſt reſtringere.l.oēs populi.ff. de iuſtit.& iur.l.cūctos populos. ubi oēs ſcribētes tradunt.C.de ſum.trin. ita ꝙ ſine tali ſubauditione regula reſtringit,& intelligit de actibus legitimis nō recipiētibus diē uel cōditionē,nec ſe reſtringere oportet, ut hic facit Deci.ad caſus hic expreſſos, cū ſint etiā alii caſus ultra hic expreſſos, in qbus exēplificari pōt pńs regula, ut p gl.& ſcribētes in d.c.actus legitimi. Erit igit doctrina,ꝙ actus legitimi regulariter fieri poſſunt pure, in diē,& ſub cōditione, niſi ī caſibus à iure expresſis,quorū aliqui ponunt hic.aliqui p glo.d.c. actus. Sed dicet tunc ſubtilis lector, his cōſideratis & attētis erit hic fallētia & limitatio,male ergo pro regula lex iſta hic ponit?Niſi rńdeas,ꝙ de caſibus excep tis & in iure ſparſis,uoluit hic iuriſcōſultus doctrinā dare & regulam, q̄ non ita clare alibi apparet, aut legit.

Itē in tex ibi actus ſupraſcripti.ad
7 uerte quia ſm glo hic,nō ad oēs, ſed ad duos tm̄ ex dictis actibus refertur ad accepti lationē.ſ.in qua iuriſcōſultus hic dictū ſuū exēplificat,Et ad dationē tutelæ,ut probat.inſti. de attilia.tut.

5 Primū igit †exēplū hic datū eſt in emancipatione.ſi.n.emancipem filiū meū Imperatore in Italiā ueniente,uel ſi de ea diſceſſerit,emācipatio nullius eſt momenti, ſm Dy. loco prællegat. Et de huiuſcemodi emancipatione quō fieri debeat,ut uiribus ſubſiſtat.uide Ang.in cōſ.xlii. incip.pater.& conſi.lxxxix.uiſis. Bal. in l.ii.C.ut lite pēdē. Alex. in l.eſt receptū.circa fi.ff.de iuriſ.om. iud. oēs ſcribē.in §.uoſtra inſtit.qui.mod.ius pat.pot.ſol. Legē uero nō inuenio à qua ſumat qđ de emancipatione hic dr̄,nec doct.rōnem aſſignāt, ſed dici pōt hoc ideo eſſe,quia filiatio ſeu patria ptās in ſuſpēſo ſtare nō pōt, ſed ſimpliciter uel eſſe debet,aut nō eſſe, q̄ rō ſumi pōt. ex l.ſi tibi. in fi. infra allegata.Facit qđ dicimus de beneficio,quod furioſo cōferri non pōt,cū in pendēti collatio ſtare nequeat c.ij. de elec.in vi ut per Ioā.Fab. & Ang. Are.in §.furioſus inſti.qui teſta. tut.

6 dare poſſ. Pariter † dies appoſitus adoptioni eā uitiat.tex.eſt not.in l.ſi tibi filius.ff.de adop.ubi Bal.Ang.& oēs ſignant,dicētes,ꝙ ea quæ nō poſſunt ad diē limitari, pp limitationē diei uitiant:ſicq; nō ſolūmodo uitiat dies,ſed totus actus,quicquid in ſecūdo intel.dicat ibi gl. male intelligens tex.in uerbo actio,& in uerbo actione.intelligit.n.ut ex eodē apparet,de actu,ſm quod iuriſcōſul. hic loquit.

Nō ob.l.cū precario.ff. de precar. quia ibi dies erat ſm naturam actus. At in l.ſi tibi diminuebat (ſm Bald. ibi)de ſubſtantiali naturā actus, ut in l.noſtra.ſuperflua igit nō uitiāt, ſed contraria.ſic l.teſtm̄.C.de teſta. Ex qua l.no. Bal.ibi†monachū nō poſſe fieri ad tēpus,nec ad tēpus prælatum eligi,qui dr̄ pater, niſi de mādato Papæ intellige,ut per Phi. Fran in d.c. actus.Qui ſummus Pontifex de plenitudine ptātis pōt ēt facere ꝙ matrimoniū ad tēpus duret. exēpli gratia,ꝙ†monachus poſſit habere uxorē uſq; ad procreationem ſobolis, ne forte nobilis ſtirps & proſapia deficiat,ſm Bal.ad fi.d.l.ſi tibi adducētē no.p Io.And.in d.c.actus ubi hanc q. diſputat in fi.Pontifici cōſulēs,ut ab huiuſcemodi diſpēſatione abſtineat. Si tñ diſpenſet ur̄ tenere ꝙ ualeat. & cū Io.And.trāſit ibi ſimpliciter Phil. Fran. Tu uide Iaſ.declarantē & reſtringentē prædictā concluſionē in l.

§. C. de tranſa. & ut breuiorib. agam,
9 cõis eſt doct. concluſio, † Papã non poſſe diſpenſare cum aliquo in ſacris cõſtituto ut uxorẽ capiat, niſi ex ma gna cã, puta ſi eſſet rex infidelis qui uellet cũ regno ſuo ad xpianitatem tranſire, aut diſpẽſatio paritura eſſet ꝑpetuã pacẽ in patria, ingẽsue bellũ ſedaret, aut magnũ diuini cultus ꝑꝑ paucitatẽ fideliũ cõtingeret augumẽ tũ, ſeu id tenderet ad cõem totius ec cleſiæ utilitatẽ, uel ſaltẽ regni aut ꝓuinciæ illius eccleſiæ, ut ꝑ Abb. in c. cũ ad monaſteriũ. ad fi. de ſtatu monac. & ĩ c. j. de uoto. & in c. ꝓpoſuit. col. iij. de cõceſ. ꝑben. & in c. ex publico. de cõuer. cõiu. Imo. in l. in ſub ſtitutiõe. ff. de uulg. Gemi. in c. ꝗ illo xxxij. diſtin. & ꝑ B. Tho. in ſcđa ſecũ dæ qõ. lxxxviij. arti. xj. & q. clxxxvj. art. viij. in fi. Propterea conſultũ uidi ꝑ ſolẽnes viros, ſummũ Pontificem nõ potuiſſe diſpenſare cũ quodã ma gno nobili pedemõtano diacono ut uxorẽ acciperet, ex quo cã magna ar duaq; nõ ſuberat. Faciunt q̃ nouiter ſcribunt ꝑ Ludo. Goza. in conſi. ſuo lj. & Pariſ. & Cardi. in conſil. lxviij. lib. iiij. Secundũ exemplum hic po
10 ſitũ † eſt de acceptilatione, q̃ libera tionis eſt ſpecies. ff. de acceptil. l. j. cũ not. ubi ponit ẽt diffinitio. Sumit̃ aũt iſtud exemplũ ex l. iiij. & ſeq. illiuſmet tit. Et licet Mod. Papien. in l. cũ quid. col. v. ff. ſi cer. pe. dicãt nõ poſſe aſſignari rõnẽ cur fieri nequeat ſub cõditione ſicuti ſtipulatio, tñ reſpõ. Imol. loco ꝑalleg. poſt glo. ideo eſſe. quia uĩ eſſe pctũ in forma acceptilationis, cũ ex ſui forma ſtatim liberare deberet, quẽadmodũ ſolutio, iõ ui tiat̃ totũ, ꝑ ea quæ habent̃ in l. iulia ĩ §. ſed & ſi quis. ff. ad exhib. & in l. an inutilis. ff. de acceptil. ubi uide Imol. Reſtringeq; & declara iſtud exẽplũ de acceptilatiõe ſub cõditione facta, quæ inutilis redditur ad conditionem expreſſam, ſecus in tacita, ut hic ſubiungit iuriſcõ ſul. Tertiũ exemplum
11 eſt de aditiõe hæreditatis. † aditio. n. ſub conditione fcã, ſi nauis, puta, ex Aſia uenerit, nullius eſt momẽti. tex. eſt in l. eũ qui. in §. fi. ff. de acquir. hære. Et rõ eſt ſm Bar. ibi quia talis aditio conſiſtit in uoluntate, quæ uoluntas firma nõ eſt ſi conditio apponat̃ Fran. de Curte in d. l. cũ quid. col. v. dicit hanc rõnem Bar. non multũ cõ cludere, plus non dicit, tñ cõtra ipam rõnem poſſes adducere inſtantiã de matrimonio, ꝙ cõſiſtit in libera uoluntate. cap. gemma. de ſponſa. & tñ contrahi põt ſub cõditione. toto tit. de condi. appoſ. Item intellige dictũ exẽplũ de conditione in facto conſiſtente, ſecus ſi in iure, ut infra dicet̃. Et quãuis hæreditatis aditio ſuſpen-
12 di, ut hic dicit̃, nequeat, ſecus † tñ eſt in agnitione bon. poſſ. ꝑ filiũſa. fcã patre ignorante de iure ſtorũ. ſtabat. n. in ſuſpenſo & pendenti, quia patre ratificante ſibi acquirebat̃, alias ineffi cax reddebatur l. fi. ff. quis ordo ĩ bo. poſ. ſer. & l. j. C. qui admi. ubi poſt ſcribendũ diuerſitatis rõnẽ diximus. hæreditatis. n. aditio in pendenti ſtare nequit, quia eſt actus legitimus, ut hic dicitur. ſecus ĩ bon. poſſ. maxime quia ſatis habuit ꝑtor ꝙ ex ipſa agni tione nullum infertur patri ꝑiudiciũ cũ non implicetur oerib. hæreditariis, neq; reſpectu uſufr. niſi agnitionem factam per filium ratificauerit. d. l. fi. ff. quis ordo. & l. fi. in multis lo cis. C. de bon. quæ liber. Acquiſitio
13 † uero uſufr. ipſius hæreditatis põt ſtare in ſuſpenſo & pendenti, qñ per filium ignorante patre adita fuit hæreditas, uel agnita. bono. poſſ. quia ſi pater ratificet, acquiret̃ ſibi, ꝑ d. l. fi. in multis locis. ſi uero ratificare nolit, uſuſfr. cõſolidabit̃ cũ proprietate & filio acquiret̃, per illũ tex. Et hãc conclu. circa uſumfr. uoluit gl. bene

ſintellecta in d.l.j.in uerbo ratã. in fi.
qua ibi ſequunt̃ Bar.& ſcribẽtes cõi-
ter.licet Are. ĩ hoc articulo de uſufr.
ſe reſoluere neſcierit,ĩ l. ſi quis mihi.
in §.iuſſum.col.iiii.ff.de acqui.hære.
Et ſi ſubtiliter oppo. contra p̄dicta
de l.uſusfru.ff.de ſtipul.ſer. ubi uſuſ-
fru. non p̄t eſſe ſine ꝑſona nec ſtare
in pendenti ergo contra. Reſpon. ꝙ
uſusfr eſt ſeruitus perſonæ cohærẽs,
iõ ſine ꝑſona ad quã certitudinaliter
habeat̃ reſpectus ſtare nequit, & ita
cõtingebat in d.l. uſusfr.vt ibi. opti-
me declarat Imol. ſed in caſu noſtro
dabatur certa ꝑſona filij aut patris,
cui cohærere debebat, unde nimirũ
ſi põt ſtare in pendenti ut aliæ diſpo
ſitiones inter uiuos.l.fi.ff.cõia pręd.
Faciunt no.ꝑ Bar.in l.iiij.col.fi.ff.de
ſeruitu.dum tractat uſufr.qui poteſt
conſtitui ex tp̄e & ad tempus.& no.
id quod.in d.l.uſusfr.in iij. col. poſt
Ang.dicit Imol.ꝙ ſi ſeruus hęredita
rius ibi ſtipularetur uſumfr. hæredi
futuro,ualeret ſtipulatio, quia appa-
ret certa perſona ad quẽ determinari
debet uſusfru. Quantum exemplũ
14 eſt † de optione ſerui.glo.citat.§.o-
ptionis.inſtit.de lega.qui text. bene
loquitur de optione ſerui, ut plura
alia iura tit.de opt.lega. ſed nõ inue
nio legem loquentẽ de appoſitione
cõditionis uel diei annullãte uel irri
tante optionem ſerui. Quintum &
ultimum exemplum hic poſitu eſt,
15 de datione tutoris † quæ non reci-
pit expreſſam cõditionẽ,& ſi adiicia-
tur reddit dationẽ tutoris inutilem.
l.muto.§. ſub conditione.ff. de tut.
ſecus ẽſt in tacita,ut hic per glo. pa-
riter declarantẽ regulam debere in-
telligi de ea tutela, quæ dat̃ a iudice,
nõ de teſtamentaria,cũ in teſtamẽto
dari poſſit tutor ad certum tp̄s,& ex
certo tp̄e, uel ſub conditione, ut di
cit tex.inſti.qui teſt.tut.da poſ. in §.
furioſus,& §.ſequenti. Ratio autem
quare expreſſa conditio in iudiciaria
tutela uitiet, non autẽ tacita contra
regulam.l.iii.ff.de leg.j. ꝙ expreſſio
eorum quæ tacite inſunt nihil debet
operari Mod.Pap. in d.l. cum quid.
col.vj.neſciunt uidere bonã rationẽ.
Tu dicas, ꝙ quantum ad uitiandum
actum nõ tantum operatur tacitum,
16 quatum expreſſum,unde † error ex-
preſſus uitiat, non tacitus l. & ex di-
uerſo.in §.ſi iudex.cum glo.ff. ſolu.
mat.ita intelligi debent hæc lex & l.
expreſſa infra eo.ſm Alex.in d. l. cũ
quid.col.ij.ſequitur Ruy.in d.l.iii.ff.
de leg.j.tacitũ ergo iſto caſu nõ ha-
betur pro expreſſo,quia actus uitiare
tur,ſm Socin.in d.l.cum quid.Iterũ
prædicta intellige.de tacita conditio
ne in caſibus in quibus iudex non po
teſt pure & ſimpliciter prouidere, ut
in §.ſed & ſi teſtamento.cum §. ſeq.
iuncta glo. in uerbo, conditio.inſtit.
de attil. tut.alias ſecus nam tacita cõ
ditio quæ ineſt ex uoluntate diſpo-
nentis quæ poterat non ineſſe,ita ſu-
ſpendit,& eiuſdem effectus eſt cuius
expreſſa ut per Barto. in l. furioſus.
ff. de tut. propterea dicentem,quod
17 †illa lex ꝓcedit in tutela a teſtatore
data, non in data a iudice, & eſt di-
ligenter not. ſecundum Barto. ibi-
dem ad fin. quod prædicti caſus pro-
dunt & intelliguntur in conditione
tacita in qua tutela finitur, non in ea
in qua tutela ſuſpenditur. Ratio
18 autem differentiæ quare potius ad
diem & ſub conditione a teſtatore
dari poteſt tutor, quam a iudice, eſt:
ſecundum Ioan.Fab.in §.ad certum.
inſtitu.qui.dari tut.in teſt. poſ. quia
actus iudiciarius in ſuſpẽſo ſtare nõ
poteſt.l. quemadmodum.ff. de iudi.
ſed Bar.in d.l.muto. in §. ſub condi
tione. reprobat, per tex.l.j. in §. bi-
duum .ff. quando appel. ſit. dicens
poſt Pet. de Bellaper. rationem eſſe,
quia factum teſtatoris in eo quod

deficit per iudicē ſuppleri poteſt qui datiuum conſtituet tutorē, ita ꝙ nullo tpe reperietur pupillus ſine tutore, ſed factum iudicis non pt ꝑ alium ſuppleri, iō ſi daret tutorem ſub conditione non eſſet qui ſupplere poſſet iſtum defectum, & pupillo dānoſum eſſet, iō ſibi iungitur ꝙ pure & ꝑfecte tutorem det, ut ꝑ Cy. in rub. C. de teſta. tut. & Ang. Aret. in præalleg. §. ad certū. qui ſubiungit eſſe menti tenendū ad declarationem & intelligētiā d. §. ſub conditione, ꝙ illa uerba, ſi ſatiſdederit, de quib. ibi, nō faciūt conditionem, quæ ſuſpendat tutoris dationem, ſed bene faciunt conditionem quæ adminiſtrationē ſuſpēdit, & talis expreſſio fcā a iudice intelligitur facta ſm qd' tacite inerat, alias uitiaretur tutoris datio, ut ibi. & tradit Bar. in l. j. circa princi. ff. de conditio. & demonſtra. adde pulchre Deci. in conſi. cxix. col. ij. in prin. & ī l. precib. col. v. C. de impuber. & aliis ſubſtit. Ruin. in l. iij. col. x. & xij. ff. de lega. j. ubi poſt Imolā dicit fuiſſe ibi ad cautelam expreſſum illud, ꝙ tacite inerat executioni, & modo quo inera, ideo nihil operatur. Vltra caſus hic enumeratos poteſt, ſm gl. hic & Dyn. loco præalleg. exemplificari
19 iſta regula in † auctoritate tutoris. eſt. n. actus legitimus qui conditionē non recipit. tex. eſt not. in l. & ſi conditionalis. ff. de auct. tut. ubi Barto. & Alex. not. & reſtringunt ut infra dicam. Alia exempla uide ꝑ gl. & docto. in d c. actus. & Phil. Fran. in c. ij.
20 de elec. ī vj. ubi ponit † de matrimonio carnali, ꝙ licet poſſit contrahi ſub conditione, modo certa ſit perſona, ſecus tñ in ſpirituali. eſt. n. ait, actus legitimus qui non recipit conditionem nec modum, ut ibi per eum.
21 De ſententia † uero cōditionali, an, & qn ualeat, quia Dec. hic ad fi. unū uerbum tetigit, uide latius Bar. in ꝑalleg. §. biduum, cum longa apoſtilla Alex. ibi. Bal. in l. peremptorias. col. v. C. ſenten. reſcin. non poſ. Anchar. ī conſi. ccix. col. vij. Deci. in c. præterea. col. iij. de appel. Fely. ī c. quod ad conſultationem. col. j. de re iud. Soci. in l. quib. dieb. in §. quidam titio. col. fi. ff. de condi. & demon. Et ex prædictis infertur ad deciſionem alterius
22 not. qōnis de † legitimatione filiorū, an fieri poſſit ſub conditione, ne ſuccedant patri ſi filios legitimos & naturales habuerit? Videbaē ꝙ non, ob regulam noſtrā, quia legitimatio eſt actus legitimus, & prædicta conditio uideē eſſe cōtra ſubſtantiā actus qui geritur, quia de ſubſtantia filiationis uideē eſſe, ꝙ ſi filius eſt, ſuccedat patri ab inteſtato. Contrariū eſt uerius, ꝙ ſub conditione fieri poſſit, licet ſit actus legitimus, cū nō ſit de enumeratis in regula iſta, uel ꝑ aliā. l. & ita conſuluit Raph. Cōmen. in cōſil. xcviij. Suppoſito. ſequuntur Deci. hic & Curt. in d. l. cum quid. Et ea-
23 dem ratione † pariter dicendum eſt de inſtitutione hæredis, quæ fieri pt ſub conditione & in diem incertum ſcilicet. Ex die autē, uel ad diem certum non, uerum dies tunc habetur pro non appoſita, non autem uitiat. text. eſt in §. hæres. inſtit. de hære. inſti. & in l. hæreditas ex die. ff. eodem. titu. de hære. inſti. rationem aſſignat Dyn. in d. c. actus. de qua materia uide Angel. in dict. §. hæres. Anchar. in conſi. xlvij. & cclxxxj. colum. ij. & ad fin. conſilij Pau. de Caſt. in conſi. ccij. in antiquis. Soci. eleganter in conſi. xiiij. libr. j. Deci. in conſi. cclxxviij. & cccccxcvij. & in l. incerti. ad fin. C. de teſtam. mil. Et quem-
24 admodum † prædicti actus legitimi non recipiunt diem uel conditionem, ita nec diſiunctionem. capit. ij. & cap. ſi quis duas. de elect. in vj. ſecundum glo. in d. cap. actus. circa fi.

Limitatur

Limitatur modo & reſtringitur ſecũ
dum Deci. hæc regula, de prædictis
actibus non recipientibus diẽ aut cõ-
25 ditionem, ut intelligatur† de condi-
tionibus in facto conſiſtentibus: ſe-
cus in iure, quia ualet aditio hæredi-
tatis facta ſub conditione ſi de iure
poſſunt, ut per Bal. in l. potuit. in viij.
quæſtio. C. de iure delib. cũ enim nõ
ſit conditio extrinſeca, ſed intrinſeca
& neceſſaria, habetur pro nõ cõditio
ne, dicit Bald. allegando deciſionem
Bar. in l. Et ſi conditionalis. per illum
tex. ff. de auct. tut. vbi uidetur uelle,
ꝙ interpoſitio auctoritatis licet con
ditionem non recipiat, ſi tamẽ inter
ponatur cum ea conditione, ſi & in-
quantum fieri de iure poteſt, valet.
& licet Bar. ibi non determinet, com
muniter tamen id tenetur: ut ibi per
Alex. in apoſt. ad Bart. & ſequit etiã
26 Saly. in d. l. potuit. in vj. queſt. Et† de
illa clauſula, ſi & inquantum de iure
fieri debet & poteſt. uide quæ ſcri-
bit Vitalis de Camb. in tracta. clauſu-
larum fol. ĳ. col. j. & Fely. in c. cum
contingat. col. fi. de offic. deleg. De
differentia uero, inter conditiones fa
cti & iuris. plene ſcribit Soc. in l. mul
tum intereſt. ff. de condi. & demon.
27 Secundo limitatur† quando condi
tio reſpicit ſubſtantiam actus, ſecus
ſi reſpiciat executionẽ, quia talis con
ditio ẽt expræſſa nõ uitiaret l. muto ĩ
§. ſub conditione. ff. de tut. ſecundũ
Dec. de quo uide quæ poſui ſupra ad
fi. quinti exempli. Tertio limitatur
28 præſens regula† ut non habeat locũ
in conditione tacita, quæ ex natura
actus intelligitur, ut de acceptilatio-
ne, de debito conditionali facta hic
inquit iuriſconſultus, quia tacite in-
telligitur ſi conditio obligationis pu
rificata ſit. intrinſeca enim & neceſſa
ria conditio eſt, ideo non vitiat niſi
expreſſa eſſet, quia vitiaret tanquam
continens uitium formæ quaſi in acti
bus hic expreſſius datum ſit pro for-
ma, quod conditio non exprimatur,
ut hic per Dec. poſt ſcribentes ab eo
relatos. Faciunt adducta in prima li-
mitatione, & ideo Bald. in l. iij. de le-
gat. primo intelligens regulam legis
noſtræ procedere in conditione ex-
trinſeca, & quæ non ineſt, alias ſecus,
male dicit, quia etiã quod inſit, ſi ex-
primatur annullat actũ, ut dixi. & cõ
tra Bald. in ſpecie. ſcribit Ruyn. in d.
l. iij. col. iij. adducendo glo. in c. ij. de
29 elect. in vj. dum vult, ꝙ† electio facta
ſub conditione, quæ ineſt, ſit nulla ꝑ
illum text. quamuis ſecus ſit in colla-
tione beneficij, ut uoluit hic Deci. &
de utroque per Phil. Franc. in d. c. ij.
Quarto reſtringe text. cum prædi-
30 ctis, ſiue declara, † ut licet emancipa-
tio & electio non poſſint ſtare in pen
denti, ratificari tamen poſſunt prout
etiam reſtitutio ex trebel. l. ſeruo in-
uito. in princ. ff. ad treb. Dec. in l. pri-
ma col. pen. in prima. lect. C. qui ad-
mitti. Et ex dictis Decij hic & Phil.
Franc. loco preallc. quicquid dixerit
31 Ioan. Fab. apparet hãc† regulam in-
telligi etiam in conditione de præte-
rito uel de præſenti, quæ licet nõ ſit
proprie conditio nec ſuſpendat, quia
tamen prima facie præ ſe fert incerti
tudinem, reprobatur & vitiat, ut hic
per Dec. & Phil. Fran. loco præalleg.
ubi propterea ait, ꝙ ſi dicatur conſen
tio in talem ſi eſt idoneus, aut legiti
me natus. uel ſi intra legitimum tem-
pus conſecrari ſe fecerit, non ualet
actus.

SVMMARIVM.

1 *Fraus proprie quæ dicatur.*
2 *Fraus quomodo probetur.*
3 *Tempus pro tempore in iure ponitur.*
4 *Poſſeſſor fraudulentus tenetur de fructi bus percipiendis.*
5 *Etiam quod ex ſingulari induſtria per-cipi potuerint.*

6 *Intereſſe ſingularis affectionis non debetur ſed bene ſingularis lucri.*
7 *Fructus quomodo petantur. An bonæ fidei poſſ. ſuos faciat, & quos. Et quomodo probetur quis locupletior ex eis.*
8 *Titulus habitus pro parte tẽporis an extuſet a percipiendis*

L. LXXIX. Papiniauus.

Generaliter cum de fraude diſputatur, non quid habeat actor ſed quid ꝑ aduerſarium habere non potuerit, conſiderandum eſt.

SVMITVR ex ll.in glo. allegatis, In tex.ibi cũ de fraude diſputat.i.cũ
1 fraus alicuius arguitur. quæ † proprie dicitur contra fidem : & cõmitti dr̃ per eum qui ad deceptionẽ alterius, & ad ſui cõmodũ, aut uerum tacet, falſum exprimit. Abb.cõſ.lxviij.lib.j.
2 ut hic ꝑ Dec. Colligitur † ãt pluribus modis, ut ꝑ Pau.de Ca. in cõſ. lxv.in antiquis. Alex.cõſi.cxx.lib.iij.& cõſ. cviij.uo.iiij. Soci.in cõſ.xxij.lib.iiij. & Iac.de ſanc.Geor. in trac.de rhoidis.colũ.xj.vbi ſeptem modis docet fraudem fieri. ſed latius & eleganter tradit Bal.in l.non dubiũ. C.de legi. cuius verba.ve.no.tranſcribit Brixiẽ. in ſuo reper.in uer.fraus col.fin.pulchre ẽt de ui,& fraude.trac. Cic.lib.j. offic.& referã aliqua in l.ſeq. In eo tex.ibi, nõ quid habeat actor. ſi dicer̃ auderẽ: hæc uerba inepte a iuriſconſulto poſita aſſeuerarẽ: ideo in iſta materiã.uide tex.not.in l.ſi nouis in §.fin.ff.de rei uend.qui clarius & elegantius regulam hanc tradit dicens, generaliter cum de fructibus æſtimã diſqueritur, cõſtat, animaduerti debere non an malefidei poſſeſſor fructus, ſit ſed an petitor frui potuerit, ſi ei poſſidere licuiſſet non poſuit ꝓdicta uerba, nõ quid habeat actor, q̃a nihil habuit cũ nõ poſſideret. Conſidera tñ forte poſſe dici & nõ improbabiliter debere exponi, habeat, pro habuiſſet, ſi rem.ſ.ei poſſidere licuiſſet.& res erit clara.
3 Sicque † poni tp̃s pro tp̃e, habeat, pro habuiſſet, ut ſæpe in iure reperitur.c.in Chriſto.de conſecra.diſtin.ij.cũ gl. in uerbo erimus.pro ſumus exponente. & uult, pro uolet in ſequenti diſtinctione in c.peruenit.& euincitur, pro euictum eſt in l.ꝙ euincitur.cũ gl.infra eo.facit tex.cũ gl.in l.admonẽdi ĩ uerſ.abſolutus.ff.de iureiur. & in c.notãdũ: ij.q.iij.vbi abſolutus, pro abſoluẽdo ponitur cũ alijs ſimilibus, de quibus per Are.in §.j.l.pluribus.ff.de verb.
4 obl. Nota ergo, ꝙ ille † qui rõne fraudis conuenitur, tenetur de fructibus percipiendis, ſeu q̃ ꝑ actorẽ ꝑcipi potuiſſent ſi rẽ poſſediſſet. Ad idẽ tex.in l.ait prætor.in §.hanc actionem.ff.de his quæ in frau. cre. prout ẽt in male fidei poſſeſſore.l.ſi nauis.§. fin.ff.de rei uen. Facit ad prædicta tex.l.apud iul.in §.fructus.ff.de leg.j. vbi ille q̃ tenetur de fructibus percipiendis, tenetur ad illos quos percipere potuiſſet, petitor, non ãt ipſe poſſeſſor: tam in prædijs ruſticis, quã vrbanis, ac in alijs quibuſcunq;. Et ſic in fructibus percipiendis contra moroſum habetur reſpectus ad perſonam petitoris, non ãt rei conuenti, quia mora & negligentia ſua ſibi & non alteri damnoſa eſſe debet, ut ibi late per Iaſ.ponentem oĩa quæ hic ſcribit Deci.clariuſq; & melius. Et inquantum Deci.
5 hic reprobando Bar.dicit.ꝙ † ſi quis uult ſe referre ad id quod ex ſingulari induſtria percipere potuiſſet, non ſit ẽt conſideranda perſona actoris, quia non attenditur ſingulare actoris intereſſe l.ꝓtia rerũ.ff.ad legẽ acquil. loquitur ꝯ tex.d.l.ſi nauis.in §.fin.& in d.§.fructus.vbi Iaſ.per illa iura tenet, ꝙ de huiuſcemodi fructibus ha-

benda ſit & ratio, ut pariter per prac. Pap. poſt. Cyn. & Bart. ibi relatos in forma primi libelli in glo. ſuper uerbo, & qui percipi potuiſſent. Ad motiuum Decij de ſingulari intereſ-
6 ſe reſponde, ꝙ† intereſſe ſingularis affectionis non debetur, ſed bene intereſſe ſingulare reſpectu vtilitatis l. vnica. C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt profert. ſm cōmunē intellectū ut ibi per Mod. Pap. col. xvj. nu. xlv. & l. pretia rerum in fin. non procedit odio moroſi, ut ibi p Alex. & pręal. Mod. in d. l. vnica. col. xvij. nu. xlviij.
7 Poſtremo† in materia fructū, quō in libello petantur. An bonæ fidei poſſeſſor illos faciat ſuos, ſeu quos. Et quō. probetur ex eis effectū quē locu pletiorē. vide ſoci. in c. ij. char. iij. & iiij. de lib. obla. Barb. in conſi. lxxij. col. pe. & fi. uol. iiij. Spec. ī tit. de fruc. & intereſſe pract. Pap. in forma lib. in actione reali. ſuper gl. in uerbo, ſimul cū fructibus. cū duabus ſeq. Alexā. in l. iiij. in §. ex contrario. col. ix. ff. de ac quir. poſſ. Ange. & alios. inſti. de rerū diuiſ. in §. ſi quis a non dño. Barb. in cōſi. lxxx. in 2° dubio. lib. iiij. uol. Bal. & alios. in l. apud antiquos. C. de fur.
8 ubi ponunt, qñ † pro parte tpis quis titulum habuit, an a percipiendis excuſetur. Pau. de Caſt. in l. ſi fundū. C. de rei uen. & ſcripſi poſt Dec. in l. ex pœnalibus ſupra eod.

SVMMARIVM.

1 *Factum quid fraude, quando dicatur.*
2 *Fraus ineſt dolo ut ſpecies generi.*
3 *Fraudis ſpecies quæ ſint.*
4 *Fraus de permiſſo ad permiſſum, nec de prohibito ad prohibitum, non ſit.*
5 *Fraus, fallacia, calliditas, machinatio, impoſtura, quid ſint.*
6 *Ex enormi læſione quæ apparet, re ipſa dolus præſumitur.*

L. LXXX. Papinianus.

Fraudis interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu dumtaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.

Svmitvr ex ll. in gl. alleg. & ponitur ad declarationem. l. præcedentis. Vult itaque regula iſta, per† fraudem non poſſe proprie dici quid factum niſi conſilium interceſſerit. ſecundum gl. & Dec. hic licet aliter & male intellexerit hunc tex. Alcia. in l. alius eſt fraus. ff. de uerb. ſign. facit il lud Catulianum. Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu facta notāda putat. Facit pariter quod de dolo ex propoſito, & dolo re ipſa dicitur, qui proprie dolus nō dicitur l. ſi quis cum aliter. cum gloſſ. in uerbo dolū. ff. de uerb. oblig. de quo late ſcripſi in repe. l. ij. in vj. q. C. de reſcin. vend.

Et quemadmodum, inquit iuriſcō ſultus in l. iuriſgentium. in §. ſed ſi
2 fraudādi. ff. de pact. fraus† ineſt dolo tanquam ſpecies generi, ut ibi late p Alexand. alibi tamen ponuntur ut ſynonyma l. j. cum gloſſ. ſuper verbo, fraude. ff. de infa. facit illud. Virg.

Quid meruere boues, animal ſine fraude dolove.

Sed proprie differunt: vt per Ale-
3 xand. loco prealleg. Fraudis† autem ſpecies videntur eſſe ſimulatio, fallacia, calliditas, machinatio, & impoſtura. ſecundum Abbat. Iaſon. & alios in dicto §. ſed ſi fraudandi. & in d. l. aliud. ſed elegantius, quā alij, loquitur de fraude Cicero in j. offic. Cum duob. modis, inquit. i. aut ui, aut fraude fiat iniuria; fraus quaſi vulpeculæ, uis leonis videtur: utrunque alieniſſimum ab homine eſt, ſed fraus odio digna maiore: totius autem iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, quam eorum qui tū, cū maxime fallūt, id agunt vt uiri

4 boni eſſe uideātur. De† permiſſo ad permiſſum non fit fraus: nec de prohibito ad prohibitum, ſed eſt quædā multiplicatio boni uel mali. Fraus
5 †proprie eſt, quando ſimulatur permiſſum, & reuera prohibitum agitur ſecūdum Bal. & alios in tit. ſi de feu. fue. controuer. inter dom. & agna. in §. beneficium. ubi ponunt exempla, & iure probant. Fallacia deſcendit a uerbo, fallo, fallis, quod eſt decipio. & dicuntur fallaciæ, uerba ad decipiēdum compoſita. Calliditas. i. aſtutia ad ingenium refertur: & eſt quædā prudentiæ pars, ſecundum Ariſ. & ut Cicero inquit, ille callidius dicitur, cuius animus vſu & manus opera cō calluit Machinatio, ars ad decipiendum verbo uel facto l. j. §. j. ff. de dolo Impoſtura. deceptio hinc eſt illud dictum. Facile eſt barbato imponere regi. tracta. uidetur metaphora ab his qui operimentū rei imponunt ut uitiū tegant. In caſibus tñ per gl.
6 & Dec. hic poſitis, ſufficit qꝫ† fraus re ipſa cōmittatur: & ex enormi leſiōe apparēte dolus re ipſa ꝑſumitur, Qui tamen non ſufficit in caſu. c. quāuis. de pact. in vj. quaſi requiratur dolus ex propoſito: ut hic per Deci. ad fin. de quo plures poſui remiſſiones in rep. l. fi. in ij. prin. q. Bart. C. de pac.

SUMMARIUM.

1 *Probationes in ſpecie prævalent probationibus in genere.*
2 *Genus, a ſpecie aliter iudicatur a legiſtis, quam dialecticis.*
3 *Generi per ſpeciem derogatur, & ſpecialior diſpoſitio attenditur. Et quomodo cognoſcatur.*
4 *Specialis diſpoſitio, etiam quod contradicat, derogat generi.*
5 *Prioribus derogatur per poſteriora.*
6 *Generalis confirmatio non trahitur ad ſpecialiter reprobata.*
7 *Inueſtitura nō prodeſt rebus iniuſte poſſeſſis.*
8 *Generi per ſpeciem derogatur in legibus & ſtatutis. limita nu. 9. 10.*
11 *Sermo generalis, ubi uerificari non poteſt niſi in una ſpecie, loco ſpeciei habetur.*
12 *Generi derogatur per ſpeciem in contractibus. Et ultimis uoluntatibus numero. 13.*
L. ſi alij. ff. de uſufr. lega. declaratur & ornatur maxime in fi. nu. 14.
15 *Generi per ſpeciē derogatur in legatis.*
16 *Item in reſcriptis & mandatis. Secus in priuilegijs. nu. 17.*
18 *Iuriſdictio cenſetur alicui potius data accumulatiue, quam priuatiue.*

L. LXXXI. Papinianus.

In toto iure generi per ſpeciem derogatur, & illud potiſsimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.

IDEM dicit in ſecunda parte qđ in prima, ſed per diuerſa uerba, & alium loquendi modum, & ita ceſſat ſuperfluitas. Vel forte melius dicamus, in ſecunda parte iſtius. l. nō fieri uerbum de genere, ſed poſtquam dixit iuriſconſultus generi per ſpeciem derogari, ſubiungit aliud dictū, illud eſſe potiſſimum & fortiſſimum quod ad ſpeciem dirigitur, & ideo diſpoſitio quæ capi poteſt in ſpecie, & in genere, capi debet in ſpecie. l. hoc legatum. ubi Bartol. not. ff. de lega. iij. tradit Barto. in l. prima. ad fi. princip. ff. de edend. declaranda, ut pulchre per Socin. in l. prima. colum. ij. ff. de uulga. per Alexand. & Moderniores Peruſienſes, in rubrica. ff. ſoluto matrimonio. folio quinto. Ea igitur quæ nominatim & in ſpecie dicūtur, tradūturqꝫ potiora ſunt,

quia de his ſpãliter cõſtat legiſlatorẽ habuiſſe curã. Hinc dr̃ in l. ſtipulationes cõmodiſſimũ.ff.de uerb.obli.
1 †utilius eſſe capitula cõtractus ſpecificare, quã ſub gñali clauſula concludere. Hinc ẽt eſt ꝙ rigor in ſpẽ ſcriptus præferẽ æquitati in genere ſcriptæ. Iaſo. in l.placuit ad fi.C. de iud. Et præſumptio in genere tolliẽ per præſumptionẽ in ſpẽ Alex.cõſ.lxxvj. in cã accuſ.col.ij.uer.nec prędictis li.ij. Et probationes in ſpẽ ſemp præualent, probationibus in gñe. Inno. & alij in c.auditis de præſcrip. Balb. in trac.pſcri.fol.iiij.in ult.col.v.principalis. Poniturq; pñs regula, ẽt in c.generi de reg.iur.in vj.& in c. dudũ. de præben.eo.lib.ibi, p ſpẽm generi derogaẽ, quãquã de genere in derogante ſpẽ mentio nulla fiat. Et ſimiliter qñ de genere & ſpẽ ſimul fit mentio, genus p ſpẽm declaraẽ ac reſtringitur, unde ſi cõtrahatur ſocietas de lucro & quæſtu, cõtracta intelligitur de lucro proueniente ex quæſtu, idẽ opera, & non de omni lucro.l. ſed & ſi adijciatur.cũ dictis Bart. ibi.ff.pro ſoc.eo ꝙ, ſm̃ Bar.ibi, cõiter fieri cõ ſueuit de lucris prouenientibus ex quæſtu.l.coiri.eo.tit.Alex.ubi lim.in l.ij.in prin.in pe.col.ff.de uulg. Sumitur hæc regula de ſpẽ generi derogante, ex l.ſanctio.ff.de æpu. Facit.l. doli clauſula.ff.de uer.ob.§. fœliciſſimo.l.uxorẽ.ff.de leg.iij.§.cohæres.l. cohæredi.ff.de uulga.l.quæſitũ ad fi. cũ not. p Bar.ff.de fun.inſtru.c.quãuis de præben.in vj. & c. ij. de offic. leg. Et aliter diſtinguitur genus a ſpẽ per legis ſtas, aliter p dialecticos:
2 ut tradunt† Pau.de Caſt. & alij in §. mutuidatio.l.ij.ff.ſi cer.pet. & late p Zaſiũ germanũ circa principium ſuo tũ ſingu.intellectuũ. Et qd dicaẽ genus, quid ſpẽs, quid indiuiduũ dicam infra in l.in toto & pars. & in l. oĩs
3 diffinitio. Quando igiẽ† ſpẽs aduerſatur generi, derogat generi, & diſpoſitio minus gñalis, pro ſpẽ reputaẽ, & inter ſpẽs illa quæ ſpecialior eſt attẽdiẽ, qa indiuidua derogãt ſpeciei, ut hic p Deci.ponentem quædã ſignã ad cognoſcendũ & iudicandũ, q̃ magis ſpãlis cenſeaẽ diſpõ. De quo etiã per Are.in cõſi.xcvij. in cã & pũcto. Dec.in cõſi. iij.& ccclxxxij.col.iij.& cccciiij.col.fi.& in l.ſi ruffinus.C.de teſta.mil.& p Iaſ.in conſi.xij. uol.iij. cõcordat cũ præalleg. ꝙ inter ſpẽs illa q̃ eſt ſpãlior derogat alteri, qa qua ratione ſpecies generi derogat qa eſt ſpãlior, eadẽ rõne ſpẽs illa q̃ eſt ſpãlior & ſic indiuidua derogare debet alteri ſpẽi, niſi ad ſit maior rõ ſpãlitatis & maior fauor æquitaſq; maior in una quã in alia. illa.n. præualet & præcedẽtia magis influũt in ſequẽtia, quã econtrario, ut ibi plene p Iaſo. ppea determinantẽ not: qõnẽ. Diciẽ ẽt Ang.in cõſi. ccclv.utrũ, in nouis,
4 ꝙ† interdũ prouiſio ſpãlis diſcrepat a gñali & prima frõte cõtradicit. exẽpli gratia. ſtatutũ diſponit ꝙ de falſitate inquiri poſſit uſq; ad xx. annos. alio ſpãli ſtatuto caueẽ ꝙ cõtra teſtẽ falſum inquiri nõ poſſit niſi infra mẽſem, tũc gñali ſtatuto p ſpãle cõtradictoriũ derogaẽ, p pdicta. Vt ẽt ſi ſtat. mãdet homicidã capite puniri, aliud diſponat homicidiũ banniti nõ puniri, aut ſi ſtatutũ punit pcutientẽ manu uacua certa pœna, aliud ſtatutum prouidet ſpãliter ut maleficia inter
5 cõiũctos manu uacua cõmiſſa nõ puniantẽ, qa tũc ſpẽs in ſua ſpẽ cõtradicit, & ſpãlis diſpõ tãquã potẽtior tollit genus, & a gñe exẽpta eſt, præualebit qđ in ſpẽ dr̃, ita ſm̃ Ang.prealle. intelligiẽ regula noſtra. quibus adde Bal.in cõſi.cccxlvij.lib.iij. & Ripã in c. j.nu.91.de reſcrip. Et p iſtã regulã determinanẽ plures aliæ qõnes, ut p Deci.hic circa fi.& p eundẽ, Angelumq;, Fran.de Are. & Iaſ. in conſi.

præalle. Ioan. An. & Canon. in d. c. generi. & Deci. etiam in conſi. cccclxiij. col. fi. & dclxiiij.

5 †Quemadmodum autem generi per ſpeciem derogatur, ita prioribus per poſteriora. l. pacta nouiſſima. cũ ibi not. C. de pact. tradit etiam Iaſo. in conſi. xij. præalleg. Et pariter generalis diſpoſitio reſtringitur ut nõ procedat, ſeu facta non intelligatur in caſu non conceſſo. tex. eſt in l. j. in §. qui mãdatam. in uer. quare nemo. & ĩ l. ij. ff. de offi. eius & tradit Deci. in conſi. ccccciij. colũ. j. Hinc etiam

6 eſt, ꝙ † generalis confirmatio non trahitur ad ſpecialiter reprobata, & iniquis priuilegijs non prodeſt generalis confirmatio priuilegiorum. Et

7 pariter † inueſtitura non prodeſt rebus iniuſte poſſeſſis, ut per Fel. in c. j. char. pe. uer. leges inſertæ. de reſcri. & per Iaſ. in l. ſtipulationes commodiſſimum. ff. de uerbo. oblig.

Et ponderabis uerba regulæ in toto iure. i. in his negotijs quæ in iure tractantur, ideo ſecundũ Deci. hic. Dyn. & Cano. in d. c. generi. locum habet in legibus, ſtatutis, contractibus, & ultimis uoluntatibus. in reſcrip. mandatis, & ſimilibus, propterea ſummus Pontifex, qui hanc regulam poſuit in d. c. generi. omiſit illa uerba in toto iure, clariuſq; & compendioſius loquendo, generi, inquit, per ſpeciem derogatur. omnia enim cõprehẽdit.

8 Circa primum membrum † de legibus & ſtatutis, ſiue ſpecies præcedat genus, ſiue ſequatur locum habet, ut hic plene per Deci. Barto. & Alex. in Apoſt. in d. l. ſanctio legum. Angel. Iaſ. & Deci. in conſil. præallegatis. Hinc eſt, ꝙ ubi aliquid ſpecialitatis introductũ eſt in uno caſu, lex ſuperueniens, & generaliter loquens non comprehendit illum caſum, ut per Iaſonem in l. poſtquam liti. col. fi. C. de pac. ubi Aquen. Deci. & alij Moder. etiam tradũt & pariter ſi lex in uno ſpeciali caſu prouidet requirendo ſolennitatem in eo, quæ tamẽ generaliter etiam in alijs requiritur, ſi poſtmodum lex noua generaliter ſolennitatem illam tollat, non cenſetur tollere in caſu illo, ut per Fel. alios referẽtẽ, in c. j. co. viij. de reſcri.

9 Et procedunt prædicta † niſi conſtaret de mente legis generalis ꝙ uoluerit ſpeciali derogare, ut quia dicatur non obſtante aliqua lege quæ generaliter uel ſpecialiter contradiceret, ut hic per Decium col. ij. Alexan. & Iaſo. in l. ſciendum. col. ij. ff. qui ſatiſda. cogan. Sed tunc lex ſeu diſpoſitio prima non eſt ſimpliciter generalis, quemadmodum hæc regula intelligitur, ſed eſt ſpecialis & poſterior, ideo nimirũ ſi priorem ſpãlem tollit, ꝑ regulã. l. pacta nouiſſima C. de pac.

Procedunt etiam prædicta in diuerſis legibus ſi ſpecies ſit contraria generi, alias ſecus, ut hic per Deciũ col. ij. ſed quemadmodum in ſuperioribus diximus, iſta regula intelligitẽ quando ſpecies generi aduerſatur, ſi uero ſpecies non aduerſetur generi ſed ſit ſubiectiua, tunc non derogat generi, cum gratia exempli poſita uideatur. l. quæſitum. §. fi. cum ibi not. per Bartol. ff. de fun. inſtru. & tradit Phil. Franc. in d. c. generi. circa prin.

Secundo regula iſta non procedit

10 ſm Deci. † ubi genus uerificari debet in una ſpecie, quia tũc generi per ſpeciẽ non derogatẽ, ut in l. ſi hæres. ff. de opi. l. c. ex parte. el j. de offi. deleg. remittit ſe tñ Deci. ad dicta ſua in c. paſtoralis. in §. qm̃. de reſcri. ubi contrariũ tenuit in ij. col. ſed nõ reſpõdet ad d. l. ſi hæres. nec ad l. ſi dño ff. de leg. j. quæ ineuitabiliter ꝓbant concluſionẽ prædictã. quã ut not. ſequit Fel. in d. c. ex parte. el. j. ad finẽ cõmẽti. & in d. §. qm̃. in prin. dicens, nota ad intellectum ꝑſentis regulæ

non dici diſpoſitionem generalē, q̄n non comprehendit totum genus, ſed uerificanda ſolummodo uenit in una ſpecie ſub genere comprehenſa, inferendo ad quæſtionem ut ibi per eū. Facit lex ſecunda. cum ibi not. per Iaſ. in j. col. ff. de lib. & poſthum. ꝙ
11 † ubi ſermo generalis uerificari non poteſt niſi in una ſpecie, loco ſpeciei habetur, faciunt quæ late ſcripſi in l. fi. C. de pac. circa intellectum. §. de il lo. l. iij. ff. ꝓ ſocio. Sed & ſi prædicta uera ſint, limitatio tñ bona non eſt, quia regula eſt de ſpecie ad genus in prædictis terminis utraque diſpoſitio ſpecialis reputatur, ideo &c. & quum paris ſint potentiæ una nō debet alteram poſſe tollere. arg. §. iutēpeſtiuum. l. ille a quo. ff. ad trebel. Et pro declaratione prædicte concluſionis, uide Paul. de Caſt. in d. l. ſi domino. ubi notanter declarando ipſam legem & contraria ibi tacta, dicit, aliquando uni legatur ſpecies, alteri totum genus, ut lego tibi ſtichum & ſempronio ſeruos meos, & in genere non comprehenditur ſtichus per regulam iſtam. Qn̄q; uni legatur certa ſpecies de genere, alteri ſpecies incerta de eodem genere certificanda per eum uel per alium ut in dictis legibus, & iſtud non dicitur legatum generis, ſed bñ dici legatū gn̄aliter factū, quia de qualibet re in genere cōtenta. ita loquunt̄ dicta iura, nec ꝓcedit hoc caſu regula iſta neq; ſpēs illa eximitur de genere, īmo illa in ſpecie cōcurrere pn̄t, ut ibi ꝑ eum.
12 Secundo iſta regula procedit † ēt in contractibus quia genus per ſpeciem reſtringit̄ ex ueriſimili mentē cōtrahentium. Et clauſula generalis non refert̄ ad ſpecificata, ut hic per Decium poſt alios. & eſt tex. per oēs allegatus in d. l. ſtipu. cōmodiſſimū. & in l. doli clauſula. ubi oēs ſcribentes not. ff. de uerb. obl. & in not. caſu ſcribit Ale. in ꝯſ. xciiij. ad fi. ī iiij. uo.
13 Tertio locū habet regula iſta † in ultimis uolūtatibus, ut hic ꝑ Deciū poſt Dyn. & alios, niſi diuerſis reſpectibus genus & ſpecies ponerent̄, ut quia uni legaret̄ genus reſpectu uſuſfru. alteri ſpecies reſpectu ꝓprietatis, tūc. n. ſpecies nō derogat generi, ſed cōcurrūt l. ſi alij. ff. de uſufruc. lega. Bal. tñ quē ipſe ꝓ ſe allēgat, in l. quoties. C. fa. herc. ꝯtrariū firmat ꝑ regulā legis uī ꝗ. idē Deci. in cōſ. ccccxc. dicit nō eē receden̄. a p̄dicta opi. quæ cōis eſt quia regula iſta generi ꝑ ſpeciē, ꝓcedit concurrētibus genere & ſpecie in eodē iure, ut quia teſtator uni legauit domū, & alteri oīa bona īmobilia. tūc apprime ꝓcedit hæc regula, generi ꝑ ſpeciē, quia de eodem iure ꝓprietatis agit̄ in genere & in ſpecie, ſecus ſi in genere agat̄ de uno iure, puta de uſufruc. & de alio in ſpecie, de ꝓprietate puta. tūc. n. generī ꝑ ſpeciē nō derogat̄. d. l. ſi alij. ꝓ cuius declaratiōe & intelligētia uide. ēt Bar. ī l. ſempronio illo eo. ti. de uſuf. leg. prac. Pap. in forma lib. quo uxor agit ad dotē. in gl. ſup uerbo, donec Pau. Pichū ī repe. §. titia. l. titia. ff. de leg. ij. co. xviij. uerſ. uenio mō. & in xxj. q. cū ſeq. Aquē. ī l. gall⁹. ī §. q̄dā recte. ff. de lib. & poſth. Iaſ. ī l. cū q̄d. in gl. cauto. ī ij. lec. ff. ſi cer. pet. & ī l. qcq̄d aſtrīgēde. co. iij. ff. de uer. obli. Deci. ī cōſ. ccv. & ī l. ſp in ſtip. ſupra hoc eo. tit. Et queādmodū ex dictis doc. in locis p̄all. circa intellectū. d. l. ſi alij. ad fin. ibi, † interdū plus ualeo
14 ſcriptura quā q̄d actū ſit cōis ſcribentiū ſentētia eſt cū Bar. ibi, veꝫ ꝙ non ꝯſtabat de uolūtate & ꝓpoſito teſtatoris. iō ꝓpoſitū in mēte retētū nihil opat̄. Q̄d demōſtrat̄ ex uerbis iuriſc. ibidē dū ait, ſi eo ꝓpoſito fecit. & dū iterū ſubiūgit, q̄a interdū plus valet ſcriptura quam quod actum ſit. quaſi uelit dicere, regulariter plus valet,

quod agitur, quã quod ſcribit, dummodo conſtet de uolūtate.d.l.ſi in ſtipulationibus. Si uero nõ cõſtet de uolũtate, tunc plus ualet ſcriptura, quã propoſitũ in mẽte retẽtũ:ut ibi.
15 Item procedit † pdicta concluſio in legatis, qñ uni legatur genus, alteri ſpecies;ſecus ſi eidem genus & ſpecies legata ſint,quia in dubio tũc ſpecies nõ derogat generi, ſed uř expreſſa gratia tollẽdæ dubitationis.l.quæſitum.§.item ſi fundum.ff.de fun.inſtru.declarãdo ut hic per Deci. poſt Dyn.loco palleg.& Bar.in d.l.quæſitum.in §.fi.Ideo dicunt Bal. & Phil. Fran.in dicta regula,generi, q̃ procedit qñ ſpecies aduerſatur generi;alias uř põſita,exẽpli grã.palleg.§ fi.Quarto locũ habet regula iſta † ĩ reſcriptis,
16 ſeu mãdatis;p tex.i d.c.j. de reſcrip. & in c.ſtuduiſti. de offic.leg. Declarã iſtud mẽbrũ;ut plene p Fel. Dec.Ripã & alios in d.c.j,de reſcrip.& p ſcribẽtes ĩ palleg.§.qm.& ĩ d.c.ſtuduiſti.
17 Secus eſt † in priuilegiis, quia ſm non derogat primo, ſiue generali, ſiue ſpeciali.c.ueniens. de præſcrip.declarando & limitando, ut p Deci. & alios,in d.c.j.de reſcrip. ubi Ripa ordinate ſcribit nu.74.cum ſeq. Simi
18 liter † in mãdato iuriſdictionis ſpeciale nõ derogat generali.l.j.cum ibi not.p Bar.C.de offic.præfe.urb.cum aliis de quibus hic p Deci.Iuriſdictio ergo cenſeť potius data accumulatiue quàm priuatiue. Vnde ſi in ciuitate conſtitutus ſit officialis ſuper dãnis datis, aut ſuper abundantia, non tollitur per hoc iuriſdictio, quam hãbet poteſtas, qui uniuerſalem habet: ſecundum Bart.ibi.de cuius dicti ueritate;uide Alex.in l.Gallus. in §.ille caſus.colum.iij.ff. de libe. & poſthu. Corn.in conſi.lxvj. cum ſeq.lib.j. & conſi.xxx.uol.ij.latius Fely. in c.paſtoralis.de offi.ordi.Deci. in conſil. dexc.& Matthæ. de Affli.in deciſ.regni.xlj.in reliquis recurre ad Dyn. & alios in d.c. generi.

SVMMARIVM.

1 *Superfluitas, & inculcatio uerborũ toleratur ad tollendam dubitationem.*
2 *Abundans cautela non nocet in contractibus,ultimis uolun'atibus, & iudiciis.*
3 *Ordinẽ ſeruare, ubi prætermitti poteſt, nunquam nocet.*
4 *Notarij plura impertinẽtia in inſtrumẽtis ponunt ad abundantem cautelam.*
5 *Hæc regula limitatur.& nũ.6.*
7 *Quando aliquid non requiritur, ſi adhibeatur & inepte, quando uitiat. & numero 8.*
9 *§.cum interl.inter.ff.de pact. dota. declaratur,& ornatur.*

L. LXXXII. Papinianus.

QVAE dubitationis tollendæ cauſa contractibus inſeruntur;ius commune non lædunt.

SVMITVR ex.ll.in glo.alleg.
1 Et iſto † caſu toleratur ſuperfluitas & inculcatio uerborũ,quia ſatis uidenť operari tollẽdo dubitationẽ.ut.n.dicunt cano.in c.nimis.el j.de exceſſi. pla.ad tollendã ſophiſticã interpretationẽ,uerba non pñt s.modum ſpecificari,ut hic ẽt p Deci.Iaſ. & alios in l.teſtm.C.de teſt.Fely in c.fi.col. vij.de conſtit.in c.eã te.col.xij.de reſcri.& in c.ſolitæ.col.fi. de maior. & obed.nã pp obſcuritatẽ uerborũ qs in errorẽ induciť c.plerique.xxiiij.q. iij.tradit Card. Alex.p illũ text.in c.
2 erit aũt lex.iiij.diſt. abundans † igiť cautela nõ nocet: Et quod hic dř de ꝯtibus, procedit ẽt in ultimis uoluntatibus.d.l.teſtamentũ;ut hic p Dec. idẽ dicas in iudiciis, ſm Bal.& Rimi.
3 in d.l.teſtamentũ. quia † nunquã no-

tet ordinem ſeruare, et ubi ꝑmitti pōt; ut ꝑ Inno. in c. nouit. de iudi. cū aliis ibidem alleg. faciunt ad prædicta quæ pulchre ponit Are. in l. ij. col. fin. in princ. ff. de leg j. Et propter
4 prædicta † notarii in ſuis inſtrumentis apponunt multa uerba ſuperflua, & ſæpenumero impertinentia, ſm Rim. & alios in d. l. teſtamentum. & maxime in renunciationibus. ſi. n. aliquis fideiuſſor ſe obliget, apponunt renunciationē beneficii de fideiuſſ. nouarum conſtit. & de duobus reis. Et ecōtrario ubi unus obligat ſe prīcipaliter pro alio, uel duo rei conſtituuntur, faciunt ꝙ renūciant beneficiis de fideiuſſ. etiā in caſibus ubi ad inuicē non uident fideiubere, ut habet in l. uir uxori. ff. ad uelleia. quantumcunq; iſta remedia ſint diuerſa diuerſiſque competant. Et idē ſi mulier ſe obliget & contrahat nomine proprio, adiiciunt renunciationē uelleiani, quod eſt ſuperfluū cū habeat tantūmodo locū qñ pro alio intercedit. Et idē eſt in inſtrumentis emptionum & uēditionū dum dicunt dedit & tradidit, qa eſt ſuperfluitas in uerbis. Pariter in ſubſtitutionibus apponūt clauſulā uulg. pup. & ꝑ fideicom. et in maioribus & extraneis, in quibus nō cadit pupillaris. & ſic de ſimilibus. Qñq; tñ ex abūdanti cautela in materia de ſimulatione uel fraude
5 ſuſpecta † fraus & dolus ꝓſumitur, & ſiniſtra oritur ſuſpitio; ſm gl. no. ī l. ſi quis ſub conditione hæredes. ff. de condi. inſti. ut hic ꝑ Deci. & alios in d. l. teſtamentū. ſed illud eſt ꝓp cautelas īſolitas, & in materia ſuſpecta appoſitas, redolenteq; neſcio quid illiciti. Plura poſſent adduci quæ traduntur ꝑ Ancha. in conſi. cclvij. circa fin. Barb. in conſil. vij lib. ij. & in conſil. lxxvj. col. fi. uol. iij. Cor. in ꝯſi. xxiij. col. ij. lib. iij. Soci. conſ. cxj. fo. 1. uol. ij. Are. cōſi. xxiiij. col. ij. uerſ. iū ꝯrriū. Iac. de ſan. Georg. in tract. feu. in uerbo, qui quidē inueſtiti. col. j. Alexan. conſi. xxviij. col. ij. uol. v. Felyn. in c. tertio loco. ad fi. de probat. in c. cām quæ. el i j. ad fi. de teſtib. & in c. ſi cautio. uerſi. & propter ea. col. xxv. de fide inſtru. & Iaſ. in l. unica. in §. is uidetur. col. ij. ff. ſi quis ius dicen. non obtem. ubi ēt Aquen. quem etiam uide in l. ij. ad fi. princ. ff. ſol. ma. & Hippo. Bono. in l. de minore. in princ. in iiij. col. ff. de quæſtio. Secundo iſta regula limitatur ſm Deci. hic Salyc. Rimi. & alios in d. l. teſtamentum. qꝛ illud quod cauſa tollendæ dubitationis exprimitur eſt uitioſum: ut in iuribus pro ꝯrijs ibi allegatis. ſuperflua
6 † igitur, ut ibi dicit Rimi. poſt alios, uitiant & uitiantur ubi ſunt contra naturam actus, uel ꝯtus qui geritur, nec poſſunt ſeparari. l. actus. ſ. eod. l. græce. §. illud. & §. ſi ſtichum. ff. de fideiuſſ. Confirmatur ꝓdicta ſm Dec.
7 hic. quia † in ſententia, in libello, in depoſitiōe teſtis, expreſſio cauſæ neceſſaria non eſt: ſi tñ ad tollendū forte dubitationē cauſa exprimatur, & inepta ſit, uitiat: eo quia ꝓſumptio, q̄ erat pro ꝓdictis cauſa non expreſſa, tollitur ꝑ expreſſionē. & ſic plus nocet inepta loquutio, quàm taciturnitas: ut dicit gl. in clem. conſti. in uerbo de nouo. de elect. Ad oppo. tñ facit regula. l. unicæ. in prin. C. de rei
8 uxo. actio. ꝙ † illud, quod omiſſum nō uitiat, pariter nō uitiat ſi inutiliter uel inepte agat, aut opponat. eſt materia brochardica in qua infinita propemodū adduci ꝓ & ꝯ conſueuerūt. & nōnullæ diſtinctiones tradi ꝑ doc. Vide Roma. in cōſi. cccclxxxvij. Fely. in c. examinata. col. vij. cū ſeq. de iudi. & in c. cū ordinē. char. j. de reſcrip. & in c. qualiter & qñ. el j. col. ij. & iij. de accuſa. omnes Mod. in l. uinū. ff. ſi cert. pet. Deci. in cōſi. xxxvij. col. ij. Mod. Bono. in l. unius. i §. cuſtodiæ. col. ij.

& ſeq.de quæſt.Mod.Aſten.in tract. de forma.char.li:ij.colũ.j.cum pluribus ſequen.in uerſ.viij.& ſucceſſiue. Contra iſtã regulam opponit hic gl. d.l.ſi cum dotem.in princ.ff.ſol.mat.
9 & d.l.inter † .§.cum inter.ff. de pac. dot.ubi pariter gloſ. opponit & non ſoluit.in dictis.n. caſibus expreſſio le dit ius cõe,q̃a ubi indiſtincte dos ſo. mat.ad patrem dotantẽredibat,pp ta lẽ expreſſionẽ & ſpecificationẽ exce pto caſu expreſſo non redit. pro ſol. uide Saly.in l.qui mutuam.in princi. ff.man.dicentem, ꝙ in cõtrarijs prædictis pactum non fuit appoſitũ cauſa tollendæ dubitationis, ſed cauſa limitationis, ideo in caſu contrario ad expreſſum uim renunciationis obtinet,ut latius ꝑ doc. in d.l.ſi cum dotẽ.in prin. Et de intellectu præall.§. cum inter.uide Alexã.in l.pecuniã.in prin.ff.ſi cer.pet.Soc.conſil.ix.col.ij. lib.j.Camp.in tract.de dote.in v.parte.q.xix.Iaſ. in l.poſt dotem. colum. xvij.ff.ſol.mat.Dec.in l.j.ſuper gloſ. in uerbo fortiſſimum. col.ij.ff.de offi.eius.& in conſil.ccxxxij.col.ſi.

SVMMARIVM.

1 *Verba,nullo iure cogente,quomodo accipiantur proprie.*
2 *Obligatus ad Antidora ſimpliciter ſoluens non præſumitur donare.*
3 *Donatio, quæ fit cauſa remunerationis, proprie donatio non dicitur.*
4 *Obligatio ad antidora operatur quinde cim effectus.*

L. LXXXIII. Papinianus.

Donari videtur,quod nullo iure cogente conceditur.

SVMITVR uerbotenus ex l.donari.ff.de don.& ex alijs ll.per gl.all. Difficultas iſtius regulæ cauſat ex il-
1 lis uerbis† nullo iure cogẽte.ſi.n.nec ciuili iure,neq; naturali debitũ ſit, de plano ꝓcedit:Sed ſi naturaliter ſi debitum. diſtinguendum eſt ſecundũ gl. & Bart.ut hic refert Deci.aut eſt naturalis ex pacto quæ potẽs eſt ad cauſandum retentionem. & cenſendum eſt tũc potius ſolutum debitũ quam donatum, aut eſt naturalis ad antidota, & iſta non excludit donationem, quia non eſt potens parere effectum retentionis. Dec.tenet,ꝙ nulla ex dictis naturalibus obligationibus excludat donationem,ex quo talis obligatio non habet in ſe neceſſitatẽ ſolutionis,ut hic per eũ. Et iſta eſt recta ſentẽtia & uera interpretatio præſentis regulæ ſi in ſole(ut aiunt)nolumus calligare. nam illa uerba, nullo iure cogente, reſpiciunt & determinant actum cõceſſionis & ſolutionis, non autem retentionis, & ſic modo non cogatur & neceſſitetur quis ſoluere, prout contingit in naturaliter obligato, cuiuſuis qualitatis ſit illa talis naturalis obligatio inducitur donatio.facit l.nec ignorans.C.de don. dum dicit, nec ignorans, nec inuitus quiſquã donat. Et intelligo prædicta qñ concedens utitur uerbo donationis,aut æquipollenti, cũ donari illud dicatur,quod ea mente datur, ut ſtatim accipiẽtis fiat. Et ob nullã aliam cauſam datur,quã ut liberalitatem & munificẽtiam quis exerceat, ut dicit
2 iuriſconſultus in l.j.ff.de do. † nã ſi naturali obligatione ex pacto uel ad antidora obſtrictus ſimpliciter traderet,aut concederet, potius præſumerem ſolutionẽ naturalis debiti quam donationẽ,quia ubicunq; capi ꝑt alia præſumptio uel coniectura quã donationis, illa accipi debet.l.cũ de indebito.ad fi.ff.de ꝓb.l.cãpanus. de operis lib.tradũt Anc.ↄſ.xxxij.& clxxxj. & Aquen.in l.poſtquã liti.& col.j.cũ ſimil.C. de pact. Si igitur ſalua rõne

tecti & latini ſermonis interptari poſſumus actum,ut ſoluens aut cōcedēs naturali debito ſatisfacere uoluerit, cur talē coniecturā potius non capimus quam donationis,quodq; adhuc uelit tali obligatione naturali nexus ſub eadem obligationē remanere. Et
3 qñ † naturaliter modo prædicto obligatus aīo donādi & remunerādi,ſicq; eā naturalem obligationē diſſoluēdi, daret aut ſolueret, non eſſet uera & propria donatio, ſed īpropria,ut uoluit Alb. ſupra p Dec. relatus & Pau. de Ca. in d.l.j.col.ij. per illum tex. ff.
4 de don. Operatur † aūt dicta naturalis obligatio ad antidora multos effectus. quindecim connumerat Aquen. in l. ex hoc iure.char.ulti. ubi ēt Iaſ. alios congerit. ff. de iuſti. & iur.

SVMMARIVM.

1 *Priuatio præſupponit habitum.*
2 *Pupillus an dicatur proprie inteſtatus.*
3 *Hæc regula non procedit improprie loquendo.*

L. LXXXIII. Papinianus.

Non uidetur rem amittere, cuius propria non fuit.

Svmitvr ex.ll. in gl. alleg. & facit text. no. in l. titio uſusfru. ff. de cōdi. & demō. & in l. j. in. §. j. ff. quib. mo. uſufr. amit. ubi gl. allegat plures
1 alios concordan. Priuatio † ergo præſupponit habitū, amittiq; non poteſt quod acquiſitum non fuit, & deſiiſſē non dr̄ ꝙ nō incipit, quod non ēſt rū pi nō poteſt, & non entis nullæ ſunt qualitates Dec. hic plures. ll. adducit & canones, infetēdo ad legitimationem & emancipationem, ut per eas probetur patria poteſtas, & quē non fuiſſe legitimū. quæ oīa latius poſuit Iaſ. in l. decem. in v. not. ff. de uerbo. oblig. ubi ad cōprobationē pn̄tis regulæ decem pulchra adducit ſimilia. Non pōt igiē recte poni priuatio ubi nō cadit habitus. unde equus inepte diceretur mutus, quia habitus loquēdi nō cadit in eo. nec lapis dr̄ eſſe cecus, quia uidēdi habitus in illo nō ca
2 dit. ſic † pupillus non recte dr̄ inteſtatus, quia in eo nō cadit habitus faciēdi teſtm̄, ut per Iaſ. loco præal. de cuius dicti ueritate late ſcripſi in rep. l. ſi emācipati. in prin. C. de colla. Similiter periuriū non cadit in eo qui nō iurauit, qui.n. non iurat nō periurat, ut per Fede. de Senis in q. cclxiiij. Et an excipiens uideatur fateri debitum uel delictū? Dec. hic ponit unum uerbū. uide latius Aquen. in d. l. decē col. vj. ubi facit regulā cū octo limita. Et
3 procedit iſta regula † ſecundū uerborum proprietatē, improprie uero & largo modo dr̄ quis pdere quod nunquā habuit, ſicuti actus nullus īfirmari dr̄, ut hic per Dec. & Cardi. Alexā. in c. ꝯcilia. xvij. diſt. nota, inquit, uim dici perdere prius non hn̄s, quod uī implicare contradictionem, cum priuatio præſupponat habitū, ſed iſtud eſt, ſubdit, quatenus de facto proceſſit. in eo enim euacuatur, ſeu ualiditatem perdit, ut in capitulo accedēs, el j. in ſi. ut lite non conteſta.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula quando non procedat.*

L. LXXXV. Paulus.

Cum amplius ſolutum eſt quam debeatur, cuius pars nō inuenitur quę repeti poſſit, totum eſſe in debitum intelligitur manentę priſtina obligatione.

SVMITVR ex.§.ſi centũ.in gl. alleg.quæ duo bona ponit exempla, vnũ reſpiciẽt impoſſibilitatem,qñ ſolutio vel ſatiſfactio conſiſtit in re indiuidua,alterum inuitam communionem a.l. damnatam. vt dicit text. in §.ſi centum.& pulchre declarat Angel.in conſi.liiii.incipit.Iulia.quamuis dici poſſit vtrunq; exemplum impoſſibilitatem reſpicere, cum decretum iudicis,de quo loquitur.§.ſi centum. ſecundum Decium hic, indiuiduũ ſit.Sed errore labitur,quia text. §.ſi centum.non loquitur in decreto iudicis,ſed in datione inſolutũ a parte facta: & aſſignat dictam rationem, quia nemo inuitus cogitur ſtare in communione: ideo melius ſenſit hic gl.cõmunis ut ſupradixi.Verũtamen eſt,ꝙ diſpoſitio Barto.quã ibi ex illo text.infert, loquitur in decreto iudicis.

1 Limita † & reſtringe iſtam regulam,ut facit iuriſcon.in d.§.ſi centum.aliiſq; modis,ut hic per Deci.& Iaſo.in præalleg.§.ſi centum.& Soc. in l.certi ꝯditio.in.§. qm̃ col.fi. quadrupliciter limitantem ubi etiã Dec. & cæteri tangunt.ff.ſi cer.pet.

SVMMARIVM.

1 *Naturalis obligatio eſt de iure gẽtium.*
2 *Naturalis obligatio conſideratur dupliciter.& nu.3.*
4 *Quæ ſubdiuiduntur.*
5 *Ius gentium dupliciter conſideratur.*
6 *Depoſitum an ſit de iure naturali,vel iure gentium primeuo.*

§. Is natura debet,quem iuregẽtium dare oportet, cuius fidẽ ſecuti ſumus.

1 NATVRALIS † ergo obligatio,ut hic per Deciũ,eſt de iure gentium, & eſt no.ad declarationem ſecundum eum, ꝙ ea obligatio diſtinguitur & duobus modis principaliter cõſideratur,& ſimiliter ẽt ius gentium duobus modis accipitur.Primo

2 † naturalis obligatio cõſideratur pro ea quæ oritur ex conſenſu & æquitate naturali, quæ ſuadet promiſſa ſeruari, quæ contrahitur ẽt cum ſeruis, & inter patrem & filium. Secundo

3 conſideratur † pro eo naturali inſtinctu,ut benefacienti benefaciamus, & contrahitur inter quoſcunque,ut hic per Deci. Barto.in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.in ſua diſtinctione conſiderat quatuor ſpecies obligationis naturalis.alij uero moder. ut ibi ſcribit Aquen.in xiiii.col.melius conſiderãt duas ſpẽs tantum,ut dixit glo.in d.l. ſed & ſi in,§.conſuluit.ff.de pet. hære. Quia alia eſt quæ oritur ex rõne naturali ſolis hominibus cõpetenti, cum bruta rõne careant, & iſta cõſiſtit in obſeruantia promiſſorum l. j. ſupra de pac.cum uulg. & ut quis alteri non faciat quod ſibi fieri nollet, & huiuſcemodi,quẽ rõ naturalis ſuadet,& eſt iſta de iure gẽtium, allegat legem noſtram. Alia eſt obligatio naturalis quæ oritur ex inſtinctu naturæ qui etiã brutis cõis eſt, ut benefacienti benefaciamus. nã & bruta hoc

4 faciũt,ut experiẽtia docet. Et † prædictæ duæ obligationes ſubdiuiduntur poſtea in alias ſpecies, ut ibi per præallegatos ponentes ẽt plures effectus quos inducit prædicta naturalis obligatio ad autidota ut benefacienti benefaciamus.Si tñ lex prohiberet actum fieri, tunc ſi fieret nõ oriretur naturalis obligatio.text.eſt in l.non dubium.C.de legi.ubi Iaſo. in quarto not.tradit. Similiter † ius gẽtium

5 duplex eſt primeuũ ſcilicet,& ſecundarium,ut hic per Dec. Qui ad declarationem iſtius text.ſubiungit intelligi debere de iure gẽtium primeuo, quod in effectu dr̃ ius naturale. c. ius naturale.j.diſt.& obligatio illa natu-

ralis ut benefaciēti benefaciamus, eſt de illo iure gentium primeuo, & ita intelligitur iſte tex. ſecus de ſecūdario quod a naturali diſtinguitur, immo eſt quodammodo contra ut infra dicā. Ideo Ang. are. inſtit. de iure naturali. in. §. ius autem gentium. ad fi. not. duplex eſſe ius gentium. Primū fuit eo ipſo ꝙ gentes eſſe ceperunt naturali ratione inductū abſq; conſtitutione aliqua, ut fidem ſeruare. Et iſtud habet, inquit, concomitantiam cum iure naturali. Secundum eſt ius gentium quo omnes gentes utuntur, quodque ſibi conſtituerunt gentes non ſecundum rationem naturalem ſed quodammodo contra, ut bella, captiuitates, ſeruitutes, & diſtinctiones dominiorum. naturali n. ratione oēs liberi naſcebantur, ut dicit text. d. §. ius autem gentium. & hoc iure gentium annihilatus eſt ſtatus ſeruorū, & ſeparatus ab aliis, nihilque proprium ſibi poſſunt acquirere, ut ibi per Ang. de quo quidem iure gētium primeuo & ſecundario. uide etiā ſcribentes in d. l. ex hoc iure. ubi Aquen.
6 in tertia colum. diſputat, an † depoſitum ſit de iure naturali, uel de iure gentium primeuo, & concludit contra Pau. de ca. nō eſſe de iure gentiū primeuo: quia ius gentium, in quit, primeuum nihil aliud eſt, quam naturalis ratio inſita hominibus, & ſic eſt paſſio animæ. Ex quo iure gentium bene oritur æquitas quæ ſuggerit fidē ſeruari ne dum in depoſito, vt declarat Pau. de Ca. ſed etiam in omnibus contractibus & conuentionibus d. l. i. de pac. & l. i. de conſtit. pecu. ſed formalitas contractum, ſiue loquamur in depoſito, ſiue in alijs, eſt poſtea introducta de iure gentiū ſecūdario, quod nihil aliud eſt, quā cōſtitutiones quædā ad hominibus introductæ vt ibi per aquen. plura etiā de iſto iure gentiū primeuo & ſecundario ſcripſi in rubr. ff. de orig. iur.

SVMMARIVM.

1 *In dubio iudicandum eſt pro dote tam conſtituenda, quam reſtituenda.*
2 *Mulier an habeat regreſſum ad bōa alienata quorum hypotheca renuntiauit.*
3 *Inſtrumētum dotis quando præſumitur prius factum quam alterum eodem die confectum.*
4 *Horæ appoſitio in inſtrumentis attenditur. & nume. 5.*
L. non puto. ff. de iure fiſ. ornatur.
6 *Poſſeſſor cæteris paribus vincit etiam ꝙ agatur cauſa dotis.*

L. LXXXVI. Paulus.

In ambiguis, pro dote reſpōdere melius.

SVMITVR ex l. in ambiguis. ff. de iu. do. aliisq; per gl. alleg. proce
1 dit generaliter† tam in dote conſtituenda, quā reſtituenda: vt per glo. d. l. in ambiguis. & rationem iſtius regulæ aſſignat iuriſconſult. in l. i. ff. ſo. ma. vbi Bart. & alii dicunt iſtud etiā procedere tam in modo procedendi quā decidendi, vt iudex mulieri agēdi vel pro dote inſiſtendi magis quā alteri parti fauere debeat, vt tradit Bal. Nouel. loco ſtatim alle. Alex. hic in apoſt. ad Bar. citat Bal. in l. ad exactionem. C. de dot. promiſ. enumerātem quędam ſpecialia in dotibus, ſed habes in præſentiarū duos magnos tractatus de hac materia, Cāpezii videlicet & Bald. Nouelli qui ſubtiliter plura ſcripſit.
2 Nota etiam diligenter. ꝙ† dicet mulier renunciauerit iuri hypothecę dotium, ſi tamē tempore quo agitur de reſtitutionem dotis non ſit in facultatibus viri vnde mulieri pro conſecutione ſuæ dotis ꝯſuli poſſit, mulier

habebit regreſſum ad illa bona alienata, quorum hypothecæ renunciauit fauore dotis, vt poſt Imo. ſcribit Matt. de Affl. in deciſi. regni cccxiii. q tñ non pono pro conſtanti. Ex p̄dictis infertur ſecūdum Bart. in d. l. i.
3 q † ſi reperiantur duo inſtrumēta eodem die cōfecta, & alterum ſit dotis, nec appareat de prioritate vel poſteritate temporis, præſumitur fauore dotis prius factū inſtrumentū pro dote faciēs. Dec. hic extēdit ad eccleſiā & fiſcū, niſi qñ tractaret de lucro captādo p l. nō puto. ff. de iure fiſ. reſtringēdo concluſ. niſi in altero eſſet hora:
4 quia † prioritas horæ attēditur, & facit p̄ualere, niſi pars eſſet in poſſeſſione vt hic per eū. de quibus omnibus latius p Bal. Nouel. in præalle. tract. fol. 50. in i. char. ix. par. princip. Soci. Iaſ. Aquē. & alios Mod. ī d. l. i. in primis col. ff. ſol. matri. in quibus locis præalleg. ſcribētes declarant tex. d. l. non puto. vt de eis non facta mentio ne hic ſcribit Deci. Et vltra præallegata de intellectu illius text. vide etiam Fely. in c. fi. colū. ii. de re iudi. & in c. paſtoralis. col. iiii. de reſcrip. Aquen. in l. iuſtam. & in l. fi. col. ii. C. de eden. Iaſo. in l. de die col. fi. ff. qui ſatiſ. cog. & in conſi. xcix. & cviii. vo. i. Deci. in c. ex literis. col. iii. de proba. & in rub. de iudi. col. fin. in ii. le-
5 ctu. Ad id vero † quod de appoſitione probatione horæ dictum eſt, vltra ea quæ ſcribunt Bald. Nouel. Socin. Iaſo. Aquen. & alii in loco præalle. vide Anchar. in conſilio ccclxxxviii. colū. iiii. Fely. in c. capitulum ſanctæ crucis. col. fi. de reſcrip. & in c. paſtoralis col. ij. eod. ti. Iaſ. in l. i. in. §. editiones. col. i. ſupra de eden. Deci. in d. c. paſtoralis. col. iii. & ī conſ. clxix. col. fi. Soc. in l. qui duos. col. ii. ff. de rebus dub. & pulchre in conſi. lxvij. vol. iii. quem ter in hoc articulo va-
6 riaſſe inuenies. Rurſus † quod exiſtēs in poſſeſſione obtinere debeat, & ſic ceſſet iſto caſu fauor dotis, vltra Bald. Nouellum Soci. & Iaſ. in locis p̄all. vide Barb. ī ꝯſi. xxxix. col. iii. uol. iiij. Corſ. in ſingu. ſuis in verbo matrimonium. el iij. Curt. ſeniorem in repe. l. admonendi. col. lxxxvij. cum ſeq. ff. de iureiur. Iaſ. in l. fi. poſt diuiſionem. C. de iur. & fac. igno. & ī l. nemo pōt. in ii. lec. ī penul. char. ff. de leg. i. Deci. in l. fi. col. pen. C. de edic. diui. Mod. Bononi. ī no. lxxxii. An aūt cauſa dotis comprehendatur in generali diſpōe, dixi in l. i. §. eo.

SVMMARIVM.

1 *Non tollit factum quòd impedit faciēdum, etiam quòd factum nō ſit legitimū numero 6.*
2 *Limita quando factum non eſſet perfectum, & quādo dicatur perfectum nu. 3.*
4 *Dos propter inopiam viri in tuto collocata, ſuperuenientibus viri diuitijs retractabitur.*
5 *Res deueniens ad caſum, à quo incipere non poteſt, an vitietur.*
7 *Factū quandoq; facilius deſtruitur, quā impediatur de nouo fieri.*
§. ſacerdotio. l. nō diſtīguemus. ff. de arb. declaratur pulchre & ornatur.
8 *Effectus facti quòd impedit faciendum quandoq; impeditur.*

§. Non eſt nouum, vt quæ ſemel vtiliter conſtituta ſunt, durent, licet ille caſus extiterit, a quo initium capere non potuerunt.

Svmitvr ex ll. per gl. alleg. & alia exempla cum concordantibus adducit glo. in c. factum legitime. de regul. iur. in vj. vbi præſens regula etiā inferitur. & ponit ibi Dy. duo alia exemplā quæ tacito auctore trāſcripſit hic deci.

1 No. ergo bonā regulā, ꝙ † ſemel utiliter conſtituta durant, licet ſuperueniat caſus a quo inchoari non potuiſſent: ſeu ꝙ non tollit factum ꝙ impedit faciendum, ut allegat Dy. loco præal. Et ubi iuriſcõſ. hic poſuit uerbũ, utiliter, ſummus Pontifex in d. c. factum. dixit legitime, quod comprehendit fc̃m & modum: ut factum in ſe uidelicet, ſit legitimũ, & ſine peccato, & legitimo mõ factũ, nec retractatur ex caſu ſuperuenienti, licet ſit talis qui impediret inchoationem actus, ſẽm Ioan. And. & Phil. Fran. ibi
2 dẽ. Et intelligitur hæc regula † qñ actus pfectus fuit & cõſumatus, alias ſecus. quia deſtruitur qñ deuenit ad caſum a quo incipere non potuiſſet l. inter ſtipulantem §. ſacram. & l. pluribus §. j. ff. de uerb. obl. niſi caſus ſuperueniens ad eundẽ fi. tẽderet l. ſciẽdum. in fi. ff. qui ſatiſd. cog. §. ex contrario. uerſic. ꝙ ſi uiuo. inſtit. de lega. ubi exemplum ponitur. Diſpoſitio
3 † autem non dr̃ perfecta abſolute & ſimpliciter, niſi quando profecta eſt ultima perfectione, quia perfecta eſt executio contractus, ita Areti. per illum tex. in l. ſi ſub uno §. j. in ij. nota. ff. de uerb. ob. adducit pro comprobatione no. per gl. & Bal. in l. j. C. de peric. & commo. rei uẽ. Idem uoluit ipſe Areti. in d. l. pluribus in §. j. in ij. col. ubi notanter declarat, & limitat quod dictũ eſt de cã inhabilitatis ſuperuenienti, & ad eundem finem tendente, per d. l. ſciendũ. in fi. & d. uerſ. ꝙ ſi uiuo. ut procedat qñ non intereſſet debitoris ꝙ per ſecundam cãm ſuperuenientẽ retractetur & irritetur. Prima ſecuti in d. uerſ. ꝙ ſi uiuo. ut de ſe patet & in d. l. ſciendũ. ad fi. ubi reus cum ſatiſdederat, ſed qñ multũ intereſſet debitoris cãm primam nõ remanere firmã, tunc licet cã ſuperueniens ad eundem finem tenderet per hoc tamen non ſeruaretur prima diſpoſitio l. j. §. ij. ff. de curat. fur. ubi liquet, ꝙ ſecunda cauſa ſuperueniens tollit primam ſi talis erat quæ a principio impediuiſſet actũ fieri, licet diſpoſitio præcedens & ſequẽs eam tẽderet ad eundem finem: ideo tenet,
4 ꝙ † dos uxoris in tuto collocata, pp inopiam uiri ſuperuenientibus uiro diuitijs retractabitur ut pœnes uirũ remaneat, ex quo ſuperuenit caſus a quo initium habere non potuiſſet propter diuitias, quæ licet tendãt ad eundem finem conſtituendi uxorem magis tutam & cautam, quia tamen intereſt mariti ut recuperet adminiſtrationem bonorum dotis, retractabitur, ut ſequitur Iaſon. poſt alios per eum allegatos in l. ſi conſtante. column. penult. ff. ſolut. matr. Ad
5 regulam prædictam, † an res deueniens ad caſum a quo incipere non poſſit, uitietur, tradit pulchrã & not. doctrinam Salyc. in l. ſi gaudentius, ubi eſt text. qui concordat cum hac lege. C. de contrahen. emptio. diſtinguendo an caſus ſuperueniens agat in cauſa uel in perſona efficiente, aut in cauſa formali, id eſt forma rei, aut in cauſa materiali, uel finali ut ibi late per eum quem refert, & ſequitur Angel. in §. ſi quis debitori. inſtit. de lega. adde quæ ſcribunt Imo. & Aretin. in l. ſi ſub una in §. j. & in l. pluribus. et in §. j. de uer. obl. Deci. & alij in c. cum ceſſante. de appel. Et quia
6 hæc regula loquitur qñ aliquid utiliter fc̃m eſt, ampliatur ẽt † ꝙ fc̃m nõ ſit legitimũ, ut quia ꝯ prohibitionẽ iuris tñ v3; quia multa fieri prohibẽtur, quæ tamen facta tenent. l. j. §. biduum. ff. quando app. ſit quod exemplificari põt in pluribus caſibus, ut hic per. Doc. & plenius per Iaſ. in l. a patre furioſo. colũ. iii. & iiij. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. quæ intelligunt qñ lex prohibens ulterius pcedit ita diſponẽdo, uel tractat de cõ-

modo aut fauore partis cui renũciare poſſit, ut hic per Dec. poſt Pau. de Ca. in cõſi. ccxvj. circa principium. in antiquis. per Iaſ. in l. non dubium. in multis locis. C. de legi. & Fely. in c. ſi diligenti. de foro compe. & per eundem Dec. ĩ cõſ. ccccxciiii. & ccccxix. ubi reprobat deciſionem Fed. de exe cutione facta per Guardianum fratrũ minorum, quã hic approbauit & ſequutus fuit. Quandoque tamẽ econ trario ad regulam noſtram, facilius

7 † deſtruitur factum quã impediatur de nouo fieri. l. non diſtinguemus in §. ſacerdotio. ff. de arbi. idque operatur in eo caſu rationis diuerſitas, ſoluitur enim ibi compromiſſum, quia veriſimiliter in tali dignitate ſecularia negotia tractare noluiſſet, iõ datur abſtinendi facultas & cõpromiſſum ſoluitur, quę rõ ceſſat qñ in conſtitutum in ſacerdotio cõpromiſſum fuit, ſecundum Dec. hic ad fi. ſed tex. ibi aliam rõnem aſſignare uĩ, quæ pariter locum haber qñ compromiſſum factum fuit in ſacerdotem iam ordinatum dum ait, id non tantum honori perſonarum, ſed etiã maieſtati dei indulgeri, cuius ſacris ſacerdotes uacare op3, ſicq; fauore diuinæ maieſtatis iudcare non cõpellitur. Vnde dico, ꝙ qñ iam ſacerdos exiſtens cõpromiſſum ſuſcipit, cogitur pronũciare, quia imputandũ eſt ei cur paſſus fuerit in ſe cõpromitti, præſumendumq; eſt ꝙ rale onus non recipiſſet niſi ſciuiſſet poſſe ſacris nacare & tali oneri ſatiſfacere, ea ꝑꝑ merito cogitur. de quo quidem tex. præallegat. §. ſacerdotio. uide pulchre Fely. in c. præſentata. colũ. j. de teſtib. & Dec. de materia. in conſil. cccexciiij. & cccexcix.

8 Poſtremo not. ꝙ † quamuis legitime factum duret, & non retractetur ꝑꝑ cauſam ſuperueniẽtem, attamen quandoque impeditur illius effectus, ut per gl. in dicto c. factum legitime.

SVMMARIVM.

1 *Ex cauſa receditur a regulis iuris.*
2 *Aequitas quando rigori præferatur.*
3 *Ratio naturalis allegabilis eſt ad deciſionem cauſarum.*
4 *Quærere rationem ubi ſentimus non eſt niſi firmitas intellectus.*

§. Quoties æquitatem deſiderii, naturalis dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperanda eſt.

IN text. ibi moratur, id eſt differt & impedit. Exemplifica ut ꝑ gl. & Dec. hic, probari illud generale di-

1 ctum, ꝙ † ex cauſa receditur a regulis iuris cõis. de quo plene per Felyn. & oẽs ſcribẽtes Moder. in c. j. de cõſtit. Tu potes ẽt dicere hic probari, ꝙ

2 † æquitas non præfertur rigori qñ ratio naturalis uel iuris diſpoſitio refrangantur, de quo in l. placuit. C. de iud. & dicetur infra. Notari ẽt poteſt,

3 ꝙ † rõ naturalis eſt allegabilis ad deciſionem cauſarum, ad quod eſt text. nota. in l. ſcire oportet. in. §. ſufficit ff. de excu. tuto. ibi, quod ipſa naturali iuſtitia ſufficit firmare. de quo, quia an ĩ ſuperioribus dixerim memor nõ ſum, uide text. not. in l. in rebus. in. §. poſſunt. ff. commoda. text. l. unicæ in §. j. cum not. per Bald. C. de cadu. toll. Barbat. in conſil. iij. colum. fin. libr. ij. dum ponit rõne naturali quid probari & reprobari. Corſe. in litera o, ſingul. incip. vbi doctores. Iaſo. in l. dedi. in. §. ſi libertus. col. ij. ff. de cõditio. cauſa data. & in l. quamuis. col. j. de in ius uoca. in lege illam. col. iij. C. de collatio. & in auctentica ſi qua mulier col. ij. C. de ſacroſan. eccl. Decius in c. ij. requiris. in iij. not. de appellatio. & Moder. Bononien. in repetitio. rubri. C. de prob. col. xxxviij.

Iaſo.

Iaſ.in conſi.cxxvj.col.pe.lib.iiij. vbi refert Iſern. dicentem iudicẽ ita moueri debere per dictum naturale,ſicu
4 ti per legẽ ſcriptã. Et ſimiliter†quærere rationẽ vbi ſentimus non eſt niſi infirmitas intellectꝰ, ſm Auer.quẽ doct.ſepæ referunt & ſequuntur, ut ibi per Iaſ. Rei.n. ſatis demonſtratæ fruſtra alia additur demonſtratio l.j. in fi.ff.de dot. pleg. ſuperuacuisq; laborat impendijs,qui ſolem facibus illuſtrare conatur c. bene quidẽ.xcvj. diſt.vt per Zanetinum inter conſilia Socin.iiij .uol.in conſi.vj.

SVMMARIVM.

1 *Actoris conditio per litis conteſta. nõ fit deterior.*
2 *Dictio plerunque quomodo accipiatur et an quandoque conditio fiat deterior per litis conteſta.*
3 *Effectus reſultantes ex litis conteſtatio, qui ſint.*

L. LXXXVIII. Paulus.

Non ſolet deterior cõditio fieri eorum qui litem conteſtati ſunt,quam ſi non eſſent,ſed plerunq; melior. Nemo enim perſequendo deteriorem facit Denique poſt litis conteſtatũ hæredi quoque proſpicitur,& hæres tenetur ex oĩbus cauſis.

Dividitur in tres partes. In prima ponit dictum. In ſecunda rationem. In tertia quod dixerat probat ab effectu. ſecũda ibi nemo enim tertia.ibi,deniq; Sumitur ex ll. in gl.
1 alleg. No.ꝙ†per litis conteſt.non fit deterior conditio eius qui litẽ cõteſtatur,ſed plerunq; melior : ut hic, & alijs iuribus per gl.alleg.Dec.aſſignat rationem quia iudicium introductum eſt in fauorem actoris ideo in eius odium retorqueri non debet. Mihi vr̃ ꝙ iuriſconſultus hic clarius rationem aſſignet dicens, nemo .n. perſequendo &c. quaſi dicat labor & diligentia proſequentis ius ſuum no cumento ſibi eſſe non debet l. fin.C. de alln.& palud.ubi gl. adducit alia iura,& illud Catonis. Cũ labor eſt damno mortalis creſcit egeſtas.Hinc dicimus, ꝙ uigilantibus & non dormientibus iura ſubueniunt l.pupillus.ff.de his quæ in frau. credi. & in rub.prohem.iſti.ibi, cupide legũ iu-
2 uentuti,cũ ibi no. Et ex verbo†plerunq; in prin. regulæ appoſito patet, ꝙ quandoq; conditio litigantis deterior fit per litis conteſt. nam poſt litem conteſt.variare non poteſt : ſm glo.hic in fin.& ſm Deci.id cauſatur ob electionem prius factam non pp lit.conteſt.Sed reſpon. ꝙ niſi accederet litis conteſta. nõ impediretur variare,ut in l.aleg.per gl. ideo effectus attribuitur litis conteſtationi. Comprobantur prædicta clarius per l. edita.cum materia.C.de edẽ.vbi litis cõteſtat.impedit emendationẽ,& mutationem libelli,& ſic variationem Aduerte ẽt quia verbũm illud, plerunq; determinat ꝙ de meliori cã dixit nõ de deteriori,& ſic male elicitur,arguiturq; per litis conteſt.fieri quandoq; cãm deteriorem.cum .n.dicat plerunque fieri meliorem, non bene infertur quandoq; fieri deteriorem ſed bene non ſp fieri meliorem , ſed ꝙ fiat deterior nequaquam. Et ſi nõnunquã per litis conteſt. conditio litigantis deterior efficiat ut in caſu l. amplius non peti.ff.rem rat.hab. vbi promittens ſub pœna non petere, non incurrit pœnam per ſimplicem petitionẽ, ſed facta demum litis conteſt. Quod autem per litis conteſt.plerunque faciat quis conditionem ſuam meliorẽ probat hic iuriſconſultus per unum

3 not.†effectum inde reſultãtem, quia actio alias non tranſmiſſibilis fit tranſitoria ad hæredem & contra hæredẽ de quo plene in §.pe.inſti.de perper. & tẽp.act.& in l.j.C. ex delic. defun. Glo.addit ſm effectum de perpetuatione actionis, ut per eum. Alium effectum ponit tex.not.in l.ſi tutius. ff.de uerb.obl.vbi Aquen.& alij.not. quia per litis conte. acquirit quis ſibi actionem quam prius nõ habebat, ut in caſu illius legis.Quoſdam alios effectus reſultantes ex litis conteſt. ſeu quaſi, ponit soci. in c.qm̃,in pe. charta.extra lite non conteſt.

SVMMARIVM.

1 *In mora non dicitur, qui legitima exceptione tueri ſe poteſt.*

2 *Pœna non committitur ubi nulla eſt petitio.*

3 *Hæc regula quomodo intelligitur,& numer.4.*

L. LXXXIX. Scæuola.

Nulla intelligitur mora ibi fieri ubi nulla petitio eſt.

Svmitvr ex l. ſi pupillus .ff. de verb.oblig.& ex l.lecta.in uerſi.dice-
1 bam.ff.ſi cer.pet.vbi dicitur†non eſſe in mora eum, qui legitima exceptione ſe tueri poteſt, & ubiq; doct. tradunt. Et hoc etiam pro regula ponitur in c. non eſt in mora.de regu. iur.in vj.ubi not. gloſſ. plura exempla ponit ad iſtam regulam,declarãs quomodo intelligatur exceptio legi-
2 tima. Infertur ex regula,quòd†pœna non committitur ubi nulla eſt petitio, quia ſine mora non incurritur de quo in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact. Infertur etiam ad notab.quæſtionem per Ioan.Andr.& alios in d. c.non eſt in mora. Intelligitur au-
3 tem præſens regula,nullam† eſſe moram quæ inducatur, ſed prius inducta bene conſeruatur, quia dilatio lucrum afferre nõ debet.l.in fideicommiſſi in prin.ubi gloſſ. not. ſecundũ Deci.ff.de uſur.Pro quo põdera tex. nſm.in uerbo, fieri: ſecus ergo ſi fa-
4 cta ſit. Limita†etiam ut per Iaſ.in d.l.ſi pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Succeſsio teſtati præfertur ſucceſsioni inteſtati etiam quòd inſtitutus non eſſet capax totius hæreditatis.*

2 *Subſtitutus non admittitur donec inſtitutus ex teſtamento ſuccedere poteſt.*

3 *Hæc regula fallit.& nu.5.*

4 *Spurius poteſt inſtitui ſub conditione ſi legitimabitur.*

L. XC. Paulus.

Quandiu poſsit valere teſtamentum, tandiu legitimus hæres non admittitur.

Svmitvr ex l. quandiu. la ij.ff. de acquirend.hæred.cum allega. per gloſſ.hic & in d.l.quandiu. Deferuntur enim hæreditates ſecundum uoluntates teſtatorum .l.j. C. de ſacroſan.eccle.§.diſponat in auct.de nupt: & l.in conditionibus.cum uulg.ff.de condi.& demon.ideo nimirum ſi ſucceſſio teſtati præfertur ſucceſſioni in
1 teſtati. Et procedit regula † etiam ſi inſtitutus non eſſet capax totius hæreditatis,ut innuit text.in l. antequam.C. communia de ſucceſſ. ubi not.Bal.Cor.& alij declarantes,quid fiet de portione quam non capit. Et
2 pariter † ſubſtitutus non admittitur donec inſtitus ex inſtitutione & teſtamẽto ſuccedere poteſt l.quandiu. la j.ff.de acquirend.hæred. quod nulla alia ratione diſponitur quam vt ſer

netur uoluntas teſtatoris. Limitatur iſta regula ſecundum gl.hic & ſe
3 quitur ſimpliciter Deci.†quando ita eſſet teſtatoris uoluntas per tex.in l. ſi quis hæres ita inſtitutus.ff.de hær. inſtit. Azo gloſſator antiquus uolebat, ꝙ legitimus hæres ibi ueniret ex teſtamento mouebatur argu.non cõcludenti Accurſio noſtro. ideo dicit arg.illud capiat qui poteſt. Albe.de roſa.hic nititur capere. Et opinioni Azonis adhærebat etiam Bal. in d.l. antequam dicens ꝙ in d.l.ſi quis ita. ꝑ uoluntatem teſtatoris veniẽs ab inteſtato obtinet gradũ inſtituti, ſed verũ nõ eſt ꝙ ibi legitimus cẽſeat in ſtitutus, quia poſita in cõditione nõ cẽſentur eſſe in diſpoſitione.l.ſi quis ſub conditione.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſt.ſecundum Saly. Et ſecundum Fulg.& Cor.in d.l.antequam.dici poteſt, ꝙ hæc regula non fallit in caſu. d.l.ſi quis ita.ſtatim ꝙ legitimus hæres declarat ſe uelle hæreditatẽ deficit conditio inſtitutionis, adimiturq; facultas ſeu ſpes ſucceſſionis ex teſtamento: ideo non ſuccedit ab inteſtato anteq̃ deficiat ſpes ſucceſſionis ex teſtamento, ſed ſimul ſucceditur ab inteſtato, & deficit cauſa teſtati. Et ſic gl.& Deci.hic ponentes limitatio nẽ in caſu.d.l.ſi quis.minus bene ſen
4 tiunt. Et per†illum tex.doct cõmuniter tenent ſpuriũ poſſe inſtitui hæredem ſub conditione ſi legitimabitur, & interim dandum eſſe curatorẽ hæreditati qui bona adminiſtrabit, vt per Alex.in l.gallus.in §.inſtituẽs.ff. de lib.& poſth.& late conſuluit Cur.
5 Iun.in conſi.lxxxiiij. Secundus† caſus in quo fallit regula nr̃a eſt in l. hac conſultiſſima.in §.ſi quis autem. C.de teſta.ubi Alex.in ſecundo not. ait cauſam inteſtati prævalere teſtamẽto.& ſequitur hic ſimpliciter Deci. Sed fallitur.in caſu enim illius.§. teſtamentum primum non ſubſiſtit, verum cauſa inteſtati prævalet, ergo non poteſt eſſe fallentia ad regulam legis noſtræ, ꝙ legitimus non admittitur quandiu valere poteſt teſtamentum cum teſtamentum ibi ualere nõ poſſit. De caſu tamen illius.§. ultra dicta ibi per ſcribentes. vide Alex.in conſi.cv.& cxiiij.lib.vij. & Modern. Aſten. in tractatu de forma fol.xj. col.iij.uerſ.ad dictum §.

SVMMARIVM.

1 *Aequitas in omnibus actionibus mundi, præcipue in iure, attendi debet.*
2 *Opinio doctoris prima, quæ equitatem ſapit cenſetur approbata.*
3 *Aequitas quid ſit quomodo cognoſcatur num.4.*
5 *Iudicem habere æquitatem ante oculos quomodo intelligatur. & nu.7.*
6 *Iudex clementior lege non debet eſſe.*
8 *Facultas procedendi ſecundum æquitatem quid ſignificet.*
9 *Rigor præfertur æquitati, quando æquitas non eſt ſcripta. Limita nu. 10. l.proſpexit.ff.qui & a quib. ornatur.*
11 *Rigor in ſpecie ſcriptus præfertur æquitati in genere ſcriptæ. Limita nu. 13. 14.*
12 *Præſcriptio quare fuit introducta.*
15 *Rigor ſcriptus poſt æquitatem præfertur æquitati.*
16 *Lex pœnam cõtinens dicitur eſſe æqua.*
17 *Rigor iuris ſæpe ponitur pro eo quod ordinatum eſt a iure.*

L. XCI. Paulus.

In oĩbus quidem, maxime tñ in iure, ęquitas ſpectãda eſt.

Svmitvr ex ll.per gloſſ.allega. conformis eſt alia regula poſita. ſupra eo. quòd in dubijs benigniora præferẽda ſint: & ibi plura ſcripſi. Et ideo æquitas præfertur rigori l.placuit.C.de iud.& ꝑ ſemitam æquita-

tis procedi habere iubet lex. de offic. leg c. quærenti quam æquitatem ante oculos iudex. ſemper habere debet l. quod ſi epheſi. ff. de eo quod certo lo co. Hinc Ariſt. Ethicorū .v. Epicheā, quam æquitatem dicimus, meliorem eſſe legali iuſtitia prædicat, ideoq; pferri.
1 Et iſta† æquitas in oībus actionibus mundi attendi debet, præcipue tamen in his quæ tractantur & tradū tur in iure, quod ſp eſt bonū & æquū l. j. ff. de iuſt. & iure. ita uoluit hic dicere iuriſconſultus, ſm primā declarationē glo. q̃ melior eſt ſcda, & huic litere magis quadrat. Aequitas ergo attendenda eſt in pactis, in contractibus, in ultimis uoluntatibus, & in iudicijs, ſm gl. hic. Et generaliter in q. buſcunq; diſpoſitionibus per generalitatē præſentis regulæ. Hinc ēt eſt,
2 q†licet ultima opinio doctoris cenſeatur approbata, qñ tñ prima æquitatem ſapit ſecus eſt; ut per Iaſo. in d. l. placuit. & per Dec. infra ad fi. cōmē. qui in materia æquitatis, plura hic allegat, quæ prius cumularunt Iaſ. & alij. & in d. l. placuit. & in d. l. quod ſi epheſi. & ī l. ſi tibi. ff. ſi cer. pet. Bur. & Abb. in c. fi. de tranſ. Card. Alex. in c. diſciplina. xlv. diſt. & Felyn. in c. ij. de re iudi.
3 Eſt āt† æquitas iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata, ſm Hoſtiē. in c. fi. de tranſla. prælat. uel eſt benignitas quædā animi impellēs ad aliqd iuſte agendū l nulla. ff. de legib. uel eſt rectitudo iudicij naturalē ſequens rationē l. j. ff. de legib. & l. j. §. quod quis. ff. ſi quis teſt. liber. l. ſcire oportet in §. ſufficit. ff. de excu. tu to. l. ij. §. itē uarus. ff. de aqua plu. arc. alias diffinitiones. tradit Bald. in l. j. col. ij. ff. de iuſti. & iur. & Archiepiſ. Flor. in iij. parte ſummæ, ubi dicit, q eſt rerū conuenientia quæ cūcta coæ quat, & in parib. cauſis paria iura deſiderat lex; uero interpræs eius eſt intellige prædicta de ſimplici & uera æquitate. ſimulata. n. æquitas duplex eſt iniquitas. gl. in cle. j. in uer bo ſanctitatis. de relig. domi. Ad cognoſcē
4 dū; †uero æquitatē Bald. quædā ſcribit, docetq; in l. in emētis. col. j. C. de cōtrahen. emp. & in l. ſi quis ſeruo pſuaſerit. C. de fur. ubi inquit, q ex l. ita vulneratus. ff. ad legē acquil. colligiť iſta doctrina ad cognoſcēdū æquitatē, ut id equū dicať cuius cōtrariū eſt abſurdū, cōperio ēt q Zaſius Germa. in l. nulla, §. de legib. ſcribit, q ad inueniēdū æquitatē non ſcriptā p rationē boni & prudētis uiri nulla melior eſt via quā benignitas, & parabilis moderatio, dūmodo fiat interpræ tatio ſine cuiuſq; iniuria. quo noīe, Seru. Sulp. a Cicer. in v. Philippica pulchre laudať, eius admirabilē iuris ſciam ſcribit fuiſſe in ſentētijs ex æq tate explicādis, ut nō tā iuris q̃ iuſtitiæ conſultus diceret, ut pote medulla iuſtitiæ & quaſi germana ueraque iuſtitia ſit æquitas: ut Budæus & Zaſius in interpretatione l. j. §. de iuſt. & iur. dixerunt. Ea ēt rōne mirum in modū ab eodē Cic. in orationibus extolliť. C. Aquilius. vereor, inquit, de tali uiro ne plus dicā quā vos aut ſentiatis, aut apud uos cōmemorari velitis. quapp hoc dicā nunquā eius auctoritatem nimiū valere, cuius prudētiā pop. Rom. in cauendo non indecipiendo proſpexit, qui iuris ciuilis rationē nunquā ab æquitate ſeiūxit.
5 Iudicē†uero æquitatē ante oculos habere debere, intelligiť non de æquitate a iure informata, de qua in c. ex parte el ſcdo. de offic. de leg. quia eſt idem q ius, qd eſt ſp bonū & æquū d. l. j. de iuſti. & iure, ſed ſimpliciter de æquitate naturalis: iuſtitiæ, ut p Deci. hic & in d. c. ex parte. Abb. tñ & Iaſ. vbique relatus p Dec. ɔ̃riū tenēt. ut Deci. refert, & ſequiť ēt in c. qm ɔ̃ col. ij. de proba. & Mod. Taurin. in l. j. colū. iiij. ff. de iuriſ. om. iud. & in l. qui ac-

cuſare.colum.j.C.de edē. & pulchre
Barb.in d.c.ex parte.el ij.col. iij.no-
ta,inquit,ex iſto tex. ꝙ iudex debeť
ꝓcedere ſm æquitatē informatam a
iure,adducit ēt tex.in d.c.fi.de trāſa.
in l.placuit.C.de iudi.& in l.quod ſi
epheſi.Sicq; inquantū,ait, iudicē ſeq
debere æquitatē,intelligitur de æqui
6 tate informata a iure,quia† iudex nō
debet eſſe clementior lege.§. opor-
tet.in auct.de iud.qđ dicit not. con-
tra illos qui ſe amplecti æquitatem
aiunt præter iuris formam illa.n. nō
poteſt dici æquitas quia deuiat ab eo
quod eſt iuſtū & æquum,cum lex ſit
fundata ſuperatiōe & æquitate c.cō-
ſuetudo.diſt.j. Vt arbitror & ex ꝑ-
7 dictis patet † diſtinguendum eſt.aut
habemus ius ſcriptū & æquitatē ſcri
ptā, & tunc ab eis non eſt diſceden-
dū.c. erit aūt lex iiij.diſt.l. leges.C.
de leg.l.nemo pōt.ff.de leg.j. Et fa-
tuus eſſet qui ſpretis ꝑdictis uellet
ex æquitate capite proprio fabricata
procedere. Aut æquitas & ius deſcri-
pta non reperiuntur illo occurrenti
caſu,& tunc attendiť æquitas natura
lis iuſtitiæ,& ita loqui uidenť Barb.
& Deci.ubi ius deficit,& idem Dec.
in d.c.quoniā contra.col.ij. de ꝓba.
dum inquit,ubi ius ſcriptū deficit ad
æquitatē recurritur,q̄ idem eſt quod
naturalis iuſtitia, ſm Bal.in c.paſto-
ralis.in fi.per illum text.de cau.poſ.
& propr.& ita ēt tenet Card.Alexan.
in c.diſciplina.col.j.xlv.diſt.alleg.c.
fi.in fin.de tranſact.& c.conſuetudo.
diſt.j.& ita intelligi debet iſta mate-
8 ria, quæ oĩa no. Quid aūt † poſſit fa
cere ille,cui data eſt poteſtas & facul
tas ꝓcedendi ſm æquitatē, ponunt
Fely.& Deci.in d.cap.ex parte.

Quantū aūt ad regulā noſtrā dicē-
tem æquitatē ꝑferri rigori, plures da
ri pñt limitationes.ut hic ꝑ Deci. &
ſcribētes in locis præalleg. Et primo
9 † qñ æquitas eſt ſcripta, alias ſecus,
quia rigor ꝑfertur æquitati nō ſcri-
ptæ.l.j.C.de legib.Iaſ.in d.l.placuit.
Abb.& alij in d.c.fi.& Card.in d.c.di
ſciplina oēs citant l.proſpexit.ff. qui
& a quib. ibi, hoc quidē ꝑ quā durū
eſt, ſed ita lex ſcripta eſt. De quo
text.rōne carente ſm pleroſq; ultra
dicta ibi ꝑ Bar.& Alex. uide Iaſo. in
l. gallus.ī §.ſi eius col.iiij. ubi Aquē.
l.j.ff.de lib.& poſthu.Iaco. de ſanct.
Georg.in tract.feud.in uerbo, & di-
cti inueſtiti promiſerunt.ad fi.Deci.
in conſi.xxxvij.colū.j.& Pariſium in
c.in præſentia.nu. 83. de ꝓba. Ad-
uerte tñ,ꝙ licet æquitati non ſcriptę
10 præferatur rigor ſcriptus, fallit † qñ
cū dicta æquitate cōcurrit ꝑſumptio
cōtra iuris rigorē.gl.eſt not.in c.ſu-
ſcitata.in gl. pen.de reſtitutio. in in-
teg.rigor.n. iuris diſponit pendente
appellatione uel ſupplicatione ſen-
tentiā exequi nō debere, ſi tamen ꝑ-
ſumptio ſit contra petentē reſtituta
ex æquitate fiet executio. ꝑſtita cau-
tione. ut ibi ſequuntur Fely. in c. ij.
col.j.de re iudic.& Cardi. in d. c.di-
ſciplina.ad fi.j.col. Secundo regula
11 † procedit in æquitate in ſpecie ſcri
pta, ſecus ſi ſcripta eſſet in genere,
quia rigor in ſpecie ſcriptus ꝑfertur.
Deci.hic.Iaſo.& oēs in locis ꝑallega
tis exemplificant in præſcriptione q̄
uidetur contra generalē æquitatem
dictantem cum aliena iactura nemi-
nē debere locupletari .l. nā hoc na-
tura.ff. de cōdi.indeb.c.ſuā de pœn.
& tñ rigor iuris ꝑſcriptionē inducen
tis in ſpecie aduerſus illā generalem
æquitatē ꝑfertur.l.j.& toto tit.ff. de
uſucapio.licet cōtra æquitatē uideať
ut ex re tua ego diues efficiat. Sed
certe non eſt iniquitas,nec rigor cō-
tra æquitatem in prædicta materia.
12 † Aequum.n. bonū, & utile eſt, ꝙ
rem quandiu bonaq; fide poſſedi nō
auferas a me, & æquitatis rō ſcripta
eſt in d.l.j.ne dominia rerum ſint in

incerto, ꝙ eſt æquum, & qui damnũ patitur ſuæ negligentiæ aſcribat. l. ꝙ quis infra eodem tit. Reſtringe etiã
13 prædictã concluſionẽ † de rigore in ſpẽ ſcripto præferendo æquitati ĩ genere ſcriptæ, niſi æquitas in genere ſcripta ſit p modũ regulæ, quia tunc pfertur rigori ẽt in ſpecie ſcripto, ut poſt Imol. & Alex. ibi relatos ſcribit Deci. in palleg. cap. quoniam. col. ij.
14 Iterum reſtringe † ĩ arbitrariis, in quib. iudex põt æquitatẽ non ſcriptã rigori ſcripto pferre, ita poſt Imol. uoluit hic Deci. in uer. p dicto tamẽ Abb. & latius Felyn. in c. ij. col. j. de re iud. ſed ſi uoluerit rigorẽ ſcriptũ ſequi id facere poterit, cũ arbitrariũ ſit, ut p Iaſo. in d. l. placuit. ad fin. Eo igitur caſu bonum eſſet habere iudicem fauorabilem. Et plura quæ æquitate ſuadente põt iudex facere, accumulant Mod. Bonon. in l. j. §. fi. colũ. xiii. ff. de quæſtio. Tertio limitatur
15 † regula quando æquitas eſt poſt rigorem ſcripta, ſecus ſi rigor ſcriptus ſit poſt ęquitatẽ, quia attendit̃ rigor. gl. pen. in c. extirpandæ. de præben. quã ſequuntur Alex. Iaſo. & alij. in d. l. placuit. & Socin. in l. ſi tibi. circa fi. ff. ſi cer. pet. Deci. hic ad fin. ſequit̃ Abb. Gemin. & Fely. contrarium tenentes. nec obſtat ꝙ lex poſterior priorẽ corrigat, quia pcedit quando directo cõtrariatur, ſed rigor & ęquitas nõ ſunt directo cõtraria, quia æq̃tas temperat rigorẽ. idem tenet ipſe Deci. in dicto cap. quoniã. col. ij. & licet non dicat, p prædictam rõnem tenent Anto. de But. in d. c. fin. & Cardina. Alex. in d. c. diſciplina. colum. ij. in princip. Poſtremo nota, quòd
16 † lex pœnã continens dicitur æqua, per tex. not. in l. ita uulneratus. ff. ad legem aquil. Deci. poſt Bal. in dicto cap. quoniã. col. ij. & p dicta l. ita uulneratus. dixit not. Bar. in l. quemadmodum. circa medium. C. de agrico. & cenſi. lib. xj. ꝙ ubi tractatur de punitione delicti, materia reputatur fauorabilis & extendenda. de quo uide Rom. in conſi. cv. Iaſo. in l. ſi certis annis. colum. ij. C. de pact. & in l. ſi quis id quod. colum. penul. ff. de iuriſd. om. iudic. Aquen. in repet. l. ut uim. col. xviij. ff. de iuſt. & iur. & ĩ dicta l. ſi quis id quod. colum. fina. Corſe. in ſingu. incip. lex pœnalis ſub litera E. Deci. in l. qui ſe patris. col. fi. C. unde lib. Crotũ in repet. c. ut animarum. colum. fi. de conſtitu. in ſexto.
17 Scias etiam, ꝙ † rigor iuris ſæpenumero ponitur ꝙ eo, ꝙ eſt ſcriptum & regulariter ordinatum a iure, non autem ad differẽtiam æquitatis, ut in c. ſi clericus laicũ. de foro compet. & in cle. ij. de app. ut per Deci. in c. ex ratione col. vj. de app.

SVMMARIVM.

1 *Repudiato uno iure, non tollitur alterũ. Limita nu. 2. 4.*
3 *Renũciationes ſunt ſtricte intelligendæ.*
5 *Filia, quæ renunciauit hæreditati patris, poteſt eam adire ex perſona fratris.*

L. XCII. Paulus.

Quoties duplici iure defertur alicui ſucceſſio, repudiato nouo iure quod ante defertur, ſupererit uetus.

SVMITVR ex. ll. in glo. alleg. Hæc regula ſm̃ Deci. dupliciter intelligi põt. Primo quando eodem tpe ſucceſſio defertur. Secundo ubi ſucceſſiue cõpeleret. ſed iſta ĩtelligẽtia repugnat literæ loquenti q̃n una ſucceſſio poſt aliã defertur, ꝙ repudiato nouo iure, ſupereſt uetus, ergo non loquitur quando ſucceſſio eodẽ tempore defertur. Dictum in ſe ue-

1 rum eſt, ꝙ † per repudiationẽ unius
iuris, non tollitur alterum, ut infra di
cetur. Pro primo dicto Deci. hic al
legat. l. puberem. cum glo. C. de iur.
delib. & l. ſi domus. ff. de ſerui. urba.
prædio. intelligendo tamen qñ renũ
ciatio reſpicit unam ſpeciẽ litis, ꝓut
hæc regula loquitur in illis uerbis re
pudiato nouo iure, quo caſu repudia
tio limitata uidetur limitatum pro-
ducere effectum. l. in agris. ff. de ac-
2 quiren. rerum dom. ſecus † ſi repu-
diatio referatur ad ipſam hæreditatẽ
uel ſucceſſionẽ, quia tunc uidetur re
nunciatũ oĩbus iurib. quæ ad ipſam
hæreditatẽ cõpeterent, ut per Bar. in
l. nec is. in § j. ff. de acquir. hæred. &
glo. l. j. in §. ſed uidendum. in uerbo
ſuccedat. ff. đ ſucceſ. edic. cũ aliis hic
3 ꝑ Dec. alleg. ꝙ † renunciationes ſunt
ſtricte intelligendæ, & ideo uno iure
ſublato, alterum non tollitur, ut late
dixi in repe. l. fi. nu. 165: cũ ſeq. C. de
pact. Ad gl. uero ſuꝑ prædicto uerbo
ſuccedat. uide Are. in d. l. quandiu. la
j. in fi. ſupra de acquir. hær. Angel. in
§. cũ igitur. inſtit. de bon. poſſ. Soci. ĩ
repe. l. j. fol. penul. col. iij. ff. de uulg.
Deci. in l. j. col. iij. C. qui admitti. &
Iaſo. plene in l. nec is. in §. j. col. iij. &
iiij. ff. de acquir. hære. Secundo limi-
4 tatur regula † in plurib. iurib. ſepa-
ratis, ſecus, inquit Deci. ſi eſſent con
nexa, quia unũ haberet dependentiã
ab altero, tunc. n. uno ſublato non re
manet alterum. l. illud. ff. de acquirẽ.
hære. ubi repudiata hęreditate ab in-
teſtato, ẽt ex teſtamẽto repudiata in-
telligitur, ut hic ꝑ eũ. de quo eſt tex.
nor. in § j. d. l. nec is. ubi Iaſo. col. ij.
dupliciter reſtringit. Quando uero
ſucceſſiue plura iura cõpeteret, ut in
terminis iſtius regulæ, tunc uno ſub
lato non tollitur aliud, & iſtud eſt ue
riſſimum, quia etiam ꝙ ſimul compe
terent, uno repudiato non intelligi-
tur repudiatum alterum, cum repu-
diationes (ut dixi) ſint ſtricti iuris,
ſtricte quæ intelligendæ, limitando
tamen ut in præceden. dictum eſt.

Exemplificari etiam põteſt not.
5 hæc regula ſecundum Deci. in † fi-
lia quæ renunciauit hæreditati pa-
tris, quòd non excludatur quominus
poſſit ſuccedere in hæreditate pater-
na, quæ inde ex perſona fratris ſibi
deferatur, cum illa ex nouo iure ſu-
peruenienti ſibi deferatur, etiam ꝙ
hæreditas patris non fuiſſet per fi-
lium adita, ut hic per eum, de quo
plenius dixi. in repe. l. fi. C. de pact. &
in l. hæreditas ſupra eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Librarius quis ſit. et unde dicatur.*
2 *Imperitia tabellionum deſtruit mundũ.*
3 *Error notarij non nocet. Amplia. nu. 4. Et in dubio in eo non præſumitur. num. 6. & 34.*
5 *Error in ſententia uel indicijs quando noceat.*
7 *Scripta in inſtrumento præſumuntur de commiſſione partium.*
8 *Idem in clauſulis, etiam teſtamenti. maxime in dubio nu. 9.*
10 *Notarius quando uerba partium latine exprimi nequit, debet ea uulgarizare.*
11 *Verba uulgari modo ſcripta interpretantur ſecundum cõem uſum loquendi. Et quando nu. 12.*
13 *Notarius an concipere debeat uerba in prima uel in tertia perſona.*
14 *Et ſufficit quòd ſcribat effectum uerborum.*
15 *Verba notarij non nocent partibus. Et ſi ſunt ambigua declarantur per eum nume. 62.*
16 *Notarius quando poſſit errorem ſuum corrigere. & nu. 17. 18. 22. 24.*
19 *Indictio omiſſa quando uitiet inſtrumentum & nu. 20.*

21 *Quæ ſpectent ad officium notarij, & quæ requiruntur in inſtrumento publico.*
23 *Officiali in officio ſibi commiſſo quando credatur.*
25 *Error in dubio cuius præſumatur.*
26 *Error quomodo probetur.*
27 *Protocollum ad petitionem partis exhiberi debet. Et quid ſi inſtrumentũ fuit exhibitum nu. 29.*
28 *Petens protocollum exhiberi quãdo inſcribat ſe ad pœnam tallionis.*
30 *Inſtrumentum leuatum ab alienis protocollis quando faciat fidem.*
31 *Notario aſſerenti ſe rogatum de alio inſtrumento non creditur niſi producatur.*
32 *Notarius quãdo poſſit extendere inſtrumentum ex protocollis alterius notarij. Et quid ſi fuerit. nu. 33.*
35 *Notarius an poſſit interrogari, quid diſponat lex cui aſſerit renunciatum, & ſi ignoret an noceat parti.*
36 *Notarius utens duobus ſignis incidit in crimen falſi. Et quid operetur ſignũ. nume. 37.*
38 *Inſtrumento notarij ſine forma publica non datur fides.*
39 *Notarius ſcribens inſtrumentum uſurarium quomodo puniatur.*
40 *Duo notarij rogati, etiam ex forma ſtatuti, conficientes etiam inſtrumenta uaria, an debeant ſe ſubſcribere, uel unum alius pro teſte apponere.*
41 *Statutum requirens duos notarios habet locum etiam in inſtrumento iurato. Fallit numero 42. Et quæ ſit ratio numero 43.*
44 *Auctoritas notarij quæ ſit. Et an inuitus. Et de quibus poſſit rogari.*
45 *Notarius an poſſit conficere inſtrumentum ad ſui uel ſuorum utilitatem uel dãnum. Et quid de teſtamento.*
46 *Notario an credatur de commiſſione ſibi facta.*
47 *Ad recuſandum notarium Actorum ſufficit ſolum iuramentum.*
48 *Clauſulæ conſuetudinariæ in inſtrumento non appoſitæ, an habeantur pro appoſitis.*
49 *Notarius poteſt cogere partes ut leuent inſtrumentum & ſoluant mercedem.*
50 *Et non tenetur edere inſtrumentum in eo non nominato.*
51 *Expenſa leuati inſtrumenti poſt morã ad debitorem ſpectat.*
52 *Notar. an per alium poſſit ſcribi facere inſtrumentum uel protocollum, & in ſubſcriptione quibus uerbis uti debeat.*
53 *An notarius ordinari facere poſſit inſtrumentum per alterum ex contrahentibus, & ſi dicat cancellaſſe inſtrumentum de uoluntate partium idque in margine ſcribat an fides adhibeatur. nume. 54.*
55 *Notarius an debet lacerare uel tollere inſtrumentum de protocollo etiam quòd teſtator uel partes mandent.*
56 *Notarius ſi negetur an & quomodo probandum ſit.*
57 *Inſtrumentũ de longinquo allatum nõ probat niſi adſint teſtimoniales literæ.*
58 *Notarius de his quæ per iudicem expedienda ſunt non debet ſe impedire.*
59 *Notario atteſtanti ſanã mentem teſtatoris an credatur.*
60 *Et an computetur in numero teſtium.*
61 *Et an ab utraque parte rogatus eſſe debeat.*
63 *Et an acquirat nobis actionem ſine ceſſione.*
64 *Notar. recipiens inſtrumentum renunciationis alicuius qui ſe talem denominauit cum non eſſet excuſatur.*
65 *Notariatus officiũ non poſſunt exercere fratres minores, licet poſſint eſſe teſtes in teſtamentis.*
66 *Notario condemnato de falſo an reliqua inſtrumentum corruant.*
67 *Statutum quòd non ualeant inſtrumenta recepta per notarium non collegiatum, an de conſenſu partium poſſit re-*

cipere, & quid ſi appoſitum fuerit iuramentum.
68 *Item quid ſi fuerit receptum inſtrumẽtum in eccleſia.*
69 *Eccleſia & ſi ſit locus exemptus remanet tamen de territorio.*
70 *Notarius ſi dederit copiam alicuius ſcripturæ tabellionatam non facit fidem.*
71 *Actum &c. in inſtrumentum poſitum, denotat actum perfectum.*
72 *Actus denominatur ab hora in qua finitur.*
73 *Notarius recipiens inſtrumentum extra clauſuram monaſterij poſsit dicere actum in monaſterio.*
74 *Notarius non debet recipere inſtrumentum niſi de his quæ duobus ſenſibus percipit.*
75 *Inſtrumentum uel protocollum apoſtillatum an & quomodo probet.*
76 *Inſtrumenta recepta die feriata in honorem Dei an ualeant.*
77 *An & quando ualeat pactum uel ſtatutum quod ſolutio uel talis contractus per inſtrumentum tantum probari poſſit non autem per teſtes.*
78 *Notarius caueat ne atteſtetur realem numerationem interueniſſe niſi id uiderit.*
79 *Inſtrumentum ubi cum aliqua ſolennitate confici debet, ſine ea non ualet etiã quod ſit iuratum.*
80 *Inſtrumentum dicitur probatio probata & non probanda & ueritas apparens.*
81 *Matrix & originalis ſcriptura non requiritur ad hoc ut inſtrumentum fidem faciat.*
82 *Inſtrumentum ut probet continere debet nõ ſolum locum in genere, ſed etiam locum loci in ſpecie.*
83 *Aliud eſt inſtrumentum aliud contenta in inſtrumento.*
84 *Regiſtrum an probet, & an ſufficiat ipſum producere.*

L. XCIII. Scæuola.

Si Librarius in tranſcribendis ſtipulationis uerbis erraſſet: nihil nocere quominus & reus & fideiuſſor tenerentur.

Sumitur ex l. Imperator. ff. de ſtatu hom. & ex alijs per gloſ. hic & ibi alleg. continet pulchram & utilem materiam. ideo Barto. maiori dote hanc legem quàm cæteras illius titu. condonauit.

1 Librarius † à ſcribendis libris dicitur hinc Hieronym. ad Nitiam Aquileiæ hypodiaconum. quid enim eſt ut ita dicam tam præſens inter abſentes, quàm per epiſtolas & alloqui & audire quos diligas. nam & rudes illi Italiæ homines qui (ut in Rhetoricis ait Cicero) ferino ritu uictum quærebant, ante chartæ & membranarum uſum aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutua epiſtolarum alloquia miſitabãt. unde & portiores earum tabellarios: & ſcriptores à libris arborum librarios nuncupauere. librarius igitur proprie dicitur qui libros tranſcribit aut concinnat, prout eſt Bibliopola ſm Grammaticos & Oratores. Et primo modo hic uidetur accipi quãuis glo. Barto. & doct. pro notario accipiant, quod apud probatos actores forſitan non inuenies, cum tam in iure quàm apud alios notarius uel tabellio ille nuncupetur, uel etiam ſcriniarius in l. ſcriniarios. C. de teſt. mil. Niſi diceres non inepte tabellionem librarium uocari à libro quem de inſtrumentis receptis conficere diligẽterq; ſeruare debet. ut in auct. de tabel. & tredit Fel. in c. accepimus. col. fi. de fide inſtr. & in c. cũ p. colum. j. eo. tit. Utcunq; ſit te x. ille ut doc. ui

lunt,procedit etiam in notarijs & ta
bellionis.ad quod facit tex.in l. am-
biguitates. C.de teſt.ibi ſed uitio ta-
bellionis uel alterius qui teſtm̃ ſcri-
bit,ubi à pari procedunt errores prę
dictarum perſonarum, nimia † uero
2 tabellionum imperitia mundum de-
ſtruit,& ponit conſcientias proborũ
uirorum in magno diſcrimine. Bald.
lib.j.conſi.vj Iaſ.in l.ſi filius à patre
col.fi.ff.de lib.& poſth. ubi ẽt Alex.
dicit ſæpe eos eſſe ipſo teſtatore im-
peritiores.ut etiam per Alex.in cõſ.
lij.col.v.lib.iiij.Pau.de Caſt.in cõſ.
cc.ad primum in fin.in antiquis . ubi
dicit neſcire illos mẽtẽ,intentionẽq;
teſtatorũ exprimere.& Ang.in cõſi.
cccxxxviij.ſcr.Simon in nouis.tabel
lionũ,inquit,imperitiam,teſtãtiũ vo
luntates ſubuertere,ignari,ait , ſunt
quid ſcribant,quid re uera teſtatores
ſentiãt,& quid uerba denigratiua pa
pyri aut mẽbranarũ ſignificent.Hinc
etiã Bal.in l.iam hoc iure.ff.de uulg.
& Seueri.in repe.l.p̃cibus.colũ.xxv.
C.de impub. &c. dñt, ꝙ notarij qui
in ſubſtitutionibus utũtur, inſtituit,
& ſubſtituit , bñ dicunt licet non in-
telligãt, ad ſimilitudinẽ illorũ cãto-
rũ qui per naturã bñ cãtant licet ne-
ſciãt rõnẽ ſui cãtus , quẽadmodũ ẽt
dicit Rom.in ſin.52.ꝙſunt ſicuti pſi-
tacu & pica,qui ſtãt in domo dñorũ
& dñt ea quę audiũt & neſciũt q̣d di
cãt. Sũt tñ multi legales & experti,
quorùm operæ neceſſariæ ſunt, & hi
ſumme laudãdi & honorãdi.

Error † igit̃ ſcriptoris uel notarij
3 aliter ſcribẽtis verba cõtractus quàm
fuit dictũ minime nocet. Deci.hic ꝓ
cõcor.allegat p̃dictã l. imperator.&
l.ambiguitates, q̃ licet faciant nõ cõ
cordãt. Loquũtur.n. ĩ alijs terminis.
uel qñ erratũ eſt in grãmatica,uel in
ultimis uolũtatibus. tex. iſte qñ fuit
error in ſcribẽdo aliter quàm in ↄtra
ctu dictũ eſt,Eſt tñ idẽ in ultimis uo-
luntatibus,& ubi error fuit in omit-
tendo.d.l ambiguitates.& eo.ti.l.er-
rore cũ not.ibi ꝑ ſcribẽtes, ut.n. in-
quit, Bal.in d.l.imperator.co.pe. Er-
ror omiſſionis minor eſt quàm error
cõmiſſionis.arg.l.ſi more.cũ ibi not.
ꝑ glo.& doc.ff.ſol.ma.q̃ tñ limita in
defectu indictionis quæ ſi non ſit
appoſita in inſtr̃o ſed omiſſa uitiat,
ſecus ſi corrupte fuerit adiecta , ut ꝑ
Bal.in d.l.imperator.co.iiij.Fel.poſt
antiquos.in c. inter dilectos. col. ix.
de fid.inſtr.Iaſ.ĩ rep.l.admonẽdi.col.
lxix.ff.de iureiu.& Deci.ĩ c.j.col.iiij.
4 de fi.inſt.Procedit † ergo ↄcluſio tex.
nr̃i ſiue error fuerit ĩ omittendo,ſiue
cõmittẽdo,ſiue in cõtractibus , ſiue
in ultimis uolũtatibus,ſiue fuerit er-
ror in grãmatica.l. plautiꝰ.cũ not.ff.
de auro & arg. leg.& in d.l. impera-
tor.ſiue in ortographia.ut ꝑ Bal.ĩ d.
l.imperator.col.j dicẽtẽ, ꝙ licet or-
thographia ſit pars grãmaticæ cõſi-
ſtẽs in recte ſcribẽdo, nõ tñ uitiat re
ſcripta ut faciat falſa grãmatica. quã
materiã late pulchreq; explicat Fel.
in c.ad audiẽtiã.el.j.de reſcrip. Quid
5 aũt † de errore cõmiſſo in ſententia,
uel iudicijs,an uitiet,noceatq;ꝰ doct.
uariãt in d.l.errore.dicã late infra.
Et ideo ſi notarius ſcribat patrẽ reli-
quiſſe filiæ iure reſtitutionis,cũ dice
re deberet inſtitutionis , uel dicat ꝓ
falcidia,cũ dicer̃ deberet ꝓ legitima
aut in renunciatione mulieris uelle-
iani,bñficiũ ualeriani nuncupauerit,
ſeu in cõſtitutione procuratoris vſus
fuerit uerbo ſubſtitutionis,huiuſce-
modi errores nõ nocẽt,ut hic ꝑ De-
ci.& ꝑ Bal. & Ang.in d.l.imperator,
& Fel.in d.c.ad audiẽtiã. Et hæc ꝓ
6 cedũt qñ cõſtat de errore,† q̃ in du-
bio nõ p̃ſumit̃,ut poſt Bal.& Angel.
hic uult Deci. & Vitalis in tracta.
clauſularũ.fol.xl.in uer.de errore no
tarij.col.j.& Mod. Aſtẽ.hoc nõ ſal-
uãtes gl.iſtius regulæ in trac.de for-

ma ſub tit.de poten.& effect.formæ. char.liij.co.ij.Pau.de Caſt.in cóſ.cc. ad primum in fin.in antiquis.dicit ſi cóſtat de errore notarij nõ nocet.d. l.errore.ex quo tñ de eo nõ apparet ſtãdũ eſt uerbis.l.ſi alij.ff.de uſufru. leg.quia talis pſumit intentio qualẽ uerborũ ꝓprietas importat.l.nõ ali-
7 ter.de leg.iij. Et qcquid † ſcriptũ ſit in inſtrõ qđ factũ reſpiciat vř ſcriptũ de uoluntate & cõmiſſione partiũ,ut p Bar.in l.ſi quis filiabus.ff.de teſ.tut.Bal.ad fin.l.j.C.de priui.dot. cũ alijs hic p Deci.alleg. & latius in cõſ.clxxxv.circa fi.& conſi. ccccl.&
8 dcliij. Et ꝙ † notarius cenſeatur a partibus rogatus,ut ponat in inſtrõ clauſulas quæ ſunt de cõſuetudine, eaſq; & cæteras inſertas appoſuiſſe cenſeat̃ de mente & uoluntate teſtatoris & ꝯtrahentiũ,tradunt ẽt Alex. in cõſ.v.col.ij.& cõſ.liij.co.pe.li.iij. & in conſi.j.col.v.uol.v.Barb.conſi. xlviij.col.vij.uol.j.& conſi.xvj.co.j. uol.ij.& conſi.lij.col.iij.& lxj. col.j. uol.ij.& cõſi.vj.ad fin.in iij.uolu.& Fel.in c.j.co.ix.ut lite nõ cõteſ. Iaſ. in l.unica.in §.ſi ꝓcurator.co.fi.ff.ſi quis ius dicen.nõ obtẽ. Quãuis tabelliones ſæpe ponunt clauſulas ex ſuo capite,ut plene tradunt Barb. in conſi.xlviij.col.vij.palleg.& p Mod. repe.in §.quidã recte.l.gallus. colũ.
9 xiij.ff.de lib.& poſth. In dubio † tñ appoſitæ cenſent̃ de mẽte uoliitateq; teſtatoris uel cõtrahentiũ, niſi aliud ꝓbet̃,pp præſumptionẽ quæ eſt pro notarijs & inſtrĩs eorũ,ut p Ale.cõſ. v.col.iij.lib.iij. & cõſi.i.col.v.vol.v. Barb.in cõſi.vj.col.fi.lib.iij. & Cor. in l.quoties.col.iij.C.de hære.inſtit. qđ not.& in hoc errore labit̃. Ripa. lib.ij.de reſcrip.pla.& princ. gra.ca. xxv.col.ij.de hoc etiam infra dicã.
10 Et ſi mens † teſtatoris uel contrahentis latino liberatoq; ſermone bene exprimi nequeat,cautela eſt ꝙvulgari ſermone & lingua materna concipiat̃ & exprimat̃,ut tradit Barto.in d.l.ſi quis filiabus.ff.de teſt.tuto. ad fin. Et de inſtrõ vulgari ſermone confecto,tradit Alex.in cõſi.xlviij.In cauſa & lite. lib.v.& cõſi.cxl.colũ.j. lib.j.& ꝓbat̃ in l.qm̃ indignũ. C. de teſt. ibi,uel in quolibet loquendi ge-
11 nere.Et tales † ſermones uulgari ſermone ꝓlatos interpretari debemus ſm cõem uſum loquendi &ꝓferendi ſermones in uulgari, ſed latine ꝓlatos vel relatos interpretari debem⁹ ſecundum artem literarum & ſecundum groſſum loquendi modum , ita Bald.in l.lege xij.tab.ad fi.C.de leg. hær.Alex.cõſ.ij. co.vij.uer.nõ obſt. quĩtũ.uo.j.& cõ.v.col.ij.& iij. li. iij. & Fel.in rub.de cõſt.co.fi.ubi ponit, qũo,& qñ notarius teneat̃ vulgarizare ſcripturã & inſtrm̃. taliter.n. proferre debet & ſtipulari ꝙ partes & teſtes intelligant,ut etiam per Pau. de Caſt.in l.j. C.de erro.aduoc. De p̃-
12 dicto autem articulo,† qñ uerba intelligi debeant ſm cõem uſum loquendi vulgariũ & groſſo modo,ultra palleg. tradunt Roman. in conſi. iiij.& xxiij.Abb.conſi.lxxv.col.pen. Barba.conſi.xxxiiij.col. xvij.& lvij. col.iij.lib.ij.& lxxxv.col.fi.lib.iiij.& in c.ſi tibi ĩ trib⁹ ult.chartis. de teſt. Corn.conſ.cvj.uo.iiij.Alexan.conſi. xliiij.col.ij.& conſi. lviij.col.j.lib.v. Fel.in prohem.decret.Bolog.in cõſi lx.col.fi.ſoci.ĩ trac.de cit.artic.xvij. col.xj.uer.aut ſi intelligim⁹ ſtatutũ, & Deci.in conſi.cclviij.col.iij.
13 Et an † debeat notarius uerba ꝯcipere in prima uel in tertia pſona,ponit Iaſ.ĩ l.diuortio.ĩ pri.ĩ vij. col.ff. ſol.mat.Spec.in tit.de inſtr.edic.§.j.ĩ uer.illud ẽt ſcias & vet.ſeq.nõ refert inqt , vtrũ tabellio apponat nõĩa teſtiũ in nõĩatiuo,uel ĩ gtõ, aut abltõ, in prima uel ĩ tertia pſona,ga nõ curam⁹ de verbis dũmõ hẽam⁹ effectũ ,

de qua materia tradunt etiam ſcribētes in l. his verbis. ff. de adopt. & Bal. pulchre per illum tex. in tit. de noua
14 for. ſi de. in i. col. Nec † tenetur not. ſcribere omnia verba ꝯhentium, ſed effectum. ſufficit enim ꝙ ſcribat p. fide iuſſiſſe pro q. licet ibi plura verba requirantur, vt per Bart. in l. mu-
15 tum. ff. de acqui. hære. Et qñ † verba ipſius notarij non ſunt verba partium, non nocent eis: vt habetur inter conſilia Fran. de curte ſenioris in conſil. iii. & per Deci. conſil. ccccl. numero 4. Veniamus modo ad dicta
16 Barto. qui in primis quærit † an & qñ not. poſſit errorem ſuum corrigere. deinde qualiter probetur talis error. Circa primum duo præmittit in inſtro publico contineri, quorum alterum ad notariū ſpectat, prout annus, dies, indictio, & ſimiles ſolēnitates: aliud ſpectat ad partes. vꝫ ſubſtātia contractus: & concludit vt hic p eum, quem doct. cōiter ſequuntur vt hic per Deci. late per Bal. & Ang. in præallega. l. imperator. latius per Vital. de camb. in tract. clauſularum, fo. xli. verſi. reſtat. videndum. an no. Lāfran. de oria. ī rep. c. qm̄ ɔtra falſam. in glo. inſtrorum productio. col. viij. ubi dicit Bart. hic loqui imperfecte. Bal. in rub. C. de fide inſtr. alio modo & imperfectius, ſed coniungēdo ambas theoricas ſimul perfectā doctrinā poſſe tradi, ut ibi p eū. adhuc imperfecte & ſobrie nimis loquentem. ideo uide Gemi. in c. abbate ſane. in. §. fi. col. fi. de re iud. Alexā. conſi. lxxxix. uol. iii. & conſil. cxc. lib. vj. Iaſ. conſil. xxviij. uol. j. & larius poſt alios. Fely. in c. ex literis. de fide inſtrumē. Et in effectu
17 † cōiter cōcludunt, ꝙ in his quæ ſpectant ad notariū in quibus error non uitiat, prout eſt error grāmatices & ortographiæ, uel ſi uerbo reſtitutionis pro inſtitutionis, & falcidiæ pro legitima, & ſubſtituo pro conſtituo uſus fuiſſet quēadmodū in ſuperioribus retuli, pōt notarius errorē ſuum corrigere, ēt parte non citata, & ſine licentia iudicis, ēt ꝙ parti datū eſſet inſtrm, quia emendatio neminem lędit, nec pars hēt cām conquerēdi cur corrigat, ut hic per Deci. Ange. Bald. & Vitalē in locis præalleg. & Alexā. hic in apoſtillis ad Bar. licet. n. id fiat, partis non intereſt, dicit, quia abſque tali emendatione ualet inſtrm. d. l. errore. l. ppoſteri. & l. ambiguitates. C. de teſta. & clarius conſulendo tradit idē Alex. in conſi. lxxxix. colū. fi. libr. iij. & Fely. in c. ex literis. col. iij. de fide inſtr. ubi tñ dubitat ſi data ſit parti copia pp dictū Bald. ibi uolentis, ꝙ reſtituto inſtro adeo tabellio functus ſit officio ſuo ꝙ nec punctū nec ſyllabam intellectualiter mutare poſſit niſi iudicis mandato, per d. l. īperator. quæ non probat. iō uerior eſt & cōis præcedens concluſio. conſulerem tñ ante factū notario ne id faceret poſt teſtōnē inſtrumenti, niſi iudice mandante, qui hoc facere poterit ēt parte non citata, cum ſit punctus iuris, ut per Bald. in d. l. imperator. colum. ii.
18 Si uero † erratum ſit in pertinentibus & ſpectātibus ad notarium, & ſit error qui uitiaret inſtrm indictionis puta, ne error partibus noceat, ī diſtīcte corrigi poterit ſi parti datū nō ſit. Si uero fuerit parti reſtitutū non niſi citata parte & de mandato iudicis, ut per præalle. & late Soc. in conſ. xcviii. lib. iii. Bar. tñ quem ipſe & alii ad hoc citant in d. l. imperator. circa fi. non loquuntur de indictione, ſed de tempore, ut ſtatim dicam. ideo circa indictionem ſiue ſit error cōmiſſionis, ſiue omiſſionis qui maior eſt in propoſito noſtro ut ſuperius diximus, poterit notarius auctoritate propria talē errorē corrigere, quia ex adiectione tpis appoſiti in inſtrumento conſtat quæ indictio apponi debeat, ut hic p

Bar. Ange. clare in d.l.imperator. Vitalē in loco præalle. Alex. in ɔſil exc. lib.vj. Iaſ. in cōſil.xxviij.lib.i.& Fel. in dicto c.ex literis.col.iij. Omiſſio
19 † igitur indictionis uitiat inſtrm̄, ſecus ſi appoſita fuerit, ſed corrupte & perperā, ut ex præceden. apparet. Limitant tn̄ docto. qđ dictū eſt de omiſſione indictionis uitiante inſtrumentū, ut non procedat, qn̄ ex cōſuetudine omitteret uel eſſet dimiſſum ſpatiū pro īdictione annis dn̄i appoſitis. Bal.in l.pe.col.ij.C.de ac.Ang.in cōſ. ccvj.inci.reperitur.Alexā.in l.prætor ait.in.§.ſi initiū.ff.de eden.Cor.pulchre.in conſ.xciij.cū ſeq.lib.iiij.Soc. in l.ſi nominatim.ff.de cōd.& demō. Fel.in c.inter dilectos. col.viij.& ī c. imputari.col.fi.de fide inſtru.Iaſo.in repe.d.l.admonēdi.loco p̄alle.& Deci.ī c.j.col.iiij.de fide inſtru. & ultra montes in pluribus locis indictio nō apponitur in inſtrumentis. No. etiā
20 diligenter, † ꝙ ſi indictio poſita fuerit in principio protocolli, licet poſtea omiſſa fuiſſet in aliquo inſtr̄o illius anni ibidem inſerto, talis error & omiſſio non uitiaret, quia cenſeretur repetita in eodē inſtrumento, ut per Alex.& Iaſ. poſt alios in præalle.§.ſi initiū. quod bene nota, quia ſæpe in actu practico uidi hunc caſum, obti-
21 nuiq;. Quæ uero ſint † illa alia præter indictionē, quæ ſpectāt ad officiū notarij, Et quæ ſunt neceſſaria in publico inſtrumēto, tradunt gl. & doc. in l.gn̄ali.C.de tab.lib.x.Alex.conſi. xxxvij.ad fi.uolum.iij.Deci.late poſt alios in d.c.j.de fi.inſtru. Aliqn̄ eſt
22 † erratum in ꝑtinētibus ad officium notarij, ſed non conſtat in quo ſit erratū, ut quia omiſit diē uel menſem, & non conſtat de quo die uel menſe. & hoc caſu notarius corrigere pōt, quia officio ſuo functus non uſ edendo inſtrumentū abſq; die, crediturq; eidē dicenti ſe recordari de tali tp̄e, quia creditur officiali in officio ſibi cōmiſſo, niſi tp̄s tale eſſet de ſubſtantia ut in hypothecaria, uel eſſet inſtrumentū parti datū, quia tunc corrigere non p̄t niſi probato errore & iudicis mandato, ut per Bart.hic & in d. l.imperator.& Dec.hic.ac ſcribentes oēs in locis ſupra alleg.& pulchre Gemi.in d.c.abbate ſane.col.fi.ubi poſt Ioan.And. concludit, ꝙ aut notarius non appoſuit diē neq; locū & p̄t auctoritate propria ponere, quia cōſtat ex inſpectione inſtrumenti erratū eſſe, cū ſit impoſſibile inſtrumentū fieri ſine certo die & loco, uñ ſunt iſta de concomitantibus neceſſatiis ſine quibus actus fieri nō potuit, ut ibi dicit tex. Sin aūt illa omiſit q̄ non ſunt de neceſſario cōcomitātibus, ut quia non appoſuit teſtes ſine quibus īſtrumentum fieri potuit, cū iſtud nō ſit de concomitantibus neceſſariis licet ſit de ualidantibus inſtrumentū, tunc fieri debet cum auctoritate iudicis. Aut appoſuit diē & locū ſed fuit erratū, & tunc ſi antequam ſit data copia parti notarius uult corrigere, p̄t, quāuis melius ſit, ſecundū Gemin. ꝙ faciat nouū protocollū & nouum inſtrumentū pp ſuſpicionem militantem contra tale inſtrumētum correctū, ut in l.fi.C.de teſta. Si uero data eſt copia parti, & inter eas ſuper hoc orta. Altercatio, auctoritate iudicis fieri debet, ut dictum eſt. iudex uero, ſubiungit, in dando licentiā conſiderare debet an notarius ſit bonæ famæ an altercatio diei allata ſit p̄iudicium aduerſario uel non: hæ præſumptiones hn̄t mouere iudicem ad facilius uel difficilius concedendum denegandumve talem correctionem, ſecundum Ioan.And. Dum autem
23 Bart. in p̄dicta deciſione dicit † credendū eſſe officiali in officio ſibi cōmiſſo, & ſequuntur communiter ſcribētes in locis ſupra alle, intelligi de-

ibet ne erres. quando officialis a cõi electus fuit, aut de publico conſtitutus alias non. Bar. & alij in l. j. C. de ponder. & auri illa. lib. x. intellige ēt hanc concluſionem, ut pulchre per Bal. in d. l. imperator. col. iij. uerſ. ſed pone libellus. & Fel. in d. c. ex literis. col. j. ubi tenet, ꝙ ſi errauerit notari⁹ in appoſitione diei aut menſis, unum uidelicet pro alio ponens, non poſſit corrigere niſi incontinenti, ut ibi per
24 eum. Quando uero † erratum eſt in pertinentibus ad partes & ad ſubſtantiam contractus, poteſt incontinenti notarius errorem corrigere non aũt ex interuallo, niſi errore probato & ex iudicis licentia. Bar. luc. omnes in d. l. imperator. Fel. in d. c. ex literis. & cæteri in locis præalle. Scire aũt oportet pro intelligentia & declara-
25 tione prædictorum. † cuius præſumatur error in præmiſſis & circa, Bal. Pau. de Caſt. Rimi. & alij in d. l. errore. concludunt ꝙ in ſpectantibus ac pertinẽtibus ad notarium, ut ſunt inſtrumentorum ſolennitates de qͥbus ſupra notarij præſumatur error. In pertinentibus ad partes, ut eſt ad ſubſtantia contractus, error præſumatur partis, ideo in his quæ ſcripſit notarius non præſumitur error, neq; aliter fuiſſe ſcriptũ quàm dictũ ob præſumptionem pro notario militantẽ, ut etiam infra dicetur. ꝙ ſi cõſuetas clauſulas in inſtrumento non appoſuerit cum id illi iniunctum cenſeat, ut infra late dicam. notarij præſumit error, ut per Rimi. loco prealleg.
26 Circa ſecundam dubitationẽ principalem † de iuſtificatione & probatione talis erroris, quæ pluriſariam multisq; modis fieri poteſt, ut hic ꝑ Barto. & Deci. per Alexand. Socin. Iaſ. & alios in conſilijs & locis præalleg. Fel. in d. c. ex literis. Vitalem
27 loco prædicto. Et ꝙ † eo caſu ad petitionem partis exhibẽn. ſit protocollum, tradunt Abb. & alij in c. cum p. de fide inſtrumen. & Bal. in d. l. imperator. Quod ſi liber protocolli in remotis aut longinquis partibus ſit, aſſignantur partes ad locum illum. & ordinario loci ſcribitur, ut fiat exhibitio & uideatur ſi ſit au ̃ẽticũ &c. ut per Barto. & Bal. in l. iudices. C. de fide inſtr. & Ang. Are. inſtitu. de excep. in §. præterea. co. xxxv. ubi dicit.
28 non † audiri petentem protocollũ exhiberi, eo ꝙ de falſo redarguere intendit, niſi ſciret ea de quibus in l. fi. C. de fide inſtrũ. ſe uidelicet inſcribẽdo ad pœnam tallionis. prout etiam no. in l. prima in §. editiones. ff. de eden. quod no. reputat ad refrenandum malitiam cauſidicorum, qui originalia exhiberi requirunt quando ſciunt illa eſſe in longinquis partibus. Vt tamen intelligas, talis inſcriptio non eſt neceſſaria, quando opponens ciuiliter agendo & pro defenſione ſui iuris tantum ac citra cuiusquàm iniuriam ſe de falſo uelle redarguere, dicit, ut per Roman. in cõſil. ccccxix. Angel. in tracta. maleficiorum in uerbo, necnon ad quærelam. colum. prima Iaſo. in d. §. editiones. colum. penul. Guido. Papæ in q. cccclxxj. & Pariſi. in repe. c. quoniam contra. nume. 160. cum ſeq. de proba. Et in ditione iſta ex forma ducalis decreti producens inſtrumentum non cogitur exhibere protocollum niſi ex cauſa. De qua quidem mate-
29 ria, † an & quando parte requirente exhiberi debeat protocollum ubi exhibitum fuit inſtrumentum, plura ſcribunt Aret. in l. unum. ff. de teſta. Alexan. conſil. cv. & cliij. uolu. iij. & conſi. xiiij. lib. vi. & conſi. clxxv. lib. vij. Cor. in con. ccxxiij. col. j. & pe. in ij. uol. Abb. & alij in d. c. cũ p. tabellio. Iaſ. in l. fi. co. iiij. C. de edic. diui.
Si inſtrũm † leuatũ fuerit ab alienis
30 notulis aut protocollis, niſi exhibeat

protocollũ nõ facit fidẽ.auct.ſi quis in aliquo documento.C. de eden. & not.in c.cũ p.tabellio.de fide inſtru. Vñ practicando qñq; dixi, ꝙ licet in primo termino ad opp.aſſignato nõ fuerit facta oppoſitio contra tale inſtrumentũ ab alienis notulis ſeu ꝓtocollis leuatũ nõ cõſtare de licẽtia & cõmiſſione leuandi,nec poſſit amplius opponi in patria nr̃a pp formã ducalis decreti,& tradita p Alexã. in cõſi.clxvj.uol.ij. Si tñ nõ conſtet de notulis ſeu ꝓtocollis à quib. dr̃ leuatum inſtrm̃ fides nõ eſt adhibenda.p tex.in d.auct.ſi quis in aliquo.& no. p Pau.de Caſt.in cõſi.cxcv.uiſis ĩ nouis. Bar.& alios in l.eũ qui. in §. qui ita.ff.de uerb.obli.& Deci.in conſil.
31 cccij.n.15.ubi ponit,†nõ credi notario aſſerenti aliud inſtrm̃ a ſe rogatũ & receptũ niſi actualiter ꝓducatur, quãto minus ergo inſtrm̃ ab alienis ꝓtocollis leuatũ ex cõmiſſione iudicis ꝓbabit nõ conſtante de ꝓtocollo?In quibuſdam tñ locis, ex diſpoſitione ſtatutaria uel ſtilo,exigitur oppoſitio partis,nõ conſtare uidelicet de protocollo,alias probat ut p Guido.Papæ in q.cccciiii.Et ubi pars dictã oppo.facit, fieri ſolet illi interrogatoriũ,utrũ uelit ſtare inſtr̃o ꝓducto tanquã legitime ſumpto, quo negatiue rñdente, petitur & requiritur aſſignari partẽ ad uidendũ fieri extractũ & inſtrm̃ exhibitum collationari cũ protocollo in tali loco & hora,aut compelli notariũ ad faciendũ fidem de ꝓtocollo,qui liber ꝓprius eſt notarij & ꝓductio ĩ ipſius ꝑtãte, ut per Alexan. in l.ꝑtor.in prin.ff.de eden.& niſi exhibeat poterit puniri, ut poſt Bal.in rub.C. de fide inſtru. tradit Fely.in c.cũ p.col.ij.& in c.accepimus,col. fi. de fide inſtru. & per Mod.in auct.ſi quis in aliquo ꝑlleg.
32 Et an † de mandato iudicis poſſit extendere inſtrm̃ de notis aut ꝓtocollis alterius notarij abſq; citatiõe partis ac impune , maxime ubi notæ illæ ſolẽnitatib. neceſſariis carebãt, tradunt Soci conſi.cxxvj.lib.ij. Bologni.conſi.xxv.alias xxvj.col.fin.& conſi.xxx.Alex.conſi.cliii uolu.ij.& conſi.clxxv.lib.v.dicens debere fieri mentionẽ de omnib.defectib.exiſtẽ. in protocollo uel notulis, de quo p eundem Alex.in conſi.xiiij.lib. vj.& Ang.in conſi.ccvj.& cclix. reperitur eã,ubi ponit qñ ab alienis protocollis de mandato iudicis inſtrm̃ leuare
33 debeat. Et ſi ſit † foliazium repertum inter ſcripturas notarij mortui , uel filza ſcripturas notarij defuncti ſine ſubſcriptione & ſigno, an per alium not. ex iudicis commiſſione leuari poſſit inſtrumentum qđ faciat fidem?& quidquid dicãt Pau. de Caſt.in l. contractus. colum.ij.C. de fide inſtru. Deci.in dict.cap.j.colum.v.& in conſi.cccclxlvij. & Curt. iuni.in cõſi.clxij.uerior & magis cõmunis opi.eſt,ꝙ ab aſſerto inſtrumẽto in filzis , quando non adeſt ſubſcriptio & ſignum notarij, leuari nequeat inſtrumentum probans & fidem faciens.Abb.in d.c.j.colum.iij. Pau.de Caſt. in conſi. cciiij. ad primum.in antiquis. & in conſi. ccxxx. in ix. dubio. Angel. conſi. ccxx. ad hoc. in nouis. Bald.conſi.xxij.uolu. j. Barbat. conſi.ix.colum.vj.lib. iiij. Alexand. in conſi.cliij.lib.ij.Moder. Aſten. citantes plures auctoritates, in trac.de forma.char.lxxxij.colũ.ij. Corne.poſt Bal.Nouel.in cõſi.xciij. lib.iiij.& rubrum Alex in conſi.xciiij.Et dicit Pau.de Caſt.in præalle. cõſ.cciiij.ꝙ ita ſe habet generalis cõſuetudo & practica notariorum.quæ quidem concluſio præſertim procedit ſtante cõſuetudine,ꝙ ſubſcriptio cum ſigno ponat in principio aut in fine inſtrumenti. Queadmodũ uidetur eſſe in his partibus Ciſmontanis.

Et hanc partem pro vera & canonizata tenent noſtri practici, ſicq; plerunq; fuiſſe iudicatum per magnum conſilium Illuſtriſſimi principis noſtri audiui, Ex ſpeciali tamē commiſſione iudicis a dictis ſilzis leuari poterit inſtrumentum fidem faciens interueniente ſcilicet cognitione cauſæ, & teſtium examine ſuper literis. & publicatione dicti inſtrumenti, facta de inſtrumento releuando per notarium defunctum & non aliter: vt ꝑ Pau. de Caſt. in dicto conſi. cciiij.

34 An autem † per errorem & ignorantiam a notario omiſſam quid potius præſumatꝰ, quam ꝑ dolum & malitiam? vltra ea quæ hic ad fi. ſcribit Deci. vide Bart. in l. nulli. C. de num. libr. xii. Alexand. in conſil. lxxxviij. col. ii. lib. iiii. & conſi. lxxiii. colum. ii. vol. i. Vitalem de Camba. in tracta. clauſularum. loco prealle. Fely. in d. c. ex literis. Iaſ. l. iubemus. C. de teſta. Alcia. in tract. præſumptionum in xiij. præſump. iij. regulæ. Modo ni uererer ne momus quiſpiam de inculcatione mihi occineret, hic ſubiungerem utilia quædā circa notarios & inſtrumēta, quæ in occurentibus negotijs notaui. Quia tñ omnino extra propoſitum non ſunt. immo ſaltem de appendiciis materię ꝓtactę, & pluribus forſitan aliqñ grata, Idcirco ad commodum & utilitatem maxime practicare uolentium. hic ſubiunximus. In primis ſciendum eſt ꝙ licet præſumptio ſit pro notario quod officium ſuum fideliter exerceat, & a partibus dicta ſcribat. Eidemq; aſſerē di mulierem uel minorem de beneficio. ſibi competendi certiores feciſſe, credatur: ut plene per Iaſo. in l. ſi duo patroni. in. §. idem iul. col. iii. & iiii. ff. de iureiuran. Felyn. no. in c. ſi diligenti. col. iiij. de foro compe. po-

35 teſt † tñ illi fieri interrogatoriū qd diſponatur illa lege, cui aſſerit fuiſſe renunciatum, facta prius per eū certificatione de natura & uirilibus talis remedii, ꝙ ſi neſciat reſpō. renunciatio nullius erit momenti, quomodo enim potuit certiorare ſi neſciebat, iſta fuit cautela Albe. de Roſa. quam ibi ſequitur. & Ripa. in l. centurio, col. xxvii. ſupra de uulga. & in l. i. col. v. ff. ſi cer. peta. idem Alex. in apo ſtil. ad Bar. in l. fi. in. §. fi. ff. ad uellei. & Fely. in d. c. ſi. diligenti. col. iiij. Tñ Alexā. in l. ſciendum. col. vii. ff. de uerb. ob. oppoſitum ūerius ēt dicit in puncto iuris, quia in facultate notarii eſſe nō debet, quod ſolemniter factū eſt deſtruere & parti præiudicare, ut eſſet ſi renunciatio nullius momenti redderetur notario reſpondēte dicto īterrogatorio, ſe neſcire quid lex uel remedium de quibus in interrogatorio eſt mentio diſponant. ſequitur ſimpliciter Alci. in quodam trac. de præſum. in xiii. præſump. iii. reg. quamuis ſecundum eum aliqualiter minuatur de fide inſtru. ſed conſiderata & retenta ratione Alex. dicendū erit nec de fide inſtrī quicquam diminui, arg. Alex. nititur tñ. Deci. in l. i. col. iiii. in ii. lec. ff. ſi cer. pet. dicens fuiſſe parti ius quæſitū tempore cōtractus cum iſta prę ſumptione, quod notarius intelligere qd eſſet uelleianū, unde apparēte poſtea id nō intel lexiſſe, ius nō fuiſſe q̄ſitum liquet: ut in ſimili dr̄ in l. ſi qui adulterii. C. de adul. quæ rō ceſſat in teſtibus. Mod. Pap. in d. l. i. col. vij. dñt ſol. Dec. non ſatisfacere, quia hoc etiā militaret in dicto Bar. in. §. ſi quis moriens. ibi al legato. ꝙ ſubintelligeretur illa qualitas dummodo non eſſent corrupti, ſeque putare hanc cautelam eſſe periculoſam quia eſſet in facultate notarii parti pręiudicare, & iſta fuit fundamentalis ratio Alex. & prius Fulg. cui Deci. non reſpon. Hanc eam opi. Ful. & Alex. ſequitur Cæpol. aliam

rationem

rationē adducens in cautel. cxcv.in-
cip . notarius . dans cautelam ; ut in
inſtr̄o dicat quid diſponat lex,uel be
neficium quibus renunciatur ſic ſe ſo
litum facere obſeruari.& hanc opin.
ſequutus ſum in l.j.ff.ſi cer.pet. Ex
quibus uides opi.Alexā.in d.l.ſcien-
dum contra Albe.eſſe veriorē & ma-
gis cōmunē quicquid ibi dicat Deci.
36 Et ſi notarius†duobus ſignis vtat̄,
in crimen falſi incidit,vt no.in l.com
parationes.C.de fide inſtru.Alexā.in
apoſt.ad Bar.in l.eos.ff.de fal. Aquē.
in l.poſt dotem.col.fi.ff.ſol.mat.Fe-
ly. in c.j.ī.vj.requiſitō. de fide inſtr.
vbi ēt ponit nō licere alterius nota-
rij ſignum ſibi aſſumere. Quid autē
37 †operetur appoſitio ſigni in inſtr̄o,
aut alia ſcriptura,vide Phil.Franc.in
c.ſi canonici.de offic.ord.lib.vj.dum
ponit caſum in quo parificatur pro-
batio per inſtr̄m publicum,& per li-
teras ſigillo publico ſigillatas. Deci.
in c.ij.col.fi.de fide inſtr.& in c. poſt
ceſſionem.de probat. Et ſi conficiat
38 † inſtr̄m uel ſcripturam ſine forma
publica , dr̄ tanquam priuatus facere
& fides nō adhibetur illi. Alex. in cō
ſi.xlviij.lib.v. & conſi.clxvj.lib.vj.&
conſi.cliij.col.ij.in ij.uol. & Moder.
Bon.in repe.rub.C. de ꝓba.col.lvij.
39 Quid ſi†notarius conficiat inſtr̄m
feneratitij ſeu illiciti cōtractus an ef
ficiatur infamis, & aliqua pœna puni
ri poſſit,ac ad reſtitutionē vſurarum
teneatur:ponunt Ro.ſing.385. Alex.
in l.ſi quis iniquum.in.§. ſi procura-
tor col.ij.ff.quod quiſq; iur.& in cō
ſi.lxxvij.lib.j.& Fely.in c.ſi aduerſus
40 de hæreti. Et qn̄ duo†ſunt notarij
in ſolidum de aliquo actu rogati, uel
duo requirūtur ex forma alicuius ſta
tuti an unus alium pro teſte poſſit ap
ponere.Et utrū ambo inſtr̄o ſubſcri-
bere ſe debeāt.Et ſi de actu illo uaria
cōficiant inſtr̄a cui ex illis potius ſit
ſtandum? Bal.in cōſi.xlij.lib.v.Barb.
conſi.xviij.ad fi.in iij.uol.Soc.conſi.
ij.lib.iij.Alex.conſi.xcij.& ſeq.in vij.
uol.Cor.in conſ.ccxliij.col.fi.lib.iij.
Deci.in c.qm̄ ꝫ.colū.antepe.de pro-
ba.& in c.cum ſuper abbatia.de offi.
deleg.& in cōſi.xxxv.& Diiij.Mod.
Bono.in repe.rub.C. col.lxxv.& alii
Mod.in auct. ſi quis in aliquo docu-
41 mento.C.de eden.Et ubi†ſtatutum
duos notarios requirit, hoc procedit
ēt ꝙ inſtr̄m iuratum fuerit. Pau. de
Ca.ī cōſi.xcviij.in antiquis incip. no
tādū Cor.cōſ.xxxij.lib.iii.& Soc.cō
ſi.xcvij.col.fi.lib.j. Statutū.n.diſpo-
ſponens , qđ inſtr̄m nō ꝓbet niſi in
illo adſint duo notarij, uendicat ſibi
locum ēt ꝙ ſit iur̄o roboratum,quia
tollit probatoriam fidem inſtr̄i, ideo
ſicut inſtr̄m non probat contractum,
ita nec iur̄m,ut per Abb.in c.cum cō
tingat col pe.de iureiur.Pau.Cor.&
Soc.in locis ſpal.Alexā.in conſi.xcv.
ad fi.lib.j.& conſi.cxxv.col.iij. verſi.
unde attento,in eo.& Marſ.Bono.in
ſing.700.quod eſt ultimum. Sed qn̄
42 †ſtatutum ſimpliciter annullaret ip-
ſo iure contractum & oia in eo con-
tenta , non traheretur ad contractum
iuratum,& tunc valeret inſtr̄m & cō
tractus, quia ſtatutum ad talem con-
tractum iuratum non extenditur. A-
lexā.conſi.xxvij.col.iij.lib.j.& cōſi.
xxxvij lib.ii.Barb.conſi.xxi.& xxiii.
colū.iiii.lib.j. Deci.in l.de alimentis.
col.fin.C.de tranſa.& Ripa lib.iij.de
dona.& gra.c.x. Data igitur validita
te inſtr̄i, ratio non oſtenditur cur ꝓ-
bari non debent,iuxta l.cum præcib.
43 C.de probat.Et ratio†quare ſtatutū
ad inſtr̄m iuratum in præcedenti ca-
ſu trahitur , ſecus qn̄ annullaret con-
tractum & in eo contenta,eſt iſta, qa
ut dixi in primo caſu ſtat. tollit fidē,
inſtr̄a propterea nō probat cōtractū
nec iur̄m ēt , quia licet inſtr̄m ꝓpter
ſtatutum non probet,nō tn̄ tollit iu-
ramētū,iō ſi contractus iuratus ꝑ te-

ſtes probetur, ſuum ſortietur effectum, ut per Abb. & alios præall. Sed in ſecundo caſu ſtatutum annullans contractum, & in eo contenta, non trahitur ad iuratum. deficit. n. poteſtas, cum ſtatuta laicorum, iuramentum tollere nequeant, ut per Alexã. in conſi. lix. lib. j. Item quia uoluntas non concurrit cũ de actu iurato. ſtatuentes minime ſenſiſſe cenſeantur, ut per Alex. Barb. Dec. Ripã & alios in locis præall. Et data ualiditate ſtatuti hoc ſecundo caſu nihil. prodeſſet probare iurm per teſtes. qđ abſonum eſſet dicere. Præterea in uerbis ſtatuti uis fieri debet, cum. n. ſimpliciter diſponit, ꝙ contractus ſit nullus, non trahit ad iuratũ, ut dixi, ſed ſi diceret ꝙ contractus, minoris puta in quo non interuenerint affines, & ſolennitas talis, fictus, fraudulentus, uel dolo celebratus præſumatur, et ꝙ iuramentũ interuenerit, ſubſiſtit locumq; ſibi uendicat et in cõtractu iurato, ut ꝑ Bar. in l. oẽs populi. in iij. q. prin. ubi et Alex. in apoſtil. ff. de iuſt. & iur. Iaſ. in auc. ſacram. pub. col. fin. C. ſi aduer. uen. Barb. cõſ. lxx. in ii. dubio. in iij. uol. late Ferra. Brixi. in ſuis cautelis. in xvi. caute. ubi rões aſſignat. Et notabis diligenter, hoc caſu quicquid conſuluerit. Barb. cõſi. xxj. lib. j. niſi ſtatutũ expreſſe mentioné faciat de iuro, et ꝙ uelit contractum fraudulentum & ſimulatũ cenſeri, nõ intelligitur de iurato, ut per ſcribentes prçal. communiter traditur.

44 De auctoritate †notarij, de quibus poſſit rogari, & an inuitus inſtrumẽta conficere cogatur. Alex. cõ. ciiii. li. v. Fel. in c. feries. de teſtib. in c. cum cauſam. col. ix. eod. titu. Dec. in c. qm̃ contra. col. quarta de proba. Et an

45 ac quando †notarius poſſit inſtrumẽtum conficere de pertinentibus ad eum, aut in ſui utilitatem uel damnũ uel filius de contractu patris, aut pater de contractu filii uel uxoris ſuæ, tradunt Barto. in l. ſi pater. ff. de falſ. Alex. in l. ſciendum. col. iii. ff. de uerb. obli. Fely. in c. i. col. pe. de fide inſtr. Barb. in c. ſuper qõnũ. de offi. deleg. Bolo. in repe. auc. habita. col pen. C. ne fil. pro pat. & Iaſ. in l. ſciendum. præalle. ad fi. ii. col. dum ponit quid iuris ubi inſtrumentum eſt pro eo, & contra eum. Abſque dubio aũt teſtator ſi notarius ſit põt teſtm̃ ſuũ conficere illudq; publicare. Bar. ad fi. l. ii. ff. de ſtip. ſer. & Ab. in d. c. qm̃ co. xvij ubi Deci. char. ultima. colum. j.

46 Nunquid autem †credatur notario de commiſſione ſibi facta, & an poſſit conficere inſtrm̃ de ipſa cõmiſſione ſibi facta ſaltem actus particularis exempli gratia, examinis teſtiũ, qđ notario cãę cõmitti poteſt, tam per ordinarium, quã per delegatũ, ſecundum ſcrib. cõiter in l. more. ff. de iur. om. iud. & tradit Pau. pari. nũc Card. benemeritus in repet. capit. quoniam contra. nu. 149 cum ſeq. de ꝓba. In hoc articulo multum uariarunt docto. propter deciſ. & auctoritatem Bart. in l. ex ſententia. ff. de teſt. tut. patet ex dictis per Ale. ibi in apo. ad Bar. & Dec. in cõſ. xlii. in ii. dubio. Ang. Aret. inſti. de excu. tut. in §. ité ꝑ inimicitias, ad fi. dicentem opin. Bar. ꝙ credatur dicto notarii de cõmiſſione ſibi facta, & ꝙ de illa poſſit inſtrumentum conficere, in practica ſeruari, quod magnum uerbum & bene not. reputat Aquenſ. in d. l. ſciendum. colum. ii. Nihilominus dicta opi. & ſententia a ueritate eſt aliena, quia in facto proprio teſtis quis eſſe non poteſt iuribus uulgaribus, & naturali ſuadetur ratione, quam ſolam allegare ſufficeret, ſi legem non hẽremus. l. ſcire oportet. in §. ſufficit. ff. de excu. tut. quam plurimum in ſuperioribus exornaui. Et ideo magis communis opi. doc. eſt contra Bar.

tol.in d.l. ex ſenten. ut multis relatis conſulẽdo atteſtatur Alex. in cõ. ciiii.lib.v.Io.de ana.in conſi. ſuis relatis per infraſcriptos. Guido papæ in q.cxxvi.Matth.de affli. in deciſio ne regni. cccxvii. dominus Pariſius plene poſt Fel.Lanfran.de Oria. Deci.& alios in repe.d.c.quoniã. cõtra. col.liii.nu.151.Bologn. in repet.auc. habita.col.pe.C.ne fil. pro pa. Deci. in l.ii.col.i.C.de eden.& in d.c.quoniã contra.charta pen.col.ii,uerſ.ter tio,per Abba. ubi poſt plures per eũ relatos atteſtatur magis cõem opin. eſſe contra Bart.in d.l.ex ſenten. Et ſicuti ex ſcriptis ſuis apparet opin. quam tenuit in præal. locis lecturarum eſt poſterior & ultima, ideo magis attendenda tenendaque quam ea quam tenuiſſe uidet in prælle. conſi.xlii,quanquã plura alia in caſu ibi occurrenti accedebant & concurrebant,ita ꝙ non ſolum ipſius fundamentum fuit in deciſione ſupra relata, prout ipſe ibidem fatetur, ſed in aliis pluribus, & conſequenter quicquid dixerit Ange.are.& Aquen.ſimpliciter ſequens opi. Bar. magis cõiter eſt reprobata,& ueluti,ex lectura librorum cognoſcere, licet plures ſunt doct.& maioris auctoritatis qui hoc atteſtantur. Si tñ in aliquo loco conſuetudo aliter ſe haberet probareturque illi ſtandum eſſet, ut in terminis tradit Are.in cõ.xxxvi.col. fi.& tunc procedere poſſet. Ang.are. & Aquẽ.ſuperius relati, ſed cum huiuſcemodi conſuetudo ſit facti, nec credatur doctori illam atteſtanti: ut tradunt poſt Bar.doc.in l.de quibus ff.de legib.& plene alibi diximus, ꝓ banda eſſet per allegantem illam.

47 Et notabis,† ꝙ quantum ad recuſandum notariũ cãæ & actorũ puta,ſeu cõmiſſariũ &examinatorẽ rõne ſuſpicionis ſufficit ſolum iurm, cũ ex tali recuſatione magnũ nõ inferat p̃iudiciũ,ita cõſuluit Anc.ĩ cõ.cclxiiĩ. inci.ſubtiliter.&Ale.in cõ.ciiii.uo.v. faciũt quæ ſcribit Iaſ.in l.aptiſſimi. col.ii.C.de iud.& Dec.in cõ.clxxiiĩ. ad fin.& in ca.poſtremo.col.i.de ap

48 pell.†Et in dubio nõ.cẽſet̃ rogatus ut ponat in inſtrõ oẽs clauſulas quę ſunt de cõſuetudine,&ſi nõ appoſuerit utrũ ꝓ appoſitis habeant̃.uide ꝑ Io.Aud.in Spe. de fi.inſtru.in §. inſtrumẽtũ.Alex. cõſi.j.col.quarta.li. v.&conſi.xxviij.col.ii.uol ij. & cõ. lxxxix.col.fi.in iij.uolu. Soci. cõſi. lxxxviii.col.fi.lib.ij.& conſ.cj.col.ii. lib.iii.& conſi.lv.& penult.lib. quarto.Alex.in l.fi.de mag.conuẽ. in iiii. apoſtilla ad Bar. Fel.in c.ex literis. col.vj.& ſeq.ſupra allẽ.Iaſ.in l.ut liberis.col.iii.ubi ẽt alii ſcriben. C.de colla.& in l.certi cõditio. in §.ſi nũmos,ubi alii quoq; ſcribẽtes.ff.ſi cer. pet. Deci.in c.cum M.in quarto not. de cõſtit.ẽt in cõſil.clxxxv.col. v. & ccccxlix.col.iiii. Lancel.Galiau. omnino in rub.ff.de uer.ob. col.x. & in l.i.in prin.in ii.col.illo eo.tit. Rip.in l.cẽturio.col.xxvi.cum ſeq.ff.de uul. Alex.in repeti.§.quidam recte.l.gallus.ff.de lib.& poſt.in xi.col.& Cur. in auct.ex cauſa.col.antepe. C.de libe.præteri. In quibus locis concludunt doc.ꝙ conſtitutum,& iuramẽtum in inſtrĩs per notarios, apponi non poſſunt,niſi fuerint expreſſa.Verum autem ſi omiſerint alias clauſulas neceſſarias cenſeantur omiſiſſe per errorem,ignorantiam, uel malitiã,& dolũ dixi in ſuperioribus. Põt

49 ẽt† notarius cogere ptes rogãtes inſtrã ad ea leuãdũ&ad ſoluẽdũ mercedẽ cõdignã.Io.de Pla.in l.fi.ad fi. C.de prin.agẽ.ĩ reb.li.xii.& uoluit ẽt Bar.in l. argẽtarius.in prin.ff.de edẽ. dũ ait habere cum actionẽ ex locato. agere igitur poterit, ut ſibi conſtituatur,perſoluaturque ſalarium. Et licet Paul.de caſtr. & Iaſ. ibi intel-

ligant qñ notarius reddidiſſet inſtrm̃
ut agere poſſit ex locato ad mercedẽ
Bar.tñ ſimpliciter loquitur, ut ibi ẽt
per Alex. Nec eſt veriſimile ꝙ nota-
rij,qui(vt Specu. ait)humani & duri-
uſculi communiter ſunt,inſtrumenta
ſine mercede tradant.Vlterius proba
tur dicta concluſio , quia notarius &
partes rogantes correlatiua ſunt.Ia-
ſo.in d.l.argentarius,ſed correlatiuo
rum eadem eſt iuris diſpoſitio l.fi.C.
de indic.vid,col.partes uero notariũ
cogere poſſunt ad edeñ,inſtrumenta
mercede condigna d, l,argentarius.
cum glo. ergo ſimiliter notarius de-
bet poſſe partes compellere redime-
re & releuare . Ad quod vide etiam
Bar,in l.j.in; §. ludi.ff, de vari.& ex-
traordi.cogn.Saly.ad fi.l.j.C.de edẽ,
Canoni.in c.ſtatutum.in §.notarium
de reſcr.lib.vj.Ang.Are.in §.cum aũt
col,ii.inſtitu.de adop. Soci, in conſi,
ccxlvii.lib.ii. Firmia.in trac.de ga-
bel.in vii.parte principali.Mod,Tau-
riñ.in l.ii.col.ix.C, de eden. Deci.in
cõſi,ccccccliiii.ponentem per quem
taxari ipſum ſalarium debeat,ſi tamẽ
pars ſua non intereſſe dicat,cogi ne-
quit ad leuandum inſtrm̃,per not,Ab
ba.in c.cum p.col,j.de fide iſtrum.&
debet ipſe not. toties mercedem ha-
bere quotiens inſtrumentum leuat .
ut oẽs not.in d.l.argentarius. & in l,
diuortio.in §.uir.in fundo.ff.ſol,ma.
ubi Hercul.Peruſinus & Aquen,in l.
50 patris & filij.ff.de uulgar. Non† co-
gitur tamen inſtrumentum edere in
eodem minime nominato licet inte-
reſſe prætendat, niſi conſuetudo ali-
ter ſe habeat,cum requiratur vtilitas
& mandatum Angel.in conſi.ccclij.
utrum Fely.& Deci.in c.j. de proba.
51 Expenſe† uero inſtrumenti poſt mo
ram debitoris leuati damno ipſius ce
dunt.Dec.in auct.caſſa.colũ.iii.C.de
52 ſacroſan.eccle. Sed an poſſit† no-
tarius inſtrumentũ vel protocollum
per alium non notarium ſcribi face-
re. Et utrum in ſubſcriptione dicere
debeat , quia inueni cum protocollo
meo concordare &c? Fran.de Ramp.
inter conſi.Ang.in conſi.ccclij.teſta
tor.Abb.in d.c,cum p.in fi. Alexã.in
conſi.50.col.iij.& in conſi.xiiij.libr.
iiii.& in l.q̃dã.in §.nihil.ff.de edẽ.So
ci.in conſi.xxiiii,col.x.lib,i.Fel.in c.
inter dilectos.col.fi.de fide inſtr.Lã-
fran,de Oria.in repet.c.quoniã con-
tra,in verſi. ſequitur inſtrorũ produ
ctio.col.vi.Dec. in conſi. ccccxlvii.
dixi poſt Moder.in auctẽti. ſi quis in
53 aliquo.C. de eden. Et† an poſsit
notarius ordinari facere inſtrm̃ per
alterum ex contrahentibus? Cæpolla
in cautela ccxxxi . Et ſi publicauerit
inſtrm̃ antequã illud ſcriberit. an in-
cidat in crimen falſi. Alex.in cõſ. lxx.
54 iiii. cum ſeq.lib. i. Et ſi† dicat de
uoluntate partium inſtrm̃ cancellaſ-
ſe,idque in margine adſcribat , an fi-
des ei adhibeatur. Ale.conſi.lix. col.
pe.& fi. lib.ii.Soci.conſi,cxxvi.Fely.
in d.c,ex literis.Lanfran. de Oria.lo-
co.prealleg.col,vii. Nec debet un-
55 quam† notarius debere , aut tollere
de protocollo teſtm̃ uel inſtrm̃,licet
teſtator uel partes mandent illud can
cellari,deleri,aut lacerari. Bar.& Ale
xan.in l.ii.in §.ſi plura.ff.quemadmo
dũ.teſta.ape.Bal.& Alber, in rub. &
in l.contractus. C.de fide inſtrumen.
Lanfranc.de Oria.in prealle,loco. &
Dec.in c.j,colum. xxvi.de probatio,
Bar,tamen in auc,caſſa & irrita.ad fi.
& Deci. ibidem in iii. col. contrariũ
dicunt,ſed opin. concordari poſſunt
ut dicamus inſtrumenta penes par-
tem exiſtentia ſine cauſa eſſe laceran
da & parti reſtituenda, notarium ta-
men de protocollo ſuo id facere non
debere,ita loqui uidentur ſcribentes
in locis prealleg.
56 Quod ſi† negetur quis notarius an
probandum ſit,& q̃uo.Bal.in conſil.

cccxxix.lib.i.Anchar. conſi.ccxiij.co
lum.ij.Fulg.conſi.clj.col.j.Alexā.cō
ſil.cxxxviij.uolu.j.& conſi.lxxiij.ad
fi.lib.vj.& conſ.cj.colum.ij. libr.vij.
& conſ.clxxxiiij.col.iij. & cxcviij.in
eodem.Socin.cōſ.xxxiij.lib.j. & cō.
xxxvj.col.quarta.lib.ii. & conſ. xcv.
char.i.lib.iii.Corne.conſi. clxxi.col.
ii.lib.i.Fel.in c.i.col.vi.de fid. inſtru.
Iaſ.in l.barbarius.col.x.ff.de offi.pt.
& in l.de quibus.ad fi.ff.de legibus.
Roch.de Curt. in tractā. de conſuet.
fo.trigeſimo.& Dec. pulchre in cōſ.
xi. col.vi.&in cōſi.36.& xlii. colū.i.
Alci.in præal. tractatulo de præſum.
in xiii.præſum .tertiæ regulæ. Et in
dictione iſta Sabaudiæ.extat Ducale
decretum in materia diſponēs in qua
57 drageſima char. Inſtrumēto † autem
longinquis partibus allato non cre-
dit.ſi ignoretur an recipiēs ſit nota-
rius, niſi adſint literæ teſtimoniales
de legalitate notarii.Pau.de ca.per il
lum tex.in l.ii.in fi.C.ubi de ratioci-
na.agi opor.& in conſi.cccxciiii. pra
cti.Papi. in forma libel.oppo.contra
inſtrumenta in gl.non fuit. Fel.in c.
i.col.vi.de fide inſtru. Matth.de Af-
fli.in deciſi.regni.ccli. & Mod. bon.
in l.ſi quis tui quæſtio.col.xxii. cum
ſeq.ff.de quæſt. Nec poteſt notarius
58 de his † quæ per iudicem expedien-
da ſunt,ſe impedire. Aret.& Fel.in c.
tuis.colum.fin.de teſti. Lanfranc.de
Oria.loco præalleg.in uerſi. teſtium
depoſitiones in x.quæſt.Iaſo.in l.ui-
deamus.in §.deferre.ff. de iureiuran.
ubi concludunt contra Anto.de But.
non poſſe notarium in præſentia iudi
cis,abſque illius mandato teſtibus iu
59 ramenta deferre.Et ſi † notarius atte
ſtetur ſanam mentem,aut ea quæ tē-
pore confectionis actus interuenire
non potuerūt,nō creditur ei.Ale.cō.
pe.ad fi.lib.i.& cōſ.lxxxv. ad finem
vol.ii.& Ferra.Brixien. in ſuis caute
lis in ultima. At an notarius com-
60 putetur † in numero teſtium,uel a pā
ri procedat. Bald.in conſi.cccxlv. lib.
iii.Alex.conſi.cliii.col.fi.uol.ii. Soci.
conſi.cxliii.col.ii.lib.i. & ſcribentes
in l.domitius labeo.ff. de teſtament.
61 † Et an ab utraque parte rogatus
eſſe debeat.Alex.conſi. cx. colum.ii.
lib.ii.& in princ. l.prętor ait. ubi ēt
Iaſ.ff.de eden.& Abb.in c.i. col.quar
ta.& v.de fide inſtru. Et ſi uerba in-
62 ſtrumenti † ambigua ſint. ſtatur de-
clarationi notarii. Alex.conſi.cxlvi.
col.quarta.in v.uol. & ſemper uerba
inſtrumenti ſi ambigua ſint,trahunt
ad ſenſum, quo ſuſtentatur non quo
deſtruitur inſtrm̄.Bar. in l.ſi quis fi-
liabus.ff.de teſt.tut.Fel.in c.ſi diligē
ti.col.quarta.de foro compe. Item
64 notarius † acquirit nobis utilē actio-
nem ſine ceſſione,ſecuta tn̄ ratifica-
tione,quicquid aliqui dixerint,ſecun
dum cōem doct.opi.quā totus mun-
dus obſeruat.Ang.conſi.lxxi.ſtatuto
Aret.conſi.xcv.reſpon.ad fi.Cor.cō.
50.col.iii.lib.i.& conſi.cxi.col.vi. li.
ii.& conſi.clxii.col.pe.Dec.in conſi.
ccxxvi.ccxxxv.ccccviii.colū. quarta.
ccccxxxii.colum.fin.cccclxxxvi. &
dclxi.& in l.contractus.in quinta li-
mit.& in l.quo tutela.in §. nec paci-
ſcendo.& in l.ſemper.in qui non prohi
bet.colum.fi.hoc noſtro titu. & per
Cur.Iun.in conſi.lv. & cxx. Nota-
64 rius † autem recipiens inſtrumen-
tum renunciationis alicuius, qui ſe
talem denominat cum tamen nō ſit
excuſatur, pulchre Deci. In auten-
tica ſi quis in aliquo.colum.fina. C.
65 de edend. Quod † quidem no-
tariatus officium non poſſunt exer-
cere fratres minores, licet in teſta-
mento . teſtes eſſe poſsint, ut per
Decium, in capitulo decernimus.
colum. nona . de iudic . inſtrumen
ta . tamen prius recepta leuare, &
extendere non prohibent. Bald.in l.
alienationes.ff.famil.erciſc. & in l.j.

C. de teſtam. & per Spec. in ti. de ſta mō. in §. j. uer. xxvij. quæritr. &c. Et ſi
66 † notarius cōdemnatus fuerit de falſo. utrum poſtmodum inſtrumenta conficere poſſit, ſi in ſnīa pronunciationis falſi commiſſi arte notariatus expreſſe non fuerit priuatus. Ang. in trac. malef. in uerb. falſario. Bar. in cō ſi. clxxiiii. inſrā uero cōfecta ante cō demnatiōnē de falſo ſubſiſtunt, & ualent. Bal. in l. ii. & in l. in exercendis. C. de fide inſtr. Paul. de ca. in conſil. cciii. inci. ponit. In antiquis Io. Miſſ. in ſua ſummula, in uerb. notarius. & per ſcrib. in l. barbarius. ff. de offi. p̄to. Et ſi notarius creatus fuerit per regem nō poterit extra regnum inſtra conficere. Brixien. in reperto. ſuo, in uerb. iuriſdic. in fi. Bal. & alii in l. fin. ff. de iuriſ. om. iud. Fel. late in d. c. cū p. dū examinat quis poſſit creare no-
67 tarios. Quid ſi† ſtatutum prohibeat notarium nō collegiatum inſtrā in ciuitate recipere an inter forēſes de cō ſenſu partium, poſſit inſtrumenta recipere, & quid ſi ſtat. vlterius nō procedat annullando, an recepta ſub ſiſtant, & quid ſi iuramento ſint firmata. Bald. in l. receptitia. in fi. C. de epiſc. & cle. Paul. de ca. in cōſ xcviii. incip. notan. in antiq. Ale. conſi. xliiii. col. pe. lib. v. & cōſi. xviii. libr. vj. ubi ponit not. cautelā. Soci. cō. lxxix. col. ii. lib. quarto. Fel. in c. cum p. col. fin. de fide inſtru. Iaſ. cōſi. lxxx. col. pen. li. iii. Ripa reſponſorum iii. c. ix. Dec. in §. i. l. in ambiguis, ſupra eod. Brixien. pulchre in ſuo reperto. in uerbo not. & Firmi. etiā in repert. in uerbo, notarius quis eſſe, & Fel. in d. ca. quoniā contra. col. uigeſima. ubi ſi nō collegiatus receperit inſtrm tpe peſtis qn̄ alius notarius hēri non potuit, an ualeat docet. de quo latius per Rip. in trac. de peſte. & Mod. Aſtē. in trā c. de forma. ſub rub. de poten. & effect. for. char. lxiiii. col. ii.

68 Et ſi uigente prædicto † ſtatuto inſtrm fuerit receptum p no. nō collegiatū in eccleſia, an probet ualidū q; ſit? quidam affirmatiue parti adhe rent, & fraudem ſtatuto facientes inſtrumēta recipi procurant per nota. non collegiatum in eccleſia cum eccleſia dicatur eſſe extra territorium laicorum ſtatuentium, ut in tit. de im mu. eccle. not. Ange. in § fi. in auc. ut lice. mat. & auiæ. & in tracta. malefi. in gl. in ſcalis. ad fin. j. q. Vel ſaltē ſit locus exēptus, & paria ſint eſſe extra territoriū, & eſſe exemptum c. cū epiſcopus de offic. ordin. in vj. & tradit Deci. in l. fi. col. j. ff. de iuriſd. om. iud. ſtatutum autem extra territoriū effectū non porrigit, nec comprehendit actum factum extra territorium, iuxta late tradita in d. l. fin. & in c. ut animarum. in §. j. per illa iura. de cōſtitutio. lib. vj. & late Moder. Bonon. in l. de minore. in §. plurimū. col. vj. ff. de quæſt. Sed oppoſitum uerius arbitramur, quicquid ſentiat Dec. loco
69 præal. quia † & ſi locus eccleſiæ exēptus ſit, remanet tamen de territorio ſi non exēptus ibi delinquat uel con trahat. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſ. & cler. ſicuti eccleſia exēpta remanet de dioceſi, ut per Io. in c. ſi pp. in nouella, de reſcr. in vj. & poſt Ancha. ſequit Ale. in cō. cxj. col. j. uol. j. & ꝙ eccleſia intra territoriū ſit, quāuis locus ſit exēptus, tradit Bal. ī l. etiā. co. lū. pe. C. de exce. rei iud. & Phil. Frā. in c. j. §. j. col. tertia, & quarto de cōſti. in vj. facit, quia clerici non dicunt forenſes, licet non ſint ſubditi laicis ſtatuentibus, ut per Dec. in conſi. ccccclxxvj.
70 Et ſi copiam † alicuius auctenticæ ſcripturæ parti dederit, collattionatam; & ſubſcriptam; (ut aiunt) nō facit fidem talis copia, niſi producat originale per regulam. auctē. ſi quis in aliquo. C. de edendo. & glo. in l.

ij.ff.de ſi.inſtr. Et ſolẽt in inſtromẽ-
71 tis notarij dicere † actum, &c. ad de notandum.rem eſſe perfectã Pau.de ca.in conſi.ccclxij.col.ij. in antiquis. Alex.in cõſ.xiiij.lib.vi. Bolog.in cõ. lii.Brun.aſten.in trac. de forma. fol. xxxii.colum.ii.dum loquitur de rogitu notarii.

72 Et denominatur † actus, ab hora in qua finitur,ideo notarius dicere debet actum die tali, ponẽdo diẽ actus finiti, ut tradit in l. ſi quis eñ. in §.i. ff.de uulg.& per Inn.in c. conſuluit. de offi.dele. Nec debet ponere noctẽ ſed diem. Bal.in l.fi.C.de his quib.ut indign.dicere tñ poteſt, ut quotidie fit,hora ſecunda uel tertia noctis exiſtentibus tribus luminaribus puta, iuxta no.in l.nõ minorẽ. C. de trãſa. & in l.ſtipulationes .ff. de uer.oblig.

73 Et ſi notarius † ſit extra clauſuram ſiue garzale monaſterii recipiens inſtrumentum de contractu facto cum monialibus quæ in monaſterio ſunt, dicere poteſt actum in monaſterio licet ipſe ſit extra Alexã.in l.plerique ad fin.ff.de in ius uoc. Neque de-
74 bet † notarius recipere inſtrumẽtum niſi de his quæ duobus ſenſibus percipit,uiſu.ſ. & auditu. In aliis uero quæ ſcribit non habetur loco notarii,licet teſtis de omni ſenſu corporeo deponere poſſit. Bal. in l.ii ad fi. ff. de fer.

75 Et † ſi apoſtillauerit inſtrumentum , aut protocollum, an quomodo,& qñ probet. Bartol.in l.i.ff. de his quæ in teſta.delen. Anch.in conſ. ccccxxxi. Alexañ.conſ.xiiiſ.lib .vi. & in l.ſi unus.C.de teſta.Ioan.de anan. in conſi.xxxviii. Franc.de curt.in cõ. cxlv.col.antepe.Abb. & alij in d.ca. ex literis.

76 Et † ſi receperit inſtrumentũ die feriato,in honorem dei,ualet. Abb.in c.fina. column.v.de fer. & etiam iuramenta ibidem appoſita quicquid ſentiat.Abb. ut conſuetudine introductum eſt, quemadmodum ſcribit Caieta.in ſua ſumma,in uerbo, in fe-
77 ſto prohibita. † An autem & quãdo ualeat pactum uel ſtatutum, ꝙ ſolutio uel talis cõtractus ꝑ inſtrũm tm̃ probari poſſit, & non per teſtes tradunt Rom.in ſing.204. dubium eſt. Anch.in conſi.cccl.Fulg.conſi.ccviii. Cæpollam,caut.ccl.cum ſeq.Ale.conſi.lxviii.uol.iii. & cõ.lviii. in quarto. & conſi.l.& cii.in quinto.Barb.cõſi. xix.j.uol.Iaſ.in l.ubi pactũ. col.v.C. de trãſac.& in auct.iubemus. colum. i.C.de,iud.& Deci. in ii. charta ulti-
78 ma de iud. † Et tanquam ab igne caueat notarius,ne atteſtetur realem numerationem,uel traditionem, niſi interuenire uideat,ut per Felyn.in c. ſi cautio.col.xvi.& ſeq.de fid. inſtru. Corn.conſ.lxi.lib.iii.Iaſ.in l ſingularia fol.ult.ff.ſi cert.peta.ubi Dec.colum.fi. Et ibi inuenies. an conſuetudo excuſet notarium a falſo. Et ex ibi dictis credo, ꝙ licet notarius in inſtrumento dicat talem conſenſum eſſe habuiſſe,& recepiſſe prout re uera habuit & recepit in præſentia mei not.& teſtium ſupraſcriptorum ſcutos centum puta, in falſum non incidit quãuis probet pecuniã tunc ibi numeratam non fuiſſe tãtæ quãtitatis,quia dũmodo notarii uideant numerari pecunias nõ ſolent penitus,& ad unguẽ inſpicere an ſint præciſe illius ſummæ & quantitatis, ſed ſtant relationi partium quarum intereſt, in talis conſuetudo excuſare uidetur notarium a pœna falſi; & a quauis alia per prædicta.

79 Et ubi † notarius debet cum tali ſolennitate & forma inſtrumentum conficere actu alias remanente inualido ex diſpoſitione ſtatuti, non probabit quamuis iuratum ſit, licet contractus iuratus per teſtes probari poſſit.Pau.de caſt.in conſi.xcviii.incip.

notandum. in antiquis. & in l. ſerui. filii. in §. eũ qui chirographum. ff. de leg. j. & per Socin. in conſil. xcvij. uolum. primo.

80 Et inſtrumentũ† cõfectũ per notarium publicũ dr̃ probatio probata & non probanda, ac ueritas apparẽs euidentiſſimeque conſtare dicit illud de quo extat inſtrm̃, cum uetum ſolenneque præſumat alio nõ apparente nec probato l. & ſi poſt diuiſionem C. de iuris & facti ignoran. l. fin. C. de edic. diui Adri. Toll. Bal. in l. ij. C. quando fiſc. uel priu. Curt. Sen. late in repe. l. admonendi. colum. xiiij. ff. de iureiurã. Dec. in c. licet cãm. in xiij. not. & in c. cum ſpeciali. in §. porro. col. i. de app. Iaſ. in princ. l. j. in vj. col. ff. de no. oper. nunci. Pau. de caſt. in conſi. cccxxiij. col. j. in antiquis. Barb. in cõſ. xlij. col. quarta, & ſeq. lib. j. Dec. in conſil. clxxxiii. ccccclxxiiii. colum ij. & dclxxxij. & per Alcia. loco præalle. in xiii. præſump. iii. regulæ. Et quamuis matrix & origi-

81 nalis† ſcriptum notarii non reperiat fidem non perdit inſtrm̃ leuatũ. Bal. in rub. C. de fid. inſtru. col. ix. Paul. de caſt. in conſ. cccxxx. Fel. in c. cũ p. coſũ. i. de fide inſt. & Aquenſ. in auc. ſi quis in aliquo documento. colũ. i. C. de eden. Ad hæc autem ut ipſum

82 †inſtrm̃ probet continere debet nõ ſolum locum in genere, uerũetiã locũ loci in ſpecie, maxime ex conſuetudine generali. ut per doc. in c. i. de fide inſtr. Ang. in conſ. ccxx. incipiẽ. ad hoc in nouis. Paul. de ca. & alios, in l. de pupillo. in §. qui nunciat. ff. de operis noui nuncia. Philip. frã. poſt alios Cano. in ſabbate fane. colum. ſ. de re iud. in ſexto. & in data ipſius libri ſexti. & Alex. in conſi. lix. colũ. ii. in ii. uolu. Aliud uero eſt inſtru-

83 mentum† aliud contenta in inſtrumento Fel. in c. cum uenerabilis. colum. vii. de except. & in c. capitulum ſanctę crucis. col. xv. de reſcri. Bal. in l. alia. colum. ii. C. de his quib. ut ind. ubi pulchre loquitur. inquiens, ꝙ ſi quis confiteatur non contentũ in inſtrumento negotium, ſed ipſum inſtrumentum. quod inualidum reperitur, quemadmodum non ſubſiſtit in-

84 ſtrumentum, ita non† confeſſio. De regiſtro an probet, & ſic utrum ſufficiat producere regiſtrum, tradũt Fely. in c. fi. ad fi. de fide. inſtrument. & Lanfranc. de Oria. in repet. d. c. quoniam contra. in uerbo, ſequitur inſtrumentorum productio.

Iam ſatis prata bibere.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula in peculio profectitio etiam hodie procedit.*

2 *Quicquid acquirit filius uel ſeruus patri, & Domino acquirit. Et hoc immediate nume. 6.*

3 *Seruus & filius in acquiſitione quomodo differant.*

4 *Hæc regula, non procedit in peculio caſtrenſi, nec aduentitio.*

5 *Nec in detentatione.*

7 *Verbum uidetur, ueritatem importat.*

8 *Omne poſſeſſorium eſt triplex. Et quomodo intelligitur.*

L. XCIIII. Metianus.

Filiusfa. neque retinere neque recuperare, neque adipiſci poſſeſsionem rei peculiaris uidetur.

Svmitvr ex ll. per gl. hic alle. Et quicquid ſentiat Dec. hic in prin. ibi not. ꝙ iſto iure. & circa finẽ uer. & regula limitatũr, ut hodie nõ procedat. hunc textum male intelligens.

1 Dico† regulã noſtram in peculio ꝓ-

ſtitio,prout loquitur adhuc hodie incorrectam eſſe,quia in tali peculio ex eoque acquiſitis per noua iura nihil immutatū eſt.§.j.cum no.,ibi per Ang inſti.p quas perſo.nobis acqui.

2 Notandū igiť ex iſto tex.eſt, ꝙ ſicuti ſeruus dño,ita filius pri oïa pter caſtrenſia acquirebant,adeo ut nec momento ſubſiſterēt in pſona filii.,l.placet.ff.de acqui hære. & idē eſſe reſpectu poſſeſſionis, ut hic uult iuriſcõſ. acquiſitio.n.q oïa fit ex capite,& iure patriæ ptãtis fit, miniſterio legis ſine facto hoïs,quod nõ eſt regulariter in aliis caſibus in quibus ex perſona alterius accipere quis debet,ſecũdũ Are.in princ.d.l.placet, ideo incõtinēti fit,& pri ēt ignorãti ex cãpeculiari, quamuis ab alio poſſideať l. quicquid.ff.de acquir.poſſ. Dňiaq; eſt

3 in hoc inter filiũ & ſeruum , quoad acquiſitionē , nã acquiſitio quã facit ſeruus,fit medio poſſeſſionis ipſius. l.i.§.ſed per eũ ff.de acq.poſſ.merito nobis nõ acquirit poſſeſſio ſi ab alio poſſideať,ſed acquiſitio q fit per filiũ,non cãtur medio poſſeſſionis ipſius filii,cum perſona libera a ſciēte poſſideri nõ poſſit.§.fi. l.cũ hæredes ff.eo.ti.ſed fit medio iuris patriæ poteſtatis,quę ſemper durat,licet filius tanquam ſeruus ab alio poſſideať, ſecundum Are.in d.l.quicquid.

4 In peculio uero caſtrēſi aliud eſt, & in aduētitiis erit ēt hodie aliud.Iura.n.antiqua correcta ſunt.l.cũ oportet.C.de bon.quæ lib.& inſti.p quas perſ.no.acqui.§.j. cũ ibi no.per doc.

5 Nec ēt procedit hæc regula in detētatiōe & tenuta quæ meri facti eſt, iſta.n.remanet penes filiũ, nõ penes patrē ut hic p Dec.& Are.in d l.placet.ad fi. j.col.Dũ generaliter cõcludit,ꝙ in his q meri facti ſunt, put eſt implemētũ cõdõnis, & in quibus factũ pſonę cohęret,tale factũ dño uel patri cõicabile nõ eſt,nimirũ ergo ſi patri nõ acquiriť. Faciunt no. p doc. in l.j.in gl. in uerb.uarios.ff.ſi cer.pe. & p Dec i cõ.cccii.col.quarta.& ſeq. Prædictis adde ēt Aret. ſubtiliter loquentē in l.cũ filio.col.ii.& vi .ff. de leg.i ubi ponit talē acquiſitionē fieri,pri,licet pteſteť ꝙ nõ uult rē ad ſe ptinere., cũ non poſſit derogare iuri patriæ ptãtis,cuius medio fit acquiſitio,de quo latius dixi in l.inuito. ſupra eo.ti. Et quēadmodũ poſt Raph.

6 uult ibi Are,oïs acquiſitio q fit p tales pſonas,non acquiriť primo ipſis, & de ipſis trãſit in patrē uel dñm,ſed immediate p eorũ miniſteriũ creať in pſona dñi, uel pris ita ut nullum ius acquirať quærēti: ſed ſolũ cauſeť in pſona dñi uel patris quibus fit acquiſitio qđ per multa iura pbat Are ti.ibi in vj.co.& ſeq.Ex quibus patet

7 uerbũ, ur,in hac regula poſitũ,ueritatē potius quã fictionē referre, put alias plerunque,ut dixi in l. nõ uidetē cœpiſſe ſupra eo.tit.

8 Secũdo ex iſto tex uř principaliter colligi poſſe, toē poſſeſſoriũ eſſe uel retinēdæ,uel recuperãdę,aut adipiſcēdæ,ad idē.§.ſequēs.inſt.de inter.ubi imperator,late pſequiť , ſed uř addi debere quartũ vz cõſeruãdę,de quo in l.iij.in §.miſſum,ff.de car.edi.& in l.j.C.eo.ti.ideo Bal.in §.fi.in ti.de p hib.alie.feu.p Fed. arguit imperatorē fuiſſe diminutũ in d.§ ſequēs. Pro ſol.uide Ale.& Mod.in d.l.j. & Ripã in rub.de cã po.& ppri.ubi cõludũt ꝙ interdicta poſſeſſoria ſunt tria. d. § ſequēs.iudicia plura,& iſtud cõſeruãdæ diuerſũ eſt ab illo retinēdæ eſtq; extraordinatiũ & iudicium , non interdictum ideo,&c.

SVMMARIVM.

1 *Abundans cautela non nocet, & quomodo procedat.nu.2.*

3 *Solemnitas quæ non requiritur, ſi exprimatur, ſed inepte non nitiat.*

L. XCV. Vulpianus.

Non ſolent, quæ ſuperabundant, vitiare ſcripturas.

SVPERABVNDARE, ſuperfluere, & ſuperuacaneum eſſe, ſinonyma vñr, ſupereſſe uero, aliud eſt. Gel. pulchre. c. xxij. lib. j. De hac regula plura dixi in l. quæ dubitationis. & in l. eſt ꝙ iura ſupra eo. & ſunt diuerſę regulæ ut occurramus arg. euitandæ ſuperfluitatis iuxta. §. quibus in conſti. C. loquitꝰ illa ubi expreſſiõ facta fuit dubitationis tollẽdæ cã. hæc in ſupabũdãtibus q nõ uitiãt. Hinc defendit
1 uulgatũ de † abundãti cautela ꝗ non nocet. l. teſtm̃. C. de teſt. ubi gl. hanc regulã & alia ꝗdã citat. Quod intelli
2 gas † niſi ſuperfluitas uitioſa eſſet, ut quia ꝯ naturã & formã actus, ſicq; inſeparabilis eſſet, tunc. n. uitiat & non uitiat l. actus. ubi dixi ſupra eo. & ĩ d. l. ꝗ dubitationis, not. Rimi. & alij ĩ d. l. teſtm̃. De quo quidẽ ĩculcationis uitio, uide l. ꝗ extrĩſecus. ff. de uerb. ob. & l. certi ꝯditio ĩ princ. cũ no. ff. ſi cer. pe. Et facit hæc regula ad illud bro-
3 chardicũ, ꝙ † ubi aliqua ſolẽnitas nõ requiritur, uel cã exprimi non debet, ſi adhibeatur aut exprimatur, ſed inepte, ꝙ non uitiat. de qua materia late ꝑ Fel. in c. cum ordinẽ. in primis col. de reſcrip. & in c. examinata. de iudi.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, ſoluere, quid ſignificet.*
2 *Verbum, ſolutionis ſimpliciter prolatum intelligitur de ſatisfactione.*
3 *Condemnatus in amputatione manus niſi. 100. perſoluerit, an liberetur datis fideiuſſoribus.*
4 *Hæc regula quãdo non procedat. & nume. 5.*
6 *Soluendo intelligitur qui idonea pignora paratus eſt dare.*
7 *Et qui nomina debitorum habet.*
8 *Soluendo nõ præſumitur cuius bona ueneuntur.*
9 *Soluendo in dubio an quis præſumatur.*

L. XCVI. Vulpianus.

Nemo dubitat, ſoluẽdo videri cum qui defenditur.

PONDERA uerbum uideri, quod
1 improprietatẽ denotat. Soluere † aũt proprie religare eſt, iuxta illud Virg. Soluite me pueri &c. Sed quoniãqui debent obligati ſunt creditori, ſoluere etiam, pro debitum reddere uſurpamus. Hinc per metaphoram ſolutionis uocabulum ad oẽm liberationem quoquomodo factã transfertur, magiſq; ad ſubſtantiam obligationis quam ad nummorum ſolutionẽ, unde ſoluere pro ſatisfacere uſurpamus l. ſolutionis uerbum. ff. de ſol. & l. ſatisfactio illo eod. tit. dum ait, ſatisfactio pro ſolutione eſt. habet ẽt alios ſignificatus uerbum ſoluere, ut apud poætas, hiſtoricos, & oratores habet.

Ratio præſentis regulæ eſt, quia ſecundum ueteres regulas alienæ rei nemo idoneus fideiuſſor ſine ſatiſdatione intelligere. §. pe. inſti. de ſatiſd. alium igitur defendẽs pro defenſo ſatiſdat, qui ex quo fideiuſſores habet, a quibus exacturus eſt, creditor non eſt mirũ ſi quantum ad creditorẽ ipſum ſoluendo uideri dicatur. maxime
2 cũ † uerbũ ſolutionis, ſimpliciter ut dixi prolatũ, non intelligatur de ſolutione nũmorũ tm̃, ſed de ſatisfactione. d. l. ſolutionis, & l. ij. in. §. j. ſi cert. pet. & dixi ẽt ĩ l. plus cautionis ſupra eo. Ille autem dr̃ eſſe ſoluẽdo, qui ſolidum ſoluere põt. l. ſoluẽdo ſupra titu. j. per ſe uel per alium. ſ. quia habet fideiuſſores puta, ſecundum glo. ibi, per hãc regulam. Quapropter cũ aduerſus furem lex det fulloni actionẽ

ſi fullo ſit dño ſoluendo niſi ſolidum præſtare ualeat nō dabitur ſibi actio. l.itaq;.ff. de furt. ne compellatur dñs ex uno iudicio duo facere, ut uidelicet contra fullonem ex locato agat, & quāto minus conſequeretur aduerſus furem contradicat, id.n. eſſet eidē damnoſum. Qui igitur idoneos fideiuſſores habet ſoluēdo eſſe dr̄. Et ſic deciditur quæſtio hic tacta per Bart.
3 ꝙ † condēnatus in amputatione manus niſi centū perſolucrit, liberandus ſit datis idoneis fideiuſſoribus, ꝑ hāc regulā. & ita uoluit ipſe Bart. in l.itē liberat.in.§.j.ff.quibus mod.pig.uel hyp.ſol.& ſequitur hic Deci. Sed uerius eſt oppo.quia pecuniaria requiritur ſolutio, ut ꝑ eundem Bart. in l.j. ff.de cuſt.reo.& per Iaſ.poſt Bald.in l.j.col.j.ff.qui ſatiſd.cog. & Mod.de Fano.in tract.de pig. in v.parte prin. col.j.& Soc.conſi.xciij.uol.j. Probaturq; ꝑ ea quæ ſcripſi in d.l. plus cautionis.quia cū uerbū ſoluere, radijcia tur quātitati & pecuniariæ præſtatio ni, prout in qōne.Bar.hic, itelligitur de pecuniaria ſolutione, ut ibi diximus. Ex quo patet ſol.ad arg. ex iſta regula ſumptū, quia loquitur de ſolutione ſimpliciter, quæ ut dixi pro ſatisfactione capitur.qō autem Bar.de ſolutione quātitatis uel pecuniæ quæ uerificari non pōt in datione fideiuſ
4 ſorū. Habes igitur ex prædictis † declarationem cum limi. ad præſentem regulā, ut intelligatur qn̄ in l.ſit mentio ſimpliciter de ſolutione, ſecus ſi de ſolutione pecuniaria, quia intelligi non poſſet, neque uerificari in da-
5 tione fideiuſſorum. Limita † & ſecundo iſtā regulam ut ſubtiliter per Bar.in d.l.j.ff.de cuſt.reo.dū reſpon. ad regulam iſtam. Et quemadmodū ſoluendo eſſe dr̄, qui dat fideiuſſores
6 idoneos, idem † eſt in eo qui idonea pignora paratus eſt dare, per d.l.plus cautionis.cum ibi dictis. Soluendo etiam dr̄ ſecūdum Dec. hic, † qui in 7
nominibus debitorum æs ſuū habet, modo idonei ſint & bonā fidē agnoſcant ut per Alex.in l.facere.ff.ſolut.
8 mat. Sane is † cuius bona uenduntur, minime ſoluendo præſumitur.l. tres tutores.in fi.cū ibi not. per Bar. ff.de adm.tut.ſecundum Deci.cuius dicta ſimpliciter ſequitur Alcia.in d. l.ſoluendo ſupra titu.j.in dubio autē
9 † quis præſumitur eſſe ſoluendo, ſecundum gl.in c.bonæ memoriæ.el j. in uerbo, naturam.ad fi.de ele. quam ſequitur ibi Panor. ſed glo. uidetur mihi contrarium ſentire, dum in fin. citat,l.ex perſona. C. de probat. quæ uult ꝙ aſſerens quem fuiſſe ſoluendo probare debet, ergo non præſumitur ideo uide Bar. Iaſo.& alios, in l. ſi nero.in.§.qui pro rei.col.fin.qui ſatiſd. cog.concludentes cōiter poſt gl. ibi, ꝙ fundans ſe in paupertate uel diuitijs id probare tenetur tanquam fundamentum intentionis ſuæ. Et illud cōe dictum quemlibet præſumi idoneum, intelligi reſpectu morū & bonitatis a natura inſitæ, non quantum ad facultates quæ a fortuna ueniunt.

SVMMARIVM.

1 *Verba ambigua in inſtrumētę poſita declarantur per notarios.*
2 *Hæc regula quando habeat locum in cōtractibus.*

L. XCVII. Metianus.

In ambiguis orōnibus maxime ſententia ſpectanda eius eſt qui eas protuliſſet.

SVMITVR ex ll.in gl.alle. Verbū illud maxime, ſm gl. reſpicere pōt primā & ſecundā partē legis. Tu ſecūdā partē dicas determinare, nō primam, qa ſi orō nō eſſet ambigua, ſed clara,

declaratione opus nõ eſſet, nec coniectura l.continuũ.§. cum ita:& aliis ibidem allegatis.ff.de uerbo. obliga. Exemplificari poteſt iſta regula mutipliciter, ut hic per glo.& latius exempla glo. proſequitur Deci.hic: & plenius in c. cum ueniſſent.de iudi.& in c. cũ eccleſiaſticæ.de except. ubi et alij ſcribentes.& per docto.in l.fi.C. de legi.& in l. ex facto. ff. de uulg.poteſt exemplificari pariter in
1 † ambiguis orõnibus poſitis in inſtrumentis per notarios,ut ſtetur interpretationi & declarationi ipſorũ, ut in teſte. c. cum clamor de teſti. & latius dixi in l. ſi librarius ſupra eod.
2 nume.62. In contractibus † regula iſta locum non habet,immo opp.uidetur debere ſeruari, ut contra eum qui uerba obſcure protulit interpretatio fiat, ſecundum gloſ. per l.ueteribus.ff. de pact. in ſuperioribus per me exornata: facit optime text.in c. contra eum.de regu.iur.in vj. Hocq; uerum eſt ſecundum Alber. hic ſi poteſt ſecundum intellectum utriuſque ualere; alias pro ualiditate actus fit interpretatio l.quoties.de uerb.obligat.& de uer.ſig. Poſtremo de differẽtia ambigui,& obſcuri, & de triplici ambiguitate, uide quæ ſcripſimus in l.ſemper in obſcuris ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *De portare quid ſit.*
2 *Proſcribere quid ſit.*
3 *Deportatus nõ habet hæredem fiſco volente bona; aliàs ſecus.*
4 *Ius accreſcendi an habeat locum in fiſco hærede.*
5 *Vbi bona confiſcantur id ipſo iure non fit ſed per ſententiam.*
6 *Bona futura nõ ueniũt in cõfiſcatione.*
7 *Bona hodie non confiſcantur, niſi in crimine læſe maieſtatis. Et vide alias limit. nume. 8.*
9 *Bonis confiſcatis quomodo filÿs prouideatur.*
10 *Feudum confiſcatum cui applicetur.*
11 *Bãniti an æquiparentur deportatis, vel relegatis.*
12 *Indulgentia principis pœnam remittit, ſed bona non reſtituit.*
13 *Indulgentia principis an habeat locum in preiudicium tertÿ, Et quomodo verba concipiantur vt bona recuperet.*
14 *Indulgentia principis in crimine læſæ maieſtatis non valet niſi motu proprio.*

L. XCVIII. Hermogenianus.

Ea ſola deportationis ſentẽtia aufert, quæ ad fiſcum perueniunt.

PRO declaratione legis & materiæ uidendũ hic eſſet, quid ſit interdicere, relegare, deportare, & proſcribere, & quõ differant, ſed quia de his habemus tit. ſpeciales.ff.de interd. rele. & depor. & de bonis proſcrip. paucis
1 contẽtus ero. Deportare † eſt de loco portare, ſiue extra portare, hoc eſt ponere extra ea q̃ ſunt iuris ciuilis.l. quidã ſunt.ff.de pœn. Bart.in l.relegatorũ.ff.de interd.& releg. Et hæc deportatio hodie ſucceſſit loco aquæ & ignis interdictionis.l.iii.ff. ad leg.iu. pecu.l.gallus.§.& quid ſi tm̃.cũ glo. & ibi doc.ponũt.ff.de lib. & poſthu. & cuius auctoritate fiat, tradit Spec. in tit.de rela.in.§.iii. Iterum not.eſt hanc pœnã deportationis hodie non eſſe in uſu, ſed eſt imponenda alia arbitrio iudicis, ita Imo.in l.ii.col.ii.ff.
2 de pub.iud. Proſcribere † ut declarat Vulpia.in l. ſed & ſi pupillus. 1.§. j.ff.de inſti.eſt claris literis, ut de plano recte legi poſſint, ante tabernam, uel ante eũ locum in quo negotiatio exercetur, nõ in loco remoto ſed euidẽti, quid proponere. Sed aliter accipitur in propoſito noſtro, vz pro dã-

pare. Ideo in rub. C. præalle. dr̄ de bonis ꝓſcriptorū ſeu dānatorū. tractū eſt aūt ab eo qđ Vulpia. loco palleg. dixit quia proſcriptorū noīa pro roſtris ponebantur. Et ſcđm Alb. in dictionario in uerbo proſcribere proſcripti proprie dicūtur qui corporaliter non damnantur, uerū eorum bona publicantur, ut patet, dicit ipſe, in ti. C. de bo. proſcri. Sed melius declarat M. Cic. in orōnibus ſuis. quid aūt, inquit, eſt proſcribere, uelitis, iubeatis, ut M. C. in ciuitate nō ſit, bonaq; eius ut mea ſint. ita. n. fecit (ait) ſi alijs tulit uerbis, ex quo patet proſcriptionem afficere ēt perſonā cum extra ciuitatē & prouinciā ſæpe proſcriptus eijciatur. Redeundo modo ad text. noſtrū oppo. ꝯ ipſum, nā per deportationem oīa fiſco applicari ụn̄r. l. deportatorū. de pœni. & l. deportati. C. de bo. proſcrip. ergo ſnīa deportationis oīa aufert, cuius cōtrarium ụr uel le hic text. in illis uerbis, ea ſola &c. Glo. ponit duos intellectus cōiter tenetur ſecundus, ꝙ quę non ſunt fiſco applicanda per ſnīam deportationis nō auferuntur, ea uero plura ſunt, ut plene per Alex. in cōſil. xxiij. libr. j. & in cōſi. lxxxix. lib. iiij. Exēplificare ēt poſſes, in caſu. l. ſi filius. C. de bo. proſcrip. ubi filio deportato caſtrenſe peculiū non ſequitur fiſcū, ſed patrem.

Glo. hic ad fi. reputatur ad hoc ſolēnis & ſingularis p Bal. Alex. & alios.

3 ꝙ † licet deportatus non habet hæredem. l. j. cum ibi not. C. de hære. inſti. id tñ uerū eſt, fiſco uolente bona deportati, alias ipſo fiſco uenire nolēte deportatus hæredē habet, ut hic uult glo. de qua uide Alexan. in l. ſi ſeruus plurium, in §. ſi quis ante. in fin. ff. de leg. j. Iaſo. in l. ex facto in. §. iul. col. j. ff. de uulgar. & in l. unica. colū. iiij. C. quando non pet. part. Et per hanc

4 eandem gl. dicebat Rom. ius † accreſcendi locum nō habere in fiſco hærede, qui bona recuſare pōt, ſed eſt hoc a ueritate alienum, neque gl. loquitur in caſu iſto, ut per Alex. in. l. j. col. pen. ff. de acqui. hære. Iaſo. in d. l. unica. in iiij. col. Beneque hic iuriſconſultus dicit, ꝙ deportationis ſen-

5 tentia aufert, nam in † caſibus in quibus bona confiſcantur & publicātur id ipſo iure non fit, ſed per ſentētiam l. j. cum not. per Bart. ff. de ui priua. & per Fran. de Parma. in tract. de iure fiſ. char. xxiiij. ſed in deportatione nō requiritur alia expreſſio, quia ad pœnam deportationis tacite ſequit̄ adeptio bonorum. d. l. deportatorum. cū not. per Salice. ideo recte hic dicitur ꝙ ſententia aufert etiam ꝙ de publicatione bonorum nihil dictum fuerit, ad quod uide etiā Aret. in l. eius qui. in. §. ſi cui. colum. j. & ij. ff. de teſta. Et intelligitur prædicta ſecun-

6 dum Salic. † de bonis quæ deportatus habebat tempore deportationis. futura enim non ueniunt, nec cōprehenduntur in publicatione. l. ſi mandauero. in. §. is cuius. ff. man. De quo uide Bald. in l. ij. C. de bon. proſcript. Anch. in conſil. cclxxv. Roma. in cōſi. ccxlvij. Paul. de Ca. in conſil. xxxij. in antiquis. Alexan. in conſil. xv. ad fi. uolu. j. Fely. in c. ad liberandum. in ij. nota. de iudæ. & Deci. in conſil. ccxxxv. & Saly. in auct. bona damnatorum. colum. ij. C. de bon. proſcrip. Ang. Are. in tract. maleficiorum. chartа antepen. Deci. nouiſſime. in l. fin. ſupra quod quiſq; iur. ubi ponit not. quæſtionem quæ erat in facto de iure adeundi bannito delato. De iure

7 nouiſſimo † non publicātur nec confiſcantur bona niſi in crimine læſæ maieſtatis. auct. bona damnatorum. cum ibi plene not. per doct. C. de bo. proſcrip. & per Barto. in conſil. clvij. ubi intelligitur hoc eſſe uerum ſtantibus aſcendentibus uel deſcendentibus, ſecus autem fit ſtantibus col-

lateralibus tantū, ut patet ex corpore. unde illa auct. ſumitur, ubi de collateralibus nō fit mentio. Et ideo uerba illa ex latere, de quibus in d. auct. bona damnatorū. male ibi fuerūt per Irnerium poſita, ſm Bart. quam opi. confirmat & cōprobat in puncto iuris Aret. in l. eius. in. §. ſi cui. col. iij ff. de teſta. fatetur tñ cōem opiñ. eſſe in oppo. Ange. Aret. loco infra allega. & plene Dec. in conſi. cclij. col. pen. ubi poſt Bald. ſcribit, ꝙ licet iudex contra tex. in d. auct. bona damnatorum. confiſcaret bona, ſñia nō ualeret, nec noceret quamuis non fuiſſet appellatū. & dicit no. Bal. in tit. de pace cōſt. ī uerbo nos romanorū, ꝙ bona condēnati ad furcas pro furto ex forma ſtatuti non publicantur nec cōfiſcantur ſequitur Are. loco præallega. col. iiii. & Dec. in l ii. col. fi. C. qui teſt. fa. poſ. ubi de iure antiquo. & ante auc. bona damnatorū. aliud fuiſſe ꝓbat. De qua materia. uide Bar. in l. i. ff. de bon. dam. Are. in l. uentre. col. fi. ff. de acquir. hære. Ang. in tract. maleſi. in glo. & eius bona publicamus. eſt in pen. charta trac. ubi ad tex. prædictæ auct. bona damnatorum alias lim. tra-
8 dit præcipue ea † procedere qñ pœna confiſcationis in conſequentiam pœnæ corporalis uenit, ut in deportato, ſecus, ubi bona expreſſe olim confiſcabātur nō in conſequentiā, ut in relegatis incorrecta remanēt antiqua iura de publicatione bonorum loquētia, ut per Bart. in præallega. l. j. propterea uidemus paſſim ad confiſcationem bonorum etiam hodie procedi contra contumaces non comparentibus nec obtemperantibus impo nuntur pœnæ declaranturq; & uſque ad confiſcationem bonorum incluſi-
9 ue proceditur. Confiſcatis † autē bonis an, quomodo, & qualiter prouideatur filiis. uide Bart. & docto. in d. l. i. de bonis dam. Are. in d. §. ſi cui in ii. col. Aug. in trac. maleſi. loco prę
10 alleg. Et diligenter nota, ꝙ † in caſibus in quibus fit publicatio & confiſcatio bonorum modo offenſa non reſpiciat principaliter dominum, ſeu delictum non ſit commiſſum in perſonam domini, feudum non confiſcatur nec applicatur. fiſco, ſed agnatis, ut per Bart. in l. i. per illum tex. ff. de interdi. & relega. de quo articulo uide Barb. inter. conſi. Alex. iiij. uol. in conſi. lv. col. fi. & in conſi. lx. in quarto dubio lib. iii. eundem Alex. in conſi. ii. col. iii. & ſeq. lib. v. & conſil. xxx. lib. vi. Iac. de ſancto Geor. in ſua feu. inueſt. in uerb. qui quidem inueſtiti. colum. xiii. & ſeq. & in uerbo, & cum pacto de non alienando. col. viii. Frā. de Curte in tract. feu. in liii. col. uer. qua principalis. & Dec. in cōſ. cxliiii. col. ii. & conſi. ccviii. & cclii. De ban-
11 nitis † uero noſtri temporis utrum æquiparantur deportatis, uel relegatis, examinant glo. & doct. inſtit. quibus mod. ius patr. pot. ſol. in. §. relegati. Signorol. conſ. cxix. Anch. conſ. cclxxv. Alex. conſ. xvi. lib. ii. oēs in l. i, C. de hær. inſt. & in l. ex facto. in. §. ex facto. ff. ad treb. Cur. Iun. ī ɔſ. clx. clxvi. & clxxxii. & Gram. Neapolit. in uoto. xix. Poſt quam de ſententia deportationis, de publicatione, & confiſcatione bonorum plura diximus, uideamus aliqua de indulgētia, reſtitutione, & remiſſione. Indulgen-
12 tia † quidem pœnam ſolum remittit, bona uero non reſtituit, niſi dicatur. text. eſt not. ubi Salic. ſignat in l. cū patrē. C. de ſen. paſ. faciūt q̄ dixi ī l. id quod noſtrū. nu. 4. ſupra. eo. tit.
13 Vtrum uero indulgentia † ac reſtitutio prædicta locū habeat in præiudicium tertii, & qualiter pro amico cōcipi & formari debeat, ut etiam aliena ta recuperet, tradunt ſcribentes in l. gallus. in. §. & quid ſi. tantum. ff. de lib. & poſth. Felyn. in c. urgentis. de

hæret.Iaſ.in conſ.vlt.lib.i.Deci.in l. in condemnatione. in. §. i. ubi uide quæ dicam infra eo.& in c.quia diligentia col.ii.de elect.Alexand.in cō-
4 ſil.cliiij. Eſtoque memor ut † in reſtitutione pro condemnato in crimine læſæ maieſtatis impetrata ad hoc ut ualeat, dicatur,motu proprio principis illam fuiſſe factam, ut per Cur.Iū.in l.iii.in.§. ſi procurator.ff. quod quiſque iur.

SVMMARIVM.

1 *In pari cauſa lucri præfertur ille qui prior eſt in tempore.*

2 *Mulier habens expreſſam vel tacitam hypothecam præfertur habenti tacitam anteriorem ſecus, expreſſam.*

3 *Prioritas ex ordine cognoſcitur.*

L. XCIX. Hermogenianus.

Quoties vtriuſq; cauſa lucri ratio vertitur is,præferendus eſt,cuius in lucro cauſa tē pore præcedit.

1 Et sic in † pari cauſa lucri præfertur ille qui eſt prior in tēpore. Et prioritas tēporis cæteris paribus inducit prioritatem in iure.ad idē text. in c.qui prior. de re.iur.in vj.ubi eſt optima gl. declarans iſtam regulam. nonnullas limi. ponit ibidem Philip. Franc.uiginti ampl. & totidem limi. congerunt Mod.de Fano.in tract.de pignor.in ſecundo membro.v.partis princip.char.xxxv.& ſeq. Notabis ēt
2 diligenter, ꝙ † licet mulier habens expreſſam uel tacitam hypothecam pro dote præferatur habenti tacitam etiam anteriorem fauore dotis,iuxta l.aſſiduis.C.qui pot. in pig. hab.non tamen præfertur habenti expreſſam, quicquid dixerit Ange. & Aret.& in ea locum habet regula l. noſtræ, ut prior tempore potior ſit in iure, & præferri debeat, ſecundum communem concluſionē ſcribentium ut per Bar.in d.l.aſſiduis.Iaſo.in l.j.in ij. lectu.ff.ſolu.mat.& in.§.fuerat.colum. xvij.inſtitu.de act.Ioan. de Plat.in l. unica.C.cre.fiſ. præferri.lib.x. Mod. Peruſi.in d.l.j.char.penul.& Moder. de Fano loco præallegato. Et in † ſcri-
3 pturis ex earū ordine cognoſcit̄ prioritas temporis.Et quando producuntur duo inſtrumenta eodem tempore confecta, quomodo cognoſcatur prioritas temporis, ponunt prædicti Mod. Fanenſes loco præallega.in ij. parte,quarti membri.fol.xvi.

SVMMARIVM.

1 *Creditor non tenetur offerre, conſignare, aut deponere quando debitum eſt non liquidum.*

2 *Et quid debeat facere debitor nu.2.Vel pari debiti ſit liquida.nu. 3.*

4 *Debitor de x.à quo xx.petuntur an poſſit negare. Et quid in poſitionibus numero. 5. Vel reſpectu moræ & expenſarum,ꝑiume. 6.*

7 *Iudex debet fere ſententiam diffinitiue, ſeparans ius competens ab incompetenti.*

L. C. Venuleius.

Non poteſt videri improbus qui ignorat quantum ſoluere debeat.

Svmitvr ex ll.in gl allegatis.facit ēt tex.l.qui ſolidū.in prin.ff de le. ij.a contrario ſenſu. Et ſecundū Albe.de Roſ.hic facit hæc lex ad materiā oblationis,ꝯſignationis,& depoſi-
1 tionis;ꝙ † ſi debitū incertū ſit & nō liqdū,nō teneat̄ creditor offerre, ꝯſignare,aut deponere,alleg.l.accept.C. de uſ.l.obſignatiōe.C.de ſol.& l.q.iā extimauerūt.ff.ſi cer.pe.cū ibi not.&

tradit Alex.in l.ſi mora. col.ii.ff. ſol.
2 mat.Vbi etiã ponit, ꝙ † eo caſu ſuf-
ficit debitorem coram iudice com-
parere & requirere, ut deputet̃ unus
mercator ad calculandũ rationes, of
ferẽdo ſe paratum ſoluere quicquid
conſtabit eum debere l. pe. ubi Bar.
3 nor.ff.de diſtra. pig. Et ſi pars † de-
biti eſt liquida, ſufficit illam offerre,
& pro reſiduo offerre ſe paratum ſa-
tiſdare, quãdo eſt ſuſpectus, per l. ſta
tuliber rationem.ff.de ſtatulib. ali-
ter ſatis eſt offerre ſe paratum ſolue-
re conſtito de debito. De qua mate-
ria ample tractant Pau.de Caſt.in cõ
ſil.cccxxiiij.col.iii.in antiquis. Alex.
in conſil ccxxii. col. fi.lib.ii.& conſ.
cxxx. col.iij. lib.iiij.& in prin.l. ſi ſe
non obtulit.in vlt.col. ff. de re iudi.
Barba.in conſi.xxxvj.col.xiij.lib.ij.
Soci.conſi.lxxx.col.iij. vol.iij, Iaſ.in
l.i.col.iiii.ff.qui ſatiſ.cog.& Alci.ĩ l.i.
in.§.ſi ſtipulanti.colũ.fina.ff.de uer-
bo.obliga. Et per iſtam regulam. in
fert hic Bar.ad determinationẽ quæ-
ſtionis quam dicit habuiſſe de facto
4 ipſis, ꝙ † ſi quinquaginta debeam,
& petas centum, ex quo ratio nõ eſt
implicita ſi recuſo ſoluere quinqua-
ginta conſtituor in mora: & ſic uult
Bar. ꝙ debitor decem florenorum, à
quo uiginti petiti fuere, negare non
poſſit minorem illam ſummam circa
incurſum periurij: ut latius per eun-
dem Bar.& Alexã.in d.§.ſi ſtipulãti.

Contrarium firmat idem Barto.in
d.l.qui ſolidum. in princi concludẽs,
ꝙ ſi quis petat plus debito, aduerſa-
rius habent iuſtam cauſam litigandi
ſuper toto; nec condemnabitur in ex
penſis niſi actor dixerit ſe paratũ re-
cipere partem: per illum tex.hac opi.
uti ueriorem contra Bar. hic, ſequit̃
hic Deci. Nec obſt. ꝙ qui negat totũ
uidetur & negare partẽ: & ꝙ in ma-
iori ſumma contineatur minor, quia
in toto continetur pars ad integran-
dum illud totũ. & pariter minor ſum
ma continetur in maiori ad illam in-
tegrandũ, ſed illa pars uel minor ſum
ma per ſe nõ uidetur petita, ideo nõ
uĩ eſſe in mora improbus uel periu-
rus, qui totũ negat vel ſoluere recu-
ſat. ut hic per Deci. faciunt quæ in di
cto propoſito an in maiori ſumma cõ
tineatur minor, plenius ſcribit idem
Deci. in l. in eo quod plus infra eo.
Articulus eſt difficilis, quia Barto.&
doct. fuerunt uarij & contrarij. Quã-
tum ad poſitiones uult Bart. in d. §.
5 ſi ſtipulanti. ꝙ † poſitio partim ue-
ra & partim falſa non poſſit ſine rea-
tu periurij in totum negari. ideo re-
ſpondentem fateri debere partem ue
ram reliquum negare. In ſecreto
iuris opi. Bald. quam hic amplectitur
Deci. uerior uidetur. Et illam defen-
dere poſt Peruſinos & Soci. conant̃.
Alcia.& Galiaula in d.§.ſi ſtipulanti.
Communis tamen eſt cum Bart.con
tra id quod hic tenet Deci. ut omnes
præalleg. Mod. atteſtantur, & latius
Fely.in c.nam concupiſcentiam.col.
fina.de conſti. ubi poſtea poſuit tres
not.limit. Et ſecundum Lan.Galiau-
lam ita eſt tenendum ut ueritas faci-
lius habeatur & finis cauſæ citius im
ponatur. Adde & quia in dubio tenẽ-
da eſt illa pars quæ ſecurior eſt pro
anima: ut per Abb. in c. eſtote miſe-
ricordes. de reg.iur.& dixi in ſuperio
ribus. ideo propter periurium animę
nociuum, ita teneri poteſt. Vel diſtin
gui ante reſponſionẽ & poſt, ut ante
reſponſionem conſulamus fateri de-
bere partem ueram ut euitetur periu
rium. Poſt reſponſum negatiue da-
tum dicamus licuiſſet, ut hoc modo
euitemus incurſum periurij. Sed ad
euitandum has opi. & contrarietates
doctorum, aduocati practici ſalutarẽ
apponunt clauſulam, ꝙ ſi conuentus
nõ credat de tãto reſpondeat de quã
to, quia ita ponitur uſq; ad quadran-

tem

tem uel nummum citra præiudicium ponentis .tenetur.n. tunc abſq; dubio conuentus reſpondere de qualibet parte: ut per Fely.ad fi. præal.c. nam concupiſcentiam.& oēs Mod.in d.§. ſi ſtipulanti. Reſpectu vero
6 †moræ & expenſarum, cōis eſt cum Bar.in d.l. qui ſolidum.ad fin.principij,quia non eſt uerisimile, ꝙ totum petēs uelit partem recipere niſi id dixerit l.lucius §.tutor.ff.de vſur.ideo litigans ſuper toto iuſtam habet litigandi cauſam,unde condemnari non debet in aliquibus expenſis, ſecundū cōiter ſcribentes,ut per Iaſ. in l.pro perandum.in §.ſin āt alterutra.colū. vij.C.de iud.Galiaulam & alios in d. §.ſi ſtipulanti.in ultimis col. Bar.hic uiſus eſt contrarium dicere ꝙ reſpectu partis liquidæ cōſtituatur reus in mora. Ruinus ibidem quātum ſit ad propoſitum noſtrum ait, ꝙ ubi pars debiti eſt liquida per petitionem totius conſtituitur in mora reſpectu illius partis,ut hic dixit Bart.niſi confiteatur illam partem: ꝙ ſi fecerit in mora non conſtituitur, niſi actor dixerit ſe partem illam recepturum,qa non tenetur offerre: per d.§.tutor & hoc modo.dicit Rui.procedit tex. in d.l.qui ſolidum.cum dictis Bar.ibi & ſequuntur quidā alij Mod. Sed,ut inquit Galiaula loco præal.Bart.in d. l.qui ſolidum,& cōiter docto. ibi relati,tenent,ꝙ ēt ſi non cōfiteatur partem,non debeat debitor condemnari in aliquibus expenſis ꝓp iuſtā cauſam litigandi,niſi actor ſe paratū obtulerit ēt partē recipere.nec in d.l.q ſolidum. apparet ꝙ conuentus confeſſus ſit partem debiti, ut Ruinus ait.Et ꝑ preal.l.qui ſolidū.in prin.eū not.ꝑ Bar.dicit,poſt Ant.deBu. Arc. in c.exhibita.ad fin.j.colū. de iud. ꝙ
7 †vbi ſnīa ferri pōt diffinitiue ſeparās ius cōpetēs ab icōpetēti iudex ēt par te non petēte id facere pōt & debet.

S V M M A R I V M.

1 *Nihil ſuperfluum in iure quomodo intelligatur.& nu.2.3.& 4.*
5 *Dictiones in iure an abundent.*

L. CI. Caius.

Omnia quæ iure contrahūtur,contrario iure pereunt.

In tex.non eſt difficultas,materia vero tacta fuit in l. nihil tam naturale.ſupra eo. Et ſi opponeres ꝙ nihil debet eſſe ſuperfluum;nec ſyllaba quidē in iure §.quibus.ſin prima con ſti.C.l.j.cum gl.ſupra ꝙ met. cau.iō dicebat not.Bal.in l.ampliorem.in §. in refutatorijs.C.de appel. ſemel capitulum non eſſe ulterius capitulandum, nec interrogatum interrogandū, & ſi in prima cauſa ſit reſponſum capitulis, non reſpōdēs eiſdē iterū in cauſa appellationis factis non habetur pro confeſſo, quia ſemel reſpondendo ſatisfecit legis mandato. Re-
1 ſpōde, ꝙ† ſi eadem lex.ad uerbū nullo addito nec diminuto, repeteret in eodem titulo, ſuperflua quidem dici poſſent alias ſecus. Et ideo cum uerba differrant,aliuſque ſit dicendi modus, & ſi idem ſit ſenſus non cēſetur ſuperflua Abba.& Ioā.de Ana.in c.ſi. per illum tex.de homici.dicuntur.n. tnnc diſſimilia. & diuerſa quo ad formam uerborum,ut pulchre per Iaſo. in l.qui liberis.in princ.ff.de uulg.Et illud dicitur ſuperfluum,ꝙ non facit ad id quod cauſa deſiderat. Bal.in d. §.in refutatorijs,per illum tex. Et
2 ad accuſandum † ſuperfluitatē plura ſunt adinuēta,et accomodata vt pulchre per Fely.in c.eā te.col.xij.de reſcri. in c. ſolite.colū.iij.de maiori.& obed.& in prohe.decretalium.rex pacificus.col.ult.Dec.in l.ij.§.ſi.col.ſi. ff.ſi cer.pe.& in conſi. ccxxxij.col.ſi.

Peruſinum.in c.vnico.de ſumma tri-
ni.lib.vj.vbi not. ſuperfluum non eſt
illud quod magis diſtincte exprimit
modum eius quod primo erat diſpo-
ſitum ut ēt per Deci.loco præal. Qđ
facit pro poſitionibus & articulis ſal
uandis ne reijciantur propter ſuper-
fluitatem ſm Peruſi.& Geni.ibidem
ſecuriuſq; eſt ſuperfluum admittere re
quam neceſſarium omittere. Spec.in
titu.de teſte.in §.nunc de interroga
3 torijs. Item † qñ aliquid deciſum
fuit in genere, ſi inde decidat̄ in ſpe-
cie,non poteſt de ſuperfluitate redar
gui gl.eſt not.per illum tex.ibiq; val
de notari mandat.Cur.in l.fi.ſupra ꝙ
4 quiſq; iur. Item qñ una† regula lo
quitur de poteſtate faciendi, alia de
effectu iam facti,ceſſat ēt arg.de ſuꝑ
fluitate.ut per Archiepiſcopum.Flo-
ren.in prima parte ſummæ in regula,
poteſt qui in fi. Vides itaq; plures
modos excuſandi haſce regulas,& ge
neraliter quācunq; diſpoſitionē a ui-
tio ſuperfluitatis,quibus addas etiam
Car.Alex.in c.romanorum.col.ij.di-
5 ſtin.xix. Aduerte tamen quia † di-
ctio,fortaſſis, abundat in l. ſi iure .ff.
de leg.iij.ſm gl.ibi idem in dictione,
maxime in l.fi.C.de teſt.man.ſm gl.
ibi.& Iaſon.in l.qui ſe patris.colū.x.
C.unde libe.pariter, dumtaxat.in l.
fi.in §.filiusfa.C.de bo.quæ libr.not.
Deci.in auct.ex teſtamento.col.ij.C.
de collat.ergo contra prædicta,ſed ſi
bene prædicte iura conſideres inue-
nies uel cauſa ornatus, vel ad maio-
rem declarationem,aut alio reſpectu
poni,ita ꝙ arg.de ſuperfluitate locus
non eſt quæ omnia bene nota.

SVMMARIVM.

1 *Menſis quomodo intelligatur, & in con tractu & teſtamento nu. 3.*

2 *Nomen menſis ſimpliciter prolatum quo modo accipitur.*

4 *Menſis in lege uel ſtatuto pœnali quomo do intelligatur.*

5 *Dies termini qñ cōputetur in termino.*

L. CII. Paulus.

Vbi lex duorum menſium fecit mentionem, & qui ſexageſimoprimo die uenerit audiendus eſt. Ita enim imperator noſter Antonius cum diuo fratre ſuo reſcripſit.

Hanc not. & utilem regulam
exemplifica in l.j.ſm gl.ibi. C.de tē
po.app.& in l.ſi venditor de his.ff.de
ædili.edict. Dec. hic concludit, ꝙ
1 †ſi menſis ſimpliciter proferatur, in-
telligitur de duodecima parte anni,
quæ pro triginta diebus declaratur,
& ſic de triginta diebus intelligitur,
per text.l.fi.in prin. & in §.j.C.de iu
re deli.& ita procedit text.l.noſtræ:
qñ facta fuit mentio duorum mēſiū
abſolute,intelligit̄ enim de ſexagin-
ta diebus, tñ hic ex benignitate adiū
gitur vnus dies,quod intelligit in ma
teria fauorabili,prout etiā voluit hic
gl. Confirmatur quia alias repugna-
ret d.l.fi.in prin. Et idem ubi fit men
tio de menſe utili prout in ducali de-
creto loquente de inſtātia & de men
ſe q iudici ſtatuit̄ ꝓuiſiōe actorū,in
telligit̄.n. dexxx.diebus: ut ꝑ Alex.
in cōſi cxiiij.col.fi.lib.v. Si tñ deſi-
gnet̄ mēſis quia exēpli grā,prima die
Auguſti dicat̄ hinc ad mēſē vel duos
menſes, tunc menſis intelligitur tot
dierū quot eſt ille mēſis de quo men
tio facta fuit,iuxta glo.in c.quam ſit.
in uerbo menſe.de elec. in vj.ſm De
ci.Vide Albe.de Roſa. ponētem aliā
doctrinam,& ad plures qōnes inducē
tem in ſuo dictionario in uerbo men
ſes.Signo.de Homod.tradentem aliā
prolixam diſtinctionem in cōſi.xxx-
viij.& Alex.in apoſt.ad Bar.in l. cum
biſextus.ſupra tit. proxi. Appella-

tione ergo menſis ſimpliciter & abſolute prolati intelligimus de triginta diebus per prædicta & c.de illicita xxiiij.q.iij.niſi.
2 † de aliquo menſe in ſpecie, & in indiuiduo facta fuerit mentio, quia tunc ſm numerum dierum illius menſis determinamus mēſem per gl.in prædicto uerbo menſē quæ a doctoribus eſt cōiter approbata; ut per Imo. & Alex. in l.de diuiſione.ff ſol.mat.Soci.conſi.xcix.col. j.vol.iij.Mod.Peruſi.in l.ſi ante.col. j.ff.ſol.ma.& Cor.in l.fi.in §. donec ad fi.j.col.C.de iure deli.vbi dicit in practica ita uidiſſe ſeruari.Phil.Frāc. ſup gl.præal.in uer.mēſem. recedendo ab eo quod dictum fuerit de duodecima parte anni, & bene quicquid dicat hic Deci.quia ſi recte computa bis, duodecima pars anni aliquātulū plus quam ſit ſpacium xxx. dierum comperitur, concludit menſem capi pro xxx. diebus ſecundum cōmunē uſum loquendi locum habentem in qualibet diſpoſitione, niſi ex l. uel ſtatuto uel alia demōſtratione aliud appareāt, ꝓut erat ibi ex quo expreſsū fuit a quo tempore inciperet menſis tunc .n. habita relatione ad eum mēſem ſecundum ſubiectam materiam intelligimus, menſemq; capimus ſecundum numerum dierum illius mēſis in quo incidit ſermo. Et ſecundum prędicta temperanda eſſet & in-
3 telligenda gl iſtius legis, dicens † non procedere in teſtamento, & contractibus uerum enim dicit vbi ſimpliciter & abſolute de mēſe ſermo factus eſt, quia intelligitur de xxx.diebus tantū per prædicta, ſecus ſi in teſtamento uel cōtractu deſignatus aut nominatus in ſpecie foret menſis, ſecundum ea quæ ſupra retuli, quia ad talē mēſem & numerum dierum dicti mēſis, fieri deberet relatio & haberi cōſideratio. Vide ēt quod per hunc tex.cū gl.cōſuluit late Lud.Bolog.i cōſ.vlt.

4 cōcludēs, ꝙ ī diſpoſitione legali aut ſtatutaria ēt ꝙ nō agat de pœna euitanda.dies lxj.comprehenduntur ſub ſpatio duorum menſium, & nō exigit ipſe, ut hic ad fi.facit Dec.ꝙ materia ſit fauorabilis. Et uere hoc eſt diuinare ad hanc legem literamque uiolare. Fateor ex benignitate legis id eſſe diſpoſitione ipſius legis prout hic uoluit gl.. Et ratio fortaſſis fuit duodecim menſes conſtituunt annū qui habet dies ccclxv.l.anniculus. ſupra ti prox.Si in diſpōne legis ſolūmōtriginta dies ꝓ quolibet menſe acciperemus, ꝓſt duodecim menſes ſupereſſent quinque dies calculo recte facto quod eſſet abſonum, ideo lex de illis quinque diebus ſingulis bimeſtribus, ſeu duobus menſibus adiungi debere ſtatuit diē vnum.hoc eſt ꝙ hic dixit eſſe eū audiendū qui lx.die venerit ubi lex duorum menſium mentionē facit.ita ꝙ attributis ſingulis bimeſtribus diebus ſexaginta vno, cōperietur annū finiri diebus ccclxvj. & ſic uero numero diē vnū addi, quē lex ꝑ biſextū adiunxit, & ſi ſex tm̄ horæ quolibet anno ſupſint dicto numero dierū ccclxv.l.cum biſextus, cū gl.s̄.de uerb.ſig.Verū quia annū ciuiliter ad dies nō ad mométa tēporū cōputamus, ut dicit tex.in p̄al.l.anniculus.iō lex noluit diuidere illas horas, ſed diē illum biſextus ſingulis annis ipſius biſextus attribuer. quod no.quia non legiſti hoc alibi.
5 Nunquid āt † dies termini cōputetur in termino, ſiue intelligamus de termino a quo, ſiue de termino ad quē, vide tex.in c.pia.in §.ſi quis igitur, cum gl.in uerbo cōputato. & dictis Cano.ibidē de excep.lib.vj.Bar.Pau.dę Ca.& Iaſ.in l.j.ff.ſi quis cau.Aug. in conſi.pe.incip.Pau Phil.Fran.in c. quā ſit.in §.j.col.j.de elec.in vj.Dec. in c.ex rōne.col.j.de app. & q̄ ſcripſi in l.quoties dubia.in fi. ſupra eo.ti.

SVMMARIVM.

1 *Paria ſunt contra prætorem uel edictũ aliquid fieri.*

L. CIII. Vulpianus.

Qui uetante prætore fecit, hic aduerſus edictum feciſſe proprie dicitur.

1 Paria ergo ſunt † aliquid fieri contra prohibitionem prætoris & cõtra edictum, ut ẽt in l. ſi quis id quod ff. de iuriſd. om. iud. & in l. aduerſus. ff. de arb. ad declarationem vide Alex. in conſi. cxciiij. lib. vj. & de termino aduerſus, qui idem ſonat quod cõtra, uide tex. in rub. C. ſi aduer. rem iudi. cum rub. ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Ad poſitionem generis non ſequitur poſitio ſpeciei, ſed bene ad remotionem.*

§. Eius eſt actionem denegare qui poſsit & dare.

Expedita eſt ſupra in regula eius eſt nolle qui poteſt & uelle, q̃d eſt idem. verum quod ibi dixerat in genere, hic dicit in ſpecie de actione
1 loquendo † Ad poſitionem enim generis non ſequit̃ poſitio ſpeciei, quãuis bene ad remotionem. vide gl. Bal. Alex. & alios inducentes ad not. quæſtio. in l. iuriſgẽtium. in §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact.

SVMMARIVM.

1 *Domus ſua debet eſſe, vnicuique tutiſſimum refugium.*

2 *Idem in domo aliena prohibente domino ingreſſum. Niſi iuſtitia impediat.*

3 *Domum alienam ingredi an & quando liceat.*

4 *Locator quid facere debet cõductore non comparente & domo clauſa.*

L. CIIII. Paulus.

Nemo de domo ſua inuitus extrahi debet.

1 Domus † enim ſua debet eſſe unicuiq; tutiſſimũ refugium, atq; receptaculum, ut dicit tex. in l. pleriq;. ff. de in ius uoc. & in l. j. C. de præto. & hon. ꝑtu. lib. xij. ibi, maneat unuſquiſq; domi ſuæ tutus atq; ſecutus. Deci. hic quædam ponit quæ latius explicat Iaſ. in d. l. pleriq;, ubi materiam iſtius legis ordinauit aſſignatis duodecim ampliationibus, & quatuordecim limi. ut ibi ꝑ eum. Quod
2 autem hic dicitur † de domo ſua, idem eſt de aliena domino domus prohibente ingreſſum; niſi iuſtitia impediretur, quia dominus domus tunc impedire non poſſet in domo ſua capi illum puta, qui de iure capi poteſt, ut hic per Dec. in fin. de quo uide pulchre Bartol. in. l. j. ff. de ſeru. fug. Bald. Paul. de Caſt. & Aretin. in l. ij. C. eo. ti. de ſer. fugi. vbi ponunt,
3 an † cum licentia iudicis poſſit quis impune ingredi alterius domum gratia perquirendi rem ſuam quam ibidem eſſe coniectat & opinatur. Et conſtitu unt differentiam inter res animatas & inanimatas. res enim animatæ quæ dolum comittere fugiendo poſſunt, ꝑut ſeruus, & vxor indiſtincte iudice admittẽte in aliena domo perquiri poſſunt l. requirendi. C. de ſer. fugi. l. j. & l. diuus. ff. eo. ti. cũ pulchre not. per Aretin. in conſi. xcv. col. ij. & Aquen. in l. ij. col. ij. ff. de iuriſdi. om. iud. Secus in rebus inanimatis ẽt furto ſubtractis, ne in diuitibus rei familiaris pompa propter inuidiã detegatur, in pauperibus ne utilitas

paupertatis manifeſtet, niſi aliqua pſumptio iudicem ad ſic facien. moueret. ſufficiũt aũt leuia indicia, qa agitur de modico pͥudicio, ſed ſi ad utilitatẽ publicã, indiſtinctè fieri poſſet ꝑ l. oẽs. C. de aquæduct. lib. xj. ita cõcludunt præfati ſcribentes, & ſequit̃ Ioan. de Ana. ĩ c. qui cum fure. colũ. ij. de furt. & Moder. Bonon. in l. j. in princip. in ix. colum. ff. de quæſtio.

4 Poſtremo diligenter nota, ꝙ † ſi cõductor domus meæ nõ compareret, & clauſa ſit, domus aperiri debet iudice præſente, & coram teſtibus deſcribi quæ ibi reperiuntur. text. eſt nota. in l. cum domini. ubi Bartol. not. ff. loca.

SVMMARIVM.

1 *Solutio in dubio facta uidetur in cauſa quæ remouet infamiam. & nu. 4.*
2 *Vita & fama quomodo æquiparentur. & nume.*

L. CV. Vulpianus.

Si in duabus actionibus alibi ſumma maior, alibi infamia, eſt, præponenda eſt cauſa exiſtimationis. Vbi autem æquiparantur famoſa iudicia, & ſi ſummã rei diſparem habeãt, pro paribus accipienda ſunt.

SVMPTA eſt ex l. j. cum ſeq. & ex l. ſi quid cum ſeq. ff. de ſolu. ubi latius clariuſque, ꝙ hic ſummatim & ſuccinctè dicitur, explicatur. Solutio
1 † ergo in dubio facta uidet̃ in cãm quæ remouet infamiã, quia grauior uidetur, cum fama ſit præferenda pecuniæ. l. iuſiuran. quod ex conuen. in §. ſi procur. cum gl. ff. de iureiu nihil enim eſt utile ſine honeſto ẜm Cic. in officiis. Hinc Salomon melius eſt bonum nomẽ, ꝙ̃ diuitiæ multæ. hinc etiam eſt ꝙ periculum uitæ & infamię pari paſſu ambulant. l. iuſta, cum glo. ff. de manu. uin. Ad oppo. facit quod poſt Barto. & alios hic ſcribit Deci. limitãdo regulam & prædicta,
2 niſi † ageretur de grauiori cã quæ reſpiceret conſeruationẽ membri aut uitæ. arg. l. j. ff. de his qui mor. ſibi cõſci. ergo non procedunt a pari. Ad idem facit tex. in l. ſi adulterium. in §. liberto. ibi, multo magis uitæ parcendum eſt. ſupra de adulte. & tex. in l. j. ff. an cauſæ app. per aliũ agi poſſ. & quæ pulchre cõgerit Fely. in c. ius generale. col. fi. ĩ j. diſt. decr. Dici poſſet, ꝙ apud uiles ꝑſonas quæ magis curant de commodo pecuniario & uita quàm de fama aut infamia, non procedit æquiparatio prædicta, ſecundum Aquen. in l. imperium. col. fi. ff. de iuriſd. om. iudic. regulariter ergo uult aliud eſſe. quod tñ ex prædictis confunditur. Ideo poſſumus dicere,
3 ꝙ † ſufficit æquiparationem & ſimilitudinem eſſe ẜm quid, nõ autẽ exigitur ꝙ ſit per omnia. c. tranſlato. ubi Fely. & Deci. de conſti. unde nõ æquparantur in omnibus & ꝑ omnia, cũ cauſa uitæ uel membri præponderet, maiorq; uideatur per prædicta. De æquiparatione uitæ & famæ ſupius relata infinita accumulant. Aret. in l. ſi quis. C. de poſtul. Barbat. in conſi. xlvj. col. j. lib. ij. & in c. licet cauſam. colum. iij. de probat. Cur. ſenior in repe. l. admonendi. colum. lxxvij. ubi Iaſ. fol. 17. col. ij. uer. tertio ex prædicta, Iaſ. in l. iuſiuran. quod ex couen. in §. fin. in quarto not. ff. de iureiur. Deci. in cap. in præſentia. colum. xv. de probat. & Gaſp. Portug. in d. l. imperium. colum. lxxvii.

Poſtremo ad intelligentiam prædictorum & materiæ, quòd † ſolutio
4 cedit in duriorem cauſam, & potius

pro eo quod debetur nomine proprio quam pro eo alieno nomine debetur, uide Fulgo.in conſi.vij. Alexand.conſi.lxxxv.volum.iij.& conſi. lv. libr.v.Corne. in conſi.ccxcv. lib. iij. Barto. in quæſtionibus ſuis. ad fin.primæ. Areti.in conſi.lxiij. colũ. iij.Alexand. conſi. clix. colum.ij. & conſi.cxxxij.colum.ij.& cxxxiiij. ad fin.lib.v.Soci.in conſi.xxiiij.uolum. iij.& Deci.in conſi.xxj. ad fin. & in conſi.ccxv.colum.fi.

SVMMARIVM.

1 *Prætor quis dicatur.*

L. CVI. Paulus.

Vbicunque cauſæ cognitio eſt, ibi prętor deſideratur.

1 SECVNDVM Albe.† prætor pro iudice ordinario ponitur, quia largo modo quilibet iudex prætor dici poteſt: ut hic per Deci.quaſi uellit his dicere iuriſconſult. quòd vbi plena cauſæ cognitio exigitur, iudex ordinarius qui cognoſcat requiritur, & per delegatum expediri non poteſt. de qua materia plene dictum fuit in .l. omnia. ſupra eodem. Et in tali cauſæ cognitione eſt neceſſaria parti citatio .l. in cauſæ .l. prima. .§.cauſa cognita. ff. de mino. ut hic per Deci.

SVMMARIVM.

1 *Libertas eſt inæſtimabilis.*
2 *Patria poteſtas eſt inæſtimabilis.*
3 *Libertas quid ſit.*
4 *Contractus factus cũ extracto de carcere appoſitis cuſtodibus non ualet.*
5 *Liberum corpus æſtimationem non recipit.*
6 *Vendens ſe ut de pretio participet an libertas tunc ſit æſtimabilis.*

L. CVII. Paulus.

Libertas inæſtimabilis res eſt.

NOTA ex hac l.& aliis in gl. al-
1 leg.† Libertatem eſſe inæſtimabilẽ. io Alber.hic dicit.no.aureã legẽ,quã non nouerunt niſi qui ſeruitutẽ malorũ tyrannorũ experti ſunt, nihilq; gratius ſeruis pſtari põt,quã libertas ut dicit tex.no.in l paulus.ff.de fidei com.liber.quẽ hic alleg. Deci.& pri Albe.de Roſa.de quo tex.uide Barb. in conſi.xxxij.col.j.uol. iiij. Et quia inæſtimabilis res eſt, oĩb. aliis fauorabilior eſt.l.libertas oĩbus,infra eo. Et cõtra rigorem iuris pro libertate multa ſtatuta ſunt.l.generaliter.§. ſi quis.ff.de fideicom.libe.Et eodẽ mõ
2 † patria ptãs inæſtimabilis eſt dicit text. in l .filiusfamil.in §.ſecundum
3 uulgarem.ff.de leg.j. Quid aũt † ſit libertas diffinit iuriſcõſul.in l. libertas.ff.de ſtatu homi. Et qui aliquẽ libertati reſtituere tenetur, debet illũ ĩ libertate ponere extra eius terri
4 toriũ & extra cuſtodiã ſuam,† quod facit cõtra illos qui e carceribus aliquẽ extrahi faciunt, & ſecũ contrahunt appoſitis cuſtodib.ut p Abba. & alios in c.accedens.in iij.not.& in gl.prima.de pcu.& p Bar.in l.qui in carcerẽ.ff.quod met.cau. Facit illud uulgatũ. Non bene pro toto libertas
5 uenditur auro. Et eodem modo † liberum corpus, ut ait gl. æſtimationẽ nõ recipit l.fi.ff. de his qui deiec. uel effu.l.ex hac.cum ſimi.ff. ſi quadru.paupe. feci. dica. ubi propterea iuriſconſul.elegãter dicit,ꝙ ſi liberũ corpus læſum fuerit, iudex cõputat mercedes medicis præſtandas, cæteraq; impendia. quæ in curatione facta ſunt. Præterea operarum, quibus caruit uel cariturus eſt, ob id quod inutilis factus eſt. Cicatricum autem

uel deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullum recipit æſtimationem. Fallentia aût gl. hic
6 † de eo qui ſe uenūdari paſſus eſt ad participandum preriū non eſt bona, quia ibi uēditio fit tanquā de ſeruo nō tanquā de libero alias non ualeret, ut hic p Deci. uide latius gl. ĩſti. de iure pſo. in §. pen. ĩ uerbo maior. cum not. ibi per ſcribentes. uide etiā ad hanc regulam & materiam quæ diximus, ſupra in l. quoties dubia.

L. CVIII. Paulus.

Cum ſeruis nulla actio eſt.

Expedita eſt in l. in pſonā ſeruilē, & in l. quod attinet. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Infans non capax doli, uel pubertati & capax doli quomodo puniatur.*
2 *Senex delinquens quomodo puniatur.*
3 *Maior quatuordecim annis imprudenter delinquens quomodo puniatur.*
4 *Dans imprudenter mulieri medicinam ad impediendum conceptum, non punitur pœna mortis.*
5 *Dictum imprudenter, ſeuere per Romanos fuit punitum.*

L. CIX. Paulus.

Fere in oĩbus pœnalibus iudiciis & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur.

Glo. hic plene declarauit materiam. Circa primū de ętate Deci. nōnulla ſcribens concludit, ꝙ † ſi ſit in-
1 fans non capax doli in totum excuſatur, quia non habet animum, & iō nō uidet deliquiſſe. l. j. C. ad ſal. mon. l. infans. de ſicar. & cle. j. de homic. Si ſit maior infante pubertati ꝓximus & doli capax, tenetur ex delicto ſed ſuccurritur, quia pęna diminuitur, ut hic & l. auxiliū. in §. in delictis. ff. de mino. & in cap. j. de delict. pue. Facit tex. l. ſi adulterium. in §. fratres. ff. de adult. ubi imperatores propter ætatem Claudiæ pęnā inceſti remiſerūt, ut hic per Deci. & latius per Pau. de Caſt. & alios in l. j. & ij. C. ſi aduer. delic. Hipp. Bono. ĩ d. l. infans. & oēs Cano. in tit. de delic. puer. Are. in cōſil. cxxxj. ad fi. Franc. de Curte iuni. ĩ conſi. viij. ad fin. Soci. conſi. clvij. ubi etiā inuenies, ꝙ quando deliquit per culpam iuuatur per reſti. in integ. ut nulla pœna plectat. d. l. j. C. ſi aduer. delic. ubi Pau. de Caſt. not. & ꝙ delictum conſiſtens in non faciendo non cadat in minorem, ideo ſeruatur tūc ipſo iure illeſus. l. ij. ubi Pau. da Caſt. tradit. C. ſi aduer. delict. Et pondera uerbum, ætati, in regula poſitum. non ſolum. n. minoribus ꝑ ætatem ſuccurritur in diminutione pœnæ, ue-
2 rum etiam † ætate prouectis propter ſenectutem. l. ij. cum gloſſ. ff. rerum amot. ut hic per Deci.

Circa ſecundum dictum regulæ de
3 † imprudentia, quæ etiam maiores excuſat, ut hic per gloſſ. ubi enim imprudenter, inaduertenter, & inconſiderate delinquitur, conſideratur culpa potius quam dolus, ideo mitigari debet pœna tam in factis imprudenter quàm in dictis, ut hic per Deci. Hinc conſuluit eleganter Cald. in conſi. iiij. poſito ſub titu. de ſenten. excommu. quòd faciens, ſed non in contemptum non incurrit pœnam legis utentis uerbis denotantibus dolum. accedant accumulata per Modernio. Bono. in l. in lege corn. in §. cum quidam. ff. de ſicariis.
4 Hinc etiam eſt, quòd † licet dans mulieri medicinam aliquā ad impediendum conceptū, tenetur tanquā homicida. c. ſi aliquis. de homici. qui tamen incōſiderate & per impruden-

tiam ſit, pœna mortis nõ tenetur, ſed
mitiori, ꝑ dicta Fel. in c. ſolite. col. ij.
de maio. & obed. & in ſpecie ꝑ Mo-
der. Bono. in l. ſi mulierem. ff. de ſica.
5 Sed de imprudenter † & inconſide-
rate dicto, ſeuere & graui mulcta per
Rom. punito in filia Appij Ceci, tra-
dit Aul. Gel. in noct. atticis. & retu
li. in princip. l. unice. ff. ſi quis ius di-
cen. non obtem.

L. CX. Paulus.

Nullum crimen patitur is
qui non prohibet cũ prohibe-
re non poſſit.

EXPEDITA eſt in l. culpa ca-
ret. ſupra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Minor ſumma an contineatur in maiori*
de proprietate ſermonis.
2 *Fideiuſſor pro maiori ſumma obligatus,*
non tenetur in minori ſumma in qua
erat obligatus principalis.

L. CXI. Paulus.

In eo quod plus ſit, ſemper
ineſt minus.

SVMITVR ex. ll. per gl. alle: &
maxime ex §. ſi ſtipulãti. l. j. ff. de uer
bo. obl. Facit tex. l. ſi ſeru⁹ legatus. ĩ
§. qui quinq; ff. de lega. j. §. fi. l. inter
pares. ff. de re iud. l. rogatus. ff. man. l.
ſi ultra. C. de fideiuſſ. Et huic regulæ
connexa eſt regula, nõ debet cui qd'
plus eſt. ſupra eo. & ex iſta ſumpte
ſunt aliæ q̃ ponunt̃ lib. vj. decre. ĩ c.
plus ſemp. & in c. in toto. de quib. mi
nor ꝙ Deci. hic nõ fecerit mentionẽ.
& in d. c. plus eſt optima gl. declarãs
hãc gl. Quaſdã limi. trãdit hic Deci.
de materia quã latius ordinarie exa-
minant ſcribentes maxime Mod. in
d. §. ſi ſtipulante. Recurrendũ eſt igĩ
ad dicta legiſtarũ ibi, & Canoniſta. in
d. c. plus ſemp. Et dum Deci. hic la-
1 te in prin. inſiſtit. † an minor ſumma
cõtineat̃ ĩ maiori de proprietate ſer-
monis. Are. Soci. & ꝑfati Mod. ĩ §. ſi
ſtipulanti. cõcludũt ꝙ de ꝓprietate
ſermonis ꝑ fundamẽta relata hic per
Dec. & plura alia. & facit hercle opti
me tex. ĩ d. c. plus ſemp, & hic ĩ uer-
bo ineſt. Declarando tñ ut ẽt hic per
ipſum Deci. ꝙ cõtinet̃ ꝓprie minor
ſumma in maiori tanquã pars illius,
nõ tãquã quid ſeparatũ, & ſic qui pe
tit uiginti, dicit̃ proprie decẽ petere
unite, nõ tñ proprie petere decẽ ſe-
paratim, & iõ in caſu d. §. ſi ſtipulãti.
nõ ꝓprie cõtinet̃, ſed ex æquitate &
legis interpretatione, ne actus ꝑeat,
ut hic ꝑ Deci. Dicit ẽt Rui. ĩ d. §. ſi
ſtipulanti, ſummæ maiori ineſſe mi-
norem re & proprie, quia ſine ea ad
maiorẽ perueniri non põt, & hoc ca-
ſu loquunt̃ præalleg. Sed de hoc di-
cit ipſe nõ quæritur, ſed an uerbum
ſignificatiuum maioris ſummæ, uox
hęc centũ exempli gratia, ex proprie
tate uocabuli cõprehendat ſummam
minorem, & tenet ꝙ non, ſed ex in-
terpretatione tantũ, ut ibi per eun-
dem. Et uere alia eſt ſumma de cen-
tum, alia de decem ut de ſe patet.

Eſt ẽt no. articulus ille de fideiuſſo-
re, quẽ hic in quinta limi. tãgit Deci.
2 concludens, ꝙ † ſi in maiori ſumma
ſe obligauerit pro principali, non te
nebitur pro minori pro qua erat prin
cipalis obligatus, & hoc caſu in ſum-
ma maiori non inerit minor. Deci.
hic contrarium firmat, quamuis do-
cto. communiter (ut ait) aliter dicãt.
Galiau. in d. §. ſi ſtipulanti. col. pen. li
cet de Deci. non faciat mentionem,
ſequitur hanc opi. tanquam ueriorẽ.
ad §. illud. l. græce. ff. de fideiuſſ. ubi

eſt fundamentum contrariæ ſententiæ rñ. ꝙ illa uerba omnimodo non obligari, debent intelligi. i. nec naturaliter nec ciuiliter. hæc. n. bene reſpiciunt modum obligandi, non aũt minor uel maior ſumma. Pro communi tamen opi. conſuluit Rom. in conſi. lxvj. inci. uir eximie. per d. §. il lud. quia ubicunque reſpectu formæ actus eſt indiuiduus & inſeparabilis, licet ſit diuiduus reſpectu eſſentiæ, ſemper utile & inutile uitiatur. Verũ quia ubi adeſt iuramentum, utile nõ uitiatur per inutile, ut hic per Deci. Et ceſſat tuuc difficultas prædicta, non eſt ſupra uires laborañ. cum in omni inſtrumento & obligatione hodiernis temporibus iuramentum apponatur. in reliquis dicendum, ut per ſcribentes in d. §. ſi ſtipulanti.

SVMMARIVM.

1 *In cauſa criminali admittitur quis ſine ſatiſdatione ad allegandum cauſas abſentiæ.*

2 *Executio ſine nouo proceſſu fit contra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo.*

§. Nemo alienę rei expromiſſor idoneus uidetur, niſi cũ ſatiſdatione.

Est regula iuris antiqui. ut dicit imperator in §. pen. inſti. de ſatiſ. Deci. hic ponit tres amplia. plures cũ limi. ponunt Paul. de Caſtr. in l. qui procuratorio. in §. qui alium defendit. ff. de procu. Iaſ. in l. exigendi. col. j. C. de ꝓcu. in l. filiusfa. col. j. ff. qui ſatiſda. cog. ubi late poſt Alexan. & alios ſcribit de materia iſtius §. Deci. hic ſolummodo inſiſtit circa unam limi. quam poſuit hic glo. reputata.
1 nõ. per omnes ſcribentes, ꝙ † in cauſa criminali admittatur quis ſine prædicta ſatiſdatione ad allegandũ cãs abſentiæ, quicquid dicat Iaſ. in d. l. ſi liusfa. quia agitur de utilitate publi. Et quia iudex defenſionem pro innocentia abſentis ſuſcipere tenetur, ideo iuſtum eſt ꝙ quilibet defenſor pro innocentia abſentis poſſit comparere, excuſando. ſ. eũ ꝓ abſentiã intellige. & ultra hic per Deci. alleg. de hac materia uide Signo. in conſi. clxx. Imo. in l. pen. in §. ad crimen. ff. de pub. iud. Cor. in conſi. cclxxxj. li. iiij. Alex. in conſi. vj. & xxx. in ſi. lib. vj. & pulchre in l. quęſitũ. in ſi. ff. de re iudic. Iaſ. in l. ubi pactum. col. v. C. de tranſa. & Deci. in conſi. ccccclxix.
2 circa ſi. Poſtremo quęritur, an † contra dictum fideiuſſorem de iudicato ſoluendo fiat executio ſine nouo ꝓceſſu. Doc. cõiter cõcludunt ꝙ ſic in l. ſi. per illum tex. C. de uſur. rei iudi. & in l. j. ff. iud. ſol. ubi per Barto. in j. col. & ultra uide Bal. & Pau. de caſt. in l. j. C. ubi cauſæ fiſ. Ang. Are. in §. ſi. inſtit. de ſatiſda. & Guido. Papæ in q. xxvj.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus pati non poteſt, quia quicquid uidet ignorat.*

2 *Pupillus an pati dicatur propter primũ decretum.*

3 *Ad citationem contra pupillum plura requiruntur §. j. l. hac autem. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. arnatur.*

4 *Pupillus agere poteſt actione iniuriarum pro iniurÿs ſibi illatis.*

§. Pupillus pati poſſe non intelligitur.

Svmitvr ex d. l. per gl. allega. optimeq; exẽplificat in l. labeo. ff. de aqua plu. arcẽ. Ratio iſtius tex. eſt qa
1 † talis ætas quicquid uidet ignorat. l. j. C. de fal. mone. nec eſt capax con ſilij. l. more. §. ſi. ff. de acqui. hære. &

in omnibus rebus inſtrm habet iudicium, ideo auctore tutore regitur.l.ſi.ff.de manu. uendi. & a teſtimonio repellitur. teſtariq; prohibet.§. præterea. inſti. quib. non eſt permiſ.fac. teſt.& eius uoluntates nulla eſt.l.furioſi.cum ibi no.ſupra eo.pro abſenteque; habetur.l.ſi pupillus.ff.quib. ex cau.in poſ.ea. Ideo nimirum ſi iuris pſumptione pati non intelligitur, cũ neſciat quid faciat, et etiam dicit in §.pupillus.inſti.de inuti.ſtip.

2 Quantum tñ ad † primum decretum, quod cõtra ipſum pupillũ interponit ſi non defendat.l.apud Iul.in §.fi.cũ l.ſeq.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.pati dicit, ſm Deci.hic quæ limitatio male conuenit in propoſito. pati enim in hac lege pro, permittere & conſentire, ut dictum eſt, accipit. cui nõ quadrat quod de primo decreto dr, quia interponit contra ipſum et inuitum & recuſantẽ.nec conſiderat hoc caſu ipſius tm pupilli inobedientia & contumacia, ſed oium aliorũ illũ non defendentiũ.requirit.n. q fuerit legitime citatus, quia illegitima citatio in eo qui citatur excludit contumaciæ crimen.ff.de inter.acti.l.ſi filius.la ij. &.ff.ſi qs in ius uoc.l.ij. ad fi. tradit Roman.in conſi. ccccliiij.in re pſenti.& Soc.plene in tracta.de cita.arti.
3 xx.q.iij. Sunt aũt plura † neceſſario requiſita ad hoc ut dicta citatio contra pupillum ſit legitima.uide tex.cũ gl.no. ff. quib. ex cau. in poſ. eat.in l.hæc aũt.in §.j.quã materiã pulchre explicat Cic. in xij. oratione pro P. Quintio.Bal.conſi.ccclv.lib.j.Paul. de Caſt.conſi.lij.in antiquis. Fulgo. conſ.cxiiij.cũ ſeq.Alex.in l.iij.C. de pcu.& in l.ſi finita.in §. Iul.co.xiij. & ſeq.ff.de dam.infe.ſoci.in trac.de cita.arti.v. q.xiiii. Et de intellectu d. §.i.cum materia dũ ait, liquere conſtareq; ptori.uide Rom. in cõſi.pxi. alleg. Pau.de Ca.in conſi. ccxcix. & ccccxix.in antiquis.Are.in cõſi.clxiiii. col.v.Barb.conſi.lvi.col.ii. libr.iii.& conſi.vi.col.iii.lib.iiii. Soci.in l.multum.col.fi.ff.de condi.& demõ.Fel. in c.ſciſcitatus.colũ.fin.de reſcrip.& Deci.conſi.ccccxxi.col.ii. Et pdicta
4 intelliguntur quantũ ad piudiciũ ipſius pupilli, ſed † reſpectu iniuriæ quæ ſibi infert, pupillus pati dicit, ut actiõe iniuriarũ experiri poſſit licet illam inferre nequeat. l.illud relatũ. ff.de iniur.ſm gl.hic & Deci. In ſe dictum uerum eſt, ſed aliter capit pati in regula iſta quàm in l.illa, ex pdictis liquere poteſt. ſi tñ ſit pupillus pximus pubertati & doli capax põt etiam iniuriam facere.l.pupillũ.infra eo,& ſatis uoluit tex.d.l.illud, p declaratione uero eius quod de doli capace dictum eſt, uide pulchre Lappũ allegatio cxv.

SVMMARIVM.

1 *Orationum ſpecies tres ſunt, & earum natura.*
2 *Oratio ſoluta quomodo accipiatur ſi de mente apparet, & ſi non apparet nu. 3.*
4 *Punctus in oratione ſoluta tenet locum copulæ.*
5 *Indiſiunctiuis & alternatiuis ſufficit alterum uerum.*

§. Vbi uerba coniuncta nõ ſunt, ſufficit alterum eſſe factum.

1 Tres ſunt † orationem ſpecies ut declarat Dyn. in c. in alternatiuis. de regul.iur.in vj.quædã ſunt cõiunctæ, id eſt quæ aliquã copulatiuã orationẽ hñt.quædã diſiunctæ quæ hñt aliquã diſiũctiuã.quædã ſolutę q nec diſiunctiuã nec copulatiuã coniunctionẽ hñt. Natura copulatiuæ requirit oia ſimul uera.l.ſi qs ita.de uerb. obli.l.ſi hæredi plures.ff.de cdi.inſti.

Natura diſiũctiuæ alterũ tm̃ pꝛ alle. regula in alternatiuis. Orõ uero ſolu ta eſt illa de qua hic fit mentio, ut cũ in diſpõne plura abſq; copulatiua vel diſiunctiua nominant, ut in l. ſæpe. ſu pra ti. j. Et in iſta tertia ſpecie eſt ma ior difficultas & contrarietas inter gl. & ſcribentes, quàm in alijs p̃cedẽ tibus, ut patet ex dictis gl. & in l. tri plici. & in l. alienationis. & in l. ſæpe. ubi per Bar. ſupra titu. j. Si de † mẽ
2 te proferẽtis apparere põt nulla erit difficultas, quia uel cõiuncta uel di ſiuncta accipiẽ ẽm mentẽ ipſius ꝓfe rentis. tex. eſt clarus. in d. l. alienatio nis. in fi. mens. n. eſt illa q̃ dñaẽ in oĩ bus diſpõnib⁹. l. non aliter. ff. de leg. iij. l. iij. C. de libe. p̃ter. ꝓut latius di xi ſi me non fallit obliuio in l. ſemp in ſtipulationibus ſupra eo. Quo ſi
3 † de mente non appareat in hoc eſt difficultas. gl. hic, alterũ ait, fieri ſuf ficere, ut dr̃ in regula p̃nti. quia etiã in obſcuris quod minimũ eſt ſequi mur. gl. in d. l. alienationis. in fi. con trariũ dixit, ꝙ in dubio ꝓ coniuncta accipiẽ, per d. l. triplici. ubi ꝓbaẽ, ꝙ
4 † in orõne ſoluta punctus tenet locũ copulæ, ut inquit gl. in l. p̃tia rerũ. ff. ad legẽ falc. cũ alijs hic alleg. p Deci. qui rñdet, ꝙ ibi de mente ꝓferentis conſtabat, & ſic ſequiẽ gl. hic dicens, in dicta regula in alternatiuis Dynũ aliter rñdere, Verũ adeo obſcure lo quiẽ ꝙ Deci. eũ non intellexit, necve puto ſe ipſum Dyn. intellexit. Bar. in d. l. alienationis. gl. ibi uerius dicere ſcribit, idẽ facit hic Alber. de Roſa. dũ ait, uel dic ſimpliciter gl. l. aliena tionis. ueriorẽ eſſe ut ſoluta ꝓ cõiũ cta accipiaẽ, unde non ſufficiet alterũ fieri, ut hic. Et iſtã opi. licet de p̃di ctis mentionẽ non fecerit, ſequitur Alciat. in d. l. ſæpe. & in d. l. alienatio nis. ẽt in dubio nõ recedẽdo a uerbis q̃ cõniũctionẽ inferunt, cũ & punctũ loco copulæ & coniũctionis ſæpe po ni Accurſius docuerint. Sed idẽ Bar. in l. ſæpe, latius materiã reaſſumpſit. In diſpõne legali ſolutã ꝓ coniũctã accipi dicit, niſi de mente legiſlato ris aliud eſſe appareat. p tex d. l. ſæpe ponderãdo uerbũ interiũ in ea l. po ſitũ, quod in contrariũ regulã eſſe no tat. In diſpõne hoĩs in iudicijs & ul timis uoluntatibus diſtinguiẽ, ut ibi p eũ. In cõtractibus concludit inter pretationẽ fieri contra fundantem ſe in uerbis, p regulã. l. ueteribus. ff. de pact. Et ſic in fauorẽ debitoris ut al terũ fieri ſufficiat. ſicuti hic dicit. Et iſtud vr̃ uerius per hanc regulã. & al terã per gl. hic conſideratam in ſupe rioribusq; relatã, nos in obſcuris q᷑ minimũ eſt ſequi. niſi ut diximus de mente contrahentium ex uerbis aut coniecturis aliud eſſe appareret quia tunc pro coniuncta uel diſiuncta acci piẽ, iuxta mentẽ contrahentiũ. ita, p cedit quod dicit tex. p̃dictæ. l. aliena tionis in fi. Si igiẽ ſtipulatus fuero. Titiũ, ſeiũ, Pãphilã, Dãmã ſi de mẽ te cõtrahẽtiũ aliud nõ appareat di ſiũctiue deberi dicẽdũ eſt, ut ad mini mã ſummã res redigaẽ. In diſiuncti
5 uis ergo † & alternatiuis ſufficit alte rũ fieri, & adimpleri, quod eſt uerum in alternatiuis affirmatiuis, in negati uis aũt requiriẽ ꝙ neutrũ fiat. l. ſi q s. ita. in fi. ff. de uerb. obli. ẽm Dy. loco p̃alleg. nã ut affirmatiua vult alterũ fieri, ita negatiua uult alterũ nõ fieri & ſic neutrũ fieri ẽm Ioan. Andr. & Philipp. Fran. in d. c. in alternatiuis.

SVMMARIVM.

1 *Deceptis & non decipientibus iura ſub ueniunt.*

2 *Leges tollunt occaſionem delinquendi quo ad poſſunt.*

§. Mulieribus tunc ſuccurrendũ eſt cum defraudantur, non ut facilius calumnientur.

Svmitvr ex ll. in gl. alleg.

1 Deceptis † ergo & non decipientibus iura ſubueniunt ut hic. & l.ij.§. uerba.ad uelleia.& l.pen.C. ſi minor ſe ma.dix.& c.inter dilectos.de don. cum alijs hic per Deci.poſt gl.adductis.ad declarationem & intelligentiã d.l.pe.ultra allegata hic per Deci. uide Anchar. in conſi.ccxxvj. Soci. conſi.lxvj.col.viii.lib.j.& Cur.Iun. in conſi.cxviii. cũ ſeq. Et eſt not. ex

2 hoc tex.ſm gl.quod † iura tollunt occaſionem delinquẽdi quoad poſſunt, reijciuntq; conuentiones quæ poſſunt inducere ad delinquẽdum l.cõuenire.ff.de pac.dot. quibus adde Bal. in l.fi.C.de reuo.donat.& in l.i.C.de ingra.lib.opizo.in l.pactũ col.pe.C. de colla. & Deci. in cap.i.colũ.iii.de appellationibus.

SVMMARIVM.

1 *Pubertati proximus quando quis dicatur. Et criminalibus.nu.4.*

2 *Aetas quotuplex ſit.*

3 *Malitia ſuplet quandoque ætatem. Et an præſumatur.nu.5.*

6 *Pubertati proximus in matrimonialibus quando dicatur.*

7 *Pupillus proximus pubertati obligatur pro furto & iniuria.*

8 *Niſi ſit haud doli capax quia etiam in ciuilibus non tenetur. Secus ad exhibendum.nu.9.*

10 *Pubertati proximus & doli capax ligatur iuramento.*

11 *Et an poſſit teſtari etiam ad pias cauſas, uel ex priuilegio.*

L. CXII. Caius.

Pupillum qui proximus ſit pubertati, capacem eẽ & furandi, & iniuriæ faciendi conſtat.

Svmitvr ex ll. in gloſ. alleg. Sciendum eſt primo pro declaratione qui dicatur proximus pubertati.

1 † maſculus dicitur proximus pubertati ab anno decimo cum dimidio ſupra, quod eſt tempus medium inter infantiam & pubertatem fœmina ab anno nono cum dimidio ſupra ſecũdum glo.hic. & in §.pupillus. inſtit. de inuti.ſtipul.Bar.& doc. in l.i.ff.de noua. Ang.Are.in d.§.pupillus Deci. hic & Albe.de Roſ.qui aſſerit in practica ſe uidiſſe ſeruari opi.iſtius glo. uti mediam & æquitati conſonam,& ſequitur etiam Iaſo.in auct. ſacramẽta puberum.col.iiii.C.ſi aduer. uen. in quibus locis ſcribentes atteſtanẽ opi.iſtius glo.communiter teneri,ut etiam per Ioan.de Ana.late in cap.i.

2 colum.ii.de delic. puer. Vbi † ætatũ aliam inquit eſſe infantilem, aliã pupillarem,aliam pubertatis,iuuenilem aliam,ideo proximum dici reſpectu ætatum quãdo nulla eſt ætas media, ſed comparatione facta ad ętatem infantiæ tranſactam & ad futuram ætatem, pubertatis proximus infantiæ dicitur qui nondum medietatem dictorum annorum exceſſit,proximus pubertati qui exceſſit.Quę intelligas

3 † niſi malitia ſuppleret ætatem,quia tunc etiam ſi ſit minor annis decem cum dimidio pubertati proximus dicetur,ſecũdum Ang.in d.§. pupillus. quia eſt doli capax & tenetur, ut ibi per eum.& per Io.an.Abb. & Ioã.de Ana.i c.j.de delic.puer.referẽtes Gregorii auctoritatẽ,de puero quinq; annorum deum blaſphemante e manibus patris per diabolũ, exportato,ex quo patet dolũ & malitiam in infantem cadere,quia alias deus ex iuſtitia eius non permiſiſſet infantẽ illũ rapi & perire,vt ẽt per Hipp.bono. in l.infans.col.i.ff de ſica. Iaſo.in d.auct.ſacramenta.colum.iiij.& ſeq. Prædictã concluſionem procedere intelligit in

4 ciuilibus, † ſecus in criminalibus acriter puniendis in quibus non di-

citur quis proximus pubertati niſi parū a pubertate per ſex menſes puta quæ declaratio confunditur ꝑ illū tex.cum glo.communiter ut dixi ap probata.loquitur enim in delictis.ut patet. bene uerum eſt ꝙ propter ætatem mitigaretur pœna, ut per Hyppol.loco prælleg.& dixi in l.Fere in omnibus ſupra eod. Diligenter tñ
5 aduerte,ꝙ † non propterea ætatis prędictæ puer doli capax de neceſſitate præſumetur,ſed arbitrio iudicis id relinquetur,ſecundū Salyc.But. Abba. & Ioan.de Ana.quos refert & ſequitur Deci.quæ oĩa prius retulit. Ana. in d.c.i.col.ii.dicentes, ꝙ iſtud conſiderabit & ſtatuet cõſideratis perſonis.c.de cauſis.de offi. dele. & materia ſubiecta. Intelligas ut per Lappū in prællega. allega. cxv.ubi dicit, ꝙ licet impubes poſſit eſſe doli capax, ut intelligat malum etiam & peccatum furari,iniuriam inferre, blaſphemare,& ſimilia tamen nõ erit doli capax ut poſſit ĩtelligere ꝙ coram delegato comparere teneatur,& alia quæ ad ordinem iudiciarium ſpectãt,ſicq; ſecūdum ſubiectam materiam iudex cognoſcet & arbitrabitur, an pupillus ſit doli capax uel ne. Non procedūt etiam quæ ſupra ſcripſimus de
6 proximo pubertati in † matrimonialibus, in quibus eſt arbitrariū iudici qui ſit proximus pubertati, arbitrariq; debet ex qualitate pueri uel puellæ malitia & lanugine,ita Abb.& prępoſitus in c.continebatur. circa fi.de ſpon.impu. Secundo not.pupillum
7 † pubertati proximū obligari ex furto & iniuria. idem eſt in alijs delictis ac contractibus, ut hic per Deci. Et
8 iſtud intelligitur † dummodo ſit doli capax,alias neque furti, neque iniuriarum tenetur, neque de cõſilio aut ope,ita uult iuriſconſultus in l.impuberem.ff.de furt. ubi Ange. multum not. & ſequitur Ioan. de Ana.in c.j. col.iij.de delict.puer.Et quando non eſt doli capax nõ obligatur etiam in contractibus ciuiliter aut naturaliter etiam ſi ad eum aliquid peruenit, ut
9 ex illo contractu teneatur. Ad † exhibendū tamen tenetur ut res illa uendicari poſſit, uel actione ſine cauſa, ut per Bald. in l.j. ff. de dona. Ioan. de Ana.in dicto c.j.columna ſecunda & Deci. in l. pupillus nec uelle infra eod. titu. Ex prædictis infertur, ꝙ
10 † pubertati proximus, dolique capax intelligo, ligabitur iuramento, ut hic per Dec. atteſtantem communem opi.& latius Iaſo. in prællega. auct. ſacramenta puberum. colū.iiij. & v.Corn. in conſil.ccxl. lib.j. Afflictum in deci.regni.cccxxij. Pariſium in repeti.c.in præſentia. nume.xxx. de proba.& Deci.conſil.dclxxxij. Quantum tamen ad ultimam uolun-
11 tatem † pubertati proximus etiam doli capax non æquiparatur puberi, quia licet pubes teſtari poſſit l. qua ætatẽ.ff. de teſt.ſecus eſt in proximo pubertati etiam ad pias cauſas,quam uis ex priuilegio principijs habilitari diſpenſarique poſſit ut teſtari ualeat,ut hic per Deci.per Aret.& alios in d.l.qua ætate. & in l.fin.C. de mil. teſt.ubi Dec.late ſcribẽs idẽ ꝯcludit.

SUMMARIUM.

1 *Actiones pœnales ex maleficijs ad hæredes non transmittunt.*
2 *Cadauer mortui ad furcas ſuſpendere nõ licet.*
3 *Cadauer ſuſpenſi deponi uel ſepelliri inconſulto principe non licet.Et quæ ſit pœna numero 4.*
5 *Cadauer banniti offendi nec ſpoliari licet, dato quod bannitus impune offendi poſſet.*
6 *Contra mortuum in pluribus caſibus proceditur.*
7 *Hac regula quando non procedat.*

In hæredes nõ ſolent actiones tranſire quæ pœnales ſunt ex maleficio, veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum.

Svmitvr ex ll.alleg. per glo. quæ plene regulam hanc exponit.
1 Nota certiſſimã iuris regulã † actiones pœnales ex maleficijs in hæredes non tranſire, ut dicit ẽt imperator in §.non autem omnes inſtit. de perpe. & temp.act. & tex. in l.j.ff. de pri.delic. Ratio eſt quia delictum & pœna extinguuntur morte. l.j.ff.de pub.iudi. l.j. & toto tit. C. ſi reus uel accuſa. mor.fue. omnia enim ſoluit mors. §. deinceps. in auct.de nupt. de quo uide pulchre Ancha. in conſil. cclxxiij. & Corn.cõſ.cxcv.col.fi.lib.ij. & poſt mortem quis regulariter accuſari nõ
2 poteſt. Et ea ratione † iniuſtum & illicitũ dicitur cadauer mortui ad furcas ſuſpendere, errantque aſſeſſores cõtrafaciẽtes conueniriq; poſſunt in ſyndicatu tanquam iniuriam cadaueri inferentes: ſecundũ Ang. in d.l.defuncto.ff.de pub.iud. per tex l.j.in.§. quoties ff.de iniur. & ſequit̃ hic Dec. alios allegãs & tradunt omnes Mod. in l.imperium. ſuper glo. animaduertendum per illum tex.ff.de iuriſ.om. iudi. & latius tradit Corne. in l.ij.C. qui teſta.face.poſ. Bald. tamen in d. l.ij. tenet hoc eſſe arbitrarium iudici, qui ex cauſa facere id poterit ad aliorum ualet terrorẽ, ut ibi ẽt p Dec. & eundem in d.l.imperium.col.iij. poſt Imo. & Rom. & idem uolunt ibidem alii Mod. & ita uidemus in practica ſeruari. Poſtquam uero facta eſt exe
3 cutio & † ſuſpenſus exempli gratia delinquens, deponi non debet nec ſepeliri inconſulto principe: per text. cum glo. in l.i. & ii.ff.de cada.punit. & tradit Iacob.de ſancto Georg. in tract.feud. in uerbo cum mero. colũ. ii. & bene quia gratiam ſapit quæ ad ſolum principẽ ſpectat. l.j.ff.de quæſtio. & in l.diui fratres.ff.de pœn. quãuis glo. in cle.j. in uerbo pœnitẽtiæ. de pœniten. & remiſſ. uelit poſſe iudicem id facere, & de facili concedere debere. faciũt quæ ſcribit Cur. ĩ trac. de conſuet. ſuper. c.fi. in iij.not.colũ. iii. ſed in puncto iuris refragantur le-
4 ges prælleg. Et quæ † ſit pœna deponentis cadauer ſuſpenſi abſque licentia: Ioan Graſſus in l.ſi quis id qđ ff.de iuriſdic.om.iudi. pœnam illius legis de corrũpente aut tollente edictum prætoris quæ eſt quinquaginta aureorum, incurri uult. Verum quia ut dixi id ſoli principi ſpectat, uidetur talia attentantem ſibique auctoritatem huiuſcemodi uſurpantẽ læſæ maieſtatis crimen incurrere: per l.iij. ff. ad legem iul. maie. Ex prædicta communi concluſione, ꝙ crimen & pœna per mortem extinguant infer-
5 tur, ꝙ † licet ex diſpoſitione ſtatuti bãnitus impune offendi poſſit, ſi bannitum mortuũ reperias offendere nõ debes, nec ueſtes illi ſubtrahere impune poteris, ut per Bald. in l. ſororem. C.de his quibus ut indig. niſi incontinenti poſt mortem a te illa tam id egeris, ut per Paul.de Caſt. in cõſ.
6 xxxiij. ad fi. in antiquis. Plures † uero caſus in quibus propter atrocitatem criminis contra mortuum procedi poteſt, tradunt glo. & ſcribentes in. §.per contrarium. inſtitu.de hære. quæ ab inteſt. Ange. in malefi. in uer-
7 bo, che hai tradito. col.iij. Felyn. in c. cum nobis. col.iiij. de præſcri. & in c. ſi quis epiſcopus. de hæret. & alios caſus in quibus pœna morte nõ extinguitur, ſed cõtinuatur, enumerat Deci. in d.l.ij. col.j. C. qui teſta. fac.poſ.

Limitatur nunc iſta regula legis
8 noſtræ † aliquibus modis, ut hic per Deci. uide quæ ſcripſi in l.ſicuti pœna

ſupra eo. eſt materia late examinata per Bal⁊. Ang. Saly. & alios in l.i.C. ex delic.defun. Imol.in l.j. ff. de priua.delic. Ang.in.§.non omnis. inſtit. de perpet.& tempor.actio.

SVMMARIVM.

1 *Hac regula quomodo intelligitur.*
2 *Habere actionem inutilem uel non habere aquiparatur.*

L. CXIII. Paulus.

Nihil intereſt ipſo iure quis actionem non habeat an per exceptionem infirmetur.

ISTA regula in effectu traditur etiam in l. non uidetur cœpiſſe ſupra eod. ubi late ſcripſimus, & ex ibi dictis inuenies regulam hanc intelligi
1 † quando effectualiter contra gētem opponitur exceptio infirmans & elidens actionem, ex quo enim quātum
2 ad effectū repellitur agens, lex† a pari procedere uoluit, ꝙ nō habeat quis actionem, uel ꝙ habeat ſed inutilem, & quæ īfirmetur. accedat.l.nam is.ff. de dolo.ibi.n.æquiparanī quēpiā nullā habere actionē, uel habere inanē.

SVMMARIVM.

1 *Turpis eſt pars qua ſuo nō conuenit uniuerſo.*
2 *Rei appellatione etiam pars continetur.*
3 *Pars tripliciter capitur. Et qua ſint.*
4 *Pars etiam eſt qua poteſt ſine toto conſiſtere.*
5 *Totum vniuerſale & integrale quid ſit.*
6 *Genus, ſpecies, & indiuiduum quomodo differant.*
7 *Ad poſitionem vnius an ſequatur poſitio alterius. & nu. 8.*
9 *Ad poſitionem partis an ſequatur poſitio totius.*
10 *Genus ineſt ſpeciei poſitiue.*
11 *Plebs differt à populo tanquam ſpecies à genere.*
12 *Ad remotionem partis non ſequitur remotio totius.*
13 *Pars cum toto pluribus modis dicitur.*
14 *Argu.de toto ad partē quando valeat.*

L. CXIIII. Caius.

L.in toto, & pars continetur.

SVMITVR ex ll.per glo.alleg.ponitur pariter hæc regula in c. in toto de regu. iur. in vi. ubi Ioan.And.ad quæſtiones inducit. Et per hanc regulam recte dicit in c.fi.de ſpon. du.
1 ꝙ† turpis eſt pars q̄ ſuo nō congruit uniuerſo. tunc.n.non eſt in toto, ſed extra totum. Limitādo tamen ut per Anch.in conſil.x. & quia pars eſt ſub toto petito, & pars petita uideī. Sententiaq; lata ſuper toto, etiam ſuper parte pro lata cenſetur, & rei iudi.obſtat exceptio.l.ſi quis cum totum.ff. de except.rei iudi. Dicunt etiam per iſtam regulā theologi, ꝙ in ſacramento eſt totus Chriſtus, ideo & omnes partes eius, ideſt corpus, anima, ſanguis, diuinitas, & huiuſmodi, ſecundum Archiepiſcopum Flor. in d.c in toto. Itē ꝙ omnis ſcientia & ſapientia in deo eſt, ſi quis igitur partē aliquā uelit ad eū accedat, ab eodemq; petat, ut docet Ambroſ.diſt.xxxv.& xxxvij.in c.legimus. Facit ēt ad hanc regulam text.d.l.ſi quis cum totū.& in l. appellatione rei ſupra tit. proxi.
2 †(Rei inquit iuriſconſultus) appellatione, etiam pars continetur, accedāt quæ poſui ſupra eo. in l.in eo. Et totum dicit totalitatem reſpectu unius rei tantum.iuſtit.de ſociet.in prin.cū glo.j.ubi Chriſtoph.Portius adducit ad not.in l.iij.ī.§. filius inter medios ff.de lib.& poſthu.ibi, & erit a toto gradu ſemotus aliud indictione uniuerſali oē, ut plene ſcripſi in prohe.

ſſorũ.in prin.in ii.colum. ubi late po ſui qualiter differant omne & totũ. Faciunt etiam ad hanc regulam quæ ſcribit Philoſ.lib. i.de naturali auditu. Vbi totum. inquit, ſequi partem quo ad magnitudinem & paruitatẽ, exemplificãdo caro,& os,& reliqua, partes ſunt animalis.& fructus plantarum, impoſſibile ergo carnem aut os aliquid aliud quantumcũque eſſe ſecũdũ magnitudinẽ,aut ĩ maius aut ĩ minus.Ibi cõmẽtator Auerrois forma conſequẽtiam a deſtructione cõſequentis,ſi partes ſunt infinitæ compoſitum eſt infinitum, ſed cõpoſitũ eſt finitum,ergo etiam partes finitę. ſed hoc parum ad nos. Et ex dictis, mẽteq; Bar. Aug.& aliorum in l.qui uſumfru. ff. de uerbo.obli. & in l.ſi mater.in §. ſi quis inter.ff.de excep, rei iud.not. eſt pro declaratione præ
3 ſentis regulæ & materiæ ꝙ † pars tripliciter capitur. Quædam numeralis.ut quatuor.e.ſt.n. tertia pars duodecim, & iſtam etiam nũcupatur,per Bart. præalle. pars integralis,ex quo eſt neceſſaria ad integrandum illum numerum duodenarium. proprie tamen & a nomine ipſo facta denominatione numeralis rectius appellari uidetur. Integralis uero proprie illa cenſenda eſt ex qua unum totum & integrũ conſtituitur, ſicuti partes eſt pars integralis domus, & uſusfr. pars fundi. ſine pariete enim & tecto non conſtituitur domus. l. eum qui ædes. ff. de uſucap. ideo paries recte pars integralis ipſius domus recte appellabitur. idem in uſusfructu ſiue formali, ſiue cauſali pars eſt fundi, non quotitatiua ſiue diſcretiua, puta tertia uel quarta fundi pars,ſed eſt pars integralis fundi, cum ex proprietate & uſufructu totum illud integrale.ſ.fundus conſtituatur,ut per gloſ. l.recte dicimus ſupra titu. i.& Iaſ.in d.l. qui uſumfruct. in ſecundo. nota.

& Ripam in repet.i.re coniuncti.col. x.cum ſeq. ff. de leg.iii. Quædam eſt pars quotitatiua ſeu ſubiectiua, ut triẽs,quadrans, ſemis, partes ſunt aſſis, & appellatione aſſis,ut pars appellatione totius continetur.§. hæreditas.inſt.de hære.inſt. Et ſpecies ſub genere,animal enim eſt genus,ſicque totum homo,bos,ſimilia partes ſunt ſeu ſpecies ſubiectiuæ,quia ipſi generi ſubiiciuntur & de genere prædicãtur,quia ſi eſt homo,ſequitur animal eſſe,& dicitur etiam pars prædicamẽtalis,ut per Bar.in d.l.qui uſumfruc.
4 Eſt etiam † pars quæ poteſt ſine toto conſiſtere.l.cum aurum.ad finem ff.de auro & argen.leg.glo.l.malam, in uerbo inutiles ſupra titu. proximo,quicquid dixerit. Alex. in rubri. ff.de lega. i. Et dici poteſt pars non neceſſaria,ut per Ruynũm in præall. rub.de leg.i.ſicuti de acceſſorio non neceſſario dicam in l. cum principa-
5 lis infra eo.ti. Eſt quoque † totum uniuerſale,& totum integrale ſecundum præfatos ſcribentes,totum uniuerſale eſt illud quod ſub ſe multas ſpecies numero differentes continet genuſq; appellatur. Et quicquid continetur ſub iſto tecto, ſpecies nuncupatur, & pars generis dicitur, ſecundum Angel.& alios in d.l. qui uſum fructum.per text.not.in. §. hoc edictũ.l.i ff.de his qui deiecerunt. Ideo diſpoſitio loquẽs in genere,uerificatur in qualibet ipſius generis ſpecie, immo in quolibet indiuiduo ſub eodem genere contẽto.ff.quod cu. un. nomi.l.ſicut in fi. & l.non eſt ſine liberis ſupra tit.proxi.& l.i.C.de condi. infer. per quæ iura concluſionem hanc tradit Are.in l. ſi mihi & titio, col.v.ff.de uerb.obli. Et ſicut genus proprie comprehendit quaslibet ſuas ſpecies,ita ratio generalis complectitur oẽs caſus ſub ratione comprehenſos,ita Bald.in auct.poſt. fratres.

tres.C.de legi.hære.'facit text.cũ ibi no.per Bar.in l.regula.in §.cũ quis ff.de iuris & facti ignor. Dicuntque Cyn.& Vltramonta. in l. iura non in ſingulos ſupra de legi. ꝙ quando in pluribus caſibus eſt una eademque ratio numero, illa decidit omnes caſus non per extenſionem, ſed ſicut genus quod prædicatur de ſingulis ſuis ſpeciebus, ut etiam, per Deci.in
6 conſi.cclxxxiiij.col.ii. Quomõ † autẽ, & qualiter dicant, differantque genus ſpecies & indiuiduum, declarat Bar.in l.quæſitum.in §.pe.col.ij.ff.de fund.inſtru.& Curt.Iun.in conſi.cix. colum.ij.Partis uero appel.quid ueniat habetur in l.nomen,in §. portionis.ff.de uerb.ſign.

7 Nunquid autem † ad poſitionem unius ſequatur poſitio alterius, & ad remotionem unius, ſequatur remotio alterius? dicendum eſt ad poſitionẽ totius ſequi poſitionem partis,poſita domo de neceſſitate ponitur paries,ut per Barto. in d.§. ſi quis iter. poſita maiori ſumma ponitur minor quæ ineſt ſaltem interpretatiue,ut diximus in d.l.in eo. Poſito aſſe ponitur pariter triens quadrans, &c. Niſi in toto uniuerſali, quo poſito nõ ponitur pars ſubiectiua,ſeu prædicamentalis poſito enim animali non ſequitur homo, quia poteſt eſſe aſinus,ſecũdum Bar.& alios loco præal.et hoc eſt quod dicunt gl. & docto.ꝙ affirmatiue ad poſitionem generis nõ ſequitur poſitio ſpeciei, ut ſi dicã hoc eſt animal,non ſequitur ergo eſt homo l.inter agnatos,cum ibi not.ff.unde legit.& ſcribit Alex. poſt gl. in l. iuriſgentium. in §. ſed ſi fraudãdi .ff.
8 de pact.Et ſi contentiue ſeu prędicamentaliter ſpecies generi inſit, quia poſitio genere ſub eo continẽtur omnes ſpẽs quæ de genere ſunt,ideo poſito animali, cuncta animalia continẽtur,ita Ang.in d. l. qui uſumfructum colum.ſi.ualet ergo argu. de genere ad ſpeciem affirmatiue prædicamẽtamentaliter,non illatiue. Bal.in tit.ꝑ quos fiat inueſt.in §.j.Ripa in l.j.col. j.ff.ſi cer.pet.& Deci.in l.ij.in §.ap-
9 pel.illo eo.ti. Ad põnẽ † uero ptis non ſequit põ totius,quia poſito mi nori numero,nõ ponit maior,poſito pariete non ponit domus,poſito uſu fruc.non ponit fundus. Niſi in parte ſubiectiua ſeu prædicamentali, ꝓut eſt genus & ſpẽs,quo caſu poſita ſpẽ ponit genus,ueluti ſi dicat. hõ eſt ſe
10 quit ergo aĩal eſt. † cũ genus inſit ſpeciei poſitiue.l. ſi quid earũ .§. inter emptũ.ff.de leg.iii.tradũt gl.Ale. & alii in pal.§.ſed ſi fraudãdi. Bar.in d.§.ſi quis iter.& Ang.loco ſupra alle.Soc.in addi.factis,ad l.i.ff.de uulg. col.j. ubi pulchre declarat qũo hoc intelligat, ꝙ appellatione generis de ꝓprietate ueniat quælibet eius ſpẽs Nec obſtat tex.in §.plebs.inſtit. de iure naturali.ubi dicit,ꝙ plebs diffe-
11 fert † a populo tanquam ſpẽs a genere: nam poſita ſpecie ponitur genus, & tñ poſita plebe nõ ponit populus nam ſecundũ Dec.loquit ibi text. de toto integrali, quo caſu non ualeat argu. quia plebs nõ eſt pars populi ſubiectiua,ſed integralis, & licet taceat fuit conſideratio Aretini & Socini,in §.ſi.l.ii.ff.ſi cer.pet. dicentiũ ꝙ ibi genus & ſpẽs nõ accipiunt ꝓprie,ſed genus capit pro uno tãto integrali qđ ſub ſe cõtinet partẽ.ſ.plebẽ ſub populo, & populus dr̃ genus reſpectu plebis,quia plus cõprehendit,ut per eoſdem.

12 Ad remotionem † uero partis, non ſequitur remotio totius, ut patet ad ſenſum, quo caſu quærere rationem non eſt niſi infirmitas intellectus,ſm Auer.& ſcrib. relatos per Iaſ.in con. cxxvi.col. pe. lib. quarto, ſicuti nec ad remotionem ſpeciei, ſequitur remotio generis l.duobus.§.ſi quis iu-

ſauerit. ubi Barto. not. ff. de iureiu. & tradit Alex. in d. §. ſed ſi fraudādi. Quantum ergo ad regulam noſtram tam in toto integrali, quā in toto uniuerſali continetur pars, ſecundum Dec. & ex pdictis ſatis liquet. quæ omnia bene not.

13 Sciendum eſt ēt, ꝙ † quædam ſe habent ut pars in toto, ſicuti duo in x. & tunc diſpoſitio totius oēs ſuas partes includit l. ſi vnus §. ſi cum decem ff. de pac. & l. poſt deciſionem. C. de furt. Quędam ſe habent ſicut pars circa totum, ut alluuio circa fundum, & idem niſi ſint limitati agri. l. in agris. ff. de acquir. rerum. do. Quædam ſe habent ut continens ad contentum, & tunc aut ſignificatio continentis ſumitur ex contento, aut de perſe. Primo caſu continetur contentū nomine continentis. unde ille qui ciuitati præficitur, ēt hominibus ciuitatis præfectus intelligitur, quia ſignificatio ciuitatis ex ipſis ciuibus ſumitur. ſecus eſt in ſecundo caſu ideo appellatione ſacci non continetur farina, q̄ eſt ibi, nec econtrario, quia ſeparata eſt ſignificatio l. qui ſaccū. ff. de furt. Quædam ſe habent vt connectens & connexium, & tunc ſi quidem connexum mobile eſt, non continetur, niſi actus ſit fauorabilis & res mobilis ei ſit perpetuo deſtinata, aut verborum ſignificatio rem ipſam mobilem cōprehendat, uel immobilis rei pars cēſeatur l. debitor. ff. de pign. porro immobilia cōnexum ſp cōinetur l. granaria. ff. de act. emptio. Quædam ſe habent ut principale & acceſſorium, & tunc diſtinguitur inter acceſſorium neceſſarium & uolōtariū, ut pulchre p Bal. in titu. de cap. qui cur. uē. & ibi ēt tradit Præpoſi. Mediol. in v. col. Poſtremò ex quo dicitur hic partem in toto contineri, non impertinenter

14 quæri poſſet, † an idē iuris ſit in parte quo ad partem ꝙ eſt in toto quo ad totū. v aleatq; arg. de toto ad partem, & econtrario? gl. & doc. de hoc ponunt in l. quæ de tota. per illū tex. ff. de rei uen. Bal. in l. maximum uitiū col. pe. C. de lib. præter. Are. cōſi. clxiij. col. iij. Cor. cōſi. xxxix. ad fin. lib. iij. Fel. in c. ſi. col. ſi. de maio. & obed. Iaſ. in l. iuriſgentium. in §. adeo. ff. de pact. Deci. in c. apoſtolicæ col. ij. de excep. & in l. j. col. fin. C. unde legit. vbi concludit, ꝙ ſic, qn̄ eſt eadē ratio alias ſecus ut ibi p eū. Itē in mª indiuidua nō procedit dictū arg. de toto ad partē tex. eſt not. in l. & p iuriſiurādū in §. j. ff. de acceptila. & ſcribit ēt Dec. in l. cuius effectus ī eo. titū.

Et dicit pterea Ariſt. 1. Celi. xix. ꝙ idē ferunt totum, & pars ſecundum naturam, tota. ſ. terra. & una glebā, ibiq; Auer. ait, natura partis corporū ſimiliū eadē eſt cū naturæ totius diffinitione. Et cum ſit eadē diffinitione, eadē eſt forma, & cū eadē forma, eadem actione proueniente ab illa forma, & appellatione partis, continetur aliqn̄ totum, ut per illū tex. dicūt Alex. & Imol. in l. cohæredi. in §. fin. ff. de uulg. ſed prout melius declarat Iaſ. id ibi alia ratione contingit.

L. CXV. Paulus

In obſcuris inſpici ſolet q̄d̄ uerisſimilius eſt, aut quod plerunq; fieri ſolet.

Expedita eſt in l. ſp in obſcuris & in l. ſp in ſtipulationibus ſupra eodem titu.

SVMMARIVM.

1 *Dare & remittere paria ſunt. & numero. 3.*

2 *Accipere uidetur is qui liberatur ab obligatione.*

4 *In remiſſione facta ex cauſa donationis inſinuationem requiri.*

5 *Iuramentum ſupplet defectum inſinuationis.*
6 *Pactum de non petendo habet incluſam donationem.*
7 *Pactum liberatorium cauſam non requirit.*

L. CXVI. Paulus.

Si quis obligatione liberatus ſit poteſt uider i accepiſſe.

SVMITVR ex l.ij.ff. de calum.ex l.ſi mulier.ff.de condi. cauſa data. cũ ſimil de quibus hic per Dec.& prius per Iaſ.in d.l.ſi mulier.& Felyn.in c. ueniens el.j.de teſti.Dec.hic facit cõ
1 cluſionẽ,ꝙ†paria ſunt dare & remittere,ut ẽt in d.l.ij.& in d.l.ſi mulier. Inde limitat iſtam cõcluſionem plu ribus modis.In primis aduertendum eſt, ꝙ hæc materia proprie non cadit ſuper hac regula,quæ non facit æqui parationem prædictam,ſed dicit eum
2 uideri accipere qui liberatur†ab obligatione,& iſtud eſt veriſſimum, accipit.n.liberationem quæ in oĩ contractũ deduci poteſt,ut in titi.de lib.leg. & acceptila . ideo dico uerbũ uideri, hic poſitum ueritatẽ importare,quia non ficte ſed vere qui eſt ab obligatione liberatus accipit liberationem.
3 Quantũ ad articulũ†an remittere ſit dare.Dec.hic plures limitationes accõmodat.ſed oĩa prius eleganter poſuit Fely.poſt Abbatẽ & Aret.in d.c. ueniens el.j.de teſti.vbi ipſe Deci.repetit oĩa hic poſita , cõcludens pariter vt hic, ꝙ quantũ ad factũ remittere non ſit dare,ſecus quo ad effectum ex quo nullum intereſſe conſiderari põt inter dationẽ & ſolutionem ſeu remiſſionem.Pro qua cõcluſione eſt tex.not.in prææalle.l.ſi mulier. in fin. ibi,quia nihil intereſt &c. Vult enim prædicta æquiparari nõ quia uere.idẽ. ſint,ſed quia eiuſdẽ ſunt effectus Ex prædictis infertur ſm gl. ſamigeratã
4 hic,ꝙ†in remiſſiõe facta ex cauſa donationis excedentis ſummã quingentorũ aureorũ inſinuatio requiratur, & cõis eſt receptiorq; ſnĩa,ut hic per Dec.Iaſ.in d.l.ſi mulier.Fely.& alios in d.c.veniens.& Dec.in l.creditori. ad fi.C.de pac. Sed non eſt ſupra uires in hoc laborañ.cum hodie in oĩb. contractibus fere vbiq; apponatur
5 †iurm, quod inſinuationis defectum ſupplet.Arc.conſi.ij.xlvij. & lxxvij. ad fi. Cald.conſi.ij.ſub.rub. de iureiur.& Pau.de Ca.in conſi. 100.col.fi. in antiquis. Barb. in conſi.lij.in primo dubio.uol.iiij.Alex.conſi.iiij.colũ.pe.lib.j.& conſi.xxj.lib. iij. Soci. conſi.lxxvij.char.pe.& fi.uol.j.Cor. conſi.ccxxj.uol.j.& conſi.lxix.lib.ij. Dec.cõſi.ccxxxix.col.ij.& ccccIxxxviij.Iaſ.in conſi.lj.col.x.lib.j. & Moder.Aſten.in tract.de forma.fol.lxij., col.ij.uer prædicta limi. Poſtremo. videbis in materia iſtius legis.Are.in l.pactum curatoris.C. de pac.ubi gl.
6 huius legis vult,†pactum de non petendo habere incluſam cãm donationis.Et extendit ad quodlibet pactũ nudũ ſi cã non appareat,ut per eum. Sed gl.nr̃a loquitur qñ expreſſe fiebat remiſſio ex cã donationis .ſicq; non probat dictum Areti.quod tñ in ſe verum eſt,ut per Alex. hic in apoſtilis ad Bar. Confirmo , †quia licet
7 pactum obligatorium cãm requirat, aliud tamen eſt in pacto liberatorio. l.tale pactum.cum ibi not.ff. de pact. tradunt Alex.& alij in d.l.creditori.

§ Non poteſt videri accepiſſe,qui ſtipulatus poteſt exceptione ſubmoueri.

NOTA in iure noſtro conſiderari effectũ,ut infra in l. cuius effectus.Et pro declaratione iſtius tex.viden.ſũt quæ ſcripſi ſupra in regula,non uidetcepiſſe.ubi hanc expeditã uidebis.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus uiolentiæ & compulſioni contrarius eſt.*

L. CXVII. Vulpianus.

Nihil conſenſui tam contrarium eſt (qui & bonæ fidei iudicia ſuſtinet) quam uis atq; metus, quem comprobare, contra bonos mores eſt.

QVANTVM ad declarationẽ iſtiꝰ tex. gl. bene & elegãter loquitur, docens & contractus bonæ fidei eſſe, ve
1 ſtimẽtumq; ſumere ex conſenſu† qui uiolentiæ & compulſioni contrarius eſt, unum enim conſeruat & ſuſtinet, alterum deſtruit. idem eſt in errore ff. de iuriſd. om. iud. l. ſi per errorem. cum no. Et conſenſus eſt etiam aliquando conſenſui contrarius, quãdo v3 eſt coactus, ſed ut gl. not. hic dicit tunc conſenſus coactus eſt cõtrarius conſenſui ſpontaneo, non ſimpliciter facit §. fi. infra hac ea. l. & l. j. & ij. ff. quod metus cauſa, ubi quid ſit metus, & quid uis traditur materiam. ãt metus plene tractauimus in l. in omnibus cauſis pro facto ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Lex quid ſit.*
2 *Ad obtinendum reſtitutionem in integrum duo ſunt neceſſaria.*
3 *Minor quãdo reſtituatur abſque aliqua probatione erroris & læſionis.*

§ Non capitur qui ius publicum non ſequitur.

ASSVMPTA fuit ex ll. per gl. alleg. Facit tex. l. fi. cum ibi not. C. de in integ. reſti. & l. j. in fi. C. de his qui uẽ. ætã. impetra. l. j. & ij. C. de formu. l. pe. & fi. C. qui admi. vbi huiuſcemodi captiones tolluntur per ll. ut dixi etiam in l. quoties nihil infra eod.
1 Præterea † lex eſt ſanctio ſancta iubens honeſta & prohibens inhoneſta doloſoque & deceptiones inquantũ poteſt l. j. & ij. ff. de legib. l. leges. C. eo. titu. c. erit autem lex iiij. diſt. l. in fundo. ff. de rei uen. Quid igitur mirum ſi non decipitur, qui ius commune ſequitur. Duo † autem neceſſa-
2 ria ſunt ad obtinendum in integ. reſti. de qua ſupra facta eſt mentio, qđ probet quis ſe minorem: & ſui facilitate læſum, alias obtinere non poterit l. nam & poſtea §. ſi minor. ff. de iureiur. ut hic per Deci. latius per Alex. & Iaſ. in d. §. ſi minor. Alex. conſ. lv. ad fi. lib. v. Deci. in ſingularia colũ. ix. vbi Curt. vij. ff. ſi cer. pet. Iaſon. in ꝯſi. clxxviij. uol. ij. vbi conſuluit de
3 quo hic per Deci. quòd † vbi in cauſa criminali minor confitetur delictum de quo non conſtat. aliter quam per confeſſionem ipſius minoris. eo ipſo leditur, & abſq; alia probatione erroris aut læſionis uenit reſtituendus. de quo ſæpe etiam per Marſilium in pluribus locis, ſuorum commentariorum criminalium.

SVMMARIVM.

1 *Error conſenſum non habet. Et quid ſit*

§. Non videntur conſentire qui errant.

1 ERROR igit† conſenſum nõ hẽt. eſtq; errare unũ pro alio putare, atq; capere. Dec. hic dicẽs hãc regulã nũquã fallere, qa ꝓ ueritate nõ cõſentit q errat. de oĩbus eſt text. vbi oẽs ſcribẽtes not. in l. ij. in prin. ff. de iud. late de materia erroris, ꝑ Vitalẽ in tractã. clauſularũ. char. 35. cũ ſeq. Et licet. gl. hic nõ ſoluit oppo. factã. de §. ſi legatarius, in ea alleg. ibi tñ ſoluit.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum poſſeſſor & hæres, bonorum poſſeſſio & hæreditas an æquiparentur & quomodo nume.2.12. An differant nume.13.*

3 *Et an æquiparetur in ſtatuto correctorio.*

4 *Quando duo in lege antiqua æquiparãtur, lex noua etiam correctoria & pœnalis diſponens in uno, habet locum in alio. Amplia nu.5.6.*

Limita nu.7.8.9.& 10.

11 *Fideicommiſſ. & hæres an æquiparentur.*

14 *Vt de iure ciuili eſt hæreditas, ius adeundi, & aditionẽ, ita de iure prætorio bonorum poſſeſſio, ius petendi uel agnoſcendi, & conceſſio & agnatio.*

15 *Bonorũ poſſeſſio an ſit ſucceſſio uel ius ſuccedendi.*

16 *Prætor an poſſit facere quempiam deſinere eſſe hæredem.*

L. CXVIII. Paulus.

Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet.

Per hãc regulam intelligit hic
1 Deci.† bonorũ poſſeſſorẽ exequari & æquiparari hæredi. Idemq; eſſe in hæreditate.& bonorũ poſſeſſione ut parificentur ẽt in materia ſtricta, ſed nõ in odioſa, ut per Soci. in l.j.colũ. iij.de uulg. Sed errore labitur, nec euacuat ſenſum & intellectũ iſtius l. Iccirco diligenter aduertendũ eſt q̃a nõ tñ Deci. immo oẽs alij ſcribẽtes errant, & in hac materia æquiuocant intelligẽtes a pari ꝓcedere bo. poſſ. ac bono. poſ. hæredẽ,& hæreditatẽ, cõfundentes ṗdicta prout faciũt Alexan. Deci.& alij in l. emancipata. C. qui admit.& Deci. ibi in rub. in pen. col.j.lect.& Iaſ.in l.nec is.in §.j.col. fi.ff.de acquir.hẹre.ubi dicit, ꝙ ſicuti appellatione hæredis uenit bo.poſſeſſor de iure prætorio, ita appel. hæreditatis uenire debet bonorum poſſeſſio. idem dixit Rimi.in ṗalleg.rub. q̃ admitti.col.viij.inquiens, cũ prætor habeat bo. poſſeſſorẽ loco hæredis, quare eſt ꝙ bo.poſſeſſionẽ loco hr̃di tatis habere nõ debeat. facit l.hæreditatis appellatio.ff.de uerb.ſig. dicẽs, ꝙ hæreditatis appellatio eſt nomen iuris, ſicuti bono.poſ. Ideo dici ſolet ꝙ ita ſe habet bo.poſ. de iure ṗtorio queadmodum hæreditas de iure ciui li. Deci. in præalle.rub.col. pe. per l. ij.ff.de bo.poſſ.facit l.j.ff.de contratab.eo, inquit, iure eoq; ordine uocari liberos ad bo.poſ. contratab. quo uocantur ad ſucceſſionem de iure ciuili. Sed ut prædixi aduertendum, quia longa eſt differentia inter prædictos terminos, ut.n. hic dicitur. & 1 d.l.ij.& in §.bonorum.l.j.ff.ad treb. bo.poſſeſſor in oibus eſt loco hæredis, ſed nuſquam dicitur ꝙ bo.poſſeſſio antequã fuerit agnita ſit loco hæreditatis, illive exequata & æquiparata, quãuis ſit nomen iuris prout hæreditas, ut infra declarabimus. Conſtituendo ergo inter prædicta diffe-
2 rentiam † ſi loquamur poſt aditã hæreditatẽ & agnitam bon.poſſ. ſicq; in hærede & bo.poſſeſſore, uel in hæreditate & bo.poſſeſſione poſt aditam & agnitam cõcluden.eſt, ꝙ licet bo. poſſeſſor uere & propriẽ non ſit hæres cũ unus ſit de iure prætorio, alter de iure ciui. unus habeat iura tãtũm utilia, alter directa. exequantur tñ & æquiparant a lege.§.bonorũ.§.quos aũt.& l.ij.ṗall.& bono.poſſeſſor, ut ait Are. ſubrogatur loco hæredis, ita ꝙ lato ſumpto uocabulo ac improprie bo.poſſeſſor uenit appellatione hæredis, ꝓ hr̃deq; in effectu habet, iurib.ṗalleg. Et in hac regula ponderando illa uerba, in omni caſu habet, inſinuant.n.ꝙ uere non eſt hæres, ſed pro hærede habet illum prætor. Ex

3 quibus inferunt,† ꝙ in materia ſtatutaria correctoria, ſeu odioſa diſpoſitio loquens in uno, locum habebit etiam in alio, ita uolunt cõiter ſcribentes, ut tradit Iaſo. in d. l. is qui hæres. in §. j. latius ipſe & alij in d. §. bonorũ. & in rub. C. qui admit. in ultimis col. Et ꝓbant ſcribentes ꝙ ẽt in materia ſtrictè intelligenda, appellatione hæredis ueniat bo. poſſeſſor. ꝑ tex. in l. in conditionib. in §. ſi patronus. ubi Soci. not. ff. de condi. & demon. & l. ſi quis mihi bona. in §. ſed quid ſi mandauit. ff. de acqui. hære. Et pro ueritate hæc opi. legibus ſupra allegatis & rõnibus concludenter ꝓbatur. Nã bonorũ poſſeſſor ut diximus loco hæredis ſubrogatur, iõ uirtute ſubrogationis ẽt in materia a iure exorbitãti, illud quod de una ꝑſona dicitur, ad aliã extendiť l. libertũ §. ſenatus. ff. de ritu nuc. licitaque eſt extenſio etiam in exorbitantibus ex identitate rationis de ſtricta ſignificatione uocabuli ad latã. l. filium habeo. ff. ad macedo. cum aliis per Iaſ. alle. in l. ſi conſtante. colum. xiiij. in quarta limi. ff. ſolu. mat. & in d. §. bonorum. col. fi. Et quãdo in lege antiqua

4 † duo ſunt æquiparata & exequata, lex noua ẽt correctoria & pœnalis ſuperueniens & in uno diſponens, uirtute ipſius adæquationis locum habet ẽt in alio. l. ſi quis ſeruo. cum gl. ubi docto. ẽt no. C. de fur. iũcta l. ut tãtum. in §. j. ff. de ſerui. cor. cum aliis adductis per Iaſ. in auten. quas actiones. col. xv. in uerſi. iij. pro opi. plac. C. de ſacroſan. eccl. Ripam in l. ſi conſtante. col. xij. ff. ſolu. matr. Ioan. Crot. in repe. l. oẽs populi. col. xxxiii. ſupra de iuſti. & iur. & ꝑ Are. in l. ij. col. penul. ubi Iaſo. ult. ff. de lega. j. licet Rui. ibidem in ultimis col. nixus fuerit dictis iuribus reſpon. ut ibi per eum. Adde ẽt Alex. in l. j. col. v. & in l. emancipata. C. qui admitti. & in l. cum antiquioribus. col. fin. C. de iure delib. in quibus locis concludit prouiſiones a iure ciuili in hærede introductas, extendi ẽt ad bono. poſſ. de iure pratorio exemplificando, ut per eum. qui dicit hanc extenſionem paſſiuam dici, eſſeq; , ideo locum habere in omni materia. ut etiã per Iaſ. in l. qui in aliena. in princip. in iij. col. ff. de acqui. hæred. & ꝑ Alexan. & alios late in l. j. in §. lex falcidia. ff. ad legem falcid. ubi late ponũt & declarant. iſtud quod dictũ eſt de paſſiua extenſiõe, & quæ dicatur paſſiua extenſio. Amplia prædictam concluſionem, ut per Deci. in c. tranſlato. in ij. lectu. col. ij. de conſtit. ẽt

5 † ꝙ in dictis æquiparatis darenť plures inſtantiæ, ut per Areti. in l. ex facto. in vj. not. ff. de uulg. per illũ tex.

6 Secundo amplia. etiam † in diſpoſitione hominis. l. fi. in fi. ff. manda. Areti. in loco ſtatim alleg. Limita primo procedere dictum arg. ab exæquatis

7 † ſolum in eo in quo reperitur omnimoda paritas & ratio, ut per Gemi. in c. j. de tempo. ord. in vj. Imol. in clemen. j. de electi. Rim. in l. j. colum. xv. ubi Alexã. v. C. qui admitti. & ſeu in caſibus in quib. reperitur facta æquiparatio ſeu in eadem materia, ſed extra illos caſus, ſiue materiã non procedit arg. ab æquiparatis. gl. in l. oẽs. in uer. apoſtolicæ. C. de fer. & in c. poſtquam. in §. fi. de electio, & per Deci. in d. c. tranſlato. in prima lectu. in ij. colum. Ubi & ſecundo limitat quando æquiparatio facta eſt per modum regulæ, alias ſecus. allegat Matheſil. & Ang. Areti. ſequentem hanc limita. uide tu Alexã. & alios in l. gallus, in §. & quid ſi tantum. col. iiij. ſuper glo. in uer. emancipatus. ff. de libe. & poſthu. & Hercu. Peruſi. ubi not. reputat. in d. §. lex fal. col. fi.

8 Tertio limi. † ubi duo ſunt æquiparata per modum cauſæ fiendi, quia

non procedat tunc arg. ut poſt Bapt. de ſancto Blaxio tradit Ripa. in l. j. col.ij.ff.de lega.j. Quarto limi. ſeu reſtringe & intellige ſecundum ali-
9 quos not.† ubi ſolum eſt eadem rō, quia licet leges dicant eſſe ibi idem ius.l.a titio.ff. de fur. tñ iſta non eſt æquiparatio de qua loquimur, ſed ut dictum eſt debet eſſe factam in l.anti qua per modum regulæ, ut declarat Areti.in prælleg.§.& quid ſi tantũ. in j.col. Poſtremo limita & declara
10 prædictam † concluſi.ut per Pariſiũ in conſi.xij.lib.ij.& Alex. in l.j. col. pe.ſupra ſi cer.pet. Item aduerte,ꝙ Socin.in l.j.col.iij. hic per Deci. alleg.non dicit id ad quod ꝑ Deci allegatur,quia non loquitur.in bon.poſ.
11 hæredi æquiparato † ſed in fideicōmiſſario, inter quos minor eſt cōformitas quã inter hær.& bon.poſſ.quorum uterque totã ſucceſſionẽ iure proprio uniuerſaliter conſequitur, aliud in fideicōmiſſario qui de manu hæredis illam recipit,ut per eundem Deci.in l.fi.colum.peu.C.qui admitti. Quare aũt prætor hæredem quẽ facere non poſſet,ſed faciebat bono. poſſ.qui loco hær.in omnibus habebatur,ut hic & in prælleg. iuribus, ſcripſi alias in d.rub. qui admitti. reprobando intel. Bulgar. Senen. licet Deci. & Moder.illum ut ſubtilem ſequantur ibi.ad §.quos autem,in uer. ſolus. Declarando pariter quomodo intelligi debeat,nouumq; ſenſum & intel. accōmodando ad illum tex.ibi hæredes quidem ipſo iure non fiunt.
12 Si uero ſermo † ſit de hæreditate non adita uel bono.poſſ.non agnita, licet ſcribẽtes ſupra relati de uno ad aliud arguant eo ꝙ eodem modo ſe habeat bono. poſſeſ. de iure prætorio quo hæreditas de iure ciuili.d.§. quos autem.Et quia ſicut eſt dare hęreditatem aditam & nō aditam quãuis primo caſu improprie dicatur hæreditas,ita eſt dare bono. poſſ. agnitam, & non agnitam, prima non poteſt repudiari, ſecunda ſic. l. j.ff. de ſuc.edic.Et aliquæ aliæ ſimilitudines
13 dari poſſunt. Sunt tamen † inter ꝓdicta plures differentiæ, & diſſimilitudines ſeptem congeſſit.Iaſ.in dict. rub.qui admi.colum.fin.aliam ponit Pau.de Caſt.in l. ſi infanti. colum.j. C.de iure delib.patet etiam alia, qa propterea diuerſimode diffiniuntur hæreditas & bono.poſſ.nam hæreditas eſt ſucceſſio. & bono. poſſeſſio. eſt ius ſuccedendi. Deci.in d.rubric. qui admi.ad fin.primæ lecturæ.unde Bald.in l.j.in vij.oppo.C. qui admitti.negãdo ſimilitudinem adducit rationem diſſimilitudinis,quia ipſe prętor,inquit,non procedit per eaſdem regulas,magis enim ſequitur æquitatem,quam iuris ſubtilitatem. Ius uero ciuile,dicit, per punctũ ratiōis ꝓcedit,ſe ꝑtor rei conſiderauit effectũ.uñ non fecit ipſe ꝑtor drĩam inter iuſſum & conſenſum, prout ius ciuile,propterea & ſi hæreditatis aditio in ſuſpenſo & pendenti ſtare nō poſſit, iuſſuſque patris de iure antiquo requireretur l. ſi quis mihi bona. in§.iuſſum.ff.de acquiren.hæred. ſecus tamen eſt in agnitione bono. poſſeſ.facta per filiumfam.ignorante patre, cui ratificanti acquirebatur, alias inefficax reddebatur. l. fina.ff. quis ordo in bono.poſ.ſer.l.j.C. qui admit.ſatis.n.uiſum prætori fuit nullum ex agnitione inferri patri ꝑiudicium,cũ non implicetur oneribus hęreditariis niſi ratificauerit, iuribus ꝓalleg.& l.fina.in pluribus locis.C.de bon.quæ liber.

Item differunt in modo acquirendi. nam in hæreditate ſucceditur ꝓpria uoluntate,cum ſolo animo quis hæres efficiatur.l. gerit.& l. pro hærede.ff.de acquiren.hæredita.& l.mutum.cum gl.illo eo. tit. ſed in bono.

poſ. agnoſcenda requirebāt de iure
antiquo decretū, uel iudicialis agni-
tio de iure nouiſſimo. l. iij. §. ſi cā co
gnita. cū no. ff. de bono. poſ. l. fi. C. q
admit. §. fi. inſtitu. eo. tit. Differunt
etiā aliqualiter in modo tranſmitten
di ad hæredes ſucceſſiones prędictas,
ut per Iaſo. & ſcribentes in d. l. eman
cipata, quāuis. n. regulariter nō trāſ-
mittatur hæreditas, nec bo. poſ. non
agnita, attamē rōne ſuitatis hæredi-
tas ad quoſcunq; tranſmittitur, quē
effectum nō pōt operari ſuitas ī bo.
poſ. edictali tranſmittēda, ut ꝑ Iaſ. in
d. l. emancipata. col. v. & Rim. ī ꝑalle.
l. j. col xv. ubi probat non procedere
hoc caſu arg. ab exæquatis, etiā ꝙ di
ceremus iſta eſſe exæquata ꝑꝑ diuer
ſitatē rōnis quæ reperitur in ꝑdictis.
In modo autem repellendi adequant
prouiſiōes prædictæ legis nō eſt am-
bigendum, in fi. ff. de bono. poſ. l. j. in
princ. cum gloſ. ff. de contratab. unde
ſicut excluſus tpe a bono. poſ. pōt ex
alio capite uenire. l. j. §. ſed uidendū.
ff. de ſuc. edic. ita excluſus ab aditiōe
hæreditatis, nā ſi hoc fieri non poſſet
in aditione hæreditatis, fieri ēt non
poſſet in bono. poſ. a qua eodem mō
quis excluditur, quo ab aditione. d. l.
nō eſt ambigen. & no. Aret. in l. quā-
diu. la j. col. fi. ff. de acquir. hæredi.

Poſtremo circa prædicta aduertē-
dum pro profecta intelligētia & de-
claratione iſtius legis & materiæ, ꝙ
14 † ſicuti de iure ciuili eſt dare hære-
ditatē, ius adeūdi, & aditionē, quæ di
uerſa ſunt, ut per Bar. in rub. ff. de ac-
quir. hæred. & in princ. l. iij. ff. de bo-
no. poſ. ita de iure prætorio aliud ui-
detur bono. poſ. quæ eſt loco hæredi
tatis, aliud ius petendi & agnoſcendi
ipſam bo. poſ. quod ſuccedit loco iu-
ris adeundi de iure ciuili, & aliud ipa
conceſſio & agnitio bono. poſ. quæ
eſt loco aditionis, quæ eſt actus qui-
dam animi, & facti, ut per Rimi. in ꝑ-
alleg. rub. qui admi. col. viij. Quam-
uis ergo hæreditas ſit ſucceſſio ī uni-
uerſum ius quod defunctus habuit.
15 l. hæreditas. ſupra eodem, tñ † bono.
poſ. ſm Bart. in d. l. tertia. in princip.
nō eſt ſucceſſio, ſed ius ſuccedendi.
Verum Rimin. loco prælleg. hic re-
prehendit per dictā l. iij. ibi uniuer-
ſitatis ſucceſſionem & §. ſed cū plu-
res. inſtitu. de bono. poſ. & l. iij. C. uñ
legi. ubi, hæ bonor. poſſeſ. ſucceſſio-
nes nuncupantur. Hinc no. dixit Bar
tol. in l. ex aſſe. ff. ad Trebel. ꝙ hære-
ditas eſt quoddam ius uniuerſale hæ
reditarium. Et hoc apud bonorū poſ.
utile eſſe dicit. & Aret. in rubric. de
acquiren. hæred. colum. prima dicit,
ꝙ hæreditas & bono. poſſeſ. inquan-
tum conſiderantur ut ius quoddā &
ſucceſſio uniuerſalis æquiparātur &
eiuſdem naturæ ſunt, ita ꝙ ſic dici
poteſt ſucceſſio de iure prætorio ſi-
cuti de iure ciuili. ad quam quidem
ſucceſſionem de iure prætorio inuē-
tam acquirendam introduxit prætor
bon. poſſeſ. ita ait uoluiſſe dicere iu-
riſconſultum in dicta lege tertia in
prin. & in dicto §. bonorum. de bon.
poſſeſ. & probatur licet ab Areti. nō
allegetur in l. bonorum. ſupra titu.
proximo. conſiderato igitur iure illo
uniuerſali bon. poſſ. ſatis dici poteſt
ſucceſſio, & ita procedunt iura quæ
bon. poſſeſſ. ſucceſſionem appellant.
ſed quo ad formalitatem differunt.
hæreditas enim ſolo animo acquiri-
tur, ſed bono. poſſeſ. mediante de-
creto uel agnitione iudiciali, ut di-
ctum eſt, ideo aliter diffinitur quam
hæreditas, ut patet in dicta l. tertia.
in §. bonorum. Dum igitur Bartol.
dixit bono. poſſeſ. non eſſe ſucceſ-
ſionem, ſed ius ſuccedendi, ſecun-
dum formalitatē eius ſermonē intel-
ligere oportet, alias ut ex prædictis
liquet, male diceret.
16 Poſtremo not. † ꝙ ſicuti ꝑtor hære

dem facere non poteſt, ita nec poteſt facere quempiã deſinere eſſe hæredem, ita glo. Alex. Are. & alij, in l. ex duobus. in §. fi. & in l. in ſubſtitutione. ff. de uulg. Tu tamen conſidera, quia mihi non ſapit & id a ueritate alienum eſſe uidetur. & ſic. n. prætor non haberet per prius legis cõdendæ ptãtem, ideoq; hæredem facere non poſſet, habebat tamen poteſtatem corrigendi legem. ff. de iuſti. & iure. l. ius autem ciuile, & faciendi hæreditatẽ ad aliũ ſpectare. §. emancipati. inſti. de hære. quæ ab inteſta. & de bono. poſ. p totum. ergo facere deſinere quem eſſe hæredem, & contrariorum contraria eſt determinatio, cũ ratio eſt cõtraria in contrarijs, ut per ſcriben. in rubri. ff. de acqui. poſſ.

SVMMARIVM.

1 *Creditor conſentiendo alienationi pignoris, cenſetur ius ſuum remittere. Limita nu. 2. 4. & 6.*

§. ſi in uenditione. l. iiii. ff. quib. mod. pig. uel hypo. ſol. ornatur.

3 *Creditor ſciens debitorem pignus uendidiſſe & non contradicens, ſibi non præiudicat. § non uidetur. l. ſicut. ff. eod. tit. ornatur.*

5 *Vxor conſentiens marito alienanti res hypothecatas, ſibi non præiudicat niſi in eo qui conſenſit.*

L. CXIX. Caius.

Creditor qui promittit rem uenire, pignus dimittit.

SVMITVR ex ll. in gloſ. alleg.
1 cenſetur † enim per talem actũ ius ſuum remittere, quod unicuique per miſſum eſt. l. pe. C. de pact. & ideo
2 † ſi conſentiret ſalua cauſa pignoris ſui, aliud eſſet. l. iiij. §. ſi in uenditione. ff. quib. mod. pig. uel hypo. ſol. de quo tex. uide Roma. in conſil. cxiiij. col. ij. Pau. de Ca. in conſi. clxij. colũ. fi. Alex. conſi. cxxx. lib. iiij. Soci. cõſ. cxxxvj. col. ij. lib. ij. & in c. j. colum. xxxiij. uerſi. ex prædictis de litis conteſt. Iaſ. in l. ij. in princi. ff. ſi quis cau. & Deci. in conſi. ccccclx. Nec uidetẽ
3 † conceſſiſſe creditor, ſi eo ſciente & aliud non faciente debitor rem uendiderit, cum ius ſuum ſaluum durare ſciret, ut dicit tex. not. l. ſicut. in §. nõ uidetur. ff. quib. mod. pign. uel hyp. ſol. Ad cuius declarationem & intelligentiam plura ſcribũt Fel. in c. eccleſia. col. ix. de conſti. Iaſ. in l. emancipata in primo not. C. qui admitti. & in auct. ex cauſa. col. pe. & fi. C. de libe. præte. & Mod. Aſten. in tract. de forma. in articulo de probatione & præſumptione formæ. col. xliiij. uer. ſed eſt conſiderandum. Mod. de Fano loco infra citando. Et quamuis in caſu præſentis regulæ, pignus re-
4 miſſum cenſeatur. aliud † tamen eſt in debito, quod propterea debitori remiſſum non cenſetur. l. poſtquam. ſupra de pac. ſm Deci. quẽ ſequunt̃ præfati Mod. de Fano. ĩ tract. de pig. in tertio membro ſextæ partis nu. 11. 24. & 54. Et ratione pdicta ſubij-
5 cit hic Deci. ꝙ † uxor marito pign' remittere poteſt, quia non eſt donatio. l. ſi pignus. ff. de his quæ in frau. cred. & l. etiam. C. ad uelleian. ubi gl. & doc. notant. reſtringiturque ad illas res & perſonas quibus accommodatus fuit prædictus cõſenſus l. iubemus. C. ad uelleia. de quo uide Paul. de ca. in conſi. cxvij. in antiquis. Soci. conſi. cxxv. uol. iij. Matth. de Afflic. in deci. regni. cccxj. cum ſequen.
6 Poſtremo † ad hanc regulam xj. ampli. & xij. limi. ordinarũt prędicti Mod. loco ſupra alleg. fol. vj. & ſequen. ibi uide ne fruſtra ſcriptura cartas occupet. contra tex. in c. ſi Rom. xix. diſtin.

SVMMARIVM.

1 *Eadem res an & quando poſſit noſtra eſſe ex pluribus cauſis.*
2 *Scientia an inflat, & quos.*

L. CXX. Paulus.

Non ut ex pluribus cauſis deberi nobis idem pōt, ita ex pluribus cauſis idem poteſt & noſtrum eſſe.

SVMITVR ex ll. in glo. allega. eſt materia. §. ex pluribus. l. iij. ff. de acqui. poſſ. ubi uidendū eſt. In text. ibi ex pluribus, id eſt etiam diuerſis temporibus intrantibus, ſm Dyn. & Albe. de Roſ. exponentes eadem uerba in fi. ad aliud propoſitum dicta, ꝙ
1 † eadem res non poteſt noſtra eſſe ex pluribus cauſis ſucceſſiuis .ſ. ſiue ſimul in idem tempus traditionis nō concurrentibus, ſecus ergo ſi eodem tempore cōcurrant, ut infra ꝑ Deci. licet de Alber. non faciat mentionē. Duæ limi. Pau. de Caſtr. ibi relatæ hic per Deci. circa primum dictum regulæ quando cauſæ eſſent contrariæ, uel altera inualida, & ſi uere ſint, in ſe non ſunt bonæ lim. ad regulam iſtam, quæ intelligitur de habilibus. l. qui teſtamento. ff. de teſta. l. j. C. de ſacroſan. eccle. Secundum dictum limita ut ſcripſi in l. neque pignus. in princi. ſupra eod. Cætera de hac materia dic, ut per ſcribentes in d. §. ex pluribus. Et ad gloſ. dicentem, ꝙ ſi egerim rei uen. & ſuccubuero, inde iterum agam, repellor. uide Bar. & docto. melius declarantes in l. & an eadem. in §. actiones ff. de except. rei iudi. & in l. j. in princi. ff. de eden. Eſt etiam ſignanda iſta glo. in fin. ad illud uulgatum dictum, ꝙ † ſciētia inflat. glo. reprehendit, quia ſcientia cauſat ſuperbiam, ſuperbia inflationem. Et ſic ſcientia dicit glo. non eſt cauſa proxima ſuperbiæ, ſed cauſa remota. Ad oppo. eſt text. contra quem dicit glo. in c. niſi cum pridē. in ij. colum. de renun. ubi referendo, auctoritatem Apoſtoli expreſſe dicit ſciētia inflat, charitas ædificat, quodque ideo imperfectum ſcientiæ ſupplere poteſt perfectio charitatis. Inflat autem ſcientia ruſticos, nobiles nequaquam, ut per Bald. in l. mercalem. C. de cōdi. ob turp. cau. Fel. in c. ſuper eod. el ij. de teſti. & probatur ſecundum aliquos in l. domitius labeo. ff. de teſta. ut tamen ſubtilis Areti. ibi declarat, ille text. aliter intelligi debet.

SVMMARIVM.

1 *Conſentiens uenditioni an teneatur de euictione.*
L. ſi pater in fin. ff. de manu uin. ornatur.
2 *Aliud eſt uendere, aliud promittere de uendendo.*
3 *Prohibitus contrahere, an poſſit alteri contrahenti conſentire.*

L. CXXI. Vlpianus.

Aliud eſt uendere, aliud uendenti conſentire.

SVMITVR ex ll. in glo. alleg.
1 quā gl. Bar. multū no. mādat † ad cognoſcēdū, qn̄ conſentiens uēditioni de euictione teneať. Adducit ēt Deci. duo alia ſimilia, in l. cū pī. in §. libertis. ff. de lega. ij. & in l. ſi pater. in fi. ff. de manu uin. quæ iura adduxit prius hic Alber. Et de illo no. tex. l. ſi pater. in fine cum materia. vj. de Bal. in l. ij. q. xx. C. de reſcin. vē. Signo. in cōſ. lxj. Barb. cōſ. xlj. colum. v. & vij.

lib.iii.Fely.in c.eam te.col. xv.de reſcri.Dec.in c.j.col.i.& ĩ c.ii.col.vi.de iud.& ĩ c.at ſi clerici.ĩ.§. de adul.col. xi.eo ti.& in rub.C. de pact. ad fi. & in conſil.cl.col.ii.& Aquen.in l. gallus.in.§.uidendum.col.fi.ff. de lib.& poſthu. Adde ẽt huic regulæ aliud
2 † pariter eſſe uendere, aliud promittere de uendendo: ut per gl. not.in l. in bonæ fidei.ff. de eo quod certo lo co.ubi late Iaſ.ad fi.j.col.cum ſeq.faciunt dicta Alexã.in ꝯſil.xlv.lib.v.Et
3 an† prohibitus contrahere,poſſit alteri contrahenti conſentire? conclude ſecundum Dec.hic ꝙ ſic,ſi eadem ſit ratio, alias ſecus. de quo uide latius in locis ſuperius allegatis.

SUMMARIUM.

1 *Quod fit a maiori parte vniuerſitatis, cenſetur fieri per totam,& quomodo procedat.*
2 *Intelligitur per fictionem nu.4.*
3 *Concorditer factum quando dicatur.*
5 *Syndicatus legitimus quando dicatur. Et an ſufficiat dicere duas partes interueniſſe nume.6.*
7 *Abſentes an ſint vocandi, & an maior pars intereſſentium actum poſſit expedire ſi maior pars vniuerſitatis legitime citati non uenerint numero 8.*
10 *L. quòd maior.ff.ad muni.ornatur, & limitatur nume. 12.*
11 *Statutum quòd ſacris initiatus non ad mittatur in conſilium an ualeat.*
13 *Titu. de his quæ a maiori parte capitu. extra non habet locum profanis.*
14 *Alia cauſa eſt vniuerſitatis, alia ſingulorum de vniuerſitate.*
15 *Subditus capitulo eſt ſubditus in uniuerſo non ſingulis de capitulo.*
16 *Subditus Do. venetorum eſt ſubditus omnibus vt uniuerſis, non ſingulis ipſorum.*
17 *Contradictio aliquorum de conſilio, non facit, quin dicatur facta per conſilium, & an tales poſſint dici conſentientes.*
18 *Factum per conſilium populi cenſetur factum'a populo. Limita numero 19. 20.*
21 *Vniuerſitas quando poſſit delinquere & puniri.*

§. Refertur ad uniuerſos quod publice fit per maiorem partem.

REPUTATUR not. & utilis §.per Alberi. de Roſa.hic. Sumpta fuit ex l. municipales. & ex l. quod maior.ff.ad municipa.cum ſimil.
1 Quod † ergo fit per maiorem partem pop. cenſetur per uniuerſos totumque populum fieri. Et quod fit a maiori & ſaniori parte capituli, per capitulum cenſetur factum.c.i.& ulti. de his quæ fiunt a maiori parte ca. Eodẽ modo quod a maiori parte ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum, cum due partes ordinis in urbe poſitæ, totius curiæ inſtar ex hibeant, ut dicit text. in l.nominationum.C. de decurio.lib.x. text.uero.dicta l.quod maior. illud inquit quod facit maior pars curiæ pro eo habetur ac ſi om-
2 nes egerint. ſicque † per uiam fictionis,ut per Abba.in c.cum olim.ad fi. de re iud.& Dec.hinc in prin. Et clare huiuſce.§. & omnium præallegatorum iurium oſtendunt uerba. Ratio autem regulæ ſecundum gloſ. & Dec.eſt,quia facile diſſentiunt homines.l.quia poterat.ff.ad treb. ideo difficiliter expedirentur uniuerſitatum negotia,ſi oĩum cõſenſus requireretur,immo perraro. unde licet in aliquo actu uniuerſitatis dicatur de conſenſu oĩum,intelligitur ſecũdum ſubiectam materiã id eſt maioris partis:ut per Deci. hic. & in c.cum omnes.infra alleg. ubi etiã ſcribit prout

3 hic dicit † concorditer factum quod
a maiori parte factum fuit, habita.ſ.
relati one ad collegium uel uniuerſi-
tatem, ſecus ſi ad ſingulares haberet
relatio. Cur autem actus à maiori
parte uniuerſitatis factus teneat, licet
omnes non affuerint, aſſignat ꝑ tex.
d.l.nominationũ. ne paucorum ab-
ſentia, ſiue neceſſaria ſiue fortuita, im
pediat factum maioris partis. Intel
4 lige prædicta ſm gloſ.hic, † dummo
do duæ partes omnium conſiliario-
rum, uenerint & interſint, conſenſe-
ritque maior pars, ut hic & l.nulli. &
l.plane.ſupra quod cuiuſque uni.no-
mi.quicquid alibi dixerit Saly. ut per
Ioan.de Pla.in d.l.nominationum. &
Iaſ.in conſi.cxl.lib.iiij.ubi enim ſunt
duæ partes uniuerſitatis, ibi tota uni
uerſitas uel collegium adeſſe cenſet.
d.l.nominationum.tradit Bald.in d.
l.nulli. & Corn.in conſi.ccxxiiij. col.
j.lib.iiij. Et ſi agatur de electione in
numero maioris partis, computat
etiam ipſe electus, & ſic obtinet uicē
eligentis & electi.d.l.plane. Et pro-
pterea ſcribi debet in inſtrumento,
ꝙ interfuerint duæ partes. Bar.in l. j.
ff.de all.ſcribē. & in l.fi. C.de prædi.
curial.lib.x. Bal.in d.l.nulli. & in l.fi.
C.qui bo.ced. poſ. immo dixit not.
Alex.in conſi.lxviij.col.ij.lib.ij. & in
5 conſi.j.col.ij.lib.iiij.non eſſe † legi-
timum ſyndicatum uniuerſitatis, niſi
in eo dicatur ꝙ interuenerunt duæ
partes ex tribus, & ꝙ maior pars cō-
ſenſit, ut etiam per Aret.in §.præter-
ea.col xxiiij.de except. ubi ponit ea
quæ poſſunt opponi contra ſyndica-
tum. Iaſ.in l.& hæredi.in §.hodie.ſu-
6 pra de pac.ubi etiam Alex. Niſi †.n.
dicatur de duabus partibꝰ ex tribus,
intelligitur de duabus partibus ex
duodecim, ut poſt Bar. & Ang. ſcri-
bit Firmia.in ſuo reperto.in uerbo.
pars. Sed iura præalleg. uidelicet.l.
nulli.l.plane.l. decurionum. cum ibi
not.l.iij.ff.de decre.ab ordi.fac. cum
not.ibi per Bar. & Alex. & Abb. in c.
i.col.fi.de his quæ fiunt a maio. par.
cap. probant oppo. ſufficere dicere
duas partes interueniſſe, & ſic intelli-
gitur ex tribus licet non dicatur. &
hoc in terminis tradit Alex.in l.cum
qō.col.i.C.de leg. nec eſt lex quæ re
quirat exprimi duas partes ex tribus.
Et non ſunt multi dies, quibus diſce
ptabatur ſuper intelligentia cuiuſdā
ſtatuti requirentis interuenire qua-
tuor partes uniuerſitatis, de quibus
partibus intelligatur, & reſpondeba-
mus de quatuor ex quinque.ſ.ꝑ præ
dicta, & ſimiliter ſi loquatur de octo
partibus, intelligitur ex nouem. Nō
ob. deciſio ſuperius mentionata. pro-
cedit enim in hæreditate, quam lex
in xij.partes diuidit, in alijs uero re-
bus ſecus. ſecundum Ang. in l.defun
cta.ſupra de uſufr. quapropter ſi duas
partes repetieris, non duas ex aſſe
ſed ex tribus partibus petijſſe uide-
beris. ꝙ ſi ſex partes dari teſtator vo
luerit, ſemiſſem deberi certum eſt.
ita procedat dictum Bar.in l.interdū.
ff.de hæred.inſti. & ſequitur Alcia.
in l.nomen filiarum.in uerſi. port io-
nis.ff.de uerb.ſig.quæ bene notabis.
Quibus adde ea quæ ſcribunt Cæpo.
in caute.xxix. Deci. loco infra alleg.
7 & Iaſ.conſi.liiij. ponentem an † ab-
8 ſentes uocandi ſint. Et † qn̄ illi qui
faciunt maiorem partem uniuerſita-
tis aut conſilij nolunt uenire etiā le-
gitime uocati, an maior pars inter-
eſſentiū actū poſſit expedire poſſit
Seuer.in repe.l.oēs populi.col.xv. &
xvj.de iuſti.& iur. Intelligit ſimili-
9 ter ꝑdicta concluſio. † qn̄ uniuerſitas
fuit legitime congregata, & ex gene
rali licentia ac poteſtate id facere po
terat, alias ſecus, ſi reſtrictam uideli-
cet, & limitatā ptārē ad aliquos actꝰ
habebat. fruſtra enim ultra manum
poneret. Corn. plene in dicto conſi.

10 ccxxiiii. Rurſus ad † declarationem & limitationem.d.l. quod maior,poſſent plura adduci. de quibus ꝑ Abb. in tracta.conſilii.Baſil.in primo caſu primi dubii. Barb.in conſil.vii. lib.i. Alexa. conſil. cxxiiii.lib.ii.& conſil. cxcii.lib.vi. in l.ii. ad fin.C. de pact. & in l.omnibus.ff.ad trebel. ubi docet a quibus poſſit ſyndicus uniuerſitatis conſtitui. Fely. in c.cum omnes.col.i.de cõſti.in c.nõ poteſt.col. iii.& fi.de re iud.& in c.dilectus.el ii. col.fi. de ſimo. Curt. iun. in conſil. clxxiiii.col.fi.Corſe.in ſingul.in uerſic.uniuerſitas Aquen.in l.iiij.in.§.caeo.colum.fi. de uerbo.obliga. Deci. in d.c.cum omnes. in penulti. col.ii. lectu. & in c.conſtitutus. de appella. Iaſ.conſi.lxxi.lib.iii.Ripam lib.i. de legib.cap.xxii. Iaſo. & ſcribentes in l.ciuitas.ff.ſi certũ peta. & Alcia.in l. collegarum. ſupra titu. i. ubi ponit

11 † nunquid ualeat ſtatutum collegii uel populi diſponẽs,ne qui ſacris initiatus eſſet admitteretur in collegiũ uel conſilium. Et pariter ſtante ſtatuto iurato nequis recipiatur niſi oĩbus conſentientibus an maior, pars admittere.quempiam poſſit.

Prædicta uero concluſio & regula,legequod maior.locum ſibi uendicat in his quæ communia ſunt pluri

12 bus & uniuerſis, ſecus † ſi ut ſingulis,quia tũc omnium requiritur conſenſus. quod enim omnes tangit ab omnibus approbari debet.l.per fundũ.ff.de ſerui.ruſti.prædi.tradit Dec. in d.c.cum omnes.in ii.col.primæ lecturæ. Nec requiritur ꝙ ſit factum a maiori & ſaniori parte copulatiue, prout in c.i.& toto titu.de his quæ a maio. parte cap. nam illud procedit in rebus eccleſiaſticis,ſecus in profanis, & ſecularibus in quibus iura ciuilia ſpecialiter dicunt, ꝙ maior pars attenditur. ut concludunt Alexan.& alii in l.maiorem.ff.de pact.Dec.in d. c.cum omnes in ult.colum.ii.lectu.& Curt.in tractat. de iure patr. fol.xiij. columna ſecunda in lix.q.

14 Alia † tamen eſt cauſa uniuerſitatis,alia ſingulorũ de uniuerſitate. ff. quod cuiuſq; uniuer.nomi.l.ſicut.§. ſi quid.pulchre Deci.in conſi.lxi.col. fina.Felyn.in c.eam te.colũ.x.de reſcript.& in c. dilectus.el ii.colum.ii. de ſimo.ubi dicit aliud eſſe uniuerſitatem,aliud ſingulares de uniuerſita-

15 te. Et ꝙ † ideo clericus iurans epiſcopo & capitulo(iuxta tex. c. cum clerici. de uerbo.ſignifi.)non eſt ſingulariter canonicis ſubditus, ſed oĩbus tanquam capitulo, ut per eum.

16 & ſic et † Mag. illuſtr. qui dominis Venetis ſubditus.non eſt ſingulis ipſorum,ut ſingulis ſubditus,ſed omnibus ut uniuerſis, & excelſo eorũdem dominio uniuerſaliter conſiderato. ad quod uidetur text.not. in l. ſed ſi hac. in.§. qui manumittitur.ff.de in ius uoc. faciũt quæ ſupra dixi de cauſa uniuerſitatis, q̃ alia eſt a cauſa ſingulorum, ut ultra præallega.ponit ẽt Pariſi.in conſi.xcj.lib.iiij. Ex qui-

17 bus etiã patet, ꝙ † licet aliqui in ſenatu uel cõſilio alicuius principis fuerit contrariæ ſententiæ aut opinionis eius quod per alios communiter cõcluſum fuit, cum plurimorum præualeat ſententia maioriſq; partis attendatur factũ, ꝙ ſentẽtia uel concluſio prædicta per ſenatum cõſiliumve dr̃ facta & in relatione & contradictores poni pñt, prout recuſantibus quandoque illis,qui contrariæ fuerant opinionis,uidi fieri, apponique & nominari in finæ ſententiæ uel concluſionis per ſecretarium. Recte itaque dicitur per ſenatum uel conſilium præſentibus talibus &c. etiam ꝙ ex illis nonnulli cõtradixerint. Et nota quia non ſolet dici conſentientibus,quamuis ẽt ſi diceretur de conſenſu oĩum non eſſet falſitas,per hunc text. & d.

l. quod maior. cum alijs. hic per Dec. alleg. melior tamen eſt prædicta practica, ſecundum quam ſolum dicitur præſentibus. &c. Et glo. hic uolens,
18 ꝙ † factũ per conſilium populi cenſeatur factum a toto populo per cõſilium repreſentato, eſt not. & concordat cũ gl. per quoſdã ſingulari reputata. in rubrica. C. quæ ſit longa cõſuetu. uide Alex. in apoſtil. ad Bar. in l. hi qui. ff. de iure immu. ubi alleg. et alias gl. ratio patet ex prædictis & ponit Cardi. Alexã. in c. ſenatuſcon. per illum text. ij. diſt. decreti.
19 Quam † cõcluſionem reſtringe ſeu limi. tripliciter ut dixi in l. ij. in prin. in uerſi. fi. col. iiij. ff. de orig. iur.
20 Item † in delictis perpetractis ſeu factis per conſilium populi, nõ enim attribuuntur populo, quia in generali poteſtate eis data nõ includitur poteſtas delinquẽdi, niſi dicatur uel poſtea ratificetur. l. j. in princi. ff. de ma. conue. l. ſi procurator. ubi Bar. & alij not. ff. de cond. indeb. Old. cõſil. lxvj. Corn. conſ. ccxxiiij. præalleg. Fely. in c. j. col. vj. ut lite non conte. in c. nouit. col. viij. de iudi. in d. c. dilectus. el ij. col. fi. cum ſimil. & Pariſius præall.
21 An autem & qñ † uniuerſitas delinquere poſſit & puniri regreſſumque habeat contra conſiliarios & rectores & in quibus caſibus parcatur multitudini, ultra ſupra allegata. uide Fel. in d. c. dilectus. col. j. & fi. Bar. & alios in l. aut facta. in. §. fi. ff. de pœ. nomnes doc. in d. l. ciuitas. & Pariſium in cõſ. xxj. & xcj. lib. iiij.

SVMMARIVM.

1 *Reſoluto iure datoris reſoluitur ius acceptoris.*

§. Abſurdum eſt plus iuris habere eũ cui legatus ſit fundus, quam hæredem, aut ipſum teſtatorem ſi uiueret.

FACIT alia regula l. nemo plus iuris. ſupra eo. & l. quod ipſis. &. §. fi. l. in omnibus officiis infra eo. ubi glo. circa fi. has regulas citat. Cum igitur melioris conditionis eſſe non debeam quam ſit meus auctor a quo ius in me tranſit, infertur ad il-
1 lud uulgatum ꝙ † reſoluto iure datoris reſoluit̃ ius acceptoris. l. lex uectigali. ff. de pig. & hyp. ad quod plures cottas, hic citat Deci. & ultra uide Anch. conſi. lxiii. & cxxxiiii. Alex. conſi. xlv. uol. v. Iaco. de ſan Geor. in tract. feud. in uerbo, qui quidem inueſtiti. col. xvii. & in uerbo ita etiam ꝙ ipſi uaſalli. colum. pen. Dec. in conſi. ccxxxix. col. iiii. Mod. de Fano ĩ tracta. de pig. in primo membro quintæ partis prin. nume. 53. cum ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Cõditio habetur pro impleta quã do ſtat per eũ ad quẽ pertinet quominus impleatur, & quomodo procedat.*

L. CXXII. Vulpianus.

In iure ciuili receptum eſt, quotiens per eũ, cuius intereſt conditionem impleri non fiat, quominus impleatur, perinde haberi ac ſi ĩpleta cõditio fuiſſet, quod ad libertates, & legata, & ad hæredum ĩſtitutiones perducitur: quibus exẽplis ſtipulationes quoq; committuntur: cum per promiſſorẽ factũ eſſet quominus ſtipulatur cõditioni pareret.

Svmitvr ex.ll.in gl.alleg.& præſertim ex l.iure ciuili.ff. de condit.& demon. ubi ad uerbum fere poſitam leges.Et inſeritur etiam lib.vi.de regu.iur.in c.cũ ſtat.per eum. ubi Ioã. And.in mercuriali. inducit ad no.q.

1 Not.ergo,ꝙ † cum ſtat per eum ad quem pertinet quominus cõditio impleatur,pro ĩpleta haberi debet.concordant iura præalleg. Gl. hic no.declarat hanc l.& clarius adhuc gl.in d. c.cum ſtat. aliter etiã exemplificans. Deci. hic accommodat quaſdã limit. de quibus latius per Paul.de Caſt.& Soci.in d.l.iure ciuili. etiã per omnes ſcribẽtes in l.i.C.de inſtit.& ſubſtit. & in l.fi. C.de condi.inſer.

SVMMARIVM.

1 *Neceßitas non habet legem.*

2 *Fornicatio uel adulterium non permittitur prætextu neceßitatis.*

3 *Furtum propter neceßitatem permittitur,intellige nu.4.5.7.& 8.*

6 *Vuas comedere ĩ agro alieno licet in neceßitate,non tamen exportare.*

L. CXXIII. Paulus.

Quæ propter neceſsitatem recepta ſunt, non debent in argumento trahi.

Svmitvr ex.ll. in glo.alleg. & inſeritur hæc regula etiam in vj.de regu.iur.in c.in argumentum ubi eſt gloſ. optima pro declaratione iſtius regulæ.ad quã te remitto . ne fruſtra occupem membranas.

1 Neceſſitas † ergo non habet legem & quod non eſt licitum , facit quandoque licitum, durante ſcilicet neceſſitate l.i.cum ibi not.ff de offi.conſu, ut hic not. Deci.de quo late per Barba.in c.quantò . colum.v. de conſue. & per quendam Pet.Gerardi in not. ſuo 100. Felyn. in c. omnes j. diſtin. decr. Deci. poſt alios ibi in l.j.ff. de offi.eius.in iiii.not.& ſuper gl.in uerbo non aliter. Et dicit pulchre Bald. in l.diuus,ff.de peti.hære.ꝙ tempore neceſſitatis, ideo ceſſant legis præcepta,qa lex debet eſſe poſſibilis, extremitas uero præſupponit impoſſibile.

2 Aduerte tamen inquantum Deci. hic & in locis præallega.ait, ꝙ † propter neceſſitatem licita non eſt fornicatio,nec adulterium l.palam.§.nõ eſt ignoſcen. ſupra de ritu nupt. ubi neceſſitas quamuis cogat ad turpia, nõ tamen excuſat turpem uitam, ſecus in furto quod propter extremam neceſſitatẽ permittitur c. ſi quis propter neceſſitatem cum gl.de furt.ratio aſſignatur quia mediante furto immediate neceſſitati famis prouidetur, non ſic in coitu illicito ex quo non ſatiatur fames , ut hic per Deci.

Nam talis concluſio periculoſa uidetur . ideo Ioan. de Ana . timoratæ cõſcientiæ uir in dicto c. ſi quis propter.& in c.quoniam.de ſimo . uacillat pedem firmare non audens. Communis eſt doct. cõcluſio receptaque

3 ſententia, ꝙ † tempore extremæ neceſſitatis licitum ſit furari , quia tali tempore omnia debent eſſe communia.c.ſicut hi.xlvij.diſtin.l.ii.cum gl. in uerbo cõferret ſupra ad legẽ rhod. de iact.ubi Ang.infert ad milites ſtipendio conductos, ut etiam per glo. in d.c.iii.de furt. Et propterea furtum proprie committi non dicitur, quia aliena res non contractatur , ſecundum Abba . & Ana.in locis præallega. Et prædicta intellige quando eſt tanta neceſſitas ꝙ rapiens periret niſi rapere, tunc excuſatur ab omni culpa.ita intelligitur c.diſcipulos.de conſec. diſtin.v. ſed † quando 4 tanta neceſſitas non urget alleuiatur pœna & culpa , ſed non excuſatur ex toto.ita etiam intelligitur tex.præal-

leg. c. iii. de furt. ſecundum Abb. &
Ioan. de Ana. in d. c. quoniã. nec etiã
in foro contentioſo per iudicem pu-
niri poterit, qui propter ineuitabilẽ
neceſſitatẽ talia ſubtraxerit: ita Abb.
in d. c. iii. ad finem, & Ang. in l. ii. in
§. cum in eadem ſupra ad legẽ Rhod.
de iact. ubi inquit, ꝙ ſi tempore cari
ſtiæ familiaris uel mendicus panem
furatur, non punitur, & ſequitur Ana.
in d. c. iii. ad fi. Et ſic in effectu uolũt
præfati ꝙ taliter ſurripiens comeſti-
bilia, ita demum excuſetur ꝙ puniri
non poſſit, quando aliter ſubuenire
ſibi nequit, eſtq; ĩ periculo mortis ni
ſi ſic faciat. Si ergo modum habeat
emẽdi prædicta. ſeu ſubueniendi li-
cet maxima inſtet penuria & cariſtia,
de ſuo id facere debet, non aliena ra-
pere, nec tunc aliter faciens excuſare
tur, quod nota. Videntur etiam
5 præfati ſcriben. uelle, ꝙ † tunc excu-
ſetur rapiens quãdo modicum quid
raperet ut famem ſatiaret, ut loquit̃
tex. in. d. c. diſcipulos. ſecus ergo ſi
raperet & furaretur magnã quantita
tem cibariorum & commeſtibilium
rerum. Facit quod ſcribit Fely. poſt
alios in d. c. omnes leges. colũ. fin. ad
6 intelligentiã. d. c. diſcipulos, ꝙ † li-
citum eſt in neceſſitate uuas come-
dere in agro alieno, ſed non exporta
re: & ꝙ ideo ruſtici uuas exportantes
trahuntur per plateas uuis ad collum
pendentibus. uidimus et annis præte
ritis quaſdam mulier fuſtigari eo
ꝙ ſaccum frumenti furto ſubtraxiſ-
ſent. Inuenio etiã ꝙ Dec. in glo.
præalleg. ſuper uerbo non aliter. ex
ratione ſuperius relata, cur potius ꝑ-
mittatur furtum quã fornicatio, qa
ex furto immediate neceſſitati famis
7 non prouidetur, infert † aliud eſſe in
eo qui furaretur argentũ aut ueſtẽ,
quia militaret eadem ratio quæ eſt
in muliere committente adulterium
propter neceſſitatem, quia ex tali fur
to immediate non ſatiatur. Sed hu-
iuſcemodi diſtinctio, uidetur contra
text. præalleg. c. iii. expreſſe loquen-
tis de ueſte. ideo Ioan. de Ana. in d. c.
quoniã. colũ. ii. dicit conſiderandum
ꝙ iura prædicta quæ propter neceſſi
tatem famis uel nuditatis furtum ꝑ-
mittunt, uidentur permittere furtũ
cibariorum & ueſtium. ſicque aliud
forſitan eſſe ſi alia, inquit, res ſurripi
tur quamuis tex. d. c. iii. uideatur per
mittere furtũ pecorum, ꝙ mihi non
placet. cum text. ille uelit ꝙ fiat re-
ſtitutio. Ego tamen in prædictis
crederem, ꝙ inſtante maxima neceſ-
ſitate & mortis periculo niſi raperet̃
ueſtis, quod licite fieret quemadmo
dum de cibariis dictum eſt propter
rationis identitatẽ. Et quia illa ratio
doctorũ ꝙ tempore neceſſitatis om-
nia ſunt communia, uidetur pariter
hoc caſu militare. Eſt tamen not.
8 ꝙ † ille qui ob maximã neceſſitatẽ li-
cite ſurripuit, tenet̃ inde cum facul-
tas datur reſtitutionem facere: ut ꝑ
Abb. in d. c. iii. quę bene not.

SVMMARIVM.

1 Verbum, concedo quid importet.
2 Verbum, transferre plus eſt quam con-
cedere.
3 Verbum donare ſe habet in plus quam
vendere vel concedere in emphiteuſim.
4 Donare & perdere an æquiparentur.
5 Hæc regula quando non procedat.
6 An uenditione prohibita, cenſeatur pro-
hibita donatio.

L. CXXIIII. Vulpianus.

CVI ius eſt donandi, ei-
dem & vendendi, & conceden
di ius eſt.

HAEC tria de quibus in text. do-
nare, uendere, & cõcedere, ut diuerſa
ponuntur,

ponuntur, ſicuti ex lectura ipſius legis patet iuncta expoſitione gloſſ. ad participium concedendi, de emphyteotica conceſſione intelligentis, & uocabulorum equidem differentia rerum differētiam inducit l. ſi idem. C. de codicil. l. nam ſupra de præſcrip. uerb. cum alijs alleg. per Ruynum in §. diui. fol. antep. dum examinat, an & qn̄ appel. uenditionis, oēs alij contractus ueniunt, & qn̄ expreſſo vno mō, ueniant oēs alij eundē effectum habē
1 tes. Et quamuis uerbum † concedo donationem aliquando importet. l. uxori. §. fi. ubi gl. & Bar. not. ff. de legat. iij. Iſtud tn̄ eſt ratione ſubiectæ materiæ cum ſit uerbum generale; ꝙ ſm naturam contractus cui adijcitur accipitur & intelligitur. Alber. de Roſa. in l. cum āt. C. de don. ante nupt. & in ſuo dictionario in uerbo concedo, & in uerbo concedere. & Bal. in l. nō ambigitur. col. fi. ſupra de legib. & in §. titius. in titu. ſi de feud. fuer. contr. circa princ. ubi uult, ꝙ conceſſio ſit nomen generis ad oēm contractum, in quo ſeu per quem transfertur ius uel poſſeſſio, aut tenuta ex cā lucratiua uel oneroſa, ut refert & ſequitur Aquen. in Spe. ſub rub. de feu. diffin. col. x. ubi dat plures remiſſiōes in materia cōceſſionis, & Iacob. in ſua feudali inueſtit. ſuper uerbo fluminibus patet igitur ꝙ iſtud participium concedendi tanquam generale in regula præſenti recte poſitū fuit. De ipſo āt articulo an & qn̄ cōceſſio ſeu uerbum cōcedo importet donationem, infeudationem, emphyteoſim, cuſtodiam, uel alium contractum & an cedere, & concedere differant, quia non eſt principalis huiuſce regulæ farrago ultra præal. uide Bart. in l. j. ad fin. ff. de precar. Alexā. in l. ſed ſi me in §. j. de condit. indeb. in l. a titio. column. fi. ff. de uerb. oblig. & ſi certum peta. in l. cum quid. col. pen. ubi etiam per alios. Soci. in conſi. xciij. col. ij. & xj. uol. j. Fely. poſt Abb. in c. cū ueñ. col. j. ubi Dec. in ult. nota. de excep. Are. in conſi. clx. in ſexto dubio. prac. Pap. in lib. actio. confeſſorie. in gl. plenam col. ij. Præpoſi. & alios in c. j. in prin. in ult. colum. in quibus cau. feu. amit. Iaſ. in l. ſi prius colū. xiiij. ff. de noui oper. nunc. & in l. j. in ſecundo not. de conſtit. prin. & Deci. in conſi. dclxxxix. cum ſimilibus. Transfer-
2 re † uero plus eſt quam concedere, importat enim totalem tranſitum gloſſ. in c. j. de commod. unde trāſlatus de una eccleſia ad aliam, nihil retinet de priori: ut per Deci. in l. j. in §. fin. ad ſi. ff. de offic. eius & in c. tranſlato de conſtit. & in l. non uult. ubi aliquid ſcripſimus ſupra eo. titu. Et an conceſſio cenſeatur realis uel perſonalis, item an facta cenſeatur ſm conſuetudinem cedentis, dictum fuit in l. in oībus cauſis. & in l. ſp in ſtipula. hoc eo. tit. Gl. non citat l. ex qua appareat hanc regulā fuiſſe ſumptam, ſed extrahitur ex §. in contrarium l. ſicut, ſupra quibus mod. pig. uel hypo. ſol. ſecundum Alber. de Roſa. hic. Faciunt pro hac regula aliæ ſupra poſitæ. v 3 cui licet quod plus eſt licet utiq; ꝙ minus eſt, & in eo quod plus eſt continetur quod minus eſt. Et ex legibus a quibus ille deſumptæ fuere po
3 tuit pariter iſta ſumi. plus. † enim eſt poſſe donare, quam poſſe uēdere, aut in emphyteoſim concedere. donās. n. rem alienata ſe abdicat abſq; recompenſatione, ut hic inquit Deci. ſed uēdens pretium habet, quod loco rei ſuccedit, & aliquando rei æſtimationem excedit & exſuperat. l. ij. cū not. C. de reſcin. uen. Et ſimiliter rem in emphyteoſim concedens (propt intelligi poteſt iſte tex. de conceſſione loquens ſecundum glo. hic) retinet dominium directum & pēſionem percipit. C. de iure empty. per totum. tit.

4 Hinc eſt ꝙ† donare & perdere quandoque a lege parificantur l. filiusfam. ff. de dona. ideo alia quæuis præſumptio & coniectura potius quam donationis capi debet l. campanus. ff. de oper. lib. dixi in l. donari ſupra eod. & ſi gl. rub. ff. commo. dicat beatius eſſe dare quã accipere, hinc Ouidius, Crede mihi res eſt ingenioſa dare. probatur in clemen. j. in §. nos. de reliquijs & ueneratt. ſancto. & ibi Card. no. donationem rem eſſe utilem & ingenioſam, quia amicos acquirit. Et ꝓbatur hæc regula per inſtantias in glo. poſitas quibus liquet plures eſſe perſonas quæ uendere poſſunt, donare uero non poſſunt. Errore tamen labitur gl. ponens illos caſus pro limitationibus. non enim exceptiones ſunt a regula, quia non dicit regula quod potens uendere, poſſit donare, ſed oppoſitum & in prædictis inſtantijs dicitur non poſſe donare qui poteſt uẽder, ideo apparet exceptiones minus bonas eſſe ſecundum Abb. hic. Li-
5 mitat modo† hanc regulam gl. in caſu l. fi. C. de prædijs curial. lib. x. & in caſu l. fi. C. de iure emphy. vbi eſt gl. conſimilis dicens eſſe ius ſpecialiſſimum & rationẽ diuerſitatis aſſignat licet Deci. hic eam nõ referat de quo etiam per ſcribentes in d. l. fin. An
6 autem & qñ econtrario, † uenditione prohibita, cenſeatur prohibita donatio, examinant Cor. & alij in l. uoluntas. C. de fideicom. Et ſimiliter utrũ ille q nõ hẽt liberã rei adminiſtratio nẽ aduerſario iurm deferr poſſit. Iaſ. in d. l. fi. in xj. q. C. de iure emphy.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium quando ceptum dicatur.*

L. CXXV. Paulus.

Pęnalia iudicia ſemel accepta, in hæredes trãſmitti pñt.

Concordant iura alleg. in gl. in quibus iuribus materia huiuſce regulæ explicatur. Et eſt limitatio ad regulam poſitam ſupra in l. pupillũ. in §. j. ubi dixi. Et generaliter quã-
1 do† iudicium ceptum dicatur, tradũt oẽs in l. j. C. de iudi. in l. amplius non peti. ff. rem ratam hab. & in l. vnica. C. ex delic. defunc.

L. CXXVI. Vulpianus.

Cũ quis poſſit alienare poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probãdum erit nec ſi donationis cauſa conſenſerit, ratam eius uolũtatem habendã.

Expedita eſt ſupra in l. aliud eſt uendere. Facit regula cui ius eſt ſupra eo. cum alijs ibidem pro corroboratione adductis. Glo. in excep. poſitis minus bene loquitur, nam prima regula nõn dicit, ꝙ qui non põõ alienare nõ poſſit alienãti conſentir, fallit hæc regula in caſibus exceptis, de quibus hic per gl.

L. CXXVII. Paulus.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

Intelige ad euitandam onus ſatiſdationis iudicatum ſolui ſecundum Alber. de Roſa. & fuit expedita in §. nemo. l. in eo. ſupra eod.

SVMMARIVM.

1 *Dare eſt dominium transferre.*

L. CXXVIII. Vulpianus.

Non uidetur data quæ eo tempore quo dantur, accipientis non fiunt.

Svmitvr ex §. fina. l. vbi ät. ff. de verb. oblig. & §. ſi hæres l. qui concubinam. ff. de leg. iij. nota ergo, ꝙ † daſ eſt dominium transferre de qua materia late per ſcribẽtes in d. §. ſi. & in §. ſic itaque inſti. de actio.

S V M M A R I V M.

1 *Mandatum iudicis excuſat a dolo. Niſi conſtet de iniuſtitia nu. 5.*
2 *Debitor ſoluens non creditori ex iudicis mandato, liberatur a creditore.*
3 *Qui iurauit ſoluere certo termino, excuſatur iudice præcipiente ne ſoluat. Limitata numer. 4.*

§ Qui iuſſum iudicis aliquid facit nõ uidetur dolo malo facere, quia parerẽ neceſſe habet.

Svmitvr ex ll. per glo. allega. & habetur etiam in c. ꝙ quis mandato. de reg. iur. in vj. ubi gl. plura notabilia exempla congerit. & clarius hanc regulam declarat quã fecerit hic gl. noſtræ legis. Nota ergo ex hac regula † mandatum iudicis excuſare a dolo, ſicq; dolo caret qui iudicis obtemperat præcepto. Sicuti econtrario, non caret dolo qui mandato iudicis non obtemperat l. non poteſt dolo infra eo. cum not. per gl. in d. c. ꝙ quis, facit l. iuſte poſſidet. cum accumulatis ibi per Iaſ. & alios. ff. de acquir. poſ. & in l. j. in §. huius ſtudij. ff. de iuſti. & iur. & in c. ij. cum ibi not. de maior. & obed.

Ex hac regula & prædictis inferẽ 2 ad quæſtionem † debitoris, qui de mãdato iudicis ſoluit alij quã uero creditori, ut ſit excuſatus, & a uero creditore liberatus, per quem in poſterum moleſtari nõ poteſt, ut per Bar. in l. creditor. ff. de ſolu. Phil. Franc. in d. c. quod quis Anchar. in conſi. lxiiij. col. ſi. Pau. de Ca. conſi. cclxxxviij. in tertio dubio in antiquis. Commẽ. in cõſi. clxxxv. Barb. conſi. xxvj. lib. iii. Cur. Seniorẽ in repe. l. unicæ. in xvi. q. C. de prohib. ſeq. pecu. Deci. conſi. xxv. Iaſ. conſi. xxvi. uolũ. iii. Mat. de Afflictis in deciſi. regni cl. & Pariſiũ in c. ex tranſmiſſa. col. iiii. de præſcr. ubi poſt Pau. de Ca. dicit ita demum contingere liberationem, ſi debitor fecerit aliquam reſiſtentiam & ſecundum præceptum expectauerit. alias ſecus, quod reputat multum notab.

3 Et pariter † ſi ſit debitor cum iuramento & ſub pœna ſoluere, ad certã diem obligatus, & iudex ſequeſtrari fecerit pecuniam uel præceperit ne ſolueret, non incurrit debitor periurium nec pœnam non ſoluendo, dolo. n. & culpa caret iudicis parens mãdato, ut hic per Deci. & eſt tex. optimus. in §. ſi. l. ſi. ff. de lege cõmiſ. quibus adde Fel. in c. j. col. pe. de iureiur.

4 Intellige † niſi malitioſe tale ſequeſtrum & præceptum fuiſſet procuratum, quia tunc non prodeſſet, per l. & qui data. ff. ex quibus cau. ma. cum ſimil. de quibus per Barb. in conſi. lvi. lib. j. Fely. in c. ſi. col. fin. de teſti. & in c. ſi. col. antep. de for. cõpe. & Parp. in rep. l. ſi quis maior in viii. not. in uer. vi. facit. C. de tranſac. Poſſet ẽt induci ad alias quæſtiones, ut per Ioan. And. in mercurialibus. in d. c. quod quis. & ibidem Phil. Franc.

Limitaẽ iſta regula ſm glo. Alb. & Deci. hic. & Canon. in d. c. ꝙ quis, ut procedat qñ præceptũ fuit iuſtũ uel 5 ĩ dubio, ſecus † ubi de ĩiuſtitia ꝯſtaret qa parẽdum illi nõ eẽt, ſed reſiſtẽdũ.

l.prohibitum.C.de iure fiſ.lib.x. Et ſimiliter vbi procedere non ſeruato iuris ordine, ſeu extra eius officium, ut hic per Deci. de qua materia uide late & pulchre Aquē.in rep.l.ut uim. col.vij.cum tribus ſeq.ff.de iu. & iure.vbi etiam per alios Mod.& ꝑ Rui. in rep.§.diui.in ulti.col.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, occaſio quō intelligitur hic.*
2 *Occaſio quid ſit. Et quotuplex nu. 3.*

L. CXXIX. Vulpianus.

Capienda occaſio eſt quæ prebet benignius reſponſum.

1 Occasio †hic capitur pro interpretatione,& cā : ſicuti in l.qui occidit in §.in hac.ff.ad legem aquil. Di-
2 citurq;† occaſio cauſa iniuſta,& non ſufficiens: ut per Card.in cle. cauſā col.j.de elec.& in clement. ij.in §.ij. de ſepult.ſeque habet ad non uerum & irrationabile. c. j. de ſtatu.regul. lib.vj.cum gl.in uerbo cām. eamque aliqui quærunt, ut lupus aquæ turbationem ſicuti in auct.de defen. ciuit. in prin.cum gl.& tradit Alber.in dictionario in uerbo occaſione, de qua materia,uide Fely.in c.ſolite. col.iij. de maior.& obed.Deci.in rub.C.qui
3 admi.col.iij.Theologi † uero dicunt duplicem eſſe occaſionem, datā.ſ.& de iſta quem teneri. Et acceptam de ſe,de qua dicunt quem non teneri, ita Archiepiſcopus Flor.in prima parte ſummæ.in regula,qui occaſionem Oratores occaſionem temporis, opportunitatem caſu prouenientem eſſe intelligunt, ſecundum Feſtum.hic Cicero libr. rhetor. occaſio, ait, eſt pars temporis in ſe habens alicuius rei idoneam faciendi oportunitatem. Eſt autem expedita materia præſentis regulæ in l.ſemper in dubijs benigniora ſupra eo. faciunt quæ excuſando iuriſconſultum a rudi, duroq; reſponſo ſcribit Are. in l.dominus labeo.ff.de teſta.

SVMMARIVM.

1 *Animus percutientis iudicatur ex qualitate uulnerum.*

Quod factum eſt cum in obſcuro fit, ex affectu cuiuſque capit interpretationem.

Exemplificari equidem hęc regula poteſt in ll. per gl.alleg. ſed non ſumi, cum poſteriores ſint, & Ceſarum creaturæ. accipi autem potuit ex §. fi.l.ſi ſeruus plurium. ff.de leg.j.& ſecundum Alber.hic facit optime text.in l.j. cum ibi not.C.de ſi-
1 car.ꝙ†ex qualitate uulnerum iudicatur animus percutientis. de quo pulchre Are.in conſi.lxxx.col.ij.Regula vero præſens expedita fuit in l.in obſcuris.& in l.ſꝑ in ſtipul. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Qui per alium facit, per ſe ipſum facere uidetur. Etiam quod facit per alium facientem.*
2 *Statutum loquens de faciente an habeat locum in mandante.*
3 *Mercantiam per alium exercens an perdat nobilitatem.*
4 *Quod poteſt quis per alium, poteſt et per ſe ipſum.*
5 *Princeps pōt ſuā ſnīam reuidere & reuocare, num poſſit alteri committere.*

L. CXXX. Vulpianus.

Is damnū dat qui iubet damnum dare. Eius vero nulla culpa eſt, cui parere neceſſe eſt.

Assvmpta fuit ex ll. ꝑ gl. alleg. uel ex l. j. in §. deieciſſe uidet. ff. de ui & ui arm. & ex fin. l. aut qui aliter. ff. quod ui aut clã. Facit alia regula. l. quod iuſſu infra eo. & l. & ſi ꝑtor. ſupra de offic. eius. ubi licet ꝑtor ſit ille qui alterius iuriſdictionẽ exequitur, & ex delegatione ſibi ꝑ aliũ facta cognoſcit, non tñ pro imperio ſuo facit, ſed ꝓ eo cuius mandata iuriſdictio eſt, ſicq; cõſideratur potius iuriſdictio mandãtis & delegantis, quã actũ facientis & exequẽtis. ad idẽ l. ſolet ſupra de iuriſd. om. iudi. Et iſte regulæ traduntur ẽt in c. pôt quis. & in c. qui facit. ubi gl. notabiles. de regu. iur. in vj. & propterea dicunt Ioan. And. & Archiep. Floren. in d. c. pôt, ꝙ ſicut per ſe pôt quis ſe ſubſcribere, ita ꝑ alium. In text. nulla culpa. ergo nulla pœna, ſecundum Alber. ad quod eſt tex. not. in c. cognoſcentes. ubi late per Ganon. de conſti.

1 Nota, ꝙ † qui per alium facit uidetur per ſeipſum facere concordantes allegauimus ſupra. Ampliatur ut ꝓcedat ẽt in eo, qui facit per aliũ facientem pariter ꝑ alium. Si igitur ego titio mandaui & titius Seio, oẽs tenemur l. ſi ego ubi text. ſing. ff. quod ui aut clam. ut poſt Bald. ſcribit Phil. Franc. in c. qui facit per alium.

Procedit aũt hæc regula ex quadã iuris fictione ſeu interpretatione, ut denotat uerbum uidetur, impoſſibileq; eſt ſm ueritatẽ, ꝙ factũ unius dicatur factum alterius, ut declarat etiã Bart. in repe. l. ſi is qui ꝓ emptore. in v. q. princip. in uer. uenio ad ſm. de uſucap. immo factum ab eodem diuerſis temporib. eiuſdẽ facti identitatẽ nõ repræſentat l. nemo. ff. de duobus reis. Dyn. Ioan. And. & alij in loco præalleg. & uoluit etiã Deci. hic.

2 Ex quo infertur, ꝙ † ſtatutũ loquẽs de faciente, locum non habeat in fieri faciente & mandante quæ diuerſa ſunt, niſi ſtatutum loqueretur in rẽ. ut hic per Deci. & ꝑ eundẽ. & curt. Iuni. in l. iii. in §. ſi procurator. ff. qđ quiſq; iur. & plenius per ipſum Decium in l. ſi quis id quod. in ſeptimo not. ff. de iuriſdi. om. iud. Et quia ꝑdicta ſunt diuerſa, accuſans aliquem de homicidio & probãs de mandato ſuccumbit. Et pariter ſi de mandato accuſet & de inſtigatione probet, ut ꝑ Deci. hic ad fi. & latius de materia ꝑ Felyn. in c. mulieres. el ij. de ſent. excom.

3 Hinc etiã eſt, ꝙ † licet exercẽtes mercaturã & apothecam tenentes non ſint nobiles, immo ſi nobiles erant, perdant nobilitatẽ quæ cum tali exercitio ſe non cõpatitur. l. antep. C. de cohartal. lib. xij. l. iii. C. de commer. & merca. iſtud procedit qñ per ſe id faciunt tali uacantes exercitio, ſecus ſi per alios quibus ipſi non aſſiſtant, quia ceſſat tunc uile exercitiũ perſonæ nobilis a lege conſideratũ ad faciendũ reputandumq; quẽ uilẽ. Et ceſſat hoc caſu ratio iſtius regulæ qui per alium facit &c. ex quo exercitio prædicto ſe perſonaliter nõ immiſcet & conſideratur in hoc actus perſonæ exercentis. Et dicta regula nõ procedit, ut dictũ eſt, inſpecta ueritate, ſed per quandam iuris fictionẽ quam iſto caſu locũ habere æquum nõ eſt. & ita tenent Alb. de Roſ. in l. humilem. C. de inceſt. nupt. Gemi. in c. j. de uita & honeſt. cler. in vj. & Alciat. in tracta. de præſump. in xlviij. præſumpt. primæ regulæ. faciũt quæ de actu perſonalitatem denotante in locis ſupra alleg Deci. ſcribit. Acquirens tñ per aliũ uere proprieq; acquirit. l. placet. ff. de acquiren. hæred. & inſtit. per quas perſo. nob. acquir. & l. certe. in §. j. ff. de præcar.

Prædictam regulam nrãm ad tres no. qõnes. inducit Ioã. And. in dicto c. qui facit. ubi etiam ꝑ Philip. Frãc. Et de hac materia, & alia regula

4 hilic conformi, † ꝙ poteſt quis per alium quod põt ꝑ ſeipſum. ultra no. ꝑ Canon. in d. cap. põt quis. uide Alexan. in l. j. in §. fina. col. ij. & iij ff. de oper. no. nunc. ubi ẽt per Iaſ. Fely. in c. quæ in eccleſiarum. col. iii. de conſtit. ſcribentes in l. j. in §. itẽ acquiritur, in ultimis col. ff. de acquirẽ. poſ. Aquen. in repe. l. ut uini. charta. pen. col. j. ff. de iu. & iu. Deci. ĩ c. eccleſia. col. viii. de conſtit. Hip. Bonon. ĩ ſuo not. clxxv. & Moder. Taurin. in repe. l. fi. nu. 103. C. de pac. Faciunt ẽt p̃dicta ad q̃onem, quæ ꝑ quoſdã annis p̃teritis excitata motaq; fuit, utrum,
5 ſicuti † princeps eius ſnĩam reuidere reuocareq; põt ſi male prolatã inuenerit, ita poſſit id alteri cõmittere? p̃dicta probant ꝙ ſic, licet quidam cõtrarium dicerent, cõcedẽtes ꝙ poſſet cõmittere cognitionẽ, nõ aũt diffinitionẽ, ne honorẽ ſuũ in alterius manum reponeret, ſed ex hac regula & prædictis patet reſpon. quia ſatis per ſe facere dicitur per alium faciens. Ad declarationem aũt uerſiculi, eius uero. licet Deci. hic quædã ſcribat, uidenda ſunt. quæ plenius ſcripſimus in l. uelle non creditur ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Pendentia a futuro euentu non habetur ut pura.*
2 *Lex quando de futuris certa dicatur.*
3 *Quæ reſolui poſſunt de p̃nti dicuntur.*
4 *Si repreſaliæ reuideri debẽt et approbari approbãda uel reprobari reprobãda, interim executio non ſuſpenditur.*
5 *Quantitas promiſſa ea lege, quòd facto calculo ſi minus debeatur illa minor quantitas promiſſa cenſeatur, interim executio non tardatur. in quantitate promiſſa.*
6 *Excommunicatus niſi infra x. dies ſatis fecerit interim non dicitur excommunicatus.*
7 *Diſpoſitio quæ eſt in ſuſpenſo quo ad reſolutionem pura cenſetur.*
8 *Spes an ſuſpendat.*
9 *§. ſi pendeat. l. j. ff. ad maced.*
10 *Plura ſunt quæ a futuro euentu pendent.*

§. Quod pendet, non eſt pro eo quaſi ſit.

1 NOTA ꝙ † pendentia a futuro euentu non habentur ut pura ac præſentia, & cõſequẽter ꝙ de futuris cõtingentibus nõ eſt determinata ueritas. unde Aret. in conſi. clv. periculoſum. col. iij. poſt Imo. in l. cẽturio ſupra de uulg. reprehendit opi. Bart. in d. l. centurio. dum dicebat cõpendioſam ſubſtitutionem ꝑ uerba directa nõ ciuilia factã ſemꝑ fideicõmiſſariã interpretari ſi caſus mortis filij poſt pubertatẽ contingat, quia lex ab initio certa erat filiũ inſtitutũ illo tempore moriturum. l. cũ quidã. §. ſuũ. ff. de acquir. hæredi. nam ſine dubio falſum eſt ſm Aret. loco præallega. quia ut Bar. met dicit in d. §. ſuũ. lex
2 † nõ eſt certa de futuris euentib. ſed de eo quod iam eſt in rerũ natura, & quod modo aliquo homini notũ eſſe põt, quia futuros euentus ſolus deus ſcit. unde cũ mori hoc uel illo tp̃e de futuro ſit euẽtu, non procedit, dicũt Imol. & Aret. ratio Bart. immo confunditur per d. §. ſuum. & idem in effectu ſenſit Pau. de Caſt. in d. §. ſuũ. col. ij. Quantũ tñ ad effectus reſultantes ex ſuis diſpoſitionibus lex certa eſſe dici, ut de futuris, ſm Ripam in d. l. centurio col. xxv. ubi prius ꝑ Galiaulam. col. xlv. & xlvj. uide eum.

Sumpta fuit regula iſta ex ll. per glo. alleg. facit l. pen. ſupra quãdo de pecu. act. eſt anna. & §. in nouiſſimo. l. unicæ. C. de cad. tol. cum aliis de quibus per gl. in §. ſi pendeat. l. j. ff. ad macedo. Et quemadmodum uult

hic glo.ſi ſint conditionalia,ante cõditionis euentum ſuſpenditur diſpoſitio & locũ non habet. Eodem mõ ſecundum Deci.exemplificari poteſt
3 in † re quæ in futurum reſolui poſſit,quia de præſenti dicitur certa, & alteratio illa quæ fieri põt,non eſt ꝓ eo quaſi ſit,ſed potius quaſi non ſit l.ij.cum glo.ff.de in diem addit. ubi uenditio dicit̃ pura,licet reſolui poſſit ſub conditione. Facit quod uult Bart.ad fi.l.iulia.ff.de condi. indebi.
4 ꝙ † ſi ordinatum fuerit oẽs repreſalias reuideri debere, & approbari approbandas,reprobari uero reprobandas,ꝙ interim non impeditur executio,& ſic quãuis poſſint reſolui cõperta earum iniuſtitia, interim tamẽ currunt & executio nõ retardatur.& ſequitur hic Deci. Pariter inferri põt
5 ad qõnem † quandò in inſtrumento eſt promiſſa certa quantitas ea lege, ꝙ ſi facto calculo minus debeat illa minor quantitas promiſſa cenſeatur, dubitatum fuit,an in quantitate promiſſa inſtrumentũ haberet executionem? prædicta faciunt ꝙ ſic.& ita Soci.ſe obtinuiſſe teſtatur in l.pecuniã. col.j.ff.ſi certum pet. & in l. quibus diebus.in §.quidam titio.col.fi.ff.de cõdi.& demonſt. ubi ſimiliter dicit, ꝙ ſi ſuper exceptionibus oppoſitis contra inſtrumentũ guarentigiatum factũ fuerit cõpromiſſum,cũ ſtatuto repugnante nõ poſſet fieri ſup contentis in inſtrõ pendente cõpromiſſo,quamuis contenta in inſtrõ poſſint reſolui ꝑ laudi prolationẽ ſuper exceptionibus, interim tñ inſtrm ꝓ puro habendũ eſt & executioni mandandum prædicta cautione de ſatisfaciendo, ſecundum formam laudi,iuxta auten. quæ ſupplicatio.

Ex prædictis põt ẽt inferri ad no.
6 qõnem,† dixit iudex excõico te niſi ſatisfeceris intra decẽ dies utrum interim ſit debitor excõicatus? pſcripta faciunt ꝙ ſic,contrariũ determinat Bal.in d.§. quidã titio. quia q̃dã ſunt quæ ad eſſentiã nõ requirũt morã,& tunc procedunt prædicta.Quędam uero morã exigunt ut excõicatio,& tunc, quia pendente cõditiõe non eſt in mora,excõicatus nõ eſt.l. lecta.uer.ſed cũ ſortis.ff.ſi cert. pet. & cũ iſta opi.tranſeunt Imol. & Soci.in d.§.quidam titio. allegãtes pro hac deciſione text. in c. præterea. el ij. de appel. Aduerten.tñ eſt diligẽter pro intelligentia prædictorum & huiuſce materiæ, ꝙ regula.§. noſtri de pendentibus a futuro euentu male adduci ur̃ ad qõnes prædictas, & ad cõprobationẽ gl.d.l.ii. quæ loqui
7 tur qñ † diſpoſitio non eſt in ſuſpenſo quo ad eſſe ſuũ,ſed ſolum quo ad reſolutionẽ,ideo nimirũ ſi pura cenſetur. hæc .n. regula loquitur de eo quod pendet ſimpliciter, quod pro puro non habetur. Et pro hoc uidetur etiam text.not.in l.gallus.in §.uiden.ff.de lib. & poſthu. ex quo not. ibi Bald. ꝙ licet captus deſinat eſſe ſuus, tamẽ id nõ eſt irreuocabiliter, ſed ſi poſtea in captiuitate decedat, apparet ſpem illam quæ ſuberat inanem eſſe, ex quo infert, quòd illud quod non pendet eſſentialiter, licet pendeat quo ad ſpem reſolutionis, interim pendere non dicitur ſecus ergo ſi eſſentialiter penderet, ut hic, de qua materia uide quod ſcribit Aquen. in dict.§.uidendum. colum.j. ubi reſoluendo difficultatem ibi ta-
8 ctam,inquit,aut † quærimus quantũ ad ueritatem,& tunc ſpes non ſuſpẽdit,aut uero quantũ ad effectũ,& iuris diſpoſitionẽ interpretationẽq; & tunc attendit̃ futurus euẽtus.ſ. an reuertatur ab hoſtib.an uero ibi moriatur,& ꝓp incertitudinem futuri euẽtus dicitur ſtare in ſuſpẽſo, ut ibi ꝓbatur,quidquid dixerit Bald.pro qua diſtinctiõe adducit ẽt l.fi.cũ ibi not.

SVMMARIVM.

1 *Iudici procedenti ut priuatus non eſt pa rendum. Etiam ꝙ facta bona ſint numero. 2.*

3 *Citatus coram iudice notorie incompetẽti non tenetur comparere.*

4 *Epiſcopus ſi facit compoſitionem de aliqua parte cum uſurario remittendo reliquum, nihil agit.*

L. CXXXII. Vlpianus.

Factum a iudice quod eius officiũ non pertinet ratũ nõ eſt.

IBI a iudice, ſubaudi alias, ſm Archiepiſcopum Flor. in j. parte ſummæ ſuper regula, ea quæ fiunt. Et ra-
1 tio regulæ eſt, quia † ubi aliquid facit ad eius officium iuriſdictionẽve non pertinens, tanquam priuatus videtur procedere, ideo ꝙ agit nõ ſubſiſtit, neque ei parendum eſt l. fi. ſupra de iur. om. iud. uiſum fuit in §. q iuſſu l. non uidetur ſupra eo. plura ac cumulat Fel. in c. cum ordinem. de reſcrip. Sumitur iſta regula ex ll. p gloſ. alleg. Et inſeritur etiam in vj. de reg. iur. in c. ea quæ fiunt. Proce-
2 ditque hæc regula † etiam in his quæ bona ſunt, quæ a iudice fiunt. uiribus enim non ſubſiſtunt cum ad illius officium non ſpectent. c. bene quidem. xcvj. diſtin. Eſtque generale non ſufficere bonum facere, niſi & bene fiat xvj. q. j. c. monachi. ij. Inducitur iſta
3 regula ad quæſtio. de † citato coram iudice notorie incompetenti, ut cõparere non teneatur, ut plene p doc. in l. fi. ſupra ſi quis in ius uoc. non ierit. Item inducitur ad alias quæſtio. ut p Ioan. And. & Phil. Frã. in d. c. ea quæ fiunt. ubi Archiep. Flor. pariter
4 dicit, ꝙ ſi epiſcopus faciat compoſitionem cum uſurario publico de certa quota remittens reſiduum reſtitutioni obnoxium certis perſonis, nihil agit nec tenet remiſsio, quia epiſcopus non eſt iudex alienæ ſubſtantiæ. c. reintegranda. iij. q. j. Et abſolutio facta per confeſſorem a caſu peccati a quo non poteſt, non tenet. Et ſi prælatus præcipiat ſubdito aliquid contra regulam ſuam, uel aliquid ei reuelandum ſaluo ordine fraternæ correctionis, tale præceptum nõ obligat nec optemperandum illi eſt. c. ſi peccaue rit. ij. q. j.

SVMMARIVM.

1 *Verba dubia interpretantur cõtra fundantem ſe in uerbis.*

2 *In dubio fieri debet interpretatio ut actus ualeat.*

L. CXXXIII. Vlpianus.

In contrahenda uenditione ambiguum pactum contra uenditorem interpretandum eſt. Ambigua aũt intentio, ita accipiẽda eſt, ut res ſalua actori ſit.

SVMITVR prima pars ex l. labeo ſcribit. ſupra de contrahen. emp. & ex l. ueteribus. ff. de pact. Et inſerĩt iſta regula etiam in vj. de reg. iur. in
1 c. contra eum. Not. ergo † ꝙ uerba ambigua ſeu dubia ĩterpretãda ſunt contra fundantem ſe in uerbis ipſis, & qui potuit apertius loqui. Deci. hic colum. prima nonnullas ampl. & declarationes ponit. latius & ordinarie gloſ. & ſcribeñ. in d. l. ueteribus. & in d. c. contra eum. Et ultra uide innumeras cottas quas citaui in l. ſemper. in obſcuris. ſupra eo. Secundo
2 not. ex. ij. parte. l. ꝙ † in dubio fieri

debet interpretatio, ut actus ualeat. Iſta regula habet plures concordantes & limi. & ex ea infertur ad multas quæſtiones;ut hic per Deci.& miror ꝙ non dicat uerbum de Iaſo.qui omnia prius poſuit ī l.quoties in ſtipulationibus.ubi idē dicitur ꝙ hic ff. de uerb.obli.Eſt etiam tex.in l.quoties.la pria.ubi Soci.ponit.ff.de reb. dub.& l.in contrahenda.ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Donator non tenetur niſi inquantum facere poteſt.*

2 *Donatarius an & quando teneatur præſtare alimenta donanti.*

3 *Vſuræ centeſima non currunt poſt quadrimeſtre.*

L. CXXXIIII. Vlpianus.

In condēnatione pſonarum quæ in id quod facere poſſunt damnatur,non totum quod habēt extorquendum eſt, ſed & ipſarum rō hn̄da eſt ne egeāt.

Deci. ſe remittit ad dicta in l. Diuus. ubi quædam ſcripſi.ſupra eo. Glo.hic eſt multum corrupta. Albe. ex dictis Azo.in ſumma vnde extracta fuit hæc glo.eam corrigit approbando opi.Ioan.antiqui gloſ. ꝙ ſiue
1 †.priuilegium detur ratione perſonæ ſiue ratione contractus, ut in donatione,non tenetur quis niſi inquantum facere poteſt, ut etiam hic per Alexan.in Apoſtil. ad Bar.Et approbant etiam prælleg. ſcribentes glo.
2 hic uolentem † donatarium teneri ad præſtādum alimenta donatori.declarantes gloſ. intelligi debere de obligatione cauſatiua,ut alere teneatur ſi nolit perdere donata. ſecus in præciſa obligatione,quia directe nō poſſunt peti alimenta,ita ꝙ præſtanda de neceſſitate ſint, reuocabitur tamen donatio ſi non præſtiterit, quia ingratus eſt donatarius. & ſequitur latius diſcutiens articulum Ripa in repet.l.fi.q.xlix. C. de reuoc. dona. intelligendo de fructibus rerum donatarum. & ad petitionem donatoris,ac de donatione ſimplici. Adde & propria omniumq; bonorum,ut patet ex allegatis hic p Alex.in apoſtil.
Reputatur etiam no.glo. hic in fin.
3 uolens † poſt quadrimeſtre non teneri quempiam ad uſuras cēteſimas. Albe.allegat concor.in l.iij.C. quod cum eo.

SVMMARIVM.

1 *Verbum,reſtituo, quomodo accipiatur.*

2 *Rebannitus an recuperet fructus a fiſco perceptos.Et de clauſula reſtitutionis nume.3.*

§. Cum verbū reſtituat in lege inuenitur, & ſi non ſpāliter de fructibus additū ſit, tn̄ etiā ſunt reſtituendi.

Svmitvr ex ll.alleg. per gl. & Deci. Et reputatur hic.§.utilis.per Alb.nihil tamen ſuper eo ſcribētem, quia glo.ſufficere dicit.
1 Nota ꝙ † uerbum reſtituo, plene eſt ſignificationis, ut etiam fructuū reſtitutionem comprehendat, quia reſtitutio omnia in priſtinum reponit.l.quod ſi minor. in §. reſtitutio. ff.de mino.& hic per Deci. concludē
2 tem,ꝙ † reſtitutus aduerſus bannū & confiſcationem bonorum, debet etiam recuperare fructus a fiſco perceptos, ita tamen ꝙ in præiudicium tertij non operetur effectum.eſt materia quam late explicant. ſcribentes Mode,in l. Gallus.in §.& quid ſi tan

ſum.ff.de libe.& poſthu.Fel.in c.inter quatuor.col.pen.& fin.de maior. & obed.& in c.urgentis. de hæret.& Iaſo.in conſi.ulti.lib.j.& Mod.Alex.
3 in conſi.cliiij.ubi tradunt,quid † iuris ſi in literis gratiæ dicatur, ita ꝙ nihil opponi poſſit de confiſcatione bonorum ſeu de banno.ad quam materiam conferunt quæ ſcripſi ſuprà in l.ea ſola.Et in actu practico utilis eſt clauſula petentis rem cum fructibus perceptis & percipiendis ex omni cauſa,quod uerbum ex omni cauſa importat reſtitutionem totius,qđ actor conſecutus fuiſſet ex re uel propter rem,ſi tempore litis cõteſta. res fuiſſet reſtituta,ut ꝑ Fel.in c.inter dilectos.col.ij.de fide inſtr.

SVMMARIVM.

1 *Mora ſua unicuique nocet. Limita nume.2.3.& 4.*

§. Vnicuique mora ſua nocet, quod in duobus reis promittendi obſeruatur.

Svmpta eſt ex ll. per gloſ. alleg.Et ponitur etiam in c.mora.de reg.iur.in vi. ubi gloſ. ponit multa not.exempla.& plures effectus moræ congerit ibidem Philip. Franc. Et in foro poli nociua eſt mora in ſuſcipiendis ſacramentis præcipue baptiſmo, propter uaria pericula quæ contingere poſſunt.c.baptizari.diſt.v.ſimiliter in contritione habenda de mortalibus, quorum nondum alias pœnituit cũ recordatur peccat mortaliter,ſm beatum Thomam ideo dicitur Eccleſiaſtici.v. nõ tardes ad dominum conuerti, & ad benefaciẽdũ. & ſubuenieñ. neceſſitatibus aliorum, Matth.xxv. moram faciente ſponſo uirginibus quæ ſe non præpararunt clauſa eſt ianua. Et coruus uocẽ habens procraſtinationis non rediјt ad archam. Geñ. viij.Et leuitæ,qui moroſus fuit in recedendo a ſocero,cõtingit ſcandalũ conſtupratæ vxoris, ut habet̃ in li.Iudicũ. c.xix.

Itẽ ampliat̃ iſta regula etiam ꝙ dicti rei debendi eſſent ſocij propter ipſius regulę generalitatem,ut hic per Decj.poſt Are.in l.pe.ff.de duo.reis.
2 Limitat̃ primo hæc regula † ut non procedat in mora cõmiſſa in faciẽdo, quæ appellat̃ mora ex maleficio. qa grauior eſt cæteris, & ideo nocet alteri reo debendi.tex.eſt in d.l.pe.ubi Aret.& ſequitur hic Decius. Obſtare tñ vr̃ quia factum unius alteri nocere non debet,nec refragari uidetur ꝙ mora ex maleficio grauior ſit,quia reſpõ.poſſet,ꝙ iſta mora plus quàm alia ipſi moroſo non alteri nocere debet,etiam per ea quæ ibidem in ultj. colum.Aret.ſcribit. Fallit ſm Deci.
3 ꝑdicta regula† ĩ fideiuſſore,cui mora principalis nocet l. quoties,in diem. ff.de uerbo.obli.cum alijs hic ꝑ eum alleg.Et propterea dicunt Ange. Et Aret.in d.l.pe. ꝙ mora vnius ex reis debendi alteri nocet,quando fuit color quæſitus,quia uere unus erat fideiuſſor & alter reus,tunc factum illius qui erat principalis nocet alteri tanquam fideiuſſori,per l. mora rei.cum ibi not.per Are.ff. de uerbo.obliga.
4 Item fallit regula † quo ad interrumpendum præſcriptiouem rei debendi, uniꝰ mora nocet alteri, quando iudicialiter facta fuit interpellatio, licet glo.hic de hoc nõ curauerit, ſm Angel. ſed ut dicunt Imol. & Aret. in d.l.penul. curare debuit. nam iudicialis interpellatio præſcriptionem interrumpit, non autem extraiudicialis, ut ibi per eos & latius per Balbũ in tracta.præſcript.fol.lxx. nu.39.cũ ſeq. dum de ſecunda ſpecie interruptionis præſcriptionis tractat. Et qđ dictũ eſt de fideiuſſor, ꝓcedit quãtũ

ad perpetuandã obligationem, aliud eſt quo ad augendam, quia mora prĩcipalis nõ nocet fideiuſſori. l. 1. cũ no ta. ff. de in litem iur. hic per Deci. ad fi. commenti.

§. Dolo facit qui petit quod reſtiturus eſt.

SVMITVR ex. ll. in gl. alleg. Et ponitur etiam in vi. de reg. iur. in c. dolo facit. ubi eſt optima gl. ꝓ declaratione præſentis regulæ tradens ea quæ hic ſuccincte ſcribit Deci. Aliquas limi. & quæſtionum deciſiones ponũt ibidẽ Ioan. And. & Phi. Frã. ul de ẽt Raph. Com. in l. dolo facit. ff. de excep. doli. Are. inſti. de excep. in pe. char. & Deci. in conſ. ccccxxiiij.

SVMMARIVM.

1 *Qui proprie dicatur aliquid non poſſe. & nume. 6.*

2 *Epiſcopus negligens in petendo abſolu. à ſuſpenſione, poſt negligentiã dicitur non velle ſeu negligere.*

3 *Negligenti remouere impedimentũ quãdo poterat currit tempus abſque ſpe reſtitutionis.*

4 *Hæc regula quando non procedat. & numero 5.*

L. qui commeatus. ff. de re mili. ornatur.

L. CXXXV. Vulpianus.

Qui poteſt facere vt poſsit conditioni parere, iam poſſe uidetur.

EXEMPLA gloſ. licet Deci. cum eis tranſeat, non placet. Alb. de Roſ. hic, quia in eis conditio habetur pro impleta. hic autem non quærimus exempla in quibus conditio pro impleta habeatur, ſed in quibus intelligatur quis deductus in ſtatũ potentiæ adimplendi, ideo exemplificat in l. quibus diebus. in prin. ff. de condi. & demon. & l. ſed & ſi per prætorem. in. §. j ff. ex quib. cau. maio. & in c. fi. de elec. Et ꝙ iſtã intelligentia ſit uera probatur, quia de primo articulo, ꝙ conditio habeatur pro impleta quñ ſtat per eum in cuius perſonã impleri debet quin adimpleatur, tradita fuerat regula ſupra ĩ l. iure ciuili. ideo dicendum idem non repeti hic, ſed aliud dici, id autẽ quod ſupra oſtendimus dicitur.

1 Ille igitur † dicitur proprie aliquid non poſſe, qui etiam ſi faciat diligentiam hoc nõ poteſt. ſecus ſi ex ſua diligentia impedimentũ remouere poſſit. iuribus præallega. ſecundum Are. etiam in c. teſtimonium. col iij. de teſti. adducentem alium tex. optimum in c. j. in uerbo in mora. ne ſede uac.

2 lib. vi. ubi dicitur, ꝙ † epiſcopus qui eſt ſuſpenſus, ſi eſt negligens in petendo abſolutionẽ a ſuſpenſione, poſt negligentiam nõ dicitur amplius impeditus conferre beneficium, ſed potius non uelle, uel negligere, ideo poteſtas ad capitulum deuoluitur. propterea infert ad aliam quæſtionem, ut ibi per eum.

Ex prædictis decidũtur duæ aliæ not. quæſtiones, ut per Soci. poſt Bald. & alios per eum relatos in princi. dicta

3 l. quibus diebus. Quando † igitur impeditus remouere potuit tale impedimentum & fuit negligens in remouẽdo, currit tunc ſibi tẽpus abſq; ſpe reſtitutionis, ut plene per Felyn. in c. extranſmiſſa. colũ. j. ubi Pariſius iii. de præſcrip. & Balb. in tracta. præſcript. fol. lxiii. nu. xxiii. plura alia ad propoſitum & materiam iſtius regulæ uide per Ro. ĩ cõſi. ccccxxxv. Pau. de Caſt. ĩ cõſ. ccxcii. in antiquis. Alex. in conſi. lxxii. col. fi. lib. v. Rimi. in l. procurator. ĩ ult. no. C. de eden. Dec. in c. cum inter. colũ. viii. de except. &

in ꝯſ.dclxxvii.& Crotum in repeti. l.ſi is qui pro emptore.in iii.col.penul.char.ff.de uſucapio. Et iſta
4 regula ſecundum Deci.uidetur † locum habere qñ quis aſtringitꝰ ad aliquid facieñ. ut in d.c. ſi. alias ſecus. ita procedit limitatio gl.per tex.in l. is qui hæres.in gl.alleg. Sed non eſt limitatio ſi bene aduertatur & conſideretur, quia ibi uidetur poſſe, & uere potuit parere, ſed noluit, & cũ eſſet poteſtatiua nihil ſibi imputatꝰ. Magis poſſet capi per limita.alterius regulæ de qua ſupra dixi.ꝙ conditio habetur pro impleta qñ ſtat per eum q debet implere quin impleatur, ut non procedat in conditione poteſtatiua. quia cum ſit collata in arbitriũ partis non habetur pro impleta niſi uoluerit. Et de illo tex.l.is qui hẽs, uide pulchre ibi Are. & Iaſ. ſequẽtẽ ſol.gl.in.§.qui ſub conditionẽ.hic p glo.allega. ut iſtud.non procedat in caſu illius. §. quo ad edictum ibi relatum, quia conditio quamuis poteſtatiua pro pura habetur, hocq; magis placet quam id quod ad illũ tex. hic ſcribit Albe.ꝙ quantum ad damnum eius in cuius poteſtate erat pro impleta & pura habetur, ut ibi, non quantum ad illius commodum d.l.is qui hæres. quia non liquet de commodo allegato in d.l.is qui hæres. Et ſi fuiſſet commodum non eſt ueriſimile ꝙ fuiſſet repudiatũ.tene ergo ſol,gl.in d.§.qui ſub conditione.
5 Secundo intelligitur regula † qñ impedimentũ de facili remoueri poteſt,ut in iuribus ſupra alleg.ſecus ſi eſſet difficile remouere impedimentum quia excuſatur ſi fecit quod potuit l. qui commeatus. cum ibi no.p Bar.ff.de re mili.ſecundum Deci.Põdera tu iuriſconſult.id ſatis clare hic
6 uelle in uerbo poteſt. nam † id poſſe dicimur,ꝙcommode poſſumus.l. nepos ꝓculo.cũ gl. & not.ibi ſupra ti.i. Et pro intelligentia ac declaratione d. l. q,commeatus. uide Dec. in c.ex ratione.col.antepe.cũ ſeq. de appella.& Pariſi. in d.c.ex trãſmiſſa. de præſcript.

SVMMARIVM.

1 *Ius de futuro nõ poteſt repudiatione tolli, ſed pacto.& quæ ſit ratio.*

2 *Qui non poteſt repudiare non poteſt adire, ſed affirmatiue ita indiſtincte nõ procedit.*

Quod qui, ſi velit, habere non poteſt, id repudiare non poteſt.

Svmitvr ex ll.in gl.alleg.in quibus exempla ponuntur. Facit regula,eius eſt nolle cum ibi dictis ſupra eod. Not. ergo ex iſto tex.cũ
1 glo. † ꝙ ius de futuro repudiatione non tollitur,ſed bene pacto,quod pactum duorum cõſenſu nititur,ſicque fortioris uirtutis eſt.ſimplex uero renuntiatio ſolo renunciantis conſenſu nititur.Idẽ dicit glo.magna.l.i. C.de pact.in ii.parte.ubi doo. ꝯ hanc rõnẽ plura dicunt, difficultatem præſentẽ hoc modo cõiter reſoluẽtes, ꝙ ideo ſola renunciatio non ualet,quia ſimpliciter renuncians ſolũ agit de aliquo iure a ſe abdicando, ideo nõ poteſt abdicare quod nõ habet,quia priuatio præſupponit habitum l.decem ff.de uerb.obli.l.remitit. ff. de iureiur.cum uulg.ille autem qui paciſcitur de non petendo iure conditionali,non ſolum agit ut a ſe abdicet,ſed etiam agit ut eius perſonam aſtringat de præſenti ad non petendum in futurum, ideo potuit in eius pſona talis obligatio fundari,&ſubſiſtit.ita poſt Saly.& pau.de Ca.declarant ĩ d. l.i.C.de pact.Are.col.i.Deci. vi.Mode.Pap.iiii.& alii ſcribẽ.ubi qñq; or-

ſonæ quia competit fideiuſſori. l. ſi quid. ff. de cõpen. & omnis exceptio rei cohærens, quæ opponi põt uenditori, pariter emptori poterit opponi. l. ii. & l. omnes. ſupra de excep. nõ facta diſtinctione an cõpetat ex cauſa lucratiua, uel non, ut hic per Albe. & per omnes in l. doli. ſupra de noua. Item infertur etiam ad aliã quęſtionem de qua ſcripſi ad fin. l. aliud ſupra eo. titu. Et intellige ſane hãc regulam, ꝙ ius iam cauſatum & exiſtens penes auctorem meum. ſi in me tranſeat, non debet eſſe melioris cõditionis & qualitatis penes me, quã erat penes auctorem meum, Ita intelligitur iſta regula, q̃a tale eſt ius creditori, quale eſt ius obligatoris, ut ꝑ hanc regulam pulchre ſcribit Bal. in
3 conſ. xxii. lib. ii. Secus † in re trãſeunte de una perſona ad aliam, quia mutata perſona mutatur ſtatus rei. qualitas. n. ſuperueniens ius mutat ſucceſſionis, etiam in perſona eiuſdem. l. ſi ſeruus. in §. qui fidei commiſſariã ff. de hære. inſti. ibi, nõ ut deſinat hæres eſſe, ſed ut ius mutetur in eo ſucceſſionis. Et in pluribus ſimilibus patet ꝙ cauſa extrinſeca, feci ſcilicet accedente, mutatur conditio & natura rei, ut in ſucceſſione cuius qualitas alteratur mutatione perſonæ. l. paulus alias per procuratorẽ. ff. de acqui. hæred. & in iure patronatus de laico in eccleſiaſticam perſonam deuoluto. c. i. de iure patr. lib. vi. Similiter in poſſeſſione laici quę poſtquam tranſlata eſt in eccleſiam, liberata eſt ab oneribus & collectis laicorũ. c. ii. de immuni. eccle. lib. vi. Et generaliter
4 † quælibet res iudicanda eſt ſecundũ præſentem & nouum ſtatum qui ei acceſſit, non ſecundum antiquum c. ferrum. l. diſtin. l. nõ diſtinguemus. §. ſacerdotio. ff. de arbi. cum multis aliis ſimilibus. de quibus per Calder. in diſputatione incipiente impetrauit clericus beneficium. Pet. de Ancha. in conſi. clxxi. caſus talis col. ii. ꝙ conſil. ccccliiii. col. fina. Bar. conſi. clxxx. Alex. ꝯſil. xxxv. col. pe. lib. iiii. Soci. conſi. xcvii. col. ii. lib. i. Bolog. conſi. iiii. Iac. de ſancto Geor. in ſuę feud. inueſti. in uerbo, qui quidem in ueſtiti. col. xvii. cũ ſeq. Præpoſi. Mediola. in ti. qualiter vaſ. deb. do. fid. iur. col. fi. Iaſ. conſi. xxi. lib. i. Deci. in l. i. in §. fi. ff. de offi. eius. & in l. in omnibus cauſis. ad fi. ſupra eo. ti. & Frã. de Curte iunio. in conſi. xlii. Dicemus etiam quædam ad hanc regulã conferẽtia, in l. qui in ius. infra eo. & nonnulla dicta fuere in l. fœminæ, in §. primo. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Permitti nõ debet, ut propria auctoritate ſibi quis ius dicat.*
2 *Creditor an poßit ſibi ſatisfacere de bonis ſui debitoris.*
3 *Poſita in ſolo à ſe poſſeſſo an quis poßit deſtruere.*
4 *Creditor an poßit vigore pacti capere ſuum debitorem.*
5 *Captura perſonæ an poßit committi parti.*
6 *Occaſio ſeditionis & tumultus remoueri debet. Et quid ſit ſeditio. nu. 7.*
8 *Si familia poteſtatis dubitet eripi ſibi captiuum, occidere iuridice poſſunt.*

L. CXXXVII. Vulpianus.

Non eſt ſingulis concedendũ quod per magiſtratum publice fieri poſſit, nec occaſio ſit maioris tumultus faciendi.

Glo. exemplificat ut per eam. ex
1 quo patet, ꝙ † non debet alicui permitti ꝙ auctoritate ꝓpria ius ſibi dicat l. j. ne quis ĩ cauſa ſua iud. ubi ſcribentes ponũt plures caſus in quibus

hoc pmittitur. Deci.hic adducit plures cottas in hac materia, in quibus etiã traditur an & quando poſſit quis auctoritate propria rẽ ſuam accipere, ubi aliter per iudicem illam conſe qui non poteſt. Et utrum † clam & occulte poſſit quis de bonis ſui debitori capere, ſibique ipſi ſatisfacere: Et ultra accumulata hic per Deci. plura alia ponunt Signoro. in conſil.lxxv. col.vij.& in conſil.cviij. Bald. in l.j. colũ.ij.C.ſi quacunque prædi.pot.& in c.j.§.fi.uerſi. ſed quid ſi dominus. de prohib.feu.alie. Abb.in tract.concilij Baſil.in quinto membro, ſecundi dubij.col.j. Pau.de Caſt.in conſil. xxxv.col.j. Alexan.in conſil.cxxxv. lib.j.Soci.conſi.cxx. col.viij.lib.j.& conſi.xxxvj.col.fi.lib.ij. Bolog.cõſil. v.col.vj.Zabarel. in cle. ii.§. ut illud q.pe.de re iudi.Cardi.Alexã.in c.ius militare.colũ.ij.j.diſtin. Peruſi.in c. cupientes.in princ.in glo.malignantium.de elect.in vj. Barb.in c.nouit. col.vj.de iudi.Fely.in c.j.col.vi.eod. titu.Deci.in c.cũ ueniſſent. illo met tit.& in d.c. nouit ſuper gl. iudicare. Bru.Aſten.in conſil.xix. & xxxj.

3 Et quando † auctoritate propria poſſit quis in ſuo & a ſe poſſeſſo poſita tollere & deſtruere: Dec.late in conſ. ccxxj.col.ij.& Aquen.in l.j.in.§.nunciatio.ff.de noui oper. nunc. Et an

4 † per pactum initum liceat creditori auctoritate propria debitorem capere? & hæc regula facit ꝙ non liceat, quia hoc magiſtratibus tantum conceditur, ergo priuatis denegatur. Et licet ſint hinc inde multa arg. tamen hæc eſt ueritas, ſecundum Alberi. de Roſa. hic facit text. in l. liber homo ff.ad l. Aquil. in ratione ibi allegata, ꝙ nemo ſit dominus membrorũ ſuorum.ad quod uide Guido.Papæ in q. lxj.& cclxxviij.& Deci.ĩ cõſ.dclxix.

5 Sed maius dubiũ eſt an † executio & captura perſonæ committi poſſint parti, Bar. Alex. Aret. Iaſ.& alij communiter in l. iuſte poſſidet. ff. de acqui.poſſeſ.concludunt ꝙ ſic, dũmodo executio non habeat annexã cauſæ cognitionem, & fiat ſine armis & reſiſtentia, alias ſecus. Fel.autem in c.de cætero.colũ.iiij.de re iudi. & in c.cum cauſa.col.ij.de offi. delega.refert Bald.in quæſtio.incip.accuſatus. col.xviii. dicentem ꝙ Barto.male & inſipide loquutus eſt, quia poſſum in re mea fieri metus executor,& ꝙ iudex & lex armat me, non ego, & ſic ꝙ poſſum uim inferre cum moderamine tamen, quodque hoc non uidetur facere pars tanquam aduerſarius ſed tãquam officialis prætoris. Et ad regulam legis noſtræ reſpon. debere intelligi quando quis facit auctoritate priuata, ſecus ſi publica per quam etiam priuatus poteſt uim inferre.& ꝙ hæc lex nõ negat quin iudex hoc cõmittere & permittere poſſit. Sicq; tenet poſt Bal.Innocen.& Rom. ibidem allegatos, ꝙ ſit licitum auctoritate iudicis defendere & mouere arma etiã cum uiolentia pro accipienda re ſua. Hanc deciſionem Bald. & aliorum referunt etiam Alex. Iaſ. & alij in d.l.iuſte poſſidet.dicẽtes re cedendũ non eſſe ab opi.Bar.& com muni tanquã æquiori & ſcandali eui tatiua. Et ad.§.j.l.ij. de ſeruis fugi. reſpon.Are.& Aquẽ.in d.l.iuſte. hoc ibi permitti propter frequentiã, utq; ſerui a fuga deterreantur,& ſimiliter homines ab occultatione ſeruorum fugitiuorum,& dicit ibidem Aquen. ꝙ Felyn. nihil quod ſtringat contra communem citat. Quod igitur fieri poteſt per magiſtratum forti armataque manu ac cum uiolentia ẽt contra reſiſtentem executioni iuſtitiæ, fieri nõ debet nec poteſt per partem etiam de licentia a commiſſione iudicis, ne oriantur ſcandala, uel præſtetur occaſio faciendi tumultus, ut hic dicit

6 dicit tex. Et ſic no. ꝙ † occaſio ſeditionis, & tumultus remoueri debet. facit. l. penul. ff. de ſiccar. & §. j. in auten. de manda. prin. & eſt crimen læſæ maieſt. l. j. ad ſi. ff. ad l. iul. maie. & hic per Deci. Eſt autem ſeditio
7 quietis † perturbatio. l. j. & ij. C. de ſeditio. differtque a bello, quia bellū pertinet ad hoſtes, ſeditio ad ciues. ſecundum Gregorium. Quā quidem materiam ſeditionis & tumultus populi. ponunt ſcribentes in præal. l. j. & ij. C. de ſeditio. Card. Alex. in c. ſeditionarios. xlvj. diſt. Iaſo. in conſil. clxvij. lib. quarto. & Gramma. Neap. in uoto xix. Poſtremo utilem, & pulchram deciſionem per hanc legē tradit Bal. in l. addictos. C. de epiſco.
8 audien. † de captiuo ad carceres, uel ad iuſtitiam per familiam poteſtatis conducto, ſi dubitet eum in itinere ſibi tolli, & liberari, non poteſt illū interficere niſi habeat ad id ſpecialē commiſſionem, tunc enim faceret, ut perſona publica & mandato ſuperioris, ita ꝙ excuſaretur, ſecus ſi ut priuata, quilibet enim priuatus talē captiuum occidens capitaliter dicit, puniretur per legem noſtram, quod ual de not. eſt.

§. Infinita eſt æſtimatio libertatis, & neceſsitudinis.

Primum dictum de libertate declaratum eſt, & expeditum in l. libertas. Secundum de neceſſitudine, id eſt coniunctione ſanguinis, in l. iura ſanguinis. ſupra eod. tit. ubi uidenda ſunt quæ diximus.

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor particularis etiam iure domini uti debet.*
2 *Immunitas loco conceſſa, ad ſucceſſorē loci tranſit.*
3 *Ius perſonale mutatū mutatiōe perſonæ.*

L. CXXXVIII. Vlpianus.

Qui in ius dominiumve alterius ſuccedit, iure eius uti debet.

Concordant plures aliæ regulæ huiuſce noſtri tit. de quibus per glo. in l. in omnibus officijs. in §. non debeo. cum ibi dictis ſupra eod. Et ex hac ſumpta fuit regula c. is qui in ius. de regu. iur. in vj. ubi gl. notabilis exemplificat, & rationem regulæ aſſignat.
1 Et locum habet hæc regula † etiam in ſucceſſore particulari, & ſingulari, cum loquatur de illo qui ſuccedit in ius dominiumve alterius, exemplum in l. ſi aquæductus. ff. de contra. empt. ubi ſeruitus aquę ducendæ, quæ debetur prædio, tranſit in emptorē prædij, & in l. forma. in §. quanquam. ff.
2 de cenſi. ubi † immunitas loco cōceſſa. ad ſucceſſorem loci porrigitur: declarando, ut hic etiam per Deci. per Alex. Iaſ. & alios in l. quædam. in §. nihil. ff. de eden. Iaſ. in l. ait prætor. in ij. not. ff. de iureiurand. & latius ꝑ Phil. Franc. poſt alios in d. c. is qui in ius. ubi inducunt ad plures q. & per Alex. in conſ. xij. colum. ij. libr. quarto. ubi hanc regulam procedere dicit in eo qui uellet uti iure ſeu titu. auctoris ſui, alias ſecus. l. an uitium. cum ibi no. ff. de diuer. & temp. ꝑſcr.
3 cum alijs ibidem alle. Item † nō procedit in iure perſonali quod mutatū mutatione perſonæ. c. unico. de iure patr. in vj. ubi gl. no. in uerbo ſemeſtre. inducit ad not. quæſtiones.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia iuris, an excuſet à dolo.*

§. Nemo uidetur dolo facere qui ignorat cauſam cui non debeat petere.

SVMITVR ex §. & generaliter.l.ij.in glo.alleg.

1 Quomodo autem † & qualiter iuris error,uel ignorantia excuſet a dolo,& bonam fidem cauſet, tradit hic Deci.concludens excuſare ignorantia durante, ſecus ſi ſuperueniat ſciẽtia, quia ſi perſeueret non excuſar̃. Bal.in l.cum ancillis. per illum text. C.de ſecun. nup. De qua materia late per Fel.& alios in c.de quarta, de præſcri. Alexã. & alios in l. ſi quis id quod.ff.de iuriſ.om.iud. Balb.late de præſcrip.in repe. l.Celſus. in quarto not.de uſucap.

SVMMARIVM.

1 *Acceſſorium illius efficaciæ, uirtutis,et naturæ eſt,cuius principalis. Amplia. nume.2.3.4.Limita num.14.15.16.17 18.19.*

5 *Marito ex forma ſtatuti lucrante partem dotis,an partem bonorum parafrenal.lucretur.*

6 *Acceſſorium duplex.*

7 *Legata & fideicommiſſa quomodo ſint acceſſoria ad teſtamentum.*

8 *Dependens,appendix, appenditia quid ſint.*

9 *Acceſſorium an uidetur reciſſum,reſciſſo principali.*

Gloſ.§.patronum.l.ſi patronus.ff.ſi quid in frau.ornatur.

10 *In cauſa ſummaria,an legitimatio perſonarum ſit ſummaria.*

11 *Pactum ſuper principali trahitur ad acceſſorium.*

12 *Ortus contiguus domo, an ueniat in domo conceſſa, uendita,legata, uel in feudum conceſſa.num.13.*

L. CXXXIX. Vlpianus.

Cũ principalis cauſa non conſiſtat plerunque nec ea quidẽ q̃ ſequũtur,locum habent.

SVMITVR ex ll.in gl.alle.Excepto uerbo plerunque, ponitur ad uerbum in l.nihil dolo. in §. j. infra eo.& inferiẽ in vj.de re.iu.in c.acceſſorium.ubi gl.& ſcribentes.

1 Nota ergo ꝙ † acceſſoriũ ex principali productum uel deriuatum illius efficaciæ,uirtutis, & naturæ eſſe debet, cuius eſt principale producens, ſeu deriuans,ſecundum Ioã. Andræ. & alios,in d.c.acceſſorium. Quæ regula

2 locum habet † ſiue loquamur de principali inducendo, ſiue tollendo, ſiue confirmando,ut acceſſorium inducatur,tollatur, & confirmetur cũ principali, ut per gl.Ioan.Andr.Phi. Fran.& alios in d.c.acceſſorium. & ꝑ Fel.in c. inter dilectos.de fide inſtru. Et quicquid dicat Phil.Franc. loco

3 præalle. procedit † etiam ſi acceſſorium eſſet pretioſius & nobilius ipſo principali,quia extinguitur extincto principali.text.eſt nota. in l. & ſi non ſint,in §.perueniamus.ff. de auro & arg.leg. uoluit etiam Bart. in l. j.& ij.ff.de pecul.leg.Ro.in fin.628. & Corſe.in ſing.in uerb.legatum.

4 Item † procedit in ſtatutis, quia ſi loquantur de principali, locum hñt etiam in acceſſorijs.l.iij. §.hæc uerba.ff.de nego. geſt. cum not. ibi per Bal.& Phil.Fran.in d.c.acceſſorium.

Ex quo inferri poteſt ad notabilẽ

5 quæſt.† an quemadmodum maritus ex forma ſtatuti lucratur partem dotis uxore ſine liberis præmoriente, ita lucretur partem parafrenaliũ bonorum,ſiue ſcherpe, ut uulgo dicitẽ? Iſta regula ut ſupra ampliata probat ꝙ ſic,& ita uoluit Ioan. de ana.in cõſil.xxxvj.& Bolog. ibi in addi. & ita etiam conſuluit Curti.iun. in conſil. cxxix.colum.fi. per dicta Io. de ana. in conſi.præalleg.ꝙ ſtatutum loquẽs de lucro dotis. locum etiam habeat in bonis parafrenal.& uidi cõſultum per ſolennes uiros & practicatum.

Ad oppo.faciunt notata per Ias. in l.maritus.col.fi.C.de ꝓc. Et uere parafrenalia ſunt bona ultra dotem data,ut per Azo.in ſumma.C. de iure dot.in prin.ideo dictum ſtat. de lucro dotis,quod eſt ſtricti iuris, & ſtricte intelligendum non uſ hēre locū, Pro qua opi.uidi conſultū & ita ſeruatū in ciuitate Vercellarum, ubi tale ſtatutū uiget. reſtituique in totū, & ſine difficultate bona parafrenalia.Faciunt optime quæ ſcribit Are. in l.placet.col.ii.ff.de acqui. hær.ponunt enim ibi doc. aliquos caſus in quibus contra regulas iuris antiqui aliquid filio acquirit.Et primo ſpāle eſſe dicunt in dote,ut acquitat filiæ in ptāte.l.iii.§.qđ ſi in patris.ff.ſolu. ma.circa quā fallen. dubitatur nunquid idē ſit in parafrenalibus,& dicit Aret.eſſe nouā qō.tactam ibi ꝑ Ro. referentem quoſdā cōſuluiſſe ꝙ ſic, quia iſta bona ſunt quodāmō acceſſoriū ad dotē.l.fi.C. de pac. conuen. ideo debent ſibi uendicare priuilegiū dotis,ſicuti dicimus in augumento dotis.l.etiā.C.de iure dot. l. inter ſocerū.§.pen.ff.de pac. dot. Sed iſta nō ſunt ſimilia,quia augumēto dotis efficitur ipſa dos ſubſtātialiter, cum dos ſit uniuerſale quoddā reſpicitq; diminutionē & incrementū. l.qđ dr. ff.de impen.dot. ideo Rom. contrariū tenuit,dicit Aret. quia bona hæc parafrenalia non ſortiunt̄ priuilegiū dotis.l.ſi ego.in §.dotis.ff. de iu.do. & ſequit̄ Ale.in cōſ.cxvij.col.fi. lib. vi.Sed iſta conſequentia non tenet, ut per Are.in d.l.placet.col.ii.qui tñ hanc opi.ſequit̄,eo ꝙ bona parafrenalia ad dotē acceſſio ſint, nō ex natura dotis,ſed ex uolūtate partiū, q̄a ad ſolā dationē dotis nō ſequit̄. unde ſm Are. periculoſum eſſet iuxta cōſilia a Rom.relata iudicare.Cōprobari hæc pars pt ꝑ ea quæ ſcribit Deci.in c.trāſlato.col.ii.in i.lect. de cōſti.ꝙ pactū factum ſuper principali, non porrigit̄ ad appendices & acceſſoria in odioſis.& ubi contra ius cōe diſpō facta legit̄, prout in hoc caſu contingit. Vt igit̄ ex pdictis patet,

6 eſt †acceſſoriū neceſſariū, item & uoluntarium,ſicuti in alio propoſito tradit Præpoſ.Medio.in tit.de cap. qui curiā ued.col.v. Et alibi etiā ꝑ ſcribētes in rub.ff.de leg.i.legata, & fi-

7 deicommiſſa† (ſm glo.ibi) ad teſtamentū acceſſoria dicuntur, qđ propter hæredis inſtitutionē principaliter fit.§.ante hæredis.inſtit. de lega. acceſſorie uero legata & fideicōmiſſa poſtea fiunt, quæ teſtamenti pars non ſunt,ſed potius additamentū, & ſm glo. acceſſoriū. quod ſecundum Modernio.in præalleg.rubri. intelligitur de acceſſoriis uoluntariis,& ex accidenti,non de neceſſariis,id eſt ex natura teſtamenti, cum ſine eis teſtamentū fieri poſſit.l.i.§. qui neque legatarius.ſupra de hære. inſti.reperitur enim quoddam acceſſorium ex natura principalis ſine quo principali non datur,quod dicitur acceſſoriū, ut litus ad mare, & ripa ad flumen. §.i.& §.riparum.inſtitu.de rer.diuiſ. Item ſimiliter intellige ex accidenti,non ex natura legati uel fideicommiſſi cū ſine teſtamēto fieri poſſint, ut per doct.in l.i.ff.de lega.j.ideo ꝓcedit concluſio præalle.glo. quando legata facta ſunt in teſtamento, quo caſu regulantur,uelut acceſſoria a teſtamento quemadmodum a ſuo principali regulariter.l.ſi nemo.ff. de teſta. tut. & ita procedit in eis regula acceſſoriorum . ſecundum neotericos præalleg. Quod ſi dicas ergo eodem modo in parafrenalibus, licet acceſſoria ſint ex uoluntate, & accidenti, non ex neceſſitate, ſiue ex natura principalis contractus dotis, a dote principali regulari debebunt, cuius contrarium dictum eſt ſupra?

Reſpondeo ꝙ ſtatutū ibi circa principale eſt contra ius commune, quo caſu ut dixi non extenditur ad acceſſorium uoluntarium ſiue ex accidēti. ideo nimirum ſi ſtricte intelligit, nec reguletur tunc a principali acceſ
8 ſorium. Dependens† uero, uel appendix; ſeu appendiciæ quid ſint, uide Are. in l. ſi quis hæres inſtitutus. col. j. ff. de acquir. hær.

Et per hanc regulam & prædicta
9 infertur ꝙ † reſciſſo principali uidetur etiam reſciſſum acceſſorium, iuxta glo. not. in §. patronum. l. ſi patronus. ſupra ſi quid in frau. pat. Et ſi nō tenet contractus principalis, nec acceſſoria in eo contenta, ut hic ꝑ Deci. poſſet pluribus deciſionibus & auctoritatibus comprobari & exornari præalle. gl. ut eleganter per Bal. in l. j. in quæſt. C. qui admit. Rom. in cōſ. ccxxiiii. ccxlvj. cclvij. & ccccliiij. colum. tertia. Anch. in cōſ. clxxxij. col. fi. cccxxx. colū. pen. & fi. & cccxciiij. Barb. cōſi. xlij. colum. viij. lib. j. Alex. cōſ. xxxij. lib. ij. & xxxviij. colū. ij. in iij. uolum. & lxxxj. colum. quarta in eo. Corſ. in ſuis ſing. in uerb. officialis. Soc. in l. fratre a fratre. in xij. not. ff. de cōd. indeb. & in l. j. in §. ſi uir. ff. de acqui. poſſ. & in l. ſi is qui ducenta. in §. cum quis. in j. not. ff. de reb. dub. & in l. ſi quis arbitratu. in v. no. de uerb. obl. & in conſi. iij. colum. iij. lib. j. & quarto. colum. pe. & fi. in eo. & conſi. xcix. in ij. difficultate. lib. iij. & cōſ. xxij. ad fi. lib. 4. Iaſ. in l. ſub ꝑtextu. la j. colum. fi. C. de tranſ. & in l. non dubium. colum. pe. & fi. C. de legib. & in l. ex teſtō. C. de fideicom; & in cōſ. ccxiij. lib. ij. Mod. in repe. l. ſi unquam. in quarta q. C. de reuoc. don. Curt. in l. unica. colum. v. C. qñ nō pet. par. ubi ponit ꝙ ſublato principali non tollitur acceſſorium qñ de per ſe poteſt ſtare, per tex. cum glo. in l. intelligere. C. de luit. pigno. cum alijs ibi per eum allega. Item per hanc regulam & prædicta uidetur di
10 cendum, ꝙ† ubi cauſa eſt ſummaria, pariter ſummaria erit legitimatio perſonarum in cauſa ipſa. ſecundū Iaſ. in l. ij. C. de edic. diui. ſed male. cum articulus legitimationis perſonarum a cauſa ſit ſeparatus. ut per eundem Iaſ. in rub. C. qui admit. col. j. & Dec. in l. fi. colum. xv. C. de edic.
11 diui. Item infertur† ꝙ pactum ſuper principali factum operatur in acceſſorio. l. lecta cum ibi nor. per Ale. in vij. nota. ff. ſi cert. peta. quod multum notat ad lim. §. ante omnia. l. ſi unus. de pact.

12 Infertur etiam, ꝙ† conceſſa ſeu uēdita, aut legata domo, uenit etiam ortus contiguus tanquam acceſſorius ad domum, ſiue tanquam de pertinētijs domus. l. prædijs. §. qui domum. ff. de leg. iij. cum alijs de quibus per Alex. in conſi. pen. ij. uolum. & conſ. liiij. lib. iij. & xxvj. lib. quarto. & xxxij. & cciiij. uolum. vj. Barba. in c. j. colum. x. de prob. & in c. raynutius. colum. vij. de teſtam. Cæpo. in trac. de ſer. urb. prædi. in tit. de orto. Fely. in c. rodulphus. col. xv. de reſcri. & De-
13 ci. in conſil. cix. Et ideo † conceſſa domo uel caſtro in feudum, uidebitur etiam in feudum conceſſus ortus ibi contiguus, per prædicta, & regulam. c. acceſſorium. de regu. iur. in vj. & not. in terminis per Aquen. in Spec. feudorum. in titu. ſeu rub. quæ res in feu. dari poſſ. colu. vij. in prin. quāuis ortus ibi contiguus poſſit eſſe allodialis, licet domus uel caſtrum ſint feudalia, ut poſt Bal. ſcribit Præpoſi. Mediolan. in prælud. feu. colū. xvij. uer. xv. & Iſer. in ti. quæ ſint regalia in uerbo & plauſtrorum. col. fi.

Et ſimiliter mobilia exiſtentia in caſtro uel domo in feudum conceſſa propter diuerſam naturam & rationem rerum cenſebuntur allodialia,

licet acceſſoriæ ueniant ad rē principaliter in feudum conceſſam, ut per Iacobi.in lib.feu. in uerbo, fluminibus,niſi in caſibus poſitis per Aquē. in loco prꝗal. Nec mirum quia in dictis caſibus mobilium accedunt naturę immobilium eorumque naturam aſſumunt, & cenſentur pars fundi & feudi,ꝑ l.qđ fundū.in fi.& l.ſi aquæductus.cū legibus ſequē.ff.de cōtrahenda empt.ubi rota putei.fiſtulæ,& canales cenſentur pars ædium, ideo nimirū ſi feudalia cenſenť. Facit tex. l.quæ religioſis.ff. de rei uendi. & in §.econtrario.in tit.de inueſtit. de re. al.fac.cum not.per Barb. in c. poſſeſſiones.de rebus eccl.non alie.& in c. cum dilecti.col.fi.de dona.Bal.in l.fi. col.i.de conſti.princ.Præpo. Medio. poſt Bal.in titu.de contro.inueſt. in §.ſi quis de manſo.& Iſer. in præall. uer.plauſtrorum.dū uolunt,ꝙ inſtrumenta ad culturā fundi, munitiones caſtri deſtinatione patrisfa. ibi cōſtitutę,ut perpetuo ibi ſint quemadmodum bombardæ,& cætera arma, ueniant in conceſſione feudaliumq; naturam ſortiantur. Item quemadmodum fides uiua eſt principale, ut fundamentū in ſtatu ſpirituali, opera de genere bonorum ſunt,ut acceſſorium.remota fide nihil boni meritorii pōt eſſe in hoīe.xxviii.q.i.§. ex his,ut ꝑ Archiepi.Flor.in i.par. ſummæ,ſuper regula prima,quia corruēte principali corruit acceſſorium.

Quandoque tamen hæc regula nō procedit,ut hic innuit text. in uerbo
14 plerunque.intelligitur†enim ubi eadem eſt ratio. ſecus ſi diuerſa.Bar.in l.ita ſtipulatus,in xii.oppo.ff.de uer. obli.per l.& ſi is.C. de prꝗd. minor. quem tex. exornat Alexā. limitando in conſi.lxvi. ad fi.lib.4. De qua lim. latius ſcribit Dec.hic.& in l. certi cōditio.in §.ſi nummos.ff,ſi cert. peta. ubi etiam alii Moderni concludunt hanc regulam intelligi quando ualiditas acceſſorii a principali depēdet, ut colligitur ex uerbis iſtius legis, ibi nec ea quę ſequuntur. ſecus quando non dependet,ſed ſubſiſtit per ſe, ut per prꝗallega.& Dec.hic,& Albe. prius,quāuis Dec. illum non referat. Dicit.n.poſt Butrig.regulam eſſe ue
15 ram, † niſi acceſſorium a principali dependeat,quia tunc non ſequit̃ eius naturam.§.fi.l.iii.ff.de lib. & poſthu. Vel niſi utrunque ſit principale.tunc enim uno ſublato nō tollitur aliud. ff.de fideiuſſ.l.generaliter. & ff.de ſolut.l.ſi duo.& clare ponit Phil. Frāc. in d.c.acceſſorium. in acceſſorio v3, quod ſine principali conſiſtere neq̃t, ſed ſi abſque principali cōſiſtere poſſet,quamuis conceſſo principali acceſſorium uideatur etiam conceſſū, eo tamen ſublato non erit ipſum acceſſorium ſublatum ſm Lappum.
16 Item lim. † niſi diſpoſitio facta in principali eſſet contra iuris communis diſpoſitionem, tunc non porrigit̃ ad acceſſorium uolūtarium;ut de parafrenalibus ſupra diximus.
17 Limita ēt†qñ in acceſſorio reperiret̃ a lege facta prouiſio, uel diſpō.l. centū capuæ.ff.de eo quod cer.loco. l.fi.ff.de fun.inſtru. no.ēt Dyn.Ioan. And.& Fran.in d.regula acceſſoriū. probat̃ ēt in auc.ex cā. & in corpore unde ſumitur.C.de lib.præter. licet enim hñtia dependentiā ab alio irritent̃ & annullent̃ illo irritato.l.nam. & ſi §.fi.ff.de iniuſto rup.Bart.in dicta auctẽ.ex cā.col.vi. iſtud tamen non procedit in legatis rupto teſtamento ex cauſa exhæredationis cum cauſa facti, ut ibi, licet dependentiā habeant ab inſtitutione quæ irritat̃ propter exhæredationem,ipſa tamen legata conſeruantur ſpeciali quadam ratione,ut ibi. Item limitatur in c.
18 †debitores.& in c. cum contingat. de iureiuran. ubi tenet iuramentum

acceſſorium & non principale,ſed il lud eſt propter periculum animæ quod non ſeruato iuramento ſequeretur ut ibidem not. Poſtremo lim. 19 ut † per Fel. in c. cum inter. col. pe. in x. lim. de re iudi. ubi dicit, ꝙ licet ſecundum regulam iudex ſuper toto eo quod petitur pronũciare debeat, alias ſententia nullius ſit roboris. l. in hoc iudicio. ff. famil. her. l. prima cum ibi not. C. ſi aduerſ. rem iud. Tamen fallit quando iudex omittit in acceſſorijs, puta in expenſis,condemnare quia non uitiat expreſſum propter omiſſum in acceſſorijs. l. paulus ff. de re iudi. ſecundum Barto. in l. terminato. C. de fru. & lit. expẽ.

L. CXL. Vlpianus.

In obſcura uolũtate manumittentis fauẽdũ eſt libertati.

Pro declaratione ſufficit gloſ. cum ibi dictis in l. quoties dubia. & in l. non eſt ſingulis. in §. j. ſupra eo. & infra eo. in l. libertas.

L. CXLI. Vlpianus.

Quod iuſſu alterius ſoluitur, Pro eo eſt,quaſi ipſe ſoluiſſet uel ipſi ſolutum eſſet.

Expeditam habes in l. is damnum dat. ſupra. eo.

SVMMARIVM.

1 *Huius regulæ ratio quæ ſit.*

2 *Verbum, ſoluitur, quomodo exponatur.*

3 *Hæc regula quando procedat remiſſiue.*

L. CXLII. Vlpianus.

Si nemo ſubiit hæreditatem, omne ius teſtamenti ſoluitur.

Svmpta fuit ex ll. per gloſ. 1 allega. Rationem † iſtius regulæ latius quàm per alios uide per Iaſo. in l. eam quam. col. vj. in ſecũdo not. C. de fideicom. Tu magis eleganter & pulchre potes etiam dicere, ꝙ per legem xij. tab. hæreditatis inſtitutio inuenta fuit non ſolum ut teſtamenti caput eſſet in ordine ſucceſſionis, ſed etiam in ordine ſermonis & ſcripturæ. cum enim hæres idem ſit ꝙ dominus, ab ipſo & per ipſum l. xij. tab. fundamentum poſuit. §. ante hæredis. inſtit. de leg. l. proxime. ff. de his quæ in teſta. delen. & ideo quæ in teſtamento relinquuntur, niſi a perſona hæredis ſumerent principiũ, inania erant, quia in omni diſpõne. debet eſſe perſona a qua, & in quam. l. quidã referunt ſupra de iure codicil. Ideo hæc regula fundata eſt in ratione naturali, ꝙ ſi nemo ex teſtamẽto adijt hæreditatem ſoluitur ius teſtamenti, ex teſtamento enim nõ ſubſiſtit, quia non eſt teſtamentum, cum careat hærede, neque ab inteſt. cum cauſam inteſtati teſtator non proſpexerit, ut C. de codicil. l. non codicillum. nec ex alia cauſa poteſt ſubſiſtere, ita pulchre declarat Bal. in auct. ex cauſa. col. j. C. de lib. præter. In tex. 2 ibi † ſoluit. glo. exponit. i. non incipit. cui expoſitioni cõſonãt alia iura de hoc loquẽtia. l. ſi nemo. ff. de teſta. tu. l. eam quam prælleg. dum dicũt, ſi nemo ſubijt hæreditatẽ, nihil valet ex ſcriptis in teſtamẽto. facit tex. no. in l. j. in §. decretalis. in uerbo finiri quidẽ. cũ glo. ibi. ff. de ſuc. edic. Procedere ẽt põt quod hic dr̃, ſoluit habita cõſideratione ad ſpem quæ erat ut ꝑ aditionẽ oĩa in teſtamẽto diſpoſita confirmarent, quia ſi non adeat hæreditas id totũ ſoluit. Poſſet etiã exponi ſoluit. i. ſolutũ eſſe apparet. ꝑ not. hic in glo. & dicta in l. generaliter ſupra eodem. Ad hanc regulam

3 † Deci.hic tradit quinq; lim. de qb. latius ꝑ Iaſ.in d.l. eā quā ponentem duodecim lim.Cor.uero ibi xxv. caſus ab hac regula exorbitātes congerit.& ultra uide ēt Anch.in cōſ. viij. ad fi.& Deci. in conſi.ccccl xxvj. ad fi.Barb.in c.raynaldus.fol.60.cū ſeq. de teſta.Alex.in auth.ex cauſa.col.fi. ubi Cor.xxvii.C.de lib.præter.

L. CXLIII. Vulpianus.

Quod nullius eſſe pōt, id ut alicuius fieret, nulla obligatio ualet efficere.

PRO declaratiōe, ſufficit gl.iun ctis his quæ dicent in l.impoſſibiliū.

SVMMARIVM.

1 *Ius ſolenme quid ſit.*
2 *Forma in minimis ſeruanda eſt.*
3 *Sententia rite lata immutari nō poteſt, Niſi euidens iniquitas appareat.Et quid in criminali nu.4.*
5 *Exceptio innocentiæ nunquam reiicitur.*

L. CXLIIII. Marcellus.

Et ſi nihil facile mutādū eſt ex ſolennibus, tñ ubi æquitas expoſcit ſubueniendum eſt.

SVMITVR ad uerbum ex l.
1 pe.ff.de in integ.reſt.ubi † exemplificat de ſolenni iure,de quo hic mentio fieri uī.uide tex.cū ibi dictis in l. nec ex ꝑtorio.ſupra eo. facit ēt text. no.in l.ij. C.de ſen.ex pericu.recit.

Et per hanc regulam dicunt Bald.
2 Butr.Abb.Soci.& alij,ꝙ † forma ſeruari debet in modicis,quemadmodū & in magnis, & quòd de forma a ſtatuto tradita nihil immutari pōt etiā rōne uni⁹ horę,ut plene tradit Brū. Aſten.in tract.de forma.char.lij.col. iij.in uer.ij.ampliatur. Et de forma decreti uel ſtatuti ad unguem ſeruāda,alias actus ſit nullus.Bal.in l.ordo col.ii.C.de exec.rei iud. Dec.in cōſ. cccccxxxi.cum ſeq.& dcxij. Iaſ.cōſi. clxvij.cū duo.ſeq.li.ii. & xcvii.lib.4.

Et quia ubi æquitas ſuggerit ſubueniendum eſt,ut ſcribitur hic. dicit Ang.ī d.l.pe.& Dec.hic,ꝙ licet poſt
3 ſententiā † ſolēniter prolatā nihil ſit immutan.uerū illi iuxta uerba inherendū, tñ rōne euidentis æquitatis ſuccurrendū eſt ei qui cōtra ſe ſententiā reportauit. Vnde dicunt ſuccurri
4 † capitaliter condēnato contra ueritatē poſt modū manifeſtatam, quia iudex debet ab executione deſiſtere & principi ſcribere. l.diui fratres .ff. de pœn.l.i.§.i.ubi late Modern. Bonon.ff.de quæſtio.exceptio enim innocentiæ nunquam reijci debet, nec excluſa cenſetur,ut hic per Deci. dicentem non eſſe opus ſuperiorem 5 conſulere ſi innocentia ſit notoria. per text.l.inde neratius.in §.fin.cum l.ſequen. ſupra ad legem aquiliā. de quibus omnibus latius ſcribit Fely. in c.conſanguinei. de re iud. ubi tamen tutius eſſe,ait,adhuc principem conſulere,nec ego aliter facerem, alijs,ut faciendum conſulerem.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas principis circa impoſſibilia an extendatur. Et quid de deo.*
2 *Impoſſibilia quæ dicantur.*
3 *In generali diſpoſitione non includitur quod fieri non poteſt.*
4 *Promittens de rato cum pœna uel iuramento, an liberetur ſi ille non uult ratificare.*
5 *Conuentio ſuſceptiua caſum fortuitum ualet.*
6 *Conditio, impoſſibilis contractum uitiat: ſecus in modo impoſſibili et turpi.*

L. CXLV. Marcellus.

Impoſsibilium nulla obligatio eſt.

SVMITVR ex ll. per gl. alleg. & ponitur etiam in c. nemo poteſt. de reg. iur. in vj. ubi eſt not. glo. ſuffiẽs ad declarationem iſtius regulæ. Proprie triplex eſt dicit impoſſibilitas iuris facti, & naturæ, & rationem ad regulã aſſignat, ut ibi p gl. & Ioã. And. ponẽtem uerſus illos antiquos

Vltra poſſe ſuum nullum lex iuſta coegit.

Nec putat eſſe reum qui toto poſſe peregit.

Gloſ. etiam inſti. de hære. inſti. in §. impoſſibilis. addit impoſſibilitatẽ perplexitatis, ſeu contradictionis, de quibus etiam p Bal. in l. eam quam. col. ix. C. de fideicom. ubi dicit, ꝙ
1 † circa impoſſibile de natura uel de facto, aut ratione contrarietatis, non ſe extendit auctoritas principis. immo nec deus, ſẽm Theol. poteſt, dicit, ea quæ contradictionem implicãt. ad de tex. §. quæ rerum natura. l. ubi repugnantia infra eo. & l. ij. de uſu. earum rerum quæ uſu cõſu. ſ. Circa uero impoſſibile quia cõtra bonos mores uel de iure an ſe extendat auctoritas principis. diſtinguit ut per eum notabiliter dicentem, ꝙ ſi princeps uellet facere. l. generalem ꝙ ſpurij ſuccedant, non ualeret, quia contra bonos mores indirecte, & quia eſſet permiſſio futuri delicti, ideo nõ ſubſiſteret. c. erit autẽ lex. iiij. diſt. Qua ratione eleganter dicit non poſſet legitimare naſcituros, qui nondum cõcepti ſunt ex aliquo, ſecus in iam nãtis, quia non remouetur reatus, ſed pœna, ut ibi per eum. Item adde, ꝙ
2 † illud quod per miraculum fieri tantum põt. cenſetur impoſſibile. c. fraternitatis. cum ibi not. de frig. & maleſi. Et pariter impoſſibile cenſetur quod fieri ſolum modo poteſt p beneficium extraordinarium. Inno. in c. paſtoralis. de cauſa propr. in princ. Et ſimiliter quæ dependent a poteſtate ſolius principis. l. apud iul. §. fi. ff. de leg. i. Quod tamen intellige, ut ibi per doc. & in §. cum quis. l. continuus. ff. de uerb. obli. Soci. in l. quidã relegat⁹. in ult. no. ſupra de reb. dub. Natam in rep. cle. ſæpe. in princi. in iiij. no. de uerbo. ſigni. & Aquen. in l. gallus. in §. inſtituens. col. j. de libe. & poſthu. Et quia, ut hic dicitur, impoſſibilium nulla eſt obligatio, nullus effectus ſi ex dilatione conceſſa tantum temporis præterijt, ut certũ ſit illud poſſe adimpleri, an iudex ꝓcedere poterit dilationis fine nõ expectato. Ioan. And. in ſpec. de dila. in §. j. uerſi. probatoriæ. Item ſi cõditio & dies adiecta fuerit in diſpoſitione, & ante diem certum ſit conditionem non poſſe impleri, nunquid ante diem agi poterit. Imo. in l. in illa ſtip. ſi calendis. col. j. de uerb. obli. Et ſicuti lex non fingit impoſſibile ſẽm naturam. l. qui ad certum. ff. loca. glo. & doc. in d. l. gallus. in §. ſi eius. ita nec impoſſibilia de iure gloſ. & ſcribẽ. in l. talis ſcriptura in §. fi. ff. de leg. j. Ex prædictis, ꝙ lex & obligatio non adaptãtur ad impoſſibile,
3 infertur, ꝙ † in generali diſpoſitione non includitur quod fieri nõ poteſt. c. a nobis. de ſent. excom. cum alleg. per Deci. in l. unica. col. j. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer.
4 Infertur pariter, † ꝙ promittens de rato pro aliquo cum iuramẽto & pœna ac cum effectu, ſi quicquid potuit fecit diligentiamque adhibuit ut ille ratificaret, non incurrit periuriũ nec pœnam illo recuſante ratificare, niſi conſtaret promittentem ad pœnam uel intereſſe obligari uoluiſſe etiam

non ſecuta ratificatione, ut quia ꝓmiſit indemnem ſeruare, aut de ſuo proprio ſoluere, ut hic per Dec. poſt alios. Soletque hodie in huiuſcemodi promiſſionibus & inſtrumentis de ſuper confectis dici, caſum & debitũ proprium faciendo, uel cum effectu & ſine defectu, ita ꝙ non excuſetur faciendo poſſibilia, niſi enim tũc effectualiter ſequatur ratificatio, de rato ꝓmittẽs ad intereſſe uel pœnam adiectam obligatur, & ita ſæpe iudicari in arduis cauſis uidimus. Et ultra hic alleg. per Deci. uide Fulgo. conſi. clx. col. iij. Alex. con. cxxvij. li. v. Cor. ꝯſ. lxj. char. ult. lib. iij. Soci. conſi. xliiij. lib. j. & lxxij. colum. fin. in eo. Matth. de afflict. ĩ deciſione regni. ccxcv. De ci. in conſi. cccxiij. cccxxiij. & ccccj.

Sed contra hanc regulam uidet̃ caſus in l. ſi quis fundum. in princi. ff.

5 loca. ubi † valet conuentio ſuſceptiua caſus fortuiti, cui tamen mẽs humana prouidere nõ poteſt. l. quæ for tuitis. ff. de pig. act. ergo tenet obligatio ad intereſſe. ſolue ut pulchre ꝑ Salyce. ad fin. l. prima. C. commo. uel ut per Ripam in tract. de peſte. fol. viij. uer. quæro primo nume. 49.

Induci pariter poteſt ad plures quæſtiones de quibus per Philippum Franc. poſt antiquos in dicto capitu. nemo poteſt.

6 Denique not. ꝙ † licet conditio impoſſibilis contractum uitiet, aliud tamen eſt in modo impoſſibili & turpi, ſecundum Angel. in l. impoſſibilis. ff. de uerbo. obliga. modus enim non ſuſpendit, prout facit conditio. Rimin. in l. cum donationis. in fin. C. de tranſac.

SVMMARIVM.

1 *Belli timor & peſtis, idem ꝙ de bello et peſte iudicatur.*

L. CXLVI. Celſus.

Vani timoris non iuſta excuſatio eſt.

SVMPTA eſt ex ll. per glo. alleg. Expedita fuit materia metus ſupra in l. in omnibus cauſis pro facto. Et de † iuſto timore belli

1 peſtisve, iudicatur idem quod de bello uel peſte. l. ij. & l. interpoſitas. cum not. C. de tranſac. tradit Ripa. in tracta. de peſte. fol. iij. nu. 12.

L. CXLVII. Celſus.

Nihil peti põt añ id tp̃s, quo ꝑ rerũ naturam pſolui poſsit. ſoluendi tp̃s obligationi addit̃, niſi eo tp̃e ꝑterito peti nõ põt.

PRO declaratione ſufficit glo. ſecundum Alber. materia uero plene fuit examinata & diſcuſſa. in l. cũ in tempus. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Hæres proximus ſi mulier ſit prægnans hæreditatem adire non poteſt.*

2 *Sine liberis deceſsiſſe non dicitur qui unicum filium reliquit.*

3 *Conditio liberorum ante natiuitatem eorum non dicitur impleta.*

4 *An mulier infallibiliter poſsit iudicari prægnans.*

5 *Mulier ex uentre tumefacto præſumitur grauida. & alijs ſignis nu. 6. 7. 8. 9. Et quando ſit certum nu. 10.*

11 *Mulieri dicẽti ſe prægnãtẽ an credat̃.*

12 *Legitima matri per ſtatu. debita in bonis filij ſui ſine liberis decedenti, non tranſmittitur ad fratrem quando uxor filij prægnans præſumitur.*

L. CXLVIII. Celſus.

Si quis prægnantem uxorem reliquit nõ uidetur ſine liberis deceſsiſſe.

PONE caſum ut per glo. Facit tex.no.in l.cũ quidã.in §.qđ dicit.ff.
1 de acq.hær.ubi dr̃, q† ꝓximus a filio poſthumo hæres,ſi mulier ꝑgnãs ſit, uel eſſe putet̃,hæreditatẽ adire nõ pt qm̃ mortis tpe qui in utero eſt quantũ ad moram faciendam inferiorib. & ſibi locum faciendũ, ſi fuerit editus,pro iã nato hr̃,prout ẽt dicit̃ in l. qui in utero.ff. de ſta.ho. cũ his quæ ſcribit Sig.in cõ.j.& Mod.Aſtenſ.in trac.de forma char.viij.col.iij.
2 Nec† dicitur ſine liberis deceſſiſſe qui unicũ filium reliquit. l.non eſt ſine liberis ſupra tit.ꝓx.& C.de cõdi. inſer.l.j.in fin. Ad quã ultra dicta ibi ꝑ ſcribẽtes uidere poteris. Ro.in cõ. cxlviij.Paul.de ca.in cõ.lxxix. in antiq.Corn.in cõ.ccij.lib.iij.& cclxxv. libr.quarto. Caprã in conſil. xviij.& xxij. Alex.cõ.38.lib.vj.Anch.conſil. cccxcvj.Crot.in repe.§.& quid ſi tm̃ col.vj.Dec.in cõſi.xvij. l.cccclxxvij. cccclxxx.co.iij.cccccxcv.ccccccxj.545 585.Iaſ.in cõ.cxl.cũ ſeq.lib.ii.& cõ. lxvi.lib.tertio. Curt.Iun. in conſ.xi.
3 & clxiii. †Et quãuis ob uentrem ꝑgnãtẽ relictum ut hic dicitur nõ defecerit conditio, non eſt tamen impleta niſi naſcatur partus, ut hic per gl.& Dec.Qui etiam ait, ꝙ licet credatur mulieri ſe prægnantem aſſerẽti,hoc tamen intelligitur concurrentibus coniecturis,alias ſecus, iuribus per eum alleg.

Et in præſenti materia uentris prægnantis in caſu ex raro contingentibus pulchre conſuluit alias genitor meus dum in agro Vercellenſi ſerperet peſtis,& crudeliter ciuitatem ipſam laniaret; Ex morbo peſtis deceſſerat ab inteſtato & ſiue prole Dominicus Vrſus, relictis poſt ſe Andrieta matre, & Magdalena uxore, quæ Andrieta intra paucos dies migrauit ex hoc ſeculo, & deinde Magdalena uxor,quæ dum uiueret ac tẽpore mortis ſe prægnantem dicebat, & pro tali a dicta Andrieta a uicinis, & ab aliis communiter tenebat̃ & reputabatur, propter qđ tã mater ipſius Magdalenæ quã Andrieta ſocr⁹, Faſcias & alia in hoc negotio neceſſaria præparauerant, de muliereque ad ipſius cuſtodiam tempore partus prouiderant: Inſurrexit frater dictæ Andrietæ dicẽs, ꝙ & ſi per ſtatutum Vercell.excludat̃ mater a ſucceſſiõne,reſeruat tamen eidem legitimã, & naturalẽ portionẽ de iure debitã, quã ſibi ut fratri perſolui darique requirebat, attento ꝙ dicta Magdalena deceſſerat,ut prædiximus nulla edita prole,dubitari contingit de pluribus.

Primo utrũ poſſibile eſſet, & certitudinaliter,& infallibiliter cognoſcere iudicareque mulierem ꝑgnãtẽ eſſe.

Et ſi id fieri non poſſit.utrũ poſſibile ſit per ſigna aliqua. Vel demonſtrationes,aut uerba probabiliter ꝑſumere,tenereq; mulierem prægnantem eſſe.

Tertio poſito,ꝙ præſump. ꝑgnãtiæ cõceſſibilis ſit, utrũ eſſet in caſu ꝑdic.ſufficeretq; ad iudicãdũ ꝙ Andrietæ ꝑdi.ius nullũ cõpeteret in bonis relictis per d.Dñicũ in eius hr̃ditate rõne legitimæ,aut alio reſpectu.

Ad primũ poſſent ꝓ & cõtra colorataæ aliq̃ rõnes adduci. Nõnulli† phy- 4
ſici aſſerũt cõem opi.eẽ ſm̃ Can.phyſicales ꝙ ĩpoſſibile ſit certitudinẽ talẽ infallibiliter hr̃e.Hippoc.tñ in lxj. Aphor. ſi mulieri purgationes,inq̃t, nõ exeũt,neq: frigore ſuperueniẽte,

aut febre, anxietates, defectiones abominationes animi & acciderint, hanc in utero hře reputa. Et quāuis Gale. in cōm. d. aphoriſ. dicat prædic. oīa abſque ſubſequēte cōcepto eue nire poſſe, cū ſtomacho, aut alij mēbro mali dñantur humores, uñ oportere. ait, medicū rē bene ꝓſpicere, nō ꝓpterea concludit Gale. eſſe īpoſſibile prægnantē mulierē cognoſcere, immo contrariū præſupponere uř. dicendo oportere medicū bene ꝓſpicere, ꝙ uidelicet peritus & expertus, ſciet diſtinguere, prudēter ſubtiliter que conſiderādo utrū ſit prægnātia, uel defectus humorū, maxime cum ſint multa alia ſigna indicatiua demōſtratiuaque prægnātiæ. de quibus ꝑ Hippo. loco præal. in xl. aphoriſ. per Raſim & Serapionem in uarijs locis. & Auicen. xxj. tertij tractatus. c. xj. de ſignis prægnationis. ubi plura quā faciāt alii prægnationis ſigna ponit.

Idcirco ad ſecūdum faciliter breuiterque reſpondebat. poſſibile eſſe probabiliter per ſigna, actus, & plures demonſtrationes præſumere, ac tenere mulierem eſſe prægnantem.

5 Vt quando † uenter adoleſcentulæ nuptui traditæ, quæ uentrem planū habere conſueuerat, creſcere, tumefierique paulatim incipit, & de die in diem ſic procedit. talis enim excreſcentia, & tumefactio uentris infirmitate, ceſſante prægnantiam arguit, ſecundum Phyſicos præallegatos, maxime quando a uicinis, ab obſtetricibus, & ab expertis mulieribus, tenetur quòd talis prægnans ſit, pro prægnante præſumitur, & reputatur. Et ſimilia excreſcentia, & tumefactio uentris mouit perturbauitque Ioſeph uirum Mariæ Virginis, adeo quòd illam clam uoluit dimittere, ut habetur Matthæ. primo. ubi Nicolaus de Lyra dicit, fuiſſe dignam dubitationem Ioſeph. Sed hæc illo cogitante apparuit, & Angelus ī ſomniis dicēs. Ioſeph filii Dauid. Noli timere accipere Mariam in coniugem tuam qđ enim in ea eſt de ſpirituſancto eſt. Ecce quomodo per uētris excreſcentiā & tumefactionem ultra ſolitum cognouit Ioſeph ueram Mariæ uirginis prægnationē, adeo ꝙ eam dimittere uoluit niſi ei Angelus cām & modum excreſcentiæ uentris declarauiſſet. Et niſi talis excreſcentia uentris ꝑgnantiā arguerēt fruſtra occuparet mēbranas titu. ff. de uent. inſpi.

6 Eſt etiam aliud ſignum, † quando talis mulier mammillas tumidas, & lac in eis habere incipit. hoc præcipuum ſignū eſt prægnationis; accedente maxime tumefactione uentris eiuſque continua ſuperexcreſcentia, ſm Serapio. præal. Bald. in rub. C. de ꝓba. col. iij. & Firm. in repert. in uer. fœmina, & in uerbo prægnantia.

7 Aliud ſignū prægnātiæ eſt qñ † mulier quæ ſolebat menſtruari ceſſat a menſtruo, ſm ꝑdictū Serapionem. Et dicunt nouiſſimi phyſici, ꝙ ſuperfluitas illa humoralis quæ quolibet menſe regulariter mulierem occupat ob quod mēſtruum dicitur, deſit ceſſatque ſtatim ꝙ mulier prægnās eſt, & animatum eſt puerperium, quia ex ſuperfluitate illa nutritur, ſecundum aliquos.

8 Aliud ſignum quod in prægnantibus communiter accidit eſt, quia † ſupra faciem mulieris prægnantis certæ maculæ ſuperueniunt, quæ uulgo, panne, nuncupantur, ſecundum Serapionem.

9 Eſt aliud ſignum † prægnantiæ mulieris, quia ut plurimum res extraneas, & aliquando quas non licet appetunt comedere.

10 Certū uero ꝑgnatiōis ſignū eſt, qñ mater ſentit partū in utero moueri, ſicut cōtigit in Hæliſabeth. Lucæ c.

j.ibi, exultauit præ gaudio infans in utero meo. motio tamen illa in utero Heliſabeth facta fuit principaliter ex ꝓmiſſione mandatoq; Dei, ad declarationē ſanctitatis virginis & ꝓlis ĩ eius utero exñtis. Naturaliter ea motio in muliere fit partu tũ aĩato, antea fieri nō pt, qđ qñ ſit declarat tex.cũ gl.ĩ c.qđ uero cũ ſe.xxxii. q. ii.& ĩ c.i.v.diſt.Et licet phyſici dicãt talē motũ in utero cōtingere poſſe aliunde quã ꝓpter prolē & partum, hoc fatendũ eſt, quia ut Gal. loco.s. alle.dicit.ēt in hoĩe rōne alicuius uētoſitatis contingere poſſet,in muliere tñ quæ quatuor uel quinq; menſibus uterũ grauē portauit, ꝙ cōtingere poſſit ſimilis motio qn ipſa cognoſcat, ꝙ ſit motus infantis credendum non eſt.

Sunt ēt multa alia pp quæ pſumit immo tenet ꝙ mulier pgnans ſit, pu
11 ta† qñ mulier dicit ſe eſſe pgnantē. Credēdũ.n.ei eſt cũ de facto ſuo agat ſm Ang.in l.illud.ff.ſi pars hær. pet. Pau.de ca.in pal.§.qđ dr̃.De c.hic intelligit cōcurrētibus ēt aliis cōiecturis p l.j.in prin.ff.de uentr.ĩ poſ.mit. ibi nec ſe pgnātē dicere ſufficit.adde aliũ no.tex.ff.de uēt.inſpi.in §.de inſpiciēdo l.i.vbi mortuo marito ſi mulier ſe prægnãte dicet,his ad quos ea res pertinebit ꝓcuratoribuſve eorũ bis in mēſe denũciandũ curet, ut mittant ſi uelint quæ uentrē inſpiciãt.So la ergo mulieris aſſertio & denũciatio nō ſufficit ad iuſtificationē allegatę pgnationis,obſtetricũ uero depoſitio adiũcta ſufficiēs eſt, immo ſola ſufficit,ut p Ang.in d.l.illud Pau. & Ro.ĩ d.§.qđ dr̃. Fama aũt uiciniæ uel cōis opin.cognoſcentiũ & amicorum pręgnationem probãt, ſecũdum Pau.de ca.& Ro.loco palleg.& ibidem Are.in pe. col. Et ſi aliter diceremus probabiliter cognoſci, aut teneri non poſſe mulierem eſſe prægnãtem, ſuperuacua eſſent quę Phyſici pdĩcti tradũt. & iura multa ſupflua,ut l.pgnãtis.ff.de pœn.l.imperator.la.ij.ff.de ſtatu ho. quibus cauet executionē mulieris pgnãtis ad mortē damnatæ differri donec partũ ediderit.Idē eſſet dicēdũ de titulo.ff.de uentre in poſ. mit. & ff. ſi uen. noĩe mulier, ac ēt de uētre inſpi. qui non inſpicit, niſi ratione tumefactionis, nec per inſpiciētes inuita muliere tãgi debet.l.i.§.de inſpiciēdo.ff.de uē. inſpi. Erit igit uera cōcluſio poſſe ꝓbabiliter cognoſci,pſumi.& teneri ex multis ſignis mulierem eſſe pgnãtem. Pro reſolutione tertii dubii dicebat genitor meus, ꝙ in ca-
12 ſu propoſito ubi † præſupponebatur poſſe ſufficienter probari,quemadmodũ Magdalena tēpore ſuæ uitæ & mortis ſe prægnantem eſſe dicebat, plura ſigna prægnantiæ oſtendendo, quodque Andrieta prædicta eius ſocrus tenebat, & reputabat illam prægnantem. faſciaſque & alia ad partum neceſſaria præparauerat, & de muliere ad illam in partu cuſtodiendo, prouideret, & quòd communis opinio uicinorum Magdalenæ, erat illam fuiſſe pręgnantem, nullum ius competebat tēpore mortis eidem Andrietę in bonis, & hæreditate dicti Dominici filii ſui; quia ubicunque & quotienſcunque is qui putatur uel præſumitur in utero eſſe, ſi naſceretur omnes excluderet qui ius in hæreditate prætendunt,impedit aditionem hæreditatis quandiu incertum eſt an naſcatur naſcive poſſit.l.antiqui.l.illud.& §.quod dicitur.in ſuperioribus allega. in quibus locis Angel. Paulus de caſtro.& alii ſcribentes notant, & quòd fama, & communis opinio prægnantiæ mulieris impedit aditionem hæreditatis.tradit etiã poſt gl. & Ioan. de Imo.Are.in præalle.§. quod dici-

tur.col.pe.& in l.uentre.col.j.per il lum tex.ff.de acquir.hære. Et conſequenter cũ ipſi Magdalenæ mortis tempore in bonis & hæreditate Dominici filii ob ſpem poſthumi, cuius natiuitas ſperabatur & expectabatur ius nullum competeret, ad hæredem ſuum pariter nullũ ius potuit tranſmittere, quia nemo plus iuris ad aliũ transfert quã ipſe habeat. l.traditio. ff.de acquir. rerũ domi.l.nemo plus iuris ſupra eo.tit. Ad quod facit optime.text. l.lucius. in.§.fi.& l. qui habebat.ff.de uul. & eſt.caſus in.§. ſin autem aliquid ſub conditione.l.unicæ. C.de cadu.tollen. & in l. ſi cum hæres.ff. quando dies leg. ced. cum accumulatis per Anch.in ꝯſi.cccliiii. incip.uiſis diligenter.& Barb. in ſua Ioannina ſuper c.raynaldus.fol.liiij. ſuper glo. ſi forte rem.de teſta. cum ſimilibus. Quæ quidem ſupraſcripta concluſio ſatis clare probatur ꝑ regulam legis noſtræ uolentis, non ui deri ſine liberis deceſſiſſe qui uxorẽ prægnantem reliquid, ergo uenter plenus ita ĩpedit matri defuncti ius quæri, quemadmodum impedirent liberi ſi reliquiſſet. quæ omnia nota.

SVMMARIVM.

1 *Repugnantia ſeu contraria ſe inuicem elidunt. Limita nu. 4.6.7.8.9.10.11.*

2 *Contrarietas quæ dicatur. & quotuplex.*

3 *Prohibita reprobatione teſtium, non videtur prohibita reprobatio quæ ex contrarietate reſurgit.*

5 *In contrarijs coniecturæ fortiores prævalent.*

11 *Reus contrarias exceptiones proponere poteſt.*

12 *In diſpoſitionibus contrarijs quæ prævalere debet.*

L. CXLIX. Celſus.

Vbi repugnantia inter ſe in eodem teſtamento inueniuntur, neutrum ratum eſt.

SVMPTA fuit ex ll. per glo.alle. Deci. adducit concordantes. habet prope infinitos, prout tradũt omnes ſcribeñ. in l.i.C.de furt.& in l. titiæ ff.de condit.& demon.& in c. ut qui duas. de elec. lib.vi. cum aliis infra

1 allegandum. Nota ergo, † ꝙ repugnantia ſeu contraria ſe inuicem elidunt, ſibiq; inuicẽ fidem derogant, ut ẽt dr̃ in d.l.i.& in l.ſcripturæ.C.de fi. inſtru.earumq; rerũ naturaliter inter ſe pugna eſt, ut dicit iuriſcõſultus in l.ius noſtrum. ſupra eo.tit. ubi nõnulla ſcripſimus, propterea allegans cõtraria nõ auditur. iuribus præall. contradictoria.n. & ſeu cõtraria & repugnãtia non pñt in eodẽ ſubiecto. ſtare. quinimmo unius incluſio alterius eſt excluſio.clem.gratiæ.de reſcri.cũ præalleg. Et eſt ſimiliter philoſophorum regula dicentium, contraria ſimul ſtare non poſſe, ſed mutuo ſe expellere, ut per Philo.in x.met.in prędicamẽtis, ſiue fuerint cõtraria priuatiuę, ſiue poſitiuę, ſicut calidũ nõ ſtat cũ frigido, nec albũ cũ nigro, nec tenebre cũ lumine. unde quia boni malis cõtrarii ſunt, mali illos infeſtãt & ꝑſequũtur.c.qui ſcd̃m carnẽ.xxiii.q.

2 iiij. Et contrarietas † eſt in eadẽ uel diuerſis rebus contraria & incõpatibilis qualitas, ſecundũ Bald.in d.l.j.col. pe.de furt. Sunt autẽ directo ꝯ̃ria ſeu repugnantia capitula de legitimitate pũta, & illegitimitate. De pñtia, & abſentia. De furore, & ſana mente. De actu ſpontaneo, & coacto. De uirginitate, & corruptione. cũ hæc & ſimilia de eiſdẽ perſonis & actibus eodẽ tp̃is inſtanti ſic cõtrariæ formẽtur ẜm gl. in cle.ſi.de teſti. Et quædã ſunt cõtradictoria ſeu cõtraria, quorũ unum neceſſe eſt uerũ eſſe alterum falſum

ut ſi unus teſtis dicat me contraxiſſe alter neget. đ neceſſitate. n. unus uerũ dicit alter falſum. l. optimã. C. de contrahẽ. & commit. ſtip. licet interdũ neuter puniatur, quia quis falſum dixerit neſcitur, ut not. in l. duobus. in. §. fi. de iureiur. Quædam ſunt cõtraria in quibus teſtes vtriuſq; partis põt eſſe falſi, ut ſi unus dicat oẽs de cap. interfuiſſe, alius ꝙ nullus, uterq; de falſo puniri poterit, ſi quidam interfuerunt, quidam nõ l. ſi is qui ducenta. in. §. utrum. ff. de reb. dub. cum not. contraria ergo ſimul uera eſſe nõ põt, ſed falſa ſic Bald. in d. l. j. colũ. iij. Adeoq; legi odioſum eſt contrarietatis & repugnantię uitium, ꝙ neque ſimplicitas, neque ruſticitas excuſat: nec remota nullitate uel exceptione intelligitur remota illa quæ ꝯtinet in
3 ſe ꝯrietatẽ. Et pariter † prohibita reprobatione teſtium nõ uř prohibita reprobatio quę ex ꝯrietate ipſorũ teſtium ſurgit. Deci. hic & plenius in l. edita. colũ. xiiij. cum ſeq. in iij. regula Bart. C. de edeu. & in l. fi. illo. eo. tit. in quibus locis ꝯcluditur nec legiſlatorẽ, nec deum poſſe ſimul repugnantia in eſſe producere. de quo in ſuperioribus dixi. Nunquid aũt iudicium in quo quis eſt ſibi cõtrarius ſit ipſo iure nullũ, an uero ita demum ſi excipiatur? ponit Bald. in l. ordinarii. col. ij. & iij. C. de rei uen. faciũt quæ Deci. ſcribit in d. l. edita. col. antepe.

Et per hanc regulam cum præalle. dixit Bal. in l. j. col. iij. C. q̃n prouoc. non eſt neceſſe. ꝙ ſi reperiantur duæ ſñiæ eadẽ hora prolatæ, ſiue duo inſtrumenta contraria, neutrum ualet. Item ſi ille cui tã ex teſtamento quã ab inteſtato alicuius ſpectat hæreditas adeat hæreditatẽ ab inteſtato pro teſtatione præmiſſa, ꝙ non uult, neq; intendit cauſæ teſtati renunciare ꝑ repugnantiam & contradictionẽ, redditur actus nullus: ita Aret. in l. illud. in fi. ff. de acqui. hære. Reſtringitur modo & limitatur hæc regula cũ pręd ictis pluribus modis. Et primo q̃n eſt tanta tamq; præciſa contrarietas
4 ꝙ nullo modo tolli põt: † ꝙ ſi cum aliqua diuiſione, diſtinctione, ſeu alio legitimo modo remoueri põt id omnino fieri debet, cum quælibet diſpoſitio ſic interpretari ac intelligi debeat, ne ſibi cõtradicat ſi fieri poſſit §. quibus. in prima conſtit. C. §. cæterum. in auct. de fide inſtru. c. inter dilectos. de fide inſtru. Deci. hic. & in l. fi. C. de eden. & in conſil. cxcv. col. ii. & cõſ. dcliij. col. fi. Alex. in cõſil. clvj. clxx. & cxc. col. iiij. lib. vj. Iaſ. in Spe. feud. in princ. in vij. col. uerſ. item licitum eſt. Bald. & Pau. de Caſt. in l. ij. ff. ne quis eũ qui. dum loquuntur de producente poſitiones quæ cõtrariæ vñr, ut ſi petas a me centum & oppo nam te non ſoluiſſe, Item me præſcripſiſſe, quia hæc contraria eſſe uidentur, intelligi debet, dico me præſcripſiſſe caſu quo conſtet te ſoluiſſe, ut etiam per Rimi. in l. j. colũ. xij. C. qui admit. Et ſi dicatur rẽ eſſe cõem pro diuiſo ſicque uideatur repugnantia, cum nihil diuiſum ſit cõe. remouetur tñ cõtrarietas habito reſpectu ad totam rem. ſi. n pro una parte ſit mea, & pro alia ẽt diuiſa tua ſit, ſatis poteris cõis dici, quia nec tuã nec mea abſo-
5 lute dici poteſt, ut per gl. ĩ l. id quod noſtrum. ſupra eodem. & in terminis uult Deci. in conſil. ccclxxxviij. col. fi. & in depoſitione teſtis a cõtrarietate ſaluandi, pulchre ſcribit Iaſ. in l. j. col. iij. ff. ſi cer. pet. & Fely. in c. cum tu. de teſti. Ex prædictis, ꝙ contrarietas remoueri debeat ſi fieri poteſt in qualibet diſpoſitione, infert ad deciſionem multarum quæſtionum Cardi. Pariſi. in conſ. vij. col. j. lib. iij. & in conſi. i. col. ix. lib. iiij. & in cõſil. lxxij. colum. antepenul. in eo. uol. & in pluribus alijs ſuis conſilijs.

Quod ſi ſit tanta eiuſdem diſpoſitionis cõtrarietas ꝙ nequeat remoueri neutrum ualet, ut hic dicit̃, ſed
5 † ſi pro una parte ſint meliores rationes uel plura & fortiora ſigna, præualent pars illa. arg.l.quæritur.ff. de ſtatu homi.& c. capellanus.de feriis. Faciunt quę diximus in l. mutare cõſilium.ſupra eo.& quę poſt Bal. ſcribit Alex.in cõſi.cxc.col.iiii.lib.vi. ꝙ qñ ſunt plura inſtrumenta repugnantia illi credit̃ quod maioribus adminiculis iuuatur. Propterea dicebam alias in differentia cuiuſdã muri quẽ unus uicinorũ cõem dicebat ꝓpter feneſtellas in eo ex ſui parte exiſtẽs: iuxta eaque ſcribit Cæpol. in tract. de ſerui.urba.prædi. in tit.de pariete ſeu muro,col.ii.&iij.alter proprium aſſerebat propter duos magnos terminos longitudine unius pedis extra murum ſe protendentes ibique defixos, quibus murum non eſſe cõem ſed propriũ ſignificari dicebat, alias dicti termini eſſent ibi ſine effectu. In tali repugnantia uĩ debere præualere partem illius pro quo ſtant termini, tanquam ſint ſigna potentiora & urgentiora ad oſtendẽdũ eius proprietatem muri prædicti. Faciunt ẽt quæ ſcribit Iaco.de ſancto Georg.in tract.de rhoidis ſeu operis.col.xj.dũ uult ꝙ exiſten. hincinde coniecturis & argumentis ad uenditionem & ꝑmutationem, iudicandus ſit contractus ſcd̃m fortiores coniecturas & argumenta.
6 Secundo limi.niſi † repugnantia ſit inter principium & finẽ alicuius ſcripturæ. tunc enim attẽditur finis, qui principio derogat & per quem receſſum cenſetur ab illo. arg.l.pacta nouiſſima.C. de pact.propterea ultima diſpoſitio teſtamenti. attenditur,ut per Dec.in cõſi.dcliii. col.fin. Ideo in ſtatutis qñ duo ſtatu. ſunt contraria,ultimum attenditur, immo quãdo unum ſtat.ſibi ipſi cõtradicit, ſeruari debet quod ultimo loco ſcriptũ eſt.ita Angel.in l.in ciuile.ſupra de legib.per gl.ibi.Et reſpon.ad hanc legem, ꝙ loquitur ubi eſt ſuſpicio falſitatis,ut ibi per eum. Propterea dicebatur alias in quęſtione occurrenti ſuper quodam inſtrumento,per quod ceſſum erat ius redimendi & recatandi, & ꝯſtitutus quis ꝓcurator in rem ſuam in multis partibus inſtrumenti, poſtea in fine inſtrumenti dicebatur, ita tñ qđ quicquid per præfatum B.uigore præſentis inſtrumenti & contentorũ in eo geſtum & negotiatum fuerit faciat ipſe B. ad commodum & utilitatem ipſius domini conſtituentis &c. Quod hæc uerba in fine inſtrumenti poſita quæ ſunt attendenda alterabant naturam ceſſionis & faciebant tranſire in ſimplex mandatum reuocabile per pœnitentiam, uel morte re integra, ꝑ glo. & doctrinam Saly. & Pau. de Ca.ibi in l. ꝑ diuerſas. C. mand. Sed confundi uidentur prædicta per l.nam ad ea. ff.de cond.& demon.ubi incontinenti non præſumitur quiſpiam ſe corrigere.ideo Dec. in l. pacta nouiſſima.col.i. C.de pac. dicit illam regulam intelligi qñ ſecũda diſpoſitio cõtraria primę facta eſt ex interuallo, ſecus ſi incontinenti, quia attendit̃ prima ꝑcipue plenior, cum non præſumatur quis incontinẽti ſe corrigere.d.l.nã ad ea.Quod confirmari poteſt ex pluribus quæ ſcribit Alcia. in tracta. præſump. in xxviii.pręſump.ii.regulæ,& Cor.in ꝯſ.cccviii.lib.iiii.Alex.clare in conſ. clxx.lib.vi.Et ꝓpterea in caſu ceſſionis prædictæ ego conſului opp.quod immo erat ceſſio & conſtitutio procuratoris in rem propriam, prout principium dicti inſtrumenti in pluribus clauſulis clare oſtendebat,& ꝙ clauſula ĩ fine poſita cenſet̃ potius ꝑ errorẽ poſita, quam ꝙ partes uolue-

rint ſe corrigere.l. quoties.§.tantundem.ff.de hæredi.inſtitu.

Et prædicta procedunt niſi præciſe conſtaret de uolũtate partium ad correctionem tendente. illa.n.attenderetur quia actus agentium &c.l.nõ omnis.ff.ſi cer.pet. Deci.in d.l.pacta nouiſſima.colũ.j. Et in iſtis terminis ſaluari poſſent quæ ſcribunt Ange.in dicta l.in ciuile.& Dec.in conſ.dcliij. col.fi. Tertio limi.quæ dicta ſunt de allegante cõtraria ſeu utente contrarijs remedijs ut audiri nõ debeat,ubi quis eſt cõtrarius eodem tempore &
7 inſtanti,ſecus † ſi intentauerit ſucceſſiue remedia contraria,ut per Barto. Alex.Iaſo.& alios in l.naturaliter. in §.nihil cõmune.in iij.lectura.ff. de acqui.poſſeſſ.ubi petitorium & poſſeſ. retinende, quia contraria ſunt (quia in petitorio dico aduerſarium poſſidere.l.j.C.de alie.iud.mut.cauſa fac. in poſſ. retinendæ dico me poſſidere l.j.ff. uti poſſ.)poſſunt tamen intentari ſucceſſiue licet ſimul & ſemel non. Sed dic iſtud eſſe, quia intẽtando poſſeſſoriũ retinendæ a primo remedio contrario receſſum uidetur, illiq; renunciatum. Alex.& Iaſo.in d.§.nihil commune.in iij.lectu. Intellige prædicta,niſi conuentus negauerit quod per actorem aſſertum fuit. non enim tũc poſſet dicere per ſcd̃m eſſe primo renunciatum,cum ſe iuuare quis nequeat ex eo quod impugnauit,ut ibi perAlex.col.xiij.uerſ.item ex hac tertia lectura, & ſequuntur poſteriores. Vbi autem quis ſuccubuit in intentato remedio, põt ad contrariũ ſe conferre, & ſic in diuerſis inſtantijs allegare contraria & contrarijs remedijs uti.l.aurelius.§.fin.ff.de libe. leg.no. Are.in l.j.C.de furt.Iaſo.in d.§.nihil cõe.col.vij.uerſi.ij.principaliter. no. Alex.in l.qui Romæ.in.§.pe. de uer-
8 bo.obliga. Quarto limi.ubi † incertitudo ex facto conuenti procederet, tunc enim licet actori cõtraria remedia intentare,ut per Bart.in.l.ubi autem non apparet.in.§.fi.ff. de uerbo. oblig.& ita erat in d.§.nihil cõe. ſecundum iij.lectu. Bar.quia reus confeſſus fuerat actorem poſſidere,ſecundum quoſdam Mod.ibi dicẽtes,ꝙ ſicut tunc admittuntur contrariæ probationes, ita admittuntur contrariæ poſitiones,ut per Alex.conſil.lxxxij.
9 col.iij.lib.ij. Limita quinto † niſi pars uelit unum ex contrarijs remediis per actorem in ſuo lib.intentatis acceptare,quia iſtud põt facere. Bal. in l.cum precum.ad fin.C.de lib.cau. Dec.in d.c.ſolicitudinem. in viij.no. de appel.& Abb.in c.cũ olim.in not.
10 de cenſi. Sexto limi.niſi † quis intentaret contraria remedia ſubordinate & cõditionaliter,ut pulchre per Roma.in cõſ.cccxcij.circa princ.col. ii.& ꝑ omnes ſcribentes in l.edita.C. de edẽ.in materia cumulationis.propterea ubi aduocati in iudiciis opponunt de contrarietate & repugnantia remediorum intentatorum, ſolet replicari id friuolum eſſe cum ſubordinate ꝓpoſita fuerit & cumulata, quo caſu nulla regula impeditiua cumulationis obſtat & petitio ratione ſubordinationis ſuſtinetur. Septimo & ul-
11 timo limit.in † reo,quia licet agẽdo non liceat cõtraria proponere, ſecus tamen eſt excipiẽdo, ut dicit gl.in c. ſi a ſubdelegato. in uerbo contrarius in fi.de offic.deleg.in vj.declarando, ut per Phil.Franc.& alios in c.nullus pluribus:de regul.iur lib.vj.& plene ſcripſi in l.nemo ex his. ſupra eo.tit. ubi eſt text. ſecundum intelligẽtiam
12 glo.& doct. Stante autem † repugnantia & contrarietate diſpoſitionum,quæ præualere debeat, affirmatiua, aut negatiua, fauorabilior, uel æquior & iuſtior, ponit Deci.in l. ſi ruffinus,col.i.C.de teſta.mi.Et ſi cõcurrant cauſa naturalis & accidentalis,

lis, ſeu magis potens & minus potẽs, aut duæ qualitates repugnantes, quæ ꝑualeat & attẽdi debeat, tradit poſt alios Seueri. in repeti. l. cunctos populos. fol. xvij. uerſi. nec obſtat lex qui habet C. de ſumma trin. Faciunt not. per Iaſ. in l. j. in prima lect. in ij. colũ. ff. fol. ma. ꝙ exiſtentibus duobus teſtibus contrarijs eodem tempore factis, ſeu datis duabus contrariis prouiſionibus eodem tempore, ille qui reperitur in poſ. præfertur. Et ſi ſit dubietas ratione perplexitatis & concurſus plurium locorum quis locus attendatur, ponit Bru. in paruo ſuo tracta. de rebus ſeu diſpoſitionibus dubijs. fol. xlij. cum ſeq. & in eodem tracta. plura congerit de dubijs & repugnantibus diſpoſitionibus.

§ Quæ rerum natura prohibẽtur, nulla lege confirmata ſũt.

Expedita fuit in l. impoſſibilium ſupra eo. tit.

SVMMARIVM.

1 *Pupilli uoluntas nulla eſt.*

L. CL. Celſus.

Pupillus nec uelle nec nolle in ea ætate (niſi appoſita tutoris auctoritate) creditur. Nam quod animi iudicio fit, in eo tutoritatis neceſſaria eſt.

In tex. ibi animi iudicio. exponas ideſt in quo intellectus requiritur, ſiue animi diſcretio, ſm Albe. No. 1 †pupilli uoluntatem nullam eſſe, iõ illum tutore qui eum regat egere ꝗc quid enim uidet, ignorat, & quid faciat neſcit, ut diximus in l. in eo. in §. pupillus & in l. pupillũ ſupra eo. ubi declarauimus quando dicatur pubertati proximus, doliq; capax, & quomodo tunc obligetur.

SVMMARIVM.

1 *Tempus pro tempore ſæpe ponitur.*

2 *Dotalia bona non dicuntur eſſe in bonis mariti.*

L. CLI. Celſus.

Quod euincitur, in bonis noſtris non eſt.

De materia euictionis habemus ſpeciales ti. & amplas ſcribẽtium doctrinas, quæ hic non ſunt replicandæ, neq; inculcandæ. Exponi uero debet, euincitur. i. euictum eſt, ut hic
1 per gl. & Albe. ſicque †tempus pro tẽpore ponitur, de quo uidenda ſunt ꝗ diximus in l. generaliter. ſupra eod. Et huiuſce regulæ ratio aſſignari poteſt. re enim iuſte euicta nec actionẽ nec exceptionem ad rem illã habeo, ideo nimirum ſi non dicitur in bonis noſtris, per iura infra alleg. Pro declaratione igitur & intelligentia regulæ & materiæ uidebis l. rem in bonis. cum gl. ff. de acqui. rer. domi, & l. bonorum appellatione. §. in bonis. ſupra ti. proxi. & Deci. in conſi. ccxxx-
2 vij. col. fi. Et mirum uidetur, ꝙ †bona dotalia dicantur non eſſe in bonis mariti, ut hic per Dec. poſt. Bart. quẽ uidebis in l. lucius in §. idem reſpon. el. ij. ff. ad munic.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium principis alicui datum, non ſubſiſtit ſi ille erat mortuus. Et quomodo procedat.*

2 *Beneficium mortuo datum quando ualeat. Et quid ſi per eccleſiam datum fuerit num. 3.*

4 *Mortuus quando poßit ſepelliri in loco ei uiuo prohibito.*
5 *Mortuus laudari poteſt.*
6 *Beneficij interpretatio ad concedentem ſpectat.*

L. CLII. Celſus.

Neratius conſultus, an quod beneficium dare ſe quaſi uiuenti Cæſar reſcripſerat, iam defuncto dediſſe exiſtimaretur, Reſpondit nō uideri ſibi principem, quod ei quem uiuere exiſtimabat conceſsiſſet, defuncto conceſsiſſe. Quem tamen modum eſſe beneficii ſui uellet, ipſius æſtimationē eſſe.

SVNT duo dicta. Primum ꝙ priuilegium alicui tanquã uiuenti datũ mortuo non competit. Secundũ ꝙ interpretatio beneficij ad principem concedentem ſpectat: iō ipſius æſtimationem eſſe dicit, hoc eſt conſiderationem, iuxta illud Ouidia. Hac quicunq; leget, ſi quis leget, æſtimet ante. Prius.n.rem æſtimamus, hoc eſt conſideramus. Deinde exiſtimamus, id eſt iudicamus. In tex.ibi, quaſi uiuenti. non credas eſſe notam improprietatis, ſed uoluit iuriſconſ. dicere tanquã uiuenti, patet ex ſequẽtibus ibi, quẽ uiuere exiſtimabat. In eo.tex.ibi, quẽ tñ modum exponitur & declaratur ſm Alber. i. utrum ad hæredem tranſire debeat uel non.

1 Not.primo ex tex.ꝙ†ſi princeps ei quẽ uiuere opinabatur beneficiũ dederit, & ille mortuus cōperiatur, conceſſio non ſubſiſtit. Ratio eſt in prōptu, quia in interpretatione huiuſce beneficij, ſeu priuilegij mens concedentis attendi debet c. cum te.de reſcrip.c, inter alia.de ſen.excōmu.l.ex facto.in prin.cum ibi not. per Iaſ.in iij.no.ff.de uulg.ſed in propoſito noſtro mens principis fuit uiuenti dare iō mirũ non eſt ſi non tenet conceſſio cōperto ꝙ mortuus ſit. Sed refragari vr̃ tex.in l.ſi iam facta.ff.de condi.& demon.vbi legatum a teſtatore ſub conditione caſuali fc̃m̃ debetur, licet conditio ante teſtm̃ impleta eēt ignorante teſtatore, cum multis alijs iuribus alle.per Alexã.in conſi.cxlvj. infra adducto.per quæ iura dicunt doct.ꝙ ſi papa mandauerit alicui prouideri de primo. beneficio uacaturo in certa eccleſia prouideri poterit de beneficio ꝙ tp̃e datę vacabat licet pōtifex uacare ignoraſſet, Itē ꝙ ſi teſtator centũ legauerit pro Berta maritãda, debebuntur quãuis nupta eſſet teſtamenti tp̃e. Itē ꝙ conceſſio pontificis de teſtando facta alicui incapaci, cardinali puta, vel ep̃o de bonis acq̄ſitis ex beneficijs, trahitur ad teſtm̃ ante huiuſcemodi conceſſionē & licentiã factũ, ꝙ ex tali indulto confirmatur. Et ſimiliter mãdatũ ad contrahēdũ matrimoniũ cũ tali fc̃m̃ operatur licet tunc iã eſſet contractũ, & ratificationē inducit, ut de iſtis tradit Alexan.in conſi.cxlv.lib.v. Et aliqua ex prædictis declarat Soci.in d.l.ſi iã facta.& Bru. Aſten.in ſuo tract.de reb. ſeu diſpoſitionibus dubijs. fol.xxx. capite incip. diſpoſitio circa aliquid faciendum an trahatur ad iam fc̃m̃.

Reſpon. poteſt, ꝙ in prædictis nō ceſſat mens legantis, mandantis, uel concedentis, nec cã impulſiua aut finalis, prout ceſſat in terminis iſtius legis, ut dixi. iō nimirũ ſi diſpoſitio ſortitur effectũ licet eo tp̃e actus explicandus ex forma uerborum diſpoſitionis factus cōperiatur, ut ſentiunt ēt Alex.Soci. & alij ꝑalle.& pulchre Alex.in conſi.xcv.col.iij.lib. vij. vbi conſuluit non ualere gr̃am a ſummo pontifice impetratã de conſequendo

certũ quid pro nubendo ſi filia iã nu pta erat. quia licet ut dictum eſt quã do teſtator ſub ea conditione legat debeatur legatum licet filia nupta ſit quia ibi nulla culpa ſurreptionis uel obreptionis committitur per legatarium, iõ non efficitur indignus legato, ſecus tñ in impetratione facta ſeu q̃ præſumitur facta ad poſtulationẽ ſupplicantis, quo caſu literæ gratioſæ uitiantur, ſiue ſurreptio aut obreptio fuerit cã inductiua & finalis ipſius gratiæ. ſiue impulſiua adeo ꝙ cõcedens ſurreptione ceſſante conceſſurus fuiſſet, ſed non ita de facili aut leui c. poſtulaſti. de reſcri. Propterea ẽt infertur, ꝙ licet ſufficiat ꝙ qualitas reperiatur ineſſe tpe quo dies diſpoſitiõis cedit. l. ſi cognatis. ff. de re. du. ſi quis tñ alicuius beneficij expectatiuam impetrauerit uti Papæ familiaris, cum tunc talis non eſſet, ſed poſtea effectus eſt, conceſſio non valet, ceſſat. n. mens concedentis, qui ad initium ſe retulit, ita conſuluit Bald. in conſi. ccccxlvij. incip. Petrus lib. iij.

2 Nunquid ãt † mortuo beneficiũ dari poſſit? Dec. hic concludit nõ poſſe mortuo legari, nec literas dari, neque doctoratum conferri, ſi tñ priuilegiũ conueniat ẽt mortuo, ut ꝙ in ciuitatẽ deferri poſſit qui uiuens ibi ſtare nõ poterat. concedi darique ualebit, ut per eũ. De quo pulchre per Abb. & Fel. in c. a nobis. el ij. de ſen. excõ. Aſſignantes rõnẽ cur mortuus doctorari nequeat, ſed bene militia di-

3 gnitate que exornari. Eccleſia † uero cõmunicat theſaurũ ſuum etiã mortuis, ad quos ſaltẽ ꝑ modũ ſuffragii ſummi Põtif. ſe extẽdit auctoritas & ptãs, ut per Fel. in trac. de indulgentiis in q̃õ. inci. hodie mecũ eris in paradiſo. co. vij. Et ꝙ mortuus nequeat

4 ad † ſepulturã deferri ubi uiuus commorari ꝓhibeat, ꝑterquã ex licencia & beneficio principis, eſt tex. in l. ij. ſupra de cad. punit. Et his diebus ꝓteritis occiſo quodã nobili bãnito Mediola. in hac ciuitate Vercel. illius affines & amici nec a ſenatu, nec a Cæſare impetrare potuerũt, ut poſſet ibidẽ ſepulturæ tradi. De qua materia eſt ẽt text. not. in c. ſacris. de ſepul. & no. Fel. ĩ c. mulieres. el ij. de ſen. exc. Dec. in l. ii. C. qui teſt. fa. poſ. Hip. de Marſ. limitantẽ in oſſibus delatis in l. ſi. col. pe. ff. de q̃õ. Et quemadmodũ

5 † mortuus beneficio ꝯdonari põt, ut dictũ eſt, & laudabilius extolli. c. religioſus. de reliqui. & uen. ſan. in vj. Iniuria, & offenſa affici. §. ſoluta. in auc. de nup. §. j. ubi late Aug. inſti. qui, & ex q. ca. ma. nõ poſ. Bar. ĩ l. j. ff. de his q̃b. ut indi. & Bal. in l. ſororẽ. C. e. ti.

6 Secũdo no. beneficiũ † principis ab ipſo principe eſſe interpretandũ, de quo eſt tex. opti. in l. ex facto. ĩ prin. ubi late Iaſ. in iij. not. ff. de uul. & tradit Roma. in conſ. ccccxciij.

L. CLIII. Marcellus.

Ea quæ in partes diuidi non poſſunt, ſolida a ſingulis hæredibus debentur.

SVMITVR ex l. ij. in §. & harum. & §. ex his. ubi late ſcribentes. ff. de uerb. obl. & in §. cato.

§. In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus iuſtius quam tutius eſt.

EXPEDITA eſt in l. ſemper in dubiis, ſupra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Dictio perinde, quãdo fictionẽ denotat.*
2 *Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tẽpus mortis.*
3 *Poſſeſſio non tranſit niſi apprehendatur*
4 *Repudiatio retrotrahitur ad tẽpus mortis ut aditio.*

L. CLIIII. Celſus.

Omnia fere iura heredum perinde habentur ac ſi continuo ſub tempore mortis hæredes extitiſſent.

SVMITVR ex ll. in gl. allega. & ex l. hæres quandocunque, ff. de acqui. hære. ubi clarius dr, hæres quandocunq; hæreditatem adeundo, iam tunc a morte defuncti ſucceſſiſſe defuncto intelligitur. In text. ibi hæredum iura. i. quæ tranſeunt ad hæredes. & qđ ſubiungit a tpe mortis, intelligitur. i. immediate poſt mortem, ſm Alb. hic. & probatur clare in d. l. hæres, ibi. a morte defuncti. In eo.
1 tex. ibi, †perinde &c. ut infra dicetur denotat fictionem, idq; eſt regulare, niſi ponatur in his quæ ſunt, iuris. tūc enim ueritatem denotat, ut per Alex. in l. ſi quis vi. in prin. ff. de acqui. poſ. de quo uide Areti. & Ripam in. l. rem quæ nobis. col. j. illo eo. ti. Not. ꝙ
2 †aditio hæreditatis retrotrahitur ad tps mortis, perinde eſt. n. ac ſi immediate hæreditas fuiſſet adita & iura acquiſita, & ſic eſt per uiam fictionis non ueritatis recto tramite. Quod facit ad qō. de qua hic per Deci. & latius Are. in d. l. hæres. ubi regulam l, noſtræ inducit ad quaſdam uo. q. Vtitur autem hic iuriſcōſul. temperamē to, fere, ad denotandum regulam nō ſp procedere, exempli gra vbi extrema quę requiruntur in fictione trāſlatiua de tpe ad tps non ſunt habilia, ut in caſibus no. per gl. in d. l. hrs. qñcū que & in l. hrs in oē eo. ti. & in regula nra ubi Deci. aliū adiūgit caſum faciunt quæ uidimus in regula, quæ legata. ſupra eo. Potes aliū caſum ad-
3 dere †de poſſeſſione quę tranſlata nō fingitur, neq; tranſit, niſi apprehendatur l. j. §. ſceuola. ſupra ſi quis teſt. lib. & l. cum hæredes. ſupra de acquir. poſ. & ſic acquiritur ſolū a die apprehenſionis, niſi quantū ad complendam ceptā præſcriptionem. intelligitur enim eo reſpectu poſſeſſio in hæreditate fuiſſe & in hæredem tranſire et ſine apprehenſione. l. ceptā. & l. nū quam §. uacuum. ff. de uſucap. & hoc ſingulari quodam iure receptum eſt, ut dicit tex. l. pe. in §. nondū. de uſucap. de quo per Bart. & ſcribentes in l. ſi is qui pro empt. ubi Iaſ. col. xlv. illo eod. ti. Poſtremo not. ꝙ ſicuti hæreditatis aditio ad tps mortis re-
4 trotrahitur, eodem mō † repudiatio ad dictum tps retrotrahitur. Are. pulchre in conſi. cl. incip. viſis diligenter ad fi. iiij. col. Sic et in iure accreſcendi. eodem enim modo retrotrahitur ne contingat quem decedere pro parte teſtatum & pro alia parte inteſtatum, ut per docto. in l. re coniuncti, ubi Ripa col. xxv. ff. de leg. iij.

SVMMARIVM.

1 *Hæredis appellatione ueniunt omnes hæredes in infinitum. Amplia nu. 2. 3. 4. 5. & 6. Limita numer. 8. 10, 11. 12. 13, & 14.*
Papa dicitur ſucceſſor Petri licet fuerint plures intermedij poſt nu. 2.
7 *Libellus in quo quis dicit ſe hæredem inſolidum, cum habuerit fratrem qui deceſſit poſt immixtionem, ſuſtinetur & ualet.*
9 *Hæredis appellatio comprehēdit omnes hæredes ex mente & utilitate, ſecus de propria uocabuli ſignificatione.*

L. CLV. Modeſtinus.

Qui per ſucceſſionē lōghiſſimā defuncto heredes extiterint, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter heredes.

In text.ibi principaliter,id eſt im mediate,ſecundum Alber. hic.

1 Not.ꝙ appellatione † hæredis, ueniunt omnes hæredes in infinitum. Ad idem l.hæredis appellatione.& l. ſciendum.ſupra titu.j. & l.ſi quis filium.§ fina.ff.de acquiren.hære.cum alleg. per Alexan. in conſi.xlix libr. vj. & eſt antiqua iuris regula, ut dicit text.l.fina.C.de hære.inſti.

Ampliat̃ regula iſta quatuor modis per Iaſ.in d.l.fi.& in §.fi.d.l.ſi qs filium.cuius dicta eo tacito tranſcribit hic Decius. Prima ampliatio eſt,

2 ut † procedat etiã in alio ſucceſſore. c.j.de homic. in vj. cum ibi not. per Gemi.ubi Inno.papa ſe Petri ſucceſſorẽ dicit,cum tñ multi fuerint medij.ut hic p Deci.& Iaſ.in d.l.fin. & in d.l.ſi quis filiũ.in § fi.col.j. de acquir hære. Secunda ampliatio, ut

3 procedat † regula ẽt in eo qui nõ eſt hæres hæredis, uerũ ei ſucceſſit alio titulo uniuerſali nõ hæreditario, ut dicatur hæres principalis defuncti quamuis non ſit hæres hæredis. text. eſt ſing.in l.j.ff.de caſtren.pec. ſcdm Iaſ.ibidem.& Ro. in ſingu. 690. ubi mille effectus mirabiles ex hoc ſequi dicit,& ꝙ contra illum text.quilibet prima facie reſponderet. ſed & ſi illũ text.quis non uidiſſet poſſet iſtud dictum facile probare per regulam.l.in pari.§.hi qui.infra eod.titu.

4 Tertio extende † ẽt in implemento conditionũ,quæ licet in forma ſpecifica impleri debeant,dando tñ hæredi hæredis impleri dñr.l.ſi ſtatulibera.§.non ſolum.& §.ſi filiusfamil ff. de ſtatulibe.l.cum ita datur.§.fin.ff. de condi & demon.ut hic p Deci. &

5 Iaſ.loco palleg. Quarto amplia † ẽt ſi dicatur ſcriptis hæredib. uenit tñ hæres hrdis.l.j.ubi Bal. not. C. quo. lega.l.cum filio. i uerbo,ſcriptos.ff. de uulga.tradit Iaſ.loco palleg. Qđ mirũ ur,quia ubi eſt mentio de hærede ſcripto intelligit̃ de hærede ex teſtamento,ſed ubi de hęrede ſimpliciter,intelligit̃ tam de hærede ex teſtamento q̃ ab inteſtato,ut p Alexã. in conſi.xlix.col.fin.lib.vj. Deci. hic ſequit̃ diſtinctionẽ Corn.in cõſ.lxix. lib.iiij.ꝙ ubi eadẽ eſt rõ ueniant oẽs in infinitũ,alias ſecus. Eandẽ cõcluſ. ſequit̃ ẽt ſimpliciter Alci.in l. hæredis appellatio.ff.de uerb.ſig.ꝙ nõ ex ui uerborũ, ſed pp utilitatẽ receptũ ſit contineri hæredem hæredis, licet ſcriptus nõ ſit, qñ nulla ueroſimilis affectio magis in hærede ſcripto conſiderari põt,quàm in nõ ſcripto. ubi ergo uel particularis affectio oſtenderetur,aut mens teſtatoris demonſtraretur magis in ſcripto quã in nõ ſcripto hærede, tunc de ſcripto tñmodo intelligeremus diſpoſitionẽ.

Quinto & ultimo amplia nõ ſolũ in hærede uniuerſali primi teſtato-

6 ris,† ſed ẽt in hærede milleſimæ partis,ſm Bal.in d.l.fi.in ix.q.arg.l.quę de tota.ff.de rei uend.declarando tamen ut ibi per Corne.in j.colum.

Ex hac regula inferunt docto. ad

7 q̃onem,dixit † quidam ſe patris inſolidum hæredẽ, & conuenit inſolidũ debitorẽ paternũ, inde apparuit patrẽ deceſſiſſe relictis duob. filiis, qui paternæ hæreditati ſe immiſcuerũt, quorum alter po ſtea deceſſit cui dictus actor ſucceſſit, dubitatur an libellus fuerit apte conceptus, uel nõ, poſſitq; condemnatio ſequi, uel debeat abſolutoria ferri? & doct.cõiter cõcludunt ſuſtineri dictũ libellum,& ſequi debere condemnationem, arg. tex.noſtri,ut per Iaſ.& Corne.in d.l. fi.& Iaſ.in §. hæc uerba. in ſecundo nota. infra alleg.& ĩ d.l. ſi quis filiũ. §.fi.col.j. Limitat̃ nunc primo hæc

8 regula † niſi fieret mentio de hæredibus cum adiectione ſupraſcriptis uel infraſcriptis,quia tunc non uenirent hæredes hæredum,ſecundum Barto.

in l. qui liberis. in §. hæc uerba ꝑ illũ. tex. ff. de uulg. Quia infraſcripti dñr hæredes qui legi pñt. l. j. ſupra de his quæ in teſta. delen. cũ dictis. Iaſ. in locis ꝑalleg. & Deci. hic. ponuntq; not. Alex. in conſi. clxxiij. lib. v. & Dec. in conſi. cccclxv. col. ij. & cccccxiij. col. ij. ipſe tñ Deci. hic & Alcia. in d. l. hæredis appellatio. ſequit̃ diſtinctionẽ Corne. in prælleg. cõſi. lxix. lib. iiij.

9 † ꝙ licet generaliter loquendo ꝑdictis caſibus hæredes hæredum nõ cõtineantur, ſecus tamen quando militaret eadẽ rõ magis ex mente & utilitate, quã ex propria ſignificatione uocabuli. Alias not. effectus & differentias reſultantes ex denominatiõe hæredis ſcripti, potius quã ex denominatione hæredis ſimpliciter prolati. ponũt Areti. in l. j. col. v. uerſi. ſecũda ratio. ff. de teſta. & Alexan. in l. ij. in gl. falſum. ad fin. C. de edic. diui.

10 Secundo limita † in penalibus. ſi enim teſtator grauaſſet hæredẽ ſub pœna aliquid facere, nõ cõprehendit̃ hæres hæredis, quia in pœnalibus & ſic in odioſis nõ ꝓceditur ita ꝑ con iecturas, uerum liquidiſſime probati debet, ut hic ꝑ Deci. & Iaſ. in d. l. fin. col. ij. Si. n. teſtator mãdat hæredi, ꝙ cõſtruat monumẽtũ ſub pœna ſi ſcriptus hæres intra tꝑs deliberandi decedit, & eius hæres ex iure deliberãdi tranſmiſſo hæreditatem teſtatoris adiit & non facit monumentum, nõ incidit in pœnã. l. mulcta. ff. de condi tio. & demonſt. Idẽ eſt ſi primus hæres adiuit hęreditatẽ, & deceſſit intra tempus per teſtatorẽ aſſignatũ ad faciendum monumentũ, ita ꝙ nõ fuit in mora, ſi. n. hæres eius nõ facit, non incidit in pœnam. arg. d. l. mulcta. in prin. Intelligendo ſane quando nominatim iniunctum fuit primo hæredi, ut qa dixit teſtator infraſcriptus hæres meus faciat &c. ſecundũ Bart. conſi. lxv. Andreas. quẽ refert & ſequitur Corn. in d. l. fi. col. ij. ſecus itaque uidetur in caſu per Bart. formato, ſecundum corn. ibidem. Et merito, nam. l. mulcta. per quam ſe fundat probat ꝙ in ultimis uoluntatib. non receditur a perſona, ſed ſi onus ſit iniunctum hæredi, & hæres hæredis cẽſetur hæres primi, ſi in eo uerificatur mulcta non receditur a perſona, ut ibi per Corne. de quo articu. tangit etiam Iaſ. in præallega. §. fi. col. fi.

Tertio intellige prædicta procedere largo modo & improprie, ut dicit glo. in d. l. hæredis appellatio. & eſt tex. in l. fi. in §. fi. in uerbo, uidet̃. ff. de uulg. ut ibi not. Areti. & Deci. hic. facit l. noſtra. in uerbo intelligun tur, quod improprietatem denotat.

11 ſecus † ergo ex proprietate ſermonis. Quod confundi uidetur per tex. in d. l. fin. qui utitur uerbo eſſe quod ueritatẽ & proprietatem importat. hunc art. plene diſcutit Iaſo. in d. l. ſi quis filium. in §. fin. ubi tandem concludit ꝙ hæres hæredis uere & proprie dicatur teſtatoris hæres, licet ꝑ mediam perſonam, & ſequitur Alc. in d. l. hæredis appellatio. Intellige in his quæ iuris ſunt & quæ uere ꝓprie tranſeunt ad hæredes, alias ſecus. ut hic per Deci. Faciunt quæ latius ſtatim dicam.

Quarto limita iſtã regulam procedere ubi fit mentio hęredis ſuper re tranſitoria ad hæredes, regulariter. n. intelligitur de quocunq; hærede in

12 infinitũ. iuribus præalleg. ſecus † ubi fieret mentio hæredis ſuper re de ſui natura nõ trãſitoria ad hæredem, qa de primo hærede intelligit̃, ut in ſubſtitutione cõditionali. l. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legit. pulchre Anchar. in conſi. cxxx. incip. pro & contra. uel etiam in materia uſusfructus. l. antiquitas. C. de uſufr. ne proprietas dño reddatur inutilis ſublata ſpecie conſolidatiõis, & in quibuſdam aliis ca-

ſibus not. per Alciat. in d.l. hæredis appellatio.& prius per Alexand.not. in conſi.lxix.lib.vj.

Quinto limita & intellige regulã procedere qñ terminus hr̃s proferẽ a lege uel ſtatuto, ut ueniant omnes
3 in infinitum per iura præalleg. † ſecus ſi proferatur a teſtatore, quia intelligitur de primo tm̃.non de aliis. d.§.hæc uerba ſm Bal. Ang. & Pau. de Caſt.ſed Iaſ.ibi in iij. not. reprobat hanc doctrinã per d.l.in annalib. C.de lega.& d.l.fin. C. de hære.inſti. ubi uerbum, hæres, a teſtatore, ꝓfertur, & tñ intelligitur de hæredibus in infinitum. Et propterea cõcludit Iaſ. loco præalleg.poſt cõmen.iura ꝑallega.loqui qñ teſtator facit mentionẽ de hæredib.alterius, nõ de ſuis, eoq; caſu non ſolũ de primis intelligi, ſed in infinitum, quia rõ cur teſtator ibi nõ magis intellexerit de primo quã de aliis hæredibus eſt, quia forte nõ magis cognoſcebat primos q̃ alios: ſecus qñ teſtator mentionẽ facit de hæredib. propriis. tunc.n.intelligitur de primis ad quos præſumiẽ habuiſſe affectionẽ.d.§. hæc uerba ut ibi ꝑ eũ poſt Bal.in d.l.fi.ĩ iiij.oppo. de quo arti.tangit ẽt Anch.& Alex. in conſiliis præalleg. Duas alias limi. ponit Iaſ.in d.l.ſi quis filiũ.in §.fi. col. fin.
4 qñ † teſtator uſus fuiſſet hoc pronomine, meo hærede, aũt dixiſſet ipſe hæres, quia facit relationẽ perſonaliſſimam. Sed, niſi alia coniectura mẽtis concurrat, hæc non procedunt, ſecũdum Alci. loco præalle. & uere confunduntur per generalitatẽ iſtius regulæ cum aliis ſupra alle. Nunquid
5 autem † prohibitio de non alienando facta hæredi, porrigatur ad hæredes in infinitum? ponit unum uerbum Deci.hic in fi.& Alexan. in conſil.præalleg.lxix.late examinant ſcribentes ordinarie in §. diui.l.filiusfa. ff.de lega.j.

SVMMARIVM.

1 *Expreſſa plus nocent quã ſuppreſſa quãtum ad annullandum actum.*
2 *Libellus in quo eſt expreſſa actio inepta non ualet de iure ciuili, ſecus canonico.*
3 *Expreſſio magis prodeſt in nouatione, quam ſuppreſſio.*
L.fi.C.de nouatio.ornatur.
4 *In contractibus taciti & expreſſi par eſt uirtus.*
5 *Expreſſum quid dicatur, & quid tacitũ.*

L. CLVI. Modeſtinus.

Expreſſa nocent, nõ expreſſa non nocent.

SVMITVR ex l. nonnunquã. ff de condi.& demon. ubi eſt notabilior & plenior glo. quã hic. Et iuriſconſul.ibi alio mõ hoc dici poſſe docet, dum ait, Nonnunquã cõtingit ut quædã nominatim expreſſa officiãt, quãuis omiſſa tacite intelligi potuiſſent nec offutura eſſent, exẽplificando ut ibi. Idem ſubiungit dictũ eſt, expreſſa nocent, non expreſſa nõ nocent, ſitq; regula ad oppoſitum potius facienda uidebatur, prout dictio nonnunquam ibi poſita indicat. Sed ut omnia recte procedant conſiderari poſſunt quædam concluſiones. & tradit certæ regulæ ſecundum gl. & doctores.

1 Prima regula eſt, † quantum ad uitiandum ſeu annullandum actũ plus nocent expreſſa quam ſuppreſſa, & ſermo quam taciturnitas, ut hic & d.l.nonnunquam. & l. ſi in diem. §. fin.eod.tit.& l.actus legitimi. ſupra eo.ita Alexan.in l.cum quid. colum. ij.ff.ſi cer.peta. dicens ſic intelligi regula iſtius legis noſtræ, quando enim expreſſio actus corruptiua facta fuit, de uitio manifeſte apparet, ſecus ubi non fuit expreſſum. Vnde

nimirũ ſi apparentia magis inficiũtur, q̃ latenter exiſtẽtia, quæ in benignio rem partẽ interpretari pñt. Ideo nõ ualet libellus, ĩ quo quis petit ſe mitti in poſſ. uigore edicti diui adriani, ꝗ eſt ſublatũ & correctũ. Itẽ ſi exprimitur actio incongrua libellus nõ ſubſiſtit. l. j. §. j. ff. ſi menſ. fal. mõ dix. q̃a pp uitiũ uiſibile expreſſa nocẽt, ut hic. & tradit Bal. in l. fin. col. iij. C.
2 de edic. diui. Subiungens, ꝗ † licet de iure ciuili pp expreſſionem ineptæ actionis non procedat libellus, ſecus tñ de æquitate canonica, ſiue nõ, ſiue actio cauſæ præmittatur ſiue cauſa actioni præcedit, quia quando ſuperfluo additur non nocent, ex quo etiã ſine actione ſufficit ipſa naturalis iuſtitia ex cauſis reſultans; ꝗ dicit eſſe not. Et ad exemplum poſitũ in d. l. nonnunquã. uide ibi Pau. de Ca. aſſignantem rationẽ diuerſitatis. & ſcribentes in l. j. ff. de lega. j. Item pro limi. prædictorum. uide quæ pulchre ponit Aquen. in l. j. ff. de offi. aſſeſſ.

Secunda concluſio ſeu regula glo. hic. & in dicta l. nonnunquã. eſt econ
3 trario, ꝗ † expreſſio prodeſt magis quam taciturnitas, ut in caſu l. fin. C. de nouatio. quia hodie nõ fit nec inducitur nouatio niſi expreſſe agatur. De quo articulo ſi uolueris, uide plene Fulgoſium in conſi. cxxx. Alexan. conſi. x. col. iii. & cõſi. xiii. colum. ij. lib. ij. & lxxii. in eo. & in vj. uol. cõſil. lxxij. & clxxiii. in vii. uol. Barb. cõſi. xix. col. fi. lib. j. & cõſil. xxxvii. in eo. & conſi. lxxxvj. in ſcdo artic. lib. iiij. Soci. conſi. xxj. lib. j. Rimin. in l. pacta nouiſſima. in gl. j. C. de pac. Iaſ. in l. ſingularia. col. xiii. ſi cer. pet. & l. ita ſtipulatus. in tribus ult. col. de uerb. obl. Deci. in conſi. cccc. Mod. Pap. in l. cum quid. col. vj. & in l. lecta. in ix. not. ſi certum pet. & Mod. Aſten. in tracta. de augumẽto. in iiij. q. tertiæ quæſtionis princ. fol. 7. & in aliis caſibus de quibus per gl. in d. l. nõnunquam. & aliqualiter hic extẽdit Deci.

4 Tertia concluſio † in contractibus regulariter taciti & expreſſi par eſt uirtus l. cum quid ſupra ſi cert. pet. Quod procedit ĩ his quæ ſunt de natura contractus, & ex prouiſione legis potius quã ex intentione partiũ, ut hic per Deci. latius per oẽs in d. l.
5 eum quid. Et dicitur † expreſſum, ꝗ uoce profertur, uel ſcriptura apparet, tacitum quod colligitur per rationem intellectus, ſeu quod uirtualiter comprehenditur, ſeu quod uenit in conſequentiam expreſſi. Baldi & Imol. in l. illud. ff. de acquiren. hæred. & in l. fin. colum. pen. C. de inſti. & ſubſti. ubi Bald. dicit illud eſſe tacitum, quod magis intellectu percipitur, quam locutione exprimatur. at gu. l. ratum. ff. de ſolut. Et certe tam expreſſum quam tacitum pluribus modis dicitur, ut late per ſcribẽn. maxime Moder. in l. prima ſupra. de uulg. Barto. & alios in l. præcibus. C. de impub. & aliis ſubſti. & Deci. in l. ſicut certi. in tertio not. C. de milit. teſta. & de edic. diui. in l. fina. colum. ix. & Ruyn. in §. & quid ſi tantum. colum. xxxvj.

L. CLVII. Modeſtinus.

Priuilegia quædam cauſæ ſunt, quædam perſonæ, & ió quædam ad hæredes tranſmittuntur. Quæ cauſæ ſunt, quæ perſonæ ſunt, ad hæredes non tranſeunt.

Expedita eſt ſupra in l. in omnibus cauſis id obſeruatur.

SVMMARIVM.

1 *Honeſtum præfertur licito.*

1 *Mulier ſubdita non poteſt cogi ad cori-zandum in caſtro domini.*
3 *Meretrices poſſunt cogi ſignum deferre, ut ab alijs cognoſcantur.*
4 *Maritus poteſt cogi ad dimittendum cõcubinam.*
5 *Licitum per leges contra honeſtum quomodo intelligatur.*
6 *Monachus nondum profeſſus inſtitutus a patre in tota hareditate ſi non profiteatur & ſi profiteatur in xxv. lib. Non ualet conditio.*
7 *In contractibus bono uiro non licet decipere.*

L. CLVIII. Modeſtinus.

Semper in contractibus non ſolum quod liceat cõſiderandũ eſt, ſed & quod honeſtũ eſt.

AD IDEM eſt tex. in l. nõ omne. infra eodem. & in l. ſemper in cõiunctionibus. ff. de ritu nup. ubi gloſ. exemplum ponit in l. ſi qua mihi. hic etiam per glo. alleg. uide tu aliud pulchrum exemplum per Deci. in l. precibus. col. ij. C. de ſpub. & alijs ſubſt. De materia honeſti, uide Cicer. ĩ iij. offic. cum aliqua ſpecies utilitatis nobis, inquit obiecta eſt, nos commoueri neceſſe eſt, ſed ſi cum animum attenderis turpitudinem uideas adiunctã ei rei quæ ſpeciem utilitatis attulerit, tunc utilitas non eſt requirenda, ſed intelligendum, ubi turpitudo ſit ibi utilitatem eſſe non poſſe, a te ĩmi Cicero, inquit, pẽto ut mihi concedas nihil præter id quod honeſtũ ſit eſſe propter ſe expetendũ, quodque Ariſt. placet neceſſe eſt quod honeſtum ſit, id eſſe aut ſummum, aut ſolum bonum. Facit ad hanc regulã, tex. cum glo. in l. reprehendenda. C. de inſti. & ſubſt. ſub condi. fac. & in
1 §. j. l. iuſtitia. ff. de iuſt. & iur. ubi † inter præcepta iuſtitiæ iuriſcõſultus in primis conſtituit, ꝙ quis honeſte uiuat, unde ius honeſtatis ab omni ſuperioritate eſt exemptum. l. quod ex libera. C. de ope. lib. Ex quo tex. in-
2 ferebat ibi Bald. mulieres † alicui domino ſubditas ad trepudiandum ſeu corizandum in caſtro domini compelli non poſſe neque debere, ut hic refert Deci. & prius Iacob. de ſancto Georg. in tract. de homag. ad fin. Et minus dicãs poſſe exigere prima cõnagia ſm̃ conſuetudinem, immo corruptelam aliquorum locorum, quæ tanquam diabolica recte fuit extirpata. Infertur etiam ex pr̃emiſſis, ꝙ
3 † meretrices cogi poſſunt ſignũ deferre, ut ab honeſtis mulieribus cognoſcantur, & inhoneſte uiuentes à uicinia honeſtarum mulierum expelli poſſunt. Et pariter † cogi poteſt
4 maritus ad dimittendum concubinã, ut hic per Deci. & per Aqueu. & Zaſium in d. §. j. l. iuſtitia. ubi etiam tradunt, ꝙ ſi conſanguinea impudice uiuat, licenterque diſcurrat ad honeſte uiuendum, per iudicem compelli poteſt, maxime quando ſtatuto uel reſpub. ex tali impudicitia lederetur. Sed iſta, quę Deci. & præalleg. congerunt, bene inſeruntur ex d. §. j. l. iuſtitia, ſed non ex tota. l. noſtra loquẽte in prin. de licito. non enim prædicta licita ſunt. Præterea quomodo
5 ſtare poteſt † licitum quid eſſe per l. contra honeſtatem. iuſtitia enim honeſtatis pars. eſt, ut in primo officio. ait Cice. & Card. Alex. in c. erit autẽ lex. col. ij. diſt. iiij. nam & quod decet honeſtum eſt, & quod honeſtum eſt decet, ſm̃ Cice. nec ſubſiſtit lex niſi ſancta & honeſta d. c. erit. & l. ij. ff. de leg. Gl. in d. l. ſemp in coniũctionib⁹. oppõnẽ ſentiẽs intellexit, licere, uidelicet de iure ſtricto, quia tñ inhoneſtũ, non fuiſſet p l. licitũ neq; cõceſſum. qđ not. & ꝙ in omni negotio requirat honeſtas, ſeruandusque ſit

ſemper honeſtus modus, traditur ple ne in ſumma Ange. in uerb. honeſtas. Facit etiam hæc regula ſm Albe. hic
6 ad not. q. †. de eo qui intrauit religio nem fratrum minorũ nec dũ profeſſus fuerat. pr condidit teſtm̃ filio hærede inſtituto ſub conditio- e ſi non profitereť in ordine, ꝙ ſi profitereť in libris. xxv. tm̃ inſtituebat, an admittať talis conditio? quod dicendũ uidebať, quia in libera uoluntate filij eſt egredi, aut profiteri. ergo poteſtatiua eſt conditio ſub qua. ll. inſtitui filium permittunt. l. ſuus. ff. de here. inſti. Oppo. dicit Albe. ſe conſuluiſſe, quia licet licitũ ſit egredi, nõ tñ honeſtũ ideo cõtinet turpitudinẽ quãdã, & ꝑ cõſequens impoſſibilitatem, quia ea uidenť impoſſibilia quæ ſalua honeſtate fieri non pñt. arg. l. nepos proculo ſupra titu. j. ideo talis conditio ſm Alber. apponi nõ põt l. filius l. quidã. & l. cõditiones. ſupra de condit. inſtit. ſed melius allegaſſet tex. in auth. de ſanct. epiſc. in §. ſed & hæc pſenti. & no. in c. in pñtia. de proba. quia talis conditio nõ eſt licita, imo habeť ꝓ non ſcripta, quia retrahit a religione & a uita cõtemplatiua, ut ego late de hoc ſcripſi in l. ij. C. de pact. inter emp. & uendi. in qõnibus. Eſt ꝑterea hic famigerata glo. in ma-
7 teria † deceptionis cõtrahentibus, a iure permiſſe, bono uiro id minime licere dicens. Deci. hic quædã ſcribit. ego latius & perfectius ſcripſi repro bando hanc glo. in l. ij. in j. not. C. de reſcind. uend. & hæc ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Hæc regula quõ procedat remiſſiue.*

L. CLIX. Iabolenus.

Neque interdicto, neque in cæteris cauſis, pupillo nocere oportet dolum tutoris ſiue ſoluendo eſt, ſiue non eſt.

Facit §. ſi procurator. l. iij. ff. quod quiſque iur. & l. ſi unus. § ante oĩa. ff. de pac. cũ no. ꝑ Deci. in cõſ.
1 dclxxij. Declarať † autẽ & intelligiť præſens regula ſm diſtin. Bar. in l. ſi dolo tutoris. ff. ſi quis omiſſa cã teſtamenti. & in l. j. in §. ſi procurator. vbi ſcripſi. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtẽp.

SVMMARIVM.

1 *Vniuerſitas quomodo citanda ſit, & in contumacia conſtituenda.*

L. CLX. Iabolenus.

Non põt dolo carere qui impio magiſtratus nõ obtẽperat.

Svmitvr ex ll. in glo. alleg. Facit tex. §. qui iuſſu. l. non vř ſupra. eo. & illud Catonis dictũ, Foro pare. Pau. de Ca. in l. ut uim ſupra de iuſt. & iur. tẽperat dictũ pñtis glo. aliquibus modis, dixi late in d. §. qui iuſſũ. & qũo ac qualiter puniri poſſit inobedientia & cõtemptus in magiſtratum, dixi in repe. rub. ſi quis ius dic. non obtẽpe. Et notabis ꝑpetuo gl. hic ad fi. dicentẽ modũ citandi vniuerſitatẽ, & eã conſtituendi in cõtu-
1 macia. Vult. n. ꝙ † non ſufficiat citare ſyndicum, ſed citanda ſit ipſa uniuerſitas, niſi congregare ſe nollet, qa ſufficeret tunc citare regentes uniuerſitatẽ, ſm Bar. hic & in l. fi. ff. qđ cuiuſq; uni. nomi. & latius in extrauag. ad reprim. in uerbo, citatũ corpus. Bal. in l. ẽt. colũ. pe. C. de execu. rei iud. dicit ſi uniuerſitas eſt cõgregata ꝑſonaliter citabiť, quia iſta cõgregatio eſt quaſi quædã ꝑſona politica. l. metũ. §. aĩaduertẽdũ. ff. quod

tinet. cau. ſi uero non ſit congregata, ponet̃ editũ in loco ubi cõſueuit cõgregari, per not. in l. nr̃a. quod nõ eſt uerũ, quia glo. hic intellexit de uniuerſitate, quæ citanda ſit in c. uel arẽgo, ſeu congregatione. Ange. conſil. ccxvj. incip. iam ſunt. & ĩ l. j. in §. oĩbus. colũ. ij. ff. quod cuiuſq; uniuer. nomi. tenet ꝙ ſatis ſit citari ſyndicũ uel adminiſtratorẽ uniuerſitatis. Idẽ dicit Guido Papæ in q. cccxxj. & Albe. hic dũ ait. quicquid dicat gl. mos iudiciorũ tenet ut ſufficiat citare ſyndicum uniuerſitatis. Hunc artic. tangit latius Soci. in tracta. de citatione. artic. xvij. col. pe. dicens cum gl. iſta, uniuerſitatẽ citari debere in cap. uel arengo aut alio deputato loco. arg. l. iubemus. C. de ſacroſan. eccl. Et ꝙ non ſufficit citatio facta de ſyndico uel actore uniuerſitatis, quia ꝑ talem citationem uniuerſitas nõ conſtituit̃ in contumacia. per l. ſi ex dolo. in §. j. ff. de dolo. Nec obſt. l. j. in fi. cũ l. ſeq. ff. de acquir. poſ. quia uerũ eſt ꝙ ea quæ expediunt uniuerſitati fieri poſſunt ꝑ ſyndicũ uel actorẽ uniuerſitatis, non aũt ea quæ nocẽt, ut hic per Bart. Et quicquid dicat Innoc. ſecurius eſt ſcḋm Soci. tenere cum gloſ. & Bar. hic. ꝙ ſi uniuerſitas ſe cõgregare nolit, tunc citet̃ modo hic ꝑ Bartol. dato, ptãtem uero, uel aliũ officialẽ, ſubiungit etiã Soci. citari non ſufficere, quia contumacia illius nõ nocet ſubditis. l. meminerint. C. unde vi. idẽ dicit Ange. in ꝑalleg. §. oĩbus. adducens tex. l. ꝑſes. C. de tranſac. & Bald. ibidẽ. in §. ꝙ ſi nemo in ciuitate Vercellarũ extat ſtatutũ, quod citatio facta in perſona conſulum uel ad eorũ domos ſufficiat, ubi citanda eſt uniuerſitas diſtrictus Vercellarum. Recte igit̃ ad euitãdũ opiniones prædictas, in literis iuſtitiæ illuſtriſſimi principis nr̃i cõtra aliquã uniuerſitatẽ laxatis poni ſolet clauſula ſalutaris, decernentes citationem faciendã in ꝑſona unius ex cõſulibus uel ſyndicis loci perinde ualere ac ſi uniuerſitas ipſa citata foret & apprehenſa, qñq; etiam adiungitur, necnon & in perſona duorum ex credendarijs ipſius uniuerſitatis. quæ bene not.

SVMMARIVM.

1 *Poſſidere non intelligitur qui poſſidet̃. Et quomodo procedat nu. 2.*

3 *Iudæus licet in poteſtate chriſtianorum ſit, habet tamen filios ſuos in ptãte.*

L. CLXI. Vlpianus.

Qui in ſeruitute eſt, uſucapere non põt. nam cum poſſideatur poſſidere non uidetur.

SVMITVR ex ll. in glo. alleg.
1 Et ſic not. ꝙ † poſſidere non intelligitur qui ipſe poſſidet̃, ut hic. & l. liber homo in §. quicquid. ff. de acqui. rerum do. & l. ſic eueniet. ff. de adul.
2 Vbi Bart. intelligit hoc † procedere in poteſtate eiuſdem ſpeciei & qualitatis, ſecus in poteſtate ſeparata ab illa in qua eſt ipſe, ideo filiusfa. poteſt eſſe tutor, & ſic pupillum ſub eius poteſtate habere, ut ibi per Bar. & Deci. hic. cui reſolutio iſta non placet, propter regulam text. noſtri. & d. §. quicquid. quæ loquuntur de diuerſa ſpecie poteſtatis, ideo ſequitur conſiderationem Ang. Are. inſti. qui tut. da. poſ. in princi. ꝙ in his quæ ſunt iuris publici non curatur patria poteſtas. Non eſt tamen recedendum a prædicta declaratione Bartol. uera & communiter approbata, ut per Felyn. in capitu. iudei. colum. ſecunda circa fi. de iudæ. ponentem ꝑpea,
3 ꝙ † licet iudæi ſint in ptãte chriſtianorũ, hñt nihilominus filios in ptãte.

Et patet effectus monachus, licet ſit in poteſtate abbatis, habet tñ filios in ſua poteſtate, quicqd dixerit Bar. in d.l. ſic eueniet. contra quem poſt Bald. tenet etiam ibi Alex. in apoſtil. Et ciues licet ſint in ptãte principis, filios tñ hñt in poteſtate. Nec obſt. l. ſic eueniet, quia proprie loquitur de patria ptãte, quã quis habet ſupra ſe, non de alia. Nec refragat̃ preſens regula. & d. §. quicquid. quia loquunt̃ de eadem qualitate poſſidendi. Accedat etiam regulæ noſtræ pulchrum ſimile de minore. xxv. annis qui tutor eſſe non põt. cui. n. (inquit tex. in l. fi. C. de leg. tut.) ferendum eſt eundem eſſe tutorẽ & ſub tutela conſtitui, & iterum eundem eſſe tutorem & ſub cura agere, hæc certe & nominum & rerum ſecũda cõfuſio eſt.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio proprie dicitur cum dominium transfertur.*

2 *Alienationis uerbum in reſcriptis accipitur etiam ſi res tantum ſit ablata.*

3 *Alienationis uerbum late patet.*

L. CLXII. Vlpianus.

Non alienat qui duntaxat omittit poſſeſsionem.

SVMITVR ex §. ſunt & alia l. item ſi res ſupra de alie. iud. mut. cã
1 fac. Alienatio † ergo proprie dicitur qñ transfert̃ dominiũ. l. j. C. de fun. dot. l. alienatũ. ſupra de uerbo. ſigni. & c. epiſcopi de reb. eccl. non alie. ſecus ſi amittat̃ poſſeſſio. Ideõ licet, p̃hibita ſit donatio inter uirũ & uxorem, non tñ eſt prohibita translatio poſſeſſionis. l. j. §. ſi uir. ff. de acquirẽ. poſſ. facit text. in l. ſiſtulas in. §. fundum. ff. de contrahen. emp. Et ſic iſta regula intelligit̃ ꝓprie & ſtricte, largo aũt modo ẽt alienare uidetur quĩ transfert poſſeſſionẽ. l. non ſolum. in prin. ff. de alie. iud. mut. cã fact. Et iõ
2 ſm Deci. ſi ꝑ † reſcriptũ cõmittatur ꝙ male alienata ad ius & ꝓprietatẽ eccleſiæ reducant̃, ẽt de poſſeſſiõe occupata poterit cognoſcere, licet proprie nõ dicat̃ alienata. dictũ eſt famigeratũ Innoc. in d. c. epiſcopi. ſequit̃ & extollit ibi Barba. & latius Fel. in tit. de reſcrip. rñdens ad quædam in contrariũ adducta Roma. ſing. 606. tu ſcis. Sola ergo translatio poſſeſſionis ſine titulo non dicit̃ proprie alienatio, ut hic & in iuribus palleg. & tradit Fabia. de monte ſancti Sauini in tract. de empt. & uend. in iiij. q. prin. in xxij. & ulti. qõne illi⁹ qõnis, col. ij. licet dicat poſſe reſpõ. ad tex. l. nr̃æ exponẽdo, omittit. l. nõ acqrit. ſecus ſi acqſita omittat̃. Et fuit intelligẽtia Bal. licet nõ referat in d. l. itẽ ſi res. in §. fi. ubi dicit, no. ꝙ ille qui alienat, quia litigar̃ nõ uult, nõ tenet̃ hoc edicto, puta ſi poſſeſſionẽ omittit deſerẽdo. ſ. eã nõ dico trãsferẽdo, ait Bal. iõ nõ ob. prin. l. ſequẽtis. Vel ſaltẽ intelligẽdũ eſt, ꝙ nõ dr̃ alienar̃ qui poſſeſſionẽ transfert ut teneat̃. ſ. actione directa ex uerbis illius edicti, ſed bñ utili ex ſentẽtia. l. nõ ſolũ. in prĩ illo eo. tit. & ita declarat gl. ĩ pall.
3 §. itẽ ſi res. Verbũ aũt † alienationis late patet nõ ſolũ ad dñij alienatiõnẽ, ſed & ad uſucapionẽ. pignoris nexũ, donationẽ emphyteoſim & ſimilia. l. fi. C. de reb⁹ ali. nõ aliẽ. §. alienã in auct. de nõ alie. co. ij. Alciat. in d. l. alienationis. niſi rõ ſubiectæ materiæ aliud requireret, ut ibi ꝑ eũ. De qua materia uide Signor. ĩ cõſi. lxxj. Pau. de Ca. ĩ cõſ. xvj. in antiquis, Fabia. de mõte ſcĩ Sauini. loco palleg. Corn. in cõ. xxxviij. co. iij. li. j. Fel. ĩ c. cũ olim cõ. ij. de teſt. Deci. ĩ cõ. ccccclxxxiiij. cõ. fi. dcxlv. & dclx. & quod dicam in l. non frau. dantur infra eo.

L. CLXIII. Paulus.

Nemo plus cõmodi hæredi ſuo relinquit, quam quod ipſe habuit.

Expedita eſt in l. hæredem, & in l. nemo plus ſupra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Contrafacere dicitur, qui non facit quod debet.*

2 *Hæres negligendo ſoluere legatum pœnale factum uxori teſtatoris incidit in pœnam.*

3 *Facti appellatione quãdo ueniat non factum.*

L. CLXIIII. Paulus.

Qui non facit, quod facere debet, uidetur facere aduerſus ea, quia nõ hoc facit. Et qui facit quod facere non debet non videt facere id, quod facere iuſſus eſt.

Svmitvr ex ll. per glo. alleg.
1 Nota ꝙ † ille qui non facit quod facere debet, ɔ̃facere dr̃. Et ſic in ceſſatione ɔtinetur factum, ut poſt Barto. tradit Saly, in l. unica. col. j. C. de ſent. quæ pro eo &c. Quod procedit ẽt in pœnalibus. §. fi. inſti. de uerb. obl. tradit Alex. ɔ̃ Anch. in l. ubi aũt. in. §. ſi
2 id quod. ĩ fi. ff. de uerb. obl. ꝙ † ſi vxori aliquid annuũ teſtator relinquat, & in fine teſtamẽti diſponat ꝙ ſi hæres contrafecerit hæreditatẽ priuetur, ꝙ hæres interpellatus negligẽdo ſoluere incidit in pœnam, quia non faciens proprie dr̃ cõtrafacere. Ruynus in. §. cato. in ij. lect. in ii. not. ſuſtinet opi, Pet. de Anch. quia appellatione facti uenit non factũ improprie, ut in d. §. cato. & in l. impoſſibilis. ubi Are. not. ff. de uerb. obli. & per dicta Bart. in l. naturalis. in prin. ff. de præſcrip. uerb.
3 ubi dicit ꝙ † appellatione facti ĩ gñe uenit nõ factum: ſecus eſt appellatione facti in ſpecie, per l. in facto. ff. de cõdi. & demon. Et ideo diſpoſitio intelligi debet in ſpecie & non in gñe l. hoc legatum. cum ibi no. per Bar. ff. de leg. iij. & in l. talis ſcriptura. ff. de leg. j. Deci. hic ſimpliciter refert opi. Alex. contra Ancha. illam ſequendo. idem facit Alciatus in l. facere non oportere ad fi. ſupra tit. ꝑximo. Quidam præceptores mei in præalleg. §. cato. ſuſtinẽtes Alex. dicebant, ꝙ ubi præcedit obligatio ad aliquid faciendum aut dãdum, ille qui non facit dr̃ contrafacere obligationi illi. text. eſt in l. poſt legatum. in. §. amittere. ff. de his quibus ut indig. & in l. ſi quis ſepulchrum. in. §. funus. ff. de reli. facit tex. not. in c. dilecto. de ſen. excõmu. Lan. Galiaula. in l. ii. in princ. col. j. & ſequenti. ff. de uerb. obli. dicit appellatione facti uenire non factũ large & improprie. d. l. impoſſibilis & probatur hic in uerbo, nr̃. ideo in materia ſtricte interpretãda diſpoſitio loquẽs de faciente, non debet habere locum in non faciente, ut in qõne Anch. Ad text. in præalleg. §. fi. inſtit de uerbo. obl. rñdet nihil facere, quia bene probat ꝙ qui tenetur non facere ſi facit dr̃ contrafacere, quia alias non poteſt uenire contra promiſſionem de non faciẽdo niſi faciat, tñ per hoc nõ probat ꝙ non facere proprie ſit facere. Reſponde hoc bene probari per alia iura a Corn. adducta. Fatetur tamen ẽt ipſe Galiaula ibi opin. Alex. ueram eſſe qñ teſtator nihil aliud diſpoſuiſſet in teſtamento quam legata, per l. ii. ff. de liber. & poſthu. & ubi diſpoſitio teſtatoris aliter redderetur eluſoria ſi negligentem non comprehenderet. Mod. Mediola. pariter in d.

§. cato. in iiij. notab. ſequuntur deciſionem Alex. indiſtinctè, quia ſi capimus factum ciuiliter hoc eſt prout a iure conſideratur tanquam differens ab his quæ ſunt iuris, appellatione facti uenit non factū. ſtipulatio. n. non eſt iuris, ſed facti, ita procedit ille text. Si uero conſideremus naturaliter factū ex uerbis, apparet quod differt a non facto, ſi uero loquamur in contrafaciente ut ſi iuſſio legis aut hoīs eſt affirmatiua non faciens dr̄ contrafacere l. ſi quis maior. C. de tranſact. ſecus econtrario ſi prohibita ſit iuſſio aliquid nō fieri, ſi quiſpiā faciat dr̄ contrafacere, quia a facere & non facere ſunt oppoſita. l. ſi is qui ducēta. in. §. utrum. de reb. du. unde præallega. deciſio de hærede quod contrafacere dicatur niſi legata ſoluat, dubium nō habet quicquid aliqui Mod. ſcripſerint, inquiunt? Et ſic uides deciſionē Alexand. contra Ancha. eſſe communiter approbatam illā etiam ſequitur Gozadin. in conſil. lx. col. ij.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ libertatis, dotis, teſtamenti, piæ cauſæ, matrimonij, pupilli, et uiduæ, ſunt fauorabiles.*

2 *Opinio ſingularis doctoris contra cōmu. in dictis caſibus an præualeat.*

3 *Cauſæ fauorabiles ſi concurrant inter ſe, quæ præualeant.*

L. CLXV. Caius.

Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt.

VLTRA ea quæ hic dicit gl. uidenda ſunt quæ ſcripſimus in l. quoties dubia. & in l. in obſcura uolūtate, ac in l. libertas inæſtimabilis ſupra eo. ubi hæc lex expedita fuit cum ſua materia. Quod tñ hic de libertate

1 dr̄, habet † etiam locum & procedit in dote, teſtamento, pia cauſa, matrimonio, in cauſa pupilli & uiduæ, & in quacunque cauſa ſeu perſona fauorabili: quia a pari procedunt, & in fauorabilibus ex identitate rationis licita eſt extenſio. iuribus uulg. Quod aūt prædicta uera ſint. probant Felyn. & alij in c. fin. per illum text. de re iudi. Iaſ. in l. inter pares. etiam de re iudi. ff. & in l. j. col. j. ſol. mat. & Bald. not. in tract. de dote. in ix. parte princ. Et

2 an † dictis caſibus fauorabilibus opi. ſing. alicuius doc. contra cōem attendi debeat, ponit Alciat. in tract. præſump. in xl. præſumpt. primæ regulæ, concludens quod non. latius examinant Deci. & alij. in c. j. de conſti. & Corſe.

3 in ſing. in uerbo, opinio. Et ſi † prædictæ cauſæ aut aliquæ ex eis concurrant, an conquaſſentur priuilegia & fauores ac priuilegiati ad ius cōe reducantur. uel ægrediatur aliqua regula aut qualitas faciens ex dictis caſibus priuilegiatis unum præualere, in uenies per Bal. in auct. habita. col. xij. uer. & quæro. C. ne fil. pro pat. Roni. cōſi. ccclxxxv. Pau. de Ca. cōſ. cccxv. col. fi. in antiquis. Barba. conſil. xv. & xxxviij. col. viij. lib. iij. Alex. conſi. lv. col. fi. ī v. uol. Cor. cxl. col. ii. li. j. Soc. in l. j. in. §. per ſeruū qui in fuga col. pe. de acqui. poſ. & C. de edē. in l. qui accuſare. col. fi. Fely. in d. c. fi. col. j. & in c. dilecti. col. iiij. de excep. & in c. in pñtia. col. xij. de prob. Dec. in l. ſi ruffinus. C. de mil. teſt. & in conſ. cxlvij. & in d. c. in præſentia. colū. xxiij. ubi pariſ. char. xiiij. num. 114. Sed quid reſpon. ad hunc tex. in uerbo fauorabilior? dici poteſt quod non excludit caſu ſimiles & purificatos. facit l. ob qs cum gl. C. de prædi. mi. Aut quod cōparatiuum propoſitiuo ponitur, ut in iure ſæpe contingit l. benignius. ff. de legi. l. j. C. de dolo. & tradit Alber. de Roſ. in dictio. in uer. comparatiuum.

SVMMARIVM.

1 *Coniunctus ante litem conteſt. procuratorem ſubſtituere non poteſt exceptio patre in aduentitiis & nu. 3.*

2 *Defenſionem alicuius quis ſuſcipere pōt, Niſi animo nouandi.*

L. CLXVI. Vulpianus.

Nemo alieno nomine lege agere poteſt.

SVMPTA eſt ex ll. gl. alleg. Et ꝙ in alienis cauſis agēdis nemini cōcedatur poteſtas niſi dñi acceſſerit cōſenſus, probant iura alleg. in gl. & l. cum te. ut hic alleg. Deci. limitando, ut hic per glo. Item fallit in coniunctis. l. exigendi. C. de procur. cum no. ibi p ſcribē. & in c. cū M. de conſtit. & Iaſ. in l. ꝙ quis. in vi. lim. C. de

1 proc. ponētem† coniūctum ante lit. conte. ꝑcuratorem ſubſtituere non poſſe excepto pr̄e in aduētitiis. Ro. in fin. ccxxii. Fel. ī c. nōnulli. ī §. ſunt & alii. col. xv. & xx. de reſ. & in c. pe. col. i. de re iu. cōcludēs geſta p ꝯiunctū nō obeſſe ꝯiuncto niſi ratificatio nē ſecuta, iō opus eſt de rato caueri alias ꝙ agit nō ſubſiſti. ut ēt p Alex. in cōſ. lxxvii. ad fi. li. vi. ubi ponit, qd debeat facere uolēs ꝓ ꝯiūcto agere, Accedūt ēt quæ ſcribit Ripa ī d. c. cū M. nume. 60, cū ſequen. & Abb. col. iij. ſed melius in c. querelam. colum. vi. de elect. dum modum practicamque libellādi docet, coniunctum pro coniuncto agere uolentem. De materia ampliando & limitādo pulchre & ſcribit Iaſ. in l. non ſolum. ff. ſol. mat. dicens nō poſſe tñ cōiuncto ſol-

2 ui, ut p eum. Et licet alieno†noīe, ut hic dr̄, agere quis nō poſita, alienam tñ defenſionē ſuſcipere qs pōt. niſi nouādi aīo id facere uellent. ut hic p Deci. faciūt q̄ diximus in l. in eo. in §. nemo alienæ ſupra eod. Et ſolent aduocari & ꝑcuratores practici ꝓteſtari ꝙ per inſtrumētum nouæ perſonæ alienam defenſionem ſuſcipientis nō intendūt diſcedere a ꝯuento, nec illius pſonā deſerere aut relique re. Facit l. uenditor, cum not. ff. de iu. & §. in l. ſi mandato meo. ff. mand. ꝙ quis non cogitur mutare perſonam debitoris, ut plenius dixi ī l. plus cautionis ſupra eo. Præterea ad id qđ dictum eſt de patre poteſtatē habente cōſtituendi procur. etiā ante litis cōteſta. in bonis aduentitiis filii, adde Roma. in conſi. ccxli. ſpectabiles. col. fi. Cor. in l. i. C. de bon. ma. & in fi. in §. ubi aūt. el. i. C. de bonis quæ lib. Iaſon. in l. filiusfa. ad fin. ff. qui ſatiſda. cog. & Deci. in l. i. col. v. C. qui admitti.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo cōpleta quomodo tollitur.*

2 *Hic. §. quando non procedat remiſſive.*

§. Temporarie permutatio iuris ꝓuinciæ non innouat.

NOTA text. iuncta gloſ. quam ualde extollunt ſcribentes infra alle.

1 ꝙ † conſuetudo completa per unū actum contrarium non tollitur, ſed bene eo modo quo inducta fuit. ſicque per cōtrariam conſuetudinem l. fina. C. de ſerui. & aq. facit text. c. primo de reg. iur. in antiquis cum dictis in ꝓcedētibus ſuper eadem regula.

2 Deci. hic †tres limitationis ordinauit. plura dici poſſent; ſed gratia breuitatis uide hanc materiam examinatam pleneque diſcuſſam per Alexā. in l. ij. ad fin. prin. ff. ſol. matri & cōſ. v. col. j. lib. j. Barba. in c. cum acceſſiſſent. colum. xxi. de conſti. & in c. fin. colum. xxviij. de conſuetu. Iaſo. in l. de quibus. colum. xviij. de legi.

Felyn. in d. cap. com. acceſſiſſent. col. antepe. ubi Deci. fin. Rochum Curtium plene examinantē omnes lim. hic per Deci. tactas, in repe. d. c. fina. colum. lx. cum ſequen. Et declara quod dicit hic Deci. de ultima poſſeſ. attendenda, ut per Moder. Taur. in l. pacta nouiſſima, col. pen. C. de pactis.

SVMMARIVM.

1 *Mutus & ſurdus ubi verba non requiruntur obligantur.*

2 *Mutus ponendo ſe in manibus abbatis, vel habitum geſtando, facit profeſſionem.*

3 *Pater ex ſola præſentia obligatur pro filio decurione ſiente.*

L. CLXVII. Vulpianus.

Vbi non voce, ſed præſentia opus eſt, mutus ſi intellectum habet poteſt videri reſpondere. Idē & in ſurdo hic quidem & reſpondere poteſt.

1 NOTA ꝙ † ubi uerbis non eſt opus, ſed intelligentia & conſenſu mutus & ſurdus obligari poſſunt, ſecundum ueriorem intell. gloſ. ut hic per Deci. ponentem aliqua quæ poſſunt facere, ut ꝓcuratores, hæredes, adire hæreditatem, matrimonium cōtrahere, & donare ut hic per eum. & latius per Alexan. & alios in princip. l. prima. ff. de uerb. obligatio. Et poteſt etiam poni caſus ſecundum Alber. prout ipſe in facto habuiſſe re-
2 fert, † mutus profeſſionem fecit ponendo ſe in manibus abbatis, uel geſtando habitum profeſſorum, ut in cap. i. §. uero de regul. lib. vi. quærebatur an talis profeſſio ualeret? Reſpondet ꝙ ſic, per hanc legem. Et ad regulam iſtius legis faciunt etiam l. ii. ff. ad municip. §. uoluntatem. l. ii. ff. ſolu. matri. l. coram ſupra de uerb. ſignifi. l. ſi fine. C. ad uelleia. Poteſt etiam poni exemplum ſecundum.
3 Albe. in † filio qui creatur decurio patre præſente, ut in dicta l. ii. ad municip. §. i. & l. honores. §. fi. de decur. nam ut pater pro eo obligetur ſola præſentia ſufficit, licet uerbis & uoce non conſentiat, ad idem. l. i. C. de filiisfa. & quemad. pro eis paren. tē. lib. x. Et idem dicit Albe. in omnibus alijs caſibus in quibus ſola præſentia ſine uerbis conſenſum inducit l. ſæpe, ff. de re iud. l. gaius. de ping. act.

Furioſus abſentis loco eſt: & ita Pompo. lib. primo. Epiſtolarum ſcribit.

FVRIOSVS igitur quantum ad ea quæ deſiderant præſentiam ꝑſonę loco abſentis eſt. Hæc. regula cum materia expedita fuit in l. furioſi. & in l. prima, in negotiis ſupra eodem titu.

SVMMARIVM.

1 *Reus fauorabilior eſt quam actor. Amplia. numero. 3. 4. 5. Falit numero. 7. 8. 9.*

2 *Actor proponens actionem ineptam & incompetentē dato quòd ius habeat ſuccumbit.*

6 *Reo, etiā in probationibus à quibus deciſio cauſæ dependet, magis fauetur quā actori.*

10 *Occiſo aliquo vnico vulnere à pluribus coadunatis, ſi ignoretur percuſſor omnes pecuniariter tantum puniendi ſunt. L. Abſentem. ff. de pœn. ornatur.*

Damnatus

11 *Damnatus ad furcam ſi de innocentia proteſtetur,& cadat fracto laqueo,an li berandus ſit. Et quid facere debeat magiſtratus.*
12 *Mulier ſepties uercellis percuſſa uiſa eſt mori,& cadauer eius reuiuiſcere.*
13 *Decapitatus reuiuiſcens an iterum ſit decapitandus.*
14 *Reus actore non probante quomodo ueniat abſoluendus.*
15 *In duello quis actor uel reus dicatur. & nu. 20 Et ibi quid de conſuetudine.*
16 *Duellum quid ſit.*
17 *Duellum an ſit licitum uel permiſſum. Et quid de conſuetudine.*
18 *Duello quando ſit locus.& nu. 19.*
21 *Cautellis diuerſis utitur in mittendis cartellis.Et quæ uerba ponantur.*

L. CLXVIII. Caius.

Fauorabiliores rei potius, quam actores habentur.

SVMITVR ex ll.in glo. alleg. Et hic ſumpta fuit regula quæ ponitur in c.cum ſunt partium iura.de re.iur. in vj. Officium ergo iudicis magis exuberat in abſoluendo, quàm in cõdemnando.l.abſentem.ff. de pœn.& C.de accuſat. Et licet abſens condẽnari non poſsit, abſolui tamen põt ſi de innocentia liquet,ut hic per Dec.
2 Et ideo† non ſufficit actori ꝙ ius habeat agendi,ſi ineptam & incompetentem intentauit actionem. l. j.ff. ſi menſ.fal.mo.dix.& ca. examinatæ. de iud.quia probare debet in illa actiõe quam intentauit,& in illa cauſa in libello deducta, alias ſuccumbit etiam aliam probando.l.habebat.ff. de inſtit.ut per Pau.de caſt.in conſ.50.in antiquis. Et poteſt põni exemplum in dictis regulis ſecundum Io. And. & alios in d.c.cum ſunt. quãdo actor pariter & reus probãt. Vel p̱ æqualẽ numerum teſtium per omnia. Vel p̱ inſtrumenta æqualis auctoritatis.Vel quando neuter probat. Vel ſi agens hypothecaria contra titium probat rem ſibi obligatam certo die, & titius probat ſibi obligatam certo die, nec apparet cui primo reus abſoluit.
3 Ampliatur iſta regula etiam† ſi probationes ex parte actoris in aliquo excedant, quia in fauorem rei pronundum eſt,ut hic per Dec.
4 Secundo ampliatur etiam ſi † reus per accidens actor efficiatur, ut quia debitor prius compareat & petat actori perpetuum ſilentium imponi, per hoc tamen actor non efficitur abſolute, uerum iuuatur prærogatiua regulę noſtrę,ut tanquam reus in dubio abſoluatur, ut hic per Dec. & in conſil.cccclxxxvij.& in conſ.dclxxxvj.de quo late ſcripſi poſt Moder. in l.in tribus.ff.de iud.
5 Tertio ampliatur etiam† circa probationes faciendas, quia licet circa acta medij iudicii,ſicque circa probationes pariter utrique faueri quidam dixerint,ut per Alexã.in conſ.lxviij. col.ii.lib.iij.allegant gl. c.cum ad ſedem.in uerbo,cum pertinentiis.de re ſti.ſpo.tamen quia reſpiciunt deciſionem cauſæ, ex quo actore non probante reus abſoluitur.Ideo ſibi eodẽ modo fauetur quo in deciſione cauſæ,ſecũdum Dec.hic. Et eſt cõia ſcribentiũ ſententia, ut per Bal.in l.magiſtratus. ad fi.C.quãdo prouoc.non eſt neceſſe.Alex.in l.de die. col.j ubi Iaſ.in fi.commen.ff.qui ſatiſd. cogã. Dec.in l.non eſt nouum, C. de eden. & Aquen.in l.fi.colum.ii. illo.eo. tit. ubi concludunt, ꝙ† etiam in probationibus a quibus uis & deciſio cauſæ dependet, plus fauendum eſt reo quã actori,nec glo. ſupra allega. per Alex.quicquam de probationi.dicit.
6 Limita modo † iſtam regulam niſi
7 actor fauorabilem cauſam foueat,pu

ta matrimonii, libertatis teſtamenti uel dotis, quia tūc ſecundum gloſſ. in d.c.cum ſunt partiū. fauor cāæ piæ ualet fauori rei, & actori fauendum eſt.l.inter pares.ff.de re iudi.l.lege iulia.ff.de manum.c.fi.de re iu.cū alijs alleg.per gl.in d.c.cum ſunt. Et inter has cauſas fauorabiles eſt etiam cauſa fiſci, ſecundum Deci. hic. poſt Alex.in l.i.ff.ſol.matri. de quo diximus in l.in ambiguis.ſupra eo.

Secūdo limitatur ut procedat hæc regula in fine cāæ, ſiue circa deciſionē, ut dictū eſt.
8 † ſecus in principio, & in præparatoriis iudiciorum, in quibus magis fauet actori quā reo pall. l.de die.cū ibi no.p Bar. & doc. & l.ſi quis intentione.ff.de iud. In mediis cauſæ pariter fauetur utriq; ſecundū gl. & doc.in locis pal.Dec.eleganter hic.& in l.nō eſt nouū. C.de eden.quāuis Soc.ibi. aliter reſoluat, quod in materia editionis deduxit, ſed magis ſatisfacit reſolutio Decii. Et prædi. conclu. ſub paucis uoluit glo.cōiter approbata in d.c.cū ſunt, quæ dicit in prin.faueri actori potius q̄ reo.In medio utriq;.ī fine ipſi reo.
9 Tertio limita † niſi reus fauori ſuo renunciauerit.l.ſi conuenerit.ff.de re iud.cum no.ibi per Ale. in ij. col.

Et ad hanc regulam facit l. abſentem.ff.de pœn. ubi in materia pœnali traditur regula, ſanctius eſſe nocētem abſoluere quā innocentem con-
10 demnare, ideoque † ſi una pluribus coadunatis reperiatur percuſſus unico uulnere letali mortuuſque ſit, & ignoretur a quo illatū fuerit, nō poſſunt oēs de homicidio condemnari, ſed potius abſoluendi ſunt a pœna l.corneliæ, & aliter pecunialiter plectendi, ut hic per Dec.quædā ad d. l. abſentem. & ultra uide late Ale.cōſ. xv.col.j.& conſ.xiiij. uol.iij. & xlvj. lib.quarto.& conſi.ii.uol.vii.Fely.in c.ſignificāſti.el ij.colum.iij. de hom. Aquen.in d.l.ſi quis id quod. col.ſi. de iuriſ.om.iud.Caſaneum Vltramōtanum cōſ.lviii.Hippol. de Marſ. in l.j.in prin.in ult.co.ff.de quæſt.& in rub.C.de prob. col. lxxxiii. & latius in l.ſi in rixa.ff.de ſicar.

Et per d.l abſentem.iunctis ſupradictis.Luc.de pen.in l.i. C. de deſer.
11 & occulta.eorū libr.xii.dicit, q † ad mortem damnatus, laqueoque ſuſpēſus, ſi fracto laqueo in terram uiuēs ceciderit. credendū eſt id factū fuiſſe miraculoſe in dubio, cum ille proteſtatus fuiſſet de innocentia ſua, & cōcludit ipm fore liberandū, & ſequtur hic ſimpliciter Deci. tanquā notandum. Adde in primis id fieri non poſſe per magiſtratū uel populū ſubditū, ſed tantū per principē, quia cū ſit gratia & indulgentia, ſoli principi ſpectat & pertinet. l.diui .ff. de pœn. l.i.ad fin.ff.de quæſt.Felyn. late in c. cōſanguinei.de re iud.poſt Bal.Abb. & alios, ubi ſcribit, q per nouam nōtitiam innocentiæ rei confeſſi & cōdēnati executor debet omni modo quo poteſt ab executione perſonali ſuperſedere principiq; ſcribere, & ſi ex indulgentia liberandum duxerit, bene, alias ſi ſententiam exequendā reſcripſerit parendū eſſe, ut ibi p eū. Ideo eum talia contingunt cautela eſt, ut damnatus reducatur ad carceres tute cuſtodiendus donec cōſultus princeps quid agēdum reſcribat.

Opin. tamen Luc.de pen. & Decii ſupra relata lege non probat, poſtquā.ff.ille condemnatus extitit, conſtat nocentē eſſe, non innocentē, ſicque nihil facit.l.abſentem, & fractio laquei potuit contingere, uel p fraudem commiſſam, uel ex debilitate funis & chordæ.ita q neceſſario nō arguitur miraculum, & temporibus noſtris dum hoc contigiſſet in ciuitate Alexandriæ exiſtente ibi gubernatore quodā ex noſtris Vercellēſibus p

ſpicui ingenij, & clamaſſet populus
liberandum eſſe qui uiuus in terram
fracto laqueo ceciderat, id fuit polli-
citus miraculũque credere ſi iterũ ſu
ſpenſus in terrã uiuus caderet, iuſſit-
que duplicem laqueũ iniici & ſuſpen
di, quo facto incontinenti uitam cum
morte cõmutauit. Et tẽporibus di-
ui Hieronymi, ut ipſe in ſuis epiſto-
lis ad Innocentiũ ſcribit, nõne in ur-
12 be uercellarum † mulier accuſata de
adulterio ꝙ non cõmiſerat ter icta p
carnificẽ, & inde ad moto iugulo mu
crone mori non potuit, & tñ ut iniu-
ſtitiæ locus eſſet ſepties percuſſa legi
tur, & tandem uiſa eſt mori, ſublatũ-
que cadauer reuixit innocentiæ deo
fauente. Et cum adhuc requireretur
ad ſupplicium Euagrius epiſcopus
ab Auxentio Imperatore Magiſtra-
li tunc agente libertatẽ precibus ſuis
impetrauit. In hoc caſu bene dicerẽ
cũ Hieronymo ibidem. o uere ius ſũ
mum, ſumma malitia poſt tanta mira
cula adhuc ſeuiunt leges, neq; eo ca-
ſu fuit neceſſaria illa principis libera
tio. Eſt. n. qõ formata per Angel. &
13 Moder. in l. iij. ff. de legibus ſi † con-
tingat decapitatũ reuiuiſcere an ite-
rum ſit decapitandus? & reſpondent
ꝙ non, ex quo ſemel ſnĩam paſſus eſt
& mors oĩa ſoluit, & quemadmodũ
refert ibi Ang. hæc fuit ſnĩa theolo-
gorum. Non ſunt multi dies quibus
ſimul euenit in caſtro nbuo Terro-
nenſi, quidam . n. iniuſte de homici-
dio accuſatus, condemnatuſque, ter
per carnificẽ oĩbus neruis ictus mo-
ri non potuit, neque læſionem in cor
pore diuino ſuffragante auxilio reci
pere, propter quod ab executione ſu
perſeſſum fuit & conſultus Illuſtriſ-
ſimus Marchio Vaſti loci dominus,
qui iuſſit illum ad ſe adduci quẽ cõ-
perta ueritate liberauit, cum reſtõne
bonorũ quæ illi ablata fuerant.

Redeundo ad regulam legis nr̃æ
ꝙ in dubio reus ſit † abſoluẽdus quæ-
14 ro † quomõ debeat reus abſolui acto
re non probante? Dicas ꝙ ab obſer-
uatione iudicii ſi nihil ſit actitatum,
ſi autem fuerit actori aſſignatio fa-
cta ad probandum a lege, uel ab ho-
mine, tunc abſoluitur diffinitiue. ita
Bal. & Phi. Fran. in d. c. cum ſunt. Vi
de melius Are. in l. qui accuſare, C. de
eden. Rimi. in l. edita. col. xvi. eod. ti.
& Iaſ. in §. fi. l. iuriſiurandũ. ff. de iu-
reiur. ubi ponit qualiter intelligatur
quod dicit, diffinitiue quẽ eſſe abſol-
uendũ, uel ab obſeruatione iudicii,
& qui ac quales effectus inde reſul-
tẽt, p̃dictis ut ſupra ordinatis in quo
dã trac. p̃ſump. nuperrime p Alci. edi
to in xliiij. p̃ſump. iii. regulæ ad hãc
regulã & materiam quædam poni &
dici, quæ ibi uidere poteris.

Per iſtã regulã uolentẽ fauorabi-
liorẽ eſſe cãm rei quã actoris, ſicque
utilius eſſe ptes rei, & ꝓuocati defen
dere, quã actoris pſonã induere, ac ſu
ſtinere, inferri põt ad no. & practica-
bilẽ qõnẽ in materia pugnæ, & ſin-
15 gularis certaminis ſeu duelli, † quis
dicat ꝓuocator & quis ꝓuocatus.
quis actoris, & quis rei uice fungi de
beat, ut ſciat q̃ ps fauorabilior eẽ de
beat, iuxta terminos iſtius regulæ? ma
teria frequẽs eſt, hiſce maxime tpib.
ac ut plurimũ inter magnos & gene-
roſos uiros ſæpe exagitata, nec lõga
tpis intercapedo eſt, ꝙ orta dñia in-
ter illuſtrẽ Ioã. Thom. Mirandulæ co-
mitẽ, & comitẽ Thadeũ de Mãfredis,
p̃textu quorũdã uerborũ, ab eodẽ
comite Mirãdulæ, ut aſſerebat, ꝓla-
torũ, poſt infelicẽ & miſerabilẽ filio-
rũ ſuorum caſum, qui rixantes ſi-
mul periere, mandato illuſtr. Sabau-
diæ ducis Principis noſtri, ad p̃ces p̃-
fati Comitis Mirãdulæ conſuluit ci-
uitatis nr̃æ Vercellarũ ſacrũ, uenerã-
dũque iuriſconſultorum collegium,
cuius quidem conſilii onus hume-

tis meis fuit impoſitum,, & pro communi utilitate ac uera intelligentia materiæ duelli nonnullis reſecatis cõſummam hoc loco inſerere placuit, nec omníuo impertiuens aut ingratum fore putaui. Quamuis.n.materia duelli ad expertos in re militari uiros magis, quã ad iuriſconſultus ꝑtinere uideatur, unde ab Annibale Phormionem de re militari diſputantem deriſum fuiſſe quidam ſcribunt. Et Eudamidas (ut Plutar. in Laconicis apophthegmatibus refert) cum philoſophum de bello diſſerentem audiuiſſet, oratio, inquit, mirabilis eſt, ſed dicenti minime credendũ, non.n. circa eum obſtrepuit tuba. Attamen quia, ut in primo Ethico. inquit Philoſoph. legalis ſcientia architectonica dicitur, hoc eſt de aliis omnibus diſponens, & cui oẽs aliæ ancillantur & ſeruiunt, mirum uideri non debet, immo congruum, paruit a iureconſultis ſuper ea materia reſponſa dari. nonne.n. de re militari, de captiuis, & poſtliminio reuerſis, pleni ſunt libri noſtri, nonne de duello Ioan. de Lignano, Paris de Puteo, & plures Moder. tractatus cõpoſuere, nonne ſuper qõnibus & dubiis in hac materia exorientibus a iureconſultis deciſiones requirunt ob ſummis annorũ ducib. ab illuſtrib. exercituum conductoribus, ut patet ex conſi. Angl. cccIxxiiii. ex themate in nouis. Barba. lxii. lib. i. Calcag. ii. Iaſ. cxliiii. lib. ii. & cxiii. lib. quarto. Dec. cccclxxxvij. & dclxxxvi.. cum ſimil. Pariſ. in conſil. lxxxi. lib. Et rõnes, quas militares uiri in materia duelli differentes adducũt, ex legibus & doctrinis iuriſconſultorum ſumuntur, ad ſimilitudinem.n. contentioſi iudicii procedit duellum, idcirco emergentia dubia melius per iuriſconſultos quam per alios enucleabunt, & decident & in prædicta materia.

Bar. in l. i. C. de lit. conteſt. & Io. de Lignano, in trac. de duello. colũ. viii. Pariſ. loco præalleg.

Hanc igitur materiam tractaturi 16 præmittemus † duellũ nihil aliud eſt ſe quã duarũ partium de uictoria cõtendentium bellum & dimicatio, nõ tantũ duobus, ut quidam perperam exiſtimauerunt, ſed multorum, immo exercituum, alioquin non diceretur a Plauto duellum inter thebanos, & theleboas, & ab Horatio. Grecia barbariæ lento colliſa duello. Hinc eſt ꝙ quos nos hoſtes appellamus eos ueteres perduelles appellabunt, ut in tit. de uerbo. ſig. Caius iuriſconſultus meminit.

Contingebat in ea quæſtione de duobus principaliter dubitari. primo utrum inter prædictos comites duello locus eſſet. Secundo hoc præſuppoſito ſeu conceſſo, quis ipſorũ prouocator diceretur, ita ꝙ actoris partes ſuſtinere deberet.

Circa primum articulum inquirendum 17 in primis uidebatur, † an duellum licitũ ſit & permiſſum, & in defectum probationum concedendum uel non? quem articulum latius quã alii ad partes arguentes examinant Barbatia & Calcaneus in præallega. conſiliis, quæ ſibi inuicem contrarii euiderunt in cauſa duorũ nobilium a Ducalis Sabaudiæ excellentiæ uaſallorum, ut in eis patet. Cõis doctorum ſententia eſt duellũ omni iure diuino .ſ. & humano prohibitum eſſe, cũ probatio per duellũ deceptiua ſit & fallax eligaturque percuſſio proximi, & expo propriæ uitæ nec fit quis dñs membrorũ ſuorũ & minus animæ, & fiat diuini iudicii cum tentatione dei uſurpatio, ideo regem uel principe illud concedere nõ debere, nec abuſum conſuetudinis a peccato mortali excuſare ꝑp periculũ perditionis animarũ. Bal. Aquenſ.

& alii i l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iu. Barb. Calc. & Iaſ. i pal. cõſ. ubi leges iura, rõnes, & auctoritates citãt. Clauaſi. & Caietanus in eorum ſummulis, in uerbo, duellũ. Deci. i cõſ. cccclxxxvij. & Pariſius loco præallegat. Ex conſuetudine tñ generali fere totius Italiæ deuenitur ad duellum & ſingulare certamen, de factoq; obſeruatur, maxime pro conſeruatione honoris & famæ quæ uitæ æquiparat. l. iuſta. cum gl. ff. de man uindi. cũ plene cumulatis per Cur. ſeniorẽ in repetitione. l. admonen. colũ. lxxvij. ff. de iureiuran. Perindeque tunc eſt ac ſi de iure licitũ permiſſumq; foret, ſecundũ Doct. ut per Deciũ in conſil. ccccclxxxvii. & Curt. iuni. in conſilio. clxxiii. Pariſi. loco præalleg. Quod reſpectu peccati procedere non putamus per pdicta. Niſi ex magna & rationabili cã principes permitterent, ſicuti permittunt meretrices, qm nõ peccarent, ſcdm Caietanum in loco ſuperius citato, peccarent tñ prouocantes & ſuſcipientes duellum ſicuti peccant mortaliter meretrices, ut p eundem Caietanũ in ſua ſummula i uerbo meretrices. Ex maxima tamen cauſa, & pp publicum bonũ quod ex eo ſequeretur, id fieri poſſe abſq; peccato arbitraremur, ut in exemplo ſequenti. cum de Sicilia inſula Carolus Andegauenſis & Petrus Tarraconenſis diu bella geſſiſſent & infinita pcederent mala, Martini ſummi pontificis collegijq; Cardinaliũ auctoritate (ut Paris Put. in præallegato tractã. ſcribit) in Aquitanis Burdegalæ armis concurrere conuenerunt & pacti ſunt, Iureq; iurãdo ſanxerũt uter uictus eſſent inſula decedere, nec i ea re amplius controuerſiã facere. Et ſi inuictiſſimus Cæſar, & potentiſſimus Francorũ Rex, controuerſias eorum ſingulari certamine & duello direxiſſent aut decidere uellent, obuiã que hoc modo tot incendiis, ſtupris, homicidiis, calamitatibus, & malorũ undis irent etiam ex conſenſu ſummi pontificis, quis ſani capitis hoc illicitum & damnatũ diceret, ab oib. laudandum eſſet, & approbandum?

In terminis quæſtionis nobis propoſitæ alio nõ facto nec apparẽte ar
18 bitrabamur † duello minime locum fore, non ea rõne q ſuper querela pdicta prius criminale iudiciũ inſtitutum fuerit. quãuis. n. electio iudicialis ſtrepit[9] impediat iniri debere au poſſe duellum, ut per Bal. & alios in §. fi. l. cum filius. ff. de lega. ij. Canoniſt. in capitulo j. & ij. de purga. canon. facit l. ſi mulier in fine. ff. quod metus cauſa. ibi, uia quã elegiſti hęc tibi pateat. Tamen, ut dicitur, iudiciũ illud non fuit a parte inſtitutum, ſed per ordinariũ ciuitatis Parmæ ex mero officio, ideo ceſſat rõ doctorũ ad impediendum duellum conſiderata

Præterea potiſſima pars querelæ erat, q illuſtris Mirandulę Comes dixerit uulgariq; fecerit homicidium filij ſui cõmiſſum fuiſſe re prius inter Comitẽ de Manfredis, & comitẽ Galliotum Picum compoſita, & ſup hoc ut intellexeramus nullum iudicium pendebat, ergo &c. Verum mouebantur quia licentia & auctoritas principis ad hoc (ut dictũ eſt) requiſita non interuenerat, ut dicit Bald. in titu. de pace tenenda in principio in quinta col. per legẽ j. C. ut armo. uſus inſcio princip. libro undecimo, & Decius in conſi. ccccccclxxxvj. colum. ſecunda. Item quia multa ſub inuolucro uerborum obiiciebantur Comiti de Manfredis in reſponſionibus & chartellis illuſtriſſ. Comitis Mirandulæ, ſuper quibus iudicio Sereniſſimi Cæſaris, uel per illius Maieſtatem deputandi ſe ſtare uelle Comes Mirandulæ profitebatur, ſeque obtulerat quod recuſabat Comes de

Manfredis aliam certam conditionē offerens, Antequam ſuper prædictis per Cęſarem uel alium deputandum facta eſſet declaratio ceſſare debebat duellū,cum multa coram tali iudice afferri poſſent,honeſtatis gratia in literis & chartellis Mirandulę Comitis non expreſſa,uerum(ut ipſe inq̃t) ſuppreſſa. Exprimenda poſtmodū corā dicto iudice q̃ futuro duello inter p̄dictos comites impedimēto eſſe poterunt , præſertim[ſi de infamia uel imparitate obijceretur.

Ante igit̄ p̄dictorū declarationem & liquidationē ſequendo Bal. in loco ſ.alleg. Barb.& Iaſ.in ult.col.p̄al lega.conſiliorū dicendū uidebat̄, nō
19 eſſe locū duello,ſunt.n.† plura requiſita ad obtinendū duellū, inter cætera ꝓuocās maior,uel par eſſe debet, cum non liceat minori aſcendere, ad iudicemq; ꝑtinet ꝓnunciare & declarare duello locū non eſſe ſtante imparitate inter contendentes ſecundum doctores in locis proxime alleg.

Præſuppoſito autem citra prǽiudicium ueritatis, ꝙ huiuſcemodi cōtentio inter p̄fatos comites ſingulari certaminis & duello diffiniri poſſet,ſicque declarari contingeret per Cæſarem uel aliū,nam Cæſar id facere non ſolet , quinimmo ad bellum prouocantes graui pœna conſueuit afficere. Diſcutiendā eſſe ſecundam dubitationē dicebamus, quis ipſorū
20 comitū† ꝓuocator diceret̄,actoriſq; partes ſuſtinere deberet, & quis prouocatus & reus. Scribētes ſup materia duelli q̄ōnē hanc arduā dicūt , & fere omnē difficultatē p̄ſentis materiæ in diſcuſſione huiuſce articuli conſiſtere. Prouocatus.n.dr̄ reus, cuius cā fauorabilior eſt, ut aptiſſime ī iſta regula dr̄. Ideo eligit iudicē,locū,tēpus,& arma militaria.cum ꝑter ſpē ad pugnā uocet̄, & quodāmodo trahatur,ut Pari.in trac. de duello cap.incip. ꝙ prouocator eligit lib.ii. Iac. Rebuff.in l.unica.C.de gladiato. lib.xj. Iaſ.& Deci.in conſiliis præal. & oēs alii qui de hac materia tractārunt.Ex generali tamē conſuetudine fere totius Italiæ , quantū ad locum & iudicē obſeruatur contrariū . Qđ inductum uidetur in fauorem ipſius prouocati,& rei, ut releuetur ab onere inueniendi congruū & non ſuſpectū locum.Iuſtumq; iudicē qđ difficile eſt , quia catholici Principes propter peccatum duello contendere , pugnareque uolentibus concedere recuſant , nec in tali caſu iudicare uolunt.

Antequam attingeremus meriti ꝓpoſiti caſus præmittebamus ꝙ ob
21 p̄dicta qui † huiuſcemodi querelas proponūt , literaſq; & chartas quas chartellos ipſi nuncupant mittūt,diuerſis cautelis uerbalibus in eorum ſermonibus, & circa emiſſionem , & prolationem uerborum uti ſolent . Qui enim pure & ſimpliciter contra aliquem querelā proponit , perperā ac æquite & nobili uiro indignū eū aliquid feciſſe dicens,aut tale quid dixiſſe uel dicere aduerſus ipſius honórem,& illum mētitū fuiſſe,ac mētiri quoties id fecerit aut dixerit dicatve,& ſe id armis oſtenſurum , uel defenſurum , graui iniuria aduerſarium afficit. Bartol. in l. apud labeonēm.in §.ait prætor . per illum textum.ff.de iniur. & Deci. in conſilio dclxxxvj.colum.ſecunda . Eſtque proculdubio prouocator duelli,& actoris partes ſibi aſſumit,ex quo primo querelam dat,ad armaque aduerſarium uocat . l. in tribus . & l. qui prior.ff. de iudiciis. l. libertus a patrono.ff. de in ius uoca. tradunt Ioannes de Lignano , Puteus , Rebuff. Iaſon. & Deci. in locis præallegatis.

Alter uero ꝓuocatus & reus dici-

tur,cuius cauſa in multis, ut infra latius dicet̃,eſt fauorabilior. Et iſtud procedit ẽt ꝙ huiuſcemodi querela porrigentem,ita ꝙ a querelato oriat̃ iniuria ab illoq; origo rixæ & mali ꝓcedere uideatur,quia adhuc talis que relãs actor dicitur & ꝓuocator duelli,non reus; cũ cæperit querelã proponere chartellos edere,aduerſariũq; ad arma uocare. iuribus proxime allegatis cũ aliis de quibus per Afflictũ in deciſio.regni cclxviii.& Deci. in cõſi.præalleg.Quãuis enim aduerſariũ ꝑperam aliquid fecerit dixerit ue,ſicq; fuerit iniuriæ ꝓuocator, ori goq;: ex quo tamen ipſe nõ uocauit ad cauſam armorũq; iudiciũ querelãtẽ,ſed ipſe eſt qui uocat: neceſſarium conſequens eſt eũ eſſe reũ & ad duellũ prouocatum,nõ autẽ actorẽ duelli.ſicq; aliud eſt eſſe prouocatorẽ iniuriæ,& originẽ mali: aliud eſſe prouocatorẽ certaminis & duelli; ut Paris de Puteo in tracta. præalleg. aliique de hac materia ſcribentes adnotarunt.

Ex quibus liquet magni momenti non eſſe cautelam, quam prudentes quidam & in re militari experti uiri ad pugnam & duellum, ut dictum eſt,prouocati obſeruant. nã antequam eis legatur pars illa literarũ & chartelli ubi querelans ad mentiẽdum deſcendit,a lectura deſiſti faciunt,& dicunt querelantem mẽtitum fuiſſe & mentiri,de hoc inſtrumentũ præcipientes ut ipſi primum dixiſſe uideanẽ aduerſariũ mentitũ ac mẽtiri, ſicq; ſint mẽtitores & defenſores honoris ſui,& conſequenter rei & ꝓuocati. Putant enim ꝙ ſi paſſi fuiſſent ſe prius mentiri, tanquã grauati armis ſolũmodo poſſint honorẽ ſuũ defendere,& ſic neceſſitẽtur actores ſe facere; Sed cũ in eadem charta ꝑ querelantem primo emiſſa continea tur querela & ſimul cum opprobrio mentientis obiectio. negari non poteſt quin ad mentiendum querelans prior fuerit quam querelatus & prouocatus,& ſi talis mentitio inualida cenſeatur ad aggrauandũ opinionẽ & honorem querelati,ac ad conſtituendum quempiã actorem duelli, uel prouocatum & reũ,hoc parũ faciat. Tota enim uis ut diximus eſt, quis primo querelam porrexerit, ad cauſamq; & pugnam aduerſarium uocauerit;illi equidẽ duelli ꝓuocator erit & actoris partes ſuſtinebit non obſtante quãuis ſophiſtica forma & cõceptione uerborum quibus querelans uſus fuerit, etiã ſi dixiſſet ꝙ nõ intendebat ꝑ ea quę dixerit uel ſcripſerit partes actoris aſſumere ſed uelle honorem ſuum defendere; quia cum leges & iura dantem querelam & ad iudicium armorum prouocantem, actorem & prouocatorem faciant,& conſtituant, non poteſt ipſe cum ſuis cautelis & proteſtationibus ſe prouocatum & reũ conſtituere,ac eludendo iuris diſpoſitionẽ facere ut leges & iura diſponẽtia talẽ eſſe actorem in actionibus ſuis locum non habeant.l.ſi prætor.in princ.ff.de iud.l. nemo põt.ff.de leg.j.l.leges C. de legi.c.ſi ciuitas. de ſentẽ. excommu.in vj.& c.j.cum no.de conſtitu. alias eſſet ĩ poteſtate & facultate cuiuſlibet prouocantis cum cautela uerborum de actore & prouocatore ſe prouocatum & reũ facere,quod eſt abſonum & minime dicendum l.nam abſurdũ .ff.de bon.lib.cũ aliis adductis ꝑ Deci.in c.cum inter.in vij.not. de excepti. Et ultra ꝙ excellentiſſimi doct. ita cõiter cõcludunt & cõſuluerũt,ut ex præallegatis liquet, armorum proceres, & in re militari experti duces, prout prudentiſſimus Vrbini Dux, quemadmodũ a pluribus accepimus annis p̃teritis in q̃rela q̃ uertebat̃ inter illuſtres uiros quodã Cæſarẽ Fre

goſiū,& Cagninū Gonzagā, aliique plures ſuper diuerſis querelis ita iudicarunt & reſponderunt,& recte legum quidē diſpoſitionē inſequētes. Si tamen ille contra quē data fuit querela,& miſſus,ut ita dixerim,chartellus non exciperet ſimpliciter, aut ſe culpabilem negaret dicendo aduerſarium mentitum & mentiri, uerum illum mentiri diceret,& ſe id armis oſtenſurum,probandi onus in ſe aſſumeret.& de reo efficeretur actor ad pugnam inuitando & prouocādo aduerſariū.l.circa.ff.de probatio.l.in tribus.ff.de iudi.Iacob.Rebuff. in l. unica.circa fi.C.de gladiator.lib. xj. & alij de hac materia ſcribentes. Secus ubi diceret delatorē & querelantē mentitū & mentiri, ſeq; paratū id cū armis defendere, tunc.n. clare apparet defenſiuā eū partem nō offenſiuam,ſicque rei non actoris capere, Iac. Rebuf.loco ꝓxime alleg. quidquid dixerit Paris contrariū ſentiens loco etiā ſupra citato.cenſeri igitur debet prouocatus & reus, ita quòd ſumme laudandi ſunt ad duellū prouocati qui uerbis defenſionē potius quā offenſionē ſapientib.utuntur ne partes actoris uelle aſſumere uideantur. Et hæc uidentur procedere qñ ille qui literas, ꝙ chartellum dicunt, miſit ad arma prius non recurrit, ſed ſi ille ultra mentiendi opprobrium arma cōminatus fuiſſet, prouocator uidetur & actor,alter uero prouocatus & reus quamuis armis ultra rementiendi opprobrium id oſtenſurū uel defenſurū dicat & offerat,ex quo enim aduerſarius incepit priorq; fuit ad inuitandum ad arma, prouocator & actor dicendus eſt, nec curandum in claris quibus uerbis defenſiuis uel offenſiuis prouocatus uſus ſit, cum non curemus de modo quando habemus effectum.l.iij.C.de inſtitu.& ſubſti.ſub condi.fac.l.etiam hoc mo. do.ff.de leg.j.& iſto caſu ſaluari poſſet qd' ſcribit Paris, quē proxime retulimus & reiecimus. Sed qui haſce literas, & huiuſcemodi chartellos ſcribūt mittuntq;,cum peritioribus tractatu habētes modeſtius ciuiliuſque agentes cōditionaliter loquunt & ſcribunt;ſi,& quoties puta, id feceris,dixeris,ve,aut dicas,perperā maleque factū dictumve fieriq; & dici, & te mentitū mentiriq; dico, & armis defenſurū. Niſi aduerſarius id factū aut dictū neget, ſicq; conditio uerificetur, diſpoſitio facta ſub conditiōe ipſa conditione non impleta locum non habet,& neuter contendentium quicquā affirmat,nulliuſq; eorū opinio aut fama grauatur,propterea inter tales nō cadit duellum.Sinautem aſſerat,fateaturq; factū uel dictum & bene factum dictumve cōtendat, dicens aduerſariū mentitū & mentiri, armiſq; ſe id defenſurū, ut aliquādo fit,dicunt pleriq;& precipue in re militari experti uiri & duces, eū qui fatetē ſic dixiſſe aut feciſſe uel dicere, eſſe prouocatorē primū alterū defenſorem honoris ſui mentitoremq; ac prouocatū, ad eumq; pertinere electionē armorū. Sed errant & cōtrarium de iure uerius eſt, maxime per ea quæ ſupra diximus de intentante beneficium.l.diffamari,ꝙ licet ꝓuocatus ueniat ad iudiciū, tñ ſm leges & cōiter a doctoribus receptas ſententias actor dicitur & non reus, ut ꝑ Decium leges & iura ad hoc citantem in conſi.ccccclxxxvij.col.ij.ſic in propoſito quāuis literas & chartellū primo mittens ob iniuriā ſibi aut cōtra honorē ſuū illatā ad ſic ſcribendum prouocet,actor tñ nō reus iudicari debebit. Poterit itaq;, ut in ſuperioribus tactū fuit, aduerſarius uñ orta aſſeritur iniuria prouocator dici reſpectu iniuriæ, mittens uero chartellum prouocator duelli,qñ.ſ. dixit

in caſum negationis ſe id armis oſtẽſurum uel defenſurum. ꝙ ſi ultra mẽtionem ad arma non confugerit, neque illa minatus fuerit neuter dicetur duelli prouocator. Et erit tunc neceſſe ꝙ ultra opprobrium mentiendi, ille qui ſe magis leſum & oneratum reſpectu honoris putat, ulterius procedat ad arma confugiendo, & ad pugnam aduerſariũ inuitet cõducatq;. Vnde ad deciſionem propoſitæ, q. deſcendendo dicebamus uiſis quinque chartellis, ut iſti duellatores nuncupant, una cum manifeſto ſeu literis patentibus Comitis de Manfredis & tribus ipſius Comitis Mirandulæ ex ipſorum lectura clare liquere Comitẽ de Manfredis pure ſimpliciter & affirmatiue propoſuiſſe querelam contra Comitem Mirandulæ, dum aſſeruit notum ſibi eſſe medio perſonarum quæ ſunt fide dignæ, ſicuti Mirandulæ Comes a ueritate diſcedens diuerſimode calumnias falſasq; notas ſibi adſcripſit, & per uxorem eius adſcribi fecit dicendo uulgandoq; dictum homicidium filii ſui non fuiſſe caſuale & in rixa perpetratũ, ſed tractate req; prius compoſita cum Comite Gallioto Pico, dicendo eũ fuiſſe mentitum & mentiri, armisq; ſe id defenſurum. Cui quærelæ & imputationi prudenter reſponſum fuit per Mirandulanum, qui ad cautelam ante lectam auditamque particulam chartelli ubi ad mentiendum Comes Mãfredi deſcendebat, reſpondit, illum mentitum & mentiri & ſuper dictis & propoſitis contra eum. Cui ergo dubium ꝙ Comes de Manfredis prouocator duelli cenſendus non eſſet & actor? Comes uero Mirãdulæ prouocatus & reus, ſecundum iura & receptas a doctoribus ſententias ac ẽt iudicium in re militari expertorum uirorum & armorum ducium. ut ſupra dictum fuit. Et conſequenter di-cebamus ꝙ ſi huiuſcemodi quærela armis decidenda foret & per duellũ, ſicque iudicari contingeret, Comes de Manfredis duelli prouocator diceretur, actorisque partes ſuſtineri deberet, Comes uero Mirandulæ prouocatus & rei perſonã repręſentãs, ita ꝙ armorum electio & temporis dieique præfinitio ad eum, per ea quæ in ſuperioribus diximus & retulimus, ſpectaret & ptineret. Et iſtud eſt in quo cauſa prouocati fauorabilior eſt quàm cauſa prouocantis. Eſt aliud maius adhuc commodum, ꝙ quis potius cẽſeatur prouocatus, quã prouocator cum enim duelli prouocator die tali per prouocatum eligẽdo cenſeatur promiſiſſe, qua impoſuit & propoſuit ſe probaturum niſi prouocatum & aduerſariũ in pugna uicerit & ſuperauerit, quod ſpoponderat & pollicitus fuerat præſtitiſſe adimpleuiſſeque non dicitur pro uictoque habetur, nec amplius tentanda erit fortuna. quod eſt magni momenti, Bal. & alij in d. c. j. in princ. de pace tenen. Sicque maximum commodum eſt ꝙ ſit quis potius prouocatus, quã prouocator & actor.

SVMMARIVM.

1 *Prædo multis modis dicitur.*

2 *Prædo poſſeſſione ſua quando non reſtituitur.*

L. CLXIX. Vlpianus.

Nemo prædo eſt qui pretium numerauit.

SVMPTA eſt ex §. ſi quis ſciẽs. l. ẽt. ff. de peti. hær intelligẽdo, ut ibi p gl. Et niſi auctoritate ꝓpria rei em ptæ poſſeſſ. occupaſſet. l. ſi ex ſtip. cũ ibi no. p Alex. Iaſ. & doc. ff. de acqrẽ. 1 poſ. Dicit† aũt prædo multis modis:

Claua.in ſumma in verbo,prædo.qni poſſeſſione ſua iure incognito,priuãdus non eſt.c.in literis.de reſti. ſpol. faciunt no.pulchre per Fel.in.c.fi.colum.fi.de preſum.Dicũt tñ Inno . &
2 But.in d.c.in literis,ꝙ † vbi cõſtaret agentem remedio recuperandæ prædonẽ eſſe,non foret locus diſpoſitioni.d.c.in literis, quia res aliena ſine peccato retineri nõ põt.c.literas. de reſti.ſpol.&.c.cum tu.de vſur.debet itaq; tex.ille volens ẽt prædonẽ eſſe reſtituẽdũ de eo intelligi, qui prædo dicitur nondum defecto ꝙ talis ſit. quãuis doct.indiſtincte dicere videãtur prædonẽ eſſe reſtituendũ,dũmodo cũ dño non concurrat. l.colonus ff.de vi & vi arma.ideo de hac materia videnda ſunt que Mod. ſcribunt in .§.nihil commune.l.naturaliter.ff. de acq.poſ.

SVMMARIVM.

1 *Homo liber nõ poteſt in cõtractu deduci.*
2 *Hominis liberi emptor non dicitur locupletior.*

§. Locupletior non eſt factus qui liberum acquiſierit.

NEC primus nec ſecundus intel
1 lec.gl.conuenit: ideo intelligas † de libero homine. ſ. qui in contractum deduci non poteſt.l.inter ſtipulantẽ §.ſacram.ff.de verb.ob.l.liber homo ff.ad legem Aqu.nec a quo quã retineri.toto tit.ff.de lib.hom. exhiben.
2 nimirum igitur † ſi liberum hominẽ acquirens,ſcientes ſcilicet, non intelligitur factus locupletior,vt hic dicitur,facit tex.notab.in. l. pretia. rerũ ff.ad legem falc.

§. Cum de lucro duorum quæritur,melior eſt cauſa poſſidẽtis.

VIDE quæ diximus in. l. in eo quod.§.eo.& in.l.in pari.§.eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Momentanea quando habeantur in conſideratione.*

L. CLXX. Paulus.

Cum prætor in hæredem dat actionem quatenus ad eũ peruenit,ſufficit ſi vel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti.

PRO gloſ.iſtius legis ſufficit. l. videamus.ff.quod metus cauſa, vnde
1 ſumitur præſens regula.Vbi vero † & quando momentanea acquiſitio in conſideratione habeatur, Deci.ſe remittit ad not.in.l.ſi tibi.ff.ſi cer.pet. ego latius dixi in.l.non videtur quiſquam.

SVMMARIVM.

1 *Ius ex perſona actoris metitur non poſſeſſoris.*
2 *Poſſeſſionis iuſtæ commoda ſunt infinita,& econtra num.* 10.
3 *In cauſa poſſeſſoria quando ſummaria probatio requiratur. Et an ſit magni præiudicij.*
L.fi.c.de edic.diui adri. declaratur.
4 *In cauſa poſſeſſoria admittitur reprobatio teſtium.Et appellatio nu.*5.
6 *Poſſeſſorium ſummarium quod ſit. Et quid plenarium nu.*7.
8 *Poßidens bona quando bono, poſſeſ. agnouit an teneatur probare ſe intra debitum tempus agnouiſſe.*
9 *Fauorabiles perſonæ in cauſa prælationis ratione prioritatis temporis de qua non conſtat,an præferantur etiam contra poſſeſſorem.*

L. CLXXI. Paulus.

In pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet.

AB iſta.l.extracta fuit regula.c. in pari.de reg.iur.in.vi.Et vltra concordantes alle.per gl.facit text.l. in eo quod ac.l.nemo prædo.in.§.cum de lucro.ſ.eo.c.ex literis, de proba. §.j.l.vti frui.ff.ſi vſufr.pe.ibi, vincet iure quo poſſeſſores potiores ſunt, licet nullum ius habeat. ad idem text. no.in.l.ij.ff.vti poſſi. accedat vulgatus.§.commodum.inſtit. de interdi. actore enim non probante abſoluendus eſt conuentus & ſi nihil probauerit,vt ibi.Hinc ſolemus dicere nos
1 † metiri ius ex perſona agentis, non ex perſona poſſidentis.l.i. ſupra
2 ſi pars hære.pet.Infinita†prope ſunt poſſeſſionis commoda:iuſtæ vj. ſecũdum not.Decij in conſi.clxix. colu. fi.quemadmodum vltra not. per ſcribentes in dictis locis, videre poteris per Pau.de caſt.in cõſi.50.& clxxix. in antiquis, vbi in dubio poſſeſſoribus fauẽdum eſſe dicit.Abb.in.c.in præſentia,col.x.verſi. ſi uero cauſæ. de proba.practi.Papi.in forma lib.actio.nega.in gl.ſuper verbo, per quã dam,Barba.in.c.ex literis, colu. x. de prob.in.c.i.col.xxvij.eod.ti.in conſ. xxiij.col.pe.& in conſi. xxxix. colu. iij.vol.iiij.gl.& ſcribentes in.c. afferte.de præſumpt.Alex.in conſi.xxx. col.fi.lib.iij.& in conſi.cxl.vol. v.Feli.in.d.c.ex literis,col.j.& in.c. olim, col.pe.& fi.de reſcrip.Cur.ſen. in repe.l.admonendi,col.lxxxvii. cũ ſeq. ff.de iureiur.Iaſ.in.l.j.col.ij.ff. ſolu. mat.in.l.ſi poſt.C.de iur.& fac.igno. & in l.nemo poteſt.in.ii.lect.fol. penul.ff.de leg.j.Corſe. in ſingul. ſuis in verbo matrimonium el. iii. Deci. in.l.fi.colu.pen.vbi plura citat.C.de edic.diui.& hic ac in conſi.clxix. co. fi.&.cccclxiij.col.vlt.Hipp.de Marſil.in nota.lxxxij.& Ripam.in.c.ſepe. de reſtitut.ſpol.

Sed in contrarium facit tex.no. in.l. fi.in ſecunda parte.C.de edict. diui.
3 vbi in poſſeſſorio iudex ſequitur apparentiam,& eſt facilis in mittendo in poſſeſſionem, quia ſecundum Deci.ibi in.iiij.& ſeq.not.dicitur agi de leui & modico præiudicio in iudicijs poſſeſſorijs,ita ꝙ ſufficit ſemiplena probatio etiam per vnum teſtem vel famam.allegat Bar.in duobus locis. & Matheſil.vt ibi per eũ: qui ſic conſuluit in conſi.lvi.cclij.&.dclxiij. ſequitur Cur.iunior in.d.l. admonẽdi, col.xix.ſiue antepen.vbi addit, quia cauſa eſt momentanea.l.vnica. C.ſi momen.poſſeſ.fue.appella. non admittitur reprobatio teſtium, nec in dictis,nec in perſonis allegat Rom. & Aret.Nec ſimiliter admittitur appella.in poſſeſſorio ratione prædicta d.l.vnicæ cõſuluit Dec.i cõſ.xxviij. Tu autem diligẽter aduerte ꝙ immo cauſa poſſeſſoria eſt magni & cõſiderabilis præiudicij,cum magnum cõmodum ſit poſſidere.d.§. commodũ cum alijs plene ſuperius alleg. & ita in terminis poſt Bald.tenet Curt.ſenior loco præallegat.idẽ voluit Deci.in.c.edoceri.col.iii.de reſcri. & in c.cauſam quæ.col.ii.de iudic. Et Afflictus in deciſio.regni.ccclxiiij. vbi dicit hoc voluiſſe Bar.in.d.l.admonendi,col.xiij.& in hac opin.fuiſſe ſacrũ conſilium regiæ maieſtatis: & ꝙ non ſufficiat ſemiplena probatio, nec vnus teſtis vel fama.Eandẽ opinio.tenet Alex.in conſi. clxxxvij.ad fi. lib. vij.dicens magis communẽ opin.eſſe hanc,ꝙ in iudicijs poſſeſſorijs nõ ſufficiat ſemiplena probatio, vt voluit Bar.in extrauag.ad reprimen. in verbo ſummarie,vbi hoc dicit, ſed neſcio vnde ipſe tunc collegerit illam magis cõem opi.cũ dicat Cur.ſenior

loco præalleg. ꝙ omnes uſque ad tẽpora ſua contrarium tenuerunt. Eandem opinio. tenuit Ripa, licet de prædictis non faciat mẽtionem, in l. ij. ff. quorum bo. circa finem. Ex quibus uidetur mihi nunc ꝙ iſta poſſit dici magis communis, ꝙ cauſa poſſeſſoria dicatur magni & conſiderabilis præiudicij, & ꝙ in ea non ſufficiat ſummaria probatio, ſed requiratur plena, quemadmodum in alijs cauſis, ut per Bar. in dicto uerbo ſummarie. & per prælleg. Pro qua opin. facit tex. in l. j. C. quorum bo. in uerbo, ſi probaueris. quæ uerba ut dicũt doct. habent ſenſum uere & perfecte probationis. l. Lucius. ff. de conditio. & demonſtra. Fel. in rubr. de probatio. col. ij. ꝙ clauſula ſi probaueris in reſcriptis appoſita, plenam & perfectã exigit probationem. Poſtremo dico hanc opinio. probari manifeſte ꝑ d. l. ſi. licet Deci. pro ſe adduxerit. põderando ꝙ iudex ſequitur apparentiam ſecundum eum. loquitur enim in princ. id uolens ubi non adeſt legitimus contradictor. ſicque de intereſſe tertij non agatur, tunc iudex facilis eſſe debet in faciendo miſſionem in poſſeſ. requiſitam, & ſufficit ſummaria cognitio, & probatio, ac inſtructio iudicis ut inducatur ad concedẽdum miſſionem in poſſeſ. iuxta tex. l. in lege Aquilia. ibi, ad ſuſpicionem iudicem adducam. ſupra ad legem Aquil. hoc eſt ꝙ dicitur in d. l. fi. prima facie ſeu prima figura, quaſi prima fronte hoc uideatur. cum iura partium perfecte non diſcutiantur, ſecũdum Bart. in dicto uerbo ſummarie. in ij. col. Sed ubi appareret legitimus contradictor & res agitur in figura iudicij, tex. d. l. fin. in uerſi. ſinautem aliquis contradictor. uult oppoſitum, ꝙ cauſa plene diſcutiatur, & illi acquratur poſſeſſio qui potiora & meliora iura oſtenderit, & cõſequenter ex prædictis fortiſſime iudici poteſt. pro hac opi. ꝙ in poſſeſſorio dato legitimo contradictore, & ſic cum res tractatur in forma iudicij perfecte debent diſcuti iura partium, & ſic requratur plena probatio. Ex quo infer-

4 tur, ꝙ † erit etiam admittenda reprobatio teſtium in dictis & in perſonis, ita uult Abba. in c. licet cauſam. in tertio notab. de probatio. & Fel. in c. ueniens. el ij. col. iiij. de teſti. quicquid dixerint Curt. & Are. præalleg. alias facile eſſet inducere aliquos teſtes ſuſannæ, ut dicitur, & obtinere in poſſeſſorio, quod eſt abſurdum, ergo euitandum. l. nam abſurdum. ff. de bo. liber. licet enim cauſa ſummaria ſit, non debẽt propterea defenſiones parti tolli. clemen. ſæpe. in uerbo, defenſiones. de uerbo. ſignific. tradit Fel. in d. c. ueniens. colũ. iiij. faciunt quæ ponit Iaſo. in conſi. lxxxj. colũ. iij. lib. iij. ꝙ poſſeſſorium non probaẽ per teſtes ſingul. Et pariformiter

5 † non reijcietur appellatio, quicquid dixerit & conſuluerit Deci. ſupra relatus. quamuis enim non ſit dandum interim, ſeu non retardetur executio ſententiæ prolatæ in iudicio poſſeſſorio ꝑ appellationẽ interpoſitã d. l. unica. C. ſi de mo. po. fu. ap. tñ appellatio admittiẽ nõ retardata executione ſñiæ & cognoſciẽ de iurib⁹ & iniquitate ſñiæ, ut ibi ꝑ gl. & ſcribentes ꝑ Bar. & alios in l. ij. de ap. recip. & plenius ꝑ Affli. in deci. regni cclxix. cũ ſimilibus. Et ita ſeruaẽ ĩ practica, ꝙ requiraẽ plena ꝓbõ & nõ ſufficiat ſemiplena, ꝙ reprobõ teſtiũ in dictis & ꝑſonis ſit ꝑmiſſa, ꝙ admittaẽ appellatio nõ retardata executione. Tandẽ ut ſemel finiã, arbitror opi. ꝑdicto rũ doctorũ fœdere diſtinctionis ſic poſſe cõcordari, & citharã diſcordantẽ ad cõſonantiã ſic poſſe reduci. cõſiderando duplex eſſe poſſeſſorium. vnũ ſummariũ, aliud plenũ ſiue ple-

narium, ut declarant Bald. & Pau. de Caſt. in l. ordinarij colū. pen. & fi. C. de rei uend. Pau. de Caſt. notanter in conſil. v. in antiquis. Poſſeſſorium
6 † enim ſummariū dr̄ illud quod principaliter ordinatur ad finem ne lite pendente ſuper proprietate uel poſſeſſione partes ueniant ad arma ſeinuicem turbando enſemq; pro libello oſtendendo: ut dicit Bald. in l. quiſquis. infra quorum appell. cum quælibet pars ſe poſſidere prætendat: & ut ſciatur quis actor, & quis reus eſſe debeat. d. l. ordinarij. cum ibi not. per prællega. Et dr̄ iudicium ſummarium, quia natura negotij exigit ut ſummarie procedatur, cognoſcatur, & ordinetur. & ſolum affert præiudicium lite pendente & donec plenius fuerit cognitum, uel aliter ordinatū. Eſtq; tanquam præparatorium ad finem alterius iudicij ſtatutum, & momentaneum aptitudine: ideo non requiritur plena probatio, ſed ſummaria ſufficit: neq; exigitur libellus uel litis conteſtatio, nec ſententia diffinitiua, ſed interlocutoria tātum. ut per Bald. & Paul. de Caſt. in locis prællega. Rotam in deciſio. ccccxxxvij. in nouis. & Dec. in conſ. cccij. Et in iſto poſſeſſorio ſummario modici temporis, & conſequēter cenſura iuris modici præiudicij. arg. l. ſi debitori. ff. de iud. cum poſſit apparere de cōtrario, & interlocutoria poſſit reuocari, & totum oppo. pronunciari dando poſſeſſionem huic parti, procedant quæ hic dixit Deci. Bar. & alii in locis ſupra allega. ꝙ ſufficiat ſummaria probatio, ꝙ non admittatur reprobatio teſtium reſpectu perſonarum aut dictorum, nec appellatio, ut infra dicā.
7 Aliud eſt poſſeſſorium † plenum ſeu plenarium, quod ordinatur ad finem & effectum perueniendi ad ſentētiam diffinitiuam ſuper petitorio, in quo principaliter diſputatur de iure partium ſeu de proprietate, & uim perpetuam obtinet, ut poſſeſſor in poſſeſſione remaneat & defendatur donec altera pars egerit & obtinuerit in petitorio. l. exitus. ff. de acqui. poſſeſ. Et quia iſtud perpetuum affert damnum & præiudicium donec pro altera parte cognitum & pronunciatum fuerit ſuper proprietate, dr̄ plenariū iudicium, exigitur libellus, requiritur litis cōteſtatio, diffinitiua, ſnīa. ac ordo iudicii: ut per Bal. Corn. Alex. Iaſo. & alios ſcribentes cōiter in d. l. fi. Bald. & Paul. de Caſt. in locis prælleg. Rotam in deci. ccccxxxvii. in no. & Deci. in cōſi. ccccii. col. i. Et in iſto iudicio poſſeſſorio pleno ſeu plenario procedant auctoritates ſupra citatæ cum prædictis fundamētis, quia magni & cōſiderabilis præiudicii eſt, ꝙ plene probationes requirūtur admittitur reprobatio teſtium, & appell. executione tamen non retardata. Et ita ſi bene ac diligenter uidebis & conſiderabis cognoſces & fateberis uoluiſſe Bart. extrauag. ad reprimen. in uerbo, ſummarie. Felyn. in d. c. ueniens. el ii. colum. iiij. Et Lud. Gomes ſuper regula cancellariæ de non tol. iure quæſito in v. q. concludentem prædictā regulam locū propterea habere ī poſſeſſorio pleno ſucceſſiuo & effectuali, quia talis poſſeſ. eſt maximi momēti, & damnum magnum illam perdere. Regulariter ergo in poſſeſſoriis plenariis. ubi agitur de perdenda penitus poſſeſſione, & conſequenter de magno damno & conſiderabili præiudicio, requiritur plena probatio & admittuntur exceptiones requirentes altiorem indaginē, quia ſi cognitio tolleretur & prędicta etiam requirentia altiorem indaginem non admitterentur, auferretur ius partis, quod fieri nō debet, ita uult Bart. in dicto uerbo, ſummarie. colū. j. in uerſi. in hoc proceſſu. &

colum.ii.uerſicu.& idem dico. Quod tamen non procedit in remedio poſſeſſ.l.fin.C.de edic.diui. ubi non admittuntur exceptiones requirẽtes altiorem indaginem.l.ii. dicti tituli fauore ultimarum uoluntatum.& quia quæſtio pendet ex liquido, ſecũdum Bald.& alios in dicta l.ii. & fin. quæ omnia bene not. Et adde ultra prædicta quæ ſcribunt Barb.Iaſo.& Moder. in rubr.C. qui admi. uolentes ꝑ

8 † quando ille qui bo.poſ. agnouit eſ, & ectualiter poſſideret bona,dicẽti bo. poſſ. non fuiſſe agnitam intra debitũ tẽpus incumbat onus probandi, propter commodum poſſeſſionis aduerſarii quæ transfert onus probandi in alium dicto.§.commodum.Sed hanc opin. improbaui legendo prædictam rub.C.qui admi. quia fundamentum illius qui bon. poſſeſ. agnouit conſiſtit in probando agnitam,ac intra legitimum tempus agnitam.l.fi. C.qui admi.§.fin.inſti.de bon. poſſeſ.quod cũ minime faciat,& aduerſarius probauerit ſe adiuiſſe hæreditatẽ uel bonorum poſſeſſ.agnouiſſe,ac intra tempora ab ædicto pretoris ſtatuta,iuxta iura prælleg. probata eius intentione obtinere debet. l. qui accuſare, 2 contrario ſenſu.C.de eden. cum aliis adductis per Alexã.in conſil.clxxxix. col.j.lib.ii. Nec ob.§.commodum. immo facit pro opin.mea,cum aduerſarius probauerit intẽtionem ſuam, nec iura partium ſint ambigua: iuxta id quod dicitur in.§.commodum . in c.ſi a ſede.de præbend.in vi.cum aliis de quibus ibi per Iaſo.Tituli.n.erant pares quo ad datam & tempus, ideo nimirum ſi poſſidens uincit præualeatq;,cum plus quam aduerſarius habeat, poſſeſſionem uidelicet. & optime procedit quod dicitur in.§. commodũ. quod actore nõ probante &c. ſed in terminis dicti ſupra relati aliud eſt, quia aduerſarius plene probauit fundamentum ſuæ intentionis,agnouiſſe uidelicet bono.poſ. & intra tempora ab edicto limitata, uel aditionẽ hæreditatis,conuentus uero de tempore nihil probauit,ſed tantum agnitionẽ, ergo tituli non ſunt pares, neque iura partium obſcura, ideo non procedit quod dicitur in.§. commodum. cum actor probauerit intentionem ſuam, reus uero fundamentum ſuæ except.tempus ſcilicet non probauit ergo debet ſuccumbere.

9 Poſtremo aduerte quod † qñ agit de prælatione rõne prioritatis tp̃is, de prioritate non cõſtat, ſi ex priuilegio cauſæ obtinere quis debet, præferendus eſt etiam contra poſſeſſorẽ, ut patet in fiſco per l.j. cum ibi not. per Bart.& docto.C.de iure fiſ.lib.x. Idem in dote, libertate, & pia cauſa, ut per Soci. in conſil.lxvii.colũ.pen.

10 lib.iii.Quandoque † tamen commodum eſt nõ poſſidere, ut pulchre per Pet.de Anch.in conſil.clxxiiii.

SVMMARIVM.

1 *Ille ad quem bona alicuius perueniunt uniuerſaliter loco hæredis eſt.*

2 *Quis dicatur prælatus.*

3 *An ſucceſſor prælati ligetur ex contractu prædeceſſoris.*

§. Hi qui in uniuerſum ius ſuccedunt loco hæredum habentur.

IDEM dicitur in l. prætor. ſupra eo & poteſt etiam exemplificari in l. j.ff.de caſtr.pec.de quo uide quæ dixi in l.qui per ſucceſſionẽ.ſupra eod.

1 Et generaliter † ille ad quem bona alicuius perueniũt uniuerſaliter, hæredis loco eſt. l.nõ intelligitur.§. cũ ex cauſa.ff.de iu.fiſ.cum accumulatis per Alex.in l.ſi marito.ff.ſolu. matri.

& per Deci. hic. Quod autem ſub iungit Dec. de ſucceſſore in prælatu ra ut non cẽſeatur eadem perſona cũ anteceſſore, ſecundum Bald. non eſt in terminis regulæ noſtræ, quia talis non ſuccedit in uniuerſum ius. Quis
2 † autẽ dicatur prælatus, ponunt Barba. in c. quæ ab eccleſiarum colũ. j. de offic. ord. Felyn in c. inſuper. de teſti. Deci. in c. ij. col. fi. de iudi. & in cõſil.
3 cclxxxij. col. j. Et an ligetur † ſucceſſor prælati ex contractu anteceſſoris ſui, uide per Bald. in conſil. cccxiij. lib. iij. Barba. in c. ex præſentium de pign. Præpoſ. in c. unico. qui ſucceſ. tene. Afflictum in deci. regni. c. j. Iaſ. in conſil. ccxxij. lib. ij. & conſil. x. lib. x. & Deci. in conſi. clvij.

SVMMARIVM.

1 *Dolus quid ſit. Et quando ſit mortalis uel uenialis.*

L. CLXXII. Paulus,

Nihil dolo creditor facit qui ſuum recipit.

CLARA eſt & abſoluta in l. nul lis uidetur dolo ſupra eo. Equidem non conuenit hoc caſu doli diffini tio de qua in l. j. ff. de dolo. ideo nec diffinitum compętet. Et quẽadmodum ẽt ſcribit Caietanus in ſua ſumula ĩ uerbo dolus, dolus † eſt aſtutię
1 executio ſiuę per uerba, ſiue per facta ad decipiendum ordinata, & eſt peccatum uæræ prudentiæ contrarium, quandoque mortale, quandoque ueniale, ut cum intenditur deceptio iocoſa.

§. Cum principalis cauſa non cõ ſiſtit, nec ea quidem quæ ſequuntur locum habent.

L. CLXXIII. Vlpianus.

Nunquam actiones, præſertim pœnales de eadem re con currẽtes alia aliam conſumit.

IN TEX. ibi preſertim pœnales. hoc forte dixit propter rationem tex. l. nunquam plura. ff. de priua. delict. Sumitur ex l. nunquam & ex l. plura delicta ff. de act. & obl. & ex prealleg. l. nunquam plura. ad idẽ eſt tex. inſtit. ſi quadrup. paup. fec. dic. in fin. ubi glo. not. & doct. declarant materiam iſtam, quæ etiam explicatur in l. ædicta. in materia cumulationis. C. de eden. faciunt quæ ſcribit in materia Pet. de Anch. in conſi. iiii. Raph. commen. in conſil. lxxiiii. & Soci. in conſi. lxij. in ſecundo dubio. uol. i. Tex. tamẽ iſte admodũ latinus non eſt, ſi dicendi formam diligẽter ſpectaueris.

SVMMARIVM.

1 *Dolo deſinens poßidere pro poſſeſſore habetur. Et quomodo procedat.*
2 *Amplia & nu. 3.*
4 *Statutũ de poſſeſſore an habeat locũ in eo qui dolo deſijt poßidere.*

L. CLXXIIII. Paulus.

Qui dolo deſierit poſsidere, pro poſsidente damnatur, quia pro poſſeſsione dolus eſt.

SVMITVR ex ll. per glo. allẽ. concordat. l. parem. & l. ad ea. in. §. ſemper. infra eo. & in c. pro poſſeſſo re. de reg. iur. in vj. ubi eſt glo. not. hanc regulã declarans. Nota ergo
1 † ꝙ dolo deſinens poſſidere ex iuris diſpoſitione ꝓ poſſeſſore habetur.

Intellige quo ad ſui damnum, nõ autem quo ad commodum, unde ei non cauetur, licet caueatur poſſeſſori. l. hæc ſi res. & l. is qui dolo. ff. de rei uend. ſecundũ Dyn. & alios in d. c. pro poſſeſſore. Accedant quæ ſcribit Par. in conſi. v. lib. ii. de eo qui dolo deſit res fideicom. ſubiectas poſſidere, ꝙ ad reſtitutionem fideicõ. poteſt adhuc conuenjri. Et ſimiliter dicit Angel. in l. competit. in. §. fina. ff. ꝙ uiuat clam. ꝙ contra non poſſidẽtem, qui dolo deſijt poſſidere, eo mo do & forma agitur quibus concluditur ſi poſſideret, per text. in. §. fina. l. ibi prætẽdẽtis, nec eſt differentia in modo cõdemnandi, an poſſideat uel dolo deſierit poſſidere, ſed bene in modo exequendi. l. quanquam. in §. iulia. cum not. ibi per Bart. ff. de aq. plu. arc. Item intellige hanc regulam quo ad effectum iuris, quia quilibet eorum conueniri poteſt, ſed non quo ad ſubtilitatẽ, quia poſſeſſor tenet directa, doloſus utili, ut declarat Ang. in l. ii. in. §. hoc interdictũ lo ultimo. ff. ne quid in loco publ.

2 Ampliatur hæc † regula ẽt in eo qui dolo poſſeſſionem acquirere noluit. l. etiam. §. in eo. ff. de peti. hære. ubi uolente tñ poſſeſſore iuditium ſuſcipere, liberaṫ ille qui dolo deſijt poſſidere, & ſi non ſuſcipiat nõ liberaṫ, licet ꝯ dolo deſientẽ poſſidere agaṫ.

3 Item ampliatur regula † in eo qui culpa poſſidere deſijt. l. ſi culpa. ff. de rei uen. Et ſi differat talis deſiens culpa poſſidere ab eo qui dolo poſſidere ab eo qui dolo poſſidere deſijt reſpectu ceſſionis & actionis, ut in d. l. ſi culpa. de quo ẽt per Deci. in conſ. ciiij. Et ꝓpterea, uolens contra aliquem actiones reales dirigere ſolent in primis interogatoria conuento dare & facere, an talẽ rem teneat, & poſſideat, dolove aut culpa tenere & poſſidere deſierit, qui ꝓ poſſeſſore habetur quo ad ſui damnum, & reſpondere teneṫ. uide pract. Papi. in prin. ſuæ practicæ char. iij.

4 An † aũt ſtatutũ de poſſeſſore, locũ habeat in eo qui dolo deſijt poſſidere, ponũt Ioã. And. & alii. d. c. pro poſſeſſore. Are. & cæteri in rubr. ff. de acquir. poſ. Poſtremo ad declarationem & intelligentiam iſtius regulæ & prædictorũ, uide glo. & doctor. in cap. penul. de excep.

SVMMARIVM.

1 *Aſſerens ſe peritum tenetur de imperitia & culpa.*

L. CLXXV. Caius.

Imperitia culpæ adnumeratur.

SVMITVR ex ll. in gl. alleg. 1 aſſerens † igitur ſe peritum tenetur de imperitia & culpa. Vide etiã l. ii. cum ibi not. per Felyn. de homi. & quæ diximus in l. culpa eſt. ſupra eodem titu.

SVMMARIVM.

1 *Conditio dominorum per ſeruos quando fiat melior vel deterior remiſſiue.*

L. CLXXVI. Caius.

Melior conditio noſtra per ſeruos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt.

SVMITVR ex ll. alleg. in glo. 1 quæ † ponit fallentiam. materia plene examinatur in l. filius paciſcẽdo. C. de pac. & in l. contra iuris. in §. fi. cum l. ſeq. ff. de pact. & in l. fi. C. de acqui. poſ.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Lucri, & damni, eſt diſpar ratio.*
2 *Repudiatio legati dicitur alienatio. Et quomodo intelligitur.*
L. qui autem. ff. de his quæ in fraud. cre. declaratur.

L. CLXXVII. Vlpianus.

Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore, ſed cum quid de bonis minuitur.

ET ideo in primo caſu non agitur redhibitoria, ſecundum Alb. Sumitur ex l. qui autem. ff. de his quę in frau. cre. ubi glo. Bart. & doc. late tradunt.

1 Eſt ergo in propoſito † diſpar rō lucri & damni iuribus hic etiam per Deci. alleg. Sed quo ad tex. l. noſtræ, uide rōnē aſſignatā ꝑ Bar. in d. l. qui autē. ubi hāc regulā ponit non procedere in caſibus in quibus de natura contractus quis tenet acquirere, ut in l. ii. in §. non tantū. cū no. ff. de hær. uel ac. uen. Et idē ſcribit Bar. in l. prima. in §. nō quærimus. ff. ſi quis
2 omiſ. cau. teſt. Et † pariter repudiatio legati alienatio dr tex. eſt ſecundum Deci. hic in l. magis puto. in §. fundū. ff. de rebus eor. ubi ppea pupillus fundum legatū ſine tutoris au ctoritate repudiare non pōt. De quo uide pulchre Alex. in cōſ. xxvii. lib. iij. Pau. de caſtr. in conſ. xj. in antiq. ubi ſecus eſſe dicit in donatione, & ad §. fundū reſpon. ꝙ loquit in legatum qđ acquiſitū fuit ignoranti, licet reuocabiliter cū pendeat ex uoluntate unius tantū teſtatoris. ſ. ſecus in donatione quæ non requirit & reuocabiliter niſi ſcienti & conſentienti, cū ſit ꝯctus, & ſic pēdeat ex uoluntate duorū uideo repudiatio legati alienatio, inquit, dicitur merito per pupillū ſine tutore fieri nō pōt, ut ibi & in l. pupillorū. C. de repu. & abſti. hære. ſed repudiatio donatiōis nondū acquiſitæ dici non pōt alienatio, ut colligit ex §. fundū. a ꝯrio ſenſu ſm Pau. de ca. Sed ꝙ repudiatio hæreditatis uel legati non dicat alienatio ꝓbat tex. d. l. qui aūt. in §. j. in uer. ꝓinde. & qui repudiat. ubi Bar. opponēs ꝙ legatū a tpe mortis dicit eſſe noſtrū. l. a titio. ff. de fur. ergo repudiādo dr diminuere patrimoniū, rñdet, ꝙ repudiando fingit nunquā noſtrū fuiſſe, & ſequitur Corne. in cōſ. xxxii. colum. fi. uol. j. concludēs ꝓpterea ꝙ repudiatio legati nō dr alienatio. Idē uult Bal. in d. l. pupillorū. eo ꝙ ante agnitionē in bonis noſtris non eſt l. pretia rerū. ff. ad l. falcid. ideo nō dicit alienatio, cū in alium de bonis repudiatis nihil trāſferatur. Ponuntq; ibi Bal. & Alex. an prælatus poſſit repudiare hæreditatem uel legatū eccleſiæ relictū. Sed qūo reſoluetur ꝑtacta difficultas qa quidā dicunt ꝙ repudiatio legati eſt alienatio, alii ꝙ non. Rñdeo, alienationem eſſe, neq; id negari poſſe, cum hoc dicat tex. in pal. §. fundū, ea rōne quia dñiū rei legatæ directa uia tranſit in legatariū quāuis reuocabiliter non tñ eſſe diminutionē patrimonij cum ante acceptationē non ſit in bonis noſtris, ut ſupra dixi, ideo nō ꝑtinet ad edictū de his quæ in fraud. cred. ita procedit tex. in d. l. qui autē, in §. j. id qđ iuriſcōſultus in prin. ipſius legis ſatis explicat, ſicque Bal. & Corn. qui dicunt repudiationē legati non eſſe alienationē, male dicunt, & contra tex. pal. §. fundū. bene uerū eſt talē repudiationē & alienationē nō ſpectare ad diminutionē patrimonii, ita ꝙ alienatio in d. §. fundū non

accipitur proprie & ſtricte prout adaptatur ad dñij radicati trāſlationē.l.j.C.de fun.dota.ſed largo mō,prout adaptat ad alienationē dñii reuocabiliter acquiſiti. accedant quæ de hoc uerbo alienatio,diximus in l. nō alienat ſupra eo.tit.

Ad materiam uero iſtius legis, & d.l.qui autē.ultra ſuperius adducta. uide l.cum quidā ſupra de iu.fiſ.& ea quæ ſcribunt Fed.de ſen.in q.ix. Bar. conſ.xxiij.col.ij.lib.j.& cōſ. xlj.col. vij.& xvj.in eodē.& cōſ.xxj.in tertio dub.in iij.dubio.in iij.uolu. Soc. in conſi.lxxvij.col.fin.lib. quarto.& Dec.in conſi.cclx.

SVMMARIVM.

1 *Delictum pœnam non impunitatem meretur.*

2 *Fur conditionem ſuam meliorem propter furti continuationem non facit.*

§. Nemo ex ſuo delicto meliorē ſuā cōditionē facere poteſt.

1 Delictvm † .n. pœnā non impunitatem uel prærogatiuā meretr l.nunquā.ff.de priu.delic.l.ſancimus C.de pœn.facit regula. c. mora ſua. de reg.iu.in vj.& tex. nota. in l. ſiue hæreditaria.ad fi.ff. de neg. geſt.ubi præmiū ex delicto quis reportare nō debet.& gl.ibi alleg.tex.noſtrū, & alia plura facit tex. no. in l.inficiādo. in §.infans.ff.de furt.ibi,quid.n.tam ridiculū eſt quā meliorē conditionē 2 furis eſſe pp furti † continuationem æſtimare.accedāt quæ ſcribit Signo. in rep.l.princeps,col.ij.ff.de leg.Barba.in c.dilectus.el j.col. v. de reſcri. & Iaſ.in l.ſi a furioſo.colū. iij. ſupra ſi certum petatur.

L. CLXXVIII. Vlpianus.

Ea quæ dandū impoſsibilia ſunt, vel quę in rerū natura nō ſunt pro nō adiectis habētur.

In tex. ibi, ad dandum impoſſibilia.iuris cenſura intellige. Item ibi.non ſunt,nec eſſe poſſunt intellige.ut hic declarat gl.Et fuit expedita materia præſentis regulæ in l. impoſſibilium ſupra eo.tit.

L. CLXXIX. Paulus.

Bona fides tantundem poſſidenti præſtat quantū ueritas, quoties lex ipedimento nō eſt

Svmitvr ex l.qui ſcit.in §. j.cū l.fructus,ſupra de uſur.Et loquit reſpectu fructuū perceptorū. ut ex dictis ll.apparet.Facit tex.l. magis puto.in §.j.ff. de reb.eo.& in l.apud antiquos.in §.fi.C.de furt.De bonę fidei poſſeſſore plura dici poſſent, qa materia eſt diffuſa & uulgaris, ideo omitto.

L. CLXXX. Vlpianus.

Qui auctore iudice cōparauit, bonæ fidei poſſeſſor eſt.

Expedita fuit in §. qui iuſta.l.non uidetur ſupra eo.tit.

L. CLXXXI. Paulus.

Omnis hæreditas quāuis poſt ea adeatur,cum tempore mortis cōtinuatur.

Ab ſoluta eſt in l.omnia fere. ſupra eodem titu.

SVMMARIVM.

1 *Vulnerans ſeruum non mortaliter,ſi negligentia perierit de uulnerato tantum tenetur.*

2 *Aeſtimatio iniuriæ factæ contra priuatum non creſcit, licet poſtea magiſtratum ſuſceperit.*

3 *In delictis etiam tenetur de exceſſu, quando quis cog tare potuit quid euenire.*

4 *Furti actio augetur ſi res furtiua facta ſit pretioſior.*

§. Nunquã ex poſt facto creſcit præteriti delicti æſtimatio.

SVMITVR ex l.ei qui furti.ff. de fur.& ex l.qui occidit in.§.ſi ff.ad

1 leg.aqu.ubi ſi.†uulneratus fuerit ſeruus non mortaliter,negligẽtia uero perierit,de uulnerato erit actio non de occiſo, ſicque ex poſt facto non creſcit pœna,æſtimatioq; illius ppetrati delicti,de quo per Sign.in conſ. lxiii.& clxiiii.Corn.in conſi.cclxxiii. & cclxxxiii.uol.iii.& Soci. in conſi. xxvi.lib.ii.Exemplificari etiam põt

2 in æſtimatione†iniuriæ contra priuatũ illatæ,Quamuis enim ex poſt facto iniuria affectus magiſtratus efficiat̃ ꝫ quẽ illata eſt iniuria, ſeuerius punit.§.atrox,inſti.de iniur. æſtimatio dictæ iniuriæ & ſic præteriti delicti nõ creſcit,quia attenditur tẽpus factæ iniuriæ,facit tex.l.prætor ait in §.docere,ff.ui bon.rapt. Quando tñ

3 †quis fuit in culpa, quia cogitare de huic id poſſe veriſimiliter euenire,tenetur de exceſſu.& de his quæ ex delicto illo & ex poſ. facto ſequuntur c.ſi.de homi.in vj.tradit Alex.conſi. cxl.col.ij.lib.ij.& Fel. in ca. ſicut dignũ de homi.facit tex.not. in l.ſi qs domũ.ĩ §.pe.ff.loc.ibi,quia hoc euenire poſſe ꝓſpicere debuit.de qno p Anch.in cõſi.ccccii.Fel.in c.ſ.in iiij. not.de iud.& Dec.in c.nouit.co.viii. co.ti. Sed ꝯtra hãc regulã facit tex. in l.furti.ff. de fur. ubi augeẽ auctio

4 furti.†ſi res furtiua facta ſit ꝑtioſior, ut ẽt ꝓbaẽ in l.inficiãdo.in §.infans. illo eo.ti.de quib. opponit hic Dec. & non ſoluit. Rãde regulã hãc intelligi ubi delictũ eſt ꝑfectũ & cõſumatũ,ut hic Alberi. ſed in caſibus ſupͣrius alleg.nõdũ erat cõſumatũ delictũ,qa fur nõ reſtituẽs rẽ furto ſubtractã ſemp eſt in mora, iõ nimirũ ſi cõdẽnatio fieri debet cõſiderõne habita quãti plurimi fuerat res a tpe facti furti.d.l.in furti.cũ no.ibi p Ang.

L. CLXXXII. Caius.

Omnes actiones quæ morte aut tempore pereũt,ſemel incluſæ iudicio ſalue ꝑmanent.

IN telli ge incluſæ. per litis cõte. ſm Alb. hic materia eſt expedita in l.nõ ſolet.& in l.pœnalia. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Perfectum quid dicatur.*

§.Nõ uidet ꝑfecte cuiuſquã id eſſe,quod ex cã reuocari poteſt.

SVMITVR ex ll.ĩ gl.alle.& rõnẽ palpabilẽ pre ſe fert.Faciunt q̃ diximus ĩ l.neq; pignus.ſ.eo.& in l.nõ

1 ur̃ quiſquã.ſ.eo. Perfectũ.n.dr̃ cui †nihil poſſit accedere,ut p Lact. lib. j.de falſa relig.& Ariſt.ij.de cœlo & mundo.Si res ex aliqua cã a me auocari põt, eſt quod poſſit accedere. ideo nimirum ſi perfecto dicit̃ mea.

SVMMARIVM.

1 *Abſens cauſa Reipub.damno affici, nec lucrum ſentire debet.*

2 *Niſi damnum culpa abſentis contingat.*

L. CLXXXIII. Vlpianus.

Abſentia eius qui reip.cã abeſt neq; ei,neq; alii dãnoſa eẽ d;

SVMITVR ex l.j.& ſi.& toto ti. ff. ex qui.cau.ma. ubi gl. hãc regulã
1 alleg. No.φ† queãdmodũ abſentẽ cã reip.ptor dãno affici non uult, ita nec lucrũ facere cõtra aliũ patiẽ, ut dicit tex.in l.ergo.ff.ex qui.cau.ma.
2 Et pariter† qñ læſio cõtingit culpa abſentis ceſſat reſtõ & pſens regula, quia abſentia non fuit tunc cã hmõi damni, text.eſt in l.quæ a patre. ubi Pau.de ca.& alii not.C. de reſt. mil.

SVMMARIVM.

1 *Quod contra rationem ſunt extendi nõ debent. Fallit ſi quando ſumus in non odioſis.num.2.*
3 *Extenſio etiam in odioſis fit ex identitate, uel maioritate rationis.*

L. CLXXXIIII. Paulus.

Quod cõtra rationem iuris receptum eſt, nõ eſt producendum ad conſequentias.

SVMITVR ex l.alle.in gl.pcipue ex l.qđ uero, ubi eſt ad uerbũ poſita.
1 †Quæ ergo ꝯ rõnẽ sũt extẽdi nõ debent, & quicquid irrõnabile eſt reſtringẽdũ uenit, qa unũ incõueniẽs aliud ſeq ñ dẽt, ſm Bal.ĩ d.l.qđ uero.
2 Intellige hæc iura & regulã hác† ubi contra iuris regulas aliquid cõſtitutũ ẽ, ut quia poſita excep. a regula q̃ tñ ĩ caſu ſuo rõne fundari potuit, tũc non extenditur ſi materia ſit odioſa, alias ſecus. ut declarat Paul.de ca.in l.neq;.ſupra de legi.aliqua ad ppoſitũ faciẽtia uidimus iñ l j. ſupra eo.
3 Fallit† niſi eadẽ uel maior ſit rõ ĩ caſu ad quẽ fit extẽſio ſm Mo.Ger.ĩ d. l.qđ uero.p tex.l.nõ tm.in §.j.ff. de ſer.cor.tu adducas tex.no.ĩ §.porro. in ti.q̃ fuit prima cã bñfi.amit.ĩ uſi. feu.ubi ẽt ĩ pœnal.& odioſis ex ſimilitudine rõnis fit extẽſio. de quo articulo uide Ale.in l.ſi q.s id qđ, col.fi. ff.de iu.o.iu.Dec.ĩ c.trãslato.de ꝯſt. Iaſ.in auc.nõ lꝫ.co.ij.& iij.C.de lib. pt.& in l.ſi cõſtãte.col.xv.ff. ſo.ma & in auc.quas act.C. de ſacroſ.eccle. Aquẽ.in l.j.col.fi.C.de trãſ.Ripã in repe.l.fi. q.xlj.C.de reuo.do.& Dec. in §.in pœnalib.l.factũ. infra eo. ti.

SVMMARIVM.

1 *Hæres eſt idem quòd dominus.*
2 *Duo eiuſdem rei domini inſolidum diuerſis temporibus eſſe poſſunt.*

§. Vni duo pro ſolido heredes eſſe non poſſunt.

1 Hæres .n.idẽ† eſt φ dñs.§.pe. inſti. de hær.qual.& diff.cũ gl.ſed in ſolidũ eiuſdẽ rei duo dñi eſſe nõ pñt. l.ſi ut certo.ĩ §.ſi duob.uehiculũ.ff. cõ. l.iii.§.ex ꝯtrario.ff.de acq.po.iõ &c.
2 Itẽ ĩtellige hãc regulã† eodẽ tpe nã diuerſis tpibus nõ ſolũ duo, uerũ de cẽ & centum pro ſolido poſſunt uni hæredes eſſe, ut hic per gl.

SVMMARIVM.

1 *Facere eſt mediũ inter negare et fateri.*
2 *Fallit ex præſumpta uoluntate tacentis.*

L. CLXXXV. Paulus.

Qui tacet non utique fatetur, ſed tamen uerum eſt eum nõ negare.

EADEM regula ponitur in vj.de reg.iur.ubi eſt optima gl.
1 Inter † fateri igitur & negare eſt medium, tacere.ſ. de quo per Abb.& Fel.in c.nonne.de præſump.
Et lꝫ de ſui natura tacere mediũ to

neat inter conſentire & diſſentire,
2 aliquando tamen†applicatur ad alterum extremorum ex præſumpta uoluntate tacentis, ut per Areti.in conſi. clxj.in præſenti colũ.ij.& in caſibus in quibus tacens pro conſentiente habetur, iuxta tradita in l. quæ dotis.ff.ſolu.mat. & in c.qui tacet. de reg. iur.libr. vj.facit text. not.in l.ſeruus communis ab extero.ff.de acquiren.hær.ubi uerbũ nõ iubere, pro repudiare ponitur, ex quo tex.not. Are.ꝙ uerba negatiua quæ ſunt medium inter conſentire, & contradicere,inter adire & repudiare a iureconſul.prolata,expreſſe contradicere ſignificant. Vnde infert ad not.quæſtionem Bar.in l.ne in arbitris.in fi.C.de arbitr.dũ uult. ꝙ uerba illa non contradicere,aliqñ expreſſe conſentire ſignificant Et ſimiliter de uerbo non negare.unde ſi pars dicat non contradico,ſeu nõ nego, conſentire videtur uel confiteri.allegat tex. not. in c.per tuas in uerbo, non negare. de condi.ap. & not.Bal.in l.j. ad fin.C.de neg. geſt. dum uult ꝙ ſi iudex dicat, non admitto has exceptiones, uerba iſta ſignificant ꝙ repellit eas.

SVMMARIVM.

1 *Mala fides defuncti hæredem præſcribere impedit.*
L.cum hæres ff. de diuer. & temp.præſcrip.ornatur.
2 *Ius creditoris tale eſt,quale obligatoris.*
3 *Hæc regula quando non procedat.*

L. CLXXXVI. Vulpianus.

Quod ipſis qui contraxerunt, obſtat & ſucceſſoribus eorum obſtabit.

De uniuerſalibus ſucceſſoribus intelligendo locum ſibi uendicat regula tã in uitijs realibus quã in perſonalibus,ut per gl.& Bar. in l.uitia.C.de acquir. poſ.vbi late de hac materia,
1 iõ†mala fides defuncti hæredẽ pſcribere impedit l. cũ hrs.ff. de diuer.& tẽp.pſc.Ad cuius l. articuliq; intelligentiã.uide Pau.de Ca in conſi.ccxc. in antiquis.Cor.in cõſ.clxxvj.col.penul.& fi.lib.j.& conſi.ccxcvj.in ij.& cclxxvij.in iiij.uol. Soci.cõſi lx.col. fi.lib.j.& conſi. lii.in ij. late Balb.in tract.præſcrip.char.18.& Crotũ in repe.§.cũ quis l.põponius.ff.de acqui. poſſ.faciunt.quæ ſcribit Anch.conſi. ccxliiij.quia qõ. & regula, qui in alterius cum alia regula qui in iuſ ſupra eod. iunctis ibi dictis & in l.aliud in fi.& in l.in oĩbus officijs.ad fi. ſupra hoc eo.ti. Et per hanc regulã
2 dicit Bald.in cõſi.xxij. lib.ij. ꝙ†tale eſt ius creditoris quale obligatoris.
3 Intellige ẽt &†lim. regulã hãc cũ ſpal.ut per Alex. in conſi.xij. col.ij lib. iiij.& Dec.in l.ex qua perſona.ad fi. eo & Crot.loco ſupra alleg.

L. CLXXXVII. Paulus.

Non omne quod licet honeſtum eſt.

Absolvta fuit in l.ſp in contractibus ſupra eo.ibi uidendum eſt.

§ In ſtipulationibus id tempus ſpectatur quo contrahimus.

Vide quæ diximus in l.quæ legata ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Scienti & conſentienti non fit fraus, dolus uel iniuria.Limita.nu.4.5.7.*
2 *Scire uel ſcire debere paria ſunt.*
§.ei qui l.ſi tamẽ ff.de edil.edic.ornatur
3 *Scientia quomodo hic requiratur. Et an copulatiue cum patientia.*
6 *An quis ſe poſſit obligare ad torturam. quod non.*

L.liber homo.ff.ad leg.aequil.ornatur.

8 *In libello iniuriæ non debet exprimi, eã illatam contra uoluntatem.*

9 *Dolus in quibus caſibus præſumatur.*

L. CLXXXVIII. Vulpianus

Nemo plus fraudare uidetur eos qui ſciunt & conſentiunt.

SVMITVR ex ll.in glo.alleg.& ꝑ gloſ. l.j.in §.vſque adeo.ff. de iniur. & in l.cum donationis.C. de tranſac. Et hinc ſumpta eſt ẽt regula quæ ponitur in vj.de reg.iur.in c.ſcienti.ubi eſt optima gl.huiuſcæ regulæ declaratiua.

1 †Nota ergo ſcienti & conſentienti non fieri fraudẽ,dolũ,uel iniuriam : ut ẽt in iuribus prꝯallegatis habetur.

2 Et hanc regulã loquentem †de ſciente, intellige,uel ſcire debẽte,ſm gl.præal.c.ſcienti.per text.not.in l.j. in §.ſi intelligat.ff.de ædil.edic. Cui conſimilis eſt in l.ſi tñ in §.ei qui illo eo.ti.& inquit, qui ſeruum uinctũ uẽdiderit,ædilitium edictum remitti æquũ eſt,multo.n. amplius eſt id facere,quã pronunciare in uinculis fuiſſe.de quo tex.uide Bart.in d.l.ſanciinus.in fi.C.de teſta.Dec.in c.dilecti filij.in ſcdo not.de app.&in l.ſi ꝑ qui non prohibet.col.ij.ſupra eo.& in cõſi.ccccxlix.& dlxxxiij.col.ij. Et ad hoc ꝙ paria ſint ſcire, uel ſcire debere,uide tex.l.ſi duo.ff.de acquir.hær. & in l.ꝙ te.cum ibi not.ff.ſi cer.pet, & diximus in ſuperioribus. Et huiuſ

3 modi † ſcientia requiritur a prĩcipio & non ſufficeret ex poſt facto, ſecundũ gl.hic.& in d.c.ſcienti,ubi ſcribẽtes ſequuntur per tex.l. iuſtiſſime in §.fi.ff.de ædil.edic.& probat ẽt aliter Ang. in tract.malefic. in uerbo contra uoluntatẽ. Et requiritur copulatiue cũ patientia.ſ. quũ ſcienti,ſed nõ conſentienti fieri poſſit fraus & iniuria.c.illud.xv.q.j.no.gl.in d. c. ſcienti. Ex hac regula plura inferri poſſunt,ut per Iaſ.& alios in d.ca. cum donationis.& per Dec.hic.

Limitatur primo ſecundum gl.in

4 d.c.ſcienti.in †doloſa ꝑſuaſione,iuxta l. i.C.de rap.uirg.ubi rapiens uirginem quamuis uolentem de raptu tenetur,ut etiam hic per Deci. & latius per Mod.rep.in d.l.unica.

5 Secundo limitat̃ ubi †iniuria in corpus infertur cũ nemo ſit dñs mẽbrorũ ſuorũ.l.liber homo.ff.ad l.aquil. Quod ur̃ procedere ẽt in alapha data quia ꝑ eã ur̃ corpori inferri iniuria, ut hic per Dec. Bar.iñ & Ange. de Peruſ.ꝑ Dec. citati contrariũ tenent in alapha,ex quo corpus non debilitat̃,nec cutis incidit̃. & idẽ latius tenet Ang.de are.in trac.maleſ. in uerbo contra uoluntatẽ,quæ opi. ur̃ ꝓbari ꝑ d.l.cũ donationis.& d.§. uſq; adeo,ſm Are.loco ꝑal. Non ob.fundamentũ Dec.hic de d.l.liber hõ. cuius rõ ur̃ locũ hr̃e ẽt in alapha,ꝑ quã corpi infert̃ iniuria ꝓcedit.n.tex.ille in actiõe.l.aquiliæ q loquebat̃ de occidẽte,aut uulnerãte,ut ĩ l. qua actione.& toto ti.ff.eo.ad l.aqui. Itẽ ubi quid uſtũ.ruptũ,aut fractũ fuerit.§. itaq;.inſti.ad l.aquil. Ideo nimirũ ſi non ꝓcedit ubi cutis ſciſſa non fuit, quẽadmodũ Bar.& p̃fati ſcribẽ. dixere.Et cũ hæc pars ſit benignior &mitior,in pœnis amplectẽda eſt l. cũ de interp̃tatione.ff.de pœ. l. ſemꝑ ĩ dubijs.ſ.eo.ti.& in c.odia.de re.iu.ĩ vj.

6 Faciunt ẽt p̃dicta ad q.an †poſſit,qs ſe ad torturã obligare? Paris de put. & Bru.ꝙ nõ. Deci. aſſentit, p̃terquã ad torturã iudicis,qñ aduerſarius tortus fuit,ut in caſu Paridis. Nõ eſt recedẽdũ a deciſ. p̃dictorũ ꝑ rõnem d.l.liber hõ.nec licitũ fuit iudici aliũ ponere ad torturã ex conuentione, & permiſſione illius,ꝑ rõnẽ.d.l.liber hõ:Faciunt quæ ſcribit Hip. de Mar. in l.j.in prin.ff.de quæſt. & in conſ. cxx.de iudice habẽte amplũ arbitriũ

qui tñ non pôt ponere quempiã ad torturam non pcedentibus indiciis & d.l.liber hô. Plura alia adduci poſſent.uide ſi libet.Raph.Com. in côſ. xxxij.Abb.& alios in c.de his. de accu.Fel.in c.ius generale.colũ.fi.in j. diſt.decr. Iaſ.in l.j.col.ij.ff. de in lit. iur.Guid.papæ in q. lxj.ccxj. cclxxviij.& cccxl.Dec.in c.iurauit. col.fi. de pb.in c.cognoſcẽtes.col.ij.de cõſti.in c.paſtoralis.col.v.de except. in c.inter cæteras.col.vij.de reſcr. & in conſi.dclxix. Tertio limita, ut quãuis conſentiens iniuriarũ agere nequeat
7 † iudex tñ pro intereſſe publ. agere poterit,ut per Bar.in d.§.uſque adeo.cum alijs hic p Decialle. Nec ob.ꝙ cõſenſus uideat̃ delictum tollere,ſicq; impedire reipub. ius q̃ri,ut hic per Dec. quia rñ. ꝙ talis conſenſus impedire pôt,ne ius ſibi conſentienti quærat̃,non autẽ impedire ius reipubl.quærendũ,ut ibi uoluit Bar. qđ bene pbat̃ in l.iuriſgentiũ.in §.ſi paciſcar.ubi plene no.ff.de pac. Intelligẽ ſm pdicta,qñ corpus læderetur, ita ꝙ non ſit in ptãte partis tale ius remittere, ſecus in ſimplici iniuria, abſq; læſione & detrimẽto corporis illata,quæ non infert̃,ſcienti, & conſentienti,ut diximus.ideo reipu.nõn quærit̃ ius,& ꝓñr nec iudex agere pt. & ita ẽt tenet Ang.de are. in malefi. ſuper uerbo,contra uoluntatem.

8 Poſtremo nota, † ꝙ in libello accuſatorio nõ eſt neceſſariũ exprimere cõtra uoluntatẽ meã illatã fuiſſe iniuriã.eo.n.ipſo,ꝙ mihi iniuriã illatã narro, cẽſeor in inuitũ dicere. d.§. uſq; adeo.Bal.in d.l. cũ donationis.
9 & Ang.loco pal. Et quãuis † dolus regulariter non pſumat̃ id tñ nõ procedit in caſibus enumeratis, p Phili. Fran.in d.c. ſcienti.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio ſerui licet conferatur in tempus exiſtentiæ ſui iuris, tamen quæritur domino.*
2 *Donatio omnium bonorum ſi contingat eum committere maleficium facta alicui,non ualet in fraudem fiſci.*
3 *Patrimonium intricans, in fraudem creditorum feciſſe cenſetur.*

L. CLXXXIX. Paulus.

Quod quis cum ſeruus eſſet egerit proficere liberto facto non poteſt.

1 Licet igitur † ſtipulatio ſerui cõferat̃ in tẽpus exiſtentiæ ſui iuris, nihilominus querit̃ dño,quia quo ad acquiſitionẽ inſpicit̃ tẽpus cõtract9 nec dolus debet pdeſſe doloſo. l.fi. unde potuit pſens regula ſumi de ſti pul.ſer. qđ inducit̃ ibi p Imo. ad q.
2 de † uidẽte uel donãte oĩa bona ſua alicui ſi contingat eũ cõmittere maleficiũ pp qđ bona publicãda ueniãt,ꝙ talis alienatio tanquã facta in fraudẽ fiſci non ſubſiſtat. de quo per omnes in l.poſt contractum.ff.de donatio.Et pariter inducit ibi Imol.ad
3 quæſtion. † de intricante patrimonium ſuum, ut in fraudem creditorum id feciſſe cenſeatur, ut ibi per eum.Faciunt ad hanc regulam quæ dixi in l.quæ legata. ſupra eodem. De limitat.gloſ. uidere poteris ſcribentes, in l. prima. C. an ſer. ex fac. ſuo.

L. CXC. Caius.

Semper in ſpecialibus generalia inſunt.

Absolvta fuit in l. in toto,& pars ſupra eod.ti.

SVMMARIVM.

1 *Effectus magis attenditur quã uerba.*

2 *Bannitus a territorio plurium dominorum non poteſt cum licentia unius licite redire.*

L. CXCI. Paulus.

Cuius effectus omnibus prodeſt, eius & partes ad uniuerſos omnes pertinent.

DEC I. hic colligit arg. à toto ad partẽ: iuxta l. quæ de tota ff. de rei vẽ. ponendo aliquas limi. ꝙ arg. magis extorquetur quã colligatur. ideo de hoc te remittã ad ea quæ dixi, in l. in toto & pars. ſ. eo. Alb. de Ro. hic colligit ex tex. valere arg. ab effectu de quo late tradit in ſuo dictionario in verbo arg. ab effectu & melius quam gl. noſtra exẽplificat i his q̃ cõia ſunt pluribus vt vniuerſis, non pluribus vt ſingulis, iuxta l. in tantum. ff. de rerũ diui. Mihi autem vr̃ iuriſcõſultũ hic velle idẽ ꝙ dr̃ in c. ꝙ oẽs, de reg. iur. in vj. quod oẽs tangit ab oĩbus approbari debet, quæ regula ab hac
1 l. ſumpta fuit. ꝙ† aũt attendi debeat effectus magis quã modus ſeu verba vide l. iij. cum not. C. de inſt. & ſubſt. §. fi. inſt. de bo. poſ. & l. fi. C. qui admit. cum ibi no. per Rimi. in j. col. & l. ſi tibi pecuniam. ſ. ſi cer. pet. & pulchre Aquẽ. in l. j. col. ij. ſupra de legi. ꝙ potius inſpicimus in quem dirigatur effectus legis vel ſtatu. quam quo modo concepta fuerint verba.

Et intelligendo prædicta in effectu rei pertinentis ad plures vt ad ſingulos, qui prodeſt oĩbus, inferri põt ad
2 qõ. †de quinq; dñis alicuius loci, qui fecerunt bannũ ne q̃ſquam bannitus de eorũ territorio poſſit aut debeat reuerti in locũ ſub pœna centũ ſcutorũ, ꝙ vnus dominorũ non poterit in præiudicium aliorum dare alicui bannito licentiã redeundi alijs condñis non conſentientibus: per præalle. ad q̃d vide nota. per Iaſ. in l. iuriſgentium, in. §. fi. ff. de pact. Bru. a ſtẽ. in cõſ. xciij. & cij. & Deci. omnino in cõſi. ccxlix. vbi ponit ꝙ qñ iuriſdictio eſt cõis pluribus dominis, vnus ſine alijs nihil poteſt facere.

SVMMARIVM.

1 *Hæres pro parte pro qua eſt hæres non poteſt contrauenire facto defuncti. Limita num. 3. 4. & 6.*

2 *Culpam obiicere non poſſum alicui ex qua lucrum ſenſi.*

3 *Statutum repellẽs uſurarium ab agẽdo, non comprehendit eius hæredem.*

L. CXCII. Vulpianus.

Ex qua perſona quis lucrũ capit: eius factũ pręſtare debet.

SVMITVR ex ll. in gl. alle. cũ alijs de quibus per Decium hic, & in conſi. clxxxiiij. ad fin.

1 Et ſic† hæres pro parte pro qua eſt hæres contrauenire non poteſt facto defuncti l. cũ a matre. C. de rei ven. dixi late in repe. l. ij. C. de pact. inter emp. & ven. Facit ad hãc regulã tex. l. ſm naturã. cum ibi no. ſ. eo. & l. põpo. in. §. cũ quis. ff. de acqui. poſ. vbi volens vti adminiculo tp̃is ex perſona alterius, cũ ſua cauſa vitijſq; ſuis vti debet. facit ẽt tex. l. qui in ius, & l. ꝙ ipſis. cũ ibid. not. ſ. eod. ti. Et ſi-
2 militer †non poſſum alicui culpã obijcere ex qua lucrum ſenſerim. l. nupta. §. j. ff. ſol. ma. l. cũ in fundo. §. j. cũ gl. in ver. lucrũ. ff. de iur. dot. tradit Alex. in cõſi. lxxj. col. j. lib. ij. & Dec. conſi. ccccxcij. ad fi.

Et procedit hæc regula qñ cauſam lucratiuam quis habet ab aliquo, & ex eius perſona vult agere, non enim poteſt uenire contra factum illius ex
3 cuius perſona agit, †ſecus ſi nõ præ-

tendit titulum lucratiuũ l. apud celſum.§.de auctoris.cum.§.ſeq. ff. de excep.dol.ita Alex.in conſi. xij. col. ij.lib.iiij.& Deci.hic dicens id tenuiſſe. Ancha.in cõſi.ccxliiij.quia qõ,co. fi. Qui tñ loquit in alijs terminis, & erit alia limi.ad hanc reg.Dicit. n. ꝙ
4 †& ſi vitia perſonalia trãſeant in hæredem & ſucceſſorem cũ vtitur admi niculis ex perſona auctoris,id locum habet cũ hæres vult lucrũ conſequi ex perſona defuncti, vt vſucapere & præſcribere ꝙ defunctus mala fide inchoauit,ſecus vbi agit de perſona ab agendo repellenda ꝑꝑ perſonale defuncti vitium, quia facilius interdicitur lucrũ alicui quam infligatur pœna,arg.§.& ſi præfatam.l.fi. C. de
5 iure deli.cũ ſi.ideo concludit,ꝙ† ſtatutũ repellens publicum vſurarium ab agendo non repellit illius hæredẽ nec ceſſionariũ ſi non vtitur admini culo & perſona auctoris, & ſequitur Crotus loco prealle.col. ij. vbi aſſignat ẽt rõnem ad tex. d.§. de aucto-
6 re. Limitatur pariter hæc regula† nõ procedere qñ hæres confecit inuẽtarium,quia tunc facto defuncti cõtrauenire põt,vt hic per Dec. & in conſi.clxxxv.cũ ſeq.& ꝑ Barb. in conſi. lxvi.lib. iiij. Verum quia vt præfati ſcribentes poſt Imol.dicunt,intelligitur hoc qñ de bonis defuncti nihil hæredi remanet,& ſic non ſentit lucrũ ex perſona illius, ideo limitatio non eſt bona cum non ſit de regula.

L. CXCIII. Vulpianus.

Parem eſſe conditionẽ oportet eius, qui quid poſſideat vel habeat,atque eius cuius dolo malo factũ ſit,quominus poſſideret vel haberet.

Expedita eſt in.l.qui dolo ſupra eod.

SVMMARIVM.

1 *Pœnam non meretur quòd lege permittente ſit.*
L.Gracchus. C.de adul. ornatur.
2 *Iniuriam nemini facit qui iure ſuo vtitur.*

L. CXCIIII. Paulus.

Nemo damnũ faciat,niſi qui id facit qđ facere ius nõ habet.

IN tex.ibi damnũ facit.i. damnũ faciendo vel dando obligatur, ſm Alb.& ſm Deci.reſoluit cũ eo ꝙ dr
1 †non mereri pœnam ꝙ fit lege permittente.l.gracchus.C.de adulte. de quo vide Ro. in conſi. cccclxxxiiij. Fel.in c.ſi vero.el j.de ſent. excom. doct.in.l.fi.ff.quod quiſq; iur. Deci. in l.bona fides.ſ.eo.Hip.de Marſi. ĩ l.patre.ff. de qõ.& in l.edicto,col.iij. eo.ti.Neuiza.in ſylua nup.col. viij. cũ ſeq.Gaſparẽ de Portu. in repe.l. impiũ,col. iij.ff.de iuriſ.om.iud. Facit l.qđ reipub.& l.iniuriarum.ff. de
2 iniur.vbi dr,ꝙ†nemini iniuriã facit qui iure ſuo vtitur,& ꝙ iuris executio non habet iniuriam & l.factũ. §. non videtur.ĩ.eo.vbi dicitur, ꝙ non videtur vim facere qui iure ſuo vtit.

SVMMARIVM.

1 *Vis alia priuata alia publica. Et quomodo differat a violentia nu. 2.*
Violentiarum quot genera ſunt.
3 *Violentia, quæ per iudicem infertur, non dicet reſiſtere.*

L. CXCV. Vulpianus.

Hoc iure vtimur, vt quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in priuatæ crimen incidat.

1 NON eſt enim alia † ſpecies uis,
niſi priuatæ & publicæ, ut in rub. &
toto ti. C. ad l. Iul. de ui. & inſtit. de
pub. iud. in. § itẽ lex iul. Intelligitq;
hæc regula in ui expulſiua, nõ de in-
getatiua, cũ. n. contra denũciantẽ edi
fico licet uidear uim facere non te-
neor. l. iul. de ui pub. uel priua. nõ. n.
cadit uis illa in crimen, ꝙ per hanc le
gẽ exigitur: arg. l. ſeruus non in om-
ni. ff. de act. & ob. ſm Alb. hic. Et quõ
2 † uis a uiolentia differat, tradit Pau.
de ca. in conſi. ccclxxix. in antiquis.
Violentiarũ uero plura ſunt genera,
ut ꝑ gl. & Bar. in l extat. ff. quod met.
cau. & Barto. in. l. ſi quis in tantam.
3 C. unde ui. Nec eſt † licitũ reſiſtere
uiolentiæ q̃ iure inferẽ. l. ſi ſeruus. C.
de his qui ad eccl. cõf. ſm Deci. hic
& Pau. de Ca. in d. l. ſi ſeruus, & in cõ
ſi. cxciiii. & Ludo. Bolo. in conſ. lxiii.
nec mirum quia talis actus nec uis
nec uiolentia proprie dicitur, cum iu
ris executio, ut in præcedenti. l. dixi,
iniuriam non habeat.

§. Deiecit qui vel iusſit, uel mã
dauit, vel ratum habuit. Rati
n. habitio mãdato cõparatur.

SVMITVR ex l. i. in. §. deieciſ
ſe uidetur. ubi iuriſc. rationem aſſi-
gnat. ff. de ui & ui arma. Ad cuius ar-
ti. declarationem uide Fel. in c. mulie
res, col. ii. de ſen. exc. & quæ ſcripſi
in l. ꝙ iuſſu. & in l. ſemꝑ qui nõ pro
hibet. s. eo. ubi de iuſſu mandato, &
ratihabitione tractatum inuenies.

SVMMARIVM.

1 *Hæres ex dolo defuncti an inſolidum te neatur, uel quatenus ad eũ peruenit.*
2 *Dolus in contractu bonæfidei quõ pur- getur. Idem & ſtricti iuris.*
3 *Culpa defuncti an præſtetur ab hærede.*

§. In contractibus quibus doli
preſtatio uel bona fides ineſt,
hęres inſolidum tenetur.

SVMITVR ex ll. per gl. alle. Fa-
cit. l. pœnalia. & l. pupillũ. in. §. in hæ
redes. s. eo. cum ibi dictis, & in. §. fi. l.
ad ea. j. eo. Secundum Deci. iſta regu
la tangit materiã indiuiduorũ quæ al
tiorẽ poſtulat indaginem. in ea enim
ſe torquens ſcribentes omnes in. §.
cato. & in l. ſtipulationes non diui-
duntur. ff. de uerb. oblig.
Sed fallitur Deci. eſt enim alia mate
ria, ut ex gl. apparet. hic enim non
tractatur materia diuidui & indiui-
1 dui, ſed † an ex dolo defuncti hæres
inſolidum teneaẽ uel quatenus ad eũ
peruenerit, ut patet ex l. ſi hominem
in. §. datur. ff. depoſ. & ex l. ex depoſi
ti ac. l. ex contractibus. ff. de act. & ob
li. & ex. §. fi. l. ad ea. j. eo. ti. Pro ha-
benda veritate huiuſce articuli, ex di
ctis & mente Alb. de Roſ. hic. Bar. &
Ang. in d. l. ex depoſiti, & in l. i. ff. de
priua. deli. Bar. & Saly. in. d. §. datur,
& Saly. in. l. unica, col. fi. C. ex delic.
defun. dici poteſt, ꝙ aliqñ dolus de-
functi fuit commiſſus in contractu
uel circa, & tunc quia dolus ex con-
tractu deſcendit, & rei perſecutione
teneẽ hæres ſicuti defunctus, ſi ſit u-
nus inſolidũ, ſi plures pro hæredita-
riis portionibus, ſiue ad eum aut eos
peruenerit, ſiue non, & ſiue lis cõteſ.
fuerit cum defuncto, ſiue non, ut hic
& in. d. §. datur. & in. d. l. ex contracti
bus, & in l. ex depoſiti. cum ibi nota.
per gl. Bar. & Ang. nec ob. §. aliqñ, in
ſti. de perpe. & temp. act. ubi ſi te in
duxerit quis ad contrahendum, hæ-
res illius non tenetur. ibi enim fuit
2 commiſſus † dolus in contractu qui
non purgatur per actionem deſcendẽ
tem ex eo contractu, cũ dolus con
tractui cauſam dederit, ita ꝙ ↄ̃ctus ẽ
ipſo iure nullus, & purgatur ꝑ actio
nem de dolo, ideſt ſm ꝙ declarat
Pau. de caſ. in. l. curatoris, co. fi. C. de
neg. geſt. de dolo agitur nulla alia
cõpetẽte actione. Quæ quidem actiõ

de dolo in hæredem non daē niſi lite conte. cū defuncto, ut per Bar. in d. l. ex depoſiti. aut quatenus ad eum ꝑ ueniret, uel dolo male fecerit ne ꝑ ueneritl. l. itaq; cum l. ſeq. ff. de dolo, & tradit Are. in d. §. non autem. ubi & poſt Bar. rōnē aſſignat ad id ꝙ dictum eſt de lite conte. quia tunc quaſi ꝯhit qui quaſi ꝯctus eſt cauſa huiuſce tranſitus in hæredē intelligendo qñ litis cōte. fuit legitime facta. Proceditq; prædicta in ꝯctu bonæfidei. Secus ſi dolus cām dederit ꝯctui ſtricti iuris, uel inciderit in ꝯtum quia agitur tunc actione ex eo ꝯtu. l. eleganter. §. j. cū ibi no. per Bar. ff. de dolo. ſm Saly. & Are. in locis proxime alle. Et ita intelligi pōt hæc regula qñ dolus incidit, ſm Alb. hic. Et idē ſi circa contractū uel quaſi ut in re depoſita uel cōmodata & in adminiſtratione tutele & ſimiliū, quia natura ꝯctus eſt ut actiones ex eo deſcendētes ad hæredes trāſeant, & ſi nihil ad eos peruenerit, merito hæredes tenentur, l. curatoris. C. de neg. geſ. l. j. cū gl. C. de hære. tut. & hac l. cū ſalle ga. Et ſi ꝯctus ad hæredes nō trāſeāt ſecus erit. l. qſitū. §. ſi. iuncta l. cū ꝑca rio. ff. de ꝑca. ſm Sal. & Angel. Are. in locis ſalleg. Qñ vero dolus cōmittiē extra ꝯctum ſi pœna eſt impoſita ipſo iure tranſit in hæredē, alias ſecus, niſi quatenus ad hrdē ꝑuenerit, uel ſit cū defuncto cōteſtata: ut ꝑ Ang. Are. loco præall. col. pe. & latius Bar. in d. l. j. col. j. & ij. ff. de priua. delict.

3 Sed quid de culpa defuncti an ab hærede pſſet? Bar. in d. l. ex depoſiti. tenet præſtari latā, leuē uero nō niſi in ꝯtu uel quaſi uolūtario, exceptis caſib. poſitis in l. j. C. de hære. tut. ſequunē Pau. de caſ. & Ale. in d. l. curatoris. circa ſi. tradit etiam Ang. in d. l. ex depoſiti. ubi dicit, ꝙ ſi defunctus ex neceſſitate ꝯhit ſeu quaſi, tunc ex eius culpa non cōuenitur hæres niſi quatenus ad eū ꝑuenerit, aut cū defuncto lis conte. fuerit, ſecus, inquit, ſi uoluntarie, ut in negotiorum geſtore, nā ēt ex ſola culpa defuncti cōuenitur hæres licet cū defuncto non fuerit lis cont. nec ad hæredē qcquā ꝑuenerit. l. iii. §. hæc act. ff. de neg. ge.

L. CXCVI. Paulus.

Fere quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in cōtrariū actis liberamur, cum quibus modis acquirimus, iiſdem in contrariū actis amittimus. Vt igitur nulla poſſeſſio acqri niſi animo & corpore pōt, ita nulla amittitur niſi in qua vtrunque in contrarium actum eſt.

D e iſta regula plura ſcribūt Soc. & oēs Moder. in l. iii. in §. in amittenda. ff. de acq. poſſ. ego plenius dixi in l. nihil tam naturale. ſ. eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Replicatio doli non datur contra exceptionem doli.*

2 *Statutum quòd banniti uel excommunicati non audiantur, ſi reus excipit de banno uel excom. non admittitur replicatio ſimilis delicti.*

3 *An patiens aliquem defectum poſſit de ſimili defectu contra alium excipere.*

L. CXCVII. Vulpianus.

Cum par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa, ſicut fit, cum de dolo excipitur petitoris. neque. n. datur talis replicatio petitori aut ſi rei quoq; i ea re dolo actū ſit.

SVMITVR ex l. apud Celſum. in. §. marcellus. ff. de excep. doli. vbi iuriſc. aſſignat rõnẽ regulæ, dum dicit,
1 †aduerſus doli excep. nõ dari replicationem doli. cũ lõge æquum ſit ex eo ꝙ perfide geſtũ eſt actorẽ nihil conſequi. Et ex hac l. ſumpta fuit regula in pari delicto. de reg. iur. in vj. vbi vide gl. no.

In tex. ibi poſſeſſoris cã. intellige quantũ ad onus probationis & prærogatiuã obtinẽdæ abſolutionis, ſm Alb. ꝙ late excuſſimus in l. in pari. vbi expedita fuit hæc regula. ſ. eo. In eo. tex. ibi, aut ſi. verba ſunt replicationis denegatæ, aut pro certe, ſubaudi recte nõ excipis. ſi, pro quia. Rei, i. cõuẽti pariter dolo in ea re actũ eſt. nõ enim licet hoc modo excipere, ſecundum iuriſcon. hic.

Et facit hæc l. ad nota. qõnes ſm
2 Alb. †de duobus bãnitis vel excõicatis, qbus ius reddi non debet ex forma legis vel ſtatuti. ꝙ ſi cõtra actorẽ excipiat de banno aut excõicatione, ꝙ nõ admittatur replicatio bãni vel excõicationis rei, ſed potior ſit cõditio rei. Idẽ dici põt de duobus non æſtimatis, ſtante ſtatuto ꝙ non æſtimatis ius non reddaẽ, ſm Alb. adde Fel. & Deci. in c. ij. col. fi. de excep. Et
3 de materia eius ꝙ gl. tangit † an patiens defectũ poſſit de ſimili defectu cõtra aliũ excipere ſeu culpa cũ culpa, vel delictũ cũ delicto cõpẽſari debeãt, vide Alex. & alios in l. viro atq; vxore. ff. ſol. ma. Iaſ. in l. in arenã. C. de inof. teſta.

SVMMARIVM.

1 *Incidens in pœnã iuxta compromiſſum vel pacem initam, non poteſt illam ab alio poſtea contrauenien te exigere.*

§. Illi debet permitti pœnã petere, qui in ipſam non incidit.

VENIT quaſi illatiue ex regula poſita in prin. iſtius legis. Et põt exẽplificari ſm Alb. in. l. cum pater in. §. libertis. vbi ẽt no. ff. de leg. ij. & in l. quoties. C. de fideicom. Et facit
1 ad qõnẽ †de duobus cõpromittentibus, qui non contrauenire ſub pœna promiſerunt, ꝙ ille qui primo incidit in pœnam non poteſt illam exigere ab alio poſtea cõtrauenientę. Et idẽ in frangentibus pacẽ initã, vt hic per Deci. & prius per Albe. de Roſ. Quã materiam late explicant omnes ſcribentes in l. ſemel mora. ff. ſol. ma. & in l. cum proponas. la ij. C. de pac. & in l. ſi quis maior. C. de tranſ. Facit ad hanc regulã alia poſita in vj. de regu. iur. in c. fruſtra ſibi fidem.

L. CXCVIII. Paulus.

Factum ſuum cuique, nõ aduerſario ſuo nocere debet.

EXPEDITA eſt ſupra in regula nõ debet, & facit c. nõ debet aliquis, & in c. mora ſua de reg. iu. ĩ vj.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio prolata contra moleſtantes titium in tali re, quomodo intelligatur.*

2 *Clauſula poſita in proceſſibus eccleſiaſticorum contra rebelles & contradictores quomodo intelligatur.*

§. Non videtur vim facere qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur.

EXPEDITA eſt in. l. nullus vr̃ dolo facere, & in l. nemo damnũ facit. ſ. eo. ti. Et vltra gl. exẽplificari
1 põt ſm Alb. de Roſa. hic in † excõicatione lata per iudicem contra oẽs moleſtantes titium in tali re, ut ego qui rẽ meã dico & uendico non ſim excõicatus: arg. huiuſce legis. intelligi. n. debet excõicatio de iniuſte moleſtãtib. Et pariter dicit de clauſula
2 † q̃ in proceſſib. eccleſiaſticorũ poni

conſueuit,in quibus excõicantur cõtradictores & rebelles, ut ĩtelligi debeat de iniuſte contradicentibus & rebellantibus.

SVMMARIVM.

1 *In pœnalibus ubi lex pedem figit non debemus ultra procedere.*

In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.

SVMITVR ex.ll.in gl.alle. Facit.l.ſemper ĩ dubiis.ſupra eo.& l.cũ quidã.ff.de lib.& poſthu.c.odia.& c. in pœnis.ubi hæc regula ẽt ponitꝛ, de reg.iur.in vj.& eſt ibi gl.nõ, pro declaratiõe præſentis regulæ Et ad plures utiles qõnes doc. inferunt. Deci. hic quaſdã illatiões,declarationes, & limitationes cõgerit. Eſt materia uulgata & per ſcribentes in uariis locis ꝑſertim ſupra alle.tacta.& ꝑ Aquẽ.in l.ſi quis id qđ.col.ſi.ff.đ iur.om.iud. & Deci.in l.imperium,in iij. col. illo eo.tit.in quibus locis infinita inuenies in præſenti materia.& dicit Bal.
1 in l.ſi.col.j.C. de litig. ꝙ † in pœnis ubi lex figit pedem,non debemus ultra procedere.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati,notarij, conſultores, hoſpites, & meretrices ratione ſuſcepti officij coguntur patrocinari.*
2 *Officia publica auctoritate & utilitate non poteſt quis recuſare.*

L. CXCIX. Vulpianus.

Nemo inuitus cogitur defendere.

1 SVMITVR ex.ll.ꝑ gl.alle.hocque ẽ ꝑꝑ utilitatẽ officij,ſcđm Bal. in l.inuitus.C.de ꝑcu.& ſely.ĩ rub. de teſti.cog.facit l.liber homo.ff. ad l.Aqui.& de libero homine exhib.
1 Intelligiturq; hæc regula† niſi huiuſcemodi exercitio ſe publice dederint,quia tunc patrocinari coguntur, queãdmodũ dicimus in aduocato.notario, conſultore,hoſpite, artefice,& meretrice tenẽtib.ſignũ,ꝗ cogunꝛ facere rõne ſuſcepti officij & exercitii ut hic ꝑ Dec.& Fe.in 1 u.de teſ. cog. Ang.in l.i.in.§.ſi.per illũ tex.ff.furti aduer.nau.ubi plene & eleganter explicat quando hoſpes cogatꝛ hoſpitari,& qñ poſſit repellere & expellere uiatores & hoſpites.
2 Officia † uero publica utilitate & auctoritate nõ põt qs recuſare:ut ꝑ Fel.prꝛalleg.loco.gl.& doc.in.l.dotẽ.ff.ſol.ma. Bal.in l.ii.ff. ꝙ quiſque iur.in l.ſi qñ,col.iii.ad ſi.C.de appel. & in l.hi qui ad ciuilia.col.iii.eo. tit.

SVMMARIVM.

1 *Facilius permittitur quam petitio.*
2 *Mulier tam agendo quã excipiendo põt facere ut dos in tuto collocetur.*
3 *Hac regula quãdo nõ procedat.nu.4. 5.*

§. Cui damus actionẽ, eidem exceptionem competere multo magis quis dixerit.

SVMITVR ex ll. in gl.alleg. & datur ẽt hæc regula in c.ꝗ ad agẽdũ. de reg.iu.in vi.ubi gl.aliter ẽt exẽplificat quã fecerit gl.hic, Cõproba ꝑ l.ꝑ retentionẽ.C.de uſur.& l.ii. cum
1 no.per Bal.in no.C.de fideiuſ.ꝙ †facilius ꝑmittiꝛ retẽtio,quã petitio.de quo pulchre Deci.in cõſ.ccxcvii.co. ii.Itẽ quia excep.maiori nititur equitate quã actio.l.quia æquitate. ff. de exc.dol.&.§.certe illud.inſti. de rer. diu.Simile eſt in rep. cuius cã fauorabilior eſt quã cã perit. vt poſt Imol. ſcribit Are.in rub.ff.ſol.mat.col. iii.
2 Et per hãc regulã inferꝛ,ꝙ† ſicuti uxor ꝑ uiã actionis agere põt ut dos ĩ tuto collocetꝛ ꝑꝑ inopiã uiri, ita põt facere ꝑ modũ exceptiõis,ut pulchre

SVMITVR ex l.j. & fi. & toto ti. ff. ex qui. cau. ma. ubi gl. hāc regulā
1 alleg. No. q̄† queadmodū abſentē cā reip. p̄ror dāno affici non uult, ita nec lucrū facere cōtra aliū patit̄, ut dicit tex. in l. ergo. ff. ex qui. cau. ma.
2 Et pariter† qn̄ læſio cōtingit culpa abſentis ceſſat reſtō & p̄ſens regula, quia abſentia non fuit tunc cā hmōi damni, text. eſt in l. quæ a patre. ubi Pau. de ca. & alii not. C. de reſt. mil.

SVMMARIVM.

1 *Quod contra rationem ſunt extendi nō debent. Fallit ſi quando ſumus in non odioſis. num. 2.*
3 *Extenſio etiam in odioſis fit ex identitate, uel maioritate rationis.*

L. CLXXXIIII. Paulus.

Quod cōtra rationem iuris receptum eſt, nō eſt producendum ad conſequentias.

SVMITVR ex l. alle. in gl. p̄cipue ex l. qđ uero, ubi eſt ad uerbū poſita.
1 †Quæ ergo ꝯ rōnē ſūt extēdi nō debent, & quicquid irrōnabile eſt reſtringēdū uenit, q̄a unū incōueniēs aliud ſeq̄ n̄ dēt, ſm Bal. ī d. l. qđ uero.
2 Intellige hæc iura & regulā hāc†ubi cōtra iuris regulas aliquid cōſtitutū ē, ut quia poſita excep. a regula q̄ tn̄ ī caſu ſuo rōne fundari potuit, tūc non extenditur ſi materia ſit odioſa, alias ſecus. ut declarat Paul. de ca. in l. neq;. ſupra de legi. aliqua ad ꝓpoſitū faciētia uidimus in l. j. ſupra eo.
3 Fallit†niſi eadē uel maior ſit rō ī caſu ad quē fit extēſio ſm Mo. Ger. ī d. l. qđ uero. p tex. l. nō tm̄. in §. j. ff. de ſer. cor. tu adducas tex. no. ī §. porro. in ti. q̄ fuit prima cā bñfi. amit. ī uſi. feu. ubi ēt ī pœnal. & odioſis ex ſimilitudine rōnis fit extēſio. de quo articulo uide Ale. in l. ſi q̄s id qđ. col. fi. ff. de iu. o. iu. Dec. ī c. trāslato. de ꝯſt. Iaſ. in auc. nō l3. co. ij. & iij. C. de lib. p̄t. & in l. ſi cōſtāte. col. xv. ff. ſo. ma & in auc. quas act. C. de ſacroſ. eccle. Aquē. in l. j. col. fi. C. de trāſ. Ripā in repe. l. fi. q. xlj. C. de reuo. do. & Dec. in §. in pœnalib. l. factū. infra eo. ti.

SVMMARIVM.

1 *Hæres eſt idem quòd dominus.*
2 *Duo eiuſdem rei domini inſolidum diuerſis temporibus eſſe poſſunt.*

§. Vni duo pro ſolido heredes eſſe non poſſunt.

1 Hæres .n. idē†eſt q̄ dn̄s. §. pe. inſti. de hær. qual. & diff. cū gl. ſed in ſolidū eiuſdē rei duo dn̄i eſſe nō pn̄t. l. ſi ut certo. ī §. ſi duob. uehiculū. ff. cō. l. iii. §. ex ꝯtrario. ff. de acq. po. iō &c.
2 Itē ītellige hāc regulā† eodē tpe nā diuerſis tpibus nō ſolū duo, uerū decē & centum pro ſolido poſſunt uni hæredes eſſe, ut hic per gl.

SVMMARIVM.

1 *Tacere eſt mediū inter negare et fateri.*
2 *Fallit ex præſumpta uoluntate tacentis.*

L. CLXXXV. Paulus.

Qui tacet non utique fatetur, ſed tamen uerum eſt eum nō negare.

EADEM regula ponitur in vj. de reg. iur. ubi eſt optima gl.
1 Inter † fateri igitur & negare eſt medium, tacere. ſ. de quo per Abb. & Fel. in c. nonne. de præſump.
Et l3 de ſui natura tacere mediū to

neat inter conſentire & diſſentire,
2 aliquando tamen †applicatur ad alterum extremorum ex præſumpta uoluntate tacentis, ut per Areti.in conſi. clxj.in præſenti colũ.ij.& in caſibus in quibus tacens pro conſentiente habetur, iuxta tradita in l. quæ dotis.ff.ſolu.mat. & in c.qui tacet. de reg. iur.libr. vj.facit text. not.in l.ſeruus communis ab extero.ff.de acquiren.hær.ubi uerbũ nõ iubere, pro repudiare ponitur, ex quo tex.not. Are.ꝙ uerba negatiua quæ ſunt medium inter conſentire, & contradicere,inter adire & repudiare à iureconſul.prolata,expreſſe contradicere ſignificant. Vnde infert ad not.quæſtionem Bar.in l.ne in arbitris.in fi.C.de arbitr.dũ uult. ꝙ uerba illa non contradicere,aliqñ expreſſe conſentire ſignificant Et ſimiliter de uerbo non negare.unde ſi pars dicat non contradico,ſeu nõ nego, conſentire uidetur uel confiteri.allegat tex. not. in c.per tuas in uerbo, non negare. de condi.ap. & not.Bal.in l.j. ad fin.C.de neg. geſt. dum uult ꝙ ſi iudex dicat, non admitto has exceptiones, uerba iſtá ſignificant ꝙ repellit eas.

SVMMARIVM.

1 Mala fides defuncti hæredem præſcribere impedit.
L.cum hæres ff. de diuer. & temp.præſcrip.ornatur.
2 Ius creditoris tale eſt,quale obligatoris.
3 Hæc regula quando non procedat.

L. CLXXXVI. Vulpianus.

Quod ipſis qui contraxerunt, obſtat & ſucceſſoribus eorum obſtabit.

De uniuerſalibus ſucceſſoribus intelligẽdo locum ſibi uendicat regula tã in uitijs realibus quã in perſonalibus,ut per gl.& Bar. in l.uitia.C.de acquir. poſ.ubi late de hac materia,
1 iõ †mala fides defuncti hæredẽ pſcribere impedit l. cũ hrs.ff. de diuer.& tẽp.pſc.Ad cuius l. articuliq; intelligentiã.uide Pau.de Ca in conſi.ccxc. in antiquis.Cor.in cõſ.clxxxvj.col.penul.& fi.lib.j.& conſi.ccxcvj.in ij.& cclxxvij.in iiij.uol. Soci.cõſi lx.col. fi.lib.j.& conſi. lii.in ij. late Balb.in tract.præſcrip.char.18.& Crotũ in repe.§.cũ quis l.põponius.ff.de acqui. poſſ.faciunt.quæ ſcribit Anch.conſi. ccxliiij.quia qõ. & regula, qui in alterius cum alia regula qui in iuſ ſupra eod. iunctis ibi dictis & in l.aliud in fi.& in l.in oibus officijs.ad fi. ſupra hoc eo.ti. Et per hanc regulã
2 dicit Bald.in cõſi.xxij. lib.ij. ꝙ†tale eſt ius creditoris quale obligatoris.
3 Intellige ẽt & †lim. regulã hãc cũ ſpal.ut per Alex. in conſi.xij. col.ij lib. iiij.& Dec.in l.ex qua perſona.ad fi. eo & Crot.loco ſupra alleg.

L. CLXXXVII. Paulus.

Non omne quod licet honeſtum eſt.

Absolvta fuit in l.ſp in contractibus ſupra eo.ibi uidendum eſt.

§ In ſtipulationibus id tempus ſpectatur quo contrahimus.

Vide quæ diximus in l.quæ legata ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 Scienti & conſentienti non fit fraus, dolus uel iniuria.Limita.nu.4.5.7.
2 Scire uel ſcire debere paria ſunt.
§.ei qui l.ſi tamẽ ff.de edil.edic.ornatur
3 Scientia quomodo hic requiratur. Et an copulatiue cum patientia.
6 An quis ſe poſſit obligare ad torturam. quod non.

L. liber homo. ff. ad leg. aquil. ornatur.
8 *In libello iniuriæ non debet exprimi, eã illatam contra uoluntatem.*
9 *Dolus in quibus caſibus præſumatur.*

L. CLXXXVIII. Vulpianus

Nemo plus fraudare uidetur eos qui ſciunt & conſentiunt.

SVMITVR ex ll. in glo. alleg. & p gloſ. l. j. in §. vſque adeo. ff. de iniur. & in l. cum donationis. C. de tranſac. Et hinc ſumpta eſt ẽt regula quæ ponitur in vj. de reg. iur. in c. ſcienti. ubi eſt optima gl. huiuſcæ regulæ decla-
1 ratiua. †Nota ergo ſcienti & conſentienti non fieri fraudẽ, dolũ, uel iniuriam: ut ẽt in iuribus pręallega tis ha
2 betur. Et hanc regulã loquentem † de ſciente, intellige, uel ſcire debẽte, ſ'm gl. præal. c. ſcienti. per text. not. in l. j. in §. ſi intelligat. ff. de ædil. edic. Cui conſimilis eſt in l. ſi tñ in §. ei qui illo eo. ti. & inquit, qui ſeruum vinctũ uẽdiderit, ædilitium edictum remitti æquũ eſt, multo. n. amplius eſt id facere, quã pronunciare in uinculis fuiſſe. de quo tex. uide Bart. in d. l. ſancimus. in fi. C. de teſta. Dec. in c. dilecti filij. in ſcdo not. de app. & in l. ſp qui non prohibet. col. ij. ſupra eo. & in cõſi. cccclxix. & dlxxxiij. col. ij. Et ad hoc ꝙ paria ſint ſcire, uel ſcire debere, uide tex. l. ſi duo. ff. de acquir. hær. & in l. ꝙ te. cum ibi not. ff. ſi cer. pet. & diximus in ſuperioribus. Et huiuſ
3 modi † ſcientia requiritur a prĩcipio & non ſufficeret ex poſt facto, ſecundũ gl. hic. & in d. c. ſcienti, ubi ſcribẽtes ſequuntur per tex. l. iuſtiſſime in §. fi. ff. de ædil. edic. & probat ẽt aliter Ang. in tract. malefic. in uerbo contra uoluntatẽ. Et requiritur copulatiue cũ patientia. ſ. quũ ſcienti, ſed nõ conſentienti fieri poſſit fraus & iniuria. c. illud. xv. q. j. no. gl. in d. c. ſcienti. Ex hac regula plura inferri poſſunt, ut per Iaſ. & alios in d. ca. cum donationis. & per Dec. hic.

Limitatur primo ſecundum gl. in
4 d. c. ſcienti. in † doloſa ꝑſuaſione, iuxta l. i. C. de rap. uirg. ubi rapiens uirginem quamuis uolentem de raptu tenetur, ut etiam hic per Deci. & latius per Mod. rep. in d. l. unica.
5 Secundo limitat̃ ubi † iniuria in corpus infertur cũ nemo ſit dñs mẽbrorũ ſuorũ. l. liber homo. ff. ad l. aquil. Quod uř procedere ẽt in alapha data quia p eã uř corpori inferri iniuria, ut hic per Dec. Bar. tñ & Ange. de Peruſ. p Dec. citati contrariũ tenent in alapha, ex quo corpus non debilitat̃, nec cutis incidit̃. & idẽ latius tenet Ang. de are. in trac. maleſ. in uerbo contra uoluntatẽ, quæ opi. uř ꝓbari p d. l. cũ donationis. & d. §. uſq; adeo, ſ'm Are. loco ꝑal. Non ob. fundamentũ Dec. hic de d. l. liber hõ. cuius rõ uř locũ hře ẽt in alapha, p quã corpi infert̃ iniuria ꝓcedit. n. tex. ille in actiõe. l. aquiliæ q loquebat̃ de occidẽte, aut uulnerãte, ut ĩ l. qua actione. & toto ti. ff. eo. ad l. aqui. Itẽ ubi quid uſtũ. ruptũ, aut fractũ fuerit. §. itaq; inſti. ad l. aquil. Ideo nimirũ ſi non ꝓcedit ubi cutis ſciſſa non fuit, queẽadmodũ Bar. & ꝑfati ſcribẽ. dixere. Et cũ hæc pars ſit benignior & mitior, in pœnis amplectẽda eſt l. cũ de interꝑtatione. ff. de pœ. l. ſemp ĩ dubijs. ſ. eo. ti. & in c. odia. de re. iu. ĩ vj.
6 Faciunt ẽt ꝑdicta ad q. an † poſſit, qs ſe ad torturã obligare? Paris de put. & Bru. ꝙ nõ. Deci. aſſentit, ꝑterquã ad torturã iudicis, qñ aduerſarius tortus fuit, ut in caſu Paridis. Nõ eſt recedẽdũ a deciſ. ꝑdictorũ p rõnem d. l. liber hõ. nec licitũ fuit iudici aliũ ponere ad torturã ex conuentione, & permiſſione illius, p rõnẽ. d. l. liber hõ: Faciunt quæ ſcribit Hip. de Mar. in l. j. in prin. ff. de quæſt. & in conſ. cxx. de iudice habẽte amplũ arbitriũ

qui tñ non pōt ponere quempiã ad torturam non pcedentibus indiciis & d.l.liber hō. Plura alia adduci poſſent.uide ſi libet.Raph.Com. in cōſ. xxxij.Abb.& alios in c.de his. de accu.Fel.in c.ius generale.colū.fi.in j. diſt.decr. Iaſ.in l.j.col.ij.ff. de in lit. iur.Guid.papæ in q.lxj.ccxj. cclxxviij.& cccxl.Dec.in c.iurauit. col.fi. de pb.in c.cognoſcētes.col.ij.de cōſti.in c.paſtoralis.col.v.de except. in c.inter cæteras.col.vij.de reſcr. & in conſi.dclxix. Tertio limita, ut quãuis conſentiens iniuriarũ agere nequeat
7 †iudex tñ pro intereſſe publ. agere poterit,ut per Bar.in d.§.uſque adeo.cum alijs hic p Dec.alle. Nec ob.φ cōſenſus uideat̃ delictum tollere,ſicq; impedire reipub. ius q̃ri,ut hic per Dec. quia tñ. φ talis conſenſus impedire pōt,ne ius ſibi conſentienti quæraẽ,non autẽ impedire ius reipubl.quærendũ,ut ibi uoluit Bar. qđ bene pbat̃ in l.iuriſgentiũ.in §.ſi paciſcar.ubi plene no.ff.de pac.Intellige ſm pdicta,qñ corpus læderetur, ita φ non ſit in ptãte partis tale ius remittere, ſecus in ſimplici iniuria, abſq; læſione & detrimēto corporis illata,quæ non infert̃,ſcienti, & conſentienti,ut diximus.ideo reipu.non quærit̃ ius,& ꝓñr nec iudex agere p̃t. & ita ẽt tenet Ang.de are. in malefi. ſuper uerbo,contra uoluntatem.

8 Poſtremo nota, †φ in libello accuſatorio nō eſt neceſſariũ exprimere cōtra uoluntatē meã illatã fuiſſe iniuriã.eo.n.ipſo,φ mihi iniuriã illatã narro, cēſeor in inuitū dicere. d.§. uſq; adeo.Bal.in d.l. cū donationis.

9 & Ang.loco p̃al. Et quãuis †dolus regulariter non p̃ſumat̃ id tñ nō pro cedit in caſibus enumeratis, p Phili. Fran.in d.c. ſcienti.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio ſerui licet conferatur in tempus exiſtentiæ ſui iuris, tamen quæritur domino.*

2 *Donatio omnium bonorum ſi contingat eum committere maleficium facta alicui,non ualet in fraudem fiſci.*

3 *Patrimonium intricans, in fraudem creditorum feciſſe cenſetur.*

L. CLXXXIX. Paulus.

Quod quis cum ſeruus eſſet egerit proficere liberto facto non poteſt.

1 LICET igitur † ſtipulatio ſerui cōferat̃ in tẽpus exiſtentiæ ſui iuris, nihilominus quęrit̃ dño,quia quo ad acquiſitionẽ inſpicit̃ tẽpus cōtract9 nec dolus debet pdeſſe doloſo. l.fi. unde potuit pſens regula ſumi de ſtipul.ſer. Q đ inducit̃ ibi p Imo. ad q.

2 de † uidẽte uel donãte oĩa bona ſua alicui ſi contingat eũ cōmittere maleficiũ pp qđ bona publicãda ueniãt,φ talis alienatio tanquã facta in fraudẽ fiſci non ſubſiſtat. de quo per omnes in l.poſt contractum.ff.de donatio.Et pariter inducit ibi Imol.ad

3 quæſtion. † de intricante patrimonium ſuum, ut in fraudem creditorum id feciſſe cenſeatur, ut ibi per eum.Faciunt ad hanc regulam quæ dixi in l.quæ legata. ſupra eodem. De limitat.gloſ. uidere poteris ſcribentes, in l. prima. C. an ſer. ex fac. ſuo.

L. CXC. Caius.

Semper in ſpecialibus generalia inſunt.

ABSOLVTA fuit in l. in toto,& pars ſupra eod.ti.

SVMMARIVM.

1 *Effectus magis attenditur quã uerba.*
2 *Bannitus a territorio plurium dominorum non poteſt cum licentia unius licite redire.*

L. CXCI. Paulus.

Cuius effectus omnibus prodeſt, eius & partes ad uniuerſos omnes pertinent.

DECI. hic colligit arg. à toto ad
partẽ: iuxta l. quæ de tota ff. de rei vẽ.
ponendo aliquas limi. ꝙ arg. magis
extorquetur quã colligatur. ideo de
hoc te remittã ad ea quæ dixi, in l. in
toto & pars. s̃. eo. Alb. de Ro. hic col
ligit ex tex. valere arg. ab effectu de
quo late tradit in ſuo dictionario in
verbo arg. ab effectu & melius quam
gl. noſtra exẽplificat ĩ his q̃ cõia ſunt
pluribus vt vniuerſis, non pluribus
vt ſingulis, iuxta l. in tantum. ff. de
rerũ diui. Mihi autem vr̃ iuriſcõſultũ
hic velle idẽ ꝙ dr̃ in c. ꝙ oẽs, de reg.
iur. in vj. quod oẽs tangit ab oĩbus
approbari debet, quæ regula ab hac
1 l. ſumpta fuit. ꝙ† aũt attendi debeat
effectus magis quã modus ſeu verba
vide l. iij. cum not. C. de inſt. & ſubſt.
§. fi. inſt. de bo. poſ. & l. fi. C. qui ad-
mit. cum ibi no. per Rimi. in j. col. &
l. ſi tibi pecuniam. s̃. ſi cer. pet. & pul
chre Aquẽ. in l. j. col. ij. ſupra de legi.
ꝙ potius inſpicimus in quem diriga
tur effectus legis vel ſtatu. quam quo
modo concepta fuerint verba.
Et intelligendo prædicta in effectu
rei pertinentis ad plures vt ad ſingu
los, qui prodeſt oĩbus, inferri põt ad
2 qõ. †de quinq; dñis alicuius loci, qui
fecerunt bannũ ne q̃ſquam bannitus
de eorũ territorio poſſit aut debeat
reuerti in locũ ſub pœna centũ ſcu-
torũ, ꝙ vnus dominorũ non poterit
in præiudicium aliorum dare alicuĩ
bannito licentiã redeundi alijs con
dñis non conſentientibus: per præal-
le. ad qđ vide nota. per Iaſ. in l. iuriſ-
gentium, in. §. ſi. ff. de pact. Bru. Aſtẽ.
in cõſ. xciij. & cij. & Deci. omnino
in cõſi. ccxlix. vbi ponit ꝙ qñ iuriſdi
ctio eſt cõis pluribus dominis, vnus
ſine alijs nihil poteſt facere.

SVMMARIVM.

1 *Hæres pro parte pro qua eſt hæres non poteſt contrauenire facto defuncti. Limita num. 3. 4. & 6.*
2 *Culpam obiicere non poſſum alicui ex qua lucrum ſenſi.*
5 *Statutum repellẽs uſurarium ab agẽdo, non comprehendit eius hæredem.*

L. CXCII. Vulpianus.

Ex qua perſona quis lucrũ capit: eius factũ pręſtare debet.

SVMITVR ex ll. in gl. alle. cũ a
lijs de quibus per Decium hic, & in
conſi. clxxxiiij. ad fin.
1 Et ſic† hæres pro parte pro qua eſt
hæres contrauenire non poteſt facto
defuncti l. cũ a matre. C. de rei ven.
dixi late in repe. l. ij. C. de pact. inter
emp. & ven. Facit ad hãc regulã tex.
l. ſm naturã. cum ibi no. s̃. eo. & l. põ
po. in. §. cũ quis. ff. de acqui. poſ. vbi
volens vti adminiculo tp̃is ex perſo-
na alterius, cũ ſua cauſa vitijſq; ſuis
vti debet. facit ẽt tex. l. qui in ius, &
l. ꝙ ipſis. cũ ibid. not. s̃. eod. ti. Et ſi-
2 militer† non poſſum alicui culpã ob
ijcere ex qua lucrum ſenſerim. l. nu-
pta. §. j. ff. ſol. ma. l. cũ in fundo. §. j. cũ
gl. in ver. lucrũ. ff. de iur. dot. tradit
Alex. in cõſi. lxxj. col. j. lib. ij. & Dec.
conſi. ccccxcij. ad fi.
Et procedit hæc regula qñ cauſam
lucratiuam quis habet ab aliquo, &
ex eius perſona vult agere, non enim
poteſt uenire contra factum illius ex
3 cuius perſona agit, †ſecus ſi nõ præ-

tendit titulum lucratiuũ l. apud celſum.§.de auctoris.cum.§.ſeq . ff. de excep.dol.ita Alex.in conſi. xij. col. ij.lib.iiij.& Deci.hic dicens id tenuiſſe.Ancha.in cõſi.ccxliiij.quia qõ,co.ſi. Qui tñ loquit in alijs terminis , & erit alia limi.ad hanc reg.Dicit. n. ꝙ

4 †& ſi vitia perſonalia trãſeant in hæredem & ſucceſſorem cũ vtitur adminiculis ex perſona auctoris,id locum habet cũ hæres vult lucrũ conſequi ex perſona defuncti, vt vſucapere & præſcribere ꝙ defunctus mala fide inchoauit,ſecus vbi agit de perſona ab agendo repellenda pp perſonale defuncti vitium, quia facilius interdicitur lucrũ alicui quam infligatur pœna,arg.§.& ſi præfatam.l.fi. C. de

5 iure deli.cũ ſi.ideo concludit,ꝙ† ſtatutũ repellens publicum vſurarium ab agendo non repellit illius hæredẽ nec ceſſionariũ ſi non vtitur adminiculo & perſona auctoris , & ſequitur Crotus loco prealle.col. ij . vbi aſſignat ẽt rõnem ad tex.d.§. de aucto-

6 re. Limitatur pariter hæc regula† nõ procedere qñ hæres confecit inuẽtarium,quia tunc facto defuncti cõtrauenire põt,vt hic per Dec. & in conſi.clxxxv.cũ ſeq.& ꝑ Barb. in conſi. lxvi.lib . iiij . Verum quia vt præfati ſcribentes poſt Imol.dicunt,intelligitur hoc qñ de bonis defuncti nihil hæredi remanet,& ſic non ſentit lucrũ ex perſona illius , ideo limitatio non eſt bona cum non ſit de regula.

L. CXCIII. Vulpianus.

Parem eſſe conditionẽ oportet eius, qui quid poſſideat vel habeat, atque eius cuius dolo malo factũ ſit, quominus poſſideret vel haberet.

EXPEDITA eſt in.l.qui dolo ſupra eod.

SVMMARIVM.

1 *Pœnam non meretur quòd lege permittente fit.*
L.Gracchus. C.de adul. ornatur.
2 *Iniuriam nemini facit qui iure ſuo utitur.*

L. CXCIIII. Paulus.

Nemo damnũ faciat, niſi qui id facit qđ facere ius nõ habet.

IN rex.ibi damnũ facit.i. damnũ faciendo vel dando obligatur , ſm Alb.& ſm Deci.reſoluit cũ eo ꝙ dr̃
1 †non mereri pœnam ꝙ fit lege permittente.l.gracchus.C.de adulte. de quo vide Ro. in conſi . cccclxxxiiij. Fel.in.c.ſi vero.el j.de ſent . excom. doct.in.l.fi.ff.quod quiſq; iur . Deci. in l.bona fides.ſ.eo.Hip.de Marſi .i. l.patre.ff.de qõ.& in l.edicto,col.iij. eo.ti.Neuiza.in ſylua nup.col . viij. cũ ſeq.Gaſparẽ de Portu . in repe.l. impiũ,col. iij.ff.de iuriſ.om.iud. Facit l.qđ reipub.& l.iniuriarum.ff . de
2 iniur.vbi dr̃,ꝙ†nemini iniuriã facit qui iure ſuo vtitur,& ꝙ iuris executio non habet iniuriam & l.factũ . §. non videtur.ſ.eo.vbi dicitur , ꝙ non videtur vim facere qui iure ſuo vtit.

SVMMARIVM.

1 *Vis alia priuata alia publica. Et quomodo differat a violentia nu. 2.*
Violentiarum quot genera ſunt.
3 *Violentiæ, quæ per iudicem infertur, non dicet reſiſtere.*

L. CXCV. Vulpianus.

Hoc iure vtimur, vt quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in priuatæ crimen incidat.

1 NON eſt enim alia † ſpecies ui, niſi priuatæ & publicæ, ut in rub. & toto ti. C. ad l. Iul. de ui. & inſtit. de pub. iud. in. § itē lex iul. Intelligitq; hæc regula in ui expulſiua, nō de ingetatiua, cū. n. contra denūciantē edificio licet uideat uim facere non tenetur. l. iul. de ui pub. uel priua. nō. n. cadit uis illa in crimen, ꝙ per hanc legē exigitur: arg. l. ſeruus non in omni. ff. de act. & ob. ſm Alb. hic. Et quō
2 † uis a uiolentia differat, tradit Pau. de ca. in conſi. ccclxxix. in antiquis. Violentiarū uero plura ſunt genera, ut ꝑ gl. & Bar. in l extat. ff. quod met. cau. & Barto. in. l. ſi quis in tantam.
3 C. unde ui. Nec eſt † licitū reſiſtere uiolentiæ q̄ iure infert. l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccl. cōf. ſm Deci. hic & Pau. de Ca. in d. l. ſi ſeruus, & in cō ſi. cxciiii. & Ludo. Bolo. in conſ. lxiii. nec mirum quia talis actus nec uis nec uiolentia proprie dicitur, cum iuris executio, ut in præcedenti. l. dixi, iniuriam non habeat.

§. Deiecit qui vel iuſſit, uel mādauit, vel ratum habuit. Rati .n. habitio mādato cōparatur.

SVMITVR ex l. i. in. §. deieciſſe uidetur. ubi iuriſc. rationem aſſignat. ff. de ui & ui arma. Ad cuius arti. declarationem uide Fel. in c. mulieres, col. ii. de ſen. exc. & quæ ſcripſi in l. ꝙ iuſſu. & in l. ſemp qui nō prohibet. ſ. eo. ubi de iuſſu mandato, & ratihabitione tractatum inuenies.

SVMMARIVM.

1 *Hæres ex dolo defuncti an inſolidum teneatur, uel quatenus ad eū peruenit.*
2 *Dolus in contractu bonæfidei quō purgetur. Idem & ſtricti iuris.*
3 *Culpa defuncti an præſtetur ab hærede.*

§. In contractibus quibus doli preſtatio uel bona fides ineſt, heres inſolidum tenetur.

SVMITVR ex. ll. per gl. allē. Facic. l. pœnalia. & l. pupillū. in. §. in hæredes. ſ. eo. cum ibi dictis, & in. §. fi. l ad ea. ỹ. eo. Secundum Deci. iſta regula tangit materiā indiuiduorū quæ altiorē poſtulat indaginem. in ea enim ſe torquens ſcribentes omnes in. §. cato. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. oblig.

Sed fallitur Deci. eſt enim alia materia, ut ex gl. apparet. hic enim non tractatur materia diuidui & indiuidui, ſed † an ex dolo defuncti hæres inſolidum teneat uel quatenus ad eū peruenerit, ut patet ex l. ſi hominem in. §. datur. ff. depoſ. & ex l. ex depoſiti ac. l. ex contractibus. ff. de act. & ob li. & ex. §. fi. l. ad ea. ỹ. eo. ti. Pro habenda veritate huiuſce articuli, ex dictis & mente Alb. de Roſ. hic. Bar. & Ang. in d. l. ex depoſiti, & in l. i. ff. de priua. deli. Bar. & Saly. in. d. §. datur, & Saly. in. l. unica, col. fi. C. ex delic. defun. dici poteſt, ꝙ aliqñ dolus defuncti fuit commiſſus in contractu uel circa, & tunc quia dolus ex contractu deſcendit, & rei perſecutione tenet hæres ſicuti defunctus, ſi ſit unus inſolidū, ſi plures pro hæreditariis portionibus, ſiue ad eum aut eos peruenerit, ſiue non, & ſiue lis cōteſ. fuerit cum defuncto, ſiue non, ut hic & in. d. §. datur. & in. d. l. ex contractibus. & in l. ex depoſiti. cum ibi nota. per gl. Bar. & Ang. nec ob. §. aliqñ, in ſti. de perpe. & temp. act. ubi ſi te in duxerit quis ad contrahendum, hæres illius non tenetur. ibi enim fuit
2 commiſſus † dolus in contractu qui non purgatur per actionem deſcendētem ex eo contractu, cū dolus contractui cauſam dederit, ita ꝙ ꝯctus ē ipſo iure nullus, & purgatur ꝑ actionem de dolo, ideſt ſm. ꝙ declarat Pau. de caſ. in. l. curatoris, co. fi. C. de neg. geſt. de dolo agitur nulla alia cōpetēte actione. Quæ quidem actiō

de dolo in hæredem non daẽ niſi lite conte.cũ defunčto,ut per Bar. in d. l.ex depoſiti.aut quatenus ad eum ꝑ ueniret,uel dolo male fecerit ne ꝑ ueneriṫ.l.itaq;.cum l.ſeq.ff. de dolo, & tradit Are.in.d.§.non autem . ubi ẽt poſt Bar.rõnẽ aſſignat ad id ꝙ dičtum eſt de lite conte. quia tunc qua ſi ɔ̄hiẽ qui quaſi ɔ̄čtus eſt cauſa huiu ſce tranſitus in hæredẽ intelligendo qñ litis cõte.fuit legitime facta. Pro cedũtq; prædičta in ɔ̄ctu bonæfidei. Secus ſi dolus cãm dederit ɔ̄čtui ſtri čti iuris,uel inciderit in ɔ̄čtum quia agitur tunc ačtione ex eo ɔ̄ču.l.eleganter.§.j.cũ ibi no.per Bar.ff.de do lo.ſm Saly.& Are. in locis proxime alle. Et ita intelligi põt hæc regula qñ dolus incidit,ſm Alb.hic. Et idẽ ſi circa contračtũ uel quaſi ut in re depoſita uel cõmodata & in admini ſtratione tutele & ſimiliũ, quia natu ra ɔ̄čtus eſt ut ačtiones ex eo deſcen dẽtes ad hæredes trãſeant, & ſi nihil ad eos peruenerit,merito hæredes te nentur,l.curatoris.C.de neg.geſ. l.j. cũ gl.C.de hære.tut.& hac l.cũ ꝑalle ga.Et ſi ɔ̄čtus ad hæredes nõ trãſeãt ſecus erit.l.qſitũ.§.ſi.iuncta l.cũ pca rio.ff.de pca.ſm Sal.& Angel. Are.in locis ꝑalleg.Qñ vero dolus cõmittiẽ extra ɔ̄čtum ſi pœna eſt impoſita ip ſo iure tranſit in hæredẽ, alias ſecus, niſi quatenus ad hrdẽ ꝑuenerit, uel ſit cũ defunčto cõteſtata: ut ꝑ Ang. Are.loco præall.col.pe.& latius Bar. in d.l.j.col.j.&.ij.ff.de priua . delict.

3 Sed quid de culpa defunčti an ab hærede pſtet? Bar.in d.l.ex depoſiti tenet præſtari latã,leuẽ uero nõ niſi in ɔ̄ču uel quaſi uolũtario, exceptis caſib.poſitis in l.j.C.de hære.tut. ſequunẽ Pau.de caſ.& Ale.in d.l. curatoris.circa ſi.tradit etiam Ang.in d.l. ex depoſiti.ubi dicit, ꝙ ſi defunčtus ex neceſſitate ɔ̄hit ſeu quaſi,tunc ex eius culpa non cõuenitur hæres niſi quatenus ad eũ ꝑuenerit , aut cũ defunčto lis conte.fuerit,ſecus, inquit, ſi uoluntarie , ut in negotiorum geſtore,nã ẽt ex ſola culpa defunčti cõuenitur hæres licet cũ defunčto non fuerit lis cont.nec ad hæredẽ qcquã ꝑuenerit.l.iii.§.hæc act.ff.de neg.ge.

L. CXCVI. Paulus.

Fere quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in cõtrariũ ačtis liberamur , cum quibus modis acquirimus , iiſdem in contrariũ ačtis amittimus . Vt igitur nulla poſſeſſio acqri niſi animo & corpore põt,ita nulla amittitur niſi in qua vtrunque in contrarium ačtum eſt.

De iſta regula plura ſcribũt Soc. & oẽs Moder.in l.iii.in.§.in amittenda.ff.de acq.poſſ.ego plenius dixi in l.nihil tam naturale.ſ. eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Replicatio doli non datur contra exceptionem doli.*

2 *Statutum quòd banniti uel excommunicati non audiantur,ſi reus excipit de banno uel excom.non admittitur replicatio ſimilis delicti.*

3 *An patiens aliquem defečtum poßit de ſimili defečtu contra alium excipere.*

L. CXCVII. Vulpianus.

Cum par delictum eſt duorum,ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa,ſicut fit,cum de dolo excipitur petitoris .neque.n. datur talis replicatio petitori aut ſi rei quoq; i ea re dolo actũ ſit.

Svmitvr ex l. apud Celſum. in. §. marcellus. ff. de excep. doli. vbi iuriſc. aſſignat rõnẽ regulæ, dum dicit,
1 †aduerſus doli excep. nõ dari replicationem doli cũ lõge æquum ſit ex eo ꝙ perfide geſtũ eſt actorẽ nihil conſequi. Et ex hac l. ſumpta fuit regula in pari delicto. de reg. iur. in vj. vbi vide gl. no.

In tex. ibi poſſeſſoris cã. intellige quantũ ad onus probationis & prærogatiuã obtinẽdæ abſolutionis, ſm Alb. ꝙ late excuſſimus in l. in pari. vbi expedita fuit hæc regula. ſ. eo. In eo. tex. ibi, aut ſi. verba ſunt replicationis denegatæ, aut pro certe, ſubaudi recte nõ excipis. ſi, pro quia. Rei, i. cõueti pariter dolo in ea re actũ eſt. nõ enim licet hoc modo excipere, ſecundum iuriſcon. hic.

Et facit hæc l. ad nota. qõnes ſm
2 Alb. †de duobus bãnitis vel excõicatis, qbus ius reddi non debet ex forma legis vel ſtatuti. ꝙ ſi cõtra actorẽ excipiat de banno aut excõicatione, ꝙ nõ admittatur replicatio bãni vel excõicationis rei, ſed potior ſit cõditio rei. Idẽ dici põt de duobus non æſtimatis, ſtante ſtatuto ꝙ non æſtimatis ius non reddat, ſm Alb. adde Fel. & Deci. in c. ij. col. fi. de excep. Et
3 de materia eius ꝙ gl. tangit † an patiens defectũ poſſit de ſimili defectu cõtra aliũ excipere ſeu culpa cũ culpa, vel delictũ cũ delicto cõpẽſari debeat, vide Alex. & alios in l. viro atq; vxore. ff. ſol. ma. Iaſ. in l. in arenã. C. de inof. teſta.

SVMMARIVM.

1 Incidens in pœnã iuxta compromiſſum vel pacem initam, non poteſt illam ab alio poſtea contrauenientẽ exigere.

§. Illi debet permitti pœnã petere, qui in ipſam non incidit.

Venit quaſi illatiue ex regula poſita in prin. iſtius legis. Et põt exẽplificari ſm Alb. in. l. cum pater in. §. libertis. vbi ẽt no. ff. de leg. ij. & in l. quoties. C. de fideicom. Et facit
1 ad qõnẽ †de duobus cõpromittentibus, qui non contrauenire ſub pœna promiſerunt, ꝙ ille qui primo incidit in pœnam non poteſt illam exigere ab alio poſtea cõtrauenientе. Et idẽ in frangentibus pacẽ initã, vt hic per Deci. & prius per Albe. de Roſ. Quã materiam late explicant omnes ſcribentes in l. ſemel mora. ff. ſol. ma. & in l. cum proponas. la ij. C. de pac. & in l. ſi quis maior. C. de tranſ. Facit ad hanc regulã alia poſita in vj. de regu. iur. in c. fruſtra ſibi fidem.

L. CXCVIII. Paulus.

Factum ſuum cuique, nõ aduerſario ſuo nocere debet.

Expedita eſt ſupra in regula nõ debet, & facit c. nõ debet aliquis, & in c. mora ſua de reg. iu. ĩ vj.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio prolat a contra moleſtantes titium in tali re, quomodo intelligatur.

2 Clauſula poſita in proceſſibus eccleſiaſticorum contra rebelles & contradictores quomodo intelligatur.

§. Non videtur vim facere qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur.

Expedita eſt in. l. nullus vr dolo facere, & in l. nemo damnũ facit. ſ. eo. ti. Et vltra gl. exẽplificari
1 põt ſm Alb. de Roſa. hic in † excõicatione lata per iudicem contra oẽs moleſtantes titium in tali re, ut ego qui rẽ meã dico & uendico non ſim excõicatus: arg. huiuſce legis. intelligi. n. debet excõicatio de iniuſte moleſtãtib. Et pariter dicit de clauſula
2 †q in proceſſib. eccleſiaſticorũ poni

conſueuit,in quibus excõicantur cõtradictores & rebelles, ut ĩtelligi debeat de iniuſte contradicentibus & rebellantibus.

SVMMARIVM.

1 *In pœnalibus ubi lex pedem figit non debemus ultra procedere.*

In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.

SVMITVR ex.ll.in gl.alle. Facit.l.ſemper ĩ dubiis.ſupra eo.& l.cū quidã.ff.de lib. & poſthu.c.odia.& c. in pœnis.ubi hæc regula ẽt ponĩ, de reg.iur.in vj.& eſt ibi gl.nõ, pro declaratiõe præſentis regulæ Et ad plures utiles qõnes doc. inſerunt. Deci. hic quaſdã illatiões,declarationes, & limitationes cõgerit. Eſt materia uulgata & per ſcribentes in uariis locis pſertim ſupra alle.tacta.& p Aquẽ.in l.ſi quis id qđ.col.fi.ff.đ iur.om.iud. & Deci.in l.imperium,in iij. col. illo eo.tit.in quibus locis infinita inuenies in præſenti materia.& dicit Bal.
1 in l.fi.col.j.C. de litig. ꝙ † in pœnis ubi lex figit pedem,non debemus ultra procedere.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati,notarij, conſultores, hoſpites, & meretrices ratione ſuſcepti officij coguntur patrocinari.*

2 *Officia publica auctoritate & utilitate non poteſt quis recuſare.*

L. CXCIX. Vulpianus.

Nemo inuitus cogitur defendere.

SVMITVR ex.ll.p gl.alle.hocque ẽ pp utilitatẽ officij,ſcđm Bal. in l.inuitus.C.de pcu.& Fely.ĩ rub. de teſti.cog.facit l.liber homo.ff. ad l.Aqui.& de libero homine exhib.

1 Intelligiturq; hæc regula† niſi huiuſcemodi exercitio ſe publice dederint,quia tunc patrocinari coguntur, quẽadmodũ dicimus in aduocato.notario, conſultore,hoſpite, artefice,& meretrice tenẽtib.ſignĩ,q cogunĩ facere rõne ſuſcepti officij & exercitii ut hic p Dec.& Fe.in l u.de teſ. cog. Ang.in l.i.in.§.fi.per illũ tex.ff.furti aduer.nau.ubi plene & eleganter explicat quando hoſpes cogaĩ hoſpitari,& qñ poſſit repellere & expellere uiatores & hoſpites.

2 Officia † uero publica utilitate & auctoritate nõ põt qs recuſare:ut p Fel.præalleg.loco gl.& doc.in.l.dotẽ.ff.ſol.ma.Bal.in l.ii.ff. ꝙ quiſque iur.in l.ſi qñ,col.iii.ad fi.C.de appel. & in l.hi qui ad ciuilia.col.iii.eo. tit.

SVMMARIVM.

1. *Facilius permittitur quam petitio.*

2 *Mulier tam agendo quã excipiendo põt facere ut dos in tuto collocetur.*

3 *Hac regula quãdo nõ procedat.nu.4. 5.*

§. Cui damus actionẽ, eidem exceptionem competere multo magis quis dixerit.

SVMITVR ex ll. in gl.alleg. & datur ẽt hæc regula in c.q ad agẽdũ. de reg.iu.in vi.ubi gl.aliter ẽt exẽplificat quã fecerit gl.hic, Cõproba p l.p retentionẽ.C.de uſur.& l.ii. cum
1 no.per Bal.in no.C.de fideiuſ.ꝙ †facilius pmittiĩ retẽtio,quã petitio.de quo pulchre Deci.in cõſ.ccxcvii.co. ii.Itẽ quia excep.maiori nititur equitate quã actio.l.quia æquitate. ff. de exc.dol.&.§.certe illud.inſti. de rer. diu.Simile eſt in rep. cuius cã fauorabilior eſt quã cã perit. vt poſt Imol. ſcribit Are.in rub.ff.ſol.mat.col. iii.
2 Et per hãc regulã inferĩ,ꝙ† ſicuti uxor p uiã actionis agere põt ut dos ĩ tuto collocetĩ pp inopiã uiri, ita põt facere p modũ exceptiõis,ut pulchre

plene p Bald. Nouel.in trac.dotiū in vij.parte primi priuil.xviij. & xxiiij. 3 Et pcedit † hæc regula niſi ſit rō diuerſitatis,pp quā detur actio & dene get exceptio,ſm Deci.hic p c.debitores . ubi Abb.de iureiur.ibi.n.aderat iurm,qđ obſtat exceptioni & nō repetitiōi,ſm Ant.de Bu ibi,& Phi. Fran.in d.c.qui ad agendū. Secundo 4 limitat regula † qñ de eodē & ad idē agitur excipiturq; , & ſic qñ actio & exceptio tendūt ad idē & eundem finē,ſecus ſi ad diuerſa. ut hic p Deci. & Phi..Fran.in d.c.qui ad agendum, & aliqua dixi in repe.l.ij.in xxv.q.ad. fi.C.de pact.inter empt. & uendit.

5 Quaſdam † alias lim. poſt Io.Mona. congerit Phil.Fran.loco præallega.

§. Cum quis in alicuius locum ſucceſſerit, non eſt æquum ei nocere hoc, quod aduerſus eū non nocuit in cuius locum ſucceſſerit.

Ista regula hr ēt in l. hæredē in l,qui ius.& in l,quod ipſis.ſupra eod. in quibus locis plura ſcripſimus.

§. Plerunque emptoris eadem cauſa debet eſſe circa petendū ac defendendum quæ fuit auctoris.

Eadem regula in effectu hr in locis proxime alle.& in l.nemo plus iuris.& in l.in oibus officijs.& in.§.nō debeo.ubi latius ſcripſimus.ī eo.

SVMMARIVM.

1 *Prohibitum accipi eſt ēt prohibitū dari.*
2 *Prohibitus exigere uel accipere, an poſſit a ſponte dantibus accipere.*
3 *Et quid de prohibito petere?*
4 *Prælatus ſenia & munuſcula quærere non debet,nec oblata reſpuere.*
5 *Munera reſpuēs dicitur optimus rerum publicarum adminiſtrator.*

§. Quod cuique præſtatur, inuito non tribuitur.

Eadem regula hr. ſupra eod. ī l. inuito bñficiū non dat.ubi plene ſcripſimus. Eſtq; ſignāda gl.hic circa fi.
1 q † phibitū accipi eſt ēt phibitum dari,& tñ quędā honeſte dantur quæ inhoneſte accipiunt, ut in exēplo gl. quā extollunt hic Bart.& Alex.Inducētes ad.q.ſtatuti prohibētis notariū priorū accipere ſalariū p aliqua ſcriptura, q nō poterit ēt a ſpōte dantibus recipere, quia ſtatutum diſponit circa notariū,nō circa ſoluētes, ideo nō pt illi ſtatuto renūciari.& ſequuntur hic Dec.& Io.de Ana.plura citās in c.j.col.fi. de ſimo. & alij ſcribētes in locis.ī.alleg.reputantes glo.iſtam no.& Parpa.in repetit.l.placet.colū. xxj.uer. & ideo ponatis.C. de ſacroſan.eccl.Hinc ſumpta occaſione poſt Alexan.in apoſtil. tractat hic Dec.an
2 † phibitus exigere uel accipere,poſſit a ſpōte dātibus recipere?& cōcludit q nō,ubi agit dē intereſſe publico,& in caſibus a iure expreſſis, alias ſecus,ut hic p eū.adde Ioan.de Ana. & Fel.ī d.c.j.circa fi.de ſim.ubi Fel.p hāc gl.dicit attēdēda eſſe uerba cōſtitutionis . Et ubi eſt phibitū dari pp bonū publicū eſt ēt phibitū recipere a ſpōte dāte,p iſtā gl.& alia de qbus ibi p eū.& p Iaſ.& Aquē.ī l. nō ſolū, 3 col.ij.& iij.ff.ſo.ma.Ea ſimiliter † ubi quis eſſet prohibitus petere, nō prohiberet accipere ab eo qui ſpōte ſolueret aut daret.c.dilectus.el ij. de ſimo.ſm Deci.hic ad fi.uerba.n.cōſtitutionis hunc caſum tunc nō cōprehēdunt, ergo nec nos illū cōprehendere debemus, ut per Fel.in d.c.j.ad fi.Et qdā ſunt q petere nō debemus, oblata autē accipere poſſumus.c.qm & c.de eulogiis.xviij.diſt. ubi Card. 4 Alex.colligit.quā † modeſtiā tenere debeat prælatus in xenijs ſeu munuſ

culis recipiendis.illa.n. quærere non debet. nec quæ oblata ſunt reſpuere paſſimq; ac ꝑ oia recipere auariſſimũ eſt. īdifferēter reſpuere inhumanũ.l. ſolet.ſupra de offi.proc. Cuius græcũ prouerbiũ ibidē relatũ interpretaẽ Politia.in j. centuria miſcellaneorũ: c.xcv.in hunc modum.i.non oia,non paſſim,nec ab oībus. De ꝓdictis uide

5 ẽt Cic.in ij offi.ubi tñ.uult † reſpuentē munera eſſe optimũ publicarũ rerũ adminiſtratorē. eſt igitur conſiderāda qualitas dātis ac recipiẽtis,& doni,cāq; dādi,ad iudicādũ magnũne ſit an paruũ, recipiq; debeat uel reſpui. ad q̃ facit ẽt tex.c.& ſi qõnes.de ſim. & gl.l.ſed ſi ſuſceperit.ff.de iudi.

L. C C. Vulpianus.

Ad ea quæ non habēt atrocitatem facinoris uel ſceleris, in his ignoſcit̃ ſeruis, ſiue dominis, ſiue iis qui uice dñorũ ſunt, ueluti tutoribus & curatoribus, obtemperauerint.

Expedita eſt in l.uelle nõ creditur.ſupra eodem.

§. Semper qui dolo fecit quominus haberet, pro eo habendus eſt ac ſi haberet.

Habes eodem modo expeditã in l.qui dolo.& in l.parem. ubi in effectu idem dicitur.ſupra eodem.

§. In contractibus ſucceſſores ex dolo eorum quibus ſucceſſerunt non tantum id quod ad eos peruenit, uerum etiã īſolidũ tenentur, hoc eſt ut unuſquiſque pro ea parte,qua hæres eſt,conueniatur.

Absoluta i.§.fi.l.hoc iure.ſ.eo.

SVMMARIVM.

1 *Captio quid ſit, & in omni materia euitanda eſt.*

2 *Senſus magis quam uerba inſpici debet.*

3 *De duobus malis minus eſt eligendum. Non tamen malum laudatur nu.6.*

4 *Maritus ſi uxorem adulteram occidere intendit ut aliam ducat, faciat adulterium, non homicidium.*

5 *In dubio pronũciandum appellationem non eſſe deſertam, ſed admittendam.*

L. C C I. Vulpianus.

Quoties nihil ſine captione inueſtigari poteſt. eligendum eſt quod minimum habet iniquitatis.

Exemplum ponit̃ in.§.j.l.ſi debitor.unde ſumit̃ hæc regula.ff.de fideic.

1 lib. In tex.ibi captione.†dolũ & deceptionẽ refert.& eſt actus ipſe capiẽdi ſeu decipiẽdi, ſeu id ꝗ qđ quis capit̃. cuius diminutiuũ eſt captiuncula,ut tradit Aul. Gel.ĩ noct.atticis.Facit tex.no.in l.pe.ſupra ad exhib.ibi, rñdi non oportere ius ciuile calũniari neq; eius uerba captari. Hinc dicimus captioſã eſt cõcluſio, ut ait Hiero. Et captioſis qõnibus, poſitionibus,uel interrogatoriis nõ eſſe reſpõdendũ, & ideo intẽtionẽ legiſlatoris eſſe ne quis in uerbis capiat̃. propterea ſolẽnitates uerborũ q̃ alias erant neceſſariæ in petitionibus iudicialibus ſublatas fuiſſe.l.j.& ij.C. de formu.l.fi.C.qui admit. & inſtit.de ſucceſ.ſublatis,ubi dr̃ propterea, hodie oĩa iudicia eſſe extraordinaria. idem uidemus eſſe ĩ cõtractibus.§.ſed hęc ſolẽnia.inſt.de uerb.ob.ac in ultimis uoluntatibus. l.j.& ij.C.cõia deleg. l.qm̃ indignũ.C.de teſta.&.l. ẽt hoc modo.ff.de leg.j. ꝓpterea dixit Bald. ĩ l.j.C.de ædil.acti. ꝙ licet ſtatuto caueat̃ quem debere pure & ſimpliciter poſitionibus reſpondere, ſi tñ iudex uidet poſitionem eſſe captioſam, admittere poterit ꝯditionalẽ & qualificatã rñſionẽ. Et ad ꝓdicta,& de captione euitãda,maxime in lege & in ma-

teria iuris ciuilis,adde Pe.de Ancha.
in conſil.lxxv.col.fi.Paul.de Caſt.in
cõſi.ccxcviij.col.iij.ĩ antiquis.Alex.
in cõſ.lxxxiij.col.iiij.lib.ij.& in cõſ
cxiij.lib.iij. Fely.in c. cũ Bertoldus.
col.iij.de re iud.Dec.in l.ea eſt natu-
ra.eo.tit.& in cõſi.dclxvj.col.ij.& in
cõſi.dcxc.col.j.Mod. Taur.in l.cum
quid.col.x.ad fi.ſupra ſi cer.pe.Et in
prædicta materia plura eleganter pul
chreq; ad interpretationẽ interdicti
de ui & ui arma.maxime circa uerba
illa,deiecti & detruſi,ſcripſit.M.Cic.
in orõne pro Aulo Cecinna. char.iij.
ſi uerba, inquit, ſequi nolumus, ſi ad
uerbũ rẽ attingere,neceſſe eſſe nos la
bi.Cumq; uoluntas(ait)& conſilium
& ſnĩam interdicti intelligitur, impu
dentiã ſummã aut ſtultitiã ſingularẽ
putabimus in uerborũ errore uerſari
rem & cãm & utilitatem cõem non
relinquere ſolũ,ſed & prodere.maxi-
me cum neq; uerborũ tanta copia ſit
non modo in noſtra lingua quæ dr̃ eſ
ſe inops,ſed ne in alia quidẽ ulla res,
ut oĩs ſuis certis ac proprijs uocabu-
2 lis nominet.Quod ſi † uerſuti & cal-
lidi,ſubiungit, a captione uerborum
non auertamus aures aĩumq;, ſed ad
uerba rẽ deflectere uelimus,quæ lex,
quod ſenatuſcõſultũ,quod magiſtra
tus edictũ,quod fœdus aut pactio, ut
ad res priuatas redeam⁹,quod teſtm̃,
q̃ iudicia aut ſtipulationes , aut pacti
cõuẽti formula, nõ infirmari aut cõ-
uelli põt.imputandũ tñ eſt ei qui ef-
fuſo ſermone ſe iactat ſi in prõptum
ſui incidat periculũ.dicit text.in l.fi.
ad fi.C.de dot. promiſ. Nota ergo
3 † de duobus malis minus eſſe eligen-
dũ,ad idẽ text.in l. ſi procurator rei.
ubi gl ff.de excep.doli cũ alijs hic ꝑ
Deci.allegatis.facit text.c.cõſidera.
xxij.q.j. ubi infirmis adhuc in fide ꝑ
Deũ iurare ꝑmittebatur,non ꝙ coa-
ctẽ hoc facerẽt,ſed ꝙ melius eſt deo
id exhibere quã demonijs. poniturq;
ibi,melius,electiue,nõ comparatiue,
ſm gl.& hi qui de paginis euãgelicis
ſortes legunt,& ſi optimũ eſt ut id fa
ciunt potius quã ad demonia conſu-
lẽda concurrãt, ea tñ conſuetudo Au
guſtino diſplicuit, ut dr̃ in c.hi qui.
xxvj.q.j. ubi gl.not. permitti minus
malũ ut euitetur maius. Alibi dr̃,nõ
eſſe illicitũ pro licito faciendum,ſed
4 utrũq; uitandũ,ideo † non licere hoĩ
chriſtiano adulterã cõiugem occide-
re,neq; ea uiuente alterã ducere : ſed
ſi facturus eſt ꝙ non licet,faciat adul
teriũ & non homicidiũ.c.ſi quod ue
rius.xxiij.q.ij.ſic ergo ꝑmittitur mi-
nus malũ ut euitetur maius, ut ibi ꝑ
gl.Hinc ẽt eſt ꝙ in c.j.& ij. diſt.xiij.
dr̃, duo mala licet caute præcauenda
ſint,ſi tñ ita urgeãt, ut alterũ eorum
neceſſe ſit eligi , minus malũ facien-
dum eſt.ideo Alex.in l.ſi conſtãte.in
§.fi.col.pen.ff.ſol.mat. dicit ex ſolu-
tionibus non ſatisfacientibus minus
malam eſſe eligendã. arg.l.ita uulne-
ratus.circa fi.ff.ad legẽ aquil.ubi pro
cõi utilitate quędã ꝯ ſtrictam rõnem
diſputandi recipi,dicit. Confirmãtur
prædicta per not. regulã quam tradit
Pau.de Caſt.in l.j. per illum text.ff.
ſi quis caut.Alex.in cõſi.cvij.ad fi.in
iij.uol.& in conſil.liiij. uiſo proceſſu
cauſæ.col.fi.lib.v.Quod in dubio eli
gi debet illud quod eſt partibus mi-
5 nus præiudiciale:ideo † in dubio pro
nunciandum eſt appellationẽ non eſ
ſe deſertam, item eſſe admittendam.
c.ut debitus.cũ ibi not. de appell.ue
hic ẽt per Deci. & per Cor.in conſil.
cclxxix.lib.iiij.& Dec.ĩ cõſ.dclxxvij.
Hinc ẽt eſt,ꝙ ubi dubitat̃ an aliquis
in collegiũ admittendus ſit uel non,
pro admiſſione pronunciandum eſt,
id.n.minus eſt præiudiciale & fauo-
rabilibus,ita Bald. in conſil.clxxxiij.
lib.j. Non inuoluam ſilentio quæ
prædictis refragantia ſcripſit Franc.
Petrarcha lib.v. Epiſtolarum rerum

ſenilium. in epiſtola v. circa fin. Et prouerbium, inquit, ſit duobus aut pluribus ex malis minus malum eligendum eſſe, non uideo cum minus malũ haud dubie malum ſit, qualiter mali electio laudanda. Itaque rectius dici reor, maiora mala maiori ſtudio uitanda, & ſi uitari cũcta non pñt minora facilius tolerent̃, non electiõne, ſed patientia, æquanimitate, modeſtia. Id potius confiſto Cic. in ,puer. erat. Ex malis eliciendum ſi quid in boni, neq; id mirũ uidebit̃ cogitãti non ſolũ ex radicibus atque herbis amariſſimis, ſed ex quibuſdã quoq; uenenoſis animantibus, ut fama eſt morborum remedia conſtare. Sed
6 non eſt recedendum a dictis† iuriſcõſultorum quibus tanquã loco ſacro reuerentia debet̃, qui eo dicẽdi modo uſi fuere non laudantes malum, ſed pcauere mandantes. Præterea eloquentiæ fons M. Cic. libr. iij. officio nonne idẽ dicit, dñ inquit, ab hoĩbus doctis accepimus non ſolũ ex malis minima oportere eligere, ſed ẽt excerpere ex ipſis ſi quid ineſſet boni? Et ſi cuncta recte conſiderent̃ idem ſenſus eſt dicere, duobus malis imminentibus, ita ut alterũ ſit neceſſe incurrere, maius eſſe uitandũ, uel minus eligendũ, quia non poſſumus uitare maius quin ſequamur & eligamus minus, nec eligere minus malũ quin uitemus maius malũ, iõ optime dixit tex. in c. j. & ij. diſtin. xiij. ambo mala eſſe cautæ pcauenda, ſi tñ ita urgeãt ut alterũ eorũ ſit neceſſe eligi; minus malum faciendũ eſt. euitat̃ autem maius malum tribus modis, ut per Car. Alex. in c. omnis autem lex circa finem. ii. diſtin.

L. CCII. Vlpianus.

Omnia quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatim euentus capiunt ſi initium quidem ſine uitio cœperint.

Concordat tex. l. quod in initio. & l. non omne. §. in ſtipulationibus. vbi aliqua dixi. ſupra eod. titu.

SVMMARIVM.

1 *Regula, etymologia alluſio, deriuatio uocabuli, diffinitio, deſcriptio, quid ſint.*
2 *Diffinitio unde dicta ſit.*
3 *Eſt duplex, quid nominis, & quid rei. Et quid res eſt propria, quid nominis impropria num. 5.*
4 *Diffinitio quando præcedere debeat omnem diſpoſitionem, & nu. 34.*
6 *Diffinitio quid rei quid ſit.*
7 *Diffinitio quid rei an dari poſſit per effectus & accidentia. Et quid de quid nominis. nu. 11.*
8 *Accidentia in quam cognitionem nos ducant.*
9 *Diffinitio quid rei datur per eſſentialia diffinito, maxime per cauſas intrinſecas et per genus et differẽtias ad minus duas.*
10 *Formæ ſubſtantiales quia nobis ſunt notæ, oportet quod nobis manifeſtentur per aliqua accidentia.*
12 *Diffinitio data per genus & accidentia eſt quid nominis, non quid rei.*
13 *Diffinitio an detur per cauſam finalem. Vel materialem & formalem, nu. 15. 16.*
14 *Diffinitio quid rei quot conditiones requirat.*
17 *Deſcriptio, quæ dicitur quid nominis, quid ſit.*
18 *Et ex etymologia, uel ex accidentium concurſu ſumitur.*
19 *Diffinitio facit cognoſcere proprietatẽ uocabuli. Et poni poſſunt uerba ex communi uſu loquendi. nu. 20.*
21 *Diffinitio quid rei, & quid nominis eſt etiam apud legiſtas.*
22 *Deſcriptio eſt multiplex ẽt apud nos.*
23 *Deſcriptio parũ differt ab etymologia.*

24 *Deſcriptio quãdoq; dicit rẽ eſſe, ſed nõ propter quid. Et prout eſt in fieri. nu. 25. et ab effectu n. 26. Et prout eſt in potentia. nume. 27.*
28 *Omnis diffinitio in iure cur periculoſa, Et quæ ſit ratio, nu. 29. 32. 33.*
30 *Hac lex an loquatur de regula uel diffinitione.*
31 *Regulæ inherere debemus, ſicut bononienſes cartio.*
35 *Omnis diffinitio eſt uniuerſalium, & nulla ſingularium, niſi per accidens.*
36 *Scientia habet certitudinẽ ex ſubiecto.*
37 *Diffinitio an cõprehẽdere dẽat oẽs caſus et ſpãles, uel ſufficiat adaptari ad regulam, & cõiter accidentia, & nu. 49.*
38 *§. puto l. ſuus. ff. de hære. inſti. intellect.*
39 *Hõ rõne cares an ueniat ſub diffi. hoĩs.*
40 *Diffinitio quando ſit bona.*
41 *Simulatio in plus ſe habet quam dolus.*
42 *Diffinitio doli ſulpitij, & labeonis qua ſit melior, & nu. 43.*
§. dolum, l. i. ff. de dolo. intellect.
44 *Specialis inclusio non excludit quod ex alio capite includitur.*
45 *Iudicium inquiſitionis an comprehendatur in diffinit. iudicij.*
46 *Dos in qua onera matrimonij non ſuſtinẽtur, an cõprehendatur in diffin. dotis.*
47 *Dotis finis quis ſit. Et eius diffin. an ſit bona. num. 48.*
50 *Natura diffin. alia eſt a natura legis.*
51 *Genus, ſpecies, differentia aliter a dialecticis, aliter a legiſtis accipitur.*
52 *Differentia ex accidens per plus et minus quando conſtituãt diuerſas ſpecies.*

L. CCIII. Vulpianus.

Omnis diffinitio in iure ciuili periculoſa eſt. Parum eſt .n. ut non ſubuerti poſſit.

MAI. hic ſeruat̃ uenuſtas ſermonis & ſolita elegantia iuriſt. eloquẽtiæ aliogn magiſtri, ut mordax Valli. ſuis. ele. fatet̃. Niſi de induſtria ſub obſcure loquutũ dicas, & ĩtelligas parũ, ẽ ꝓ modicũ deeſt. Vel loco uerbi parũ, legas, Rarũ, ut Budæus dicit, q̃ litera ſuaderi põt, quia hoc uocabulo uti ſolebat Vlpia. noſtræ legis auctor, ut patet ex l. ea q̃ raro ſupra eo. Et tunc expone, ut, pro qđ ſicuti eſt apud Terẽ. Vult ergo dicere rarũ eſſe in iure ciuili qđ nõ poſſit ſubuerti. Planius diceret, oĩs diffin. in iure ciuili, periculoſa eſt, cũ facile ſubuerti poſſit. Vtcunq; ſit ſenſus regulę manifeſtus eſt. ſumiq; potuit ex uulga. §. dolum. l. j. ſ. de dolo, ex l. mora. ſ. de uſur. ibi, difficilis eſt diffinitio & ex §. puto. l. ſuus. ſ. de hær. inſt. ibi pp quod ad gener. diffin. recurrendũ eſt. Pro declaratione l. ac materiæ & dicendorũ ſciendũ eſt longe inter
1 ſe differre, †regulã, etymologiã, alluſionẽ, & deriuationẽ uocabuli. Diffinitionẽ, & deſcriptionẽ. In l. j. ſ. eo. declarat̃ quid ſit regula. In §. appellata l. ij. ſi cer. pet. quæ ſint & dicant̃ ꝑdicta tria poſt regulã mentionata. Quæ tñ (ne decipiaris) inter ſe ſm Quintil. differunt ꝑut ẽt uoluere Ripa. ſ. de acq. poſſ. in l. j. col. quarta. & in l. j. col. xiiij. ſi cer. pet. & Alc. in l. tabernæ. ſupra ti. i.

Veniamus ad diffi. & deſcri. q̃ eſt materia & farrago nr̃æ legis, in qua ꝓpterea multa noua & elegãtia dicemus in auditoris legiſtarũ nunquam dicta neque intellecta. Diffinitio
2 †ex oĩs, & finio, cõponit̃, quaſi diſpartiendo diſtinguo. Quæ definitio & finitio, quicquid aliqui dixerint, latinẽ nuncupat̃. Et per tranſlationẽ ab agrorũ finibus dicta eſt, nã ſicuti illi proprietates determinant & diſtingũt ab alienis nr̃a. ſic & diffinitiões rẽ ipſam cõplectunt̃, atq; ab aliarũ cõfinio diſiunctam eſſe faciunt.
3 Tam †apud nos quã apud philoſophos proprie duplex eſt diffi. qđ nominis, & quid rei. Probat̃ ſm fundamenta philoſophiæ duplex eſt, quid rei. ſ. & noĩs ergo duplex diffinitio,

ſcilicet quid rei,& quid noīs, antecedens hꝫ expreſſe ab Ariſ.quo ad utráque partē.ij.poſteriorū text. x. lect. viij. De quid noīs meminit etiā in 1. poſterio.tex.ij.ſeu lectu.ij. ubi dixit quædam eſſe de quibus oportet præ cognoſcere q́d eſt,quod dr̄, ut quid ſignificat triangulus,quid unitas.De diffin.quid rei hr̄.2.Poſter.text.i.ibi quatuor quærimus , an eſt , quid eſt , quia eſt,& ꝑꝑ quid eſt. De diffi q̃d noīs loquit̄ ēt Philoſo.in 4. Metap. tex.x. Et hmōi diffi.quid noīs,eſt rō exponens quid per nouum ſignificatum,ſiue rō interpretatiua ſignificationis noīs.oīs autem diffin. ſiue quid noīs , ſiue quid rei, eſt oratio quædam apud Ariſto. ut ait Boet. in .iij.lib.ſuper topica Cicer. habēs partes,ut ēt patet.vij.Meta.tex.xxx. Et hæc diffinit.quid noīs eſt impropriè ꝑ unicum nomen, ſed ꝓprie habet partes,& eſt entium & non entiū.ut patet.iij.&.iiij. phyſic. de infinito & uacuo.De hac etiā Themiſt.Poſte.j. c.ij.& Poſter.ij.cap.xij. ubi uult diffin.quid nominis,nec diffiu.quidem digna ſit,ſed interpretatio uocis quæ

4 efferatur.Hæc eſt†quam de ſubiecto oportet ſemꝑ præcognoſcere:ut patet Poſter.in uerbis præal. immo ꝑcedit omnē diſputationē, & omnem tractatum,unde Ariſt.4.Meta.tex.x. a ſignificatione noīum incipere docet.niſi.n.homines conuenirent in ſignificatione noīum,inter eos de rebus nō poſſet eſſe diſputatio. hoc ēt obſeruauit iuriſconſul.in l.j. ſupra ſi cert.pet.& ſæpe alibi. Diffinitionem uero quid rei non oportet cognoſcere ante omnē tractatum,& ante omnem demonſtrationē,ſed ante demōſtrationem ꝓptē quid unde aliqñ inueſtigat̄ in ſcientia , ut patet in.ij. de anima.ubi inueſtigat̄ diffinitio animæ quæ eſt ſubiectū in lib. de aīa. Itē diffinitio quid noīs accipit̄ pro medio ad probādū aliquid eſſe.oportet.n.accipere pro medio quid ſignifi, at nomen ad probandum aliquid eſſe,ut dicit ſanctus Thom. in j.par. q.ij.artic.ij.non autē q̃d quid eſt rei, quia quæſtio quid eſt , ſequit̄ qōnē an eſt.ut patet 2.Poſte.lec.vj.& viij. Alia eſt diffi.quæ rē dicit eſſe , ſed quā ob rē ſit nō cōmonſtrat,ut hæc, 2 eclipſis lunę eſt defectus luminis in luna in plenilunio,hæc.n. diff.eſt per effectum,dicitq; rē ita eſſe,ſed nō ꝑꝑ quid.i.cām. Alia eſt diff. quæ dicit quid,& nō propter quid,nā ut res ſit & cām cōtinet ꝑꝑ quā res ſit, ut ple ne ꝑ Themiſt.in ij.poſte.c.xij.& philo.in ij.poſte.tex.i. Itē queadmodū ex Boet.in lib.de diffin.& in iij.libr. cōmen.ſuper topica elicit̄, diffinitionum alia eſt impropria & abuſiua,alia propria.

5 Illa propria eſt quæ dicit quidditatē rei per eſſentialia,& ꝑ ꝓprium genus,& ꝓpriā dr̄iā , de qua infra.S; diffinitio abuſiue dicta mul tiplex eſt q̃dā cōſtat ex unico termino,altera in oratione cōſiſtit , prima in duas partes ſecat̄,quarum una eſt, cum nomē exponit̄ ꝑ aliud nomē notius,ut cū q̄rit̄ quid eſt cōticeſcere? rñdet̄ ꝙ eſt tacere,alia eſt exēplaris, ut cū q̄rit̄ quid eſt aīal? rñdet̄ ꝙ eſt uelut hō. oīs.n.rñſio uel oratio quæ rē de qua quærit̄ quoquo mō oñdit; & deſignat,diffinitio dici pōt, large .ſ.& abuſiue ſumēdo diffinitionem. At diffinitio abuſiue dicta quæ in oratione cōſiſtit,eſt deſcriptio. quædā quæ fit uel ꝑ enumerationē ꝑtiū, ut aīal eſt q̃d ſenſu tm̄.uel ſenſu & ratione conſiſtit.Alia eſt quæ cōi no mine notio a philoſophis nuncupatur,& eſt illa quæ per proprias operationes uel accidentia , uel conſequentias rem manifeſtat , ut homo eſt quod rationali conceptione , & exercitio , præeſt animantibus , & plures aliæ diffin.abuſiuæ , et impre,

priæ dāt q̄ breuitatis grã omittunt. Diffinitio ergo quid rei & quidditatiua,eſt proprie diffinitio:quid nominis improprie & abuſiue,& iſta parū differt a deſcriptiōe qua utimur nos legiſtæ.Ad has duas diffi. quid rei & nominis reducunt oēs aliæ diffinitiones,ut dicunt philoſophi.Diffini-
6 tio†quid rei & proprie ſumpta, eſt orō quid eſt eſſe indicans,ſecundum philoſ.1.Topicorum.iiii.c.hoc eſt eſſentiam & naturam rei perfectæ manifeſtans.In ij.uero poſteriorū ſic ab Ariſt.diffinit,eſt oratio ipſius, ꝙ q̄d eſt ſignificatiua,rō inquā.i.oratio, Secundū uero Cice.in topicis, diffinitio eſt oratio quæ id quod diffinit explicat quid ſit.i.per partes ſubſtantiales,& mēbra aperit & declarat q̄d ſit.nam id quod inuolute confuſæ,& implicite ſignificat per nomen,euoluit,expliciteque(ſecundū Cic.)aperit diffinitio.continet.n. diſtincte & explicite principia eſſentialia diffiniti,genus.ſ.& differentiam, unde ſm philoſ.1.phy.text.v.nomen diffinitū ſignificat totū indiſtincte, diffinitio aūt ipſius diuidit in ſingula, ut p̄ phy.1.phy.tex.xxviii.Diffinitio igit ipſius diffin.nihil aliud eſt,quēadmodū prædicta indicant, quā demōſtratio eſſentiæ rei diffinitæ, ut ēt p̄ Aba.in rub.de ſen.excō.& per Bar. in l.j.de appel.& in.l.j.ſ.de teſta. propterea ab eſſentia rei fieri debet.
7 Sed an iſta† diffi.dari poſſit p̄ effectus & accidentia,clarius quā ex p̄dictis adhuc habeatur,reſpon.notādo, ac primo quædam p̄mittendo, Pri-
8 mum erit ꝙ licet†accidentia,communia non ducant in cognitionē quidditatiuam ſubiectorū,ducunt tñ in aliqualem cognitionem ſuorū ſubiectorū diſtinctā,ſi oīa aut plura accipiant,q̄ ſimul in alia ſpecie non reperiunt.cognoſcimus.n.uerū aurum a falſo & adulterino ex colore, pondere,ſono, & alijs accidentibus, cognoſcimus lapides p̄tioſos a falſis,ex claritate,colore,diaphaneitate, duritiæ,& aliis accidētib.multa ēt cognoſcimus p̄ odorē,p̄ ſaporē,per figurā, per vocē.Immo oēs ſubſtantias ſenſibiles cognoſcimus & abinuicē diſcernimus per eorū accidētia. diſcernimus.n.bouē ab aſino, & aſinum a mulo,& equo p̄ accidentia, & ita de alijs,ut dixit Io. Grammaticus in j. de anima.in expoſitione text. commenti.xj.Hæc.n.manifeſta & ex euidentia ſumpta accidentia conferunt nobis in diffinitiones nōdū cognitas Et talia accidentia obſeruauit Ariſt. in diffi.loci uacui,& temporis. nam uiſis prius omnibus accidentib.conuenientem illis loci aſſignauit diffi. unde dixit Phil.1.de anima text.xj. ꝙ accidentia magnā partē conferūt ad cognoſcendū ꝙ q̄d eſt ſm Auer. ibidē cōm.xj.per accidentia propria cognoſcimus diffinitionē quidditatiuam,multorū,ſicut econuerſo p̄ diffin.demonſtramus accidētia propria Secundo not.eſt,ꝙ diffi. vt dictum eſt,bifariā diuidit in propriā & quidditatiuam,ac improprïā & abuſiuam quæ dicit deſcriptio,ut.ſ.dictum eſt & ēt.ĩ.declarabit,tunc dicimus duo,
9 primū eſt ꝙ†diffinitio proprie ſumpta & quidditatiua non dat per effectus,ſed p̄ eſſentialia diffinitio,& maxime p̄ cauſas intrinſecas, vt p̄ materiā & formā,& p̄ genus & differētias ad minus duas,quia vltimæ differentiæ & conuertibiles cū diffinito ſunt nobis ignotæ,genus aūt ſumit a materia,& differentia ſumit a forma,ut patet vii. Meta.cōm.xliii.& j.Meta.cōmen.xvij.& xij.meta.comm. xiiij. & alibi ſæpe Auer.ſi tñ ultima differentia nota nobis eſſet,ut ab aliq̄bus tenet,de rationali,ꝙ ſit differētia cōuertibilis & ultima hominis tunc ſufficeret aſſignare diffinitionē per ge-

nus proximum & unã differentiã, ut homo eſt animal rationale, ut dicit S.Tho.in 2.Poſter.lect.xiij. Tertio
10 not.ꝙ†q̃a formæ ſubſtantiales non ſunt nobis notæ, oportet ꝙ manifeſtent per aliqua accidẽtia,quæ ſunt ſigna illius formæ,ut patet.viij.Meta. tex.commen.xliij. non aũt, oportet accipere accidentia propria illius ſpeciei,quia oportet talia per diffinitionẽ illius ſpeciei demonſtrare ꝑ alia accidẽtia cõiora: & ſm hoc alia accidẽtia cõia dicunt̃ differentiæ ſubſtãtiales inquantũ inducunt̃ ad declarãdũ formam eſſentialẽ:ſunt aũt communiores ſpecies inquantũ aſſumuntur ex aliquib.ſignis q̃ ſequunt̃ ſuperiora genera,hæc Tho.ubi.s̃. Ex hoc patet ꝙ diffi.quidditatiua & propria dat̃ ꝑ accidentia cõmunia aliq̃n,quia differentiæ & formæ ſubſtantiales ſunt nobis ignotæ,& tñ dr̃ dif.eſſentialis, quia accidentia illa inducunt̃ ad declarandum formam eſſentialẽ.
11 Quarto no.ꝙ†diffi. impropria & abuſiua dari poteſt per effectus, ꝑ operationes proprias, uel accidentia, aut conſequẽtia rẽ:& iſta diffi.cõi nomine,notio,a philo.nuncupatur, exẽplum,hõ eſt ꝙ rationali conceptione & exercitio præeſt animatib. cunctis.Prouidentia eſt ꝑ quã futurum aliquid prouidetur.Memoria eſt per quã animus repetit q̃ fuerunt. Similiter ẽt diffini. deſcriptiua eſt illa quæ ꝑ plura accidentia, quorũ nullum ꝑ ſe ſufficit manifeſtatur : ut luxurioſus eſt qui plurib.& non neceſſariis ſumptib.in delicias affluit, & in libidinẽ fertur effuſior. Dicit præterea
12 S.Tho.in 2.poſter.lec.viii. ꝙ†diffinitio data ꝑ genus & accidentia, propria nõ eſt q̃d rei,ſed q̃d nominis,vt illa,hõ eſt animal riſibile.ſuſceptibile,diſciplinæ,eſt rõ expoſitiua nominis & nõ eſſentialis,& ꝓterea Phil.in 2.phyſ.diffiniuit naturã ꝑ motũ & quietẽ,quæ ſunt effectus & accidẽtia naturæ.

Ex q̃bus patet ad quæſitum reſpon.
13 Dant̃ ẽt diffi.†per cãm finalem, ut patet in j.poſter.demonſtratio ẽ ſyllogiſmus faciens ſcire.ubi ſm expoſitores,ſcire eſt finis demonſtrationis. Similiter potẽtia diffinit̃ ꝑ actum, ꝑ motũ qui eſt finis & perfectio potẽtiæ.Et uiſus diffinitur eſſe potentiã ad uidendũ,ubi uidere abſolute ſumptũ eſt finis uiſus,ut patet in ſecũdo de aĩa.Et iſtę diffinitiones ꝑ cãm finalẽ cõpetũt inſtrumẽtis. vt ſerra ẽ potentia,q̃ ad operationẽ & actũ ordinatur.Dicimus.n.ꝙ ſerra eſt inſtrumentũ ferreũ & dentatũ &c.
14 Sed ueniamus ad propoſitũ † diff. ꝑfecta q̃ dr̃ q̃d rei, ut dicunt Philo. Auer.& Tho.in quarto phyſ.in text. comm.xxxj.quatuor req̃rit. Primũ quidẽ ut oſtendat̃ q̃d ſit res,quã diffinimus pro ut locus, uel quid aliud, cũ dif.ſit orõ indicans quid eſt res, ſm ut ſoluant̃ q̃cunq; oppoſita ſunt circa diffinitũ.cognitio. n. ueritatis ſolutio eſt dubitatorũ. Tertiũ ꝙ ex dif.data manifeſtentur proprietates diffiniti q̃ inſunt ei quia dif.eſt media in demonſtratione, qua propria accidentia demõſtrant̃ de ſubiectis. Quartũ ꝙ ex dif.data ſit manifeſtata cã,quare aliqui diſcordãt circa diffinitũ & oĩum q̃ ſunt oppoſita circa ipſum. Et ſic pulcherrime unũquodque diffinit̃. Et ſicuti colligitur. vii. Meta.comm. xl. ueræ diffinitiones ſunt cõpoſitorũ uniuerſaliũ.& maxime ſpecierũ:nã genus inquantũ genus nõ diffinit̃ ſed inquantũ ſpecies, ut in.c.de ſpẽ.in Porph.inquit Boe. rõnẽ uide ꝑ Auer.vii.Metap. comm. xvij.Tu elegantius & no. dicas †tres eſſe debere conditiones & qualitates bonæ dif.ut ex Moder. phil. colligit̃. Prima diffinitio cõuenire debet oĩ contento ſub diffinito,quia cũ diff.

prædicet p ſe in primo de diffinito, oportet q pdicet de oi: quia ois pro poſitio per ſe eſt de oi, primo poſteriorū. Secunda q cōueniat ſoli diffinito, quia ut ex Porph hr, licet quælibet diffinitionis pars in plus ſe habeat quã diffinitum, tota tamē conuertitur cum diffinito, exēpli gratia diffinitio hoīnis eſt, q ſit ſubſtantia animata, ſenſibilis, rationalis, mortalis, quæ ſingula in plus ſe hñt quam hō, tota ſimul cōuertiť cū diffinito, ut patet. Tertia condō debet explicare naturã diffiniti, quia ꝯſtat ex principiis diffiniti, ut dictū eſt genus. n. & dña dicunt. primã potentiã & ultimū actū, & ꝯſequenter differre facit diffinitū ab oib. quæ nō ſunt diffinitū nã differentia facit aliud, ex por.

15 Eſt et † quædã dif. cauſalis, quæ dať per cãm materialē: ut ita eſt acceſſio ſanguinis circa cor. Vel per cãm formalem, ut hō eſt animal rōnale. Vel p cãm efficientē, ut homo eſt animal rōnale a deo, a Sole, & ab homine factum. Vel per cãm finalem, vt homo eſt creatus ad fœlicitatē cōſequēdã de quo per Linconienſem. 1. poſter. c. iiij. Tu diligēter aduerte dicebat Excel. & Maximus inter theologos & philoſophos nři tpis. Reuer. dñs

16 Richardus Vercellen. q † uere diffin. queadmodū et ex pdictis apparet nō daneť niſi p cauſas inexiſtentes intrinſece quæ ſunt materia & forma de quibus s. & non per cauſas extrinſecas, efficientem . f. & fi. ut dicit Auer. in com. magno 1. poſter. xxxiiii. in hæc uerba. pdicata. n. quæ ſumuntur in diffin. ſubiectorū ſunt cauſæ inexiſtentes rei, non cauſæ extra rē exiſtente, cã uero efficiens nō ē de cauſis quæ ineſt rei: ideo & ſi effectus ille attribuať per ſe, illa non capiť in effectus diffinitione niſi per accidens. Ipſe tñ doc. pr ſe credere dicebat, q aliqñ ponať cã efficiens in diffinitione effectus qñ effectus non pōt eſſe ſine tali cauſa, ut eclipſis diffiniť p interpoſitionem, eſt. n. eclipſis defectus luminis in luna obiectu terræ. Et ſimiliter motus non pōt eſſe ſine motiuo & ideo motus diffinitur per motiuū q eſt cauſa efficiens motus. n. eſt actus motiui & mobilis. 3. phy. in tex. cōm xviii. & xxiii. quia ergo nō ſemper cauſa efficiens ponitur in dif. eſſe ctus, iō dixit q ponitur per accidēs, ponitur. n. in dif. qñ effectus nō pōt eſſe ſine tali cauſa, & ideo dixit Auer. in 5. phyſ. cōm. 3. motū ex ſua ſubſtãtia conſtitui ex trib. cauſis, mobili, termino a quo, & termino ad quem, tanquã ex cauſis intrinſecis, quia motor eſt de cauſis extrinſecis. intelligitur. n. quã conſtituiť ex illis p ſe & ſemper: ſed motiuū eſt de cauſis extrinſecis quæ nō ſemp ĩgrediant dif. niſi qñ effectus nō abſcindiť a tali cã.

Veniamus ad deſcriptionem, quæ eſt dif. impropria & abuſiua, & conuenit, ut. s. dictū eſt, cum dif. quid nominis, que multifariã, multiſque modis datur, quemadmodū & illa quid nominis apud philoſ. vt. s. oſtendimus & quia ut plurimum nos legiſtæ hac utimur clarius latiuſque aliquantum rem explicemus. Iſta † eſt

17 (ultra. s. dicta) orō expoſitiua quæ rem ſignificatã ante oculos repleſentat, igitur dif. q quid eſt ſignificat, reique eſſentiã claudit. deſcriptio intelligentiã ſm Boetiū quem refert & ſequitur Bal. in rub. C. qui admi. co. ii. Sicq; differt dif. a deſcriptione, q hæc ex ſubſtãtia, illa ex accidētib. rem oſtendit. Et cū ſermo ex his fuerit quæ rebus, ut ita dicam ſubſtantialiter inexiſtūt dif. uocabitur, uti hoc hō eſt animal rōnale mortale. Sin uero ex his quæ adueniunt deſcriptio uti hoc. hō eſt animal q recte incedit latos ungues habens & manibus utitur. adueniunt quidem hæc atq; coin-

cidunt in ſubſtãtiã hoĩnis,ſed nõ cõ ponũt pfecte hominẽ ſicuti ſupiora.

Et cũ diffi.quis non inuenit ad de ſcriptionẽ cõfugit.ſemp.n.quas res diffinire nõ poſſum⁹ deſcribimus tã quã rẽ minus periculoſam. cũ ex ac cidentib.fiat,effectũ notet,nec ſemp iuſiſt ſubſtantialia, pœnituſq; & ex toto non cõcludat,neq; coruat licet ſemp non conuertatur d.l.i.ꝭ. de le gib.ubi gl.Pau.de ca.& Aquen. not. propterea iuriſconſulti potius deſcri bendo quã diffiniendo in hac legali diſciplina proceſſerũt,ut patet in mu tuo,dote,& ſim.§.appellata.l.ii.ꝭ. ſi cer.pet.l.j.ſol.mat.no.Rimi. in rub. C.qui admi.co.xiij.ubi Deci. viij. & ego latius ſtatim oſtendã. Et omnis
18 †deſcriptio (ut dicunt Dialectici) uel ex etymologia ſuſcipit̃,uel ex ac cidentiũ concurſu.Diffi.uero ex aliis
19 ſumit̃,ut diximus. Et quia † diffi.ut dictum eſt. ſumit̃ ab eſſentia & ſub ſtantia rei nõ ab extrinſecis,illud di cit̃ proprie tale ꝙ ex diffi.habet̃, ut ꝑ illum tex. ſcribit Bald.in l. nõ ſine C.de bonis quæ lib.& plenius Bart.ĩ l.oẽs populi,col.xxj.uerſi.quæro un de.ꝭ.de iuſt.& iur.ubi propterea di cit,maioris uirtutis eſſe diff.quam al luſionẽ aut deriuationẽ uocabuli: iõ ad cognoſcendũ propriã ſignificatio nẽ uocabuli ſeu deriuationẽ,exẽpli ficando ut ibi ꝑ eũ & ꝑ eundẽ in l.j. col.fi.in prin.ꝭ.ſi cer.pet.ubi Alex.& alij ſequuntur. Et ꝑ pdicta dicendũ uidetur labi Aluar.& Præpoſ. in tit. per quos fiat inueſt.in §.fi. uolentes per illũ tex.alere pactum contra dif. ꝯctus,inferenteſq; poſt Bald. nõ eſſe ꝯ ſubſtãtiã ꝯctus ꝙcquid eſt ꝯ illius dif.ꝙ ex pdictis confunditur, & Bal. ꝑ eos allegatus loquit̃ in deſc. nõ in dif.& ſequi ur̃ Cur. in. j. parte trac. feu.in vlt.col.vj.q.prin. Aliqñ tamẽ
20 †ponuntur in diffi.uerba ex cõi uſu loquendi ſumpta,ut poſt Bart. not.

Cur.in l.j.col.j.per illum tex. C. de ſen.quæ pro eo.nec mirũ cũ oĩs diſ poſitio de mundo capiat a talib. ĩter pretationẽ,ut per Fely.in proœm.de c. & propria ſignificatio cognoſca tur ab uſu,ſm Bal.in rub.ꝭ.ſi cer.pe. & Ripam in l. i.col.xv.eiuſdẽ titu.& philoſophũ quẽ referam.ĩ.in uer. ui deamus nunc.immo licet illud ꝙ dif finitur debeat eſſe ex proprietate,ut ex prædictis colligitur, uerba tñ quæ ad illud oſtendendũ, in dif.ponunt̃, aliqñ largo & groſſo mõ capiunt̃,tex. eſt cũ gl.in uerbo debet̃,in.§.j.inſti. de act.ubi ſm gl.& cõiter doc.ut ibi concludit Are.in v.col.& Ale. in con ſi.cij.lib.vj.per uerbũ debet̃,ꝙ largo mõ & groſſe intelligẽdo ad actiones reales adaptatur, ẽt realis diffinit̃ a ctio,& ꝙ ꝓprietas uerbi diffiniti poſ ſit per uerba ĩpropria demõſtrari po nit Bar.ĩ ru,ſol.ma.ubi Ripa.co. vii. Et queadmodum apud philoſophos duplex eſt dif.quid nominis & quid rei,prima impropria & abuſiua quæ dat per extrinſeca & multifariã mul tiſq; modis ut.ꝭ.declaratũ eſt,altera propria & quidditatiua quæ datur ꝑ eſſentialia & ſubſtantialia rei, † Ita
21 apud nos.Sed quia propria & quiddi tatiua eſt periculoſa in iure ciuili, ut hic dicitur,& cur.late.ĩ. dicam.iõ ra ro hoc mõ ꝑ iuriſc.datur aut in iure ſit,ponitur tamen qñq; ut in l.i.ꝭ.de dolo.in.l.j.ꝭ.de uſuf.in c.lex.ij.diſt. in.l.i.ꝭ.de teſt.ubi ponitur quiddita tiua dif.teſtamenti per genus & dif ferẽtias,ut ibi declarat Bar.Dif.quid nominis frequens eſt in iure nr̃o, & queadmodũ apud phil.ſic†apud nos
22 multiplex ẽ,& ꝑ uaria accidentia & extrinſeca reperit̃ data.Aliqñ expo nẽdo & interpretando uim uerbi, ꝙ uẽ dicit Them.loco.ꝭ.relato,& ſatis uo luit iuriſc.in.l.quintus in.§. cui argẽ tum.ꝭ.de auro & arg.le.dñ ait.ꝙ cui aurũ uel argentũ factũ legat̃ ſi fra-

ctum uel colliſum ſit nō cōtineri, q̄a
non incidit in eā diffi.i.deſcriptionē,
& expōnē ac uerbi interpretationē.
23 Et hæc parū differt ab † etymologia,
quā Cic.ueriloquiū appellat, ac noti
ficationē, ut ꝑ Alcia. in d.l. tabernæ,
& latius Ripam in l.j.colū. quarta.&
ſeq.ff. de acq. poſſ.ut teſtm̄ ꝙ ſit te-
ſtatio mētis.inſti.de teſta. in prin.In
quo loco uerberādus eſſet Valla, qui
uoluit in cœlū os ponere reprehēdē-
do imperat.in ſuis eleg.c.cccclvj.nō
.n.dicit ꝙ ſit uerbū cōpoſitū, ut Val-
la intellexit.tūc.n.male ſentiret.ut ꝑ
Aul.Gell.in noct.atticis.c.xii. lib.vj.
ſed quod eſt teſtatio mētis, hocque
uerū eſt.Similiter diffinit̄ ſeu deſcri-
bit̄ donatio, doni datio, exceptio, a-
ctionis excluſio motuū.de meo tuū,
l.ii.§.appellata.ubi Dec.& alii Mod.
ſ.ſi cer.pet.& pariter de replicatiōe
dr̄ inſti.de replic.in princ. de poſſeſ-
ſio.& in l.j.de acqui.poſſ. a pedū po
ſitione licet alii, prout Alcia. libr.j.
diſp.c.j.& Rip.in d.l.j. col. iiij. ma-
gis a ſedibus dictā uelint, ꝓut in an-
tiquis codic. dicūt legi. hocq; prius
uoluit gl.ibi, ī prin.facit tex.in c.inſ
gentiū.ij.diſ.ibi ſediū occupatio. Et
ſi in aliquibus ex ꝑdic . quidā uelint
potius eſſe alluſionē quā etymolo-
giā, prout dr̄ de furto in l.j.ſ. de fur.
Alia eſt diff.ſeu deſcriptio apud iuri
24 ſcon.ſicuti apud Philo.† q̄ dicit rē eſ
ſe, ſed non ꝑꝑ quid. i. cām. ut in l.j.
ſ.de cap.dimi. dū deſcribit̄ eſſe ſta-
25 tus cōmutationē. Aliq̄n† res diffinit̄
ſeu deſcribit̄ ꝓprie loquēdo, conſi-
derando rē prout eſt in fieri.& expri-
mēdo modū per quæ in eſſe deducit̄,
ut in l.libertas.in §.ſeruitus.ſ.de ſta.
ho.& in l.v.ī §.ſtipulatio.de uer ob.
licet neceſſe nō ſit. exprimere in dif
fin. modū per quē res in eſſe dedu-
cit̄, patet ī l. j.ſupra de teſt. et de tut.
in l.j.ſm Decium in rubrica de pro-
batio.col.iii.& iiij.& Modern. repet.
in §.morte.col.xxx. ſicuti ēt cā fina
lis non eſt ponenda de neceſſitate in
diffi.l.iij.cū l.j.ſ.de uſucapio. tradit
Deci.in rubri.de iudi.colum.quarta.
& Pariſius in rub.de præſcrip.col.ii.
nec cauſa efficiens niſi ut in ſuperio
ribus declaratū fuit. ſed quemad-
modū diximus ſ. hæc nō eſt ꝓprie
diffinitio quæ eſt quidditatiua, & da
tur per genus, & differentias, ſed eſt
abuſiua, & diffinitio quid nominis
ſeu deſcriptio.

26 Alia eſt † diffin. ab effectu reſul-
tante ex re diffinita, in iure noſtro,
ut patet inſtit.de obliga.& de actio.
in prin.& eſt bonus tex. in l.j. ſupra
de acceptil.ubi Ang.& Imo. no.me-
lior adhuc tex. in l.iii. ſupra de uſu-
ca.Idque admittitur etiam Phil. ſe-
cundū Soc.in rub.ſupra de condi. &
dem.& Pariſiū in rub. de præſcripr.
col.iii.quicquid dixerit Bar.in l.j.co.
j.ſupra de appella.impugnando dif-
fin.appel.datam per Azo. per conſi-
derationē effectus, cum diffin. nō ſit
danda per exteriora.cauſa enim, in-
quit Bar.non debet diffiniri per effe-
ctum.ex quo cauſa differt a cauſato,
ut mater a filio, & conſequenter ta-
lis diffin.non eſſet conuertibilis, ſe-
quit̄. Alc.in trac.de eo q̄d intereſt
col.vii. Sed defendēdo ꝑdic.cōcl. ꝙ
ſit bona diffi.ab effectu, ut probat̄ in
iuribus præal, Ad oppo. Bar.rū. pōt.
ꝙ procedit in effectu remoto qui ex
interuallo ſequit̄, ut reſciſſio ſnīæ ꝑ
aliā ſnīam poſt appel. prolatā. tunc
non eſſet bona diffi.quia nō cōuerte
retur ſtatim cū diffinito Secus q̄n ta
lis effectus immediate ſequit̄, quia
tūc ſtatim conuertitur cū ſuo diffin.
nec eſt ſeparatus a re definita. Im-
mo habet cum illa correlationem, ut
patet in iuribus præallega. & de-
clarat Dec.in rubri.de probatio. co-
lum. quinta. Sed ut ex ſupradictis
apparet iſta non eſt propria diffin.&

quidditatiua, ſed eſt īpropria & quid nominis ſeu deſcriptio, quã ēt Phil. admittunt nō ſolū per conſideratio-nē effectus,ſed ꝑ multas alias cãs, ut in ſuperioribus deduximus. Et ideo Pau.de Ca.in d.l.j.de accept.dicit,ꝙ ibi ponitur potius effectus acceptila tionis,quã diffi. ſed pñt ſaluari Ang. & Imo.ī diffinitione impropria,quæ ut deductum fuit deſcriptio dr̄.

27 Fit ēt † diffi.ſeu deſcriptio huiuſce modi nō ſolū prout res eſt in actu & exercitio, ſed ēt prout eſt in potētia l.imperiū.ubi Aquē.in ulti.col.ſupra de iuriſ.om.iudi. Nunc opportune diſcutiendū ſe offert problema pro-poſitum ab Vulpi. in l.noſtra.An ue ra ſit propoſitio, & quæ ſit ratio, & hic uidebimus an & quō diffi.debeat eſſe gñalis & conuertibilis cum ſuo diffinito, & an ad hoc ut diffi. ſit bo-na ſufficiat illā adaptari ad regulā & ad ea quæ cōiter accidunt, licet oēs caſus ſpeciales non comprehendat.

28 Quãtū † ad primū philoſophi pro-poſitio non uī uera, quia ab ipſa ſe-quuntur multa incōuenientia q̃ faci-liter nō ſoluunt. Primū incōueniens eſt ſi oīs diffi.in iure ſubuerti pt, ſe-quit ꝙ ius ciuile nullo modo ſit ſcīa. ꝓbant conſequentiā,ubi nō eſt uera & ꝑfecta demōſtratio,quia medium in demōſtratione eſt diffinitio, ut di cit philo.in 2.Poſteriorū.ꝑſertim in tex.cōmen.viij.uſq; ad tex.x.& ideo oēs expoſitores ibi conuenerunt in hoc, ꝙ diffi. ſit mediū in demonſtra-tione.hoc ēt ꝑ Auer. in cōmen. ma-gno.1.Poſter. cōm.xi.lvj. & lviij.& Themiſt.ij.poſter.c.xxxj.Tunc ultra ubi non eſt ꝑfecta demonſtratio ibi non eſt ſcīa. probāt conſequentiam, quia ſcīa eſt effectus demōſtrationis, ut inquit philo.i.poſter. tex.cōmen. v.ibi, dicimus ſcire eſſe ꝑ demonſtra tionē intelligere. & ſubiungit ꝙ de-mōſtratio eſt ſyllogiſmus faciēs ſci-re,ſed ſcd̄m iuriſcō.in iure nulla eſt bona diffinitio,ergo ibi nec demon-ſtratio nec ſcīa,qđ eſt inconueniens, Præterea oīs propoſitio,in qua diffi-nitio ꝑdicatur de diffinito, eſt ꝑ ſe, ergo eſt de oī, quia oē per ſe eſt de oī. ergo talis ꝓpoſitio habet uniuer ſalitatē ſubiectorū & tēporum,& ita eſt ſemꝑ uera. ergo diffi. non pt re-moueri a diffinito ꝯ tex. noſtrum di-centē ꝙ pt ſubuerti. Hæc rō colligit tota a philoſopho in i. Poſter. & ab expoſitoribus a text.cōmen.vij.uſq; ad tex.xi.& Albe.magno in i.Poſte. trac.ij.c.lxxi.ubi dicit,ꝙ iſta propo-ſitio,homo eſt aīal,eſt ſemꝑ uera, ſi-ue hō ſit,ſiue non ſit, Præterea diffi-nitio & diffinitū conuertūtur & dif ferūt ſolū ſicut cōfuſum &diſtinctū, ut hr̄ in i.phyſ.text. commen.v.tunc arguunt ſic qui ſubuertit, diffin.oēm ſubuertit & diffinitum,ſed iuriſcon. ſubuertit oēm diffini.ergo ſubuertit oē diffinitū,& conſequenter cū ſcibi lia ſint diffinita, quia de ipſis ꝓbant paſſiones per diffi. ſequitur ꝙ tollan tur oīa ſcibilia & oīa media,& conſe quenter ꝙ non ſint in iure aliqua ſci bilia, neq; aliqua media ad ſciēdum. Sed nos qui iuriſc.tanquā loco ſacro debemus ac ꝑſtamus reuerentiā hæc dicta non admittimus. Et eſt primo aduertendū, quia iuriſc. non dicit,ꝙ in iure nr̄o nulla ſit bona diffinitio: immo ſunt multæ bonæ & approba-te ꝑ ipſos iuriſc.ſed dicit ꝙ eſt pericu loſa & facile ſubuertibilis. Ratio

29 † aūt quare hoc ſit, haud facile pal-pari pt.aliqui dn̄t id eſſe, quia debet eſſe uniuerſalis & oēs caſus ēt ſpāles comprehēdere, qđ eſt difficilimum, ideo de facili ſubuertibilis,ſicuti di-cimus de arg.a ſufficiēti partium enu meratione qđ fragile eſt,qa una par-tiū omiſſa corruit l.a patre furioſo. ꝯ de his q̃ ſunt ſui uel alie. iur.cum ibi no.quem art.late ſtatim diſcutiemus

ctum uel colliſum ſit nō cōtineri, quia non incidit in eā diffi.i.deſcriptionē, & expōnē ac uerbi interpretationē.

23 Et hæc parū differt ab † etymologia, quā Cic. ueriloquiū appellat, ac noti ficationē, ut p Alcia. in d.l. tabernæ, & latius Ripam in l.j.colū. quarta.& ſeq.ff. de acq. poſſ.ut teſtm̄ q̄ fit teſtatio mētis.inſti.de teſta. in priu.In quo loco uerberādus eſſet Valla, qui uoluit in cœlū os ponere reprehēdēdo imperat.in ſuis eleg.c.ccccluj.nō .n.dicit q̄ ſit uerbū cōpoſitū,ut Valla intellexit.tūc.n.male ſentiret.ut p Aul.Gell.in noct.atticis.c.xii. lib.vj. ſed quod eſt teſtatio mētis, hocque uerū eſt.Similiter diffinit̄ ſeu deſcribit̄ donatio,doni datio, exceptio, actionis excluſio motuū.de meo tuū, l.ii.§.appellata.ubi Dec.& alii Mod. ſ.ſi cer.pet.& pariter de replicatiōe dr̄ inſti.de replic.in princ. de poſſeſſio.& in l.j.de acqui.poſſ. a pedū poſitione licet alii, prout Alcia. libr.j. diſp.c.j.& Rip.in d.l.j. col. iiij. magis a ſedibus dictā uelint, put in antiquis codic. dicūt legi. hocq; prius uoluit gl.ibi,ī prin.facit tex,in c.inſ gentiū.ij.diſ.ibi ſediū occupatio. Et ſi in aliquibus ex p̄dic. quidā uelint potius eſſe alluſionē quā etymologiā,prout dr̄ de furto in l.j.ſ. de fur. Alia eſt diff. ſeu deſcriptio apud iuri

24 ſcon.ſicuti apud Philo.† q̄ dicit rē eſſe,ſed non pp quid. i. cām. ut in l.j. ſ.de cap.dimi. dū deſcribit̄ eſſe ſta-

25 tus cōmutationē.Aliqñ res diffinit̄ ſeu deſcribit̄ ,pprie loquēdo, conſiderando rē prout eſt in fieri.& exprimēdo modū per quæ in eſſe deducit̄, ut in l.libertas.in §.ſeruitus.ſ.de ſta. ho.& in l.v.ī §.ſtipulatio.de uer ob. licet neceſſe nō ſit. exprimere in diffin. modū per quē res in eſſe deducit̄,patet ī l. j.ſupra de teſt. et de tut. in l.j.ſm Decium in rubrica de probatio.col.iii.& iiij.& Modern. repet. in §.morte.col.xxx. ſicuti ēt cā finalis non eſt ponenda de neceſſitate in diffi.l.iij.cū l.j.ſ.de uſucapio. tradit Deci.in rubri.de iudi.colum.quarta. & Pariſius in rub.de præſcrip.col.ii. nec cauſa efficiens niſi ut in ſuperioribus declaratū fuit. ſed quemadmodū diximus ſ. hæc nō eſt ,pprie diffinitio quæ eſt quidditatiua, & datur per genus,& differentias, ſed eſt abuſiua, & diffinitio quid nominis ſeu deſcriptio.

26 Alia eſt † diffin. ab effectu reſultante ex re diffinita, in iure noſtro, ut patet inſtit.de obliga.& de actio. in prin.& eſt bonus tex. in l.j. ſupra de acceptil.ubi Ang.& Imo. no.melior adhuc tex. in l.iii. ſupra de uſuca.Idque admittitur etiam Phil. ſecundū Soc.in rub.ſupra de condi. & dem.& Pariſiū in rub. de præſcript. col.iii.quicquid dixerit Bar.in l.j.co. j.ſupra de appella.impugnando diffin.appel.datam per Azo. per conſiderationē effectus,cum diffin. nō ſit danda per exteriora.cauſa enim, inquit Bar.non debet diffiniri per effectum.ex quo cauſa differt a cauſato, ut mater a filio, & conſequenter talis diffin.non eſſet conuertibilis, ſequit̄. Alc.in trac.de eo q̄d intereſt col.vii. Sed defendēdo p̄dic.cōcl. q̄ ſit bona diffi.ab effectu,ut probat̄ in iuribus præal. Ad oppo. Bar.rñ. pōt. q̄ procedit in effectu remoto qui ex interuallo ſequit̄,ut reſciſſio ſniæ p aliā ſnīam poſt appel. prolatā. tunc non eſſet bona diffi.quia nō cōuerteretur ſtatim cū diffinito Secus qñ talis effectus immediate ſequit̄, quia tūc ſtatim conuertitur cū ſuo diffin. nec eſt ſeparatus a re definita. Immo habet cum illa correlationem,ut patet in iuribus præallega. & declarat Dec.in rubri.de probatio. colum. quinta. Sed ut ex ſupradictis apparet iſta non eſt propria diffin.&

quidditatiua, ſed eſt ĩpropria & quid nominis ſeu deſcriptio, quã ẽt Phil. admittunt nõ ſolũ per conſideratione effectus, ſed ꝑ multas alias cãs, ut in ſuperioribus deduximus. Et ideo Pau. de Ca. in d. l. j. de accept. dicit, ꝙ ibi ponitur potius effectus acceptilationis, quã diffi. ſed põt ſaluari Ang. & Imo. ĩ diffinitione impropria, quæ ut deductum fuit deſcriptio dr̃.

27 Fit ẽt † diffi. ſeu deſcriptio huiuſce modi nõ ſolũ prout res eſt in actu & exercitio, ſed ẽt prout eſt in potẽtia l. imperiũ. ubi Aquẽ. in ulti. col. ſupra de iuriſ. om. iudi. Nunc opportune diſcutiendũ ſe offert problema propoſitum ab Vulpi. in l. noſtra. An uera ſit propoſitio, & quæ ſit ratio, & hic uidebimus an & quõ diffi. debeat eſſe gñalis & conuertibilis cum ſuo diffinito, & an ad hoc ut diffi. ſit bona ſufficiat illã adaptari ad regulã & ad ea quæ cõiter accidunt, licet oẽs caſus ſpeciales non comprehendat.

28 Quãtũ † ad primũ philoſophi propoſitio non uẽ uera, quia ab ipſa ſequuntur multa inconueniẽtia q̃ faciliter nõ ſoluunt. Primũ incõueniens eſt ſi oĩs diffi. in iure ſubuerti p̃t, ſequit̃ ꝙ ius ciuile nullo modo ſit ſcĩa. ꝓbant conſequentiã, ubi nõ eſt uera & ꝑfecta demõſtratio, quia medium in demõſtratione eſt diffinitio, ut dicit philo. in 2. Poſteriorũ. ꝑſertim in tex. cõmen. viij. uſq; ad tex. x. & ideo oẽs expoſitores ibi conuenerunt in hoc, ꝙ diffi. ſit mediũ in demonſtratione. hoc ẽt ꝑ Auer. in cõmen. magno. 1. Poſter. cõm. xi. lvj. & lviij. & Themiſt. ij. poſter. c. xxxj. Tunc ultra ubi non eſt ꝑfecta demonſtratio ibi non eſt ſcĩa. probãt conſequentiam, quia ſcĩa eſt effectus demõſtrationis, ut inquit philo. i. poſter. tex. cõmen. v. ibi, dicimus ſcire eſſe ꝑ demonſtrationẽ intelligere. & ſubiungit ꝙ demõſtratio eſt ſyllogiſmus faciẽs ſcire, ſed ſcd̃m iuriſcõ. in iure nulla eſt bona diffinitio, ergo ibi nec demonſtratio nec ſcĩa, qđ eſt inconueniens, Præterea oĩs propoſitio, in qua diffinitio ꝑdicatur de diffinito, eſt ꝑ ſe, ergo eſt de oĩ, quia oẽ per ſe eſt de oĩ. ergo talis ꝓpoſitio habet uniuerſalitatẽ ſubiectorũ & tẽporum, & ita eſt ſemꝑ uera. ergo diffi. non p̃t remoueri a diffinito ꝯ tex. noſtrum dicentẽ ꝙ p̃t ſubuerti. Hæc rõ colligit̃ tota a philoſopho in i. Poſter. & ab expoſitoribus a text. cõmen. vij. uſq; ad tex. xi. & Albe. magno in i. Poſte. trac. ij. c. lxxi. ubi dicit, ꝙ iſta propoſitio, homo eſt aĩal, eſt ſemꝑ uera, ſiue hõ ſit, ſiue non ſit. Præterea diffinitio & diffinitũ conuertũtur & differũt ſolũ ſicut cõfuſum & diſtinctũ, ut hr̃ in i. phyſ. text. commen. v. tunc arguunt ſic qui ſubuertit, diffin. oẽm ſubuertit & diffinitum, ſed iuriſcon. ſubuertit oẽm diffini. ergo ſubuertit oẽ diffinitũ, & conſequenter cũ ſcibilia ſint diffinita, quia de ipſis ꝓbant̃ paſſiones per diffi. ſequitur ꝙ tollantur oĩa ſcibilia & oĩa media, & conſequenter ꝙ non ſint in iure aliqua ſcibilia, neq; aliqua media ad ſciẽdum. Sed nos qui iuriſc. tanquã loco ſacro debemus ac ꝓſtamus reuerentiã hæc dicta non admittimus. Et eſt primo aduertendũ, quia iuriſc. non dicit, ꝙ in iure nr̃o nulla ſit bona diffinitio. immo ſunt multæ bonæ & approbatæ ꝑ ipſos iuriſc. ſed dicit ꝙ eſt periculoſa & facile ſubuertibilis. Ratio

29 † aũt quare hoc ſit, haud facile palpari p̃t. aliqui dñt id eſſe, quia debet eſſe uniuerſalis & oẽs caſus ẽt ſp̃ales comprehẽdere, qđ eſt difficilimum, ideo de facili ſubuertibilis, ſicuti dicimus de arg. a ſufficiẽti partium enumeratione qđ fragile eſt, qa una partiũ omiſſa corruit l. a patre furioſo. ꝯ de his q̃ ſunt ſui uel alie. iur. cum ibi no. quem art. late ſtatim diſcutiemus

uerã rõnẽ oñdere conabimur.Gl.hic
30 † intellexit hũc tex.loqui de regula,
non aũt de diffi.proprie ſumpta,quæ
breuiter ut diffi.tradiẽ,diffinitiõis.n.
uerbũ multis modis accipiẽ,ut ꝑ Al-
be.in dictio.ĩ uer.diffi. cui intellectui
argu.ꝓbet hic tit.ſub quo lex nr̃a ſi-
tuata eſt coniuncta l.imperat. cũ ibi
not.ſupra de in diẽ adic.Sed non re-
cedẽdo a ꝓpria ſignatione uocabuli,
iuxta uulg.l.nõ aliter.ſupra de le.iij.
ꝑt reſpõ.ꝙ Vlp. hic regulã tradit cir
ca diffi. q̃ ualde neceſſaria eſt, cũ oĩs
diſputatio debeat a dif.ꝓficiſci.ſicq;
bene congruit ti.ſub quo ſita eſt,qđ
not pro intellectu iſtius tex. Male ẽt
dicit gl.hic ad fi.reſtringẽs l.ad regu
las & diffi.huiuſce.tit.cũ loquaẽ gña
liter de oĩ diffi.in iure ciuili.Sed quã
uis diffi.reputetur periculoſa ẽm gl.
ꝑp uarias excep.& fallen.quas regu-
la patiẽ de cuius ueritate latius.ĩ.di-
cã.Alb.tñ hic enumerãs ultra gl.quaſ
dã regulas q̃ exceptioẽ non patiun
31 tur,reputat hãc gl.no. † dũ aduoca-
tos admonet,ut ſicuti Bonon.Carro
tio,ita ipſi regulis adhæreant,qꝛ ille
dr̃ rẽ certã habere q pro ſe regulã te
net, niſi aduerſarius fidẽ faciat de li-
mitatione,ut diximus ĩ l.j.ꝟ.eo.hinc
eſt ꝙ dicit Bald.ĩ l.iij.C.fini.regun.
non eſſe a regula legis recedẽdũ niſi
ꝑ aliã legẽ,plura accumulat Aquẽ.in
l.q iuriſdictioni. ſupra de iur.om.iu.
32 Deci. uadit uacillando & † neſciens
uidere bonã rõnẽ ad iſtã legẽ ſubiun
git non uideri rẽ ita periculoſam,dif
fi.huiuſcemodi ſcđm legiſtas, qꝛ ſa-
tis eſt eã conſtare ex gñe & differen-
tijs licet quidditas & eſſentia rei non
exprimaẽ,ut a Phil.requiriẽ.Iſtud.n.
de directo repugnat legi nr̃æ q̃ dicit
periculoſam,& ĩ iure ciuili. Aquẽ.in
ſpec.feu.ĩ tit.de feu.diffi.col.ij.dicit
oẽm dif.eſſe periculoſam,qꝛ demon
ſtrare debet diffi.ꝑ genus & dr̃ias,di
ſcretũ alienũq; a quocunq; alio ſub-
iecto citra expreſſionẽ alicuius quali
tatis nõ ſubſtantialis,ut in diffi.dotis
tradũt Bar.& alij ĩ rub.ſupra ſol.ma.
Et q̃cquid nõ eſt de forma diffinitio
nis,egrediẽ ipſam diffi. Bal.in ti.q̃ſi
mod.feu.amit.ad fi.& Alex.ĩ apoſtil.
ad Bar.in l.j.ſupra de legi.Et ipſa dif
fi.a nullo ſeparari ꝑt.Bald. ĩ c.ex par
te.ij.col.fi.de appell.& Iaſ.in rub.ꝟ.
de acqui.hære.col.j.hinc ẽt Cic.ĩ To
picis uult difficultatẽ finiẽdi oriri ex
ſubtilitate q̃ circa ꝓpria ac dr̃iaſ uer
ſaẽ.Cogitaui aliqñ diffinitionẽ ideo
periculoſam & ſubuertibilem dici ac
cenſeri,ꝙ difficilimũ ſit ponere gña-
lẽ diffi.oĩa comprehẽdentẽ ẽt ſcđm
regulas iuris cõis, ſicuti in l.gñali &
cõi dicit iuriſc.in l neq; leges.& in l.
non pñt.ſupra de legi.Et hoc tripliciẽ
rõne contingit, ut poſt gl.ibi decla-
rãt Bal.& Aquẽ. uidelicet rõne mul
tiplicitatis rerũ & negotiorum quæ
plura ſunt quã uocabula. l.iiij. ſupra
de ꝓſcrip.uerb. fragilitatis ĩtellectus
nr̃i qui de infinitis notitiã habere nõ
ꝑt.l.ij.C.de uet.iu.enuc. ac rõne ac-
cidentiũ, quia ꝑp diuerſitatẽ aĩorũ
neceſſe eſt ut infinita negotiorũ ſe-
quaẽ diuerſitas,ꝓpea difficilimũ iudi
cetur ſub una diffi.oĩa comprehẽdi.
Quæ ꝯſideratio non ſatisfacit in pñ-
tia,tũ quia ea q̃ in dictis legibus dñr,
procedunt uel in raro cõtingẽtibus,
q̃ & ſi non comprehẽdanẽ in diffi.eã
non uitiãt ut ſtatim oñdam,uel in ſi-
milibus q̃ ex rõnis idẽtitate ſatis cõ-
prehenſa cenſenẽ, ut ibi de lege dr̃.
Præterea ut dñt Philoſ. quos ſtatim
citabimus,diffinitio ſpeciei ſpecialiſ
ſimæ eſt proprie & magis certa, iſta
ergo dari poſſet abſq; eo periculo,&
conſequẽter non ſubſiſtit dicta con-
ſideratio ꝙ diffin. oĩs dicatur & cen-
ſeat periculoſa & ſubuertibilis ꝑ rõ-
nes ꝑdictas. Et propterea diligenter
not.eſt q̃cq̃d male ſenſerit hic Dec.
33 & ſæpe alibi doct.Quod lex † noſtra

loquitur de diffi. propria & quidditatiua q̃ non datur per effectus, nec per extrinſeca, ſed per eſſentialia diffinito & maxime p̱ cauſas intrinſecas, ut p̱ materiã & formã, ac per genus & dr̃ias, ut ſupra dictũ eſt. Hæc eſt quã iuriſcon. hic in iure periculoſam dicit, & ſubuertibilẽ. Secus eſt in diffi. q̇d nominis, ſiue ĩ deſcriptione, qua ut diximus uſi ꝑpterea fuere iuriſc. ut ĩ pluribus, ut patet ex infinitis legibus tractantibus de huiuſcemodi materia. Hãc aſſignare & tradere nõ eſt ita periculoſum nec ſubuerſioni obuiũ, cũ multifariã multiſq; modis dari iuridice poſſit p̱ effectus, per proprias operationes uel accidentia extrinſeca aut ꝯñia rẽ, per cauſas materialẽ, formalẽ, efficiẽtem, & finalẽ, ut ĩ ſuperioribus demonſtratũ fuit. nec corruat licet omittatur aliquis caſus de raro contingẽtibus, ut late iſra dicemus. Ita ꝙ hmõi diffinitio ſeu deſcriptio, non eſt ita difficilis & periculoſa, ex quo ſequitur de ea non loqui legẽ noſtram. Vnde nimirũ ſi iuriſc. ut in pluribus huiuſcemodi deſcriptionibus uſi ſint, q̃ dñr diffinitiones quid nominis ſeu ĩproprie & abuſiue, & ab eis ut plurimũ inchoarunt doctrinas, ut patet ex l. j. ſupra ſi cer. pet. ex l. j. de acqui. poſ. & de furt. cũ

34 ſimil. cum † oĩs bona diſputatio debeat a diffi. proficiſci, ut intelligatur quid eſt id de quo diſputaẽ, ſm Cic. officiorũ primo. aliter. n. in errorẽ labi neceſſe eſt, ut apud Platonẽ ĩquit Socrates. Quod intelligas de diffi. q̇d noĩs. non de diffi. quid rei & quidditatiua q̃ qñq; inueſtigaẽ in ipſa ſcĩa, ut patet in ij. de aĩa. queẽadmodũ in ſuperioribus demonſtratũ fuit. Et id plerũq; ſimiliter fecere iuriſcõ. ut in ti. de pecul. de dolo. de uerb. oblig. & alijs pluribus. Et ſi ẽt ab ea doctrinas inceperint, ut in l. j. ſupra de teſta. & de uſufruc. in l. j. cum ſimilibus.

35 Aduertẽdũ tñ diligentius eſt, ꝙ † oĩs diffinitio eſt uniuerſaliũ, & nulla eſt ſingulariũ, ſm Philo. niſi p̱ accidẽs, quia de ſingularibus non hr̃ ſcĩa, primo Poſter. niſi p̱ accidens, & conſequẽter neq; diffinitio. Id ergo quod dr̃ diffinitionẽ ſpeciei ſpecialiſſimæ pfectiorẽ eſſe, intelligitur qñ diffiniẽ ſpẽs ipſa, non aũt qñ ſingularia. Et in hac diffinitione ſpecifica p̱ quid rei dãda, militat ẽt quod hic ait iuriſcõ. periculoſam eam eſſe in iure ciuili & parũ deeſſe ut nõ poſſit ſubuerti, ꝗc quid ſuperius dictũ fuerit. Ad cuius quidẽ rei declarationẽ & intelligẽtiã ſciendum eſt ut dicebat Reuer. Do. Rich. Vercell. de quo ſupra memini-

36 mus. Quod † ſcĩa habet certitudinẽ ex ſubiecto de quo eſt, & modo demonſtrandi, primo de aĩa tex. j. unde Meth. ſcd̃m ſe eſt certiſſima, quia eſt oĩno de immobilibus. Quã ſequitur Mathematica, q̃ eſt certa & ſcd̃m ſe & quo ad nos, quia eſt de quanto & abſtrahit a motu & materia ſenſibili ſcd̃m cognitionẽ, licet non ſcd̃m eſſe. Poſtquã ſequiẽ Phyſica q̃ eſt de mobilibus, & de his q̃ hñt eſſe in materia ſenſibili, & propoſitiones in eis ſunt veræ, ut in pluribus. Sed moralis philoſophia & Ethica eſt de uirtutibus & de moribus, q̃ ſiue habeãt eſſe in rõne & in uolũtate, ſiue ĩ appetitu ſenſitiuo, cũ dependeãt a libero arbitrio ĩ acquiri (ut aiũt) & poſſideri incertitudinẽ magnam & inſtabilitatẽ hr̃ vñr, cum uoluntas & rõ ad oppoſita uiam habeant in his moribus & uirtutibus quæ ordinantur ad finem. ẽt quia mediũ in uirtutibus difficillime inuenitur niſi ſecundũ quod ſapientes iudicant quorum diuerſum põt eſſe iudicium. Verũ leges ciuiles quę circa negotia extrinſeca & actiones humanas ſint, adhuc oĩbus iſtis minorẽ de ſe certitudinem hñt, & licet dentur in uniuerſali in intellectu hñt

eſſe materiale & ꝑpetuũ, tñ quia talia uniuerſalia hñt eſſe in ſingularibus q̃ depẽdent a libero arbitrio & a rõne ꝑdicta, Incerta multũ ſunt & ꝯtingẽtia. ideo ſcĩa de iſtis uniuerſalibus eſt multũ ĩcerta, ac ꝑ hoc iuriſcõ. hic totus philoſophia plenus dixit, Parũ eſſe in iure ciuili ut nõ ſubuerti poſſit, ac ſi diceret diffinitio & ſcĩa de talib⁹ actionib⁹ & negotijs eſt ĩ ultimo gradu ĩcertitudinis, ita ut parũ deſit q̃n poſſint ſubuerti licet re uera ſubuerti nõ poſſit, q̃a eſt de uniuerſalibus q̃ hñt eſſe ꝑpetuũ, licet eſſe habeant in materia multũ ꝯtingẽti & incertã ut dictũ eſt. Faciũt q̃ diximus ſupra referẽdo Bald. & Aquẽ. in l. neq; ll. & ĩ l. nõ pñt. Ex quibus patet ĩ tex. huiuſc. l. oĩs diffinitio debere eſſe parũ, non aũt rarũ ut legebat Budeus. Videamus nũc † utrũ ad hoc ut diffi. bona

67 ſit oporteat ut cõprehẽdat oẽs caſus et ſpãles. uel ſufficiat diffini. adaptari ad regulã & ad cõiter accidẽtia. Articulus ſubtilis eſt & male intellectus. Cõis opi. eſt ſatis eſſe diffi. ad regulã & cõiter accidẽtia adaptari: ita tenuit gl. & Albe. de Roſa. hic. Abb. Aret. & Dec. in rub. de iud. Alex. in rub. ſolu. mat. col. v. Salyc. in l. ꝑcibus. col. ij. C. de impub. & alijs ſubſtit. dũ appellat miſeros Canoniſtas, qui ad tollendũ cõſequentiã dñt ſufficere dare inſtantiã, per gl. in c. ſicut urgeri. j. q. j. q̃ñquidẽ a cõi regula non ſit ꝑꝑ ſpecialẽ caſum recedendũ, neq; meteat reprehendi qui ſecundũ regulã loquit̃ l. ij. ſupra ſi quis in ius uoca. non ierit. late not. in l. j. ſupra eodẽ. Eãdem opi. ſequitur Alex. in rub. ſolut. mat. col. v. Aret. in l. j. col. fi. ſupra de teſt. Bald. Nouel. in tract. dot. col. ij. Dec. & Mod. in l. j. & ĩ l. imperiũ. ſupra de iuriſ. om. iud. & Curt. in rub. C. de impub. & alijs ſubſtit. & in l. unica. col. ij. C. de ſenten. q̃ pro eo. & alij multi. Et iſta opin. pluribus probatur rõnibus: Primo quia ad tollendũ ꝯſequẽtiã nõ ſufficit dare inſtantiã, ut dixi & declarãt pulchre Iaſ. & alij in l. creditori. ſupra de no. ope. nun. & Deci. in c. trãſla. col. ij. in ij. lectu. de cõſti.

Secũdo quia ũt ẽt diximus ſatis eſt ſecundũ regulã loqui ac cõiter accidentia. nã ut ẽt inquit Deci. in d. rub. de iud. col. iiij. in caſibus a regula deuiantibus aliæ uñr eſſe dñæ quæ caſus illos ſpãles reſpiciunt, & nequeũt uerificari in caſibus ſecũdũ regulam procedẽtibus. Et ideo dicit ipſe una diffi. non ꝑt eſſe gñalis ut oẽs caſus ſecundũ regulã & ꝯ complectatur. ſufficit ergo ut ad regulam adapretur.

Tertio probatur per id quod dicimus de l. cõi quæ gñalis eſſe debet. l. j. & ij. ſupra de legib. c. erit autẽ. iiij. diſt. Et tñ ſufficit eã adaptari ad ea q̃ frequẽter & cõiter eueniunt, licet nõ cõprehendat ea quæ perraro accidãt. & ſic caſus ſpãles. l. nã ad ea. & l. neq; ll. ſupra de legibus, & declarat pulchre Cardi. Alex. in c. oẽs. ll. col. pen. in j. diſt. decre. Quarto quia ſecundum ius noſtrũ eſſentia & forma ſubſtantialis rei conſideratur ſecundum id quod ineſt ipſi rei regulariter, ut in pluribus caſus eſt cũ gl. in l. ſuus. in. § puto. ſupra de hæred. inſti. ſecundum Aret. in l. j. col. fi. de teſtamen. Quinto per uulg. §. dolum. licet allegetur in oppo. per ſcribentes. & male ut infra dicam. ibi. n. diffi. doli data per labeonẽ approbatur quamuis nõ adaptetur ad dolum bonũ, qui raro accidit, ergo &c. Sexto & ultimo ꝑ locũ ab abſurdo euitãdo: iuxta l. nam abſurdum. ſupra de bo. liber. ſi. n. aliter diceremus ſequeretur nõ eſſe bonam diffi. hominis ꝙ eſt aĩali rõnale & mortale cum aliqui ſine rõne reperiantur & ẽt mẽte capti, ſm Bal. Nouel. in trac. dot. fol. iij. col. iij. uñ ergo ſatis eſſe ꝙ diffi. ad regulam & communiter accidẽtia. Sed ꝯtrariã opi.

ꝙ ad hoc ut diffi. ſit bona neceſſaria comprehendere debeat oẽs caſus ẽt ſpeciales.raroq; ɔtingẽtes,tenuit primo gloſ.in l.i.ſupra de uſufr. Card. & Imo.in rubr.de iudic.ut ibi in iii. col.refert Dec.Ang.in rub.ſolu.matri. reprehendens,propterea diffi.dotis datam ꝑ Bart.ꝙ ſit ius quoddã in ſe cõtinens ꝙ à muliere uel eius patre marito uel eius patri traditũ eſt uel ꝓ tradito habitum ꝓpter onera matrimonii cõſequẽda,qm ẽt ſi maritus onera aliquãdo non ſuportet,ut quia mulier uirũ habeat iuuenem & pulchrũ cũ quo ɔuenit ut ſe ipſam alere teneatur,dos tñ dr̃.Sequit̃ Capez.i tract.de dote.col.i.Iaſ. in rub. ſoluto matri.col.v.in prima lectu. & Parpal.in rub.ſupra de uulga.eo ꝙ ſi ad communiter accidentia ſatis eſſet diffinitionem adaptari,nõ eſſet adeo piculoſa & ſubuertibilis.ut hic dr̃;ſecundũ eos.Eandẽ opi.tenuit Alexã. in rub.C.de iud.reprehendens ꝓpterea diffi. iudi.datã a doct. ꝙ ſit actus triũ perſonarũ in iudicio ɔcedentiũ, quia nõ comprehendebat iudicium inquiſitionis in quo nõ interueniũt tres ꝑſonæ,licet caſus iſte iudicii inquiſitionis non ſit de ɔtingentibus cõmuniter. Idẽ uoluit Barb.in dicta rubr.de iudic. & Ripa ibi in vii. col. ꝑ d.§.dolum.ubi impugnat̃ diffi. doli ꝑ Sulp.data,quia nõ comprehendebat dolum bonũ,& tñ a communiter accidentibus dolus eſt malus.quamuis Ripa ibi gloſ.l. noſtræ non intellexerit. uult enim contrariũ eius ꝙ ipſe dicit,ꝙ ſufficiat uidelicet diffinire ſecundum regulam, & inherendũ ſit regulæ,ut Bonon.inherent carrocio prout melius hanc gloſ. intellexit Alberi.de Roſa.hic,& Alexan. in rub. ſoluto matri. col.v. Prædictam ſententiam ſequitur Alcia.lib.vi. Paradox. c.nono. ſed ante oẽs prælle. quicquid ibi ſibi blandiatur & perſuadeat. ſecuti etiam ſunt hanc partem Mod.Taur.in l.ii.in §.creditum. col. fi.ſupra ſi certum peta. & Pariſius in rub.de præſcrip. ꝑ d.§.dolũ.ubi ſm eos reprobat̃ diffi. doli data ꝑ Sulpi. eo. ꝙ nõ comprehenderet dolũ bonum qui tñ rariſſime. reperitur, ꝓut ẽt dixit Ripa & Moder.oẽs grauiter tñ errantes in intelligẽtia tex.pręall. §. dolum. ut infra oſtendam. Pro iſta opi.adducuntur plura fundamenta per ſcribẽ.prælleg. In primis cui non competit quod in diffi.continetur,nec diffi.l.quintus.§.cui aurũ.ff. de auro & arg.leg.quem tex.cum.§. dolum. ad idem in effectu citauit hic Deci.ꝙ diffini.debet cõuerti cũ ſuo diffinito & ecõtrario,alias nõ ſit bona,ut ibi. Et concordant Philo. ſupra &infra alleg.ſi caſus ſpeciales nõ comprehendat in diffinitionem non incidũt.& ſic diffinitio non adaptat̃. ergo nec diffinitum.& tñ diffinitum cadit unde oporteret caſus illos ſpeciales improprios eſſe dicere. ſecundo attenta communi opi.ꝙcaſus ſpeciales non comprehendantur in diffinitione,oporteret dicere ꝙ iudiciũ inquiſitionis in quo actor non interuenit non eſſet iudicium, cum nõ ſit actus triũ perſonarum in iudicio cõtendentium & ſic non comprehendatur in diffi.iudicii.per docto. data. Tertio pariter dos in qua onera matrimonii non ſuſtinentur,pacto puta conuento ſic ſtante non eſſet dos,cũ non comprehendatur in diffi. dotis, quæ dat̃ propter onera matrimonij prout in eius diffi.dr̃ per Bar.& doc. in rub.ſolu.matri.quæ abſurdum foret dicere. Quarto quia ſi ſatis foret generaliter diffinire.non eſſet tanta difficultas in terminãda regula nec ſubuertibilis diffi.ut hic dicitur. Quinto per d.§.dolum.ubi Vlpia.diffi. doli datam per Sulpi.reprobat eo ❧ & ſine ſimulatione dolus adhiberi

poſſit, & tñ uera eſt generaliter cum
citra ſimulationem raro dolus indu-
catur, quia tñ & ſine ſimulatione id
agi aliqñ poteſt Vlpia. labeonis diſ-
fi.magis ueram probat. Sexto &
ultimo per ea quæ ſcribit gloſ. in l.
prima,ſupra de uſusfruct. ꝙ ſi cautio
eſſet in diffinitione uſusfruct.nõ poſ
ſet abſq; ea. uſusfru dari. ergo patet
omnia q̃ in diffi. dicuntur requiri ut
res nomen ſuum habeat & ſpeciales
caſus,cõprehendi. His accedat ꝙ ut
inquit Philo.ĩ vi Topico.ſi quid am
plius aut minus quam oportet in dif
fi.dicatur,interimitur diffi. deficien-
tes igitur diffinitiones rẽ faciunt ſu-
perabundare, ſuperabundantes ue-
ro deficere. Et hac opi.ↄtra cõem
retenta reſpon. poteſt ad s̃. in opp.
pro cõi allegata, ꝙ licet ad tolendũ
conſequentiam nõ ſufficiat dare in
ſtantiam, & reprehendendus non ſit
qui ſecundum regulam loquitur ſuf-
ficiat legem adaptari ad cõiter acci-
dentia: ut in tribus primis arg. pro
hac opi. adductis dicebatur. tñ ſecus
eſt in diffi. quæ debẽt eſſe generales
& omnia comprehendere. ut dictum
eſt.nihilq; in diffin. ſecundum Phili.
omittẽ. eſt ex ſeparatis,ergo ut ſunt
prædicta male inferũ ad diffi.l. Papi.
exuli. ſupra de minor,l.fin. ſupra de
38 calum. Ad quartum de.§.puto†cum
gloſ.reſpon. ꝙ non loquitur ibi iuriſ
conſul.proprie de diffini. de qua hic
agimus, ſed de regula prout ibi glo.
prima declarat, ideo non obſtat quic
qd dixerit Aret.& hoc uerũ ſit ꝙ ibi
nõ ponaẽ diffinitio ꝓprie,ꝑ illa uer-
ba quæ ibi ſolum ponunẽ. facti ptãs
eſt utrũ ĩ poteſtate fuerit ↄditio uel
nõ manifeſte patet,quia nõ ponit eſ-
ſentialia rei diffi.neq; ↄſtat ex gñe &
differẽtiis ad minus duabus,ut s̃. di-
ctũ. eſt: ergo &c. Ad quintũ reſpõ. ꝙ
ut ĩ. late declarabimus, diffinitio ibi
poſita eſt de dolo malo tm̃ & oĩa cõ-
prehendit quæ cadunt ſub illa ſpecie
doli ibi diffiniti. Ad ſextũ & ulti. ꝙ
39 fuit fundamentũ Bal. Nouel.de†ho
mine mente capto uel ſine rõne, qui
nõ cadit ſub diffi.hominis & tñ non
ꝓpterea infringiẽ.Reſp. ꝙ illa diffi.
adaptaẽ ꝓprio homini.i. q̃ hõ eſt no
mine & re, ſed iſti de q̃bus opponiẽ
nõ ſunt homines niſi nomine, ut de-
clarat Cic.in lib.de Offi.& Abb.in c.
fi.§.i.circa fi.de offi.deleg. facit tex.
in c. multi.xl.diſt. ubi dicit ꝙ multi
ſunt ſacerdotes & pauci ſacerdotes,
& ꝙ ſolũ nomẽ ſacerdotis non facit
uerũ ſacerdotẽ. niſi opera ↄueniẽtia
iunganẽ. Et ſic reſoluta ſunt quæ ꝓ
communi adducunẽ. Et tamẽ parũ
etiam uidenẽ ſtringere quæ ↄ̃ cõem
pro contraria parte adducta fuere.
Et ante reliqua primũ & quintũ ex
40 ſuprascriptis fundamẽtis ꝙ†diffi.de
beat eſſe gñalis oẽs caſus ẽt ſpecia-
les, & raro ↄtingẽtes cõprehendens
ac cum ſuo diffinito ↄuertibilis,alias
nõ ſit bona.d.§.dolũ. ubi ſcd̃m præ-
dictos ſcribẽ.diffi.doli data ꝑ Sulp. ꝙ
eſſet machinatio q̃dã alterius decipiẽ
di cauſa, cũ aliud agiẽ aliud ſimulaẽ,
ĩprobaẽ ꝑ labeonẽ cui aſſentiẽ. Vlpi.
Primo quia diffi.nõ eſt generalis cũ
& ſine ſimulatione poſſit cõmitti do
lus,ut ibi dr̃,uel ut dicũt Philo.ſub-
tilius in hac materia ſpeculãtes, quia
diffinitũ in plus ſe habet quã partes
diffiniẽtes, nã nõ oĩs dolus ſit ſimulã
tione,ſed forte circũueniẽ aliquis vi,
quia putabat inimicũ ĩgredi ꝑ oſtiũ
& aſcendit ꝑ murũ. Secũdo ĩprobaẽ
diffi.doli mali data ꝑ Sulp. quia nõ
eſt ↄuertibilis,ut ibi ꝓbaẽ. Vel quia
ut dñt Philo. partes diffinitionis cõ-
petũt alii à diffinito.nõ.n.oĩs ſimula-
tio fit ad decipiẽdũ ſed ad deridendũ
aliqñ,uel ad ſeruãdũ ſua uel aliena,&
iſte eſt dolus bonus ↄ̃ hoſtẽ puta uel
latronẽ,ut ibi ſubiiciẽ iuriſcõſul. Et
ſic partes ꝑdictæ diffi.doli mali ꝑ Sul

pi.traditæ cõpetũt alii à diffinito do lo,uc ȝ ꝫ hoſtē uel latronē adhibito, qui tñ nõ eſt dolus malus ſed bon⁹ & ꝑmiſſus. Ad hæc reſpõ.ꝙ diffi.Sul pi.fuit bona,& eã in ſpē ſequit̃ Cic. lib.iij Officiorũ,Et Vlp.met.ĩ l.iurſ gētiũ.ĩ.§.dolo malo.ſ.de pac.ubi tñ pedio iuriſcõſulto illã attribuit.Et ꝓ declaratione & ad euidētiã ſcien.eſt ꝙ dolus dupliciter capi poteſt. Primo in genere & continet ſub ſe plu res ſpecies. nam alius eſt dolus bonus, alius eſt dolus malus, alius dolus uerus & manifeſtus, alius dolus præſumptus. Bar.in l. ꝙ nerua. col. ij. ſupra depoſi.Curt.iunior in conſ. liij.& cxlj. In genere ergo & cõmuniter ſumendo continet tam bonum quã malum, & accipitur in utramq; partem & ꝓ quacunq; deceptione & ꝓ ſolertia & caliditate quæ cõtra ho ſtē adhibetur,ut in dicta l.i. Et apud Terē. in Eunuch. ibi iã tunc erat ſuſpicio dolo malo hæc fieri oĩa.notanter dr̃ dolo malo ad ſignificandũ eſſe quendam dolum bonũ. Paul.ad Corin.ij.cap.xij.dolo uos cepi.Aliqñ do lus ꝓprie accipitur & tunc capit̃ in malam partem, ut communiter & in pluribus,quemadmodũ etiã uult iuriſconſul.in d.l.j.in uerſi. nõ fuit cõ tentus.hic ēt Paul.in capti. nam doli non ſunt doli niſi actu colas,ſicq; diffinitur à Sulp.dolus malus, ut uerba ſua oſtēdunt. Tunc reſpondet̃ ad pri mã rõnem ꝙ licet dolus in genere & improprie ſumptus ac ꝓ quacunq; deceptione ut ĩ exēplo dato in plus ſe habeat quã diffinitio ꝑ Sulp. data: nõ tñ dolus ꝓprie ſumptus,id.eſt do lus malus quem Sulp.diffinire intendebat,ſed conuertitur cum eius diffinito.illud ergo de quo ſ.potius uis eſt quã dol⁹ mal⁹ ꝓprie ſumptus. Ad ſc̃m diceñ.ꝙ arg.concludit oppoſitũ

41 quia † licet ſimulatio in plus ſe habeat quã dolus,nõ ſequit̃ ergo diffi. mala,quia ut dicitur.in ij. Poſterio. text.xvij. & S.Thom.lec.xij. ſingula quæ ponuntur in diffinitione in plus ſe habent quã diffinitum, & omnia ſimul ſumpta conuertuntur cum diffinito,ut patet in diffi. hominis ꝗ diffinitur ꝙ eſt ſubſtãtia animata ſeu ſibilis rationalis,mortalis,quæ ſingula in plus ſe habēt quã homo,oĩa tñ. ſimul ſumpta ꝯuertuntur cum homine,quia omnis ſubſtãtia animata ſenſibilis rationalis mortalis eſt homo, & ecõuerſo. In propoſito licet ſimulatio in plus ſe habeat quã dolus tñ non ſequitur.ergo diffi.mala.ſed ſequitur oppo. quia ut dicit Philoſ. & Boet.ſuper Porph.& S.Tho.in ij.poſter. lec.xiij. oportet ꝙ ſingulæ partes in plus ſe habeant & ꝙ oẽs ſimul ſumptæ cum diffinito conuertantur.

Plus dicebat philoſophorum doctiſſimus dominus Richardus noſter

42 Vercellen.ꝙ † diffi.doli data ꝑ Sulpi.melior eſt altera per labeonē data & a Vlpia.probata propter duo,tum quia in rebus nominãdis uſum ſequi debemus,ut inquit Philoſ. in ii.Topi.ca.vi.& Thom.in prologo contra gentiles,ſed & ſi apud ueteres dolus acciperetur cõmuniter pro omni exceptione bona & mala & cum intentione fallendi & ſine. uſus tñ inoleuit & inualuit ut proprie accipiatur ſecundum diffi. datam a Sulpi.& eſt modo magis in uſu. Secũdo quia cõcluſio & diffinitio ſpecifica eſt perfectior & magis determinata quam alicuius generis. nã ſuperiora ſunt magis confuſa in potentia, & indiſtincta, ſed ſpecies eſt magis determinata in actu & diſtincta, & intellectus noſter procedit a confuſis ad diſtincta, a potentia ad actum, ab uniuerſalibus ad ſpecies ſpecialiſſimas, ut dicit Philoſo.in i.Phi.tex.commen. iiii.Et propter hoc diffin.ſpeciei ſpecialiſſime eſt magis propria & certa.

ideo dixit Ariſtotel. in vij. Met. tex. xiij. ꝙ ſola ſpecies diffinitur. quæcunque. n. diffiniuntur per ſuperiora diffiniuntur. ergo omne diffinitũ habet rõnem ſpeciei uel eſt ſpecies. Et qa diffi. Sulpi. eſt ſpecifica ſequitur ꝙ eſt optima. Sed ſaluando diffi. lab. per Vlpia. & compilatores inde approbata reſpon. ꝙ prædicta procederent quando ipſi diffinirent. dolum ĩ genere, ut ſentiebat Excellen. ille pater, ſed ipſi diffiniunt ſimiliter dolũ malum ſicq; in ſpecie ut etiam faciebat Sulpi. Rurſus diligenter aduertendum eſt, quia † ſecunda diffi doli mali approbata per Vlpia. diffinitionem uero ſeu diſcriptionem doli in gñe poſuit. l. nihil dolo ſupra eo. uidetur laborare eodem morbo quo ipſi diffi. Sulpi. damnabant, quia non eſt conuertibilis cum diffinito. Probo conſequentiam, diffinientes ipſi dolum malum dicunt, eſſe omnẽ calidatem fallaciam machinationem ad circumueniendũ fallendum. decipiendum alterum adhibita, ſi caliditas fallacia & machinatio ad circũmueniendum fallendum decipiendũ latronẽ uel hoſtem adhibita competit diffinitioni prædictæ in eamq; incidit, & tamen non eſt dolus malus ſed bonus & licitus ut ibi dicitur, & conſequenter non eſt conuertibilis cum diffinito, quia hic competit diffi. non tamen diffinitum cũ non ſit dolus malus, ſed bonus, ergo diffi. mala, Ego dico & nunc diuina ſuffragante gratia declaro text. hactenus male ꝑ omnes docto. intellectum in d. §. dolum. ꝙ ibi Vlpia. loquitur cũ magno miniſterio dicendo ſolum. diffinitio labeonis uera eſt approbant enim diffi. labeonis, de dolo malo, non autẽ oppoſitiones rationes & confutationes factę per labeonem contra diffi. Sulp. Et ſic non approbat argumen. labeonis, ꝙ ſine dolo malo aliud poſſet agi aliud ſimulari, ut quando contra latronem uel hoſtem committeretur dolus qui bonus reputatur & non malus. nam ſi hoc feciſſet Vulpia. pariformiter ſubuerti poſſet lab. diffinitio, ut dixi. prædicat enim diffini. de ſolo diffinito, & de omni contento ſub diffinito. Et illa diffin. quæ eſt alicuius ualde cõmunis diffiniti analogi, comprehendit. omnes caſus ſub illo communi contentos ꝑ ſe. Sed illa diffi. quæ eſt alicuius ĩ ſpecie non debet comprehendere omnes caſus in genere, alioqui diffi. cõpeteret aliis a diffinito, & ita non cõuerteretur cũ diffinito, quod eſt contra iura prælleg. & cõtra Phil. in ii. poſte. tex. commen. xvii. nam diffi. doli mali & ſic in ſpecie & proprie ſumpti non debet comprehendere omnes caſus doli communiter ſumpti, alioqui falſa eſſet, quia competeret alij a diffinito. nõ enim poteſt eſſe ꝙ diffin. hominis competat omni aĩali, ſed ſoli homini, ut ẽt in ſuperioribus tetigimus referẽdo Ariſt. Porphy. Boet. & S. Tho. In ꝓpoſito nr̃o cum diſputatio & diffi. eſſet de dolo malo, ſi dolum bonum comprehendiſſet egreſſa fuiſſet materiam & terminum diffinitum, & conſequenter falſa fuiſſet. Vides igitur quam grauiter errauerint Mode. Taur. Ripa, Pariſius prælle. & communiter ſcribentes ad id ſemper allegantes. d. §. dolum. Et affirmantes Vlp. reprobare diffi. Sulp. tanquam non comprehendentem dolum bonum qui perraro cadit. Sed ratio quæ magis mouit Vlpi. ad probandum diffinitionẽ labeonis fuit prima, ꝙ & ſine ſimulatione id agi poteſt, ut quis circumueniatur, ideo probauit diffi. labeonis quæ oppoſitionem prædictam nõ patiebatur. nec caſus iſte eſt de raro cõtingentibus. ut dicebat Alcia. immo frequenter contingit, ideo comprehendi

hendi debebat in diffi. Iſta eſt melior conſideratio quæ pro diffi.a Vlpi contra Sulp. ꝓbata fieri poſſit.Et ſi defendendo diffi. Sulp.dicere poſſimus,ut in ſuperioribus ſcripſimus, ꝙ licet dolus in genere,& improprie ſumptus in plus ſe habeat quã diffi. per Sulp.data,non tamẽ dolus malus proprie ſumptus , de quo intẽdebat Sulpi.ſed conuertit̃ cum diffi.quã ipſe dedit . Et ꝓpťa forte ſubobſcure Vlp.ibi loquens licet amplectat̃ diff. labeonis ut uerã nõ tñ reprobat diff. Sulp. quã ut dixi ſecutus eſt ipſe Vlp.in l.iuriſgentiũ.in §.dolo malo. ꝟ.de pac.unde dixit labeonis diffi.uera eſt.ſed nõ ſequit̃ neceſſario, ergo alia falſa,cum ſit alibi per eundẽ Vlpia.approbata in d.§.dolo. Et habe-
44 mus not. regulã ꝙ † ſpãlis incluſio non excludit illud qđ ex alio capite includit̃,ut ꝑ Sal. in l. de crimine.in ij.oppo.C.de accuſ.& Dec.in cõ cx. col.ij.& cõſi.cxc col.quarta.Et ſi ꝑtinaciter inſtaret̃ ꝙ immo Vlp.illam dominauerit approbãdo & ſequẽdo diffin.labeonis,citra ꝑiudiciũ ueritatis adhuc reſpon. ut dixi , id feciſſe quia caſus ꝑ Sulp. de dolo abſq; ſimulatione dabili omiſſus non erat de raro contingentibus,ſed frequẽs.
45 Ad ſecundũ arg.de†iudicio inquiſitionis multipliciter rñ.põt , ut per Dec.in rub.de iud.col.quarta, uel ꝑ Rip.ibi col.vj. Ego dico ꝙ diffi. iudicii in oppo. relata nõ eſt propria diffi.quid rei ſiue quidditatiua,quicquid ibi dicat Deci. ſed eſt abuſiua diffini.ſeu magis deſcriptio ꝑ accidẽtia & extrinſeca ut uerba ſonãt, iõ a fortiori arguẽdo ſatis eſt ꝙ fiat a cõ muniter accidentibus, ꝓut ẽr in deſcriptiõe.l.ut ſupra de legi. l.j.max. quia iudicium inquiſitionis eſt ex̃ordinarium,ut late ꝑ Rip.in d.rubr. de iud.diffin,eſt de ordinario cum oĩs diſpõ intelligat̃ de actu ordinario non de extraordinario. l. Seia . in §. medico.ꝟ.de annu.leg.Soc.in l.de diuiſione.col.ij.ꝟ.ſol.mat. Fel.in c.ſedes.col.iij.de reſcri. latius ſcripſi in rub.ſi quis ius dic.non obtemp.
46 Ad tertium † de dote reſp. bonã eſſe diffin.illã dotis attenta natura dotis,& prout cõiter cõſtituit̃, & caſus de quo opponit̃ eſt ex̃neus inſolitus,& de rariſſime cõtingẽtibus. ideo non infringit̃ diffi. ꝑ ꝑdicta , ut ꝑ Alex.in rub.ſol.mat.colum.v.ubi latius Ripa oſtendit onera matrimonij etiã in alijs cõſiſtere quã in alenda uxore,& fuerunt oĩa dicta Bal.Nouel.in trac.dot.ſol.iij.ubi ſequit̃ ſol. ꝑdictas. Vel etiã aliter dici põt redeundo iterũ modicum cum Reuer. & Excellent. Donno Richardo nr̃o Vercellenſe ad fundamenta philoſophica.no.enim primo eſt , quod (ut elicit̃ ex prima poſter.tex.commen. quinto,& ex ſecunda poſterio. & ut ait Lincon.in j.poſteriori . quartoꝗ c. cum ſeq.& ſanctus Thom.in xii.q.lv. art.quarto. & in primo ſenten. diſt. xxij.arti.ij.) ad concluſionem unius rei non eſt niſi una diffinitio ſimpliciter quæ complectitur oẽs cãs , ſed tñ unius rei poſſunt eſſe plures diffinitiones ſm diuerſa genera cauſarũ, quarum quælibet erit perfecta in illo genere,& hoc patet in prima poſter. ubi ſupra aſſignant̃ enim ibi duæ diffinitiones demonſtrationis . Et in ii. de anima,ubi duę aſſignantur diffin. animæ,& in ij.poſterio.dicitur quod quædam diffinitio dicit quid,& quędam propter quid . prima eſt materialis & concluſio demonſtrationis , quædam formalis uel finalis quæ eſt principium demonſtrationis. Tunc dicebat doctiſſimus ipſe philoſophus,
47 ꝙ † dicta diffi . dotis ſi dos eſt ius quoddã uniuerſale pro oneribus matrimonij datum,ſi eſſet bona data eſt per cauſam finalem. nam ad hoc dat̃

B 5

dos ut uir poſſit ſuſtinere onera matrimonij,hic eſt finis dotis, ſicut eſt hæc,ſera eſt inſtrumentum ferreũ ad ſecandum dura. Attamen dicta diffin. dotis ſm præcepta philoſophica nõ eſt bona:pro cuius rei euidentia ſciẽdum eſt ꝙ ut habetur a phil. in ſecunda phyſi.tex.commen.lxxxviij.cum duob.ſequ.finis in operabilib.ſe habet,ut principium in ſpeculabilibus nam ſicut principiũ ponit neceſſitatẽ concluſioni,ſic finis ponit neceſſitatem his quæ ad finem ſunt & ſicut ualet cõſequentia,principium eſt, ergo concluſio eſt:ita ualet finis eſt ergo ea quæ ſunt ad finem, ut domus eſt,ergo lateres ſunt,domus enim eſt finis laterum. Et ſic ualet conſequentia,concluſio nõ eſt uera ergo, præmiſſe,non ſunt uera. Ita ualet ea quæ ſunt ad fin.non ſunt,ergo finis non ẽ ut lateres non ſunt,ergo domus non eſt,qñ talis finis non põt haberi nec eſſe ſine his quæ ordinantur ad finem ut domus non põt eſſe ſine laterib. neq; uita animalis ſine cibo, neque ſciẽtia ſine demonſtratione. Quibus ſic poſitis dicebat philoſoph. meus

48 †diffi.dotis ꝑdictam non eſſe bonã, tum quia non ordinatur de neceſſitate ad ſuſtinendũ onera matrimonij quæ ſuſtineri poſſunt ſine dote,ut ꝑ lucra,ſucceſſionem hæreditatis,& ſimilia,ergo dos non eſt neceſſario ordinata ad ſuſtinendũ onera matrimonii. Præterea non ualet conſequentia non eſt dos.ergo non eſt ſuſtinentia matrimonij,ergo ſequitur ꝙ ſuſtinẽtia oneris matrimonij non ſit uere finis dotis. Et propterea iſta diffi. non eſt per cãm finalem ſed eſt deſcriptio quædam quæ uera eſt,ut in pluribus ut iſta,homo eſt animal habens unũ caput.quamuis aliquis naſcatur biceps,ſic illa dos,ut in pluribus ordinatur ad ſuſtinendum onera matrimonii non tamen ſemper.

Ad quartum fund. reſpon.: eſt ſupra dum declarauimus rationem legis noſtræ cur.diffi.periculoſa dicatur & ſubuerſioni obnia. Et ſimiliter ad quintum eſt reſpon.ſ. Ad ſextum & ultimum reſpon. Are.in.l.j.col. fi. de teſta.reprobãdo illam gl. per quædam ex prædictis.

49 Ab iſta tñ opi.ꝙ† ad hoc ut diffi. ſit bona comprehendere debeat omnes caſus etiam ſpeciales & raro contingentes.non credo eſſe recedẽdũ, & ſi bene numerentur doct. comperietur contrariã non eſſe cõmunem, & hanc tam bonis auctoritatib. quã illam eſſe armatam,ſed me magis mouent rationes. Et maxime ratio nræ. legis ponderatæ etiam per tenentes hanc partem,ꝙ ideo omnis diffi. ſit in iure ciuili periculoſa & ſubuertibilis,uerba enim intelligenda ſunt de propria diffi.l.ita uulneratus, ubi Bart.no.ĩ.ad legem Aquil.not. Alex. in l.fi.col.j.C.qui admitti. Et ſic uult iuriſc.ꝙ diffi.quid rei propria,& ꝗd ditatiua,quæ datur ꝑ eſſentialia diffinito & per cauſas intrinſecas, ut per materiam & formã, & per genus & differentias ut in ſuperioribus declarauimus & debet cuncta comprehendere,ſit periculoſa in iure ciuili per plures rationes quas ſupra citaui præſertim legiſtis. Et hoc ſiue loquamur de generali diffi.ſiue de ſpecifica. nã diffinitio,ut dicunt Philoſophi prædicatur de ſolo diffinito, & de omni contento ſub diffinito,illa ergo diffinitio quæ eſt alicuius ualde communis diffiniti analogi comprehendit omnes caſus ſub illo cõi contentos per ſe,ſed diffinitio quæ eſt alicuius in ſpecie non debet comprehendere omnes caſus in genere alioquin diffinitio competeret alijs a diffinito & ita non conuerteretur cum diffinito contra Philo.in ij.poſter.tex.comm. xvij.prout in ſuperioribus declara-

uimus circa diffi.doli mali, ſed bene contentos in ſpecie diffinita.

Diffinitio igitur ut dicunt Philo. ſemper de diffi.dicitur,ideo ſi eſt generalis debet oẽs caſus ſub generalis diffi . contentos comprehendere , ſi ſpecialis ſub ſpecie,quod non cadit in deſcriptione, propterea nimirum ſi iuriſconſulti uſi ſunt potius deſcriptionib.quã diffinitionib . proprijs.

50 Et ſic†natura diffinitionis alia eſt a natura.l.quã ſufficit adaptari ad cõiter accidentia,iuribus.ſ.alle.maxime quia proprium.l.eſt dare formã futuris negotijs.l.leges.C.de legib. quæ ſunt infinita ut diximus,ideo nõ eſt reprehenſibile ſi omnes caſus nõ fuerunt in l.comprehenſi immo hoc eſt impoſſibile propter fragilitatẽ intellectus humani.d.l.non poſſunt.ſecus in diffinitione quæ uerſatur circa cognita & intellecta ut.ſ.dictum eſt.

Tandẽ ut ſemel finiam,quia diximus ſupra omnem bonam dif.per eſſentialia rei diffinitæ dari,conſtarecq; debere ex genere & differentijs conſtitutiuis,dicendum aliquid eſſet ad inſtructionẽ legiſtarũ de genere, ſpecie,& differentia,ſed quia ſatis philoſophatum eſt,me remittã ad Porph.

51 & comm.nos † tñ legiſte aliter.quã ipſi faciant p̃dicta accipimus, ut per ſcribentes in l.ii.in.§.creditũ.& in.§. mutui.ſ.ſi cer.pet.& de le.i.in . l.legato generaliter.ubi gl.tradit de genere generaliſſimo.ſubalterno, & inferiori:ut ẽt facit no. Bat.in.l.y.in.§. arg.ſupra de auro & arg. leg . & per Zaſium in ſuis intel.in fol.i . Et not. ꝙ differentia cõſtitutiua hominis eſt rationale & mortale. Item irrationale & mortale,conſtitutiua equi diuidũt ſuũ genus animal,ipſum . n. animal diuiditur in rationale & irrationale,& ĩ mortale & nõ mortale. Acci-

52 dẽtia†uero ſeu dñiæ ex accidenti per plus & minus non conſtituunt diuerſas ſpecies.l.fi.de fun.inſtr.in l.qđ attinet.ſ.eo.niſi qñ eſſet plus & minus iuris,ut in l.j.ſ.de ſer.ruſt.p̃d. Curt. poſt Bar.& Dec.in p̃al.l.unica. co.ijj. ubi ponit,ꝙ ex diuerſis effectibus cognoſcunt ſubſtantiales dñiæ, quodq; ex modica & leui differentia conſtituuntur ſpecie apud nos. Hinc ẽt ꝙ licet reciproca & compendioſa ſubſtitutio quo ad effectum & ſubſtantiam non dicant proprie ſpẽs ſubſtitutionum de ſe, ſed magis adiectiones ſeu quoddam cõtinens alias ſubſtitu.cum ſemper reſoluantur uel in uulg.uel in pup. aut in exemplarem, uel in fideicõ.de compendioſa loquẽdo,tñ ad formam & modum concipiendi prædictas ſubſtitu. poſſunt dici ſpecie ſubſti..quia aliter concipiẽtur quã p̃dictæ,ut p Arc.& Soc.ĩ rub. de uulga.char.ſ.Seuer.in d.l. p̃cibus. col.ix.Iaſ.in l.Lucius.col.ij.de uulg. Dec.in l.in teſtamento.colũ.ij.C.de mili.teſta.& Galiaulam in repe.l.centurio col.xl.de uulg. Si ex prædictis ut puto aperta ſit uia legiſtis ad intelligentiam omnium legum tractantium de diffi.& deſcriptione,quæ antea erat incognita & præcluſa,laudetur deus a quo eſt omne bonum.

SVMMARIVM.

1 *Occidens ſe gladio uel ligone non imputatur facienti talia inſtrumenta.*

2 *Victus non tenetur uictori ad expenſas, ad quas eidem propter eius contumaciã condemnatus fuit.*

3 *Fideiuſſor a princ. repetere non poteſt uſuras,quas ſoluit eo caſu quo non tenebatur.*

4 *Promittens feudum particulariter & diſtincte recognoſcere , tenetur id facere licet damnum incurrat.*

5 *Promiſſio indemnitatis ab omni lite mouenda intelligitur niſi lis ſua culpa euenerit.*

EE 3

L. CCIIII. Pomponius.

Quod quis ex culpa ſua dānum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.

Svmitvr ex ll. p gl.alleg.& traditur ēt iſta reg.in.c.dammum, de reg.iur.in ſexto,ubi glo. aliis modis exemplificat,& poſt illam Ioan.And. Ad hoc ēt facit ꝙ ait Aug. abſit ut ea quæ pp bonū & licitū facimus aut habemus, ſi aliquid per hoc præter uoluntatem noſtram cuiquam mali acciderit,nobis imputetur c.de occi dendis.xxiii.q.v,ubi exēplum tradit
1 de† eo qui ſe gladio uel ligone occi dit,quod non imputatur faciēti talia inſtrumenta,uel utenti eis ad bonū, ſed illi qui ſe occidit.Et ſm archiepi ſcōpū Flor.ſuper.d.c.damnū.pōt ex tendi regula theologice,ꝙ cum triplex ſit damnū: primum priuationis gloriæ diuinæ præſcientiæ quis īputare non debet,quia ſm Augu. ipſa nulli eſt cauſa habendi, ſed culpæ ꝓpriæ.c.nabuchodonoſor.xxiij.q. iiii. Secundū damnū eſt ſubtractionis ſiue priuationis gratiæ per peccatum, ꝙ dei ſeueritati quis imputare non debet uerū ſuæ negligentiæ.xj.q.iii. c.audi.& de pœni.diſt.i.c. cōuertimini,nec debet imputare diabolo tentanti uel homini incitāti,ſed ſue proprie uoluntati.xv.q i.c.non eſt.& c. illa.Tertium eſt damnum temporalis fortunæ in rebus,fama,honore,& huiuſcemodi,& hoc debet imputare peccatis ſuis.de pœn.diſt. i. c. quam ob rē.& c.ſi peccatum & c.cum infirmitas.de pœn.& remiſſ.

Damnū igitur ſua culpa contingens ſibi,& nō alteri, imputare quis debet.Quam regulā Alb.hic inducit
2 ad duas qō.† ꝙ uictus non tenetur uictori ad expēſas,in quibus eidem cō demnatur fuit, propter eius contumaciā,quia culpa ꝓpria tale damnū ſentit. Idem uolunt Cano in.d.c. dānnū Bal.in.l.non ignorat.ad fi.C.de fruc.& lit. expē. Iaſ.poſt alios in l. properan.in.§.ſinaūt alterutra, colu. viii.in.vii.q.C.de iudi.& Matth. de afflictis in decií regni.clxxvii. ad fi.
3 pariter† fideiuſſor repetere non poterit a principali uſuras,quas ſua culpa perſoluit eo caſu quo ſoluere nō cogebatur,ut hic late per ipſum Alb.& per Phil.Fran.in d.c.damnum. Et ſi-
4 militer †uaſallus qñ in inſtrō inueſtituræ promiſit feudū uel emphyteoſim particulariter & diſtincte recognoſcere teneř id facere, & ſi quid dāni ſentiat ſibi imputet, alias ad id non teneretur,ut per Iac.de S.Geor. in ſuo tract.feu.in uerbo dictiq; uaſ. promiſerunt recognoſcere circa fin.
5 Et pariformiter† promiſio indennitatis ab omni lite mouenda facta alicui intelligitur niſi damnū uel lis culpa ſua euenerint, ut plene per Soci. in conſi.lxx.in iii.uol. Poſtremo in hac materia uide pulchrā gl.cum ibi no. in.c.ſicut.de teſti.

SVMMARIVM.

1 *In ratione patrimonij nomina hæreditaria non tantum computantur, quantum ſonant,*

2 *Impetrans an teneatur facere mentionē de vaccatura quam expectat.*

L. CCV. Pomponius.

Minus eſt habere actionem quam rem.

Absolvta ſuit ī l.qui actionē.ſ.eo.Et ultra ibi dicta induci pōt ſm Alb.de roſ.hic ad. q.de hærede q
1 tenetur ad cōfectionem inuentarij, iuxta l.fi.C.de iur.delib. ut in† rōne pſimonii nō cōputentur nomina hæreditaria tm̄ quātū ſonant ꝙ clarius relucet ex dictis in præal.l.qui actio-

2 nem. Facit pariter†an impetrans teneatur facere mentionē de uacatura quā expectat, de qua qōne, uide Alb. & alios in regula ignorantia, eo. tit.

SVMMARIVM.

1 *Status de præſenti conſideratur, nec attenditur ꝙ reſolui poſſit.*

L. CCVI. Vulpianus.

Plerunque fit ut ēt ea quæ a nobis abire poſſunt, perinde ī eo ſtatu ſint, atque ſi nō eſſent eius conditionis ut abire poſſint. Et ideo quod fiſco obligamus, & uendicare interdum, & alienare, & ſeruitutem prædio imponere poſſumus.

IN tex. ibi interdū. i. ante alienationē a fiſco factā ſm Albe. ſubiungentē debere intelligi hūc tex. in uerbo alienare, cū ſua cauſa. ſ. Idē hic volūt gl. & Dec. intelligentes, ꝙ diſpoſitio poſſit fieri cōſiderato pn̄ti ſtatu cum ſua cā, & conditione reſolutiua, per l. ſi debitor. ff. de diſt. pig. & l. lex uectigali. ff de pig. de quo plura diximus ī l. in oib. cauſis & alibi ſ. eo. Not. er-
1 go†conſiderari ſtatū de pſenti, nec attendi ꝙ poſſit reſolui, unde res ſub conditione legata, cū interim ſit hæredis, alienari pōt. l. fi. §. ſed quia. C. cōia de leg. non tn̄ in præiudiciū legatarij uel fideicōmiſſarii, ut hic per gl. & Alb. quia adueniēte cōditiōe hr̄ pro non alienata, ut ibi & in auct. res quæ. C. cōia de le. Dec. hic q̄dā ſimilia ponit in qb. diſpō iudicaꝛ ut pura & ſm pſentē ſtatū licet reſolui poſſit. Nos latius diximus in l. is damnū in §. qd̄ pendet, & in d. l. in oibus cauſis ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Effectus iuris natur. qui ſint, remiſſiue.*
2 *Vſucapio uel præſcriptio quando fuit introducta.*
3 *Ius naturæ eſt, alteri non faciendum ꝙ ſibi nollet fieri.*
4 *Præſcriptio an ſit contra ius naturæ.*
5 *Copulatiua et, quō hic accipiatur.*
6 *Hæc regula de quo iur. natura loquatur*
7 *Duplex eſt ius gentium.*
8 *Sequeſtratio quare fuit introducta.*
9 *Populus Iſrael aſportando uaſa ægiptiorum iure fecit.*

L. CCVII. Vulpianus.

Iure naturæ ęquū eſt, neminem cū alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem.

1 De effectibus†iuris naturalis ſeu legis naturæ uide tex. cū ibi not. in. l. i. in §. ius naturale. ff. de iu. & iur. & in c. ius naturale diſ. j. ī quib. locis Car. Alex. & For. Garcia plura de effectib. iuris naturalis tradūt, ſed plenius de l. naturæ ſeu naturali, ſcribit Archiep. Flor. in j. parte ſummæ tit. xiij. de l. naturali. Sumitur ex. ll. p gl. alle. inſeriturque hæc regula in c. locupletari, de reg. iur. in vj. Et licet l. iſta copulatiue loquaꝛ, tex. tn̄ d. c. locupletari, de reg. iu. in vi. Et licet l. iſta copulatiue loquēdo. l. procedit, & ſic ſufficit alterā uerificari. l. cū pupillus. ff. de cond. & dem. ſm Deci. hic, iuriſc. uero in. l. nā hoc natura. ff. de cond. in debi. nec copulatiue nec alternatiue loqꝛ, ſed alterū tm̄ ponit, non eſſe ingens, æquū quēpiā fieri locupletiorē cū alterius detrimēto. Quid dicēdū: ſanior litera vr̄ nr̄a, quæ copulatiue loquiꝛ, p ea q̄ hic ad fi. ſcribit glo. de uſucapione pſcriptione, & expēſis in aliena re factis, q b. caſib. fit qs locupletior cū alieno dāno: pmittiꝛ tn̄ ex quo fit ſine iniuria, auct. legū. ſ. ergo ad impediēdū talē locupletationem requiritur iniurio proximi cū dāno. Et rō pdictorū caſuū eſt, quia dānū ꝙ qs ſua culpa ſentit ſibi debet im-

putare,ut hic p̱ Dec.poſt Can.ĩ d.c.lo
cupletari.Quæ rõ benę ꝓcedit quan
tũ ad id quod de expẽſis in aliena re
2 factis dictũ fuit,nõ quantũ † ad uſuca
pionẽ uel p̃ſcriptionẽ, q̧cquid dixe-
rit gl.in d.l.nã hoc natura. ut ibi per
Iaſ.aſſignãtẽ aliã rõnẽ, quia his caſi-
bus æquitas eſt ſcripta ĩ gñe,& rigor
in ſpecie,ideo p̃fert rigor.Vel eſt p̱p̱
publicã utilitatẽ, ut hic p̱ Deci.& ne
dñia rerũ ſint in incerto, iuxta.l.j.ff.
de uſuca.& latius ſcribit Balb. ĩ trac.
p̃ſcrip.fol.j. Sed ſcd̃m terminos le-
gis nr̃æ loquẽtis de iure naturæ altę-
3 rũ vr̃ ſufficere.eſt.n. † id ius,ut alte-
ri q̧s nõ faciat, qđ ſibi nollet fieri,ut
p̱ Bar.Aquẽ.& alios in l. ex hoc iure
ff. de iuſti. & iur. & ſcd̃m p̃dictæ ius
naturæ cognita nõ erat uſucapio nec
p̃ſcriptio,q̃ ex cõſtitutionibus huma
nis introductæ fuerũt, ut per Balbũ
loco p̃alleg.ideo de caſibus p̃dictis ꝯ
hãc regulã ualida oppo.fieri nequit.
4 An † autẽ p̃ſcriptio ſit ꝯ ius naturæ,
diſputat elegãter Ioã. And.in regula
poſſeſſor malæ fidei,de regulis iuris ĩ
vj. ꝯcludẽs nõ dici ex toto ꝯ ius na-
turale, q̧a ab eo penitus nõ recedit,
nec ẽt dr̃ ſcd̃m ius naturale ĩ totũ,q̧a
non ſeruit ei p̱ oĩa, ſed tenet mediũ,
& dr̃ p̃ter ius naturale,& ſeq̧ vñr cõi
ter doc.ut p̱ Balb.loco p̃alleg.fol.ij.
col.iij.& ſequẽti.tu ſemp̱ uidebis pul
chras rõnes quas late ponit Io. And.
loco ſup̱ius alleg. Loquẽdo igit̃ de
iure naturæ alterũ vr̃ ſufficere, detrĩ-
5 mẽtũ,uel iniuria.Et ad tex.† iſtius le
gis p̃t rñderi,non debere eſſe hic co-
pulatiuã ſed diſiunctiuã uel,ſiue aut.
Põt ẽt dici ꝙ ponat̃ &,pro.i.ut p̱ gl.
ij.in l.ſi in uẽditione.ff.de euict.cum
accumulatis p̱ Dec.ĩ c.cęterũ col.vij.
de iud. Modo aduerte ad uerba tex.
6 ibi † iure naturæ.gl.n.ĩ d.l.nã hoc na
tura.ĩtelligit de iure naturali,ſiue gẽ
tiũ qđ naturale dr̃.ut ĩſti.de rerũ di-
uiſ.ĩ.§.ſingulorũ.Alb.hic poſt Hoſt.

reprobat inherẽdo uerbis literę ut ia
cẽt & cãtãt.nã de iure gẽtiũ ĩtrodu-
ctæ fuere dñiorũ diſtinctiones, ſicq̧;
uſucapiones & p̃ſcriptiones p̃alleg.l.
ex hoc iure ſentiẽtes eas eſſe ꝯ ius na
turæ de quo ſcripſi proxime. Sed nõ
7 aduertũt ꝙ † ius gẽtiũ ex duplex,pri
meuũ ſecũdariũ,ut diximus ĩ l. cum
amplius.ĩ.§.is natura debet.s̃.eo.tit.
Ius gentiũ primeuũ in effectu dr̃ ius
naturale.c.ius naturale.j.diſt. decre.
& iſtud fuit eo ipſo ꝙ gẽtes eſſe cœ-
perunt,naturali rõne inductũ.Secun-
dariũ eſt quo oẽs gẽtes utũtur & de
iſto ſecũdario eſt dñiorũ diſtinctio,
ut ẽt p̱ Ange.inſti.de iure naturali in
§.ius aũt gentiũ.ad fi.& dixi in d.§.
is natura. uerba igit̃ legis noſtræ de
iure naturæ intelliguntur de iure na-
turali & gẽtium primeuo non de ſe-
cũdario. Ex p̃dictis,ꝙ æquum nõ ſit
cũ alterius iactura damno uel iniuria
quẽpiã locupletiorẽ fieri, ad plura in
ferri põt,ut p̱ Deci. hic & in l.ſicuti
pœna.ubi ſcripſi ſupra eo.& p̱ Iaſ.in
d.l.nã hoc natura.& Canon. in p̃alle.
c.locupletari.ubi ẽt inducũt ad mate
8 riã † ſequeſtrationũ, q̃ ad æuitandas
iacturas ĩductæ fuerũt. de quo ẽt per
Cur.Seniorẽ ĩ repe.l.unicę.C.de pro
hib.ſequeſt.pecu.Et Pharao locuple
tari uoluit cum iactura populi Iſrael,
ſed punitus fuit.Exodi. 12.Quod aũt
9 † populus Iſrael locnpletatus fuerit
cũ iactura Aegyptiorũ, quorũ uaſa
mutuata aſportauit, iniuria id nõ fe-
cit,ſed ĩ cõpẽſationẽ dãnorũ datorũ:
ſicut modo liceret de bonis alicuius
retinere tm̃ quantũ de ſuo habet.Itẽ
quia mãdato dñi,cuius ſunt oĩa, hæc
egit.c.dixit dñs.xiiij.q.v. ſm̃ Archie
piſc.Flor.in d.regula locupletari.

SVMMARIVM.

1 *Sentenita ius facit, & per veritate accipitur. Et naturalia ſanguinis mutat. nume.2.*

3 *In ſententia, vt per veritate accipiatur, plura requiruntur.*
4 *Sententia nō afficit niſi litigantes: & lata contra vnum non nocet alteri.*
5 *Sententia & res iudicata differunt. Et quid ſint, nume. 6.*
6 *Princepi ſi mandet per reſcriptum parere iudicato, ĩtelligitur niſi appellatũ ſit.*
7 *Executio eſt rei iudicatæ ſequela.*
8 *Rei iudicatæ renuntiari poteſt.*

L. CCVIII. Vulpianus.

Res iudicata pro veritate accipitur.

SVMPTA fuit ex l.ingenuum, de
1 ſtatu hom.ubi dicitur† ſnĩam ius facere, qa res iudica. ꝓ ueritate accipiť ſicq; improprie & ꝑ fictionẽ cũ aliud ſit eſſe talẽ, aliud haberi, ſeu accipi ꝓ tali.l.mercis.ſ.de uer.ſig.cũ accumulatis ꝑ Iaſ.in.§.i.l.ꝑtor ait. ff. de no. oper.nuncia.& Cor.ĩ ſing.ſuis ĩ uerbo habeať. Et aliqñ facit ius plenũ, nõnunquã plenius qñq; pleniſſimũ, ut in d.l.ingenuũ.in i.lec.col.i.decla-
2 rat Bal.ſentẽtia †.n.q̃ in rẽ trãſiuit iudicatã tãtæ potentiæ eſt ꝙ naturalia ſanguinis uĩcula mutat, & falſum eſt uerũ, nõ eſſentialiter, ſed quo ad effectũ, ita ſignanter dixit Bal.ĩ c.ĩ pñtia. ex de ren.facitq; de nigro albũ, de albo nigrũ. Bald.ĩ c.nr̃i.de elec.ideo ſolebãt ipſe Bal.dicere, ꝙ ſnĩa diffinitiua ſolẽniter lata facit oĩa rata haberi ĩter litigãtes, facitq; eum filiũ qui filius nõ eſt, & p̃rem qui nõ eſt. Et, ut ita dixerim, eſt ut altera natura, ius facit & originẽ creat, allegãdo.l.j.in fi. ff. de lib.agnoſ.prout refert & ſequiť Cur.Iunior in cõſil.xxiij.circa fi. Et ĩtelligiť iſta regula de re iudi.tãgẽte ſtatũ ꝑſonæ, prout eſt ſnĩa ſũꝑ ingenuitate cuius cã nõ eſt reſtringibilis ad certã ꝑſonã, ut ꝑ Alexã.in l. ſæpe. char.pe.col.iij.de re iud.quẽadmodũ loquiť.d.l.ĩgenuũ.à qua extracta fuit pñs regula, quia cũ faciat ius quo ad oẽs, bñ ſequiť quod hic gñaliter dr̃, ea pro ueritate accipi. Idẽ eſt in ſnĩa prolata ſuꝑ iure agnationis, prout ꝑ gl.& Ange.in l.ius aũt agnationis.ff.
3 de pact. Ad hoc † aũt ut pro ueritate accipiať res iudicata plura requiruntur Bar.& Bald.in d.l.ingenuũ, cõnumerãt quatuor requiſita. Alex.alia q̃dam adiũgit in l.ſæpe.col.xix. & ſequẽti, adducẽdo poſt Bal. multas alias ſpẽs ſnĩarũ quæ ius faciũt quo ad oẽs, de quibus ẽt ꝑ Fel.ĩ c. quãuis de re iud. in quibus locis ponũt plures limi.ad ꝑdicta.ſicq; ad hãc legẽ. Regulariter
4 uero ſnĩa † non afficit niſi litigantes quos tãgit, & lata cõtra unum alteri nõ nocet d.c.quãuis. & ꝑalle.l.ſæpe. Dec.cõſil,ccccxlv.col.vij.& viij.rõne.n. naturali geſta ad auctores ſuos reſtringi debẽt.l.ſancimus.C.de pœ. ut ꝑ Alex.loco ꝑalle.col.iij. ad quod tã ipſe Alex.in d.l.ſæpe.quã Fely.in d.c.quãuis aſſignãt plures limitationes. Et ex ꝑdicta.l.ingenuũ reddẽt rõnẽ in re iud.ubi de ſnĩa mẽtionem
5 fecerat, ĩferri vr̃, ꝙ † nõ differẽt ſnĩa & res iudicata. Cuius tñ ꝯriũ ꝯcludũt cõiter doc.in l.j.ff.de re iud. Dec.hic & Felyn.in rub. extra de re iud.col.j. Snĩa.n. eſt illa q̃ finẽ imponit cõtrouerſiæ, res iud.uero eſt illa q̃ finẽ cõtrouerſiæ accipit, iudicis ꝓnũciatione.& ſic res iudi.ſe hꝫ ꝑ modum patiẽtis, ſnĩa ꝑ modũ agentis, ſm doc. Et ſic differũt tanquã decidẽs & deciſum, iõ in rub. cle.dr̃ de ſentẽ.& re iud.ut poſt alios ſcribit Iaſo.in d.l.j. col.j.de re iudi. Et d.l.ingenuũ.intelligiť de ſnĩa quæ trãſiuit in rẽ iudi.ut ibi apparet, quia alias nõ faceret ius.
6 Proprie † autẽ loquendo ſnĩa dr̃ ſtatim ꝙ eſt prolata. C.de ſent. & re iudi.per totũ, cum uulg.res aũt iudicata dr̃ qñ lata eſt ſnĩa quæ nullo remedio appellationis uel ſupplicationis retractari ꝑt, ꝑ l.elegãter.in.§.ſiquid

poſt.ff.de condi.inde. ut hic p Deci. & prius p Fel.in pal.rub. de re iu.co. j.inferentes ppea, q licet in reſcrip. principis dicat nō obſtāte priori ſen tentia, p hoc rei iudicatæ derogatū non ur, niſi pciſe cōſtaret de mente principis uolentis derogare rei iudicatæ, quia pt cum ſit ius quæſitū de iure ciuili, ut hic p Dec. Et pariter ſi princeps preſcriptum mandet quēpiam cogi parere iudicato, nō pōt ſi appellatum ſit cogi, quia terminus il le iudicatum requirit tranſitum in rē iudicata, qđ quidē iudicatū appellatione ſuſpendit.l.j.ff. ad turpili. niſi cōſtaret ēt de mente principis aliud uolentis, ut p Fely.loco pal. Sed non ſolet princeps circa pdicta ſe intromittere euertendo ordinē iudiciorū. an poſſit? non dico hic, quia parum p tinens. Moder.āt Peruſini in d.l.j. col.v. ubi Iaſ. tertia poſt Abba. & alios ibi relatos cōcludunt, rē iudicatā dici poſſe ante appellatio. & poſt appel. dr.n. incontinenti tex. iudicata lata ſnīa, put pprie accipit, p ipſa cā deciſa, & dr tranſire in auctoritatem rei iudicatæ, cum iuris auctoritate ir retractabilis efficit, ut ibi p eos. Et nihilominus defendi pōt opinio dicētium reſcriptum principis de cogendo aliquem parendum iudicato, intelligi de irretractabili iudicato, & ſic qđ tranſiuit aucto itatem rei iudicatæ, quia nō eſt uerīſimile principem uelle derogare appellatiōi legitimæ interpoſitæ, ideo cenſeri accipe iudicatum p iudicato irretractabili, ut p Fel.in pal.rub. de re iud. col.j. Ex quibus habemus, q ſnīa dici pt ante appel. & poſt appel. eodem mō res iudicata, quæ differunt tanquam agens & patiens & quæ dnt tranſire in auctoritatem rei iudicatæ, cum iuris diſpoſitione irretractabiles efficiunt. qđ ad conſultationem.de re iud. Et
9 Executio † autem ſnīæ nō eſt res iudicata, ſed ipſius rei iudicatæ ſequela. C.de exec.rei iud.per totum.& ſcribunt Moder.peruſ.in pallega. l. prima.in iij colum.

8 Limitat ēt hæc regula ſm Deci. hic † qn renunciatum eſt rei iudicatæ put fieri pōt.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.ff.de pact.ſiue expreſſe, ſiue tacite, ut hic p Deci.& p oēs in l. peti. C.de pac.& in c.ſi diligenti. de foro cōpe.p regulam illorum tex.

Sed non erit tunc bona limitatio ad regulā pntem quæ de re iudi.loquit, & ſic ubi irretractabilis eſt, ſed ubi eſt renunciatum hr perinde ac ſi non ſi non eſſet iudicatum, uel in rem nō tranſijſſet iudicatā. ergo non erit limitatio ad regulā de re iud.loquētē.

L. CCIX. Paulus.

Non poteſt uideri deſiiſſe habere qui nunquam habuit.

R s ſoluitur cum eo quod dicimus quod poni non poteſt priuatio ubi non fuit habitus, ſeu quod priuatio præſupponit habitum.l.non uidetur rem amittere, ubi quędam ſcripſimus ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Seruitius horribilis eſt, & peſſima mortique comparatur.*
2 *Seruus pœnæ, & ſeruus priuatus ualde differunt.*
3 *Damnati qui ſtatim mori debent, gladio, uel beſtiis.ſ. moriuntur etiam hodie ſerui pœna.*

L. CCX. vlpianus.

Seruitutem mortalitate fere comparamus.

SVMITVR ex ll. per gloſ. al-
lega. Nota ergo ꝙ ſicuti libertas
res eſt pretioſa.& inæſtimabilis. l. li-
1 bertas.ſupra eo. Ita † ſeruitus liber-
tati contraria horribilis eſt, & peſſi-
ma,mortique comparatur,facit.l. qđ
attinet. cum ibi not. ſupra eod. Ex
quibus infertur ad ea de quibus per
gloſ.hic. & in d.l. quod attinet. & ꝑ
Aret.inſtit. quibus mod.ius pat.pot.
ſol.in.§.j.col.fi.& Soci.in l.ſi cogna-
tis.colum.v.& ſequenti.ff.de rebꝰdu
2 bijs. Et licet † ualde differat ſeruus
pœnæ, à ſeruo priuato ſeu alicuius
corporis, ut hic per Deci. & plenius
per Soci.in d.l.ſi cognatis.colũ.iij.&
ſequentibus, regula tamen iſta ſecũ-
dum Deci. uidetur procedere gene-
raliter. Quod confirmari poteſt,quia
cum generaliter de ſeruitute loqua-
tur, debet generaliter intelligi. l. de
pretio ff. de publicia.& maxime hoc
procedit intelligendo l. hanc ſecun-
dum dictam.l. quod attinet. cum ibi
not.per gloſ.quantum.ſ. ad ius ciui-
le, ſecundum quod ſeruus pro nullo
reputatur exceptis caſibus ibidẽ not.
ideo forſitan tex.hic dixit fere,ſecũ-
dum gloſ. hic & ibi. Itẽ quia ſeruus
priuati acquirit dño. l. ſi paterfamil.
ff.de hære.inſti. quod non poteſt fa-
cere mortuus uere. Hodie autem
ſecundum iura nouiſſima nullus effi
citur ſeruus pœnæ. C.de dona.inter
uirum & uxo.auctẽ. ſed hodie.& in
corpore unde ſumitur. Intelligendo
in his qui uiui remanẽt poſt condem
nationem, ut ſunt damnati in metal-
lũ ſeu in opus metalli, uel ad beſtias
uiuendo.ſ. cum eis, ut declarat gloſ.
in præalleg.§.pœnę,in uerbo beſtiis.
in his eſt hodie immutatum,quia nõ
efficiuntur ſerui.§.quod autẽ.in auc.
3 de nupt.ſed † in damnatis qui ſtatim
mori debẽt,gladio.ſ.uel beſtiis,nihil
eſt immutatum, quia iſti moriuntur
ſerui pœnæ,ſecundum Bart.in l. qui
vltimo.ff.de pœn.& in pluribus aliis
locis,ut hic per Deci. & per Iaſ.in l.
ſi quis nihil bona.in.§ ſeruꝰ.ff.de ac-
quir.hæred.Ang.Are.loco præalleg.
col.fi. Soci.in d.l.ſi cognatis.col.iiij.
& v.Aret.in l.eius qui.in.§.ſi cui.col.
pen.ff.de teſta & ad fi.commenti. &
in d.§.ſeruus.col.iiii.ubi loquitur de
damnato ad beſtias qui mori debet,
ſecus ſi mori non debet, prout ipſe-
met tenuit in d.§.ſi cui.col.pe.cuius
dicta ſic declarari debẽt, alias ſibi ip-
ſi cõtradiceret.Ex quibus.inferri poſ
ſet ad plures qõnes.ut per Ang.Soci.
& alios in locis præalleg.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio vitioſa in ſubſtantialibus nõ*
reconualeſcit ex poſt facto, ſecus in acciden
talibus.
2 *Inſtitutio vitioſa licet vitium ammoneã*
tur,non reconualeſcit.

L. CCXI. Lucinius Rufinius.

Quæ ab initio inutilis fuit inſtitutio,temporis tractu cõ-ualeſcere non poteſt.

QVOD in genere dixerat in l.ꝙ
in initio ſupra eod. & poſtea ſpecia-
libus loquendo dependẽtibus ex te-
ſtamento in l.omnia q̃ ex teſtamen-
to ſupra eod.nunc magis ad ſpeciem
deſcendendo hic dicit in hæredis in-
ſtitutione. Et intellige regulam hanc
1 ſecundum Deci. † qñ defectus eſt in
ſubſtantialibus, ſecus ſi in accidenta
libus, q extrinſecus cõtingunt,quia
tunc confirmatur inſtitutio quæ fuit
à principio nulla.l.qui ſoluendo. la.
i.ubi Bar.not.ff.de hæredi.inſtitu.
2 Item intellige † talem inſtitutionem
vitioſam non poſſe reconualeſcere,
licet ammoueatur ea quæ redebãt in
ſtitutionem inutilem,ſecundum Al-

ber. de Roſ. hic Reliqua ad ſupplemẽtum. uide in d. l. ꝙ in initio. & in d. l. omnia quæ ex teſtamento.

SVMMARIVM.

1 *Serui quadrupedibus & pecudibus exequatur.*

2 *Seruus cauſa reipub. an poßit abeſſe.*

3 *Vbi agitur de vtilitate publica et inhabiles admittuntur.*

4 *Lex pœnalis & odioſa vbi agitur de fauore publico extenditur.*

5 *Reformatio, ꝙ qui dederit tale caſtrum communitati habeat talem poſſeßionem, comprehendit forenſem qui prohibitus eſt acquirere in territorio.*

6 *Proclama, ꝙ capiens bannitum habeat caſtrum in feudum, comprehendit inhabiles ad feudum.*

7 *Verba quantũcunque generalia reſtringuntur de habilitate quãdo aliquid operari debent.*

8 *Statutum, quòd qui cœperit aliquem de petra ſancta habeat mille, ſi baſtardus captus fuerit, non habebit capiens præmium.*

9 *Diſpoſitio quando recipiat reſtrictionem de inhabilitate, vſque ad fin.*

10 *Præmiũ bãnito conceſſum debetur bannito capienti alium bannitum.*

11 *In feudo pro ſe, hæredibus, & ſucceſſoribus, quomodo ſuccedatur.*

L. CCXII. Et fin. Paulus.

Seruus reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt.

SVMITVR ex l. ſi quis ſeruum ſupra ſi quis caut. ubi exemplum ponitur. Facit. l. in omnibus officijs ſupra eod. in omnibus (dicitur) officijs, quæ debent per libertas perſonas fieri, ſeruus interuenire non põt. Habebant enim Romani ſeruos pro re uili, ideo ſeruitutem morti comparabant. l. ſeruitutem. ſupra eod. & quantũ ad ius ciuile attinet pro nullo reputabant. l. quod attinet ſupra eo. &
1 † quadrupedibus, pecudeſq; ſeruis exequabant, ut dicit tex. l. ij. ſupra ad legem aqui. illoſq; de facili ad eruendũ ueritatem torqueri permittebant. l. j. cum ſimi. ſupra ad ſyllania.
2 Non igitur mirum † ſi pro cauſa reipubli. ſeruos, ut hic dicitur abeſſe non patiebatur. Deci. hic auſus eſt attentare ſeruos abeſſe poſſe cauſa reipub. propter publicam utilitatẽ, ſed hæc regula & d. l. ſi quis ſeruum manifeſte refragãtur. quod forte ſentiens poſtea dicit hanc regulam procedere in officio legationis honorifico, ſed adhuc repugnat iſtarum legũ generalitas, ideo forſitan ſubiunxit Deci. à ſua fantaſia recedendo, hoc eſt ſe, quia ita ſpecialiter hic expreſſum ſit. Tu dicas hanc regulam intelligi generaliter ut loquit̃, quia ita ſpecialiter diſponitur eò ꝙ ſerui non debent nec poſſunt ſe occupare in publicis negotijs, ita Pau. de Caſt. in d. l. ſi quis ſeruum. facit ratio præalleg. l. in omnibus officijs. Pleraque alia à quorum exercitio & interuentu repelluntur ſerui, diximus poſt alios in d. l. quod attinet. & in l. ĩ omnibus officiis. Sed & ſi ſeruus reipub. cauſa abeſſe non poſſit refragante lege,
3 ut dictum eſt, alias tamen † ubi agitur de utilitate publica admittunt̃ et inhabiles. nec tunc diſpoſitio reſtrictionem de habilitate recipit, ꝑ tex. ſing cum ibi no. per Bartol. in l. ſi qs in graui. in. §. utrum. in uer. hi. qui. ff. ad ſyllan. ubi probatur, ꝙ diſpoſitio legis uniuerſalis quæ defert præmiũ libertatis ſeruo qui uindicauit necẽ defuncti, comprehendit etiam illum ſeruum qui ex facto contrahentium prohibitus erat manumitti, hocque eſt ꝑpter utilitatem publicam, ut delicta puniatur. Illud eſt quod iuriſcõ-

ſultus uult ibi dicere in illis uerbis, quod in cõmune utile eſt. unde plus operatur fauor publicus quam fauor libertatis, ut apparet ex illo tex. iũcto §. in illis. l. iiii. ff. de fideicom. liber. ſecundum Aret. in l. qui ſeruum. ff. de
4 uerbo. oblig. Facit q̃a licet † lex pœnalis odioſa, reſtringendaque cenſeatur, ubi tñ agitur de fauore publico ut delicta puniantur, fauorabilis & extendenda dicitur, ut per Iaſo. in l. filiusfa. col. pen. ff. ſi cert. peta. Hinc etiam eſt. ꝙ ubicunque ſubeſt neceſſaria & euidens cauſa diſpenſationis quæ concernit principaliter bonum publicum, tunc ſemper uidetur licentia data epiſcopo diſpenſandi contra canonem, etiam in criminibus grauioribus, ut per Areti. in cap. at ſi clerici. in. §. de adulteriis. col. ii. de iudi. per text. quem ſolemnem dicit in. §. quoties. l. ut gradatim. ff. de mun. & hon. & alia de quibus ibi per eum.

Ex regula præallega. §. utrum. ut ſupra extenſa infertur per Bar. & docto. ibi, & in d. l. ſi filiusfam. ad plures
5 not. quæſtiones. Si † facta fuerit reformatio, ꝙ qui dederit communitati tale caſtrum habeat talem poſſeſſionem, ꝙ illam habere debebit etiã forenſis, quãquam alias per ſtatutum prohibitus in territorio acquirere. Et certe talis reformatio eſt ſpecialis, ideo per eã receſſum uidetur iſto caſu a ſtatuto primo generali, per ea quæ late ſcribit Alex. in l. ſi ab hoſtibus. colũ. j. ff. ſoluto mat. & diximus
6 in l. in toto iure ſupra eo. Pariter † ſi emiſſum fuerit generale proclama, ꝙ capiens bannitum habeat caſtrum in feudum, etiam inhabiles ad feudum admittentur. Et ſimiliter ſtãte ſtatuto ꝙ ad accuſandum de homicidio quilibet admittatur, etiam alias inhabiles ad accuſandum admittentur, ut per Bald. in rub. C. qui accuſ. col. pe. De hic tenet oppo. ꝙ inhabiles non admittantur, patet quia multi ſunt inhabiles ad accuſandum. l. j. cum. l. qui accuſare. ſupra de accuſ. & c. i. de accu. Item quia ſatis eſt ꝙ diſpoſitio operet inhabilibus. d. l. ut gradatim. ſecus ſi nihil operaretur, ut in præal. deciſione Bal. Et ad d. §. utrũ. reſpõ. hic Deci. ꝙ non probat cõcluſionem Bart. & doct. quia loquitur in eo ſeruo qui fuerat alienatus ea lege ne ab emptore manumitteretur, & ſic ab homine, merito non habet locum in manumiſſione quę procedit legis diſpoſitione per ſenatuſcon. ſylla. quia uerba prohibitionis ne manumittatur ab emptore, non coueniunt manumiſſioni, quæ inducitur a lege propter utilitatem publicam, quia conuentio inter priuatos inita non attenditur ubi tractatur de utilitate publica. Bar. in d. l. qui ſeruum. & per omnes in l. pen. C. de pact. & in c. ſi diligenti. de fo. compe. Item per illum tex. male infertur ad q. prædictam de feudo, quia inhabiles ad feudũ erant prohibiti a lege, & per illa uerba generalia non uidentur habilitati, quia ſatis eſt ꝙ operentur inhabilibus, ut per Dec. hic & in d. l. ſi filiusfa. Confirmatur per text. not. cum gl. in l. in prouinciali. in. §. fi. cum l. ſequẽti. ff. de no. ope. nun. ubi dicitur omnes ciues admitti ad nunciandnm nouum opus in publico, quia reipu. intereſt, & tamen ad idoneos reſtringitur, ut ibi per gl. ad idem text. not. in l. ij. in §. quod ait prætor. cum ibi not. per Bart. ff. qui ſatiſd. cog. & gl. ordinaria. l. iij. C. de fide inſtrumẽ. lib. x. ubi
† uerba quantumcunque generalia, nunquam uidentur habilitare perſonam alias inhabilem, ſi aliquid operari poſſunt, ut per Aret. in l. gallus. in. §. etiam ſi parẽte. col. iiij. ff. de lib. & poſthu. Niſi reſpondeas prædicta non ꝓcedere fauore publico ſeu propter utilitatem publicam, per ſuprá 7

allega. & ea quæ ſcribit Aret. in d.l. qui ſeruum.colum.ſiu. Facit etiam pro opin. Deci. deciſio Bartol. not. per illum text. in l. item in poteſtate ff. de his qui ſunt ſui uel alie.iur.
8 ſi ſtatutum dicat, † q; ſi quiſpiã aliquem de petraſanĉta uel de filijs eorum cepit habeat mille, captus fuit unus baſtardus, utrum capiens præmium habere debeat? certe non, quia intelligitur de legitimis, & ſpurius filius dici nõ debet. § ſi.in auĉt. quibus mod.natu.effic.ſui.quamuis Alexan.ibi in apoſtillis ad Bart. dicat in oppoſitum facere prælle.§. utrum. cum ibi nota per Bart.

Doĉtores tamen communiter ſequuntur doĉtrinam Bart. in dicto §. utrũ. & prædiĉtas deciſiones, ut per Alexan. Iaſo.& alios in d.l.ſi filiusfamil. Are.in prælle.l.qui ſeruum Deci.in cap.quæ in eccleſiarum. col.vj. de conſtit. Aquen.in l.j.in.§ nunciatio.col.ij.ff.de no.oper.nun. Barb.in c cum ſit generale.col.xxxviij.de fo-
9 ro compet.ubi † limitat data habilitate ſubieĉti,exempli gratia in crimine ſimoniæ non curatur de inhabilitate fauore publicæ utilitatis, ideo infamis & inhabilis accuſat.laicus tamen non iudicat, quia ratione ſubieĉtæ materiæ inhabilis eſt,& iudex eſſe non põt criminis mere eccleſiaſtici,ut ibi per eum. Sequitur etiã prædiĉtam doĉtrinam Corn. in conſ.clij. lib.j.declarando & limitãdo ut prædiĉta uidelicet, procedãt iuxta termi nos d.§.utrum.in præmio & in materia de ſe fauorabili.cum non inconueniat ſtat. forenſi fauorem præbere propter utilitatem publicam, ſecus dicit eſſe in pœna.& q; propterea tale ſtatutum pœnale non comprehenderet forenſem,maxime ignorãtem pœnalem diſpoſitionem ſtatuti. Adde etiam prædiĉtis Bald. & Alexan. in l.ſi ab hoſtibus.in.§.ſi uir uxorem ff.ſolu.matri.ubi dicunt quod ſtante ſtatuto quod occidens aliquẽ de certis bãnitis puniatur in dimidia illius pœnæ qua puniretur ſi occidiſſet nõ bannitum, quod occidens unum de diĉtis certis bãnitis non habebit centum a ſtatuto ordinata occidẽti bannitum. Nec obſtat.§. utrum.cũ doĉtrina præallega.q; ſtatu. generaliter loquens & publicam utilitatem concernens non recipit reſtriĉtionem de habilitate,quia reſpon. Alexan.quod ibi aĉtus ſerui arguentis occiſores ex toto licitus erat, nimirum ſi ſeruus alias ad libertatem inhabilis eo caſu libertatis præmium cõſequitur fauore publico.ut deliĉta puniantur, ſed in quæſtione prædiĉta occidens unũ ex diĉtis bannitis non ex toto licite faciebat,patet quia in dimidia puniebatur,ideo nimirum ſi præmio condonari non debet, ut ibi etiam per Aret.in ulti.col.dum ait pro occiſione in caſu prædiĉto non tolli pœnam ſtatuti,ſed diminui, ideo nimirum ſi præmium conſequi nõ debet. & certe tunc ſumus in claris ubi coniecturis non eſt opus l. continuus.§. cum ita.ff.de uerbo.oblig.Aliter etiam limitat text.prælle.§.utrum. & concluſionem ſupraſaĉtam Iaſ. in l.alienam colũ.j.C.de procu.ut procedat ubi agitur de utilitate publica principaliter,ſecus ſi ſecundario, ut in d.l. alienam.& l.exigendi.C.eo.tit. iunĉta.l.ſeruum quoque.in.§.publice.ff. de procu.Vide etiam Areti.in d.l.qui ſeruum.colũ.ij.determinantem poſt
10 Bald.& Anchar.q; † ſi ſtatutum defert præmium capienti bannitum, tale præmium conſequi debebit etiam bãnitus capiens alium bannitũ, quia fauor publicus non recipit reſtriĉtionẽ de habilitate.Et licet Dy.& nõnulli alij contrarium ſentire uideantur ponendo exemplum de ſtatuto permittente occidi bãnitum, quod non

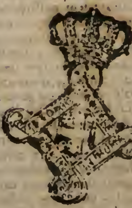
comprehendit filium ad occiſionem
patris banniti, reſpondet Aret. doctri
nam præall. ex. §. utrum. deſumptam
procedere regulariter ſaltem quo ad
tollēdum effectū iuris poſitiui, quod
facilius tollitur quam iuſnaturale. §.
ſed naturalia. inſtit. de iure natu. & li
cet occidens ſit bannitus, non tamen
reperitur ſpecialiter ab actu prædi-
cto prohibitus ideo nimirum ſi fauo
re publico includitur in generali ſta
tuto, per prædicta. Non obſtat indu
ctio & pōderatio Decij ad d. §. utrū.
quia reſpon. ꝙ immo probat optime
conclu. prædictam, ꝙ propter utilita
tem publicam ſermo non reſtringi-
tur ad habiles. ibi. n. propter legem
adiectam in alienatione ſerui ne ma-
numitteretur ſeruus erat inhabilis ad
libertatem adipiſcendam, ideo non
uidebatur includi in generali diſpoſi
tione legis libertatē pro præmio dan
tis ſeruis qui necem defuncti uindi-
carunt, & tamen contrarium ibi dici-
tur propter utilitatem publicam, er-
go propterea eam, etiam alias inhabi
les, includuntur ad præmium a lege
datum. Inuenio etiam quoſdam di-
ſtinguere in prædicta materia. Aut
quis eſt inhabilitatus a lege, & tunc
etiam fauore publicæ utilitatis ſub
generalibus uerbis non comprehen-
ditur, niſi in caſibus a iure expreſſis.
Aliquando inhabilitatus quis eſt ab
homine, & tunc ſecus. d. §. utrū. Ra-
tio quia ueriſimile nō eſt ꝙ ſub uer
bis gn̄alibus inhabilitatum a ſe com
prehendere uelit, quia uideretur quo
dammodo factum ſuum corrigere,
quod præſumendum non eſt, quæ ra
tio ceſſat circa inhabilitatum ab ho-
mine. Pro qua diſtinctione faciunt
quæ ſcribit Curt. in tract. feud. in ter
tia parte princi. in ult. colū. in diſcuſ-
21 ſione illius articuli, quomodo † ſuc-
cedatur in feudo ſuſcepto pro ſe, hæ
redibus, & ſucceſſoribus quibuſcun-
que. Diſtinguendo aut dictiones illæ
generales & geminatæ proferuntur a
lege uel a ſtatuto, & recipiunt reſtri-
ctionem de habilitate, ne generaliter
intelligendo induceretur aliarum le-
gum correctio, cōtra l. unicam. C. de
inoffi. dot. cum ſimi. Aut proferūtur
ab homine ut in caſu per eum poſi-
to, & non recipiunt reſtrictionem de
habilitate, quia ceſſat ratio correctio
nis ſupra cōſiderata, ita diſtinxit Bal.
in l. fi. col. j. C. ſine cenſu uel reliq. &
ſequuntur Alex. Soci. Fely. & alij ibi
per eum relati, & latius per Ripam in
l. quæſitum. in §. ſi quis cū tutor. col.
j. & ij. ff. de priuileg. cred.

Ex quibus facile ſolui poteſt con
trarium. §. fin. d. l. in prouinciali. cum
l. ſeq. uiſum terribile & inſolubile Ia
ſoni ī d. l. ſi filiusfa. & in d. l. alienam.
reſtringitur n. ibi diſpoſitio etiā pro
utilitate publica edita, ne inhabiles
hoc eſt per alias leges inhabilitatos
comprehendat, & per conſequens ne
ſequatur aliarum legum correctio.
Et ſi obijcias de ſupradictis circa re-
formationem, ꝙ dans commum tale
caſtrum habeat talem poſſeſſionem,
ubi diximus admitti forenſem qui ta
men per ſtatutum inhabilitatus præ-
ſupponebatur: Reſpon. cenſeri ibi a
generali ſtatuto receſſum per ſpecia-
le in hoc caſu tantum, attenditurque
tunc ſpeciale potius quam generale.
Sed in. §. fi. d. l. in prouinciali. cū alijs
præallega. ſi diceremus includi etiam
inhabiles, neceſſario ſequeretur cor-
rectio aliarum legum, quæ loquun-
tur in eodem caſu, & in eadem mate
ria noui operis nunciationis exclu-
dētis inhabiles, quod foret abſurdū,
iccirco non includuntur inhabiles.
Aliter etiam in prædicto articulo de
feudo diſtinguit Pariſius in c. in præ
ſentia. col. xiij. de proba. ꝙ uerba præ
dicta, & quibuſcunque &c. compre-
hendendunt quemcunque hæredem

modo habilis ſit ad ſeruiendũ etiam ꝙ ſit extraneus, quia aliæ regulæ nõ obſtant quin comprehendatur. Si uero non eſt ad ſeruiendum habilis, ut monachus, fœmina. & aliæ perſonæ imperfectæ, tunc ſecus, per d. l. j. cum not. C. de ſacroſan. eccl. & eſt moderatum temperamentum præcedentis communis concluſionis, quam etiam aliter reſtringere poteris ex his quæ ſcribit Iaco. de S. Geor. in tract. feud. in uerbo, & quibuſcunque. & Felyn. in tract. quando literæ apoſtol. præiudic. pat. eccl. col. iij. Quinimmo prædicta uerba in inueſtitura feudali poſita operantur, ut feudum legari, alienarique poſſit, ut per Iaſo. & alios in d. §. nunciatio. & per Deci. in conſil. dclxxx. quamuis in ditione celſitudinis Sabaudiæ ſecus eſſet propter decretum Ducale diſponẽs, ꝙ non obſtantibus prædictis uerbis feudũ cenſeatur rectum, proprium, ac ſimplex. Item & propter alia uerba quæ ſolẽt in inueſtituris apponi dum dicitur, de more tamen patriæ capacibus, & tradit Iaco. loco præallegato.

F I N I S.

VENETIIS Apud Dominicum Lilium Venetum.
M D LIX.



Società Cooperativa Industriale
FRA I
ROMA
Via della Pigna, 13